

19. SZÁM. 1900. BUDAPEST, MÁJUS 13. 47. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkrónikával) együtt { egész évre **24** korona, félévre **12** „ | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG { egész évre **16** korona, félévre **8** „ | A POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkrónikával) { egész évre **10** korona, félévre **5** „ | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

MUNKÁCSY.

Eltemettük Munkácsy Mihályt. A mi benne halandó volt, átadtuk a hazai földnek, annak a drága hazai földnek, a melytől egykor vérző szívvel vált meg a fiatal művész, s a hová visszavágyakozott a mester akkor is, mikor a Hugo Viktor által a világ fővárosának nevezett Páris rakta le lábai elé elismerésének koszorúját.

Vajha szivére hallgatott volna! — mondják azok, kik korai végeért az idegeket emésztő világvárost, a nemes ambiczió égető lángját okozzák. Vajha visszatért volna hozzánk első nagyobb sikere után, megelégedve azzal az elismeréssel és jutalommal, melyet ez a hálás, de szegény magyar föld nyújthat munkás fiainak. S festette volna itthon az egyszerű, becsületes magyar népet, mely őt első műveinek megalkotására lelkesítette, s melyet ő a soha ki nem hűlő rokon-vérnek vonzalmával és melegével szeretett!

A művész pályafutása azonban másképen volt megírva a végzet könyvében. Neki az jutott hivatásául, hogy hazájától hosszú időre elszakadva, Istentől nyert nagy tehetségével saját nyugalmának, boldogságának árán szerezzen megbecsültetést, soha el nem múló dicsőséget nemzetének. Neki a magyar géniusz erejét, hatalmát kellett hirdetnie idegen népek-

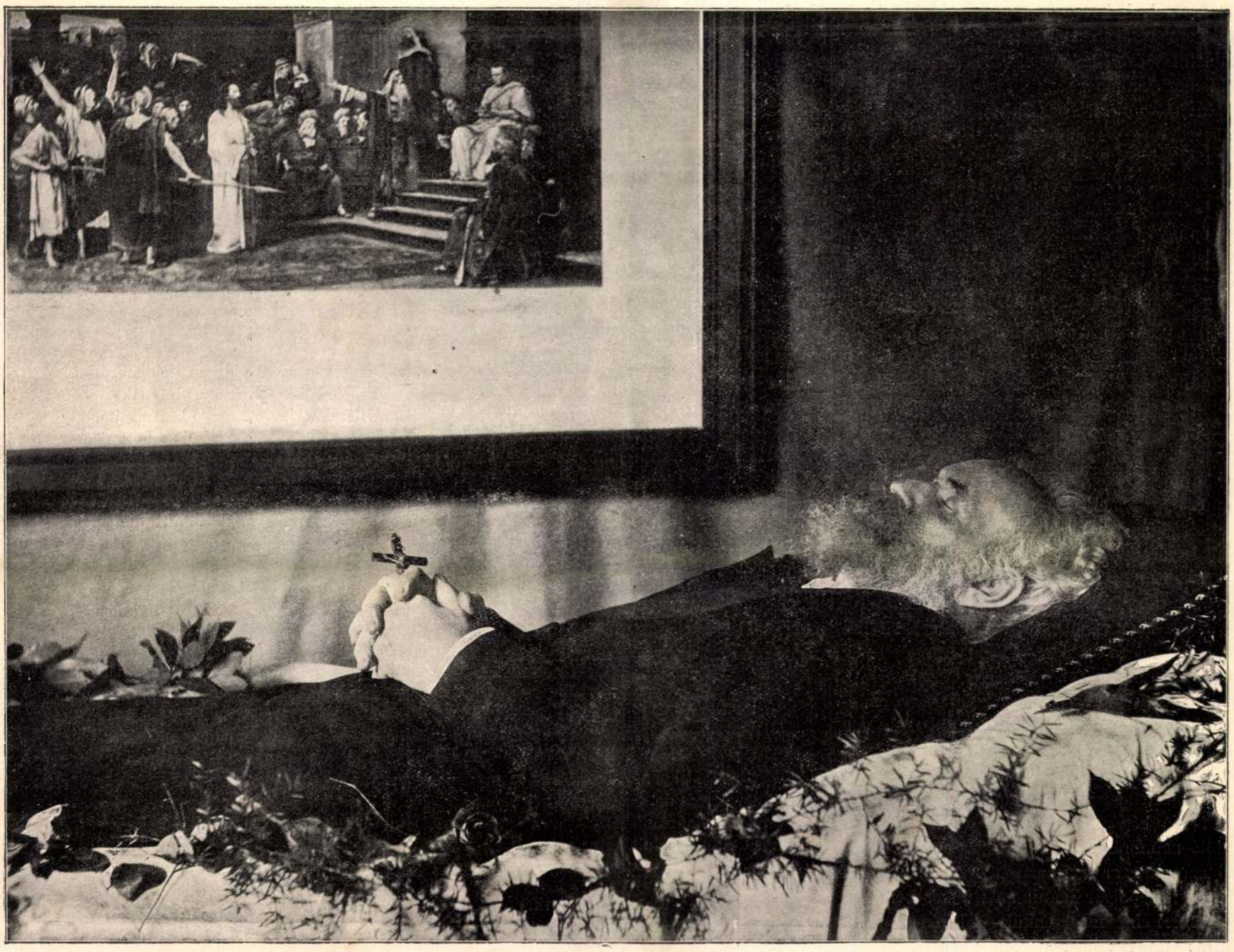

MUNKÁCSY A HALOTTAS ÁGYON. Endenichi fénykép után.

AZ ENDENICHI GYÓGYINTÉZET, A HOL MUNKÁCSY MEGHALT (AZ ELSŐ EMELETI SAROK ABLAK MUNKÁCSY SZOBÁJÁNAK ABLAKA).

nél, a melyek keveset tudtak rólunk, s inkább csak szabadságszeretetéről, s az elnyomatás, lealáztatás éveiben tanusított nemes kitartásáról ismerték a magyar fajt.

Munkácsy a művész ambiciójával s a hazafi lelkesedésével teljesítette ezt a föladatot. Érezte, hogy erejét csak ott fejtheti ki egész teljességében, a hol a lángelme érvényesülésének szükséges föltételek nem hiányzanak; a hol ép úgy föltalálható a leviharzott századok gazdag kulturája, mint a legújabb korszak ezer és ezer vívmánya; a hol a kedvező körülmények összehordták mindazt, a miből tanúlságot, ízlést és buzdítást meríthet a művész-lélek. Neki világváros kellett ahhoz, hogy szárnyait kibonthassa, hogy az eszmény magasabb régióiba emelkedhessék. És kellett a nagy világnak a művészetért áldozni inkább tudó közönsége is, hogy mindannak alakot, testet adhasson, a mi szivében élt, a mi képzelő tehetségét, elméjét foglalkoztatta. Kérdés, hogy ha mindjárt első sikerei után visszatér hazájába, csak felét is megteremtheti-e azoknak a mesterműveknek, melyek tehetségének hírét s ezzel együtt a magyar szellem alkotó erejének hírét a világ minden részébe elvitték? Megfestheti-e azokat a világra szóló nagy képeket, melyeknek vándorútja mindenkor valóságos diadal-út volt, s a melyeknek kapcsán mindenkor úgy emlegették a magyar nemzetet, mint a mely ma már nem csak a szabadság őre, hanem a kultura terén is szerepet visz, s az előretörő, munkás nemzetek sorában követel helyet magának. Mert Munkácsy még a legnagyobb diadalok kábító mámorában is mindenkor erősen hangsulyozta magyar származását. Nem akart, nem tudott világpolgár lenni, még akkor sem, ha netalán néha megcsendült fülében a költő szava: «művész hazája széles e világ».

Ez a nagy fajszeretet, ez az erős hazafiúi érzés magyarázza meg azt a nagy ragaszkodást, azt a tiszteletet és szeretetet, melyet hazájában iránta még akkor is mindig éreztünk, a mikor távol élt tőlünk, s csak újabb és újabb nagy diadalainak híre jutott el hozzánk. Megéreztük, tudtuk, hogy ezek a nagy diadalok, a magyar géniusz, a magyar nemzet diadalai, hogy Munkácsy, a mi Munkácsynk, a messze távolban is közöttünk él, velünk érez, velünk gondolkozik, s csak a kedvező időre várakozik, hogy koszorúival, világhírének nimbuszával visszatérjen, s a magyar kultura oltárára rakja le mindazt a dicsőséget, melyet lángelméjével és csodás termékenységével a magyar nemzetnek, az ő kedves nemzetének szerzett.

Már útban volt haza felé, hogy vágyakozásunkat megvalósítsa. A kérlelhetetlen végzet ekkor toppant eléje: ne tovább! A halandónak, ki glóriafényt követel, előbb meg kell ismernie a szenvedések töviskoszorúját. És Munkácsy hordta ezt a töviskoszorút négy hosszú éven át.

A «via crucis» véget ért. A mester hosszas és kínos szenvedései után most már megnyugodhatik. Porai a hazai földdel vegyülnek össze, azzal a földdel, melyből alkotásaihoz szint, erőt és lelkesedést merített. Emlékének egy nemzet adózik soha el nem muló kegyelettel.

MUNKÁCSY.

Hozzá mely fölérjen — hol a szárnyas ének?
...Egyszer volt, hol nem volt... illik ez mesének —
Volt egy borzas fiu. Szegény volt és árva,
S verejtékes munka iskoláját járva
Durva deszkát gyalult, keverte az enyvet,
S álmodozott füstös gyertyavilág mellett.

Álmodott, álmodott szép tündérvilágról,
Nem babér-erdőről — csak egy szál virágról.
S pihenve a szalmán, a gyaluforgácson,
A szurtos műhelyben hogy valamit lásson,
Mi nem sivár próza, de költészet, álom:
Elpepecselt, babrált egy-egy virágszálon . . .

Álmatlan éjeken ti, a kik láttátok,
Tulipános ládák, szólni ha tudnátok:
Ti mondhatnátok el, a mit akkor érzett,
A gyötrelmes, édes, szent gyönyörüséget,
Hogy borúlt lelkére kétség ólmos árnya,
Hogy suhinta néha a dicsőség szárnya.

S titkos suhogását mélán míg hallgatta,
Az a fényes madár szárnyaira kapta.
S mély szakadékokon, szirtek ormán által
Szédítő utakon röpité magával . . .
— Isten veled műhely s tulipános láda,
S te édes anyaföld délibábos tája!

Káprázatos fénye idegen világnak,
Erdeje babérnak, özöne virágnak
Utját elborítá . . . Járt ő búsan rajta,
Egy-egy bánatos dalt dudorászott ajka,
Egy-egy könycsepp rezgett fáradt szempilláján,
S lelke itt járt . . . itt: a Tisza-Duna táján.

Nem szomjuhozta már a hírt, dicsőséget,
Alkotó lelke ám lánglobogón égett:
Ragyogásánál hogy mind a népek lássák,
A szőke Tiszának kanyargó folyását
S ki ott él partjain, a maroknyi népet,
Teremtő hatalmát nagy őserejének.

S addig lobogott a nagy emésztő lázban,
Míg leroskadt ott a bús siralomházban.
Kiégett, elborúlt az a fényes elme . . .
Néha lobbant föl csak örök honszerelme
S szíve fagya a míg fölengedt e lángon,
Megdobbant: pihenni oda, haza vágyom! . . .

S elhozták tetemét koporsóba zárva.
Lelke egy tavaszi fényes napsugárba
Már előre szállott reszkető gyönyörrel . . .
Pora vegyül csak az édes anyafölddel,
Szelleme ifjultan, tiszta lánggal égve
Fent ragyog s örök fényt áraszt nemzetére!

Lampérth Géza.

MUNKÁCSY ARCZKÉPEI.

Az elhalt mesterről egész sora maradt ránk az érdekesnél-érdekesebb arczképeknek. A mint a hír Munkácsy nevét szárnyaira vette: mindenki birni óhajtotta képmását s nem csak ő maga osztott szét sok fényképet barátai, ismerősei és tisztelői között, hanem a műkereskedőket és fényképészeket is minduntalan sürgették újabb fölvételekért.

Ritkábbak azok az arczképek, melyek Munkácsy művész-pályájának első éveiből származnak, mikor még csak a közelebbi ismerősök szűkebb köre bízott nagy tehetségében, csüggött érdeklődéssel pályafutásán. Ebből a korszakból mutatunk most be két hasonmást. Az első, mely a művészt kis körszakállal, vékony bajuszszal, magyar ruhában ábrázolja; a hatvanas évek közepéről való. A második, melyen Munkácsy

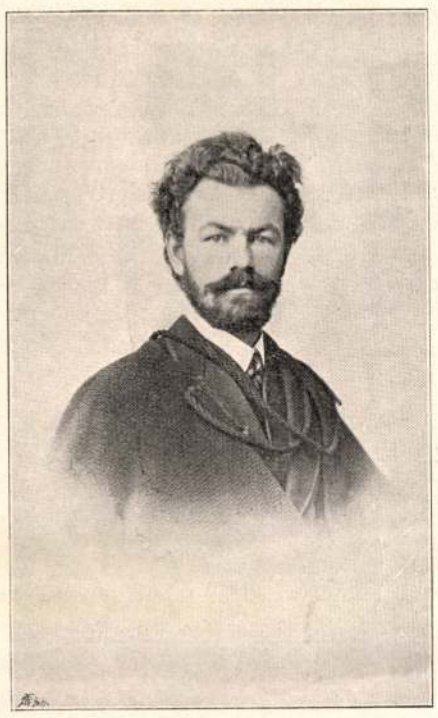

MUNKÁCSY 1868-BAN.

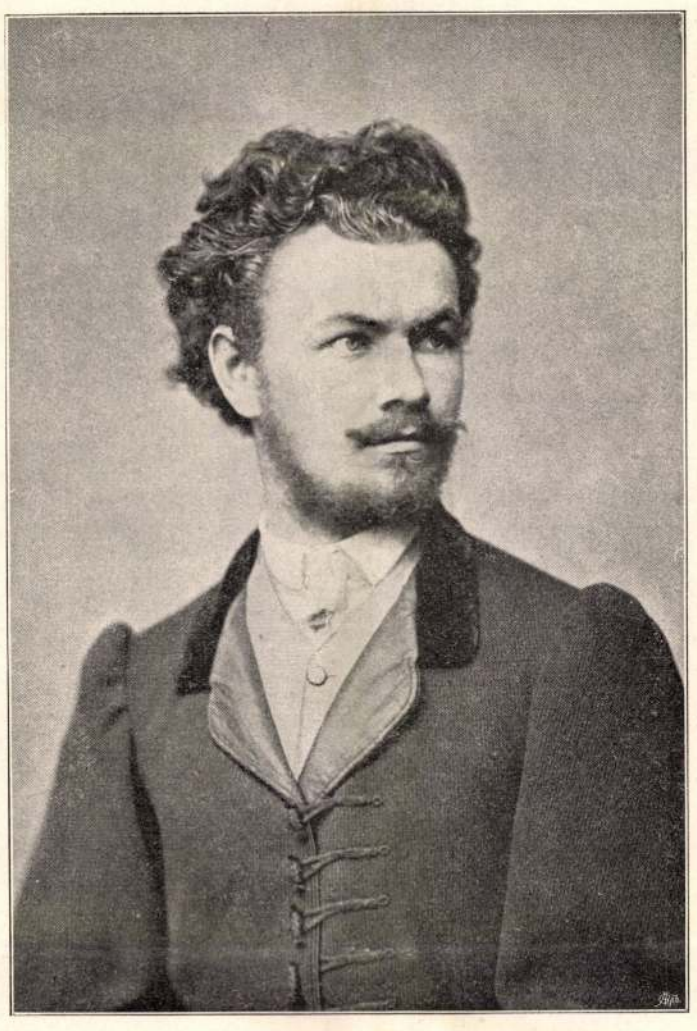

MUNKÁCSY 1866-BAN.

könnyű kabát fölé vetett göndör szőrű kelméből készült s átvetővel diszített magyar Deák-szűrt visel, már düsseldorfi tartózkodásából származik s 1868 késő őszén, vagy telén készülhetett. Ugyancsak erre az időszakra vall a jelmezes fénykép is, mely művészünket Othello costumejében ábrázolja és szintén düsseldorfi fényképész munkája. Ezen Othello mellett Desdemonát is látjuk; ábrázolójának neve azonban ismeretlen. Bizonyára valamelyik düsseldorfi művész neje vagy leánya, s a kettős kép egy jelmezes művész-estély emléke lehet.

Másik kettős képünk élete utolsó éveiből mutatja a hírneves mestert. Díszmagyar öltözéket visel, s neje gyöngéd szeretettel símúl kebléhez.

A három első kép eredetijét Koós Ödönné urnő volt szíves lapunknak közlés végett átengedni.

A FILIPPINI-SZIGETEKRŐL.*

Eredeti levél.

A filippinók elkeseredett harcza az amerikaiak ellen vége felé jár már. A «kis Napoleon»-nak, — mint az amerikaiak Aguinaldót, a filippinók vezérét elnevezték, — összeomlottak fényes ábrándjai; felesége, gyermeke, legjobb hadvezérei fogságban vannak, hadserege nagyrészt szétzüllött s a többiek is százával rakják le a fegyvert a diadalmas kékcsillagos lobogó előtt, bár Aguinaldo maga még mindig tartja magát egyre fogyó hívei élén.

Az európai és amerikai lapok úgyszólva napirendre is tértek már a «filippini kérdés» felett, kivált mióta az angol-boer háború kötötte le a közfigyelmet. De csak egy időre. Az ázsiai kérdés, a khinai birodalom felosztása nagyon is közelről érdekli a nagyhatalmakat s ki tudja, mily nagy bonyodalmakra szolgáltathat még emez óriási birodalom okot. S e szempontból tekintve a Filippini-szigetek rendkívüli fontossággal bírnak. Hiszen az ottani pompás kikötők, az egészséges éghajlat s főleg a Khinához való közelség, katonai szempontból roppant előnyt biztosítanak e szigetek birtokosának.

Míg a többi hatalmak egymás után szakítottak ki egyes részeket az óriási birodalom testéből — az Egyesült-Államok visszahúzódtak a támadó, foglaló politikától, mintha őket nem is érdekelné a khinai birodalom sorsa, de ezalatt óvatosan mindent elkövettek, hogy biztosítsák maguknak a jövőben a legjobb pozicziót. Ehez a Hawai-i szigetek annektálása volt az első lépés s ezt követte a Filippini-szigetek megszállása.

MUNKÁCSY OTHELLO JELMEZÉBEN, EGY DÜSSELDORFI MŰVÉSZ-ÜNNEPEN.

Az Egyesült-Államok népe nem olyan könnyen nyugodott bele e lépésekbe, mely homlokegyenest ellenkezik Amerika eddigi politikájával s a Monroe doktrinákkal. Szenvedélyes harczok folynak az «imperializmus» és «anti-imperializmus» jelszók alatt s a következő elnökválasztásnál a nép szavazata e kérdésben dönt, még pedig előreláthatólag a terjeszkedési politika javára. A filippin népnek pedig akarva — nem akarva meg kell hajolni az erősebb előtt, mert ez a természet törvénye, így volt a múltban s így lesz ezután is.

A Filippini-szigetek történelmének lapjai véres háborúkkal vannak telve. 1520 október 28-án fedezte fel Magellán, kit a benszülöttek imádással határos tisztelettel fogadtak s vele ünnepélyes «vérszerződést» kötöttek, de már két év múlva törésre került a dolog s a lázadásnak első áldozata épen Magellán lett. — Érdekes, egykorú spanyol följegyzések szerint az a hatás, melyet az első fehér emberek megjelenése előidézett az apró termetű filippinók között. A mint ugyanis híre futott, hogy valami idegenek érkeztek a tengeren, Cebu sziget herczege kémet küldött a partok közelében horgonyt vetett európai hajóra. A kém réműlve tért vissza, hogy a hajó óriásokkal van tele, kiknek vas a bőrük, hosszú orruk van, tüzet isznak és füstöt lehelnek.

Koller utódainak az 1896-iki ezredévi ünnepkor felvett fényképe után.

MUNKÁCSY ÉS NEJE.

Midőn a szigeteket a spanyolok elfoglalták, az örökösen lázongó benszülötteken kívül még más nemzetekkel is kellett hadakozni a gazdag szigetekért. A 17-ik század elején Li-Man-Hong támadta meg Manilát egy khinai hajóhad élén, melyben 4000 férfi s 1500 nő volt, de a spanyolok visszaverték őket. Ezután majdnem minden emberöltőre esik egy forradalom, melynek oka többnyire a spanyolok kegyetlenkedése volt.

A legújabb forradalom 1896-ban kezdődött, melybe aztán mint köztudomású, az amerikaiak is beleavatkoztak. A benszülöttek eleinte megmentőikként fogadták az amerikai katonákat, de midőn belátták, hogy az amerikaiak voltakép a maguk birtokába akarják hajtani a szigeteket, ezek ellen indították még ma is tartó elkeseredett harczukat.

Aguinaldo Emil a felkelő hadsereg ismert nevű vezére körülbelől 30 éves fiatal ember, arczvonásai magukon viselik a tagal származás minden jellegét s fekete villogó szemei nagy ambiczióról és kitartó akaraterőről tesznek tanúbizonyságot. Képzettsége európai színvonalon áll úgy katonailag, mint diplomácziailag. Mintegy 80 ezer főnyi hadsereget szervezett,

* Dr. Harsányi István hazánkfia küldte lapunknak ez érdekes tudósitást Manilából, a Filippini-szigetek fővárosából, hol ő mint orvos egy év óta működik az Egyesült-Államok seregénél.

VILMOS NÉMET TRÓNÖRÖKÖS.

melyet állítólag Japánból és Németországból becsempészett kitünő fegyverekkel szerelt fel; így folytatja a reménytelen küzdelmet már több mint egy esztendeje. A szigetország lakossága 8—9 millió, de az amerikai tábornokok nézete szerint ezek közül csak vagy másfél millió rokonszenvez határozottan a felkelőkkel, három millió teljesen közönyös, a többi pedig tárt karokkal fogadja az amerikaiakat, mint a rend és nyugalom helyreállítóit.

Hogy azonban e nézet mennyire tévedésen alapszik, arról félévi itt tartózkodásom alatt számtalanszor nyilt alkalmam meggyőződni.

A filippini benszülöttek müveltebbek és okosabbak, mintsem külsejük után gondolnók. E kis barna emberek az ő hiányos öltözetükkel, minden látszólagos vadságuk mellett is nagyon ravasz politikusok. Valamennyi nyájas és előzékeny az idegennel szemben, pedig szivében és lelkében a legnagyobb ellensége mindenkinek, a ki az ősi szokásaiból akarja kiforgatni. Itt Manilában meglehetős csendesek, belátják, hogy a tulerővel szemben tehetetlenek, de azért folyton segítik pénzzel és élelmi szerekkel a felkelőket. Az Egyesült-Államok havonként egy millió dollárt (5,000,000 korona) fizet ki katonáinak, a mi élelmiszerekért s egyéb szükségletekért mind a benszülöttek kezébe jut, onnan pedig nagyrészt Aguinaldóhoz vándorol, úgy, hogy valósággal amerikai pénzen folytatja a háborut Amerika ellen.

A katonai hatóság nagyon is elnéző a benszülöttekkel szemben. A tüzvonal, — a határ a felkelők és az általunk megszállott terület közt, — mintegy 50—60 kilométernyire terjed Manila körül, hol a szélső őrszemek vannak elhelyezve. E határon azonban szabadon átjárhat minden nő és gyermek s a férfiak is, ha erre nézve a hatóságtól engedélyük van. Élelmi szereket, rizst, gyümölcsöt vagy czigarettát s más egyéb czikkeket is vihetnek át, ha azok sulya az öt fontot meg nem haladja. Nem régiben meglátogattam egy ilyen végállomást. Reggeltől estig a nők, férfiak s gyermekek szakadatlan lánczolata vonult át s messziről kiabálták «Good morning» (Jó reggelt!) Ez az összes angol tudományuk, s mutatták a magukkal vitt holmit, mely egy grammal sem volt nehezebb öt fontnál. Így aztán a felkelő hadsereg miben sem szenved hiányt, sőt megtörtént az a furcsa eset is, hogy mikor *Alexandrijo* felkelő vezér békítési kisérlet végett Manilában járt, egy amerikai tiszt udvarias előzékenységgel nyujtotta felé a legfrissebb manilai angol ujságot. «Köszönöm — válaszolt a filippino mosolyogva — már elolvastam. Mi a táborban hamarább megkapjuk az ujságot, mint önök itt a városban.»

Aguinaldo meghódolása most már csak idő kérdése. A száraz évszak beállta megkönnyíti az amerikai hadsereg müveleteit. Egymás után foglalják el a fontosabb állásokat s a felkelő hadsereg, mely eddig vitézül tartotta magát, beleunt a háborúba. Egy itteni spanyol lapban igen sikerült élcz jelent meg róla, mely találóan jellemzi helyzetét.

Aguinaldo karosszékben ül, mélyen elmerülve az asztalon levő térképek tanulmányozásában.

Hadsegéde derült arczczal, fütyörészve nyit be:

«Magandang araó! Ma pompás napunk volt, felséges diktátor!»

— Hogy-hogy?

— Ma csak 20 mérföldet retiráltunk!

A Filippini-szigetek éghajlata a lehető legkellemesebb. A forró földövön fekszik ugyan, de éjjelenként a tenger felől áramló hüs szellő lehüti a levegőt s így a hőség soha sem tűrhetetlen. Legkellemesebb az időjárás novembertől márcziusig. Április már nagyon meleg, augusztusban pedig megkezdődik az esős évszak, mely egész novemberig tart. Az egészségügyi állapotok nem épen a legjobbak. A khinaiak mint a Hawa-szigetekre, ide is behurczolták a leprát (bélpoklosság), ezt az irtózatos betegséget, melylyel szemben az orvosi tudomány teljesen tehetetlen. Az ilyen szerencsétlenek valóságos élőhalottak; a Hawai-szigetekről a Moloka szigetre hordják őket s ott kell elveszniök sebeikben, sohasem hagyhatják el a számukra kirendelt területet. A molokai leprás területen ez idő szerint 1300 beteg él. Az Egyesült-Államok kormánya mindent elkövet, hogy szenvedéseiket enyhítse. 700 épületet emelt a betegek számára, ellátja őket élelmi szerekkel, ruházattal, két protestáns, két katholikus s egy mormon templomban hallgathatják az Úr igéjét.

A Filippini-szigeteken ideiglenesen a St. Lazaro kórházba viszik a leprás betegeket, de ez a czélnak semmikép sem felel meg. Szük és a mi fő, a szigorú elkülönítés lehetetlen Manilához való közelsége és a benszülöttek közönyössége miatt. A helyett, hogy segédkezet nyújtanának a hatóságnak, — eltitkolják az eseteket. Épen a napokban került elém egy spanyol nő, kit az őrjárat az utczáról hozott be egy gyékényből font kosárban. Arczán nem volt már semmi emberi, végtagjai is meg voltak csonkulva. Kérdezősködéseinkre, hogy kik a hozzá tartozói, megtagadta a választ, nehogy azok is a kórházba kerüljenek.

A pestis is fel-felüti fejét, de csak szórványosan. A filippin nép meglehetős tiszta; rendesen mindennap fürdenek s bambusz kunyhóikat szabadon járja a szél éjjel-nappal, a mi az egészségre igen jótékony hatással van.

A fővárosban élő filippinók meglehetősen civilizáltak. A férfiak fehér vászon nadrágban járnak; himzett ing s egy pár papucs egészíti ki az öltözéket. A nők bőujjú blouset viselnek, mely fél vállukat szabadon hagyja, szoknya gyanánt pedig egy szines vászon darabot csavarnak maguk körül a derékon lévő övhöz erősitve úgy, hogy baltérdük szinte szabadon van. Fősulyt a blousera helyezik, melynek művészi himzései néha százakat érnek.

A khinai nem sokat törődik az öltözékkel, csak a mennyi mulhatatlan szükséges. Előtte fő az üzlet, neki nincs vasárnapja, nincs ünnepnapja, folyton fut és fárad. A bambusznádra akasztott két hatalmas kosarat megrakja holmival s ezzel képes órák hosszáig pihenés nélkül szaladni. Arczvonásaik oly annyira egyformák, hogy csak a gyakorlott szem tudja őket megkülönböztetni egymástól. Nagy barátjai az amerikaiaknak s a legritkább esetek közé tartozik, hogy valamelyik khinai a felkelőket segítse. Egyébként a törvénynyel sokszor összeütközésbe jönnek lopás és csalás miatt.

A benszülöttek a déli szigetek lakosságát kivéve, mind katholikusok s a pompás templomok vasárnapokon zsufolásig vannak ájtatos hivekkel. A proczessziókat este tartják, tarkabarka lampionokkal s 50—60 tagból álló zenekarral járják körül a főbb utczákat. Karácsony estéjén az összes kapualjakat feldiszítik pálma levelekkel s egész éjjel szokadatlan szól a zene. Az idén az éjjeli mise elmaradt az ostromállapot következtében, mert este fél kilencztől, reggeli 5-ig senki sem járhat az utczán. A bálokban így jó világ jár a filippin kisasszonykákra: estétől reggelig senki sem hagyhatja el a báltermet.

Az élénk utczák zaját néha-néha megszakítja egy szomorú menet. 8—10, de sokszor 50—60 kocsi, körülvéve fegyveres katonákkal, kik résztvevő szívvel kisérik ki a csatában elesett bajtársaikat pihenő helyükre. Tompán pereg a dob s a kékcsillagos lobogóba burkolt koporsók előtt fél árboczra eresztik a zászlókat, a merre csak a szomorú menet elhalad. Nyugvóhelyük azonban csak ideiglenes, mert az Egyesült-Államok kormánya visszaszállítja holttesteiket Amerikába, hogy a haza földjében pihenjenek azok, kik a hazáért vérzettek el.

Dr. Harsányi István.

KÉPEK A BERLINI ÜNNEPÉLYEKRŐL.

A közel két millió lakosú Berlin fényes ünnepélyeknek volt színhelye a közelmúlt napokban, midőn Vilmos, német trónörökös nagykorusítása alkalmával királyunkat is vendégeül üdvözölte. Az egész város szokatlan díszt öltött; de kivált a fejedelmi vendég bevonulásának fő

1897-iki fénykép után.

II. VILMOS NÉMET CSÁSZÁR ÉS CSALÁDJA.

útja, a külföldön is sokszor emlegetett *Unter den Linden* (Hársfasoros) nevű széles, egyenes útcza, mely a Spree folyó nagy szigetén álló várpalotához vezet, szinte káprázatos pompával volt diszítve.

II. Vilmos császár a város nyugati oldalán levő, úgynevezett potsdami pályaudvaron fogadta barátját és szövetségesét, majd ott együtt nyitott hintóba ülve, az Unter den Linden felé vonúltak, hová a ragyogó menet a *Brandenburgi kapun* át lépett be.

Ez a híres kapu, mely a maga nemében egyetlen egész Németországban, 1789-től 1793-ig épült az athenei Akropolis előcsarnoka mintájára. A kapunak hatalmas faragott kövekből pompásan szerkesztett tetőzete hat pár dór oszlopon áll, melyek 14—14 méter magasak, míg a kapu egész szélessége 62·5 méter. A kapu tetőzetének kidomborodó közepén egy szárnyas *Viktória* szobor-alak áll négy pompás lótól vont diadalkocsin, kezében hosszú nyelű s borostyán-koszorúval övezett vaskeresztet tartva, melynek hegyéből egy kiterjesztett szárnyú sas emelkedik ki. A szoborcsoport rézből vert mű. Ezt az egész műremeket a francziák 1808-ban zsákmányúl ejtették s Párisba szállitották, de 1814-ben a németek ismét visszavették s nagy diadallal megint visszavitték régi helyére.

A homlokzaton, a Viktória alatt domború művészetű jelenetes érczkép van, mely a diadalmas hadjárat utáni béke áldásait jelképezi. Ezen kívül még több domború mű is ékesíti a kaput.

A kaputól (kívülről számítva) jobbra a telegráf-hivatalok épülete, balra pedig a kapuőrség palotája áll, melyeket oszlopos csarnokok kapcsolnak össze a kapuval.

Az Unter den Linden-utcza elején, nem messzire a brandenburgi kapun túl, egy másik ideiglenes kapu volt állítva, mely szintén az utcza egész szélességét foglalta el. Ez a hatalmas kapu két oldaltorony közé fogott várfalutánzat volt; ennek közepén nyilt a hatalmas főkapu, mely fölött a német császári czímer pompázott, azon fölül pedig hadi sátort ábrázoló kupolás csarnok emelkedett. A két oldaltorony alján egy-egy kisebb kapu vezetett át s a főkapu két oldalán egy-egy virágfüzéres díszoszlop emelkedett állványáúl egy-egy szoboralaknak. E díszkapu előtt üdvözölte királyunkat Berlin város nevében *Kirschner* főpolgármester, ki után három fiatal hölgy lépett elő a királynak nyújtandó s magyar nemzeti szalaggal is diszitett bokrétával, kiknek egyike a

BERLIN KÜLDÖTTSÉGE A DIADALKAPUNÁL ÜDVÖZLI KIRÁLYUNKAT.

főpolgármester leánya, Matild, verses üdvözlést szavalt el a király előtt. Mikor a menet tovább indult, az uralkodók kiséretében haladó berlini nagykövetünket, *Szögyény-Marich* Lászlót is tüntető «éljen»-zéssel üdvözölték a diadalkapu melletti pompás tribünön csoportosúlt városi képviselők, mire a nagykövet szintén magyarul válaszolt nekik, mondván: «Éljen Berlin!» a mi csak még fokozta a lelkesedést.

Esténként tündéri fényben úszott mind a két nagyszerű kapu a villamlámpák ezreitől, melyek minden részöket nappali világossággal árasztották el. De maga a város is gazdagon ki volt világítva mindenfelé. E káprázatos látványosságok rengeteg népsokaságot vonzottak az útczákra úgy, hogy igazi emberáradat özönlött föl és alá szinte éjfélig. Kocsin járni merő lehetetlenség volt. A felségek hintaja is csak a legnagyobb vigyázatossággal járhatott, mikor a kivilágítás megtekintésére egy körutat tettek a városban.

Az uralkodókat a tömeg mindenütt lelkes éljenzéssel üdvözölte; de talán legnagyobb volt az üdvrivalgás vasárnap este, mikor királyunk II. Vilmos császár és számos más fejedelmi személy kiséretében ismét a potsdami pályaudvarba hajtatott, hogy útra keljen haza felé.

Szem- és fültanúk azt állítják, hogy a különben hideg s nem igen kedélyes porosz nép csodálatosan tudott ez alkalommal lelkesedni és szájról-szájra járt az a mondás, hogy voltaképen az osztrák császár otthon maradt Bécsben és csak Ferencz József *magyar király* volt Berlinben, melynek lakosai boldogoknak érezték magukat, hogy oly szivök szerinti vendégszeretetben részesithették II. Vilmos császár legjobb barátját és hogy a nagy vendég oly jól érezte magát Németország fő- és székvárosában.

A BEVONULÁS A BRANDENBURGI KAPUNÁL.

KIRÁLYUNK LÁTOGATÁSA BERLINBEN.

A NÉMET CSÁSZÁR GYERMEKEI.

Azon alkalomból, hogy az ifjú német trónörökös nagykorúsítása ünnepélye végbe ment, nem lesz érdektelen, ha a trónörökösről és többi testvéreiről is elmondunk nehány adatot.

Vilmos trónörökös 1882 május 6-án született Potsdamban. Abban a meleg családi környezetben nevelkedett, mely a német császár magánéletét oly szépen jellemzi s felséges apja személyesen felügyelt nevelésére. Az idén február végén tette le az érettségi vizsgálatot a plöni katonai intézetben. Nyulánk termetű, egészséges szinű fiatal ember lett belőle; az utóbbi időben igen gyors növésnek indúlt s előbb kerek arcza kissé megnyúlt. Katonai s egyéb tanúlmányai mellett a Hohenzollern-ház régi szép hagyományainak megfelelően kézműves mesterséget is tanúlt, még pedig esztergályosságot s mint mondják, szép jártasságot szerzett benne. Nagy kedvvel űzi ezenkívül a sportnak többféle nemeit, különösen a lovaglást s a kerékpározásban is valóságos mester. Jól játszik a hegedűn s ügyes vadász. Egy izben nagyobb útazást tett nevelőjével Németországban s ez alkalommal megismerkedett hazája ipari életével is.

Most, nagykorúsítása után állandóan Potsdamban fog lakni, saját udvara lesz s az első gyalogos gárdaezredben teljesít katonai szolgálatot, mielőtt egyetemi tanúlmányait megkez-

KIRÁLYUNK LÁTOGATÁSA BERLINBEN. — Ferencz József és II. Vilmos császár a bevonuláskor.

dené. Nagykorúsítása alkalmából több külföldi uralkodótól kapott kitüntetést; különben már korábban igen sok bel- és külföldi rendjelnek birtokában volt. Számos katonai címe és rangja is van, így hadnagya az első porosz gárdaezrednek s azoknak a szász, bajor, würtembergi, osztrák-magyar és orosz ezredeknek is tisztje, melyeknek atyja, a császár ezredtulajdonosa.

A német császár többi hat gyermeke közül tudvalevőleg csak a legifjabb, a nyolcz éves Viktória Lujza herczegnő leány, a többiek mind fiuk. Valamennyien szép, erőteljes, egészséges gyermekek, kikben szülőiknek öröme telhetik.

Második fia a császárnak, *Eitel Frigyes* herczeg, ki ez év julius 7-ikén lesz 17 éves s nem rég tette le a hadnagyi vizsgát. Ő is az első gárdaezredben fog szolgálni s ugyanabban a palotában lakik majd, a hol bátyja. Nagyon élénk természetű és kedves modorú ifjú. A porosz hadseregben gárdahadnagyi rangot visel s ugyancsak hadnagy az I. Vilmos német császárról elnevezett 34. számú osztrák-magyar gyalogezredben. Neki is több bel- és külföldi rendjele is van.

Adalbert herczeg, a harmadik fiú, július 14-én éri el 16-ik évét. Ezt a fiát a tengerészeti pályára szánta a császár s máris tengerészhadnagyi rangot visel. A nyáron hosszabb tengeri utat fog tenni egy iskolahajón, de tényleges haditengerészeti szolgálatra csak később fogják beosztani.

Ágost Vilmos herczeg most januárban mult el 13 esztendős, utána következő öcscse, *Oszkár* pedig 12 éves lesz július 27-én. Mind a két herczeg az első gárdaezred hadnagya. A két ifjú herczeg még a nyilvánosság előtt nem igen szerepelt, csak a mult novemberben, a mikor szülőik magukkal vitték őket Angolországba. Az angol lapok mind azt irták akkor, hogy a két kis herczeget udvarias, természetes s élénk modoruk miatt nagyon megkedvelték, a merre csak megfordúltak Angolországban. Két legifjabb gyermeke Vilmos császárnak a 10 éves *Joachim* herczeg és az egyedüli leány, *Viktória Lujza* herczegnő, a ki 1892-ben született.

Mindenkivel szemben udvarias előzékenység, pontosság, engedelmesség s önmegtartóztatás azok a tulajdonságok, melyekre Vilmos császár gyermekei nevelésében a legnagyobb sulyt fekteti. S a berlini udvar ügyeibe beavatottak azt mondják, hogy a nevelés érdekében teljes szigorral jár el a császár s nem egy polgári családban enyhébb fegyelem alatt tartják a gyermekeket, mint a Hohenzollern-házban.

ZARÁNDOKLÁSOK RÓMÁBA.

VIII. Bonifácz pápa rendelte el először 1300-ban, hogy minden századik évet szentnek kell tartani. Ilyenkor a zarándokok a szokottnál is nagyobb számban keresik föl Rómát. Volt oly szent év, a melyben három millióra rúgott a világ minden tájáról összesereglett hivek száma.

Régi időben nagyon egyszerű volt az előkészület a zarándoklatra. A hivő nyakába vette a tarisznyát, egy szürke posztó-galléros köpönyeget, fejére széles karimájú kalapot tett, derekára kötötte az olvasót s kezében a hosszú, keresztben végződő bottal, elindúlt messze útjára. Egyéb podgyászra nem volt szüksége, a többit megadta az emberek jóakarata, a zárdák lakóinak könyörületessége. Minden időben s mindenütt vendégszeretet fogadta a zarándokot, kinek ruhája is tisztelet tárgya volt. Ha másutt nem, a sok kolostor kapuján bizton kopogtathatott a zarándok; éjjeli szállás és barátságos asztal várta mindig. A mint az Alpeseken keresztülvergődött s Itália földjére tette lábát, külön e czélra alapított intézmények várták. Minden nemzetnek voltak ilyen zarándokállomásai a Rómába törekvő hivek részére berendezve, a hol három napot pihenhetett a zarándok. Ma már ezeket az intézeteket elsodorta az idők változó forgása, csak a német nemzetéi közül van még meg néhány.

A jubileumi szent években, mikor a zarándokok nagyobb csoportokban érkeztek, a város kapui előtt e czélra alakúlt társulatok várták s vezették be őket Rómába. Valóságos proczeszsziók vonúltak be ilyenkor a szent városba, zsoltárokat énekelve, ki-ki egy gyertyával kezében. A szent év kezdete előtt néhány hónappal a pápák megtöltötték a város közraktárait gabonával s megállapitották a piaczi árakat. Így vették elejét a drágaságnak, melyet a rendkívül mértékben megnövekedett kereslet okvetlen előidézett volna. A szegény zarándokok részére külön menedékhelyek voltak, a többieket pedig a város polgárai vették magukhoz. A szent év alatt — mondhatni — egész Róma egy óriási vendégfogadó volt. Ha pedig még ez sem volt elég, a künrekedt zarándokok a szabad ég alatt táboroztak. A legnagyobb és leghiresebb menedékhely a Szent-Háromságról volt elnevezve; 1825-ben, a XII. Leo pápa hirdette jubileumi évben ez egymaga 169,652 férfit és 90,940 nőt, tehát összesen több mint negyedmillió személyt fogadott be s vendégelt meg, egyenként legkevesebb három napig. A Vatikánban is nagyszámú zarándokot vendégeltek meg s volt rá eset, hogy maga a pápa szolgálta ki őket. A római arisztokráczia legelőkelőbb hölgyei, fényes urak meglátogatták a zarándokok menedékhelyeit, a kereszténvi vendégszeretet kötelességeit gyakorolva velük szemben, megmosván lábaikat, szolgálván őket az asztalnál, vallási vigaszszal látván el a szenvedőket.

A jótékonyság azonban bármi bőkezű volt is a zarándokok iránt, a rájuk költött összegek többnyire busásan megtérültek azokból az apró adományokból, melyeket a hivők a Szent Péter-templom főoltárán leraktak s melyek a szent év végével igen tekintélyes összegekre szaporodtak. Egy akkori történetiró említi, hogy az első jubileumi évben, 1300-ban, ezek a kegyes adományok fölülhaladták az 50,000 aranyforintot. Úgyszólván mind ez összeg rézpénzben gyült össze; két templomi szolga egyebet se csinált, csak söpörte össze és töltögette zsákba a töméntelen réz-garast.

Ez időben Róma városának összes lakossága alig volt több 20,000 embernél. Külseje olyan volt, mint egy ellenséges hadaktól végigpusztított városé, a házak és emléképületek legnagyobb része romokban hevert, a fű magasan, sűrűen felverte még a főutczákat is. Képzelhetni, micsoda változást okozott a zarándokok ekkora tömege, hogy kiforgatta mindennapi képéből az egész várost.

*

Mindez azonban ma már csak a múltak emlékei közé tartozik. A mezitlábos zarándok, a ki nagy botjával, olvasójával elindúl valahonnan messze földről, ma már a legendák világában él csak.

A mai zarándok csak úgy a gőz erejével útazik, vasúton vagy hajón, akár bárki más emberfia, a régi fáradságnak, veszedelemnek, nélkülözéseknek híre sincs már. Nem is az egyes ember önkéntes, magában való elhatározásának műve már a zarándoklat, hanem szervezett társulás, melynek élén néha az egyház emberei állanak, néha azonban magánvállalkozók.

A zarándokok beülnek a vasúti kocsikba s egész útra el vannak látva mindennel, a mire szükségük van. Csak mikor Rómába érnek, találkoznak a régi szép szokások maradványaival: a szegényeket közülök fölkarolják itt az örök városban lévő vallásos egyesületek. Már a pályaudvarokon várják őket, lakásról, élelemről gondoskodnak azok számára, a kik rászorúltak, vezetik őket a templomokba, a pápa színe elé.

A szegénysorsú zarándokokat legnagyobb részt a *Santa Maria* menedékházban helyezik el. Ez épületnek eredeti rendeltetése egészen más volt. Mintegy tizenöt éve, mikor a kolera pusztított Európaszerte s különösen Olaszországban; a pápa elhatározta, hogy külön kolerakórházat rendeztet be. E czélra azt az épületet szemelte ki, melyben a Szent Péter-templom kanonokjai laktak. A tágas, nagy épületet fölszereltette az orvosi tudomány minden kellékeivel, elszigetelő termekkel, fertőtlenitő készülékekkel, kisebb-nagyobb betegszobákkal. Sokan ellenezték a pápa ez elhatározását, azt mondván, hogy magára a Vatikánra veszedelmes dolog ilyen járványfészket rendezni be a hozzá tartozó épületek egyikében. A pápa azonban nem állott el tervétől, melyet akkori udvari orvosa, Ceccarelli, is pártolt, kijelentvén, hogy e tekintetben nincs mitől tartani. A kórházat berendezték, ápoló apáczákat is helyeztek el benne, minden készen volt, de a kolerajárvány ép ez időben megszünt. Így a kórház sohasem került eredeti rendeltetése szolgálatába.

Mikor a franczia munkások évenkénti tömeges látogatásai megkezdődtek, akkor gondoltak először arra, hogy a Santa Maria kórházat menedékhelylyé rendezik be s azóta e czélra is szolgál. Csak nagy étterem nem volt, de a Vatikán óriási területén ennek való helyet is könnyü volt találni. A svájczi gárda kaszárnyája mellett van egy nagy födött udvar, melyet egykor katonai raktárnak használtak: ezt rendezték be erre a czélra. Egyszerű puhafa asztalokat és lóczákat állítottak föl benne s ez az összes berendezés. Harmincz ily asztal van a nagy terem hosszában, mindegyik mellé körülbelől hatvan ember fér el.

A konyhai teendőket apáczák végzik s ők vigyáznak a rendre és tisztaságra is, a mi nem csekély föladat. A kiszolgálást a katholikus egyesületek ifjabb férfitagjai teljesitik, kik közt nem ritkán a pápai arisztokráczia sarjaival is találkozhatni. Kétszer étkeznek így napjában a zarándokok.

Tömeges zarándok-járás idején, mint a mostani szent évben is ez az egy menedékház csak igen csekély részét fogadhatja be a híveknek s legnagyobb részüknek ellátásáról és kalauzolásáról a menetek rendezői gondoskodnak.

A zarándoklással számos különböző vallási tényked van egybekötve, de a főrésze az, mikor a pápa megjelen előttük Szent Péter templomában s rájuk adja áldását. Ez a fényes ünnepély a zarándokok száma szerint külön-

böző helyeken szokott lefolyni, a sixtini kápolnában, a boldoggá avatások termében, vagy ha igen sokan vannak, magában a Szent Péter bazilikájában. Itt adta áldását most is, az elmúlt napokban, a pápa a zarándokok ezreire, kik között ott volt a nagy számú magyar zarándoksereg is. A pápa a «sedia gestatorián» viteti magát a zarándokok közé. Most aggkora miatt s az orvosok tanácsa folytán, beszédet nem szokott mondani, ünnepélyes alkalmakkor a mellette álló főpapok egyikével olvastatja föl beszédét. A szent év alatt nagy sulyt fektet a pápa ezeknek a fogadtatásoknak szigorúan vallásos jellegére. A megjelenését követő üdvözlő kiáltások után imádkozik néhány pillanatig, aztán fölkelve, kilenczvenegy éves korához képest erős, tiszta hangon adja áldását a sokaságra. Ezután még a zarándoklat vezetőinek üdvözletét fogadja s ezzel véget ér az ünnepély: a pápa a sedia gestatorián elviteti magát.

MUNKÁCSY MIHÁLY SZÜLŐHÁZA MUNKÁCSON.

Gyászlobogó leng most ama ház felett is, melyben a nagy művész született s melyen márványlap hirdeti, hogy Munkácsy Mihály bölcsője itt ringott . . .

Midőn Munkácsy, már mint világhirü művész 1882. évben márczius 2-án Munkácsra, szülőhelyére érkezett, útja diadalmenethez hasonlított. Diadalkapukkal, mozsárlövésekkel, szónoklatokkal, virágkoszorukkal fogadták s a helybeli és távol vidékről beözönlött nép lelkesen üdvözölte. Az ünnepelt meghatva fogadta szülőhelye lakóinak tiszta szívből eredt üdvözleteit. Közéletünk számos jelese kisérte ekkor Munkácsyt szülővárosába, köztük Jókai és több kiváló iró és művész. Ott volt Munkácsy neje és több rokona is. Márczius 3-án leplezték le a szülőházra illesztett márvány emléktáblát, melyre Szász Károly által szerzett eme felirat van vésve:

«*E házban született 1844. február 20-án Munkácsy Mihály.*

Honszerző Árpád e helyütt pihené ki nagy útját,
Sasszeme itt villant őse hazája felé.
Itt született *Munkácsy Mihály*, innen kele útra
S új eszményi hazát hódita láng-ecsete.»

Az itt közölt fénykép azt a jelenetet tünteti fel, midőn néhai Literáty Ödön akkori Munkács-kerületi országos képviselő tartá ünnepi beszédét, melynek elmondása közben ezernyi embertömeg jelenlétében leplezték le az emléktáblát, mely megkoszoruzottan ott a lombfüzérekkel ékített ház falán látszik.

L. T.

MUNKÁCSY MIHÁLY SZÜLŐHÁZA. — AZ EMLÉKTÁBLA LELEPLEZÉSE 1882 MÁRCZIUS 3-ÁN.

SZINDARAB SHAKESPEARRŐL.

A Nemzeti Szinházban ujdonságúl «*Shakespeare*» czím alatt egy — hat jelenetből álló — darabot adtak, a melyet szerzője: *Zigány* Árpád korképnek jelez a szinlapon.

Ez a jelző nagyobb várakozást kelt, semmint ha nevén nevezi alkotását az iró, mert egyenesen magát a bírálatot foglalja magában. Ennél a darabnál különösen is azt, mert hisz abban Shakespearrel: a hőssel — Shakespearenek, az irónak Hamletjéből czitálva — maga a szerző mondatja ki, hogy a szindarabot szindarabbá első sorban a *kor* hű *képének* visszaadása teszi. A korkép valóságot jelent s a valóságot az élet tünteti föl; a megelevenítés nagy művészetének titkát kell hát annak birnia, a ki korkép festésére adja magát.

A Zigány Árpád «Shakespeare» darabjában hiányzik a valóság, hiányzik az élet. Az nem korkép. Nem eleveníti ő meg Shakespearet azzal a látszólag meggyőző egyéni módszerével sem, hogy összes műveiből kiszedegetett gondolatok halmazával beszélteti őt. Azt mondhatnám, hogy egyenesen homályba borítja vele Shakespeareből azt, a mit ép ki akar domborítani. Homályba borítja belőle az *embert*. Mert hát azok a gondolatok külön-külön, jellemző eszközül szolgálhattak egymástól elütő karakterek külön egyéniségeinek kidomborítására; de összesítetten egy emberre ruházva nem adhatják ki annak az egynek az egyéniségét. Azok csakis azt tanúsítják, hogy egyugyanazon agyban volt a termőtalajuk; a mi azonban nem zárja ki azt, hogy egy egész élet viharai, küzdelmei, vagy könnyen vitt győzelmeinek hatása alatt, érzésre, szenvedélyre, hangulatra nézve, különböző időkben más-más emberi egyéniséget táplált ez az agy.

Nem az igazi Shakespeare beszél a szinpadon, bármennyire hűségesen tolmácsolja is a saját fejében született eszméket a nyelve. Ott, az ő hagyományos külalakjába bújtan, csak a szinész szavalja el közkincscsé vált remek mondásait. Aztán meg nem lehet egy egész emberélet tapasztalatai alapján szerzett bölcseségek megért typusaúl se föltüntetni a még csak 29 éves Shakespearet. A Zigány Árpád korképének idején ő még csak féléletet élt. Azok a bölcseségek nem az ifjúkor lángoló képzeletének szüleményei, hanem egy egész élet küzdelmeinek leszürődött igazságai. Az életküzdés központjává kellett volna tenni őt; nem pedig költött szerelmi epizódok hősévé, a melyekből úgyszólva úgy kerül ki, mint a *veni, vidi, vici* embere. A milyen könnyen jut a Blackfriars szinház első szinésznője szívéhez, ép oly játszva bánik el magával Erzsébet királynéval is. Nem annyira az önküzdelem meghasonlottja ő, — bármennyire a Hamlet nyelvén beszéljen is — mint inkább a modern franczia drámák könnyű hódításokban kifáradt blazirtja, a ki érzéketlenül fogad sorscsapást és kedvezést; egykedvű közönynyel véve a királyné hóhérának pallos-előkészületeit is.

A darab szempontjából nagyobb hiba, hogy mi, közönség is egykedvűn követjük azt; mert hát bármily rikító ruhában készüljön is csapásra emelni a bárdot a Tower rémudvarában a hóhér, senki se tart attól, hogy le is sújtson az éle. A biztosság érzetével számít a királyné «Megállj» szavára a néző; mert hát még az Essex esetére s a korfelfogásra hivatkozással se lehet a komolyság színezetével fölruházni a pallos szükségszerű lesújtását ebben az esetben.

A királyné jelen volt a «Romeo és Julia» első előadásán s érdeklődést keltett benne a sikert aratott szerző egyénisége, a ki egy véletlen kényszer-körülmény folytán maga játszotta Rómeót. A királynénak vágya támad négyszemközt váltani szót az iróval s egy herczegnőnek adva ki magát, alkalmat is ad neki erre. Shakespeare a párbeszéd végén megmondja, hogy ismeri őt; ezt megelőzőleg azonban nem csak a királynénak juttat szelleme kincses házából, hanem az *asszonynak* is a férfi hódolatából. S ezért feneti a szerző a Towerben a pallost.

A Shakespeare diszkrét modorában, kellő távolból tett hódoló nyilatkozatokra fellobbanhat a nőben a királyné; de bizton a gyönyörérzet hatása alatt áll azok hallatára a királynéban a nő. Nem megúnt kegyenczről van itt szó, a kinek félretételére királyi udvarokban sok mindenféle eszközt polgárosított az akkori kor, hanem egy lánglélekkel való első találkozásról, a melynek föltétlen varázsa van; mert hát rongyban, bíborban egyformán ver az emberi érzés.

De van ennek a pallos előkészületnek még egy másik oldala is, a mi egyenesen magára az igazi Shakespearre tartozik.

Hogy a mi újabb szinműalkotásaink megmegszakadó lélektani fonala útján sokszor cserbe hagyja a közönséget a szindarabok végkifejlésére irányzott józan sejtelme: teljesen értem; de hogy a világ legelső emberismerőjét, Shakespearet is úgy belevihessék a tévedések útvesztőjébe, mint a hogy vele a «Shakespeare» szindarab szerzője teszi: arra legalább is fejet csóválna fölülről a nagy Britt. Mert hát ebben az esetben az iró kevesebb emberismeretet juttat neki, semmint a tömegnek. Mi közönség nyugton vagyunk, a pallosvillogás daczára is, az életeért; ő maga meg érzelmes bucsuzások közt készül a biztos halálra, a legcsekélyebb sejtelme nélkül annak, hogy az ő művészetét most vele űzik; hogy most ő a komédia tárgya. Hát — kérem — Shakespearet ilyen fejjel játszó tréfás helyzet felültetettjévé tenni nem szabad; mert hát az ő emberismeretét annyira legalább is honorálni kell, hogy ilyen esetben tényleg le is üssék a fejét.

Nem ilyen tragikomikus, csinált helyzetek útján bonyolúl ki Shakespeareből, az iróból, az *ember*; s még kevésbbé azon az úton, hogy szüntelen az igazi Shakespeare aranymondásai vannak a Zigány Árpád szinpadi Shakespearejének a nyelvén.

Nem ezen mondásoknak szindarab keretébe összesített s a Shakespeare szájába adott tömeges reprodukálásán fordúl meg a kérdés, hanem költői lélekkel kisejtett azon útaknak drámai megelevenítésén, a melyek mint saját élete megpróbáltatásai vitték őt a belseje időnkénti megkönnyítéseül arra, hogy egy-egy ily örökigazság jellegével biró gondolatot megteremtsen. Ezek az alkotások képezik az ő élete határfáit s ezen határfák összekapcsoló fonalainak drámai útját kell megszőnie annak, a ki Shakespeareből az iróból meg akarja formálni *az embert*. Ehez képest azon esetben, ha őt a «Shakespeare» szindarab szerzője első sorban Hamletnek hiszi: azon életkörülményeket kell a küzdő ember küzdelmének szemünk előtt történő lefolyásával drámailag megalkotnia, a melyek őt a megpróbáltatások különböző fázisaiban kételkedővé, lemondóvá, misantroppá s önmagával meghasonlottá tették.

Csakhogy Shakespeare nem kizárólag Hamlet. Neki csak volt egy Hamlet korszaka is; mert hisz ő kétségtelenül sokat hányatott hajójával vissza tudott evezni, feje nyugodt letétele czéljából, abba a családi révbe, a honnét útjára kiindúlt. Az ő Hamlet időszakának indokát se lehet azonban egyszerűen a családja elhagyásából eredő lelki nyugtalanságok alapjára helyezni, a mint azt Zigány Árpád egy halvány

czélzással teszi. Kétségtelenül részök volt ebben azoknak is, de sok mindenféle egyéb érzés vihara zúgott el ő benne azon tizennyolcz év alatt, a mely az otthon elhagyása (1585) és a Hamlet nyomtatásban megjelenése (1903) közt lefolyt. Évek sora még azon valószínű esetben is, hogy Hamletje jóval előbb meg volt alkotva agyában, semmint a szinpadra került.

Géniuszának előre törése izzasztotta az ő lelkét és az agyát, s e mellett minden kétségen felül szeretett is; hisz húsz éves korában vetette őt a londoni élet sodrába a sorsa; a hol túlesve az ifjúság könnyű gondolkozása korszakán, a becsvágy, az önkiküzdés és az excelsiorra törés gladiátora lett ő. Bőséges nyoma van ennek a műveiben. Ezt az ő önkiküzdésre vivő útját kellene — az elhagyott család s a Londonban lelt szivbeli lekötöttség összeütközéseinek beleszövésével — drámailag megfesteni, hogy megkapjuk belőle *az embert;* de ennek nem az a módja, hogy újra megirjuk azt, a mit már ő megirt, hanem az, hogy az ő megirt dolgaiból alkotjuk meg az egyéniségét. Itt a képzelet munkájának kétségtelenül tág tere nyílik, itt életrajzi adatok hiján sok mindenféle kombináczió követelhet jogosultságot, csak lélektanilag meg kell indokolni azt. Ne az iró teremtse hőse részére a viszonyokat, hanem a hőse egyéniségéből kifolyólag alakuljon mintegy önkénytelen természetességgel a helyzet.

Ezzel a «Shakespeare» darab szerzője nem volt képes megkűzdeni, a mi azonban hagyján, mert rendkívüli erőt szükségel a vállalkozás; de nagyobb baj az, hogy mellékalakjaiba se tudott életet önteni. Azok is csak versszavalók. Nem emberi mivoltuk kelti a figyelmet, hanem az a nyelvükre adott szó, a mely az irónak azt a kizárólagos czélzatát szolgálja, hogy mennél több legyen abban a Shakespeare gondolataiból. Mert hát nemcsak maga Shakespeare tolmácsolja itt a saját eszméit szószerű fordításban, hanem a környezet is azokkal gondolkozik. Önmagából merített életteljesség csakis Erzsébet királynéban van, a kit Hegyesi Mari érvényre is juttat elismerésre méltóan. Nincs benne semmi pathosz. Természetes és egyszerű s egészben véve finom árnyalással oldja meg feladatának minden részletét. Shakespeare, a hős, ő mellette szintelen alak. Gyenesnek itt csak az jut osztályrészül, hogy a szerző Shakespeare-fordításainak egy estén át tolmácsa legyen, a mit értelemmel el is végez.

A mi ezt a fordítást illeti, arról el kell ismerni, hogy könnyen gördül és zengzetes, s hogy a szerző az általa kigondolt mese szolgálatában ügyesen szövi Shakespeare gondolatait a szereplők párbeszédeibe. Egyáltalán szép ez az ő első szinpadi kisérletének a nyelvezete és az is elismerésre méltó érdemszámba megy, hogy nemesítő, tiszta légkörben mozgó művel kopogtat a Nemzeti Szinházban először. Ezt csak üdvözölni lehet. Munkája inkább olvasmánynak fog beválni. De már most jó eleve szükséges egy figyelmeztetés. Ha ez a mű nyomtatás alá kerül, — a mit megérdemel, — feltétlenül dűlt betűkkel tüntetendő fel mindaz, a mi benne Shakespearé; mert nagyobb azon olvasóknak a száma, a kik különleges jelzés nélkül a szindarab szerzőjének fogják tulajdonitani az egész könyvet, semmint azoké, a kik rá tudnak mutatni a Shakespeare tulajdonaira.

A darab harmadik előadása alatt — üres ház előtt történt vasárnapon — egy vidéki házaspár ült a hátam mögött. Élénk, szókimondó emberek. Gyönyörűséggel hallgatták a verseket s nagyon gyakran adtak tetszésüknek fenhangon kifejezést. «*Jó darab — nagyszerű mondások vannak benne!*» Ez a megjegyzés ütötte meg mindannyiszor a fülemet, valahányszor Shakespeare egy-egy bölcs axiomája gördült le a szinész ajkairól.

Az olvasót semmi esetre se szabad hasonló tévedésnek kitenni. *Szüry Dénes.*

EGYVELEG.

* **Krupp mostani világhírű vasöntődéjében** 1832-ben még csak kilencz munkás dolgozott, míg a múlt év január 1-én már a gyár fizető lajstromaiban 41,750 munkás — ezek közt 25 ezer hivatalnok — neve volt bevezetve. A gyár évenként egy millió tonna kőszenet fogyaszt, vagyis épen annyit, mint Drezda városa, melynek lakossága 340 ezer ember.

* **A nagy szibériai vasúton** kiváló gondot fordítanak az utazók kényelmére. Minden vonaton van tornaterem, fürdő, zongora, több nyelvű könyvgyűjtemény, fényképezésre alkalmas sötét szoba s egy megerősített veloczipéd. Ezenkívül minden vonaton utazik egy borbély s az utasok mérsékelt áron kaphatnak irószereket.

* **A fecsegést** a khinaiaknál elegendő oknak tartják arra, hogy a férj a nejétől elválasztassék.

* **Az angol királyi család tagjainak lakodalmi költségeit** az angol parlament szavazza meg, s nem ritkán nagy ellenzéssel, mivel a királynő Lancaster herczegség bevételein kívül még mintegy tiz millió koronát kap. Az egész királyi családnak most évenként mintegy 14 millió koronát ad az ország. A legnagyobb (25,000 font sterling) hozományt Viktória herczegnőnek, a jelenlegi német császár anyjának szavazott meg a parlament az esküvője alkalmából. Kisebb fejedelmi családoknál a pénzkérdés nagy zavarokat idéz elő. Danilo montenegrói trónörökös esküvője Jutta mecklenburgi herczegnővel csaknem elmaradt a miatt, mivel a menyasszony szülői az 1.200,000 márkára menő hozományt Montenegrón kívül biztos helyen akarták elhelyezni, s a viszálkodást csak Danilo személyes megjelenése szüntette meg.

MUNKÁCSY RAVATALA A MŰCSARNOKBAN.

A KÉT CSALÁD.

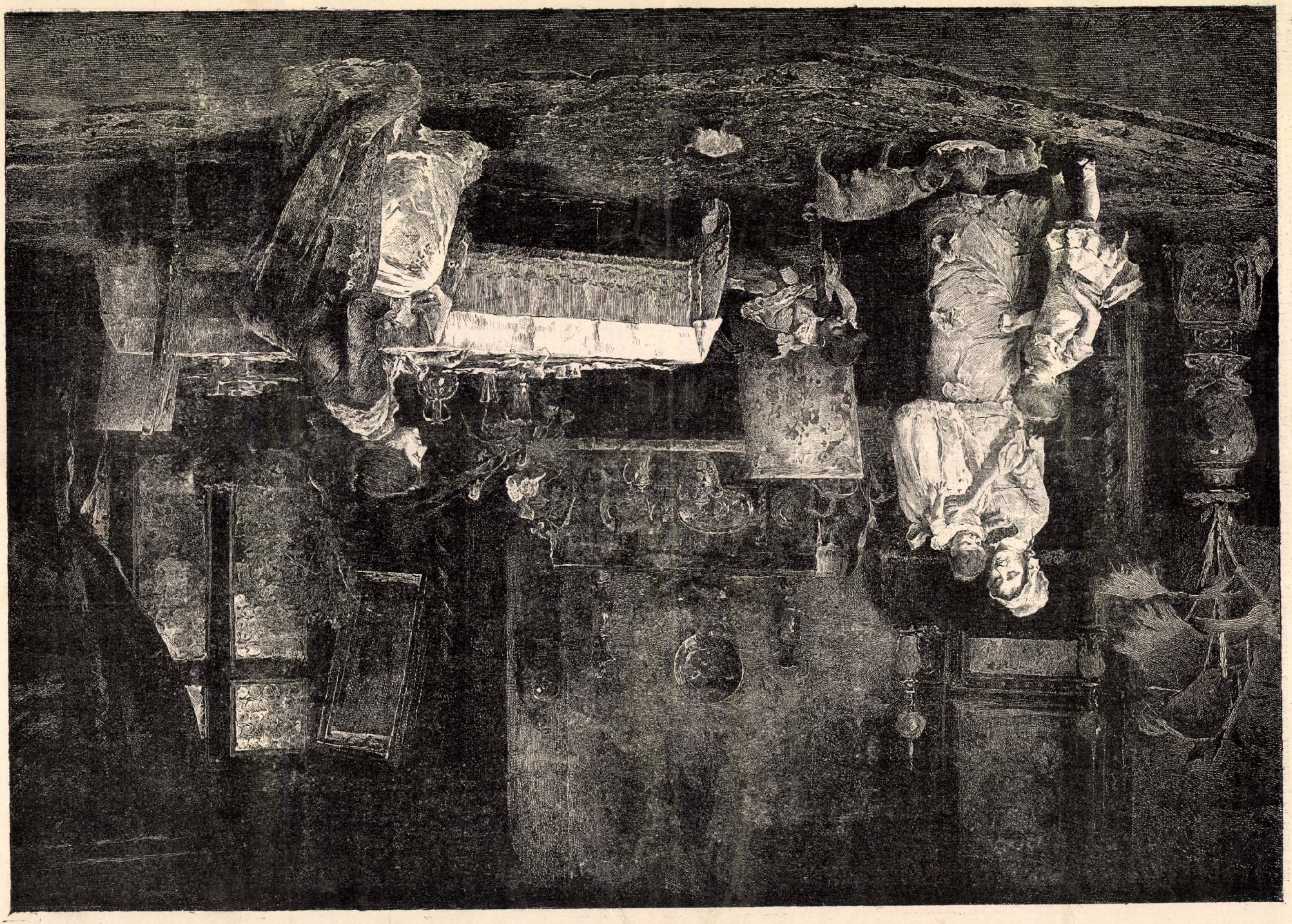

Munkácsi Mihály festménye.

MUNKÁCSY MIHÁLY ELSŐ MESTERÉRŐL.

Mikor Munkácsy «Milton»-ja Budapesten ki volt állítva, több lap hibás életrajzi adatokat tett közzé a nagy művészről, s az ő első mesteréről Szamosy Elekről. *Munkácsy* mindjárt akkor felszólalt ezen adatok ellen, későbbre igérvén a részletes helyreigazítást. És e helyreigazító sorokkal a «Vasárnapi Ujság»-ot kereste meg. E levél tartalma annyira érdekes s oly szép fényt vet a nagy művész nemesen érző szívére, hogy helyén valónak tartjuk azt most ismételve bemutatni.

Munkácsynak lapunk szerkesztőjéhez intézett ezen levele így szól:

Kedves barátom Miklós!

Az utóbbi időben többször volt alkalmam meggyőződhetni azon szivélyes, jóakaratú érdeklődésről, melylyel úgy a hazai, mint a külföldi lapok irányomban viseltetnek, s több izben olvastam rólam szóló többé-kevésbbé hiteles életrajzi adatokat. Miután azoknak majdnem mindegyikében *Szamosy Elek* jelenlegi rajztanár úrról Nagyváradon, nekem első mesteremről oly megjegyzések tétettek, melyek jellemét és társadalmi állását teljesen hamis szinben tüntetik föl: mindannyiszor sértve éreztem magamban azon hálaérzetet, melylyel neki tartozom, s melyet iránta soha meg nem szünök táplálni. Ezen tévedések felvilágositása végett engedd meg tehát kérlek, hogy elterjedt lapodban a *Szamosy* és köztem fönnállott, pályám kezdetét képező viszonyt nehány szóval magam elmondhassam.

1861-ben volt, hogy mint rokkant asztalos-legény egészségem helyreállítása végett *Gyulán* nagybátyámnál váratlanul betoppantottam, ki komoly, szigorú ember levén, valami «Jugendstreichot» gyanítva, majdnem rögtön visszaexpediált *Aradra,* honnan jöttem; másnap azonban, midőn a hideg kegyetlenül kirázott, szó sem volt többé Aradról, és szorgos ápolás alá vétettem. Szerencsémre hideglelésem harmadnapos volt, s a közbeeső napokban jól érezvén magam, szabad időmet rajzolgatással tölthettem.

Szamosy akkor tájban olaszországi útjából visszatérvén, *Wenckheim* gróf meghivása folytán családi képeket festeni Gyulára jött. A véletlen összehozván vele, elmondtam neki egész őszintén, hogy biz én asztalos-legény vagyok, de nagyon szeretek rajzolni, s hogy míg hideglelésem tart, minden időmet a rajzolásra akarom szánni. Megmutattam neki zsenge rajzaimat; ő jól megnézte előbb azokat, azután pedig engem s végre így szólt: «Magából talán más is lehetne, mint asztalos.» Én nem tudtam, hogy belőlem más mi lehetne? noha az asztalossághoz, mi tagadás benne, nem volt nagy kedvem. «De mi legyek más?» kérdém. «Nem szeretne festő lenni?» felelé *Szamosy.* Mit tudtam én, hogy mi az a festő, de azért csak rá mondtam, hogy szeretnék biz én, de . . . «No hát kisértse meg; jöjjön hozzám, mikor ideje van; nálam, az én felügyeletem alatt rajzolhat, a mennyit tetszik.» És úgy lett; másnap beköltöztem a *Szamosy* atelier-jébe, hol a grófi család elkezdett arczképei függöttek. *Szamosy* igen szivesen fogadott s mindent megmutatott, mihez nem értettem; de azért mégis oly furcsán éreztem magam s mindig a fülemben hangzott: «Nem szeretne festő lenni?» Ha pedig rágondoltam, hogy én csak addig lehetek festő, míg a hideglelésem tart, akkor nagyon elkeseredtem. Szerencsémre a hideglelés egy egész esztendeig tartott, mely idő alatt én, *Szamosy* igen értelmes és hasznos útmutatása mellett némi haladást tettem, úgy annyira, hogy midőn egészségem helyre állt (mitől én titokban rettegtem) s nagybátyám intett, hogy most már dolog után is láthatnék, félve ugyan, de *Szamosy* által biztatva, kirukkoltam vele, hogy hiszen festő akarnék lenni . . .

«Szent ég és János! micsoda festő?»

«Hát, hát olyan, mint *Szamosy* úr?»

«Te bolond, hát azt gondolod, hogy az csak úgy megy?»

Nem tudtam én, hogy hogy megy (ha tudtam volna, nem is mertem volna talán belevágni), de *Szamosy* egy esztendő alatt úgy belém verte ezt az ideát, hogy én már egészen elfelejtettem a gyalú-padot. Az ő biztatására azután utoljára nagybátyám is engedett s azt mondta, hogy hát próbáljuk meg Isten hírével!

Mit éreztem én e pillanatban, azt leírni nem próbálom meg; Szamosy is érezte, hogy némi felelősséget vállalt magára, midőn neki uszított a pikturának, ez időtől fogva még komolyabban, sőt egész szigorúan felügyelete alá vett, csak hogy fájdalom! nem sokára reá befejezvén a gróf által megrendelt képeket, Aradra utazott, meghagyván nekem, hogy ha oda akarnék menni, nála lakhatom s mellette tovább tanúlmányozhatok. Ezen szives meghivás folytán pár hét múlva követtem is őt. Hogy mily szolgálatot tett nekem Szamosy ez által, azt megitélni tulajdonképen csak most tudom s meghálálni soha sem!

Nála lakván, közelebbről megismert, s látta, hogy bizony én a rajzon kivül sok mást nem tudok, mit egy művésznek tudnia kellene, s így esténként egész éjfélig bajlódott velem, s a történelemben, irodalomban oktatott, s valóságos kolostori életre szorított. Mi tagadás benne, én néha kikivánkoztam a pajtások közé, s ha szerit tehettem, meg-megszöktem. Ilyenkor Szamosyt csak azzal békithettem ki, ha haza hoztam valami kint, természet után rajzolt vázlatot.

Így telt el körülbelől másfél év, s ha mondom, hogy ezen másfél év alatt meglehetős haladást tettem, ezzel inkább *Szamosynak,* mint magamnak hizelgek. Egy szép este azonban azon szomorú hírrel lepett meg, hogy *Buziásra* fog utazni. «Mi lesz most belőlem?» gondoltam magamban. Hát az lett, hogy *Szamosy* ide is magával vitt, hol azután én is részesültem azon szivélyes vendégszeretetben, melylyel *Ormos Zsigmond,* jelenlegi temesi főispán és nagy műbarát, őt fogadta. Itt több oláh genreképet rajzoltam természet után, melyekben *Szamosy* jó irányú tanácsai különösen nagy hasznomra voltak. Innen azután még egy útjában kisértem el *Szamosyt. Beodrá*-ra mentünk, hol a Karácsonyi-családot festette. Néhány hónap mulva *Szamosy* ismét visszatért Aradra; nekem meg azt tanácsolta, hogy most már menjek valamely akadémiára. Így váltam meg *Szamosytól* igen jó alappal, nehéz szívvel és az ő jó atyai áldásával, melynek hatását, Istennek hála! mind ekkoráig érezem.

Előre is megköszönvén a soraimnak adott helyet, baráti kézszorítással maradok

igaz hived

Páris, 1879. febr. 15-én.

Munkácsy Mihály.

KÖRÖSI CSOMA SÁNDOR EMLÉKEZETE.*

Irta gróf Kuun Géza.

A hazai tudomány magasztos czéljaira tett alapítványok hosszú sorát dr. Duka Tivadar, az angol kir. bengaliai hadsereg nyug. főorvosa, több angol tudós társaság s a Magyar Tud. Akadémia tagja s nagyobb alapítói egyike, azon czélból, hogy hazánk halhatatlan tudósának, Körösi Csoma Sándornak emléke az Akadémia körében ünnepélyes módon megörökíttessék, egy oly alapítványnyal szaporította, melynek kamatjövedelmei minden harmadik év április havában, mint Körösi Csoma Sándor születésének és elhalálozásának hónapjában, a Magyar Tudományos Akadémia ülésén Körösi Csoma Sándor emlékének tiszteletére tartandó, a keleti tanúlmányok, első sorban az ázsiai kultura körébe tartozó tudományos értekezés szerzőjének jutalmazására fognak fordíttatni.

Duka Tivadarnak e nemeslelkű alapítványát őszinte hálaérzettel, szívből üdvözöljük s nagy és szép reményeket fűzünk hozzá keleti tanúlmányaink nagyobb lendületére nézve, a mely tanúlmányok eddig, Körösi Csoma Sándor idejétől egész mostanig, hogy régibb időkről ne is szóljak, nálunk sokkal kevesebbé pártoltattak, mint a többi tudományszakok és sokkal kevesebbé, mint a mit ezen tanúlmányok hazánkban az intéző köröktől s azoktól, kiknek a támogatás hatáskörükben állott volna, úgy földrajzi, mint történelmi, sőt politikai tekintetben is, eltekintve belértéküktől, kétségen kívül megérdemeltek volna. Innen van, hogy keleti nyelvészeink közül többen idegen földön voltak kénytelenek keresni a megélhetés módját s csak vágyódhattak haza kiolthatlan s valósithatlan vágyakozással. Uri János, kit Leydából Oxfordba hittak meg könyvtárnoknak s ki az ottani «Bodlejana» nevű könyvtár keleti kéziratainak pontos jegyzékét készítette el, ugyanott 1796-ban húnyt el életének 70-ik évében, a nélkül, hogy hazáját viszontláthatta volna; valamint Podhorszky Lajos sem jött vissza Párisból, hova néhány évtized előtt ment ki. S a XVI. évszáz elején élt Budai Simon épp úgy marad élete végeig Sevillában, mint sokkal előtte Tadé mester Toledóban. És azok közül, a kik külföldi tanúlmányútjaikról hazatértek, nem egy volt, a kiről a sírvers vagy a dicsőítő költemény ugyanúgy szólhatott, mint Szenczi Molnár Albertről vagy Tótfalusi Kis Miklósról. Mások megint haza térvén, nem találták meg a megélhetés és sikeres munkásság azon feltételeit, a melyek mellett keleti nyelvtanúlmányaikat erősbült, nem lankadó kedvvel s hatályosúlt erélylyel folytathatták volna.

Duka Tivadar tett alapítványával nemcsak segítségére jött a keleti tanúlmányok ügyének hazánkban, hanem egyszersmind követésre méltó példát adott sokaknak. Duka Tivadar, ki honfitársa, Körösi Csoma Sándor életének teljes kiderítésére annyit tett s kinek róla írt mesteri műveit nemcsak a nyelvészek s jelesen a tibeti nyelvvel foglalkozók fogják mindenkor olvasni, hanem mindazok, kik tudni óhajtják, hogy minő része van az általános tudományosság eddig elért vívmányaiban s fiai minő téren kezdeményeztek, végeztek alapvető munkát, váltak az egyetemes világirodalom kimagasló alakjaivá: a hazai keleti tanúlmányok nagyobb lendületére tett alapítványát a Körösi Csoma Sándorra való megemlékezésnél szebb és dicsőbb czélzathoz nem fűzhette volna, kiről oly szépen s igazán mondja gróf Széchenyi István:

«Egy szegény árva magyar, pénz és taps nélkül, de elszánt, kitartó hazafiságtól lelkesitve — Körösi Csoma Sándor — bölcsőjét kereste a magyarnak és végre összeroskadt fáradalmai alatt. Távol a hazától aluszsza örök álmát; de él minden jobb magyarnak lelkében. Nem magas helyzet, nem kincs a nemzetek védő-őre, hanem törhetetlen honszeretet, zarándoki önmegtagadás és vasakarat. Vegyetek példát hazánk nagyjai és gazdagjai ez árva fiún és legyetek hű magyarok tettel, nem puszta szóval, áldozati készséggel és nem olcsó fitogtatással.»

Körösi Csoma Sándor élete nehéz küzdelem volt, zarándoki önmegtagadás, s gondteljes útjain gyérek voltak a virágok és ha voltak is, hamar elvirítottak és számos és szúrós volt a tövis. Dicső hőse a tudománynak, a rögös pályát diadalmasan megfutottad s elnyerted a győzők pálmaágát.

Körösi Csoma Sándorban már mint gyermekben megvolt a fáradhatlan tudvágy. Ha egy hegytetőre ért, mint unokatestvére mondja, nem elégedett meg azzal, hogy onnan a mögötte emelkedő hegyig a völgyet beláthatta, hanem arra a hegyre is felment, hogy lássa, mi van azontúl s ilyeténképen tett sétái közt rendkívül messzire jutott el. A mozgást nem a mozgásért tette, mert hiszen az élénk gyermek és az életerős ifjú amúgy is eleget mozog, hanem a vidékek megismeréséért. Fáradhatlanságát mindazok említik s csodásnak mondják, kik valaha vele érintkeztek. Hegedüs Sámuel tanár, mint Dukánál olvassuk, a fáradságokban való bámulatos kitartását nagy mértékletességének tulajdonítja. Csoma nem volt lángész, mint Duka is megjegyzi, hanem kitartó szorgalom jellemezte. Egy másik erősen kitetsző jellemvonása: megmásíthatlan elhatározása, melyet sem igéret, sem fenyegetés, sem baráti kérés meg nem változtathatott. Hegedüs Sámuel tanár hiába kérte, hogy túlmerésznek látszó útitervéről lemondjon, hiába biztatta azzal, hogy ha marad, annak idejében az enyedi professzorságra is bizton számíthat, hiába figyelmeztette az ilyen út veszedelmeire, mondva: «Innen Enyedről, ha kell, egy veszszőcskével elmegyek Londonig és senki sem bánt, de Közép-Ázsiát beutazni nem egyes em-

* A Magyar Tud. Akadémiában Körösi Csoma Sándor emlékére tartandó felolvasások sorát gróf *Kuun* Géza, a kitünő tudós nyitotta meg április 30-ikán, ily czímű értekezésével: *Ismereteink Tibetről.* Az értekezésnek bevezető és befejező részéből közöljük a szerző szives engedélyével a jelen kivonatot.

MUNKÁCSY EGYKORI PÁRISI MŰTERME. Pataky László rajza.

bernek való feladat. Mind ez nem győzte meg s szándékában állhatatosnak maradt.

És mily eredményeket ért el! Hiszen akár legyen Tibet nyelvéről grammatikai vagy lexikographiai tekintetben szó, akár fordúljon a vizsgálat az északi buddhizmus eredetének s fejlődésének történetére, akár a tibeti geographiára s régészetre tartozó kérdések kerüljenek szóba, még most is, 58 évvel halála után a nagy kezdeményezőnek, a ki a tibeti tanúlmányok terén a részletkérdésekhez vezető útakat járhatókká tette, irányaikat megjelölte, elágazásaikat kimutatta, — a tibeti tanúlmányok jelenlegi mívelői benne nemcsak a kezdeményezőt tisztelik, nemcsak az általa lerakott alapon s az általa gyűjtött anyaggal építenek tovább, de az egyes kérdéseknél is minduntalan reá hivatkoznak s a legkitünőbb ismerői Tibet népének s nyelvének a vitás kérdések eldöntésénél sokszor Körösi Csoma Sándor nézetéhez csatlakoznak, mint olyanéhoz, melyet eddig senki meg nem czáfolt. Így Emilio Teza, a jeles nyelvész, akadémiánk kültagja, úgy nyilatkozott előttem, hogy ha valamit keres a tibeti nyelv köréből, most is K. Csoma Sándor nyelvtanához és szótárához folyamodik, mert nála találja meg az illető tárgy legvilágosabb előadását. E. Kuhn pedig így ir Csomáról: «Egy nagy dolgokra vállalkozó magyar, Kőrösi Csoma Sándor Erdélyből, a kinek eredeti terve az volt, hogy népének rokonait kutassa fel Ázsiában, a harminczas években a tibeti nyelvtanúlmánynak tulajdonképeni megalapítójává lett.» Barthelémy St. Hilaire ugyanígy nyilatkozik egy Duka Tivadarhoz intézett levelében.

A Magyar Tudományos Akadémia K. Csoma Sándor emlékét eddig is híven ápolta, gondosan összeszedte mindazon irományokat és tárgyakat, melyek egykor jelesünk birtokában voltak, a felolvasások rendjén dicső neve gyakran hangoztatott s ime mostantól fogva, mint a hogy fennebb mondók, a dr. Duka Tivadar által tett nagylelkű alapítvány rendelkezése szerint minden harmadik évben az április hó egyik gyülésén emlékének tiszteletére felolvasás fog tartatni. A hazaszeretet s az emberiség ügyének szolgálunk, ha nagyjaink emlékéhez nem csupán a kegyelet koszorúival járulunk, de az emléket mindenkor ébren tartjuk nemes példányképen a jelennek s jövőnek. S ki méltóbb erre, mint Körösi Csoma Sándor, a jelesek jelese, martyr és győző, a hazai tudománynak dísze s örök büszkesége.

A KIRÁLYVÁRÓ BERLIN.

— Saját tudósítónktól. —

Berlin, 1900 május 2.

Minden Berlinben élő magyar szíve nagyot dobbant amaz örömhír hallatára, hogy jön a magyar király! Igen, királyunk Ő Felsége, a ki 1889 óta nem volt Berlinben, eljön, hogy személyesen legyen jelen az ifjú német trónörökös nagykorúvá nyilvánításánál, hogy része legyen abban a vendégszeretetben, melylyel őt a németek hatalmas császárja, az ő legmeghittebb barátja, valamint Berlin városa fogadják.

A három napig tartó ünnepélyek fénynyel és pompával lesznek teljesek. Berlin, a német birodalom fővárosa ünnepi köntösbe öltözött, zászlódíszt öltött; a merre csak szemünk ellát, mindenütt virágerdő és lobogó zászlók ötlenek szemeinkbe. A Brandenburgi kapuról hat óriási vörös-fehér-zöld magyar nemzeti színű zászló leng alá; és bizonyára az ódon kapu falain most lenget először a szél magyar lobogókat. Az «Unter den Linden» valóságos zöld erdő és a fenyőkoszorúk közt is ott lebeg a megszámlálhatatlan apró magyar és osztrák zászlócska. Művészien készült el a diadalkapu, gyönyörűen vannak díszítve a falak, a merre királyunk el fog haladni.

A pályaudvaron királyunkat a német császár, továbbá a birodalmi herczegek és a különféle nemzetek diplomácziai kiküldöttei fogadják. A pályaudvar előtt üdvlövéssel és zeneszóval üdvözlik a koronás vendéget; majd a Bellevue Strassén és a Sieges Alleén át hajtat végig a királyi fogat. Az Unter den Linden felső részén, a brandenburgi kapu előtti diadalívnél három szép porosz leány: *Kirschner* Matild, a főpolgármester leánya, *Knoblauch* Margit, a városi tanács elnökének huga és *Jakobi* Lotti, Jakobi városi tanácsos leánya virágbokrétát nyújtanak át a királynak.

Itt helyezkednek el a «Berlini Magyar Egyesület» tagjai is, a hova zászló alatt vonúlnak ki. Az egyleti zászlót *Willóner* Jenő hírlapíró viszi díszmagyarban. Ugyane helyen fognak csoportosúlni az osztrák egyletek is. A «Habsburg Verein» tagjai, az osztrák-magyar hadsereg Berlinben időző tartalékos tisztjei a pályaudvaron, egyenruhába öltözve üdvözlik a király Ő Felségét.

Kirschner polgármester üdvözlete után a menet az Unter den Linden zászló- és virágdíszben pompázó útjain vonúl a császári palotába. A császári palota környéke, a múzeum és I. Vilmos császár szobra, mind szépen van díszítve.

Szombaton este 9 órakor nagy ünnepi estélyt rendeznek a Berlinben élő osztrákok és magyarok a Hôtel Kaiserhofban. Este fényes kivilágítás lesz királyunk Ő Felsége és a nagykorúvá nyilvánított német trónörökös tiszteletére. Ugyancsak szombaton este díszelőadást tartanak a királyi operaházban, melyen Ő Felsége a német császárral együtt meg fog jelenni.

Vasárnap királyunk a berlini magyar és osztrák egyletek hódoló küldöttségeit fogadja. Többek közt a «Berlini Magyar Iparos Kör» három tagú hódoló küldöttségét is, kik munkás-öltönyben, munkás-jelvénynyel fognak Ő Felsége előtt megjelenni.

A német császár Kirschner főpolgármestertől az után tudakozódott, hogy melyek királyunk Ő Felségének a kedvencz virágai? A főpolgármester érintkezésbe lépett a berlini osztrák-magyar kolonia vezető tagjaival, a kiktől ezt megtudván, mind ilyen virágokkal díszítik fel a város azon részeit, a merre királyunk el fog haladni. S bizonyára kellemes meglepetés lesz királyunk előtt, hogy a bevonúláskor minden az ő kedvencz virágai színeiben fog pompázni.

Ez is mutatja, milyen figyelmes Vilmos császár az ő fejedelmi vendége és barátja iránt.

Np.

AZ AKADÉMIA NAGYGYŰLÉSE.

A Magyar Tud. Akadémia minden esztendőben május első hetében tartja nagygyűlését. Ekkor itéli oda a jutalmakat, tüzi ki az új pályázatokat, s választja új tagjait. Az idei közgyűlés május 1-én vette kezdetét. E napon az osztályok üléseztek egyenként, hogy az ajánlott tagok közül kiválaszszák jelöltjeiket, pályázatokat döntsenek el és hirdessenek újakat. E tekintetben legtöbb dolga az első osztálynak akadt, a melynek javaslatot kellett tennie az Akadémia nagyjutalma és a Marczibányi-díj odaitélése iránt.

Az osztályok értekezlete. Május első napján gyült össze az Akadémia három osztálya, hogy megállapítsa előterjesztéseit a nagygyűlés számára.

Az I-ső osztály (nyelvtudomány, szépirodalom) *Szász* Károly, majd gróf *Kuun* Géza elnöklete alatt tanácskozott. Az idén ezt az osztályt illette az Akadémia *nagy jutalmának* (200 arany) oda itélése. A jutalmat a birálók *Szinnyey* József r. tag «Magyar Tájszótár» című munkájának, a Marczibányi-mellékdíjat *Munkácsi* Bernát «Votják Szótár»-ának ajánlották. A *Lukács Krisztina*-féle jutalomra beérkezett «A magyar nyelv török elemei» című munka, melyet a három biráló egyhangú véleménye alapján jutalomra érdemesnek itéltek. A *Sámuel-díjat* (a nyelvtudományi irodalomban megjelent figyelemreméltó nyelvészeti tanulmány) *László* Géza: «Zilah-vidéki nyelvjárás» című értekezésének itélték oda. Dicséretben részesültek: Hetyei Szende, Schmidt Henrik és Tanczó Ferencz értekezései. A *Lévay-jutalomra* (Kisfaludy Sándor élete és munkái) két pályamű érkezett. A díj egyik műnek sem adható ki.

Ezután következett a szavazás az *új tagokul* ajánlottak fölött. Az osztály megválasztásra ajánlja: levelező tagokul dr. *Melich* Jánost, *Kégl* Sándort, *Frecskay* Jánost és *Erődi* Bélát. Külső tagságra: *Barbier de Meynardot, Brogmann* Károlyt, *Hohidákis* Gergelyt és *Krombacher* Károlyt, mind a négyet egyhangulag. A *Bródy-jutalmat* (hirlapirói és publiczistai működésért) a birálók báró *Kaas* Ivornak ajánlják kiadni.

II. osztály, (történelem, államtudomány.) Tiszteleti tagnak jelölték Bubics Zsigmond kassai püspököt; rendes tagoknak: *Concha* Győzőt és *Csánky* Dezsőt; levelező tagoknak: *Csoma* Józsefet, *Finászy* Ernőt és *Wertheimer* Edét. A pesti hazai első takarékpénztár Fáy-jutalmát *Pauler* Gyulának itélték oda «A magyar nemzet története» című művéért. A Sztrokay-jutalmat *Hajnik* Imre kapta meg «A magyar birósági perjog» című munkájáért. A kereskedelmi csarnok díjának *Halász* Sándor lett a nyertese a posta-takarékpénztári check-forgalomról szóló művével. A Vitéz és Vigyázó jutalmakat nem adják ki.

III. osztály, (természettudomány, mathematika.) Tiszteletbeli tagnak jelölték *Duka* Tivadart, rendes tagnak *Réthy* Mórt; külső tagoknak: *Boltzmann* Lajost, *Mendelejeff* Dimitrijt és *Stächel* Pált. A Wahrmann-jutalomra az osztály *Bezerédj* Pált ajánlotta a selyemtenyésztés körül szerzett nagy érdemeinél fogva. A *Forster* jutalmat *Rázsó* Imrének ítélték oda, megbízván, hogy a vetőmag termeléséről részletesen dolgozza ki benyújtott munkáját.

Mindenik osztály ezenkívül a meglevő alapokból kitűzte szokásos évi *új pályázatait.*

A nagygyűlés első napja május 2-ikán báró *Eötvös* Loránd elnöklete alatt tudomásúl vette az osztályok jelentéseit, s az osztályoknak a pályázatokra vonatkozó javaslatait helybe hagyta. De a *Bródy-jutalomra* nézve a bizottsági előterjesztést nem fogadta el.

A Bródy-jutalom odaitélésére kiküldött bizottság tagjai voltak: Pauler Gyula, Heinrich Gusztáv, Ballagi Aladár, Concha Győző és Riedl Frigyes. E bizottság, melyre a megjutalmazandó publiczista személyének kiválasztását bízták, egyhangúlag báró Kaas Ivornak itélte oda a jutalmat. A bizottság jelentését Concha Győző terjesztette elő; főrészei ezek: Kaas Ivor több, mint 30 éve szolgálja a sajtóban a nemzet ügyét. Dolgozatai megleptek szakszerűségükkel, ténybeli alapjaik iránti gondos tájékozottsággal, irályuk előkelőségével, szerkezetük könnyűségével. Kaas Ivor a magyar vezérczikk mai formájának megteremtője. Báró Kaas Ivort nagy értelmi tulajdonságain, dolgozatainak művészi kiválóságán, tiszta jellemén felül különösen meggyőződésének bátorságáért, külbefolyásoktól való függetlenségeért ajánlja a bizottság a Bródy-jutalomra, tekintet nélkül politikai pártállására.

Az akadémiai bizottság e határozatát a nagygyűlés 18 szóval 7 ellen elvetette. Minthogy azonban a díjat még az idén ki kell adni, november hónapban rendkívüli ülésen határoznak a díj sorsáról.

Az igazgatóság ülése. Május 3-ikán az Akadémia igazgatósága tartott ülést báró Eötvös Loránd elnöklete alatt. Ez ülésnek nem volt egyéb tárgya, mint hogy az igazgató-tanács tudomásul vette a pénztár megvizsgálásáról szóló jelentést és az ügyész bejelentéseit.

Az ünnepi közgyülés. Május 6-ikán délelőtt az Akadémia nagytermében tartandó ünnepi közgyülés tárgyai:

1. Elnöki megnyitás, báró *Eötvös* Lorándtól; 2. jelentés az Akadémia 1899. évi munkásságáról, *Szily* Kálmán főtitkártól; 3. gróf *Andrássy* Gyula levelező tag előadása: «Miként tartotta fenn Magyarország a középkorban alkotmányos szabadságát?» 4. *Beöthy* Zsolt rendes tag előadása: «A magyar irodalom a mohácsi csatában.»

MUNKÁCSY MIHÁLY HALÁLA.

Munkácsy betegségének csirái már régebben mutatkoztak. Lelkét megtámadták a túlfeszített munka és az azzal járó izgalmak. Páris nagy művészvilágában őt bár jól ismerték, de mégis idegennek tekintették s valóban hosszú párisi időzése alatt is csakugyan idegen maradt, soha sem érezte magát otthon. Természete, lelke, minden szokása elütött a párisi élettől s végtelenül fárasztotta, hogy abba bele kell magát élnie. A káprázatos, fényes élet nem csak dicsőséggel övezte, hanem bódító zajával kábította és mindennapra kiszabott kényelmetlenségeivel zaklatta. Lassan homályosúlni kezdett a nagy elme s teremtő ereje lépésről-lépésre hanyatlott. Legutolsó nagy képe az «Ecce homo» volt, melylyel az ezredéves ünnepekre tért haza. Ennek a képnek Budapesten bemutatása után egy évvel, 1897 tavaszán vitték el a Rajna-parti intézetbe, Endenichbe, közel Bonnhoz és közel Düsszeldorfhoz, a hol egykor ifjú lánglelkével megalkotta a «Siralomház» tragédiáját. 1896-ban már úgy érkezett haza, hogy itthon is marad, az őszszel elfoglalja díszes helyét, mint a magyar szépművészetek országos felügyelője. Ez új állás lett volna és Munkácsy számára szervezték. Soha sem foglalhatta el; nem hagyta el többé Endenichet.

Már évekkel előbb is szemmel látható volt rajta a test gyöngülése. Korán megőszült, teste meghajlott, a járás fárasztotta, tekintetének fénye veszett. Aggódó szemmel nézték régi ismerősei már akkor, mikor a «Honfoglalás» nagy képével jött haza. Már akkor maga is panaszkodott gyöngélkedésről.

Gerincz-sorvadás nyomai jelentkeztek a nagy művésznél. 1896 ban aztán ezt agytompulás tetézte. Menthetetlen volt. Az orvosok megmondták, hogy immár halott a művészetnek és teste sem soká bírja. A kik fölkeresték Endenichben, hogy lássák, hogy meggyőződjenek állapotáról, a legkisebb biztatás nélkül tértek vissza onnan. A párisi kis palotában, a hol pazar fényű műterme volt, 1898 nyarán eladtak már mindent.

A feltünő szép férfi rohamosan pusztult. A remek fő, bozontos, sűrű hajával, férfias bajuszával és szakállával a megtört aggastyán képe lett. Szelíd szemei gyakran könyben úsztak. A test sínlődött, a lélek érzéketlenné vált. Halálára régen készen volt mindenki.

Neje az utóbbi időben Endenich közelében Bonnban tartózkodott. Munkácsy az ő karjai közt halt meg május első napján délben. Ő táviratozta meg a szomorú hírt Budapestre több ismerősnek, többi közt *Zsilinszky* Mihály közoktatásügyi államtitkárnak is, ki rokona a nagy művésznek, és szerencsétlenségében ügyeinek gondnoka volt. A közoktatásügyi miniszter ekkor épen Bécsben volt, de táviratilag intézkedett a nagy művész temetéséről, holttestének hazaszállításáról. Május 2-ikán délelőtt Zsilinszky többeket tanácskozásra hívott össze, hogy a temetés felől tanácskozzanak. Zsilinszky maga délután elutazott a halotthoz.

A gyászhír vételére a Képzőművészeti Társulat a *Műcsarnokon* azonnal kitűzte a fekete zászlót, hasonlóképen a *Nemzeti Szalon* is.

Wlassics Gyula közoktatásügyi miniszter Munkácsy özvegyéhez a következő táviratot intézte Bécsből: «Fogadja legmélyebb részvétemet nagynevű férje halála alkalmából, a mely nekünk, magyaroknak, kettős fájdalmat okoz: nemcsak a nagy művészt, de a lelkes hazafit is siratjuk benne, a kinek életpályája nemzete dicsősége volt s kinek elhúnyta nemzeti gyászt jelent.»

A király részvéte. Az országos gyászban részt vesz a király is. A művész halálának hírére Ő Felsége kabinet-igazgatója, Schiessl, a király parancsára táviratot intézett Wlassics közoktatásügyi miniszterhez, s fölkéri, hogy «a pótolhatatlan veszteség alkalmából, mely első sorban a magyar művészetet érte, Ő Felsége legbensőbb részvétét tudassa a Képzőművészeti Társulattal, s mindazon hazai egyesületekkel, melyeknek a boldogúlt mester tagja és dísze volt».

Budapest fővárosnak május 2-iki közgyülésén jelentették be Munkácsy halálát, ki a főváros díszpolgárai közé tartozott. *Márkus* József főpolgármester megindultan emlékezett meg a nagy veszteségről, mely a nemzetet egyik legnagyobb fiának elhunytával érte. *Halmos* János polgármester indítványozta, hogy Munkácsy holttestének a befogadására külön dísz-sirhelyet ajánljon föl a törvényhatóság, s fölhivta a közgyülés a tanácsot, hogy a temetésen való részvétel tekintetében is tegye meg a lépéseket. Végül indítványozta a polgármester, hogy a mennyiben Munkácsy emlékét Budapesten majd megörökítik, a tanács tegyen annak idején indítványt aziránt, hogy a főváros miként vegyen részt az emlék állításában. Mindezt általános helyesléssel fogadták.

A képviselőház részvéte. A képviselőház május 3-iki ülésén, a napirend előtt felszólalt *Hock* János s megemlékezett Munkácsy haláláról.

«Munkácsy, midőn kilépett a nagyvilágba — így szólt Hock — az ő talentumosságával egyúttal a fajunkban rejlő művészi erőt és tehetséget is kinyilatkoztatta. Ismertté tette a magyar nevet, ismertté tette a fajunkban rejlő nagy művészi kvalitásokat. Ez előtt a magyar zseni előtt életében hódolt az egész világ s az ő dicsősége a mi dicsőségünk lett. Kegyeletes hálával illik azért megemlékeznünk róla most is, midőn ravatalánál könnyezve áll az egész ország és siratja benne ennek a korszaknak egyik legnagyobb mesterét és a magyar művésztehetségnek egyik kiváló fényes csillagát.» Nem akar indítványt tenni a Háznak, a kormányra bízza azt, de kéri a Házat, hogy a kormány javaslatait támogassa, s járuljon hozzá, hogy a nemzeti gyász megörökíttessék a Ház jegyzőkönyvében.

Széll miniszterelnök vette át ezután a szót. Nincs senki, a ki magát kivonná az általános fájdalom érzése alól. A maga részéről szívesen hozzá járúl, hogy a Ház a jegyzőkönyvben adjon kifejezést fájdalmának. A továbbiakra nézve bevárandó a kultuszminiszter megérkezése, a ki esetleg a legközelebbi ülésben fog e tárgyban indítványt tenni.

A képviselőház május 4-iki ülésében *Wlassics* Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter adott kifejezést a nemzet gyászának Munkácsy elhunyta fölött, s az ő indítványára a *Ház* egyhangulag elhatározta, hogy fájdalmának és részvétének jegyzőkönyvben ad kifejezést, a miről az özvegyet a Ház elnöke fogja értesíteni; a ravatalra koszorút küld s a temetésen testületileg jelen meg. Elhatározta a Ház azt is, hogy a boldogult temetése *országos költségen* történjék.

Az orsz. képzőművészeti társulat választmánya május 3-ikán gr. *Andrássy* Tivadar elnökségével ülést tartott. Gróf Andrássy mély megilletődéssel szólt a magyar művészetet ért sulyos csapásról.

Indítványára elhatározta a választmány, hogy felajánlja a miniszternek a gyász rendezésében való részvételét; kéri, hogy az elhunyt nagy mester a műcsarnokban helyeztessék ravatalra. A társulat nevében koszorút helyez a ravatalra. Az özvegyhez részvétiratot intéz. Munkácsynak létesítendő *szobrára* gyűjtést indít és erre a czélra a maga részéről kétezer koronát szavaz meg. Végül felkéri Berzeviczy Albertet, a társulat alelnökét, hogy Munkácsy ravatalánál a társulat nevében beszédet mondjon.

A választmány körében a *szoborra* megindított gyűjtés már az ülés alatt hatezer koronát eredményezett.

A holttest hazahozatala. *Wlassics* közoktatásügyi miniszter, ki Munkácsy halálakor hivatalos ügyekben Bécsben volt, csak e hó 3-ikán este térhetett haza. A miniszter kimerítő jelentést tétetett magának mindarról, a mi eddig Munkácsy temetének hazaszállítására és temetésére nézve történt, s táviratban megkérte a bonni rendőrhatóságot, hogy az özvegy kérésére Munkácsy holttestének hazaszállítására állítsa ki a szükséges halottszállító levelet.

A párisi magyar művészek A Párisban élő magyar művészek Munkácsy temetésére koszorút küldenek. Munkácsy két művét, melyek a világkiállítás műcsarnokában vannak kiállítva, fekete gyászfátyollal vonták be.

pedig a villamos cséplést tekintették meg. Innen Szombathelyre utazott a miniszter a villamos vasut megnyitására. Három villamos kocsin bejárta a miniszter kiséretével a vasut egész vonalát s a merre csak haladt a fellobogózott városon keresztül, mindenfelé óriási néptömeg várta és lelkesen üdvözölte. Ezután megtekintette a miniszter a villamos központot, majd szállására hajtatott, hol a küldöttségek tisztelgését fogadta. Este *Batthyány* Lajos gróf a miniszter tiszteletére a Sabaria szállóban lakomát adott, melyben a környék előkelősége teljes számban megjelent. Sok felköszöntő hangzott el ez alkalommal, melyek közül általános és mély benyomást tett Hegedüs miniszter szép beszéde, melyben kitartó munkára, haladásra lelkesített.

A Nemzeti Szinház új igazgatója. Május első napján bucsúzott el a Nemzeti Szinház személyzetétől gróf *Festetich* Andor, az eddigi igazgató. A tisztviselők nevében *Tóth* Imre főrendező mondott bucsúszót, azután a szinpadon gróf *Keglevich* intendáns méltatta a távozó igazgató buzgó törekvéseit. A művészek nevében *Mihályfi* Károly beszélt melegen, mire gróf *Festetich* kérte az intendánst és a művésztestületet, hogy tartsa meg továbbra is szeretetében. A bucsuzás után az intendáns *Beöthy* Lászlót, az új igazgatót mutatta be a szinház művészszemélyzetének. Az intendáns beszéde után *Bercsényi* Béla üdvözölte a művészek nevében az új igazgatót. *Beöthy* László beszédében hangsulyozta, hogy nem ad programmot, mert programm minden előadás. Szemére vetették fiatalságát, de fogadja, hogy sohasem lesz többé huszonhét éves. (Derültség.) Különben is itt találja a szinházban ugyanazt a fiatalságot, a nemzeti művészet iránti lelkesedést. Jelszava az, hogy közönséget kell csinálni a szinháznak, tehát szinházat a közönségnek. Gróf *Festetich* Andort legközelebb a vidéki szinészet országos felügyelőjévé nevezik ki.

A magyar kir. közlekedési muzeum Budapesten a városligetben lévő helyiségeiben *május hó 2-án megnyilik* a nagyközönség számára s úgy mint a mult évben október hó végéig minden hétfőn, szerdán és pénteken délelőtt 9—12-ig, délután 2—6 óráig, továbbá minden vasárnapon délelőtt 9—12 óráig lesz nyitva. A muzeum látogatása ingyenes.

Rheuma, csuz, köszvény és **epekőbajok** biztosan gyógyithatók a tudományos alapon álló Dr. Rissoféle *czitromnedv kurával*. Ismertetést ingyen és bérmentve küld *Szabady János* gyógyszerész Budapesten, Damjanich-utcza 2/c.

HALÁLOZÁSOK.

Özv. Bónis Sámuelné, szül. Darvas Erzsébet április 29-én meghalt 86 éves korában Budapesten. A régi magyar nagyasszonyok kitünő mintaképe, méltó hitvese közéletünk egykorú kitünő férfiának, Bónis Sámuelnek. A nagyműveltségű úrnő férje oldalán, ki mint Szabolcs vármegye követe vett részt a 40-es évek országgyűlésein, előkelő szerepet vitt a pozsonyi társaseletben és Szabolcsmegyében, majd 1848-ban Budapesten is. A szabadságharcz után Bónis hosszas bujdosás után hét évig szenvedett várfogságot, s ez alatt neje, kit rövidebb időre magát is fogságban tartottak, páratlan odaadással fáradozott férje sorsának enyhítésén, s mint családjának egyetlen támasza, a rá nehezedő sulyos feladatok teljesítésén. Elhúnytát két leánya: Korányi Frigyesné és Sebastiani Jenőné, öcscse: Darvas Imre, Abaúj-Tornamegye nyug. főispánja, számos unokája, dédunokája és kiterjedt rokonság gyászolja. E hó elsején történt temetése nagy részvét közt.

Elhunytak még a közelebbi napokban: Viski Krüzselyi Bálint, jogakadémiai rendes tanár és volt igazgató, megyei bizottsági tag, a «Máramaros» szerkesztője, 56 éves, Máramaros-Szigeten. — Hőgyes András, dr. Hőgyes Endre egyetemi tanár és dr. Hőgyes Ferencz orvos édes atyja, Budapesten, 85 éves korában. A közbecsülésben élt agg férfi holttestét Hajdu-Szoboszlóra szállították, a hol a családi sirboltban helyezték örök nyugalomra. — Kádek István, kegyesrendi pap és gimnáziumi tanár, 51 éves, Nyitrán. — Lenkey István, gazdasági igazgató, 3-ik zászlóaljbeli 48-as honvédszázados, 78-ik évében, Jánosiban. — Szávits Máté, 48-as utászkari hadnagy, nyug. kir. járásbirósági iktató, 73-ik évében, Szegeden. — Igáli Szávó, földbirtokos, 1848—49. évi honvéd, Baranyamegye bizottsági tagja, Baarban, 81 éves korában. — Cselenkó József, volt 48-as nemzetőr, 72 éves korában, Szegzárdon. — Ehman Gusztáv, 48-as honvéd-tüzmester, Tatán. — Gegesi Kiss József, 1848/49-iki Kossuth huszárhadnagy, 81-ik évében, Gegesen. — Gergely Ferencz, csendőrszázados, brassói szárnyparancsnok, 44 éves korában. — Szandai Sréter Ferencz, miniszteri osztálytanácsos, 52-ik évében, Budapesten. — Nagy Olivér, Torda-Aranyos megye főjegyzője élete 52-ik évében 26 éves megyei szolgálat után — Id. Irinyi István, földbirtokos, Szatmármegye törvényhatóságának bizottsági tagja, 86 éves korában, Ér-Körtvélyesen. — Glücklich Ignácz, a rimamurány-salgótarjáni vasmű-részvénytársaság nyug. főtisztviselője 70 éves korában, Budapesten. —

Báró Harkányi Károlyné, szül. monostori Vörös Emilia, a főváros társaskörében jól ismert nagy műveltségű úrnő, Budapesten. — Özv. Illyés Istvánné, szül. Szathmáry Ágnes, Illyés Bálint képviselő és költő édes anyja, 92 éves korában Fehér-Gyarmaton, s az egész környék nagy részvétével temették el. — Kenessey Kálmánné, szül. Neczpáli Justh Ilona, Kenessey Kálmán nyug. min. tanácsos neje, 58 éves, Budapesten, s K.-Nyéken temették el. — Petrovics Józsefné, szül. Gábos Jozefa, 78 éves korában, Ó-Gyallán, — Haydt Gáborné, szül. Martin Viktória, a szegzárdi takarékpénztár igazgatójának neje, 53 éves. — Kratochwill Georgina, Oroszi Georgina név alatt egykor feltünő szépségü czirkuszi lovarnő, kiről most bécsi lapok azt irják, hogy elöregedve, szegényen hazatért Magyarországba meghalni. Némelyek szerint Vajda János hozzá irta «Gina emléke» czimű költemény-sorozatát. — Özv. Polczner Gyuláné, szül. Csikós Borbála, Szegeden, 52 esztendős. — Horváth Katalin, Horváth Istvánnak, a pár hét előtt meggyilkolt budai ügyvédnek nővére, 55 éves korában, Budapesten. — Özv. Rottmann Józsefné, szül. Csánk Mária, 56 éves, Beregszászban. — Lenk Sándorné, szül. Hegedüs Ida, Jász-Jákóhalmán.

Munkácsy Mihály festménye

OGLALÁS.

Szerkesztői üzenetek.

A kis dalos halála. *Rajz.* Nagyon hosszadalmasan beszéli el, hogy rakta meg a kis pacsirta pár fészkét s midőn már az készen volt, hogy szállt fel az egyik madárka a magasba elzengeni örömdalát, ekkor azonban hirtelen megjelent a karvaly, orvúl levágta, kegyetlenül szétrombolva a kis madár-család bol-

dogságát. A hosszadalmasságon kívül nagy hiba még az, hogy sokszor egész szárazon és természetrajzi részletességgel kezeli a szerző tárgyát, pedig hogy máskép is tudna írni, mutatják dolgozatának egyes részletei, a melyek hangulatosak s megkapják az olvasót.

Deli Ferkó. Az elbeszélés meséje gyönge, a jellemfestés pedig fogyatékos.

Ódát irnék . . . Közölni fogjuk.

A székelyekről. A közölhetők közé sorolható.

Vadgalambot láttam. Búcsú. Úgy a két eredeti, mint a fordítás költői nyelven, lendületesen van irva. Az eredeti versek tárgya azonban nagyon kopott, lefordításra pedig nagyon is harmadrendű verset választott. Az eredetit ugyan nem ismerjük, de ha a fordítás hű, nem lehetünk róla valami jó véleménynyel.

Szerelmi leczke. Őszi kép. Az előbbi a csélcsapság apologiája, nem a legsikerültebb költői formába öltöztetve. Többet ér a második, festői részleteivel.

Nem közölhetők: *A juhászlegény. Miért. Elmerengnek gondolataim. Kigyúladtak. Fölragyogtak.*

SAKKJÁTÉK.

2166. számu feladvány. Möller J.-től.

(II. dijat nyert feladvány.)

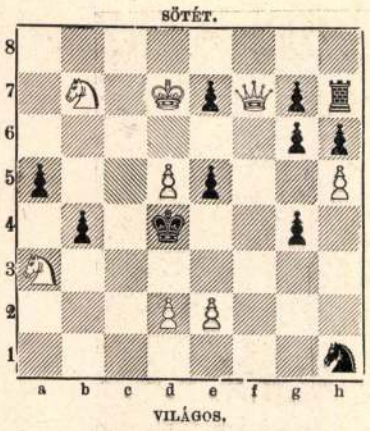

Világos indúl s a harmadik lépésre matot mond.

A 2148. sz. feladvány megfejtése Shinkmann W. A.-tól.

Világos.		*Sötét.*		*Világos.*	*a.*	*Sötét.*
1. Fc5—d6		Ke4—d4 (a)		1.		Ke4—d5 (b)
2. Kb8—c7		Kd4—c4—c3		2. Vd7—e6 †		Kd5—c6
3. Fd6—a3		t. sz.		3. c2—c4		Kc6—b6
4. Vd7—d3	mat.			4. Fd6—b4	mat.	

Világos.	*b.*	*Sötét.*
1.		Ke4—e3
2. Fd6—g3		Ke3—e2 :
3. Vd7—d3	mat.	

A 2149. sz. feladvány megfejtése Klett F.-től.

Világos.		*Sötét.*	*a.*	*Világos.*		*Sötét.*
1. Ba4—a2		Kd5—c6 (a)	1.			Kd5—e6 : (b)
2. Ba2—b2		Kc6—d5	2. Ba2—d2			He5—d3
3. g2—g3		Kd5—c6	3. Ff1—d3 :			Ke6—d7
4. Ff1—c4		He5—c4 :	4. Fd3—f5 †	stb.		
5. b4—b5	mat.					

Világos.	*b.*	*Sötét.*
1.		Kd5—e4
2. Ba2—e2 †		Ke4—f4
3. Bg5—e5 :		t. sz.
4. Fc5—f2	stb.	

Helyesen fejtették meg: *Budapesten:* K. J. és F. H. — Andorfi Sándor. — Kovács J. — *Lipótvártt:* Hoffbauer A. — *A pesti sakk-kör.*

KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» folyó évi 16-ik számában közölt kép talány megfejtése: *A nyomor szüli az egyenlőséget.*

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
Szerkesztőségi iroda: Budapest, IV., Kaplony-utcza 9.

SZENÁSY, HOFFMANN és TÁRSA

párisi és lyoni selyemgyári raktára Budapest, IV., Bécsi-utcza 4.

Raktárunkon található a legszebb és legnagyobb választék **divatos selyemkelmék, csipkék és szalagok,** valamint **gyöngytülldiszek, point lace-ruhák** és point lace-kelmékből. Fekete, fehér és szines selyemkelmék 85 krtól 14 frtig. Foulard-, Pongis- és Satin Liberty-selymek 65 krtól kezdve. Angol mosóselyem 80 cm. szélességben 1.25 krtól kezdve. Mintákkal kivánatra készséggel szolgálunk.

Gummiáruk, betegápolási czikkek *sérvkötők (óvszerek* F. Berguerand párisi gyárostól) legelőnyösebben beszerezhetők *Polgár Sándor* egyetemi kötszerésznél, Bpest, Erzsébet-körut 50 6734

NYILT LEVÉL.

Tekintetes gyógyszerész úr!

24 éves kellemetlen viszketegségi bajomat az Ichtiol-Salicyl kenőcse 2 heti használat után teljesen elmulasztotta — annyira — hogy a baj vissza sem jött többé. Hogy ezen kitünő gyógyszer házamnál legyen, kérem ismét küldeni 1 tégelylyel belőle.

Tisztelettel
Spánik Mihály
érsekudvar.

Eger, 1899 julius 28.

Az «Ichtiol-Salicyl» 8430

teljesen ártalmatlan és szagtalan! Orvosok által is **legjobbnak** elismerve, mindennemü viszketeggel járó sömörbajok, ótvar, bőrrepedezés, bőrhámlás és kipállott testrészek ellen: Megrendelhető: Erényi Béla Szabadszállás. Nagybani raktárak: Török gyógytár Király-utcza 12., Nádor gyógytár Váczi-körut 17.

Ára egy nagy tégelynek utasitással 3 korona!

Minden gyógyszertárban kapható.

BÁNHEGYI C. J.

Budapest, IV., Rostély-utcza 13.

Nagy választék **Épület és butorvasalásokban,** mindennemü **réz-, lakatos-** és **norinbergi áruk** raktára. Nagy készlet mindennemü **lószerszám vezetékekben.** Különféle **kész bőráruk** és **czipészkellékek. Szerszámok** minden iparág részére. **Vasuti felszerelési tárgyak. Koporsó-diszitések.** 8701

Árjegyzék kivánatra bérmentve.

Szeplő

májfolt, bőrhámlás, bőratkák, (Mittesser) **pattanás** eltünnek a Raditz-féle **Mirtus créme** által, azonnal finomitó szépitő **kézi** és **arccréme** kis tégely **1** kor., nagy tégely **2** korona.

3 kiállitási kitüntetés.

Zsirtalan és ártalmatlan, hozzá a Pulcharadin-szappan 80 fillér, poudre 1 kor.

8456

Készitti, szetküldi az **Apostol gyógyszertár, Budapest József-körut 64 c.**

Nehézség.

A ki eskórban, görcsökben és más idegbajokban szenved, kérjen ezekről szóló füzetet. Küldi ingyen és bérmentve a **Schwanen-Apotheke Frankfurt** aM.

Védjegy

Salvator S Salvator

Vese, húgyhólyag, húgydara és köszvény-bántalmak ellen, továbbá a légző és emésztési szervek hurutos bántalmainál, orvosi tekintélyek által

a Lithion-forrás

Salvator

kitünő sikerrel rendelve lesz. 7523

Húgyhajtó hatású!

Kellemes izü! Könnyen emészthető!

Kapható ásványvizkereskedésekben és gyógyszertárakban.

A Salvator-forrás igazgatósága Eperjesen.

Budapesten, főraktár Édeskuty L. urnál.

Hirdetések felvétetnek a kiadóhivatalban Budapesten, IV., Egyetem-utcza 4. sz.

Szép, üde és bájos arczot

csak egyedül a közkedveltségü **Kriván-féle**

BENZOÊ TEJ-CREME

és **Hattyu-pouder** használata által lehet elérni. **Hatása bámulatos,** már 2—3 nap alatt szépit, fehérit. Eltüntet minden arctisztátlanságot és bőrbetegséget. Az arczbőrnek **friss üdeséget és elragadó bájt** kölcsönöz. **Teljesen ártalmatlan, nem zsiros,**

felelősség mellett ajánltatik.

1 tégely Benzoê tej-Creme 1 kor., 1 doboz Hattyupouder, ártalmatlan, ólommentes arczpor (fehér, rózsa vagy creme) 1 kor. 1 drb. Benzoê-tej-szappan 70 fillér = 35 kr. Mindennemü **fogfájást** azonnal megszüntetnek a Kriván-féle **Univerzál fogcseppek 1 üveg 70 fillér használati utasitással együtt.**

Számtalan elismerő és köszönő levél.

Fönti készitmények törvényesen védve vannak. Mindig friss minőségben megrendelhetők a készitő

KRIVÁN JÁNOS

gyógyszerésztől, Világos (Aradm.).

6 korona rendelésnél franko szállitás, naponta szétküldss discretio mellett. Főraktárak Budapesten: **Török** József gyógyszertára, **Dr. Egger** «Nádor» gyógyszertára. **Molnár** és Móser, **Neruda** Nándor és **Reiner** Lipót drogueristáknál.

FÉLIX GYÓGYFÜRDŐ.

Nagyvárad közvetlen közelében, vasuti állomás.

Kényelmes közlekedés. Vasuton Nagyváradtól fél, kocsin 3/4 órai távolságban. Május—aug. hónapokban naponta 10, vasárnap- és ünnepnapokon 14 vonat közlekedik Nagyváraddal. **Az uj vasuti állomás** közvetlenül a fürdőtelep mellett van.

Az európai hirü 49° C meleg **természetes hévviz** javalva van: **az izületek és izmok csuzos bántalmainál, idült s különösen savós izületi loboknál, csonttörések és különösen visszamaradt vastagodásoknál; köszvénynél és annak különböző alakjainál; idegbajoknál, melyek rheumaticus alapon keletkeztek (ischiasnál); különböző bőrbajoknál, végre a női ivarszervek bizonyos bajainál, különösen a méh mögötti és közötti izzadmányoknál; belsőleg: heveny és idült gyomorbántalmaknál, májbajok és veseköves eseteiben.** Állandó fürdőorvos: **dr. Kazay Kálmán.**

A különböző igények szerint berendezett nagy számu szobák napi ára 80 krtól 3 frt között váltakozik. **Gyógyterem** (Kursalon) hirlapokkal, és tekeasztallal. Terraszok szép kilátással. Éttermek, sétahelyek a fürdőtelepen és a mellette elterülő őserdőben. Az erdőben tekepálya. Hat tükörfürdő, család és kádfürdőkön kivül **moórfürdők** is vannak rendszeresitve. **Állandó kitünő zenekar.** Telefon összeköttetés Nagyváraddal.

Az elegánsul berendezett lakószobák, kád- es tükör fürdők továbbá a Félix-fürdő elismert jó konyhája es pinczéje készen várja a legkülönbözőbb igenyü vendegeket.

Gyors és pontos kiszolgálás és mérsékelt ár által igyekezni fogok t. vendégeimet teljesen kielégiteni. 8709 Kiváló tisztelettel **KERNATS JÁNOS, bérlő.**

Michelstädter S. E. és H.

8477

Sajátkészitményü czipök nagy raktára

Váczi-utcza 3. sz. **BUDAPEST,** Erzsébet-körut 15.

«Triumph» czipök — gombolás, füzés és zug nélkül — egyedüli készitője.

Dr. Hőgyes-féle asbest-talpbetéttel ellátott czipők nagy raktára.

Fiók-telepek: Debreczen, Becskerek, Sopron, Ujvidék, Zágráb, Brassó, Varazsd, Szatmár.

Minden czipő talpába az ára bele van nyomva.

Menyasszonyi-selyem-ruha

10 frt 50 krtól

feljebb! — 14 méter — postabér és vámmentesen szállitva! Minták kiválasztásra, nem különben fekete, fehér és szines «Henneberg-selyem» blousok és ruhákra alkalmas, 45 krtól 14 frt 65 krig méterenkint.

Csak akkor valódi, ha közvetlen tőlem rendelik!

HENNEBERG G.

selyemgyáros Zürichben.

Cs. és kir. udvari szállitó. 8554

18. SZÁM. 1900. BUDAPEST, MÁJUS 6. 47. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkrónikával) együtt { egész évre **24** korona, félévre **12** „ | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG { egész évre **16** korona, félévre **8** „ | A POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkrónikával) { egész évre **10** korona, félévre **5** „ | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

MUNKÁCSY MIHÁLY.

1844—1900.

Meseszerű az az életpálya, melynek utolsó állomáspontja az endenichi szomorú intézet lett. Az elszegényedett úri család sarja asztalosműhelybe kerül, de nem elégszik meg a bútorok egyszerű befestésével, hanem ékes rózsákat és tulipánokat is fest rájok, a mint épen a képzelődése diktálja. Ebből a gyerekből piktor lesz, — mondják a kisváros szakértői és Lieb Mihály (mert ez volt eredetileg a Munkácsy neve) annyira hisz a jóslásban, hogy most már nemcsak virágokat pingál, hanem a mestert és mesterné asszonyt is lerajzolja, lerajzol mindent, a mi a szemei elé kerül. Sőt többet tesz: fölkeresi Szamossyt, a jónevű rajztanítót s órákat vesz tőle, hogy megszerezze magának a szükséges első ismereteket.

Mikor a hatvanas évek közepén Pestre jön, s Harsányi Pált, a Képzőművészeti Társulat igazgatóját fölkeresi, még teljesen dilettáns ugyan, de kisérletei elárúlják a nem közönséges tehetséget. Bécsbe első festményeinek árán útazik, s midőn vágya nemsokára tovább, Münchenbe viszi, s ott Wágner Sándor mellett képezi magát, a *Húsvéti locsolás*-sal lepi meg ismerőseit, melyen az alakok már szerencsésen jellemzett magyar parasztok.

A Münchenben készített képek és rajzok azonban még csak tehetségre valló kísérletek. Düsseldorfba, Knaus mellé kell kerülnie, hogy művészi formába önthesse mindazt, a mi szívében és lelkében lakozik. A *Siralomház* már elsőrangú alkotás, fényes kiindúlási pontja a sikerekben, diadalokban és ünnepeltetésekben gazdag művészpályának. A képért nagy árat fizetnek, festőjét a követelő franczia kritika magasztalja, s nevét a legnagyobb mesterek nevei között kezdik emlegetni.

Minden újabb képe újabb diadal, rohamosan emelkedik magasabbra és magasabbra, föl egészen ama csúcspontig, melyet már a világhír vesz körül ragyogó sugaraival. *Milton*-ját a történelmi genre csodás tökélyű alkotásának ismerik el, *Krisztus Pilátus előtt*-jével a vallásos festészetet kelti új életre egy kritikával és kétkedéssel teljes korszakban; a modern életből vett salon-képei, melyeket nagy munkáinak alkotása közben, úgyszólván csak szórakozásképen festett, a közvetlenség bájával ragadnak el; tájképei a naturalisztikus ábrázolás hűségével és erejével a legjobb tájfestők művei mellé emelkednek; a bécsi császári műtörténelmi múzeum mennyezetképére az olasz ég teljes bűbáját varázsolja s közvetlenül ezután megfesti a *Honfoglalás*-t, mely a nemzeti fényes múltért lelkesülő művész álmainak megnyilatkozása.

E művek páratlan népszerűséget és elismerést szereznek nevének. Midőn egy-egy nagyobb alkotásával megjelenik közöttünk, honfitársai fejedelmet megillető ünnepléssel fogadják; kiállításának megtekintésére távoli vidékek lakossága is Budapestre zarándokol; külföldön a legfinnyásabb ízlésű amateurök rendkívül nagy árakat fizetnek legkisebb vásznáért is, s

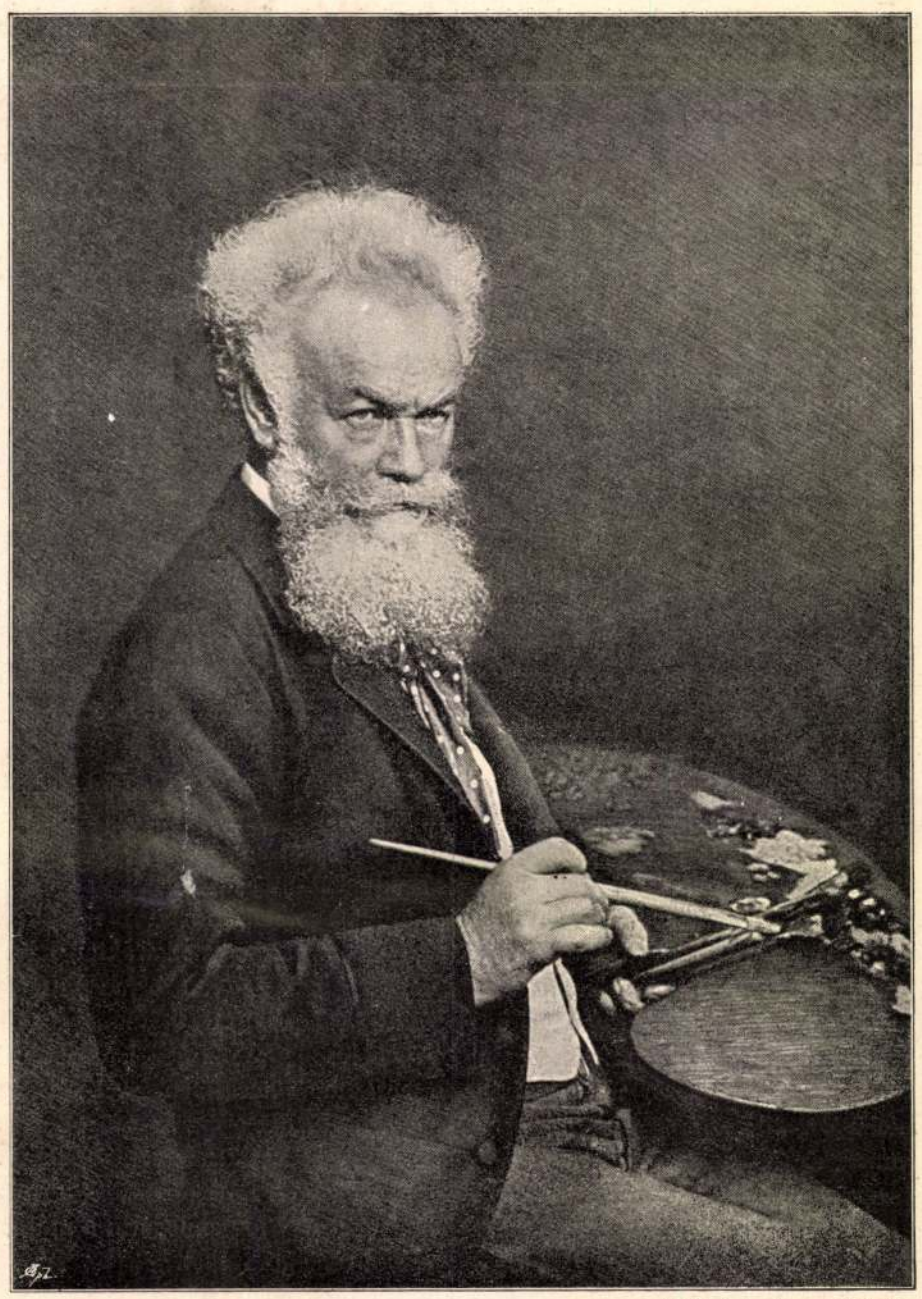

Saját festménye 1896-ból.

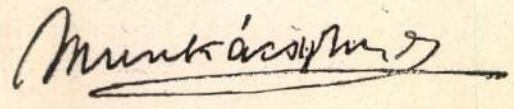

Fénykép után metszette Morelli Gusztáv.

MUNKÁCSY MIHÁLY 1881-IKI ARCZKÉPE.

fényűző pompával diszített palotájának Páris kitünőségei s a világvárost látogató legelőkelőbb külföldiek is gyakori vendégei. Munkácsyt, a mi Munkácsynkat, hasonló szeretettel és hódolattal veszik körül, mint annak idején a renaissance-kor legnagyobb olasz mestereit.

És a szegény asztalosinasból lett világhírű képiró mindezen ünnepeltetések között sem érzi magát egészen boldognak. A fényes párisi palotából a magyar pusztákra vágyik, melyeknek tőről metszett lakosait, fiatal korának barátait, az előkelő szalonokban hiába keresi. A drága edényekben pompázó exotikus növények helyett szabadban tenyésző búzavirágot, katangkórót, a villamfény helyett délibábot szeretne látni, s ha nagy hangversenyek programmját kell végighallgatnia, a falusi fonóházakra gondol, melyeknek egyszerű danái még mindig kedvesebbek neki. Csak haza, csak haza! cseng a fülébe mindenfelől, s mikor egy fenkölt gondolkozású államférfiú megtalálja a módot is arra, hogy a mester vágyakozása teljesedésbe mehessen, megkönnyebbülten lélegzik föl, mintha csak egy nehéz álom lidércznyomását rázta volna le magáról. Megindúl hazája felé, folyvást szőve a terveket, mint merít majd új erőt a hazai földből, mit és hogyan fog tenni a magyar kultura, a magyar dicsőség érdekében. Elhatározása örömmel tölti el az egész országot, s a mikor az ezredévi ünnepélyekre megjelen közöttünk, mindenki tárt karokkal fogadja, mert hiszen most már a mienk, a mienk osztatlanúl!

S az örömnek, az ünnepeltetésnek eme napjaiban egyszerre csak félelmes erővel keríti hatalmába egy régi lappangó baj. Izgatottsága fokról-fokra nő, az ünnepélyek vidám zaja kiállhatatlanná válik reá nézve, menekülni kénytelen a magyar fővárosból s néhány hét múlva megérkezik külföldről a mindenkit lesújtó szomorú hír, hogy Munkácsy számára egy németországi gyógyintézetben kellett keresni menhelyet.

A mint az endenichi intézet kapuit átlépte, már éreztük, sőt tudtuk, hogy elveszítettük őt örökre. A mi ezután következett, már lassú haldoklás volt, elszomorító, kinos befejezése a fényes pályafutásnak. Most már megjárta a szenvedések Golgothàját, s átköltözött a halhatatlanságba.

A gyász első napjaiban hiába való törekvés volna fejtegetnünk, hogy voltaképen mit is veszítettünk Munkácsyban. Annyit azonban minden magyar embernek éreznie kell, hogy ezzel az Isten különös kegyelméből való művészszel a magyar lélek erejének és fényének egyik leghatalmasabb hirdetője szállt sírba. Munkácsy Mihály nemcsak saját hazájának volt egyik legnagyobb dicsősége és büszkesége, hanem egyúttal a művészetek általános történetének is olyan alakja, ki magának a legnagyobb mesterek mellett szerzett helyet. Az ő jelentősége univerzális, bár egy pillanatra sem vethetjük szemére, hogy elveszett a modern művelődés mindent nivelláló áramlatában. Genre-képei: a *Siralomház*, az *Ujonczok*, a *Tépéscsinálók* igazi magyar alkotások, sőt általános értékű műveiben is mindenkor megnyilatkozik a magyar karakter heve és szenvedélyessége. Alig van olyan munkája, melyre egyéniségének bélyegét, mely egyúttal a magyar faj bélyege is, rá nem nyomta volna. És ha alkotásainak hosszú során végigtekintünk: nem könnyű föladat egész határozottsággal kiemelni azokat a műveket, melyek számára a halhatatlanságot már itt közöttünk megszerezték, s melyeket úgy fog emlegetni a műtörténet, mint valódi remekműveket.

Hozzánk magyarokhoz a magyar népéletből merített genreképei, köztük a *Siralomház* állanak legközelebb; az elmélyedésre hajló szellemek *Milton*-ját csodálják meg leginkább a jellemzés erejéért; míg bibliai tárgyú képeinek hatása már egészen egyetemes, mert egyenlő hurokat pendít meg minden érező és hivő szívben. A ciklus első darabja: *Krisztus Pilátus előtt* (1881.) vallásos és történeti festmény egyszerre, a mennyiben nemcsak a szenvedő Krisztust állítja elénk, hanem a hitében erős vértanút is, s az eredmény, melyre szemlélése után jutunk, nem csupán vallásos jellegű meghatottság, de egyúttal komoly tanúlság is, mert a mester az események mellett az eszmék küzdelmét is érzékíti. A *Kalvárián* (1884.) folytatása és kiegészítése ennek a képnek. Itt a keresztrefeszítés következményeit mutatja be csodálatra méltó művészettel. A tömeg, megelőzve a hóhért, most szállt le a Golgotha lejtőjén: a farizeusok egyikét már megragadta az önvád: fut a szomorú jelenet színhelyéről, mintha kisértet űzné; mögötte a lóháton ülő ember lelkében az irgalom küzködik a rémülettel; egy fiatal farizeus arról igyekszik meggyőzni fehér szakállú, öreg társát, hogy nem történt igazságtalanság, de ez egészen meggörnyed gondolatainak sulya alatt és sehogy sem képes megnyugtatni a lelkiismeretét. A kép baloldalán dúlt arczú, lelkiismeretükkel küzködő alakok tanúskodnak arról, hogy az eszmék, melyekért a keresztrefeszített kinhalált szenvedett, csak annál erősebben élnek. A mester ezt az eszmét még magasztosabban kifejezésre juttatja amaz ifjú alakjában, ki az előtérben fordúl a kereszt felé s szíve mélyéig megindúlva hallgatja Jézus utolsó szavait. Ebben az ideális alakban Munkácsy magát az ifjúságot festi, mely egész lelkét kitárja az új eszméknek, hogy átadja azokat a következő nemzedéknek.

A nagy vallásos képciklusba a középső darabot: az *Ecce homo*-t épen tizenkét évvel később (1896.) illesztette be Munkácsy. A festmény azt a jelenetet ábrázolja, midőn Pilátus az Üdvözítőt homlokán a töviskoronával, vállán a megalázás szégyenjelével: a bíborpalásttal vezeti a csőcselék elé a jeruzsálemi törvényház oszlopos csarnokában. Folytatását látjuk a Krisztus elitéltetését követő momentumnak, ugyanazokkal a fanatikus, türelmetlen és kiengesztelhetetlen alakokkal, kik már a mester első nagy képéről ismerősek előttünk. A kompoziczió jobb oldalát oszlopos erkély foglalja el, egyszerű lépcsőzettel. Középen lelki nyugalmának teljességében a meggyalázott Üdvözítő áll, fején töviskoronával; mellette Pilátus, ki épen bemutatja őt a felbujtott népnek: «Ecce homo!» E két alak mögött a római katonaság áll sorfalat, valamint katonák foglalják el az erkélyhez vezető lépcsőket is. Rideg, komor alakok, kik éles ellentétei a törvényház udvarán csoportosuló, tolongó és zajgó csőcseléknek. A tömegben látjuk Máriát is, a mint néma fájdalmával elalélva roskad János apostol karjai közé.

Az *Ecce homo* az utolsó nagy munkája Munkácsynak. Mint a bibliai képek mindegyike, ez is mélyen megható kompoziczió; de a mester végzetes betegsége már nyomokat hagy a nagy vászon egyes részein. Az alakok ingadozók, az ecsetkezelés nem mindig biztos, a légtávlatok itt-ott hiányzanak.

Mikor ezt a képet külön pavillonjában először láttam, a végzet sötét árnya már ott lebegett Munkácsy felett. Némán, földre szegzett, révedező szemekkel állt a pavillon egyik sarkában, jóformán ügyet sem vetve arra, a mi körülötte történik. Kezet nyújtott és álmatlanságról, kimerültségről kezdett panaszkodni. Biztattam, hogy az egész csak múló baj, s a mint az utolsó napok erős izgalmait kiheveri, majd minden jobbra fordúl.

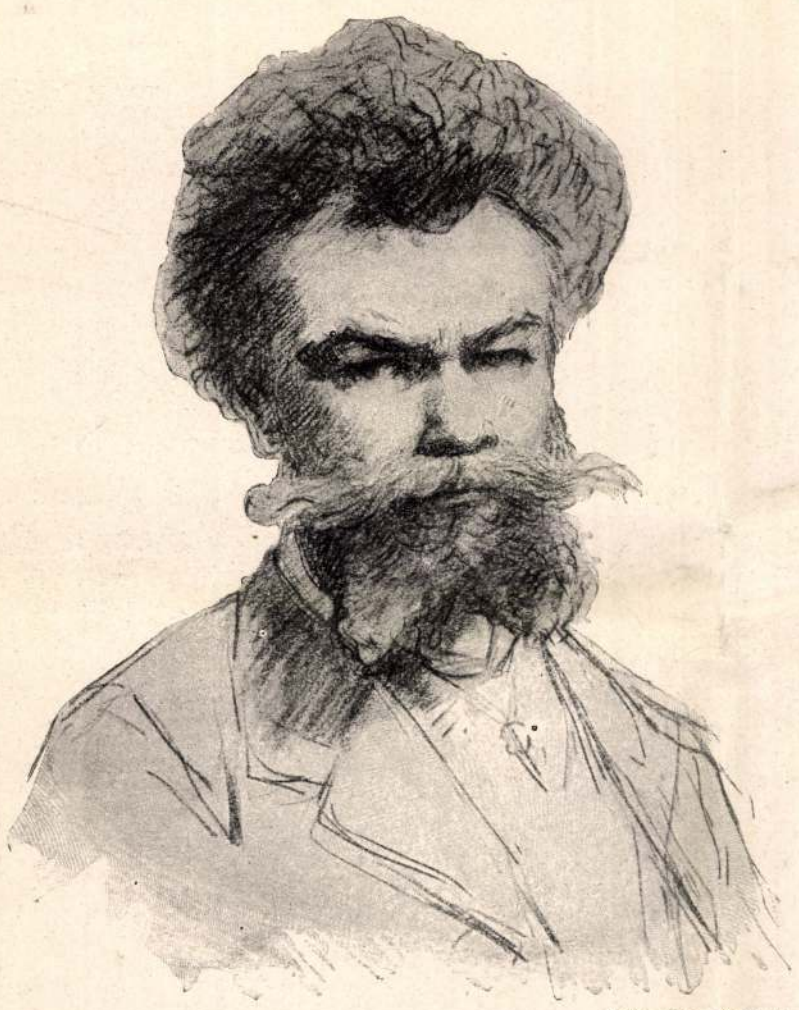

Saját rajza 1882-ből.

MUNKÁCSY MIHÁLY.

Megrázta hatalmas, bozontos fejét s balkezével egyet legyintett. Valami fájdalmas lemondás nyilatkozott meg ebben a mozdulatban. Mintha csak előre látta volna, a mi nem sokára bekövetkezett: nem akarta áltatni magát hiú reményekkel.

Soha sem felejtem el ezt a találkozást, s most, mikor a mester hosszas haldoklása véget ért, az a sápadt arcz és révedező tekintet újra megjelenik előttem. De ma már glóriafény veszi körül a megtört, szenvedő alakot, kinek örök élet, örök dicsőség, halhatatlanság jutott osztályrészül.

Szana Tamás.

MUNKÁCSY MIHÁLY ÉLETÉBŐL.

Munkácsy Mihály 1844 február 20-án Munkácson született. Atyja Lieb Leo Mihály sóhivatali pénztárnok, anyja Röck Czeczilia volt. Az egyszerü hivatalnoki család négy fiú és egy leánygyermeke közt Mihály volt a harmadik szülött. Előbb anyjuk, utóbb pedig atyjuk is elhalván, az árvaságra jutott gyermekek nagybátyjuk, Röck István gondjai alá kerültek, ki az ekkor csak hatodik évében járó Mihályt az Alföldre, Békés-Csabára vivén magához, ott nem sokára iskolába adta. A fiú tizenegy éves korában arra kérte a nagybátyját, hogy adja őt asztalosinasnak, mert arra nagyobb kedve van, mint a tanulásra. Igy asztalosinas lett s a mint fölszabadult, egy darabig Aradon dolgozott. De aztán elbetegesedvén, haza ment akkor már Gyulán lakó nagybátyjához s ott üdülése közben rajzolgatással töltötte az időt. Rajzai megtetszettek nagybátyjának s ez egy Fischer nevü rajzmestert fogadott mellé oktatóul. Ez a véletlen eset juttatta ismeretségbe Szamosy Elek festővel, a ki Munkácsyban tehetséget látván, őt két esztendeig oktatta, művészpályájára előkészítette. Ekkoriban történt, hogy a műhelyből műterembe átlépő ifjú születése helyéről a Munkácsy nevet fölvette, melyhez utóbb, mikor azt már világhirűvé tette, királyunktól a magyar nemességet is megkapta. Még Szamosytól való tanulása közben festette első genre-képeit, melyek közül kettő: az «Oláh-család» és a «Tótleány» a Nemzeti Múzeum képtárában van.

Munkácsy nem sok idő alatt annyira túlszárnyalta mesterét, hogy többé nem volt tőle mit tanúlnia. Szamossy ezt belátván, tanítványát Pestre küldte ajánló-levéllel ellátva, hogy ott keressen magának módot és alkalmat önképzése tovább folytatására. Ez 1863 őszén történt, vagyis abban az időben, mikor még képzőművészetünk úgyszólván csak fejledezni kezdett s mikor a régibb «Műegyesület» föloszlása után az «Országos képzőművészeti társulat» épen csak megalapúlt. E társulatnak akkori igazgatója, Harsányi Pál, ki szivesen pártolta a fiatal tehetségeket, jól fogadta Munkácsyt is; de, hogy segélyt eszközölhessen ki neki, mutatóúl valami vázlatot kivánt tőle. Munkácsy néhány nap múlva (1864 elején) be is mutatta «*A regélő huszár*» czimű vázlatát, mely után havonként 10—15 forint segélyt kapott a társulattól. Majd Ligeti Antallal megismerkedvén, a múzeum képtárában dolgozgatott és tehetsége, művészete ekkor már annyira megerősödött, hogy első kész képét a képzőművészeti társulat 80 forintért megvette. Ettől fogva gyorsan követték egymást genre-képei. A «Kukoricza-pattogtatás» volt első műve, melyet a sajtó is megdicsért. Összegyűjtve egy kis pénzt, különösen Ligeti Antal ösztönzésére Bécsbe ment, hogy az ottani művészeti akadémián folytassa tanúlmányait. De Bécsben csak egy évig maradhatott, mert minden segélyezés híján nem tudta ott magát fentartani. Visszatért tehát Budapestre és itt arczképeket festett olcsó pénzért, továbbá az illusztrált lapokba küldözött be rajzokat. Ekkor festette «Petőfi búcsúja a szülői háztól» czimű képét is. Pár évi szorgalmas munka után annyi pénzt sikerült összegyűjtenie, hogy elutazhatott Münchenbe. Ott az akkor híres csatakép-festő, Adam Ferencz és Wagner Sándor hazánkfia műtermében tanúlt és dolgozott. Még Münchenben tartózkodása idején részt vett a magyar közoktatásügyi miniszter által hirdetett pályázaton és pedig oly szerencsével, hogy csinos összeget nyert, a melylyel aztán Düsseldorfba utazott. Itt előbb tájképeket festett, de tanárai, Knaus és Vautier csakhamar észrevették, hogy Munkácsynak a genre-fesztészetre van kiváló tehetsége; ezért tehát e téren való működésre buzdították. Így keletkezett első nagyobb genre-képe, az «Ébredező suszterinas», majd később 25 éves korában a «Siralomház».

A «Siralomház» volt az a mű, mely Munkácsy nevét világhirűvé tette. A képet, mely az 1870. évi párisi világkiállításon első díjat nyert, még befejezetlen állapotában nagy áron megvette egy angol műbarát. Ezután már megrendelésre festette meg másik híres képét, a «Tépéscsinálókat». Mikor Munkácsy rendkívüli tehetsége közismeretűvé lett, a németek meghívták tanárnak Weimarba, ő azonban nem fogadta el a meghívást, hanem 1872-ben Párisba költözött, a hol akkor a «Siralomház» révén már nagy híre volt. Ebből a korból való művei: a «Tépéscsinálók» s az «Éjjeli csavargók.» Kevéssel előbb ismerkedett meg későbbi feleségével, báró De Marchesnéval, Papier Ceciliával. A művész neje nemcsak dicsőségében vett részt, hanem gondjaiban is híven osztozott egy negyed századon át, magára vállalván férje teendőiből mindazt, a mi annak művészi munkája körén kívül esett: a művész társadalmi kötelezettségei terheinek nagy részét. Munkácsy Párisban festette a «Műteremben» czimű családias képét, melynek az tárgya, hogy a mester és neje a műteremben ülnek és egy képeszme fölött tanácskoznak. 1877-ben készült el «Milton». A művész e festménye eltér eddigi tárgyaitól. A népélet tarkasága, a szegény emberek bajai, melyeket szomorú következményei-

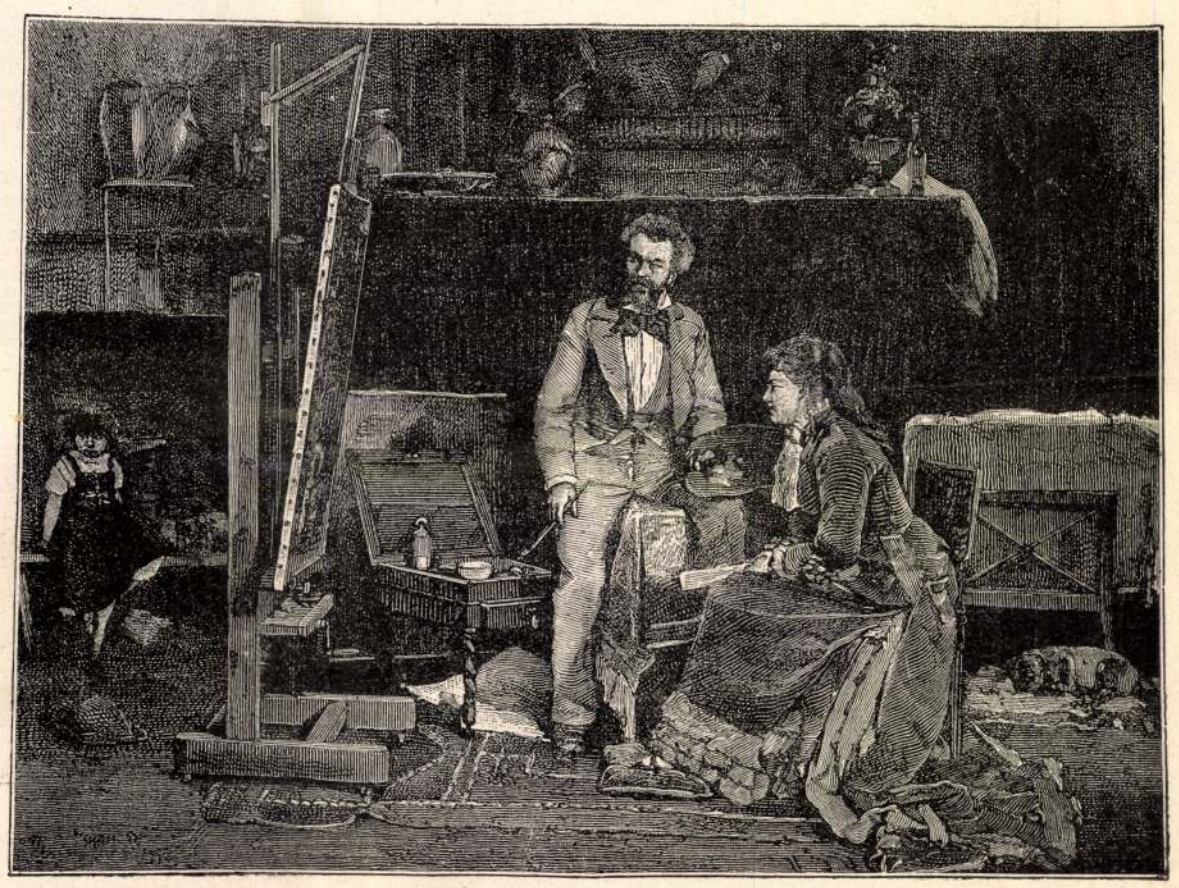

Munkácsy Mihály festménye.

MŰTEREMBEN.

Munkácsy Mihály festménye.

MILTON.

18. szám. 1900. 47. évfolyam.

A LÁTOGATÁS.

Munkácsy Mihály festménye.

vel oly igen szeretett föltüntetni, újabb műveinél nem képezték figyelme fő tárgyát. A népéleti genre-alakok másoknak adtak helyet. Miltonban a lángszellemű vak költőt szerető gyermekei közt tünteti föl. Következő festményei már vallásos tárgyúak, jelesen a «Krisztus Pilátus előtt» című képe, mely 1882-ben készült el. A kép diadalmas európai körútja után Amerikába került egy dúsgazdag műbaráthoz, a ki azt 120,000 dollárért vásárolta meg. Munkácsy utolsó nagy művei: a bécsi műtörténeti múzeum mennyezetképe és a «Honfoglalás».

Munkácsy közel 25 évet töltött Párisban. Az Avenue de Villiersben fejedelmi fényűzéssel berendezett palotáját a születés és szellem arisztokratái látogatták, sőt megfordúltak abban sokszor koronás fők is. De e műterem soha sem látott lelkesebb fogadást, mint 1889-ben, mikor 850 magyar az akkori párisi világkiállítást alkalmúl használva, útközben meglátogatta Turinban Kossuthot, Párisban pedig Munkácsyt, ki ezt a nagy társaságot estélyre hívta palotájába. Ez a vendégség. — fájdalom — búcsúlakoma volt a párisi nagy élettől, mely szellemileg oly tragikusan fölemésztette a nagy magyar művész lánglelkét.

*

Ligeti Antal, egyik legjelesebb magyar tájképfestőnk, Munkácsy Mihályt még mint kezdő szegény ifjút, midőn húsz éves korában Budapestre jött, s őt fölkereste, apai szeretettel halmozta el és bízván tehetségében, melyet akkor még sokan kétségbe vontak, biztatta és támogatta a fiatal művészt mindaddig, míg az a «Siralomház» című festménye révén világhírt vívott ki magának. A Munkácsy fényes pályája kezdetéről sok érdekes adatot jegyzett föl *Ligeti*, melyekből hadd álljanak itt a következők:

1863-dik év őszén egy borzas fiatal ember — *Munkácsy* névvel — mint kezdő művész mutatta be nálam magát, és távozásakor fölkért, hogy engedném meg neki a többszöri látogatást. Rövid idő mulva ismét eljött, és hozott magával egy pár vázlatot, hogy rólok véleményt mondjak. Kezdetleges, sőt gyarló kisérletek voltak bizony azok, de megvolt bennök az eredeti, magvas fölfogás, a mi nekem azonnal föltünt. Ekkor egy pár bátorító megjegyzést tevén munkáira, körülményei iránt intéztem hozzá kérdéseket, és ő őszintén el is mondott mindent, a miből kitünt, hogy bizony sok hányattatáson ment keresztül, és hogy a jelenben is rosz anyagi helyzetben van; különben ez idő szerint Röck István gépgyáros nagybátyjánál, a Soroksári-utczában lakik.

Rövid idő mulva fölkerestem őt lakásán, és egy földszinti egyszerü kis udvari szobában találtam. Egy fél életnagyságu képen dolgozott, «Hunyady János két szerb által megtámadtatván, ékszereit közükbe dobá, és mig azok után kapkodnak, levágja őket». — Ily föladat sikeres megfejtésére nem tartván őt képesnek, komolyan intettem, hogy hasonló, erejét meghaladó munkákra ne pazarolja erejét, és a történelmi festészetről szólva, általánosságban elmondám neki, hogy az mily alapos és hosszas tanulmányt kiván, és hogy segédeszközöket ahhoz csak külföldi akadémiákon találhat föl, a mihez pedig sok pénz kell, mert a legjobb esetben is csak több évi szorgalmas tanulmányozás után mutathatna föl némi sikert és eredményt. De meg az eddig látott munkái után itélve, meg vagyok győződve, hogy az ő hivatása inkább az életkép-festészet felé irányul.

A mondottak után Munkácsy azonnal abba is hagyta Hunyadiját, és hozzá látott az életképekhez. Sok mindent összerajzolt és komponált ez időben, és mentől többet láttam tőle, mind inkább meggyőződtem, hogy az én ifju barátomban nem közönséges tehetség rejlik.

Egy reggeli órában egy színvázlattal állit be hozzám, véleményem kikérése végett. Tárgya: «*Paraszt házban összegyűlt népnek egy olvasni tudó ember fölolvassa a «Vasárnapi Ujság»-ot.* A szobából egy nyilt ajtón a pitvarba lehetett látni, hol a tüzhelynél egy leány látszott valamivel elfoglalva lenni. Én kérdem tőle, hogy mit csinál az a leány — «kukoriczát pattogtat» felelé. «Ez a festeni való tárgy — kiáltám oda neki — ehhez csináljon kompozicziót, és igyekezzék bele humort önteni, a szétpattogó kukoriczák után kapkodó gyerekekkel.» «Igaza van» — mondá — és csillogó szemekkel sietett el tőlem. Már délután hozta a kompoziczióját, és ugyancsak megnevettetett vele. Ez lett egyike az önállólag festett legjobb képeinek ez időben. Később festette a «Husvéti locsolás» és «Felolvasás» című képeit, de ezeket már Bécsben fejezte be.

Munkácsy hozzám nemcsak gyakran ellátogatott, hanem a képtárnak — úgynevezett — lomtárában helyet csinálván neki, ott dolgozgatott is. Ez idő tájban föltünt, hogy szokása ellenére el-elmaradozik, és ha szállásán kerestem, ott sem volt található, és ha visszatért hozzám, szórakozottsága — úgy is elég nagy volt — mindinkább fokozódott. «No, már csak mondja el bizalommal,» — szóltam egyszer hozzá, — «hol jár, mit csinál, miben töri fejét?»

És Munkácsy csakugyan el is mondá, hogy a budai hegyek közt fekvő faluban van egy távoli rokona, ahhoz szokott ellátogatni, mert hát ennek a bizonyos rokonnak van egy gyönyörüséges szép leánya, a kibe ő fülig szerelmes, és hogy viszont szerettetik, meg hát bizony neki erős szándéka őt el is venni feleségül. «Mit gondol, szerencsétlen», — kiálték rá, — «hiszen akkor vége a művészetnek.» Beszéltem én aztán neki, hogy miért nem való neki még a házasság, de beszélhettem én akármit, ő mindig csak azt válaszolta, hogy a leány nélkül nem tudna tovább élni, és hogy a leány is azonnal öngyilkossá lenne, ha ő elhagyná; de ő azért nem mond le a művészetről, sőt inkább még jobban fog igyekezni, főkép ha Bécsbe mehetne, és őt is, mint nejét, magával vihetné, stb. Végre a sok haszontalan okoskodás is hiába való lebeszélés után igy szóltam hozzá: «No jól van, nem bánom nősüljön; de csak akkor, ha már Bécsben egy évet töltött, gondolja ezt meg jól, és pár nap mulva adjon választ, és ha e föltételemet akkor sem volna hajlandó elfogadni, többé küszöbömet át ne lépje.» E határozott mondat zavarba hozta, és gondolatokba merülve távozott tőlem, igérvén, hogy mielébb meghozza a határozott választ.

Egy pár nap múlva csakugyan vidáman jött be hozzám, azon nyilatkozattal, hogy ő hát csak egyedül megy Bécsbe, csak egy kis pénzhez jusson. Én pedig ismervén az ilyféle dolgokban való állhatatlanságát, arra számítottam, hogy egy évi távollét épen elég lesz, hogy a kis falusi kalandján mosolyogjon, és nem is csalódtam, sőt rövid idő mulva a leány férjhez is ment.

*

Ligetit 1869-ben Eötvös József báró megbízta, hogy a múzeumi képtárban levő művekhez ismertető lajstromot szerkeszszen, a művészek rövid életrajzával. Ligeti életrajzokat kért a festőktől. Munkácsytól is, ki külföldről Düsseldorfból, a hol tanúlmányait folytatta, a kérést a következő levélben teljesítette:

«Hát Ligeti úr még mindig az irodalommal foglalkozik, s az én életem tragédiájának történetére is van szüksége. No itt küldöm hát, tegyen nagy emberré, de ki ne felejtse bátyám azon szavait «Miska és művész!»

«Legelőször volt szerencséje a napvilágnak engem pillantani 1849-ben, Munkácson. Szülőimet hat éves koromban elvesztve, Röck István nagybátyámhoz kerültem Csabára, ki épen akkor a forradalom megbukása miatt szorult anyagi helyzetben lévén, képtelen volt oskoláztatásomra és igy 1855-ben asztalosmesterségre adott. Én egy darabig sorsomban megnyugodva gyalultam, de hat hosszu év eltelte után mégis megsokaltam, és ehhez járult gyöngélkedő állapotom, miből, hogy felgyógyuljak, Aradról Gyulára mentem nagybátyámhoz, ki akkor a bekövetkezett 1861-diki változások alkalmával, mint tisztviselő alkalmazva volt. Ekkoriban Gyulán időzött Szamosy, kivel megismerkedve, a festészet iránti szenvedélyem nagy mértékben fejlődött s bár még gondolni sem mertem arra, hogy az asztalosságról lemondjak, midőn gyöngélkedő egészségem engedte, mindig rajzoltam. A néhány hó alatt, mit folytonosan Szamosy körében töltöttem, haladtam annyira, hogy egyszer azon szándékom nyilvánításával léptem bátyám elé, miszerint én piktor leszek. Ő természetesen kinevetett — mondván «Miska és piktor»; de midőn egyszer találva lerajzoltam őt, némileg megadta magát s nálam el volt határozva piktorrá lenni. Vagy két évi Szamosy körében tartózkodásom után, 1863-ban felmentem Pestre, hol jelesebb művészeink ismeretségét igyekeztem tanulmányomra hasznossá tenni. Itt ismerkedtem meg egy Ligeti nevezetü tájképfestővel, kinek iránt ami önzéstelen tiszta jóakaratu pártfogásából sok előnyben részesültem; a képzőművészeti-társulat részéről ő csinálta ki mindig előttem az utat, melyen haladjak, ő világított a sötétségben, és — ha volt köztök jó (?), képeimet eladta; verbuválta számomra a meczenásokat, szóval minden hinárból ő rántott ki. Végre 1865-ben az ő áldása kisért Bécsbe, hol egy évi tartózkodásom után, az ottani akadémiát megunva, ismét visszakerültem Pestre, hogy némi pénzmagra tegyek szert, melylyel Münchenbe zarándokolhassak; ez azonban nem sikerülvén, ismét az ő eszközlése következtében jutottam azon 100 forinthoz, melylyel 1866-ban bavarus országba utazhattam. Itt aztán csakugyan nem vettem tréfára a dolgot, hanem elkezdtem körmölni, először Wagnernél az akadémiában, majd privatim, később pedig Adamnál, hol a «Lakodalmi hivogatót» festettem. Ismét aztán 1868-ban átszállottam Düsseldorfba, hol mostanáig verem a festékes szekrény asztalát, szidom a németet, festek Hölzel-féle képet «Ásító susztert», stb. Ilyen dicső pályafutást tudom nem látott még. A kormány segélyét majd kifelejtem, pedig e hálátlanságot tudom azzal boszulná meg Eötvös, hogy nem adna több 800 forintot, pedig de jó volna. Azért tehát kérem némi nyomatékot adni a kormány segélyezéséből származott jó eredménynek.»

Nehány hónap mulva már feltünt Munkácsy Mihály szerencséjének csillaga. 1869 szeptember 30-án kelt levelében elmondja Ligetinek: hogyan vették meg a «Siralomház»-at a festőállványról 10,000 frankon. A többi levelei már az első diadalokról szólanak. 1871-ben a művész nevét már szárnyára vette a világhír. A fiatal mester maga is megdöbbent sikereinek nagyságától, mert igy ir Ligetinek utolsó levelében:

«Oh! én sokkal nehezebbnek tartom megtartani a megállapított hírnevet, mint megszerezni. Hisz ime a tapasztalás is azt mutatja. Én magam sem tudom, hogy jutottam, minden nagyitás nélkül, egyszerre olyan állásra, a milyenről csak néhány hó előtt is még csak gondolni sem mertem volna. Ez bekövetkezett egy szerencsés véletlen által. De már most a szerencsés véletlent, azaz a véletlen szerencsét egy egész életre kiterjeszteni, biz ahhoz azt hiszem, erőm legnagyobb megfeszítése szükséges. Ezt tehát tenni fogom, mert a hanyatlás gondolata egy óriás szörnyként áll előttem, mely néha még álmomat is zavarja.»

*

Munkácsy éveken át összeköttetésben volt a «Vasárnapi Ujság»-gal, s 1867—69-ben, midőn Budapesten időzött, több rajzot is készített lapunknak, igy az 1867-iki aradi dalárünnepély zászlószenteléséről, az 1868-iki debreczeni dalversenyről, illusztrácziót Petőfi «Szeget szeggel» című költeményéhez, stb. Mindezeket metszés alá fára rajzolta, és pedig — mint akkor maga panaszosan elmondotta — az aradi dalárünnepélyről készített illusztráczióját kétszer rajzolta meg, mivel első rajzát aradi szállásán az ablakban felejtette, s ott a forró déli nap sütése miatt a berajzolt fa teljesen összerepedezett.

Barátságos összeköttetését a «Vasárnapi Ujság»-gal később a külföldről is föntartotta, s világhirre jutott műveinek bemutatására is mindig szivesen adott engedélyt, s nehánynak fényképét ő maga megküldötte lapunknak. Lapunk szerkesztőjének pedig egy alkalommal egyik vázlatát ajándékozta, mely egy mulatozó falusi legényt ábrázol. Ennek kisebbített másolatát mai számunkban szintén bemutatjuk.

Munkácsy Mihály festménye.

SIRALOMHÁZ.

KRISZTUS PILÁTUS ELŐTT.

— Munkácsy képéhez. —

Szász Károly költeménye.

Ott áll! — Az Isten-szív fájdalma
Kínban vonaglik ajakin:
Hogy ellene ez a nép vall ma,
Mely pálmát hinte odakinn.
Tegnap: «Hozsánna!» Ma: «Feszítsd meg!»
Töviset hajt a pálma-ág.
S keresztre kéri im az Istent
Gaz söpredéked, oh világ!

Kezét csontig maró kötéllel
Hóhéri összekötözék.
— Minek? hisz úgy sem emelné fel
E nagy türő, szelid kezét.
A szenvedés az ő hatalma.
Köpd arczul őt, hitvány tömeg!
Mig él: lebirod: győz meghalva,
S bűnöd' vérével váltja meg.

Hah! mint agyarkodik, hogy tombol
Körűle a vad csőcselék.
— Csitt, csak egy perczig, irgalomból!
Nem, még a kín nem volt elég!
Mi emberben rosz szenvedély van:
Önzés, irigység, gyülölet,
Mind rátör — mig lerogy aléltan,
De megbocsát s áld és szeret!

Vád, szidalom, gúny omlik rája,
És átok, ütleg, mint özön.
S ki megmenthetné őt, birája:
Kezét mosó hideg közöny.
Oh milyen iszonyu bünhalmaz,
Melylyel föld és pokol tele!
— S a kit mindenki ver, szidalmaz,
Ah, csak egy lény érez vele!

Egy nő! — Jerusalem leánya,
Az *Isten* érthetlen neked;
A szenvedő ember látványa
Fakaszt szemedbe könyeket.

Könyűd, orczádon végig futva,
Kis gyermeked keblére hull —
S a gyermek, sejtve, mitse tudva,
Fölérez angyal-álmibul.

Ránéz a Krisztus. A jövő ez,
Mit diadalmas szeme lát,
Mig itt bün, romlás, pokol környez:
Az ott a megváltott világ!
Váltságát a szeretet adja,
A szeretet fogadja el . . .
S elhal az átok vad zsivajja
És a kereszt lesz béke-jel.

Oh, művész, a ki mindezt láttad
Álmidban — s fölocsudva im
Így elbeszélted a világnak
A néma szinek hangjain:
Dicső műved világra szól bár,
És milliókat elragad,
Dús volna véle bármely oltár,
— A mienk az, mint te magad!

EGYVELEG.

* **A franczia hadsereg számára** most egy $6^1/_2$ milliméter kaliberü új puska készül, mely a megejtett kisérletek szerint minden eddigi lőfegyvert fölül halad. A csőbe egyszerre öt töltényt lehet elhelyezni, s az azt eltakaró falemez az ismétlő puskák legnagyobb hátrányát: a cső megmelegedését teljesen elhárítja. Az új puska feltalálója egy fiatal franczia tüzértiszt, ki találmányát a hadügyminiszternek ingyen felajánlotta.

* **Az angol bank őrzése.** Az angol bankot éjjelenként egy hadseregbeli tiszt vezénylete alatt két őrmester, két káplár, 29 közember és egy dobos őrzik. Ezen őrség minden nap délutáni hat órakor a bankba vonúl, melynek kapuit ugyanakkor bezárják. Ezután az őrség a tiszt s két bankhivatalnok vezetése alatt bejárja az épület folyosóit és földalatti helyiségeit s bizonyos pontokon két-két őrszemet állít fel. Ezek az őrszemek távbeszélővel és villamos csengetyűvel vannak összekötve egymással, azonkívül az ügyeletes tisztnek óránként a távbeszélőn, naponként változó jelszavakkal jelentést tesznek. Hat órakor reggel az összes őrszemek a helyiségeket ismét bejárják, mire a bank egyik főhivatalnoka a nagy kaput kinyitja. Miután a bank földalatti helyiségeiben elhelyezett arany és ezüst készletek hármas aczéllemezzel védett szekrényekben tartatnak, a bankjegyeket pedig az emeleten lévő óriási pánczélos szobákban őrzik, a katonai őrség alkalmazása inkább csak hagyományos szokásból ered. Különben is a bank ellenőrzési rendszabályai oly szigorúak, hogy bármily lopás, vagy sikkasztás legfeljebb egy óra múlva okvetlenül kiderűlne.

* **A vezeték nélküli táviró** hasznavehetősége legújabban Dél-Afrikában bizonyult be, hol Marconi az angol kormány megkeresése folytán a múlt év deczember 11-ike óta találmányát a de aar-i főhadi szálláson érvényesítette. Ez idő óta az angol tábornokok csakis a Marconi-féle távirdát használják, még pedig a hadműveletek nagy előnyére.

* **Az amerikai kőszénnek** Európába való bevitele napról-napra emelkedik. A múlt évben Olasz-, Orosz- és Francziaország 125 millió frankot fizettek amerikai kőszénért.

* **A föld lakói** mintegy 3064 nyelven beszélnek és több mint 1000 hitfelekezethez tartoznak.

* **A riczinus bokor** az egyedüli növény, melyet madarak, rovarok egyaránt kerülnek. A mindent megevő kecske valamint a szamár is inkább koplalnak, semhogy a riczinushoz nyulnának. Némelyek állítása szerint ha konyhakertünket a vakondokok ellen meg akarjuk védni, elég ha nehány riczinusbokrot elültetünk bele.

* **Az almabor terjedése.** Ámbár Francziaországban a filloxera által elpusztúlt szőlők már ismét helyrehozattak, az almabor terjedése és fogyasztása folyton emelkedik. Ez részben annak tulajdonítható, hogy a takarékos franczia ember inkább az olcsó almabort iszsza, mint az értékesebb szőlő nedvét, melynek legnagyobb részét a külföldnek adják el.

* **A szibériai vasút építésénél** 15 ezer katona is van alkalmazva. Ezek közűl eddig két ezernél több pusztúlt el, míg a többi munkások közt aránylag kevés haláleset fordúlt elő. Ennek pedig az az oka, hogy a munkások élelmezésükről maguk gondoskodnak, míg a katonák élelmiszerei szállítóktól származnak.

* **A japáni mikádó** kedvencz sportja a lóverseny. Fogadások azonban teljesen ki vannak zárva, s a belépti díjak oly nagyok, hogy a versenyeken csak jómódú emberek vehetnek részt. A mikadó istállóiban háromezer lovat tart.

* **51 millió métermázsa czukornál** jóval többet gyártottak a múlt évben a világon. A termelők közt Ausztria-Magyarország a második helyen áll.

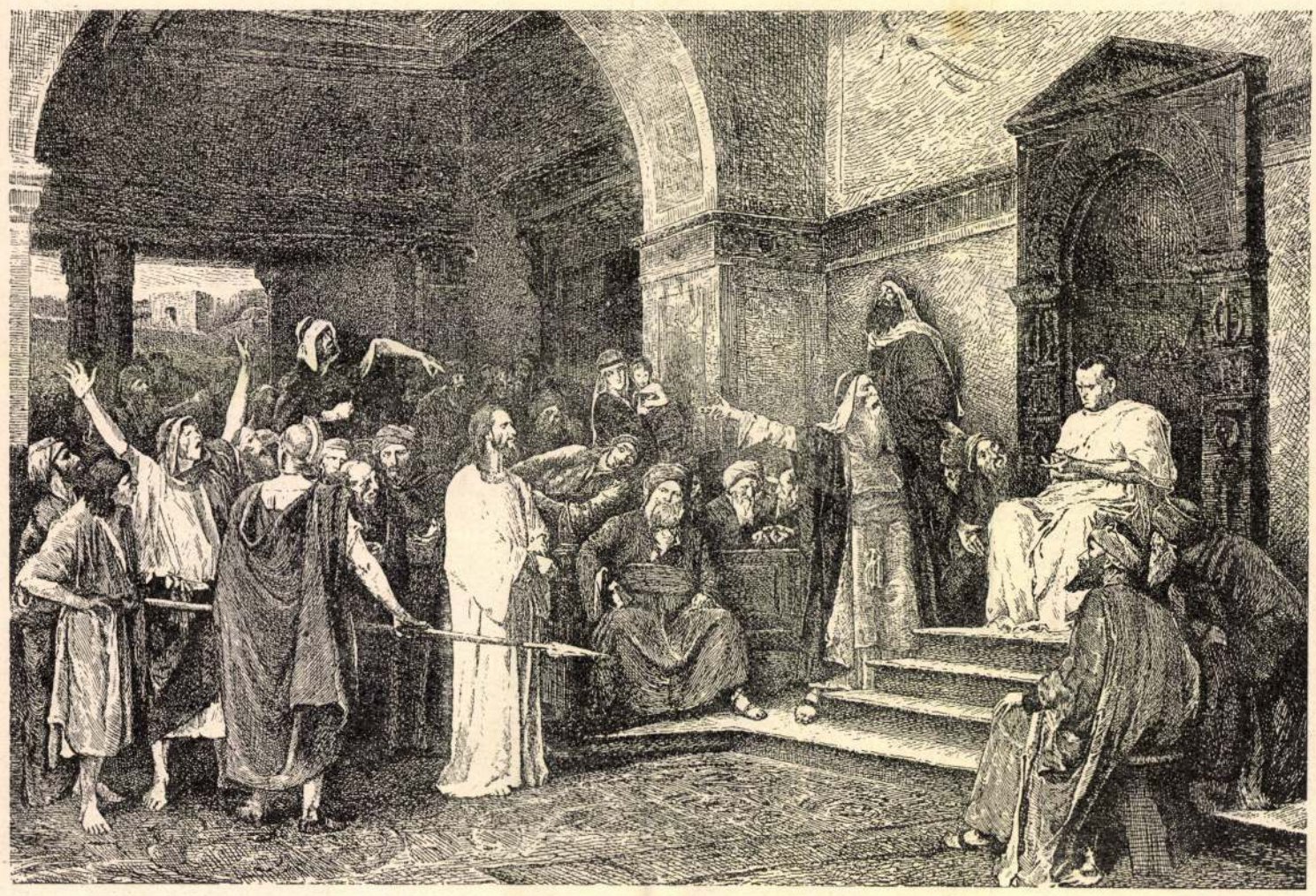

Munkácsy Mihály festménye.

KRISZTUS PILÁTUS ELŐTT.

Munkácsy Mihály testménye.

TÉPÉSCSINÁLÓK.

Ugyanekkor tervezték, hogy ő felsége az egész országban körutra viszi felséges nejét, de ebben a tervben megakadályozta az uralkodópárt első kis leányuk, Zsófia királyi hercegnőnek Budán bekövetkezett halála, a miért azonnal Bécsbe utaztak s a királyné csak kilenc év mulva, 1866-ban látta viszont Magyarország fővárosát.

—

Munkácsyról.

Alig van művész, a kinek alakját annyi, az életből vett s mégis legendába illő rege környezné, mint a Munkácsyét. De ez nagyon természetes. Az ő káprázatos karriérje az asztalosinastól az *Ecce Homo*-ig keresztül vezetett minden régióján az életnek s megjárta minden lépcsőfokát a self made man tövises ösvényének. Micsoda út az, a mit megfutott s a zsenin kívül mekkora szorgalom, kitartás és ambició kellett ehhez!

Az ambició! Ez volt a legállandóbb sarkantyúja. Csakhogy változott ez az ambició az idők folyamán. A mester maga beszéli még ma is mosolyogva, mikor úgy elmereng a multon, hogy micsoda ambiciói voltak asztalosinas korában.

Lánghy mesternél gyalulta a deszkát Békés-Csabán, de nem igen tetszett neki ez a mesterség. Valami tisztább, úriasabb foglalkozásra vágyott, a mi mellett ne kellene az ujjaival az enyvben babrálnia s a gyaluforgácsot a földről fölszedegetnie. Aztán szeretett volna tisztességesen ruházkodni, de ingujjban, köténynyel, papucsban, brr! ettől irtózott. És mikor egyszer találkozott valami kis kollégájával, a ki akkor szabadult fel úri dívatüzletben, felsírt belőle a kielégítetlen ambició:

— Istenem, Istenem! Mért nem lehetek én legalább — szabó!

*

A békés-csabai asztalosműhelyben különben már ébredezett benne a művész.

— Valahányszor símára gyalultam egy deszkát, az mindig inspirált, hogy rajzoljak rá! — meséli a mester.

De Lánghy uram nem méltányolta eléggé ezt a művészi hajlandóságot s bizony nem egyszer cibálta meg érte alaposan, mondván:

— Hát azért gyalultatom le veled azt a deszkát, hogy te meg oszt telefirkáld!

Ez volt az első — s az utolsó — kritika, mely *firkálás*-nak minősítette a Munkácsy rajzait. Ma már bebizonyult, hogy kissé korai és könnyelmű *műbirálat* volt a Lánghy uramé.

*

Ma már valamivel többre becsülik Munkácsynak csak úgy sebtiben odavetett firkálásait is. Most, hogy hazajött, az Orient-expressz étkezőkocsijában ebédelt egyik nap s ebédutáni jó hangulatában, írónnal rajzolgatni kezdett mindenféle karrikaturákat a fehér asztalterítékre. Munkácsyt tudvalevőleg az egész művelt világon csak úgy ismerik, mint idehaza s így a kupéban természetesen azonnal feléje fordult minden érdeklődés. Különösen egy angol társaság figyelt féltékenyen minden mozdulatára s mikor a mester ebéd után felkelt, hogy visszavonuljon hálókocsijába, az angolok azonnal megrohanták a telerajzolt asztalt s valóságos árverést kezdtek a Waggon-Lits embereivel: mind meg akarta venni a terítéket. Mikor pedig a pincér vonakodott *azt az egyet* eladni a készletből, a szenvedélyes angol műbarátok megvették az egész asztalkészletet, horribilis összegre vervén föl a Munkácsy-rajzokkal ékesített asztalkendő árát.

*

Annyira megszokta a munkát és az örökös reprezentálást, hogy valami véletlen ajándéknak veszi, ha pár percre pihenhet. A multkor lepihent kissé egy kényelmes chais-longe-ra — barátainak és vendégeinek sürgető unszolására — s mindannyian iparkodtunk a mesternek »ezt a nehéz feladatot« lehetőleg megkönnyíteni. Mikor már majdnem agyonbecéztük vánkosokkal, kendőkkel, a mester — mint valami szerény kis hivatalnok, a ki tiszteletteljes respektussal néz fel a felső tízezerre — dicsekedve nyujtózkodott:

— No már igazán, még egy miniszternek sincs külömb helye!

Mikor pedig mi maliciózusnak találtuk kissé ezt a kijelentést, Munkácsy egész komolyan tiltakozott. Persze, persze; ő nem politizál s így nem tudja, hogy se a francia, se a magyar miniszteri bársonyszék nincsen rózsákkal párnázva . . .

*

Se a külföld tömjénezése, se Páris levegője nem tudták kozmopolitává tenni Munkácsyt. A mester még ma is olyan magyar, mint mikor az Alföld levegőjét szívta.

A napokban kedves vendégei voltak vacsorára s a régi, jó barátok elbeszélgettek a régi, jó időkről. A mesternek víg kedve kerekedett, fütyörészni kezdett s fütyölt olyan szívhez-szólóan, olyan melegséggel és érzéssel, a mint csak ő tud talán ebben a füttyös hazában. Egymásután szedte elő a három kedvenc nótáját (Szennyes az én ingem . . ., Repülj fecském . . ., Ezt a kerek erdőt járom én . . .) s mikor bevégezte, merengve hajtotta le a fejét. Aztán hirtelen fölemelkedett s ragyogó szemmel kérdezte:

— Ugy-e, tudok még magyarul? . . .

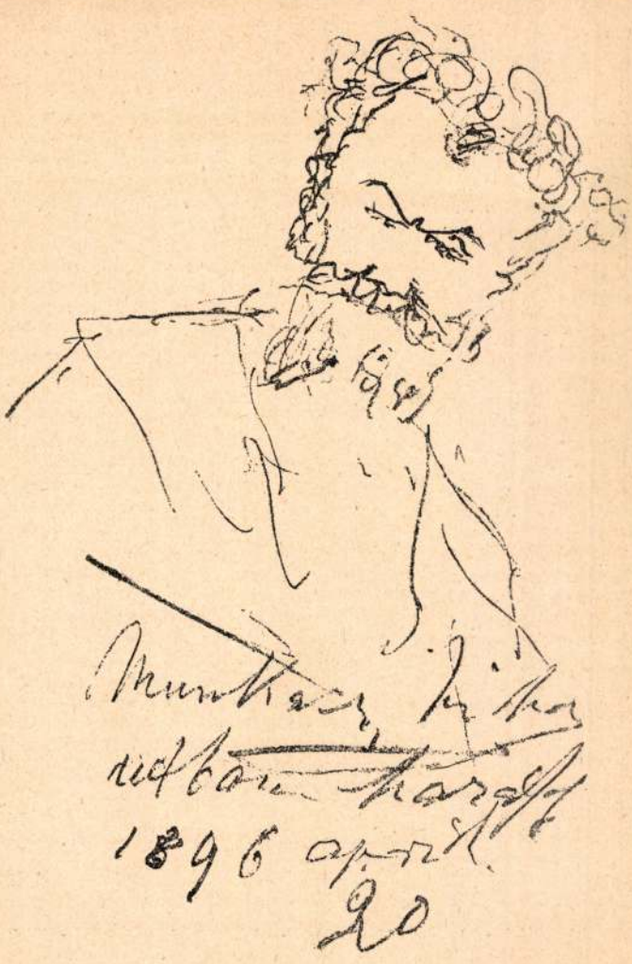

Munkácsy rajza hazafelé, útközben.

Senki se szólt semmit; az öregek a könyeiket törölgették, aztán összeölelkeztek. A multnak ez a néma megpecsételése többet mondott, mint a leglármásabb fogadkozás a jövőre . . .

RÓZSA MIKLÓS.

—

Harminc percent.

— A millénium legmaradandóbb emléke. —

Egy fukarságáról ismert ujságíró kollégámmal találkoztam tegnap a lóvasuti kocsiban. Mellette az ülésen csinos kézitáska hevert, az oldalán pedig vörös juchtenből készült szivartárca símult a sötétbarna felöltőjéhez.

— Hova utazik? kérdeztem tőle csupa megszokásból.

— Vácra megyek a kilencórai vonattal.

— Csak nem csukják be?

— Dehogy, ebédre már megint itthon leszek Budapesten . . . Összesen másfél órát töltök a Schuster Konstantin székvárosában . . .

— Persze, valami diszkrét szerelmi kaland . . .

A kollégám nagyot nevetett.

— Nem szerelmi kirándulásról van szó, mondta aztán, — sokkal prózaibb okból ülök a vasutra, mint ön gondolja . . . Egyszerűen a hajamat fogom lenyiratni a váci Stefanidesz borbélynál . . .

Csudálkozva néztem rá, egy pillanatig azt hittem, hogy valami súlyos katasztrófa hirtelen elvette a józan eszét.

— A haját nyiratni megy Vácra? hát Budapesten nem talál megfelelő borbélyt?

A kollégám egy pöttyös Wekerleszivart vett elő a vörös juchten-tárcából, inyenc-módon rágyujtott a szivarra, aztán keresztbe fektette a bal térdét a jobb térdén.

— Tisztelt barátom, mondta derülten. Ön tudja, hogy nyolcvanezer forintnyi vagyont gyüjtöttem össze nyilvános pályámon . . . A vagyonszerzés nem könnyü munka, — és a kinek nincs annyi ereje, hogy egy hatost meg tudjon takarítani, annak sohasem lesz egy fölösleges ezrese . . . Csak azok vannak predesztinálva a milliomosságra, a kiknek egy hatosnyi fölösleges pénzkiadás is érzékeny fájdalmat okoz . . . Azokból a hat krajcárokból, a miket önök haszontalan borravaló fejében a délutáni kávéjuk mellett kiadnak, én kilencszáz forintot raktam össze, mióta a nyilvánosság mezejére léptem . . . Kilencszáz forintért házat vehetek Salgó-Tarjánban, és mint virilista szónokolhatok az árvamegyei közgyűlésen . . .

— Talán házat venni megy Vácra?

— Dehogy, — megmondtam, hogy a hajamat nyiratom le . . . Budapesten, mint ön a lapokban olvashatta, húsz krajcárral fölemelték a hajnyírás árát, mert a borbélyok is sarokházakra aspirálnak a millénium évében . . . Budapesten ötven krajcár a hajnyírás és tíz krajcár a borravaló, — Vácott harminc krajcárért tövig levágják a hajamat . . . Harminc krajcárt tehát kényelmesen megtakarítok, mert a lóvasútra épp úgy szabadjegyem van, mint az államvasutak vonalaira . . , Harminc krajcárral fölemelkedik az aktiv vagyonom, és ráadásul még friss tavaszi levegőt is szívok magamba a váci hegyek között . . . Egy hónap mulva, mikor ujra megnő a hajam, megint a váci Stefanideszhez megyek, — mert akkoráig nyolcvan krajcárra emelkedik föl Budapesten a hajnyírás tarifája . . .

A kollégám elvált tőlem a Kerepesiút végén, de még előbb melankólikusan utánam kiáltott:

— Innen-onnan majd csak a milliomosok nyirathatják Budapesten a hajukat . . .

*

Én nem utazom Vácra, hogy a hajamat lenyirassam, — de, őszintén szólva, engem sem hagy hidegen az a harminc percent, a melylyel a budapesti árakat fölemelték. Micsoda igazság van abban, hogy én a kávémat, a nyakkendőimet, vagy a déli ebédemet harminc percenttel drágábban fizessem, holott a kiadók ma is csak a a rendes tarifák szerint honorálják a novellákat és az alanyi költeményeket? Az államhivatalnokok legalább kapnak tíz percentet, hogy a budapesti kalózokat kielégíthessék, de én, mint sok ezer más foglalkozású polgártársam, ma is csak a régi bérért görnyedek abban a borzadalmas gályarabságban, a mit az optimisták munkának neveznek. A kárpitos legényt ma is csak a régi munkadíjjal fizetik, de a kárpitosmester már tizenöt percentnyi árfölemeléssel fejezi ki azt a meghatottságot, a mely lelkét a honfoglalás ezeréves fordulóján eltölti. És a kárpitos legény épp úgy megnyugszik ebben az abszurdumban, mint én, holott mind a kettőnknek jogunk volna ahhoz, hogy igazságosabb arányokat követeljünk a jövedelmeink és a kiadásaink tételei között . . .

Ezer éve, hogy az Árpád vezér lovasai, (mint a vezércikkekben oly szépen irni szokták,) először itatták meg a paripájukat a Tisza szőke vizében . . . (A vezércikkírók előtt úgy látszik a paripák szomjusága a honfoglalás legfölemelőbb motivuma.) Ezer év, — a fantázia elfárad, mire ezt a meseszerü időt eléri . . . Harminc nemzedék csontjai porladnak azóta a magyar föld kebelében és az Árpád vitéz harcosainak porából acélos buza hajt ki a forró júniusi napokon . . . Ébren is álom borul a szemünkre, mikor a honfoglaló magyarok hőstettei, a harci kürtök hangos szava, a megalázott szláv fejedelmek jajkiáltásai a fülünkbe csendülnek . . . Tízezer harangnak kellene megkondulni a legelső májusi napon, virágok özöne boríthatná az ünneplő Magyarországot, tizenhét millió ember áldhatná a kegyelmes végzetet, mely ezt a nagy napot megérnünk engedte — és ime, az ünnep legerősebb motivuma tulajdonképpen nem egyéb, mint az a keserves harminc percent, a melylyel a budapesti árakat fölemelték. A kávések fölemelték a kávé árát, a kereskedők a gallérokét, a mészárosok a rostélyosét és vesepecsenyéét, — és mind annak az emlékére, hogy Árpád az országot elfoglalta . . . És Budapest két népes táborra oszlik: az egyik szomorúan nézi az üres ládafiát, a másik megfelelő háztelket keres . . . Az utcák nem készültek el, a körúton barrikádok emelkednek, a kiállításon hatezer munkás dolgozik fáklyafénynél, — de a harminc percentnyi pótlékot hazafias pontossággal adták hozzá mindenütt az árlapokhoz és az árjegyzékekhez . . .

*

A történelem géniusza mindenben megtalálja a logikai kapcsolatot, de azt hiszem, még a történelem géniusza is zavarba jő, ha a millénium és a szódavizek üvegcsöve között okozati összefüggést keres . . . Miért emelték föl az üvegcsövek árát az ezredéves ünnepre való tekintettel? Miért lettek drágábbak a koporsók huszonöt percenttel és miért kell most tizenhat krajcárt fizetni egy mézeskalács huszárért, holott máskor a legkülömb huszárokat is meglehetett kapni tizenkét krajcárért? Miért lett drágább a sáfrány, a koptató zsinór, a cipőlakk, a lámpaüveg, holott egyik cikk sincs feltünő összefüggésben az Árpád harcosaival és a Budapestre özönlő idegenekkel? . . A pék mi jusson adja drágábban a portékáját, holott a búzatermést abszolute nem zavarta meg az ezredéves forduló? . . . Miért kell többet fizetnem az ésarpomért, mikor a kereskedő most is csak a régi tarifa szerint vásárol a lyoni selyemgyárban?

Bizonyos jóakarattal még meg lehet érteni a kávést, a vendéglőst, a fiakkeresvállalkozót, mert ő reájuk csakugyan szüksége van minden embernek, a ki a nyári hónapokban Budapesten tartózkodik. De mi köze a milléniumhoz a koporsócsinálónak, az utcakövezőnek, a gépgyárosnak, a gyujtógyárosnak, a cselédszerzőnek, a házasságközvetítőnek, a rituális metszőnek, a kéményseprőnek, a vívómesternek, a kefekötőnek, a ki mind fölemelt tarifával dolgozik a következő hat hónapban? Csak azért drága, hogy drága legyen? Avagy a nemzet ezeréves ünnepét egy új tatárjárással kell okvetetlen megüni?

Harangzúgásnál, virághullásnál, ékes és nagyszabásu beszédeknél maradandóbb emlékü az a harminc percent, a melylyel Budapest praktikus vállalkozói a hazafias kegyeletüket kifejezik. Mert a passziv hazafiságnál, úgy látszik, sokkal előnyösebb az az aktiv hazafiság, a melyben a millénium ideje alatt részünk lesz.

SZOMAHÁZY ISTVÁN.

—

A magyar Bradlaugh. Szegeden, a hol legutóbb — silány eredménynyel — már a szociálisták is állítottak képviselő-jelöltet, régebben is igen erős társadalmi forrongások voltak. A hatvanas években s a hetvenes évek elején volt Szegeden egy néppárt, mely azt tűzte céljául, hogy az úriosztályt teljesen kiszorítja a város közigazgatásából. Ez volt a *fehér* és a *zöld* cédulások harca, mert a néppárt fehér cédulát, az úri párt pedig zöld cédulát hordott a kalapján jelvényül. 1869-ben a fehér cédulások teljes győzelmet arattak, az addigi tisztikart az utolsó irnokig kibuktatták és a saját embereiket vitték be a városházára. A fehér cédulások vezére *Réh* János ügyvéd volt, a kit a város polgármesteréül választottak. Ez a *Réh* János rendkívül érdekes alak. Minden ízében demokrata, sőt republikánus ember volt, a ki másfél évtizeddel megelőzte Bradlaughot, az eskü-tagadó angol parlamenti tagot. *Réh*, mikor mint a város első tisztviselőjének, az esküt le kellett volna tennie, kijelentette, hogy azt ő meg nem teszi, mert az eskü elve ellen való volna, ha a közgyűlés meg nem elégszik férfiui adott szavával, hogy a törvényt megtartja, szívesen lemond a polgármesterségről . . . Képzelhetni, milyen megdöbbenést okozott ez a kijelentés a jámbor, öreg szegedi városháza falai közt. A diadalmas parasztpárt azonban ujjongva kiáltotta:

— Nem kell eskü, éljen Réh!

— Istenáromlók! — kiáltotta az öreg Kreminger, a szegedi apát az ujjongók felé.

— Az eskü csak sallang! — felelt az egyik új plebejus-szenátor.

Az öreg apát akkor fölkelt helyéről,

túlságosan erőlködnek a művészi lámpaernyők kitalálása körül. Pedig nemcsak asztali és állólámpák vannak, hanem csüngő-, szalon- és falilámpák is, melyeken a könnyű, lebegő, kifeszített selyemnek sokféle színszépsége érvényesülhetne, ha a tervezők itt-ott leülnének a rajzasztalhoz. A sivár, unalmas nagyipari árucikk ez elsekélyesedése alighanem halála lesz nálunk a művészi lámpaernyőnek is, mert a batikolt lámpaernyő addig rakja magára az arany paszományt, volantokat, csipkéket, rüsche-öket és egyéb tréfás holmikat, míg felszáll a levegőbe és szétpukkan, nagy örömére azoknak, akik már rég megúnták ezeket a modernizált krinolinokat.

KANAPÉPÁRNÁK VILLÁMOKKAL. Bizony ezt is meg kellett érnünk. A régi jó kanapépárnák az órapapucsok édes testvérei, a kefetartók nagynénjei, és a zongoratakarók kisöccsei, amelyek azelőtt csak virághimzésektől, pávatollaktól, ökörfarkkóróktól és jóalvásra búzdító feliratoktól ékeskedtek, behódoltak az expresszionizmusnak. És mint ideérkező külföldi szakfolyóiratokból látjuk, úgy hemzsegnek rajtuk a cikkázó, dörgő és kénköves villámok, mint népművészeti időkben a tulipánok, vagy szecessziós világnézet alkalmával a galandférgek. Bizonyos, hogy a kanapépárnának is megvan a maga divatja, hogy ne használjuk azt a konzervativ szót: stilusa és egy jobb társadalmi osztályú tőzsdebizományos nem lehet meg a fogadószobájában ilyen expresszionista kanapépárnák nélkül. Mint minden izléstombolásban, ebben is a bécsi nők vezetnek, akiknek a Wiener Werkstätte adja a kezdő menydörgéseket az új divathoz . . . S míg minálunk még a régi jó miseköpenyek, csipkés pongyolák és aranypaszományos gobelinmaradékok szeleteiből alakul ki a kanapépárna, addig a radikálisabb Nyugaton már forradalmi szellők suhognak felette. Természetes azonban, hogy a kanapépárnán is szükség van lágyabb moll-akkordokra is és így a cikkázó villámok közé szokás még alélt legyeket, Y betüket és leveles retkeket hímezni, amit nature morte-nak neveznek az esztétikusok és hozsannával fogadnak a himzőnők.

MŰTÁRGYAK ELKÓTYAVETYÉLÉSE AUSZTRIÁBAN. Az osztrák nemzetgyűlés elé egy olyan indítványt terjesztett be néhány képviselő, amelynek az a célja, hogy végetvessen az Ausztriában rendszerré vált műtárgy potyázásoknak. Az utolsó pár évben tartott aukciók legbecsesebb anyagát külföldiek bécsi műkereskedőkkel szövetkezve potom áron vásárolták meg és gyakran tízszereséért adták el odakinn. Ausztriát evvel nemcsak egy csomó elsőrendő műkincstől fosztották meg, de még azonfelül ki is játszották és igazi sokmilliós árakkal rövidítették meg. Az indítványozók most azt követelik, hogy az állam még a magángyűjtemények műkincseit is lajstromoztassa és tiltsa meg azoknak a műtárgyaknak külföldre való kivitelét, még ha magántulajdonban vannak is, melyek keletkezési ideje 1900. előtti időre esik. Esetről-esetre ez alól csak a nemzetgyűlés adhasson felmentést. Ugyanez az indítvány azt is ki akarja mondatni, hogy a belföldön eladott műtárgyak után ezután további 10% adót fizessenek a vevők. S érdekes az a pont is, melyben az indítványtevők a nyilvános gyűjteményekből külföldre hurcolt képek vagy múzeumi tárgyak helyére fekete táblák elhelyezését javasolják s rajtuk rövid és pontos leírását ama körülményeknek, melyek közt az illető tárgy Ausztriára nézve elveszett.

KIÁLLÍTÁSOK

MUNKÁCSY-SZALON a címe egy kiváló műbarátok és művészek által alapított előkelő budapesti műkereskedésnek, mely a főváros egyik legforgalmasabb helyén (Ferenciek-tere 4. sz.) ez év szeptember havában fog megnyilni. A vállalat vezetői a műtárgyak fölvételénél a legszigorúbb mértéket alkalmazzák; helyiségük ugyanis nem nagyon tágas, de elég nagy ahhoz, hogy egy gondosan összeválogatott elitgyűjteményt magába foglalhasson és az ott bemutatott műtárgyak szépségével és az elrendezés ízléses voltával gyönyörködtethesse a látogatót. A vállalat részéről eddig egybegyűjtött anyag a különböző irányoknak hódoló legjobb művészeink színejava munkáiból való. A képek, szobrok és grafikai reprodukciók mellett iparművészeti munkákat, gobelineket, batik, könyvkötéseket, szőnyegeket stb.-t is láttunk és pedig olyanokat, amelyek a legkényesebb ínyencek igényeit is kielégíthetik. Érdeklődéssel nézünk az új vállalatnak tevékenysége elé, melyhez a legjobb reményeket fűzzük, mert élén oly bevált, fáradhatatlan és erélyes vezető áll, mint Szablya János.

BARCELÓNÁBAN magyar népművészeti és háziipari kiállítást rendezett néhány lelkes magyar hölgy, akik báró Daniel Gáborné vezetésével jól megválogatott munkákból álló kollekciót gyűjtöttek össze és már el is küldték Spanyolországba. Elindítás előtt a kiállítás egész anyagát illetékes szakértőkkel elbíráltatták s kiselejteztették a kifogásolt munkákat. Kívánatos volna, hogy a többi hasonló akciók intézői is így járjanak el, mert csak komoly hozzáértéssel elbírált, megfelelő színvonalú munkákkal biztosíthatjuk kulturánknak a külfölddel való megbecsülését.

FÉNYKÉPÉSZETI ÉS ROKONIPARI KIÁLLÍTÁST rendeztek a városligeti iparcsarnokban, melyet József kir. herceg jelenlétében nyitottak meg ünnepélyesen június hó 25-én. Csak *hivatásos* fényképészek és a fényképészettel valamelyes vonatkozásban álló iparok képviselői vehettek részt e kiállításon s így tehát az amatőrök ki voltak onnan zárva. Ha visszagondolunk az iparművészeti múzeumban az ősszel rendezett amatőrfényképkiállításra, megállapíthatjuk, hogy a most megnyílt kiállítás színvonalát határozottan emelte volna a *nem* hivatásos fényképészekkel való együttműködés, mert oly számottevő művészi hatású és művészi érzékkel készült fényképek, mint aminőket az amatőrök mutattak be, itt csak elvétve akadtak. De az igazság megkívánja annak a megállapítását is, hogy hivatásos fényképészeink nagyot haladtak és mindinkább szaporodik azoknak a száma, kik szakítanak a száraz sablonnal és komolyan törekszenek a fokozottabb igények kielégítésére. Ezért bíztató reményre jogosít ez a kiállítás és nem kételkedünk abban, hogy a magyar hivatásos fényképészet méltó helyet fog elfoglalni a már magasra jutott hazai amatőr fényképészet mellett. A Bodor Aladár által ügyesen és jó izléssel elrendezett kiállításon a fényképészettel *rokon* iparágak között természetesen szerepelt a reprodukáló művészi ipar is. Sajnos, csak néhány régibb cinkografus cég küldte be kliséinek válogatott, jobbára régibb levonatait; mély nyomású (ofset) reprodukciókkal csak egy műintézetünk mutatkozott be.

Magyar Iparművészet
1921. 72. l.

között a legelsők sorába tartozik egy Lendvai-Dircksen Emma nevű nő, akinek berlini atelierje máris nagyon népszerű és aki egy ismert magyar származású zeneszerzőnek Lendvai Ervinnek a felesége.

A LUXUSADÓ. A modern háborús és háború utáni gazdaságpolitikának alig van szerencsétlenebb, ösztövérebb szülötte a fényűzési adónál. Mindenütt, ahol a nagy finánepolitikai zsenik világra szülték, kezdettől fogva panaszok tárgya és mindenütt, ahol megteremtették, már az első naptól fogva megásta a sírját addig virágzó műipari és művészeti ágaknak. Minálunk úgyszólván naponta lehet hallani műkereskedők, bútorosok, ékszerészek sirámait: a vevő sarkon fordul, mikor a kialkudott összeg után a luxusadóval hozakodunk elő. Természetes, hogy mint minden fogyasztási adó, úgy ez is: az aránylag leggyengébb osztátyokat sújtja legerősebben s hiába tették eléje a jólhangzó „fényűzési" jelzőt, e súlyos adónak antiszociális jellegét ezzel egyáltalában nem enyhítették. A tervezők úgy számítottak, hogy a fényűzési adót a „jómódú" vevő fogja fizetni, holott valójában a szellemi és testi munkás fizeti azt, akinek hasznából a közvetítő, a kereskedő, a tőkés előre levonja, hogy ennyivel olcsóbban juthasson hozzá a vásárló. Mintahogy például a könyvek pangása idején sohasem a gazdag kiadók éheznek, hanem az írók, vagy a betűszedők, úgy a műtárgyak gazdasági válságát sem a kereskedők sínylik a legjobban, hanem a művészek és az iparművészek. Ez a körülmény heves, elkeseredett kifakadásokat váltott ki legutóbb is a német iparművészek hivatalos orgánumában: a *„Das Werk"* című folyóiratban Blau Frigyes tollából. Egy nyilt levélben, melyet a német népművelési és művészeti miniszterhez intéz, számszerűleg is bebizonyítja, mennyire ráfizet a német állam erre a pénzügyi reformra. A kosárfonóiparban egymagában — mondja — körülbelül kilencven százaléka az összes munkásoknak munka nélkül van s ha tovább javul a valuta, ez a szám még növekszik. Nos, tessék azt kiszámítani, mibe kerül e szakmában a munkanélküliek segítése, mikor egy kis német városkában csak a munkanélkülieknek nyújtott karácsonyi ajándéksegély egymaga négyszázezer márkára rúgott. Ezeknek az állapotoknak terhét mindenütt — panaszolja a levélíró — elsősorban a proletársorba jutott szellemi munkások viselik a nagyüzemekben. S ha már békeidőben is csak annyit keresett egy német művész, mint egy levélhordó, akkor ma még 60%-al rosszabb a megélhetése, mint ezé és az állam még ezenfelül 15% fényűzési adót is elcsíp tőle. A legérdekesebb pedig ebben a levélben az, hogy a német népművelés és művészet minisztere, Haenisch Konrád rögtön válaszolt is rá a levélírónak és mindenben helybenhagyta az ő okfejtését.

AZ ÚJ CSIPKEDIVAT. A francia divatteremtő szabóművészet megint nagy szerepet juttat a női toaletten a csipkéknek. Az elegancia, a kokett könnyedség hatásos eszköze a csipke: természetes, hogy a női ruhán, ahol csak lehet, érvényre juttatják a csipke volant-okat, a fátylakat, a rövid átvetőket arany- vagy fekete csipkéből, legtöbbnyire finom hímzéssel díszesebbé téve. Természetes, hogy a leggazdagabb ruhákon a régi kipróbált fajtákat: a Chantilly, Malines, Brügge, Valenciennes, Velence műfajait juttatják szóhoz, de amellett tagadhatatlanul érvényesülni kezdenek a szines csipkék is, például a szürke ezüstszínnel stb. Hogy mennyire bíznak e divat tartósságában, az is bizonyítja, hogy egy nagy párisi árúház Bayen-ben csipkeiskolát létesített, amelyben a bayen-i csipke technikájára oktatják a lányokat. A legelegánsabb, legdrágább toaletteket most is reneszánsz-csipkével díszítik. Hogy pedig a fehérnemű-divatban mily pazar bőséggel alkalmazzák a csipkét, azt részletezni alig lehet.

AUKCIÓK ALKONYA. A modern művészet barátainak, az élő festőknek és a még élőbb műkereskedőknek már nem kell sokáig panaszkodniok: az aukciók, a hadikonjukturák e nagyrahízott gyermekei szép csöndesen elszenderedni készülnek. Vége a törött korsók, a fafülű meisseni kávéscsészék, a madársöréttől szúette kommodok, a hajból font portrék, a pincéből előkerült pompeji mozsarak diadalmas korszakának. Az erő, mely legyűrte a bakkancsszállítókat, amely megpuhította a lekvárspekulánsokat, lecsúsztatta a váltóüzleteket és átalakította a löveggyárakat kávémasinatelepekké, betette az ajtót az aukciók mögött is. A valuta első rebbenésére megborzadtak, a világpangás első hírére beadták a kulcsot. Két-három aukció is volt mostanában a fővárosban s e két-három aukción alig cserélt több műtárgy gazdát három hónap alatt, mint a boldog években egy műkereskedésben három nap alatt. Hirtelen fagyasztotta le a Krach szele a legszebb reményességeket, bár nem jött oly hirtelen az enyészet szellője, mint ahogy a be nem avatottak hiszik. A régiségek és műtárgyak szerelmi hevületének hanyatlása világjelenség és a legnagyobb valutájú országokat érte el leghamarább, hogy a legkisebbeken végjon végig legutoljára és legerősebben. Newyorkból és Amsterdamból — e kétségkívül legfontosabb műkereskedői centrumokból — már egy évvel ezelőtt lesújtó pangáshírek érkeztek s mialatt Amerikában és Londonban már újra kezdi magát összeszedni ez a kereskedelmi ág, addig Bécset csak most érte el a hullám. Minálunk tehát nem a tőzsde nagy válsága s nem is a mi nagy szimfonikusunk bölcsődala altatta el a kisded aukcióipart, hanem a világkonjunktura ragálya temette el. S ha jól meggondoljuk, nem is érdemes nagyon bánkódni miatta. Ha gazdasági jelentőségét — főleg az elszegényedett középosztály szempontjából — nem lehet is egészen lebecsülni, művészeti jelentősége vajmi csekély. Bebizonyítható tény, hogy az igazi gyűjtők nálunk is, másutt is nagyrészt távoltartották magukat az aukcióktól — kivált az utolsó években — és a vásárlók is, eladók is olyanokból kerültek ki, akiknek az hivatás, sport, idegizgalom, vagy feltűnési alkalom volt, de nem szívügy. Nem siratni kell tehát az aukciókat, hanem lezárni ezt a műkereskedelmi ágat és az általános leszerelés lapján elkönyvelve hozzálátni a jóvátételhez: az életerős, fejlődésképes művészi vásárok, kiállítások és elárusító alkalmak megteremtéséhez.

LÁMPAERNYŐK. Készülnek lyoni, darmstadti vagy bécsi selyemből. Készülnek batikolt vagy egyszínű anyagból. Készülnek hozott anyagból és mérték szerint. Készülnek akkorára mint egy gesztenyesütő ernyője és olyanra, mint az első luftballonok a bécsi Praterben (Biedermayer-ernyők). Csak új ötletek szerint, a fantázia, vagy a formálókedv játéka szerint nem készülnek. Körülbelül tíz évvel ezelőtt elültettek Pesten a műszaki boltok néhány ernyőformát és azóta vannak cégek, amelyek ezeknek a drótvázformáknak örökös variálásával művészi hírnévre tettek szert, megis gazdagodtak, anélkül, hogy csak eszükbe is jutna egy kis iparművészet. Igaz, hogy meg kell vallanunk: maguk az iparművészeink sem

Az Andrássy-uton állitották ki a képet. Az egész főváros tódult a kiállitás székhelyére. És a vidék? A most divatos filléres-vonatok mintájára *naponként féláron különvonatok érkeztek* a vidékről. Napbarnitotta jó magyar falusiak ezrével állottak áhitatosan e csodás festmény előtt. Egyizben a nagy elmélyedést jóizü derültség zavarta meg, amikor éppen *Munkácsy* Mihály mellett álló *jóképü mándlis atyafi* lelkesen odaszólt falubeli cimboráinak:

— És most komám, tegyünk szent fogadamat arra, hogy otthon majd *nemcsak akkor* vesszük Krisztus urunk szent nevét az ajkunkra, amikor *káromkodni szoktunk.*

Nem szalmaláng, de évtizedig tartó igaz lelkesedés övezte Munkácsyt és alkotását. Hogy az olvasónak fogalma legyen arról, mennyire husunkká, vérünkké vált Munkácsy festménye, ennek illusztrálására talán elég annyit felemlitenünk, hogy egy *csalás büntettével vádolt* ügynök a tárgyaláson *Baloghy* György dr. elnök ama kérdésére, hogy *mi a foglalkozása?* azt a választ adata: *foglalkozásom Krisztus Pilátus előtt.*

A nagy derültség érthető volt. De a teremben nem volt senki, aki a homályosnak látszó választ meg ne értette volna. Ugyanis a „Krisztus Pilátus előtt" cimü festmény *apró reprodukciója, olcsó szobormintázata* százezrével terjedt el az országban. A fenntisztelt ügynök is ezzel a reprodukcióval házalt a vidéken. Azért mondta nem tulságosan intelligens kifejezőképességével az elnök kérdésére, hogy az ő foglalkozása: Krisztus Pilátus előtt.

Csalásért pedig azért vádolták, mert a vidékiektől a pénzeket felvette, de a „Krisztus Pilátus előtt" reprodukciókat *nem liferálta.*

Budafoki-ut 57. sz. bérház

Tervezte: Quittner Ervin műépitész *Epitette: Sorg Antal Epitőipari R. T.*

vaival mondva, valóban „leirhatlan érzelemvihar" dulta a kebleket. A régi negyvennyolcasok azzal tüzelték a fiatalságot, hogy Reményi Ede az *abszolutizmus alatt hegedűjével összemuzsikálta a budapesti Petőfi-szobor költségét.* Hogy az önvédelmi harc borzalmas hónapjaiban a táborban „hegedős"-e volt *Kossuth* Lajosnak, *Görgey* Arturnak, *Mészáros* Lázárnak. Hogy *Vörösmarty* Mihály költeményt irt hozzá. Mindez igaz is volt és ellenállhatatlanul hatott. Mikor a Vigadóban megtartotta hangversenyét, az akkora társadalmi esemény volt, hogy a kocsisor a Deák Ferenc-utcában kezdődött, a vége pedig a Városligetből igyekezett lassu lépésben előre jutni. Bőven volt olyan estélyiruhás hölgy és frakkos, plasztronos ur, aki már *csak a ráadáshoz* érkezett be a Vigadóba. Reményi játéka a crescendo, a hatás pedig a decrescendo jegyében folyt le. Mámorból *ekkora gyors kijózanodás* még nem történt. A hallgatóság körében behunyt szemmel áhitatosan elmélyedett öreg *Rácz* Palit a szomszédjai ugy üdvözölték, mint aki a „Fiume"-kávéházban *különbül huzza* a „Repülj fecském"-et. Reményit két nap mulva szülőföldjén Miskolcon is lelkesen fogadták. Ott legalább a dobogóról néhány, inkább derültséget, mint lelkesedést keltett szót intézett a közönséghez. Szokatan volt és nem izléses. Végül pedig a dobogóra feligyekezett, gratuláló öregasszonyokat végig ölelgette, csókolgatta. Ez már igazán több volt, mint amennyit tőle kivántak.

Nagy társadalmi esemény volt néhány évvel előbb *Wilt* Mária budapesti vendégszereplése az Operában. Az egész magyar nemzet megkedvelte a szókimondó bécsi asszonyságot, akit Pesten „die wilde Mámi" névvel becézgettek. Ugyanekkor ejtette lázba Budapestet a világ legnagyobb, az utólérhetetlen koloratur-énekesnője *Patti* Adelina, aki a mai Nemzeti Szinház épületében énekelte a „Sevillai borbély" Rozináját. Férjével márki de Caux-val érkezett Budapestre, az előadást *Padilla* olasz karmester dirigálta, aki a budapesti vendégszereplés után nemsokára nőül vette a férjétől elvált Pattit.

A felejthetetlen vendégszereplés után nyomban egy kevés tragikomikum következett. A Kristóf-téri hangversenyirodában megjelent egy, kissé sántitó hölgy. Bemutatkozott, mint *Patti* Sarolta, Adelinának huga és hangversenyt akart rendezni. Rögtön hivatták a kitünő *Mayert*, a külföldi művészek pesti zongorakisérőjét, aki zongorához ült és elképedt a művésznő gyenge és hamis hangján, előadásának teljes értéktelenségén. Másnap a művésznő csomagolt és sértődötten elutazott. Nem azért, mert nem bizott önmagában. Hanem azért, mert a hangversenyt rendező cég őt igy plakatirozta:

— Patti Sarolta, a világhirü *Patti Adelina nővérének* hangversenye.

Megsértődött, mert ő a maga erejéből akart érvényesülni. De ezuttal valóban rosszban sántikált.

Krisztus Pilátus előtt

Arról a lelkesedésről, arról a nemzeti büszkeségről a mai közömbös atmoszférában igazán alig lehet beszélni, amely a sziveket, lelkeket izzóvá tette, amikor külföldről hirek érkeztek arról a világraszóló diadalról, amelyet Párisban élt nagy hazánkfia *Munkácsy* Mihály aratott a *„Krisztus Pilátus előtt"* cimü müremekével. És elképzelhető ezek után a lelkesedés, amikor a 80-as években maga Munkácsy Mihály *hazajött* Budapestre és a kolosszális festményt is magával hozta.

ACÉLCSŐBUTOROK ÉS MATRACOK BRUCK VASBUTORGYÁR RAKTÁRA ANDRÁSSY-UT 36 (PÁRISIVAL SZEMBEN

MUNKÁCSY MIHÁLY: SÁTOROS CIGÁNYOK

GYÖRGYI-GIERGL ALAJOS: NŐI ARCKÉP

MUNKÁCSY MIHÁLY
ÖNARCKÉP

Magyar művészképek

Munkácsy Mihály

Munkácsy Mihály

Külföldön élő művészeink.

* *Munkácsy Mihály* a müncheni téli kiállításra egy diszes képet küldött. Cime „Kedélyes óra". E művében ismét nagyon eltér a mester eddigi irányától. Divatos teremben két előkelő nőt ábrázolt, kik egy kutyával játszanak. A magasabb légkör hangulatát kitünően érzékité a művész s jellemzése oly hatásos, oly biztos, mintha soha se festette volna a nyomort, a piszkot, az élet szomoritó menhelyeit. Ime, itt a pazar fényü salonban a függönyök, butorok, a zongora, a szőnyegek — mind csupa fes-

Képzőművészeti Gamle

1879. 151. l.

nek jeligéje *Lujza*, a szövege pedig *Siófokra megy a hajó.*

A harmadik díj nyertese DIENES BARNÁNÉ szül. Pusztay Ilona, Debrecen. (Jeligéje: *Minden kezdet nehéz*, a szövege *Van-e még hely halászlegény.)*

A dicséretet nyert dalok szerzői kettőnek kivételével már szintén megnevezték magukat.

A megdicsért nóták szerzői a következők:

1. DANKÓ PISTA. (Jeligéje: *Csak egy fordulóra*, szövege: *Nyisd ki anyám . . .)*

2. *Nem jelentkezett.* (Jeligéje: *Balatoni nóták*, szövege: *Elragadta galambomat* és *Siófokra megy a hajó.)*

3. DANKÓ PISTA. (Jeligéje: *Nagy koporsó a Balaton*, szövege: *Elragadta galambomat.)*

4. LÁNYI ERNŐ székesegyházi karnagy, EGER (Jeligéje: *Argus.* Szövege: *Siófokra megy a hajó.)*

5. LÁNYI GÉZA. (Jeligéje: *Aranka*, szövege. *Elragadta galambomat.)*

6. DANKÓ PISTA. (Jeligéje: *Költői vizsga*, szövege: *Van-e még hely . . .)*

7. N. DONÁTH LAJOS Nagy-Enyed. (Jeligéje: *Egy dicsérő szóért*, szövege: *Zúg a szélvész.)*

Az összes megjutalmazott és megdicsért balatoni nótákat, mint már megírtuk, az *Uj Idők* előfizetői, egy füzetbe összefoglalva, ajándékkép fogják megkapni.

A SZERKESZTŐ ÜZENETEI.

Lapunk mai számához külön mellékletül adjuk *Munkácsy* Mihálynak híres képét, az *Ecce homo*-t, mely az Andrássy-mauzoleumba készült; s *Basch* Gyulának szép genreképét, melynek címe: *Az ő nótája.* A képekhez való szöveget a lap más helyén adjuk.

Többeknek. Kéziratokat nem adunk vissza. Ez olvasható minden egyes számban lapunkon, s mindenki nagyon természetesnek fogja találni, hogy a hozzánk érkező temérdek kézirás megőrzésére, rendezésére és visszaküldésére nem vállalkozhatunk. A dalpályázat pályaműveivel (noha erre sem kötelezték magunkat) ezúttal kivételt teszünk, a mennyiben a rendezés után az igazolt tulajdonos átveheti munkáját kiadóhivatalunkban (Andrássy-ut 10.) Vidékre is megküldjük a pályamunkákat, ha a pályázó beküldi pontos címét, s a szükséges levélbélyeget. — **M. F., Budapest.** A kérdezett nóták nincsenek a 24 legjobb között. — **Ifj. M. F.** Ha a festmény vagy rajz olyan jó és szép, hogy méltó a reprodukálásra, — szívesen. A honoráriumot rendesen közös egyetértéssel szoktuk megállapítani. — **Zenész, Budapest.** PÓSA Lajos balatoni nótáinak megzenésítő jogát az *Uj Idők* váltotta magához, s így senkinek sincs joga azokat kótára szedni és kiadni. — **R. E.** Az ön szerelme a múzsához, ez idő szerint legalább, csakugyan reménytelen. Azért szeretheti bátran tovább is, megírhatja hozzá szerelmes leveleit, de mi nem adjuk ki. — **K. E., Guta.** Minden hiányzó szám fejében szíveskedjék 20 krajcárt küldeni a kiadóhivatal címére, a mely azonnal pótolni fogja az elveszett számokat. — **B. R., Magyar-Bikator.** A szerzőnek esze ágában se volt az örmény hölgyeket olyan színben feltüntetni, mintha rendesen a szőnyegre ülnének. De hát nyári időben, a nagy melegben és mikor maguk közt vannak, megcselekszik ők is ezt, valamint a más nemzetiségbeli hölgyek is. Ez nem a műveltség, hanem a kényelemszeretet kérdése. — **R. R., Arad.** Levelét későn kaptuk; legközelebb válaszolunk rája.

Hangjegy-rejtvény.

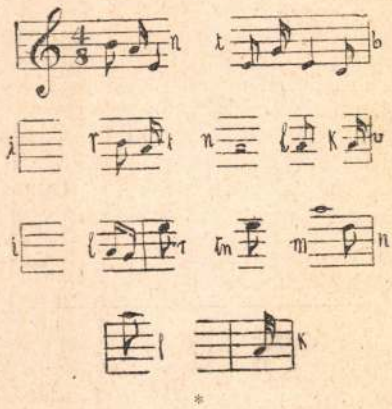

A 22. számban megjelent képrejtvény megfejtése:

Szerelemnek holdvilága
Rám aranypalástot vet,
Ellakarja, felejteti
Vélem szegénységemet.

Kéziratokat nem adunk vissza.

Laptulajdonos: **Singer és Wolfner.**
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, Andrássy-ut 10. sz.

BUDAPESTI HIRLAP NYOMDÁJA.

művész mint fegyelmezte erős egyéniséget. A hagyományhoz csatlakozott ezúttal és a hires régi mesterek nyomain járt. A képet magát nem láttam, valószínűleg genialisan van festve. Andrássy gróf gyermekei rendelték a képet és bizonyára apjuk intenciója megvan e választásukban. Úgy mondják, örökölték apjuk jó és bátor izlését. Sajna, hogy nincs módjukban annyiszor bizonyságot tenni ez ízlésről, mint a mennyiszer apjuknak volt. Mily szerencse is kisérte Andrássy Gyulát ebben is: kezének egy hanyag gesztusa és maradandó művészi alkotások keltek nyomában. Politikai sikereit dicsérje más — és rontsák utódai — én minduntalan azokra a művészekre gondolok, a ki ket fölismert és emberré tett. És hogy szerencséje teljes legyen, a kiket lekötelezett, hálásak is hozzá, a »Sába királynéjá«-nak költője csak nemrég mondta, hogy nála nélkül elpusztul menthetetlenül.

De mit tartozik mindez a szentképekhez, a melyekhez magyarázatokat kell írnom? Igazán semmit. Hanem olyan jól esik Andrássyról és az Andrássyakról írni. A mi monumentalis férfiaink olyan unalmasak, talán egyedül a terebesi halott volt közöttük művész. És a sok lócsiszár bécsi grófért valóságos kárpótlás az ő grófi familiája. Sőt az ő kedvükért megbékél az ember a mágnásokkal, mégis csak szép szerzet az, ha olyan férfi válhatott ki belőle, mint Andrássy Gyula és olyan leány, a kit minden stilizálás nélkül géniusznak lehetett lemintázni az apja koporsója fölé. *B. S.*

Kaszárnyatitkok. A magyar kaszárnyaélet egyik hivatott ismertetője, Sajó Aladár, az ujabb journalistika e szolid képességü tagja. Első könyve, a Katonáéknál is elárulta, hogy jó, igazságos szeme, az érzelmes genret kifejező tolla van. Tehetségei kitünően érvényesülnek most megjelent könyvében, a Kaszárnyatitkok-ban, melynek apróbb-nagyobb elbeszéléseiben már a fantáziának és az ötletnek is megtaláljuk az erős nyomait. A Sajó legerősebb képessége azonban maradt a régi: az az igazságszeretet, a melylyel a katonaéletet nézi. Nem tartozik a megszokott dolgok közé, hogy egy magyar ujságíró szimpátiával nézze a cs. és kir. hadsereg házait és embereit. Sajó könyve már azért is érdekel, mert ő így nézi és így írja le. Nem a külsőség, a mundér izgatja őt, hanem az ember a mundérban, azzal foglalkozik, érdemes tipusokat keresvén ki magának, csinos történeteket költ az alakokhoz. Néha — úgy tetszik — mintha történeteiben is szigorúan az élet után dolgoznék. Mondanunk se kell, hogy a Kaszárnyatitkok-nak gondos a stilusa, a magyarsága jó. Magának a könyvnek a kiállítása oly csinos és korrekt, mint egy most kinevezett fiatal vadásztiszt gálában.

Kismama könyve. Benedek Elek egyik legkedvesebb specialistája irodalmunknak. Olyan, mint a gyermekorvos a doktorok között; nem dolgozik erős dózisokkal, nem használ idegbolygató és idegcsillapító szereket, nem végez nehéz, veszedelmes, kockáztatott operációkat, csak apró, muló, könnyü bajokat gyógyít, de ezeket aztán nagyon alaposan megkúrálja. Olyan kedvesen tud a gyerekkel beszélni, hogy bevéteti vele a legkeserűbb medicinát is, csak bizonyosan tudja, hogy az jót tesz. A gyermekszoba Benedek Eleknek a legkedvesebb helye. Ott hengergőzik a kis fiukkal, lányokkal s mesél nekik édes meséket, s mesél róluk kedveset a nagyoknak is. Csak néha-néha ír rólunk meglettekről, azután megint visszasiet a gyermekszobába, a hol őt látják legszívesebben valamennyiönk közt, s a hol ő is legtöbbet lát meg mindannyiunk közt. A legujabb könyve »Kismama könyve« is gyerekekről beszél nagyoknak. Olyan a könyv, mintha csupa göndörfürtü, nagy szemü, édesen naiv, egyszerü és mindig szép gyermekfejekből rajzolt volna eleven képet. Szeretni is fogja könyvét mindenki, a ki a gyereket szereti. — Kiadta Singer és Wolfner, s az ára egy forint.

Szomaházy István.

Az a históriai nevezetességü úr (már elfelejtettem a nevét), a ki a »Nulla dies sine linea« elnyűhetetlen mondásnak a szülőapja, okvetetlenül valami egyenes őse lehetett Szomaházy Istvánnak. Legalább az elveik teljesen egyformák, úgy, hogy az az úr kétségkívül Szomaházy Istvántól anticipálta. Igaz ugyan, hogy a *linea*-t másképen értette ükapa és unoka, de ez nem baj. Az ükapa jótéteményekben csinálta meg a maga mindennapos lineáját, Szomaházy István ellenkezőleg — *tárcákban*.

Nincs olyan nap a kalendáriumban, még a munkaszünetes napokat is betudva, hogy Szomaházy Istvántól legalább egy tárcát, novellát, rajzot, karcolatot ne olvasnánk valamelyik jobb napilapban, szépirodalmi ujságban, revueben, almanachban. Talán mindennapi kenyér helyett, — ő különben is jobb szereti a branzinót, ramsteakot és

Szomaházy István.

Munkácsy Mihály

Czobor Béla:

Krisztus Pilátus előtt.
Munkácsy M. festménye.
2° 2 kép 35 l.
Bpest 1882.

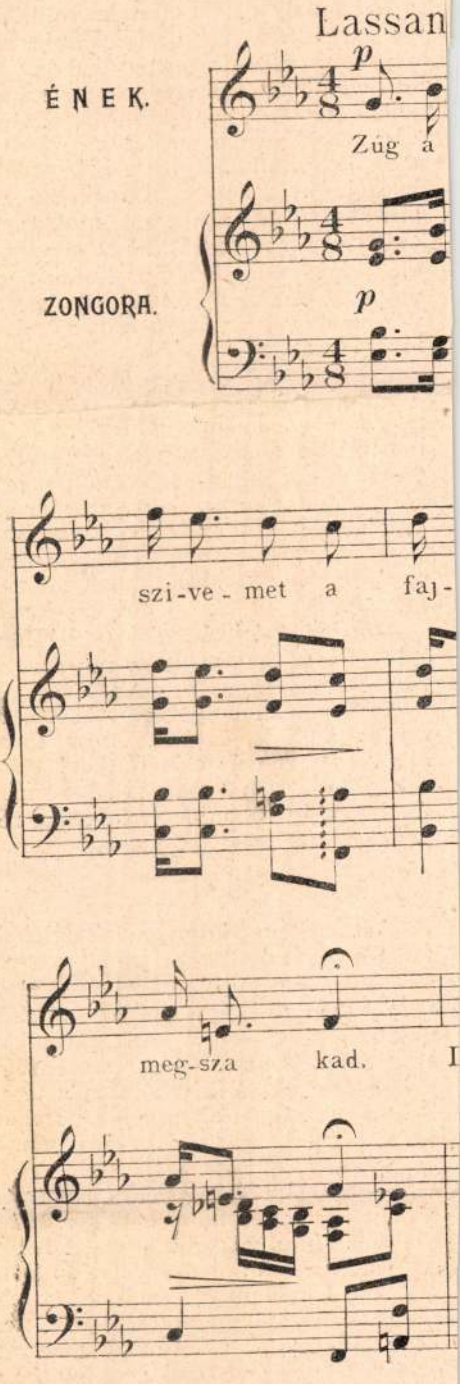

Csalfa kis lány, látod-e, h
Az ég boltján az én lelk
Áthasítja könytakaró fel
Bánatomnak nagy feket

Andrássy szent-képei.

Egy szép Jézus és egy gyönyörű nemtő, üdvözítőjének és leányának képei veszik körül Andrássy Gyulát halottaiban. Nyugovó-helye, a terebesi sírbolt, olyan mint élete: grandiózus és ízléses, merész és szerencsés.

Szerencséről és bátorságról beszélni a halál helyén, abszurdum volna, ha nem Andrássy Gyuláról lenne szó, a ki oly erősen élt, hogy halála után öt esztendővel még olyan, mintha közöttünk volna, azt érezzük róla, hogy van, családja alighanem visszavárja, mi pedig, messziről való ismerősei képzelődünk, ha egy hozzá hasonló alakot látunk Budapest utcáin; az opera elsötétített nézőterén egy jobboldali páholyban erős és finom arcának körvonalai vibrálnak, de a felvonásnak vége, világos lesz, a kedves fekete fő: nincs.

Fekszik márvány és bronz alatt és nem nézhet körül, hogy meglássa, mint bántak el vele gyermekei, miután beállott az a reá nézve elképzelhetetlen állapot, hogy tehetetlen magamagával. Az emberi sors, ha már olykivételessé tette az életét, tehetne véle még egy különbséget: ha megengedné, hogy sírboltjában körülnézzen.

— Krisztus-kép Munkácsytól! Ilona leányom mint genius, a mint reám borul. Szegény, szép, édes leányom! Pompásan van mintázva, tehetséges fiu ez a Zala, örülök, hogy lovas szobromat is vele csináltatják!

Szólna így vagy ilyenformán. Azonban, hiába minden fantázia, reá nézve mindennek vége van.

*

Azt sejtem, hogy a síremlékek tartják össze ezt a különben szanaszét húzó emberiséget. A halál durva ténye demoralizál, a halott emlékének föntartása tudja csak ezt a hatást ellensúlyozni. Ennek a jelenségnek a szerencsés szimboluma a terebesi emlék. A mindenható kanczellár lent porlad, de fölötte leányának bronzba öntött alakja virraszt.

Idegennek is lehetetlen meghatottság nélkül gondolni ez emlékre. Mily nagy és elmulhatatlan szeretet lehet az, a mely a halottal összefűzi az élőt, a ki apjában bizonyára a legnagyobb embert és a legnagyobb férfit ismerte. És a kihez ő oly hasonlatos, mint a mennyire egy virágzó asszony egy férfiúhoz csak hasonlíthat. Az apának mily kultusza élhet a bronz nemtőben és mint terjeszti tovább a kultuszt, mint örökli át gyermeke. Külön vallás képződik házában, külön mithosz, külön ünnepnapok.

Érdemes nagynak lenni, ha meghalunk is mindannyian. Ha az utókor hálátlan, a történelem igazságtalan, a nemzet feledékeny, az uralkodó szórakozott is. Egy leány maradjon, maradjon meg csupán.

*

Munkácsy mint egy mauzoleum szentképfestője: bizarr gondolat. Ime, láthatják a reprodukcióból, hogy a

mozgalmassága stb, mind olyan elemek, amelyek a maga nemében valóban megkapó *látványossággá* teszik a művet. Kétségkívül számottevő jelenség a XIX. század naturalizmusának végső kifejlődésében. Valamint a többi nagy stílus-korszakok hanyatlásával is egybe esik az illető stílus technikai készültségének legmagasabb tökélye, úgy a naturalizmusnak, mint festői kifejező észköznek is, végét jelenti a panoráma-festészet. A természet-ábrázolás ezzel eljutott a végső lehetőségéhez, amely után szükségszerűen be kellett következnie a reakciónak.

»A magyarok bejövetele« jelzi az újabb magyar naturalista festészet utolsó fázisát. A művészetileg kevésbbé művelt közönség számára rendkívüli gyönyörűséget fog okozni mindaddig, amíg látható lesz, de azokra nézve, akik tisztában vannak a művészet magasabbrendű céljaival, sohasem lesz egyéb, mint érdekes látványosság.

Feszty Árpád egyéb történeti festményein is megalkuvás nélkül naturalista. A hatásos tájképi háttér jellemző úgy »A bánhídi csatá«-ra, mint a »Mén Marót leányának eljegyzése Árpád fiával, Zoltánnal« című festményére. Az egyetlen, amit Feszty a régi történeti kompozíciókból megtartott, az a középponti elrendezés. Egyébként föltűnő az a törekvése, hogy úgy állítsa be az egész eseményt, mintha ma folyna le, a szemünk előtt. A hangsúly a gazdag tájképi kereten van: hóborította hegyek, sárguló erdő, intenzív napsugár, stb. Tudjuk, hogy ennek a kornak reformáló festői törekvései főképp a tájképben jutottak megfelelő föladathoz és ez meg is látszik az egykorú történeti festészeten. Ennek a tájképi történeti festészetnek nálunk egyik legjelesebb képviselője Feszty Árpád.

Itt emlékezhetünk meg Feszty társának, *Vágó Pálnak* egyéb idevágó műveiről. A panoráma-festésnek ő is nagy mestere volt. Azt a lenyügöző bravúrt, mellyel »A magyarok bejövetelé«-n a lovas magyarok rohamát megfestette, még másutt is volt alkalma ragyogtatni. Ő festette a Koszciuszko-körkép huszár-támadását és a párisi világkiállítás huszártermében »A huszárság fejlődésé«-t. Senki jobban nem festette az alföldi magyar lótipust. Hatásos történeti festményén, »A magyarok Kiew előtt«-ön, a naturalista ló-ábrázolás mellett kissé mesterkélten hat a klasszicizáló formákkal vegyült színpadias csoportosítás. A »Szegedi árvíz«-ről festett nagy méretű kompozíciója pedig egyike a legkevésbbé sikerült, megrendelésre készült és csoportfölvételre emlékeztető aktuális történeti képeknek.

A millenáris történeti festmények között első helyet *Munkácsy Mihály* »Honfoglalás«-a foglalja el.

Mindenek előtt azt kell megállapítanunk, hogy a festmény óriási méreteit nem Munkácsy szabta meg. Az állami megrendelés magában foglalta a pontos méreteket is. A művész hallatlan szerkezeti nehézségekkel küzdött, éppen a vászon hosszúsága miatt. És bármilyen zseniálisan oldotta is meg a ráerőszakolt föladatot, a kép hatása nem zavartalan. Éktelen hosszúsága lehetetlenné teszi, hogy a szemlélő egy helyzetből egységes benyomást kapjon róla. Lehet, hogy ehhez hozzájárul az a körülmény is, hogy a festmény nem oda került, ahová szánták. Jelenleg az Országháznak egy hozzá képest kis termében van elhelyezve.

Nem tekintve a külső kényszerből eredő szerkezeti eltolódást, a »Honfoglalás« a naturalisztikus történelmi festészet legremekebb magyar alkotása. A művész is a lehető legnagyobb »hűség«-re törekedett, archeológiai emberi és lélektani hűségre egyaránt. A csoportosítás, az arckifejezések és a mozdulatok végsőkig kiélezett naturalizmusa mellett azonban annyi a zseni személyes hozzátétele, hogy végeredményben mégis csak a művészi többlet uralkodik rajta. És bármennyire is törekedett Munkácsy történeti hűségre, az ő egyéni temperamentuma rákényszerítette a tárgytól való függetlenítésre.

A hatalmas kép három részre tagozódik, a lehető legtermészetesebb összekapcsolásban. A művészi, tudatos tagoltság ellenére a póznélküliség teljes mértékben érvényesül. A részletek realizmusa mellett az egész jelenetet ugyanaz a belsőséges érzelmesség tölti be, amely Munkácsy egész művészetét jellemzi.

Amennyire képtelenség Munkácsy egyéni ecsetkezelését és kolorizmusát valamely külföldi irányhoz kapcsolni, épp olyan eredménytelen volna festészetének lelki tartalmához közvetlen előképet keresni. Munkácsy mindazt megtanulta, amit korának naturalistái Németországban és Párisban a festői hatás növelése terén elértek, de mindazt gyökerében módosította és saját egyéniségéhez szabta. A naturalizmusban sohasem törekedett az aprólékos részlet-utánzásra, s a festőiségben nem kereste a lehelletszerű finomságokat. Megmaradt annak a robusztus szellemnek, mint Düsseldorf és Páris előtt volt. Annyira lényege volt a nagyszabású képelgondolás, hogy kisméretű képein, intérieurjein, tájképein, virágcsendéletein is a szabad és nagyvonalú ecsetkezelés mestere maradt. A monumentalitásnak ez a veleszületett érzéke sehol olyan tökéletesen meg nem jelenik, mint épp a »Honfoglalás«-on. Az egykorú kritikusoknak az a kifogása, hogy a mesternek ezúttal nem sikerült a kompozíciót egyetlen alakra koncentrálni, azért értelmetlen, mert a megrendelés előírta kolosszális méreteken

ez a központi elrendezés teljesen lehetetlen lett volna. Akár hová helyezte volna Munkácsy Árpád alakját, a festményt a maga egészében úgy sem lehetne egy szemszögből áttekinteni. Mindenképpen megmaradt volna a szemlélőre nézve az a kényszerhelyzet, hogy a kompozíciót részletekben kell megtekintenie. Munkácsy a nagyszabású kép szemléletét három nézőpontra állította be. A három rész különkülön és egymásba folyva érdekes hatást tesz. Az alakokon nem fontos az archeológiai kellékek hitelessége. A történelmiség levegője árad az egész jelenetről, egyszerűen azért, mert egy zseni vizionális alkotó ereje teremtette. A monumentális nagyvonalúság minden póz nélkül való egyszerűsége lenyűgöz bennünket, anélkül, hogy a részletekben elmélyedni kívánnánk. És mindenek előtt magyarnak érezzük a tipusokat épp úgy, mint az alakok lelkiségét és tartását. Árpád úri nyugalma épp úgy igaznak tűnik föl előttünk, mint a magyar vitézek méltóságos hódolata, a meghunyászkodó szlávok mellett.

Ha pedig a »Honfoglalás« kisebb méretű első vázlatát nézzük, meggyőződhetünk róla, hogy Munkácsy saját hibáján kívül küzdött eredménytelenül a végső kidolgozás kompozícionális nehézségeivel. Ez a vázlat az egységes hatású szerkesztésnek remeke. A vázlat szerkezeti megoldását azonban az éktelen hosszúságú vászonra nem lehetett átvinni, a képet a baloldalon egy harmadik csoporttal kellett megtoldani.

A »Honfoglalás« naturalizmusa annál meglepőbb, minthogy a kép tulajdonképpeni tárgya reprezentációs jelenetet, amely a legtöbb művész kezében élettelen és merev csoportképpé szokott fajulni. Munkácsynak sikerült az ünnepélyesség keretében egy nemzet reprezentáns megjelenési formáját örök időre élményszerűen vászonra vetíteni.

Munkácsy megjelenése a magyar történeti festészet terén (1894) forduló pontot jelent a műfaj további fejlődésében. Az a naturalizmus, amely Munkácsy művén a történelmiség lelki föltételeihez módosulva jelenik meg, a kilencvenes évek magyar történeti festőire tisztán, minden stiláris és kompozícionális módosítás nélkül hatott. Ami legjobban föltűnt egyeseknek Munkácsy képén, az a mai paraszt-ruha alkalmazása volt. Ez az időtlen folklorisztikus elem rendkívül tetszett a gyökeres naturalistáknak, akik aztán annyira a minimumra csökkentették a történelmi kellékek ábrázolását, hogy amit meghagytak belőlük, már nem is számított. Némi korszerűséggel vegyítve, vagy anélkül, az ilyen történeti képek tulajdonkép életképekké váltak.

Munkácsy néprajzi hűségre való törekvésében és Fesztyék illuzionizmusában látjuk elsősorban azokat az elveket, amelyek a századvégi magyar történeti festészetet az időtlen naturalizmus felé terelték.

A milléniumi műcsarnoki tárlat történelmi képei elénk tárják a magyar történeti festészet mesterségesen életre keltett másodvirágzását. Valamennyi kép meggyőző bizonyítéka annak, hogy ez a virágzás olyan korban jött létre, amikor a tartalom és kifejezési forma nem okvetlenül feleltek meg egymásnak. Az a tisztán festői naturalizmus, amely első sorban a külvilág szín-, fény- és árnyék-tüneményeit igyekezett visszaadni, nem mutatkozott alkalmasnak olyan ábrázolásokra, amelyek gondolati asszociációk fölkeltésére is irányultak. A kilencvenes évek legtöbb festője, aki történelmi kompozícióra vállalkozott, tisztán érezhette a hatalom és a forma kényszerű ellenmondását és több-kevesebb sikerrel igyekezett ezt az ellenmondást eltüntetni. Azt hitték, hogy korszerű történelmi képet festenek, ha a történelmi eseményt mindennapi eseménynek fogják föl, intimizálják, közelebb hozzák a mai emberhez, röviden: ha kivetköztetik minden történelmiségéből és kosztümös életképet csinálnak belőle. A millenáris történeti festők megteremtették az intim, az életképszerű történeti képet. És ezzel be is fejezték a magyar történeti festészet fejlődését. Ami utána következett, rendszerint kevésbbé jelentős mesterek kezében, még ennél is jobban eltávolodott a magyar történelmi festészet rövidéletű hagyományaitól.

A millenáris kiállításon nagy számmal állítottak ki történelmi festményeket olyan művészek is, akik sem azelőtt, sem azután ezzel a műfajjal nem foglalkoztak. Még *László Fülöp*, a világhírű arcképfestő is történelmi képet festett erre az alkalomra: »Zách Felicián«-t. Tiszta festői hatásra törekszik itt is, mint arcképein. A drámai lendületet hatásosan fokozza a két szereplő színbeli ellentéte. Az öreg Zách arcán meggyőző erővel érvényesülnek a művész arcképfestő kvalitásai. Tetszetős technikai bravúrja ezen a képen már teljesen készen van. Csak egy hiányzik a képből: az a történeti levegő, amely néhány évtizeddel ezelőtt a történeti kompozíciókat, akár föl voltak szerelve korszerű rekvizítumokkal, akár nem, történetiekké tette.

Iványi-Grünwald Béla festménye, »IV. Béla a tatárjárás után visszatér hazájába«, rendkívül jellemző arra a kísérletre, mellyel a fiatalabb mesterek a történeti festészetnek új irányt akartak szabni.

Amikor *Iványi* ezt a képet festette, naturalista modorát még nem alakította át dekoratív irányban. Ugyanolyan naturalista cso-

Munkácsy Mihály

A sztrájk c. képe egész oldalas formet-szetben repr.

Vas. Ujs 1895. 1. szám

UJABB SZERZEMÉNYÜ KÖNYVEK

ILLUSZTRÁLT KÖNYVEK, MAGYAR- ÉS IDEGENNYELVÜ, AJÁNDÉKNAK IS ALKALMAS MÜVEK

JEGYZÉKE

○ ○ ○ ○ ○ LEGYEZŐ ○ ○ ○ ○ ○

GIACOMO FAVRETTO-TÓL.

KÉT LEGYEZŐ.

Az égiek különös kegye a negyvenes évek végén egy tüneményes képiróval: Giacomo *Favretto*-val ajándékozta meg Veneziát. A művész mély kedélyt, szerető nagy szívet s bámulatos megfigyelő képességet nyert osztályrészeül. A lagunák városának a régi nagy mesterek kora óta nem volt képirója, ki mélyebben átérezte volna az omladozó régi paloták, a szük callék miszticizmusát; ki igazabb gyönyört talált volna a lagunák ezer árnyalatos, ezer fényjátékot mutató vizében, s a déli nap fényétől bearanyozott compok sürgő-forgó, még nyomoruságában is mindég kedélyes, örökké fecsegő és daloló szépségében. Mindezeket nagy igazsággal, kecscsel és őszinteséggel tudta átvarázsolni vásznaira és apró deszkáira az egyszerű foltozó asztalos fia, Giacomo *Favretto*.

Egy szerencsétlensége azonban mégis volt ennek az Isten különös kegyelméből való nagy művésznek: csak hanyatlásában, a mai mindennapi élet szükségében láthatta az ő kedves Veneziáját. A Piazzán Sanrovino hires loggiája előtt, a Piazettán, a dogek palotájának oszlopcsarnoka alatt, nem Goldoni himzett selyem szoknyát viselő kacér dámáival s hajporos és spádés lovagjaival találkozva, hanem modern szürke és fekete ruhákba bujtatott alakokkal, kik a szép régi keretből – az ő hite és meggyőződése szerint – nagyon kiríttak. Az egykori gazdag, vidám és fényes Veneziát ő már csak a nagy Paolo festményéről, s az olasz krónikairók munkáiból ismerte; de ez a ragyogó, szines kép ott állt a képzelődésében teljes ingerével és visszavágyakozott bele poetikus lelkének folyvást erősbödő sóvárgásával.

Bámulatos hűséggel és költészettel festette meg a modern Venezia utcai életét, a hal- és zöldségvásár lármás jeleneteit, a traghettók mozgalmas képét; fantáziája azonban csak vissza és visszavitte őt a multak derültebb világába, s ebben a világban számára az első megállapodási pont a fényelgő, pajzán és vidám XVIII-ik század volt. Amidőn

a szivében szunnyadó isteni szikrával azonban holtáig is ott tespedhetett volna, ha a merő véletlen nem vezeti útjába a műhelyen kívül első rajzmesterét, a ki a lelkét elzsibbasztó környezetből kiragadta. Gépiesen dolgozó asztalos helyett, kis vártatva a világ első művészeinek egyike lett Munkácsy Mihály s a szó szoros értelmében vett grande Art festőfejedelme, a ki azonban művészi lelke finom ízlésével a művészi ipar alkotásain is szakadatlan szeretettel csüngött. A művészi ipar remekeivel töltötte meg mesés fényű párisi palotáját s időnként talán maga is kedvvel foglalkozik az iparművészettel. Azoknak az éveknek a közfelfogása azonban, a melyekben legszebb diadalait aratta, ha akarja vala is, meggátolja abban, hogy a grande Art magaslatáról leszálljon. Ezenkívül a diadalai nyomában rázúduló megrendelések is arra kényszerítették, hogy szüntelenül a végsőkig megfeszített energiával dolgozzék, míglen lelki ereje egyoldalúan kimerítve meg nem tört.

És alig pár év alatt, miközben a lánglelkű mester már élőhalott volt, megváltoztak az idők. A mesteremberek műhelyeiben, hála új alapra helyezett iparoktatásunknak, a legszerényebb művészi tehetség sem kallódhatik el többé s a grande Art művelői sem találják többé méltóságukon alólinak, hogy az iparművészetnek kevesebb lelki energiát igénylő, de nem kevésbbé nemes föladatokkal szolgáló mezején tehetségüket ne érvényesítsék.

Az Art nouveau eszméjének valamivel korábban való diadala a Párisban élő Munkácsyt is bizonyára hívévé tette volna s pihenővel szolgálván szűntelen tevékenység után szomjúhozó lelkének, talán ennek kimerülését is megakasztotta vagy legalább késleltette volna.

Nem úgy történt. A lánglelkű mester így csupán mint mecénás volt a művészi ipar ügyének előmozdítója. De ha mint ilyen sem lett volna az, a modern iparművészet, a melyet a képzőművészet testvérének fogadott, nem kisebb gyászszal siratja, mint így. Kétszeresen nagy a magyar iparművészet gyásza a lánglelkű festőfejedelemért, a ki meghalt, de halhatatlan alkotásaiban élni fog az idők végezetéig.

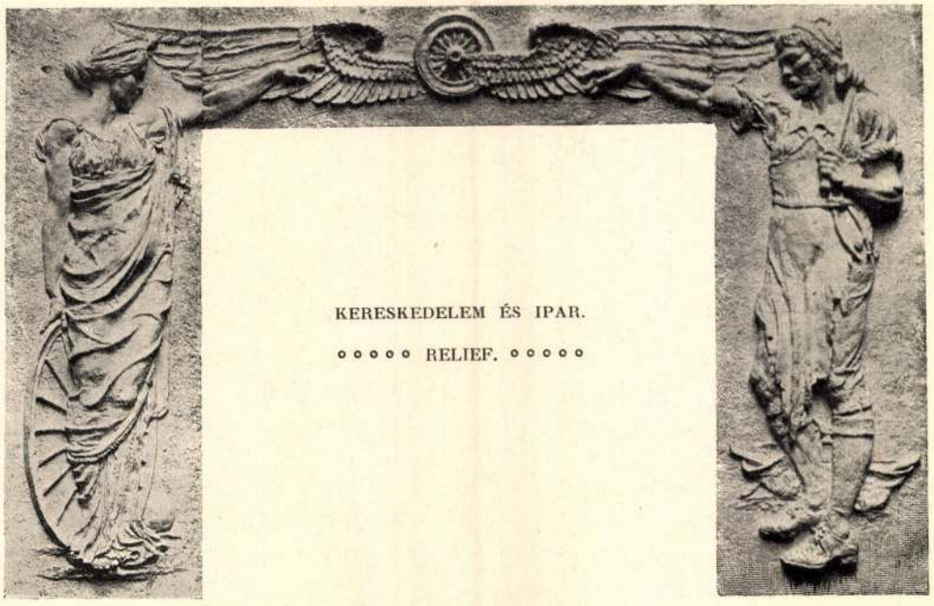

KERESKEDELEM ÉS IPAR.

ooooo RELIEF. ooooo

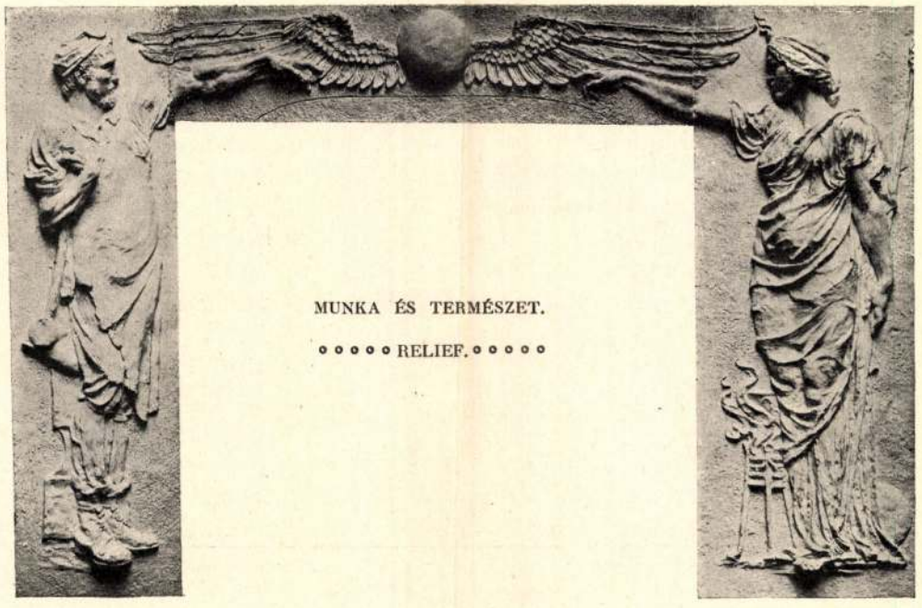

MUNKA ÉS TERMÉSZET.

ooooo RELIEF. ooooo

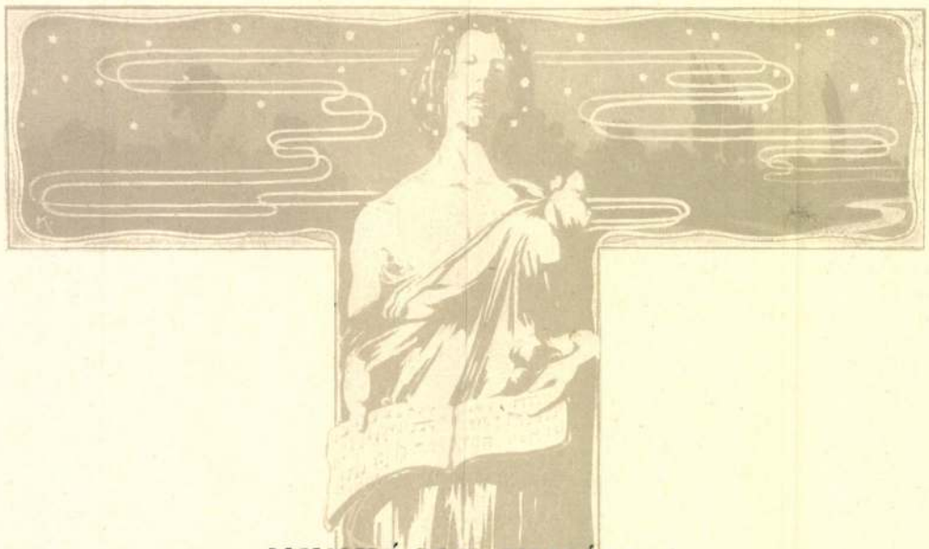

MUNKÁCSY MIHÁLY †

Megrendítő fájdalom hatalmasadott el minden jó érzésű ember szívén, a mikor reménytelen betegség ütötte ki a lánglelkű mester kezéből az ecsetet. Ennek a fájdalomnak a mértéke azonban csak most telt be igazán, hogy Munkácsy Mihály emberi mivoltában sincs többé.

Meghalt a festők fejedelme, a ki nemzete életéből kiragadott alakjaival népesítette be magyar lélektől áthatott első világhirű vásznait; meghalt a mester, kortársai között talán az egyetlen, a ki a letűnt században zsenialitásával úgy varázsolta bibliai tárgyú óriási vásznaira két évezred ideálját, a mely emberöltők folyamán szakadatlanúl ihleti meg a világ nagy művészeit, a mint ennek az ideálnak a fönséges alakja korának a köztudatában élt.

S hogy megszűnt dobogni milliókat magával ragadó érzésekben gazdag, élte alkonyán azonban orvbetegségtől kifosztott szive: gyászba borúlt Magyarország, a melynek idegenben is mindvégig hű fia maradt, a melynek a maga hírével az egész világ előtt dicsőségét növelte. S a gyász, mely nálunk a királyi trónuson kezdve, palotát és kunyhót egyaránt letakart fekete palástjával, árnyékot vetett külföldön is a földkerekség minden tájékára, a hol a nemesebb ideálokért hevülnek.

Művészete az egész világé volt, alkotásai javát idegenben kapkodták széjjel. Ő maga alkotásai nagy részében s egész emberi mivoltában azonban a mi vérünkből való vér volt s a gyász, a melylyel az egész művelt világ siratja, épp azért a magyarságra nézve a legfájdalmasabb.

Ennek a mindeneken elhatalmasodó gyásznak a hatása alatt szenteljük e sorokat a lánglelkű mester dicső emlékének. Midőn Munkácsy Mihály szédítően magas régiókba vezető pályáján megindult, kontinensünkön csírája is alig volt meg a mozgalmaknak, a melyeknek folyóiratunk szószólója. A mesteremberek műhelyeiben, a melyekben manapság a művészek s a művelt társadalom egymással vállvetve igyekeznek a jó ízlésnek otthont teremteni, ezekben a művészietlen szellem lelketölő atmoszférája honolt. Munkácsy Mihály ilyen asztalos-műhelyből lépett ugyan ki a művészet virágos mezejére;

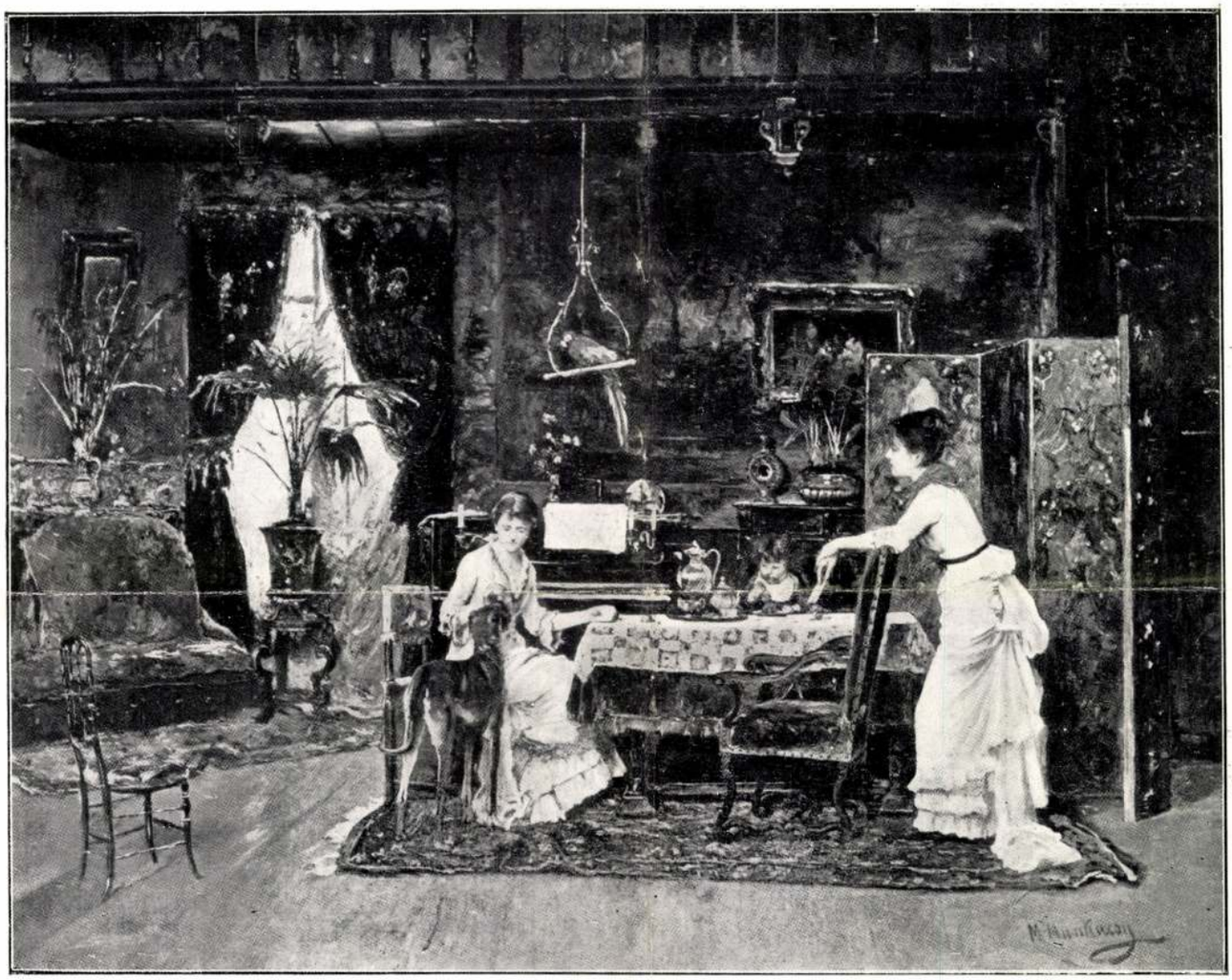

MUNKÁCSY MIHÁLY: AGÁRKUTYA (SALONINTERIEUR)

Dános Géza gyüjteményéből

Képzőművész 1929. 19/4

BORY JENŐ: PÜSPÖKKÚT

Felállították Székesfehérvár főterén

Munkácsy Mihály

Kukoricza-pattogtalás
c. kepe
kiállítva:

Pozsonyi műkiállítás
1883. 12. l.

MUNKÁCSY MIHÁLY: KÖPÜLŐ ASSZONY

A LEGSZEBB MAGYAR KÉPEK.

MUNKÁCSY MIHÁLY: KÖPÜLŐ ASSZONY.

Munkácsy Mihályról már megemlékeztünk e helyen. Az elmult esztendő husvétján mutattuk be a legnagyobb magyar mesternek azt a Golgota-kompozicióját, amely lapunkban került először szines visszaadásban a közönség elé. E képen a *fenséges* felé száll Munkácsy, anélkül, hogy megmozgatná azokat a nagy tömegeket, amelyeket világhirre szert tett nagy vásznain látunk. A *Krisztus Pilátus előtt* s az *Ecce homo* azok az alkotások, amelyekben Munkácsy nemcsak minőségileg, de mennyiségileg is a legtöbbet nyujtotta. Ez a magyarázata annak, hogy — bár minden nemzet lekesedését kiváltották e művek — a legnagyobb extázist Amerikában keltették azok között a modern emberek közt, akik kizárólag monumentális hatásokra rendezkedtek be.

Bennünket, magyarokat, az esztétikai hódolaton kivül a rokoni szeretet szálai is fűznek Munkácsyhoz. Helyzetünk kellemes. Munkácsy immár átment a művészettörténelem fórumain és megérkezett a halhatatlanok közé. Ellenfelei elcsitultak, magasztalói hangosabbak lettek. Ő maga megtartotta pozicióját, mint első a külföldön ismert magyar festők közt. Mi, mondom, örömmel könyveljük ezt el, viszont nem vesszük tulságosan komolyan a Munkácsyra (sohasem: *ellen*) itt-ott elhangzó megjegyzéseket, amelyek rendszerint arról beszélnek, hogy „theatrális" és „hatásra vadászó". Ezekre mingyárt jegyezzük meg, hogy a gáncs mélyén máris ott mosolyog az elismerés, mert a tömegeknek olyan elrendezése, amelyből egy *Reinhardt* tanulhatna, — talán tanult is — dicséretére válik a festőművésznek, az pedig, hogy a mester hatást remélt művétől, legkevésbé vehető tőle zokon. Igaz, hogy a hatásvadászás ezenfelül még azt is jelenti, hogy a művész nem a festőművészet sajátos eszközeivel és problémamegoldásaival kivánt hatni, hanem ezeken átsikolva a szemlélő képzeletének felcsigázásával kivánt sikert elérni. Aki ilyesmire gondol, az vizsgálja át Munkácsy élete művét. Meg fog győződni arról, mily *egyszerü témák* érdekelték elsősorban e nagy mestert. Jelen számunkban a rendelkezésünkre álló teret éppen annak bemutatására szántuk, hogy Munkácsy milyen szeretettel fordult az élet egyszerüségei felé. Ezek az ibolyaszerénységü témák természetesen nem tolakodtak a nagy közönség szeme elé és igy csaknem ismeretlenek. Munkácsy művészi pályája hozta magával ezek elrejtőzködését. Munkácsy a nagy közönség előtt mint genrefestő, biblikus festő és történelmi festő jelent meg. A nagy közönség pathetikus és heroikus vonásokat látott csak benne. Ha pedig arról hallott, hogy a mester arcképeket, tájképeket és csendéleteket is fest, mindezt mint kuriózumot vette tudomásul. Pedig nyilvánvaló, hogy Munkácsy ebben a pikturában lelte legnagyobb örömét. Az a genrefestés, amelyet még Düsseldorfból hozott magával, nem elégithette ki lelkét teljesen. Falusi és kisvárosi jelenetek, amelyek a személyeknek époly hatalmas mozgósitását kivánták meg, mint később vallásos kompoziciói, fáraszthatták a mestert, aki mint minden nagy művész, első impresszióiban találta legnagyobb örömét. Mert van-e nagyobb öröm, mint meglátni a szépet és azonnal megrögziteni? Egy igénytelen témában meglátni az egész nagy művészetet, a szürke életből kicsillogtatni a művészet szinaranyát: van-e ennél nagyobb művészi boldogság?

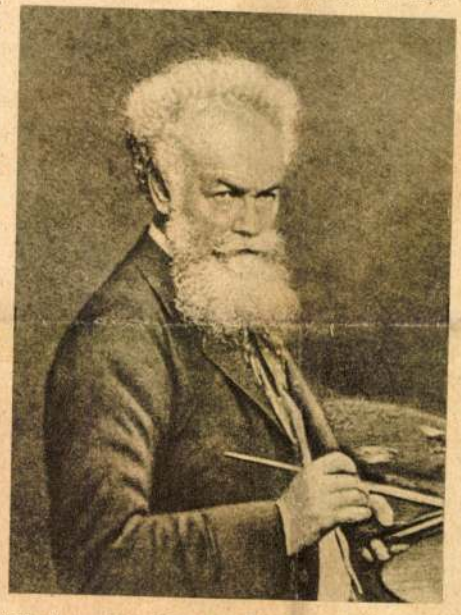

Ne gondoljunk itt arra a művészi iskolára, amelynek *impresszionizmus* a hivatalos neve; azért ne gondoljunk erre, mert minden iskola végül is dogmákat állit fel és önhatalmulag állapitja meg, ki tartozik hozzá, ki nem. Most csak azt vizsgáljuk, nem pillanatok hatása alatt határozta-e el Munkácsy, hogy megfesti azt a két témát, amelyet fedőlapjaink második és utolsó oldalán olvasóinknak bemutatunk. A festői téma gyors megragadása *az impresszió*. Ezt a szót használhatjuk, ha a dolog lélektani oldalát vizsgáljuk. Ha a dolog technikai részét nézzük, azt találjuk, amit az olaszok *prima pittura*-nak, a németek *Prima Malerei*-nek mondanak. Egy témát egyszerre („egy Sitzre") megfesteni, hozzá nem nyulni később, nem javitgatni: igy születtek az igazi művészi megnyilatkozások.

Munkácsynak efféle dolgait látjuk most magunk előtt. Tudjuk, hogy Munkácsy Párizsban fényben és pompában élt. Atelier-jét és szalónját a szellemi élet legnagyobb előkelőségei látogatták; ami pedig a piktorokat illeti, minden nemzetbéli a legnagyobb tisztességnek tekintette, ha a magyar mestert fényes otthonában meglátogathatta. Ám magáról, Munkácsyról, mai napiglan nincs megbizható lélektani rajzunk. Hogyan érezte ő magát ebben a tulontul fényes környezetben? Lánglelke valószinüleg csak atelier-berendezést látott a finom beszédü és öltözetü népségben, amely körülötte forgott. Igazi érzéseivel ő mégsem ezen a környezetén csüggött. Soha nem jutott például eszébe, hogy megörökitse azokat az előkelő, szines farsangi estélyeit, amelyeknek annyi magasztalója maradt. Ilyen témákat fölényesen ontott magából *Zichy Mihály*, de Munkácsy élete művéből meg lehet állapitani, hogy ő *nem ezt* szerette.

Munkácsy, amikor palotájából eltávoztak a rangos vendégek s amikor kiszellőztették termeiből a parfőm, a pezsgő és a cigaretta illatát: átváltozott azzá az egyszerü magyar fiuvá, aki őstehetségével hóditotta meg a világot. És amikor saját kedvére festegetett, elővette a maga egyszerü témáit. Megszólaltatta humánus érzését. Hiszen nagy genreképei is legtöbbnyire társadalmi problémákkal foglalkoznak. Nagy vásznai: *Zálogházban*, *Siralomházban*, *Éjjeli csavargók* mind effélék. És a mesternek bizonyára kevesebb volt az öröme e nagy kompoziciók alakjainak összehozásában, mint az egyes alakok szeretettel való megfestésében. Mennyi szeretetet és megértést látunk azokban a képeiben, amelyeket társadalmi témái számára előzetesen megfestett. Ezekben — az akkor vázlatnak nevezett képekben — igazán nem gondolt nagy külső hatásra. Az élet meglátása, az emberek megértése volták azok a motivumok, amelyek arra birták, hogy kizárólag a festőművészet eszközeivel lásson munkához. A tökéletes *l'art pour l'art* tevékenység ez. *Művészet a művészetért*. Két mester volt hatással rá ezekben a műveiben. Az egyik, akit gyakran szoktunk Munkácsyval kapcsolatban emlegetni: *Courbet*, a nagy francia realista. A másikat kevésbé szoktuk hangoztatni, de óriás alakját lehetetlen meg nem látnunk: *Rembrandt*. Egyik sem törekedett külső hatásokra; mindegyik csak arra törekedett, hogy saját lelkének feleljen meg az, amit fest. Egyik sem édeskés. Ilyent ők nem ismertek. És nem ismert Munkácsy sem.

A két kép közül, amelyet bemutatunk, *A baba családja*, genrekép; gyönyörködtet és megmosolyogtat. A másik, a *Köpülő asszony*, a tiszta l'art pour l'art művészet legszebb példája.

családi élet

a magyar családgondozó szövetség lapja

főszerkesztő:
dr. baracs marcelné

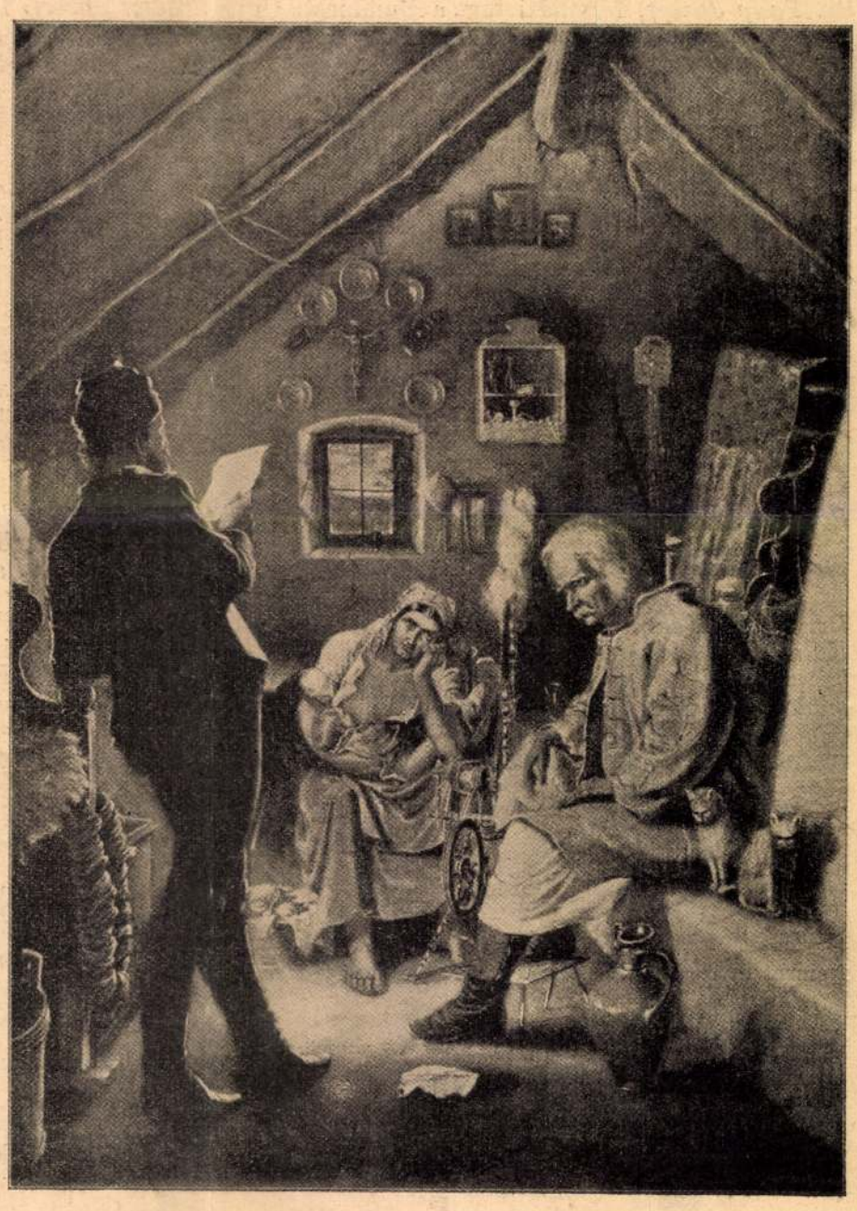

(munkácsy mihály első festménye)

1934 szeptember I. évf. 2. sz.

Munkácsy Mihály

A Magyar Családgondozó Szövetség vezetősége:

Védnökök:

herceg Odescalchi Károlyné sz. Andrássy Klára grófnő,

báró Perényi Zsigmond, v. b. t. t., koronaőr, a Magyar Nemzeti Szövetség elnöke,

Tiszteletbeli elnökök:

Lukács Sarolta, a Magyar Vöröskereszt alelnöke,
Dr. Raffay Sándorné, az Evangélikus Nőszövetség elnöke,
Dr. Dési Géza, országgyülési képviselő,
Dr. Papp József, felsőházi tag, a Budapesti Ügyvédi Kamara elnöke,
vitéz Dr. Simon Elemér, főispán, a Magyar Vöröskereszt elnöke,
Dr. Ugron Gábor, v. b. t. t., ny. miniszter, orsz.-gy. képviselő, a Stefánia Szövetség elnöke,
Vészi József, felsőházi tag,

Elnök:

Dr. Baracs Marcelné

Társelnökök:

Dr. Petri Pálné,
az Ifjusági Vöröskereszt országos elnöke,

Jeszenszky Gellértné

Alelnökök:

Vészi Józsefné

Dr. Rottenbiller Fülöp,
ny. államtitkár.

Elnöki tanács:

Rosenberg Auguszta, a Magyarországi Nőegyesületek Szövetségének ügyv. elnöke,
vitéz Szurmay Sándor báró, v. b. t. t., nyug. honv. miniszter,
Dr. Földes Béla, v. b. t. t., ny. miniszter,
Kálmán Gusztáv, v. b. t. t., ny. államtitkár,
borszcewkai Lederer Henrik, ny. altábornagy,
madari Kreybig Rudolf, ny. tábornok,
gróf Keglevich Gyula, a Magyar Szülők Szövetségének elnöke,
Szántó Jenő, az Országos Iroda alelnöke,
Dr. Erődy-Harrach Tihamér, orsz. képviselő,
Dr. Németh Péter, törvsz. tanácselnök, a Fiatalkorúak Birósságának elnöke,
Dr. Deutsch Ernő, az Ingyentej-Egyesület igazgató főorvosa.

TARTALOM:

Repülj, hajónk!
Képesség — rátermettség
Nemzet és család (Beszélgetés báró Perényi Zsigmonddal)
Láz *(Váró Gábor,* novella)
Gyermekkulturális Osztályunk
A magyarruha *(Glatz Oszkár)*
Főur! *(Clubman)*
Bimbó *(Fernande Prissé,* novella)
Domb és Bomb
Otthon *(Márkus István)*
Uj nőnevelés *(Dr. Lázár Piroska)*
Az épitész *(Dr. Kotsis Iván)*
Alkonyi crescendo *(Ádám Zsuzsa,* vers)
Századok legendája *(Káldor Gyuláné)*
A Magyar Családgondozó Szövetség a gyermekért
A pszichopata a családban és a társadalomban *(Dr. Deutsch Ernő)*
A Magyar Családgondozó Szövetség temetkezési gyorssegélye
Mesélem gyermekemnek
Szóljon hozzá
A Magyar Családgondozó Szövetség betegségi segélye
Égmagasság — tengermélység
Sport
Olvasnivalók
A Magyar Családgondozó Szövetség hirei
Tüzhely körül
Házunk tája
Rejtvények

Rovatfejek, szövegrajzok: Márkus István

A HÉTRŐL.

A lefokozott halott. Megirta a német poéta, hogy: a halottak gyorsan lovagolnak! De úgy látszik, néha mégse tudnak elég sebesen vágtatni. Van malőrös halott, a kit még a földön utolérnek, még mielőtt elmenekülhetett volna. Ilyen malőrös huszár volt bakahadnagy létére a szegény Erhardt Sándor, a kinek a szerencsétlensége már az életében kezdődött. Okvetetlenül itt is ellovagolta magát, mert különben nem kellett volna golyót röpíteni a fejébe fiatal, alig huszonöt esztendős ember létére. Sietnie kellett azonban a halállal, hogy legalább annak halhasson meg, a minek élnie már nem lehetett tovább. Katonatisztnek. Hadnagynak. Az életben nem volt elég erkölcsi ereje megőrizni magának az uniformist, de ahoz igen, hogy megölje magát, még mielőtt lehúznák róla a császár kabátját; de a szerencse, a mely mostohán bánt vele, a szerelemben is, a kártyában is, ebben a vállalkozásában se szegődött melléje. Megjött a parancsolat a kassai hadbiróságtól, *két nappal* a boldogtalan hadnagy öngyilkossága után, hogy le kell szedni holttestéről az aranyzsinóros tiszti uniformist, mert az itélet szerint immár csak közlegény Erhardt Sándor és ezen az itéleten nem változtathat az a csekélység, hogy az elitélt időközben meghalt. Azt mondják katonáék, hogy így nem lehet *kibújni* az itélet alól. Végrehajtották azt tehát a halotton. Lehúzták róla a tiszti uniformist a koporsóban. Pedig arra a kis időre még talán rajtahagyhatták volna. Hiszen bizonyos, hogy ott, a hová már elment a szegény fiú, nem fogja kompromittálni. És enyhítő körülményül beszámíthatták volna neki, hogy ha méltón élni nem tudott is az uniformisban, meg tudott halni érte. És ebben is van némi méltányolni való tisztelet az uniformis iránt. *Odaát* pedig a köntös, a mit idelent viseltünk, úgy se számít semmit. A lelkek nem mennek uniformisban az Úr itélőszéke elé és a mennyországban nincs külön helye se a generálisnak, se a kutyamosónak.

*

Álarczosbál. A legszomorúbb szobor Budapesten bizonyára az lenne, a melyet a mi operaházi álarczosbáljaink emlékére állitanának. A mi azért nagy szó, mert Budapesten sok a szomorú szobor. De ugy véljük, mégis ez lenne a legsiralmasabb, mert a témából csakugy árad a siralmasság. Esztendők hosszu sora óta minden farsangra rendeznek Budapesten «nagy elite — álarczosbált» a világ legszebb báli termében: az Operaház arany- és bársonydíszszel elöntött medenczéjében és ez az álarczosbál még sohase volt se elite, se — bál. Csak frakkos urak és az operett szinházak ruhatáraiból régen kimustrált selejtes dominók keserves tolongása zavartalan és egyre vastagabbá savanyodó unalomban. Szemlélődő természetü emberek, a kiknek a gondolatát izgatják a jelenségek okai, régóta firtatják, mi lehet a lélektani magyarázata annak, hogy ez a mulatság minálunk kedvessé, elevenné, virulóvá, igazán mulatsággá lenni nem tud. A legközelebb eső ok nyilvánvaló. Ez a jobb elemek, a társaságos élet ama felsőbb rétegének elmaradása, a mely alkalmas lenne arra, hogy egy előkelő szórakozás előkelő tonusát, a nagyobb szabadságban is diszkrét voltát, kellemes levegőjét megadja. A kik ezt tehetnék: azok álarczos bálba el nem mennek. Nem mennek pedig, a mi érzésünk szerint azért, mert a szórakozás e fajtájának minálunk egyáltalában nincsen tradicziója. Magyarországon sohase jártak álarczban az emberek, mint a hogyan jártak a lovagkor idejében Olaszországban, Franczia országban, Spanyolországban. Ezt a divatot viseletnek se vette be soha a magyar természet, a melynek eredendő virtusai mindenképen tiltakoznak az arcz, a tekintet elburkolása ellen. Csak a homály lovagjai, a zsiványok meg a haramiák kormozták be az arczukat és a vonásoknak ez az ilyen elpalástolása egy bizonyos odiozus fölfogást oltott be a magyar lelkekbe az álarczviselés ellen. Mi födetlen arczczal, nyilt tekintettel szeretünk járni és a magyar asszony, ha lárvát tett az arczára, kelletlen érzése támad, mintha koczkára tenne valamit a méltósá ából és abból a tiszteletből, a mely födetlen homlokának mindig kijár. Ezért nem lesz minálunk az álarczos bál előkelő mulatság soha.

*

Egy dicsőség végnapjai. Ezt a czimet a nagyobb teljesség kedveért megtoldhattuk volna még egy jelzővel és irhattuk volna úgy is: egy *jövedelmező* dicsőség végnapjai. Mert ez a dicsőség: a *világlátottság* dicsősége a mellett, hogy glóriát font az ember fejére, még anyagiakban is meglehetősen jövedelmezett, ha az illető értette a dolgát. Az érdekesség mindig keresett portéka volt a világon, a mit megfizettek. Már pedig, még nem is nagyon régen, érdekes volt minden ember, a ki messziről jött. Körülvették, ünnepelték, dédelgették. Még félszáz esztendeje megkapta a szabakánszki jelzőt minden ember, a ki már Szerbiát is megjárta, a ki meg volt idegen világrészben is, esztendőkig elélhetett a tapasztalatai, meg az éleményei előadásából. Mert messziről jött ember sokat tud beszélni és még többet szabad beszélnie. Attól még néhány évtizeddel ezelőtt az ilyen globetrotternek nem igen kellett tartania, hogy még egy globetrotterrel találkozik, a ki «helyreigazíthatná» az ő előadását. Még igen nagy volt a Föld és az emberek kicsiket léptek. De egyszerre megváltozott a világ. A világjárás mesterségét roppantul megkönnyítette a hajó, meg a vasút, a mely belehasított az irdatlan őserdők mélyébe is és a globetrotter pálya, mint pálya beleesett egy modern betegségbe: túlzsúfolttá vált. Az a puszta faktum, hogy valaki bejárta e világot, már nem volt elég a dicsőségre, meg a megélhetésre. Abban a korban, mikor a kameruni hôtelek is lifttel vannak ellátva és a sivatagban is villamfénynyel világítják az oázisokat, egy ilyen *kirándulás* a föld körül már kevés a dicsőséghez. Akadtak szenvedélyes és élelmes világjárók, a kik megkisérlették érdekes *füszerezéssel* fölfrissiteni a romlásnak indult táplálékot. Volt, a ki azzal akart hatni, hogy gyalog járta körül a világot, volt, a kinek az volt a speczialitása, hogy egy krajczár nélkül vállalkozott erre a művészetre, sőt egy derék talián azzal igyekezett megmozgatni a sziveket és a zsebeket, hogy talicskán tolta a föld körül a feleségét. Elejnte még hatott is az ilyen füszer. Ha bankókat nem jövedelmezett is, hatos elég

TELCS EDE PÁLYATERVE.

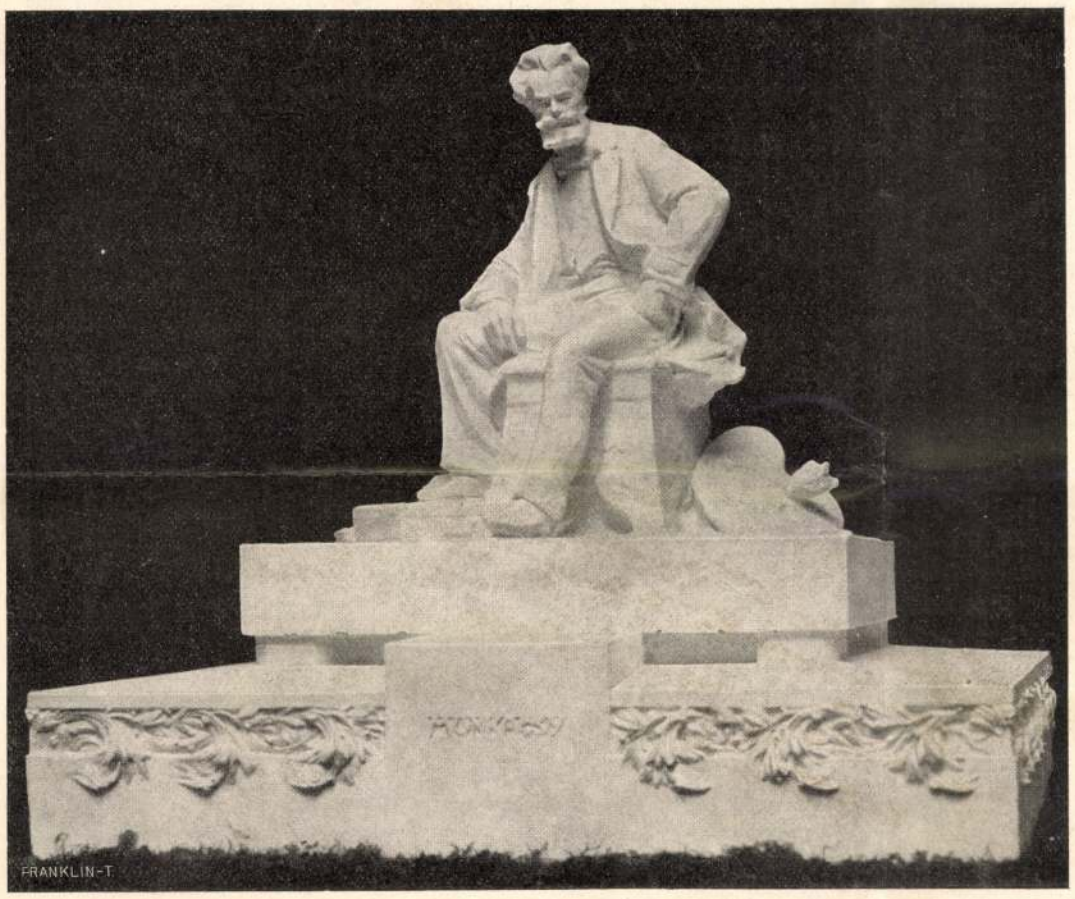

RADNAI BÉLA PÁLYATERVE.

A MUNKÁCSY-SZOBOR PÁLYÁZATRÓL.

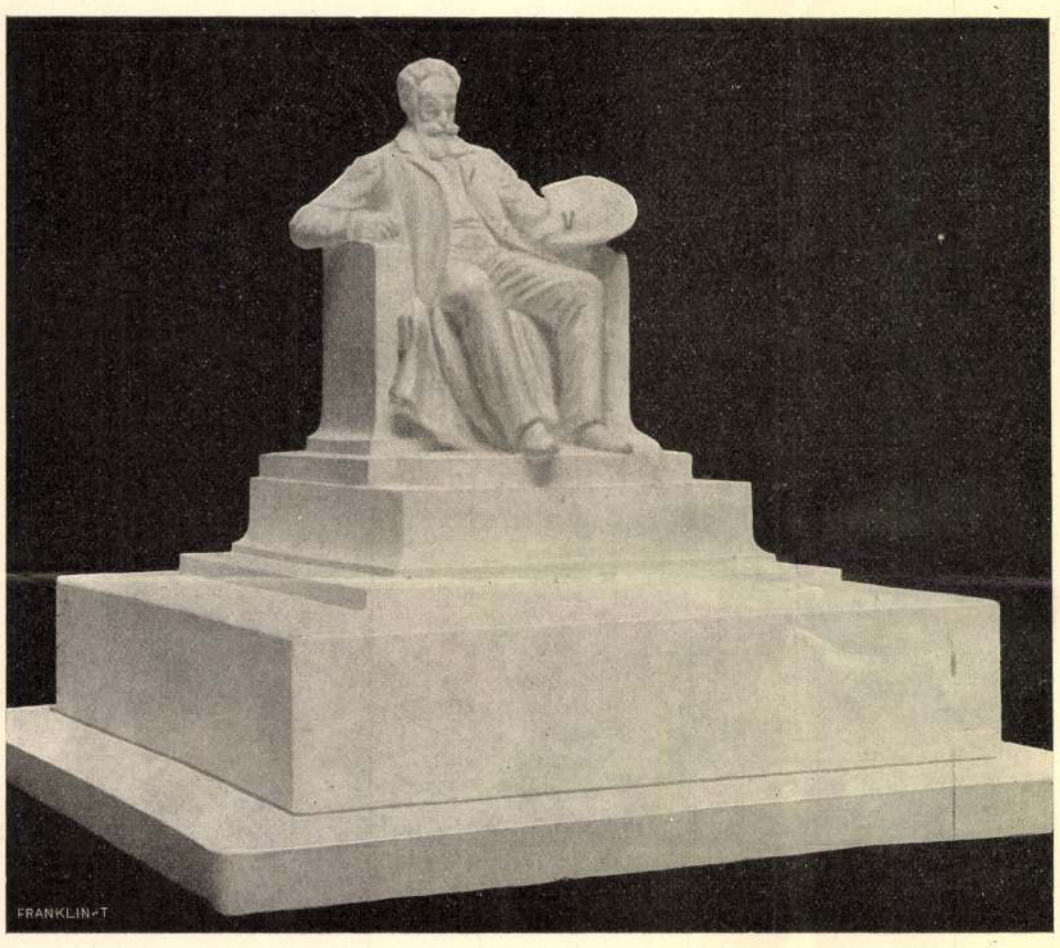

TÓTH ISTVÁN PÁLYATERVE.

sürün hullott. De ma már ez se gyújt többé. Nagyon praktikus lett a világ és sehogy se hajlandó többé kulturális vállalkozásnak tekinteni azt, ha valaki egy guruló hordó tetején tánczol el Bécstől Párisig, vagy talicskán hurczolja végig a földgömbön akár a feleségét, akár a nagymamáját. A világjáró ma már csak akkor hasznos, ha hoz is valamit: új ismereteket eddig ismeretlen világokból. Különben privátdolog, a mihez legföllebb csak jó mulatást és szerencsés útat kivánhat az ember.

A MUNKÁCSY-SZOBOR PÁLYÁZAT-VÁZLATAI.

Nagy érdeklődéssel s feszült várakozással tekintettek a főváros művészi körei a Munkácsy-szobor pályázata elé.

A magyar művészet egyik urbi et orbi hirdetett európai hirű mesterének kell méltó emléket állitani. Oly emléket, mint ezt a jury némely tagja is hangoztatta: *mely az ide vetődő műértő idegennek úgy magas művészi szinvonalával, mint a mester lényének, megjelenésének tolmácsolásával maradandó s mondhatni imponáló alakot nyújtson.*

Ez eszme alapján határozva meg ama mértéket, melyet a jury itéleténél használni fog, önkénytelenül ama kérdés lép előtérbe: vajjon vannak-e elegendő számmal szobrászművészeink, kik ily kivánalmakkal szemben valóban és eredményesen megállják helyüket?

És mindjárt röviden felelhetünk: Vannak, de igen-igen kevesen. Az okot a legtöbb, a műtörténelemben s a modern kulturélet ismeretében jártas, gondolkodó művelt ember is könnyen megtalálhatja. Mi csak röviden, pár szóval óhajtunk rámutatni.

A nagy művészeti központokban már a tradiciók alapján épitett szilárd talajon halad a törekvő művész. Gazdag gyűjtemények, a művészi élet erős lüktetése (s nem a kesernyés harcz a kenyér után) emelik, óvják, elősegítve fejlődését. Oly sok a valóban kitünő művész, hogy egy-egy féltékeny nagyságnak nincs módjában egyedül irányitani, tehetségeket megfojtva udvart tartani s csak a saját czéljait szolgálni.

A verseny szabad, a pálya nyilt s a kezdő, ha megérdemli, nem téved el a száz és százféle bizottságok útvesztőjében. Az érvényesülésnek ezer módja van s a «győzzön a legjobb» jelszavára számtalan hely kinálkozik. Az örökös surlódás s a nagyra hizott csunya féreg, a «kenyeririgység» nem leskelődik lépten-nyomon. A helyes közvéleménynek van *ereje, szava és súlya* s a féltehetségek szemérmetlen pártfogolása nem burjánzik a virágos-kert legszebb ágyaiban.

A művészet a társadalom s kultura talaján tenyésző virág, gazdag, nemes talajban tiszta szép hajtásai vannak, posványos vagy sivár talajban ennek megfelelően tenyészik. A pénz és vagyon nem elégséges egyedül a valódi művészet megteremtésére, sok tényező kell, hogy közreműködjék, míg századok figyelmére méltó hajtásokat hozhat eme a kulturvirágok legkényesebbike.

A pályázaton huszonhat művel huszonhárom művész jelentkezett. Legnagyobb részök mintha egy kongresszuson «*a többség dönt*» elve alapján határozták volna el, ülő alakként ábrázolta Munkácsyt. Ezáltal némelyeknél törődött, öreges, fáradt jelleg lopódzott az alak megjelenésébe.

Pedig Munkácsy hatalmas, férfias alakja, imponáló megjelenése (legalább élte delén ilyennek ismertük mindannyian) mintegy kinálta az álló alakban való felfogást.

Talán ez is nyugatról, a messze Galliából fujdogáló szél, hol az utóbbi időben lábra kapott az ülő alakok divatja. Igaz, hogy Viktor Hugo, Alfred de Musset és nehányan a többiek közül, testi jellegük szerint jórészt rászolgáltak az ilyes ábrázolásra.

Az alak konstruktiv átképzését s egyéni jellemzését illetőleg Telcs, Holló, Radnai és Pásztor kötik le figyelmünket első sorban. Velök eredményes versenyen küzdenek Füredi, Margó és Popper, Tóth István (két pályaművel) s ifjabb Mátrai.

Kallós Ede mint újító a felfogásban, oly térre lépett, hol a megkapót a nevetségestől csak egy hajszál választja el.

Munkácsy egy sajátlagos, de jellemző mozdulatát óhajtotta megörökiteni s talán ha hosszabb tanúlmány s átképzés képeznék műve alapját, művészi neve s tehetsége biztositanak arról, hogy a teljes megoldás elfogadhatóvá tenné e felfogást is.

Telcs Ede mindkét művében a mester alakja nemcsak jellemző, de a Munkácsynál megszokott előkelőséggel párosul megjelenése. A komoly törekvés kitetszik minden vonásból s az alak mozdulatának átértése nagy előnyére válnak a műnek. A fej «portrait» szerű, java idejéből ábrázolja a mestert. A talapzat az egyik műnél túlszéles alapon nyomasztólag hat az alakra, bár jól tagolva s arányaiban kellőleg átgondolva, dicséri mesterét.

Radnai Béla alakja jól mintázva s kellő felfogással domboritva, szintén jellegzetes. Nem az előkelő világfira vet súlyt; megjelenésében több van az úgynevezett «bohéme» művész alakjából. A talapzat kiváló izléssel finom és egyszerű s emeli az alak megjelenését.

Holló Barnabás Munkácsyja önérzetes s alkotó erejében bizó javakorabeli művészt mutat, kellő gonddal s biztos kézzel vázolva, uralkodik a magyaros motivumokkal túlgazdagon diszitett talapzaton.

Egy fiatal szobrász, *Pásztor* János, a hódmezővásárhelyi huszárkaszárnyából küldte be

LIGETI MIKLÓS PÁLYATERVE.

A MUNKÁCSY-SZOBOR PÁLYÁZATRÓL.

pályaművét. Teljesen önálló felfogással megjelenésében nem nélkülözi a nagyra törekvő monumentális felfogást. Nem annyira szigorúan portraitszerű, bár igen jellegzetes úgy a fej, mint az alak. Egyszerű tömbön ül, széles sikokban gondolva, lábait elfedi a bő köpeny, kezében hatalmas, majdnem pajzsszerű palettát tartva. Széles, elhangzó akkordoknak mondhatnók, mely a messze pusztán búgva hangzik, mint a messziről hullámzó tárogató zenéje. Különös játéka a sorsnak: egy nagyra hivatott ifjú tehetség, fegyverzörgés között, a zajos kaszárnyaszobában, a terhes katonai szolgálat közepette időt szakít lelke érzelmeit formába önteni, futva a csalfa délibáb után, melynek neve művészi dicsőség, hírnév, elismerés.

Füredi Richárd, kit kollegái a bölcselkedő néven ismernek, fölfogásában monumentális, szélesen gondolkozó művész. Munkácsyja kissé fáradt s nem a javakorabeli mester. A talapzat összhangzatos az alakkal s megjelenésében emeli. Szinte komor jelleget kölcsönöz a stylus síremlékszerűsége a mű megjelenésének.

Margó és *Popper* a náluk megszokott ügyességgel, de bizonyos lágysággal érzékítettek az alakot. A talapzat egyszerű, izléses, rajta babér és töviskoszorú, szimbolizálva a mester sorsának drámai végét.

Tóth István, ez alapos képzettségű s erős tudású művész mindkét pályaművével elől jár a küzdők sorában. Átgondolt, jól tanulmányozott, jellegzetes alakot ültetett a kellően alárendelt talapzatra.

Ifjabb *Mátrai* Lajos élénk mozdulatú alakkal ábrázolja a mestert. Majdnem túlélénk s jellemzésében önkénytelenül eszünkbe jut a fiatal Munkácsy, ki tűzzel, temperamentummal telve lép Knausz mester elé, első világhirű művének megalkotása előtt. A talapzat kevésbbé sikerült, kicsinyes motivumokkal a nagy és egyszerűen monumentálist mellőzve.

Vass Viktor szintén két művel pályázott. Úgy látszik, előtte is dereng a nagy, a monumentális; lelke érez, forrong, töpreng, tépelődik, de határozottan és biztosan még ez alkalommal nem fejezhette ki mindazt, a mi bensejében forrong.

Pályázaton kivül egy síremlék-tervezettel látjuk megjelenni Donáth mestert, a szobrászok Nestorát.

Magas talapzaton egy Shpynx, a rejtélyesség emez ősi szimbolisztikus alakja látható, mellette erőteljes idomokkal, biztos, erős kézzel mintázva egy meztelen alak. A küzdelem vége s az enyészet kezdete. Önkénytelenül éjjeli kép jelenik meg képzeletünkben. Sötétség, a csillagok milliárdjai, a temető csendje, magas, néma cziprusok a síremlek körül. Távolból, messziről a nagy város áthangzó moraja. Hír, dicsőség, küzdelem: itt minden véget ér, s mint örökké uralkodó, átveszi birodalmát a nem ismert, a sejtelmes, a végtelen.

Talán ez eszmék ihlették Donáth mester agyát, midőn e síremlék alkotásával foglalkozott.

A fiatal *Ligeti* Miklós ez alkalommal úgy látszik könnyedébben fogott a feladat megoldásához. Egyszerűt s lehetőleg monumentálisat óhajtva alkotni, bizonyos nehézségeken csak átsiklott s bár így is ráismerünk az Anonymus alkotójának oroszlánkörmeire, némelyek véleménye szerint jobb időkre tartotta fenn teljes erejét.

Ha *Istók* János álló alakjáról valamit óhajtanánk mondani, úgy ez egyetlen szóban foglalható össze, hogy igénytelen. Az alak méretei túl kicsinyek ahhoz, hogy a művész kellőleg kifejezhette volna mindazt, mit óhajtott. Úgy az alap, mint a talapzat túlságosan egyszerű s talán a művész nem is törekedett e jelző kiérdemlésénél többre.

Széles talapzaton ábrázolja Munkácsyt *Andrejka* József. A talapzaton pad s a pad egyik szögletében ül a mester; vele szemben Krisztus alakja jelenik meg összekötött kezekkel.

Verő László fél alakban ábrázolta Munkácsyt magas talapzaton, alatta két szimbolisztikus alak.

Rollinger, Tóth András Debreczenből, Darázs János, Jobbágy és Pálinkás (épitész), Gách, Moiret, Jánossi, szintén részt vettek a pályázaton.

K—ny Ö—n.

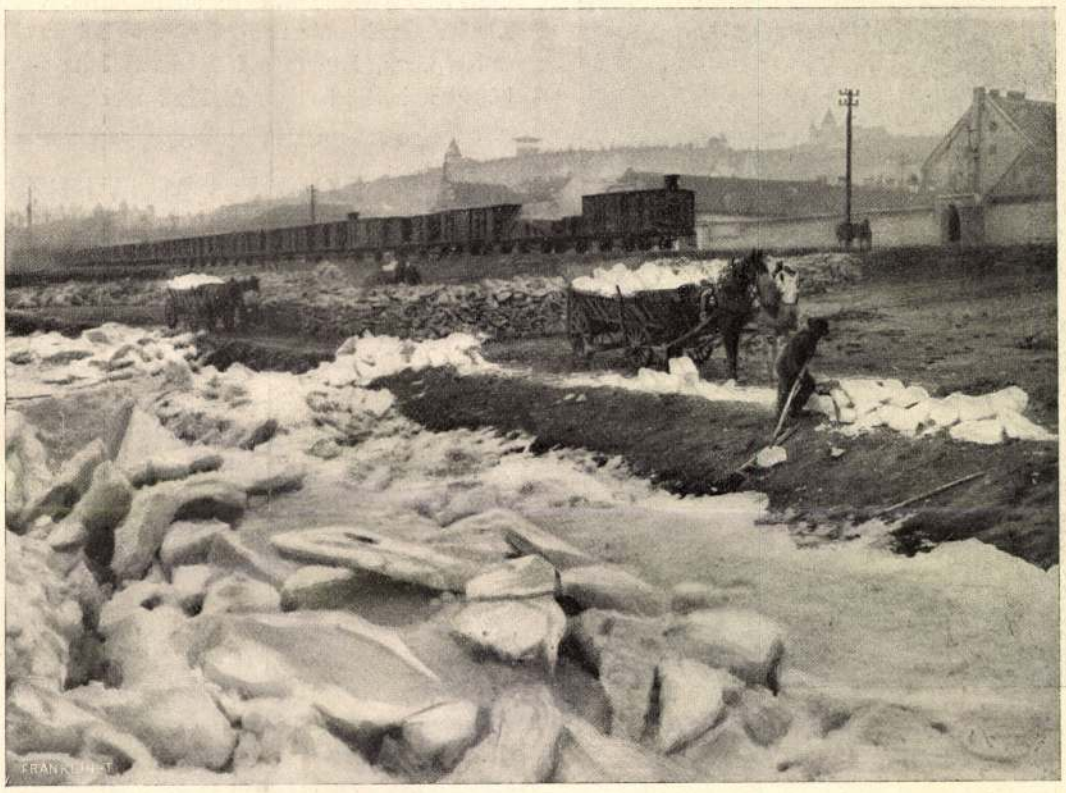

JÉGHORDÁS AZ ÓBUDAI DUNAPARTON.

MADÁCH IMRE LEVELEI.

Irodalomtörténeti érdekességük van az amugy sem gazdag Madách-irodalomban ama leveleknek, melyeket az 1855 és 1856 években *Madách* Imre barátjához, *Fekete* László pesti hites ügyvédhez intézett. A Nemzeti Muzeum irodalmi levelestára őrzi e leveleket, melyeknek életrajzi vonatkozásaikon kivül az a sajátságuk is becset ad, hogy hétköznapi gondjai, anyagi ügyei, apró-cseprő kicsinyes bajai között mutatják be a magyar drámairodalom legmélyebben járó elméjét. Madách lelki világának pár olyan jellemvonására vetnek érdekes fényt eme levelek, melyeket nem ismertünk eddig, nem is ismerhettünk a Madách intimebb életét megvilágító levelek gyér száma miatt. Megtudjuk ezekből a levelekből először is azt, hogy az élet realitásaitól épen ugy nem volt Madách elszigetelve, mint bármelyik magyar iró, noha elvonulva, zárkozottan, falusi kuriájában töltötte élete java részét. Miközben az emberiség nagy problemái felett tépelődött, mialatt a saját élete tragédiáját temette s miközben irta nagy művét, az «Ember tragédiáját», az élet különféle viszonyai az ő részvételét is belekényszerítették a családjában felmerülő esetek elintézésére. Ezeket érintik leveleinek pénzügyekkel, váltó, kötelezvényujitásokkal, kölcsönökkel összefüggő sorai. De szólanak egyik szindarabjáról, a «Mária királynő»-ről is, nem sokat, csupán egy-két sort, mert Madách, ugy látszik sokkal fontosabbnak tartotta a pénzbeli dolgok megbeszélését s talán még ennél is fontosabbnak a «Nro 26 Halb Schottisch» pamut és a «mindenféle vastagságban» található varró czérnák beszerzésének sürgetését. Három ilyen levelét ismertetjük ezuttal, mind a hármat Fekete László ügyvédhez intézte és igy következnek:

I.

A.-Sztregován, 1855. aug. 29-én.

Kedves Laczi barátom!

Hallottam, hogy kedves nőddel fürdőben járván, csak a napokban mentél vissza, s igy hosszabb távolléted után engedj meg, ha én is több tárgyban alkalmatlankodom.

Távolléted alatt küldtem egy csomót azon kéréssel, szolgáltasd át Toldy Ferencz tud. társ. titkár kezébe augusztus 20-ikig, abban volt egy szinmű (Mária királynő) a' Tomori-féle pályázatra. — A tegnapi lapokban olvastam a' beadott művek sorát 's láttam, hogy ez be nem adatott, mert bár van köztök egy «Mária királynő», de más jeligével. — Miutan pedig az ki tudja milyen férczelés, s' ha később bármikor a' most elkésett szinmű beadatnék, névrokonságánál fogva azon gyanut költené, hogy az a' már pályázott s' megbukott darab, ugy hogy talán még el sem is olvasnák; azért most ugy a' pályázat eredménye, az az okt. 17-ike előtt kell ezt is érvényesítni, s' becséről tisztába jönni, mire nézve más módot nem tudok, mint hogy téged barátilag felkérjelek, add be minél előbb előadás végett a' szinházi szinműbiráló választmánynak, tudd meg, mikor tudjuk meg: el vagy el nem fogadását s' akkor értesíts az eredményről. Kedves Laczim, reménylem, nem veszed rosz néven, hogy e' baráti kéréssel terhellek.

M. P.-né ellen annak ideében Te is, s az egész család meg tette az óvást, ezt azonban egy év alatt érvényesíteni kell, különben haszontalan, mint Gosztonyiné példája mutatja, ki ellen ez elmulasztatván, most a' gosztonyi javakat árulja. — M. N. az egész óvást vissza húzta, igy kérlek, ügyelj, hogy a' mi részünkről ezen szükséges lépés el ne maradjon.

M. A.-nak a' kamatokat, 600 p. forintot, fizetni kell, ebből H. S.-nak kell fizetni competentiáját, a' többit a' H. S. által fizetni kellett vitalitiumból és páki árendából még pedig mielőbb Gyuracskay ügyvédnél. Ha H. S. a vitalitiumot nem akarná fizetni nyugtatódra, irj ide rögtön, hogy meg küldhessük neked a' mama nyugtatóját. Ha a páhi haszonbérből s ebből nem telne ki a ránk eső rész, ugy nehány hétre, mig ezek bejönnének, talán Frommer is adna valamit kölcsön, hogy ki lehetne fizetni, nehogy olly kellemetlenségekbe jőjünk, mint tavaly. Kérlek, kedves Laczim, e tárgyban intézkedjél mielőbb.

Mint mondtad, már régen igazolva van a' pesti urbéri veszteség, ha lehetséges, sürgesd kifizetését a' kamat hátraléknak s' törlésnek, mikor reménylhetjük.

Végre irtad fürdőbe meneteled előtt, hogy az általam szándéklott kölcsönt megkapjuk, de tétessek összeirást. Kérlek, ird meg, de mielőbb, mint már egyszer kértelek, de talán már hon nem talált levelem, megkapom-e csakugyan s' ird meg pontosan, minő okiratokat s hogy készítessem el. — Kérlek még egyszer mind e' tárgyakra s' mielőbbi válaszoura addig is becses barátságodba ajánlott kedves nöd' kézcsokolása mellett vagyok igaz barátod

Madách Imre.

II.

A.-Sztregován, 1856 február 10-én.

Kedves Laczi barátom!

Urbéri kártalanitási, irtványok iránti idézési s' más hasonló ügyekben elfoglalva alig voltam itthon s igy innen magyarázd hosszú hallgatásomat.

A nevelő iránt talán már tudod Veres Pali által, hogy találtam itt egy nagyon alkalmas, tudományos egyént, s igy arra már szükségem nincs. H. S. hogy nem fizetett, nagyon meglep s miután azon pénzzel M. A.-nak már augusztusban fizetni kellett kamatjait kell kielégíteni, minden órán félek uj kellemetlenségtől, mint tavaly szinte végette történt. — Kérlek mond ezt meg H. S.-nak és szólitsd fel a' többit megfizetni, én már az adósság bejelentését megtettem itten, s' a' kamatokra azt mondtam, hogy augusztusig ki vannak fizetve. Kérlek mielőbb tégy ezen ügyben, nem mondhatom mint boszant, — mihelyt megkapod, tedd le M. A. báró részére.

Elmenetelemkor adtam kezedbe egy czédulkát strikelő pamukról és kértelek végy, mert már rá nem érek s' küld el Postán. Kérlek, vedd meg, neve *Halb Schottisch* pamuk No 2 b. — Varró czérnát pedig mindenféle vastagságban 2 p. fért kérlek küld el mielőbb, anyám nagyon várja. — A Takarék pénztár iránt ha folyamodásunkra kedvező válasz

DEUTSCH PÁL SZIBÉRIAI UTJA KÖZBEN.

nem jött s' így semmi bejelentés nem szükséges, akkor kérlek mint magad hoztad eszembe, tégy lépéseket a 8000 p. frból 4000-et s' igy felét nem vehetném-e én fel magam nevére s magam birtokára betáblázva. Ha igen, nagyon jó hasznat vehetném s' ird meg a' szükséges lépéseket, hogy megtehessem s környül állásosan mi szükséges. Igen nagy szolgálatot tennél vele, mivel nagy hálára kötelezn.él.

Végre az eredeti fő osztály levél mely csak egy példányban van nekünk, egyben H.-nak kiadva nálad van. Nagy szükségünk van rá. Kérlek mindjárt küld el a' czérnákkal postán.

H. S.-nak is irtam. Az a' M. A.-féle ügy valóban becsületbe vágó, kérlek, tégy benne, mi hatalmadban van.

Egyébben kedves nőd ő nagysága kezeit csókolva magamat becses barátságodba ajánlva vagyok tiszteltel *Madách Imre.*

III.

A.-Sztregován, 1856 február 13-án.

Kedves Laczi barátom!

Mint előbbi levelemben irtam, csakugyan ugy történt, ide zárva láthatod M. A.-lal mi kellemetlenségbe jöttünk Sándor végett megint. Kérlek, légy oly szives barátsággal, és mindjárt közöld Sándorral ezen bajt, szólitsd fel, tegye le a' többi pénzt és *azonnal* küld el a' 600 p. frtot ide hozzám. Mondd meg neki, hogy ez olyan ügy, melyben való eljárása iránt unk való indulatának legjobb hév mérője. Ha azonnal nem teszi le, akkor hivasd el Frommert, kérj tőle gyapjúm árába beszámitandó 300 p. frtot kolcsön, és a' nála letett 300 százzal küldd el mindjárt nekem. Nagyon kérlek hogy eljárj e dologba, s' legalább 8 nap alatt itt legyen a' pénz, máskép nagy kellemetlenségünk lesz. — Előbbi levelem' egyéb pontjait is ujra szivedre kötöm. Mellékelt irást vissza küldd a' pénzzel, s' a' kért osztálylevelet is. Még egyszer kérve nagyon, vagyok igaz barátod

Madách Imre.

EGY MAGYAR GLOBE-TROTTER.

A globe-trotter a modern Ahasverus, a ki tulajdonképeni czél nélkül bolyongja be a világot, csak a bolyongás kedvéért. Ha elvétve bár, akad ilyen magyar ember is; e különös és angoloknál, amerikaiaknál elég szapora emberfaj egy érdekes példányával volt találkozásunk a minap. *Deutsch* Pál győri származású hazánkfia ez, foglalkozására nézve német ujságiró, a ki saját állítása szerint egy külföldi vállalat megbizásából barangolja be a világot, hogy utazásairól nagy képes munkában számoljon be. Deutsch Pál 1901 szeptember 1-től fogva egész a mult év végeig folyton úton volt, hajón, vasuton, gyalog, naponkint átlag 40 kilométer utat tett, járt a földkerekség csaknem minden táján, belejutott az orosz-japán háború sodrába, hat hónapig volt ostromzár alatt Port-Arturban, csak a vár kapitulációjakor szabadult ki. Érdekesség okából statisztikát csinált utjáról: 196 millió lépést tett, elkoptatott 748 czipőtalpat és sarkat, 21 rend ruhát, sátorán kívül 822 ágyban hált s testsulyából nyolcz kilót vesztett. Furcsa kis statisztika, — annak a lelke rajta, a ki csinálta. Lefényképeztette magát minden képzelhető jelmezben és poziturában, — ez manapság hozzátartozik a globe-trotter mesterséghez, mint bizonyíték az út egyes állomásairól. A modern Ahasverusnak már nem a görcsös bot az elválhatatlan társa, hanem a fényképező kamara. Fényképeiből kettőt be is mutatunk mai számunkban.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Kabos Ede munkái. Abban az irói nemzedékben, mely a nyolczvanas évek végén s a kilenczvenes évek elején lépett fel s mely egész sereg kiváló, regényirásunk szinvonalát jelentékenyen magasabbra emelő tehetséget adott irodalmunknak, — sok tekintetben önálló és különálló egyéniség *Kabos* Ede. Olyan zajos, nagy külső sikerei, mint kortársai közül néhánynak, nem voltak, az irodalmi műértők csekélyebb számú gárdája azonban mindig nagy becsben tartotta s élénk figyelemmel kisérte munkásságát. A naturalista iskolához csatlakozik; nemcsak a kor hangulata, uralkodó áramlata vitte ebbe az irányba, hanem tehetségének természete is. Erősen kritikai lélek, a ki a világ dolgait a maguk valóságában, romantikus illuzióktól menten látja. Világfelfogásában van bizonyos sűrűvérű kesernyésség, mely szürkeséget láttat vele ott is, a hol szín van, a sötét foltokat pedig jobban kiemeli, mint a verőfényt. Képes arra, hogy egy novellában világosan, plasztikusan állítson az olvasó elé egy-két alakot, vagy hogy egy regénybe összesűrítve egy nagy társadalmi képet mutasson fel. Az előadásban teljes, majdnem közönbös tárgyilagosságra törekszik, nem predikál erkölcsöt, hanem megrajzolja, nem játszsza a társadalom-javító prófétát, hanem a társadalom képében adja meg a társadalom kritikáját. Ez a mindig tárgya fölött lebegő tárgyilagosság sajátképi naturalista vonás nála. A mese szövésében kevésbbé biztos, mint az emberek ábrázolásában s komor szinezetü alakjai jobban sikerülnek, mint a derültebbek. Ezért sokszor úgy érezzük, mintha valami szürke fátyollal volnának bevonva történetei, a mely nem belőlük magukból áramlik rájuk, hanem az iró lelkéből. Ez annak, a ki az irói műben első sorban magát az iró lelkét keresi és élvezi, izgató érdekesség, — a laikus olvasó azonban talán idegenkedik tőle, legalább az első pillanatra. Mindenesetre Kabos Ede értékes egyéniség irodalmunkban, a ki komolyan veszi irói művészetét s megérdemli, hogy komolyan is vegyék a szavát. Munkáiból, régebbiekből és újabbakból, most hat kötetes egyöntetü kiadást rendezett a Pallas részvény-társaság. Ebben a hat kötetben megvan mindaz, a mi Kabos irodalmi pályájának érdemleges terméke; regényei: «*A verebek*», a «*Két halott regénye*», az «*Eleven kulcs*» stb., néhány hosszabb elbeszélése és kisebb tárczái. A kiállítás dísze is emeli a hat kötet értékét.

Dai Nippon. *Barátosi Balogh* Benedekről két-három év előtt sokszor volt szó a lapokban, mikor mint szegény fővárosi elemi iskolai tanító a maga emberségéből kiutazott Japánba, azzal a szándékkal, hogy kikutatja, vajjon a japán és koreai nép az ural-altáji nyelvcsaládhoz tartozik-e s ha igen, mikép jutott mostani hazájába. Hogy ezt a czélját mennyiben sikerült megközelíteni, arra nézve még nem adott bizonyságot, hanem arról, a mit Japánban látott és tapasztalt, most beszámol egy szépen kiállított kötetben. Őszintén, majdnem naivul lelkesedik Japánért s mindenért, a mi japáni s ez a lelkesedése közvetlenné teszi előadását. Előljáróban leirja útját Oroszországon, Szibérián át Vladivosztokig s Szibéria leirásának öt fejezetet szentel. A könyv dereka Japánról szól, ez is a legérdekesebb rész, mert meglátszik rajta, hogy az iró jól körülnézett az érdekes szigetországban és sok mindenféle földrajzi, néprajzi, társadalmi stb. dolgot figyelt meg. Japán mai állapotáról, politikai helyzetéről, népszokásairól nem egy olyan megjegyzését olvassuk, a mely az óriásivá dagadt Japán-irodalom áradatában is az újszerű, eredeti megfigyelés érdekességével hat. A könyv formája könnyeden csevegő útleirás, anyagát nem szedi előre megkonstruált rendszerbe, hanem úgy mondja el a dolgokat, a hogy a szeme elé kerültek. Ez különben első kötete egy három kötetre tervezett nagy munkának, melynek további kötetei Japán történetét, földrajzát és irodalmát fogják tárgyalni. Érdekességét sok csinos képe is növeli.

Lévay József élete és költészete. Kitünő öreg költőnknek — véletlenül-e, vagy szándékosan? — nyolczvanadik éve betöltésekor jelent meg első bővebb és kimerítőbb életrajza *Zsigmond* Ferencztől. Meg is lehet most már irni, mert Lévay élete alighanem már csak években, költészete pedig csak egyes költeményekben fog gyarapodni, szellemi és költői fejlődés dolgában már befejezettnek tekinthető. Zsigmond Ferencz sok gonddal és buzgó utánjárással gyűjtötte össze a költő életére vonatkozó adatokat, ha szorgalmával arányban állana irói megelevenítő ereje és kritikájának biztossága, — kiváló munkát adhatott volna. Csakhogy az életrajziró e két legfőbb tulajdonsága fejletlen nála. Az életrajzi adatok könyvében alig egyebek merő adatoknál, nem alakult ki belőlük a költő nemes és rokonszenves alakja a maga elevenségében. Megtudjuk belőlük, hogy s mint élt Lévay különböző években, milyen volt a sorsa, de hogy ki volt, mi volt, egyénisége hogy alakult, fejlődött, érett, — arról az életrajz alig ad néhány általánosság körén túlhaladó felvilágosítást. A mi pedig Lévay költészetének

DEUTSCH PÁL, MAGYAR VILÁGUTAZÓ PORT-ARTURNÁL.

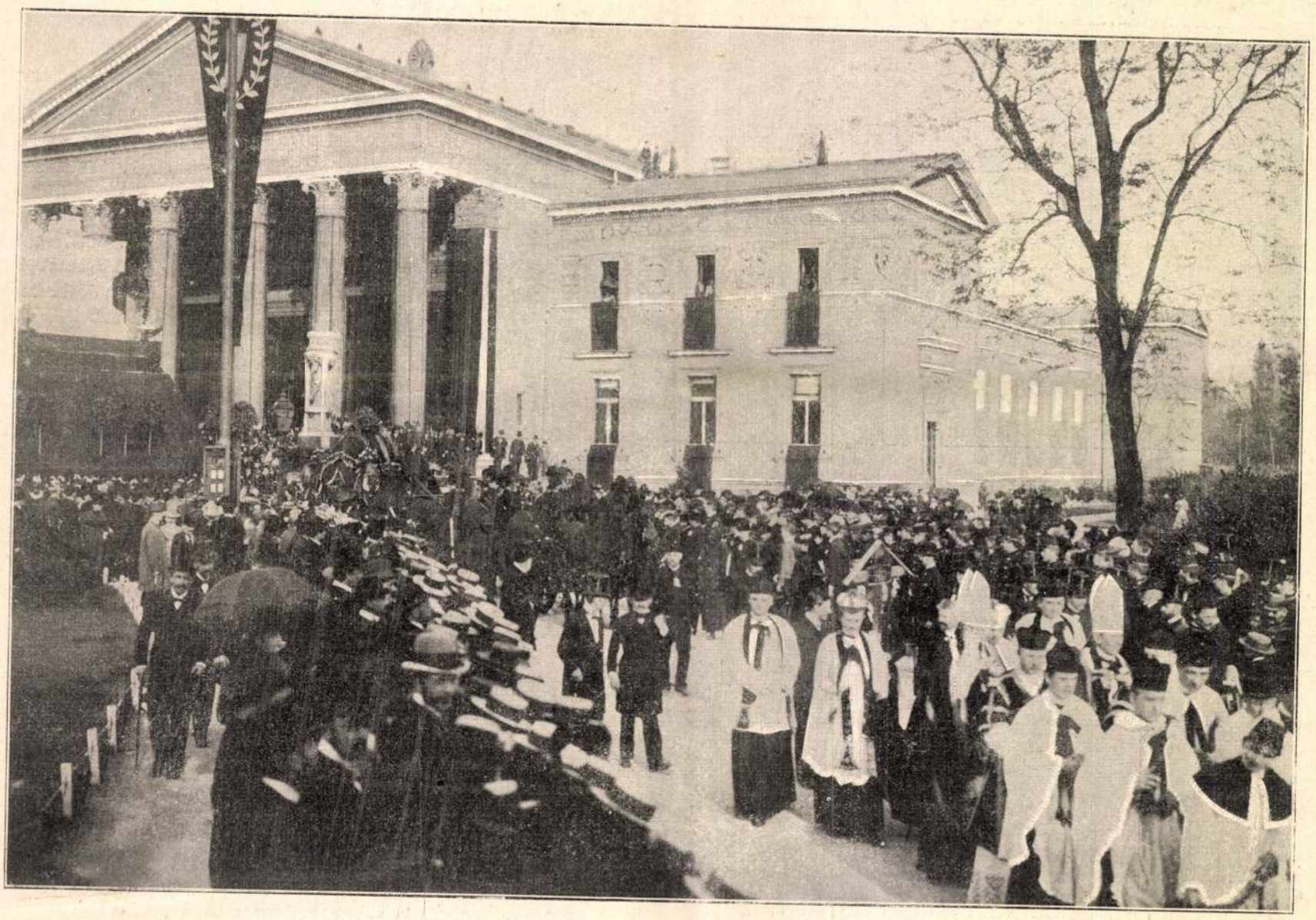

A GYÁSZMENET ELINDULÁSA A MŰCSARNOKTÓL. Klösz fényképe után.

Y-ÚT ÉS ARENA-ÚT SARKÁN. Erdélyi fényképe után.

LY TEMETÉSE.

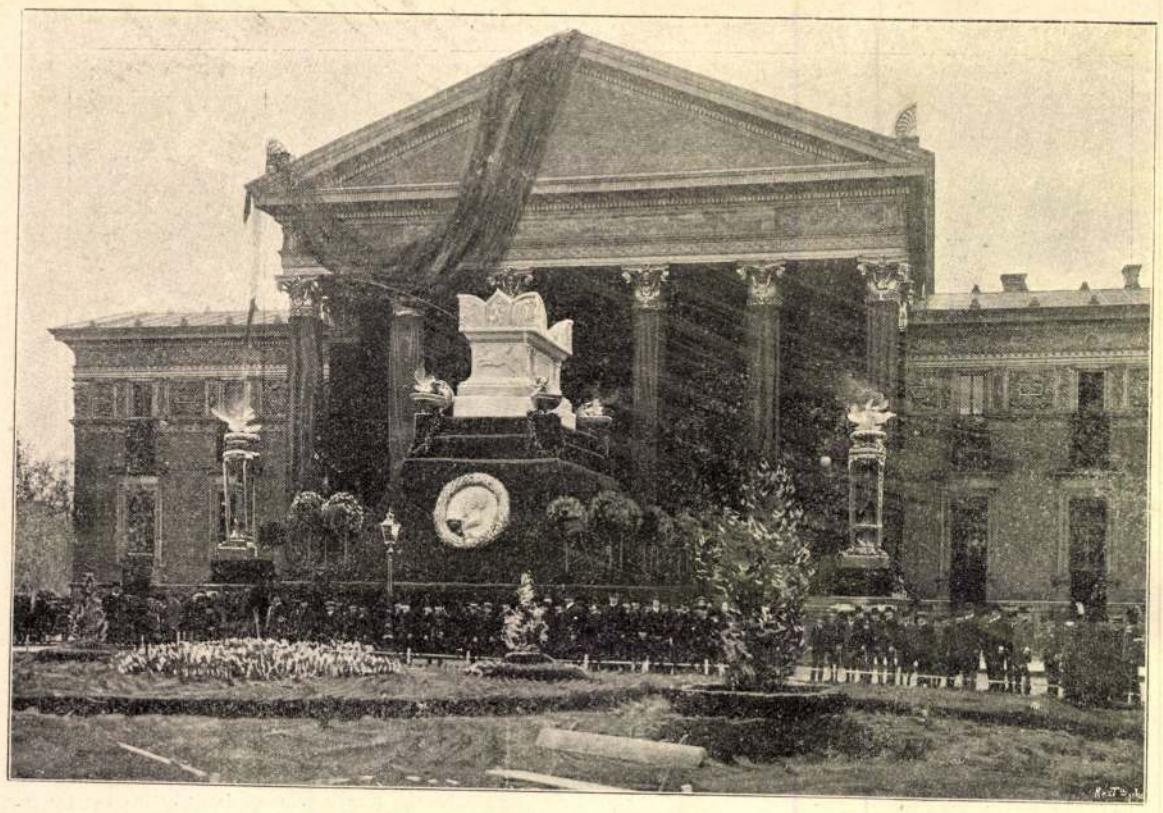

MUNKÁCSY MIHÁLY TEMETÉSE. — A katafalk a Műcsarnok előtt.

rendezésére és megszilárdítására nem lesz, mint ma, annyi politikusra szükség s a legjobbak helyesebb arányokban fogják szétoszthatni erőiket a nemzeti jóllétet és művelődést előmozdító munkásság különböző terein; akkor, a mikor a magyar gazdának, iparosnak, kereskedőnek, művésznek és tudósnak, mindegyiknek a maga módja szerint, meg lesz adva a képesítés arra, hogy abban, a miben munkálkodik, nagyra vihesse s a sokaság műveltsége is oda fejlődött, hogy az érdemet minden formájában fölismerni és méltatni tudja: akkor, ebben a boldog időben, az Akadémia is megint nem százak, hanem milliók szerint fogja számítani barátait. Adja Isten, hogy ez mielőbb így legyen!»

Az élénk éljenzéssel fogadott megnyitó beszéd után **Szily** Kálmán főtitkár tett jelentést az Akadémia múlt évi munkásságáról. E szerint az Akadémia 1899-ben összesen 39 nyilvános ülést tartott, 48 munkát adott ki 885 nyomtatott íven. Örvendetes hírül jelenti a főtitkár némely régóta készülő munka befejezését. Igy a *magyar helyesirás szabályainak* új kiadása ez év őszén minden bizonnyal meg fog jelenni. A *Magyarító Szótár*, mely Wlassics miniszter támogatásával készül a parlamenti szónoklatban s a hirlapirodalomban fölburjánzó, teljesen szükségtelen idegen szók elkerülésére, ez év őszén fog megjelenni. A *Mesterségek Szótára* ez év végeig teljesen megjelen. Bartal Antal nagy művéből, a *Magyarországi Latinság Szótárá*-ból, melyet nemcsak a hazai, hanem a külföldi tudós körök is érdeklődéssel várnak, 30 ív már ki van nyomtatva. Az Akadémia millenniumi kiadványa: *A magyar honfoglalás kutfői*, e 104 ívre terjedő nagy gyűjtemény nem sokára meg fog jelenni. Pauler Gyula megbízást kapott Akadémiánktól *A vezérek kora* megirására, kiegészítésül az Árpádházi királyok koráról irt munkájához. Ez is már sajtó alatt van. Végül az Akadémia halottjairól emlékezett meg, s mély kegyelettel tolmácsolta az Akadémia részvétét Munkácsy halála fölött is. A magyar művészet — így szólt — gyászfátyolt öltött magára s édes testvére, a magyar tudományosság őszintén osztozik gyászában.

Gróf **Andrássy** Gyula lépett most a felolvasó asztalhoz s arról értekezett: «*Miként tartotta fenn Magyarország a középkorban alkotmányos szabadságát?* «A mi — így szólt fejtegetéseinek során — a magyar szabadságot összetartotta, ezer éven át folytatott nehéz és következetes munkának a verejtéke és számlálhatatlan nemzedékek vére volt. Magyarország a középkorban elvesztette volna szabadságát, ha a királyság ereje meg nem gátolja az ország szétdarabolását. Nálunk a királyság oly közállapotokat tartott fönn, a melyek a nemzetben a szabadságot teremtő erényeket ápolják. Ezek az erények a XIII. században új lelket lehelnek az őskori szabadságnak még önnálló intézményeibe, és egészen a mohácsi vészig szakadatlan munkával fejlesztik és tökéletesítik a nemzet alkotmányát. Ezen erényeknek a legfőbbje, hogy a nemzet megóvja önérzetét és jelleme büszkeségét. Nincs a királynak a társadalomtól független katonasága és bürokraciája s ennél fogva föladatát csak a vagyonos és számottevő elemek közreműködésével birja megoldani. Ezek az elemek tudják, hogy náluk nélkül a király nem lehet el, s ezért van önérzetük, ezért nem szervilisek. Az állam szolgálatában végzett munkájukból természetesen fakad a vezető osztályoknak egy másik nagy erénye, a mely a szabadság szilárd oszlopává lesz. A társadalom megismerkedvén az állami élet valóságos szükségeivel, megtanulja, hogy számot tartozik vetni a körülményekkel, s hogy erejét nem szabad arra pazarolnia, a mit helyzeténél fogva elérni nem lehet. A vagyonos elemek, kötelességüket teljesítve, megtanulnak önmagukon és ennek következtében másokon is uralkodni. A királyság központosító ereje a társadalom egységét is föntartja s ezzel a közszabadság harmadik nagy föltételét biztosítja. Az osztályok nem különülnek el. Az egyikből a másikba juthatni. A születés nem ad monopoliumot a közhatalomra. A pártok nem szakadnak töredékekre az egyes osztályok és foglalkozások szerint. A közérdekhez és nemzeti nagy célokhoz mért programmok alapján egyöntetű munkára kénes a politikai társadalom. Alkotó elemei külön nem válnak és így nem könnyítik meg elnyomásukat.»

Gróf Andrássy Gyula magasabb történelemből-cseleti szempontokból világította meg tárgyát s miután egy óránál tovább tartott, szépen megirt felolvasása, melyet mind végig nagy figyelemmel hallgattak, véget ért, fölhangzott az éljenzés, s az akadémikusok a szerzőt mindenfelől üdvözölték.

Beöthy Zsolt volt a másik fölolvasó, ki szintén kiváló érdekű tanulmányt mutatott be «A magyar irodalom a mohácsi vész idejében» czímmel. Ertekezésének bevezetéseképen kifejtette, hogy talán egy nemzet költői sincsenek oly jóslélekkel megáldva, mint a magyaré. Költészetünk rendkívüli érzékenységgel, különös fogékonysággal bir a történeti alakulások iránt. A mohácsi vésznek is megvoltak a maga sejtelmes előlantosai. Vázolta, hogy mily állapotban volt irodalmunk a mohácsi vész előtt. Három irány uralkodott. Az első nemzeti jellegű volt s régi históriákat szedett versbe. A második a kolostorok falai között termett s azok magányában halt el. A harmadik a renaissance deák-irodalma. Az elsőnek *Ráskai* Gáspár a képviselője, korának egyik legvitézebb és legrettegettebb katonája; élete fogytáig Zápolya mellett küzd s a mikor a harczban félkarját veszíti, versírásra adja magát. A kolostorok költészetének *Vásárhelyi* András a dalnoka. A renaissance deák-irodalmát Vitéz János honosította meg. Ez az irodalom csak a gazdagok és tudósok irodalma, s távol áll a nemzeti lélektől. Hivei közé tartozik Perényi Ferencz, Nagyvárad ifjú püspöke is, a ki akkor épen Rómába készült, de állomást kellett tartania — Mohácsnál. Mindezek ott állottak a csatasorban. A kor írói közül csak Ráskai Gáspár és Sztáray Mihály menekültek, a többi odaveszett. Beöthy ez életben maradt két író költői működéséből vezeti le a magyar irodalom tovább fejlődését. A felolvasót éljenzéssel jutalmazta a közönség.

Ezzel véget ért a közgyülés, melyet a szokásos lakoma követett.

*

Múlt heti tudósításunk kiegészítéseül megemlítjük, hogy az osztályok által ajánlott új tagok választása a nagygyűlésen május 4-én történt a következő eredménynyel:

Az *I. osztály* ajánlottjai közül a nagygyűlés csakis *Vadnay* Károlyt választotta meg rendes tagnak. Levelező tagnak a négy ajánlott közül senkit. Az ajánlott külső tagok mind megválasztattak: *Barbier de Meynard*, *Brugmann* Károly, *Hatzidákis* Gergely és *Krombacher* Károly. *II. osztály*. Tiszteleti tag lett *Bubics* Zsigmond püspök, rendes tagok: *Concha* Győző, *Csánki* Dezső, levelező tagok: *Csoma* József, *Fináczy* Ernő és *Wertheimer* Ede, kültag: *Perrot* György. *III. osztály*. Tiszteleti tag: *Duka* Tivadar, rendes tag: *Réthy* Mór, kültagok: *Boltzmann* Lajos, *Mendelejev* Dimitry és *Stäckel* Pál.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Felhők között. *Irta Stephány Nándor. Kassa, 1900.* A kis kötethez Szabolcska írt előszót. «Szívesen megpróbálom — úgymond — noha magam nem igen szeretem az előszót, — ha utána vers következik.» Fölösleges is. Feleljenek a versek önmagokért; a bemutató nevének fénye sem jobbá, sem roszabbá nem teszi őket. Az előttünk fekvő kis kötet azok közé a nagy számú kisérletek közé tartozik, melyek megírásáért nem kárhoztatjuk ugyan a szerzőt, mert valószinűleg lelki szükségét elégítette ki vele, de nem tudjuk igazolni azt, hogy nyilvánosságra hozta. E kis dalok, magyaros hangzásra, egyszerű természetességre törekesznek — a mi kétség kívül méltánylást érdemel, — de tartalmuk annyira elcsépelt vagy jelentéktelen, hogy az olvasó egyáltalán nem találhat bennük gyönyörűséget. Annál kevésbé, mert a verselés is nagyon gyönge. A szerzőnek kivált a rím iránt nincs semmi érzéke. A kötetke ára 1 korona 60 fillér. Mutatványul ide iktatjuk belőle a következő kis dalt:

Szállj el . . .

Szállj el, szállj el, kis madárkám,
Legyen a jó ég veled,
Ne sirasd a nyár mulását,
Lesz még újra kikelet.
Aranynapos szép keletre
Vidd magaddal bánatom
S ne hozd vissza soha többé
Sebes, piczi szárnyadon.

Még se vidd el kis madárkám,
Gyönge a te kis szárnyad
Nem férne rá . . . letörné azt
Ez a nehéz, nagy bánat.
Menj csak magad napkeletre
S hagyj itt búmmal engemet,
Új tavaszra, ha visszajösz,
Talán már nem szenvedek.

A «Budapesti Szemle» májusi kötete több értékes közleménynyel jelent meg. Első ezek közt *Berzeviczy* Albert a «Borgia-szobák a Vatikánban» című dolgozata, melylyel Olaszországról irt műtörténelmi tanúlmányait egy újabb érdekes szakaszszal gyarapította. Berzeviczy e tanúlmányáról csak nem rég szóltunk lapunkban, a midőn a szerző azt a Kisfaludy-társaságban élénk tetszés mellett fölolvasta. A kötet második czikke: «A veszettség Magyarországon», *Grósz* Emiltől, ki Hőgyes Endrének, a budapesti Pasteur-intézet vezetőjének az intézet tiz évi működéséről irt jelentését vette e tanúlmányához alapúl. *Madarász* Flóris folytatja és végzi irodalomtörténeti tanúlmányát «Verseghy és a nyelvújítás» czímen. *Farkas* Jenő azt a veszteséget tünteti föl «*Ruskin*» című czikkében, mely a nem rég elhunyt híres angol tudós halálával érte a tudományos világot. A szépen megirt tanulmánynak szomorú alkalomszerűséget ad az, hogy, mint a szerkesztő jegyzetéből megtudjuk, szerzője, dr. *Farkas* Jenő egészségügyi felügyelő, jeles fiatal orvos, rövid idővel czikke megjelenése előtt halt meg, ez érdekes tanulmányát is betegágyban, a halálos kórral küzdve irta. *Sebestyén* Károly «Sokrates és Platon» czímen Pfleiderer Edmundnak Sokratesről és Platóról Tübingában megjelent jeles könyvét ismerteti. A szépirodalmi részben *Gyulai* Pál «Gernyeszegen (1897)» czimű, mély érzésű, szép költeményét találjuk, *Gábor* Ignácz fordításában egy cseh népdalt: «A gólya», és *Patapenko* orosz iró «Szerelem» regényének folytatását *Ambrozovics* Dezső fordításában. A könyvismertetések Endrődi Sándor költeményeivel, Chernel István «Magyarország madarairól» irt művével, (bírálja Gyulai Gaal Gaston), «Ókori lexikon»-nal s nehány új külföldi munkával foglalkoznak. A «Budapesti Szemle» Gyulai Pál szerkesztésében és a Franklin-Társulat kiadásában jelenik meg. Előfizetési ára egész évre 24, félévre 12 korona.

Magyar írók élete és munkái. A Magyar Tud. Akadémia megbizásából irta *id. Szinnyei* József, kir. tanácsos, a nemzeti múzeumi hirlapkönyvtár

és elismerte, hogy nemcsak tehetséges író, hanem az élet után rajzolta alakjait. Különben maguk az „alakok“ be voltak idézve tanu gyanánt és megerősítették Bilse igazságát. Ráismertek saját magukra és konstatálták, hogy a portré élethű. Valószinü tehát, hogy a hadnagy elitélése azon a címen történt, hogy elárult egy katonai titkot. Németországban nagy feltünést keltett ez a katonai affér és a parlament elé vitték a dolgot. Valószínünek tartják, hogy kegyelemből el fogják neki engedni a büntetését és beérik azzal, hogy megfosztották rangjától, annál is inkább, mivelhogy nagybeteg és valószínü, hogy nem lesz már alkalma, egy másik regényében kellemetlen igazságokat elmondani a német hadseregnek. Az érdekes férfiu arcképét mai számunkban közöljük.

Művészeti Szalon. Művészi izléssel berendezett szalont nyitott november végén a Könyves Kálmán műkiadó társaság nagymező-utcai intézetében: legjobb festőink, szobrászaink és grafikusaink eredeti művei borítják a falakat. Mindjárt a megnyitás napján megnyerte a közönség tetszését az új vállalkozás, amely a párisi és berlini nagy művészeti szalonok budapesti kiadása, de minden ízében magyar munkát ad. A százötvennél több műtárgy közt alig van egy is, amely ne volna művészi jelentősége, — az egész gyüjteménynek gyönyörű koronája Munkácsy Mihálynak egy rendkivül érdekes olajfestménytanulmánya. Az új szalon azon van, hogy ezek a képek gazdát kapjanak a magyar közönség körében s azért részletfizetésre árúsítja valamennyit. Már maga a berendezés is művészi és érdemes a megtekintésre.

Puccini „Tosca“-ja

Puccini Giacomo ott áll az új olasz Parnasszus legmagasabb pontján. Túl rajta nem ér senki a híres és még hiresebb olasz zeneszerzők közül. De mennyivel alantibb ez az új olasz Parnasszus a réginél, amelyen Rossini, Bellini, Verdi törtek nagy magasságra. Az új olasz zeneszerző-iskola kétféle hatásból állott össze. Egyrészt Wagner nagy elvi reformját igyekezett a maga módja szerint megteremteni, másrészt Massanet francia elmésségü zenei stílusának vált a rajongójává. E két, szinte összeférhetetlen szellem torzhatásából született meg az a zenei irányzat, amely aprólékos programuzsikát csinál az operában, dal és dallam helyett motivumtörmelékeket ad, szenvedélyek helyett kicsinyes hangszerelő ötletekkel tartja a hallgatót, akinek a lelkét megragadni azért még sem képes, mert hiányzik belőle a zene.

Puccini, aki ennek az iránynak eddig legkiválóbb, legmérsékeltebb és legérdekesebb képviselője, úgyszólván feje volt, eddigelé két dalműben próbálkozott meg művészi eszményeinek megvalósításával: a „Manon Lescaut“-ban és a „Bohémek“-ben. Amaz világszerte ismert mű s bár erősen Massanet bélyegét mutatja, mégis Puccini beszél belőle, egy új érdekes, különleges egyéniség. A „Bohémek“ egyes részeiben talán még eredetibb, de egész koncepciójában alantjáróbb s már az olcsó hatásokat kereső. Ez éppen a csodálatos. Míg Verdi a kis feladatoktól és formáktól korával együtt nőtt föl egész az Aidáig, az Otellóig és a Falstaffig, addig epigonjai egyre lejebb szállanak még a témáikkal is. Most már Puccini, aki közöttük a legelőkelőbb szellem, odajutott, hogy boulevard operát ir: az olcsó, közkeletü hatásokat meglepetésre dolgozva alkalmazza, a tömegízlésre appellál s a kedvéért a maga különös, szinte túlraffinált zeneszerzői fogásait: a merész, keresett összhangolást, és a pikáns hangszerelést nyers népiességek kikészítésére alkalmazza. Micsoda képtelenség ez, ugy-e? Népies pongyolaság egy túlraffinált ultramodern zeneszerző művében? Éppen olyan képtelen ez, amilyen összeférhetetlen Massanet és Wagner hatásának keveredése.

Maga a tárgy is, amelyet Puccini választott, elárulja a zeneszerző törekvéseit. Sardou „Tosca“ című rémdrámáját, ezt a nyers, idegkínzó, poézis és igazság nélküli, de borzasztóan hatásos művet zenésítette meg. Sardou szövegét természetesen valamelyest átgyúrták az operai célokra, de ez az átalakítás, ha ugyan lehetséges, még nyersebbé tette a brutális drámai szöveget, amelyben nyilt színpadon folyik az emberkínzás, hogy a fájdalom jajszavainak hatásával megejtsék a női hűséget, amelyben a templomban hálaadó zsolozsmák közepette aljas kémrendszer, gaz cselszövevény és bujaság ůzi undok játékait, amelyben gyilkolnak jobbra-balra, s amelyben a drámairó épp úgy a színpadra vonja a közönséget, mint Scarpia rendőrfőnök a maga áldozatait.

Nos, Puccini annyira bízott e szövege hatásában, hogy nem is akarta megrontani túlságos zenével. Az új operának több mint fele vagy néma mimikai jelenet, tagolatlan zenekisérettel, vagy recitált egyhangu deklamáció, ugyancsak zenekisérettel. Egy egy helyütt megszólal a régi Puccini: összesen tán két-három áriában és zenekari részletben. Úgy emlékednek ki ezek az egész műből, mint sárból a beleveszített gyöngy. Mert egészében a mű az olcsó sikert keresés ízléstelen útján jár s bár a színpadi cselekmény durvaságaival versenyre nem kel, mégis annyi piaci hatást, annyi közönséges dallamot, annyi közismert zenei szólamot halmoz föl, hogy a jóízlésü hallgatót elriasztja s a zeneileg nem művelt ember lelkét is üresen hagyja legtöbb részletében.

Mindez csak Puccini, a nagyhivatásu művészemberrel szemben gáncs. Puccini, a színpadi virtuóz, a mesterember, az európai sikerek keresője, jól végezte a dolgát. A melodramatikusan tartott zene mellett teljes erővel érvényesülnek a szöveg borzalmai s a dráma nyers cselekménye a maga erőszakos, idegrázó mivoltában hatván, a zenét is a hatás látszatához segíti. Valósággal nincs az a hallgató, a legunottabb vagy a legtanultabb sem, aki ott ülvén szemben a színpaddal, e szörnyü élesen kontrasztirozott jelenetek hatása alól magát kivonhatná. S a felvonásvégeken felzúgó taps, amelylyel a közönség Krammer Teréz asszonyt (Tosca), Anthesz Györgyöt (Savaradossi festő) és Takáts Mihályt (Scarpia rendőrfőnök) ünnepli, az első pillanatban nem is a lelkesedés kifejezője, hanem feloldása annak a szörnyü feszültségnek, amely a közönség idegzetében a színpadi jelenetek gyötrelmes hatása alatt fölhalmozódik. Csak azután jut szóhoz az igazi elismerés, amelyet e három művész színészi erejéért és énekbeli művészetéért megérdemel.

Nagy volt a „Tosca“ sikere a Operaház bemutató estéjén. A közönség szava zajosan szólalt meg a művészek mellett, akik ezt a rémséges művet olyan erővel szólaltatták meg. De ha elmúlik az ujdonság ingere, a Puccini operájának csak halvány emléke marad majd a lelkekben s néhány év mulva le fog tünni, haogy letünt sok más, a maga idejében fölkapott és ünnepelt hasonló alkotás.

Lándor Tivadar

Menyecskék

Verő György három egyfelvonásos népszínműve

Irodalombarátok és színigazgatók a kettő nem jelent mindig egyet — már esztendők óta azon törik a fejüket, hogyan lehetne megifjítani a magyar népszínművet? Mert olyan lett szegény az idők folyamán, mint az a bizonyos adoma, amelynek ha elmondja valaki az elejét, minden hallgatója elkiáltja magát: „Ismerjük a csattanóját!“ Annyira ment a dolog, hogy néhány megrögzött, ezt a foglalkozást iparszerüen üző népszínműíró kivételével, céhbeli író nem is mert arra gondolni, hogy megkockáztasson egy népszínművet.

Pedig érezte mindenki, hogy kár volna parlagon hevertetni azt a pompás színpadi matériát, ami a magyar nép életében rejlik és nem kevésbbé kár volna hallgatásra kényszeríteni azt a nagy művésznőt, Blaha Lujzát, akit jókedvében adott nekünk az Isten.

Elsőnek jött Gárdonyi Géza. Megnyitotta a bűvös szelencét, amelybe el volt csukva az új irány és kivette belőle az életigazságot. Ahogy „A bor“ megjelent a színpadon, mindenki elkiáltotta magát: „Ez az! Ez kell nekünk.“ De csudaképpen elmult megint három esztendő és „A bor“-nak nem akadt mása. Még Gárdonyi is adósunk maradt a folytatásával.

A múlt pénteken újból megnyilt a bűvös szelence: ezuttal Verő György kezében volt a kulcsa. S most már tudjuk, hogy megvan az új irány. A vérszegény régimódi népszínmű ereiben friss vér lüktet.

Már a gondolat is merésznek látszott. Egyfölvonásos népszínmű és hozzá mindjárt három! Mit szól hozzá a régi dramaturgia? Mit a kritika? S mit végül az a faktor, amelynek legtöbb beleszólása van: a közönség?

Az első belenyugodott, a másik az elismerés virágait szórta, a harmadik lelkesedett és tapsolt. Pedig rövid, alapjában véve nem is nagy hatást igérő a három téma. Az elsőben egy helyre magyar menyecske móresre tanít egy féktelenkedő parasztlegényt, a másodikban egy beteg leány elmegy az életből, hogy megváltsa halálával a testvérét, aki vétkezett szülői ellen, a harmadikban egy mulatni szerető öreg paraszt éli világát két szép

Uj Idők 1903. II.

menye között, amíg azok ott nem hagyják. Nem sok ez mindössze, de ami megadja a borsát-savát, az az életigazság, az alakok pompás rajza, a sikerült alakok és a ragyogó humor, amely besugározza a három képet.

Verő Györgynek nagy sikere volt, hozzá hasonló csak Blaha Lujzának. Az új irányt ő vitte ezuttal tűzbe és nála, aki Tóth Edét is győzelemre vezette, ma sincs, tán sohasem lesz nagyobb személyesítője a magyar nép asszonyi alakjainak. Akik őt játszani látták és énekelni hallották az öregebbek közül, abban az illuzióban ringatoztak, hogy ismét ott vannak — a „Falu rossza“ premiérjén.

Örök ifjuság sugárzott ki a három alakból, amelyet ő eljátszott. *T R*

Az alkotmányos út a kivezető út. Márk Márkus, a nagyszabású valutaelméletéről külföldön is ösmert iró, kicsiny, de magvas füzetet adott ki a magyar felségjogokról és az obstrukcióról. Az ő szokott világos előadásában meglepőn új interpretációval szolgál közjogunk legfontosabb kérdéseiről, oly interpretációval, amelyet nem lehet többé egykönnyen mellőzni. A kis füzet bizonyára a legnagyobb és méltán megérdemlett figyelmet fogja kelteni s bizonyára tudomást vesznek róla a napi politikusok is, akiknek a mostani helyzetből való radikális, törvényes és egyszerű kibontakozást ajánl s jelöl meg.

Kossuth százada. Hazafias érzéstől áthatott költemények, amelyeknek egyik érdeme, hogy a szív mélyéből fakadnak és a szívhez szólnak, fejlesztve benne a honszeretetet. Alkalmiságuk is sokszor az előnyük. Az esztendőnek számos történeti évfordulóját idézik, az azokra emlékeztető nagy eseményekkel együtt az olvasó emlékezetébe és szavalásra is valók. Szerzőjük Glósz Gyula, a magyarság erős törzsfészkében, Debrecenben írta meg azokat és a multnak erős tradicióiból merített ihletet. A kötetnek második részében a szubjektiv vonások a túlnyomóak: azokban is van költői érzés és a nyelv tisztaságával kitűnnek.

Uj könyvek

Az Uj Idők szerkesztőségének a következő új könyveket küldték:

Mezei virágok. Költemények, írta Szabó Albert. Megjelent Ungváron, a szerző saját kiadásában.

A magyar helyesírás szabályai, szójegyzékkel. Irta Vargha Demjén dr. A Stephaneum kiadása.

Versek. Irta Lengyel Béla. Előszóval ellátta: Szabados Ede. Megjelent Szatmáron, a szerző saját kiadásában.

Ex-lex naptár 1904-re. Kigondolták a „Borsszem Jankó“ kilenc irástudói. Az Athenaeum kiadása.

Az Athenaeum Nagy Képes Naptára az 1904. évre. Hivatalos adatok alapján dolgozott tiszti címtárral. Negyvenötödik évfolyam. Az Athenaeum kiadása.

A *festőművészet remekei.* Régi mesterek leghíresebb alkotásának gyűjteménye, szines másolatokban. A bevezető tanulmányt írta Térey Gábor. Wodianer F. és fiai kiadása.

A SZERKESZTŐ ÜZENETEI

Utolsó levél. November 15-i számunkban benne volt az az üzenet, hogy nem közölhető. Bővebb indokolást nem adtunk, aminthogy nem is adhatunk olyan kéziratokról, amelyeknek értéke nem olyan, hogy részletesen foglalkozhatunk velök.

Discipulus. Az egyetemi központi épületben, Egyetem-tér.

Pithia. Mivelhogy kitalálta, mi is rámondhatjuk, hogy jól sejtette.

Nyiregyháza. A munka címe: Der Herzog von Reichstadt. Ára fűzve 10 korona 80 fillér, kötve 12 korona. Megrendelhető Singer és Wolfner könyvkereskedésében, Andrássy-út 10.

Margit. A város polgármesteréhez intézett s koronás bélyeggel ellátott folyamodáshoz keresztlevelet és illetőségi bizonyítványt tessék mellékelni. A folyamodás során kérje a polgármestert, hogy kérvényét pártolólag terjessze föl a belügyminisztériumhoz.

Hermin. A Vöröskereszt-Egyesület budapesti Erzsébetkórházában évenkint kétszer rendeznek hat-hathónapos ápolónői tanfolyamot. A kórház igazgatóságához címzett fölvételi folyamodást december, illetve junius 15-ikéig a következő mellékletekkel együtt kell benyujtani: *a)* Keresztlevél (a pályázónak 18—40 évesnek kell lennie). *b)* A kiskoru vagy férjes pályázó atyjának vagy férjének beleegyező nyilatkozatát is köteles mellékelni. *c)* Erkölcsi bizonyítvány. *d)* Bizonyítvány arról, hogy a pályázó magyarul irni és olvasni tud, s elég értelmes a fölfogása. *e)* Hatósági bizonyítvány a pályázó foglalkozásáról és családi viszonyairól. *f)* Orvosi és himlőoltási bizonyítvány. A tanfolyam első hónapjára mindenkit csak próbaképpen vesznek föl; egy hónap eltelte után azonban már csak bizonyos föltételek mellett lehet kilépni a kórház kötelékéből. A tanfolyam hallgatói lakást, teljes ellátást, mosást és ruhát kapnak s a második hónaptól kezdve tíz korona havi díjat. A tanfolyam befejezte után a lakáson, teljes ellátáson és ruházaton kivül 200—240 korona az évi fizetés öt évig, azontul pedig 300—480 korona.

Történeti folytonosság. Az öngyilkos-jelölt. Nem ütik meg a mértékünket.

Bélyegnyelv. 1. Hölgyválasztásnál a hölgy egyszerüen megáll az illető fiatalember előtt, aki úgyis tudja már, hogy mit jelent ez a megtiszteltetés, külön fölkérés tehát nem szükséges. 2. Hogyan viselkedjék mulatság alkalmával egy tizennyolcéves leány? Legyen jókedvü, de ne zajos, vidám, de ne túlcsapongó, ne nézzen le senkit azért, hogy kevésbbé szép a toalettje s ne kacérkodjék — még az öreg urakkal sem. 3. A legyezőjét csak akkor adja oda némely szellemes mondások följegyzésére, ha arra fölkérik. 4. Olyan hajviseletet, amely megfelel alakjának, arcának; hajdísz dolgában a virág legjobban felel meg az ő korának. 5. A bélyegnyelvnek már egész szótára és nyelvtana van, amelyet már a tér szüke miatt sem lehet idenyomatni. Ám ha valamit megtudni akar, kérdezze s ha felelni tudunk, szivesen állunk rendelkezésére.

Lancika. Most készül sajtó alá Eötvös Károlynak könyve, akinél jobban senkisem ismeri azt a pert. Régebben, tán tizenöt év előtt még lehetett kapni gyorsirászati följegyzéseket is, de azok már most olyan kezekben vannak, amelyek túl nem adnak rajtuk semmi áron. A pernek rövid kivonatos története megvan különben irva a Pitaval-féle gyüjteményben is, de csak német nyelven. Legjobb tehát, ha bevárja Eötvös könyvének megjelenését.

N. Ilona. *Kolosmegye.* Nem ismerünk olyan cimü ujságot. Hol jelenik meg? Napilap-e, vagy csak hetenkint lát napvilágot?

Bács-Kula. Véletlenségből kimaradt az üzenet egészen a múltheti számig. Reméljük, hogy abban rátalált.

Hadüzenet egy előitéletnek. Üde, hangulatos apróság. Némi rövidítéssel közölni fogjuk.

Ferike. 1. Pénzügyi Hirlap VIII. Kerepesi-út 44. Egész évre öt korona. 2. Vereszágin Vikentij.

Ferkó. 1. Álnév alatt íróknak igazi nevét nem vagyunk följogosítva, megmondani. 2. Megrendelhető Singer és Wolfner könyvkereskedése utján. 3. Próbálja meg mandulaolajjal. Előbb mossa meg az arcát állott, nem nagyon hideg vízben és finom szappannal, törülje meg szárazra, aztán kenje föl vékony batisztkendővel, vékony rétegben a mandulaolajt. Ezt tegye meg esténként, reggel pedig mossa meg az arcát ugyanolyan módra, ahogy este, a bekenés előtt megcselekedte. 4. Nem próbáltuk ki azt a szert, tehát nem is mondhatunk róla véleményt.

Emőd. Szívesen veszik, ha beküld apró dolgozatokat, természetesen csak úgy, ha azok megfelelnek. A többire nézve megtalálja majd a választ ebben a rovatban.

Messze földön hires. Sajnáljuk, hogy nem adhatunk neki helyet, de nem felel meg a lapunk irányának. Azonfelül pedig éppenséggel nem mond semmi ujat.

Mila naplojából. Gyenge rajz és a kidolgozása is kezdetleges.

Sybil. Az Edmundnak szóló levelek csakugyan nem váltak be. De miért Edmundnak? Miért nem Ödönnek? Az az idő már régen elmúlt, amikor a novellahősök csak akkor számíthattak érdeklődésre, ha idegen néven szólították őket.

Kritika. Úgy tudjuk, hogy a magyar kritikusok bármelyike szívesen elmondja véleményét, ha láthatja azokat a képeket. Más kérdés a tehetség megállapítása. Kezdőnél senki sem tudhatja előre, vajjon nagy és kimüvelésre érdemes tehetség rejtőzik-e benne, mert néha csak kifejlett utánzó ösztönről van szó.

D. E. *Rákosfalva.* 1. Nem összetett szó. 2. Herczeg Ferenc irta.

Nagyenyed. A dolog rendben van.

P. J. Természetes, hogy akad az el nem fogadott versek között is olyan, amelyben megcsillan a tehetség, de egy és más okból még sem közölhető. Azokról mindig el van mondva, hogy mi bennök a biztató és mi a kifogásolandó. Ha azonban egyszerüen a nem közölhetők között fölemlítjük őket, az azt jelenti, hogy jót egyáltalában nem lehet mondani róluk. Van egy példabeszéd, amely azt tartja, hogy a legjobb asszony az, akiről egyáltalában nem beszélnek: a verseknél megfordítva áll a dolog: amelyről nem lehet beszélni, az halva született.

Az en szomszédom. Nagyon is el vagyunk látva az efélével hosszu időre s még ha érdekesebb is volna a fordítás, akkor sem helyezhetnők kilátásba a közlést, legalább egyelőre nem.

Beszélgetés Nem üti meg a mértékünket.

B. M. *Tokaj.* Ha jogosult, a szülők által jóváhagyott az a bennső barátság fiatalember és fiatal leány között (például: ha az a leány a fiatalember menyasszonya) akkor minden gondolkozás nélkül válaszolhat képes levelezőlapjaira. Egyébként pedig meggondolandó egy kissé a dolog. 2. Fiatal leányoknak nem szokás kezet csókolni. 3. Az utcán egyáltalában nem szokás kezet csókolni.

Nyiregyháza. Átadtuk annak, akinek szól.

Kéziratok, amelyek a hét folyamán érkeztek: Csalfa álom volt. Pergamon. Kisértet. Magányos élet. Amoretta. Ne szeress te engem. Sugaras mennyország. Gondolsz-e még? Sejtelem. Mennyi az érzés. Józsához. A fotografus poéta. Édesanyám beteg. Tröszt. Pártoljuk az ipart. Szerelmes verselőkre. Egy társamra. Eulalia. Ugarolás. Egy kóbor énekes. Mégis csak le. Véleményt a legközelebbi számunk egyikében mondunk róluk.

Munkácsy

Ltáb. IV. 147

T. 6973.

innen látjuk Szent József bekeri-
ban szentek képeznek csoportot, az
ékér, egy OMNIBUS (Omnibus) és egy
. Jelzése fölül jobbra: H.M. Dienst.

vk. 25.9 : 39.6 cm.

Munkácsy Mihály

írod

Fenyvessy László dr.

Az ősmagyarok ábrázolása a magyar képzőművészetben.

Képzőművészet

1929. 23. k. 195. l.

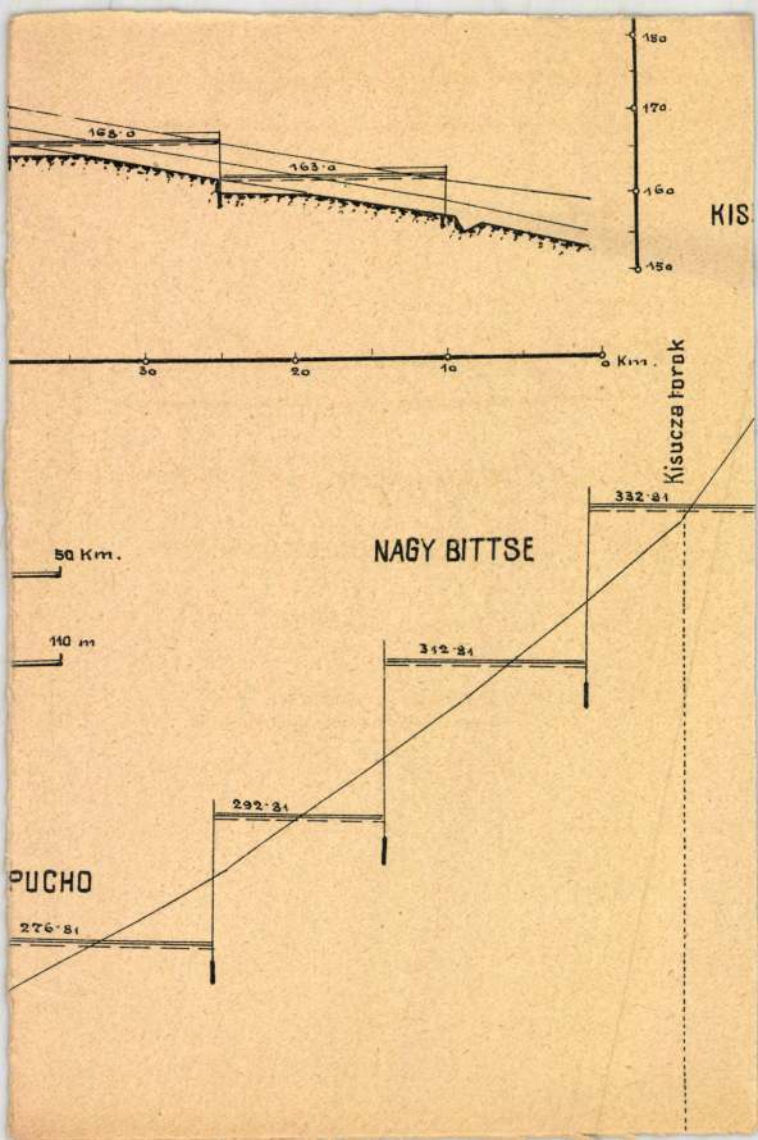
18o
17o
16o
15o
KIS
165·o
163·o
3o
2o
1o
o Km.
Kisucza horok
332·81
50 Km.
NAGY BITTSE
110 m
312·81
292·81
PUCHO
276·81

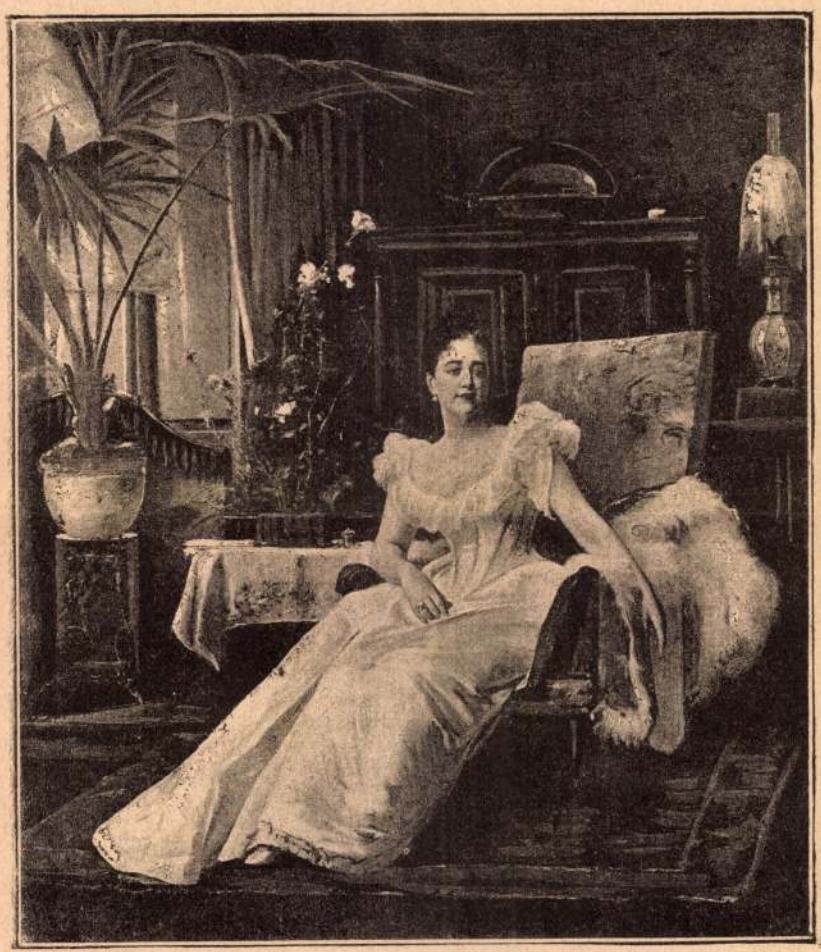

MUNKÁCSY MIHÁLY. NŐI ARCZKÉP.

Műcsarnok 1890/91. téli k.

Mendrácsy Mihály

MUNKÁCSY MIHÁLY: LÁTOGATÁS

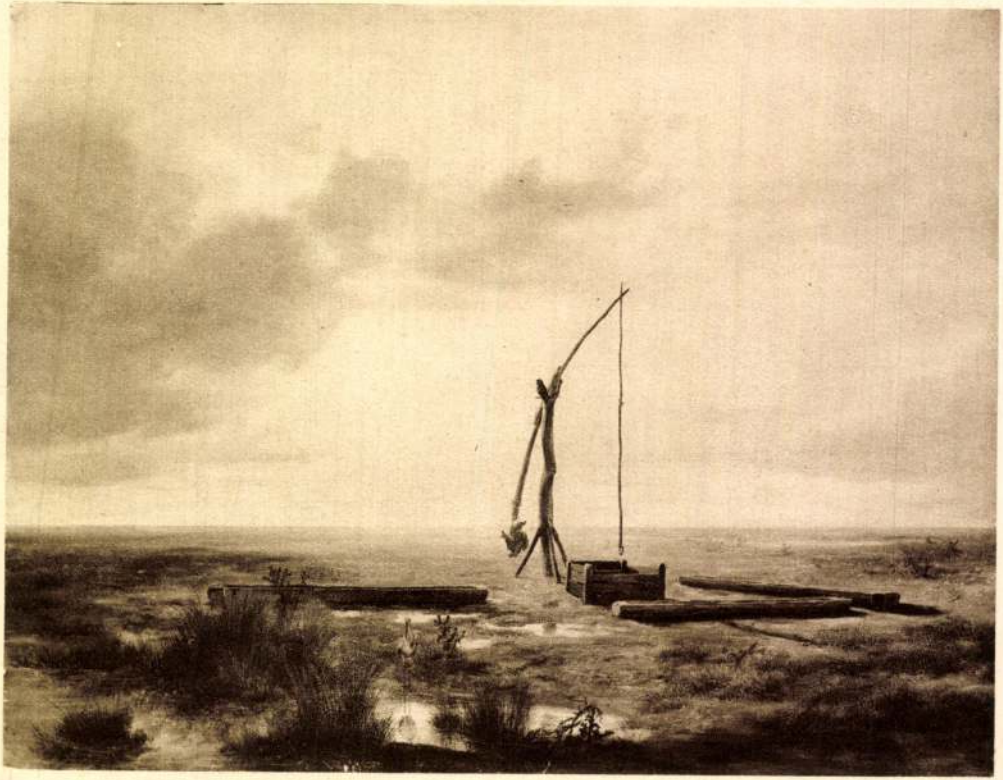

IV. TEREM

Olajfestmények, szoborművek, építészeti rajzok. Eladók; a magántulajdonnak jelzett művek nem eladók.

127. MUNKÁCSY MIHÁLY: Tépés csinálók. Gróf Károlyi László tulajdona.
128. MUNKÁCSY MIHÁLY: „Ecce homo!" Déry Frigyes hagyománya Debrecen városának.
129. MUNKÁCSY MIHÁLY: A falu hőse. Ledofsky Géza tulajdona. 1567
130. MUNKÁCSY MIHÁLY: Zálogházban. Fónagy Aladár tulajdona. Szoborművek.

Szoborművek.

131. Gaádi KAYSER LAJOS: Apám. Magántulajdon.
132. RERRICH BÉLA és BERÁN LAJOS: A Pecz Samu-emlékkút terve. Magántulajdon.
133. GÁBOR MÁTYÁS: Gyermekfej. Magántulajdon.

Építészeti rajzok.

134. Dr. LECHNER JENŐ: A Néprajzi Múzeum pályaterve. (I. díj.) Magántulajdon.
135. Dr. FÁBIÁN GÁSPÁR: Templom. Tanulmány. Magántulajdon.
136. Ifj. GYENES LAJOS és Dr. NEUSCHLOSS KNÜSLI KORNÉL: Atilla-körúti bérház terve. Magántulajdon.
137. Ifj. GYENES LAJOS és NEUSCHLOSS KNÜSLI KORNÉL: Református templom Clevelandban. Magántulajdon.
138. Dr. FÁBIÁN GÁSPÁR: Templom-tanulmány. Magántulajdon.
139. Dr. LUX KÁLMÁN: Gara nádor palotája. Rekonstrukció. Eladó.

Képzőmiv. társ. 1925.
tav. kiáll. tárgyan –

140. SZENDE ANDOR: A mohácsi fogadalmi templom terve.
141. SZENDE ANDOR: A mohácsi fogadalmi templom terve II.
142. SZENDE ANDOR: A Mezőgazdasági Hitelintézet átépítési terve I.
143. SZENDE ANDOR: A szolnokmegyei uradalmi kastély terve.
144. Dr. NEUSCHLOSS KNÜSLI KORNÉL és Ifj. GYENES LAJOS: Villa az Alvinci úton. Magántulajdon.
145. FRIEDRICH LÓRÁND: Palota-terv. Magántul.
146. Dr. LECHNER JENŐ: Regnum Marianum-templom tanulmányterv. Magántulajdon.
147. Dr. LECHNER JENŐ: Az Erzsébet királyné-emlékmű pályaterve. (II. díj.) Magántulajdon.
148. Dr. LECHNER JENŐ: A pasaréti templom terve. Magántulajdon.
149. Dr. NEUSCHLOSS KNÜSLI KORNÉL és Ifj. GYENES LAJOS: Budai villa terve. Magántul.

Szobrászati művek.

150. SZŐDY SZILÁRD: Karácsony Endre plakettje. Magántulajdon.
151. SZŐDY SZILÁRD: Agorasztó Tivadar plakettje. Magántulajdon.

Vízfestmények.

152. UNGHVÁRY SÁNDOR: Éva bünhődése. Magántulajdon.
153. UNGHVÁRY SÁNDOR: Hám püspök. Magántul.
154. UNGHVÁRY SÁNDOR: Rákóczi Gyöngyösön. Magántulajdon.
155. UNGHVÁRY SÁNDOR: Szent Erzsébet. Magántulajdon.

MUNKÁCSY *Mihály*, festő, * Munkács 1844 febr. 20, † Endenich 1900 máj. 1. Apja a bajor eredetű Lieb Leó Mihály, anyja Reök Cécilia. Apja 1848-ig sótiszt volt Munkácson, majd Miskolcra helyezték át, úgy-

842

hogy Munkácsy ifjúkorát Miskolcon töltötte. Kevés művész őrizte meg oly élénken gyermekéveinek emlékét, mint M., aki azokat később barátnője, Chajlin festő nejéhez írott leveleiben elbeszélte. Ez emlékek egyes mozzanatai a miskolci ház, a Cserépvárra való menekülés izgalmai, az ott eltöltött hónapok gyermekjátékainak gyönyörű emlékei, a visszatérés Miskolcra a világosi fegyverletétel híre után s utána előbb az apa, aztán az anya elvesztése, s íme a hatéves gyereket (1850) kidobta a sors az életbe. A kis M. Békéscsabára került nagybátyjához, Reök Istvánhoz, aki a szabadságharcban való részvétele miatt szilenciumba helyezett ügyvéd volt ott s nagyon szűkös viszonyok között élt. Egy nagynénje is ügyelt M.-ra, de csakhamar meghalt, úgyhogy M. teljesen nagybátyja gondjaira maradt. A fiú azonban nem bírja az iskola fegyelmét, képzeletét színek, formák, hangok izgatják, a szabad természet, a rajzolás. Nagybátyja végül is beadta egy Lang nevű asztaloshoz inasnak, 1855-ben. Emlékeiben megrázó erővel beszéli el inaskodása keserveit. Mihamar rájön helyzete megalázó voltára, szenvedi a testi fenyítéseket, melyek lelkét is megsebzik és mindörökre elkomorítják. Művészethetsége homályosan már ekkor ébred. Szenvedélyesen rajzolgat. Asztalosinasegény korában Aradon a legnagyobb nyomorban is az vigasztalja, ha mázolhat. Nagy lelki gyötrelmei és a nyomor lázbetegeggé teszik, hazamegy nagybátyjához, ahol lábbadozásának ideje alatt egy Fischer nevű cégfestőhöz kerül, akinél rátalál Szamossy Elek festő és nagybátyja minden akadékoskodása ellenére vele megy festőnek. Előbb Aradon, aztán Buziáson, Beodrán dolgozik Szamossy oldalán. Ormós Zsigmond vendége s Szamossy nemcsak

4289. Hol

A XVII.

Borozó paraszt.

Derékig látható, kiss
mosolyog. Kinyújtott jobb
poharat tart, a melyet bor
oldalszakálla őszbe vegyült,
arcza és bajusza leberetvált. F
nemezkalap, ing lehajtott ga
fogott újjakkal.

Fa, méretei 12·5 : 11 cm
1600 K. — Néhai gróf Pálffy Já
14-én (1429–908). — Az átvét
vonatkozó adatokat lásd a 42
1913 márczius 16-án (453–91

Kifüggesztésére vonatkozó
ban. 1913 : 58. *Hollandi iskol*

Jegyzet. Az e festményre
a) a törzsleltárban (1920
Brouwer: Ein Bauer mit einem W
gekehlten Rahmen (Schreibzimm

b) a leltári kivonatban
Adriaen Brouwer: Ein Bauer. Öl
gekauft zu Wien bei einer Priv
9 breit (II. Salon);

c) a hagyatéki leltárban
Brouwer (?): Paraszt képe;

d) az átvételi okmányban
Brouwer: Paraszt képe. Fa, 1

Hag. 1912.
Palffy

rajzolaskészséget, hanem nagyon hiányos műveltségét is pótolgatja s M. nagy lelki kétségei elülnek. Aradon pártfogói akadnak, rajzait megveszik, arcképmegrendeléseket kap és másfél évi tanulás után úgy érzi, hogy otthagyhatja Szamossyt, elmegy Gerendásra nagybátyjához festeni, hogy műveivel aztán szerencsét próbáljon Pesten. 1863 őszén jön fel a fővárosba, felveszi a Munkácsy nevet, rajzokat és egy festményt hoz fel magával, a Regélő honvéd-et s itt az idősebb kollégák, Than, Ligeti, Laccataris szeretettel fogadják, főleg Ligeti, ki éveken át atyja helyett atyja, mindenben támogatója. Ekkor, 1864-ben kezd fellendülni sorsa. Illusztrál, fest, arcképeket rajzol és a Képzőművészeti Társulat havidíjával 1865 januárjában Bécsbe megy, hol Rahl mesterhez kerül, s mint rokonai, a pécsi Reök-lányokhoz írt leveléből kitetszik, felderült kedéllyel szorgalmasan dolgozik. Ez időben nagy hatással volt reá Knaus Taschenspieler c. képe s ettől fogva meg nem szűnt hozzá vágyódni Düsseldorfba. De mivel Rahl 1865 közepén meghal, M. visszamegy Pestre. Ligeti követeli, hogy menjen Münchenbe az akadémiára, hol rendszeres kiképzésben részesülhet. 1866-ban Wagner Sándor tanítványa lesz Münchenben, de eljár Kaulbachhoz is és sokat fest, kompozíciókat, fejből, kevés tanulmányfestés alapján, aminek hiányát ő maga is érezte, de kénytelen volt vele, mert csekély stipendiumából, melyet különben is rendetlenül kapott, képtelen lett volna kijönni. 1867 nyarán hazalátogat, majd visszatér Münchenbe, onnét Párizsba a világkiállításra, ahol Telepyvel kerül összse és annak segítségével két hétig bújja a kiállítást, főleg Courbet barakkját s egész életére döntő hatásokat fogad be. Visszajövet, mivel a Piloty-iskolában nem vették fel, kilép az akadémiából és Adam magániskolájába jár, ahol szabadon dolgozhat, de vágyik Párizsba, már engedett a Düsseldorfba vágyódás. Közben 1868 nyarán hazamegy újra s ekkor úgy határoz, hogy Düsseldorfba utazik. 1868 őszén Bécsen utazik keresztül, ahol Paál László tanult, aki-

Nº 59

Hollandi iskola

4290 ~~Rembrandt Harmensz van Rijn:~~
~~Sz. Leydenban 1606 julius 15-~~
~~tóber 8-án.~~ A XVII. sz

Tájképhiddal.

Egy sile erdős vidék et ábrázol, ~~előtérébe~~
tak vizét balról egy csolnak él
szemközt a tulsó parton elterül
~~[illegible]~~ három álló, egy legelő és
~~[illegible]~~ az érőfélben lévő vetésen
ban munkás dolgozik, jobbról pe
a hármas nyilású kőhidon férfi
dat visz és öltözete: sapka, fe
zött.

a hol

32·2:43·1

Fa, méretei ~~32:42.7~~ cm. —
~~Gróf Pálffy János hagyomán~~

Jegyzet. Száma a A
vonatában IX:21

~~Jegyzet. A leltár szerint:~~
~~H. Rembrandt: Landschaf~~
~~Rahmen mit Goldleisten.--~~
~~30 hoch 41 brt. (II. Salon~~

64 (8)

vel már ekkor benső barátságot köt, Düsseldorfban Knaus tanácsára szorgos természettanulmányokat végez, minden kompozíciójáť felrajzolja, minden alakjához életnagyságú tanulmányt készít, minden csoportot külön is megfest s így készül el a Siralomház, mely egyszerre megszerezte hírnevét. Még félig kész állapotában egy amerikainak eladja, Knaus biztatására Párizsba küldi. A becsomagolás előtt egy angol kereskedő dupla árat ígér érte. Párizsban aranyérmet kap, a kritika dícséri, Leibl, münchení barátja, legelőbb üdvözli Párizsból, Goupil műárus hozzáutazik és összeveszi műtermét, képet rendel nála s ő boldogan hazautazik. Itthon a sajtó és közönség nagyban ünnepli, de ő mihamar belefárad, dolgozni szeretne, de nem tud, mitől megijed, Bécsen át siet vissza Düsseldorfba, magához hívja Paál Lászlót és újra fellendült erővel dolgoznak 1872 januárjáig, amikor Párizsba költözik át, hová május havában Paál is követi. Ettől kezdve együtt élnek Paál haláláig (1879). Közben (1874) megnősül. Ez alatt az évek alatt festette legkiválóbb műveit, a Térképcsinálókat, Éjjeli csavargókat, Köpülő nőt, Búcsúlátogatást; belső kételyei elpihennek, Paál meg tudja nyugtatni, színei feltüzesednek, a Zálogház, Műteremben, Falu hőse, mind tiszta kolorista hatásokat mutatnak, míg végre az 1877-ben festett Miltonnal az 1878-i párizsi világkiállításon döntő sikert arat, megnyeri a nagy aranyérmet, magyar nemességet kap, s nevétől visszhangzik egész Párizs, majd, miután Sedelmeyer műárussal tíz esztendőre szerződést köt, hogy kizárólag neki dolgozik, híre bejárja az egész világot, mert Sedelmeyer, mielőtt átadná az amerikai vevőnek a Milton-t, előbb bemutatja a képet Európa és Amerika metropolisaiban. M. ezután festi meg bibliai tárgyú alkotásait, a Krisztus Pilátus előtt, a Golgotha című műveit, melyek úgy Párizsban, mint a világon mindenütt, hol bemutatásra kerültek, nagy feltűnést keltenek, főleg Magyarország-

№ 25

4283. ~~A.~~ Aelbert Cuyp(?):
Sz. Dordrechtben 1620 októbe
november 7-én.

Tájkép.

Sik vidék et ábrázol, ho
előtérben,
sással és a hol balról az uton egy nő
földmives, ki felemelt keze
marhát a domb felé, a melynek
ben, a melyet kanyargó folyó s
bontakozik ki. Fönt a magasban
bolt felhőzött.

Fa, méretei ~~24.7:32.6~~ 25:32.5 c
Gróf Pálffy János hagyo
Jegyzet. Számo a A
tában IX:14.

Jegyzet. A leltár szeri
Aelbert Cuyp: Eine
Rahmen mit Goldleisten,
24 hoch 31 brt. (II. Sal

25 (4)

gon, hol M.-t a festmények kiállításakor nagyban ünneplik. Ekkor ért el pályája delelőjére. Nagy házat visz. Palotája a francia főváros társadalmának középpontja. Pedig ekkor már nagy beteg. Előbb lelki kínok, folytonos aggás, hírnevének féltése üldözte, később fizikai fájdalmak, egy lappangó betegség gyötörték, melyeket hasztalan próbált gyógyíttatni s ez kezd meglátszani mindjobban művészetén is. Mozart halála című művén éppúgy, mint némileg a bécsi múzeum mennyezetképén s még inkább a magyar állam megrendelésére festett Honfoglalásán. Ezidőben Sedelmeyerrel kötött szerződése lejárt és nem újították meg, ami újból nagy izgalmakat keltett benne, mert félt az anyagi gondoktól, melyek nyomasztó súlyát ifjúságában megismerte. A magyar állam megrendelése egyidőre ugyan megnyugtatta, de rettenetes fájdalmak kínozták és mégis sokat kellett dolgoznia. A nagy mondain élet sokba került. Utolsó művét, a Sztrájkot, az Ecco Homót, halálos kimerültségben, testi-lelki kínok közt festette és mikor 1896-ban, a millenniumi ünnepségek alkalmával Budapesten bemutatta, már menthetetlen beteg volt. Szanatóriumban kellett elhelyezni Endenichben, ahol meghalt. Itthon temették el, feiedelmi pompával, sírjára emléket állítottak (Telcs Ede műve), de mindennél maradandóbb a Szépművészeti Múzeum Munkácsy-terme, mely egyre gazdagszik. Műveinek egy sorozata már magyar gyüjtők tulajdonába került, 1914. és 1925-ben az Ernst-múzeum kiállításokat rendezhetett magyar magántulajdonban levő műveiből. Amerikában még 65 műve van, nyilvános és magángyüjteményekben s a müncheni, kölni, drezdai, hágai (Mesdag) múzeumok is őrzik egy-egy művét s művészetét a komoly kritika, minden támadás és mesterkedés ellenére, napról-napra jobban elismeri. M. kétségkívül a legkiválóbb magyar művész,

4282. Anthonis

Sz. Antwerpenben 1599 márczius deezember

Kettős arczkép.

Főalakja az egyháznagy, kal kirakott előtérben, a menny széken balrafordultan ül és a ifjú a bal kezében levő hosszú telen fiú áll czímerpajzszsal és az oszlop talapzatánál, íróasz és képpel. Fölül balra szárny ben feliratos czímert tart. Öl ki mindkét kezével támaszkod van: biretum, gallér és cingulu a hosszú hajú szőke művész könny, térdig érő nadrág, hos csokorra kötött szalaggal.

Fa, méretei 28·4 : 33·8 cm 10000 K. — Néhai gróf Pálffy Já ber 14-én (1429–908). — Az á gyására vonatkozó adatokat l Bejelentetett 1913 márczius 16-

Kifüggesztésére vonatkozó 1913 : 27. *Anthonie van Dijck*

Jegyzet. Az e festményre v

a) a törzsleltárban (192C *van Dijck:* Ölgemälde, im verg rahmen, Rahmen unten beschäd

b) a leltári kivonatban *Anton van Dijck:* Skizze zu e in grau gemalter Saepiamalerei, bei Miethke in Wien 1892. 28

c) a hagyatéki leltárban *van Dyck:* Arczképvázlat;

d) az átvételi okmányban *van Dyck:* Arczképvázlat. Fa,

Hag. 1912
Pálffy

№ 27.

4282. Anthonis van Dyck:
Sz. Antwerpenben 1599. márc
czember 9-én.

Kettős arczkép –

Főalakja az egyháznagy, a ki
a fehér márványlapokka
zet alatt elhelyezett támlássz
lévő és a ki előtte
hosszú mutatja
bogóval, jobbján pedig, az oszl
és képpel tünik szemünkbe. Föl
zeiben czim
ki mindkét kezével támaszkodik
gallér és cingulummal megkötöt
nek: ing lehajtott gallérral,
rú harisnya és czipő csokorra

Fa, méretei 28.4:33.8
~~Gróf Pálffy János hagy~~
Jegyzet. Szania a A
Habar IX:13.

Jegyzet. A leltár szeri
A. van Dyck: Skizze
grau in grau gemalter S
Wien 1892.-- 28 hoch 33

26 (4)

aki drámai erejével, életábrázalása mélységével, előadása hatalmas plasztikai erejével a XIX. század realista művészei közt is kiemelkedő egyéniség. Képzelete vizionárius hatalmával varázsolja elénk a biblia mélységes látományait, az erdő komor hangulatait, a családi élet bensőséges jeleneteit, a virágcsendéletek páratlan kolorisztikus szépségeit s egyes arcképeivel, mint Paál Lászlót, Liszt Ferencet, Haynald bíbornokot, br. de Marches-t ábrázolókkal az emberi lélek mélységeihez férközik. Monumentális alkotásai, főleg az első, a Krisztus Pilátus előtt, az érzések egyszerű megjelenítésével, a felépítés közvetlenségével megdöbbentő erőt fejeznek ki. Bécsi mennyezetképe pedig dekoratív szépségével ragadja el a nézőt. A hetvenes években festett komor színezetű képei közt minden idők művészetének maradandó alkotásait találjuk. Érzésben és előadásban magyaros hév és mélység jellemzi. Arany Jánosra emlékeztet komorságával és pszichológiai éleslátásával. M. művészetét az ifjabb festőnemzedék kezdi csak méltányolni és hatása csak ezután lesz jótékony. Főbb művei: Regélő honvéd, 1863; Húsvéti locsolás, 1866; Kukoricapattogtatás, 1866; Szénásszekér, 1867; Isaszegi csatatér, 1867; Ujoncozás (szénrajz a Honvédalbum számára), 1868; Foglyok szállítása (szénrajz, ugyancsak a Honvédalbum számára), 1868; Az új főkötő, 1868; Zivatar a pusztán, 1868; Lakodalmi hivogatók, 1868; Itatás, 1869; Ásító inas, 1869; Siralomház, 1870; Részeges fráter hazatérése, 1871; Tépéscsinálók, 1872; Sátoros cigányok, 1873; Köpülő asszony, 1873; Búcsúlátogatás, 1873; Éjjeli csavargók, 1873; Fasor, 1874; Zálogház, 1874; Falu hőse, 1875; Műteremben, 1877; Ujoncozás, 1877; Két család, 1877; Milton, 1878; Baba látogatása, 1879; Délutáni látogatás, 1879; Két család, 1880; Családi koncert, 1880; Apa születésnapja, 1881;

4281. Joachim

Sz. Utrechtben 1566-

~~*Páris ítélete.*~~

Egy kanyargó folyót ábrázolva, a hol szemközt, ben, ül a jobbrafordult Páris lévő aranyalmát az előtte á diténak nyujtja át. Ez utó jobbján pedig Ámor láthat lükben két vadászkutya v mentén balról három s jol csoportot. Közelökben két térben városok bontakozna

Réz, méretei 22·1 : 28 értéke 2500 K. — Néhai gró november 14-én (1429–908). hagyására vonatkozó adatok. Bejelentetett 1913 márczius

Kifüggesztésére vonatko 1913 : 120. *Joachim Anton* ítélete.

Jegyzet. Az e festményre

a) a törzsleltárban (19 *wael:* Nackte Nymphen im politierten gekehlten Holzrahm

b) a leltári kivonatban *J. Uytewael:* Urtheil des P

Schule, Anfang des XVII. Jahr schwarzen Rahmen mit Goldl D. Colnaghi 1861; 21 hoch,

c) a hagyatéki leltárban *Uytewael:* Páris ítélete;

d) az átvételi okmányban *Uytewael (Wtenwael):* Páris ít

Hagy. 1912.
Pálffy

Krisztus Pilátus előtt, 1881; Csevegés, 1881; Virágcsendélet, 1881; Kolpachi iskola, 1882; Zongoránál, 1882; A kis cukortolvaj, 1883; A kis művésznő, 1883; Golgotha, 1884; Mozart halála, 1886; Naplemente, 1886; Liszt Ferenc arcképe, 1886; Kukoricatörés, 1887; Haynald bíbornok arcképe, 1886; Mosónők, 1889; A renaissance apoteózisa (bécsi múzeum mennyezetképe), 1890; Hazafelé, 1891; Honfoglalás, 1893; Ecce Homo, 1896. — Főbb irodalom: *Lázár* Béla, Munkácsy-tanulmányok (1925). *Malonyay* Dezső, Munkácsy Mihály (2 köt., Művészeti Könyvtár, 1907). *Ilges*, M. von Munkácsy (Künstlermonogr., 1899). C. *Sedelmeyer*, M. von Munkácsy (1913). *Lázár*, Courbet et son influence à l'étranger (Párizs, 1911). *Munkácsy*, Emlékein (Budapest, 1921). *Feléky* Géza, Munkácsy (Eggenberger, 1911). *Meier-Graefe*, Entwickelungsgeschichte der mod. Kunst (München, Piper, II köt.). L. *Bénedite*, La peinture au XIX. siècle (Párizs, 1925). *Lyka* Károly, Művészet, passim. Magyar Művészet, I. 3. sz. Ernst-múzeum kiállításának kat. (1914 és 1925). *Fülep* Lajos, Magyar művészet (Budapest, 1923). *Lázár*.

Munkácsy Mihály

Munkácsy Mihály levele. Irta Ernszt Lajos. U. ott.

Modern művészek

I. 1.

(Művészet 1905. 4–12. l.)

Munkácsy Mihály

47 – 65. képek alatt.
Kutonf. művek

Nemzeti Salon 40 éves jub.
Kiáll. Lat. 1935 jan. 15 – febr. 6.

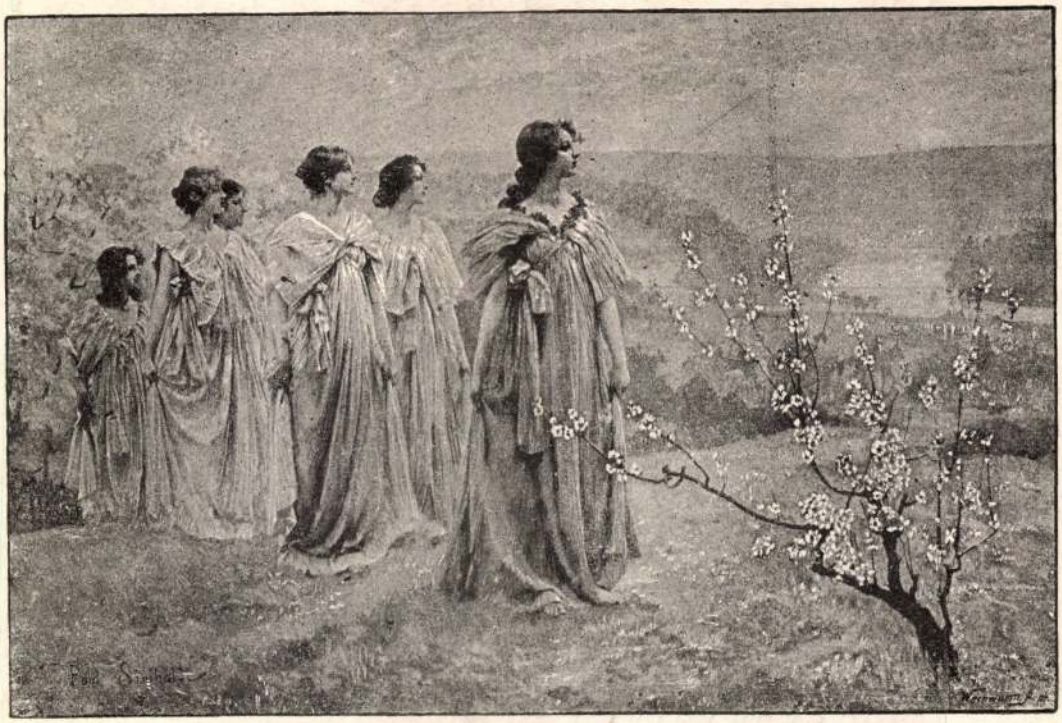

Sinibaldi Jean Paul Raphael. A hajnal virradása.

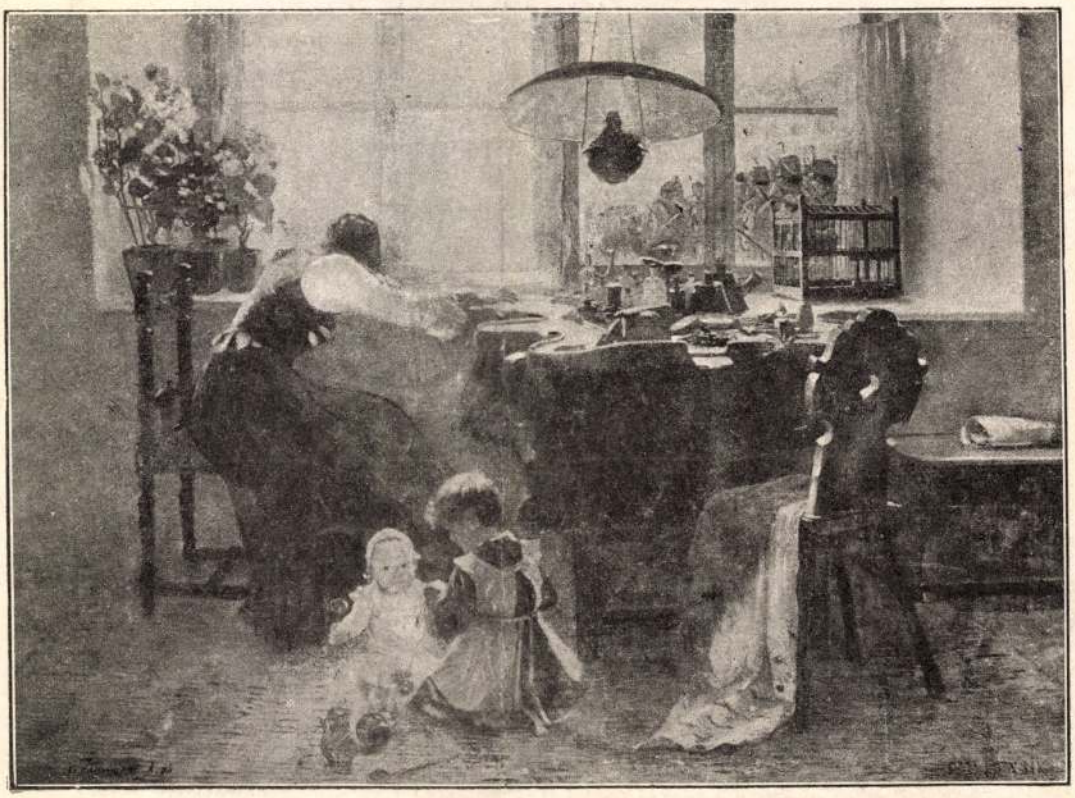

Pap Henrik. 1878-ból.

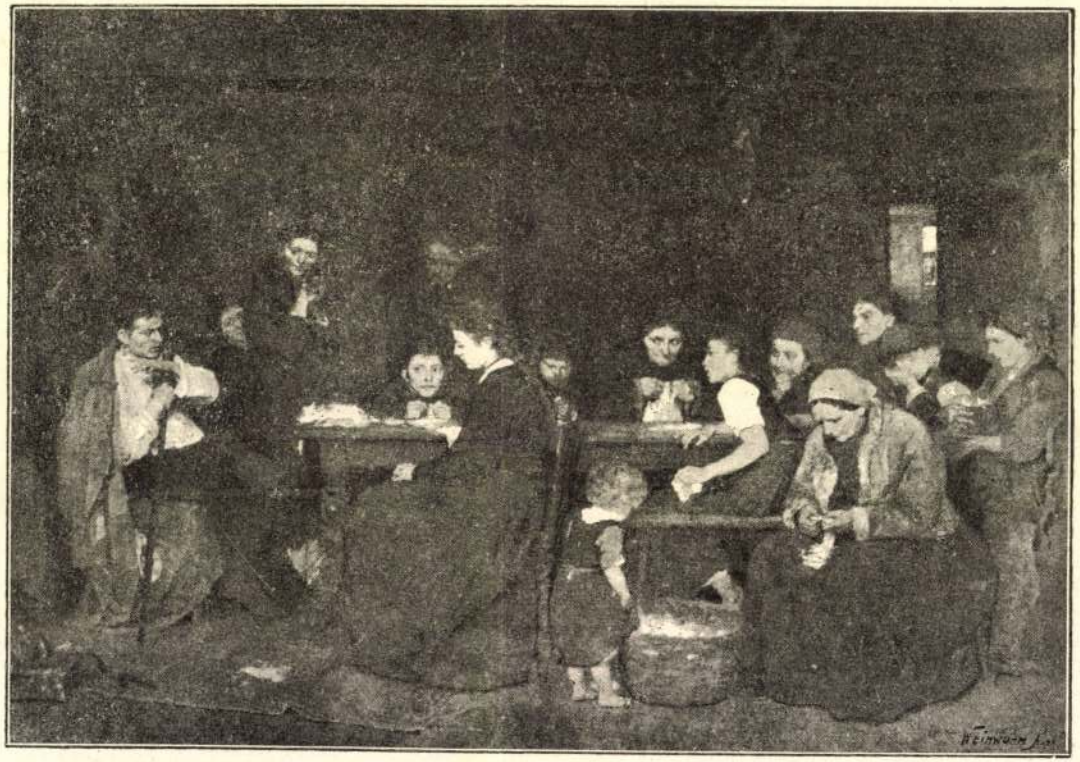

MUNKÁCSY MIHÁLY. Tépés-csinálók. Az 1848. szabadságharcz idejéből.

Feladó:
Déri Múzeum igazgatósága
DEBRECEN

NYOMTATVÁNY

Nagyságos
Méltóságos

Dr. SZENTIVÁNYI GYULA titkár
úrnak, úrnőnek

BUDAPEST. XI.

Hivatalból
díj átalányozva.

Lágymányosi-u 16.

Munkácsy Mihály

A DEBRECENI MÚZEUMBARÁTOK KÖRE ELNÖKSÉGE.

ÜGYVEZETŐ ALELNÖK A DÉRI MÚZEUMBAN. TELEFONSZÁM : 11-98.

MEGHÍVÓ

a műgyüjtők baráti asztaltársaságának f. év január hó 27 án délután 6-8 óráig, a Déri Múzeum tanácstermében tartandó **összejövetelére.**

Tárgy : Uj szerzemények bemutatása. A Munkácsy-irodalom. A kivilágitott Ecce-homo-festmény ismertetése.

Debrecen, 1942 január hó 25.

SZÍVES ÜDVÖZLETTEL
az ELNÖKSÉG.

Városi nyomda, Debrecen. 1941—286.

Uj Idők

Szépirodalmi, művészeti és társadalmi képes hetilap

Szerkeszti Herczeg Ferenc

V. évfolyam 1899. február 19 8. szám

GIROFLÉ és GIROFLA

Regény

Irta AMBRUS ZOLTÁN (Folytatás)

Vidovics készségesen méltányolta ezeket a kitünő okokat, a többi kilencvennyolccal egyetemben s lojálisan elismerte, hogy óriás szerencséje volt. De ez a nagy lovagiasság csak betetőzte a Cipriani malheurjét; enyhíteni nem enyhített rajta. Mert bizonyára sokkal jobb lett volna, ha ellenfele vitatkozik vele; mikor a párbaj szerencsétlen, de legalább vitás, már az is valami.

Még sulyosabbá tette a vereségét, hogy akkor is ő huzta a rövidebbet, amikor összetűztek. Nemcsak, hogy megvágták, de ártatlan embert vágtak meg benne. Az összekoccanás alkalmával olyan ügyetlenül viselkedett, hogy akárkit lehetett hibáztatni az esetért, csak éppen őt nem. Vidovicsnak még azt az elégtételt is megadta a sors, hogy az összes jelenlevők szerint ő volt a hibás.

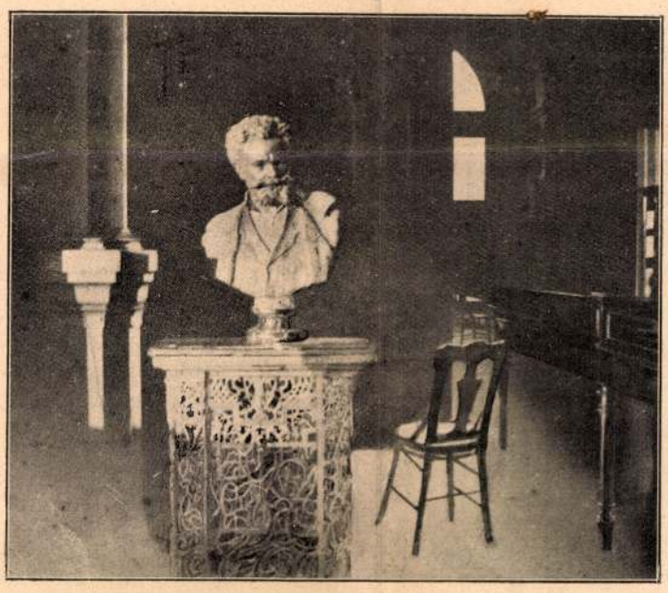

Munkácsy szobra New-Yorkban

Ez a nevezetes jelenet ugyanis egy kicsit másképpen zajlott le, mint a hogy Lolának elmondták. A párbajra nem a cigány szolgáltatott okot.

Jóval az éjjeli zene után, a virradat órájában történt. Azoknál a pezsgős üvegeknél tartottak, a melyeket már senki se számlál, még a fizető pincér se. (De ne tessék félteni őt, ha koronkint a pillanat intuiciójára bízza, hogy mennyit számítson föl; a fizető pincérek őrző angyala mindig éberebb, mint a részegeké.)

Az asztalnál ülők közül ketten már szenderegtek; Vidovics is mintha másfelé gondolt volna. Ciprianit ellenben kissé lármássá tette a bor; folyton ő beszélt.

Éppen azt fejtegette, hogy mi módon s nevezetesen minő szerényebb összegekkel lehetne megközelíteni a két Haller-leányt, midőn Vidovics egyszerre, érthetetlenül fölpattant s minden igaz ok nélkül bele kötött a becsípett emberbe.

— Milyen malheur-öm van nekem! — szólt s nagyot vágott az asztalra. — Az este másfélóra hosszat betüzöm a vasuti menetrendet s annyit se tudok kisütni belőle, hogy miképpen lehet eljutni innen Árokszállásig, most pedig, a mikor mulatni akarok, másfél-óráig kell hallgatnom ezt a szamarat, aki még butább, mint a menetrend!

— Mi ütött beléd? Elment az eszed? — szólt Cipriani elbámulva. — Beszélj velem tisztességesen, vagy ha részeg vagy, eredj haza

A többiek is rajta voltak, hogy elejét vegyék a komolyabb összekülönbözésnek.

— Mi bajod van vele? Örülj rajta, hogy szóval tart bennünket. Ülj le, ne kötekedjél; ha rosszkedvü vagy, huzasd el a nótádat.

De hiába csitították s hiába építgettek neki aranyhidat a tisztes visszavonulásra, nem hagyta abba.

— Eh, unom már ezt a sok vénasszonyos beszédet! . . . Ha társalogni akarsz, eredj a borbélyhoz; engem ne boszants a fecsegéseddel!

Ez után persze nem maradt egyéb hátra, mint lovagiasan intézni el a dolgot. Ha az ember beborozott, az még nem ok rá, hogy belekössön a cimborájába.

— Ugyan mi bőszített föl annyira? — faggatták Vidovicsot a segédei. — Nem mondott semmi olyat, ami bánthatott. Lyányokról volt szó, vagy máseféléről!...

— Dühös voltam a menetrend miatt — felelt Vidovics — s az jutott eszembe, hogy milyen szamárság napról-napra halogatni az utazásomat, csak azért, hogy egész éjjel ezt a locsogást hallgassam!

A párbaj után azonban belátta a hibáját. Mialatt Ciprianit varrták, odament hozzá s kezet fogott vele.

— No, vén szamár! — szólt s a hangja most már barátságosan csengett — kellett ez neked? Minek ingerelsz, mikor rosszkedvü vagyok?!

— Látod, ez már beszéd! — felelt Cipriani meghatva. — Miért nem mondtad ezt mindjárt?

Vidovicsra nem is haragudott tovább, csak a civilek gyalázatos szerencséjét átkozta magában. S elhatározta, hogy ha találkoznék, aki az ő esetéből kifolyólag azt merné állítani, hogy a katonai iskolákban a vívást rosszul tanitják, ezen az emberen keresztül fog gázolni. Mindenütt kereste ezt az embert — a vendéglőben koronkint gyanakodva tekintgetett szét — de az illető nem akart mutatkozni.

Addig is, míg ilyenformán revanche-ot vehet a polgári társadalmon, úgy vélte, *fair* dolog lesz, ha meleg barátságával tünteti ki legyőzőjét s napról-napra, a híres esetek egész tömegével bizonyítja be neki, hogy a kitünő vívónak a legtöbb párbajban nincsen szerencséje.

Mindennap tudott egy pár új esetet.

— Nem neked mondom — kezdte reggelenkint, ahogy a kávéházba megérkezett — mert te fenegyerek vagy, akinek a hadseregben volna a helye, de hidd el, a párbajt azoknak találták fel, akik nem tudnak vívni. A kárpitos megvágja az őrnagyot, az ügyvéd lelövi az erdészt, a commis megsebezi a vívómestert s mindez huszonnégy óra alatt történt.

— Tegnap? — kérdezte Vidovics csodálkozva, mert Ciprian nem igen szokott ujságot olvasni.

— Nem, 1839-ben.

— Te, hol tanulsz te ennyit? Egy idő óta olyan művelt vagy, mint egy csillagász-torony?

— Barátom, van nekem egy könyvem, három kötetben: a Sport-Kalendárium, 1873-tól 1875-ig. Abban minden megvan.

— Vagy úgy.

A párbeszéd ritkán tartott hosszabb ideig, mert Cipriani nem ért rá minden éjjel művelődni s Vidovics akkor szerette a barátját, ha hallgatott.

De azért Cipriani egész délelőtt nem mozdult el Vidovics mellől; szerette, ha együtt látják őket az ablakokban. Ha Vidovics nagyon sokáig forgatta az ujságokat, vagy az utcán ácsorgó vásáros parasztokat nézte, Cipriáni a kutyáját tanítgatta; ezt a szóra-

Munkácsy szobra New-Yorkban.

A nagy *Munkácsy* egy legszebb remekműve, a *Milton*, átvándorolt az óceánon és most a newyorki *Lenox-Library*-nak legszebbik ékessége. A *Milton* az ő hatalmas kompozíciójával fejedelemként uralkodik a nagy terem többi képei fölött s mindjárt a belépésnél megbatja a látogatót. Amerikaiak s a gyüjtemények fölkeresö idegenek egyaránt csodálattal adóznak a magyar mester müvének, akit abban a kivételes kitüntetésben is részesítettek, hogy a teremben elhelyezték a mester bronzból készült szobrát. A szobor talapzatát egyetlen magyarázó szó ékesiti: *Munkácsy*. A tremnek képét ebben a számunkban mutatjuk be egy az *Uj Idők* számára készült fényképben.

— Te, én azt hiszem, hogy tisztességes leányok!

— No, én is azt hiszem! — felelt Vidovics.

Olyan különös hangon mondta ezt, hogy egyszerre valami halaványy világosság kezdett derengeni a katona fejében. Csak most jött rá, hogy tulajdonképpen miért is kellett neki megverekednie.

Ez a fölfedezés szinte megvigasztalta. Ha a női nemért szenvedett megaláztatást, ez változtat a dolgon. Ebben az esetben illő volt, hogy ő kapjon sebet s talán ösztönszerüleg történt, hogy nem védte magát elég komolyan.

Készségesen meghajolt a Vidovics jobb értesültsége és tisztább látása előtt. Bizonyára úgy kell lennie, ahogyan ő mondja.

Csak azon zugolódott magában:

— De hát mért nem mondta mindjárt?! A pokol tudta, hogy úgy van. Én nem. Persze, a szinésznő sem mind egyforma. Az egyik szőke, a másik barna. De azt meg kell mondani. Ha megmondják, akkor mindjárt tudja az ember. Azelőtt ... azelőtt nem kellett kérdezni. Az ember mindjárt tisztában volt vele, hogy ha szinésznő, hát szinésznő. És rendben volt a dolog. De most nagyon sokan vannak. Olyan sokan vannak, hogy már adót is fizetnek. Nemsokára már a cigányok is fizetnek adót. Nekem különben semmi közöm hozzá. De a pokol tudja, micsoda világ ez, mikor már a szinésznőket is tisztelni kell!

Cipriani báró nem igen szeretett gondolkozni, de ha egyszer neki készülődött s komolyan hozzá látott az elmélkedéshez: ép, szolid, egészséges gondolatokkal lepte meg önmagát.

*

A kávéházat kisöpörték; Cipriani megnézte az óráját.

— Egynegyed tizenkettő — szólt. — Ejnye, be soká jönnek ma a lányok!

— Tudod mit! Ne várd meg őket — felelt Vidovics.

— Eh, ha eddig vártam, most már veled maradok. De nem gondolod, hogy elkerültek bennünket?

— Az bizony meglehet.

— Ámbár, ha csak meg nem kerülik a piacot, az ablakon át bizonyosan észre veszed őket ...

— Én is azt hiszem.

— S lehet, hogy még most is tart a próba.

— Alighanem.

— Nem tudod, hogy micsoda darabot próbálnak?

— Dehogy nem. Elmondhatom neked az egész fekete táblát. Félnyolckor olvasó-próba *A csángó szerelmé*-ből; ez nem tartozik ránk. Kilenckor részpróba *A remete csengetyüjé*-ből. Háromnegyed tízkor rész-próba *Ripp Van Winkle*-ből. Féltizenegykor ...

— Ne mondd tovább, ebből én úgy sem tudok kiokosodni ... De milyen furcsa ember vagy te, Feri ...

— Mért?

— Ha neked volnék, már régen San Remoban ülök ...

— Mondd, hogy Monte Carloban. Mert te ott ülnél. Talán már ott is hagytad volna minden pénzedet.

— Lehet. De ebben nem volna semmi különös. Sokkal különösebb az, hogy te, akinek csak egyet kell gondolnia, két hét óta egyik napról a másikra halogatod az utazásodat, pedig itthon nem csinálsz

Részlet *Munkácsy* «Krisztus Pilátus előtt» czimű festményéről.

PILÁTUS.

ZÁLOGHÁZBAN.

Munkácsy Mihály festménye.

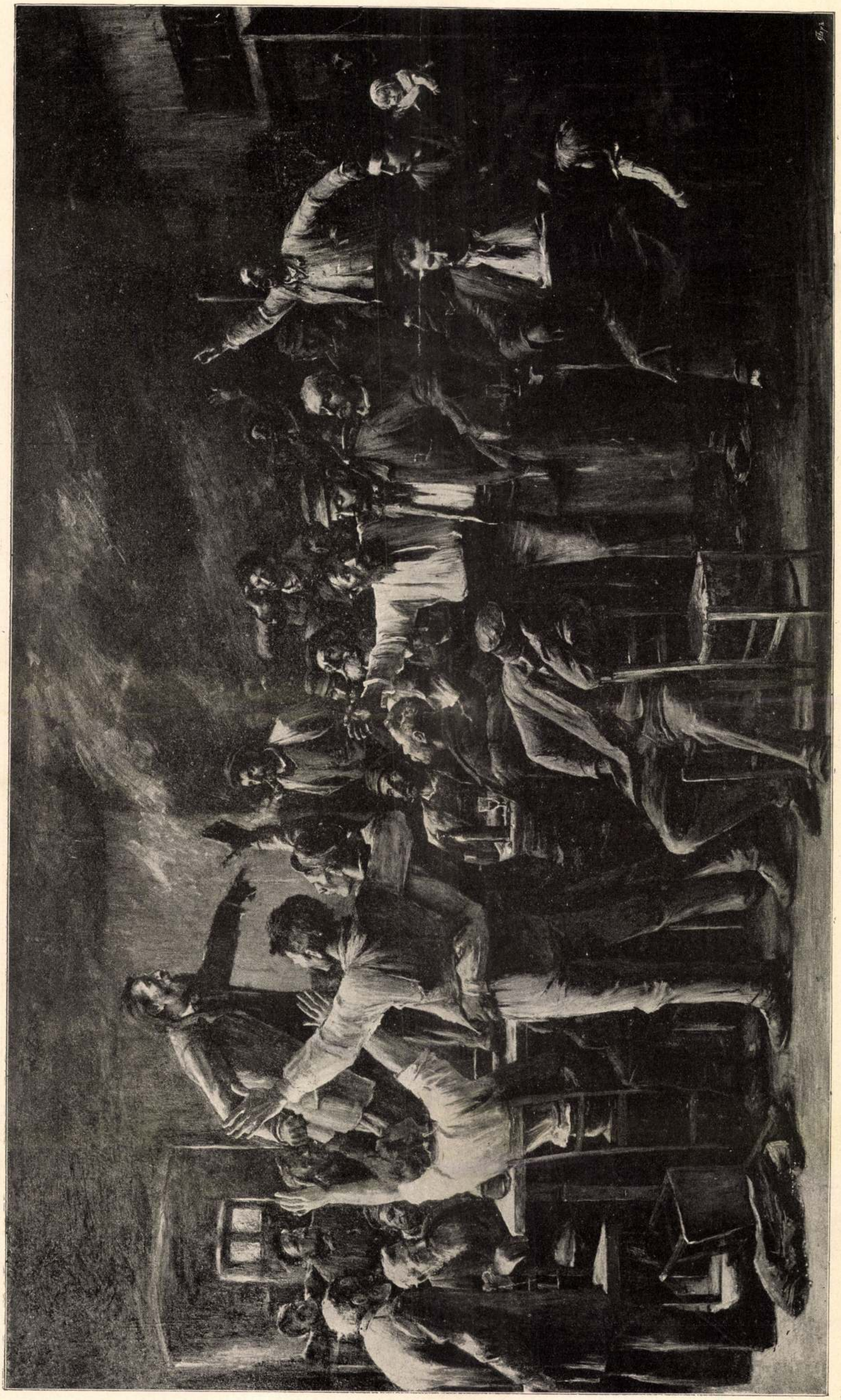

Munkácsy Mihály festménye.

A SZTRÁJK.

A FALU HŐSE.

Munkácsy Mihály festménye.

zárt kordon is rövid idő alatt szorongásig megtelt az ünneplőkkel, akiknek a soraiban a fent említetteken kívül ott voltak: Hazai Samu honvédelmi miniszter, Széchenyi Béla gróf, koronaőr, Berzeviczy Albert dr., a képviselőház és a Magy. Tud. Akadémia elnöke, Wlassics Gyula dr., a közigazgatási bíróság elnöke, Harkányi Frigyes báró, Radvánszky József báró, Radvánszky Albert báró, Tisza István gróf, Hadik-Barkóczy Endre gróf, Széll Kálmán, Rákosi Jenő, Beöthy Zsolt, Heinrich Gusztáv, Zichy János gróf kultuszminiszter képviseletében Molnár Viktor államtitkár, Karátson Lajos, Ottlik Iván, Kálmán Gusztáv, Stettina József, Jakabffy Imre, Rohonyi Gyula, Jeszenszky Sándor, államtitkárok, dr. Antal Gábor református püspök, Dégenfeld József gróf és Darányi Ignác református főgondnokok, Ráday Gedeon gróf, Pestvármegye főispánja, Fazekas Gusztáv alispán, Fülepp Kálmán főpolgármester, Miklós Ödön, K. Lippich Elek dr., a kultuszminisztérium művészeti ügyosztályának főnöke, Majovszky Pál dr., a művészeti ügyosztály h. főnöke, Szalay Imre a Nemzeti Múzeum, Kammerer Ernő a Szépművészeti Múzeum, Radisics Jenő az Iparművészeti Múzeum, Benczúr Gyula a festőmesteriskola, Várday Szilárd a Képzőművészeti Főiskola, Stróbl Alajos a szobrászati mesteriskola, Mészáros Imre az Opera, Tóth Imre a Nemzeti Színház, Deák-Ebner Lajos a női festőiskola igazgatója, Skerlecz Iván báró miniszterelnökségi min. tanácsos, Szmrecsányi Miklós dr. min. tanácsos, Magyary Géza dr., a Tudományegyetem jog- és államtudománykari prodékánja, Hauszmann Alajos műegyetemi prorektor, Hutyra Ferenc, az Állatorvosi Főiskola rektora, Herczeg Ferenc, az Ujságírók Egyesületének elnöke, Ferenczy Zoltán, a Petőfi-Társaság alelnöke, Barát Ármin, a miniszterelnökségi sajtóiroda főnöke, Morelli Károly egyetemi tanár, Brolly Tivadar pozsonyi és Bay Gábor munkácsi polgármester, Tabódy József cs. kir. kamarás, Weiss Károly kúriai bíró, Nyegre László, Várady Gyula, Szász Károly, Ráth Endre, Szmrecsányi György, Szebeny Antal, Tüdős János, Héderváry Lehel országgyűlési képviselők, Alexander Bernát, Ruttkai György, Pekár Gyula, Riedl Frigyes, Lyka Károly, Hubay Jenő, Popper Dávid, Herzfeld Viktor, Buttykay Ákos Tarnay Alajos, Molnár Géza dr., Sik József, Madarász Viktor, Gách István, Radnai Béla, Déry Béla, Fényes Adolf, Bálint Zoltán, Bosznay István, Spányik Kornél, Térey Gábor dr., a Szépművészeti Múzeum osztályigazgatója, Krecsányi Ignác, Faludi Miklós és Feld Zsigmond színigazgatók, bégavári Back Bernát és Csernovits Agenor, a szegedi Képzőművészeti Egyesület alelnökei, Lisznyai Damó Tihamér min. tanácsos, Kailinger Mihály udv. tanácsos, a Mérnök-Egylet elnöke, Nagy Virgil műegyetemi tanár alelnök, Lechner Ödön, az Építőművészek Szövetségének elnöke, Almássy Imre gróf ny. főispán, Zsigmondy Jenő udv. tanácsos, stb. stb.

MUNKÁCSY MIHÁLY SÍREMLÉKE
TELCS EDE MŰVE

Művészet 1911. 266.

Testületileg jelent meg a Képzőművészeti Főiskola és az Iparművészeti iskola egész tanári kara és ugyancsak testületileg jelentek meg mindannyian a művészek is.

Pontban tíz órakor érkezett meg József főherceg feleségével, Auguszta főhercegasszonnyal és fiával, József Ferenc főherceggel. A fenségek kíséretében voltak: Orczy Szerafin bárónő főudvarmesternő, Szapáry József gróf titkos tanácsos, főudvarmester és Kratochwill Károly őrnagy, József Ferenc főherceg nevelője. A fenségeket a bejáránál Andrássy Gyula gróffal az élén Forster Gyula báró és Hauszmann Alajos társulati alelnökök, Benkő Kálmán udv. tanácsos, igazgató, Jendrássik Jenő helyettes igazgató, Dudits Andor, Lechner Ödön, Zólyomi Wagner Géza dr. és Zala György igazgatósági tagok, Ambrozovics Dezső dr. titkár és Lesskó János h. titkár, az ünnep rendezője, fogadták. Az üdvözlés után a fenségek kíséretükkel nyomban a számukra vert sátorba vonultak és ahogy elfoglalták helyüket, néma, áhitatos csendben megcsendült a Szózat:

Hazádnak rendületlenül . . .

Kun László karnagy vezetése mellett az Országos Szimfoniai Zenekar hatvan tagja játszotta és a magyar nemzet magasztos imája mindenkit mélyen meghatott.

Amidőn a Szózat utolsó akkordjai elhangzottak, Andrássy Gyula gróf, a Képzőművészeti Társulat elnöke lépett a szónoki emelvényre, amelyet a főhercegi sátorral szemben állítottak fel és a következő, igen nagy tetszéssel fogadott beszédet mondotta:

ANDRÁSSY GYULA GRÓF BESZÉDE.

„Különös szerencsémnek tartom, hogy a mai kegyeletes ünnepet én nyithatom meg. Különös szerencsémnek tartom ezt, mert Munkácsyt személyesen ismertem, szerettem és nagyrabecsültem. És mert meggyőződésem, hogy Magyarországnak leginkább olyan emberekre, a kultúra olyan munkásaira van szüksége, mint Munkácsy volt. Munkácsy valóban kiváló egyéniség volt. Ami természetes is, mert olyan művész mint ő, csak rendkívüli ember lehet. Munkácsy azért volt nagyszabású festő, mert nagyszabású ember volt és a természetet nagy egyéniségén át nézte. Mert őt a természetben csak a lényeges, csak a jellegzetes, csak a nagyszabású érdekelhette, csak az, ami ő hozzá hasonlított. Valamely ország művészetének állapota, nivója leginkább attól függ, mennyi és minő nagy művészi tehetség bírt valamely korban az országban kifejlődni és érvényesülni. Ezért olyan kincs a nemzet számára egy olyan zseni, mint Munkácsy volt. S különösen becses Munkácsy számunkra azért, mert specifikusan magyar művészi talentum volt. Külföldön tanult, külföldön élt, de azért magyar volt tetőtől talpig. Nemcsak azért szerette hazáját és földjét, hanem azért is, mert amiben nagy volt, az a legnagyobb magyarnak is legtöbbnyire jellegzetes tulajdonsága. Munkácsy jellemvonása a monumentális nagyságban, a póznélküli komolyságban állott. Azokban a jellemvonásokban, amelyek Arany Jánost és Deák Ferencet tüntették ki s amelyet a specifikus magyar föld, a nagy magyar Alföld fejleszt az emberekben. A magyar Alföld nem olyan színes, nem olyan formagazdag, nem olyan tiszta, átlátszó levegőjű, mint Olaszország, vagy Spanyolország, a művészet e klasszikus otthonai. Nem is olyan fantasztikus és misztikus, mint aminő az alpesi vidékek szoktak lenni, hanem széles határaival, tág látókörével, nagy és egyszerű formáival, szép világításaival, monumentális és komoly, sőt néha komor benyomást kelt a lelkekben. A magyarban is van cigányzenés és tulipánládás cifraság és sallang. Mégis legnagyobb zseniink rendesen mindig az egyszerűben fogják a nagyot és a monumentális komolyságban fogják ideáljukat keresni. Munkácsy mindenesetre ilyen volt. Egyszerűen és igénytelenül nagy. De nem akarok Munkácsyról többet beszélni. Hisz nem az én feladatom őt ma méltatni. Az én feladatom csak az, hogy mint a Képzőművészeti Társulat elnöke, megköszönjem azoknak fáradozásait, akik ez emlék létesülését lehetővé tették. Megköszönjem azoknak fáradozásait, akik összegyűjtötték a szükséges pénzt. Ezek között első sorban meg kell köszönnöm fáradozásait a Képzőművészeti Társulat nemeslelkű alelnökének, Forster Gyula bárónak. Meg kell köszönnöm a katholikus főpapságnak áldozatkészségét, mely tetemes összeggel járult Munkácsy emlékének költségeihez. Köszönetet mondok az emléket alkotó művésznek, Telcs Edének, aki tiszta, önzetlen áldozatkészséggel és szeretettel dolgozott. Köszöntöm továbbá József kir. herceget, Társulatunk védőjét, aki családjával megjelent és a mai nap fényét emelte és akinek szíve ma megint együtt dobogott a nemzet szívével. S legyenek üdvözölve mindazok, akik ma idejöttek, az ünnep fényét emelni és első sorban legyen üdvözölve a nagy művész bús özvegye, akinek fájdalmát bizton enyhíteni fogja az a nagy kegyelet és szeretet, melyet a nemzet férje iránt érez. De most átadom helyemet Jendrassiknak. A nagy művészt méltassa a művész."

Andrássy beszéde után, amelyet többször szakított félbe a tetszés, Jendrássik Jenő festőművész, a Képzőművészeti Társulat helyettes igazgatója lépett a szószékre s a következő beszéddel avatta fel az emléket:

JENDRÁSSIK JENŐ BESZÉDE.

„Mikor ma áhitatos szívvel idezarándokoltunk szent sírodhoz, Mester, nem az elválás, az elveszítés mindig szívettépő fájdalma, sem az örökké rejtelmes eltünés borzalma hajtott ki, hanem eljöttünk, hogy látható jelét adjuk soha nem szünő hódolatunknak, mindig mélyen átérzett hálánknak

és eljöttünk, hogy megérintve emlékedet Antheuszként új erő, új lelkesedés járja át egész valónkat a magyar képzőművészet javára. Művészi életedet a távol idegenben élted le. A nap is távol van földünktől, mégis annak fényözöne, melege ad minden életet itten, úgy a Te magasztos alkotásaid, a Te dicsőségednek ragyogó sugarai, a Te lángoló magyar voltod ébresztette életre a szunnyadó csirákat, tárta fel a kebleket a művészet befogadására hazánkban. Te, a hazátlan adtál hazát a magyar művészeknek, a magyar művészetnek. És ha már botorul a nagy világba széjjelszóródni hagytuk remekműveid nagy részét, őrizzük, ápoljuk, szítsuk a művészet iránti lelkesedésnek azt a szent tüzét, melyet a Te dicső lényed gyujtott lángra hazánkban. A Magyar Képzőművészeti Társulat megbízásából átadom ezt a Te nagyságodhoz képest szerény síremléket Magyarország székesfővárosa polgármesterének és kérem őt, hogy gondozza, ápolja azt ugyanoly szeretettel, mint amilyen szeretettel azt mi felállítottuk. Mester, ami belőled mulandó volt, a Te áldott munkás kezed, a Te áldott érző szíved, itt porlik, ami pedig örökéletű, ott sugárzik ki mesterműveidből és itt lángol a mi szíveinkben."

A beszéd közben lehullott a lepel a síremlékről, amely szinte antikizált nagyvonalúságával, szűkszavúságával, póz nélkül való egyszerűségével kitünően jellemzi Munkácsy nagyszabású művészetét. A szobor alkotóját, Telcs Edét, a királyi herceg és családja, továbbá az előkelőségek sikerült művéért melegen üdvözölték.

Budapest székesfőváros polgármesterének, Bárczy István dr.-nak — aki távol volt a fővárostól — a képviseletében Vaszilievits János dr. alpolgármester az alábbi beszéddel vette át az emléket:

VASZILIEVITS JÁNOS DR. BESZÉDE.

„Mélyen tisztelt ünneplő közönség! Amidőn Budapest székesfőváros gondozásába veszem ezt az emléket, amely Munkácsy Mihály nyugvóhelyét jelöli, mély megilletődés érzete hatja át lelkemet. A megdöbbentő, lesujtó gyász érzetét, amely a székesfővárost az 1900-ik évi május hó 9-én eltöltötte, amikor a nagy kiszenvedettnek, a nagy Ecce Homonak nemcsak a székesfőváros, nemcsak a nemzet, hanem az egész művelt világ díszpolgárának megsanyargatott, s végre elpihent, kihült tetemét a főváros földjébe fogadtuk, a megdöbbentő gyász érzetét felváltotta a gondviselés változhatlan végzetében való megnyugvás, de egyúttal a nemzeti büszkeség és kegyelet soha el nem múló érzete. A székesfőváros mint erkölcsi és jogi szerkezet, örök városnak van elgondolva. Nemzedékek jönnek, nemzedékek mennek: a főváros maga mint kort, enyészetet nem ismerő tanu szemléli őket. A nemzetet és ebben annak szívét — a fővárost — illeti meg a kötelesség, hogy azokat, akiket a magyar géniusz kiemelt, a névtelen milliók sorából, akiket a lángész és teremtő tetterő hatalmával áldott meg: életükben, alkotásaikban teljes erővel támogassák, ha pedig e lángelmék élete, működése megszünt, megint az ő tisztük, hogy e nagy fiai földi maradványait megóvják, de sokkal inkább, hogy eleven megtermékenyítő életet biztosítsanak emléküknek, minden jövendő nemzedékek között, időtlen időkik. Íme drága megboldogult, te sem vagy feledve! Kincseid, magyar lelkedből fakadva, az egész világot gazdagítják. A világművészet nagy családja vall téged magáénak. De első sorban féltékenyen a magunkénak, a magunk végtelen dicsőségének vallunk, mi a magyar nemzet és a nemzeti közművelődés vérkeringésének központja: a székesfőváros. Ezért ünnepélyesen fogadom a főváros nevében, hogy sírodat s ezt a diadalmi emléket, amely megérzékíti földi nyugvóhelyedet, féltő gonddal, meleg szeretettel őrizzük meg az idők, emberi sors minden viszontagságai ellen, amint soha ki nem alvó szeretettel és hálával őrizzük meg tragikus munkás életed, halhatatlan alkotásaid emlékezetét örökön-örökké."

Az alpolgármester beszédét az ünneplő sokaság általános tetszéssel fogadta s hogy a főváros képviselője lelépett a szónoki emelvényről, az egész gyülekezet tekintete József királyi herceg sátra felé szegeződött. Az ünnep rendezője Lesskó János h. titkár jelentette József királyi hercegnek, hogy következik a síremlék megkoszorúzása, mire a királyi herceg a síremlék elé vonult. Mögötte egy udvari gálahuszár vitte a hatalmas babérokból és pálmákból font gyönyörű koszorúját, amelynek piros és fehér színű nehéz selyem szalagjain következő aranyhímzésű felírás tündöklött:

„Munkácsy Mihály emlékének. — József főherceg."

A síremlék előtt a Fenség kivette a huszár kezéből a koszorút és messze hallható hangon a következő szavak kíséretében tette le az emlékre:

„Hazánk nagy fiának, a lángésznek, a nagy alkotónak, hálás megemlékezésül!"

Az ünneplők mély meghatottsággal nézték végig a históriai jelentőségű momentumot, amint az ízigvérig magyar királyi herceg megkoszorúzta a magyar festőművészet legnagyobb mesterének síremlékét.

Ezután a magyar országgyűlés főrendiháza küldöttségének az élén Harkányi Frigyes báró v. b. t. t., a főrendek legidősebb tagja járult az emlék elé és a következő beszéddel helyezte el arra a főrendiház koszorúját:

HARKÁNYI FRIGYES BÁRÓ BESZÉDE.

„A magyar főrendiház ősi tradicióit követem, amidőn a főrendiház nevében ezt a koszorút Munkácsy Mihály síremlékére leteszem. A magyar főrendiház a művészetnek mindig pártolója, a

művészeknek műbarátja volt. Most is hazafias kötelességet teljesítünk, amidőn Munkácsy Mihály síremlékét megkoszorúzzuk. Sajnos, e koszorú virágai elhervadnak, de örökké fog élni Munkácsynak érdeme, s az a nagy hírnév, amelyet ő magának az öt világrészben szerzett. Áldott legyen emléke."

A magyar országgyűlés képviselőháza küldöttségének a tagjaival Berzeviczy Albert dr. v. b. t. t., a képviselőház elnöke vonult az emlékhez és arra mint a Magyar Tudományos Akadémia elnöke is, úgy a képviselőház valamint az Akadémia koszorúját helyezte el, az alábbi beszéd kíséretében:

BERZEVICZY ALBERT DR. BESZÉDE.

„Ez a sír — úgymond — egy küzdelmes munkás élet záróköve, örök művészi dicsőség küszöbe. Munkácsy nekünk jogot adott arra, hogy reá büszkék legyünk, mert nemcsak magyarnak született, hanem mindvégig igazán és híven szerette hazáját. Az ő hazája neki kevesebbet adott, mint amennyit ő tőle kapott. Az egész művelt világ csodálattal adózik Munkácsy művészetének. Mi nemcsak csodálattal, hanem egyúttal szeretettel is fogjuk ápolni emlékét."

A magyar királyi kormány koszorúját Hazai Samu honvédelmi miniszter tette le a síremlékre, aki a következőket mondotta:

„A magyar kormány nevében kegyeletes érzéssel teszem le e koszorút a nagy ember, a magyar nemzetnek örök dicsőséget szerzett művész emlékére."

Most Prohászka Ottokár dr. székesfehérvári püspök lépett a síremlék elé, hogy arra Vaszary Kolos Magyarország bíbornok hercegprímása és az egész magyar katholikus püspöki kar nevében megkoszorúzza a síremléket. Amidőn szólani kezdett, úgyszólván minden szem várakozással szegeződött feléje. A közönség nem csalódott várakozásában. A székesfehérvári püspök a tőle megszokott páratlan ékesszólással gyönyörű beszédet mondott, melynek úgyszólván minden mondatánál a meg-megújuló éljenzés és rendkívüli tetszés zaja törte meg szokatlanul a temető mélabús csendjét.

PROHÁSZKA OTTOKÁR DR. PÜSPÖK BESZÉDE.

„A hála és tisztelet érzelmeivel jövök ide, hogy a magyar katholikus egyház, Ő Eminenciája, a bíbornok hercegprímás és az egész magyar katholikus püspöki karnak hódolatát mutassam be a nagy, Krisztust dicsőítő művésznek. Eljöttem ide azzal a meggyőződéssel, hogy azoknak koszorúja nem hiányozhatik itt, akik éppen hisznek a lélek keletében és akik hisznek abban az olajban, amellyel az Isten felkent királyokat, papokat, prófétákat, vértanukat. (Éljenzés.) Az egész kereszténység, az egész vonalon folyton Krisztust akarja látni és mi azon dolgozunk, hogy Krisztust meglássuk és megmutassuk. A Krisztusmegmutatás rendi képviselői és munkásai között vannak prófétai lelkek, akik nem testből és vérből, nem rendből és törvényből, hanem az Isten kegyelméből valók és akiknek inspirációja, intuiciója páratlan, akik ott látnak, ahol mások csak sejtenek és akik ott alkotnak, ahol mások csak tapogatódznak. (Hosszas éljenzés.) Ilyen géniusz volt Munkácsy Mihály; prófétai géniusz volt, mert hiszen páratlanul meglátta a Krisztus dicsőséges arcát; misztikus vallási géniusz volt, mert érthetetlen mélységből fakadtak eszméi és vitték őt és vezették az egész emberiséget az ő nyomán, az eszméknek fenséges magaslataira. (Zajos éljenzés.) Egy küzdő, imádkozó géniusz volt, mert lefogta az eszmét és közénk varázsolta, hogy végtelen időkig nekünk sugározzék, minket melegítsen, minket gazdagítson. (Éljenzés.) Azért a Krisztust dicsőítő művésznek, a lélek ezen fenköltjének, a prófétai alkotónak hozom én el a katholikus egyház nevében és teszem le ezt a koszorút."

Az Országos Nemzeti Munkapárt képviseletében dr. Nyegre László, a 48-as függetlenségi Kossuth-párt képviseletében Szebeny Antal, a függetlenségi és 48-as Justh-párt képviseletében dr. Ráth Endre és a néppárt képviseletében dr. Szmrecsányi György orsz. képviselők tettek koszorút a síremlékre. Pestvármegye nevében Fazekas Ágoston, Budapest székesfőváros nevében Vaszilievits János alpolgármester, Munkácsy szülővármegyéjének, Beregvármegyének képviseletében Várady Gyula orsz. képviselő, Munkács város képviseletében Bay Gábor polgármester.

Általános figyelmet keltett ismét, amikor az evangélikus református egyház szónoka Antal Gábor dr. püspök lépett a síremlék elé, akinek magas szárnyalású beszéde ugyancsak tetszésre talált.

ANTAL GÁBOR DR. PÜSPÖK BESZÉDE.

„A magyarországi református egyház egyetemes konventje nevében — úgymond Antal Gábor — helyezem el ide ezt a koszorút, azon hódoló tisztelettel, amely méltán megilleti azokat a hazafiakat, akiknek a mindenható Isten különös képességet és tehetséget adott arra, hogy a magyar nemzetben rejlő összes szellemi erőt, kiválóképen képviseljék és egyszersmind megadta nekik azt a tehetséget és hazafiságot, hogy legyőzve minden nehézséget és akadályt, nagy missziót teljesítsen, s ezáltal a magyar névnek az egész művelt emberiség előtt becsületet szerezzenek. Ki akartuk fejezni ezen megjelenésünk és koszorúletételünk által azt, hogy osztozunk azon milliónak szívérzelmeiben, mik itt a nagy mester porladozó hamvai felett emelt emlék csúcsán látják ragyogni, azt a dicsőséget, amelyet az ő szelleme lángeszével, abból fakad, örökbecsű műveivel az egész magyar nemzetnek és magának szerzett."

A TÖBBI KOSZORÚ.

A református egyház illusztris képviselője után sorba járultak egymásután a küldöttségek vezetői az emlékhez s arra mindenikök kegyeletes szavak kíséretében tette le a koszorút, amelyek óriási virághalommá nőttek az emlék körül.

Az ágostai hitvallású evangélikus egyházét Zsigmondy Jenő m. kir. udvari tanácsos, a pesti izraelita hitközségét Grauer Vilmos dr., a Magyar Képzőművészek Egyesületét Róna József szobrászművész, elnök, az Országos Magyar Szépművészeti Múzeumét Kammerer Ernő dr. min. tanácsos, igazgató, a Magyar Nemzeti Múzeumét Szalay Imre min. tan., igazgató, az Országos Magyar Iparművészeti Múzeumét Radisics Jenő min. tanácsos, igazgató, az Országos Magyar Iparművészeti Társulatét és a Nemzeti Kaszinóét Hadik Barkóczy Endre gróf v. b. t. t., a Társulat elnöke és a Kaszinó igazgatóságának a tagja, az Országos Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskola tanári karáét Aggházy Gyula festőművész, az Állami Festőmesteriskoláét Benczúr Gyula főrend., igazgató, az Állami Szobrászati Mesteriskoláét Strobl Alajos igazgató, az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola tanári karáét Ujváry Ignác festőművész, a Magyar Mérnök- és Építész-Egyletét Sándy Gyula építőművész, a Magyar Építőművészek Szövetségeét Lechner Ödön első mester, a Nemzeti Szalon Művészeti Egyesületét Déry Béla festőművész, igazgató, a Művészház Művészeti Egyesületét Rózsa Miklós dr. igazgató, az Aradi Képző- és Iparművészeti Társulatét Lányi Dezső szobrászművész, a Debreceni Műpártoló Egyesületét Bosznay István festőművész, a Kecskeméti Művész Koloniáét Falus Elek festőművész, a Pozsonyi Képzőművészeti Egyesületét Brolly Tivadar polgármester, elnök, a Szegedi Képzőművészeti Egyesületét Csernovics Agenor alelnök, a Szolnoki Művész Egyesületét Lippich István igazgató, a Magyar Képzőművésznők Egyesületét Soós Elemérné, Korányi Anna bárónő, elnök, a Budapesti Magy. Kir. Tudomány Egyetemét Magyary Géza dr. jog- és államtudománykari prodékán, a Budapesti M. Kir. József-Műegyetemét Hauszmann Alajos építőművész, prorektor, a Magyar Királyi Állatorvosi Főiskoláét Hutyra Ferenc dr. udv. tanácsos, rektor, a Kisfaludy-Társaságét Beöthy Zsolt dr. főrend. elnök, a Petőfi-Társaságét Ferenczy Zoltán dr. egyetemi könyvtári igazgató, alelnök, a Budapesti Ujságírók Egyesületét Herczeg Ferenc országgy. képviselő, elnök, az „Otthon" Írók és Hírlapírók Körét Rákosi Jenő főrend. elnök, a Magyar Királyi Operaházét Mészáros Imre igazgató, az Országos Magyar Királyi Zeneakadémiáét Hubay Jenő hegedűművész, a Nemzeti Színházét Tóth Imre igazgató, a Vígszínházét Faludi Miklós igazgató, a Király-Színházét és a Magyar Színházét Szirmai Imre színművész, Krecsányi Ignác színtársulatáét Krecsányi Ignác igazgató, Feld Zsigmond színházáét Feld Zsigmond igazgató, az Országos Kaszinóét Lisznyay-Damo Tihamér min. tanácsos, gazda, a Lipótvárosi Kaszinóét Márkus Miksa m. kir. udvari tanácsos, háznagy, az Erzsébetvárosi Kaszinóét Kovács Jenő dr. elnök, a „Fészek" Művészek Klubjáét Bezerédy Gyula szobrászművész, igazgató, a művészek Japán-asztaltársaságáét Lázár Béla dr. író, a Könyves Kálmán műkiadó társaságét Rajner Béla dr. elnök, a Művészotthonét mihályi Deák Jenő igazgató, a Steindl Céhét Alpár Ignác építőművész, elnök, a Tudomány Egyetem Ifjúságáét Tóth László egyetemköri elnök, a Képzőművészeti Főiskola ifjúságáét Szabó Lajos elnök, az Iparművészeti Iskola ifjúságáét Jeddy Sándor növendék, a MÁV. gépgyárak munkásságának önművelődési körét Szieberth Imre elnök tette le.

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat koszorúját utolsóként Hauszmann Alajos építőművész a Társulat alelnöke helyezte el és ugyanekkor tette le koszorúját Munkácsy özvegye is a síremlékre. A rokonság és a jóbarátok közül megkoszorúzták az emléket: Munkácsy Emil ny. pénzügyi igazgató, a Reök, a Röck, a Zsilinszky, a Dirner, a Koós és a Makray családok, továbbá Berczyk Árpád és neje és Földváry József és Emilia. Szép koszorúval áldozott a nagy mester emlékének a Munkácsy kávéház tulajdonosa is.

BEMUTATÁSOK.

Amíg a küldöttségek vezetői koszorúikat elhelyezték, Andrássy Gyula gróf elnök legelsőbben is Munkácsy özvegyét vezette át sátrából József királyi hercegék sátrába és itt bemutatta őt a Fenségeknek, akik szívélyes szeretettel szorítottak kezet Munkácsynéval és francia nyelven hosszasabban elbeszélgettek vele. A mester özvegyét végtelenül lebilincselte a Fenségek szeretetreméltó nyájassága és a Munkácsy iránt való határtalan tiszteletük, hódolatuk és kegyeletük pedig valósággal könnyekre fakasztotta és síró szemekkel távozott vissza helyére.

Munkácsyné után Andrássy gróf a síremlék alkotó művészét Telcs Edét mutatta be a Fenségeknek, akinek őszintén gratuláltak monumentális alkotásáért és József főherceg, mint a Képzőművészeti Társulat védnöke, köszönetét fejezte ki a művésznek azért az áldozatkészségeért, amellyel a magasztos, de nehéz feladat megoldására olyan önzetlenül vállalkozott.

Andrássy gróf elnök most az ünnep rendezőjét Lesskó János h. titkárt vezette a Fenségek elé, akinek a legmelegebben gratuláltak az ünnep fényes sikeréhez és József királyi herceg néki is őszinte köszönetet mondott fáradságos munkájáért.

A bemutatások után a Fenségek Telcs Ede szobrászművész vezetésével alaposan megnézték a síremléket s visszavonulván sátrukba, állva hallgatták végig a Himnuszt, melyet ugyancsak a zenekar játszott. Ezzel a szép ünnep véget ért.

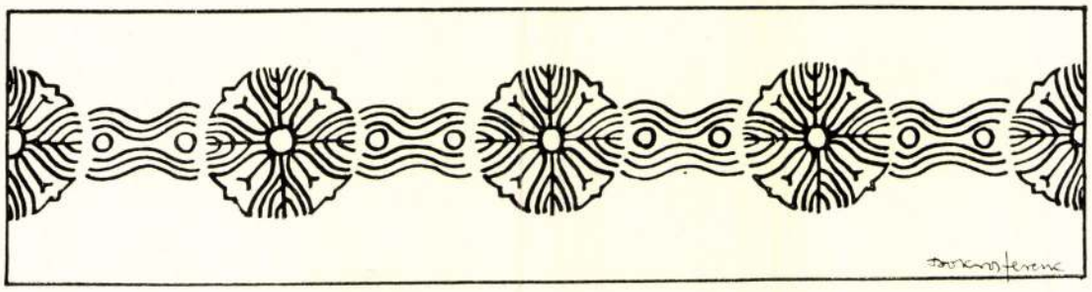

A MŰCSARNOKBÓL

A JUBILÁRIS PLAKETT. A „Művészet“ mai számában közöljük annak a Róna József szobrászművész készítette plakette-nek a képét, amelyet az „Országos Magyar Képzőművészeti Társulat“ fennállásának 1911. évi március hó 28-ik betöltött ötvenedik évfordulója alkalmából kibocsátott. A plakettből a Társulat hazai és külföldi múzeumoknak és művészeti intézményeknek, továbbá a Társulat körül kiváló érdemeket szerzett személyiségeknek közel másfélszáz tiszteletpéldányt küldött szét. De megszerezheti a plakettet minden érdeklődő, annyival is inkább, mert az igazgatóság a példányok árát rendkívül olcsóra szabta, amennyiben társulati tagok öt koronáért, nem tagok pedig hét koronáért kaphatják meg a jubiláris plakettnek egy-egy bronzpéldányát a Társulat műtárosi hivatalában (VI., Műcsarnok, Városliget), Paur Géza műtáros úrnál. A műtárosi hivatal, a megrendelőknek utánvét mellett — és a postaköltségek megtérítése ellenében vidékre és külföldre is elküldi a kívánt példányokat.

A TÉLI KIÁLLÍTÁS megnyitását az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat november hó 15-ikére, bezárását pedig 1912 január hó 15-ikére tervezi. A kiállításon az állami aranyérmeken és esetleg az Ő Felsége a király által alapított 5000 K-s Jubileumi Díj-on kívül a következő díjak esedékesek: 1. a 4000 K-s Társulati-díj, 2. a 2000 K-s Ipolyi-díj, 3. az 1200 K-s Ráth György-díj, 4. az 1000 K-s Lipótvárosi Casinó-díj és 5. a 600 K-s Eszterházy-díj, úgy, hogy a kiállításon előreláthatólag összesen 13.800 K értékű díj fog rendelkezésre állani, ami remélhetőleg serkentő hatással lesz művészeinknek a kiállításon való részvételére.

A KIRÁLY JUBILEUMI DÍJA. A „Művészet“ mult hónapi számában már közöltük Ő császári és királyi Apostoli Felségének azt a legmagasabb elhatározását, amely szerint az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 50 éves jubileuma emlékére egy öt évenként esedékes öt—ötezer K Jubileumi Díj-at alapít. Zichy János gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter most Ő Felsége legfelsőbb elhatározásáról értesítette a Társulat vezetőségét és azon kérte a társulatot, hogy a díj rendeltetéseinek s illetve adományozása módozatának tekintetében konkrét javaslatot terjesszen elő. A Társulat választmánya 1911 május hó 21-ikén tartott ülésén, az összes művészeti szakbizottságoknak az igazgatóság által tolmácsolt javaslatára elhatározta, hogy az idézett miniszteri leiratra válasszul az utóbb közölt pályázati hirdetéstervezetet terjeszti elfogadás végett a miniszter elé.

A TÁRSULATI FELVÉTELI-ZSÜRI REFORMJA. Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat választmánya a Magyar Képzőművészek Egyesülete ezévi közgyűlésén megnyílvánult közóhajnak engedve május hó 31-ikén tartott ülésén, a művészeti szakbizottságoknak az igazgatóság által tolmácsolt javaslatára kimondotta a Társulat felvételizsürijé-nek a reformját. Az egyelőre csak kísérletképpen az ezévi Téli kiállításra életbeléptetendő reform főbb vonalaiban a következő: a társulat ezévi közgyűlésén megválasztott 10 tagú festőzsüri, a maga hatáskörében két 5—5 tagú csoportra oszlik s előadót és helyettes előadót választ. A zsüri plénuma által kijelölendő előadó az egyik, a helyettes előadó pedig a másik csoportból választandó. A Társulat közli, hogy műveik beküldésekor joguk van a képakasztó főkönyvi lapokon határozottan kijelölni, hogy műveiket a zsüri A) vagy B) csoportja által kívánják-e elbiráltatni. A két csoport tagjainak a névsora a művészekkel természetesen előre közlendő. Azoknak a műveit, akik nem nyilatkoznak, az összzsüri bírálja el. A rendezés munkáját az előadó és a helyettes előadó, de az előbbi vezetése alatt végzi és az egész elfogadott anyagot együttesen rendezi el.

A művészek ettől az újítástól a különböző művészi irányok közt eddig tapasztalt súrlódások enyhülését és lassú elsimulását várják, ami, ha beválik, a Társulat a szerzett tapasztalatok alapján a reformot az alapszabályokba is be fogja illeszteni.

MUNKÁCSY SZOBÁJA AZ ENDENICHI GYÓGYINTÉZETBEN, A MELYBEN MEGHALT.

MUNKÁCSY SZOBÁJA AZ ENDENICHI GYÓGYINTÉZETBEN.

E sorok mellett bemutatjuk képét az endenichi gyógyintézet ama földszinti (s nem, mint lapunk 19-ik számában téves értesülés alapján irtuk: emeleti) sarokszobájának, melyben Munkácsy élete utolsó szakában lakott, s a hol meg is halt.

A három esztendő alatt, melyet Munkácsy nagy betegen Endenichben töltött, mindig ez az egyszerűen bútorzott szoba volt lakóhelye. Tavasztól őszig, jó időben, sokat üldögélt az intézet szép kertjében, legtöbbet azonban e szobában tartózkodott, rendesen a karosszékben ülve, a mely — nagykendővel leborítva — ott állt az ablak előtt. Sokszor órák hosszat se mozdult, csak nézett maga elé, — az étkezés idejére azonban — mert jó étvágya volt, — rendesen feleszmélt, s követelte, hogy ennie adjanak, és pedig — mint környezete beszéli, — gyakran magyarul kérte ebédjét.

Az egyik fal mellett álló ágyon feltűnik a takaró, magyaros himzésével. E takarót még egészséges korában kapta ajándékba Munkácsy egyik rokonától, s betegsége ideje alatt felesége egy ízben azzal lepte meg, hogy elvitte a gyógyintézetbe a magyar takarót, hátha jól esik a szegény betegnek!

A szoba falain két kép látható, mind a kettő Munkácsy egy-egy festménye után készült metszet, mind a kettőt ápoló orvosa kapta emlékül a művész elhúnyta után. Az egyik metszet, a mely az ágy felett függ a «Krisztus Pilátus előtt» című híres festmény másolata, a melyre Munkácsy élete utolsó esztendejében saját kezüleg írta rá nevét; a másik kép pedig — a pamlag fölötti, — a «Két család»-ot ábrázolja, melyet múlt számaink egyikében szintén bemutattunk.

AZ EBKIÁLLÍTÁSRÓL.

Zajos csaholástól visszhangzott a múlt hét szombatján, s vasárnap és hétfőn a Tattersall egyik nagy födött helyisége, hol hosszú sorokat alkotó ketreczekben kevés híjján négyszáz mindenféle kutya volt elhelyezve: borjú nagyságú hatalmas állatok, macskánál kisebb apróságok, sima szőrűek, bozontosak, szálkások, vérebek, házőrzők, vadászkutyák, agarak, ölebek stb. a legnagyobb változatosságban. Mindenik ketreczben táblácskák hirdették a bent zajongó, vagy békén heverő állatok mineműségét, tulajdonságait, szerzett netaláni érdemeiket, hogy t. i. melyik nyert már itt, vagy másutt valami kitüntetést, melyik «bajnok», «nyilt», «kölyök», vagy egyéb; némelyik eladónak az ára is ki volt téve: a legolcsóbb 100—200 korona, de volt köztük 500—1000 koronás is.

Mindezt a sok állatot pedig az ebkiállítás kedvéért gyűjtötték itt össze, a melyet az «Országos magyar ebtenyésztő egyesület» rendezett. A kiállítás nemzetközi volt; szombaton délelőtt nyitotta meg Darányi Ignácz földmívelési miniszter, kit ez alkalommal az egyesület elnöke, Gromon Dezső államtitkár üdvözölt.

A kiállítást sokan látogatták s gyönyörködtek a valóban szép és értékes állatokban. Különös feltűnést keltettek többek közt a Blátthy Ottó Titusz óriási nagyságú bernáthegyi ebei, Fónagy József különféle fajú kutyái, melyek nyolcz első díjat nyertek, Born báró pompás foxterrierjei, Buzzi Géza tacskói, Nádasdy Ferencz gróf angol vizslái, Metternich Sándor herczeg vérebei, de a többi kiállított eb is egytől-egyig mind olyan szép példány volt, melyeket alig győztek, különösen a szakértők, eleget nézni.

A kiállítást hétfőn Ő Felsége a király is meglátogatta, valamint József és József Ágost főherczegek. Széll Kálmán miniszterelnök, Darányi Ignácz, Fejérváry Géza, Plósz Sándor és számos előkelőség érkezett a király fogadására. Ő Felsége hosszasabb ideig szemlélte a szép ebeket s több ízben adott megelégedésének kifejezést. Majd megtekintette a «műkotorék» bemutatását is, hol a kis borzebek megtámadták s legyőzték a rókát. Sőt ezután egészen váratlanúl, még egyszer vissza kivánt menni a felség a kiállításba, a mi már maga is mutatja, hogy mennyire sikerült az.

A kiállítva volt ebek közül nehány kiválóbbnak fénykép után készült rajzát alkalmunk van ezúttal bemutatni.

Kezdjük két hazai fajtával: a *komondorral* s a *pulival.*

A «*komondor*» ez a szép, nagy, lompos, fehér szőrű eb, még csak pár évtizeddel ezelőtt is általánosan el volt terjedve rokonával, a «kuvasz»-szal együtt, a magyar lakta vidékeken, kivált az Alföldön, hol a nép másféle kutyát alig is tartott. Minden jobb módú gazda udvarában öt-hat ugatott, de a legszegényebb ember is tartott legalább egyet, vagy kettőt. Jó, hűséges, kemény természetű ebek voltak s nyilván még Ázsiából kísérték ide a magyart. De aztán rosz idők fordúltak szegényekre. Behozták az ebadót, a mi veszte lett a hűséges állatoknak, mert a mint híre kerekedett, hogy a kutyákat adó alá összeirják, már előre ezrével pusztították el szegényeket mindenfelé. A kinek azelőtt öt-hat volt, most megelégedett kettővel is, majd ezt is megsokalta s leszállott egyre. Sőt utóbb arra is rá jöttek az emberek, hogy az ilyen nagy kutya tartása sokkal többe kerül, mintha kisebbet tartanának s így aztán a még megmaradt komondorokat is apránként elpusztították úgy, hogy ez a szép ebfaj ma már egész nagy vidékekről teljesen eltűnt és ha csak egyes ebkedvelők fenn nem tartják, maholnap teljesen ki is hal.

Az apró *pulit* a juhászok tartják és kedvelik nagyon. Mert a puli nem birkózik ugyan meg a farkassal, de rendkívűl okos, ügyes, ravasz kis jószág. Tökéletesen tudja, hogy a birkának nem szabad a vetésre menni s a juhász bátran elalhatik nyája mellett, a birka még se fog tilosba tévedni, mert ha valamelyik csak közel talál is menni a vetés felé, a puli rögtön ott terem s az engedetlen birkát mérges csaholással utasítja rendre, szükség esetén meg is csípvén a netalán makacskodók lábát. Bár erre alig van szükség, mert a kis pulinak óriási tekintélye van még a legnagyobb kos előtt is.

Baj azonban, hogy a kis puli a juhásznak bitangolásában is kitünő segítője. A mint ugyanis a juhász éjjel rá ereszt valami tilosra, a puli már messziről észre veszi, ha valami csőszféle, csendőr, vagy ilyesmi közeleg s akkor aztán késedelem nélkül, villámgyorsasággal körülnyargalja a legelésző nyájat s gyorsan elűzi azt a nem tilos területre. Még pedig a legnagyobb csendben s bár mennyire szeretné is: ilyenkor a világért el nem vakkantja magát. Úgy, hogy mire a csősz oda ér, már akkorára megint a nem tilosban legelész a birka, a puli pedig ott fekszik szépen gazdája mellett, mintha este óta meg se mozdúltak volna.

A pulinak ezen tudománya azonban nem levén titok, bizony sok helyen már meg van tiltva a juhászoknak a pulitartás.

Okosságra közel áll a pulihoz a *skót juhász eb,* melyet különben mindenféle ebfajta közt a leghűbbnek, legragaszkodóbbnak tartanak, a mi pedig nagy szó. A skót juhász eb nem sokat mutat, hanem azért számos kedvelője van, a kik aztán a kiváló példányokért néha mesés árakat fizetnek. Így pl. Németországban egy ilyen, rendkívüli kiváló tulajdonságú eb 60,000 márkáért kelt el!

Feltünő külsejü az *orosz agár,* mely nem csak nagyobb és erősebb, mint a mi agaraink, hanem hosszú szőre és bozontos farka van, a mi sajátságos külsőt kölcsönöz neki. Ezeket az erős, bátor állatokat az oroszok főkép farkas hajszára használják.

Igazán gyönyörűk, meglepő nagyságúak a *bernáthegyi* kutyák, melyek közül sima és hosszú szőrűek is voltak kiállítva, különböző szinárnyalatban. Ez a faj a svájczi alpesek közül származik s a szent-bernáthegyi barátok ebei, melyek már oly sok ember életét megmentették a hóviharokban, — világhírre vergődtek; különösen a «Barry» nevű, mely 40 embernek mentette meg az életét. Egyébiránt e sorok irójának azt mondta volt a szent-bernáthegyi zárda főnöke, hogy a régi igazi bernáthegyi kutyák már teljesen kivesztek s a melyeket most annak neveznek, azok hasonlók ugyan a régiekhez, jeles tulajdonságúak is, de mégis lényegesen különböznek amazoktól.

Pompás gyűjtemény volt a kiállításon a különféle vizsla fajokból is. Szépek voltak többek közt a *német hosszú szőrű vizslák,* melyek közül egyiknek, a *Nelly*-nek rajzát is bemutatjuk. A Nellyt Bécsből állitották ki s bár még csak másfél éves, már is «díszes múlt»-ra tekinthet vissza, a mennyiben a tavalyi «kölyök verseny»-en első díjat nyert.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Szeged története, irta *Reizner* János. E négy nagy kötetre terjedő monografia is annak a lelkesedésnek eredménye, melylyel megyék, városok az ezredévi nagy nemzeti ünnepkor saját multjuk eseményeinek és emlékeinek maradandó megörökítését elhatározták. Szeged városa szintén ebből az alkalomból többek közt egy nagyobb irodalmi műben kivánt beszámolni a város multjáról, nemkülönben azon érdekes népsajátságokról, melyek Szeged várost országszerte hiressé tették. Reizner János, kit a város Szeged történetének megirásával megbizott, régen búvárolja e nagy alföldi város történeti adatait, mint Szeged város levéltárnoka, most pedig

MÉSZÁROS IMRE,

A MAGYAR KIRÁLYI OPERA ÚJ IGAZGATÓJA.

Művészeti — s épen zenei — életünkben kevés az esemény. A dolgok rendesen mintegy maguktól folynak, lassan hömpölyögnek szabályozott medrükben. De egyik legelső művészeti intézetünk — az Opera — igazgatóválságát már elvitathatatlanúl nevezetes zenei eseménynek kell tekintenünk. A válságon szerencsésen túlestünk; az évek során oly buzgón munkálkodott Káldy Gyula nyugalomba vonúlt; az eleinte csak helyettese gyanánt működött Mészáros Imrét pedig a belügyminiszter végleg megerősítette az opera igazgatói tisztében.

Itt valóban — főleg a jelen nehéz körülmények közt — ember kell a gátra, s csak elismeréssel kell fogadnunk, hogy az intendáns, Keglevich István gróf, a zenés színművészet vezérférfiául épen Mészáros Imrét kívánta kineveztetni.

Operánk czímében nagy jelentősége van ennek a két jelzőnek: «magyar» és «királyi», s a közóhajtásnak tettek eleget azzal, hogy a magyar operát magyar ember igazgatására bízták, a kinek alkalma volt az itthoni művészeti tényezőkkel és állapotokkal alaposan megismerkedni s a ki az igazgatása alatt levő személyzetet nem tekintheti idegennek. Láttuk a múlt évtizedekben, hogy a nem magyar operaigazgatók, ha tudtak is nehány szép előadást — a szinházi nyelv kifejezése szerint — «kihozni», de királyi szinház szinvonalára emelni az intézetet nem voltak képesek, mert hiányzott belőlük a hozzánk tartozás érzése, s hiányzott a mi külön hazai viszonyaink ismerete. Azonfölül Mahler Gusztávban, főleg pedig Nikisch Arthurban a karnagy ambiciója rendesen az igazgatóé fölé kerekedett. Ilyen disharmoniától nem félhetünk a mostani igazgatónál. Mészáros nem karnagy, nem is zeneszerző, őt tehát másnemű tekintetek le nem terelhetik egyenes útjáról, a melyre becsvágya, tettvágya és készültsége praedestinálják.

A közvélemény ezzel már hét évvel ezelőtt is tisztában volt, már akkor jelölte Mészárost az igazgatói polczra, mert látta szervező tehetségét s a czéltudatos munkában kifejtett erélyét és kitartását. Mészáros Imréről a lexikon ma még nem mondhatna ugyan többet, mint azt, hogy Pesten született 1860 szeptember 29-ikén, a hegedűjátékot a Nemzeti Zenedében oly jeles mestereknél tanulta, mint Huber Károly és Gobbi Alajos; mint serdülő ifjú került az operaház zenekarába s maradt ott mostanig; 1882-ben a Nemzeti Zenede tanára s 1899-ben helyettes igazgatója, 1887-ben pedig a Budapesti Filharmoniai Társaság titkára, majd alelnöke volt; de tudni kell róla azt is, hogy e társaságot felvirágoztatta, nyugdíj-egyesületét újjászervezte, a «Liszt Ferencz» művész-körbe új életet lehelt; és, a mi mindezeknél többet nyom a latban, bizalmasa és jobb keze volt Erkel Sándornak, a magyar kir. opera volt igazgatójának, a ki 40 évet töltött el az intézet élén, éber szemmel látva emberek, művek és rendszerek sikerét és bukását, sajtónak és közönségnek változó hangulatát. Mészáros erős értelme mindebből le tudja vonni a tanulságot. Különben is európai műveltségű, világlátott ember és szakmájában a tollnak hivatott forgatója, a ki e mellett tapintatosan is tud bánni embereivel a személyes érintkezésben.

Ez még mind nem jelentene többet, mint az új igazgató jó szándékát. De a kik ismerik Mészáros Imrét, azok a vasakarat, az erély, az akadályokon át segítő tetterő emberének ismerik őt. És *ezért* van jogunk sokat várni működésétől. Szinházigazgatást energia nélkül el sem lehet képzelni, kivált szakmára, nemzetiségre, stb. nézve oly sokféle és százakra menő személyzet fölött, mint a mi operánké.

E legnagyobb művészeti intézményünk gépezetéből ma nem egy alkatrész hiányzik, sok elkopott és megrozsdásodott. Helyrehozásuk nagy munka; nem egyetlen nap s nem is egy év feladata, de hiszszük és reméljük, hogy ez a feladat az új operaigazgatóban emberére talált.

K. I.

Strelisky fényképe után.

MÉSZÁROS IMRE.

GOLDMARK KÁROLY.

Az élő zeneköltők egyik legjelesebbike, Goldmark Károly, ki 1830 május 18-ikán született Keszthelyen, most ünnepelte élte hetvenedik évfordulóját.

Hogy a világhírre jutott zeneköltő csak születés szerint és érzésénél fogva magyar s műveiben annak a nemzetköziségnek képviselője, melyre a zene, természeténél fogva, művelőjét úgy is csábítja, — ennek főleg a régebbi idők magyar művészeti viszonyainak mostohasága az oka. A század első felében és közepe táján nagyobb zenei, vagy képzőművészeti tehetség Magyarországon kiképzése és érvényesülése számára talajt alig talált. Ennek a szomorú, ma már — hál' Istennek, — jobbra fordúlt állapotnak példája sok kiváló magyar származású zenész, pl. Hummel, Liszt, Joachim, stb. élete. Goldmark Károly azonban abban különbözött sok hasonló sorsú elődjétől, viszont abban egyezett meg a nagy Liszttel, hogy művészetének és műveltségének nemzetközi jellege mellett is, érzelmei állandóan szülőföldje felé vonzották. Bizonysága ennek az is, hogy bár évtizedek óta külföldön, Ausztriában él, valahányszor magyar állampolgári joga lejár, ezt mindannyiszor megújítja.

Goldmark élete a nehéz küzködés, lassú érvényesülés példája. Gyermekkora egyszerű környezetben telt el. Apja, mint zsidó kántor, hivatásánál fogva vallásos és zenekedvelő volt s ezek a tulajdonságok átöröklődtek a kis Goldmarkba is. A kik minden művészi jelenséget a környezet hatásából igyekeznek kimagyarázni, a «Sába királynő»-je keleties színű és ó-testamentomi ünnepélyességű hangidomainak eredetét is oda, a keszthelyi zsinagóga falai közt fölhangzott dallamokig vezetik vissza.

Ezeknek az egyszerű daloknak énekelgetésétől az első nagy mű: a «Sába királynő»-jének előadásáig mily nagy útat tett meg Goldmark! Az apai házból, mely idővel szűk lett a benne felnövő huszonnégy gyermek számára, — csakhamar idegenbe került a negyedik gyermek, Károly. Zenei tehetsége már nagyon korán, nyolcz éves korában megnyilatkozott, a mikor már egy soproni hangversenyen ügyes hegedűjátékával föltűnést keltett. Itt, Sopronban kezdte meg a felcseperedett fiatal ember is első komoly zenei tanúlmányait, melyeket aztán később Bécsben folytatott. Különböző szinházi zenekarokban működött, mint hegedűs, míg végre huszonhétéves korában adhatott egy hangversenyt Bécsben, mely nagy erkölcsi és anyagi sikerrel járt. A következő évben Pesten is hangversenyzett s a közönség tetszését megnyerte. Emez első korszakában Goldmark nagyobbára a kamara-zenét művelte. *A* és *B-moll*-ban irt kvartettjei, hegedű-suite-je e korból származnak és még ma is nagyon kedveltek. Nem sokára azonban túllépett a kamara-zene határain a híres «Szakuntala-nyitány» megírásával.

E közben fáradhatatlan lelkesedéssel dolgozott legsikerültebb alkotásán, a «Sába királynője» czímű operán. «Sába királynője» az első munka, melyben Goldmark egyénisége teljességében lépett a közönség elé. 1875 márczius 10-ikén adták először Bécsben s 1876 márczius 18-ikán Budapesten ezt az operát, mely rendkívüli sikert aratott. A *keletiesség* «Sába királynő»-jének főjellemvonása. Mindaz, a mi a keleti természetet és embereket jellemzi: a szingazdagság és érzelmi túlhevültség, a titokzatosság és mélabú, a végletek gyors változása, mindaz ebben az operában költői erővel vannak összhangba szedve.

Három operát irt ezóta Goldmark, melyek közűl mindegyik más-más jellegű. A kelet után a germán hitrege mesevilága vonzotta. «*Merlin*», mely ezt az irányváltozást képviseli, bár ép oly költői erő és zenei tudás terméke, mint a «Sába királynője», emennek sikerét még se érte el. Merlin után Dickens egyik bájos karácsonyi meséjéhez, a «A házi tücsök»-höz irt zenét Goldmark. A ködös lovag-regevilág után az angol falusi élet idillikus képei ihlették meg. Legutolsó operája, «*A hadi fogoly*» a gyorslábú Akhilles s Briseis rabnő szerelmét tárgyalja s a görög világ levegőjét viszi szinpadra. Goldmark sokoldalúságának fényes bizonysága, hogy eme, az elődeitől annyira eltérő opera-témát is oly stílérzékkel és művészi tudással alkotta meg, hogy a «Sába királynője» mellett múzsájának ez is hosszú időkig fog minden európai szinpadon dicsőséget szerezni.

S remélhető, hogy nem záródik le vele Goldmark műveinek fényes sorozata. Hetven év úgy látszik nem törte meg se testi erejét, se művészi lelkét. Gmundeni villájában teljes testi és lelki frisseségben tölti napjait s már az is köztudomású, hogy magányában egy új, már majdnem kész operán dolgozik, melynek a Goethe *Götz von Berlichingen*-je a tárgya.

Születése napjának évfordulóját, május 18-át a budapesti Operaházban is megünnepelték a «Sába királynője» előadásával, mely alkalommal a közönség lelkesen emlékezett meg a külföldön élő zeneszerzőről.

A KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT TÉLI KIÁLLÍTÁSÁBÓL. — Munkácsy Mihály: Anyai örömök.

részt *Szádeczky* Lajos sajtó alatt levő munkájából: «Udvarhelyszék monografiája»-ból. A bemutatott rész azt mondja el, hogy harczolt Udvarhelyszék az unióért 1790-ben és 1848-ban.

MI UJSÁG?

Az udvar ebben a hóban nem jő Budapestre. A királyi palotában már megtették az előkészületeket az udvar itt időzésére, de az angol királynő halálára következett gyász miatt a terv megváltozott. Az udvar csak a tavasz elején jön le Bécsből.

József főherczeg unokája. Regensburgban febr. 2-án *Thurn-Taxis* Albert herczeg felesége, *Margit* főherczegnő, *József* főherczeg leánya, fiúgyermeknek adott életet. Az ujszülött harmadik gyermeke Thurn-Taxis herczegéknek.

Nász az uralkodó családban. *Anna Mária Terézia* főherczegnő, *Hohenlohe-Bartenstein* János herczeg menyasszonya, február 6-ikán tette le a *bécsi* Burgban az esküt, a melylyel lemond az öröklési jogokról, a melyek esetleg megilletnék, mint a Habsburg-Lotharingiai házból származó herczegnőt. A főherczegnő leánya IV. *Ferdinánd* toszkánai nagyherczegnek és *Alice* bourbon-parmai herczegnőnek s most huszonkettedik évében van. A vőlegény örököse a Bartenstein herczegségnek Württembergben s 1863-ban született. A lemondás szertartásán részt vettek a közös és osztrák miniszterek, valamint *Széll* Kálmán miniszterelnök, *Hegedüs*, *Plósz*, gróf *Széchenyi* és *Cseh* Ervin magyar miniszterek. Az udvari gyászt a szertartásra felfüggesztették. A menyegző február 11-ikén lesz Salzburgban.

A hollandi királynő menyegzője. Hollandia ifjú királynője február 7-ikén esküdött Hágában örök hűséget *Henrik* mecklenburg-schwerini herczegnek. *Vilma* királynő boldogságában részt vesz egész Hollandia, mely nagy szeretettel viseltetik uralkodónője iránt. A herczeg is bírja a nép szeretetét, nem ugyan magáért, hanem egyelőre csak azért, mert a királynő is szereti. Ennek az általános szeretetnek következése, hogy a vőlegény az esküvő előtt megkapta a *Németalföld herczege* czímet.

A menyegzői ünnepélyek igénybe vették az egész múlt hetet. Február 5-ikén fogadta a jegyespár a követségek és küldöttségek üdvözletét. Este Hága városát kivilágították, s a szinházban díszelőadást rendeztek, melyen a jegyes-párral az anya-királyné és a vőlegény legközelebbi rokonsága is megjelent.

Február 6-ikán este is a város sok részét kivilágították, s örvendő tömegek vonúltak végig az utczákon. Másnap 7-ikén díszt öltött Hága és lakossága, s a királyi palotát nagy tömeg vette körűl. A kastély előtt gránátosok, a kastélytól a templomig katonák álltak sorfalat. Megteltek nézőkkel a tribünök, az ablakok, az erkélyek, de még a háztetők is. Délelőtt fél tizenkét óra tájban a királyi kastély fehér termében az igazságügyminiszter elvégezte a polgári házasságkötést. Nemsokára azután a nászmenet nyolcz hatfogatu díszhintókban megindúlt a templom felé. A királynő és férje abban a díszes aranyozott kocsiban űlt, a melyet Amsterdam lakossága adott neki ajándékúl. A közönség az új házaspár láttára dörgő éljenzésbe tört ki. A sorfalat álló csapatok dobpergés mellett tisztelegtek. A mint az új házaspár és a vendégek a templomban elhelyezkedtek, *Van der Flier* udvari lelkész beszédet mondott.

A nászmenet azután visszatért a királyi kastélyba.

Tudományos búvárkodás a Balaton jegén. Báró *Eötvös* Loránd, az Akadémia elnöke két hétig tudományos kutatást végzett *Kövesligethy* Radóval és *Cholnoky* Jenővel a Balaton jegén. A jégen sátrat állítottak, melyet petróleumkályha melegített. Ebben a sátorban laktak.

Egy szerb iró ünneplése. *Szabadkán* január 27-én lelkesen ünnepelték negyvenéves írói jubileuma alkalmából *Hadzsics* Antalt, a kiváló szerb költőt, a ki a Kisfaludy-társaságnak is régi érdemes tagja.

Az istentisztelet után küldöttség hívta a költőt a szerb hitközség dísztermébe, a hol *Gyorgyevics* városi tanácsos, ki maga is irodalmi ember, üdvözölte a jubilánst, a ki egész életét a hazának és a szerb népnek szentelte. *Tesics* Melánia ezután a költő szabadkai tisztelői nevében ezüst író-készletet és aranytollat, *Konyavics* Danicza pedig a szerb jótékony nőegyesület nevében arany kapcsokkal diszített emlékkönyvet adott át a költőnek. *Hadzsics* meghatottan mondott köszönetet. Hadzsics lelkes barátja a magyaroknak. Mint a Kisfaludy-Társaság tagja, majdnem évről-évre ellátogat a közgyűlésre, lelke a szerb nemzeti szintársulatnak és több magyar népszínművet fordított szerb nyelvre, melyeket a szerb szintársulatok állandóan játszanak.

A vidéki színészet segélyezése. A kormány a vidéki színészeten segíteni akar anyagilag és erkölcsileg is. E végből vidéki színészeti felügyelőt is nevezett ki, a ki a belügyminiszteriumban a vidéki színészeti ügyekről tesz ejőterjesztéseket. A napokban a belügyminiszteriumban szinügyi tanácskozás is volt a vidéki színészet reformja, illetőleg a szini kerületek fölállitása dolgában. A tanácskozásból kisebb bizottságot küldtek ki a kerületi terv megvitatására s ez a bizottság most tartotta első tanácskozását *Rónay* Jenő torontálmegyei főispán elnöklésével. Hosszas vita után kimondották, hogy a kerületi rendszert elfogadásra ajánlják a kormánynak, s a vidéki színészet rendezésére *százezer forint* évi állami segítséget kérnek. A nagyobb városok ez összegből szintén támogatást nyernek, hogy a színészetet állandósithassák. A százezer forintnak következő felosztását javasolják: 10,000 forintot kapjon a színészegyesület nyugdíjalapja, 5—5000 forintot azok a városok, a melyek színészetüket már állandósitották, vagy most állandósitják, 10,000 forintot a nemzetiségi vidékek és 10,000 forintot kapjon Pozsony, ha kizárólag magyar nyelvü előadásokat tart. A fönmaradó 30,000 forinttal pedig támogassa a kormány Szegedet 3000 forinttal, és azokat a kis társulatokat, amelyek 10—20 előadást tartva vándorolnak községről-községre az országban.

Esküvő. *Dudits* Andor, a jeles festőművész febr. 12-ikén vezeti oltárhoz, *Pécsi* Steffy úrhölgyet, a budapest-terézvárosi plebánia templomban. — Dr. *Szterényi* Sándor miniszteri fogalmazó, a «Magyar Iparoktatás» szerkesztője, eljegyezte *Dobál* Margit úrhölgyet, Dobál Antal, a kolozsvári szabadelvűpárt egyik vezérférfiának, s előkelő ügyvédnek leányát.

Műkincsek a tenger fenekén. A görög sziget tengerben a multkoriban Afrodite szigeténél, Kytherénél, a mai Cerigónál búvárok régi görög szobrokra és egyéb műkincsekre bukkantak. Egy régi görög iró megemlíti, hogy azon a helyen elsülyedt egy gálya, a melyen a művészi tárgyakat szállitották s azért azt sejtik, hogy a kihalászott szoborművek az ó-korban elsülyedt gályáról valók. Athenből megint egy másik bronzszobor kiemelését jelentik. Ez egy életnagyságú Hermesz-szobor. Több hibátlan apró bronz szobrot is találtak.

A straszburgi székesegyház kijavítása. *Strasburg* város községtanácsa elhatározta, hogy a város világhirű székesegyházát, a Münstert, melyet a város ostromakor a poroszok 1870-ben nagyon megrongáltak, kijavíttatja. A nagy munka húsz esztendeig fog tartani s 2.253,000 koronát szavazott meg rá a községtanács, de ezenkívül még anyagi támogatást és hozzájárulást kér Elzász-Lotharingiától és az egész német birodalomtól is, mert a straszburgi székesegyház nemcsak a városnak, de az egész németségnek műkincse.

Mindennemü szépséghibákat biztos sikerrel gyógyit *dr. Palócz I.* v. kórházi orvos, specialista, kozmetikai intézetében, Budapest, VIII., Kerepesi-út 10. Rendelés d. e. 10 órától d. u. 6 óráig. Levelekre kimeritő válasz. Gyógyszerekről gondoskodik.

Rheuma, csuz, köszvény és **epekőbajok** biztosan gyógyithatók a tudományos alapon álló Dr. Rissoféle *czitromnedv kurával.* Ismertetést ingyen és bérmentve küld *Szabady János* gyógyszerész Budapesten, Damjanich-utcza 2/c.

HALÁLOZÁSOK.

Elhúnytak a közelebbi napokban: Ortutay Gyula, a jószáshelyi kerület országgyűlési képviselője, meghalt Aradon. Ortutay közelebb jelentéktelen pattanást kapott a nyakán, mely elmérgesedett s az operáczió halált hozóvá lett. Ortutay 1850-ben született Szabadhelyen Aradmegyében. Előbb Nagy-Halmágyon, aztán Aradon főszolgabíró volt, 1896-ban aztán a jószáshelyi kerület országgyűlési képviselőjévé választotta szabadelvű programmal. — Halasy Ede, Komárommegye volt első alispánja, volt országgyűlési képviselő, 90 éves korában, Bogotán. — Inkey László, volt zalamegyei országgyűlési képviselő, 71 éves korában, Budapesten. — Id. losonczi Farkas Károly, a régi múltban több megye táblabírája, Borsodmegyének három izben főszolgabírája, törvényszéki és árvaszéki elnöke, Miskolcz városának 12 éven keresztül főpolgármestere, volt országos képviselő. 81 éves korában, Nyiregyházán. — Kontrav Mihály, nagyprépost, az eperjesi gör. kath. székeskáptalan főnöke, életének 70-ik évében. Jótékonyságáról volt nevezetes s különösen iskolai czélokra áldozott sokat. — Szaboljevits Mihály, bajai közjegyző, volt országgyűlési képviselő, 65 éves korában. — Borsodi Latinovics Lázár, 48-as honvéd, később cs. és kir. huszárfőhadnagy, nyug. kataszteri biztos, Borsod nagyközség bírája, 72 esztendős korában, Borsodon. — Skribanek Ödön, régi vörössipkás honvéd, Bikity község orvosa, 70 éves. — Szabó Lajos, a «Keller és Szabó» czég volt beltagja, 65 éves, Budapesten. — Obeskó Zsigmond, a pécsi kereskedők nesztora, 48-as honvédtiszt, Pécsett. — Rákótzi Parcsetics Ottó, méntelepi százados, a palini teleposztály parancsnoka, 43 éves, Palinban. Az irodalommal is foglalkozott, s egy drámáját a debreczeni szinház évek előtt sikerrel adta elő. — Kornisi és pestoini báró Kloch Károly, a kassa-oderbergi vasút forgalmi főnöke, 52 éves, Zsolnán. — Kuklay János, fővárosi bizottsági tag, 76 éves korában. Az elhunytban Vértesi Arnold irótársunk apósát, Kuklay Béla kir. műszaki tanácsos pedig atyját gyászolja. — Nagybócsai Sárközy Pál, földbirtokos, Pestmegye volt esküdtje és bizottsági tagja, 68 esztendős, Tápió-Szelén. — Halasy Béla, tanár, Nyitrán, — Baritz Oktáv, naszódi főgimnáziumi tanár, 68 éves korában. — Dr. Frühmond Imre, bányaorvos, Pécs város tiszteletbeli főorvosa, Pécs-Bányatelepen, 41 éves korában. — Géczy György, nyug. cs. kir. udvari ajtónálló, 64 éves, Budapesten.

Miletics Szvetozár, a híres szerb izgató, meghalt Verseczen, 75 éves korában. Egész életében harczolt minden ellen, a mi csak magyar: 1848-ban fegyverrel, később «Zasztava» czimű lapjában s mint képviselő az országgyűlésen, Ujvidék 1861-ben polgármesterré választotta, 1865-ben a bassahidi kerület képviselőnek küldte föl. Izgatásai miatt sokszor törvény elé állitották, s mikor a szerb-török háború idején még katonaságot is kezdett toborzani Szerbiának magyar területen, elitélték öt évre. Már évek óta csöndes ember volt, izgalmas szereplése és életmódja agyát támadta meg. A híres izgatónak azonban sok híve maradt. Holttestét Ujvidékre vitték, egykori szereplése szinhelyére, s ott február 6-án nagy gyászpompával temették el. Szobrot is akarnak állitani neki Ujvidéken. Erre az első összeget, 600 koronát, az ujvidéki szerb egyházközség szavazta meg.

Gr. Hunyady Kálmánné, szül. Buol-Schauenstein grófnő, az udvari főszertartás-mester neje, Bécsben, s az ivánkai családi sirboltban temették el. — Özv. Hrabkovszky Sándorné, szül. Mahrhoffer Anna, 74 éves korában, Budapesten. Az elhunytban Hamvai Sándor, a Józsefváros előljárója édesanyját gyászolja. — Weninger Vinczéné, a magyar hitelbank néhai igazgatójának özvegye, 78 éves korában, Budapesten. — Özv. Hermann Józsefné, azelőtt özv. Marx Jánosné, Marx János miniszteri tanácsos és államvasuti igazgató édes anyja, 69 éves korában Budapesten. — Özv. Czájlik Alajosné, szül. Saly Johanna, életének 76-ik évében Nagy-Szalontán, s nagy család gyászolja. — Özv. Marsovszky Győzőné, szül. Pongrácz Ottilia, 55 éves korában, Felső-Vadicsón. — Barcsházai Capdebó Gézáné, született Korbuly Kornélia, 62-ik évében, Aradon. — Özv. Szabó Gusztávné, szül. Medveczky Alexia, Magyar-Láposon, 78 esztendős korában. — Özv. Kocsi Sebestyén Antalné, szül. Kenessey Kamilla, Budapesten, 56 éves korában. Farkas János, a képviselőház terembiztosa, anyósát gyászolja az elhunytban. — Ajtay Jánosné, szül. Hlavathy Ilona, m. kir. erdész neje, 37 éves, Ó-Kemenczén és Ungváron temették el. — Özv. Schnell Lipótné, szül. Mikos Janka, Komáromban, 60 éves korában. — Özv. Harangi Mórné, szül. Sugár Fanny, 82 éves korában, Mező-Kövesden.

Szerkesztői üzenetek.

Brassó, S. B. Az európai államok seregeinek béke állománya öt millió ember, mely létszám háború esetére 15 millióra emelhető. A lakosság számát tekintve, Dánia béke idején aránylag legtöbb embert, Anglia pedig legkevesebb embert tart fegyver alatt.

Eger, M. L. Az általános pénzhiány daczára a franczia pezsgő-gyárak a múlt évben folyó évi július végéig 30 millió üveggel többet adtak el, mint harmadéve. A franczia pezsgő kétharmadát Oroszországban fogyasztják el, hol a legolcsóbb pezsgő üvegenként 15—20 frankba kerül. Nevezetes tünemény az is, hogy a thea ára a khinai háború kitörése óta tetemesen alább szállt. Ez pedig onnan van, hogy Anglia az európai piaczokat Indiában termesztett theával árasztja el, mely minőségre nézve a khinai theát felülmulja.

A hazatért. Elbeszélés. Nem sikerült annyira, hogy közlésre alkalmas volna. Különben is nehéz tárgyat választott; de annyi látszik, hogy érző szive van s eléggé jól el is tudja azt mondani, a mit akar. Ha valaki álnevet használ, nem szükség annak latinnak lenni. Az ily szokásokat felesleges követni.

Jégvirágok. Van nehány hangulatos sor ez apró versekben; de a szerző csattanónak rendesen valami erőszakolt, hamis képet keres, a mi tönkre teszi valamennyit. Néhol a nyelv is szörnyü nyakatekert, mint például az I. számúnak második versszakában.

SAKKJÁTÉK.

2208. számu feladvány. Feigl M.-tól.

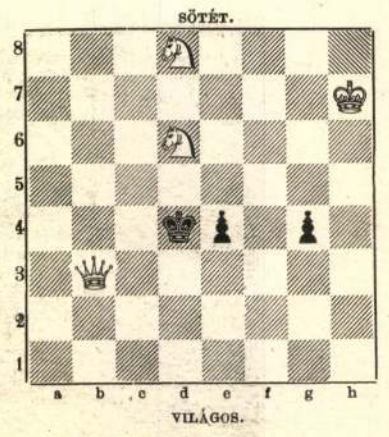

Világos indúl s a harmadik lépésre matot mond.

A 2188. sz. feladvány megfejtése Colpa J.-től.

Világos.	*Sötét.*	*Világos.*	*a.*	*Sötét.*
1. Fg7—d4	Kf5—e6 (a)	1. —	—	Kf5—e4 (b)
2. Hh5—g7 †	K—e7—d5	2. Hg4—f2 †		K—d5—f5
3. V v. Hg4—f6 mat.		3. H v. V mat.		

Világos.	*b.*	*Sötét.*
1. —	—	Kf5—g4:
2. Fd4—c3 †		t. sz.
3. H v. V mat.		

Helyesen fejtették meg: *Budapesten:* K. J. és F. H. — Andorfi S. — Kovács J. — *Csomonyán:* Németh Péter. — *Lipótvártt:* Hoffbauer Antal. — *Bakony-Szentlászlón:* Szabó János. — *A pesti sakk-kör.*

KÉPTALÁNY.

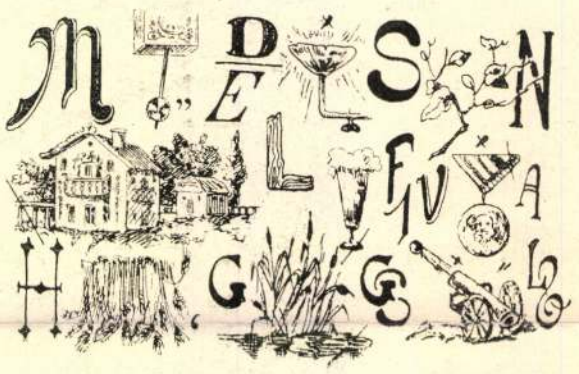

A «Vasárnapi Ujság» 2-ik számában közölt képtalány megfejtése: *A nagy gondok jó tulajdonsága, hogy megemésztik a kisebb gondokat.*

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
Szerkesztőségi iroda: Budapest, IV., Kaplony-utcza 9.

8915

A **Ferencz József** keserüviz
az egyedül elismert
kellemes izü, természetesen hashajtó szer.

9026

Báli modellek
fiatal és idősebb hölgyek részére, valamint az őszi és téli idényről visszamaradt **utczai modellek**, továbbá **őszi és téli kabátok** minden elfogadható áron eladatnak **Fischer Julia és társa** női ruhatermében, **Budapest, IV., Koronaherczeg-utcza 18.**

8934
Egyetlen zenemü folyóirat a
Zenélő Magyarország Megjelenik minden hó 1 és 15-én mindenkor 10—10 oldal zenetartalommal, magyar dal, műdal, opera, táncz- és salonzene legkiválóbb ujdonságaival, zongora és hegedüre. Ara negyedévi 6 füzetre 3 korona.
Ugyanott bárhol megjelent zenemü megrendelhető:
A «Zenélő Magyarország» kiadóhivatala Budapest, VI., Csengery-utcza 62.
Mutatványszámot ingyen és bérmentve küldünk.

teljesen kiképezni magát, hogy ezekből majdan a budapesti egyetemen előadásokat tarthasson.

Időközben bejárta egész nyugati Európát és Svédország, Norvégia nagy részét is. A nagy és váltakozó benyomások alatt fejlődtek Pekár képességei, ismeretei, tapasztalatai. A budapesti lapokkal állandó összeköttetést tartott fenn, novellákat, útirajzokat irt és neve csakhamar jóhangzású lett mind a közönségnél, mind az irói körökben. Fordított angolból, francziából, oroszból. Utazásairól két kötetes könyvet irt, melyben nagy világismeret, gondolkodó elme és eleven megfigyelés nyilatkozik. 1894 óta, mikor első kötete megjelent, megirt 31 kötetet, melyekből most kerül közre a 16-ik kötet. Egyik jeles műve, «*Don Juan*», tüzetes tanulmány a spanyol Don Juan-legendáról s érdekesen mutatja ki annak nyomait és változatait más nemzeteknél is. Elbeszéléseit, melyeket átgondoltan készit, s melyek mindig mélyebb eszmekörben forognak, az olvasók szivesen fogadják.

Önállóan megjelent munkáit a következő sorozatban foglalhatjuk össze: «*Dodo főhadnagy problemái*» (1894), «*Homályban*» (1894), «*Lavina*» (regény, 1895), «*Az arany keztyűs kisasszony*» (1896), «*Hatalom*» (regény, 1897), «*A szoborszép asszony*» (elbeszélés, 1897), «*Délen és Éjszakon*» (2 kötet, uti rajzok, 1898), «*Az esztendő legendája*» (1899), «*A jukker leány és egyéb esetek*» (1899), «*Don Juan*» (1899), «*Livio főhadnagy*» (regény, 1899).

Egyik kedvencz alakjából, Dodo főhadnagyból vigjátékot irt s 1899-ben több derült estét szerzett vele a Vigszinház közönségének. Az *Uránia-szinház* látogatóinak pedig aligha nem a legkedveltebb irója. Bizonyos műfajt honosított itt meg az ismeretek bővitésére. «*Spanyolország*» czimű látványossága mozgó fényképeivel, pompás vetített képeivel és a kisérő szöveggel az Uránia egyik leginkább felkapott darabja. Most pedig a «*XIX. század*» tölti meg mindannyiszor az Urániát, valahányszor előadják. Egészen új módja nyilatkozik ebben a történeti előadásnak. Egy század fő eseménye 250 vetitett képben vonul el a néző előtt s az időszakok hangulatait a nagy zeneköltők, Beethoven, Chopin, stb zenéje fejezik ki. Pekár szintén az Uránia számára irja a «*Táncz*» látványos darabot, mely a táncz egész történetét felöleli, különös tekintettel a magyar tánczra.

PEKÁR GYULA.

A MŰCSARNOK TÉLI TÁRLATÁBÓL.

A Műcsarnok téli tárlatának festményeiről, szobrairól egy album jelent meg,* melyet a képzőművészeti társulat tagjai erre az évre tagsági illetményül kapnak az eddigi műlapok helyett. A kiállításból 52 műtárgy fotografia után készült másolatát adja. Szövegét Lyka Károly irta. Az albumból mutatványul közlünk egy pár képet.

A kiállításon *Munkácsy* Mihálylyal is találkoztunk. Az elhunyt mester özvegye két kisebb életképet küldött haza a művész hagyatékából, bizonyára az utolsó évekből származókat, mikor az alkotó lelket már zsibbasztani kezdte a végzetes kór. De Munkácsy ránk nézve művészetének minden fordulatában műtörténeti érdekesség, kezdetén, fényén és megrázó hanyatlásán. A két kis életkép közül egyik egy kis franczia paraszt lány, a mint boros palaczkot szorit jobb karja alá, míg a két kezét egy tálcza veszi igénybe, melyen poharat visz a palaczkhoz. A mester ecsetjének, jellemzésének sok erejét ismerjük fel a képen. A másik festmény, «*Anyai örömök*», bágyadtabb. Meghatottan nézzük benne egy nagy művész alkonyát. Visszaemlékezések a kedves, napfényes időkre, visszaidézése a múltnak. Talán a borongó léleknek jól esett elszállni a meleg szobába, a fölterített barátságos asztalhoz, mely párisi életképein annyiszor szolgál keretül pompás és derült jelenetekhez. A kis gyereket, ki ártatlanúl, édes elbámulásban szemléli a történőket, és tipikus alakja a nagy művész több képének, ismét lefestette. Itt idyll szemlélője, a mint az édes anya egy még kisebb, repeső testvérkét tánczoltat ölében s boldog vidámságát leli benne. Az anya a kis gyermekkel egy nagy drámában is ott emelkedik ki a Pilátustól Krisztus halálát követelő bősz tömeg fölött, mint a részvét, a gyöngédség epizód-alakja. Az életképen szólnak, éreznek: a boldog anya, a kicsike, gajdoló gyerek a mama keze közt és a másik gyerek, ki féltékenyül nézi, hogy nem csak egyedül ő kedves már a mamának. A három arczon Munkácsy hatalmas kifejező ereje szól, beszél és a boldogság hirdetője. Mégis úgy tetszik, egy nagy tehetség sír vissza az egész képről. Talán szinvesztett és bizonytalan az ecset? De a szinekben, az ecset vezetésében ki ne ismerne Munkácsyra? Hanem a művész már türelmetlen, izgatottan dolgozik. Termő ereje hajtja, fárasztja, csak vázlatban veti oda eszméjét.

Spányi Bélának, a természet hangulatának, a magyar föld megfigyelőjének vonzó és találó képe «*Hazatérés az őszi szántásról*». Letarolt már a mező, és barna minden. A szürke alkonyatban csapatok ballagnak haza felé a napi munkából. A nyomukban felszálló por még megvilágosodik az alkony utolsó sugarainál s a homályban fehéren száll fel a földről.

PÁRISI DIVATLEVÉL.

Az idei báli divatot nézve, azt lehetne mondani, hogy szerelmesek vagyunk a csipkébe, a női ruházat e bájos és hivatott díszébe. Párisban ma az estély- és báli öltözék mind csipkeruha. A pointe laçe és pointe de Venise szövetek kivitelét már művészi tökélyre emelték. A mintákat művészek rajzolják és ugyancsak párisi művészek festenek ideális virágokat a minta hézagait kitöltő crêpe de Chine lapokra. A minta körvonalait pedig aranyszálak élesítik ki.

Az alj szabása fent egészen sima, többnyire apró ránczokba rakott, míg lent többszörös dús bodorban képez tölcsér-alakú uszályt. A derekak kivágása csaknem kizárólag à la cour; ujj helyett keskeny bársonyszalagokkal, csipkefodrokkal. Nagyon divatos a bársonyból készült virágdiszítés, összhangba hozva az arany-, ezüst- és aczélpillékkel és a sötét prémszegélyekkel. Ragyogás dolgában pazarnak lehet nevezni az idei divatot. Arany- és strasz-diszek, hermelin- és chinchilla-prémek ékesítik az előkelő párisi toiletteket. Nehány ily mintatoilettet volt alkalmam látni Budapesten is a Monaszterly és Kuzmik czég üzletében s annak hivatott vezetője,

* «*Téli tárlat*» 1900—1901. Az országos magyar képzőművészeti társulat 1901. évi tagilletménye. I. rész. Az orsz. képzőművészeti társulat megbizásából kiadja Singer és Wolfner könyvkereskedése.

AZ ORVOS-SZÖVETSÉG KIÁLLÍTÁSA
ZÁLOGHÁZBAN
MUNKÁCSY MIHÁLY OLAJFESTMÉNYE

Művészet 1902.

volna szabad a pályázatnál tekintetbe jönniök. Ezek a kamarák ily módon a pályázatok terén nemcsak hogy széleskörű tapasztalatokat gyűjtenének, hanem ezeket a tapasztalatokat gyümölcsözően értéke-ithetnék is s minden a művészek kiaknázására irányuló törekvés érvényesülésének gátat vethetnének".

Ez a rövid javaslat kétségkívül egészséges kiindulási pontul szolgálhat a rendkívül fontos kérdés végleges megoldására s mi ezen a helyen első sorban azért reflektálunk reá, mert nagyon kívánatosnak tartanók, ha evvel a kérdéssel a mi művészeink és intéző köreink is foglalkoznának, mert ha valahol, úgy nálunk igazán égető szükség volna a pályázatok ügyének rendezésére.

Ha visszapillantunk csak az utolsó két esztendő művészeti pályázataira, azt látjuk, hogy nem volt közöttük egyetlenegy sem, mely a művészet vagy a művészek — de legtöbbször mindkettő — érdekeinek durva megsértésével ne járt volna, és bizonyos tekintetben bántó hirlapi polemiákat, s úgy a művészeknek, mint az egészséges közvéleménynek fölzúdulását ne vonta volna maga után. Az pedig, azt hiszszük, nem igen szorul bizonyításra, hogy művészeti kérdésekben az ilyen ingerült torzsalkodások nemcsak hogy a legnagyobb mértékben bántók és ízléstelenek, hanem úgy a művészet ügyének, mint a művészek erkölcsi reputációjának is csak kárával járnak.

Ezért tartanók mi szükségesnek, ha végre sikerülne némi világosságot hozni a kérdésbe és az eddigi tapasztalatokon okulva egyrészt megállapítani azokat a vezérelveket, a melyek mellett nyilvános pályázatoknál a művészeti érdekek legjobban megóvhatók volnának, másrészt pedig létesíteni egy olyan fórumot, mely egyedül volna hivatva arra, hogy ezeknek a vezérelveknek az érvényesülését ellenőrizhesse és olyan esetben, a mikor a művészi érdekek veszedelemben forognak, tiltakozó szavát fölemelhesse.

S éppen ebből a szempontból mi még tovább mennénk, mint az „Ornament" javaslattevője és a pályázati föltételek megállapításán, illetve ellenőrzésén kívül még azoknak az elveknek a megállapítását is a kamara hatáskörébe utalnók, a melyek a pályabiróságok összealkotásánál irányadók kell hogy legyenek, mert csakis így látnók biztosítva — már amennyire emberileg lehetséges — azt, hogy a nyilvános pályázatok eldöntésénél kizárólag a művészi érdekek és szempontok érvényesüljenek.

Az persze más kérdés, vajjon éppen egy, a kereskedelmi kamarák mintájára szervezendő művészeti kamara volna-e a legszerencsésebb formája a kérdés megoldásának. Erről természetesen pro et contra sokat lehetne vitatkozni.

De egyelőre nem is ez a fontos. A legfontosabb az volna, hogy az érdekelt körök a kérdéssel komolyan foglalkozzanak, akkor azután a diskussziók során majd csak fölmerülne egy és más olyan javaslat, mely a kérdés szerencsés megoldása mellett, a megvalósítás szempontjából is elfogadható volna.

ELHALT MŰVÉSZEK. — Beckmann Lajos állatfestő (szül. 1822-ben) Düsseldorfban meghalt.

Bodart Henri belga rajzoló, a ki Grévin tanítványa volt, Bruxellesben meghalt.

Boyen Oszkár német festő Nieder-Pöckingben, a Starnbergi-tó mellett meghalt.

Bronnikov tanár, orosz történelmi festő (szül. 1827-ben) meghalt Rómában.

Candidus Harry W. T. festő (szül. 1867-ben) meghalt Münchenben.

Choubrac Alfréd francia festő és rajzoló (szül. 1853-ban) meghalt Párisban.

Dechamps Louis francia festő (szül. 1850-ben) Montélimarban meghalt.

Dutuit Auguste francia festő Párisban meghalt.

Galofre Balduin ösmert kataloniai festő (szül. 1849-ben) meghalt Barcelonában.

Genschov György német tájfestő (szül. 1828-ban) meghalt Düsseldorfban.

Guittet Georges francia szobrász (szül. 1872-ben) meghalt Párisban.

Heyden Adolf műépítész Berlinben meghalt.

Huber Patriz műépítész, a volt darmstadti művészkolonia egyik tagja, Berlinben öngyilkosságot követett el és meghalt 24 éves korában.

Huguet Victor Pierre francia orientalista festő (szül. 1835-ben) meghalt Párisban.

Keitel Ottó német állatfestő és rézkarcoló (szül. 1862-ben) Neu-Pasingban, München mellett meghalt.

Kielvein Ernst német tájfestő meghalt Stuttgartban 38 éves korában.

Kühn Herman tanár, a boroszlói művészeti és ipariskola tanára meghalt.

Linnemann Sándor János tanár, német dekorativ festő (szül. 1838-ban) Frankfurtban meghalt.

Marshall James tanár (szül. 1838-ban) meghalt Lipcsében. Legösmertebb műve a „Tartini álma" című, mely a müncheni Schack-galériában látható.

Mesdag Taco, az ösmert németalföldi tengerfestő bátyja, hetvenhárom éves korában Hágában meghalt.

Molitor Ferdinánd német festő Oberlahnsteinban meghalt.

Reinecke Tivadar német szobrász Berlinben meghalt.

Rinckenbach Ede festő Metzben meghalt.

Salomon Geskel, (szül. 1821-ben) a stockholmi művészeti akadémia tanára, a ki Svédország egyik legkiválóbb művésze és műösmerője volt, Stockholmban meghalt.

Schmalzigaug Ferdinand német festő (született 1847-ben) Münchenben meghalt.

Schwendy Albert tanár és festő 82 éves korában meghalt Dessauban.

Schwoiser Ede tanár, német történelmi festő (szül. 1829-ben) Münchenben meghalt.

Schlic Frigyes tanár, a schwerini nagyhercegi múzeum igazgatója (szül. 1839-ben) meghalt.

Siemiradzki Henrik, hírneves lengyel festő strzalkovi birtokán (Orosz-Lengyelországban) hosszú

MUNKÁCSY MIHÁLY.

175. és 178 Rajzvázlatok a Milton-hoz.

176. A Kálvárián (pasztell).

177. Szénarakodás (tusrajz).

179—188. Tanulmányrajzok.

189. Az „Ecce Homo" nagy olajvázlata.

190. Lakodalmi hivogatók (ónrajz).

191. A Mester egyetlen rézkarcza. [A rézlap és a Mester *utolsó* palettája és ecsetje ugyanezen szám alatt az állványon.]

192—200. Rajzok a Mester vázlatkönyvéből.

201. Milton „Edith"-je (olajv.).

202. Szénarakodás (tusrajz).

203. A „Milton" első ötlete (ónrajz).

204. Rajztanulmány.

205—207. Vizfestmények.
[*Malonyay* Dezső úr gyüjteményéből.]

150. „ „

155—156. Tanulmány (rajz.)

THEODOR RUSSEAU. (Páris.)

151. Tájképvázlat (rajz.)

152. „ „

153. A kikötő. „

154. Tájképvázlat (krétarajz.)

173. „ (vizf.)

C. W. RUPPERT BUNNY. (Páris.)

158—160. Illusztrációk *Malonyay* D. „Fehér Eszter"-jéhez (vizf.)

161. Monotyp. (uj találmányu reprodukczió; olajos lenyomat, mely a fémlapról csak egy példányban jő le.)

162. Jákob küzdelme az angyallal (monotyp.)

Munkácsy Mihály

vod

Herman Lipót. Jegyzetek a képelvezés módjához. Magyar Művészet 1935. 267 – 273. l.
(Leírva és részletfelvételekben bemutatva Munkácsy M. Éjjeli csavargók c. képl.)

Preis-Senkung

Die in unseren Katalogen und Prospekten festgesetzten Preise gelten für das Deutsche Reich und die Schweiz.

Wir senken sie für alle anderen Länder ab 9. September 1935 bis auf Weiteres um

25%.

Verlag für Staatswissenschaften und Geschichte G.m.b.H.

Berlin-Grunewald, Alte Allee 26

Mitte September 1935

Két Munkácsy-emlék

1.

Munkácsy vacsorán volt feleségével. Természetesen, mint rendesen, jelen volt Chaplin is a feleségével. Munkácsy nem fogadott el meghívást, ha Chaplinék is nem voltak jelen.

A vacsoránál a háziasszony ült az asztalfőn, jobbra Munkácsy, mellette Chaplinné, balra Chaplin, mellette Munkácsyné. Borjúkotlettet tálaltak. Munkácsy kedvenc eledelét. Ma jó étvágya is volt, a kotlett különösen ízlett neki. Három szeletet evett belőle.

— Ó, madame, — mondotta a háziasszonynak, csettintve a nyelvével, — ez aztán a kotlett! Ilyen kotlettet életemben nem ettem...

A háziasszony bájosan mosolyog.

Munkácsyné sértődötten felkapja a fejét s Chaplinnére nézve mondja:

— Igen, Miska n'aime pas la cotelette conjugale (nem szereti a házikotlettet).

A kínos csendet a háziasszony töri meg.

— Pedig a kotlettkészítésnek egyszerű a nyitja. Csak mindig friss húst kell hozzá venni, akkor a kotlett kitűnő.

Mindenki felkacag. Chaplinné feléledenedik és diadalmasan néz Munkácsynéra, aki rákvörös lesz s zavartan kapkod levegő után...

2.

Egy péntek este, Munkácsy fogadónapján, már zsúfolva vannak a termek.

Egyszer csak feldúlt ábrázattal, lihegve ront be Oscar Wilde.

— Mi baj? Mit történt?

Munkácsyné int a szolgának, hogy toljon hozzá egy széket.

Wilde elhárító mozdulatot tesz, nagyot fúj és így szól:

— Ó, asszonyom, rémes látványban volt részem, — mondja.

— Képzeljék, a Comédie Française előtt állok és látok felém jönni egy üres kocsit, mely megáll a színészbejáró előtt...

Mindenki várakozásteljesen figyel.

— És képzeljék, az üres kocsiból kiszállott Sarah Bernhard...

Pillanatnyi csönd. Aztán mikor megértették a Sarah híres soványságára való célzást, homéri kacajba tört ki az egész társaság.

Dr. Lázár Béla

Erdei Viktor rajza

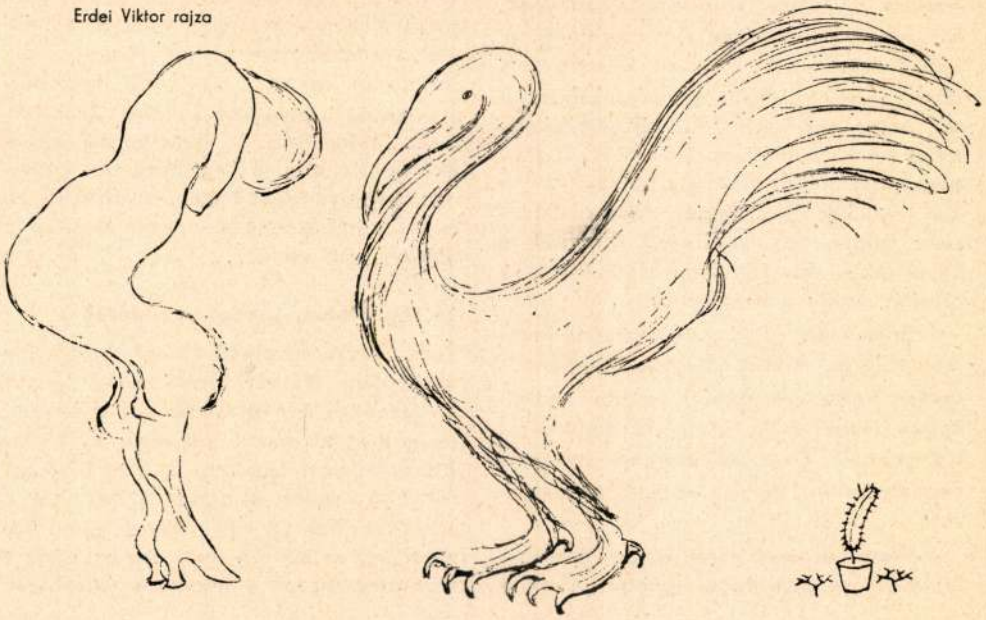

Krix-Krax

1931. I. évf. 1. sz.

Csak a mama iszik kávét.

Egy öregasszony tipeg naponta a kávéházi asztalhoz; kora délután leül, kávét rendel s olvasni kezdi az ujságokat. Valamivel később egy férfi ül az asztala mellé, aki szürke tornacipőkben érkezik. Semmiesetre sem tornász. Nem fiatal és nem öreg. Nem férfi és nem nő. Valami mindebből. Nagyon hasonlít az öregasszonyra. A nénikének apró kalapka díszeleg a feje tetején, de ez csak következtetés. Alkalmasint kalap, mert a fején hordja. De lehetne például gombostűpárna is. Ha a férfi a fejére tenné, nyugodtan leülhetne vele öregasszonynak. Mindenki elhinné neki, hogy nénike. Egész délután ott ülnek, de én még nem láttam, hogy valaha is egyetlen szót szóltak volna egymáshoz. Ülnek. Olvasnak. Késő estig. Napról napra. Évről évre. Délután négy órakor érkezik a nénike, nyolckor felállnak és elsietnek. Mikor elmennek: mintha két szerelvény távoznék a kávéházból, amik odatartoztak. Mint a telefon, vagy a ventillátor.

Tegnap nem jöttek el. Türelmetlenül lestem őket, mindig idegesebben, inzultusnak vettem, hogy felültetnek. Nevetséges. Hogy jövök én ahhoz, hogy miattuk izguljak? Csak nem betegek, hé, pincér, mi történt, mi van az öreg házaspárral?

— Nem házaspár azok, kérem, dehogyis, anya és gyermeke, kérem! Csak a mama iszik kávét, nagyon szegények, kéremalássan. Jövök!

Szólt és elrohant az asztalok tömkelegében.

Kisgazdák a kávéházban.

Egyik legszorgalmasabb kávéházi vendég sokorópátkai Szabó István. A volt miniszter. Mindennapos vendége a Baross-nak. Minden ujságot elolvas, pártállásra való tekintet nélkül. Se lát, se hall a kávéházban. Olvas. Akkurátosan. Elejétől végig. A lap dátumán kezdi s az utolsó oldal legutolsó során, a nyomdaigazgató nevén végzi. Tegnap beállított hozzá Kunapé. Megállt, valamit dörmögött s amikor nem kapott választ, leült. Sokoró rá se néz. Kuna Pé meg nézi gyermeteg szemekkel Sokorót, amint olvas... Nézi, nézi. Le nem venné róla a szemét. Az meg rá sem hederít. Úgy olvas s úgy pöfékel hozzá, olyan kegyelmes közömbösséggel, mintha Kunapé a világon sem volna...

Ne félj, Helén, jönnek a rendőrök.

Egy körúti moziban ültünk karácsony másnapján. Német filmet adtak, német színészekkel, német trükkökkel. A szorongásig megtelt mozit túlfűtötte az olcsó, sherlokholmesi izgalom. Az egyik képben egy rendőrt elfognak a banditák s épp készülnek rá, hogy agyonlőjjék. Röhögni kell a dühtől, mire szedik ezek a díszes moziházak a néptől a verejtékes

Munkácsy Mihály

MUNKÁCSY Mihály: Emlékeim. Budapest, Amicus, 1921.

TI ATLASZ,

emzetek, fajok és országok ki-
tása nyujtja a leghelyesebb fo-

asz csak korlátolt példányszámban
ba egyáltalán nem kerül. Rendelte-
ág politikai tájékozottságát elő-
zséggel küldünk meg egy példányt,
- és kötelezettségmentesen, ha an-
ólapon egy héten belül kéri.

hogy ez a hasznos tájékoztató se-
zését, vagyunk

teljes tisztelettel

MAGYAR SZEMLE TÁRSASÁG
EGYETEMES TÖRTÉNETÉNEK
KIADÓHIVATALA

Munkácsy Mihály

L. K. – Egy szobvirág, amely nincs (Az elfelejtett Munkácsy.) Új Idők 1902. máj. 11.

(Művészet 1902. 230. l.)

Munkácsy Mihály

Francia nyelvű önéletrajza, mely saját kezűleg Denis Séra gyűjteményében, ebből egy oldal a repr.

Képzőművészet 1929.

19.7.99.l.

Nagybánya és az impresszionizmus

meg. A Majális későbbi értékei és eredményei csírájukban megtalálhatók. A napsugár egyelőre még csak a háttérben játszadozik, de a két alaknak a természettel való viszonya rendkívül közvetlen és bensőséges. Ember és környezet egy nagy akkordban olvad össze. Szinyei gyengéd kolorizmusa diadalát üli a képen: az akkori festői, színes divat sok apróságát változatos harmóniában fogja össze, anélkül, hogy a nagy egységet megbontaná. A színezésben Böcklin álmai csengenek vissza, tompítottabb, delikátabb formában, a tónus biztos egysége pedig a Courbet-vel töltött előző nyár tapasztalataira vall. Mindkét hatás csak távolról cseng, a fiatal művész ezzel a vásznával önálló formanyelvet épített, melybe a korszerű hatások messziről, de fejlődésileg vele egyszintről szólnak bele. Münchenre csak az érzelmes, derűs tárgy emlékeztet, melynek különben az alakok csendéletszerű fínomsága mellett sok jelentősége nem volt.

Szinyei pályájának alakulásában

Munkácsy Mihály

Német csodabogarak Munkácsy Mihályról. Írta L. Új Idők, dec. 25.

1904.

(Művészet 1905. 71. l.)

Norddeutsche Backsteindome. Aufgenommen von **Albert Renger-Patzsch,** beschrieben von **Werner Burmeister.** Reihe Deutsche Dome. 48 Seiten Text und 128 Tafeln. Deutscher Kunstverlag, Berlin W 8.

In Ganzleinen RM 24.—

Nicht die eigentlichen Dome im strengen Wortsinne bilden den Inhalt des Buches, sondern eine frei gewählte Reihe eindrucksvoller Kirchenbauten. Gerade hierdurch ist eine Bilderfolge von unerhörter Lebendigkeit und Eindringlichkeit entstanden, die in dem reichen Wechsel von Domen, Kloster- und Pfarrkirchen aus verschiedenen deutschen Stammesgebieten eine bisher großenteils unbekannte und in vollendeter Form vorgetragene Anschauungswelt allen Freunden der Architektur wie der Lichtbildkunst erschließen soll.

Das Werk enthält Aufnahmen von Kirchen folgender Orte:
Brandenburg, Breslau, Chorin, Danzig, Doberan, Frankfurt a./O., Gadebusch, Greifswald, Havelberg, Jerichow, Kolberg, Lübeck, Lüneburg, Marienwerder, Prenzlau, Rostock, Salzwedel, Schwerin, Stargard, Stendal, Stralsund, Tangermünde, Wilsnack, Wismar.

Interessenten: Alle Gebildeten.

Munkácsy Mihály

Czobor Béla. Krisztus Pilátus előtt. Munkácsi Mihály festménye Budapesten. A nagyhírű művész tiszteletére rendezett ünnepélyek emlékeül. (Ívrét, 35 lap és 2 fénynyom. tábla.) Bpest, 1882. Franklin-Társ. nyom.

118

VIII. évf. Budapest, 1905. április 15. 1. sz.

Műcsarnok

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat hivatalos értesítője

Választmányi ülés 1904 december 9-én.

Jelen voltak: *Forster* Gyula báró elnöklése mellett *Basch* Gyula, *Benkő* Kálmán, *Hausz-mann* Alajos, *Jendrássik* Jenő, *Kallós* Ede, *Kann* Gyula, *Knopp* Imre, *Kriesch* Aladár, *Lederer* Sándor, *Ligeti* Miklós, *K. Lippich* Elek, *Márk* Lajos, *Nádler* Róbert, *Poll* Hugó, *Révai* Ödön, *Stetka* Gyula, *Telcs* Ede, *Ujváry* Ignác, *Végh* Arthur és *Zala* György választmányi tagok. A jegyzőkönyvet *Ambrozovics* Dezső titkár vezette.

Napirend előtt az elnök meleg szavakkal emlékezett meg *Pucher* József műépítésznek, a Társulat pártfogó tagjának a haláláról és javaslatára a választmány kimondotta, hogy az elhunyt emlékét a jegyzőkönyvben is megörökíti és a családhoz részvétiratot intéz.

Az elnök az ülést megnyitván, a jegyzőkönyv hitelesítésére *Kriesch* Aladár és *Végh* Arthur választmányi tagokat kérte föl.

Az igazgatói jelentés fölolvasása után a választmány rövid eszmecsere kapcsán köszönettel tudomásul vette a vallás- és közoktatásügyi miniszternek az állami aranyérmek kiadásának a Téli Tárlatokra való áthelyezéséről és egy második állami aranyérem alapításáról szóló leiratait és fölkérte a Társulat összes művészeti szakbizottságait, foglalkozzanak azzal a kérdéssel, hogy lehetne megoldani azt, hogy az összes kitüntetéseket és díjakat egy és ugyanaz a pályabíróság ítélje oda és erre vonatkozólag az igazgatóság utján terjesszenek javaslatot a választmány elé.

Ezután a választmány a Munkácsy-szobor ügyében fölhatalmazta az igazgatóságot, hogy a szobor fölállítása iránt a szükséges előkészítő lépéseket tegye meg, a szoborra vonatkozó pályázati hirdetést dolgozza ki és jóváhagyás végett terjesze a választmány elé. Ezenkívül fölkérte az igazgatóságot arra is, hogy egy Munkácsynak emelendő síremlék ügyében is tegyen konkrét javaslatot.

A tervezett Lotz-kiállítás és Lotz Károly emlékének a méltó megörökítése tárgyában az igazgatóság által tett előterjesztés kapcsán a választmány mindenekelőtt kimondotta, hogy a család ama kérésével szemben, hogy a Társulat engedje át a Műcsarnok helyiségeit a családnak egy, Lotz hátrahagyott műveiből rendezendő *kizárólagos hagyatéki kiállítás* céljaira, annál a kegyeletnél fogva, amelylyel Lotz Károly emléke iránt viseltetik, megmarad eredeti elhatározása mellett s a tervezett nagyszabásu Lotz-kiállítás eszméjét nem ejti el. Megnyugtatásul azonban megjegyzi, hogy a kiállítás keretében csak a hagyatéki művek eladását engedi meg.

Lotz Károly emlékének méltó megörökítése tárgyában az igazgatóság azt a javaslatot terjesztette a választmány elé, hogy küldjön ki egy Lotz-emlékbizottságot, mely egy Lotznak emelendő emlékszobor költségeinek a beszerzése iránt tegyen javaslatot. A szobor helyéül az igazgatóság a Munkácsy-szoborral együtt a Műcsarnok előtt levő teret ajánlotta. A választmány az igazgatóság javaslatát egyhangulag elfogadta és a Lotz-emlékbizottság teendőivel az igazgatóságot bízván meg, a Társulat nevében a Lotz-szoborra *2000 koronát szavazott meg.*

Végül a választmány az igazgatóság javaslatára fölkérte *Kriesch* Aladár festőművészt és a választmány tagját, hogy a Társulat 1905. évi rendes közgyülésén Lotz Károlyról emlékbeszédet tartson és hálás köszönettel vette tudomásul a jelenlevő *Kriesch* Aladár abbeli nyilatkozatát, hogy a föladatra kész örömmel vállalkozik.

A báró Forster-féle Vaszary-díj pályabíróságába a választmány titkos szavazás útján a következőket választotta be: *Basch* Gyula, *Benczúr* Gyula, *Bihari* Sándor, *Dudits* Andor, *Vaszary* János, *Zala* György, *Andrássy* Tivadar gróf, *Forster* Gyula báró és *K. Lippich* Elek.

A Rökk-jutalom pályabíróságába a választmány titkos szavazás útján a következőket választotta be: *Benczúr* Gyula, *Bihari* Sándor, *Stetka* Gyula, *Ujváry* Ignác, *Zala* György, *Forster* Gyula báró és *K. Lippich* Elek.

Végül *Poll* Hugó javaslatára a választmány kimondotta, hogy a jövő évtől kezdve az eddig rendezni szokott karácsony-ujévi kiállításokat megszünteti.

Választmányi ülés 1905 január 10-én.

Jelen voltak: *Forster* Gyula báró elnöklése mellett *Basch* Gyula, *Benczúr* Gyula, *Benkő* Kálmán, *Bihari* Sándor, *Dudits* Andor, *Dessewffy* Arisztid, *Hauszmann* Alajos, *Hegedüs* Sándor, *Jendrássik* Jenő, *Kallós* Ede, *Kann* Gyula, *Karlovszky* Bertalan, *Knopp* Imre, *Kohner* Adolf dr., *Lederer* Sándor, *K. Lippich* Elek, *Nádler* Róbert, *Stetka* Gyula, *Szitányi* Géza, *Telcs* Ede, *Ujváry* Ignác, *Wágner* Géza dr. és *Zala* György választmányi tagok. A jegyzőkönyvet *Ambrozovics* Dezső társulati titkár vezette.

Az elnök az ülést megnyitván, a jegyzőkönyv hitelesítésére *Benczúr* Gyula és *Kohner* Adolf dr. választmányi tagokat kérte föl.

Az igazgatói jelentés, valamint a Téli Kiállításon odaitélt díjakról szóló előterjesztés tudomásulvétele után a titkár előadta, hogy százkét erre jogosult társulati tag rendkívüli közgyűlés összehívását kérte, melynek egyetlen tárgya *Both* Menyhért és *Tóth* István társulati művész-tagoknak alapszabálymódosító s egy különálló műbíráló-bizottság létesítését célzó indítványa. Ennek kapcsán előterjesztette, hogy az igazgatóság azt javasolja a választmánynak, hogy a közgyűlésnek az indítványt elfogadásra ne ajánlja, s az igazgatóság javaslatának a megokolását egész terjedelmében fölolvasta. A választmány az igazgatóság javaslatát a megokolással együtt egész terjedelmében egyhangulag a magévá tette, és kimondotta, hogy a rendkívüli közgyűlést február hó 12-ére kívánja összehívatni.

A tervezett Lotz-kiállítás ügyében a választmány tekintettel arra, hogy a család, bár a kizárólag hagyatéki kiállítás eszméjétől időközben elállott, de olyan kérésekkel fordult a Társulathoz, amelyeknek a teljesítését a Társulat alapszabályai kizárják, az igazgatóság javaslatára kimondotta, hogy így állván a dolgok, visszatér a család eredeti kérésére, és a Műcsarnok összes helyiségeit átengedi a családnak abból a célból, hogy bennük az általuk kontemplált kiállítást a Társulattól teljesen függetlenül és a Társulat minden hivatalos beavatkozása nélkül tetszése szerint rendezhesse. A további részletek megbeszélését a választmány az igazgatóságra bízta.

Ezután a titkár fölolvasta *Szmrecsányi* Miklós dr. nyugalmazott miniszteri tanácsos levelét, amelyben a külföldi kiállítások miniszteri biztosi állásáról történt lemondását közli, továbbá előterjesztette azokat az intézkedéseket, amelyeket a Társulat összes művészeti szakbizottságai a lemondás következtében szükségeseknek tartottak. A választmány a lemondást a legmélyebb sajnálattal tudomásul vette, és ismételten hálás köszönetet mondott *Szmrecsányi* Miklós dr.-nak eddig kifejtett buzgó és önfeláldozó működéséért. Úgy lévén értesülve, hogy a lemondást a vallás- és közoktatásügyi miniszter már el is fogadta, a választmány céltalannak tartotta azt, hogy kísérletet tegyen abban az irányban, hogy Szmrecsányit lemondásának a visszavonására bírja, és így a lemondást legnagyobb sajnálattal tudomásul vette. Ezenkívül az összes művészeti szakbizottságok által foganatosított intézkedéseket jóváhagyólag tudomásul vette.

A titkár ezután előterjesztette az igazgatóságnak a díjkiosztó pályabíróságok egységesítésére vonatkozó javaslatát, amelyet a választmány egyhangúlag a magáévá tett, és kimondotta, hogy a javaslat foganatosítás előtt a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel is jóváhagyás végett közlendő.

A Munkácsy-síremlék ügyében a választmány az igazgatóság javaslatára kimondotta, hogy a Munkácsy-szoborra begyűlt összegek időközi kamatait, melyek eddig körülbelül 2100 koronát tesznek ki, átengedi a síremlék céljaira és megbízza az igazgatóságot, hogy ennek az összegnek a gyarapítására már most tegye meg a szükségeseknek mutatkozó lépéseket és különösen kísértse meg a hozzájárulásra az államot és a székesfővárost fölkérni.

Választmányi ülés 1905 február 23-án.

Jelen voltak: *Forster* Gyula báró elnöklése mellett *Basch* Gyula, *Bárczy* István, *Benkó* Kálmán, *Hegedüs* Sándor, *Kammerer* Ernő, *Kann* Gyula, *Lederer* Sándor, *Márk* Lajos, *Knopp* Imre, *Poll* Hugó, *Révai* Ödön, *Ujváry* Ignác, *Vaszary* János, *Végh* Arthur és *Zala* György választmányi tagok. A jegyzőkönyvet *Ambrozovics* Dezső társulati titkár vezette.

A napirend előtt az elnök meleg szavakkal emlékezett meg arról a nagy veszteségről, amely *Menzel* Adolf halálával nemcsak Németországot, hanem az egész művelt világot sújtotta. Fölkérésére a titkár előterjesztette, hogy amint Menzel haláláról értesült, azonnal táviratban fölkérte *Paczka* Ferenc Berlinben élő magyar festőművészt, hogy a Társulat részvétét úgy a család, mint az ottani művész-egyesületek előtt tolmácsolja, és az elhunyt művész ravatalára a Társulat nevében koszorút helyezzen. Paczka a meg-

bízásban pontosan el is járt és jelentette, hogy a Társulat koszorúját a berlini művész-egyesületek után harmadiknak tette le a ravatalra, és a Társulat nevében úgy a temetésen, mint az ezt követő gyászünnepségen a császár nevében kapott meghívásra résztvett. Hozzátette még levelében azt is, hogy a Társulat részvéte az ottani körökben nagyon jó hatást tett, mert a külföldről a Társulaton kívül csak a bécsiek voltak képviselve. A választmány a titkár előterjesztését jóváhagyólag tudomásul vette, és az elnök javaslatára egyhangúlag kimondotta, hogy Menzel Adolf emlékét a jegyzőkönyvben is megörökíti. Paczka Ferencnek pedig szíves fáradozásáért köszönetet mond.

Ezután az elnök az ülést megnyitván, a jegyzőkönyv hitelesítésére *Ujváry* Ignác és *Végh* Artur választmányi tagokat kérte föl.

Az igazgatói jelentés, és egy a nemzetközi kiállításra és a magyar művészetnek az ezévi külföldi nemzetközi kiállításokon való részvételére vonatkozó miniszteri leirat fölolvasása és tudomásulvétele után, a titkár fölolvasta *Szelényi* Aladár dr. ügyvéd egy levelét, valamint özvegy *Munkácsy* Mihálynénak a levélhez csatolt és elaggott s munkaképtelen művészek valamint ezek özvegyeinek és árváinak a segélyezése céljából tett 200.000 koronás nagylelkü alapítványára vonatkozó alapítólevelét, melynek tartalmát a választmány hálás örömmel vette tudomásul, és egyhangúlag kimondotta, hogy az alapítvány kamatainak a kezelésére a legnagyobb készséggel vállalkozik. Ezenkívül ugyancsak egyhangúlag kimondotta azt is, hogy özvegy Munkácsy Mihályhéhoz a nagylelkü alapítványért hálairatot intéz, *Szelényi* Aladár dr. ügyvédnek, valamint *Kammerer* Ernő miniszteri tanácsosnak, a Szépművészeti Múzeum igazgatójának pedig az alapítvány létesítése körül kifejtett buzgó közreműködéséért hálás köszönetet mond.

Ezután a titkár előadta, hogy a választmány legutóbbi ülésén százkét társulati tag irásban beadott kérésére kimondotta, hogy a *Both* Menyhért és *Tóth* István társulati művésztagok által beadott indítvány tárgyalására 1905 február hó 12-ikére rendkívüli közgyűlés hivandó össze. Időközben az igazgatóság, tekintettel a rendkívüli közgyűlés összehívásának a tetemes költségeire, értekezletre hívta össze a rendkívüli közgyűlést kérő iv aláiróit, hogy meggyőződjék róla, vajjon azok a nem-művésztagok, akik az ivet aláirták, tisztában vannak-e az indítvány tartalmával, s annak tá.gyalását csakugyan olyan sürgősnek tartják-e?

Az értekezleten egy kivételével csupa művész elent meg, s igy az értekezlet voltaképpen célja lluzóriussá vált. Az eszmecsere kapcsán azonban fölmerült egy közvetítő indítvány, mely szóról szóra megegyezik a beadott indítványnyal, avval az egy különbséggel, hogy a műbíráló bizottság megválasztását nem egy-. hanem *két évre* kivánja. Az igazgatóság a jelenvolt művészek kivánságára beleegyezett abba, hogy az újabb indítványt a társulat művészeti szakbizottságai a „Magyar Képzővészek Egyesülete“ egy kiküldendő bizottságával együttesen tárgyalás alá vegyék. Ez az együttes ülés megvolt, de sajnos pozitiv eredményre nem vezetett.

Az ülés elnöke ugyan előterjesztette, hogy ő és néhány művésztársa indítványt adott be a választmányhoz, a társulati alapszabályok gyökeres átdolgozása iránt, amelynek főbb elvei volnának: a Társulat szervezetének lehető egyszerüsítése és a művészek autonomiájának a művészi ügyek egész vonalán való keresztülvitele, és kilátásba helyezvén, hogy az alapszabályok ilyetén való módosítását célzó tervezetben a szóbanforgó indítvány intenciói is lehetőleg figyelembe fognak vétetni, kérte a jelen volt egyesületi bizottságot, várja be ennek a tervezetnek az elkészültét, s ha ez az Egyesületet nem elégítené ki, akkor hívassa össze a rendkívüli közgyűlést. Az egyesület küldöttei ebbe nem voltak hajlandók beleegyezni és kérték a rendkivüli közgyülés összehívását. Az igazgatóság pedig a kérdés eldöntését ismételten a választmány határozatára kivánja bízni.

Rövid eszmecsere után, amelyben *Benkő* Kálmán, *Kann* Gyula, *Márk* Lajos, *Hegedüs* Sándor és *Ujváry* Ignác vettek részt, a választmány kimondotta, hogy miután a Társulat rendes közgyülésének az ideje is immár közeledik, hogy egyrészről eleget tegyen az inditványt benyujtó művészek óhajtásának, másrészről pedig a Társulatot a rendkivüli közgyülés tetemes költségeitől megkimélje, a rendes közgyülés összehívását siettetni fogja, azt lehetőleg *március végére* összehívja és annak napirendjére Both Menyhért és Tóth István indítványának a tárgyalását is kitüzi. Reméli a választmány, hogy tekintettel arra, hogy ezáltal az indítvány tárgyalása mindössze két, legföljebb háromheti halasztást szenved, ez ellen sem az indítvány benyujtóinak, sem a rendkivüli közgyülést kérő iv aláiróinak nem lesz kifogása. Kimondotta még a választmány azt is, hogy erről a határozat.ól úgy Both Menyhért, mint Tóth István, az indítvány benyújtói értesítendők.

A Jókai-szobor céljaira való adakozásra vonatkozó fölhivás kapcsán a választmány kimondotta, hogy a Társulat titkári hivatalában gyűjtőívet nyit, amelyen a Társulat tagjai a szobor céljára szánt adományaikat bejegyezhetik.

Végül a Lipótvárosi Kaszinó levelét, amelyben arról értesíti a Társulatot, hogy a Kaszinó 1000 koronás díját az 1905, 1906 és 1907 évre is megszavazta, a választmány hálás köszönettel vette tudomásul és elhatározta, hogy a nagylelkü elhatározásért a Kaszinó vezetőségének köszönetet mond.

Választmányi ülés 1905 március 14-ikén.

Jelen voltak: *Forster* Gyula báró elnöklése mellett *Basch* Gyula, *Benke* Gyula, *Benkő* Kálmán, *Hegedüs* Sándor, *Kallós* Ede, *Kann* Gyula, *Karlovszky* Bertalan, *Kohner* Adolf dr., *Márk* Lajos, *Nádler* Róbert, *Poll* Hugó, *Révai* Ödön, *Szlányi* Lajos, *Telcs* Ede és *Ujváry* Ignác választmányi tagok és *Mészáros* Ferenc társulati számvevő. A jegyzőkönyvet *Tolnay* Béni segédtitkár vezette.

Az elnök az ülést megnyitván, a jegyzőkönyv hitelesítésére *Hegedüs* Sándor és *Kallós* Ede választmányi tagokat kérte föl.

Benkő Kálmán igazgató szóbelileg előterjesztett jelentésének a tudomásulvétele után fölolvastatott a választmánynak az ezévi rendes közgyülés elé terjesztendő jelentése, amelyet a választmány jóváhagyólag tudomásul vett.

Ezután a választmány úgy az elmúlt évi záró-számadásokat, mint az 1905. évi költségelőirányzatot jóváhagyólag tudomásul vette és elrendelte, hogy azok a közgyülés elé terjesztessenek. Ennek kapcsán kimondotta a választmány azt is, hogy az ezévi rendes közgyülést vasárnap, április hó 2-ikán délelőtt 10 órakor tartja meg a városligeti Műcsarnok tanácskozó termében és a közgyülés napirendjére *Both* Menyhért és *Tóth* István társulati művésztagoknak egy különálló műbiráló bizottság létesítése iránt beadott indítványát is kitűzi.

Végül a választmány a *Munkácsy-szoborra* kiírandó pályázat hirdetést az igazgatóság által a művészeti szakbizottságok véleménye alapján előterjesztett szövegezésben a magáévá tette és elrendelte, hogy az mielőbb közzététessék.

Pályázati hirdetés Munkácsy szobrára.

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat ezennel *nyilt* pályázatot hirdet *Munkácsy Mihály* emlékszobrára, amely minden valószinüség szerint a városligeti Műcsarnok előtt levő gyepes térségen fog fölállíttatni.

A Társulat a kész szobor nagyságának és anyagának (bronz vagy márvány) a megválasztását teljesen a pályázó művészek tetszésére bízza, csak azt kivánja hangsúlyozni, hogy a szobor kizárólag *Munkácsy* portrait-szobra legyen. A pályázatra beküldendő művek 1—5 méretben készítendők.

A szobor teljesen készen, a fölállítással együtt 40.000 koronánál többe semmi szín alatt sem kerülhet.

A Társulat díjat nem tűz ki, hanem a kivitelre kiszemelt pályamű alkotóját a megbizással fogja honorálni.

A pályabíróság, amelynek összealkotása iránt a választmány a pályázati határidő lejártáig külön fog intézkedni, nyolc művészből és két nem művészből fog állani. A pályabíróság abban a kérdésben, vajjon a pályaművek közt van-e a pályázat intencióinak megfelelő abszolut művészi becsü vagy sem, végérvényesen dönt. Amennyiben van, a pályabíróság a megbízást saját hatáskörében kiadja. Ha nincs, újabb pályázat lesz kiírandó. Megjegyzendő még az is, hogy a pályázat eldöntésére fölkérendő pályabíróság a döntés előtt előbírálatot fog tartani, amely alkalommal a pályázat komolyságát esetleg veszélyeztető pályaműveket a pályázatból már előre kizárja.

A pályaművek rövid leirással, költségelőirányzattal és a pályázó művész nevének és lakásának megjelölésével 1906 január hó 20-ikán déli 12 óráig küldendők be a városligeti Műcsarnokba.

Budapesten, 1905 március hó 14.

A választmány.

Apróbb közlemények.

Értesités a tagoknak. Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat ezen az úton is értesiti tisztelt tagjait, hogy a tagokat évente megillető 20 drb kedvezményes belépőjegyet a kiállítások tartama alatt a kiállítási jegypénztár csakis *reggel 9 és d. u. 4 óra közt* szolgáltatja ki. Délután 5—7 óra közt az emlitett jegyek a Társulat számvevőségénél kaphatók. (VI., Felső-erdősor 18. I. emelet.) A tagsági jegyek mindkét esetben felmutatandók.

A tagsági sorsolás. Társulatunk ügyvivői hivatala mindazokat a tagokat, akiknek számára az 1905. évi Társulati sorsolás húzásán nyereményérték esett, erről *ajánlott levélben* értesitette. Aki tehát ilyen értesitést nem kapott, annak nyeremény nincsen. Azokat a számokat, amelyekkel tagjaink a sorsoláson résztvettek, titkári hivatalunk még *a sorsolást megelőzőleg* minden egyes taggal közölte.

Szerkeszti AMBROZOVICS DEZSŐ titkár.

Kiadóhivatal:

Singer és Wolfner, Budapest, VI., Andrássy-út 10.

XII. évfolyam. Budapest, 1908. április 15 1. szám.

Műcsarnok

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat hivatalos értesítője

Választmányi ülés 1908 január 29-ikén.

Jelen voltak: *Forster* Gyula báró alelnök elnöklése mellett *Basch* Gyula, *Bálint* Zoltán, *Benkő* Kálmán, *Bruck* Miksa, *Dudits* Andor, *Hadik-Barkóczy* Endre gróf, *Hegedüs* László, *Kann* Gyula, *Márk* Lajos, *Nádler* Róbert, *Poll* Hugó, *Ligeti* Miklós, *Szalay* Imre, *Szmrecsányi* Miklós dr. és *Zala* György vál. tagok. Jegyző: *Ambrozovics* Dezső titkár. Elmaradásukat kimentették: *Berzeviczy* Albert és *Lipthay* Kornél.

Napirend előtt az elnök melegen emlékezett meg a Társulat két érdemes pártfogó tagjának, *Nádasdy* Ferenc grófnak és *Kégl* Györgynek a haláláról, s javaslatára a választmány egyhangulag kimondotta, hogy az elhunytak emlékezetét a jegyzőkönyvben is megörökíti és családjaikhoz részvétiratot intéz.

Az elnök az ülést megnyitván, a jegyzőkönyv hitelesítésére *Nádler* Róbert és *Szmrecsányi* Miklós dr. választmányi tagokat kérte föl.

Az igazgatói jelentés fölolvastatván, annak tartalmát a választmány tudomásul vette, de annak az előterjesztésnek a kapcsán, amely szerint a Téli kiállításon történt állami vásárlások eredményéről még mindig nem érkezett hivatalos jelentés a Társulathoz, megbízta az igazgatóságot, hogy intézzen fölterjesztést a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, és az okok fölsorolásával kérjen intézkedést az iránt, hogy az állami vásárlások a jövőben a kellő időben s lehetőleg az illető kiállítás tartamának az első felében publikáltassanak.

A Téli kiállításon kitüzve volt pályázatok eredményéről szóló jelentés kapcsán, melyet a választmány tudomásul vett, az elnök a kitüntetettek közül egyedül jelen lévő *Zala* Györgynek a választmány éljenzése közben átnyujtotta a Ráth György-féle dij elnyeréséről szóló okmányt. A többi kitüntetettnek az okmányok kézbesittettek.

Az összes művészeti szakbizottságok és az igazgatóság javaslatára a választmány a Munkácsy-szobor szükebb pályázatára vonatkozólag kimondotta, hogy *Horvay* János, *Pásztor* János és *Tóth* István szobrászokat fölszólítja a szükebb pályázatban való részvételre s anélkül, hogy a helykérdésben most dönteni kívánna, fölkéri a művészek mindenikét, hogy pályaművét az általa kontemplált helyre való tekintettel alkossa meg. Amennyiben a művészek valamelyike a megbízást elnyerné, a választmány a pályanyertes mű kész gipszmintáját a kontemplált helyek mindenikén fölállíttatja és akkor dönti el a helykérdést.

A pályázat föltételei a régiek maradnak.

A pályaművek beküldésének és fölállításának határideje *1908 szeptember 30-ikán déli 12 órakor* jár le.

Forster Gyula báró alelnök a választmány lelkes óvációi közt jelentette be, hogy a közel jövőben *12.000 korona* fog a Munkácsy-síremlékre rendelkezésre állani, és fölvetette azt a kérdést, vajjon a választmány a síremléket pályázat vagy megbízás útján kívánja-e beszerezni. A választmány, több tagjának a fölszólalása után kimondotta, hogy az általános pályázattól ezúttal el kíván tekinteni és a kérdést oly módon kívánja megoldani, hogy fölszólít két szobrászművészt és egy építőművészt az emlék tervének az elkészítésére és a beküldendő három tervből fogja a síremléket kiválasztani. A fölszólított három művész közül az egyik a megbízást fogja megkapni, a másik kettő pedig egyenkint 500 korona dijazásban részesül. A fölszólítandók személyére vonatkozólag titkos szavazás döntött és a beadott 13 szavazat eredményeképpen a választmány kimondotta, hogy a tervek elkészítésére *Telcs* Ede szobrászművészt, *Lechner* Ödön műépítőt és *Ligeti* Miklós szobrászművészt kéri föl és e határozat végrehajtásával az igazgatóságot bízta meg.

Végül a választmány *Benkő* Kálmán igazgató javaslatára köszönetet mondott *Forster* Gyula báró alelnöknek a Munkácsy-síremlék ügyében való lelkes fáradozásáért és erre vonatkozó örvendetes bejelentésért.

A vallás- és közoktatásügyi miniszternek a Társulat nemzetközi kiállítására vonatkozó leirata fölolvastatván, az összes művészeti szakbizottságok javaslatára a választmány kimondotta, hogy 1908—9 telén nemzetközi kiállítást kíván rendezni, amelynek a keretében elsősorban a belga és a németalföldi művészetet kívánja egy-egy érdekes és gazdag csoportban bemutatni, és megbízta az igazgatóságot, hogy a kiállítás előkészítése céljából lépjen érintkezésbe a vallás- és közoktatásügyi minisztérium művészeti osztályával.

Bruck Miksa javaslatára a választmány kimondotta, hogy az 1908—9. évi Téli kiállítás varnissage-ának a kétkoronás belépőjegyeiből befolyó összeget átengedi a segély- és nyugdíjalap gyarapítására.

Több tárgy nem lévén, az elnök az ülést föloszlatta.

Választmányi ülés 1908 február 20-ikán.

Jelen voltak: *Forster* Gyula báró alelnök elnöklése mellett *Hauszmann* Alajos alelnök, *Bálint* Zoltán, *Benke* Gyula, *Benkő* Kálmán, *Benczúr* Gyula, *Both* Menyhért, *Bruck* Miksa, *Dudits* Andor, *Harkányi* Frigyes báró, *Füredi* Richard, *Kallós* Ede, *Ligeti* Miklós, *Lipthay* Kornél, *Nádler* Róbert, *Szmrecsányi* Miklós dr., *Tölgyessy* Arthur és *Zala* György választmányi tagok. Jegyző: *Ambrozovics* Dezső titkár.

Napirend előtt az elnök meleg hangon emlékezett meg *Kardoss* Gyula festőművész haláláról és javaslatára a választmány egyhangulag kimondotta, hogy az elhunyt művész emlékét és érdemeit az ülés jegyzőkönyvébe megörökíti s az elhunyt bátyjához *Kardoss* Kálmán egri kir. törvényszéki elnökhöz részvétiratot intéz.

Az elnök az ülést megnyitván, a jegyzőkönyv hitelesítésére *Benczúr* Gyula és *Lipthay* Kornél választmányi tagokat kérte föl.

A titkár előterjesztette, hogy az 1907—8. évi Téli kiállításon az állam összesen 7040 korona értékben 10 művet vásárolt.

Both Menyhért javaslatára a választmány rövid eszmecsere után kimondotta, hogy az előterjesztést tudomásul veszi és ennek kapcsán fölterjesztést intéz a miniszterhez, amelyben sajnálkozását fejezve ki, hogy a mai nehéz viszonyok között az állam csak ily föltünően kis mérvü vásárlásban részesítette a magyar művészeket, kéri, hogy a következő kiállításokon nagyobb számban vétessenek művek.

A titkár amaz előterjesztését, amely szerint a Lipótvárosi Kaszinó eddigi 1000 koronás díját újabb három évre meghosszabbította és a három jury-tag kiküldésére a Társulatot kérte föl, a választmány hálás köszönettel vette tudomásul és elhatározta, hogy a Kaszinó elnökségéhez köszönő iratot intéz.

A választmány a Kossuth-szobor bályabíróságába titkos szavazás útján *Zala* György és *Telcs* Ede tagokat küldte ki.

A magy. kir. földmivelésügyi miniszternek leirata, amelyben közli, hogy az eddig pénzben kiadni szokott jutalmak és díjak helyett a jövőben művészeti és iparművészeti tárgyakat szándékozik kiosztani, s a tárgyak kiválasztásra rendelt bizottságba a Társulat részéről egy tag kiküldését kéri, fölolvastatván, a választmány a miniszternek a leiratban foglalt hazafias elhatározását nagy örömmel és hálás köszönettel vette tudomásul és kimondotta, hogy a miniszterhez köszönő iratot intéz.

A miniszter által kijelölt bizottságba a választmány *Dudits* Andort küldte ki.

A Magyar Amatőrök Országos Szövetsége által május hó végén a Műcsarnokban rendezendő fénykép-kiállítás fölvételi juryjébe a választmány *Benkő* Kálmán, *Paur* Géza és *Mihalik* Dániel, a dijkiosztó jurybe pedig *Benkő* Kálmán, *Hauszmann* Alajos és *Paur* Géza tagokat küldte ki.

Ligeti Miklós szobrászművész fölhozván a Munkácsy-síremlék ügyét, mindenekelőtt köszönetet mond azért, hogy a választmány bizalmával őt is kitüntette és a szűkebb pályázatra őt is fölszólította. Kijelentette, hogy ő ilyen esetben a pályázatot nem tartja célravezetőnek és így a megtisztelő fölszólításnak a maga részéről legnagyobb sajnálatára nem tehet eleget. Miután úgy értesült, hogy a szűkebb pályázatban való részvételről *Lechner* Ödön, a harmadik fölszólított művész is lemondott, a legmelegebben ajánlotta, hogy a választmány a síremlék elkészítésével egyenesen *Telcs* Edét bízza meg.

Rövid eszmecsere után, amelyben *Szmrecsányi* Miklós, *Bálint* Zoltán és *Zala* György vettek részt, a választmány kimondotta, hogy *Telcs* Edét egyenesen megbízza a Munkácsy-síremlék elkészítésével és fölkéri az igazgatóságot, hogy a művészszel az erre vonatkozó szerződést kösse meg, kikötvén, hogy a művész annyi mintát tartozik bemutatni, amennyit a síremlék elbirálására kiküldendő bizottság kíván.

Több tárgy nem lévén, az elnök az ülést föloszlatta.

Választmányi ülés 1908 március 26-án.

Jelenvoltak: *Hauszmann* Alajos elnök elnöklésével *Benke* Gyula, *Benkő* Kálmán, *Bálint* Zoltán, *Bruck* Miksa, *Benczúr* Gyula, *Both* Menyhért, *Dudits* Andor, *Feszty* Árpád, *Hegedüs* László, *Lederer* Sándor, *Lipthay* Kornél, *Nádler* Róbert, *Poll* Hugó, *Révai* Ödön, Szinyei *Merse* Pál, *Tölgyessy* Arthur, *Végh* Arthur és *Zala* György választmányi tagok, *Mészáros* Ferenc számvevő. Jegyző: *Ambrozovics* Dezső titkár. Elmaradását kimentette *Berzeviczy* Albert.

Napirend előtt az elnök megemlékezett *Mayer* Ede szobrászművész haláláról s javaslatára a választmány kimondotta, hogy az elhunyt emlékét a jegyzőkönyvben is megörökiti és özvegyéhez részvétiratot intéz.

Az elnök az ülést megnyitván, a jegyzőkönyv hitelesítésére *Lipthay* Kornél és *Nádler* Róbert választmányi tagokat kérte föl.

A választmány legelsőbben is, jóváhagyta az igazgatóság által előterjesztett 1907. évi zárószámadásokat és elrendelte azoknak a közgyülés elé leendő előterjesztését.

A költségvetés tárgyalása alatt beható megbeszélés után elhatározta a választmány, hogy fölkéri az igazgatóságot, tegyen kisérletet abban az irányban, mint lehetne a társulat folyóiratát, a „Művészet"-et évente legalább tiz füzetben megjelentetni és ha ez kivihető, milyen föltételek mellett?

Ezután a választmány az igazgatóság javaslatára kimondotta, hogy *Lesskó* János helyettes titkárt, a kinek próba éve most letelik, állásában végleg megerősiti.

Több művész szólalt föl a társulat tulajdonát képező műterembérház ügyében, azonban a választmány a felszólalókat a nyugdij és segélyalapot felügyelő bizottság elé utasitotta, mivel a kérdésnek tisztázása nem a választmány elé tartozik.

Egyebekben a választmány az 1908. évi költségelőirányzatot elfogadta és a közgyülés elé terjeszti.

Ugyancsak elfogadta a közgyülés elé terjesztendő választmányi jelentést, melyet egész terjedelmében fölolvastak. A jelentés megszerkesztéséért a választmány az elnök javaslatára Ambrozovics Dezső titkárnak köszönetet mondott.

A tavaszi tárlat pályabiróságának megválasztására beérkezett szavazatok összeolvasására egy négy tagu bizottságot küldött ki, a melynek tagjai: *Révay* Ödön, *Lipthay* Kornél, *Füredi* Richard és *Boruth* Andor lettek.

A Munkácsy-szobor pályabiróságába a választmány a mult alkalommal lemondott *Karlovszky* Bertalan kivételével a régi tagokat választotta meg, ő helyette pedig *Zala* Györgyöt küldte ki. A pályabiróság tehát a következő tagokból áll: *Benczúr* Gyula, *Bezerédy* Gyula, *Ferenczy* Károly, *Lechner* Ödön, *K. Lippich* Elek, *Kann* Gyula, *Stróbl* Alajos, Szinyei *Merse* Pál, *Szmrecsányi* Miklós és *Zala* György.

A titkár bemutatta az Első Magyar Általános Biztositó Társaság levelét, a melyben tudatja, hogy jubileuma alkalmából 300 koronát adományoz a művészi segély- és nyugdijalap javára. Hozzá tette a titkár, hogy értesülése szerint ezt az összeget az alap minden évben meg fogja kapni és hogy az igazgatóság a nagylelkü adományt már megköszönte.

A választmány az előterjesztést hálás köszönettel és örömmel vette tudomásul.

A vallás- és közoktatásügyi miniszternek leiratát, a melyben értesitette a társulatot, hogy a pécsi kiállitás egyik állami aranyérmét Szinyei *Merse* Pálnak, a másikat pedig *Zala* Györgynek itélte oda, tudomásul vették.

Több tárgy nem lévén, az elnök az ülést föloszlatta.

Pályázati Hirdetések az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1908/9 évi Nemzetközi Kiállitására.

I.

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat közhírré teszi, hogy az 1908/9. évi Téli Nemzetközi Kiállitáson *három*, egyenkint 500 korona belértékü nagy állami aranyérem és *három*, egyenkint 200 korona belértékü kis állami aranyérem fog odaitéltetni. Ezek közül *két* nagy állami aranyérem *magyar* művészek kitüntetésére szolgál, s a két érem egyike helyett, ki nem adatása esetén, *két* kis állami aranyérem itélhető oda. *Egy* nagy és három kis állami aranyérem pedig külföldi művészek kitüntetésére van szánva.

A föltételek a következők: a *néhai Trefort Ágoston, mint vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter* által a Társulat fönnállásának 1886-ban betöltött negyedszázados évfordulója alkalmából alakitott *két, egyenkint 500 korona belértékkel bíró aranyérem*, illetve a magyar művész kitüntetésére szánt nagy aranyérem ki nem adása esetében, ehelyett a vallás- és közoktatásügyi magyar királyi miniszter úr ő nagyméltósága által az 1895. évi junius 24-én 31.992. szám alatt kelt leiratában engedélyezett és *egyenkint 200—200 korona belértékkel bíró kis aranyérem*, továbbá a *Berzeviczy Albert dr. vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter által* az 1904 november 29-ikén 90.335. szám alatt kelt leiratában magyar művész kitüntetésére alapitott *500 korona belértékkel bíró állami nagy aranyérem*, végül a *Wlassics Gyula dr. vallás- és közoktatásügyi magyar királyi miniszter* által az 1902 julius 15-én 41.918. szám alatt kelt leiratában, külföldi művész kitüntetésére alapitott *egy 500 korona belértékkel bíró nagy* és *három, egyenkint 200—200 korona belértékkel bíró kis aranyérem* az 1908/9. évi Téli Nemzetközi Kiállitás folyamán fog odaitéltetni a következő föltételek mellett:

1. Ezen érmek közüli két nagyra hazai, két nagyra és három kicsinyre pedig külföldi művészek bármily faju festészeti, szobrászati, épitészeti vagy metszetműveikkel pályázhatnak, amelyek az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat kiállitásán még nem szerepeltek. Megjegyzendő, hogy a külföldi művészek kitüntetésére szánt érmek mindenike lehetőleg más-más nemzet művészi kiválóságának lesz juttatandó.

2. A pályázat szempontjából csakis a Téli Nemzetközi Kiállitáson a megnyitástól a bezárásig kiállított művek vehetők figyelembe.

3. Minden a föntebbi föltételeknek megfelelő festészeti, szobrászati vagy metszetmű a pályázatra küldöttnek tekintetik, kivéve, ha a beküldő a kiállitás megnyitásától számitott két hét alatt, tehát 1908 november 29-ig irásban kijelenti, hogy a pályázatban résztvenni nem kiván. Ezt a kijelentést az illető művön a „nem versenyez" fölirás jelzi.

4. A pályabiróság tagjai ebben a pályázatban nem vehetnek részt.

5. Az érmek kiadására, esetleg ki nem adására vonatkozó javaslat fölött, a Társulatnak a vallás- és közoktatásügyi magyar királyi minisztérium művészeti ügyeinek szakelőadójával, kiegészitett rendes pályabirósága határoz. A pályabiróságot azok a magyar művészek választják, akik

a) a Társulat kiállitásain megelőzőleg kitüntetésben részesültek, s akik

b) az 1908/9. évi Téli Nemzetközi Kiállitáson legalább egy művel részt vesznek.

Az ily módon megválasztott pályabiróság azonban a magyar művész kitüntetésére szánt aranyérmek kiadására csak abban az esetben tehet javaslatot, ha a pályabiróság megválasztásánál a szavazásra jogosult művészek többsége leadta szavazatát.

A pályabiróságba a Társulatnak a választmány által már megelőzőleg elfogadott tagjai köréből hat művész és három műbarát (nem-művész) rendes- és három művész és két nem-művész póttag választandó. A javaslat tételéhez legalább kétharmad szótöbbség szükséges.

6. Az érmeket a pályabiróság javaslata alapján a vallás- és közoktatásügyi miniszter a Téli Nemzetközi Kiállitás megnyitásától számitott négy hét alatt itéli oda.

7. Az éremmel kitüntetett mű a szerző tulajdona marad.

8. Amennyiben a magyar művész kitüntetésére szánt és 500 korona belértékü nagy állami éremmel való kitüntetésre föltétlenül érdemes művet az illető kiállításon a pályabíróság nem találna, e nagy érem helyett két, egyenként 200 korona belértékü állami aranyérem lesz magyar művészektől való viszonylag legjelesebb két műnek kitüntetésére kiadható; e két kis érem adományozását is a pályabíróságnak javaslatára a vallás- és közoktatásügyi miniszter dönti el. Az egyik állami nagy aranyérem helyett *kis érmek adományozása nem javasolható.*

9. A pályabíróságnak jogában áll úgy a külföldi művész kitüntetésére szánt két nagy és három kis érem, valamint a magyar művésznek szánt két nagy és az egyik helyébe lépő kis érem bármelyikének ki nem adását javasolni; az e javaslat jóváhagyása következtében ki nem adott érem a jövő évben pályázatra többé nem lesz bocsátható.

Kelt Budapesten, az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat igazgatóságának 1908 március 26-ikán tartott üléséből.

II.

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat néhai *Rökk Szilárd* alapítványának esedékessé vált kamataiból pályázatot hirdet egy *2000 koronából álló jutalomra,* a következő föltételek mellett:

1. A *Rökk-jutalomra* csak magyar állampolgár művész pályázhat.

2. A jutalom kétségtelen művészi hivatást tanusító festmény vagy szobormű szerzőjének fog odaitéltetni, aki az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1908/9. évi Téli Kiállításán mint kiállító részt vesz és a kiállítás megnyitásától számított két hét alatt, tehát 1908. évi *november 29-ikéig* irásban határozottan kijelenti, hogy külön kijelölendő művével a kitűzött Rökk-jutalomra pályázik.

3. A pályázatra csak a kiállításon a megnyitástól a bezárásig kiállított legalább fél négyszögméter nagyságu kész olajfestmények és legalább fél életnagyságu kész szoborművek bocsáthatók.

4. A pályaművek fölött az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat választmánya által erre a célra titkos szavazás útján megválasztott héttagu pályabíróság itél. E pályabíróság öt művész és két műértő társulati tagból alakitandó. Érvényes határozat hozatalához legalább öt tag jelenléte szükséges.

5. A pályabíróság ülése a Téli Nemzetközi Kiállítás megnyitásától számított négy hét alatt tartandó meg.

6. Ha a pályaművek között a pályabíróság a jutalomra föltétlenül érdemes művet nem talál, a jutalmat nem adja ki, hanem a következő évre újra kitüzeti s amennyiben ez újabb pályázat is eredménytelen maradna, a jutalom összege a művészi segély- és nyugdijalapot gyarapitja.

7. A megjutalmazott mű a szerző tulajdona marad.

8. A jutalom összege, a pályázat eldöntését követő választmányi ülésen, az arra meghivandó pályanyertes művésznek a pályabíróság jelentése alapján vagy közvetlenül adatik át, vagy, amennyiben meg nem jelenhetnék, neki e választmányi ülés után küldetik meg.

Kelt Budapesten, az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat igazgatóságának 1908 március 26-ikán tartott üléséből.

III.

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat pályázatot hirdet néhai Ráth György úr ő méltósága által néhai Ráth Károly örökösei részéről a magyar képzőművészet föllendítésére tett alapitványból 1908. évre esedékes 600, valamint az özv. Ráth Györgyné ő méltósága által hasonló célra adományozott 600, összesen tehát 1200 koronából álló díjra. A föltételek a következők:

1. A díjra csak magyar honpolgár és művészetükben már megállapodott, kész művészek pályázhatnak, még pedig ezúttal csakis olajfestményekkel.

2. A pályázat szempontjából csakis az 1908/909. évi Téli Nemzetközi Kiállításra a megnyitástól a bezárásig kiállított művek vehetők figyelembe.

3. A díj csak föltétlen műbecsü képet kiállító művésznek adatik ki s ugyanannak a művésznek három egymásután következő évben egyszernél többször oda nem itélhető.

4. A díjazott mű a szerző tulajdona marad.

5. A díjat az alapítólevél értelmében a Társulat választmánya által titkos szavazás útján alakitandó kilenctagu pályabíróság itéli oda. Érvényes a határozathozatalhoz 7 pályabírósági tag jelenléte és köztük a nem művészek többsége kivántatik.

6. A díj az 1908/1909. évi Téli Nemzetközi Kiállítás megnyitásától számított négy hét alatt itéli oda a pályabíróság.

7. Az 1908/9. évi Téli Nemzetközi Kiállításon lévő és magyar művészektől való valamennyi olajfestmény a pályázatra küldöttnek tekintetik, kivéve, ha a beküldő a kiállítás megnyitásától számított két hét alatt, tehát 1908. évi november 29-ikéig egész határozottsággal kijelenti, hogy a pályázatban részt venni nem kiván.

Kelt Budapesten, az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat igazgatóságának 1908 március 26-ikán tartott üléséből.

IV.

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat pályázatot hirdet a méltóságos Esterházy Miklós Móric gróf úr által alapitott 600 koronából álló „Esterházy-díj"-ra vízfestmények számára. A föltételek a következők:

1. A díjra csakis magyar honpolgár művészek pályázhatnak. Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1908/9. évi Téli Nemzetközi Kiállítására a megnyitástól a bezárásig kiállított vízfestményeikel.

2. A pályadíj csak abszolut műbecsü festménynek adható ki.

3. A pályázó festmény lehet hazai tárgyu életkép — különös tekintettel a hazai népviseletre, — hazai tájkép, vagy ilyenek hiányában arckép, vagy csendélet. A díjazott mű a szerző tulajdona marad.

4. A díjazás fölött a Társulat választmánya által titkos szavazás útján megválasztandó hét tagból álló pályabíróság lesz hivatva dönteni Érvényes határozathozatalra legalább öt tag együttes jelenléte szükséges

5. Ha a pályabíróság nem találna a pályadíjjal kitüntethető művet, vagy műsorozatot, a következő évben a pályadíj az újjal együtt — mint külön díj — lesz kiadandó.

Az 1908/9. évi Téli Nemzetközi Kiállításon levő valamennyi hazai vízfestmény, mely az első pont alatti föltételeknek megfelel, pályázónak tekintetik, kivéve, ha a beküldő a kiállítás megnyitásától számított két hét alatt, tehát 1908. évi no-

vember hó 29-éig írásban kijelenteni, hogy a pályázatban résztvenni nem kíván.

7. A pályadíj a kiállítás megnyitásától számított négy hét alatt itélhető oda.

Kelt Budapesten, az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat igazgatóságának 1908 március 26-ikán tartott üléséből.

V.

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat pályázatot hirdet a budapesti Lipótvárosi Kaszinó által újabban három esztendőre alapított és ezúttal elsőízben (illetve tizedszer) esedékes 1000 koronás „Lipótvárosi Kaszinó-díj"-ra, a következő föltételek mellett:

1. Pályázhat e díjra minden képzőművész, aki magyar honpolgár és pedig az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1908/9. évi Téli Nemzetközi tárlatán kiállított festészeti vagy szobrászati műveivel.

2. A megjelölt tárlaton magyar honos művészektől alkotott és kiállított minden festészeti és szobrászati mű minden külön nyilatkozat nélkül is úgy tekintetik, mint amely e díjra pályázik. Kivétetnek azonban e pályázatból azok a művek, amelyeknek alkotói és kiállítói eleve kijelentik, hogy a pályázatban résztvenni nem kívánnak; ezenkívül mindama művek, amelyeknek alkotói és kiállítói a pályázatot döntő bíróságban résztvesznek.

3. A pályabíróság hét tagból áll; ezek közül négyet a Kaszinó, hármat pedig az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat küld ki saját kebeléből. Elnökét és jegyzőjét a pályabíróság tagjai közül maga választja.

4. A pályabíróság tagjai a Téli Nemzetközi Tárlat megnyilta után legkésőbb tíz nappal, lehetőleg a tárlat helyiségében összegyűlni és mint pályabíróság megalakulni tartoznak. A tárlatnak többszörös és lehetőleg együttes szemlék után való alapos megvizsgálása után az elnök a pályabíróságot döntő gyűlésre hívja össze. Az első ízben összehívott pályázat-eldöntő gyűlésen, az elnököt és jegyzőt beleszámítva, legalább öt tag jelenléte szükséges. Ha a pályabíróság e gyülésen nem dönthetne, vagy nem döntene, újabb gyűlésre hivandó egybe, amely azonban tekintet nélkül a megjelent tagok számára, minden esetre határozatképes. A pályázat a Téli Tárlat megnyitásától számított négy héten belül okvetlenül eldöntendő. A pályabíróság határozatait egyszerü szótöbbséggel hozza. Szavazategyenlőség esetén az a vélemény emelkedik határozat erejére, amelyik mellett az elnök szavazott. A pályabíróság megalakulásától fogva tartott minden gyülésen részt vett tagok aláírásával a pályázat eldöntése után, az erről szóló jelentés kiséretében a Kaszinó igazgatóságának beterjesztendők és átadandók.

5. A pályadíj minden évben okvetlenül kiadandó és pedig elsőízben az 1908/909. évi Téli Nemzetközi Tárlaton, a pályabíróság által a jutalmazásra viszonylag legalkalmasabbnak talált mű alkotója számára. Egyazon művész e pályadíjban egyszernél többször nem részesülhet.

6. A pályadíj megnyerése az alkotó művésznek pályanyertes művéhez való tulajdonjogát semmiképen sem érinti.

7. A pályadíjat a Kaszinó az Országos Képzőművészeti Társulat pénztáránál letétbe helyezi s fölkéri a Társulat intézőit, hogy az a pályabíróság döntése után a nyertes művésznek kiadassék.

Kelt Budapesten, az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat igazgatóságának 1906 március 26-ikán tartott üléséből.

Társulati hirek.

— **A mult évi vándorkiállítás** kapcsán a „Műcsarnok" 1907. évi december 15-ikén megjelent 3-ik számában, az 1907. évi május 31-én tartott választmányi ülésről szóló tudósításunkban említést tettünk *Balogh* Bertalan úrnak a Társulathoz intézett beadványáról, amelyben azokat a föltételeket közölte, amelyek mellett a vándorkiállítások további szervezésére és rendezésére hajlandó volna. Félreértések elkerülése végett pótlólag közöljük, hogy Balogh Bertalan urat annak idején Társulatunk igazgatósága kérte föl arra, hogy a vándorkiállítások további szervezésére vonatkozólag előterjesztést tegyen és föltételeit közölje, úgy, hogy az említett beadvány a Társulat igazgatóságának eme fölkérése alapján került a választmány elé.

— **A legközelebbi nemzetközi kiállitást** 1908/9. telén rendezi az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat. Ez alkalommal a németalföldi és a belga művészek kiváló alkotásainak egy-egy gyüjteménye kerül bemutatásra, melyek közül az elsőt Németalföldön élő hazánkfia, *Mendlik* Oszkár festőművész, az utóbbit pedig *Khnopff* Fernand hirneves belga festőművész rendezi. Ezenkivül részt vesz a kiállításon *Zügel* Heinrich tanár, német állatfestő és fia, *Zügel* Willy szobrászművész is egy-egy értékes kollekcióval. A kiállitás november 15-én nyilik és 1909 január 15-ikéig tart.

— **Államvásárlás a Téli kiállitáson.** Társulatunk 1907/8. évi Téli kiállitásából az állam a következő műveket vásárolta meg: *Schickedanz* Albert: Önarckép, *Miesz* Frigyes: Tanulmányfej, *Koszta* József: Három király, *Boemm* Ritta: Liliomok, *Olgyai* Viktor: Havas falucska, *Baranszky* Emil: Gémeskut, *Conrad* Gyula: Müncheni külváros, *Mendlik* Oszkár: November a hollandi parton, *Eder* Gyula: Salome, *Háry* Gyula: Amsterdam látképe, *Damkó* József: Definitor, *Damkó* József: Elmélkedés, *Simay* Imre: Ikrek, *Simay* Imre: Ének.

Szerkeszti AMBROZOVICS DEZSŐ titkár.
Kiadóhivatal:
Singer és Wolfner, Budapest, VI., Andrássy-út 10.

ISTVÁN-UTI SANATORIUM

és vizgyógyintézet

BUDAPEST, VII. ker., Hungária-ut 9. sz. (István-ut sarok.)

Ujonnan épült, legmodernebbül felszerelt magángyógyintézet sebészeti, nőgyógyászati bel- és idegbetegek részére.

Mérsékelt árak. **Telefon 81—01.**

Vizgyógykezelés bejáró betegek részére is. Massage. Elektrotherapia. Villamos fény- és hőfürdő. Szénsavas fürdő. Napfürdő. Svéd-gymnastika. Mechanikai gyógygymnastika. Röntgen. Állandó orvosi felügyelet. Gondos ápolás. Kitünő ellátás. Bővebb felvilágositást készségesen nyujt:

Kivánatra prospektus. **Dr. DAPSY VIKTOR, operatőr, a Sanatorium igazgató-főorvosa.**

Bodonyi Testvérek

asztalos- és kárpitosipar-üzlet,

Budapest, IV., Muzeum-körut 27.

földszint és emelet.

Állandó raktár!

egyszerü és diszes asztalos- : és kárpitos-butorokból :

! Mintaszobák !

Asztalos- és kárpitosmühely.

:: Tervező-iroda. ::

!! Készitenek !!

teljes lakás-, kastély-, villa- és szálloda-berendezéseket.

Ha őszül a haja, ne használjon mást, mint a

Stella-vizet

Ez nem hajfestő, de oly vegyi hatásu szer, mely a haj eredeti szinét adja vissza. —— Üvegje 2 kor.

Zoltán Béla

gyógyszertára

BUDAPEST, V/45. Szabadság-tér.

Ő cs. és kir. fensége József kir. herceg udvari szállitója.

1896. évi kiállitáson kitüntetve.

PISSKÓ ANDRÁS SZÜRSMESTER BUDAPESTEN.

Mühely: Soroksári-u. 11-13. Üzlet: Üllői ut 11-13.

Szörmékben választékos raktár. Átalakitások. Megóvás. Javitások.

1896. évi kiállitáson kitüntetve.

Erzsébet királyné arckenőcs

páratlan és csodás hatásu arcszépitő és finomitó a legmagasabb körökben elterjedt kozmetikum. Zsirtalan, ártalmatlan, rögtön segit. . . Ára 1 kor.

Liliomtej minden bőrbajnál feltétlen eredményes. Ára 1 K 20 fill. **Hajszesz** a kopaszodást meggátolja, a beteg hajgyökét erősiti, a hajhullást és törést megakadályozza. Ára 1 kor. 40 fill. **Szájvíz** a foghusra erősitőleg hat és a fogbüzt megszünteti. Ára 80 fill.

Megrendelhető az egyedüli készitőnél **Erzsébet királyné gyógyszertár Szeged, LEMLE JÓZSEF gyógyszerész.**

Reggelizés előtt félpohár SCHMIDTHAUER-FÉLE **Igmándi keserüviz**

használata valódi áldás gyomorbajosoknak és székszorulásban szenvedőknek, az elrontott gyomrot 2—3 óra alatt teljesen rendbe hozza. —— **Kis üveg 40 fillér. Nagy üveg 60 fillér.**

BUDAPESTI HIRLAP NYOMDÁJA.

Csak azt csudálom, hogy mindnyájan jobban tudják mint én, hogy mit akartam csinálni.
Munkácsy Mihály

*

Egy műtörténetíró előadást tartott Hans Thoma képeiről. A jelen volt művész örömének adott kifejezést, hogy ilyen módon most már sikerült megtudnia, hogy festés közben tulajdonképpen mit is kellett volna gondolnia.

*

A műtárgy szemlélgetésénél ne révedezzünk a felett, hogy mit jelent a kép, hanem szeressük azért, a mi. Oscar Wilde

*

A jó képet alapjában véve nem lehet „megérteni", azt meg kell érezni; csak az a feladata, hogy esztétikai élvezetet szerezzen. Mindegy: tudjuk-e vagy nem, hogy mit jelent az előadott jelenet. A jó kép önmagának tolmácsa.
Paul Schultze-Naumburg

*

A laikusok manapság azzal rontják meg az élvezetüket, hogy azt hiszik: kritizálniok kell, ahelyett hogy átadnák magukat a szép élvezetének.
E. J. Hähnel

*

Ne a néző győzze le a művet: a mű győzze meg a nézőt. A néző fogékony legyen, — zeneszerszám, amelyen a mester játszik. Annál alkalmasabbá válik a mű megértésére és méltánylására, minél inkább legyűri saját félszeg nézetét, saját oktondi előítéletét, saját ostoba gondolatát arról, hogy mi legyen s mi ne legyen a művészet.
Oscar Wilde

*

Idegen művek megítélésében a legkönyörtelenebbek a közepes művészek feleségei.
Marie von Ebner-Eschenbach

*

Hogy oly különbözően ítéli meg a férfi és a nő a műtárgyakat, annak főoka az, hogy a nő rendesen képtelen az abstrakcióra s csak azt képes csodálni, amit egyben teljesen helyesel is.
Franz Grillparzer

*

Csak jelentékeny elme ismeri fel a jelentékeny dolgokat a diadal hangos zaja nélkül is.
Carl Gutzkow

*

Az olyan ember, aki korát megelőzve tud valamit megcsodálni, ritka, mint a fehér holló.
J. F. Millet

*

Együtt kell élnünk a műtárgygyal, ha teljesen meg akarjuk ismerni. Hermann Grimm

*

Az ért a festészet megbirálásához, aki valami igazán szépet elsőnek ismer fel.
W. M. Hunt

*

Nem mindig jó, ami szépnek mutatkozik.
Lionardo

*

Tulajdonképpen az a valamire való dolog, ami nem tetszik. Goethe

*

Sokan megérzik az irodalomban és a művészetben a szépet, de nincs szemmértékük a nagy s kicsiny megkülönböztetésére. Adolf Pichler

*

Megbámulván valakit, ne légy iskolásan igazságtalan mások irányában. Wilh. Heinse

*

Nem kell mindent megcsodálni: a napnak is van foltja. Winckelmann

*

— De lám, Marcus Aurelius combjai beleszorultak a paripa véknyába — jegyezte meg nekem egy francia művész, egészen eltelve a fölfedezéstől.
Így válaszoltam: „Láttam Voltairenek egy kéziratát, amelyben három helyesírási hiba volt."
Stendhal

*

Aki jelentékeny műben előbb veszi észre a hibát, mint a szépséget, képzelődő bolond.
Dante Gabriele Rossetti

*

Egy szempilla vagy gomb hiánya sohasem marad felfedezetlen. W. M. Hunt

*

Mint ahogy más a kép, ha sötét zugban nézzük vagy ha rásüt a nap verőfénye, úgy változik a mestermű hatása, aszerint, hogy milyen agyvelő fogja fel. Tehát a szép műnek érző elmére, az átgondolt műnek gondolkodó főre van szüksége, hogy igazán éljen s létezzék. Aki ily művet hoz e világra, mégis gyakran úgy érezheti magát, mint a tűzijátékos, aki hosszan s fáradságosan előkészített rakétáit végre nagy-lelkesen elsüti s csak azután tudja meg, hogy rossz helyre jött s hogy közönsége egytől-egyig a vakok intézetének növendékei valának. De még mindig jobban járt, mint ha ez a közönség megannyi tűzijátékosból állott volna, mert ebben az esetben — ha műve rendkívüli — fejét kockáztatja vala.
Arthur Schopenhauer

*

Művészet 1905.

Csak arra hat a műtárgy, akiben van finom érzés és fantázia. Mindakettőre szüksége van a művésznek is, a nézőnek is, csak különböző mértékben. Eugène Delacroix

*

Aki magába fogad egy művet, ugyanazon a folyamaton esik át, mint annak a szerzője, csakhogy fordítva és végtelenül gyorsabban.
Friedrich Hebbel

*

A műtárgy mintegy előleges megállapodást jelent azzal, akire hatni akar. S gyakran épp a legnagyobb géniusz szabja a legkeményebb feltételeket.
J. J. Jacobi

*

Veszve van az a mű, amelyet nem közelítünk meg szeretettel. Friedrich Hebbel

*

Az én képeimet ne szaglásszátok: a festék megárt.
Rembrandt

*

Szívesen lemondok azok elösmeréséről, akik csak úgy tudnak egy képet élvezni, ha pápaszemes orrukat végigsétáltatják a vásznon. Francisco Pacheco

*

Nézzünk nyugodtan szembe a képpel s ne vizsgáljuk a fonákját, ahova úgy sem rejtett semmit a festő. Puvis de Chavannes

*

Abban elvégre én sem ellenkezném a nagy közönség felfogásával, hogy a szép művészetekben az élvezet a döntő. De nem akárkinek élvezete.
Platon

*

Nem csak azon fordul meg minden, hogy mit néz meg valaki, hanem az a döntő, hogy ki nézi meg. Max Liebermann

*

Egészséges szem nem zavarodik s nem romlik meg természetes dolgok látásától. Viszont a romlott szem semmit sem szemlélhet helyesen.
Lodovico Dolce

*

Több kell az izlésnél: jellem is kell a műtárgy megítéléséhez. Független eszmék kellenek, hogy csodálatunk is független legyen.
Edmond et Jules de Goncourt

*

Széles e világon senki sem hall annyi ostobaságot, mint a múzeumi kép.
Edmond et Jules de Goncourt

*

Egy csöpp izlés, — s az emberek azt hiszik, hogy ez már elég . . .
Eugène Viollet- le Duc

*

Ha nézem, mi módon élvezik az emberek a nagy mesterek műveit s megfigyelem, mi módon adják elismerésük jelét, eszembe jut a komédiázásra betanított majom, amely ember módjára ágál ugyan, de közben egyre elárulja, hogy hiányzik belőle ama taglejtések benső principiuma s csupán az oktalan természet kandikál ki belőle.
Arthur Schopenhauer

*

Sok ember úgy állt a műtárgy előtt, mint az ökör és szamár, mikor a megszokott széna helyett a Jézuskát látta a jászolban. Adolf Pichler

*

Ez a mű olyan mint a tükör: ha majom kandikál belé, nem nézhet ki onnan egy apostol.
Georg Christoph Lichtenberg

*

Az igazi műtárgy nem vár közvetítőre. Megszólal vagy hallgat, aszerint, hogy ki áll előtte.
Anselm Feuerbach

*

Általában nagy bennünk a hajlandóság, hogy készen kimért ítéletet szabjunk a képre. Fázunk attól, hogy magunk alkossunk véleményt; nincs türelmünk kivárni, hogy a kép az ő tulajdon nyelvén kezdjen hozzánk szólni . . . Hajrá! Gyorsan ismerkedjünk meg mindennel, itt a közvetítő harmadik elem: a kép-tudós.
K. A. M. Stevenson

*

Az emberek felette hajlandók olyasmit látni a képben, amit egyszer valamely könyvből tanultak.
K. A. M. Stevenson

*

Hány ember tudna látni, csak pápaszem ne ülne az orrán! Friedr. Hebbel

*

Ha nem nézed a mű értékét, hanem azt a szerző rangja szerint mérlegeled, úgy jársz, mint aki a tallérban nem a fém becsét, hanem a rávert arcképet értékeli. Oskar Blumenthal

*

„Hogy tetszik önnek ez a kép?"
„Előbb meg kell tudnom, ki festette".
Friedr. Hebbel

*

49. SZ. 1903. (50. ÉVFOLYAM.) | SZERKESZTŐ NAGY MIKLÓS. FŐMUNKATÁRS MIKSZÁTH KÁLMÁN. | BUDAPEST, DECZEMBER 6.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkrónikával) együtt { egész évre 24 korona, félévre 12 „ | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG { egész évre 16 korona, félévre 8 „ | A POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkrónikával) { egész évre 10 korona, félévre 5 „ | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

COLPACH.

Irta **Szalay Imre.**

ÉPEN A VASUTI menetrendet forgattam, hogy lehetőleg jól oszszam be utazásunkat Ostendéből Baselbe, a midőn baráti kézből özv. Munkácsy Mihályné levelét vettem. «Hallom, — irja szokott szeretetreméltó modorában, — hogy leányával Ostendében van s onnét Basel felé tart. Arlon, Colpach vasuti állomása, utjába esik s bizton számitok rá, hogy látogatásukkal megörvendeztetnek; véleményét is óhajtanám ezen alkalommal nehány itt őrzött tárgyra nézve ismerni, a melyeket szegény Miskám hagyatékából a Nemzeti Múzeumnak szántam.» Még ha ezer örömmel nem fogadtam volna is ezt a kedves meghivást, az igazi franczia ügyességgel beleszőtt figyelmeztetés, muzeumi igazgatói állásomnál fogva, kötelességemmé tette volna Colpachba sietni.

Arlon, belga határszéli városkából háromnegyed órai út visz a már luxemburgi területen fekvő Colpachba. A feleúton — a határon — kocsink megáll, a luxemburgi vámtisztviselő illedelmesen szalutál s beéri a «rien à déclarer?» (Nincs semmi elvámolni való?) formaszerű kérdéssel, azután mehetünk tovább. Hozzá szoktak ők már ahhoz, hogy a colpachi kastély vendégszerető úrnőjét sűrűn keresik fel a külföldi látogatók. Egyébként még ha ez a «vámkezelés» nem lett volna is, az a körülmény, hogy Belgiumban egészen franczia szokás szerint magasra legallyazott gyertyánfa sorok, míg Luxemburgban az inkább német hagyományra való gyümölcsfák szegélyezik az utakat, megértette velünk, hogy más országban vagyunk.

Délután három óra tájt robogtunk be a colpachi parkba; a park közepén álló kastély előtt fogadott bennünket Munkácsyné, meghitt barátai körében, közöttük magyarok is voltak, névszerint a daliás Türr tábornok, szokása szerint borostyánkő gyöngyökből fűzött török olvasóját morzsolva újjai között, és Földváry Emma, kinek vendégszerető budapesti háza Munkácsyné második otthona. A szokásos üdvözlés és bemutatkozás után beléptünk a kastélyba. Őszintén szólva, kissé erőt vett rajtam a meghatottság, — hisz művészi visszaemlékezéseink egész sorozata fűződik ehhez a kastélyhoz.

Mindjárt a belépéskor szemembe ötlött az a zongora, a melyen Liszt Ferencz a Rákóczi-indulót játszotta, mikor Haynald Lajos itt e küszöbön búcsúzott Munkácsyéktól; odább, minden zegen-zugon nagy festőművészünk emlékeit mutatta be háziasszonyunk a kegyeletes megindúltság hangján: «Nézze csak ezt a kis szinvázlatot, talán jelentéktelennek látszik, de nékem megbecsülhetetlen értékű — sövény mellett gubbaszkodó magyar paraszt legényt ábrázol, — a míg élek, ettől a képtől meg nem válok, szegény Miska mindenüvé magával vitte s

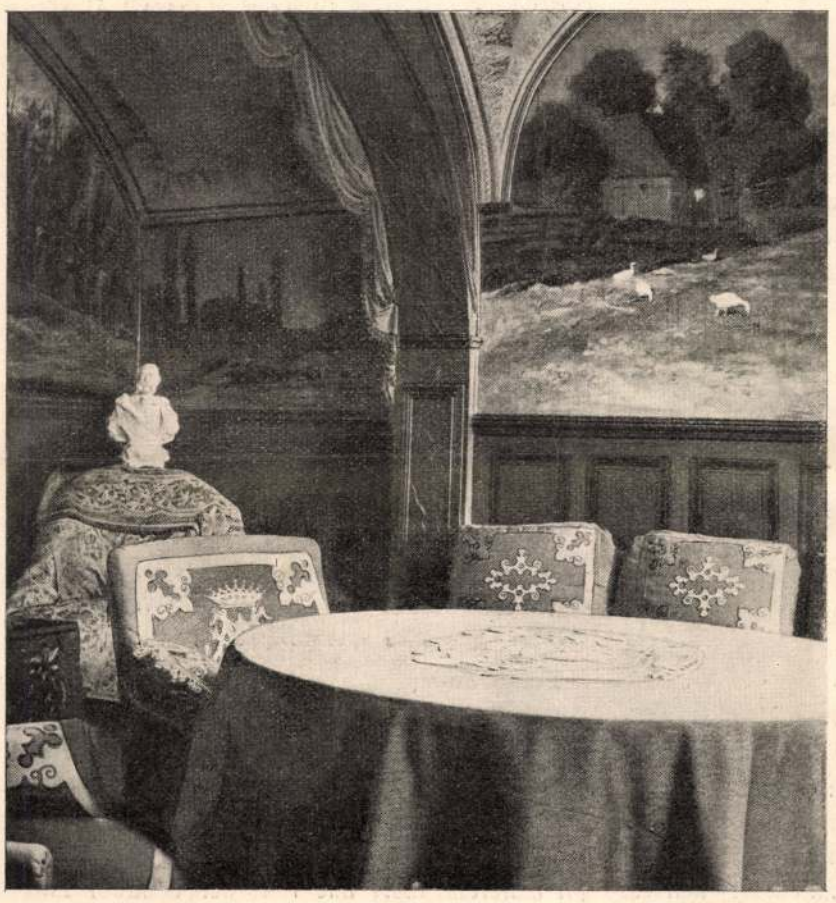

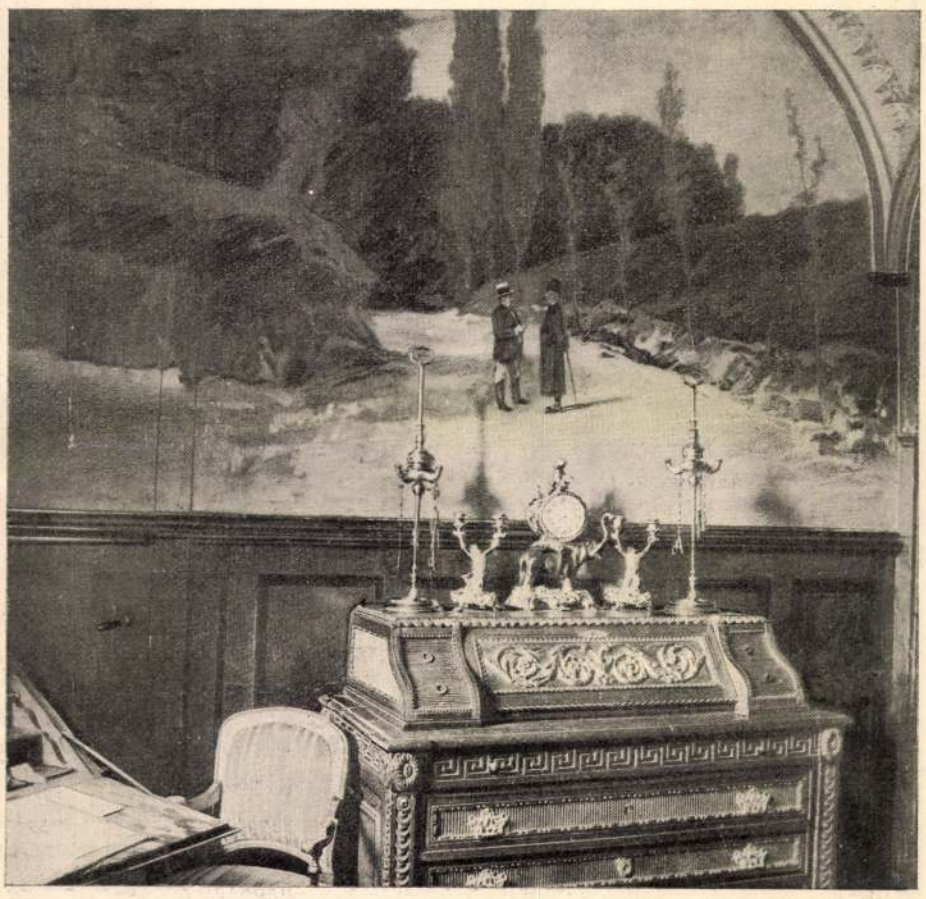

A MUNKÁCSY FRESKÓIVAL DÍSZÍTETT SZOBA COLPACHBAN. — Szalay Lily amateur fölvételei.

Szalay Lili amateur felvétele.

MUNKÁCSY MŰTERME COLPACHBAN.

Fénykép után.

A COLPACHI KASTÉLY.

azt állította róla, a legigazabb kép, a mit életében festett.» Most a műterembe léptünk, a mely, mióta elárvult, társalgóul szolgál. Munkácsyné itt a gerendázott mennyezetre figyelmeztetett; akkor ugyanis, a mikor ez készült, Munkácsyban fölébredt régi mesterségéhez való szeretete és sajátkezűleg segített a gerendákat gyalulni, megfaragni s összeékelni. Az özvegy itt őrzi Munkácsy atelierbeli székét, díszokmányait, emlékérmeit, egy szóval a mester mindamaz emléktárgyait, a melyeket nekünk szánt. Természetes, hogy beszélgetésünk során Munkácsy művészi tevékenységét is érintettük. Két körülmény méltán elkeseríti az özvegyet, a ki azokra beszéd közben folyton visszatért. Az egyik a pör, a melyet a Munkácsy-féle vázlatok és képek vevő konzorcziuma az özvegy ellen folytat s minden elképzelhető ügyvédi fogással húz és halaszt; a másik a visszaélés, a melyet kufár kezek az elhúnyt nagy mester rajzvázlataival űznek. Tudvalevő, hogy Munkácsy ezeket barátai, ismerősei között szétosztotta, most pedig akadnak, a kik ezen a czímen mindenféle értéktelen hamisítványokkal csalják a nem szakértő művásárló közönséget.

A műteremből a colpachi kastély legérdekesebb szobájába, a dohányzóba vonultunk. Ez a bolthajtásos kis helyiség eredetileg konyha volt, a melynek szobává történt átalakításakor, három falát Munkácsy maga festette ki freskókkal. A mikor ez az átalakítási munka folyt, Munkácsyné első férje, Demarches báró még élt, a sulyos neurastheniában szenvedő Munkácsy Mihály pedig üdülés czéljából volt náluk Colpachban. Folyton az a kinzó rögeszme gyötörte, hogy nem tud többé festeni, lelke fájdalmában meghasonlott magával s öngyilkos szándékkal a kerti ház emeletmagasságú ablakából leugrott. A sors könyvében azonban másként volt megirva, az alant elterülő sűrű bozót az esés sulyát felfogta. Munkácsy jóformán meg se sérült. Ez volt a válság, egyszerre visszatért a festéshez való kedve; báró Demarches hamarosan ecsetet, festéket szerzett és Munkácsy hozzáfogott a szoba kopasz falainak a colpachi parkból s környékéről vett motivumokkal való kifestéséhez. Az első kép egy hosszú temetési menetet ábrázolt; talán a saját temetésére gondolt, a melyhez még csak pár nap előtt is oly közel állott. Ezt a képet azonban a házbeliek rábeszélésére lemosta s helyén támadt az a pompás tájkép, a melyen báró Demarches és az ottani lelkész, mint mondják, megszólamlásig híven vannak eltalálva. Munkácsy életének eme drámai szakaszát Malonyay a róla irt könyvében magával a mesterrel mondatja el, így talán nem követtem el indiscretiót, midőn azt a helyszinén az özvegytől vett részletekkel egészítettem ki.

Hasonlóan, mint a kastély, a colpachi park is lépten-nyomon Munkácsyra emlékeztet. Ismerjük mi ezt a parkot itt Budapesten is, a mesternek többrendbeli, nálunk kiállításokon volt képéből; ismerjük azokat a szép árnyas fákat, lugasszerű fasorokat, a melyek alatt borongó lelke üdülést keresett és talált művészi élete fáradalmai között s a melyek alatt oly szivesen fonta tovább újabb, meg újabb terveinek fonalát. Ebben a kertben áll ma is érintetlenül, egy mély szakadás szélén az a kerti ház, a melynek ablakából Munkácsy 1872-ben azt az ugrást tette, mely könnyen végzetessé válhatott volna, s ott vannak alatta ma is az életmentő bokrok. Meghatva jártuk be mind ez emlékek szinhelyét, a melyeket a leáldozó nap vöröses fénye aranyozott be. Ezektől a hangulatos képektől talán csak az est sötétje választott volna el, ha bemenetelünket nem sietteti Munkácsyné kis balesete, a ki séta közben elesvén, karja szünni nem akaró, rendkívül heves fájdalmakat okozott neki. Gyorsan a szomszéd faluban lakó orvosért telefonáltak tehát, s rövid vártatva egy ósdi kis postakocsi állott meg a kastély előtt, mintha csak valamely kocsi-kiállítás retrospectiv csoportjából került volna elő; a háziorvos, dr. Gregorius pedig, a ki ebből a nehézkes kis üvegketreczből kiszállott, oly jól illett ebbe a keretbe, hogy igazán Rembrandt vagy Frans Hals valamelyik hollandi egyesületi előljáróját láttam magam előtt megelevenedni. Ugyanaz a jellegzetes arczél, az a göndör haj, az a rövid, tömött bajusz; csupán a széles karimájú, csúcsos kalap és a nagy, fehér fodros gallér hiányzott. Földváry Emma szives volt felvilágositani, hogy ennek az eszes arczú embernek, a ki szabad óráiban költészettel is foglalkozik, anyja hollandi nő volt.

Az orvos megállapitván, hogy Munkácsynénak egy kis zúzódásnál egyéb baja nincs, vigan gyültünk össze az estebédhez; és itt ideje, hogy megismerkedjünk háziasszonyunk legszükebb baráti köréhez tartozó két rendes colpachi vendégével. Az egyik Marie München, egy kedves, szeretetreméltó hölgy, kit Munkácsynéhoz még a nevelő-intézetben kötött ifjúkori barátság szoros köteléke fűz; az ő atyja volt a luxemburgi kis hadseregecskének a főparancsnoka; szép halállal múlt ki, mert szivszélhűdéstől találva akkor rogyott le halva a lováról, a mikor 1867-ben, kimondatván Luxemburg semlegesitése, serege utoljára vonult ki. Asztalunk másik érdekes alakja a szellemes Mr. Jouanes szabadságolt állományú kapitány a franczia hadseregben. Munkácsy Mihály egykori kebelbarátja volt. Ma már deresedik, — annak idején mint szép barna-piros legény ő ült modellt Árpádnak a honfoglalási képhez. A társaságot Flory Papier egészitette ki. Ezt a bájos ifjú leányt több testvérével együtt atyjok halála óta nagynénjök, Munkácsyné neveltеti s valódi anyai szeretettel gondoskodik róluk.

Víg társalgás közben mentünk át a műterembe, a hol még ezenkívül mindenféle társasjáték is járta. «Allons prendre notre camomille» (Igyuk meg a kamilla-theánkat), ez a jelszó hangzott fel egyszerre s nem csekély bámulatomra csakugyan székifű-theát szolgáltak fel czukor nélkül. A felvilágositás úgy szólt, hogy Párisban orosz thea helyett most ezt iszszák. A franczia főváros idegesen túlcsigázott lakóinak ez a csillapító ital minden esetre nagyon egészséges lehet. Zsenge gyermekkorom óta nem éltem ugyan vele, de megittam s mondhatom, jól izlett.

Másnap reggel hét órakor kellett elutaznunk. Minthogy azonban Colpachban párisiasan szokás élni, a korai felkelés nagy esemény volt. Ennek kifejezést adandó, reggelizéskor Marie München elkeseredve sóhajtott: «hiába', még nincs étvágyam, éjnek idején az ember még nem lehet éhes». Harsogó kaczagás követte ezt az ellenállhatatlan komikummal kiejtett panaszt. Csakhamar ütött azonban a válás keserű pillanata, — ezuttal Türr tábornok is velünk utazott; kocsinkat még egy darabig a bájos Flory és fivérei kerékpáron követték, azután még egy fordulat s Colpach, parkjával és szép emlékeivel eltünt szemünk elől.

Forró augusztusi napon röpített a zakatoló vonat Arlontól Strassburg felé, — Metztől kezdve két nagy nemzet véráztatta csataterén át, Saarbrücknél azután tábornokunk ezekkel a szavakkal fordult leányomhoz: «tudja, édes hugom, ezt a vidéket én nagyon, de nagyon jól ismerem, mert hát 1849-ben, a mikor már mindennek vége volt, erre át bujdostunk ki. Mivel pedig időnk nagyon sok, pénzünk pedig

gos kertbe, az
már gyökeret, a leggondos
is időnek előtte elhervadt, —

Ruhadivat és ruhaművészet

Égetőn szükséges nemzetközi szövetkezetet alakítani mindkét nem köréből, ennek a szövetkezetnek a tagjai ki fogják mondani, hogy túlteszik magukat a divaton és formálisan kötelezik magukat, hogy a saját gusztusuk szerint fognak öltözködni. Ez a szövetkezet immár keletkezőben van s hivatalosan és kategorice megüzeni a háborut a divatnak.

Ezt írta a legnagyobb belga iparművésznek, van de Veldenek felesége nemrégiben egy német művészeti folyóiratban és semmi kétség, hogy a pedzett egyesület meg is fog alakulni Berlinben, ahol az érdekes művészpár most lakik. A németek született egyesületi tagok s készek bármire szövetkezni. Hogy az új társulásnak lesz-e valami eredménye, azt bajos megjósolni. Mi azt hisszük, hogy egyelőre csak kínos föltünést fognak a tagok és a tagnők kelteni. A divatot azonban bizonyára nem lesznek képesek egyhamar agyonütni.

Pedig ezzel hasznos szolgálatot tennének. Tisztelet s becsület a világ összes női szabóinak, de azt az ódiumot sohasem fogják a céhükről lemosni, hogy ők az izlésrontás legerősebb matadorjai. Nincs az emberi cselekvésnek tere, amelyen több merénylet esnék meg a jóízlés és a művészet ellen, mint a divatalakítás terén s azért régóta hadilábon állnak egymással szemben a divatos szabók és a művészek. Bűnrészeseik mindazok a divatlapok, amelyek a haute nouveautéket terjesztik Lisszabontól Pétervárig. Gyűlöletes pillantásokkal nézik e kettős szövetség működését a művészek és a jóizlésü emberek, akik a ruhát nem éppen az emberi formák elcsúfitására való eszköznek tekintik. De nem kevesebb szemrehányással tartoznak a női szabóknak és divatcsinálóknak az orvosok, akik tapasztalatból tudják, hogy egynémely ruhaforma minő veszedelmes merénylet az egészség ellen. Ennek a bőven megindokolt gyűlöletnek eredménye az a tömérdek, meglehetősen gyönge indítvány, amelyet évtizedek óta hangoztatnak művészlelkü emberek és orvosok újforma művészies rukák és egészséggel szolgáló reformruhák kieszelése céljából. Próbálgattak itt is, ott is. de az eredmény eddig nem volt kielégítő. A művészek többnyire nagyon is fantasztikus tervekkel állottak elő, az orvosok pedig a másik végletbe estek: az ő reformruháik szörnyen izléstelenek, bár mindenképp egészséget szolgálók voltak. Egy német doktor megtartván a középutat, hosszasan argumentált a japáni kimóna mellett, amely szép is, egészséges is, de csak háziruha gyanánt használható. Ez az inditvány a kellő korlátok közé szorítva elfogadható, sőt el is fogadták sok helyen a hölgyek, Budapesten is alkalmunk volt látni azt az izléses és kényelmes ruhát.

De ezzel a kérdés távolról sincs megoldva, sőt mentül jobban gyarapszik az irodalma, annál inkább látjuk, hogy mily különbözők a művészek nézetei s mily sokféle szempontból lehet a ruha-problémát megvilágítani. Maga van de Valde néhány érdekes adalékkal szolgált egy nemrég tartott előadásán. A női ruha, ugymond, a logika törvényeinek és az okosságnak szem előtt tartásával készüljön. A ruha formája olyan legyen, hogy a test tagjai szabadon mozoghassanak. A testet ne rejtse el a ruha, hanem csak födje. Ezek általános elvek, mégis tömérdeket vétenek ellenök a szabók. Ami most már azt a kérdést illeti, vajjon mindenki a maga fantáziája szerint készíttessen ruhát, vagy pedig a hölgyek is a férfidivat módjára meglehetősen egyöntetü öltözéket használjanak, arról a híres belga művész így nyilatkozott: Van eset, amelyben szükséges, hogy mindenkin más-más ruha legyen. Ez első sorban a háziruhára nézve áll. Az utcai ruha egyöntetü lehet, az ünnepségeken viselt ruha pedig okvetlenül egyforma legyen a hölgyeknél is. Szerinte az ünnepélyeken látható sokféle öltözék zavarja a vonalritmus szépségét, szín és formazavart okoz. Van de Velde ebből az ötletből elmondta, hogy ritkán hatott rá valamely öltözék-harmónia szebben, mint amikor Berlinben az udvari gyász alkalmával az összes hölgyek egyöntetü öltözékben jelentek meg.

Még ezek is általánosságok, hátra vannak a részletkérdések, nevezetesen a ruha szabása, anyaga, szerkezete, higiénája, dísze. E kérdések sok fejtörést okoztak, de még távol állanak a megoldástól. Ez azonban már oly pont, amely túl van a teorián: meg is próbálták már a különféle tervek végrehajtását és tavaly Krefeldben a német szabók kongresszusa ötletéből modern ruhamodell kiállítást is rendeztek, amelyen csak kiváló művészektől tervezett mintákat állítottak ki. Annak idején az Uj Idők néhány képet is közölt e tervekről. Amidőn maga a szabókongresszus művészekhez fordult ötletért és mintáért, már odaterelődött a kérdés, ahol esetleg helyesen meg is fejthetik. Éppen nem érthető, hogy azok az iparművészek, akik bútort, csipkét, vánkost, himzést tervelnek, akik egész otthonunknak művészi formát adnak, mert ne vegyék kezükbe a ruha és a divat problémáját is. Hisz a feladat itt is ugyanaz, ami minden iparművészeti tárgynál: a legmegfelelőbb anyagból a legszebb formában a legcélszerübb tárgyat kell készíteni. Van de Velde bízik is ebben a kezdeményezésben s nemrég kifejezte abbeli reményét, hogy a mostani művészeti és műipari kiállítások mellett nemsokára rendszeres ruhakiállításokban is gyönyörködhetünk.

Az bizonyos, hogy a mai, gyorsan változó divatoknak rugója a szabók nyerészkedése, akik alig törődnek valamit az izléssel, csak azon vannak, hogy mentül több újfajta, a régit kiszorító ruhaszabás kerüljön divatba s hogy így mentül könnyebben nyerészkedhessenek. Hogy a szabók is jólétre törekszenek, azt senki sem veheti tőlük rossz néven. De hogy ennek a törekvésnek kifelé izlésrontás a hatása, az már kellemetlen egy eset. Ezt kell korlátozni. Elvégre is a ruhát mindig szabó fogja varrni, de legalább a tervelést kell kiragadni az ő műhelyeikből.

Hogy minő új formákat fognak a művészek ily célra kitalálni, azt nem lehet előre látni. Annyi bizonyos, hogy a modern iparművészet alapelveit kell itt is elfogadni. A részleteknél bizonyára fölötte eltérnek majd az egyes tervelők. Mert például van de Valde már is tiltakozik az öltözéseknek minden olyan díszítése ellen, amely nem tisztán lineáris, hanem a természetből veszi naturalisztikusan vagy stilizálva a motivumokat. Ezt az elvet bizonyára a művészek többsége sem irja alá, sőt a moden műipar mesterei sem akarnak vele megbarátkozni. Az ily részleteltérések éppen arra alkalmasak, hogy megteremtsék a ruha változatos formáit.

S ez viszont elejét veszi majd annak is, hogy a pusztán higiénikus ruha ne győzedelmeskedjék. Gondoljunk csak vissza azokra a német és angol kisérletekre, amelyeknek egyetlen szempontja az egészségesség volt. Minő művészietlen, csunya, rideg uniformisokat hozott létre a tömérdek jägeriánus és egyéb reform-ruhagyártó! Az ő szempontjaik tiszteletreméltók és elsőrangu fontosságuak. de a higiénikus ruha lehet szép is s ezt a szépséget csak a tervelő művészek beavatkozásával fogjuk elérhetni.

Van de Veldené bejelentette, hogy immár megalakulófélben van a művészi reformot ápoló szövetkezet. Kiváncsian várjuk ennek munkálkodását s eredményeiről majd beszámolunk olvasóinknak.

KŐRIS

Festette Munkácsy Mihály

JÓ ÉTVÁGYAT

Uj Idők 1901. VII. 272. l.

totta, elővillant a pénz. Gyorsan kihúzta s egy pillanat alatt elszomorodva konstatálta, hogy csalódás érte. Nem volt nagy vagyon a tárczában, nem volt százezer forint, de még a fele sem. Hanem azért talált pénznek egészen csinos összeg. Hét darab vadonatúj ezerkoronás. Háromezerötszáz forint. Egyéb semmi. Se írás, se névjegy, csak a tulajdonos kezdőbetűi. A tárcza akkora volt, hogy az ezresek összehajtás nélkül belefértek. Melker nagy nehezen a nadrágzsebébe gyömöszölte s a kabátjával igyekezett eltakarni. Megpillantotta a kályhában égő tüzet. Hamar kiszedte az ezreseket, bedugta a maga ócska, kopott tárczájába s a másikat bedobta a tűzbe. Az úton kieszelt tervei mind összeomlottak. Újakat kellett készíteni. Kivándorlásról szó sincs. De az összeg azért csinos, elegendő az összes adósságokra és valamicske még marad is. Nem lesz gazdag ember, de nyugodtan, megelégedetten fognak élni. Lassanként fizet ki mindent, nehogy gyanut keltsen. A pénzt addig dugdossa. Azután, megint lassanként, takarékba rakja, a mit lehet s a végén vesznek valahol a környéken egy kis házat, kertet.

Szórakozott, szótalan volt egész este. Kora reggel izgatottan böngézte át az ujságot. Valahol hátul megtalálta a hírt, a mit keresett. G. I. bankár, ugyanaz, a kinek kezdőbetűjét olvasta a tárczán, elvesztett hétezer koronát, vadonatúj ezresekben. Az egyik meg is volt jelölve. Melker megdöbbent. Előkotorta a pénzt, gondosan átnézte a most már gyűrött ezreseket. Egyiken se talált semmit. Talán valami titkos jelről van szó? Kicsit zavarodott volt egész nap. Az irodában várta, hogy beszéljenek az elveszett ezresekről, a jelentéktelen hírt azonban nem hozta szóba senki. Erőszakosan ráterelte a beszédet. Megkérdezte a könyvelőt:

— Jó lett volna megtalálni a pénzt?

— Melyik pénzt? — kérdezte csudálkozva.

— Hát a mit az a bankigazgató elvesztett.

— Nem segítene az rajtam — legyintett a kezével a könyvelő.

— Szóval visszaadná?

— No, vissza épen nem adnám.

A vita ezzel véget ért. Másnap kikeresett egy ezrest, gondosan megállapította, hogy semmi féle jel nincs rajta s elhatározta, hogy felváltja és megkezdi a fizetést. Ekkor kezébe került egy estilap. Ebben újra olvasta az elveszett pénzről szóló hirt. A lap hozzátette, hogy a rendőrség erélyesen nyomoz, mert a befolyásos bankigazgatót nagyon boszantja, hogy vele ilyesmi megtörténhetett. Meglehet egyébként, hogy nem is vesztette el a pénzt, hanem valami ügyes zsivány kilopta a zsebéből.

A festő *(Góth)* a királynéhoz *(G. Kertész Ella):* «Ez, ez! Ez a csókszomjas arcz! Így maradj!»

Melker elsápadt. Most, gondolta, bizonyosan gyanakszanak mindenkire, a ki ezrest vált. Ha kérdőre vonnak, nem tudok tagadni. Mi lesz? Becsuknak, mint egy közönséges tolvajt. Várni kell.

Napokig nem is mert arra gondolni, hogy felváltsa a pénzt. Ekkor megállapította, hogy idegen helyre nem mehet vele. Majd megpróbálja a gyárban. A pénztáros keresztül ment a szobáján. Melker kezében tartotta a tárczáját és erőltetett kedélyességgel rászólt:

— Varga úr, nem váltana fel egy ezrest?

— A pénztáros nevetett:

— Jó is volna, Melker úr, úgy-e?

Melker elszégyelte magát, zsebretette a tárczát, úgy tett, mintha csakugyan tréfát csinált volna. A bátorsága szertefoszlott, nem merte bebizonyítani, hogy a zsebében csakugyan igazi, hamisítatlan ezres van.

A lakásán minden csengetésre összerezzent: hátha a rendőrségtől jön valaki. Elhatározta, hogy egyelőre nem váltja fel az ezreseket. Az iróasztala egyik fiókjára erős zárat csináltatott, annak a fenekére dugta. Azután várt. Néhány nap mulva behivatta az igazgató. Nagyon komolyan beszélt vele. Azt mondotta, hogy az a szövetkezeti dolog nem maradhat függőben, mert újabb foglalás is történt. Melker homlokát kiverte a veriték. Szédelegve ment ki. Hiszen otthon van a fiókjában a pénz, egy fél óra alatt mindent kifizethet. Csak várni kell még, a míg elfelejtik kissé a dolgot. Estére mentő ötlete támadt. A pénzhez nem nyúl egyelőre, hanem Pista bácsival aláírat egy váltót és kifizeti minden adósságát. Megcsinálja a konverziót. Néhány forintnyi kamatot veszít, de sebaj. Legaláb nyugodtan kivárhatja az időt, mikor majd nem kell félnie az ezresekkel. Ez a terv egészen felvidította. Még este felkereste Pista bácsit. Minden izgalom nélkül, mint a ki biztos a dolgában, előadta, hogy kimászhatna a bajból, ha egy kézben volnának az adósságai. Olyan meggyőzően beszélt, hogy a művelet sikerült. Pista bácsi csak azt kötötte ki, hogy pontos jegyzéket kap az adósságokról s ő fizet ki mindent, nehogy egy fillér is pocsékba menjen. Melker örömmel beléegyezett. Gyorsan lebonyolították az egész finánez-operácziót. Az asszony zsörtölődött egy kicsit. Új szőnyeget szeretett volna az ebédlőbe s Melker kemény maradt, nem vett. Kalapot se vett, czipőt se, ruhát se.

— A nyáron minden lesz — mondotta a feleségének.

— Soha többé nem lesz ennyi pénzed — sírt az asszony.

— Lesz. Tudod, hogy nem szoktalak biztatni, de most én mondom, hogy lesz.

Úgy tervezte, hogy egy-két hónap múlva felváltja mégis az első ezrest s minden hónapban pótolja, a mit a nagy adósságra levonnak, tőle. Egy vasárnap délben egyedül maradt otthon. Előszedte az ezreseket, újra megnézte mindet. Ekkor az egyiknek a sarkában egy piczi vöröstintával irott keresztet vett észre. Rémülten vitte az ablakhoz. A kereszt nem nagyobb, mint egy gombostű hegye, ott volt. Másikat vett elő. Azon is megtalálta a keresztet. Sorra, mind a hét ezresen. Rémülten dugta vissza a kincset és szédelgett egész nap. Milyen jó is, hogy nem váltotta fel. Bizonyosan megcsipték volna. Időnként kiabálni tudott volna dühében: ezresei vannak és mégis koldus. Azután megnyugtatta önmagát. A pénz megvan és megmarad. Ha nem költi el, annál jobb. Ha néhány hónapig, ha egy évig is kell várni, nem baj. Erőt ad az a tudat, hogy hirtelen összeomlás nem jöhet. A pénz ott van a fiókban.

Aztán őrizte a pénzt. Elsején nagyon megcsappantatta a fizetését a részlet, a mit a kölcsönre levontak. Az igazgató azonban megdicsérte, a miért ilyen szépen rendezte az ügyeit. A pénzt, a mit kapott, gondosan beosztotta. A czigarettáról lemondott, a vacsorát

Kamarás *(Tarnay)*, a királyné *(G. Kertész Ella)* Eremith grófné *(Báthory Gizella)*. A királyné: «Nem, kapitány, — jó éjszakát.»

«AZ ARCZKÉP», FÖLDES IMRE SZINDARABJA A MAGYAR SZINHÁZBAN. — Balogh Rudolf fölvételei.

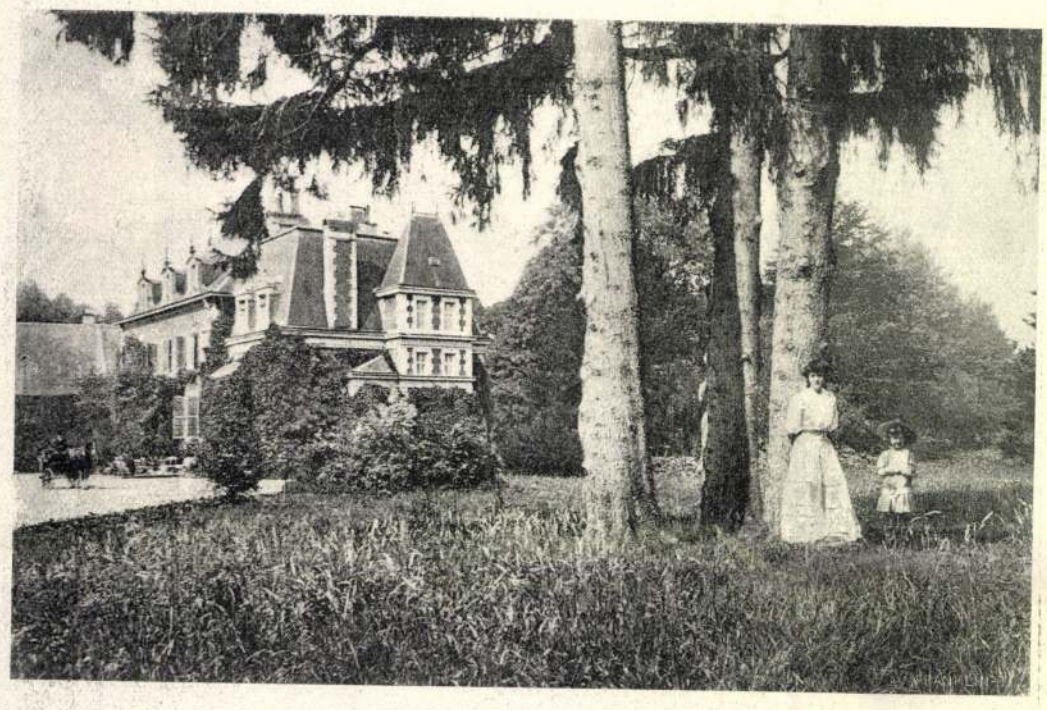

A KASTÉLY A KERT FELŐL. (A fa mellett Dóré Gusztáv leánya és unokája.)

szalonnára egyszerűsitették s megszoritották az ebédet is. Az asszony szemrehányóan kérdezte:

— Miért nem kezdtél már előbb takarékoskodni?

— Eddig nem volt érdemes. Nagyon is szegények voltunk.

— És most?

— Most érdemes. Most rendeztem az ügyeimet.

A ruhái túlságosan megkoptak, a külsején nem látszott valami nagy jómód, szinte ki se mozdultak a lakásukból, az ügyvédek levelei és a végrehajtó látogatásai azonban egészen elmaradtak. Néha belenyúlt az iróasztal fiókjába, kivette, kiteregette az ezreseket, boldogan, vidám terveket szőve. A feleségének soha sem szólt, a kis Pali gyereknek azonban, a ki már kezdett gagyogni, néha, ha egyedül voltak, megmutatta:

— Látod, ez lesz a vagyonod.

A baba két kézzel kapott a szines papiros után.

Mikor egy esztendő telt igy el, Melker elhatározta, hogy most már vár tovább. A fizetését közben felemelték, a mellékjövedelme megszaporodott, úgy, hogy a kölcsönt gyorsabban törleszthette. Az ezresek vártak szépen a fiókban. Mintha csak ezek a néma, halott, rongy kis papirdarabok vigyáztak volna rájuk, rohamosan fogyott az adósság, fogytak a gondok. A második esztendő végén Melker visszaadta a váltót Pista bácsinak. A dolgai rendben voltak. A gyárban azt beszélték, hogy pénze van a takarékban, s azért olyan fukar, mert minden áron vagyont akar gyűjteni. Egyszer, hirtelen jött elhatározással elvitte az irodába az egyik ezrest.

— Tud váltani? — kérdezte a pénztárost — s a szive erősen dobogott.

— Nagyon szivesen — hangzott a felelet.

Bizonyos tisztelettel adta át neki a pénzt. Melker közönyösen tette zsebre, pedig ujongani szeretett volna. Érezte, hogy most szabadult fel a varázslat alól. Hazafelé menet betért egy ismerős üzletbe és egy ezrest kért, aprópénzért. Nagy tisztelettel adtak neki. Másnap üzent a gyárba, hogy csak délután megy ki. Hazulról azonban kora reggel elment és magához vette az ezreseket. Mind a hetet. A hat eredetit, meg a hetediket, a melyet előtte való nap előbb felváltott, azután visszaváltott. Most már nem váltja fel. Beviszi mindet, egy szálig a bankba, két esztendeig fizette a drága kamatokat, most majd ő ad kamatra. Belegyömöszölte a pénzt a vedlett tárczába. Az ócska kabát volt rajta, ugyanaz, a melyikbe két éve a nagy fekete tárczát dugdosta. Vidáman tapogatta most meg a zsebét. Korán volt, a bankot még ki se nyitották. Egy teljes óra hosszat sétált. Akkor bement a bankba, emelt fővel, vidáman, önérzetesen.

— Hétezer koronát akarok elhelyezni, — mondotta ragyogó arczczal.

Benyúlt a zsebébe. A bélés már foszladozott s egy darabig kotorászni kellett a foszlányok között. A tárcza elbújt egy kissé. Tovább kereste. Hiába. Keze alatt engedett a vedlett bélés. Hatalmas, most már tátongó lyukba került a keze és dermedten, halálsápadtan, lesujtva, halálos bizonyossággal kellett konstatálnia, hogy a kiszolgált, szétmállott zseben át a tárcza rég beléhullott valahol az utcza sarába.

MUNKÁCSY ÖZVEGYE — A MAGYAROKNAK.

Százezer koronás alapitvány.

— Ma egy csudálatos emberrel hozott össze a sors . . . Naivlelkű lángész. Alig tudtam megválni tőle, pedig eleinte meg se értettük egymást. Valami furcsa, kemény, de mégis szép-hangzású nyelven kivül (mádiar) csak németül tud, mi pedig ezt nem kapiskáljuk. Végre is úgy segitett magán, akár a régi egyiptomi tudósok: *lerajzolta*, a mit ki akart fejezni . . . A neve: Münkacky és azt hiszem, nagyon megbarátkozunk.

Ezt ép negyven esztendővel ezelőtt irta naplójába De Marches báróné, született Papier Cecile. A franczia-német háború kitörésekor Düsseldorfba költöztek a báróék s ott a szegény, boldogtalan *Paál* László mutatta be nekik Munkácsy Mihályt.

— Ma kerek négy évtizede, — mondja az özvegy, — hogy az én Miskámat megismertem . . .

De Marches báró hamar megszerette a festőt, a ki súlyos betegségében ápolta is. Két esztendő mulva elhunyt a báró s apja biztatta leginkább Munkácsyt, hogy kérje meg a fiatal özvegy kezét. 1874 augusztus 5-ikén feleségül is vette Kolpachon, a családi kastélyban. Egy évvel utóbb fölépült a kétemeletes palota Párisban, az Avenue Villiersen. Tudvalevő, hogy ott milyen imponáló szerepet vitt Munkácsyné, a ki férje tennivalójából magára vállalta az utolsó apróságig mindazt, a mi a művészi munkáján kívül esett. Az anyagi ügyekben naiv, az életnek számos relációjában mindig járatlan művész társadalmi kötelezettségeinek összes terheit a feleség viselte. Miért hallgatnók el, hogy Munkácsyné bámulatos adminisztráló-tehetség volt? Csak neki köszönhető, hogy a hires párisi *hét szalon* egyike a Munkácsy-féle volt, a melyben a társadalom elitje, sőt uralkodó családok tagjainak és a művészvilág fejedelmeinek serege találkozott. A 90-es évek elején, a mikor a grandiózus szalonélet már szünőben volt, évi kétszázezer frank juthatott még a háztartásra . . .

Az *Ecce homo* volt, mint tudjuk, utolsó nagy képe, aztán jött az emésztő nagy betegség. Mesélték, hogy a túlfüszerezett élet, a csodaszép Chaplanné, a végzetes szerelem okozta . . . Mendemonda ez. Gerinczbajában nagy része volt gyermekkori nyomorúságának, a későbbi túlfeszített munka pedig lassankint megtörte az erejét, a mely tizenöt esztendeig ellen tudott állni a rettenetes kórnak.

Munkácsy 1896 április 19-ikén volt utoljára a párisi műtermében; régibb vázlatait, rajzait s képeit rendezte. Némelyeket hosszasan elnézett s rájuk irta a nevét . . . de még ez is fárasztotta. Némelyiken kimaradt a nevéből egy-egy betű, — ijedten törülte le s irja újra. Akkor készült haza, a millenniumi örömbe, a hol az *Ecce homo* dicsősége várja és a hol lelkesen ünnepelni fogják. Útközben megpihent Bécsben s báró *Dóczy* Lajos házában — előkelő társaság közepett — hirtelen roszúl lett. Pesten se fordult jobbra az állapota s a beteg

A TÓ A PARKBAN, A HOL MUNKÁCSI HALÁSZNI ÉS CSÓNAKÁZNI SZOKOTT.

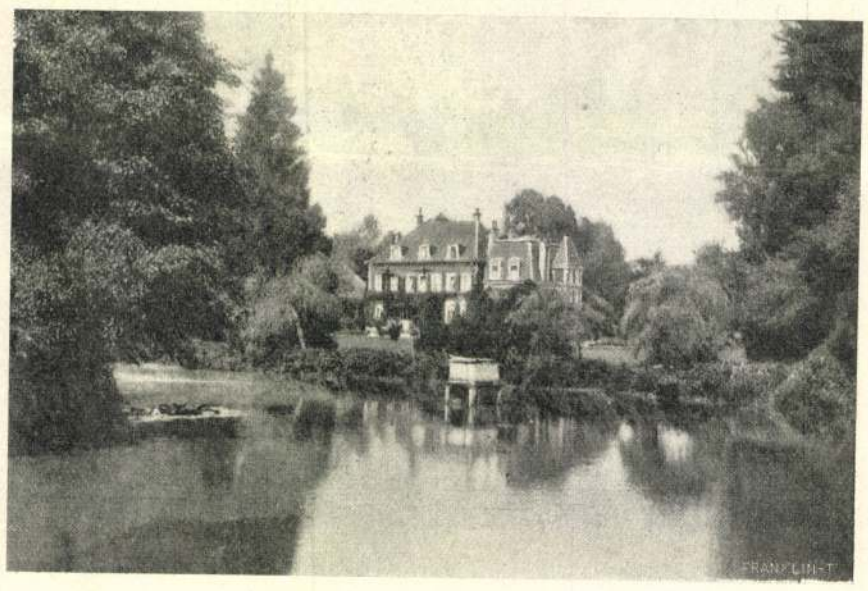

A KASTÉLY A TÓ FELŐL.

MUNKÁCSY KOLPACHI KASTÉLYA.

művészt elvitték az endenichi szanatóriumba. Négy évi kínlódás után, 1900 májusában halt meg . . .

A temetés után sirva mondotta az özvegy:

— Legforróbb vágya volt mindig szegény Miskámnak, hogy Magyarországon telepedhessék le. És a mikor ez a régi vágy teljesedésbe ment volna, lepte meg őt a borzalmas kór, a melynek áldozatul esett . . .

Megigérte az özvegy, hogy a Munkácsy-relikviák sohase fognak idegen kézre jutni és közli most, hogy minden ereklyéjét a Nemzeti Múzeum kapja meg halála után. De egyebet is jelez, — a mi ezen a helyen kerül először a nyilvánosság elé — *százezer koronás alapítványt a magyar művészek részére.*

Özvegy Munkácsyné levele, a melyet a régi fészekből, Luxembourgból irt csekélységemhez, magyar fordításban igy szól:

Uram!

Szeretetreméltó levele itt talált s örvendenék, ha az Ön nemes czéljára való tekintettel is, elküldhetném a kivánt dolgokat. Sajnos, itt nem rendelkezem mással, mint boldogult férjemnek számomra bekeretezett fényképeivel, a melyektől nem válok meg. Az Önt érdeklő fotografiákat megtalálhatja K.-nál Budapesten. A mi a szalon-fényképeket illeti ama boldog időkből, a midőn az én Miskámat birhattam, közöltettek azok a «Velhagen et Klasing Monatsheftes» biografiájában és e füzetből nincsen más rendelkezésemre, csak a mi Párisban maradt.

ÚT A NORMAFA FELÉ.

SKI-FUTÓ NŐ.

KETTŐS RÓDLI.

MEGÉRKEZÉS A DISZNÓFŐHÖZ.

TÉLI SPORT A BUDAI HEGYEKBEN. — Balogh Rudolf fölvételei.

Czélom az, — s e szerint csináltam meg a végrendeletemet, — hogy egy százezer koronás alapítványon kívül, a mely halálom után esedékes a magyar művészek javára, minden emléket: tehát levelek, diplomák, medaillonok, érmek, továbbá szegény férjem arczképe s az enyém (általa festve), a budapesti múzeum részére hagyományozom. Érdemrendeit és a Mesternek a millenniáris kiállításon viselt díszmagyarját — hazájába tett *utolsó* utazásakor — hasonlóképen.

Úgy számítom, hogy februárban térek vissza Párisba és juliustól kezdve megszüntetem párisi lakásomat, teljesen visszatérve ebbe a kedves kis országba, a hol születtem és a melyben öreg napjaimat tölteni óhajtom.

Tervbe vettem, hogy Budapestre utazom, a hol remélem, végül leleplezik szegény férjem szobrát. Ez számomra kedves zarándoklat lesz az Önök szép hazájába, a melyben olyan jól fogadtak és a melyet sokszor csodáltam és nagyrabecsültem.

Mindenkor készen vagyok arra, hogy Önnek minden felvilágosítást megadjak, a mi csak Önt érdekelheti és nagyon sajnálom, hogy nem rendelkezhetem ezúttal, a mint óhajtotta, a fényképeket illetőleg. Kérem, uram, fogadja szivesen különös tiszteletem nyilvánítását.

Cecile de Munkácsy.

Egy decennium már lepergett azóta, hogy Munkácsyt a Kerepesi-temetőbe kisérték, — kegyeletes fogadkozással gyűjteni is kezdtek, hogy méltó emléket állitsanak. Hol a Munkácsy-szobor?

Tábori Kornél.

LONDONI LEVÉL.

A Westend egyik nagy műtermében ültünk teánál, ott abban az érdekes negyedben a Holland Park körül, a hol a jellemzetes, nagy, hosszú ablakok többet jelentenek, mint az ezekhez hasonlók arra tovább, Mayfairben, mert míg az utóbbi negyedben csak a magánházak bálterem-ablakai ezek s így csupán gazdagságról beszélnek, addig Kensingtonban műtermekből nyilnak azok és a pénznél valamivel előkelőbb hatalom, a talentum jelenlétére vallanak.

A korai naplemente izzó rézragyogást vetett a szürke kőház zöld repkénykárpitjára, ó-bronz szinnel futtatva azt be, úgy, hogy még ez is beleillett abba a művészi furfanggal megalkotott szintervbe, melyet házigazdánk valósított meg, mióta Délolaszországból olyan szép zöldes szobrocskákkal tért haza. A vörösréz-kupolás kandallópárkány teritője, az a mohazöld gobelin kelme, a melyet rézszinekben árnyalt Tudor rózsával hintett tele a himzőtű, meg a rajta álló egyszerű, sima zöld cserépből való Ruskin virágtartók a maguk rozsdavörös krizantémum-bokrétájával olyan harmóniát teremtettek, kivált a mint a tűz világa is ott tánczolt a szürkés-zöld falon, hogy szinte természetesen siklott rá a beszéd arra a szerepre, a mit a szinek játszanak mindnyájunk életében, az egyik nyugtat, a másik fáraszt, felvidít vagy lehangol, talán a nélkül, hogy erről tudomásunk lenne.

Azaz, hogy ma már nem a nélkül. A szinek hatásával szemben való gyerekes, nagy öntudatlansága már múlni kezd az emberiségnek; bútort, szőnyeget, falkárpitot mind úgy választunk ma már, hogy az a lélekre olyan módon hasson, a mint azt legjobban óhajtjuk. S hogy például a dolgozószobának, a betegszobának, gyermekszobának szinezése lelki hatásokban nagyon világosan észrevehető, azt az orvosak is elismerték; csoda-e hát, hogy a szinek fontossága egyre nő mindenben?

A ruházatban is. Persze, hogy erre is rátértünk. De nem az asszonyok kezdték, hanem a férfiak, a minek elegendő magyarázata az, hogy hét közül öten festők voltak.

Mind, a kik ott ültünk, eddig is szánakozó mosolygással néztük az idei divat érthetetlen megtévelyedését, a képtelen szabású ruhaaljat, meg a lapoczkacsontig leérő peremű kalapot. Ezekről én egyszer azt találtam mondani, hogy a kinyitott esernyőt megtették a hölgyek kalapnak, a tokjába pedig belebújtak.

— És még ezeket a kalapokat nevezik *picture hat*-nek, festményre való kalapnak — lázongott az egyik művész, — pedig bizony semmi közük a Romney és Gainsborough képeiről ismert nagy, de mindig szépvonalú kalapoknak. Olyan festő nincs, a ki a mai kalapokat szivesen festené le.

— Hát Hogarth? — vetettem ellen.

— Hohó, ez már igaz; és hogy erről mi, czéhbeliek feledkeztünk meg! — kiáltott egy arczképfestő és a maga kéneső elevenségével rögtön odaszaladt az állványhoz vázlatkönyvért, szénért, azután hozzá fogott, hogy megalkossa a mai kalap- és ruhadivat karrikaturáját Hogarth szerint.

Míg a rajz készült, annyit bevallottunk mind, hogy szinek tekintetében meg lehetünk elégedve a mai ruházkodással, mert soha még a szinek olyan csodásan szépek, lágyak, festőiek nem voltak, mint most, hanem a vonal, a forma iránti érzék úgy megtévedt, hogy az a kérdés, — folytatta az egyik, — hogy most, mikor a *merész* meg a *rút* olyan jellemző két vonása a divatnak, mi tetszenék meg az új alkotások közül a divatvilágban; az-e, a melyik a merész ujítást vinné még tovább, vagy az-e, a mely a rútról a szépre térne vissza?

Nos, erre megfelelt nemrég Londonnak egyik nagy szenzációja azzal, hogy a legnagyobb siker azé lett, a mi a merész ujítást a szépséggel egyesitette. És a ki ezt megalkotta, magyar ember.

Úgy történt, hogy a minap a Piccadillyről befordulva az Albemarle Streeten mentem végig és a *Viola* felirású udvari divatterem előtt egész sor motor-cart láttam. Benn pedig, a halvány rózsafűzéres kárpitozású szalonban sokan ültek vázlatkönyvvel, jegyzőkönyvvel. Persze, a londoni lapok rajzolói, tudósítói. Az

A LEGÚJABB LONDONI DIVAT: TÖRÖKÖS SZABÁSÚ ESTÉLYI RUHA. — Eredeti londoni modell.

ilyesmi ugyan sohasem ritkaság a Viola-szalonban, hanem ma mégis valami különösebb izgalom lett volna a levegőben. Ah, most már értem! Nem csoda! Eddig csak a londoni, párisi izlés motivumait látták a mintaruhákon, de most, mikor a ruhapróbáló *mannequin*-ek belépnek, látjuk, hogy tetőtől talpig török jelmezben vannak. És a szenzáczió az, hogy ez nem *jelmez*, hanem estélyi ruha. Nos, a jegyzőkönyvek, vázlatkönyvek jelenlétét nem csodáltam, mert hiszen a divattudósító megirni megir mindent; hogy aztán követik-e vagy sem, az más kérdés, hanem a hosszú sor automobil jelenléte, az már meglepett, mert az mind valamennyi — megrendelőt jelent. Hiába, a divatvilágban az idők jele (már hogy aztán jó jele, vagy vészjele-e, az más kérdés), hogy alig lehet oly valami meglepőt, újat, eddig nem látottat a piaczra dobni, hogy annak követője ne akadjon és az ujság után való lázas kapkodásnak részben az is a magyarázata, hogy az a társaság, a melynek tagjai szalonban, páholyban, versenygyepen, szállóban úgyszólván folyton látják egymást, úgy kimerítik a divat valamennyi irányát, hogy valami újért mindig más meg más birodalomba kell vándorolni; Oroszországba a muzsik szabású prémes kabátért, Japánba a kimonoért, most meg Törökországba az odaliszk ruhák motivumaiért.

Persze, hogy azért száz asszony, még pedig száz ugyancsak jól öltöző asszony egyszerűen mosolyog ezen az ujdonságon és annak nézi, a mi: tiszavirág-életű divatszeszélynek, az természetes. Ezt elvárhatjuk tőlük. Hanem hogy az egész alkotás szép úgy, a hogy van, az megint bizonyos, sőt az én szememben épen a meglepő és furcsa törökös motivum nélkül volna még szebb, — mert egyszerűen a kelméje, a szine gyönyörű valamennyinek. Az egyik a halványkék, az ezüst, a habfehér és vizzöld árnyalataiból úgy van összeállítva, hogy a csillogó, habgyöngyös tenger lágy mozgására, susogására gondolunk, a mint a selymeket, gyöngysorokat látjuk és *halljuk*. A másik kagylórózsaszin puha selyemből áll és holdfényszinű kék érczcsillámmal telehintett sötétkék selyemtüllből; a harmadik pedig egészen fekete selyemből, a melynek komoly voltát azonban szivárványszinű gyöngygyel áthimzett fátyol és aranyhimzés mérsékli.

Nem csoda, ha az a magyar czég, a mely Londont így meg tudta lepni most ezzel, tavaly meg a «magyar blúzzal», most az angol udvartól megint megnyerte azt a kitüntetést, hogy juniusban a koronázáskor az országnagynék (a peeress-ek) ismét a czég terve szerint készült koronázási ruhát viselik, mint Edward király koronázásakor is.

Bizony művészi izlésű, méltóságos vonalú ruházat kell ahhoz az ünnepélyes jelenethez, mikor az ország összes peeress-ei ott állnak a Westminsterben az új királyné körül, míg ez a koronázó herczegérsek elé térdel. A míg az ő homlokát nem érintette a korona, addig a többi hölgynek sem szabad a magáét viselni; ott tartja azt mindegyikük mellett bársonypárnán egy-egy apród; csak mikor Nagy-Britannia koronája már ott tündöklik a királyné fején, akkor veszi kezébe minden peeress a maga koronáját; magasra tartja és azután a fejére teszi. A hol minden részlethez annyi betanulás szükséges, mint a koronázásnál, nem csoda, ha egyet-mást már most próbálgatnak. És az arisztokráczia egyik fiatal asszonya, Lady Violet mondja is, hogy ő, meg a sógornője, a kiket egyszerre fognak bemutatni a koronázás hetében, már most próbálgatják a hosszú uszályos palástban való járást, hajlongást, meg a mindennél rettenetesebb hátrálást — próbálják pedig régi függönyökbe öltözködve, hogy az elbotlás, rátaposás, meg belebonyolódás szinte elkerülhetetlen baleseteit a függöny állja ki inkább, mint az udvari palást.

Az összes előkészületek között, melyek az udvartól indultak ki, a legjobb hatást az keltette, hogy Mária királyné már most arra adott rendeletet, hogy az ő koronázási ruháihoz minden angol földről kerüljön ki s lehetőleg mindenki más is azon igyekezzék a maga ruházatára nézve.

Mert hiába, megesett sokszor még Angliában is, hogy sokan a nagyon válogatósak közül azt állitották, hogy selymet csak Franczia-országban, csipkét csak Hollandiában lehet igazán szépet kapni.

Nos és most erre akar Anglia csattanós feleletet adni a *British week* (britt hét) intézményével, a melyet már nagy érdeklődéssel várunk mindnyájan s a mi abban fog állni, hogy London valamennyi olyan utczája, a hol a legjobb boltok vannak, olyan kirakatokat rendez, a melyekben nem lesz csak egy gombostű sem olyan, a mi ne volna angol gyártmány. A hol pedig irással megjelzetten ott lesz a franczia, német vagy hollandi árú, ott a mellett ott lesz egyszersmind az angol is, hogy meg lehessen látni, vajjon selejtesebb-e. Mert azt az igazságot, hogy a hazájában senki se próféta, az angol gyárosok is érezték, mikor néha angol selymet franczia gyanánt kellett árulniok, mert akkor mindjárt jobbnak tetszett.

Ennek a British weeknek az indító okait még politikailag is érteni kell. Anglia a maga szabad kereskedelmével piaczot nyitott a világ valamennyi árújának, alig egy-két kivétellel. Csaknem mindent vám nélkül lehet behozni. Hanem ha azután valaki azt állítja, hogy ennek az az oka, hogy Anglia maga nem tudja azt olyan jól megcsinálni, akkor azután felelni kell reá, még pedig csakis ilyen súlyos felelettel, a milyen a British week lesz.

Egyszer-egyszer Anglia is ugyancsak jogosan megengedheti magának a «*self assertion*» (érvényesülni óhajtás) ilyen tényét, mert hiszen vendégszeretőbb, nagylelkübb házigazdája már nem lehet az idegennek Angliánál. Zeneművészt, énekest, festőt, szobrászt, ha jobb a nemzetinél, nem lehet jobban megbecsülni, mint azt az angol teszi. Bevallják egy-egy művészeti ágról, hogy abban nem állnak ott, a hol más nemzet, hiszen még a világhirű Sir Alfred East is azt mondogatta az angol festészetről, hogy: igazán nagyot, igen-igen nagyot még nem alkottunk! És ezt ott mondja

Munkácsy Mihály

A mosónők c. festménye (Ernst Vilmos gyűjteményében)

repr.

Képzőművészet

1929. 160 l

Munkácsy Mihály

Szód

Marsovszky Emilia:
Munkácsy Mihály: Krisztus Pilátus előtt 4° kötve.
Rajztanári értekezés
1932/33. tanév.

Ferkepzomfoiskevk 58. l.

Anonym, a XVIII sz.

Magyar vonatok és k
Mindamyian mellig va
ban nyertek elhelyezést. Kö
só: GO LEOPOLDVS. Felirata a k
ORDNUNG UND BILTNUS A
HUNGARN.
Réznetszet, méretei 30·2

Ltn. 14287.
Kabl. 215-914
510-914-155

Munkácsy Mihály

Irod

Tóth Béla: A magyar anekdotakincs. Bpest, 1935. 655. l. 683. l...

Munkácsy Mihály

Irod

Tóth Béla: A magyar anekdotakincs Bpest, 1935. 683. l.

Toll a mérlegen

Áldatlan pörösködés folyik egy nagy író hagyatéka körül. Jakob *Wassermann* legutolsó regényében megrendítő vallomást tett első házasságának pokláról s alig húnyta le szemét, máris megindult körülötte a kegyeletsértő harc.

*

Angliában megalakították a »Translator's Guild«-et, a *fordítók céhét. Magasnívójú felvételi vizsgát kívánnak minden tagtól* s úgy remélik, hogy ezzel rehabilitálják a sokszor lenézett és megvetett fordítókat. *Erre a szervre nálunk is nagy szükség lenne.* Egyrészt azért, hogy a fordítók munkáját méltányolni és értékelni tanulják s a könyvismertetésekben is megfelelő helyet szenteljenek ennek az áldozatos mesterségnek, másrészt pedig, hogy a kontároktól és olcsójánosoktól megtisztítsák a könyvpiacot. *Legalább tízszer annyi rosszul fordított könyv jelenik meg, mint jó.* Igaz, hogy ennek nem kis részben a kiadók az okai, akik nevetségesen kis összegeket fizetnek. Amikor néhány ilyen honoráriumadatot felsoroltunk egy elökelő angol kiadónak, elszörnyedve csapta össze kezét. Pedig súlyos tévedés, ha azt hisszük, hogy az angol átlagkönyvek nagyobb példányszámban kelnek el, mint a magyarok. Tisztelet a kivételeknek — de ezen a téren sürgős reformokra lenne szükség...

*

Körmendi Ferenc »A boldog emberöltő«-je a holland könyvnap könyveként jelent meg. A szerző Amszterdamban, Hágában, Rotterdamban és Utrechtben tartott előadást. Beszélt a mai regényről és saját írásaiból olvasott föl. Érdekes beszélgetést folytatott a rádió mikrofonja előtt a híres holland kritikussal, Ritterrel a holland-magyar kultúrkapcsolatokról. Minthogy már nem maradhatott Hollandiában, a holland-indiai gyarmatok számára tartandó előadását gramofónlemezre vették fel és így közvetítették. Körmendi Párizsba utazott pihenni, de onnan hamarosan tovább indul Olaszországba.

*

Zsolt Béla egyik regénye hamarosan megjelenik hollandul, míg »A királynő családja« franciául kerül nyilvánosságra. Az író most fejezte be új könyvét, amelyet a *Pantheon* kötött le. Címét egyelőre nem hajlandó elárulni.

*

Somogyi Aladár ny. tábornok, a kitűnő amatőrfényképész, a haldokló Tabánt örökítette meg pompás felvételekben. Több mint kétszáz képet készített s hozzájuk vette ennek a városrésznek képeit, amelyeket századok óta rajzoltak rézmetsző mesterek. *Rexa* Dezső, Budapest multjának kutatója, jellemrajzot írt a századokon át egyre változó Tabánról. Kettőjük munkáját, a tabáni képeskönyvet, most adta ki az Egyetemi Nyomda művészi, pompás köntösben.

*

Siklóssy Pál, a Nemzeti Színház kitűnő fiatal rendezője, Moszkvában járt. Rengeteg jellemző adattal, friss megfigyeléssel tért vissza s ezeket most könyvbegyüjtve kiadta. *»Szovjet álmok — szovjet valóság«* a könyv címe s egy tehetséges európéer, komoly megfigyelő valórjeivel dicsekedhetik. A könyv kiállítása is a szerző ízlését dícséri. Szóval: »jólrendezett« írás.

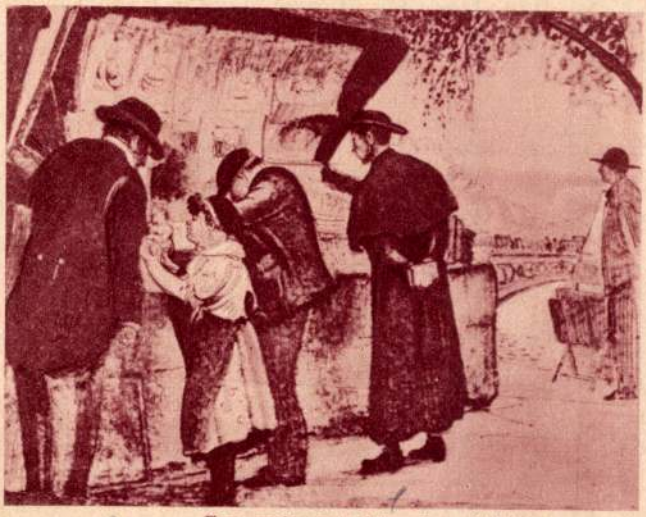

Egy szajnaparti könyvárus bódéja

*

»Ember! segithetsz magadon!« — mondja dr. *Löbel* József, aki Bécs legnépszerűbb orvosa. A laikus számára is jólérthetően magyarázza meg: hogyan és miként segíthet magán az ember. Dr. *Müller* Vilmos, Löbel magyar kollégája, kitűnően fordí-

Színházi Élet 1934, 52. sz.

relme, a Madame *Chaplin*, kollégájának felesége iránti érzés vitte rá arra, hogy gyermekkori emlékeit megírja. Évenként többször járt *Lamalou*-ban ahol betegségét gyógyíttatta és itt, ezen a csendes, minden zajtól távoli helyen kezdte megírni visszaemlékezéseit. Munkácsy keveset tudott franciául, rossz stiliszta volt, később memóriája is kihagyott. Ezeket a memoárokat aztán egy francia ujságíró, *Boyer d'Agent* dolgozta át, hozzá tett, regényesített rajta, úgy, hogy mire végül harmadik kézen át a magyar közönség elé került, túlzott és téves dolgokkal volt tele.

Siralomházban
Munkácsy Mihály festménye

— Hibás világításban állott hosszú ideig felesége is, aki minden adat és emlék alapján igazán rendkívüli egyéniség volt. A luxemburgi adószedő és egy árusítónő leánya tele volt ambícióval és társadalmi érvényesülési vággyal. Énekesnőnek készült, de elvesztette hangját és élte végéig rekedt, szinte rikácsoló hangon beszélt.

— De társadalmi ambíciói beteljesültek. *Baron Eduard de Marches*, egy dúsgazdag, idős, luxemburgi arisztokrata vette feleségül. Ez a de Marches rendkívül művelt, művészet-szerető ember volt, aki a legbőkezűbb mecénás hírében állott. A porosz-francia háború alatt Munkácsy Düsseldorfba ment, ahová *Knaus*, a híres német festő hívta meg. Düsseldorf tele volt francia hadifoglyokkal, köztük ennek a de Marches rokonai is. De Marches még Párizsban értesült arról a meglepetésről, hogy a párizsi kiállítás aranyérmét egy eddig ismeretlen, fiatal magyar festő nyerte el, *Munkácsy*, a »Siralomházban« című képével. De Marches meglátogatta Düsseldorfban rokonait és örömmel vette tudomásul, hogy Munkácsy is itt tartózkodik. Itt ösmerkedett meg a magyar festő de Marches asszonynyal is és a házaspár hívására Párizsba költözött. A báró röviddel ezután meghalt és *Munkácsy elvette az asszonyt, akinek egymillió frank vagyona volt*. Ez a házasság azonban nagyon rosszul ütött ki: az asszonyban még nagyobbá vált a társadalmi szereplés vágya, fontosnak férjének anyagi boldogulását tartotta, a művészeti fejlődésben nem segített egyáltalán. Kétségtelenül zseniális menedzser: senki sem tudott olyan nagyszerűen ujságírókkal, kritikusokkal bánni, a jótársaságot estélyekkel elkápráztatni. A házasság tragédiáját fokozta még az a nagy szerelem, ami Munkácsyt Madame Chaplin felé hajtotta, aztán a szörnyű, fiatalkorban szerzett betegség. Európa legkiválóbb orvosai próbáltak rajta segíteni, Charcot, a magyar Laufenauer, mind-mind csak a legteljesebb tábeszt, később pedig a paralizist tudták megállapítani. 97-ben teljesen elborult elmével vitték *Endenichbe*, az őrültek házába, ahol három év után, 1900-ban meg is halt. Különös véletlen, hogy ugyanebben a szanatóriumban halt meg *Schumann* is, érdekes találkozása ez a melódiák és a színek zseniális festőinek. Munkácsy élete utolsó évéig dolgozott — a zseni csodálatos módon egyesült benne az alkotó munkás ambíciójával.

— Nagyszerű feladat volt Munkácsy életét megírni, — folytatta Harsányi — nagyszerű feladat, nemcsak, mert az élete volt kavargó, érdekes, színes, de amit alkotott és ahogy alkotta, a legméltóbb és legszebb feladat volt számomra.

Az *»Ecce homo« a Singer és Wolfner*-cég karácsonyi szenzációjaként kerül a könyvpiacra. Méltó helyet nyer külsőben, formában a többi komoly, nívós irodalmi munka között, amelyek külön-külön a legkényesebb literáris igényt is ki fogják elégíteni.

A tavasz illata, a nyár melege és az ősz mése...

Irta: Kálmán Jenő

Amikor *Hunyady* Sándor alig pár esztendővel ezelőtt férfias érettségének teljében először mutatta meg magát a magyar közönségnek, rögtön érezni kellett, hogy sokévi szemérmes rejtőzködése mögött egy nagy íróművész készülődése forrott. Azé a művészé, akit hivatottságának és írói lelkiismeretének súlya mint ballaszt rögzített a földhöz, míg végre önmagától rájött a repülés boldog titkára. Azóta minden írása: hírlapi cikk, novella, színdarab, regény a fegyelmezett nagy író előkelő gesztusa. Rendkívüli emberlátása és fegyelme szinte aszkétai egyszerűséget parancsol rá. Ez az író nem ismer kényszerű megoldásokat, nem keres jól hangzó, de felületes jelzőket, a szavak határtalan márványtömbjéből vésővel és kalapáccsal faragja ki a legplasztikusabb megoldást s amikor olvassuk, rákényszerít bennünket arra a megismerésre, hogy ezt nem lehetett volna másként megírni.

Kétségtelen, hogy ez a módszer vesződségesebb minden más írói metódusnál és talán a kvantitás rovására menne, ha nem olyan íróról volna szó, aki változatos életének tapasztalatait, meglátásait és témáit szalmazsákban érlelte, mint a vadkörtét. Hunyady Sándor témafájáról idő előtt nagyon kevés éretlen gyümölcs potyogott le s a dús termés, ami megmaradt, isteni zamattá olvasztotta a tavasz illatát, a nyár melegét és a halkan lopakodó ősz mézét.

Hunyady Sándornak most új könyve jelent meg *»Téli sport«* a könyv címe, olyan egyszerű és természetes, mint minden, amit valaha a nevével szignált. Kis történet egy pesti hivatalnoklányról, akit az orvos tüdőcsúcshurutja miatt felküld a hegyek közé. A lány találkozik egy fiúval. A fiú éppen olyan hivatalnok, mint ő maga: szórakoztatási hivatalnok egy hotelben. Fizetéses táncos. Az egyik kiszámított garasokkal jön, a má- sik bagóért táncol. És rövid szerelmi regényük egyszerű, mint az élet. A lánynak hamarabb apad le a pénze, mint a láza, haza kell mennie, hogy így-úgy összefoltozott tüdejével beálljon megint a napi robotba. A fiú pedig ott marad és folytatja a maga robotját.

A »Téli sport« azonban csak főcíme a könyvnek, mert *a kötet két munkát fog össze.* A másik, a *»Családi album«*, annakidején a Színházi Életben jelent meg. Tényleg az, aminek a neve mondja: portrék és rajzok az író ifjabb éveinek részeseiről, édesanyjáról, apjáról, testvéreiről, apja barátairól és környezetéről. Ezekben a portrékban még többi írásainál is plasztikusabban ugrik ki a dolgok lényegére tapintó készsége, amely nem engedi magát olcsó hangulatoktól félrevezetni. Mi nem hisszük, hogy a színésznő-anya és az író-apa arcképének megrajzolására a fiú volna a leghivatottabb az autentikum címén. De ahogy Hunyady Sándor időnként eltávolodik és közeledik modelljeihez, amint összehúzott szemmel vizsgálja az eredetit és magát a rajzot, nem marad kétségünk, hogy a művészi feladat szeretete teljesen elborította azt a másik érzést, amely esetleg elrajzolásokhoz csábíthatta volna ceruzáját. Hunyady Sándor új könyve az Athenaeum népszerű 2 pengős sorozatában jelent meg.

Hunyady Sándor (Foto László)

Munkácsy Mihály egymillió frankos hozománya

Néhány év óta különös érdeklődés mutatkozik a történelmi tárgyú regények iránt. A mult, a történelem nagy alakjai egymásután elevenednek meg a modern történetírói technika színes, újszerű módján. Emil *Ludwig*, Stefan *Zweig*, Paul *Frischauer* és a nagy francia, André *Maurois* a legjelentősebbek azok közül, akik a háború utáni aktuális témák helyett az elmult idők eddig nem ismert, csodálatos részleteit elevenítették meg. Ez a történelmi divat átterjedt aztán a színpad, a film és többi művészeti megnyilatkozás minden ágára.

Nálunk csak néhány elszórt jelenségben reagált az irodalom erre az új témakörre. Nem akadt senki, aki sorozatos munkákkal lépett volna a nyilvánosság elé.

Harsányi Zsolt volt az első, aki a modern szépirásról nagyrészt áttért a történelmi regényre s aki először [illegible] feladatául, hogy a magyar [illegible]regényesebb, legjelentősebb [illegible] a költő és az ujságíró egyé[illegible]dásával és érzékével regény [illegible]ban örökítse meg.

[illegible]*tökös* volt a sorban az első [illegible]*i* romantikus hősi élete tárult elénk, aztán *Madách* tragédiája elevenedett meg, az »*Ember küzdj*«-ben. Tavaly a nagy magyar költő és katona, *Zrinyi* Miklós élete került papírra, a »*Szólalj, szólalj, virrasztó*«-ban. Negyedik hatalmas munka pedig most jelent meg, az »*Ecce homo*«, mely a legnagyobb magyar festő, *Munkácsy* Mihály színes életét vetíti gazdagon, híven és érdekesen elénk.

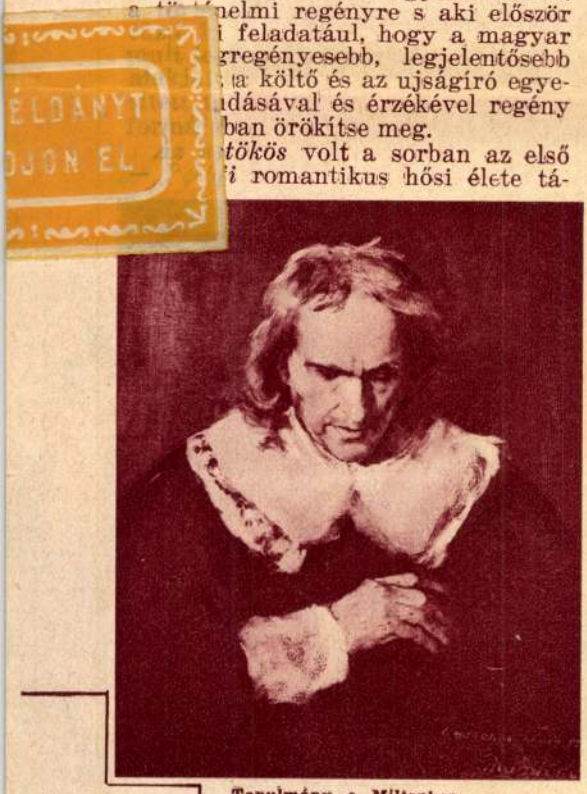

Tanulmány a Miltonhoz
Munkácsy Mihály festménye

— A történeti regényirásnak egészen új technikáját találtam ki — mondta nekünk *Harsányi* Zsolt. — Szükség volt erre, mert az óriási anyagot, amelyet hosszú hónapok során egész Európában gyüjtöttem Munkácsy életével és munkásságával kapcsolatban, egészen új módszer alapján kellett feldolgoznom. Az egyes évek adatait mind különkülön lapra vázoltam fel. A lap baloldalán Munkácsyval kapcsolatos érdekességek és jelentős események állanak, mig a jobboldalon a korral kapcsolatos megfigyelések és adatok. Ennyit a munka technikájáról. Igy is *három hónapig tartott, mig ezt az ezer oldalra szóló anyagot összegyüjtöttem.* Ujabb három hónapot vett igénybe a mű megirása.

— A legkülönbözőbb levelek, egykori ujságadatok és személyes párizsi beszélgetések alapján alakult ki előttem Munkácsy alakja tisztán és teljesen, távol azoktól a beállításoktól, amelyek az eddigi Munkácsy-biografiákban előkerülnek. Legérdekesebb, hogy kutatásaim során személyes családi kapcsolatot fedeztem fel a nagy festővel: nagyapám, *Harsányi Pál*, aki a Képzőművészeti Társulat igazgatója volt, adta az első bizonyitványt Munkácsynak, amelyben tehetségéről és tudásáról tesz tanuságot.

— Megnehezitették munkámat azok a téves, túlromantizált munkák, amelyek eddig Munkácsyról megjelentek. A legérdekesebb ezek közül Munkácsy emlékezéseinek kötete, amely még Párizsban, később pedig *Malonyi* Dezső átdolgozásában magyarul jelent meg. Munkácsy sohasem irt volna, de egyetlen nagy sze-

Bécsbe érkezett. A grófi pár a *kalksburgi* egyszerüen berendezett Zichy-nyaralóban szállt meg, hol a nyáron át fog lakni, s a honnan a nyár végén valószinüleg Bodrog-Olasziba mennek.

Gr. Lónyayné május 17-én délelőtt elment a bécsi Burgba, hogy hátramaradt butorairól és egyéb berendezéseiről intézkedjék. Kalksburgból férjével együtt négyes fogaton érkezett a Burghoz. Gróf Lónyay itt búcsút vett tőle, s csak este tért vissza, megvárván ott nejét, kivel együtt visszatért Kalksburgba. Lónyay grófné a Burgban leányát, Erzsébet főherczegnőt látogatta meg, ki most azon szobákban lakik, a melyekben előbb édes anyja lakott. Erzsébet főherczegnő már a lépcsőnél várta anyját, ki estig együtt maradt leányával.

Munkácsy emléke. A nagy művész sírját a koszoruknak messze feltünő virágos és szalagos halma borítja a kerepesi-uti temetőben. Naponként sokan fölkeresik. Özvegye május 12-ikén utazott el Budapestről a luxemburgi Kolpachba. Elutazása előtt köszönő levelet küldött a képviselőház elnökének azért a részvétért, a melyet férje elhunytán a képviselőház kifejezett. Köszönetet nyilvánított a lapok utján az átalános nagy részvétért is, többi közt ezeket mondván:

«Örökké fog élni emlékezetemben az a fejedelmi temetés, melyet a nemes magyar nemzet megboldogult férjemnek, az élet küzdelmeiben kidőlt és megdicsőült nagy művésznek rendezett, a ki, míg élt, szellemének egész erejével mindig azon fáradozott, hogy alkotásaival a magyar névnek becsületet szerezzen. Legyen áldott emlékezete! Te pedig, dicső magyar nemzet, légy oly boldog és hatalmas, a minőnek az ő lánglelke álmodta! Isten velünk!»

A magyar festők és szobrászok körében mozgalom indult meg, hogy emléktáblával jelöljék meg *Endenichben* azt a szanatóriumot, a hol Munkácsy életének utolsó szakát töltötte és a hol a halál utólérte. Az emléktábla költségeire közelebb gyűjtést indítanak. A közoktatásügyi miniszterium művészeti osztályában pedig azzal a tervvel foglalkoznak, hogy Párisban még az idei világkiállítás alatt *Munkácsy-kiállítás* rendeztessék. A mester halála alkalmából ugyanis Párisban is közóhajként merült föl, hogy Munkácsy legkiválóbb alkotásai hozzáférhetőkké váljanak a világ minden részéből odaözönlő idegeneknek. Most csak az a kérdés, hogy a remekművek tulajdonosai átengedik-e a képeket a párisi kiállítás számára.

NYILT LEVÉL.

Tekintetes gyógyszerész úr!

24 éves kellemetlen viszketegségi bajomat az Ichtiol-Salicyl kenőcse 2 heti használat után teljesen elmulasztotta — annyira — hogy a baj vissza sem jött többé. Hogy ezen kitünő gyógyszer házamnál legyen, kérem ismét küldeni 1 tégelylyel belőle.

Tisztelettel
Spánik Mihály
érsekudvar.

Eger, 1899 julius 28.

Az «Ichtiol-Salicyl» 8430

teljesen ártalmatlan és szagtalan! Orvosok által is **legjobbnak** elismerve, mindennemü viszketeggel járó sömörbajok, ótvar, bőrrepedezés, bőrhámlás és kipállott testrészek ellen: Megrendelhető: Erényi Béla Szabadszállás. Nagybani raktárak: Török gyógytár Király-utcza 12., Nádor gyógytár Váczi-körut 17.

Ára egy nagy tégelynek utasitással 3 korona!

Minden gyógyszertárban kapható.

Védjegy

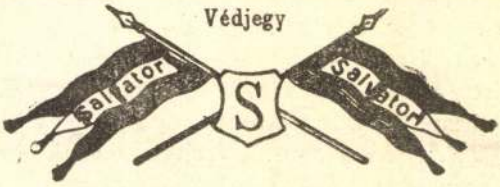

Vese, húgyhólyag, húgydara és köszvény-bántalmak ellen, továbbá a légző és emésztési szervek hurutos bántalmainál, orvosi tekintélyek által

a Lithion-forrás

Salvator

kitünő sikerrel rendelve lesz. 7523

Húgyhajtó hatású!

Kellemes izű! **Könnyen emészthető!**

Kapható ásványvizkereskedésekben és gyógyszertárakban.

A Salvator-forrás igazgatósága Eperjesen.

Budapesten, főraktár Édeskuty L. urnál.

MATTONI-FÉLE

GIESSHÜBLER

8150

legtisztább égvényes

SAVANYU-KÚT

Munkácsy Mihály

Erőd

Gy. N. Ernst Vilmos gyűjteménye. Képzőművészet 1929. 164. l.

Tokaj wines of own production.

Vin de Tokaj propre production.

Tokajer Eigenbauweine.

Telegrams: Tokayense.

Telefon: 81-2-74.

Toka

To

Bureau-Ceni

ÁRJEGYZÉK
Tokaji asztalibor
Tokaji pecsenyebor
Tokaji pecsenyebor édesk
Tokaji szamorodni
1920-as Tokaji szamorodn
1908-as Tokaji szamorodn
Tokaji szamorodni édes (as
Tokaji édes furmint
1928-as Tokaji édes furmi
Tokaji aszu 3 puttonos
Tokaji aszu 4 puttonos
Tokaji aszu 5 puttonos
Tokaji aszu 6 puttonos
1920-as Tokaji aszu 5 put
1904-es Tokaji aszu 5 pu
1901-es Tokaji aszu 6 pu
1889-es Tokaji aszu 5 pu
1889-es Tokaji aszu esse
1920-as Tokaji muskotály a
Tokaji édes muskotály (a
Tokaji hárslevelü édes
Tokaji borece

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSAI BUDAPESTEN.

NAGYÉRDEKŰ
IRODALMI UJDONSÁG

MAGYAR ANEKDOTAKINCS

MÜHLBECK KÁROLY
rajzaival.

Gyűjtötte és magyarázza
TÓTH BÉLA

A min a magyarság Árpádtól e mai napokig jóizűen kaczagott s a mibe szelid vagy borsos humorral belefektette életbölcseségét, mindezt az élvezetes és vidító anekdotát garmadába gyüjtötte TÓTH BÉLA, a legelmésebb magyar tárczairó. A humor és tréfa fényes tüzijátékaiban gyönyörködik, a ki ezeket a lapokat elolvassa; bennük nemcsak a magyarság hagyományos, híres humorára és mókáira talál, hanem a szittya faj szellemének savára is. Mulattatóbb, magyarabb könyv nem is készült még a magyar család számára, mint ez az anekdota-gyüjtemény, a mely sok jóizű, bolond, furcsa, ámulatba ejtő históriát mesél el, de óva kerüli a piszkosságot s a mely finom tükörben mutatja be: min vidult, min kaczagott, min mosolygott ezer esztendőn át a magyar.

A Magyar Anekdotakincset öt kötetben bocsátjuk ki. Az első és második kötetet, valamint az első füzetet áprilisban bocsátottuk ki. Utóbbit kivánatra mutatványul ingyen küldjük.

Megrendelhető minden hazai könyvkereskedésben, valamint alulírt kiadóhivatalban is.

A mű teljes ára fűzve 24 k, díszkötésben 32 kor.

Két koronás havi részletekben is fizethető.

Megrendelő-lap a kötet végén.

Munkácsy Mihály

Singer és Wolfner kiadásai Budapesten.

Törleszthető 3 koronás havi részletekben.

Munkácsy Mihály Élete és Munkái.

Írta: Malonyay Dezső.

24 műmelléklettel és 110 képpel, vázlattal.

Ez a nagy díszmunka sorra szedi Munkácsynak úgyszólván összes remekeit, elmondva egyúttal az élete történetét: miként lett az asztalos-inasból a világ egyik legnagyobb festője. Benne vannak ebben a munkában nemcsak azoknak a képeknek a másolatai, melyeket a magyar közönség már ismer, hanem pazar sora olyan műveinek is, melyeket még hírből is alig vagy éppen nem ismernek itthon; olyan képek, melyeket magánosok hordtak szét a mester párisi műtermében Európa és Amerika amatőr-galériáiba, s mint féltve őrzött kincsek eddig még másolatban sem kerülhettek a nyilvánosság elé A 24 önálló műmelléklet mindegyike megérdemli, hogy külön bekereteztessék.

Ára remek díszkötésben 48 kor.,
mely összeg 3 koronás havi részletekben is törleszthető.
Megrendelő-lap a kötet végén.

KISZER NÁNDOR
fényképészeti műterme **BUDAPEST**
VI. Nagymező-utca 6. sz.

Munkácsy Mihály

Vasárnapi Újság. A Budapesti Hírlap képes melléklete. 1935. okt. 20.

Munkácsy Mihály rajza, Paris, 1886

MAGYAR SZEM

El

BETHLEN I

Tisztelt Uram,

mint bizonyár
le Társaság Hóman Bálint, Szekfü Gy
ben négy kötetben Egyetemes Történe
terv megszületésekor elnökünk volt
az a megfontolás vezette, hogy a ma
lágpolitikai helyzetben megbizható

Meggyőződésün
lom minden tagjának nemzete és önma
lágtörténelemben, mely a világpolit
reteket szerezzen.

A Magyar Szem
befejezése alkalmából emlékezetül k
lékkönyvet jelentetett meg, melyet
barátai közt terjeszt el. Ezt az Em
ségmentesen készséggel juttatjuk el
csatolt levelezőlapon kéri.

Munkácsy Mihály

irod

Petrovics Elek: Magyar festők a berlini Secessioban. Művészet 1910:

218–222. l.

a Cikk Szinyei Merse Pál csomagjában.

Munkácsy Mihály

Irod
?

Spectator: Az Ernst Mú-
zeum aukció kiállítása.
Magyar Művészet 1935
344. l.

MŰEMLÉKEK
ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA

Budapest, 1935. október 21.

Méltóságos Elnök Ur !

Engedje meg, hogy a Fővárosi Közmunkák Tanácsa elnökévé történt kinevezése alkalmából a Müemlékek Országos Bizottsága nevében kifejezzem legjobb szerencse-kívánataimat. Kérem Méltóságodat, részesitse a Müemlékek Orsz. Bizottságát jóindulatu támogatásában, mint ahogy a Bizottság mindig örömmel és készséggel áll rendelkezésére a Közmunkák Tanácsának, melegen óhajtva a közmunkák és a magyar müvészet a ma-

19. † Munkácsy Mihály: Éjjeli csavargók.

102. Révész Imre: Est.

Dunky fivérek fényképe
Kiss Géza dr

Sub auspiciis regis. A kolozsvári egyetemnek hétfőn szép és régi emlékezetű ünnepe volt: sub auspiciis regis a jogi tudományok doktorává avatták Kiss Gézát azon az alapon, hogy összes vizsgáit az első gimnáziális osztálytól kezdve kitüntetéssel állotta. Kiss Géza dr. neve különben is ösmert már a szakemberek előtt: van egy könyve a haszonbér elegendéséről, amely feltünést keltett, azonfelül sok cikke jelent meg jogi szakfolyóiratokban. Pedig ez a jeles doktor mindössze még csak huszonegy éves.

Riedl Frigyes. Olyasmi történt a magyar tudomány-egyetemen, amire a legidősebb doktorok sem emlékeznek: egy megüresedett tanszékre a tanári kollégium nem a pályázók egyikét ajánlotta, hanem valakit, aki még csak meg sem kisérlette a kandidaturát. Igaz, hogy ez a valaki Riedl Frigyes. Meg vagyunk győződve róla, hogy az egyetem önmagát tisztelte meg, amidőn Gyulai Pál utódjául Riedlt ajánlotta. Az igazi tudománynak legmeghittebb barátja a szerénység: Riedl e nemes értelemben is nagy tudós: gazdag munkásságával önkéntelenül is piedesztált épitett magának. Örülünk, hogy immár ott tartunk, hogy a tanári kinevezéseknél az érdem dönt első sorban. Riedl Frigyes méltó utóda Gyulai Pálnak.

Munkácsy a Nemzeti Szalónban

Lesz idő, amidőn Munkácsyban nem a nagy Krisztus-képek festőjét fogják becsülni, hanem talentumában leginkább néhány munkás- és paraszt-képe, sőt egy-két tájképe révén fognak gyönyörködni. A nagy Krisztusképek témái sok olyan fogásra csábították a mestert, amire tulajdonképpen nem született, ami nem felelt meg tökéletesen a tehetségének. Néhány jeles külföldi műbíráló, például Muther vagy Gurlitt, nyilván azért becsülik oly kevésre Munkácsy művészetét, mert csak a Pilátust, a Miltont, a Mozartot, a Honfoglalást vagy a bécsi menyezetképet látták tőle. Ismételjük, nem a képek tárgya a döntő, s ama műbirálók nem e képtárgyak ellen intézték támadásaikat. Hanem e képtárgyak idegenszerüségük révén bizonyos fokig lekötötték a mestert: félig irodalmat csinált, csak félig merő festészetet.

Még jobban látni a talentum megkötöttségét, ha úgynevezett szalón-genreit nézzük, amelyből a Nemzeti Szalónban is van most néhány darab. Ezek Munkácsy leggyöngébb művei. Lazán, pongyolán, szinte egykedvüen festette. Hiányzik belőlük az a szilajság s benső részvét, amelylyel például szintén itt kiállított tájképeit festette. Vessük össze „A kis baba vizitje ebéd után“ című szalónképét a „Tájkép juhnyájjal“ című festménynyel: menten szemünkbe tünik az utóbbin a szabadon sáfárkodó nagy erő, az előbbin a szabad előadás hiánya. Az az ember, aki olykor öt-hat széles ecsetvonással egy jellemzetes arcot tudott megformálni, a babaképen simává, óvatossá, sőt konvencionálissá lesz, ami legjobban meglátszik például a fiatal anya fején. Munkácsy mellékesen, azt hisszük a művásár számára festette az efajta képeket. A tájkép azonban izgatta. Rajta is van a lelke jegye.

Egy-két jó vázlatot láttunk itt: az egyik a „Krisztus a keresztfán“, a másik a „Zálogház“-hoz készült.

Kétségtelen, hogy mind a tizenkét, most kiállított képen, megtaláljuk Munkácsy nagy tehetségének jegyét. De az is bizonyos, hogy mind a tizenkettő kimaradhatna Munkácsy oeuvrejéből, anélkül, hogy a mester művészetéről alkotott képünk csak némiképpen is elváltoznék. Viszont értjük, hogy a közönség kegyeletes érdeklődéssel fordul minden apróság felé, amely magán viseli Munkácsy bélyegét. E képekhez is mindig több köze lesz a pietásnak, mint a műtörténetnek.

L. K.

Pipacsos táj. Senki sem kételkedik abban, hogy modern művészetünk egyik döntő erejü alakja Szinyei Merse Pál, az egykor üldözött, de ma, deres éveiben ünnepelt festő. Az ő problémája a természet, amint dús szineiben jelentkezik az emberi szemnek, az emberi léleknek. Művei a Műcsarnokban tömérdek tisztelőt és amatőrt szereztek neki, de akik nem nézhették meg a kiállításokon, azoknak ugyancsak sovány fogalmuk lehet róla a fekete reprodukciók nyomán. E szempontból becses vállalkozás a Könyves Kálmán műkiadó társaságé, amely szinesen reprodukálta Merse egyik legjellemzőbb képét, a Pipacsok ciműt. A reprodukció pompásan sikerült és igazán jól hat a Spiegel Frigyes-tervezte keretben. A Könyves Kálmán ezt a műlapot is részletfizetésre adja.

A Messiás

Fényes Samu szomorujátéka. Színre került a Nemzeti Színházban

Fényes Samu a Messiásból kitünő történelmi tragédiát csinálhatott volna. Megvan hozzá az invenciója, a színpadi helyzetek helyes érzéke, a nyelv ereje és a nagy történelmi eszmék iránti fogékonysága. A Messiás azonban — minden szépsége ellenére — mégsem jó tragédia. A szerző túlsokat akart és ezért túlkeveset tudott keresztülvinni. Elég ereje lett volna a római és zsidóvilág hűséges és igaz megrajzolásához, de ez az erő elfogyott, amikor a két világ mellett még egy harmadikat — a keresztényt is be akarta mutatni. Ha szabad egy kissé banálisan kifejezni magunkat: Fényes Samu kacérkodott a kereszténységgel és ezzel elrontotta a darabját.

A zsidó nemzeti gyülöletet pompásan tudta megrajzolni az első felvonásban. A kétségbeesett, legázolt, elnyomott zsidók epedve várják a Messiást. És a Messiás föltámad közöttük Simeonban, aki harcra vezeti őket a rómaiak ellen. Ámde ez a Messiás nem bízik önmagában — nem tudja magát a nyilt lázadásra rászánni — és csak amikor meghallja, hogy egy fiatal keresztény leányt raboltak el a római lándzsások és elvitték a legátus udvarába, akkor válik Messiássá és hirdet irgalmatlan pusztítást az idegenek ellen.

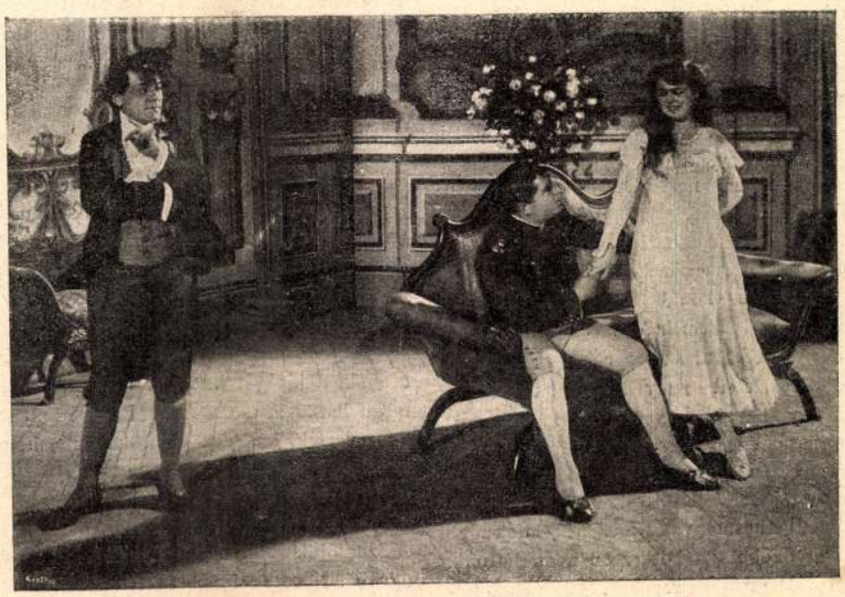

Békei Ödön fényképe
Talma (Nyárai), Napoleon (Szirmai) és Jenkins Elli (Szántó Ilona) Béldi Izornak „Bonaparte“ cimü szinművében, amelyet dec. 18-án adtak először a Népszinházban

Uj Idők 1903. II.

A fiatal keresztény leányt csak az imént ismerte meg, alig váltott vele egypár szót és mégis nagyobb hatást tett reá, mint népének minden szenvedése. Ez a kiindulási pont már önmagában is veszedelmes. A nagy történelmi processzusok nem szoktak ismeretlen leányokért megindulni. Jelenetnek talán hatásos, de igazságnak gyönge. Mindegy — az első fölvonás mégis nagyon szép és nagyon sokat igér.

A második azonban már hanyatlik. Ott a keresztény leány lép az előtérbe. Fényes itt nem tud újat és eredetit mondani. A szőke, szűzies ó-keresztény leány régi ismerősünk a német regényirodalomból: Dahn, Ebers, Eckstein, Wildenbruch, Wilbrandt már mind bemutatták.

A fiatal Zeo „Palmyra mesteré"-ben", a szűzies Aeti „Nero"-ban és Fényes Lucentiája ugyanazok. Amit mondanak, az mind nagyon szép, de mindegyik ugyanazt mondja. Amint hogy nem tud újat mondani Fényes Rabi Akibája sem, mert a megszokott frázis, hogy az embereket lehet megölni, de az eszmét nem, ma már a karzati közönségre sem hat. Rabi Akiba egyáltalában különösen van megrajzolva. A zsidó nemzeti szellem bölcse Spencer evolució elméletét adja elő ó-testamentumi stilusban.

A győztes Messiás elbukik, mert a keresztény leány azt követeli tőle, hogy ne ámítsa tovább a népet, vallja be, hogy ő nem Messiás és nem tud csodát tenni. Mert csak egy Messiás van, a názareti Jézus Krisztus. És Simeon, aki Lucentia kedvéért lett Messiás, Lucentia kedvéért ismét lemond a nép bizalmáról. Mikor kijelenti, hogy ő is csak gyarló, gyönge ember, hívei sorra elpártolnak tőle. Lucentiát egy féltékeny vetélytárs megöleti és a magára maradt, elkeseredett Simeon kevésszámu hívével a halálba megy. A Messiás elbukott.

Nem, ez nem történelmi tragédia. A szerelem igen nagy hatalom, de éppen Fényesnek, akinek van szociális érzéke, tudnia kellett volna, hogy a szerelem tömegmozgalmakat sem fölidézni, sem megszüntetni nem képes. Ha a Messiást a hagyományos, zsidó nemzeti bizalmatlansággal és pártoskodással hozta volna összeütközésbe, ha a Messiást saját hívei belsőleg kifejlődött okokból buktatták volna meg, a zsidó nemzeti tragédiáit írta volna meg a szerző. De a kereszténységhez nem ért és nem tudott motivumaival bánni.

A darab szép részletei tisztességes sikert biztosítottak a szerzőnek.

A szinészek közül elsősorban Lenkei Hedviget kell kiemelnünk, aki végtelenül intelligens játékával szerepének meglehetősen banális részleteit nagy hatással tudta előadni. Fáy Szeréna nagyon szép volt, de talán kissé sokat szavalt. Gál mint Rabi Akiba bámulatosan művészi alakítással gyönyörködtetett. És föl kell hívnunk a figyelmet Pethesnek vak Kalebjére: kifejezőbb és meggyőzőbb játékot régen nem láttunk. Beregi a Messiás szerepében, bár néhol túlzott, igen jól vált be. *P.*

Két világ között

Andor József regénye. Budapest, Szent István Társulat kiadása

A zsidókérdés regényíró számára tulajdonképpen a legnehezebb föladatok egyike. Megoldani a regényben éppen olyan kevéssé lehet, mint a gyakorlati életben. De sok mindenfélét lehet mondani róla, és sokféle szempontból lehet tárgyalni. Nem tudom, hogy Andor szempontja a helyes-e, de annyi bizonyos, hogy becsületesen megpróbálta azt a kérdést megoldani, amelyet, úgylátszik, kitűzött magának.

Andor regényének az az eredménye, hogy a jó és értékes elem a zsidóságban a kereszténység számára van mintegy predesztinálva és mihelyest alkalma nyílik, a kereszténységben keresi és találja meg azt, amit a zsidóságban nélkülözött. Lehet, hogy ez egyeseknél így van, a nagy többségnél, aki a zsidó hitet megváltoztatja, egész más szempontok játszanak szerepet. De azért szívesen elhiszem, hogy vannak zsidóleányok, akiket a katholicizmusnak misztikus, csodálatosan megkapó világa ellenállhatatlan erővel vonz maga felé. Aminthogy elhiszem azt is, hogy vannak beregi Grün úrhoz hasonló zsidó bankárok is. De a baj az, hogy Andor a regényében tipusokat akar bemutatni, amikor tulajdonképpen csak egyes — habár érdekes — egyénekkel foglalkozik.

Nem hiszem, hogy Andor valaha látott volna lipótvárosi házimulatságot, különben aligha írta volna le olyan rikító színekkel. Tagadhatatlan, hogy a pénzvilág sok ferdeséggel, sok ízléstelenséggel, sok csunya és helytelen dologgal bosszantja és mulattatja azokat, akik távolról nézik, de azért egy nagyvállalkozó sem mondja ma már minden harmadik szavában „úgy éljek".

Egy nagy érdeme van Andor könyvének: objektiv akar lenni. Nem hízeleg a másik tábornak sem, kiméletlen színekkel mutatja be a testileg, lelkileg tönkrement arisztokratát, aki pénzért adja el magát. Andor tollát nemes és igaz érzelmek vezetik és ha kevésbbé rikító színeket alkalmazott volna, a könyve még sokat nyert volna értékben. Így is jó és érdekes olvasmány.

Költemények

Irta: *Jankovics Marcell*

Egy marék virág, amely az élet mezőjén termett. Nincs exotikus illatuk, színpompa dolgában sem mutatnak semmi olyant, ami első látásra szembetűnik, de aki egy félórát szentel nekik, észreveszi legott, hogy igazi virágok. A szívnek meleg érzését tolmácsolják, a jóságát hirdetik, az életbölcsesség megnyilatkozik soraikban. Régimódi becsületes versek, amelyek szentül hiszik, hogy a poézisnek nemesítő és oktató föladata is vagyon, nem csupán az, hogy az idegeket kellemesen bizsergesse.

Szerzőjük Jankovics Marcell, pozsonyi ügyvéd. Neve az irodalom terén még keveset szerepelt, de hazafias érzése szülővárosában már jó szolgálatot tett a magyarság ügyének. Ebben a kötetben is van több olyan verse, ami a magyar érzést szolgálja, — de még sem azok a java költeményei. Abban van az ereje, ahol minden pátosztól menten megszólaltatja az egyszerü érzést. Ahogy a következő versében is, amelyet mutatóba közlünk.

KENYÉRMORZSÁK

Együtt ül sok úri vendég
Vigan lakomázva,
Szinte harsog a jó gazda
Vendéglátó háza.
Nem védte meg a kis őzet
Titkos erdő lombja, —
Venyige sirt aranykönyet
Ősi billikomba.

Amikor már sorra került
Egész világ sorsa,
S fogyó félben sziporkázó
Szép beszédek borsa,
Madárlátta lágy kenyérből
Csatagolyó készül,
S egymást avval hajigálják
Játszi kedvtöltésül.

Zsuppos házban gyülekeznek
Az arató gazdák,
A tarisznyát, kaszát, sarlót
Csöndben leakasztják;
Az asztalon kemény cipó,
És a forrás nedve,—
Arcuk törlik és leülnek
Mind keresztet vetve.

Egy keserü szót sem fakaszt
A pór rögös sorsa;
Némán esznek; itt ott lehull
Egy kicsike morzsa;
S marokszedő kis fiához
Igy szól szürke atyja:
„Vedd fel fiam, és csókold meg
Mert ez Istenadta."

. . . A csinos kiállitásu kötet Pozsonyban jelent meg a szerző saját kiadásában.

T. R.

Uj könyvek

Az Uj Idők szerkesztőségének a következő új könyveket küldték:

Az édes anyaföld. Regény, írta Gaál Mózes. Megjelent a Magyar Népkönyvtárban, a Franklin Társulat kiadásában.

Gentry-történetek, elbeszélések, írta Gottier Lajos. Révai Leó kiadása.

Posta- és távíró-évkönyve 1904-re Szerkeszti Pál Imre.

Harakiri. Regény, írta Szilágyi Lajos. Megjelent Zomborban, a szerző saját kiadásában.

Csitói virágok. Költemények, írta Porse Vilmos. Megjelent Szegeden, a szerző saját kiadásában.

Petőfi válogatott költeményei németül. Fordította Sponer Andor. Megjelent Lipcsében Haessel H. kiadásában.

Az ember tragédiája német nyelven. Fordította Sponer Andor. Megjelent Lipcsében, Wigand Ottó kiadásában.

Universum, találmányok, fölfedezések, utazások, vadászkalandok s egyéb hasznos tudnivalók gyűjteménye az ifjuság számára. Szerkesztette Hankó Vilmos dr.

Kipling meséi. Az angol eredetiből fordította Mikes Lajos. Illusztrálta maga a szerző.

A boldogulás utja. Smiles hires könyvét a magyar viszonyokhoz alkalmazta Kárffy Ödön.

Utmutató. Cooper legérdekesebb regénye, az ifjuság számára dolgozta át Mikes Lajos.

Leányok tükre. Kiváló magyar nők életrajza. Irta Beniczkyné-Bajza Lenke. — Az utóbbi öt könyv Wodianer F. és fiai kiadása

Munkácsy Mihály

T 1910

Nemes Marcell képgyűjteménye a Szépművészeti Múzeumban. Ösmertették a napilapok. nov. 13.

Munkácsy Mihály egy hazakerült képe. Jeltelen cikk. Vasárnapi Ujság, nov. 13.

Nemes Marcell gyűjteménye. Irta dr. Térey Gábor. Vasárnapi Ujság, dec. 4.

Művészet 1910. 431. l.

Munkácsy Mihály

Lód

Művészet. 1910. 79. l.

(Magyar művészek Berlinben.)

Kiállítás a berlini Secessioban.

Munkácsy Mihály

Irod

Művészet 1910. 391. l.
(Munkácsy Mihály sír-
emléke.)

Munkácsy Mihály

Lakodalmi hivogató

irod

Kacziány Ödön: Pesti mü-
vészélet az ötvenes és hatva-
nas években. Művészet 1910.

19. l.

Munkácsy Mihály

irod

Lázár Béla dr. Művészetünk ismertetése. Művészet 1910. 82-83. l.

Muther könyvének a magyar művészettel szemben elkövetett igaztalanságáról. Meier-Graefe s mások disznóságáról ir.

Munkácsy Mihály

irod

Művészet 1914. 282. l.
(A Munkácsy-nobor-
pályázat meddő.)

A IV.-ik pályázat
volt; ille-
töleg már az
V.-ik.

1905. június 8.

A nyitrai alispáni hivatalnak: az államsegélyeknek a múzeum igazgató kezeihez való átutalása jóváhagyólag tudomásul vétetik; a segélyek ezentúl az igazgató kezeihez fognak utalványsztatni (371/1905.)

Munkácsy Mihály

Munkácsy Mihály
1930. kl. Szinre kiáll. 1, 324

Mihalik József I. 60.

Munkácsy Mihály

Irod.

Művészet 1910. 177. l.
(Munkácsy Mihály sírem-
léke.)

Munkácsy Mihály

Munkácsy Mihály néhány ismeretlen képe. Jeltelen cikk. Élet, ápr. 7.

1912.

(Művészet 1912, 207. l.)

E kitüntetések és díjak pályabíróságai közül az elsőt a kiállító- s az eddig kitüntetésben részesült művészek, a 2—5-iket a Társulat választmánya választotta meg, a hatodikat pedig felerészben a Lipótvárosi Kaszinó, s felerészben a Magyar Képzőművészek Egyesülete küldötte ki.

Az állami aranyérmek pályabíróságának a megválasztására a szavazatra jogosított 239 művész közül 99-en adták le szavazatukat, és így a megválasztott zsűri, a vallás- és közoktatásügyi miniszternek egy 1902-ben kiadott rendelete értelmében, nem volt jogosult arra, hogy a magyar művészek kitüntetésére szánt állami aranyérmek kiadása tárgyában javaslatot tegyen, mert az említett miniszteri rendelet csak annak a zsürinek adja meg erre nézve a jogosultságot, amely a szavazatra jogosult művészek többségének a szavazata alapján jött létre. Társulatunk azonban, arra való hivatkozással, hogy a szavazásban a művészeknek ezúttal egy olyan jelentékeny száma vett részt, mint már rég nem, egy felterjesztésben arra kérte a minisztert, hogy ezúttal kivételesen tekintsen el a szabálytól és jogosítsa fel a megválasztott zsürit arra, hogy a külföldi művészek aranyérmein kivül magyar művészek aranyérmeinek kiadása iránt is javaslatot tehessen. A miniszter a Társulatnak ez a kérését elvi okokból nem tartotta teljesíthetőnek, de mégis módot akarván nyujtani arra, hogy az aranyérmek kiadathassanak, azt a három alternativát terjesztette a Társulat elé, hogy itélje oda az aranyérmeket vagy a Magyar Országos Képzőművészeti Tanács, vagy az eddig állami nagy aranyérmet kapott művészek testülete, vagy pedig küldjön ki a Társulat választmánya egy pályabíróságot, s a három alternativa közül való választás jogát a Társulat választmányára ruházta.

A Társulat választmánya január hó 16-án tartott ülésén tárgyalta a miniszter leiratát és arra olyértelmü választ adott, hogy a választmány legnagyobb sajnálatára nem érzi magát illetékesnek arra, hogy a kiállító művészek oly tekintélyes számának a bizalmából megválasztott pályabírósággal szemben bármilyen más testületet ajánljon az aranyérmek kiadása tárgyában való javaslattételre és ezért arra kéri a minisztert, hogy ezúttal saját bölcs belátása szerint intézkedjék az aranyérmek odaitélése iránt, vagy esetleg a zsürit maga nevezze ki, a jövőre nézve pedig tartsa fönn a pályabíróság megválasztásának eddigi módozatait, annál is inkább, mert a választmány a jövőben a kiállító művészeknek kötelességévé fogja tenni, hogy a pályabíróság megválasztására szavazatukat leadják és így a jövőben ilyen esetek nem fognak előfordulni.

A Társulat fölterjesztésére a miniszter azt válaszolta, hogy a pályabíróság megválasztásának a módozatait a Társulat kérésére a jövőben változatlanul fönntartja, ez alkalommal pedig a magyar állami aranyérmek odaitélésére vonatkozó javaslat-

olajfestményét, *Ancher* Michail dán művész: „A művész arcképe“ cimü olajfestményét és *Järnefell* Eero finn művész: „Arckép“ cimü festményét *kis* állami aranyéremmel tüntette ki.

A magyar művészek közül *Strobentz* Frigyes és *Perlmutter* Izsák festőművészek kaptak *nagy* állami aranyérmet, az előbbi „Rózsaszínruhás hölgy“, az utóbbi pedig „Falurészlet reggeli napsütésban“ cimü olajfestményeért.

A többi díjak ügyében az illetékes pályabíróságok még december, illetve január hó folyamán megtartották döntő üléseiket, melyeknek eredménye a következő volt:

A néhai *Rudics* József báró-féle alapítványi ösztöndíjat az illetékes pályabíróság *Gárdos* Aladár szobrászművésznek ítélte oda „Hajléktalanok“ cimü szoborművéért. A *Rökk* Szilárd-jutalom *Vesztróczy* Manó festőművésznek jutott „Babpirgálók“ cimü olajfestményeért, a néhai *Ráth* György-féle díjat *Knopp* Imre festőművész nyerte el „Vasárnapi főkötő“ cimü olajfestményével, az *Esterházy-díjjal* a pályabíróság *Olgyai* Viktor festőművész „Felvidéki ház“ cimü vízfestményét tüntette ki, végül a *Lipótvárosi Kaszinó díja Herrer* Cézár festőművésznek jutott „A páholyban“ cimü olajfestményeért.

Pályázati hirdetések
az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1907. évi Tavaszi Kiállítására.

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat pályázatot hirdet az általa 1907. évre kitűzött 4000 koronából álló Társulati-díjra. A föltételek a következők: 1. Ezen díjra csakis hazai művészek pályázhatnak, bármily faju festészeti, szobrászati vagy metszet-műveikkel, amelyeket az utolsó három év alatt fejeztek be és amelyek az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat tárlatán még kiállitva nem voltak. 2. A pályázat szempontjából csakis a Tavaszi Kiállításra szabályszerűen elfogadott s a megnyitástól a bezárásig kiállított művek vehetők figyelembe. 3. Minden a föntebbi föltételeknek megfelelő festészeti, szobrászati vagy metszetmű a pályázatra küldöttnek tekintetik, kivéve, ha a beküldő a kiállítás megnyitásától számított két hét alatt, tehát 1907. évi május 4-ikéig irásban kijelenti, hogy a pályázatban részt venni nem kiván. Ezen kijelentés az illető művön „nem versenyez“ fölirattal fog feltüntettetni. 4. A pályabíróság tagjai e pályázatban részt nem vehetnek. 5. A pályadíj összege meg nem osztható. 6. A díjazott mű a szerző tulajdona marad. 7. Ezen díj fölött kilenctagu pályabíróság dönt, amely azon magyar művészek által választandó, akik: a) a Társulat kiállításain megelőzőleg kitüntetésben részesültek, s akik b) az 1907. évi tavaszi kiállításon legalább egy művel részt vesznek. A pályabíróságba a Társulatnak a választmány által már megelőzőleg elfogadott tagjai köréből hat művész és három műbarát (nem művész) választandó. 8. A díj a Tavaszi Kiállítás megnyitásától számított négy hét alatt itéltetik oda és adatik ki. A pályabíróságnak jogában áll, hogy a díjnak ki nem adását is elhatározhassa, amely esetben a díj — a föltételek változatlan megtartása mellett — a következő Téli Kiállításon lesz pályázatra bocsátandó. Kelt Budapesten, az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat igazgatóságának 1906 november hó 21-én tartott üléséből.

II.

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat a Harkányi Frigyes báró őméltósága, Társulatunk volt alelnöke által 1898-ban nagylelkűen alapított „Báró Harkányi Frigyes alapítványa" kamataiból, 450 koronás „Báró Harkányi Frigyes-díj"-ra pályázatot hirdet az alapító által megszabott következő föltételek mellett: 1. A díjra csakis magyar állampolgár művész pályázhat. 2. Minden, a társulat 1907. évi Tavaszi Kiállításán résztvevő és a társulati kiállításokon *ezúttal először* szereplő művész szabályszerűleg elfogadott, a megnyitástól a bezárásig kiállított műve a pályázatra küldöttnek tekintetik, kivéve, ha a mű szerzője külön írásban kijelenti, hogy a pályázatban résztvenni nem kíván. 3. A pályadíjösszeg meg nem osztható. 4. A díjazott mű a szerző tulajdona marad. 5. A díj fölött ugyanaz a pályabíróság dönt, amely az 1907. évi tavaszi tárlaton a 4000 koronás társulati díj kiadása fölött dönteni hivatva lesz. 6. Ha első ízben kiállító művészek hiánya miatt a díj kiadható nem volna, úgy arra az 1907—1908. évi Téli Kiállításon azonos föltételek mellett újabb pályázat hirdetendő. Ha ekkor sem jelentkeznék első ízben kiállító művész, a ki nem adott díj a jövő évi díjhoz csatolandó és azzal együtt adandó ki. Ez az eljárás követendő mindaddig, amíg a díjra a körülírt minősítéssel bíró művész nem pályázik. Kelt Budapesten, az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat igazgatóságának 1906. november 21-én tartott üléséből.

Pályázati hirdetés Munkácsi szobrára.

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat ezennel harmadízben nyílt pályázatot hirdet Munkácsy Mihály emlékszobrára, mely a Szépművészeti Múzeum új palotájának a főtengelyében, az épület főhomlokzata előtt lévő szabad téren fog fölállíttatni.

A Társulat a kész szobor nagyságának és anyagának (bronz vagy márvány) a megválasztását teljesen a pályázó művészek tetszésére bízza, csak azt kívánja hangsúlyozni, hogy a szobor kizárólag Munkácsy portrait-szobra legyen. A pályázatra beküldendő művek 1:3 méretben készítendők.

A szobor teljesen készen, a fölállítással együtt 40.000 koronánál többe semmi szín alatt sem kerülhet.

A Társulat díjat nem tűz ki, hanem a kivitelre kiszemelt pályamű szerzőjét a megbízással fogja honorálni.

A pályabíróság, melynek összealkotása iránt a választmány a pályázati határidő lejártáig külön fog intézkedni, nyolc művészből és két nem művészből fog állani. A pályabíróság abban a kérdésben, vajjon a pályaművek közt van-e a pályázat intencióinak megfelelő és kivitelre teljesen alkalmas mű, végérvényesen dönt. Amennyiben van, a pályabíróság a megbízást kiadja. Ha nincs, akkor a Társulat választmánya köteles a két-négy viszonylag legjobbnak ítélt pályamű alkotója közt szűkebb pályázatot hirdetni, amelyben a résztvevők mindenike, kivéve természetesen a megbízás esetleges elnyerőjét, 1000—1000 korona tiszteletdíjban részesül.

A pályaművek rövid leírással, költségelőirányzattal és a pálvázó művész nevének és lakásának pontos megjelölésével *1907. év szeptember 10-én déli 12 óráig küldendők be és állítandók föl a városligeti Műcsarnokban.*

Kelt az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat választmányának 1906 december hó 14-én tartott üléséből.

Társulati hirek.

A családjegyek megszüntetése. Ezen az úton is figyelmeztetjük Társulatunk igen tisztelt tagjait, hogy igazgatóságunk 1907 január hó 16-án tartott ülésén kimondotta, hogy a tagok családja számára eddig évi 10 koronáért kiadott és négy személyre érvényes családjegyek kiadását *1908-tól kezdve beszünteti.*

A Téli Nemzetközi Kiállítást lapunk zártáig — tehát két és fél hónap alatt — *59.000-en* nézték meg. Elkelt összesen 112 műtárgy *86.290 korona* értékben. Ebből 87 magyar *64.970 korona* értékben és 25 külföldi *21.320 korona* értékben. A magyar művek közül vett: a király Ő Felsége 6 művet 10.000 koronáért, a királyi palota 2 művet 3.300 kor., magánosok 27 művet 27.130 kor. és társulati nyerő tagok 52 művet 24.540 koronáért.

Társulatunk első vándorkiállítása. Társulatunk tudvalevőleg 1906 szeptember 20-ától 1907 január 15-ikéig hét vidéki városban: *Egerben, Miskolcon, Kassán, Eperjesen, Sátoraljaujhelyen, Debrecenben* és *Gyöngyösön* vándorkiállítást rendezett, melynek szervezését és vezetését az eszme megpendítőjére, *Balogh* Bertalanra, a „Borsod-Miskolci Közművelődési- és Múzeum-Egyesület" érdemes főtitkárára bízta. A kiállítás minden várakozást meghaladó fényes sikerrel végződött, amennyiben a 110 művész által kiállított 255 műtárgyból 88 művésznek 154 műve, tehát a kiállító művészek 88 százalékának műveiből 60 százalék kelt el. Ez a fényes eredmény legelsősorban a kiállítás szervezőjének és vezetőjének, *Balogh* Bertalannak eléggé nem méltányolható érdeme, akinek őszinte lelkesedéséért, buzgó és fáradhatatlan munkásságáért ezen a helyen is őszinte és hálás köszönetet mondunk.

A Tavaszi Kiállítás. A társulatunk 1907 évi Tavaszi Kiállítására szán műveknek 1907 április 5-én este 6 óráig kell a városligeti Műcsarnokba megérkezniök. A kiállítás április hó 20-án nyilik meg és május 20-án záródik.

Műcsarnok. 1907. I. 7.
4. l.

Munkácsy Mihály

Feleky Géza Munkácsy-könyve, Irta F. Takács Zoltán.
Nyugat, február 1. szám.

(Művészet 1914. 285. l.)

Munkácsy Mihály

Irod

A Pesti Hirlap Vasár-
napja 1931. febr. 8.

A Köpülő anzony
és A Kis család c.
Lepemek repr.

Mennyből az Úr

Golgota

A Pesti Hirlap Vasárnapja

1930. 16. sz.

Munkácsy Mihály

Archéptanulmány c.
képe szines repr.

A Pesti Hirlap Vasárnapja

1935. márc. 24.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT
BUDAPEST
VIII., CSEPREGHY-UTCA 4 SZÁM

Meghívó

a MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT-nak 1935. évi január hó 24-én, csütörtökön, este 6½ órakor a társulat helyiségében (VIII., Csepreghy-utca 4. szám, II. em. 15) tartandó

II. Rákóczi Ferenc emlékünnepélyére,

amelyre a társulat t. tagjait és vendégeit van szerencsénk tisztelettel meghívni.

Munkácsy Mihály

Irod

A Pesti Hirlap Vasár-
napja. 1930. dec. 14.
(Magyar tehetségek, akik
Külföldre szakadtak.)

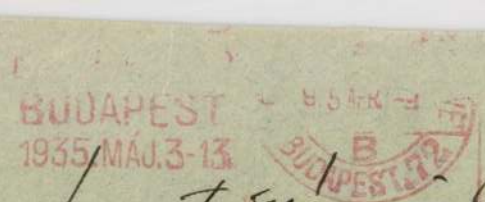

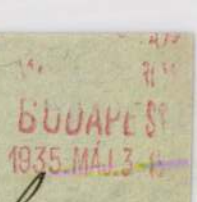

BUDAPEST
1935 MÁJ. 3-13

BUDAPEST
1935 MÁJ. 3-13

Dr Szentiványi Gyulanak

H

VI Szondyn 98/b

Munkácsy Mihály

Látogatás c. képe
Nincs repr.
(Báró Herzog Lipót Képtárában)

A Pesti Hirlap Vasárnapja
1932 nov. 20

Cikk Munkácsyról!

Hild József műve mégis érdekes és egyéni hajtása a magyar talajnak. Eklektikus voltában is eredeti, szaggatott darabosságában is az igazi építész, a vérbeli konstruktív ösztön megnyilatkozása.

Úgy áll ott a tér és az idő távlatában a város enyhe halmán, mint elmúlott idők múlhatatlan művészetének magasztos emléke. Homlokán messzibelátszó igék csillognak. Igék, amelyekben benne van a kor egyszerűsége és hite, mindennek igazi és végső célja: *„Venite, adoremus Dominum."*

Munkácsy Mihály

1914

Munkácsy. Irta Lippay Gyula. Budapest, március 15.

285

Munkácsy. Irta (YK). Alkotmány, március 8-án.

1914.

(Művészet 1904. 285 l.)

286

Rónai Vedres Márk a Szépművészeti Múzeum ill. igaz-

Munkácsy Mihály

76

Munkácsy Mihály: Malonyay Dezső: Munkácsy Mihály. 1907. Feleky Géza: Munkácsy Mihály. 1912. Szana Tamás: Munkácsy Mihály. 1900. Munkácsy Mihály: Emlékeim. 1921. Rózsaffy Dezső: Michel Munkácsy. Gazette des Beaux Arts. 1927. Lázár Béla: Munkácsy-tanulmányok. 1925.

Munkácsy Mihály

Cród

Neues Wiener Journal

1927 márc. 12

Káldor

A f. hó 14 i megbiz
236 - P - őt a ma
Kifizettük. Lejár ma.

Munkácsy Mihály

wód

z

Fleischer Béla 19. l.

Győri Tak

A mai levelükhöz

236 – Pőt megkap

Számlája teljes kiegyenlítése

Mikszáth Kálmán

Nemzeti Újság 1927
Jan. 1. (A „tehetség-
telen" Mikszáth.)

Kála

A mai napon a G

ából 236 - P-őt melyet sz

További szivesmegr

ezt a koszos cserebogarat az udvarom sövényéről vertem fel az este ; már a kezemben volt, de sikerült sebesülten elmenekülnie. Bokorról=bokorra üldöztem idáig s itt végre összeesett. Lesz szíves talán a jogos zsákmányt . . .

A Sárga gúnyosan rázta meg a vitorláját :

— Ugy? Én már egy félórája lapulok itt e szép madárka közelében, mert gyanús volt nekem valami a környéken, valami rossz sejtelem tartóztatott. S ön azt állítja, hogy ezt a madarat üldözte. Korábban keljen, ha ilyen mesékkel akar félrevezetni. Egyébként — tette hozzá hanyag farklegyintéssel — hordja el a kopott vörös gallérját a határomból. A Vörös flegmája alól is előretört az igazi természete :

— Na megállj, te holdpofájú, most már azért sem eszel a pecsenyéből.

Szemben álltak egymással, a hold fénye szikrát vert a fogaikon.

A Vörös nagy krakéler volt, már kétszer megvágta a Sárgát a balfülénél. Érezte, hogy fölényben van. Hirtelen támadott, egy csel=vágást csinált a vérző balfül felé s mikor a Sárga védőleg felkapta a fejét, torkonragadta, leszorította a hóra, s addig nyomta, rázogatta, a míg csak mocczant.

Azután mohón felkapta a sármányt, egyet roppantott rajta s elbúsulva érezte, hogy a hitvány falat már le is csúszott a torkán.

Munkácsy : Női arczkép.

Egy pillanatra lecsücsült, hogy kifújja magát, végignyalta néhányszor a bajuszát s megvetően méregette végig a legyőzött „hold=pofájút." — Fel akart kelni, hogy tovább menjen. A gyomra összerándult, úgy érezte, hogy ezer és ezer sármány=csőr esik neki a torkának, a belének. A szája görcsösen kinyilt néhányszor s az egész testét folyékony tűz öntötte el. Hirtelen eldűlt oldalt, a farkával kínosan végigcsapkodta a havat, s vége volt.

A strichnin nagyszerűen hatott.

Másnap a fatalpakon újra végigsiklott előző napi nyomán a pirosképpű ember. Mikor a jelhez ért, fékezett s örömében kurjantva kanyarodott a két róka felé. Felkapta mind a kettőt a farkánál fogva, lerázogatta róluk a havat s gyönyörködve mustrálta a tömött vörös s a finomabb aranysárga prémet.

Csak akkor nézett szét érdeklődve : mi is történt itt? Szeme figyelmesen járta végig az éjjeli párbaj nyomait s megértett mindent.

Derült arczán kurta, sötét mosoly rándult át, míg maga elé mondta :

— Akárcsak az emberek : egymást ölik, marják olyan dolgokért, a miknek elérése rájuk nézve a legnagyobb szerencsétlenség.

Elmosolyodott, a hátára csapta a zsákmányát s lesiklott a völgybe, mint a prédájával elsuhanó sas.

Munkácsy : Tájkép.

A MAGÁNGYŰJTEMÉNYEK SZOCZIALIZÁLÁSA ÁLTAL A PROLETÁR-ÁLLAM KÖZTULAJDONÁBA VETT MŰKINCSEKBŐL.

HETTYEY ARANKA, A NEMZETI SZINHÁZ MŰVÉSZNŐJE SZAVAL A SZÉKELY CSAPATOK FRONTJA ELŐTT.

VILÁGOSSÁG.

Regény. (Folytatás.)

Irta **HENRY BARBUSSE.**

Fölállok, majd újra leülök, megkoczkáztatom a megszólalást :

— Ugyan kérlek, hagyd már! Legyen vége . . .

Ő nagyot kiált :

— Vége! Ah, soha sem lesz ennek vége!

A kendőjével, melyet az este piszkosnak tüntet fel, betömi a száját, befödi arczát, a fejét hevesen ingatja jobbra és balra, hogy a szemét kitörölje és nemet intsen.

— Soha! Az olyan szó, a mit te mondtál, örökre megszakasztja a szívet. De föl kell kelnem, hogy elkészítsem a vacsorádat. Mert enned kell. Én neveltelek, mikor kicsi voltál, (itt megcsuklik a hangja) ; én feláldoztam érted mindent, te pedig most úgy bánsz velem, mint valami kalandornővel.

Hallom sovány lábainak dobogását, a mint egymás után leteszi őket a kőpadlóra. Összekeresi az ágyon elszórt és a földre lecsúszott holmijait ; elnyel egy zokogást. Feláll, formátlanul az árnyékban, de pillanatokra látom, a mint rendkívüli soványsága kirajzolódik. Magára vesz egy kabátkát, egy mellénykét és szinte kísértetiesen látom a fehérneműket, a mint a karjain fodrosodnak a vállának foglalata alatt.

Öltözködés közben magában beszél és lassankint egész életrajzom, egész multam kialakul abból, a mit a szegény asszony beszél, egyedüli közeli rokonom a világon, a ki az anyám és a cselédem egyszerre.

Meggyújt egy gyufát. A lámpa kiemelkedik a sötétből és czik-czakkozik a szobában, mint valami lidérczláng. A néném be van borítva mintegy eleven fénynyel. Friss könynyek teszik súlyossá a szemét, csillognak rajta és benedvesítik az arczcsontjait. Jönmegy és folyton morog a sötétben. A redők sűrű rovátkákat vágnak arczába, a bőre pedig az álla és a nyaka körül olyan ránczos, mint a belek — és mindez mintha kissé vérzene a kemény világításban.

Most, hogy a lámpa meg van gyújtva, feltünnek egyes zugai a sötét kriptának, a melybe el vagyunk temetve : a párnázott takaró, a mely két szegre van kifeszítve az ablak alatt, védelmül a léghuzam ellen, a commode-szekrény poros vászonnal bevont márványlapja, a zár, betömve egy papirlappal, a mely kilóg belőle.

A lámpa füstöl és a néni, nem tudva hova tenni a zsúfoltságban, leteszi a földre és lekuporodik előtte, hogy megigazítsa a belét. Nagyot sóhajt. Nem tudja megállani, hogy ne beszéljen mindig.

— Te, fiacskám, a ki olyan urias tudsz lenni, ha akarsz és száznyolczvan frankot keresel havonkint . . . Tudsz előkelő lenni, de nincs jó modorod. Mindenki ezt veti a szemedre. Így például te a padlóra köptél, az bizonyos, le hagynám vágni a fejemet, hogy igaz. Pedig már huszonnegyedik évedben jársz. És hogy boszút állj, a miért én rájöttem, hogy a padlóra köptél, rámförmedtél, hogy ne bőgjek. Mert bizony ezt mondtad. Nohát, ilyen mákvirág vagy te. Az urak a gyárban bizony jók irántad. Szegény apád volt a legjobb munkásuk. Te úriasabb vagy a szegény apádnál, angolosabb és jobban szerettél a gyári irodába belépni, mint folytatni a latin-tanulást és mindenki úgy találta, hogy jól teszed, de a munkában nem érsz fel vele, nem bizony. Valld meg, hogy ráköptél az ablakra is.

— Mert hát az anyád, — folytatja a néni kísértete, a mint kezében egy fakanállal végigmegy a szobán, — ezt meg kell mondani, szeretett öltözködni. Ez nem is hiba, nem bizony, különösen annál, a kinek van miből. Ő mindig gyerek maradt. Meg kell mondani, hogy mindössze huszonhat éves volt, mikor a föld alá tettük. Bizony, szerette a kalapokat! De azért voltak jó tulajdonságai is, például mikor így szólt hozzám : „Jőjj hát velünk, Joséphine!" Aztán én neveltelek fel, én, feláldozva mindent . . .

A néni megáll beszéd és munka közben, annyira megindítja a múlt. Fulladozik és mozgatja a fejét és a ruhája ujjával törülgeti a szemét.

Szeliden megjegyzem.

— De hiszen jól tudom . . .

Egy sóhajtás felel nekem. Meggyújtja a tüzet. A parázsból füstfelhő tör elő, a mely megduzzad, a tűzhelyen hömpölyög, majd alászáll és befödi a földet. A néni a tűzzel vesződik, lábával a füstben és zilált fehér haja, a mely kikukucskál fekete főkötője alól, mintha szintén füst volna.

Aztán előkeresi a zsebkendőjét, tapogatózik zsebeiben, melyeket a korom befeketített. Most a lábasokat forgatja, háttal fordulva felém.

— Crillon úr apja — mondja — az öreg Domokos, Cherből jött ide s 1866-ban vagy 67-ben telepedett le. Okos ember, hiszen községi tanácsos. Bonéas úr nagyon gazdag és szépen beszél, daczára, hogy beteg a nyaka. Igyekezned kell, hogy ezek az urak tartsanak valamire. Urias vagy és máris száznyolczvan frankot kapsz egy hónapra és bosszantó, hogy nincs semmi jel, a mi megmutatná, mikor a gyárba bemégy, vagy onnan jössz, hogy az irodában dolgozol és nem vagy munkás.

— Ezt meglátni ugyis . . .

— Mégis jobb szeretném, ha volna valami jele.

Sóhajtozva susog mind erősebben és mindenféle zsebkendőt keres. Körüljár a lámpával. Szemem előtt, amint tekintetemmel követem őt, a szoba mind jobban megvilágosodik. Tekintetem a sötétben meglátja a kőpadlót, s a háttal a falnak támasztott székeket ; az ablakot, a mely halványan homályik a szoba végében, alatta a dagadó alacsony ágyat, a mindenféle ruhadarabokat, a melyek úgy vannak elszórva a földön, mint a vakondturások, az asztalokon és polczokon a lábosokat, üvegeket, a fazekakat, a falonfüggő szöveteket, és azt a vattával tömött fülű zárat.

— Annyira szeretem a rendet — mondja a néni a mindenféle holmiknak ebben a tömkelegében.

Szokásom szerint kinyujtóztatom a lábam szárát és ráteszem a lábamat egy zsámolyra, a melyet a hosszú használat kifényesített és megszépített, mintha új volna. Az arczom jön-megy a néném sovány fantómja után és elringatózom kiapadhatatlan mormogásában.

Egyszerre azonban hirtelen hozzámlépett. Rajta van a szürke és fehér szalagos köpeny-

SZÉKELY EZRED FOGADALOMTÉTELE UTÁN FIEDLER REZSŐ HADÜGYI NÉPBIZTOS MEGSZEMLÉLI A CSAPATOKAT AZ ORSZÁGHÁZ ELŐTTI TÉREN ÁPRILIS 20-ÁN.

A VÖRÖS SZÉKELY-EZRED FOGADALOM TÉTELE.

12. Munkácsy Mihály: Honfoglalás.

Olajfestmény.

Budapest, Országháza.

11. *Benczur Gyula:* Vajk keresztelése.
Olajfestmény. Budapest, Szépmüveszeti Múzeum.

Elől a jobb és balsarokban s kissé hátrább a középen elesett, sebesült és az utóbbiakat támogató katonák. A középső csoportban kettőről meg is állapítható, hogy pirossapkás. A rajzok mutatják, hogy a többieket is, ha — nem is mind, de túlnyomó nagy részben — honvédeknek képzelte a művész.

Megállapítható a rajzokból az is, hogy a színvázlat előbb készült. E tanulmányok ugyanis már nem egyebek, mint az olajfestményen látható három embercsoport részletes átdolgozásai. Kompozíciójuk érettebb, szigorúbb, tudatosabb. Ami a vásznon még lazán függ össze, az a tartalmilag gazdagon kifejlesztett ceruzarajzokon már szilárd egységgé tömörül.

Mind a három csoport felépítése még a közkinccsé vált hagyományos háromszögkompozíció elveihez való ragaszkodásról tanuskodik. Munkácsy egyéni nagysága azonban nem a formák ritmusának keresésében, hanem az erőteljes és közvetlen cselekvésábrázolásban nyilatkozik meg. Az «Isaszegi csatatér» és a «Zivatar a pusztán» testvérek lettek volna ebben a tekintetben is. Az utóbbiban sem a kompozíció a legnagyobb érték, hanem a való élet megnyilvánulása a tüzet oltó és a kétségbeesetten sikoltozó gyermekben, a nehéz munkától elnyűtt lovak közönyösséget kifejező külsejében, a tarisznyát dézsmáló kutya mohóságában és a felhők tömegének vészes hangulatot keltő mozgásában.

Csak a fiatalos ceruzarajzok alapján tudjuk elképzelni, milyenek lettek volna háborús képünkön az alakok, milyen sok emberi érzés és a lüktető élet beható megfigyelésének nyomában ébredt költészet nyilatkozott volna meg bennük. A színvázlat azonban egyéb igen érdekes bizonyítékot szolgáltat. Előre jelzi ugyanis a pontot, melyen később a heroikus drámai érzésig emelkedett Munkácsy tájfestése kulminált.

Munkácsy Mihály a tájat is úgy festette, mint az embert: emlékezetének, egyéni érzésének, hangulatának szűrőjén át megnemesítve. A «szív felgyülemlett kincséből», ahogy negyedfélszáz évvel korábban Dürer Albrecht mondta.

A mester utolsó korszakából való tájfestményeken gyakran találkoznak ugyanazokkal a hangulatkeltő tényezőkkel, melyek az «Isaszegi csatatér»-en is uralkodnak: a szürke alaptonusból kivilágító sárgásfehér és tűzvörös fénynyel. Látszik tehát, hogy e festői értékek ott forrtak a művész lelke mélyén már az ifjúkorban. Ott derengtek bizonyára már akkor is, midőn a művészöntudat még nem ébredt fel a gyermekben. Ott élhettek szomorú melancholikus érzésekként, mint emlékek a nagy időkből.

Muzeumunk sokáig mellőzött kis képe tehát, mint látjuk, sok szempontból érdekes. Benne foglaltatnak fiatalos, kezdetleges, de öntudatosan megnyilatkozó formában Munkácsy Mihály emberi és művészi nagyságának alaptényezői.

FELVINCZI TAKÁCS ZOLTÁN

MADONNA
A FÉLHOLDON ÁLLVA
XV. SZÁZADI ÉRCMETSZET

SZÉPMŰVÉSZETI
MUZEUM

MADONNA A FÉLHOLDON ÁLLVA, XV. SZÁZADI ÉRCMETSZET. A Művészet 1914. évi december havi számában ismertettük grafikai gyüjteményünk XV. századbeli fa- és ércmetszeteit. Azóta ez a sorozat egy érdekes ércmetszettel gyarapodott, melynek kisebbített mását itt közöljük. Az ércmetszet a Madonnát a félholdon állva ábrázolja, körülvéve Krisztus és az apostolok 13 medaillonjával. A négy sarokban a négy evangelista jelképe. A szinezés rózsaszín, zöld és sárga.

E metszetnek eddig két példánya volt ismeretes, egy a párisi Bibl. Nationale, a másik a

gyüjteményében. A kartonon pedig a következő, tintával írott hiteles jegyzet olvasható: «Munkácsy Mihály rajzai az «Isaszeghi csatatér» című színvázlatához. Ligeti Antal mint hitelesítő.»

E vallomás tehát kétségtelenné teszi, hogy a művész csakugyan az isaszegi csatatérre gondolt, mikor e romantikus kompoziciót tervezte. Ligeti sokkal jobban ismerte Munkácsy ifjúkori műveit, semhogy róluk helytelen információt adott volna.

Sajnálhatjuk, hogy a munka kezdetleges állapotban akadt meg, hogy nem készült el a részletesen kidolgozott festmény, mely — miként az említett ceruzarajzokból kitűnik — jóval nagyobb lett volna, mint a 42 × 62·6 cmes olajvázlat. A végleges megoldás tehát nemcsak stilusában, hanem méreteiben is párja lett volna a Munkácsy müncheni korszakát legjobban jellemző festménynek, a Szépművészeti Muzeumban függő, vihart ábrázoló pusztai életképnek.

Az «Isaszegi csatatér» nem számítható a közönséges illusztrativ történetábrázolások közé. Örülhetünk is, hogy nem iut benne kifejezésre ez a törekvés, mert mint szabadon felfogott hangulatkép sokkal mélyebb bepillantást enged alkotója lelkületébe. Komor, borongós, sejtelmes színhatása teljesen kifejezi az esemény keltette romantikus érzést, a szabadságharc szomorú poézisét. Mélyen hat kedélyünkre s amellett élénken foglalkoztatja képzeletünket, jóllehet szigorú és egyszerű foltkompozición alapszik. Az előtér meleg olajzöldes rozsdabarna tonusai sötét árnyékrétegen át olvadnak a háttér acélos szürkeségébe. A fellegek az utóbbi színnel kezdődnek az ég alján és melegbarna gomolyokká tömörülnek a magasban. Jobboldalt égő falu rózsaszínes lángfoltjai választják el a középteret a háttértől; baloldalt pedig a leáldozó nap fehérsárga fénye uralkodik az égbolton.

Főképen ez utóbbi színérték az, mely csak különösen jó világításban érvényesül. Legjobban emeli értékét, amint tapasztaltam, az oldalról ráeső késő délutáni, tehát időben is megfelelő napfény. Ahol a kép eddig kiállítva volt, nem lehetett eleget tenni e követelménynek.

A terepet sem festette a művész a természet után. A fensík az előtérben s mögötte a szűk völgy és a baloldalt emelkedő hegyek nagyobb hadműveletre nem alkalmasak. Meg kell jegyeznem egyébiránt azt is, hogy a középtér a vonaltávlat szempontjából sincs helyesen megoldva.

MUNKÁCSY MIHÁLY
TANULMÁNY AZ «ISASZEGI CSATATÉR» JOBBOLDALI CSOPORTJÁHOZ

SZÉPMŰVÉSZETI MUZEUM

MUNKÁCSY MIHÁLY
TANULMÁNY AZ «ISASZEGI CSATATÉR» BALOLDALI CSOPORTJÁHOZ

SZÉPMŰVÉSZETI MUZEUM

a tenger fenekét is felkavarta. És az egyensúly máig sem állt helyre utána.

Munkácsy Mihály négyéves gyermek volt, mikor hazája lángbaborult. Öntudatát, lelkiéletét megalapozó első benyomásait háborus események keltették. Feljegyzéseiben említ is nehányat e korai impressziók közül. Szüleivel Cserépváron tartózkodott, mikor a kis falu szomszédságában, alig félórányi távolságban, dühöngött a szomorú emlékű kápolnai csata.

Serdülő gyermek- és ifjúkorában pedig miről hallhatott többet, mint honvédeink dicső emlékű fegyvertényeiről és a nagy nemzeti tragédiáról? Elképzehető-e hát egy oly géniuszról, mint a Munkácsyé, hogy a hazája sorsát végzetesen irányító eseményekre ne reagált volna teljes erejével?

Életképei közül különösen mély érzésből alkotta azokat, melyeknek tárgyát a szabadságharc hátteréből vette. Az «Ujoncozás» (1877) nem egyszerű korcsmajelenet. Felfogása monumentálisabb, mint a többi hasonlóan komponált életképé. Alakjai szinthétikusabb jelenségek. Külön-külön is érvényesülnek és nyomatékosan juttatnak kifejezésre egy-egy drámai gondolatot.

Fontosnak tartom azt is, hogy a festői megmunkálás szempontjából általában legjobbnak elismert Munkácsy-kép — a «Tépéscsinálók» — szintén negyvennyolcas jelenetet ábrázol. A poétikus élményekből fakadó érzés különös erőt adott itt is a formát és tonust alkotó ecsetnek.

Az első kép, mellyel Munkácsy 1863-ban a nyilvánosság előtt megjelent, — a «Regélő honvéd» — szintén a szabadságharc gondolatköréből született. Müncheni tanulóévei alatt pedig különös intenzitással dolgozott a művész a háborús témákon. Tudjuk, hogy egyideig Franz Adamnak, a híres és termékeny csatafestőnek volt tanítványa s elmondhatjuk azt is, hogy tanárai s általában a müncheniek közül ő hatott rá leginkább. Hogy emellett Munkácsy a katonás képtárgyakat mégis másképen fogta fel mint teljesen szakszerű professzora, nagyon természetes. A honvédalbum számára rajzolt ujoncozás (1868) valóságos történelmi életképnek nevezhető. A Képzőművészeti Társulat tulajdonában levő, fogolytranszportot ábrázoló és ugyancsak 1868-ban készült rajzot is főképen az intim részletek teszik értékessé.

Ez utóbb említett alkotások közé illeszkedik a mi képünk is, mely Ligeti Antal tanusága szerint az isaszegi csatateret ábrázolja. Muzeumunk Ruffini Romolotól vásárolta, három hozzávaló tanulmánnyal együtt. Ez utóbbiakat ma is egy kartonra ragasztva őrzik a muzeum rajz-

SZÉPMŰVÉSZETI MUZEUM

AZ ISASZEGI CSATATÉR
MUNKÁCSY MIHÁLY SZÍNVÁZLATA

A cikk címe: Az „Isaszegi csatatér"
Munkácsy Mihály-tól. A 278 oldalon
lévő szöveget lásd a komplett
példányban. Művészet 1915.

Mendrácsy Mihály

Lásd

Magyarművészképm

14, 42, 104. n.

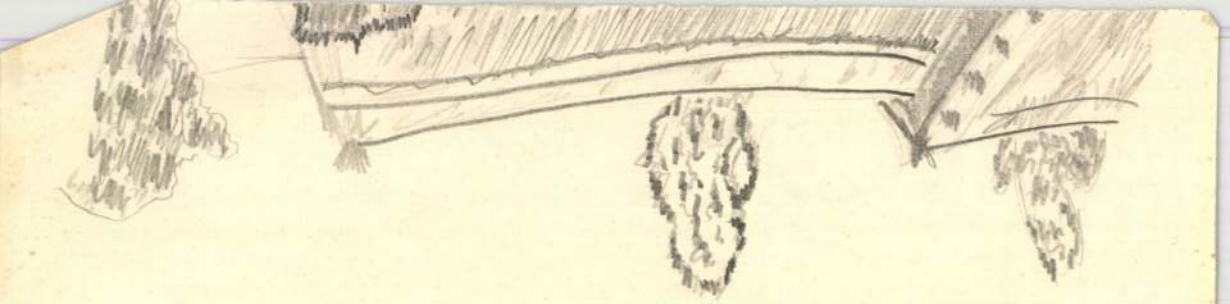

Munkácsy Mihály

MUNKÁCSY MIHÁLY (1844—1900)

44. Paál László festőművész (1846—1879) képmása. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona; Charles Sedelmeyer ajándéka, 1902.

Magyar művészképem 14. l.

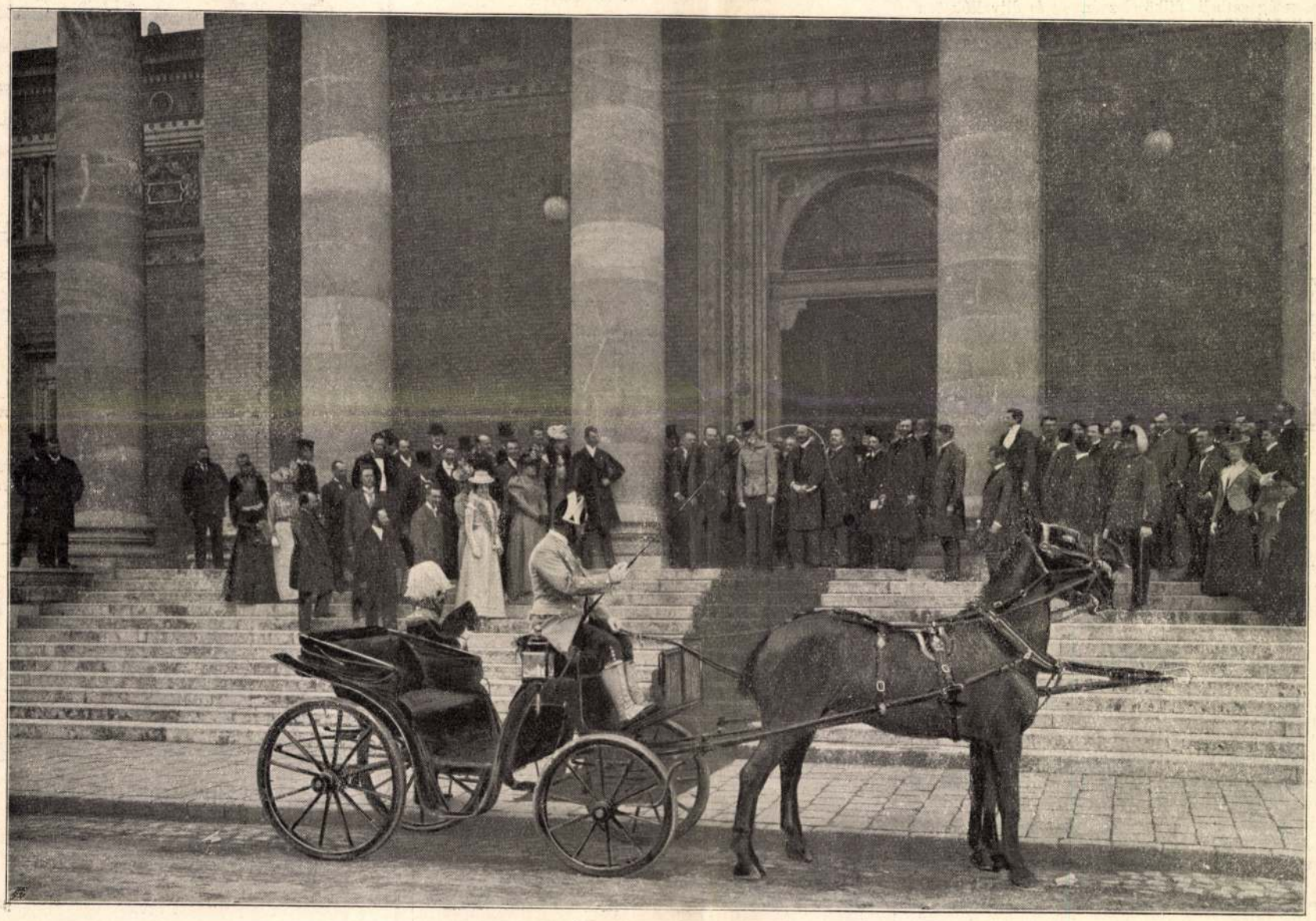

A KIRÁLY ELTÁVOZÁSA A MŰCSARNOKBÓL ÁPRILIS 28-IKI LÁTOGATÁSA UTÁN.

kilencz éven át, valamint benczés, *Römer* Flóris volt nevelője atyjuknak, József főherczegnek is.

A mezőgazdasági kiállítás megnyitása. Azokat a mezőgazdasági vonatkozású tárgyakat, a melyek a párisi világkiállításról hazakerültek, mielőtt a különböző intézetek közt szétosztatnának, együttesen kiállították a városligeti nagy iparcsarnokban. Valóban nagyon szép és érdekes ez a kiállítás.

Mindjárt a bejáratnál a királyi várkert pompás képei s a József és Frigyes főherczegek kertészeti tárgyai lepik meg a belépőt. Szépek és tanulságosak a mezőgazdasági szakiskolák kiállításai, aztán a kisérleti állomások csoportja, majd az állami ménesbirtokok csoportjának feltüntetése. Különösen kitünik a szőlő és borászati csoport rendkívüli gazdagságával s tetszetős elrendezésével. Ott látható aztán a czukor-, malom- és szeszipar kiállítása, be van mutatva az állategészségügy, munkásügy, selyemtenyésztés, stb. Egyike a leggazdagabb csoportoknak az állattenyésztés, melyet ifj. Vastagh György kitünően sikerült modelljei, a tenyésztő helyek, telepek tervrajzai, tabellák, képek, diorámák egészítenek ki. Debreczen város egész kis kiállításban mutatja be a hortobágyi állattenyésztést, többek közt egy szép ötös paraszt-fogatot is, mely a jelenvolt Goluchowsky külügyminiszter tetszését igen megnyerte. Nagyon dús az erdészeti csoport, melyben többek közt a király vadász-zsákmányából is látunk három vadkan fejet; s ott van József Ágost főherczeg gazdag őzagancs-gyűjteménye is. Megragadja még figyelmünket Lendl tanárnak a vadászatról készült diorámája, melyben erdő, hegy, völgy, víz a jellegzetes állatokkal művészi összhangban van elrendezve. Ez is nagy tetszést aratott, kivált az a csoportja, a hol három farkas viaskodik egy vadkannal. A kiállítást *Darányi* Ignácz földmívelési miniszter nyitotta meg április 30-ikán délután, mely alkalommal igen díszes közönség volt jelen; így az épen Budapesten időző *Goluchowsky* külügyminiszter, *Reversaux* marquis franczia nagykövet, *Makino* japáni, don *Agnera* spanyol, gróf *Rexa* szász követek, gróf *Hardegg* a máltai rend követe, a budapesti konzulok nagyrésze, *Széll* Kálmán miniszterelnök, *Hegedüs* Sándor kereskedelemügyi miniszter, *Plósz* Sándor igazságügyminiszter, gróf *Széchenyi* Gyula a király személye körüli miniszter, *Cseh* Ervin horvát miniszter, gróf *Csáky* Albin főrendiházi elnök, *Perczel* Dezső képviselőházi elnök, *Dessewffy* Sándor, *Ivánkovics* János, *Radu* Demeter, *Firczák* Gyula, *Szabó* János és *Bogdanovics* Lukián püspökök, gróf *Pálffy* András testőrkapitány, *Ghyczy* Béla altábornagy, gróf *Szapáry* Gyula, gróf *Széchenyi* Béla, számos országos képviselő és a közélet sok más kiváló tagja. A kiállítást pár rövid szóval nyitotta meg *Darányi* miniszter, miután az összegyűlt fényes társaság a tárgyak megtekintésére indult, miközben az előkelő külföldiektől sok őszintén elismerő nyilatkozatot lehetett hallani. A kiállítás junius hó 15-ig a nagyközönség számára is díjtalanúl nyitva lesz.

Dr. Korányi Frigyes jubileuma. A jeles orvostanárt, *Korányi* Frigyest, ötven éves orvosi jubileuma alkalmából a szeretet ünnepével vették körül régi és mostani tanítványai és tisztelői. Az ünnepély szinhelye az egyetem díszterme volt, ott adták át neki a jubiláris doktori aranydiplomát.

Ott voltak a többi közt: *Wlassics* Gyula miniszter, *Perczel* Dezső, a képviselőház elnöke, *Zsilinszky* Mihály államtitkár, *Dániel* Gábor, a képviselőház alelnöke, *Eötvös* Loránd báró, az akadémia elnöke, *Chyzer* Kornél, *Müller* Kálmán, *Tóth* Lajos, miniszteri tanácsosok, *Ilosvay* Lajos, a műegyetem rektora, a kolozsvári egyetem küldöttsége, a jubiláns családja, az összes egyetemi tanárok s a budapesti orvosok sokasága. Az orvosnövendékek a karzatot lepték el. Küldöttség vezette be az ünnepeltet, kit zúgó üdvözlés fogadott, s *Kisfaludy* A. Béla rektor üdvözölte az egyetemi tanács nevében, azután *Bókay* Árpád orvoskari dékán átadta a díszes kötésű aranypecsétes diplomát. Dr. *Buday* Kálmán a kolozsvári egyetem üdvözlését tolmácsolta. *Korányi* Frigyes az adott válaszban megemlékezett a nagy változásról, mely tanárságá 35 éve alatt az orvosi tudományban s annak magyarországi oktatásában történtek, a fejlődésről, az egyetem és a hazai orvosi irodalom megmagyarosodásáról. Dr. *Kétly* Károly egyetemi tanár szólt ezután a régi tanítványok nevében, hálásan és szép szavakkal, s a nap emlékére vert aranyérmet adott át. *Navratil* Dezső orvosnövendék pedig a mostani tanítványok nevében köszöntötte föl a tanárt és babért nyujtott át. Dr. *Korányi* minden beszédre válaszolt. Sok üdvözletet kapott levélben és táviratban is. A szegény tüdőbajosok szanatóriumának egyesülete is gyülést tartott, s 10,000 koronás alapítványt tett *Korányi* nevére.

Munkácsy emlékezete. Május elsején volt évfordulója Munkácsy Mihály halálának. A sirt meglátogatni Munkácsy özvegye is Budapestre jött. A kerepesi-úti temetőben levő sirt ez alkalommal koszorúkkal borították el. A művészi egyesületek küldöttségileg vitték ki a koszorúkat

Csaba városában pedig, a hol a nagy művész asztalos-inas éveit töltötte, e napon emléktáblával jelölték meg a Lányi-féle házat, a hol lakott. Megjelent ott *Munkácsy* özvegye és rokona, *Zsilinszky* Mihály közoktatásügyi államtitkár, míg a közoktatásügyi miniszter táviratban mondott köszönetet a város érdeklődéséért. Az ünnepély a városházán díszgyűléssel kezdődött, a hol *Lukács* György főispán és Korosy László főjegyző beszéltek, míg az emléktábla előtt *Zsilinszky* államtitkár. Este díszelőadás volt a szinházban.

Eljegyzés. Kis-sólymosi dr. *Simó* Károly aradi gyakorló orvos eljegyezte *Szüry* Aspasiet, Szüry Kálmán királyi tanácsos, közalapítványi kerületi főtisztnek néhai első nejétől, szül. Nemes-miticzi Jaross Lajkától származott leányát Buziáson.

Próbaebéd a nőképző-egyesület főzőiskolájában. Az országos nőképző-egyesület főzőiskolájának első csoportba osztott nyolcz növendéke: névszerint *Brüll* Ella, *Fascho-Moys* Mária, *Huber* Margit, *Kilényi* Juliska, *Mádi* Vilma, *Nyárasdi* Lujza, *Stahel* Frida és *Szelke* Hajnalka kisasszonyok, vasárnap egy, a sajtó képviselői számára főzött ebéddel tettek bizonyságot arról, hogy minő nagy haladást tettek a konyhaművészet terén, kitünő mesternőjük, *Malatinszky* Fanny vezetése alatt. E fényes sikert aratott vizsgálatúl szolgáló próbaebéden a sajtó képviselőin kívül részt vettek *Rudnay* Józsefné, *Emich* Gusztávné, *Csiky* Kálmánné egyesületi alelnökök, *Hellebronth* Józsefné választmányi tag, *Klug* Terézia igazgatónő, *Darázsy* Albertné háztartási felügyelőnő. Az ebéd alatt *Alexander* Bernát egyetemi tanár mondott pohárköszöntőt, méltatva azt a kiváló munkásságot, melyet a nőképző-egyesület a magyar nőnevelés terén évtizedek óta teljesített s melynek egyik nagy fontosságú kiegészítéseül szolgál a főzőiskola.

Egyedül biztos szer hajkihullás és őszülés megakadályozására a Lőrinczy-féle haj Elixir. Ingyen prospektust küld az «Arany Kereszt» gyógyszertár B. Csaba.

Az ősz hajat eredeti szinének visszanyerése czéljából nagyon ajánlatos a «*Stella*» hajvizet használni, melynek rendkivüli előnye, hogy nem mint festék hat, de a haj eredeti szinét állitja vissza. E szer készitője Zoltán Béla, budapesti gyógyszerész, ő cs. és kir. fensége József főherczeg udvari szállitója.

A Fonciére Pesti biztositó-intézet f. é. május 4-én tartotta évi rendes közgyülését. A zárszámadásokból, a melyeket ez az intézet a lefolyt évre vonatkozólag nyilvánosságra hozott, a következő számadatokat vesszük át: A törlések levonása után a m. évi *dijbevétel* az elemi- és balesetbiztositási ágazatokban 7.355,014 kor. 04 fillért, az életbiztositási ágban pedig 2.587,634 kor. 60 fillért, összesen tehát 9.942,648 kor.

64 fillért tett ki, mig a későbbi években esedékes tüzés balesetágazatbeli dijkötelezvények és dijváltók összege 19.514,280 kor. 80 fillérre rug. Az *életbiztositási összállomány* az elmult üzleti évben 62.282,171 kor. tőkére emelkedett. A *készpénzdijtartalékok és dijáthozatok* az életbiztositási ágazatban 15.238,244 kor. 18 fillérre, az elemi- és balesetbiztositási ágazatokban pedig 2.371,242 kor. 28 fillérre rugnak. Az *életbiztositási készpénzdijtartalék* szaporulat 965,645 kor. 66 fillért tesz ki. Mint különösen kedvező körülmény emlitendő föl, hogy a nyereményrészesedéssel életbiztositottak azon csoportja, melynek kötvényei évenkénti nyereségrészesedés mellett kizárólag halálesetre szólanak, az évi dij 7·5 százalékát kapja osztalékul, mig az 1897-ben belépett biztositottak azon csoportjára, a melynek kötvényei vegyes tőkéről 3 évi nyereségfelosztással szólanak, 1900. évi deczember végén az évi dij 70·3 százaléka esett osztalékul. Az intézet tőkéi a képviseleteknél levő készpénzállomány, a folyószámla követelések és a képviseletek és feleknél künlévő egyenlegek belevonása nélkül a következőképen vannak elhelyezve: Pénztári készpénzállomány az intézet központi székhelyén 218,237 kor. 24 fillér. Hitelintézeteknél és takarékpénztáraknál levő követelésekben 2.576,187 korona 19 fillér, az intézet budapesti és bécsi tehermentes házaiban 3.363,717 kor. 96 fillér Állampapirokban, vasuti elsőbbségi kötvényekben és óvadékképes záloglevelekben 8.647,049 korona 42 fillér. Tárczabeli váltókban 248,022 kor. 16 fillér. Jelzálogkölcsönökben 17,925 kor. 56 fillér az intézet életbiztositási kötvényeire adott kölcsönökben 2.293,830 korona. Az 1900. üzletévre kimutatott 225,035 kor. 92 fillérnyi nyereségből *részvényenként 10 kor. osztalék* kifizetése fog inditványoztatni.

HALÁLOZÁSOK.

Laufenauer Károly, a budapesti egyetem ideg- és elmekórtan tanára, váratlanúl hunyt el április 27-ikén. Kissé gyöngélkedett ugyan, de maga sem tulajdonított annak jelentőséget s teendőit rendesen szakadatlanúl végezte. Akkor reggel is a szokott időben fölkelt s fürdeni készült. Nehány percz múlva gazdasszonya, mikor ismét bement hozzá, már halva találta. Agyszélhűdés vetett véget a nagyérdemű tudós életének. Ő, ki az agyvelő millió és millió sejtjeinek alakjait, nyúlványait, anyagát, az agyrostok összeköttetéseit oly fényes eredménynyel tanúlmányozta, valószinűleg agyvérzésnek esett áldozatul, tehát annak a bajnak, a melytől ő nem egy esetben oly sikerrel mentett meg másokat. Halála híre gyorsan elterjedt a városban, megdöbbenést és szomorúságot okozva. Családja nem volt. Székesfejérvárott élő rokonait, özvegy Flitsch Miklósnét és Eisenbarth Ágoston gyógyszerészt táviratban értesitették. A holttestet az orvostani intézet halottas házában helyezték ravatalra, s oda vitték a koszorúkat. A koporsó mellett orvosnövendékek állottak díszőrségben. A temetés április 29-én volt. Megjelent Wlassics miniszter is, a fővárosi orvosi kar és egyetemi tanári kar teljes számban ott volt Dr. Bókay Árpád mondott beszédet az orvosi kar és az Akadémia nevében, a sirnál pedig Kurcz ferenczvárosi plebános megható búcsuszavai után az orvosnövendékek nevében Navratil Dezső tartott búcsúbeszédet.

Elhunytak még a közelebbi napokban: Szalánczy István, a premontrei kanonokrend leleszi társházának főnöke, Leleszen, 86 éves korában, rendi életének 68-ik, papságának 62-ik évében. — Czirfusz Ferencz, kir. tanácsos, nyug. tanfelügyelő, 78 éves korában, Zomborban. Ipja volt Schmausz Endre, szabadkai főispánnak. — Tálassy Gyula, Somogy vármegye nyug. tanfelügyelője, 78 éves korában, Szabadkán. — Vásárhelyi János, törvényszéki biró, 61 éves, Nagy-Szebenben. — Nagy Ferencz, Rimaszombat város polgármestere, ki huszonkét év óta előbb mint árvaszéki elnök, majd főjegyző s legutóbb mint polgármester szolgálta a várost, 58 éves korában. — Albrecht Áldor Ármin, hirlapiró, a «Magyar Állam» belső munkatársa, néhai Albrecht Vilmos, 48-iki tábornoknak fia, hosszabb ideig vasuti tisztviselő, évek óta pedig a magyar sajtó buzgó munkása, 46 éves korában, Budapesten. — Székely Andor, az «Egyetértés» napilap szerkesztőségének tehetséges munkatársa, 22 éves korában. — Rössler Gusztáv, főerdész, Oroszvégen, 71 éves korában. — Molnár István, magyar államvasuti ellenőr, 41 esztendős korában, Budapesten. — Dobos János, magyar államvasuti tisztviselő, 38 éves korában, Budapesten. — Lauschmann József, a székesfehérvári takarékpénztár titkára, 68 esztendős korában.

Rosemberszky Antalné, szül. Csejthey Anna, a budapesti kir. itélőtábla nyug. bírájának felesége, 65 éves korában, Budapesten. — Özv. hollókeői Vincze Imréné, szül. Osváth Ottilia, 66 esztendős, Szuha-Kállón. — Báró Lo Presti Ilona, gróf Zichy Ernő volt neje, Bernben. — Vajda Adolfné, szül. Strausz Ella, Strausz Adolf iró huga, Budapesten. — Özv. Kassics Béláné, szül. Kún Antónia, Budapesten, 86 esztendős korában. — Szelke Kristófné, szül. Steltzl Mária, Székesfehérvárott, 71 éves korában. — Deseő Erzsike, a kassai felsőbb leányiskola növendéke, Deseő Béla dr. tanár leánya, 14 esztendős korában, Kassán.

Szerkesztői üzenetek.

Debreczen, P. J. Talán az egyedüli ló, mely valaha hadi érdemjelet kapott, Roberts lordnak, az angol hadsereg mostani főparancsnokának Volonel nevű paripája. Roberts lordnak hires kandahari diadala után kapta a hadi emlékérmet, mig gazdája ugyanakkor a legnagyobb érdemjelet, a Viktória-keresztet vívta ki magának. Az igy kitüntetett ló alig egy évvel ezelőtt pusztult el, legutolsó nyilvános szereplése 1897-ben volt Viktória királynő jubileumán, a mikor a díszmenetben érdemjelével ékesítve haladt Roberts lord alatt. Kutyákat gyakrabban tüntettek ki érdemrendekkel, különösen az angol hadseregben, a hol majd minden ezrednek megvan a maga kedves kutyája, mely a háborúba is elkiséri a katonákat.

Látogatás. A közölhetők közé tettük.

SAKKJÁTÉK.

2221. számu feladvány. Veiga Fr.-től.

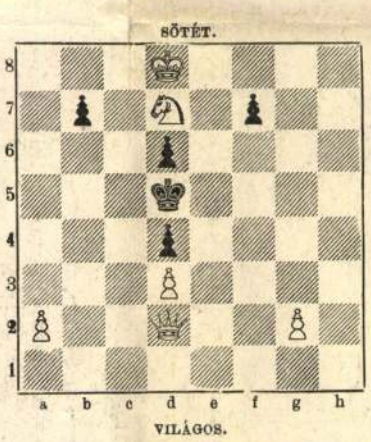

Világos indúl s a harmadik lépésre matot mond.

KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» 14-ik számában közölt képtalány megfejtése: *A fájdalom nem fájdalom annak, a ki nem tud érezni.*

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
Szerkesztőségi iroda: Budapest, IV., Kaplony-utcza 9.

Szénásy, Hoffmann és Társa
párisi és lyoni selyem gyári raktára
Budapest, IV. kerület, Bécsi-utcza 4. szám.
Tiszta selyem, sima liberty, minden szinben mtrje **90 kr.** Lyoni foulard és nyomatott pongis **65 krtól följebb.** Tiszta selyem nyomatott liberty **1.10 krtól följebb.** Louisine, popeline-soleil egész ruhákra minden szinben. Louisine-chiné, gaze-chiné és soyeuse-chiné a legujabb kivitelben bluzok és egész ruhákra. Minták vidékre kivánatra pontosan küldetnek. 9041

LUSER L.-féle turista tapasz.
Biztosan és gyorsan ható szer, tyukszem szemölcs és talp, valamint a sarok bőrkeményedései, továbbá mindennemü bőrelszarusodás, ellen. A hatásért jótállás vállaltatik.

E tapasz csak egy nagyságban létezik és pedig darabonkint kor. 1·20 Mindig határozottan LUSER-féle turista-tapasz kérendő.
Központi szétküldési raktár: **SCHWENK L.,** gyógyszerész **MEIDLING — BÉCS.**
Csak akkor valódi, ha minden használati utasitás és minden tapasz a mellettes védjegygyel és aláirással el van látva, azért is erre ügyelni kell.— **1 doboz ára 1·20 kor.**
Vidékre 1·80 kor, előzetes beküldése mellett bérment.
Magyarországi főraktár: 9068
Török József gyógysz., Budapest, Király-u. 12. Andrássy-út 29.

ESZMÉNYI KEBEL

érhető el a **Pilules orientales** által, Ratié gyógyszertárából Párisban, Passage Verdeau 5, az egyedüli szer, mely két hónap alatt és a nélkül, hogy az egészségnek ártana, az asszonyi **kebel fejlődését,** valamint a kebel **idomainak szilárdságát** biztositja. Egy üvegcse ára használati utasitással együtt 3 forint. Raktár: Török József, Budapest, Király-utcza 12. sz. 8442

A Szinye-Lipóczi Lithion-forrás

Salvator kitünő sikerrel használtatik
vese-, húgyhólyag-, húgycsőhurut- és köszvénybántalmak ellen, vizeleti nehézségeknél, továbbá a légző és emésztési szervek hurutos bántalmainál.
Húgyhajtó hatású!
Vasmentes! Könnyen emészthető! Csiramentes!
Kapható ásványvizkereskedésekben vagy a Salvator-forrás igazgatóságánál Eperjesen.
Budapesten, főraktár Édeskuty L. urnál.

Az
„Ócskay brigadéros“
Herczeg Ferencz nagyhirü szinművének **teljes zenéje** *1. Hej Rákóczy, Bercsényi. 2. Balog Adám nótája. 3. Magyar szerenád. 4. Csinom Palkó. 5. Erdélyi hajdutáncz. 6. Rákóczy kesergő, ábránd,* énekre és zongorára ép most jelent meg. **Ára 3 korona,** s megrendelhető a kiadó **Klökner Ede** zeneműkiadóhivatalában **Budapesten,** VI., Csengery-utcza 62/a. 8934

MATTONI ERZSÉBET SÓSFÜRDŐJE BUDAPESTEN (BUDÁN)
Idény kezdete április 15-én.
Kiváló gyógyhatással bir női bajokban és altesti bántalmakban.
Rendelő orvos: 9048
Dr. POLGÁR EMIL.
Egészséges fekvés, jutányos lakások, jó vendéglő.
Közvetlen villamos vasuti összeköttetés a fővárossal.

A Franklin-Társulatnál Budapesten megjelent
ZÁPOR.
KÖLTEMÉNYEK
1890—1900.
Irta **SZABÓ ENDRE**
Ara füzve 2 K.

Szépség egészségtana
(Kozmetika)
czimü könyvemet ajánlom mindazoknak, kik szépségüket megőrizni, fokozni, visszanyerni óhajtják, vagy valami szépséghibától megszabadulni szeretnének. Foltok, kiütések, kinövések, anyajegyek, sebhelyek, arcszőrök stb. alapos és ártalmatlan elmulasztása, az arcznak, hajnak, kezeknek észszerü ápolása, szóval minden képzelhető kozmetikai kérdésre felelet van a könyvben. Anyáknak, kik gyermekeik szépségére féltékenyek, nélkülözhetetlen. Ara egy korona, mely postabélyegekben is beküldhető czimemre; portó külön. Dr. Jutassy József bőrgyógyász, a kozmetika szakorvosa, Budapest, váczi-utcza 73. Személyesen található vagyok d. e. 10—12-ig és d. u. 2—4-ig. Levelekre válaszolok. 9007

A francia nép ma egyedül áll mérsékletességével, hogy megmentse a békét

Louis de Vienne gróf volt budapesti francia követnek, a Le Temps vezércikkirójának feltünő nyilatkozata a külpolitikai helyzetről

Páris, december 24.

(Az Esti Kurir tudósitójától.) Louis de Vienne gróf követi minőségben esztendőkön át képviselte Franciaországot és a Quai d'Orsay világhatalmi politikáját a magyar fővárosban. A kiváló diplomata tavaly vonult nyugalomba s ez időtől fogva a nagy értékekben hihetetlenül gazdag francia publicisztika egy uj erősséggel gyarapodott. de Vienne gróf *Le Tempsban*, a francia kormányok világhirü s világtekintélyü félhivatalos lapjában megjelenő vezércikkei egyenként eseményei a párisi sajtónak s határozottan meg lehet állapitani már, hogy *a volt budapesti követ ma a francia publicisztikában egyik legnagyobb nemzetközi politikai tekintély.* Magyar szempontból meg egyenesen szenzáció s nagy nyereség a diplomata publicisztikai müködése, *mert de Vienne gróf, őszintén megszeretvén budapesti missziója alatt Magyarországot és a magyar népet, igen gyakran foglalkozik feltünő tárgyilagossággal s diplomatára való éleslátással a magyar problémákkal* messzire hangzó cikkeiben.

Anglia és Olaszország

Az *Esti Kurir* párisi munkatársa a közelgő karácsonyi ünnepek alkalmából, felkereste lakásán a kiváló francia diplomatát s nyilatkozatot kért tőle. De Vienne gróf szivesen fogadott s miután felidézgette kedves budapesti emlékeit, a következőket jelentette ki:

— Mindenekelőtt arra kérem önt, hogy **tolmácsolja barátságos üdvözletem az Esti Kurir főszerkesztőjének, Rassay Károlynak és Apponyi György grófnak,**

— Természetesen nem óhajtok semmi külpolitikai hangsulyt adni e baráti gesztusnak. Üdvözlöm Rassay Károlyt, mint Franciaország jó barátját, hasonlóképpen gróf Apponyi Györgyöt is, aki azonkivül személyes barátom is.

E kedves bevezető után a volt budapesti francia követ érdekesen, tanulságosan megmagyarázta a jelenleg kavargó nemzetközi diplomáciai bonyodalmakat.

— Őszintén megmondhatom önnek — mondta de Vienne gróf —, ha körülnézek ebben a világban,

egész sorozat érthetetlen dolgot látok.

Ha egy olyan ország, mint Anglia, a hideg vér, az önmérséklet országa elveszti az uralmat idegei felett, mi történjék akkor a világ egyéb országaiban? Ha egy angol miniszter, különösen a Foreign-Office főnöke, valamilyen nemzetközi szerződést köt, fel lehet bátran tételzeni, hogy nem a saját nevében jár el, hanem teljes mértékben birja miniszterelnöke s közvéleménye bizalmát. Ez volt, legalább is néhány napig, Sir Samuel Hoare esete. *Azután dezavuálták, majd kényszeritették, hogy lemondjon.*

Ilyesmi még soha nem fordult elő Nagy-Britannia történetében.

— Anglia után nézzünk át Olaszországba. Én nagyon tisztelem az olasz miniszterelnököt s azok közé tartozom, *akik határozottan hisznek Mussolini politikai zsenialitásában.* Ezek után, gondolom, jogomban áll kifejezni megütközésemet és megkérdezni: vajjon

mi haszna van egy olyan beszédnek, amit Pontinia-ban tartott a Duce,

célozva „megöregedett, elgyengült, hipokrita, önző népekre", pont abban az időben, amikor az angol s francia diplomácia fejei erejük megfeszitésével dolgoznak a béke megmentésén, gondosan vigyázva közben az olasz nemzeti becsületre!

Németország és a Szovjet

— És ime,

a harmadik tünet: Németország.

Tézisem bizonyitására három beszédrészletet idézek Önnek, amelyeket Németország két legfőbb államférfiának beszédéből vettem ki. Amint tudja, Németországban egyébről se beszélnek, mint a nép s a horogkeresztes rendszer pacifizmusáról. Ezek után jelentette ki Hitler kancellár egyik legutóbbi szónoklatában: «*A német gazdaság a kardok árnyékába huzódik vissza!*» És *Göring* alkancellár december 10-én tartott hamburgi beszédében hasonlóképpen nyilatkozott: «*Ha az elhatározás órája üt, nem lesz többé arról szó, hogy mennyi vajunk van, hanem hogy mennyi ágyunk!*»... Ugyancsak *Göring* egy másik beszédében: «*A népek életében akadnak mindig süket partnerek.* Ezek csak akkor kezdenek érteni, amikor meghallják az ágyuk szavát»...

— A negyedik példa: Szovjetoroszország. A Szovjet keresi Franciaország barátságát, mert azt képzeli — hogy igaza van-e, nem tudom —, hogy Németország fenyegeti nyugati határait. A miénkhez kapcsolva erejét, a veszély ellen Nyugatról remél hatalmas segitséget. Az ő érdekük tehát az, hogy Franciaország erős maradjon, sőt, hogy ereje növekedjék. És e parancsoló szükséglet ellenére,

a Szovjet mindent megtesz, a francia kommunistákon keresztül, hogy szétrombolja Franciaország belső erejét.

Ez az ellenmondás a legtisztább példája annak az általános őrületnek, ami jelenleg uralja a politikai világot.

— Ellenben, minden tulzott büszkeség nélkül, örömmel szemlélhetem Franciaország magatartását. A legutóbbi események azt mutatják, hogy

a temperamentuma miatt oly hires francia nép egyedül áll ma a világban mérsékletességével, hogy megmentse a békét.

Optimista vagyok

— Excellenciás Uram pesszimista, vagy optimista? — kérdezem ezek után a kiváló diplomatát.

— Nem is szeretem, ha pesszimizmusról beszélnek előttem — mondja fiatalos erővel De Vienne gróf —, mert határozottan tudom, hogy *egyedül csak az optimisták képesek cselekedni.* Egy ujabb világháborura nem is gondolok, mert tudom, hogy

a népek elég jól emlékszenek a frissen elmult borzalmakra s nem kivánják soha többé vissza azokat.

Egyébként elismerem, hogy *egyes országok helyzete a jelenlegi káoszban kegyetlen.* Ez például Magyarország és Ausztria esete. E két országot őszinte szálak füzik ugy a Népszövetséghez, mint Olaszországhoz, amely mindkettőjüknek hü barátja volt s az is marad. *De a békevágy mindenekelőtt áll ugy Ausztriában, mint Magyarországon és ezt én boldogan állapithatom meg.*

A magyar kérdés

Ami a speciális magyar politikai problémákat illeti, *De Vienne gróf* ujból hangoztatja előttem érdekes véleményét, amit oly őszintén kifejtett több szenzációs cikkében.

— Abszolut elismerem a nemzetiségi elvet — mondja, s *nem itélhetem el elvi alapon a több népből összetett államok ezméjét.* Igy hát *nem foglalok állást a magyarokkal szemben azért, mert különféle területi problémákat tüznek maguk elé.* Csak azt az egyet hangoztatom, hogy

e problémákat a szomszédokkal való kölcsönös megértésben, barátságos együttmüködés révén lehet megoldani s ellenkező megoldásra váró törekvés csak sulyositaná Magyarország helyzetét.

Ez az én álláspontom tiszta francia álláspont, s bizom benne, hogy megértik Magyarországon. *Hiszen nincs ország, ahol több érzékkel biznának a francia nyelv sajátságai iránt,* mint önöknél s ez számomra megható dolog. A magyar észjárás nagyszerüen alkalmazkodik a franciákhoz s nincs nép a földön, amelyiknek a fiaival, még ha gyökeresen ellenkeznek is véleményeink, ugy meg tudnánk magunkat értetni, mi franciák. És én tudom is ennek a lélekben rejtező megegyezésnek az okát. *A mi latin vérből táplált kulturánk testvérre talál a latinon felépült magyar kulturával.*

A politikáról ime ily hamar eljutottunk az érzelmek világába. És Louis *de Vienne* most Budapestről, a magyar népről beszél:

— Magyarország iránti baráti érzésem közismertek. Legjobb bizonyiték: *az elmult nyáron Budapesten töltöttem vakációmat.* Az összes országok közül, amelyekben diplomatai karrieremet töltöttem,

Magyarország az, ahol leghübbek a barátságok.

Egy példa: elmentem egy este az egyik vendéglőbe, ahová gyakran jártam követ koromban. Vacsora után hirtelen különös menet közeledett az asztalom felé. A vendéglő igazgatója jött, kezében egy üveg barackpálinkával, a főpincér a cukrosdobozzal és egy pincér egy doboz gyufával. Lerakták ajándékaikat az asztalra s meghajoltak szó nélkül. Visszaemlékeztek arra, hogy az én kedvenc italom a puncs-módra elkészitett pálinka volt...

— *Ime, milyen hülek Pesten az emberek!*

A diplomata utolsó szavait meghatottság halkitja.

G. J.

x Mit vegyek neki karácsonyra? — ez a kérdés foglalkoztat ma mindenkit. A jó karácsonyi ajándék nemcsak a pillanat örömét szerzi meg a megajándékozottnak, hanem maradandó értéket nyujtva, állandó élvezetet okoz és kellemes emlékeztetőül szolgál. Szép külsejével, természetesen csengő hangjával minden lakás diszét képezi a világhirü PHILIPS-gyár 3+1 csöves „SZUPER TRIUMPH" Európa-vevő készüléke. PHILIPS „SZUPER TRIUMPH" a legmegfelelőbb karácsonyi ajándék.

A kormány

félhivatalos lapjának ma reggeli számában olvassuk: „Londonból jelentik: A jugoszláv tojások vámját eltörölték és a szárnyasok vámját csökkentették. Ez az intézkedés ugy látszik a legutóbbi angol-jugoszláv gazdasági tárgyalások eredménye és a népszövetségi alapokmány *16. cikkelyének 3. bekezdése értelmében a kölcsönös támogatás szellemében történt.*" *Ez a közlemény egyszersmind figyelmeztetés lehetne hivatalos köreink számára, hogy tanusitsanak óvatosságot a kényes külpolitikai kérdésekben, melyeknek, mint a jelek mutatják, komoly gazdasági kihatásaik is lehetnek.*

Reiss Jenő dr. tragikus halála

Tragikus körülmények között hirtelen meghalt tegnap este dr. *Reiss* Jenő, a *Tolnai Világlapja* nyomdavállalat vezérigazgatója.

Reiss Jenő dr. ismert és előkelő tagja volt *Budapest* közgazdasági és társadalmi életének. Ő volt az, aki néhány közgazdasági vezetőemberrel létrehozta a kereskedelmi iskolai tanulók évi versenyét és ezzel igen sok diák számára szerzett kenyeret. Mint az OKISz társelnöke és az Iparkamara egyik vezető tagja, élénken résztvett a kereskedelmi élet minden megmozdulásában.

Reiss Jenő dr. első perctől egészen az utolsó napig résztvett a világháboruban is és mint *tartalékos őrnagy* szerelt le. Ő volt annak a különös kinevezésnek a hőse, amikor gróf *Tisza* István előterjesztésére *Reiss* Jenő dr. egyéves önkéntes káplárból a közben lévő rangfokozatok átugrásával *egyszerre őrnagy lett.*

Tegnap este hivatalában dolgozott kilenc óráig, aztán hazament, a legjobb hangulatban megvacsorázott felesége társaságában. A vacsora után néhány perccel hirtelen szivéhez kapott, *lefordult a székről*, s mire a gyorsan értesitett egyik házbeli orvos elősietett, *már nem volt benne élet.* Az ötvenegyesztendős *Reiss* Jenő dr. halálát *szivszélhüdés* okozta.

Reiss Jenő dr. halálának hire nagy megdöbbenést és részvétet keltett mindenütt, ahol ismerték. Temetésére vonatkozóan még nem történt intézkedés.

x A nemzetközi autóipar hivatalos értesitője érdekes statisztikai adatokat közöl az elmult üzleti évről. Figyelemre méltó, hogy a Magyarországon is oly kedvelt *Austin*-autók birminghami gyárának autótermelése az idei évben 28 százalékkal emelkedett. Azok, akik ismerik ennek a kis fogyasztásu és kisadózásu autónak csodálatosan nagy teljesitőképességét és elpusztithatatlan anyagát, magától értetődőnek és természetesnek találják az *Austin*-autók csodálatos nagyarányu termelési fölényét az autóiparban.

Ma nyilik a főváros uj szinháza, a Savoy Filmszinház
Karácsonyi müsorunk a müsorkockában

Karácsony délután és este az **Andrássy-Kávéházban** (Operával szemben) **„BONDY"** jazz és Wszevaladoff balalajkazenekar közremüködésével **KONDOR IBOLYA** énekel

KÉT ÚR AZ UTCÁN

— Nézze, én sokat gondolkoztam ezen. Hogyan lehet az, hogy az emberek egy része rendkívüli módon meg van elégedve a helyzettel, a másik része pedig rendkivül elégedetlen a helyzettel. Hiszen utóvégre ugyanazon a földdarabon élnek valamennyien. A gazdasági helyzet kedvező alakulása mindenkire nézve kedvező és rosszrafordulása ha nem is egyformán, de mindenkit sujt.

— Elméletben Önnek igaza van. De nézze a gyakorlatban: Például itt van a kitünő Hetvenhéthársheyi, akit ismer és aki ugyebár évekig nagyon nehezen bukdácsolt gazdasági próbálkozásaival. Most uram egyszerre kiderült, hogy a száritott osztrigalé behozatalát nem szabad ám akárkire bizni, mert annak importja a kiviteli kompenzációk szemszögének vetületi távlatában nagyon fontos közgazdasági érdek. Nem kaptak tehát behozatali engedélyt azok, akik eddig behozták és ráruházták egy olyan szövetkezetre, amelynek ügyvezetője Hetvenhéthársheyi lett. Csodálkozzunk hát azon, ha Hetvenhéthársheyi szerint nemcsak hogy minden rendben van, de még ennél is nagyobb rendben kell legyen?

— De hiszen én ugy hallom, hogy Hetvenhéthársheyi nem is száritott osztrigalevet hoz be.

— Maga naivista. Hát persze, hogy nem. Amióta Hetvenhéthársheyi felfedezte, hogy ő milyen lángelméjü tud lenni, ha megkapja a behozatali engedélyeket olyan cikkekre, amelyeket eddig más hoz be, azóta rendkivül kibővitette müködési körét. Ugy tudom, hogy már célba vett egy egész sor árucikket, amelyeket szeretne kizárólag saját szövetkezetének megszerezni. Ő ezt ugy nevezi, hogy a közvetitő kereskedelmet ki kell kapcsolni, mivel a közvetitő kereskedelem révén a kisgazda nemdebár kevesebbet kap, mint amennyit kaphatna, ha egy igazán hazafias és Hetvenhéthársheyi szilárd felfogására alapitott szövetkezet venné meg tőle az árujat és azután kompenzálná külföldre.

— Hát ebben van is valami, hogy a közvetitő kereskedelem...

— Magam is teljesen igazat adok Hetvenhéthársheyinek. A közvetitő kereskedelmet bizonyos pontokon sikerült teljesen kikapcsolni. Önmagát ugyanezeken a pontokon sikerült teljes mértékben bekapcsolnia. A termelő nem kap többet, az igaz. Viszont tudja Ön, hogy Hetvenhéthársheyi mennyivel jobban keres, mint azelőtt?

— No jó, ez csak egy példa.

— Hát ott van másik barátunk, Zordonffy. Ugyebár Zordonffy igen kitünő ujságszerkesztő. Mégis, a rossz sors ugy hozta magával, hogy a közönség ezt semmiképp sem akarta neki elhinni. Nem vették a lapját. Irhatott Zordonffy olyat, hogy maga is ájulatba esett a gyönyörüségtől, a közönség nem és nem akarta. Zordonffynak most van egy lapja, amely igen kellemes összeköttetésekben áll valami jótékony nemtővel. Nem szeretem a csunya szubvenció szót használni; de elég annyi hozzá, hogy Zordonffy lapja akkor is meg tud élni, ha sem a közönség nem vásárolja, sem a hirdetők nem hirdetnek benne. No, mármost ugyebár Zordonffy számára rendkivül kényelmetlen volna, ha olyan rendszer volna hatalmon, amely az ilyenfajta lapkiadást nem kedveli, vagy csak olyan rendszer, amely nem a Zordonffy lapját látja el a szükséges nyersanyagokkal. Nem lehet hát csodálni, ha Zordonffy a maga csontkeretes pápaszemén keresztül rózsaszinünek látja a világot...

— Ön rendkivül rosszmáju ember. Ünnepek előtt nem is hallgatom tovább. Menjen haza és jövőre lásson Ön is optimisztikusabban.

— Ez igazán kedves és kellemes tanács. Hetvenhéthársheyi és Zordonffy ugyanezzel a tanáccsal táplálják hiveiket, ha maguk mást is esznek. Ajánlom magam.

Gyönyörü
JARDINETTE KOSARAK
óriási választékban . . P 6.50-től
BRAUN
Teréz-körut 20. Oktogonnál, Telefon 10-4-11
és Belváros, Kristóf-tér 2. Telefon 82-2-79

/// MIÉRT NEM A LEGKÖZELEBBI NÉPKONYHÁN KAP EBÉDET AZ INSÉGES?

Kedves szerkesztő úr,

most, mikor a családi kör melegében tölti az ünnepet minden teremtett lélek, aki csak teheti, kétszeresen érezzük szomoru sorsunkat, mi, akik állás és kereset nélkül vagyunk s akikről az állam vagy a főváros gondoskodik, hogy legalább napjában egyszer meleg ételt kapjunk a népkonyhán. Kétszeresen fáj nekünk minden, amiben mellőzésünket látjuk. Igy fáj nekünk az is, hogy ujabban a lakóhelyünktől több kilométer távolságban levő népkonyhára utalják ki nekünk az ebédjegyet, vagyis például nekünk, Bihari- és Céglédi-uti inségeseknek, habár a közelben, az Üllői-ut 118. szám alatt, valamint a Valéria-telepen is van népkonyha, mégis a Szent László-téri iskolából kell az ebédet elhordanunk, ami számunkra többórás gyaloglást jelent. Elképzelhető szenvedésünk: rossz ruhában és lyukas cipőben ebben a hideg időben! Talán mégis lehetne segiteni ezen, kérjük az illetékes tényezőket! Tisztelettel: egy inséges.

Karácsonyi beszélgetés egy nagy francia szobrásszal, aki jó barátja volt Munkácsy Mihálynak

Páris, december közepe.

(Az Esti Kurir alkalmi tudósitójától). Ezekben a napokban Páris szalonjaiban, művészköreiben nem *Laval*, sem *Hoare*, sem a *Négus* neve forgott szőnyegen, hanem mindenki I. L. *Blanchot*-ról, Franciaországnak egyik legidősebb polgáráról s az ország legidősebb szobrászművészéről beszél. Közel a nyolcvan esztendőhöz, alkotó művészetének teljes frisseségében I. L. *Blanchot* ma Páris egyik legnagyobb szobrásza. A Louvre, a Musée Luxembourg, közterek és magángyüjtemények őrzik már a nagy mester műveit, amelyek között *Villon*-nak a szobra, a *Gringoir* szobor, s az anya gyermekével cimü szobra a legujabb kor szoboralkotásai között az első sorban állanak. Páristól Tokióig, és a másik oldalon San Franciscóig nem egy palota ékeskedik Blanchot szoboralkotással. Fáradhatatlanul dolgozik és ugyszólván szünet nélkül tanit, előad, fölolvas és ir.

A *Societe de l'Art et de la Vie* magasrendü előadás sorozatában szerepelt épen a mosolygó szemü, szeretet-ől áthatott arcú ősz mester, mikor megkértük, mondjon valamit magáról.

— Ön magyar? Igen szivesen állok rendelkezésére. Van néhány emlékem egy nagy magyar festőről, Munkácsy Mihályról, szivesen beszélek róla, de majd Strassbourg után!

★

Strassbourg után, ez ugy hangzott, mintha Strassbourg bevételét igérte volna a harcban álló hadvezér. Néhány nap mulva leplezték le Strassbourgban François Christophe *Kellermann* marsall szobrát Strassbourgban. A hős francia marsall. 1792 szeptember 20-án, amikor a valmy-i győzelemmel egy sebtiben összevert önkéntes sereg élén megakadályozta a porosz inváziót, a francia utókor háláját vivta ki. Szobrát *Blanchot* faragta, s a nagy mester ifjui lámpalázzal drukkolt müvéért.

Ugy jött meg Strassbourgból, mintha ő vivta volna meg a valmy-i győzelmes csatát, s valóban ujból diadalmaskodott remek szobrával a francia művészetben. Még lázban égett az ünneplésektől, mikor a Montparnasse különös műtermes részében maga elé engedett. Csupa derü és mosoly az arca. Kedvesen sürög-forog a műteremben fölhalmozott kincsek között s mutatja Villon szobrát, — ugylátszik nagyon szereti ezt a szoborcsudát — amely mintha szavalná:

Oh egek, ha ifju koromban vonzott volna
a jó erkölcs s a tanulás,
lenne házam, puha otthonom
s az életem is lenne más...

Azután beszélni kezd Munkácsyról:

— Nagyon rég volt, de soha el nem muló fénnyel ég bennem az az idő, mikor először beszélhettem a nagy magyar mesterrel, aki határtalan lelkesedéssel foglalkozott a fiatal művészekkel, s ahol tehette, támogatta őket. Engem különösen kitüntetett s annyira értékelte munkámat és művészi készülődéseimet, hogy sokszor elbeszélgetett velem általános, művészi kérdésekről is.

— Ismertem, megértettem és szerettem a festészet e magyar főpapjának csodálatos alkotásait és megdöbbentett, mikor megtudtam, hogy a fényüző keretben élő nagy művész milyen titáni munkát végez, milyen pihenésnélküli gigantikus harcot folytat, hogy művészi életének ezt a drága, túldrága keretét föntarthassa.

— Ekkoriban készült el a *Mozart halála*. Felesége — a volt de Marches bárónő — óriási estélyt rendezett, hogy a képet bemutassa. Ott volt *Liszt* Ferenc, *Anatole* France, *Massenet*, *Dumas* fils, Gustave *Doré*, François *Coppeé*, magasrangu katonák, főpapok, irók, művészek, szóval mindenki, aki akkor Párisban számitott és én, a növendék. Leirhatatlan hatást tett a kép, s talán ez volt a legőszintébb diadala a nagy mesternek.

— Mi nem hivtuk a nevén, ezen a nehezen kiejthető magyar néven, hanem a *Stralomház* francia cime: *Dernier jour* volt Munkácsy neve. *Monsieur Dernier Jour!* Ő maga is nevetett ezen a tréfán, sohasem haragudott, ha igy aposztrofálták, hiszen ezidőben hirneve, tekintélye fejedelmekével versenyzett. A *Milton* kép, a *Krisztus* képek hire utólérhetetlen volt, s a festészet történetében példa nélkül álló árat fizetett a chicagói Wanemaker-áruház — 150.000 dollárt az egyik Krisztus képért — akkor!

— Emlékszem, s művészi emlékeim egyik legszebbje az a diadal, amellyel Munkácsy, az akkor föltörő uj iskola, az impresszionisták rohama ellen állta a maga művészi felfogását.

Már bucsuztunk, mikor Blanchot, mintha uj tüzet fogott volna lelkesedése a magyar művész iránt, azt mondta:

— Ismerem a mai magyar művészetet is, ismerem a magyar irás művészetet is; szeretném egyszer közvetlenül ott a messze Magyarországban megismerni ezt a nagy nemzetet. Talán még megvalósul ez a vágyam...

A. A.

— **Izületi csuznál és ischiásnál,** neuralgikus és arthritikus fájdalmaknál egy pohár természetes **„Ferenc József“** keserüviz, reggel éhgyomorra bevéve, gyorsan elömozditja a gyomor és a belek működését s igen könnyü, lágy székletet, jó emésztést és kellemes közérzetet biztosit. Az orvosok ajánlják.

— **Gyakran visszatérő székszorulás,** rossz emésztés, vastagbélhurut, felfuvódás, oldalfájás, légzési zavar, szivdobogás, fejnyomás, fülzugás, szédülés és lehangoltság esetén a természetes **«Ferenc József»** keserüviz gyorsan megélénkiti a gyomor és a belek működését, az emésztést rendbehozza, megszabaditja az embert a kellemetlen ézésektől s tiszta fejet és nyugodt alvást teremt.

x **Mióta a felsőház egyik méltósága** az első csáklyás jelvényt elefántcsontból elkészittette, tömegesen keresik fel az egyetemutcai müesztergályost, hogy az egyszerü, de művészi faragásu jelvényt megrendeljék.

x **Gyönyörü kivilágitott** villanyvasutak és sinautók robognak a Chmura-cég (Ferenciek-tere 2.) játék-kirakataiban. Érdemes megnézni a szebbnél-szebb, jófajta technikai játékokat. Árjegyzék ingyen.

x **A Margitsziget minden évszakban kellemes és hangulatos.**

KARÁCSONY

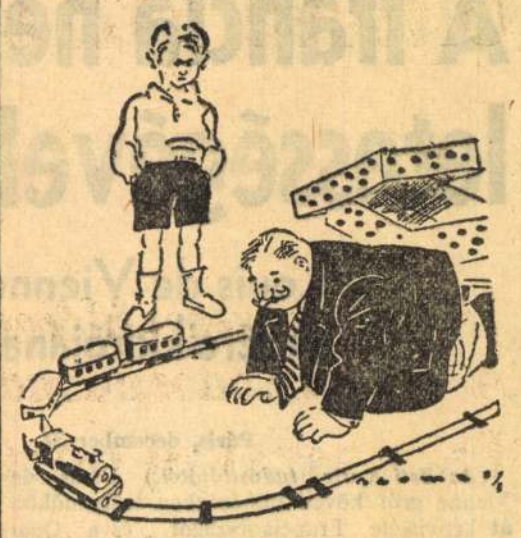

— És ha jól viseled magad, kisfiam, jövő karácsonyra még uj kocsikat hoz majd a mozdonyhoz a Jézuska!

Roboz Aladárt megoperálták

Roboz Aladár, a Terézkörüti Szinpad igazgatója tegnap a késő délutáni órákban hirtelen rosszul lett. Vizsgálatra bevitték a Park-szanatóriumba, ahol megállapitották, hogy sürgős *vakbéloperációra* van szükség. Azonnal a mütőbe szállitották, ahol Sattler Jenő dr. sebészfőorvos megoperálta. Az operáció sikerült és mint a szanatórium bennünket ma délelőtt értesit, a beteg az éjszakát *lázlalanul, jól töltötte*, ugyhogy néhány nap mulva már *elhagyhatja az ágyat.*

TOKAJI FUCHS A BOROK KIRÁLYA TOKAJI A KORONÁJA
LERAKAT V. NÁDOR U. 5. TEL. 81-2-74 TOKAJI MINTAPINCE FUCHS LÁSZLÓ.

Tisztujitó közgyülést tartott a Budapesti Napilapok Rendőri Rovatvezetőinek Szindikátusa

A Budapesti Napilapok Rendőri Rovatvezetőinek Szindikátusa hétfőn este tisztujitó közgyülést tartott, amelyen *szindikusokká* választották az 1936. évre: Dr. *Kapy* Rezsőt (Függetlenség), *Szász* Menyhértet (Magyar Országos Tudósító) és *Szőke* Imrét (Pesti Napló). A szindikátus főtitkára *Benczés* Tibor (A Mai Nap) lett.

Női és férfi-
harisnyák
az őszi és téli szinek beérkeztek!
Saigó, Kristóf-tér 2

— **Házasság.** *Vas* Ferenc és *Weitzner* Lily holnap tartják esküvőjüket a Dohány-utcai izr. templomban. (Minden külön értesités helyett.)

Wiltsek József és *Hlatki* Piroska f. hó 22-én házasságot kötöttek. (Minden külön értesités helyett.)

— **Eljegyzés.** *Reisz* Zsuzsa és *Eichenwald* Ferenc jegyesek.

— **Elhájasodásnál, köszvénynél és cukorbetegségnél,** oxaluria és phosphaturia képződésénél, hugysavas sók lerakódásánál a természetes **„Ferenc József“** keserüviz javitja a gyomor és a belek működését s tartósan elömozditja az emésztést.

— **Adomány a mentőknek.** A Magyar Lókereskedők Országos Szövetségének jótékony asztaltársasága a gyermekfelruházási jótékonyságán kivül a budapesti Önkéntes Mentőegyesületnek lapunk utján 25 pengőt küldött, mely összeget rendeltetési helyére juttattunk.

(*) Rozgonyitól 3 menyasszonykép 8 P.

x **Szilveszterezzünk a Metropole-ban.**

x **Peches ember ne menjen a jégre** és a többi legfrissebb nagy sláger gramofonlemezei most készültek el. *Vajda* Károly, a nagyszerü jazz- és tangóénekes a világjáró, világhires *Lantos-zenekar* remek kiséretével énekelte lemezre a legujabb tánc-slágereket: Peches ember ne menjen a jégre... Én el nem mondhatom... Magának nem hazudok... Hisz maga boldog lehet még. — Kedvesem..., Mondja Terike. — Nyáron a párom egy vadevezős... Kicsi lány. — Tudom, hogy van neki... Pardon szép aszszonyom. — Mit tudok én a boldogságról... Sötét a Volga. — Még ma este rámtalálhatsz (Periférián) ... Nyáron a párom egy vadevezős. — Majd megsiratja... Mondja Terike. — Ugy fáj a szerelem. Peches ember ne menjen a jégre. A felsorolt párositásban készültek az uj *Vajda* Károly felvételek és végül *Lantos* Jenő tánczenekarának pompás előadásában: Kicsi lány... Sötét a Volga. — Valamennyi elsőrendü táncfelvétel, nagy, 25 cmes, duplaoldalas lemezen és áruk darabonként mégis csak **2 *pengő 98 fillér.*** Az uj lemezek *kizárólag* a Sternberg-hangszergyárban, Budapest, VII., Rákóczi-ut 60. sz. alatt kaphatók.

Dec. 25. és 29-én d. u. fél 3 órakor ügetőversenyek

Munkácsy Mihály

Olvasás körben c.
kepe repr.

A Pesti Hirlap Vasárnapja

1932. dec. 11.

Az eddig hirdetett **rheuma, köszvény, fog- és fejfájás** elleni szerek között a legjobb a gyors és biztos hatása miatt általánosan elterjedt, orvosi tekintélyek által is ajánlt

„MIRACULIN“

nevü külszer. Ára egy üvegnek 1 frt. Bérmentes küldéssel **1 frt 20 kr.** Kapható

BARUCH GYULA gyógyszertárában
Miskolc 101. szám.

Budapesti föraktár: **TÖRÖK JÓZSEF gyógyszertára**
Király-utca 6. szám.

A világ egyetlen beszélő ujságának, a

TELEFON-HIRMONDONAK

pavillonjaiban az **ezredéves kiállitás** területén (a nagy iparcsarnok északi kapujánál) és **Ős-Budavár** területén (a Szent György-téren, a király-pavillon mellett) hallható

!! a legujabb magyar találmány !!

a javitott és tökéletesített fonográf, a

TELEFONOGRAF

utján

Magyarország jeleseinek élőszava,
Hirneves énekesnők és énekesek hangja,
Katonazene.

Magyar kir. államvasutak.

76061/A IV. sz.

A m. kir. államvasutak igazgatóságától vett értesités szerint a környékről Bpestre utazó nagy számu közönség egyes különösen pedig a gyorsvonatokhoz oly nagy számban jelentkezik, hogy elszállitása a mozdony vontató képességének teljes kihasználásáig szaporitott kocsikkal is egyes esetekben csak tulzsufolás mellett eszközölhető, figyelmeztik a t. utazóközönség, hogy a székes fővároshoz közeleső állomásokról ne a távolsági forgalom céljaira rendelt gyorsvonatokat használja, hanem leginkább a nagyobb kocsimennyiséggel ellátott személyvonatokat vegye igénybe. Ha pedig az utazók egy része valamely vonatnál megfelelő elhelyezést már nem nyerhetne, sziveskedjék nyugodtan bevárni a legközelebbi helyi — személy — külön — esetleg II-od rész vonatot, mely vonatok különösen a reggeli és délelőtti órákban követik egymást igen rövid időközökben. A gyorsvonatoknál, melyek a jelenlegi idegen forgalom folytán átmenő utasok által is rendkivülien igénybe vannak véve, a környékbeli utazó közönség biztos elhelyezésre nem számithat; a környékbeli közönség utazására kiválóan alkalmasak és hivatvák a reggeli és délelőtti órákban Budapestre érkező vonatok, melyek az ezredéves kiállitás alkalmából megfelelően szaporitva lettek ugy, hogy a külön vonatokat és másodrészeket nem is számitva — a reggel és délelőtti órákban Hatvan felől 7, Szolnok felől 6, Bicske felől 4, K.-Kőrös felől 2, Vác felől 3, Cegléd felől 4 vonat érkezik egymásután rövid időközökben.

76676/A IV. sz.

A magy. kir. államvasutak igazgatóságától vett értesités szerint a m. hó 15-től kezdve kiadandó munkás heti bérletjegyekkel való használatra Bpest ny. p. u. és Palota-Ujpest állomások között a Palota-Ujpestről reggel 5 óra 25 perckor és reggel 6 óra 20 perckor induló s Budapestre reggel 5 óra 40 perckor, illetve 6 óra 35 perckor érkező, a vissszautazásra pedig a Bpestről este 6 óra 10 perckor és este 7 óra 55 perckor induló s Palota-Ujpestre este 6 óra 25 perckor illetve 8 óra 10 perckor érkező személyvonatok jelöltettek ki.

Az igazgatóság.

79677/A. IV. sz.

A magy. kir. államvasutak igazgatóságától vett értesülés szerint a versec-kubini h. é. vasuton közlekedő Versecre d. e. 8 óra 17 perckor érkező és onnan d. u. 4 óra 50 perckor induló 5111 illetve 5112. sz. vegyes vonatok forgalma f. évi julius hó 1-től kezdve Temes-Kubin és Kubin-Dunapart állomások között megszüntetik. E vonatok tehát csak Versec és Temes-Kubin állomások között fognak közlekedni. Az 5111. sz. vegyes vonat Temes-Kubinról 4 óra 27 perckor indul, ellenben az 5112. sz. vegyes vonat oda este 9 óra 1 perckor érkezik.

Az igazgatóság.

MUNKÁCSY MIHÁLYNAK

„ECCE HOMO”

cimü

óriási festménye,

mely a

KRISZTUS CIKLUS

harmadik és befejező részét képezi, naponta reggeltől-estig látható az „Ecce Homo-pavillonban.”

Andrássy-ut 157. **Belépti-dij 50 kr.**

A „NÉPRAJZI MISSIÓ“ kiállitással együtt pedig csak 60 krajcár.

Singer és Wolfner kiadása
Budapest, Andrássy-ut 10.

A CLAIRETTE KERINGŐ

és egyéb elbeszélések.
Irta: SZOMAHÁZY ISTVÁN.
Ára 1 frt 50 kr.
Diszkötésben 2 frt 40 kr.

Singer és Wolfner kiadása, Budapest.

MAGYAR

DEKAMERON

I. SOROZAT, ÖT KÖTET.

100 magyar iró 100 elbeszélése.

A „Magyar Dekameron“ I. sorozata az összes magyar elbeszélők legjobb müveit mutatja be.

Egy-egy kötet ára füzve 1 frt 50 kr.
Diszkötésben 2 frt.

Az öt kötet ára tokban kötve
10 forint.

Uj Idők 1896. II.

Fővárosi mulatóhelyek és látványosságok.

Konstantinápoly Budapesten.

Óriási tüzijátékok.

Szerenád a vizen.

Cafe turque chantant.

Csónak-korzó.

Tarantella, Regatta.

Magyar népénekesek. Török ének- és zenekarok.

— 8 zenekar. —

Belépő-dij 30 kr.

Tüzijátékos napon 40 kr.

Hajóközlekedés:

A lipótvárosi, esküténi, vámház- és borárus-téri hajóállomásokról.

Szárazon: a lánchidon át.

ŐS-BUDAVÁRA.

Délután 5 órától kezdve a **Serly Lajos** karnagy vezetése mellett működő 80 tagból álló ének- és zenekar hangversenye.
Délután 5 órától kezdve a **69-ik gyalogezred** zenekarának hangversenye.
Délután 6 órától kezdve **Ziehrer C. M.** 46 tagu zenekarának hangversenye.
Délután 6 órától kezdve **Rácz Rudi** cigányzenekarának hangversenye.
Délután 6 órától kezdve **Rocchi-Bassi** velencei énekkarának fellépte.
Délután 6 órától kezdve **Francesco D'Ambrosio** nápolyi énekkarának fellépte.
Délután 6 órától kezdve az **albán cigányok** ének-, zene- és tánc-előadásai.
Este 9 órától kezdve **Öttlesy nemzetközi** táncos csoportjának előadásai.

BELÉPÉS a kiállitásból d. e. 10 órától kezdve 20 kr., esti 6 órától kezdve az összes kapukon át 30 kr. Gyermekek felét fizetik.

Ezenkivül **előadások gazdag müsorral:** a Francia mulatóban, a keleti szinházban, Holden Fantoches szinházában, a Cynematoscope-nál. — Érdekes látnivalók: **a mecsetben üvöltő dervis-tánca,** a szent föld plasztikus látképe, Pest és Buda látképe, stb.

Plasticon, Andrássy-ut 69.

Igen tisztelt asszonyom!
Mélyen tisztelt uram!

Kötelességünket teljesitjük, ha tisztelettel értesitjük, hogy a régi mücsarnok palotájában **Andrássy-ut 69. szám,** a hol a **„PLASTICON"** vállalat mutatja be az ő müvészies látványosságait, megnyitották a

KALIFA TÜNDÉRKERTJÉT.

Az ezeregy éj csudás regéi irják le a költői müvészetnek ezt az alkotását. A szemnek káprázatos látványossága ez a kert. Pazarul ékesitve keleti növényekkel, illatos virágokkal.

A kalifa tündérkertjét és a „PLASTICON"-t

nézze meg mindenki.

Budapest, 1896. évi junius hó.

„PLASTICON" a mücsarnok régi palotája Andrássy-ut 69. sz.

A nap változó világossága szerint változó szinhatások!

Molnár és Trill uj szerkezetü körképe

A POKOL.

Az emberi fantázia legnagyobb alkotása Danté Pokla, **a városligeti fasor végén** körékalakjában látható. Ez a körkép merőben uj beosztásu látványosság.

Fő részei:

1. A lelkek átkelése az Acheronon.
2. A lebegő lelkek.
3. A tékozlók és fösvények hegye.
4. Dio Vár. Az izzó torony. Az égő sirok.
5. Az ember-fák erdeje.
6. A vérfolyó.
7. A tüzesö.
8. Az égő lábak mezeje.
9. Az ostorozottak.
10. Az aranycsuhás barátok körmenete.
11. A mészárlás.
12. A kigyók földje.
13. A jégvilág.

Megszámlálhatatlan sokaság. Alomvilági tájak. Soha eddig nem látott szinhatások. A világnak egyetlen áttetsző szinekkel és szabad alakokkal szerkesztett körképe.

Látható **reggeli 9 órától egész nap** a király-utcai fasor végén, **szemben a kiállitás második főkapujával.**

Belépő dij 50 kr.

A városligetbe menő villamos kocsik, omnibuszok és lóvonatu kocsik megállóhelye.

A Pokol Gárdonyi Géza fordításában, a körképből vett **képekkel illusztrálva minden könyvkereskedésben** kapható. Az ára 50 kr.

A tüneményes festészetnek legnagyobb s egész világon egyedülálló alkotása.

MAGYAR LÁNYOK

Képes hetilap fiatal lányok számára.

Szerkeszti: Tutsek Anna.

Előfizetési ár negyedévre 1.50, félévre 3 frt.

Tessék mutatványszámot kérni a MAGYAR LÁNYOK kiadóhivatalából

Budapest, Andrássy-ut 10. szám.

Singer és Wolfner kiadása Budapesten

Andrássy-ut 10.

KÖLTEMÉNYEK

Irta

JUSTH BÉLA

Ára füzve 1 frt 80. Diszkötésben 2 frt 80.

BUDAPESTI HIRLAP NYOMDÁJA.

Munkácsy hazatérése.

— A kultuszminiszter nyilatkozata. —

Munkácsy Mihály haza akar jönni. Megelégelte a külföldet, bele is fáradt kissé a versengésbe. Igaza van, joga is van hozzá. A nagyság élvezhesse is a nagyságát, ne kelljen szünetlenül megküzdeni érte. Az élvezéshez pedig a béke kell. Ennek a békének lehetőségét kéri Munkácsy a magyar nemzettől, cserébe azért a dicsőségért, a melyet a magyar művészetnek szerzett. De meg talán nemcsak a nyugalomra való vágyakozás ösztökéli a hazajövésre, hanem a megifjodás édes reménysége is. Az anyaföldből új energia kél, az otthon elfeledteti a haj őszülését, a kedély vénülését. Aztán vannak még mondanivalói is.

Akár pihenésre, akár alkotásra tér haza a mester, Isten hozta idehaza. A kinek jogában van haza hívni, a kinek módjában van itthon tartani, valamennyi elmondta ezt az Isten hozottat. A sajtó is, a kormány is. És hozzájuk csatlakozik az egész magyar közvélemény. Úgy érzi, hogy Munkácsy hazajövetele a magyar művészetnek nagy nyeresége.

Azok között, a kik első sorban reagálnak Munkácsy hazavágyakozására, legelül a kormány áll. A hírlapok úgy is azt újságolták már, hogy a minisztérium szívesen látja a mester hazatérő szándékát, s hogy lehetőleg meg is akarja adni erre a hazatérésre a módot. Hát ebben nem is kételkedett senki. Az olyan magyar kormány elképzelhetetlen, a melynek más volna az akarata. Hanem ezektől a nagy általánosságoktól, az intenciók elméleti kifejezésétől nem látta és nem is láthatja senki a konkrét dolgot. Az, hogy mi történt eddig, vagy hogy mi fog történni legközelebb, hogy Munkácsy haza is jöhessen, ne csak haza akarjon jönni.

Lussinpiccolói képek. I.

Ferenc Ferdinánd kir. herceg Lussinpiccolón.

Ezt a konkrét dolgot az elvi kijelentések sok mindent burkoló héjából kihámozni, a hazajövetel dolgának mibenlétét kitudni volt az *Uj Idők* célja. Magához *Wlassics* Gyula közoktatási miniszterhez fordult felvilágosításokért.

*

A miniszter, alighogy Munkácsy hazatérő szándékáról értesült, rögtönösen hozzáfogott e szándék realizálásához. Az elvi szíveslátástól a hazahívásig nagy az út a bürokratikus útvesztőben, de *Wlassics* Gyula miniszter hamar megtette ezt az utat. Munkácsy Mihály még nem jön haza, de már jöhet. Még pedig tekintélyéhez és rangjához méltóan.

— Munkácsy hazahívása — így felelt az *Uj Idők* nevében hozzá intézett kérdéseimre a miniszter — még ugyan a tárgyalások stádiumában van, de már is a művésztől függ az elintézése. A minisztertanács *hivatalosan* nem foglalkozott még a kérdéssel; nem is teheti addig, míg Munkácsy a maga szándékairól és terveiről nem nyilatkozott, és a kívánságait elő nem adta. De a minisztérium tagjai már értekeztek Munkácsy hazatéréséről. Szívesen látják, hogy a nagy művész haza akar jönni, s elhatározott szándékuk, ezt a hazatérést tőlük telhetőleg lehetővé tenni.

— A dolog részleteiről nem igen nyilatkoz-

Lussinpiccolói képek. II.

Uj Idők 1895. 46. 4-

hatom, — folytatá — mert éppen e napokban folynak Munkácsyval a tárgyalások. Annyi bizonyos, hogy a művésznek csakis olyan hazatérést ajánlunk majd, a mely a tekintélyének, mondjuk, hogy a méltóságának megfelel. S itt nemcsak a dolog pénzügyi részére gondolok. A cím és a hatáskör kérdése is fontos. Külön törvényhozási intézkedésre sem gondolunk, csakis olyanra, a mely a budget keretében elfér.

— Sem mesteriskola, sem egy szervezendő művészakadémia vezetésével nem akarom a művészt megbizatni. Azt hiszem, hogy Munkácsynak is legjobban az felel meg, ha tisztán személyes jellegü ranggal vagy állással kínálja meg a magyar állam. Ne oktatás, vagy tanítás legyen a dolga, hanem a művészi szellem ébrentartása, sőt fölébresztése legyen a hivatása. Nekem az a tervem, hogy *a szépművészetek felügyelője* címmel új állást kreáljunk neki. Nemcsak puszta cím lesz ez, noha nem tervezem hivatalnak sem. Nagy morális erőkifejtésre fog alkalmat adni a művésznek, és nagy morális sikerei lehetnek, a melyeknek azonban nem is ő, hanem a magyar művészet fogja hasznát venni.

— Az állás dotációjáról nem nyilatkozom. Olyan részlet ez, a mely ma még leginkább csak a tárgyaló feleket érdekli. Annyit azonban szívesen elmondok róla, hogy tekintélyes összegről van szó, olyanról, a mely az állami fizetések legnagyobbjai közé fog tartozni. Azt hiszem, hogy nem ezen fog a hazatérés múlni. Remélem, hogy egyében sem.

A közoktatási miniszter felvilágosításait örömmel fogadhatja a közvélemény. Arról győződhetik meg belőlük, hogy Munkácsy hazatérése a legkomolyabb stádiumába jutott. A magyar kormány kulturpolitikai feladatainak igazán az úgynevezett magaslatára jutott, mikor Munkácsy haza vágyakozó szavára azzal felelt, hogy szivesen látunk és idehaza tartunk.

Szent Péter esernyője.

Írta: Mikszáth Kálmán.

(Folytatás.)

— Igen is, figyelek.

De az esze másutt járt, szórakozottan, türelmetlenül dobolt ujjaival az asztalon.

— Hát a mint ma reggel bemegyek leveled folytán a Huszák aranyműveshez, hogy megvegyem a karikagyűrűket és elküldjem a lovas emberedtől, (nem is álmodtam még akkor, hogy magam jövök el), Huszák uram nem volt a boltban, csak a segédje, a Klaniczay József, a nyúlszáju.

Gyuri bólintott a fejével, hogy ösmeri.

— Mondom neki, adjon két aranykarikát. Kérdezi: Kinek lesz? Messze lesz — felelem. Hová? Glogovára. Csak nem a papkisasszonynak? — De bizony éppen annak. Gyönyörü jószág — mondja. Hát ösmeri? Nagyon jól.

Gyuri abbahagyta a dobolást. Úgy járt, mint az olyan ember, kit fenyegetnek, hogy rálőnek, de bizonyos benne, hogy a másiknak nincs puskája, most azonban egyszerre kivillan nála egy fegyvercső; megkapta a rémület, felugrott izgatottan.

— A Veronkáról szólt valamit?

— Majd mingyárt megtudod. Szóból szó lett, míg a gyűrűket csomagolta Klaniczay. Honnan ösmeri a papkisasszonyt? Ott voltam tavaly Glogován. Mi az ördögöt keresett maga Glogován? Hát egy ezüst nyelet csináltatott nálunk a község egy ócska esernyőre, melyet ők a templomban őriznek. Bolondok nem merték — mondá — idehozni, féltették, hogy ellopjuk, pedig nem ér két garast; nekem kellett odautaznom, hogy a nyelet felcsináljam rá.

— Hisz ez borzasztó lenne! — kiáltott fel Gyuri elsápadva.

A törvényszéki elnök fölénynyel mosolygott.

— Ezért mondtam hékás, hogy mindenekelőtt jöjjünk tisztába az esernyővel. Ha már rám bízott a néhai apád, nem akartalak ebben a fontos helyzetedben elhagyni.

— Menjünk azonnal! Keressük fel a plébánost!

Égett a föld a talpa alatt. Oly közel volt már örökségéhez s most megint elillanóban van előle, mint a lidércfény, mely maga után csalja a vándort.

Könnyü volt a plébánost megtalálni, a galambjait etette a ducnál.

— Szent atyám — szólítá meg Gyuri, ki a tegnapi vacsora alatt per tu lett leendő sógorával. — Az elnök, ha már itt van, szeretné a híres esernyőtöket meglátni. Lehet?

— Oh hogyne? S nyomban rákiáltott Adameczné ra, a ki csirkét koppasztott a tornácon. — Hozza ki csak kedves öregem a templomkulcsot!

Térült-fordult a vén Adameczné a nagy templom kulcscsal s a pap elől menve, végig vezette vendégeit a templomon, a hűs boltívek alatt, az időbarnította padok közt.

Oh milyen szépek ezek a szegényes falusi templomok! S mindaz, a mi hozzájuk tartozik. A pázsit a templom körül, a piros, zöld és mindenféle templomi zászlók odabent, a padok szélein szijtartójukban, szép szelíd asszonyok képeivel, Sancta Barbara, Sancta Rosalia ora pro nobis. Mennyi szent legenda egy rakáson! A mennyeiek lehozva ide a *fele útra* (mert az ég fele útja a templom), a hol a földiekkel együtt lehetnek. Szemben a főoltár, a gyerekeknek diót osztogató szent Miklóssal, Glogova *eddigi* védőszentjével. (Azért eddigi, mert egy idő óta szent Péter kezd belenyúlkálni a kenyerébe.) Balról a szentelt víztartónál a Krisztus képe, csinált rózsakoszorúval a töviskorona fölött. Itt imádkozott azon a napon a fiatal pap, mikor Veronkát, mint anyátlan gyermeket, elhozta Billegi Máté. Minden oly csendes és fönséges, békét, malasztot lehelnek a komor falak s a tömjén szaga még mintha szét nem szállott volna vasárnap óta, egyesülve a kenderhaju glogovai leányok rezedabokrétáinak illatával, itt száll, itt terjeng a felső ablakon belopódzó napfény szikrázó kévéjén himbálózva.

Összehívták a Nep pártvezetőségét

(Saját tudósítónktól.) A nemzeti egység pártjának vezetőségét szombaton délelőtt féltizenkét órára ülésre hívták össze az Eszterházy uccai klubhelyiségbe. Szombaton féltizenegykor a pártnak a választójogi értekezletre kiküldött tíztagú csoportja tart ülést.

A kormánypártban még most sem ült el a mozgolódás, s annak jeléül, hogy vannak, akik a pártvezetőség összeülésétől sem várják a dolgok gyökeres rendezését, kedden este az egyik belvárosi szálloda különtermében *újabb csoport* szervezését kezdték meg: egy csoportét, amely magába foglalja azokat, akik résztvettek eddig is a pártbeli mozgalmakban, de semilyen irányban nem kötötték le magukat. Számítanak a centrum ama tagjainak támogatására, akik a kormánypárt belső problémáinak *sürgős rendezését* kívánják. A szervezkedés azzal az elhatározással folyik, hogy a csoport tagjai a legközelebbi pártértekezleten felszólalnak, elsősorban *a pártszervezkedés túlzásainak megszüntetését* követelik.

— Kozma belügyminiszter tiszántúli közegészségügyi szemleútja. *Kozma* Miklós belügyminiszter szerdán reggel tiszántúli közegészségügyi szemleútra indul. Meglátogatja Hajdu vármegye városait és nagyobb községeit, este 7 órakor Debrecenbe érkezik, a csütörtöki napot ott tölti.

— Eltávolították Mendelssohn lipcsei szobrát. *Bécsből* jelentik: A *Reichspost* értesülése szerint *eltávolították talapzatáról Felix Mendelssohn-Bartholdy lipcsei szobrát.* A zsidószármazású nagy német zeneszerző szobra 1892 óta állt helyén.

— A magyar könyvek szabad csehországi terjesztését követelte Esterházy János Komáromban. *Komáromból* jelentik: Az egyesült országos keresztényszocialista és magyar nemzeti párt komáromi helyi szervezetének alakuló ülésén felszólalt *Esterházy* János nemzetgyűlési képviselő, az egyesült párt ügyvezető elnöke is, aki többek között hangsúlyozta, hogy a cseh kormány újabb költségvetésében megint nyoma sincs a magyar kérdés felkarolásának. *Követelte, hogy a kormány függessze fel a magyar könyvvel szemben alkalmazott határzárt és engedje be a magyar művelődés értékes termékeit.* A költségvetés tárgyalása során megállapította, hogy amíg *a magyar kisebbségek kulturális céljaira nincs tétel* a költségvetésben, addig egymillió koronát vettek fel a szovjetbarátság kimélyítését szolgáló kulturális kapcsolatok céljaira. Az összeg egy részét arra fordítják, hogy *cseh tanítók tanulmányutat tehessenek Szovjetoroszországba.* Ilyen körülmények között érthető, hogy a magyar pártok a legteljesebb bizalmatlansággal viseltetnek a kormány iránt.

— Autófosztogató tolvajokat fogott a rendőrség. Az utóbbi időben több feljelentés érkezett a főkapitányságra, hogy a város különböző helyein őrizetlenül hagyott autókat ismeretlen tettesek feltörik, vagy az autó vászonfedelét felvágták és a kocsiban talált értéktárgyakat, főleg ruhaneműeket ellopták. A főkapitányság detektívjei hosszas nyomozás után elfogták *Matovics* Gyula faesztergályost, *Moták* Imre gégkocsivezetőt és *Virág* Károly ablaktisztítót. A tolvajokat előállították a főkapitányságra, ahol kihallgatásuk során beismerték, hogy *29 rendbeli autóból való lopást követtek el részben közösen, részben pedig külön-külön.* A rendőrség felkéri az esetleges károsultakat, főleg azokat, akiknél a lopás vászonfedél felvágása útján történt és ezideig még feljelentést nem tettek, jelentkezzenek a főkapitányság bűnügyi osztályán.

Hóman kultuszminiszter az egyetemi ifjúság tüntetéseiről

(Saját tudósítónktól.) *Hóman* Bálint kultuszminiszter kedden az egyetemi ifjúság tüntetéseivel összefüggésben *a következő nyilatkozatot tette:*

— Az egyetemi hatóságok a legszigorúbban fognak fellépni minden rendzavarással szemben. Meggyőződésem, hogy a komolyan tanuló ifjúság *most is teljesen távol áll ezektől a mozgalmaktól.* Remélem, hogy amint az utóbbi években is történt, az egész minden ok nélkül megindult mozgolódás befejezéshez jut.

— A Népszava új főszerkesztője, szerkesztője és a szociáldemokrata párt új főtitkára. A szociáldemokrata párt vezetősége *Weltner* Jakabnak, a *Népszava* volt főszerkesztőjének elhalálozásával megüresedett főszerkesztői tisztségre *Mónus* Illést, a párt eddigi főtitkárát választotta meg, aki továbbra is megtartja a parlamenti frakcióban eddigi ügykörét. A párt vezetősége *Bresztovszky* Edét *a Népszava szerkesztőjének* választotta meg. A megüresedett főtitkári tisztségre a pártvezetőség *Büchler* Józsefet választotta meg, aki továbbra is ellátja a budapesti községi frakció titkárságának vezetését. *Büchler* József helyetteséül a pártvezetőség *Pajor* Rudolfot választotta meg.

— A győri kamarai elnökválasztás. A Pesti Napló *Iparos és Kereskedő Napló* mellékletében ma tudósítás jelent meg arról, hogy a Győri Kereskedelmi és Iparkamarában élénk szervezkedés indult meg és a héten megtartott jelölőértekezlet az elnöki tisztségre egyhangúlag *Marschall* Béla építőmestert jelölte. E hírrel kapcsolatban a Győri Kereskedelmi és Iparkamara annak megállapítását kéri, hogy semmiféle általános jelölőértekezlet nem volt és így nem is jelölhették Marschall Bélát. A Kamara hivatalos jelöltje *Morvay* István felsőházi tag a Győri Kereskedelmi és Iparkamara jelenlegi elnöke.

— Ma délben állástalan ifjak küldöttségét fogadja a kultuszminiszter. *Hóman* Bálint kultuszminiszter szerdán délben negyedegykor munkanélküli diplomás és érettségizett ifjak küldöttségét fogadja. A küldöttséget *Rátz* Kálmán országgyűlési képviselő vezeti, ő adja át a miniszternek az ifjak memorandumát.

— Házasság. *Vargha* Eszterke és *Szántay* Gyula okl. gazda november 19-én Kunhegyesen tartják esküvőjüket. (Minden külön értesítés helyett.)

— Beküldött hírek. *Szerda. Előadások.* A Pszichológiai Társaságban *Dénes* Tibor: »A tragikum mint lelki jelenség.« (Balassa u. 6.) 6 órakor. — A Népegészségügyi Múzeumban *Schuszter* Gyula: »Több-e ma az ideges ember, mint régen?« (Eötvös u. 3.) 7 órakor. — A Katolikus Orvosok Egyesületében *Bakács* György: »Az orvos helyzete az angol betegbiztosítás rendszerében.« (Ferenciek tere 7.) 8 órakor. — A Jogászegyletben *Fraenkel* Pál: »Részvénytársaság és szindikátus.« (Szemere u. 10.) ½7-kor. — A Központi Papnevelőintézetben *Wodetzky* József: »A világegyetem szerkezete a mai tudomány tükrében.« (Prohászka Ottokár u. 7.) 6 órakor. — A Természettudományi Társulatban *Hegedüs* József: »A jogpozitivizmus bukása.« (Eötvös u. 3.) ½6 órakor. — A MANSz-ban *Krisch* Jenő: »A szepesiekről.« (Vas u. 9—11.) — A Balatoni Társaságban *Maucha* Rezső: »A természetes vizek anyagforgalmáról.« (Bertalan ucca 1.) ½7-kor. — A Grafológiai Studióban *Rátóti* Mihály: »Az írásvizsgálat szerepe a gazdasági életben.« (Erzsébet körút 42.) 7 órakor. — A Goldmark-teremben *Pásztor* József: »A tanuló konfliktusa az iskolával.« (Wesselényi u. 7.) ½7-kor.

A vezérkari átcsoportosítások és a külpolitikai helyzet a francia államtanács előtt

Párizs, november 17.

A kormány tagjai *Lebrun* köztársasági elnök elnöklésével kedden délelőtt fél 11 órakor államtanácsra ültek össze.

Az államtanács mindenekelőtt elhatározta, hogy a saintchamasi lőporgyárban történt robbanás áldozatait a nemzet halottjainak tekinti és temetésükről gondoskodik.

Daladier hadügyminiszter jelentést tett *a vezérkar keretében történt átcsoportosításokról,* végül Delbos külügyminiszter *a külpolitikai helyzetről számolt be.* A külügyminiszter különösen a Németország legújabb lépése következtében előállott *diplomáciai helyzetre* hívta fel az államtanács figyelmét.

— Wlassics Gyula veszi át a népoktatási ügyek vezetését a kultuszminisztériumban. A jövő héten fontos változások lesznek a kultuszminisztériumban. Egyes ügyosztályok új vezetőt kapnak. Ifj. báró *Wlassics* Gyula hír szerint átveszi *a népoktatási ügyeket,* a művészeti főcsoport élére dr. *Jalsoviczky* Károly miniszteri osztályfőnök kerül, az elnöki osztály új vezetője dr. *Wellisch* miniszteri tanácsos lesz.

— Lesodorta a vasúti híd a potyautast a vonat tetejéről. Kedden reggel az egyik rákosi állomás felé haladó személyvonat kocsijának tetején utazott *Hegedüs* György gyári munkás. A Tárna uccánál lévő vasúti híd Hegedüst *lesodorta a vonat tetejéről.* Az őrszemes rendőr értesítette a mentőket, akik azonban már csak *a beállott halált* állapították meg.

Nagy ünnepség keretében beiktatták Pest vármegye új főispánját

A beiktatás ünnepsége a vármegyeházán. Középen ül Preszly Elemér, az új főispán, baloldalt mellette Erdélyi Lóránt alispán

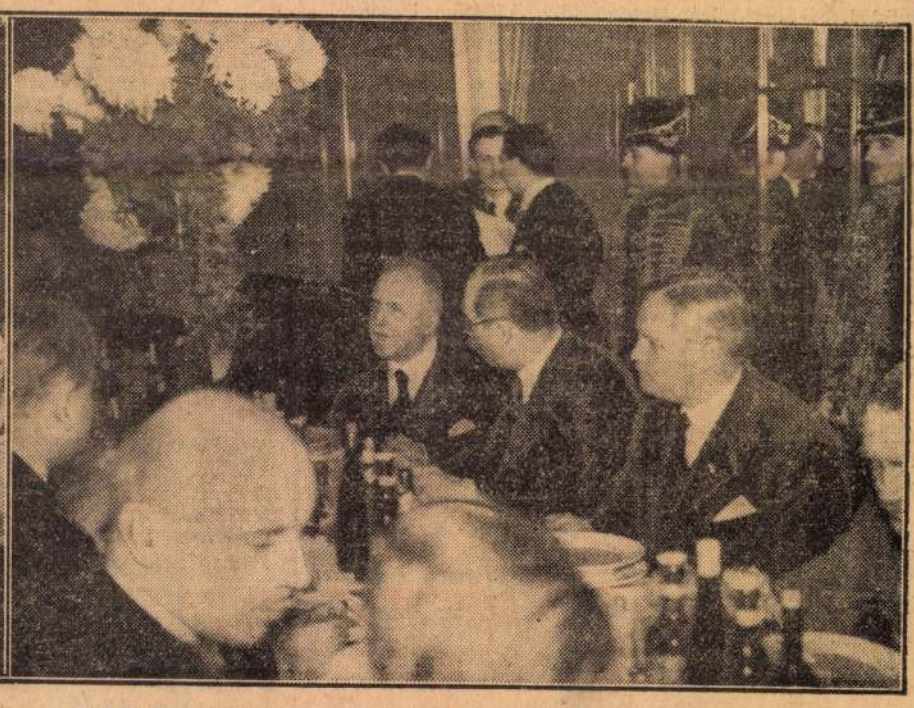

A beiktatás után a banketten balról ül Preszly Elemér, középen báró Radvánszky Albert, jobbról Fabinyi Tihamér pénzügyminiszter

AZ IDŐ *(Felhős, ködös, enyhe.)* A keddi napon a Nyugat-Európát elborító enyhe levegő tovább folytatta útját keleti irányba és hazánkba is beszivárgott. Nálunk azonban egyelőre nem okozott érezhető felmelegedést, mert beszivárgása a délelőtti órákban indult meg és a felhőzet megnövekedésével járt együtt, úgyhogy a nappali felmelegedés nem érvényesülhetett. Minthogy pedig az előző éjjelen az ország nagyrészén derült volt az égbolt és így elég erős lehülés keletkezett, alacsonyról kezdett a hőmérséklet emelkedni. Így a déli órákban az ország legnagyobb részén 10 fok alatt maradt a hőmérséklet értéke. Országszerte erősen felhős vagy csaknem teljesen borult volt az égbolt, ennek dacára azonban csak pár csepp esett egy-két helyen. A szerdára virradó éjjelen érezhettő lehülés már csak a keleti megyékben indult meg, ahol az esti órákban eloszlott a felhőzet. A szerda reggeli órákban különösen az ország keleti részében várható erősebb ködképződés és ennek következtében a nappali hőmérséklet is elég alacsony marad, míg a nyugati megyék valamivel enyhébbek lesznek. Eső továbbra is csak egészen kis mennyiségben, jelentéktelen futó lecsapódások alakjában várható és a szél sem lesz erős. Nagyjából elég kellemes és különösen a nyugati megyékben az évszakhoz képest enyhe is lesz az idő és a Nyugat-Európában jelentkező újabb óceáni levegőhullámok egyelőre nem fognak ránk erősebb befolyást gyakorolni. **T. G.**

*

November 19-én, csütörtökön a Nap kél 6 óra 55 perckor, lenyugszik 16 óra 05 perckor.

A Meteorológiai Intézet jelenti november 17-én este:

Nyugat-Európában enyhe óceáni légáramlás hatása alatt enyhébb az idő, mint Közép-Európában. Franciaországban és Németország nyugati felében sok helyen csak az eső.

Hazánkban változóan felhős volt az idő. A nyugati és északi megyékből jelentéktelen esőket jelentettek. A hőmérséklet a borultsághoz képest igen változó volt; így Szombathelyen 6, Sopronban 9, Pécsett 9, Szegeden 12, Budapesten 11, Debrecenben 8 fokot észleltek a déli órákban.

Budapesten este 9 órakor a hőmérséklet 8 Celsius fok, a tengerszintre átszámított légnyomás 764 millimeter, alig változó irányzatú.

Várható időjárás a következő 24 órára: Gyenge délnyugati-nyugati szél, változó felhőzet, sok helyen köd, egyes helyeken — kivált nyugaton és északon — eső. A hőmérséklet keveset változik.

— **Vízállás.** A Duna Hofkirchen—Bécs közt árad, másutt apad, Pozsonyig alacsony, lejjebb közepes vízállású. Dunai vízállások: Schärding 146, Passau 259, Aschach 132, Struden 253, Stein 13, Bécs 12, Pozsony 160, Komárom 289, Budapest 235, Paks 145, Baja 252, Mohács 288, Gombos 412, Ujvidék 345, Zimony 376, Drenkova 292, Orsova 364. A Dráva Baresnál —39, Drávaszabolcsnál 56, Eszéknél 136. A Száva Brodnál 417. A Tisza Szolnokig apad, lejjebb árad, Záhonyig alacsony, lejjebb közepes vízállású. Tiszai vízállások: Tiszaújlak 19, Vásárosnamény 50, Tokaj 312, Tiszafüred 372, Szolnok 428, Csongrád 355, Szeged 350. A Szamos Csengernél 70. A Körös Körösszakálnál 0, Békésnél 141, Gyománál 194. A Maros Makónál 60. A Balaton Siófoknál 75. A Velencei tó Agárdnál 46.

— **Elopták és lemásolták az orosz vörös hadsereg haditervét.** *Varsóból* jelentik: Megállapították, hogy a vörös hadsereg új, átdolgozott haditervét, amelyet a moszkvai Kremlben egy páncélszekrényben őriztek, *kiloptak s miután lemásolták és lefényképezték, visszatették helyére.* Kiderült, hogy a haditervet, amelyet a legutóbbi minszki hadgyakorlatok alapján dolgoztak át, *egy orosz arisztokrata hölgy egy igen magasrangú vezérkari tiszt segítségével keritette meg.* Mindkettőjüket *letartóztatták.*

— **Az amerikai magyar egyetemi hallgatók hálaadó ünnepe.** A budapesti egyetemeken tanuló amerikai magyar származású ifjak a Magyarok Világkongresszusa Állandó Szervezeti Irodájának rendezésében november 25-én este fél kilenc órakor a Hungária szálló külön termében tartják *Hálaadó Ünnepüket* (Thanksgiving Day). A Hálaadási Ünnep díszvendégei báró *Perényi* Zsigmond koronaőr, J. M. *Montgomery*, Amerika budapesti követe, *Pataky* Arnold rektor és *Szabó* Gusztáv müegyetemi rektor.

— **Szilágyi Erzsébet leánygimnázium** november 19-én, csütörtökön délután ½6 órakor tartja Erzsébet ünnepélyét a Zeneművészeti Főiskola nagytermében változatos műsorral.

— **Megalakult a Magyar Kirakatrendezők Egyesülete.** A közgyülés *Mohrlüder* Vilmost elnökké, *Csoó* Jánost ügyvezető elnökké, tiszteletbeli elnökké vitéz *Faiaki* Kálmánt, főtitkárrá *Blum* Miklóst választotta. Az új alakulat célja egyesíteni a hazai szakmabeli kirakatrendezőket, hogy egyesült erővel szolgálják a magyar idegenforgalom érdekeit: úgy a főváros, mint a vidék kirakatainak rendezését. (Az egyesület helyisége V. ker., Erzsébet tér 14, II. em.) Az egyesület első közgyülése dr. *Orel* Géza felsőkereskedelmi iskolai főigazgatót a magyar kirakat fejlesztése, az egyesület megalapítása valamint a szakmai irodalom terén úttörő és irányító érdemeiért egyhangú lelkesedéssel díszelnökévé, *Jaschik* Álmost és *Széchy-Hackert* disztagokká választotta.

— **Halálozás.** Dr. *Lukcsics* Pál, a Báró Eötvös József Kollégium tanára, egyetemi magántanár, Budapesten november 16-án elhúnyt. Temetése 18-án délután ¼4-kor lesz a rákoskeresztúri temetőben.

Marienseei lovag *Manz* György szolgálatonkívüli százados, a külügyminisztérium ny. tisztviselője 63 éves korában elhúnyt. Temetése november 18-án délután ¼4 órakor lesz a farkasréti temetőben.

Szentbenedeki Rhé Gyula, a Veszprémvármegyei Múzeum igazgatója, ny. MÁV felügyelő, november 16-án életének 66. évében csendesen elhúnyt.

A kikiáltási áron alul, 15.000 pengőért vették meg Munkácsy: „Két család" című képét a keddi árverésen

(Saját tudósitónktól.) **Rég nem volt már ilyen nagy tömeg a Postatakarékpénztár Árverési Csarnokában, mint kedd délután. Félnégy órára volt hirdetve az árverés kezdete, de már három óra után zsúfolt volt a terem, minden széket elfoglaltak, sőt sokan álltak hátul, a székek mögött, az ajtóban.**

Igaz, hogy nem mindennap kerül kalapács alá annyi nagyszerű festmény, arany, ezüst ékszertárgy, mint amennyi kedden várt új gazdára.

Lotz Károly »Leányka képmás«-a került először árverésre és 300 pengőért, a kikiáltási áron kelt el. Utána ugyancsak Lotz Károly képét, a »Női képmást« mutatták be.

— Háromezer pengő! — mondta az árverező tisztviselő.

Csend következett, senki sem mozdult, nem akadt vevő. A képet levették az állványról.

Ugyanilyen sorsa volt *Magyar Mannheimer* Gusztáv »Favágó«, ifj. *Markó* Károly »Tájkép«, *Mednyánszky* László »Hegyi táj«, *Székely* Bertalan »Oláh menyecske« című festményének.

Paál László »Erdőrészlet«-e került a bemutató állványra, ezt egy mérnök vásárolta meg 4000 pengőért.

Vaszary János »Agarászat előtt«-je a kikiáltási áron, ötszáz pengőért cserélt gazdát.

Ekkor került sor az árverés legnagyobb figyelmet érdemlő képére, Munkácsy Mihály »Két család« című festményére.

— Húszezer pengő!

Senki sem jelentkezett.

Ez volt a legnagyobb meglepetés. A közönség mozgolódni kezdett, összesúgtak az emberek: hogy lehet ez? *Munkácsy* Mihálynak erre a híres képére nem akad vevő?

A »Két család«-ot a művész 1877-ben alkotta, másik híres képével, a »48-as ujoncok«-kal egyidőben. Azt tanítják róla, hogy egyike Munkácsy azon képeinek, melyek átmenetet képeznek ifjúkorának az a komorabb, népies jeleneteket ábrázoló munkáitól a nyájas és előkelő interieur képekhez, melyek második korszakának jó témakörét szolgáltatják.

Híres kép, népszerű kép. És most még sem kell. Igaz, az ára is nagyon magas. Húszezer pengő sok pénz...

Már javában folyik tovább az árverés, de a közönség még mindig erről beszél: Munkácsy »Két család«-ja megmaradt.

Egyszerre hozzák vissza a képet.

— A tulajdonos ismét árverés alá bocsátja Munkácsy: »Két család« című festményét. Az új kikiáltási ár, az előző húszezer pengővel szemben tizenötezer...

Egy kéz emelkedik a levegőbe.

Egy feltűnően szép, fiatal hölgy keze.

És mivelhogy konkurrense nincs, a képet tizenötezer pengő ellenében ő kapta meg.

Szinte felsóhajt a zsúfolásig telt terem.

Nagy csalódás lett volna, ha kudarcot vall a második kísérlet.

A boldog vevő, aki nem akarta elárulni a nevét, odasietett az árverezőasztalhoz, kifizette a tizenötezer pengőt, majd mosolyogva hagyta el a termet.

Igy kelt el a kikiáltási áron alul Munkácsy nagyhírű műve, a »Két család«...

= **Leendő anyáknak kellő figyelmet kell fordítaniok arra, hogy bélműködésük rendben legyen, ami legegyszerűbben a régóta közismert természetes »Ferenc József« keserűvíz használata által — reggel, éhgyomorra egy félpohárral — érhető el. Orvosok ajánlják.**

= **A Magas Tátra még olcsóbb lett a csehszlovák valuta leértése következtében. A tátrai fürdőhelyek a pengőt 5.50-nel írják a vendégek javára, noha az árak az eddigiekhez képest változatlanok. A csehszlovák államvasutak már 5 napi tátrai tartózkodás után 50% visszautazási kedvezményt nyujtanak és a téli idényre új, sokkal kedvezőbb csatlakozások könnyítik meg a tátrai fürdők látogatását.**

= **Utolsó határidő. A 37. osztálysorsjáték II. osztályának húzása már holnapután, 20-án délelőtt ½9 órakor kezdődik. A játékban való résztvétel és a nyereményjogosultság csak úgy biztosítható, ha az esedékes betét: egész sorsjegy 28, fél 14, negyed 7, nyolcad 3.50 pengő és az előírt 30 fillér költség a *húzás előtt* az illetékes helyre beérkezik. Jótékonycélú állami sorsjegyek — ára csak 3 pengő — is kaphatók az összes főárusítóknál.**

= **Ruhatüzésbemutató a Corvin Áruházban. Akik különös örömet találnak abban, hogy mindig újabb és újabb ruhamodellek alapján készíttessék el ruháikat azokat bizonyára nagyon fogja érdekelni Bächer Renée iparművésznő bemutatója, melynek folyamán hazánk 3 legelőkelőbb selyemgyárának legdivatosabb anyagaiból naponta délelőtt 11—2-ig és délután 4—6 ig ruhatüzést mutat be az áruház főbejáratától jobbra fekvő kirakatban és az I. emeleten levő selyemosztályon. Érdeklődőket az áruház szivesen lát.**

SZINHÁZ

Lauri-Volpi az Aidában

Ilyen elegáns és lelkes közönséget régóta nem láttunk budapesti színházban, mint kedden este, amikor ebben a szezónban másodszor énekelt nálunk *Lauri-Volpi*. Az előadás félnyolckor kezdődött, de már jóval a kezdet előtt végeláthatatlan autósorok lepték el a *Városi Színház* körüli uccákat, amelyek ugyanakkor valósággal öntötték magukból a színház felé siető közönséget. Jóval nyolc óra előtt megteltek a színház előcsarnokai, s a nézőtéri széksorok elegáns közönséggel. Zsúfolt széksorok a földszinten, az emeleten és utolsó helyig telt páholyok. A földszinten és páholyokban a hölgyek gyönyörű estélyiruhákban, ragyogó ékszerekkel, az urak frakkban és szmókingban.

Lauri-Volpi fellépése egyedül is ünnepet jelent ebben a városban, de az est fényét és jelentőségét sokszorosan emelte, hogy Lauri-Volpival együtt *Németh* Mária, *Némethy* Ella és *Svéd* Sándor is énekelt az Aidában. Az előadás, mint az előrelátható volt, nagy sikerrel zajlott le. Ugyszólván az első perctől kezdve az utolsóig zúgott a közönség tapsa s úgy Lauri-Volpi, mint a többi szereplő alig győzte megköszönni a közönség feléjük dübörgő tetszésnyilvánítását. Természetes, hogy az ünneplés középpontjában Lauri *Volpi*, ez a csodálatosan széphangú tenorista állott, aki *Radames* szerepében énekével és játékával olyan alakítást nyujtott, amelyre sokáig fog emlékezni az, aki kedden este ott lehetett a Városi Színház nézőterén. Lauri-Volpi, ha a *Celesta Aida* éneklésekor még eléggé észrevehető indiszpozícióval is küzdött, elragadóan énekelt az első felvonás végén és különösen a nílusparti jelenetben, amely után ellenállhatatlan erővel szakadt fel a taps a nézőtéren.

Lauri-Volpi kétségtelenül megérdemelte a közönség hangos ünneplését, de ugyanakkor el kell ismernünk, hogy a kifogástalanul jó és rendkívül hangulatos előadásnak éppen olyan részesei voltak: *Németh* Mária, *Némethy* Ella és *Svéd* Sándor mint maga *Lauri-Volpi*. *Németh* Mária ezen az estén különösen szépen énekelt, hangjának kristályos fénye beragyogta az egész előadást. Diadalmas szopránja különösen a nílusparti jelenetben volt elragadó. *Némethy* Ella pompás, nagyterjedelmű hangja, játékának feszült drámaiassága szokatlanul jelentőssé tette *Amneris* szerepét. *Svéd* Sándor Aida atyjának szerepében hatalmas drámai erővel játszott és nagyon szépen énekelt. Csak a legnagyobb dícséret hangján beszélhetünk *Székely* Mihályról és *Komáromy* Pálról. Mindketten nemes erősségei voltak az előadásnak. A zenekart *Fleischer* Antal vezényelte tökéletes hozzáértéssel és finom művészi tudással.

(F. I.)

A Róth-kvartett kamaraestje

Kedd este a Zeneművészeti Főiskolán tartotta kamaraestjét a Róth-kvartett. Róthék (*Róth* Ferenc, *Antal* Jenő, *Molnár* Ferenc és *Scholz* János) *Mozart* D-dur vonósnégyesét, *Ravel* F-dur kvartettjét és *Brahms* C-moll kvartettjét játszották. A művészetének teljében lévő együttes Mozartot aligharem az ínyencközönségnek, Ravelt a kevésbé kényes publikumnak szánta, de pompás érettségük, bámulatos muzikalitásuk, virtuóz összjátékuk mind a három műben egyformán érvényesült. Az aránylag alacsony Köchel-számú (387) Mozart-kvartett érett és férfias kecsessége kivételesen tisztán, nyugodtan és férfiasan csendült ki Róthék remek ábrázolásában. A csodálatos mű Róthék finom és elegáns, s egyben méltóságteljes interpretációjában teljes pompájában fénylett.

A Ravel-vonósnégyes inkább arra volt jó, hogy Róthék erényeit hangsúlyozza, mert a pizziccatos második tételből és a harmadik tételből gyakran úgy tűnt, Róthék többet hoznak ki, mint amennyi benne volt. Elragadó finomsággal oldották meg egy-egy nem éppen finom ötletet és tónusuk nobilitása gyakran tette jóvá a mű nem mindig előkelő trükkjeit. *Brahms* C-moll op. 51. No. 1-jében különösképpen érvényesült meleg, szonór hangjuk. Róthék talán az egyetlenek, akiknek ilyen határtalanul gazdag a mondanivalója, akik ilyen egyformán magasrendű fakturával tudják tálalni a legmagasabbrendű zenei problémákat és az olcsóbb hatásokra spekuláló muzsikát. Annyi bizonyos, hogy pesti közönségük méltányolta is nagyszerű teljesítményüket és játékuk közben egyetlen pisszenés, egyetlen köhögés se hangzott el. *(ja.)*

(*) A Fővárosi Orfeumban kedden sem volt előadás. Megírtuk, hogy a *Fővárosi Orfeumban* hétfőn este *csőrepedés* miatt nem volt előadás. Most úgy értesülünk, hogy a színház vezetősége a szükséges javításokat *azonnal elvégezteti* és így remélhető, hogy *szerdán este* ismét tartanak előadást a Fővárosi Orfeumban.

„Faust" a Városi Szinházban!
Nov. 27-én **TENNYSON — PATAKY — SZENTPÁL-balett. — Budapesti Hangversenyzenekar (Vez. KOMOR). Városi Szinház rendezése. — Jegyek P 1—7.80-ig az összes jegyirodákban**

Hadikölcsönjegyzés a színházban

Mühlbeck Károly rajza

számára. A szív szavát elhallgattatja a kötelesség szent szózata... Ma ebéd előtt rágondoltam és éreztem, hogy az én szivemben is rokon-hurok rezdülnek meg.

— Hogyan? hát te is?...

— Én is... Az érzelem, amelyet Arnold támasztott bennem, nem vesztett hevéből. Az egyedüllét pillanataiban be kell vallanom magamnak, hogy én szeretem őt és többé nem képezhet titkot előttem, hogy Arnold is szenvedélyesen hevül érettem. És mégis...

— Fuj, de rondán hazudik! — gondolta Sarolta magában. De azért a szeme átnedvesedett és ellágyult hangon rebegte: — Hát akkor mi az akadály?

— Hogy mi az akadály? Tépelődő lelkem borus aggálya... Én attól tartok, hogy Arnoldnál ez érzelem csak a vad szenvedély szava, a vér szilaj hevülete és nem az igazi, mély szerelem boldogító állandó verőfénye!... Jellemem gyémánt-keménységén kell kipróbálnom őt.

— Fuj! Hogy lehet így hazudni! — gondolta magában Sarolta. Arnoldot látta már egyszer, amikor Paulát a gyárban meglátogatta. Nem is Arnoldnak hívták, hanem Árminnak, legalább is ötven éves volt és most másodszor volt házas...

Paula folytatta:

— Igy aztán a helyzetem gyötrelmesnek nevezhető. Egyrészt itt vagyok én, aki hideg márványarcom és megvető mosolyom mögé rejtem szerelmemet; másrészt pedig itt van Arnold, akinek sápadt arca, szemének megtört fénye a szíven rágódó sorvasztó szenvedésről regél... És ezt nekem látnom kell! Márvány arccal, látszólag megvető mosolyu gőggel!

Egy kis szellő kerekedett és ügyes patikus-segéd módjára megkavarta a levegőben lógó nehéz illatokat. Virágszirmok havaztak csöndesen és a pitypang bolyha szomorúan, hazátlanul szálldosott.

Paula roskadozott, — amint ő maga mondta: mint egy hervadó virágszál. Sarolta megsimogatta a vállát, és résztvevően susogta:

— Üljünk le édesem egy padra... Én értelek téged, én tudom, mi az... Csak aki igazán szenved, az érti meg a szenvedőt.

— És te?... — kérdezte Paula egy kissé megenyhülve.

Sarolta felsóhajtott mélyen. Mintha a szíve is kiszakadt volna ezzel a sóhajtással. Lesütött szemmel vallott:

— A te helyzeted még édeni az enyém mellett. Ti mégis csak szeretitek egymást és végül megvan a jóleső tudatod, hogy midőn komor aggályaid eloszlanak, egymáséi lehettek. De én!... De én!...

— Hogyan? Történt valami? Hiszen legutóbb még szerelmetek egén egyetlen felhőcske se volt még!

— Azóta... óh, azóta egy örökléttel vénültem meg!... Azóta!

— De hát mi történt? Én egy sötét titok fojtó fülledtségét érzem!

Sarolta egy könnycseppet törölt el a szemében és vallani kezdte:

— Noshát... Megtudtam... Imre nős és balléPésének gyümölcse is van!

Paula felszisszenve rebegte:

— Ez szörnyű!... Óh ez szörnyű!...

— Te meg tudod érteni mi az. Imre most is lázadó szavakkal hivatkozik a szerelem mindenhatóságára, amely kiáradt folyó gyanánt rázza le az előítéletek béklyóit. De én... én nem tudok az ő magaslatára emelkedni. Már most képzelheted, mi ez. Szegény szívemet egyrészt a szerelem pokoli tüze emészti, másrészt megfagyasztja a társadalom ítéletétől való félelem. Az örök hó és örök fagy birodalma között vergődöm meggyötörve. És hozzá a nyomasztó tudat, hogy e helyzetnek nincs megoldása! Igy fog kelleni elpusztulnom!...

— Ez szörnyű!... Ez szörnyű!... És Imre? Hogyan viselkedik ő?

— Hisz ez éppen a legborzasztóbb!... Ő ragaszkodik a szerelem jogához. Ma délben is, amikor elbúcsuztam tőle a hivatalból, acélos ujjaival megragadta gyönge karomat és úgy hörögte: — Hogyan? És most egész délután ne lássalak? Elszakadjunk egymástól?

— Ah! Tegez?

— Csak a szenvedély kitöréseiben. Szeme lángolt, orrcimpái remegtek, keze ökölbe szorult; amint ott állott ég felé emelt arccal, olyan volt, mint egy lázadó arkangyal! Majd egy szilaj mozdulattal átölelt, izmos karjába zárt és szinte őrjöngve hörögte: — Enyém leszesz! Enyém leszesz a vér jogán! Az igaz szerelem jogán, amely elsöpri útjából a kicsinyes akadályokat! Mit nekem a világ szava! Enyém leszesz!

— És te?

— Én egyszerre úgy éreztem, hogy emberfölötti erő szállja meg tagjaimat. Kiszakítottam magam karjából és az ajtóban egy végtelen szomorúságú megtört tekintettel búcsuztam el tőle, csupán ennyit rebegve: — Soha, Imre, soha!! Az Ég önnel, Imre!... És elsiettem.

A vallomást befejezte. Teljesen kimerítette az izgalmas emlékek ez újraátélése és aléltan hajtotta fejét Paula vállára. Pedig Paula is majd összeroskadt a részvét súlya alatt. Egyike volt ez az együttlét ama drága pillanatainak, amikor mindketten érzik, hogy fölösleges beszélniök. A megértés hangtalanul áramlott az egyik szívből a másikba, mint egyik hordóból a másikba a bor, ha gummitömlővel vannak egybekapcsolva. A két jó barátnő egymást átölelve üldögélt estig a padon, a virágzó fák alatt. Néha megeredt könnyeik enyhe tavaszi esője, amely összefolyva megtermékenyítette őket a szív bánatos virágaival. Este boldogan búcsuzkodtak el egymástól:

— Vasárnap majd megint együtt leszünk!

Nem áldozat, hanem a legbiztosabb és leggyümölcsözőbb tőkeelhelyezés a hadikölcsönre való jegyzés!

A Szépművészeti Múzeum új szerzeményei. Munkácsy Mihály: Tanulmány a Zálogházhoz. 1916-iki vétel

Uj Idők 1917. XXIII. 22. sz.

Legujabb férfidivat

Mühlbeck Károly rajza

Uhde Frigyes Munkácsy Mihályról

A németek egyik legnagyobb modern festője, Uhde Frigyes szombaton meghalt. A magyar közönség bizonyára részvéttel értesül a művészet e veszteségéről, annál is inkább, mert a mesternek két pompás képe a mi Szépművészeti Múzeumunk gyöngyei közé tartozik s mert Uhde egy ideig Munkácsynak volt a tanítványa. A német mester gyöngéden megőrizte nagy magyar tanítójának emlékét s egy ízben cikket írt a „Művészet"-be Munkácsyról, amely oly érdekes, hogy jónak látjuk azt alább közölni.

*

Visszaemlékezések Munkácsyra

Igen tisztelt uram, — kérelméhez képest ime átadom emlékeimet azokról az időkről, amelyeket Munkácsyval Párisban töltöttem. Mindenekelőtt megjegyzem, hogy talán túlságos megtisztelésben részesítenek azok, akik a megholt mester és köztem fönállott viszonyt benső barátságnak minősítik. Munkácsy mindenkor a legbarátságosabban és a legszeretetreméltóbban viselkedett velem szemben attól a naptól kezdve, amelyen nekem művészi segítségét fölajánlotta s készségesen járt kezemre, de viszonyunk inkább a nagynak a kicsinyhez, a mesternek a kezdőhöz való viszonya volt.

Csak amidőn jóval később, 1885-ben a párisi Szalonban kiállított „Engedjétek a kisdedeket hozzám jönni" című képemmel az ő vélekedése szerint kiállottam a tűzpróbát, csak akkor látszott művészetem iránt melegebb érdeklődéssel viseltetni. Legalább ezt árulják el barátságos és érdeklődéssel teljes levelei, amelyeket tőle időnkint Párisból kaptam. Utolsó párisi tartózkodásom óta (1879 végétől 1880 végéig) csak futólag találkoztunk, akkor is csak egy-két órára.

Az utóbbi évek egyikén — azt hiszem kevéssel azelőtt, hogy az endenichi szanatóriumba költözött, ahol hiába keresett enyhülést, — müncheni műtermemben találtam névjegyét, amelyre bizonytalan írással jegyzett néhány üdvözlő szót számomra. A házmesternek, aki kinyitotta a műtermemet, nyomatékul jegyezte meg, hogy Párisban a tanárom volt.

Abból a rövid időből, amelyet Munkácsyval Párisban töltöttem, tulajdonképpen csak azt a benyomásomat jegyezhetem fel az ő művészetéről, hogy az föltétlenül és irigylésreméltó módon mesteri. Ezt a benyomást nyertem műtermében és házában tett számos látogatásom alkalmával s különösen akkor, amidőn a Pilátust kezdte festeni. Annakelőtte Münchenben láttam tőle képeket s akkor az volt a benyomásom, hogy hasonló dolgokat nem festettek az elmult idők régi nagy mesterei óta.

Fejlődéséről mit sem mondhatok. Mint nagy mester bukkant fel akkor életem útján s mint ilyen maradt meg emlékezetemben mindenkorra.

*

Munkácsyra vonatkozó legrégibb emlékeim 1879-ből valók. Ebben az évben ösmerkedtem meg vele báró Fabrice müncheni szász követ házában. Habár akkor már néhány év óta festegettem, igaz, hogy inkább dilettáns módjára, a mester, aki akkor dicsősége magaslatán állott, természetszerüen csak csekély érdeklődéssel viselkedhetett irányomban. Mégis rendkívül szeretetreméltó volt s bátorságot öntött belém, amire az első müncheni tapasztalás után ugyancsak szükségem volt.

Meghívott, jőjjek Párisba, folytassam tanulmányaimat, ő szívesen szolgál majd útbaigazítással. Elhatároztam tehát, hogy még az év őszén Párisba megyek pár hónapra, hogy az ő oldalán kissé atyafiságosabb viszonyba lépjek a festészettel.

Munkácsy híven állotta szavát és útmutatásával, még inkább példájával s a műtermében való közös munka révén többet használt nekem rövid néhány hónap alatt, mint amennyit Münchenben a képtárban való szegényes másolgatással elérhettem. Első látogatásomkor már az avenue de Villiers-i háznak első emeleti lépcsőjén áhítat fogott el: kép kép mellett, kitünő franciák a fontainebleaui iskolából, mellettük egy nagyon szép Leibl-kép. A mester éppen a „Két család" címen ismertté lett képén dolgozott, épp a kékruhás pongyolában levő fiatal szőke asszonyt festette s felhivott, nézném figyelemmel mint fest. Ebben az élvezetben aztán gyakran részesített. Rendkívül termékenyítő, majdnem vidító volt látni, mily biztonsággal rakta a legvilágosabb fényeket a bitűm-aláfestésre s mint festette aztán bele lassankint és világosan az egész alakot. Módszerét, amellyel képeit alakította, még világosabban megösmertem abban a kis iskolában, amelyet akkor néhány fiatal amerikai és német festőnek kérelmére nyitott. Munkácsy szíves volt e fiatal művészek közt nekem is helyet juttatni. Tanulmányt festettünk élő modell nyomán, fejet, testet. A

Szécsányi László amatőr-fényképe

Gátugrás

Uj Idők 1911. 23. 29

Zacharias Sándor amatőr-fényképe

A temető felé

legnagyobb mértékben lebilincselte érdeklődésünket Munkácsy, amidőn ilyenkor magyarázgatta, miképpen kell a természetet megnézni. Tulajdonképpeni korrekturára nem is került a sor: ami hibás volt, azt mindjárt újra megfestette. A tanítványoknak fájdalmas élvezetet szerzett azzal, hogy az egész holmit, ha még annyi fáradságot pazaroltak is rá, vastagon bekente bitűmmel, aztán megint fölrakosgatta a legvilágosabb fényeket s rövid idő alatt az egész fejet belemintázta. Így aztán megoldotta a legkeservesebb csomókat is. Be kell vallanom, hogy ilyenkor mindig mindnyájan őszintén irigyeltük a biztos kezéért.

De akkor nyilt a legérdekesebb alkalom teremtő munkálkodását figyelemmel kísérnem, amidőn 1880 nyarán a „Krisztus Pilátus előtt" című képét festette. Szívvel-lélekkel ott csüngött a munkáján. Az óriási vásznon igazi elemében volt. Az aláfestésnél valósággal kéjelgett a bitűmben; magából kikelve, tűzzel rohant a munkába. Nagy volt a meleg: csak alsóruhába öltözve, felgyűrt ingújjal mint egy mázolólegény, tombolt ide-oda a képen, míg végre a türelmetlenségtől lebírva puszta kézzel markolt a festékbe és egyre szélesebb foltokban alakította a képet. Megesett, hogy aztán ebben az állapotban átment a szomszédjához, egy öreg francia festőhöz, hogy egy kis szuszhoz jusson.

Kevéssel azelőtt, hogy Munkácsy ehhez a képhez fogott, ugyanebben az avenue Montaigne-beli óriási műteremben festettem első képemet, a „La chanteuse" címüt, amelyet az 1880-iki párisi Salonban állítottam ki. Munkácsy szíves barátsággal engedte át nekem a műtermet néhány hónapra. Olykor-olykor szivélyes látogatással örvendeztetett meg s megtanított engem arra az egyszerü, de még mindig nem eléggé gyakorolt szabályra, hogy nemcsak az alakokat, de mindent, még a jelentéktelen apróságokat is, amik a képhez tartoznak, egyenest a természet nyomán kell tanulmányozni. Ezt a tanulságot azóta is szemmel tartom.

A kép váratlan sikert aratott a Salonban, észrevették, kedvező kritikát kapott, végre pedig Munkácsy szíves ajánlata folytán vevőre is akadt.

Otthonában ő is, a felesége is a legszívesebb vendéglátó gazda volt. Emlékszem egy estélyére, amelyen csak úgy hemzsegett a sok herceg, miniszter és művész. Különösen Bastien-Lepage tünt föl nekem azáltal, hogy Munkácsy különös figyelemben részesítette. A francia festők közül különösen őt becsülte nagyra. Be kell vallanom, hogy akkor még nagyon kevés képét láttam s az a kevés sem tetszett nekem akkor, midőn egészen Munkácsy művészetének hatása alatt álltam.

1880 nyarán, nélkülöznöm kellett az ő útmutatását: akkor a „Krisztus Pilátus előtt" című képét festette s nagyon is el volt foglalva. De azért, mint már említettem, többször el-elnézegettem, amint megkezdett képén dolgozik. Gyakran találkoztam vele azonkívül otthonában és Eugen Jettel műtermében, akivel benső barátságot tartott.

Párisi tartózkodásom óta nem kerültem többé össze Munkácsyval huzamosabb időre. S azóta nem is jártam Párisban. Érintkezésünk gyér levélváltásra szorítkozott, amelyből azonban legnagyobb örömömre azt olvastam ki, hogy rokonszenvvel és érdeklődéssel kíséri művészi munkálkodásomat.

Sohasem titkoltam el, mily sokat köszönök neki. Ő segített arra, hogy megtegyem a műszerető dilettantizmustól a művészetig vezető nehéz lépést. Termékenyítő példája, a műteremben együtt töltött órák, amidőn el-elnézegettem munkálkodását, tanításai Párisban határozottan nagyon sokkal többet használtak nekem, mint minden, amit odáig Münchenben tanultam. Sohasem méltányolhatom eléggé szivélyességét sem, amellyel nekem, a teljesen ösmeretlen kollégának, kezemre járt. Ha azóta az én művészetem messzi eltért is az övétől s a régi függésnek ma már aligha van nyoma műveimben, mégis ugyanazt a nagy rokonszenvet érzem ma is iránta és művészete iránt, ugyanarra a csodálatra késztet sok műve, amelyet akkor, mint fiatal festő a mesterrel szemben lelkesedéssel tanusítottam.

Lakásomon őrzöm Munkácsy egyik művét, egy magyar tragika arcképét, amelyet néhány évvel ezelőtt egy müncheni műkereskedő engedett át nekem. A kép meleg, szép, mély színei ma is oly gyönyörüséget szereznek nekem, mint amikor a Pilátust bámulgattam. Úgy látszik, hogy nemsokára a Pilátus befejezte után készült.

*

Ezekben a visszaemlékezésekben talán nem találja azt, amit találni remélt: adalékokat a mesternek

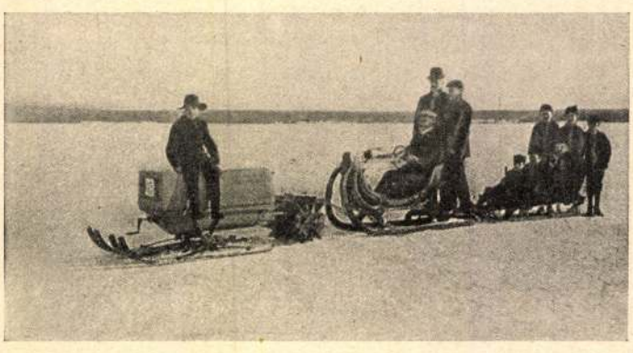

A Hakanson-féle új norvég motoros szán-vonat

és művészetének történetéhez. De abban a meglehetősen alárendelt helyzetben, amelyben akkor magamat vele szemben éreznem kellett, nem ügyelhettem egyébre, csak arra, hogy tanuljak tőle. Azonkívül nem szabad felednie, hogy emlékezéseim huszonkét év előtti időkre nyulnak vissza. *Fritz von Uhde*

Egy kopott Ő

Elbeszélés

Irta Nógrádi László

Kopott és zúzmarás-fejü, szinte olyan, hogy esküdni lehetne rá, más sohase volt; bár nem olyan különös, hogy párja nem volna. Egypár ezren egészen olyanok éppen, mint Ő. A név fölösleges.

Valamikor mégis más volt, de csak éppen a feje. Fekete, kondor fürtök borították, királyi erdő, mondták rá az asszonyok és lányok s vágyuk támadt fehér kézzel, finom illatos ujjakkal vájkálni ebben a sörénytengerben. Rámosolyogtak, a szemük tűzben égett, oly szép és kívánatos volt ez a hajerdő. És Ő? . . . Ő lihegve futott, éhesen szaladozott végig a vágyak sugarában fürdő utcák során keresztül-kasul kenyér után.

Kenyér után, mert kenyér rettenetesen kellett. Úgy futott, pedig . . . Persze, hogy észrevette a ráhulló szemzsarátnokot. És persze, hogy megégette a testét, a lelkét. Hiszen húsz egynehány esztendős volt mindössze. Égett, lángolt és forrt a vére, de szaladt, szaladt, menekült. Mindig attól félt, hogy egyszer csak majd karonfogja egy finom, finom vékonyujju kéz, olyan selymes, olyan lágy, de acélos. Igen, hogy majd egyszer csak megfogja és ezt mondja: viszlek magammal. Viszlek illatos termek során keresztül puha bársonyos selymes szobámba . . . És Ő akkor mit csinált volna? . . . Hisz maga foltozta az ingét s minden fehérség rajta a kaucsuk-gallér volt! Hát mit csinált volna . . .

De egyszer mégis, gondolta Ő, ha lesz pénze, vesz mindent és kiöltözik rettenetes finoman. Majd akkor, visszavág a szemével, minden benne égő forró tüzével, és . . . Erre gondolt, míg lihegve futott a napsugaras, illatos, finom utcákon végig, kenyér után. És éjjel gyakorta álmodott a hónapos ágyon szépet, ragyogót, kívánatos álmokat. Pogány álmok voltak ezek, mithoszi gondolatok. Ha lesz finom ruhám, mondta Ő. De hát nem lett . . .

Egyszer aztán tisztán égett. Búcsút mondott a salaknak. Szűzi napfény égett a szívében oly tisztán, mint az oltári láng és a fellegekben járt, messze a sáros földről és csak egy angyalról álmodott.

Kínos álmok voltak ezek, úgy belevájtak a lelkébe. — Életem célja, — mondta Ő. — Nélküle nincs élet, — sóhajtotta. — Nélküle sötét minden, nincs nap, nincs szellő. Hideg és zord minden. És ment volna oda, hozzá, de lyukas volt a cipője talpa, rémségesen kopott a kabátja és kaucsuk a gallérja.

Futott, loholt, nyelvelt, mint egy üldözött vad, hogy már egyszer vehessen magának olyan ruhát . . . Egy egészen hibátlan ruhát, melyben szégyen nélkül borulhat le előtte és elmondhatja: szeretlek.

Néhány évecske elszaladt a nagy hajszában s még mindig csak kopott ruhára tellett, meg kaucsuk gallérra. Az angyal pedig elröpült, Ő már nem borulhatott le előtte és nem mondhatta el: szeretlek.

Aztán . . . Hát aztán egy kis hivatalt mégis felhajszolt magának valahol az isten háta mögött. Most már csak telik egy jó ruhára, gondolta Ő. És szőtte megint az álmokat. A régi sebek behegedtek, új vágyak keltek, új életcél támadt. Azok elmúltak, a régiek,

Benszülött amatőr-fényképészek Abesszíniában

mondta Ő. Nem bánta, nem sajnálta, vidáman nézett a jövőbe. A sötét lomberdő még csillogó volt, s dús, mint az ős rengeteg. Ebbe a hullámzó tengerbe belevájt aztán mégis két finom kéz és Ő azt hitte, ez az élet, ez a gyönyörűség, ez a vágyak teljesedésbe menése. Akkor először ott azon a szép napon, melyet Ő szentnek tartott, mégis csak volt jó ruhája. Hitelbe vette. Ez is valami. Isten veled kaucsuk, örökre isten veled, mondta Ő büszke, bízó mosollyal.

Forró, szép napok következtek, melyekben pogány álmok testet öltöttek s egybe ölelkeztek a rég elfelejtett múlttal. És aztán elkopott a hitelbe vett ruha, vele a hitel és jött megint a lyukas cipő, a kaucsuk egy csomó gyerekkel. Jöttek az elsejék, a várva várt elsejék és jöttek az éhes hónapvégek, a végtelen vágyak, a vágyakkal terhes esztendő-percek. Jött a kell és a nincs; a kín, a nyomorúság, az akarom, a nem lehet; jött a sötétség, az álmatlan fetrengés, a gyerekszuszogással terhes hosszu éjszakák sora. Jött, jött év-évre, nap-nap után, irgalom és kegyelem nélkül és elmúlt minden szerelem. De még maradt egy hátha . . . Hátha!

Jól látta, milyen könnyen fordul a sors. Csak jó ruhám legyen, ne kopott, ne rojtos, ne ócska, hogy kikönyökölhessek valamit magamnak, gondolta Ő. Lihegve, futva járta megint az élet utcáit és leste azt a bizonyos pillanatot, mikor Ő is felmerülhet a nyomorúság mocsarából s oda állhat a kiabálók, a jobb sorsot kérők, az akarók közé s mondhatja: nézzetek jól meg, én is vagyok s akarok.

— Legyen csak jó ruhám. Mert ez kell, ha valamit akarok, mondta Ő és számlálta, egyre számlálta a filléreket, hogy, honnan csíphet el valamit. Az éjszakák álmatlanul, számítgatásokkal teltek el. Egy csomó gyerek szedte körülötte a lélegzetet és aludt mélyen, igazán, boldogan. Ő pedig tervezett. Egyre tervezett, számított, összeadott, kivont, leste az eredményt. És mindig jött valami, ami összerontott mindent. A valamiből

Kaszter Ödön dr. amatőr-fényképe

Libapásztorok

nagy nullák lettek, a nagy nullák meghiztak és Ő verejtékező üstökkel, kétségbeesve nyögött: nyakig benne volt az adósságban.

Reggelenkint, mikor felgombolta a kaucsuk gallért, ez nagyon keserves volt. És este, mikor levetette a rojtos, foltos kopott nadrágot, mikor eloltotta a világosságot, jöttek a keserves, kínzó valólátások. Az eltemetett múlt forrósága feljárt kisérteni. Ragyogó vágyban égő szemek, melyek tüzes zsarátnokot hullajtottak rá, úgy világoltak, úgy ragyogtak megint, mint akkor, mikor lihegve, futva futott kenyér után. — Ha lett volna ruhám, ha nem kaucsuk lett volna a gallérom, akkor is, gondolta Ő . . .

Csikorgatta a fogát és belevájt az üstökébe.

Ez az üstök! . . . Már ritkult. Szépecskén pusztította az idő, a gond, a nyomorúság, az álmatlan éjszakák sora. Ritkult, veszett, mint a hóütötte rét. Hej, gyönyörü volt pedig egykor . . . Királyi erdő! . . .

No hát majd megyek úgy, ahogy mehetek. Mit törődöm vele, ha nem is öltözhetek úgy, mint azok a törtetők, gondolta Ő s fojtogató irigység szállta meg. Próbálkozott merészen, bátran. Az üstökét még felfelborzolta, hogy hátha . . . Eladta volna már mindenét, csakhogy egy kicsike megvalósuljon abból, amivel nekiindult az életnek. Elfeledte, hogy vannak immár más királyi lombozatu fiatal fejek, széles kedvüek; merész a szemük és a legújabb szabásu ruha simul rajtuk. Holmi elnyűtt rozsdás ócska vasdarab a penge acél-izmok mellett hogy jöhetnek számításba. Rájött lassan erre is és lávát szórt a lelke: ha ő akkor mert volna adósságot csinálni, akkor fiatalon, mikor még a királyi lombok dalos madarakat csalogattak és mikor még . . . Dübörgött, mint az Alpok lavinája. Bután, szédülve állt meg a beomlott múlt fölött. Elsimultak rajta a vizek s ami feltükröződik belőle, ő maga.

Nem adom meg magam, süvítette Ő. Nehéz fa vagyok, velem nem végez a sors olyan könnyen, mondta Ő. És mint a zsákmányára leső éhes tigris, oly kitartóan gubbasztott, hogy a kedvező pillanatban megtehesse az ugrást. — Ugrani fogok, biztos és ha egyszer én ugrok, hát akkor összetörik a bordája valakinek, mondta Ő. A valaki alatt pedig a világot gondolta, ezt az elvetemült, bűnbefogant s bűnökben fetrengő világot, amely nem veszi Őt észre, amelyben egy jól szabott, bár uzsorahitelre vett ruha többet számít, mint Ő . . . Hát ennek a világnak akarta egy kicsit összeroppantani az oldalbordácskáit — egy ugrásra.

Szépen hajókáztak el az évek, pokoli nyugalommal csinálta tovább a gonosz világ kis játékait s ügyet se vetett arra, hogy Ő bosszút lihegve les rá. Ő pedig lesett fatális nyugalommal, várta azt a bizonyos alkalmas pillanatot, mikor egyet ugorhat s összeroppanthat egy-két világbordát. Közbe, közbe kis esetkék is történtek vele, olyan legyintésfélék a pálcázó sorstól, melyek figyelmeztették egyre-másra, a nyomorúságára, mint a rossz diákot. Az egyik gyereke meghalt, a legkisebbik. Épp akit legjobban szeretett. Megfacsargatta ez a szivét és a zsebet. Ott a szegény, drága halott fölött azon kellett törni a lelkét, hogy honnan teremti elő a temetés, mi egymás költségét. Ez a brutális gond rettenetesen fejbeverte, mégse ebbe kábult bele, hanem a temetési költségbe. Mert fizetni kellett.

Egyéb is történt, például megdrágult minden. Nos, de valamelyest hajnalodott. A ranglétrán egyetlen fokkal feljebb álló, aki épp olyan kopott volt, mint Ő, úgy látszott nem sokáig bírja az asztmát, meg a köszvényt, meg az életet. Az ugrást tehát megteheti, csak egyetlen létrafokot, csak egyet. Ez is jobb a semminél, majd onnan már könnyebben megteheti azt a bizonyos bordaropogtató ugrást.

A kopott másik Ő valóban lehullott az aktalétráról, le a semmiségbe. Elenyészett, mint egy lehelet a legvadabb szélorkánban. Ő felvette a legjobb ruháját, rendbeszedte a királyi erdőt és a gondolatait. Jócska alázatosságot rakott a beszédébe s hivatkozva erre, arra, többek közt a nagy családjára is, kért . . . kért, könyörgött irásban és szóval és egy nap arra ébredt fel, hogy fölötte a létrafokon egy simán fésült, kitünő szabásu ruhába öltözött zöld ifju áll. Büszkén, hódítón, mint egy hadisten s rá csak elvétve, ha néz.

Hallott egyet-mást, hogy a zöld ifju így úgy protekcióval . . . persze asszonyok voltak a játékban . . . szóval, mint olyan ifju, akinek a ruhája kitünő szabásu és legújabb divatu . . . mint olyan ifju hágott fel az uborkafára, a zöld Ő.

Ő pedig, a kopott Ő, alul maradt ma, és alul maradt mindig. Szaladtak az évek s fölébe jöttek a jóruhás zöld ifjak. Ő pedig sülyedt, sülyedt lefelé mindjobban. A királyi erdő kopaszra tarlódott, megroggyant, elfakult a lelke is és már még csak ugrani se akart. Semmit se akart. Hanem a múltba el-elkalandozott s ha úgy néhanapján dicsekedni akart, roppant önérzettel mondogatta: mikor én még fiatalember voltam s meg nem kopaszodtam, akkor volt jó világ.

Mondta s talán szentül hitte is, hogy akkor jobb világ volt!

HERCZEG FERENC
LEGUJABB REGÉNYE:
A KIRÁLYNÉ FUTÁRJA.

Halandók, jegyezzétek meg ezt és eszerint taksáljátok az emberi nagyságot, a világot és az életet."

Tizennégy! . . .

Oh, Abdéram fejedelem, — gondoltam, mert hiszen, mondtam már elégszer, kora tavasz volt, — hogy mertél te elégedetlenkedni? Tizennégy nap: tizennégy örökkévalóság . . . Három nap, egy nap, de csak egyetlen egy boldog óra jusson az embernek — s érdemes volt élni, gyönyörü a világ és nagy ember az, aki egy óráig boldog volt!

Gyerünk! Hol árulnak ibolyát?

Huszonnégy Munkácsy-szobor

Nagy a siránkozás, hogy meddő maradt a Munkácsy-szoborra hirdetett pályázat. Mi e munkák láttára a szobrász agyagkupacai közé, a műhelybe képzeljük magunkat, s kérdjük, minő volna ez a pályázat, ha festők számára hirdették volna? Ha tőlük is csak vázlatot, ötletet kértek volna, amelyen aztán oly könnyü demonstrálni, hogy Munkácsy nem egészen ilyen volt. Ha egyszerüen vizum repertum a kép: azt mondják, hogy semmitmondó. Ha izgalmas munka közepette mutatja a mestert: azt mondják, hogy tulzás vagy genre. Ha a kép színre vagy tónusra alapított mű volna, azt mondanák, hogy csupán festmény, de nem Munkácsy jellemzése. Satöbbi. A szobrász tizszer akkora nehézségek elé kerül. Arcképet kell adnia, ez volt a feladat. De ha egyszerü arcképet ad, rámondatik, hogy üres és nincs benne felfogás. Mi több az egyhuszadrész nagyságban készült minta nem mondhatja el még azt sem, hogy a vázlatból olyan szobor válik-e majd, amely híven mutatja Munkácsy képét. Miután ez a lehetőség meg volt vonva a szobrászoktól, két út kinálkozott nékiök s mind a kettőt megjárta szobrászaink egy-egy része. Egy csapatuk mellékholmival vagy kifejező mozdulattal kivánta jellemezni Munkácsyt, tehát túl akart menni az egyszerü személyleíráson. A másik csapat szép és érdekes szobrot akart csinálni, amelynek motivuma Munkácsy.

Legrosszabbul jártak azok, akik Munkácsyt jellemezni akarták. Mert itt temérdek eltérő véleménynyel kerültek szembe. Van, aki Munkácsynak mesébe illő pályafutását tartja a rá nézve legjellemzőbb vonásnak. A szegény asztalos-inasból lett világhirü mester, aki fényben és dicsőségben vetekszik fejedelmekkel, csakugyan megragadó kép. Egyes szobrászaink ezt kapták föl, így például Vas meg Jobbágy. Másvalaki azt vallhatja, hogy tulajdonképpen e mesés élet tragikuma az, ami belemarkol a szivünkbe: készültek tehát oly pályaművek is, amelyek a megroppant, sőt a tébolytói levert hatalmas férfiút mutatják. Mindez csak biográfia — mondhatná egy harmadik. Munkácsy azzal lett örökéletüvé, hogy megteremtette ama világhirü képciklust. Azok a szobrászok, akik ennek a harmadik közbeszólónak szavát fogadták: vagy Krisztus alakjával hozzák őt összeköttetésbe, vagy legalább céloznak erre. Megint valaki azt mondhatja, hogy Munkácsy művészetét az a lázas izgalom, az a szilaj erő jellemzi, amely nemcsak képein tükröződik, hanem rajta is meglátszott munkaközben. Ilyen például a Kallós-Márkusféle mű. Beszéljünk csak Munkácsy tíz jó ösmerőjével: valamennyi más-más oldalról fogja őt jellemezni, valamennyi másmilyennek találja az ő essenciáját. Az pedig világos, hogy ennyiféle jellemvonást nem lehet egy alakba gyúrni. Ha egy mondatban minden szót hangsúlyozunk, annyi, mintha semmit se hangsúlyoznánk.

Mindezzel meg akartuk világítani a szobrászok elé tolult nehézségeket.

Míg a szobrászoknak ez a része szemben találja magát mindazokkal, akiknek nézete szerint Munkácsyt egészen más oldaláról kellett volna felfogni és jellemezni, akadtak olyan szobrászok is, akik Munkácsy biografiájához nem nyúltak: a közönség velük fog legkevésbbé ellenkezni. Telcs, Radnai, Tóth és mások is külső vonatkozások nélkül, point nélkül mutatják be Munkácsyt. Paletta van a kezében, tehát festő. Szobra van, tehát kell, hogy a köztudatban híres férfiúként szerepeljen.

Még mások, akik közt Pásztor Jánost említenők első sorban, egyként mellőzték úgy a lélektani rejtélyeket, amelyekkel a hirlapok Munkácsyt körülvették, mint a mester köznapi életét, hanem tisztán plasztikai értékeket akartak adni. Ez a radikalizmus rokonszenves, mert a legtöbb szabadságot adja. Tiziano is festett arcképeket olyan emberekről, akiket sohasem látott. Valószinüleg nem hasonlítanak, de jó képek.

Ha szobrászati szempontból nézzük a pályamunkákat s az életrajzi, filozofáló, patologiai vagy magyarázgató elenre nem vetünk ügyet, úgy tünik föl nékünk, mintha általában meglehetős hétköznapiság lengné körül ezeket a gipszeket. A huszonnégy munka közt van legalább öt-hat, amely buzgó, de olykor prózai mintázást mutat. Még a jobb művek legtöbbjéből is hiányzik az él. A tetőtől-talpig monoton munkák nem ritkák. Kevés darab tükröz egy világosan elfoglalt álláspontot, kevésen látszik meg egy szilárdan kitűzött plasztikai cél. A jelesre vagy jóra fölmondott lecke szaga nem egy darabról árad. A legfiatalabb gárda gyakran alaposan elhibázott darabjain itt-ott biztató vonások mutatkoznak. Pásztort már kiemeltük, legyen szabad még Moiret művének hátulsó reliefjeire, mint finoman megérzett munkára utalnunk. Vas és Darás egyszerübb és anyagához hívebb, mint a fiatalok ily korban általában.

Nem tudjuk, mi lesz ennek a Munkácsy-szobornak további sorsa. Ha csakugyan egyszerü hasonmásra van szükség, akkor véleményünk szerint az egy-huszad nagyságban készített pályamunkákkal sohasem lehet célt érni. Mert vagy miniatur-szobrokat kapunk, amelyeket nem lehet felnagyítani vagy pedig egyáltalán lehetetlen lesz az egyszerü vázlatról eldönteni, vajjon hasonlítani fog-e meglett szobor korában. Ha azonban ennél több kivántatik, úgy a mostani pályázat alkalmas arra, hogy három-négy szobrász fölszólíttassék a szükebb körü pályázatra.

Lyka Károly

Művészet. Uj Idők 1906. XII. 8.

Kuruc és labanc

Elbeszélés

Irta LÁZÁR ERNŐ

Nyolc vagy kilenc év előtt történt ez a história. A tizenhatosoknál önkénteskedtünk, mindnyájan olyan kicsi bajuszszal, amely már szót sem érdemelt, ellenben őrületesen pengő sarkantyúkkal.

Egy hajnali kilenc órakor becsörtetett hozzám Dani, az Andrásházy huszárja. Levelet hozott gazdájától.

— Kérlek, jőjj hozzám azonnal, különben főbelövöm magamat!

Teringettét, ez elég rövid és tiszta beszéd. Amilyen bolond fiu ez a Miska, meg is teszi, amit mond.

Tíz perc mulva már nála voltam. Andrásházy volt a legidősebb önkéntes-társunk. Gyönyörüen megtermett barna legény. Vagy 24—25 esztendős dalia. A tükör előtt ült és körmeit takarította. Azon a „szót sem érdemlő bajuszán" egy hatalmas bajuszkötő mutatta a nehezen végzett munkát.

Hát ez nem valami tragikus helyzet, de nem is fölösleges előkészület a halál előtt. Az ember sohasem tudja és sohasem is fogja megtudni, hogy micsoda társaságba kerül a másvilágon.

— Ahogy' ti, íróemberek, mondani szoktátok, — szólott a barátom, — a tizenkettedik órában érkeztél.

Én, aki ebben az időben már három, nyomtatásban megjelent tárca és tizennégy darab visszautasított költemény szerzője voltam és aki ebben a pillanatban Andrásházynál a magyar irodalmat képviseltem, büszkén kiegyenesedtem.

— Mi történt?

— Tegnap este vacsora után torkon fogtam az öreget és a pipázóba vonszoltam. Ott egyszerűen kirukkoltam neki a haditervemmel. Ő pedig még egyszerűbben leszamarazott és engem — barátom, engem, a vendégét — hazaküldött azzal a parancscsal: jelentsem az őrmesternek, hogy nem a lovamat hívta meg vacsorára, hanem engemet! És máskor jobban vigyázzanak az istállóra.

A Munkácsy-szoborpályázat: Radnai műve

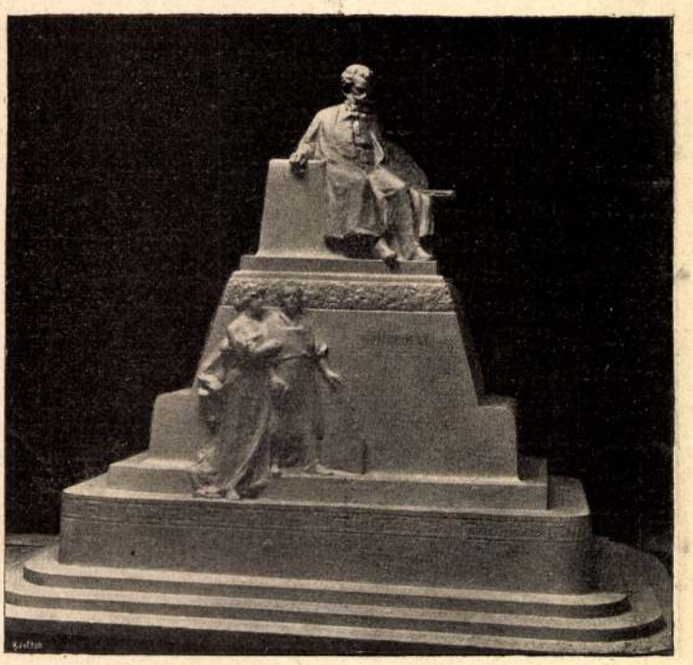

A Munkácsy-szoborpályázat: Vass műve

Szólott és most már kipirult arccal dühöngve járkált szobájában.

Hát ez bizony komoly ügy volt akkor. A dolog úgy állott, hogy Franz von Hohensteinnak, az ezredesünknek, volt egy csoda-szép, kis eladó leánya. Ennek a szőke liliomnak megakadt a szeme Andrásházy Miskán. Hanem ez nem ment ilyen símán, ahogyan én ezt most elbeszélem. Tessék elképzelni, hogy azon a néhány kivételes katonai ünnepnapon, amikor Judit kisasszony kirukkolhatott, micsoda attakot rendezett ellene az egész tisztikar. Mi, afféle kicsi önkéntesek legföllebb egynéhány másodpercig férhettünk a közelébe.

De, szerencsére, nem a vezérkari irodában rendezik a szerelmi ügyeket. Elég az, hogy Miska már vacsorákra is hivatalos volt az ezredesékhez.

Ez a Hohenstein nagyszerü ember volt. Valami előkelő osztrák nemes, aki azonban úgy beszélt magyarul, mint egy siketnéma. Tipikus lovas-ezredes külseje volt. Hatalmas termet; marcona kinézésü, szép katonás arc. Fehér bajusz és legalább még egy félszer olyan hosszu nadrág, mint a lába. Ez a fölösleges szárnyvonal aztán a sarkantyúk fölött hatalmas ráncokban omlott alá. Egyébként nagyon jó lelke volt, de hivatalánál fogva játszotta a goromba ezredest. Műharaggal ordítozott, minden érzés és indulat nélkül, mint ahogy a bosnyák baka elüvölti a „Gewerheraust" a bécsi Hofburg őrsége előtt.

Hát ennek az embernek állott elé Miska vőlegényi szándékával. Annyi bizonyos, hogy nem szerettem volna a bőrében lenni.

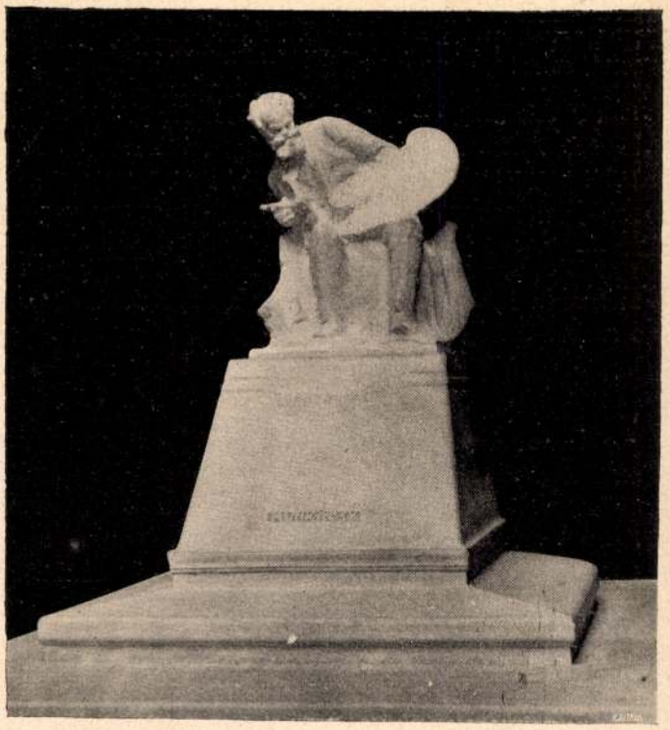

A Munkácsy-szoborpályázat: Kallós és Márkus műve

— Hát aztán mégis miket mondott még? — kérdezősködtem.

Miska piros nadrágjába sülyesztette kezeit és a legapróbb részletekig igyekezett elmesélni a borzasztó ütközet részleteit.

— Azt mondotta nekem, hogy én egy rebellis magyar vagyok. És föl fogom fordítani az országot. Talán még őt is fölakasztatom majd... Aztán egyszerre olvadékonyabb hangon azt kérdezte, hogy erről az őrültségi rohamomról tudnak-e már a szüleim?

— Hát te mit feleltél?

— Mit? Szörnyen meg voltam szeppenve, hát habozni kezdtem: Igen... nem... azaz, hogy... talán...

— Szóval: nem! — ordította az öreg. — Mars ki!

Hát már ezt sehogysem lehet úgy értelmezni, hogy „tessék helyet foglalni". Miskának azonban már kész haditerve volt. Abból állott, hogy én sietve fölpakkolok, elutazom a hegyek közé, Felső-Andrásházára, és beszélni fogok a Miska öregeivel.

Hamarosan szabadságot szereztem s nekivágtam a kék hegyek országának.

II.

Szeptember vége felé járt az idő és a mezőkön hosszu, fehér ökörnyálak lengedeztek. Teleszőtték a letaposott, kopott tarlókat és a harmat csillogó szemfödelet varázsolt a fáradt, didergő avarokra.

A kis falu kétségbeejtően messze esett a világtól. Döcögős hegyiutakon barangoltunk fölfelé, alig-alig találkozva mberekkel. Egy estefelé aztán, hosszu kétnapi utazás után, hirtelen fordulattal bekanyarodtunk egy gyönyörü, kis, eldugott katlanba. A sárguló fák közül messze piroslott a régi kastély bemázolt zsindelyfödele.

Olyan szomoru, olyan bánatos hangulat álmodott ezen a félreeső, csöndes kis világon.

A kőkapu fölött még ott állott büszkén a megrozsdásodott, hatalmas pallos. Alóla fekete agarak rohantak a csengős szekér elé. Egy-két álmos kuvasz is megköszörülte a torkát, de egy tatárfejü magyar gyors egymásutánban feléjük hajított három hatalmas husángot. Erre ismét visszabújtak a kasok alá aludni.

Úgy éreztem magamat, mintha a középkorba sétáltam volna vissza. Páncélos leventék állingáltak a címeres folyosó két oldalán és a hatalmas kőkockák fölött az egyik sarokban ott pislogott a mécses a Megváltó lábai alatt. Elől baktatott a kulcsár, meggörnyedt háttal és kísértetiesen csörömpölő kulcs-csomaggal.

Az ebédlő-házban pedig majdnem sírva fakadtam. A gyönyörü faburkolatu szoba falán végtelen sorban virrasztottak a régen elporladt ősök képei. A szoba közepén, az óriási vascsillár alatt, nehéz, faragott tölgyfa-asztal mellett magas, kipárnázott székben ült egy fehérhaju asszony. Olyan volt, amilyen a Megváltó édesanyja lehetett. Kedves, szelid, jóságos és tiszteletet parancsoló. Fekete selyemruhában olyan volt a homályos teremben, mint egy fejedelemasszony.

Körülötte pedig egy fehérhaju, fürge kis öreg úr tipegett. Nagyot hallott egy kicsit és minden apróságra a gyerekek ragyogó kedélyével jóizűen hahotázott.

A magyar nemes ember előkelő szívességével fogadtak. Aztán megvacsoráztunk és én lefeküdtem anélkül, hogy előhozakodtam volna a dologgal.

Másnap estére már mindhárman összebarátkoztunk. Andrásházy elmagyarázta a falon lógó képek történetét.

— Ezek itt mind egy szálig becsületes magyar emberek. Ezt a fehérgallérost Zsigmond király nyakaztatta le. Ezt a török húzatta karóba. Ez a Martinuzzi-dologért került a hóhér kezébe. Ott a szépapám! Rákóczi mellett gyilkolták meg a labancok. Itt az apám! Elesett a kápolnai csatában. Itt az anyám! Az oláhok ölték meg. Itt a bátyám! Branyiszkónál hullott el a ha-

A Munkácsy-szoborpályázat: Ligeti műve

záért. Itt a nagyobbik fiam, akkor még egyetlen gyermekem! Hatvanhatban ölte meg a német!

Itt már valósággal rikoltozott a kis öreg. Egy magastámlányu széken állott és hosszu pipaszárával szurkált bele a képek felé a levegőbe, mintha mindig egy-egy németet akart volna fölnyársalni.

— Mind kurucok voltak, mind egy szálig kurucok! Az én nevemre nem hallgatott még áruló.

— Mon Dieu, Pepi, — mondotta halkan, meghatottan a fehér asszony, — csöndesedj egy kissé. Az magától értetődik. Van még elég kuruc ebben az országban. Másoknak is vérzett el már elég őse a hazáért.

A szabadság illatát éreztem. Egy darab magyar történelem nézett reám a falakról. Igazán kell valaminek lennie az átöröklésben. Némely ember már azzal a végzettel születik a világra, hogy fel fogják koncolni, vagy fel fogják akasztani egy láthatatlan eszméért, mint az apját, a nagyapját és minden ősét, visszamenőleg századiziglen!

És ha van átöröklés, egy ilyen gyönyörüen terhelt családfa modern hajtásán mindenképpen nyilatkozik meg a századok során megnemesített forradalmi kuruc vér!

Eszembe jutott az én Miska barátom. Amikor barátságosan mulatoztunk valamelyik vendéglőben, éjfél felé ráhajtotta fejét a könyökére és a tárogató mellett olyan nótázást csapott a magyarok keserűségéről, hogy könnye csorgott belé minden teremtett léleknek. Ilyenkor tört ki a magyar föld mélyéből az az örökösen forrongó bánat, az a szilaj fájdalom, amelyből megszületett a Rákóczi-szabadságharc, a zokogó tárogató, a Bocskay-fölkelés, a világtörténelem legnaivabb csodája, a negyvennyolcas szabadságharc és a Kossuth-nóta . . .

A magyar föld hangja szólal meg ilyenkor egy-egy kiválasztott emberén át, az a szomoru és kétségbeejtő bizonyosság, hogy hiába minden, hiába omlik annyi derék magyar vére erre a szomjas anyaföldre hosszu századok óta, nem lesz soká szabad ország ez a haza, szomoru magyarok szomoru hazája . . .

III.

Éppen alkalmas hangulat ez arra, hogy belefogjak a dolgomba. El is mondottam szépen rendre mindent és beleegyezőleg bólingatott mind a két öreg.

— A Miska jó fiu, derék magyar fiu, csak jó magyar leány legyen a felesége, — mondotta a néni.

— Óh, hogyne, — hadartam ijedten, — nagyszerü kis leány, magyar leány . . . az az, hogy nagyszerü magyar menyecske lesz belőle.

— Hogy hívják? — kérdezte az öreg.

— Hogy hívják? . . . Igen . . . Juditnak.

— Juditnak, — bólintgatta a fejedelemasszony, — éppen, mint engemet.

— Nagyszerü, — örvendeztem vidáman, — igazán nagyszerü. Persze, hogy Juditnak . . . Hohenstein Juditnak.

Hogy fölugrott egyszerre mind a két öreg.

— Hohenstein! — ordította Andrásházy, — soha, soha!

A fejedelemasszony mintha megröstelte volna magát az elhamarkodott jelenetért, csöndesen visszaült a helyére, de látható izgalommal ismételgette.

— Sohasem . . . az lehetetlen . . . sohasem egyezem bele . . .

Látván az izgatott hangulatot, a további ostromot másnapra halasztottam. Most gyorsan visszavonultam a szobámba.

IV.

A vasrácsos, gotikus ablak mögött már magasan reszketett a holdvilág, midőn lassan, mintha magától nyílott volna ki, befelé nyikorgott a szobám ajtaja. A fürge kis öreg ember tipegett be rajta.

— Pszt . . . pszt . . . kedves öcsém, bocsánat, bocsánat, hogy ilyenkor zavarlak, de . . . izé . . . aggódom azért a fene kölyökért. Még valami ostobaságot csinál . . .

— Bizony bátyám, Miska halálosan szerelmes a kis Juditba.

Mintha megcsípték volna szegényt, úgy fölszisszent.

— Hát iszen én nem is csinálnék már olyan nagy dolgot belőle, de a feleségem . . .

— Jó magyar leány az, uram-bátyám, nem kell aggódni miatta.

— Hát iszen nem is azért, nem is azért, de . . .

Sokáig hallgattunk együtt, aztán úgy elbúsultunk ott némán, egyedül ketten, messze a világtól.

Azon gondolkoztam, mit csinálhattak itt ketten ezek egy egész életen keresztül . . . És amint úgy hallgattunk, a kis öreg, minha hangosan folytatná tovább gondolatait, zavarosan kezdett fecsegni.

— Az a baj, fiam, hogy mi ismerjük már ezt a fene Hohensteint.

— Micsoda? Iszen nem idevaló ember?

— Tudom, fiam, tudom, de még abból az időből, amikor a fehér vérteseknél volt hadnagy az osztrák ármádiában . . . Mit szólanának hozzá az ebédlő-házban, ha a leányát . . . jaj, fiam, jaj, fiam . . .

Ismét hallgattunk egy keveset.

— Még ez sem volna olyan nagy baj, de hát . . . izé . . . hogy is mondjam . . . a feleségem, amikor én még csak udvarolgattam neki . . . hát . . . nagyon szerelmes volt ám a vértes-hadnagyocskába . . . És a hadnagy úr is ő belé. Annyit sírtak, fiam, ők ketten, hát még aztán én egyedül.

És addig-addig fecsegett, amíg egyszerre kivette a zsebkendőjét és törölgetni kezdte a szemeit.

Aztán egyszerre ismét hátranyikorgott a vaskapcsos ajtó és belibegett rajta a fehér fejedelemasszony.

Megszeppenve néztünk össze mind a hárman. Olyan bájos, olyan poétikus volt ezt a jelenet, mint valami régi, régi gavotte-muzsika.

— Ejnye, ejnye, Pepi, mit keresel itt? . . . És mit fecsegsz itt össze-vissza?

A kis öreg mentegette magát és tovább beszélget-

Talleyrand nem válaszolt és a mosolya kifürkészhetetlen volt, mint valaha. Bonaparte pedig abba hagyta a diktálást és gyors, izgatott lépésekkel kezdett föl és alá járni a teremben.

— Senki sem érti meg, hogy tulajdonképpen miről van szó. Azt hittétek, hogy az egyiptomi kirándulás csak kaland. Mert ostobák és rövidlátók vagytok. Egyiptom számunkra a helyzet kulcsa volt, Keleten el lehetett volna dönteni mindent. Mindent. De ti azt sohasem fogjátok megérteni. Hol hagytam abba, Menneval? Igen, tudom már. Ami a boulognei tábor parti ágyúit illeti . . .

Az ajtó szőnyegfüggönye föllebbent és egy mameluk borzszínű, mozdulatlan arca tekintett be a szobába. Az első konzul nyersen reákiáltott:

— Mit akarsz? Miért zavartok? Nem megmondtam . . .

A mameluk néhány lépést tett közelebb és azután halkan mondott valamit. A szavai azonban irtózatos hatással voltak Bonapartera. Az arca kékesen vörös lett a dühtől, a keze görcsösen szorongatott egy nehéz botot, amelyet fölkapott az asztaltól.

— Ott van nála? Ott van nála! — kérdezte az izgalomtól majdnem fuldokló hangon.

A mameluk bólintott, hogy ott van. Bonaparte erre hirtelenül sarkon fordult és szó nélkül kirohant a szobából. A másik nyomon követte.

A szobában ketten maradtak, Menneval és Talleyrand. Az öreg titkár meg lehetett szokva hasonló jelenetekhez, mert minden nagyobb izgalom nélkül javítgatta a jegyzeteit. Talleyrand azonban elhagyta helyét az ablaknál és néhányszor körülsántikált a szobában.

— Ez történik, ha Jozefin nem vigyáz, — mondotta azután halkan és az előbbi mosoly még mindig ott ült ajka körül. — Tudhatná, hogy az első konzul megfigyelteti, de ő játszik a tűzzel. Fogadni mernék, hogy ismét a szeretett Charles van nála. Mit gondol, Menneval?

Menneval behúzta fejét a válla közé és buzgón tanulmányozta az írásait. Ezzel is akarta jelezni, hogy ő nem gondol semmit.

De Talleyrand nem hagyta abba a beszélgetést.

— Azt meg kell adni, hogy Charles úr csinos fickó. Csinos és buta. Éppen alkalmas játékszernek. De azért Jozefin mégsem okos, hogy fogadja. Fogadni mernék, hogy az első konzul egyszerűen ki fogja dobni és még jó, ha az egyszerű kidobással megelégszik. Ohó, hallja csak Menneval. Azt hiszem már repül is.

Odakünnről lárma, dobogás és durva hangok zaja hallatszott be a szobába. Talleyrand óvatosan kisurrant az ajtón és pár perc mulva éppen olyan nesztelenül surrant ismét vissza a szobába.

— Ahogy mondottam, Menneval. Röpült. Gyönyörű, himzett ingfodrai pedig igen szánalmas állapotban voltak, az első konzul úgy látszik meg is tapogatta egy kicsit. Ostoba fickó. Bonaparte egyszer majd agyonveri, mint a kutyát. De azt hiszem, visszajön. Tegyünk úgy, mintha semmit sem tudnánk.

Csakugyan, a függöny ismét szétnyílt és az első konzul visszatért. Az arca még vörös volt, a szájszegletei remegtek, de azért visszaült az íróasztalához.

— Hol hagytam el? Igen, tudom már. Ami a boulogni tábor parti ágyúit illeti . . .

És tovább diktálta az utasítást. Amikor elkészült vele, a rendes, határozott hangján rendelkezett.

— Azonnal tisztába írni és elküldeni. Egy pillanatnyi késedelemre sincs idő. Siess Menneval és intézd el.

Menneval meghajolt és elhagyta a szobát. Bonaparte egy ideig maga elé révedezett, azután fölugrott és ismét körül kezdett járni a szobában. Talleyrand

Jobbágy Miklós: Pihenő vadász

jelenlétéről jó ideig nem vett tudomást, de azután hirtelenül megállt előtte:

— Mi a véleménye a nőkről, Talleyrand? — kérdezte nyersen.

A sánta miniszter ismét mosolygott.

— Talán mulatságosabb volna, tábornok, ha a nőket kérdezné meg, hogy mi a véleményük rólam.

Bonaparte folytatta sétáját. Vagy nem hallotta a választ, vagy nem ügyelt reá. De pár perc mulva újra kezdte:

— A nők ostobák, Talleyrand. Nemcsak ostobák, hanem érthetetlenek is. A legokosabb nő is ostoba liba, aki nem tudja fölismerni a férfiak értékét. Hitvány, haszontalan piperkőcökkel tölti az idejét, üres szalmabábokkal, fickókkal, akiknek sem izmaik, sem agyvelejük nincsen. A legokosabb nők a leghitványabb szamarakat tűrik és kedveznek nekik. Meg tudja ezt érteni, Talleyrand?

— Meg tudom érteni, — mondotta nyugodtan a másik.

Bonaparte megállt és végignézte.

— Mi az? Hogy mondta? Talán nem értettem jól.

— Jól értett, tábornok. Azt mondottam, hogy meg tudom érteni a nőket, akik a legértékesebb, a legkiválóbb, a legtartalmasabb férfiakat, a hősöket, a félisteneket megcsalják üres, léha fickókkal, szalmabábokkal, piperkőcökkel. Sőt többet mondok. Mennél értékesebb maga a nő is, annál természetesebb ez a fordulat.

— Talleyrand, Ön ostobaságokat beszél.

— A világért sem. Lássa, tábornok, minden ember tulajdonképpen színész, a férfi is az, a nő is. A különbség csak az, hogy a férfiu közönsége aránytalanul nagyobb, mint a nőé. A színésznek pedig közönség kell. És minél jobb színész, annál jobban szomjazza a közönséget. Vegye például önmagát, tábornok. Ön Franciaországnak, sőt az egész világnak játszik. Amit

Kallós Oszkár fényképe

József kir. herceg és családja Munkácsy siremlékének leleplezésén

csinál, arra százezren és százezren rezonálnak. És ennélfogva megbocsáthatja azt, ha közönsége valamelyik tagjának figyelme vagy érdeklődése lanyhul. A

Müllner fényképe

Munkácsy síremléke a Kerepesi temetőben. Felavatták junius 18-án. Telcs Ede műve

többiek érdeklődése bőven kárpótolja azt a kis hiányt. De mit csináljon a nő, az értékes nő, akinek a közönsége mindössze néhány ember, sőt talán csak egy ember. Mit csináljon, amikor látja, hogy ennek az egynek az érdeklődése csökkenni kezd. Hogy a figyelme megoszlik közte és más dolgok, esetleg más színésznők között. A színésznőnek közönségre van szüksége, tábornok és ha a törzsközönség üresen hagyja esténkint a páholyt, nem tapsol és nem küld virágot, hát új közönség után néz.

Bonaparte a kandalló párkányán dobolt.

— Talleyrand, már mondottam egyszer, hogy ön ostobaságokat beszél. De legyen, elfogadom a hasonlatát. Hát nem vet végtelenül szomoru világot egy nőre, ha azt a páholyt, amelyet . . . ejh, amelyet, mondjuk egy igazán kiváló ember hagyott üresen, betölti egy senkivel? Nem megalázó-e reá a tudat, hogy ahol tegnap . . . ejh, mindegy hogy kicsoda, de mindenesetre igazi műértő tapsolt, ott ma egy durvalelkü, bárdolatlan szamár terpeszkedik.

Talleyrand megrázta a fejét.

— A nők nagyon furcsán itélik meg a műértelmet. Azt, aki föltétlenül bámulja őket, aki el van ragadtatva tőlük, aki fentartás nélkül hódol, rendesen különb műértőnek tartják, mint a legelmésebb kritikust. Mit akar, tábornok? Ha például ön foglalkozik egy nővel, legföljebb közönségének egyik tagját tünteti ki azzal, hogy neki külön játszik. De őt azért nem engedi a szinpadra. Neki bámulnia és tapsolnia kell. Elismerem, hogy ön bámulatraméltóan játszik, tábornok. De a legszebb játék sem tudja pótolni az odaadó közönség hódolatát.

— És azt hiszi, hogy a közönségünk minősége nem számit?

— Közönségnél csak a tenyerek minősége számit és minél nagyobb a tenyér, annál jobb a közönség. Amit úgy kell értelmezni, hogy minél jobban bámul és lelkesedik a férfin, annál jobban van megelégedve a nő. Föltétlenül bámulni és fenntartás nélkül lelkesedni pedig rendesen nem az okosak szoktak, hanem az ostobák. Ezért kedvelik oly gyakran az okos nők az ostoba férfiakat.

Az első konzul ismét megkezdte sétáját.

— Nincs igaza, Talleyrand. De különben — mindegy. Elhozta azokat az iratokat, amelyeket kértem?

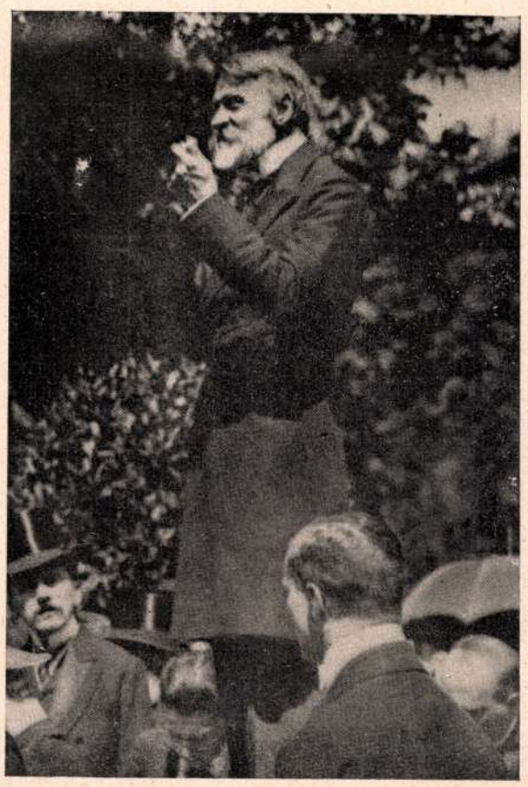

Andrássy Gyula gróf

Labori fényképei
Prohászka Ottokár

A MUNKÁCSY-SIREMLÉK AVATÓ-ÜNNEPÉNEK SZÓNOKAI

Minap szó volt róluk. Tudja, Spanyolországra vonatkozólag . . .

Talleyrand egy nagy, fekete s fénymázas bőrtáskát nyitott föl és iratokat szedett ki belőle. De mialatt szétteregette az okmányokat, még megjegyezte:

— Lássa, tábornok, ez az. Önnek az előbbi téma csak epizód és a nők megérzik, hogy némely férfiu csak epizód-szerepeket ad nekik. És ezt nagyon, de nagyon rossz néven veszik. Egy heroina sem statisztál szívesen.

Bonaparte válaszolni akart valamit. De azután csak intett a kezével és nem szólt semmit. Egy pillanat mulva már feszült figyelemmel tanulmányozta az iratokat.

A magyar Tolsztojnál

Irta Csoór Gáspár

Medárd-napkor véletlenül hazanéztem „víg Eger" városába. Nem hitt senki, nem várt senki, de ha már Rómában vagyok, gondoltam, megnézem a pápát. Nagy bosszúságban találtam Gárdonyi Gézát, aki pedig mióta ismerem, vagy negyven éve, örökké homéroszi nyugalomba öltözötten jár-kel, ül és dolgozik ez örökké mozgó földtekén. Azt hiszem, egymaga ilyen valamennyink között s az írásai is ilyenek: az egész magyar Heliconban csak az ő minden során honol az a páratlan és csodálatos olympusi nyugalom, a nagyíró legritkább ékessége. Meg is kérdezem mindjárt tőle, mi bajod, hiszen neked se nem stájgeroltak, se a gyomrod nem romlott el, hiszen látom az örökké füstölgő tajtékpipádról, hogy ma is jólesik a szűzmagyar. Az utolsó írásaid is mind megannyi fürge dalos stiglinc innen az ózondús szép egri kertedből, ami fölrepült a lapok barázdáiból hozzánk, hogy gyönyörködtessen szegény szomoru pestieket szinpompás csillogásával, eleven meséjével s édes honi szavával. Szóval rendben vagy egészen.

Nem is felelt rá, csak azt mondja:

— Ne bánts, elveszett az első gyerekem.

Megütődve nézek rá: csak nem tán a gazdász?

— Dehogy. Az első novellám. Sehol a nyomára nem akadok.

Könnyebbülten sóhajtottam. Kár, kár, azért is, mondok később, de több is veszett Mohácsnál. Megvan más helyette, ezer. Üljük hát meg a torát more patrio, koccintsunk, oszt' feledjük.

Akkor hozta épp az édesanyja a butélia bort, saját termését az ostorosi hegyről. Még most is édes, pedig harmadéve szűrték. Jó kis vígasztaló borocska hát; hozzá még a tuljadon magáé az embernek, ami tudvalevőleg duplán édes. Koccint is, iszik is jó Gárdonyi Géza, de azért egyre horgasztja a fejét.

— Igaz, — mondja kisvártatva, — van sok egyéb; most ad ki Singer és Wolfner is belőle húsz kötettel; de mikor ez az egy volt az első, a legeslegelső. Már fölkutattam utána a Nemzeti Múzeumot is, ott sincs.

Egyszer csak kiderül a képe s rám néz:

— Igaz bíz' a! Te is egri gyerek vagy. Nem emlékszel az egri *Füllentő*-re?

— Hogyne! Az Iklódy bátyánk vicinális vicclapjára, ami arról volt híres, hogy vicce sohase volt, a szerkesztőjének meg pénze, és bár minden vasárnapra igérte a megjelenését, bizonytalanabbul jelent meg az áprilisi időjárásnál. Egyedül ezzel birt szenzációt kelteni bennünk, gyerekekben is. A találékony egri népszellem aztán elnevezte a szerkesztőjét Kinlódynak, Vavrik Béla törvényszéki elnök meg kinevezte telekkönyvi irnoknak, hogy éhen ne vesszen szegény. Kinlódy redaktor tudniillik. Óh, hogy ezen a Magyarországon már akkor is minden éhenkórász még előbb megpróbálkozott a szerkesztőséggel, mielőtt beállt volna finánemak, vagy fölakasztotta volna magát! — De mi az ördögöt akarsz te azzal a Füllentővel?

— Abban jelent meg az első irodalmi szülöttem, ez az elveszett novella. Azért bosszant, hogy sehol nem

Munkácsy Mihály

találok rá. Tudod, mindenből az első a legkedvesebb. Első szerelem . . . első hosszu szoknya . . . első gyerek. Még a vén bűnöst is az első bűnének a tudata izgatja legjobban egész életében.

Igaz, szent igaz. De hát ha egyszer sehol nincs a Füllentő. Biztosan elmérte a gránicon minden példányát cseresznye, meg meggy alá az egriek híres Kofa Pannája. Ő járt ki még Galiciába is az egri gyümölccsel, meg egri zöldséggel. Oda került a Füllentő minden példánya is.

— De nini, — mondok, — írd meg újra, ha már annyira fáj érte a szíved.

Hanem a megírásból nem lesz semmi, megállapodtunk. Egy az, hogy annak az „első szülött"-nek se a témájára, se a címére nem emlékszik maga Gárdonyi sem, pedig különben e tekintetből akkora a feje, mint az egri káptalan. Más meg, hogy akkor se lenne már az úgyse a régi. A csecsemő édes gagyogását nem tudja utánozni a legnagyobb művész se.

A Füllentőt azért mégse hiába kurrentáltuk. Arra Gárdonyi pontosan emlékezett belőle, hogy 1881-ben jelent meg e különös lap; én meg arra, hogy épp a mai napon, Szent Medárdus napján, rettenetes felhőszakadásban és zivatarban. Mivel pedig a derék Iklódytól az első szám kiadása is herkulesi vállalkozás volt, egész

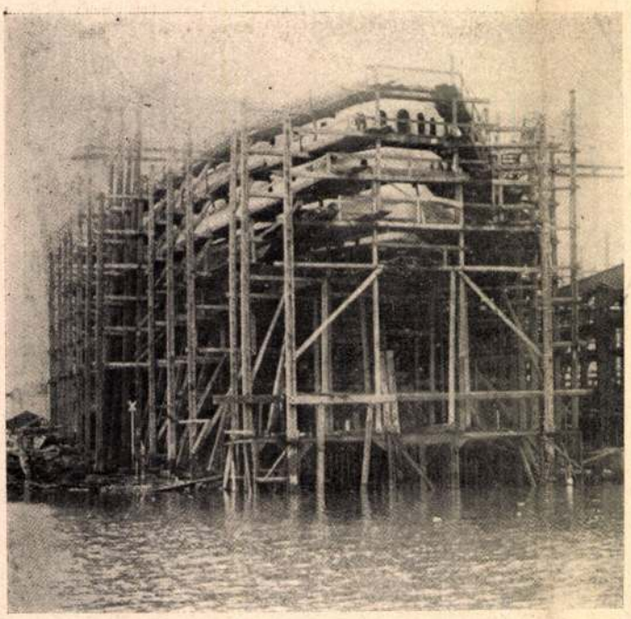

A Viribus Unitis épülőfélben

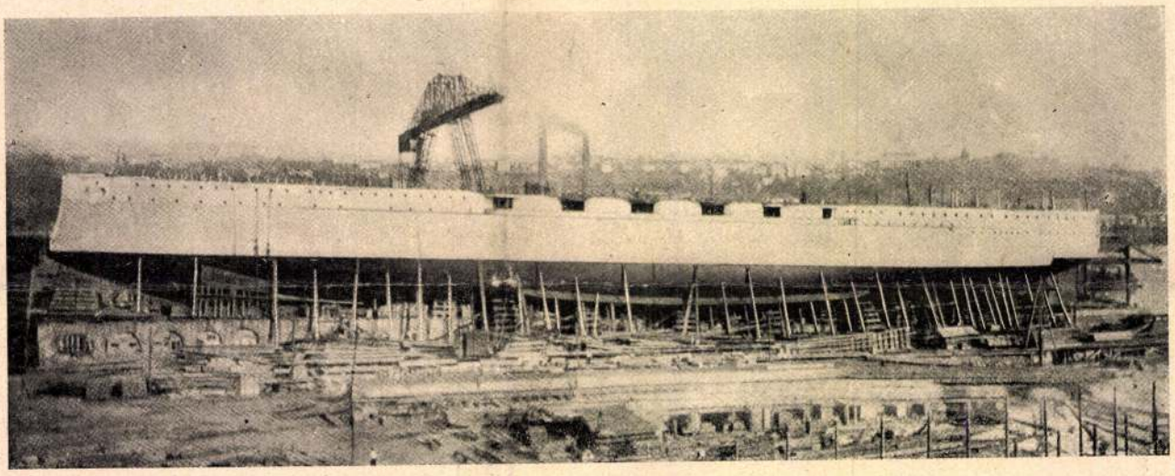

A Viribus Unitis a vizrebocsátás előtt

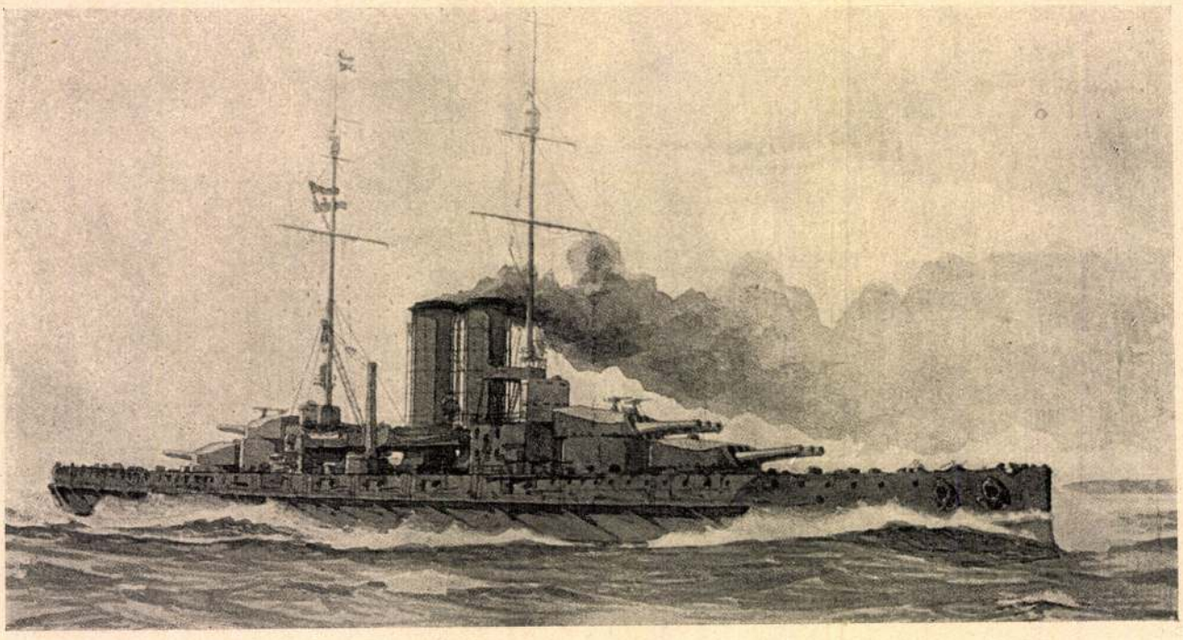

A Viribus Unitis, az osztrák-magyar monarkia első Dreadnoughtja

Új Idők 1911. 39. sz.

Az öreg úr dörmögve sétált föl és alá a szobában és egyszerre csak hirtelen megállott a leánya előtt.

— Nem szereted többet azt az embert?

Nice lesütötte a szemeit. Egy pillanatig habozott és aztán dacosan mondta:

— Nem!

— Jól van, itt maradhatsz. De figyelmeztetlek, hogy nem ismerek többé tréfát. Most négy dingókutya van az udvaromon. Ezeket minden éjjel szabadon bocsájtatom. Ha az az ember még egyszer ide be meri tenni a lábát, ezek menten széjjeltépik!

Nice összerezzent e szavakra.

— Oh, nem mer többé a szemem közé nézni az a nyomorult.

— És te nem szököl utána?

— Én?!

Annyi elkeseredett gúny, megvetés, büszkeség sivított ki ez egyetlen szóból, hogy sir Tom egészen megnyugodott.

— Menj a leánykori szobádba, — szólt gyöngéd hangon. Aztán kisietett a szobából. Röstelkedett, hogy annyira ellágyult.

IV.

Két héttel később az öreg sir Tom Powder a farmban egy kis tasmániai négerleánnyal találkozott. Nem emlékezett reá, hogy valaha az ő farmjában dolgozott volna.

Faggatni kezdte, hogy mi járatban van? Hova való?

A kis buta leány nem sokat értett a tettetéshez. Hamar megvallotta az igazat.

Levelet hozott a Hampshire-farmból és átadta a ladynek.

— Miféle ladynek?

— Lady Hotnak.

— Úgy! És viszel választ magaddal?

— Igen.

— Mutasd!

A kis néger leány egy pillanatig habozott, de aztán odaadta a kis összehajtott papirost.

És sir Tom ráismert a leánya írására.

„Ugy-e most esküdözöl, most fogadkozol! Jól van. Még egyszer megbocsátok. De nem a te kedvedért, hanem azért a kis jószágért, aki jönni fog. De hát most már hasztalan minden. Az apám Árgus-szemekkel és négy dingóval őriztet. Ezek széttépnének téged is, engem is. Látod, milyen szerencsétlenségbe döntöttél mind a kettőnket!"

Sir Tom visszaadta a levelet a néger leánynak és elküldte.

Nagyokat szuszogva járt a farmban. Most volt csak igazán megakadva! Mitevő legyen? Ezek — mi tagadás benne? — szeretik egymást. Az a Benjamin, az a bojtár-igazgató mégis csak ördöngős egy legény! És mit is tehetne ő most már a leányával? Mikor az a kis jószág is jönni fog!

Az ő durcálkodásával nem sokat lendíthet a leánya boldogságán.

Másnap már leste a néger-postát.

Jött a kis tasmániai fekete leány. Sir Tom elvette a levelet. A bojtár-igazgató levelét.

„Nem tudok várni, nem tudok várni. Fölgyújtom az egész farmot, a négy dingóval együtt, ha mielőbb a keblemre nem szoríthatlak."

— Ahá, pedzi már! — gondolta magában az öreg Tom és várta a leánya válaszát.

Félóra mulva azt is hozta a néger-posta.

„Én sem birom ki tovább, Béni, én sem birom tovább. Az éjjel jöjj értem. Lesz, ahogy lesz. Én megszököm. Én megszököm, ha tízezer dingó vicsorgatja is rám a fogát. De most legalább négy bárányt hozz magaddal a fenevadaknak!"

Az öreg visszaadta a néger leánynak a levelet. Aztán megelégedetten dörmögte magában:

— Csak ezt akartam tudni!

V.

Este sir Tom Powder kiadta a parancsolatot a dingókat etető szolgának, hogy az éjszaka a kutyák láncon maradjanak. Ki ne merje őket szabadítani.

És reggelre Nice nem volt többé az ő leányszobájában.

Boldogan élvezte a kibékülés mámoros pillanatait férjével, a birka-igazgatóval, azzal az ördöngős Hot Benjaminnal.

A Powder-farm udvarán pedig másnap reggel vigan ugrándozott négy fehér kis bárányka.

Munkácsy első szerelme,

kaszinói dísztagsága

A legszebb nagyanya — már az életküzdelembe belépő unokái vannak, — egy csodálatosan megfinomult asszonyi lélek, csaknem félszázados emlék rejtett borongósságával ül velem szemben a kerti eperfa alatt.

A legszebb, legszomorúbb — fájóbb emlékeit hallgatom: az első szerelmét, amely mindnyájunké, közös, de az övé . . . Az ő első szerelme, az egyetlen, legigazabb szerelme volt, a másiknak is — Munkácsy Mihálynak . . .

Talán, ha ezt az állhatatos, szerelmesét mindenáron bírni akaró, nyugtalankodó, de alapjában komoly lelkületü ifjut nem Munkácsy Mihálynak hívják, ez a hófehérségében is izzó szerelem a külvilágnak épp oly észrevétlenül játszódott volna le a szerelmesek kis világának miliőjében, mint minden fiatal pár szerelme . . .

De tisztán emberi vonatkozásokban — a Munkácsy-név szuggesztiója nélkül is volt valami csodálatosan nagy, mélyről jövő szépsége ennek a szerelemnek . . .

*

1866 nyarán ismerte meg Törökbálinton Munkácsy Mihály a ragyogó szépségü Rottmayer Izabellát, az ottani orvos leányát. Rokonaihoz vetődött ki a fiatal piktor s úgy ösmerkedett meg az akkor tizenhétesztendős Izabellával.

Ami az ösmeretség után következett, szinte tipusosan beleilleszkedik a reménytelen szerelmek gyötrelmes lelki kálváriájába. Munkácsy halálosan beleszeret a leányba, akinek a szíve szintén lángot fog a fiatal piktor iránt. Érzelmeikkel, egymásrataláltságukkal már a jövő boldogságát is tisztán látják, de közbelép a szigoru, az élet rideg józanságait mérlegelő apa s mindenáron azon van, hogy a fiatalokat eltávolítsa egymástól. Ugyan milyen jövő várhat egy fiatal teremtésre egy ilyen semmi ember oldalán, akinek örülnie kell, ha magának van mit enni!

Egy napon a fiatal piktor azzal a kijelentéssel áll elő, hogy lefesti Izabellát. Az apa nem jó szemmel nézi ezt az ajánlatot s amikor Munkácsy megkezdi a portrét, úgy körülveszik őket hozzátartozóik — az apa titkos utasítására, — hogy egy bizalmas, meleg szó is alig eshetik közöttük. A kép bizony lassan halad — van esze a Miskának, hogy nem siet vele! Hisz' ezek

Uj Idők 1911. 41.

Munkácsy első szerelme

a leggyönyörübb órák, amikor a művész szemén át gyönyörködhetik a szerelmes férfi szeme az előtte ülő imádottjában! O maga igazgatja, rendezi azokat a dúsan omló hajfürtöket, egy-egy szál virágot tűz bele — így szebb lesz a kép: szól a fürkésző, örködő tekintetekhez . . .

A kép elkészül s a fiatalok szive még jobban összeforr. De hiába minden. Az apa hajthatatlan s valósággal kinézi a fiatal piktort házukból . . .

— Szegény, mennyi megalázást kellett elszenvednie! — s egy sóhaj száll vissza a multba. Amikor megkéri a leány kezét, a legridegebben elutasítják. Hiába minden igéret, könyörgés.

— Nekem szólnom sem volt szabad; meg sem kérdezett az apám. Szegény anyám kérlelő szavai is kárba vesztek! . . . — mondja az asszony.

Közben Munkácsy, sebzett szívvel, külföldre utazik.

— Egy egész ládára való levelet irogatott . . . Mennyi esdő, kérő könyörgés . . . keserü szemrehányás volt ezekben a levelekben. Egy sem maradt meg belőlük . . . Amikor férjhez mentem, minden levelét elégette az anyám! . . .

Amikor Munkácsyt rövid idő mulva ismét visszahozza szerelme, újból előáll kérésével.

— Olyan szép lakásom van Düsseldorfban, hogy a legúribb leány is ellakhat benne . . . — mondja az apámnak.

— Dachstübchen! Dachstübchen! — jól emlékszem, csak ennyit válaszolt rá az apám.

Mintha a legszebb romantikából izzana ki az az epizód, amelyben utóljára találkoznak egymással. Abban állapodnak meg, hogy megszöknek. O majd, amikor mindenki alszik, nesztelenül a ház elé lopózik, egyet füttyent. A leány meggyujtja a gyertyát, jeléül, hogy elkészült a szökésre, azután ismét elfujja s a sötétben csöndesen kiszökik . . .

Minden úgy is történt . . . Már a gyertya is kilobbant . . . Még egy türelmetlen fütty . . . azután halk, tovasuhanó léptek.

— És én nem mertem kimenni . . . Befelé fordultam s keservesen zokogtam . . . Életem legrettenetesebb perceit éltem át! . . . Azután nem láttuk egymást soha . . . Egyszer egy csomagot kapok Párisból . . . Kis miniatür, csontból faragott vonat volt benne. Semmi írás . . . De megértettem . . . Még mindig várt rám . . .

És amikor a nagy halottat eltemették, a koszoruözön között, amely sírját elborította, egy szerény kis nefelejts-koszoru húzódott meg . . .

*

A törökbálintiak, akik között sok jóbarátja volt Munkácsynak, egyizben kedves módon adtak kifejezést Munkácsy Mihály iránt való szeretetüknek.

1894-ben kaszinót alapitottak s a multakra való tekintettel, megkérték Munkácsyt, fogadná el a kaszinói dísztagságot.

Munkácsy — legszebb ifjukori emlékei fűzték oda — szivesen elfogadta a megtisztelést. Koritsansky Gyula tanácsoshoz, a kaszinó egyik alapitójához ezeket irta Budapestről:

Igen tisztelt Barátom!

Bocsáss meg, hogy csak most felelek megtisztelő leveledre, de még eddig nem volt egy szabad percem, melyben megköszönhettem volna a megtiszteltetést, melyben a törökbálinti tekintetes Kaszinó részesített.

Köszönettel veszem a megemlékezést és midőn kérlek, hazafiui üdvözletemet a tekintetes Kaszinónak kifejezni, maradok régi, igaz barátod

Munkácsy

*

Mint egy pirosra festett, nagy kerék bukik alá a nap a hegyek mögött . . . Elhallgatunk mind a ketten. Gondolataimat visszaröpitem e negyvenöt év emlékeire . . . Előttem ál! egy klasszikus szépségü lány, amilyeneket Reynolds és Gainsborough festettek az angol nagyuri világ szépségeiről s azon a „talán" szón akad meg a gondolatom.

Mi lett volna! . . .

Amikor elbúcsúzom, önkéntelenül egy kérdés tolakszik a számra:

— És azóta? . . .

— Azóta! . . . Azóta! . . . Sohsem tudom elfelejteni . . . — halkan, lassan mondja a szavakat. Csak a szavak mögött rezeg az élet legnagyobb szomorúságának fájdalma — a lemondásé.

Azután megindulok a poros, egyhangu országúton . . .

Iván Ede

Új honfoglalás

Lelkesen hívja föl egy kitünő publicistánk a magyarságot egy új honfoglalásra. Figyelemmel olvassuk kötetét*, sokat tanultunk belőle, sok reményt is keltett bennünk. A szerző az optimisták fajtájából való, akiknek lelkét nem nyügzik le szabadröptü tervezésében a kételyek, amelyek minden cselekvés kerékkötői. Ő látja az új Magyarországot, megrajzolja részletes képét, elénk tartja s fölhív minket: rajta, csináljátok meg. Rábel László, a mi szerzőnk, azonban nem az utópisták felekezetéből való. Higgadt, pozitiv mérlegelésre s nem álmadozásra berendezett koponya. Nem épit légvárakat. Annyira nem, hogy az ő új honfoglalásának

* A vármegyék multja és jövő hivatása. Jogtörténeti és politikai tanulmány. Irta Rábel László. Sopron, 1911. Ára 8 korona.

történetében oly annyira emlékezetes, kiváló emberismerettel, élczczel és elegancziával irt levelek hű képet nyujtanak az akkori bártfai fürdői életről.

A benne található művelődéstörténeti adatoknál fogva klasszikusnak mondható műnek legalább részben való megismerhetése czéljából Dessewffy könyvéből egyet-mást idézünk:

«Ha a bártfai vizek Hellászban buzgottanak volna, feltalálásukat valami vagy hihető, vagy mulattattó, vagy tanuságos mese dicsőitené... ha azonban nem a régi hellének lelték is fel ezen orvosló vizeket, mindazonáltal az a közvélekedés, hogy... vászonnal, gyolcscsal kereskedő görögök hozták légyen legelsőbben is divatba a bártfai borkútat.

Szeretném felszámitani, mennyi pénzt hoz, indit közforgásba a bártfai fürdő, abból mennyi jő be a szomszéd külföldről honunkba, mennyi kerekedik magából a hazából, hogy itten forogjon, oszoljon és elágazása által mindeneket körülbelül egynehány mérföldnyire feléleszszen; de nem kedvelem a habozó felszámításokat.

A bártfai fürdőket mindennemű, korú, rangú, tehetségű emberek járják. A körül lakó pórnép élelmének nagy segedelmére, sorsa javitására vannak a sok, részint időtöltés, részszerint és egészségök visszaszerzése végett ide gyülekezők. Május elejétől augusztus végéig mindenünnen összetódulnak messzi földről és külső országokból is sok beteg vagy mulatni szerető pénzes emberek...

A szomszéd lengyelek szeretik jelesebben e tájékot. A lengyelek későbben, azaz julius közepe felé érkeznek, a mikor a magyarok nagyrészt már elhagyják e bájoló vidéket. Jobbadára csak egymásközt szeretnek társalkodni, nem igen keveredenek össze a magyarokkal úgy, mint azelőtt. Az itt megjelenő lengyelek ezelőtt vigabbak, fényüzőbbek voltak.

Mély nemzeti lélek különbözteti és diszesiti e vitéz nemzetet. Legfinomabb nevelésű dámáik nem beszélnek majd soha is más nyelven egymással, mint lengyelül... Be gyakran láttam én őket csodálkozni, hogy főbbrangú hölgyeink közül sokan született nyelvükön nem tudnak szólani.

Az élet módja, rendje, a mulatságok, a fürdőhely egész szine és tekintete, szintúgy, mint minden egyéb, más volt itt 20 esztendő előtt és más mostanában... Hajdanában társzekérrel jött ide minden vendég; most a szomszéd falukból és városból csoportosan hordanak a hajadonok és menyecskék tejfelt, stb. epret, virágokat... nem mezitlábuak most már... ékesebb most minden rajtok, a mi a szemnek ki van téve... drágább most a rózsa, a tejfel, a szamócza, de olcsóbb a csók, azonban veszedelmesebb...

Vásárhely lőn a bártfai fürdő. Bécsből, Pestről, Tirolból, Csehországból gyűlnek ide a kézmivesek, kereskedők, sőt művészek hijával sincs e fürdőhely...

Mihelyt érkezik valaki, muzsikások veszik körül szállását és szerencsés elfogadót fúnak... az elmenőnek szintúgy marsot harsogtatnak az útra... Azonban az eljövetel és elmenetel között is nem nyugodalmas minden éjszaka. Némely pajkos leventéink legénykedésből egész éjszakánként lármás muzsikával csavarognak körül s úgy dorbézolnak a csendességre alkotott nyári éjszakákon, mintha csak magok élnének az egész fürdőben, s mintha senki sem jött volna ide gyógyulást keresni a nyugalom kebelébe... De gondoljátok meg, eleven kedves barátim, hogy nem mind boldogok, a kik ide gyűlnek, hogy talán ti sem lesztek mindenkor oly víg kedvűek, és hogy nektek is jól fog valaha eshetni az álom balzsama.

Négy és öt között délután a viszonos látogatások kezdődnek. A külső országi fürdőkben az tetszett nekem leginkább, hogy a vendégek nem alkalmatlankodnak egymásnak... de itt se hoszsza, se vége a látogatásoknak s az azokkal járó idővesztegetéseknek, mintha az idő pénz volna, melyet vissza lehet szerezni, minekutána elfogyott és mintha a bevett terhelősködések formái annyi betegek közé, ide a természet kebelébe beillenének...»

A fürdő történetéből még a következő érdekes adatokat jegyezhetjük föl: 1821-ben I. Sándor orosz czár látogatta meg e fürdőhelyet a laibachi kongresszusról való hazatértében. 1834-ben épült a még jelenleg is látható városi régi fürdőház, 34 fürdőszobával.

Az 1848—48-iki háborus idők Bártfa fürdő kies völgyébe is szerencsétlenséget és pusztitást hoztak. A lengyel és magyar szabadságharcz következményei siettették a gyógyhely hanyatlását, és a mit a háború pusztitásai megkiméltek, azt több, egymásután következő tüzesetek pusztitották el. Az azelőtt annyira virágzó fürdőhelyre szomorú idő következett. A fürdő-élet megszünt, a játékot eltiltották. A magasrangú körök csendesen birtokaikon tartózkodva, elmaradtak Bártfafürdőről, melyről még a környék is, egyes gyógyulást kereső betegeket kivéve, megfeledkezni látszott.

1852-ig Bártfa város maga kezelte a teljesen tönkre ment fürdőhelyet. 1859-től 1866-ig a gyógyhelyet egy, több környékbeli földbirtokosokból álló társaság, névleg: Dessewffy, Bánó Miklós, Kornis-Kloch báró, nyolcz évre bérbe vette. A romokat összevásárolván és jó izléssel czélszerűen felépitvén, új életet adtak a fürdőnek. Ezen időben igen örvendetes lendületet vett már ismét a fürdő.

1868-ban egy részvénytársaság alakult, mely a fürdőt hosszú időtartamra kibérelvén, annak átalakitását és tökéletesitését tűzte ki czélul. A kitünő szellemi vezetés daczára, a kellő anyagi eszközök hiányában a társaság a kitüzött czélt nem tudván elérni, a fürdő 1873-ban ismét a város házi kezelésébe vétetett át.

Ezentúl Bártfa fürdő fölött szerencsésebb csillagzat ragyogott, minthogy a tulajdonos város előljárósága és képviselő-testülete a fürdő értékének helyes felfogásában a fürdő emelésére minden lehetőt elkövetett. Különösen a 80-as évek végétől kezdve folytonos tervszerű, habár a város szerény anyagi helyzetéhez mérten csak kisebb mérvű emelkedés volt észlelhető. A fürdőközönség érdeklődése is ezen évek alatt épült számos, kisebb-nagyobb magán lakház keletkezésében nyilvánult. A fürdő tervszerű fejlesztésében határozott lépés tétetett 1890-ben. A gyógykutak az ivógyógymód, a viztöltés és a fürdők készitésére nézve teljesen átalakittattak. A gyógykutakat mélyitették és a legujabb mód szerint erős tükörüveglemezzel és zárható vasfödéllel látták el. A gyógykutak szép czementmunkából készült ivócsarnokokkal s stilszerű, szép pavillonokkal láttattak el, melyek közül a 16 méter magasságú nagy kupolás tetőzetű «főforrás» feletti nagyszabású pavillon különösen kitűnik. A fürdő rohamos emelkedését nagyon elősegitette az eperjes-bártfai helyi érdekű vasút kiépitése, mely 1893-ban adatott át a forgalomnak. A fürdőt csinos park környezi, melyben a fürdő alsó végétől egyfelől az alsó fürdőház mellett a templomtérre, másfelől a villamos szivattyú-telephez, azon túl a viztöltő épülethez és innen az ásványviz-forrásokhoz, és igy tovább a fürdő felső végeig sétálhatni. Itt látjuk az impozáns új Deák-szállót 65 kényelmes berendezésű szobával, vízvezetékkel, villamos világitással, melynek épitése által a lakásszükséglet egyelőre fedeztetett, mihez e nyáron már két nagy palotaszerű, 70—70 lakszobával, és két kisebb lakház 18, illetve 12 szobával járul. A régi, a sétatér mentén és az alsó szálló közelében fekvő, újonnan átalakitott fürdőházakon kivül egy szép, bármely gyógyhelynek diszére szolgáló új fürdőépület is építtetett, a «Deák-szálló» közvetetlen szomszédságában. Az erdőben fekvő, magas víztoronynyal ellátott, szép falazott épületben elhelyezett vízgyógyintézet is új alkotás. Egyéb számos szépészeti és kényelmi kellékek teremtésén kivül a fürdőtelep egészségügyének emelését czélzó intézmények egész sora létesült.

TE TÉPTED SZÉT.

Te tépted szét a rózsalánczot,
Te tépted szét, nem én, nem én, —
Ne engem érjen vádolásod
A bánat éje éjjelén.

Mert lesz egy percz, lesz bizonyára,
Hogy érző szived fájni fog:
Jelenben üdvöt nem találva,
A mult után kél sóhajod.

Eléd tünik a mult viránya,
Feléd mosolyg a sok virág,
S egy régi érzés szent varázsa
Szivedre hinti himporát.

S zokogni, sirni fogsz utánam,
Vezeklőn verve kebledet:
Hej, csak egy perczre birjam, lássam...
De szived hasztalan eped.

Hitvány parány a föld szülötte,
Oh mondd tehát: két kis parány
Hogy is kerüljön ujra össze,
Ha elnyelé egy óczeán?!

Beszkid István.

A SZTRÁJK.

Munkácsy Mihály új festménye.

A párisi Salon május havában megnyilt kiállításának egyik feltünő darabja *Munkácsy* új képe «*A sztrájk*».

A mester folytonosan dolgozik. Ha egy-egy nagyobb művét bevégzi, utána úgy pihen, hogy kisebb képeket fest, arczképet, tájképet, egy-egy jellemzetes alakot, vagy pedig vázlatot készit. Még az alkotás munkája közben is úgy tart szünetet, hogy másik vászon elé ül. De mindig elfoglalja magát s palettájára rá nem szárad a festék.

Gyakran egyidejüleg dolgozik valamely nagyobb művön, s ugyanakkor készit tervet, vázlatot másik nagy képhez, és fest közbe kisebb képet is.

A múlt év végén s ez év elején szintén többfelé foglalkoztatta hatalmas erejét. Csaknem egyszerre festette Krisztust a keresztfán a gr. Andrássy Gyula terebesi sirkápolnája számára, a «Sztrájk»-ot, és bele kezdett az «Ecce homo» képbe, mely a Krisztus-képek sorozatát egészíti ki.

A sztrájkhoz a benyomást tavaly kapta meg, mrkor Luxemburgban, kolbachi birtokán időzöttt. Francziaország felső része, aztán Belgium a munkásvilágnak legnyughatatlanabb része. A luxemburgi kis fejedelemség közbe esik. Ezt a földet is ép úgy átjárja az izgalom, a zaj. Itt látta a mester a nyüzsgő és követelő munkások daczos, ingerült és fenyegető csoportjait, a tőke és gyárosok ellen szervezkedő zubbonyos és köténves seregnek portyázóit.

Munkácsy kezdet óta nagy előszeretettel figyelte az élet szomorú küzdelmeit, a szegény emberek sorsát, az élet sötét árnyékait, melyeknek homályában bűn, kétségbeesés születik. A szegénységtől, a mindennapi élet viaskodásaitól meghatva festé meg első nagy képét, mely hirét egyszerre megállapitotta Németországban, Francziaországban: a «Siralomház»-at, melynek megható és tragikus központja a család. Ennek a fentartója ül a siralomházban, lánczokba verve, halálra itélve. Előtte felesége, kis lánya, s körülte a kiváncsi tömeg. Az «Éjjeli csendzavarók» a munkáslegények tivornyájának tanulsága, a mint először jönnek összeütközésbe a törvénynyel és szuronyok közt kisérik be őket, utczai nép bámészkodásának kitéve. Aztán még több kisebb ily fajta kép kerül ki ecsetje alól. «A férj hazaérkezése», kit korhely czimborája vezet haza hajnalban nyomorú padlásszobás lakásába, elhagyott, inséges családjához: ujra a szegénység és nyomor egy sötét jelenete. Vidámabb a felfogásban, a szinekben a «Zálogház», hol a munkás szerszámát, a gavallér óráját, a czifra dáma ékszerét teszi pénzzé, de a lényege és tanulsága ugyanaz: az élet sanyarúsága.

«*A sztrájk*» a legégetőbb szocziális kérdést is beilleszti ebbe a sorozatba, az élet kínos

A DEÁK-SZÁLLODA.

kálvária-útjának megrázó eseményei közé. Kimetsz az életből, napjaink történetéből egy jelenetet, a munkások forrongásából. Nem a sztrájkok zűrzavarát, emésztő és pusztító hatását festi, hanem az embereket, az izgatott, a lázadozó embereket; úgy szólva a sztrájk lélektanát, a munkások tipusait, egy készülő nagy esemény elemeit, melyek szemünk előtt alakulnak át, kezdenek forrongani. A fellegek gyülekezése a viharhoz. Több mint negyven alak együtt, lármázva, kiabálva, ittasan nehány vagy komor töprengésben. Vészjósló minden. Nem tanácskoznak, hanem az izgatás parázsa égeti mindeniket.

Egy korcsma sötét belseje a színhely. A dohányfüsttel, a sokaság saját gőzének párájával megtelt levegőbe csak a másik szobából átlátszó ablak világít homályosan. Az ivószobában minden hely el van foglalva, még a nyitott ajtóban is állanak. Hallani akarják, hogy mit mond a szónok, a ki eljött erre a munkástanyára. Föláll az asztalra, onnan beszél, onnan sorolja föl a munkások sérelmeit, onnan izgat. Igazi népszónok ez az ember, a ki jól érti a maga tenni valóját. Alakja kiválasztott a sok közül, s egyesiti magában a népvezérek karakterét. Csakugyan a munkások közül való, ott nőtte ki magát. Mozdulata szenvedélyes, féktelen; arczán szilaj düh. Szinte hallani lehet harsogó szavát, melynek értelmét ökölbe szorított jobbja, izgatottan kinyitott balja oly világossá teszi. Az asztal körül, poharak mellett ül a hálás hallgatóság egy része, figyel, vagy heves kézmozdulatokkal helyesel. A hátrább levők székekre álltak föl. Az egyik — leghátul — tenyerét illeszti füléhez, hogy egyetlen szót se veszítsen el. A másik kézfölemeléssel és rikoltva helyesel. Mozog ez az egész tömeg, kiáltoz, kezével hadonáz. A kik nyugodtaknak látszanak, azok is el vannak telve a szónok izgató szavaival. Hallgatnak, mert igazat adnak neki.

Az előtér alakjai mesteriek. Fiatal, koros emberek, kiken különbözőképen nyilvánúl a hatás. Két fiatal munkás összeölelkezve áll a szónok előtt és szabadon maradt kezöket rázva lármásan hirdetik, milyen igazságokat hallani most. Egy munkás féloldalt dőlve egy szék karjára támaszkodik. Ő már kidőlt a hálás hallgatóság soraiból; kapaczitálta az ital. Egy kötényes munkás még gondolkodva áll ott, de mellette terem társa, és külön magyarázatot tart neki, hogy minden úgy van, a mint a szónok beszéli, nincs más teendő, mint a sztrájk. Ez is olyan jó munkás-alak, a szájasok fajtájából; ellentéte a gondolkodó, becsületes munkásnak, ki a következményekre gondol.

A kép jobboldalának sarkában, egészen az előtérben egy családias csoport ragadja meg a figyelmünket. Az asztalnak dőlve ül ott egy munkás, leszögzett tekintettel. Ő is hallgatja a harsány beszédet, de gondolkozik a következményekről. A közeli ajtón belépett a felesége; karján egy kis gyermek, vele jött kis leánya is, a ki oda áll az apa elé s bámészan nézi az embereket. Az asszony megfogja ura karját: gyere haza. Az ember tovább töpreng.

Ez a csoport mintha régi ismerősünk volna Munkácsy egyéb képeiről. Ez az ember, daczosan elgondolkozva, mintha a siralomházi főalak feldúlt lelkét rejtené magában; ez az asszony a kis gyermekkel, és az a kis-lány is, háttal fordulva felénk, mindenik Munkácsy egy-egy kedvelt alakja, kik a sivár tömeg közé melegséget, ártatlanságot hoznak, s ebbe a korcsmai levegőbe is juttatnak a családi tüzhely fényéből egy sugárt, melyet meg kell óvni, hogy ne pusztuljon el minden; melyet elolthat a sztrájk és hideg hamuval borítja el az egész tüzhelyt.

A tömegek is Munkácsy kedvelt elemei. Szivesen vezeti elő őket, lelkesülve, vagy felizgatva, mindig az emberi hév és szenvedély indulataiban.

Munkácsy legújabb festményéről a franczia lapok is nagy elismeréssel nyilatkoznak. *Yriarte*, a «Figaro» munkatársa, így ír róla:

«A «Sztrájk» czimű kép Munkácsy Mihálytól olyan természetes, mintha a művész az életben látta volna a jelenetet Roubaix, vagy Luxemburg, vagy egy Francziaország és Belgium közti határhelység valamely korcsmájában. A sztrájkolók, vagy jobban mondva, a más napi sztrájkhoz készülők, zsufoltan hemzsegnek egy ilyen korcsmában, hol néha maga a korcsmáros foglalja el a gyülésezésben az elnöki széket. A szomszéd városból oda érkezett egy munkásvezető, azok egyike, a kik maguk nem dolgoznak s azt tartják fő feladatuknak, hogy másokat akadályozzanak a munkában; czélja az, hogy fölizgassa a munkások lelkét, megzavarja eszöket és sztrájkolásra bújtogassa őket. A szónok, hogy a tömeg fölött kiemelkedhessék, az asztalra állt föl s ott szájaskodik a rettenetes tőke ellen. Némelyek sóvárogva hallgatják, helyeslik tap-

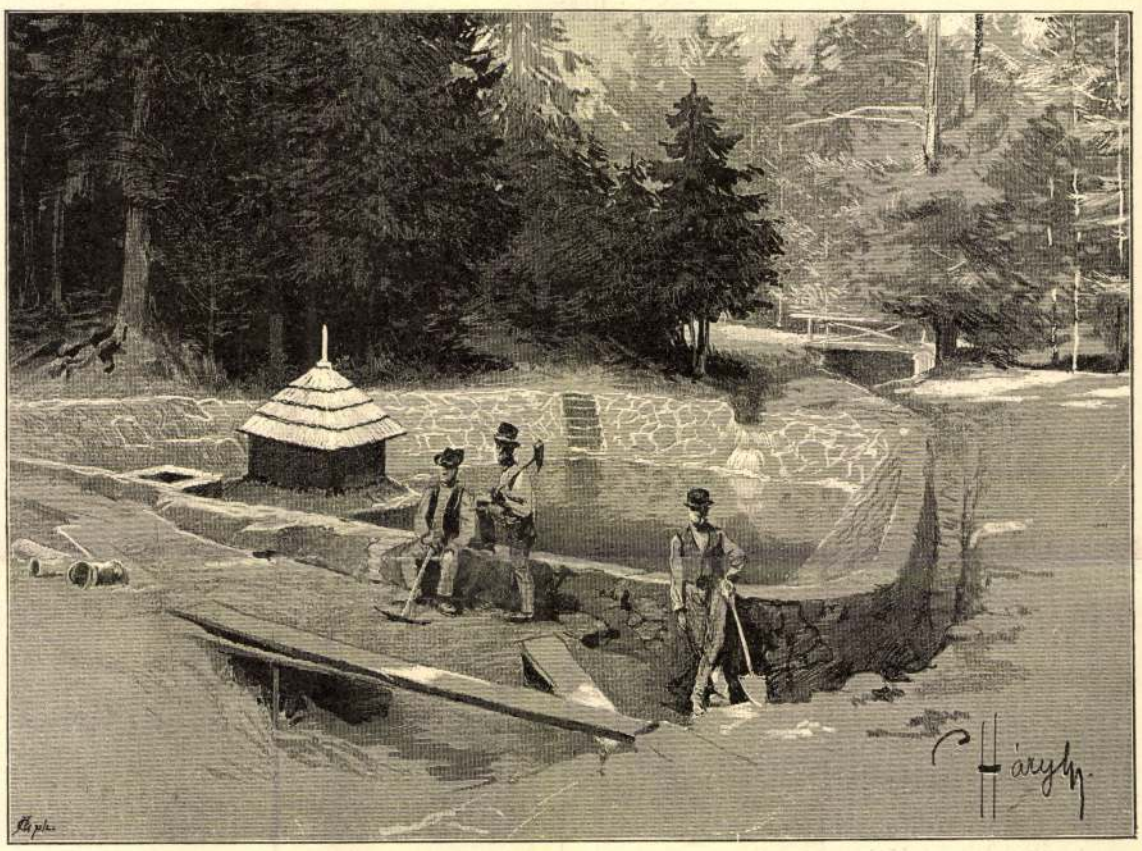

ÉDES-VIZ GYÜJTŐ MEDENCZE. Háry Gyula rajza.

Divald Károly fényképe után. AZ ÚJ FÜRDŐHÁZ.

KÉPEK BÁRTFA FÜRDŐBŐL.

solják a szavait; mások, a határozatlanabbak, tünődnek, hogy nem lesznek-e áldozataivá a veszedelmes tanácsoknak most is, mint már annak előtte. Az asszonyok férjökhez sietnek és magukkal viszik gyermekeiket is, hogy a korcsma elhagyására birják az apákat. A különböző érzelmek szépen és szabatosan vannak visszatükröztetve azok arczain, a kik hallgatják a szónokot s minden jelenlevő arczáról le lehet olvasni a lelkén uralkodó gondolatot. Az egyik nem kételkedik többé s meggyőzni igyekszik szomszédjait is; a másik nincs meggyőződve s fontolgatja magában az ellenszegülésből származható veszedelmet; egy másik részegen hadonáz, rá sem hallgat többé a szónokra és kiabál, míg az előtérben egy czimbora eltörődve a fáradalomtól, vagy elkábítva a bortól, mélyen alszik. Ez a kép, mely a munkáskamarák (syndicatusok) égető kérdésével és a napnak háromszor nyolcz órára osztásával foglalkozik, megállítja a látogató közönséget és igazi hatást tesz.»

ERDEI RÉSZLET. Háry Gyula rajza.

WÜRTTEMBERGEK MAGYARORSZÁGON.

Az idén két királyi látogatás éri hazai fürdőinket; egyik Erzsébet királynéé, ki Bártfát tiszteli meg jelenlétével, a másiknak Pöstyén volt színhelye, honnan Paulina württembergi királylány két heti időzés után most indult vissza hazájába, a legszebb emlékeket vive magával.

Monarkhiánkban, de magában Magyarországon is jól ismert név a Württembergeké; osztrák és magyar rokonságuk elég kiterjedt. A közös hadsereg soraiban legendák szólnak a Magyarországon is hosszabb időn át állomásozott volt lembergi főhadparancsnok, Württemberg Vilmos herczeg csodálatos szivósságáról és kalandjairól. Ő a monarkhia legviharvertebb katonája, a kiről közmondásszerüleg szokták emlegetni, hogy jóformán egyetlen csontja sem ép. Egyik lábát már 49-ben amputálni akarták Novaránál, de nem hagyta s meg is gyógyult. Majd egy fején kapott seb őszítette meg időnek előtte. Olaszországban egy kocsi gázolta el egyszer s ejtett rajta sulyos csonttörést. De azért még volt ereje végig harczolni a boszniai hadjáratot, sőt elment Amerikába is, hogy a secessionista háború terepviszonyait a helyszinén tanulmányozza.

Mindezen viszontagságok daczára az agg táborszernagy ma is a legkedélyesebb, legegészségesebb humoru tagja a hadseregnek, különösen ha társalgását tarka élményei előadásával kezdi füszerezni, melyek közt különösen jóizű egy ifjúkori szereplése, mint — hegedűművésznek. Gyermekéveiben ugyanis az agg herczeg nem igen kifejlődött zenei hallással dicsekedhetett. Ennek daczára konokul ragaszkodott ahhoz, hogy az intézetnek, melybe járt, évzáró vizsgáján közreműködjék a zenekarban. Hiába volt minden rábeszélés és ellenvetés, a kis herczeg nem tágított s el volt határozva, hogy kiveszi részét a dicsőségből. És csakugyan, mikor kezdődött az előadás, mintha semmi sem történt volna, beállít, felnyitja hegedütokját, álla alá támasztja hangszerét s várja a megadandó jelt. De az első vonórántásra látja, hogy a hegedű néma marad, hiába erőlködik, egy hangot sem tud belőle kicsalni. Társai titokban előre beszappanozták vonóját, hogy elfojtsák a fenyegető gixert. A herczeg megfogadta a leczkét és soha sem nyult többé hangszerhez, hátat fordított az epedő kantilenáknak s ezentúl csak az ágyúk zenéjének hallgatására adta magát.

Még otthonosabb volt nálunk a Gráczban meghalt Württemberg Sándor herczeg, kinek magyar nejéről, Rhédey Klaudináról sokat irtak annak idején a lapok. A herczeg a márczius előtti idők pesti társaságának népszerü és ismert alakja volt. Többször megfordult Budán József nádor udvaránál, kinek felesége az ő nővére volt. Legbensőbb barátjául is magyar mágnást választott, Török Miklós grófot, a hires bécsi szinésznő, Buska Johanna férjét, kivel az akkori német szinház páholyában s más nyilvános helyeken gyakran lehetett látni gavalléros alakját, melyet erősen napbarnította arcza s késő vénségeig feketén megőrzött bajusza tett még jellegzetesebbé.

Nemes és emelkedett szellemü húgáról, Mária Dorotheáról tudjuk, hogy a nádor három felesége közül ő volt az, a ki a legközelebb engedte magához férkőzni a magyar nép szivét. A mellett egyike volt kora legmüveltebb nőinek, ki a bibliát is eredeti nyelven olvasta. S hogy férjét mily szeretettel övezte, tanuja, hogy mikor egyszer a nádor betegen feküdt, tizennyolcz napig le sem vetkőzve virrasztott ágya mellett. Jó

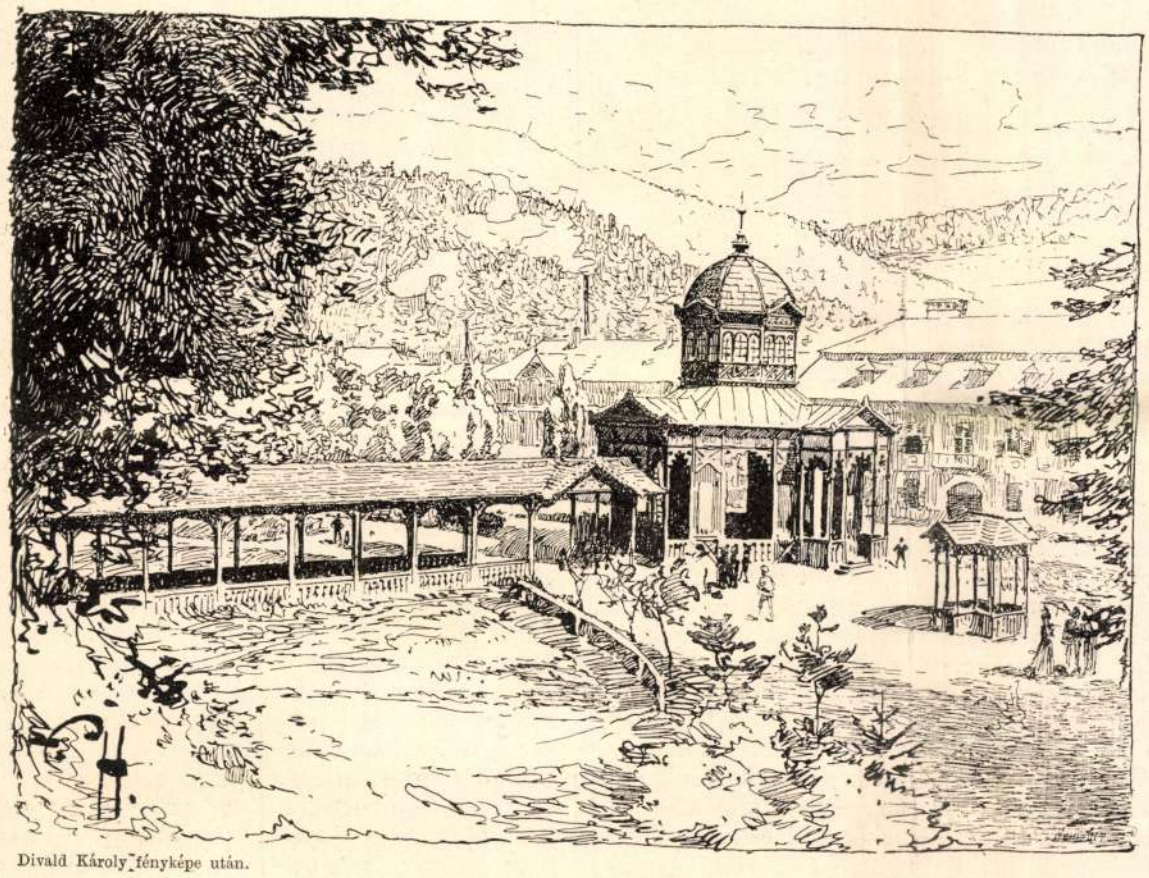

Divald Károly fényképe után.

A FŐFORRÁS ÉS FÖDÖTT SÉTÁNY.

A KÁROLY-FORRÁS. Háry Gyula rajza.

KÉPEK BÁRTFA FÜRDŐBŐL.

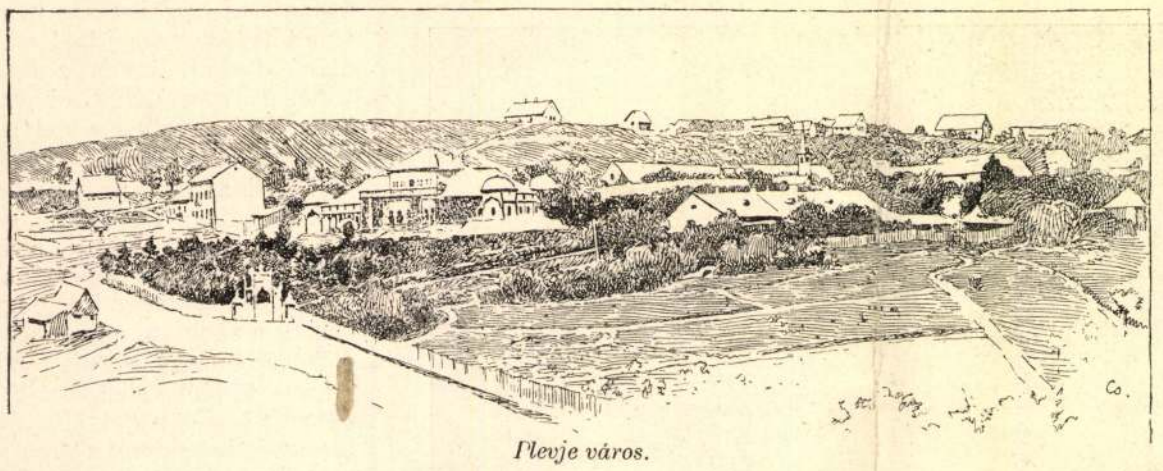

Plevje város.

lelke sugalta azt a cselekedetét is, hogy egy budapesti lelkészt, ki a szent háromság titka feletti töprengésében megőrült, saját költségén küldött külföldre gyógyitani.

Benső, mély vallásossága semmit sem kicsinyelt, a mi az istenfélő buzgóság gyarapítására szolgálhatott. Egyszer egy Gül-Baba sirjához zarándokló arabot hivatott magához s ugy lelkére beszélt, hogy az arab még hazájába visszatérve is megemlékezett róla s több palaczk valódi rózsaolajat küldött a herczegasszonynak. Budát rendkivül szerette s legfőbb vágya volt, hogy itt, szeretett magyarjai közt halhasson meg.

De volt még egy Württemberg, a ki közel állott hozzánk, nemcsak atyafisága, hanem lelke legbensőbb érzelmei, költői hajlamai egész világa révén. A negyvenes évek melancholikus költője, a magyar pusztai élet és a magyar tenger, a Balaton ékes szavú dalnoka ez — Württemberg Sándor. Az eszményi szép és daliás férfi, kakastollas zöld vadászkalapjával, a mint karcsú arab lován magányos éjeken át kalandozott a keszthelyi partok holdfényes tájain, magyar nejének, Festetich Ilona grófnőnek családi birtokán s ki legszebb verseit S. Sándor álnév alatt irta, — a magyar faj temperamentumának sok vonását egyesitette magában: a határtalan szabadságszeretetet, melyért a bécsi czenzura a könyveit indexre is tétette, az ábrándozó melancholiát, melyben családi bajain kivül szünetlen fejszaggatásának is része volt.

«Darázsfészek van fejemben» — mondogatta sokszor környezetének s legbizalmasabb baráti körben is nem egyszer borult hirtelen felhő kedélyére, a mikor ismét egy vállát megveregető baráti kéz vigasztalása elég volt ahhoz, hogy csapongó szilajságig hangolja.

Festetich grófnőtől négy gyermeke született, kiknek szerető atyjuk volt. Ezek közül Eberhard jeles tánczkompozitőr, a ki 67-ben egy koronázási indulót szerzett.

Költői tűz által fölemésztett életének rohamos múlását fájdalmas lemondással látta közeledni. Hetekig feküdt kertjének rózsabokrai közt, melyek betegszobájának üvegajtajáig vezettek, a hol csak egy szerető irgalmas nővér ápoló keze s hű Nero kutyája voltak életének utolsó vigasztalói. Oldala mellett egy nyitott zongora, melyből néha-néha a tüzes zalai nóták egy-egy akkordját csalta ki reszkető keze — igy hervadt el lassan a negyvenes évek e romantikus alakja s finom arisztokratikus költője, Lenau barátja.

Sejtelmes lelke előre megálmodta halálát, mikor egyszer álmában egy gyönyörű góth templomban látta magát, melynek magas tornyára felkapaszkodva, tetején egy másik megfordított tornyot vett észre. Azon is fel akart kapaszkodni teljes erőből, hogy fel egész az égbe jusson. De a mikor csúcsot ért és körültekintett, borzalommal látta, hogy apái sírboltjában van, hol ősei feküsznek.

Regényes hajlamaira nézve különben jellemző, a mi halála előtt teljes 20 évvel érte. Akkoriban Württemberg Sándor a wildbadi fürdőben keresett gyógyulást egy vadászaton átlőtt tenyerére. Véletlenül a fürdés közben elvesztette gyűrűjét, melyet anyja ajándékozott neki s mindig magával hordott. Hiába kerestette mindenütt, a gyűrű sohasem került meg többé. A babonás köznép azt kezdte suttogni, hogy a gyűrűt a forrás tündére ragadta el, hogy magához kösse és magának eljegyezze az ábrándos költőt, a kit nemsokára el fog vinni a halálba. Maga Württemberg Sándor is hitt ebben s szomoru előérzettel beszélt közelgő haláláról, mely azonban csak 20 év után jött el érte, hogy beváltsa a villi fenyegetését.

Rokoni gyöngéd emlékek is üdvözölték tehát a württembergi királykisasszonyt azon a magyar földön, melyen nem egy Württemberg élt át szép napokat, s melyhez való vonzalmát a beteg királylánynak a magyar nemzet lovagias rokonszenve jutalmazta, melylyel ittléte alatt környezte vendégét. *V.*

A LÉPÉSEK HOSSZA A KATONÁKNÁL.

Mióta Moltke tábornagy azon mondata, mely szerint a hadsereg ereje a katonák lábaiban rejlik, az utolsó 1870—71-iki nagy háborúban teljesen igazolódott, az európai hadseregek gyalog-ezredeiknél a lépések számára és hoszszára különös gondot fordítanak.

Az *orosz* gyalogkatona perczenként 112—116 lépést tesz. A lépés hoszsza 71 czentiméter.

A *német* katona 114, nyolczvan centiméter hosszú lépést, az *osztrák-magyar* gyalogos pedig 115, hetvenöt centiméter hosszú lépést tesz. A *francziák* 120, hetvenöt centiméter hosszú lépésben menetelnek a gyalog vadászok kivételével, kik perczenként 128 lépést tesznek. Hasonló ütemben menetelnek az *olasz* katonák a bersaglierik kivételével, kiktől perczenként 140, nyolczvanhat centiméter hosszú lépést követelnek, mely ütem azonban inkább csak diszmeneteknél fordulván elő, hosszabb ideig nem folytatható.

Tényleg az orosz gyalogkatonától perczenként 79 métert, az osztrák-magyartól 85 métert, a francziától és olasztól 90 métert, a német katonától pedig 9 métert kivánnak meg.

Ámde a franczia seregben történt megfigyelésekből kitünt, hogy oly esetekben, mikor a lépés hoszsza a test hoszszával helyes arányba nem hozatik, a lábak fokozatos elgyengülése következik be s igy a katona rövid idő mulva képtelenné válik a menetelésre. Helyes aránynak pedig azt tekintik, ha a lépés hoszsza az egész test hoszszának három heted részén túl nem terjed. Az erre vonatkozó változások megfigyelése jelenleg teljes komolysággal foglalkoztatja a franczia fővezényletet.

KATONÁINK PLEVJÉBEN.

A nagyobbára a főváros és Pestmegye fiaiból álló 32-es számú és Mária Terézia királynő nevét viselő gyalogezredünkről kivánunk megemlékezni, melynek három, teljes hadi létszámban levő zászlóalja mintegy 1600 főből álló legénységgel, a budai 14-ik műszaki zászlóalj egyik szakaszával, stb. két év óta van lenn helyőrségen Plevjében. Olvasóinkat bizonyára érdekelni fogja, hogy milyen ott a katonaélet, a messze távolban, honnét a bakák unalmokban sűrűn küldik az ingyenes leveleket, ezzel a czimirással: «K. u. k. Feldpost, laut Regiments-Commando-Befehl portofrei.» Az érdekes baka-leveleket itthon szivesen olvassák; legtöbb ezzel a melancholikusan hangzó kelettel küldi levelét: «Törökország gödrös határából». Ez a határ alkalmasint azért tetszik derék bakáink előtt olyan nagyon gödrösnek, — mert mint a levelekben panaszolják — nekik kell csinálniok szabad óráikban az útakat, követ törni és elkaparni a sarat. Ez bizony nem olyan kellemetes, mint egy páros séta a Városligetben, mert Plevjében most is más a katonák regulája, mint itt a fővárosban, a mennyiben ott legalább formailag ugyanolyan, mint háború idején. Őrállásra mindég töltött Mannlicherrel mennek, s ha vizért messzebb küldik le a völgybe a bakát, szuronyos fedezet kiséri a pléh kantát. Mégis mikor őszszel visszatérnek tapasztalatokkal gazdagon szülőföldjükre, változatos életmódjukat büszkén — sokszor megtoldva — mondják el a hozzájuk tartozóknak.

Boszniának és Herczegovinának művelődési haladásáról sokat olvasunk a napilapokban. Szerajevó útczáin egymás után tünnek el a régi rozoga törökös épületek, míg helyükön újabb európai bérházak emelkednek, miáltal a rendetlen útczák folyvást szépülnek, s a város emelésére ez idén már villamos vasútat és világitást is rendeztetett be a kormány.

A megszállott tartományokon kivül van nekünk egy érdekes katonai területünk Boszniától délre, a Lim folyó és Montenegró között is, a melyről sokan csak azt tudják, hogy ezt monarkhiánk hadserege az 1878-iki berlini kongresszus értelmében szállotta meg. Erre a területre 1879 szeptember havában minden fegyveres összeütközés nélkül vonúltak be csapataink és parancsnokság állomásoz ott. A kerület neve katonailag sandzsák Novibazár, mely a hason nevü pasalik alá tartozik, melynek éjszaki részét képezi *Plevje*. Itt tölti el a mi házi ezredünk a hosszú három évet *Thour* ezredes parancsnoksága alatt, ki Dessovič tábornokkal együtt valóságos atyja nemcsak katonáinknak, hanem az odavaló lakosságnak is; kik nem rég saját költségükön iskolát állitottak fel, az elhalt katonák sirjára pedig sirkövet emeltettek.

Ezen a közös területen, melyet a török császári hadsereg több zászlóaljával együttesen tart megszállva monarkhiánk, a mi részünkről *Dessovič* vezérőrnagy, a török részről *Szulejman* pasa a fő emberek Plevjében, kik mind a ketten úgy saját katonai alárendeltjeik, mint a lakosság tiszteletét megnyerték, a mi pedig nem kis dolog volt, mivel a mi katonaságunk szokásai csodálatosan elütnek az ottani töröklakosság és katonaság szokásaitól. *Dessovič* dandárparancsnok a katonaságon kivül fönhatósággal bir ott a monarkhiából oda települt összes polgári személyek fölött, mely tekintetben és a török pasával, Szulejmannal, való közlekedés közben Para konzul (hivatalosan a polgári komiszárius) viszi a közvetitést. A török katonasággal a mieink a legbékésebb egyetértésben élnek úgy Plevjében, mint a szomszédos Prjepoljében. Érdekes, hogy egymással oly keverék nyelven beszélnek, a melyben van magyar, német, török, franczia szó, alapja azonban a szerb nyelv. Ezt a vegyes nyelvet úgy a mieink, mint a török tisztek hamar megtanulták.

A király születésnapján s más ünnepélyes alkalmakkor a török tisztek s a müveltebb török hivatalnokok a pasa vezetése alatt a mi tisztjeink vendégei, s hasonlókép a mieink is hivatalosak a törökök vallási és katonai ünnepeire, a milyenek a szultán trónra léptének évfordulója, a bajrám-ünnepek, stb. A családos dandárparancsnok vendégszerető háza a társas összejövetelek rendes helye, a hol azután a török vendégek és a pasa kedveért franczia nyelven foly a társalgás. Magyar szót az ezred tisztjein és a legénység magyar részén kivül a generális úr családjánál is folytonosan lehet hallani. Sok Magyarországból betelepült kereskedő van ott, a kik magyarúl beszélnek, de már a benszülöttek közül is sokan megtanulták nyelvünket a magyar csapatokkal való hosszas érintkezés alatt, igy a kantinosok és a katonai szállitók.

Plevje vidékének szépitésére sokat tesz az, hogy a legnagyobb részt kietlen köves vidékeken a katonai őrállomások környékére a katonák földet hordtak, fákat ültettek s kerteket rendeztek be; a kellemességen kivül egy igen praktikus hasznát is biztositotta a gondos dandárparancsnok az éveken át folytatott munkának, a mennyiben az ő rendeletére zöldséges kerteket rendeztek be, s igy lehetségessé lett, hogy a legénység a terményekből fölhasználásával olcsó és egészséges vacsorában részesül, a mit bizony a budapesti kaszárnyaudvarokon nem lehet elérni. Említésre méltó, hogy annyi virginiázó és feketekávézó bakát sem lehet a fővárosban látni, mint itt, Novibazárban, a hol a katonák feleáron kapják a dohányt és virginiát, s 2—3 krajczárért egy csésze illatos törökkávét ihatnak. A legénység zsoldját aranyban, tehát 20 száza-

lóról, azaz, hogy a magas udvari körökben perhorreskált ezen kifejezés helyett szabatosabbal éljünk «lova elbukott», mert a mint Rónaynak utóbb körülményesen megmagyarázták, nem a lovas szokott bukni, hanem a ló.

De míg királynénk ő felségét ez a sajnálatos eset nem tartotta még egyelőre vissza ismert bravouros lovaglásaitól s az előbb leirt eset után alig két héttel is már újra nyugodtan lovagolva látta Rónay, addig az udvarnál annyira kedvelt és népszerű külügyminisztert ez idő óta maga a királyné tartotta nem egyszer visszsza, hogy a gödöllői parforcevadászatokon részt vegyen. A királyasszony azonban ezután sem kímélte magát, paripája a legveszedelmesebb pályákon szélgyorsan iramlott, csak olyankor tartotta vissza lovát, ha a lovaglásnál díj volt kitűzve. Ilyenkor az utolsó akadálynál mindig szándékosan hátramaradt, nehogy az általa kitűzött jutalmat is ő nyerje meg.

Régi kedvencz sportjával most már a felséges asszony is szakított. Anyai fájdalmával és emlékeivel elvonulva járja a magános gyalogutakat, a természet magasztos szépségében keresve és találva vigasztalást. Talán a magyar hazának az a szerény, de kies zugja, melyet ez idén nyári üdülőhelyéül választott, ha nem vetekszik is sok külföldi fényes és zajos fürdőhelylyel, testet-lelket üdítő balzsamával kellemessé fogja varázsolni a magyar királynénak ott töltendő napjait.

V.

GYERMEKÉT OKTATÓ ANYA.

Részlet Munkácsy Mihálynak az Enke alapító oklevelére készített rajzából.

A REJTÉLYES UTITÁRS.

Orosz történet.

Néhány héttel a szent-pétervári szomorú kimenetelű merénylet után, a rendőrmester valamennyi idegen kereskedelmi ügynöknek tudtára adta, hogy szivesen venné, de maguknak is jobb lenne, ha 5—6 hétre a birodalmi fővárost elhagynák, mely idő alatt a nagyfokú izgalom véget érne. Ezen parancsszámba menő kívánságnak megfelelendő, harmadnapra fiatal nőmmel a Varsó-Berlin felé induló gyorsvonatra ültem. A várótermek majdnem kizárólag idegen utasokkal voltak telve, kik jóformán szintén mind külföldre, leginkább pedig Németországba igyekeztek.

Oroszországban a vasutak berendezése az egyetlen intézmény, mely ellen még a legkényesebb utas sem tehet kifogást. Mihelyt a pénztáraknál észrevették, hogy a legtöbb utas a Berlinbe induló közvetlen kocsikat fogja igénybe venni, a már készen álló vonathoz hamarjában még tizenkét első és másod osztályu kocsit csatoltak, úgy, hogy mindenki kényelmesen elfért, sőt négy vagy öt tagból álló családoknak elkülönített kocsiosztályok is jutottak.

Az első osztályu váróteremben nőm mellett egy mély gyászba öltözött fiatal hölgy ült. Mialatt az étteremben egy pohár cognacot ittam, a két hölgy beszélgetett; visszatérve, nagy ámulatomra azt vettem észre, hogy az imént még fekete felöltőt és ruhát viselt idegen hölgyön most világos színű ruha és felöltő van. A második csengetés után az idegen hölgy nőm karjába kapaszkodván, vele együtt a perronra ment, hova természetesen utánok nyomúltam. Az első osztályu kocsik kezelésével foglalkozó kalauzok egyike azt látva, hogy hárman együtt keresünk helyet, számunkra csakugyan egy kis elkülönített osztályt nyitott ki, melyben különben négy-öt személy is elfért volna. Az orosz csendőrség az útasok útleveleit rendesen a vasuti kocsikban szedi el, mikor aztán a vonaton levő rendőrtiszt az okmányokat tüzetesen átkutatja. Magától értetődik, hogy az útlevelek visszaadásáig a vonatot senki el nem hagyhatja. Ez okból az utasoknak majdnem egy félórával a vonat elindulása előtt kell a kocsikban elhelyezkedniök.

Mielőtt a csendőrök osztályunkba léptek, az idegen hölgy a vonat étkező-kocsijába ment, hogy — mint mondá — nehány narancsot vehessen, miért is útlevelét senki sem kérte, én pedig önkéntelenül elhallgattam, hogy a kocsiban még egy harmadik személy is foglalt helyet. Közvetlenül a vonat elindulása után az idegen hölgy szintén visszatért a kocsiba és nevetve mondta, hogy a csendőrök útlevelét nem vették el.

— Hátha majd a határon észre veszik? — kérdém a hölgyet.

— Ezt alig hiszem; az oroszok oly buták; meg aztán a láttamozatlan útlevelet legfeljebb a porosz rendőr vehetné zokon, kinek azonban eszében sincsen, hogy ilyesmivel törődjék.

Utóbb a két hölgy divatról és egyéb női szakmába vágó tárgyak elemezésébe bocsájtkozván, nekem sem maradt egyéb hátra, mint az ilyenkor egyedüli unalom- és gondüző eszközhöz: az olvasáshoz és szivarozáshoz fordulni. Majd pedig ebbe is beleúnván, a két hölgy beszélgetésébe vegyültem. Eleinte közömbös tárgyak, utóbb pedig a szentpétervári események kerültek szóba. Az idegen hölgy eleinte úgy tett, mintha az egész esetről csak a lapok útján értesült volna, de utóbb fölemlítette, hogy a házat, melyben Szent-Pétervárott lakott, a rendőrség a merényletet követő éjszakán szintén átkutatta, a mint ez különben a város legtöbb házaiban megtörtént.

— Szerencsémre, vagy inkább véletlenül, — mondá az idegen hölgy, szivarkára gyujtva, — azon éjjel egy ismerős családnál voltam, hol az estét gondosan lefüggönyözött ablakok mögött, vigan csevegve töltöttük el. Reggel haza érve, azt tapasztaltam, hogy a rendőrség lakásomban mindent átkutatott, sőt még a konyha mozaik alapzatát is felszaggatta. Leveleket vagy kéziratokat soha sem tartogatok, sőt még a postán érkezett levelezőlapot is elolvasás után rögtön a levélhordó szemeláttára összetépem. Ennélfogva nehány franczia és német regényen kivül nálam sem nyomtatott, sem pedig irt papirost nem találhattak. Figyelmüket még egy fűszerszámla sem kerülte el, sőt imádságos könyvem tábláját is felvágták. A mint utóbb megtudtam, a kellemetlen és szerencsémre elkerült éjjeli látogatást annak köszönhetem, hogy a szerencsétlen Perovskája Zsófia nehány évvel előbb szintén abban a házban lakott, még pedig oly időben, midőn Szent-Pétervárt csak hirből ismertem. Elgondolhatja uram, hogy szivesen fordítok hátat oly országnak, melyben az ember hasonló veszélyes kellemetlenségeknek van kitéve. Eszem ágában sincsen, hogy egyhamar Oroszországba visszatérjek, és egyelőre Berlinben akarok letelepedni. Tudja uram, mi művészek különben is gyorsan cserélünk fészket.

— Ön tehát? —

— Vautier Margit zongoraművész, — veté közbe a hölgy mosolyogva, — hazám Genf és a nagy világ...

Varsóban a vonat egy álló óráig pihenvén, a tovább utazók rendesen a fényesen kivilágított éttermekbe vonulnak, a ki pedig nehány perczre a városba akar menni, ezt csak a felügyelő rendőrtiszt tudtával teheti, kitől e czélra külön nyomtatott igazolványt kap, mely nélkül a város utczáin folyton czirkáló katonai őrjáratok a jámbor útast rögtön elcsipnék. Eszem ágában sem lévén, hogy Varsót ily körülmények közt még csak futólag is megnézhessem, azon gyönyörködtem, mint kisérik vizsga szemeikkel a titkos rendőrök az étteremben ülő embereket. Ezen alkalommal valószinűleg valakit kereshettek, mert egy-egy útast három rendőr is végig nézett, mintha arról akartak volna meggyőződni. hogy az illető még sem az, kit tulajdonképen keresnek. Részemről azzal vetettem véget a kellemetlen állapotnak, hogy útlevelemet elővéve ezt a körülöttem ólálkodó rendőrök egyikének az orra alá toltam. «Én és családom», tevém hozzá a hölgyekre mutatva, mire a rendőr udvariasan köszöntve odább állott, mindazonáltal figyelmemet nem kerülte el azon különös pillantás, melyet a rendőr a nőm mellett ülő idegen hölgyre vetett. Midőn a kocsiban ismét elhelyezkedtünk, a tett megfigyelést a hölgyekkel is közöltem.

— Meglehet, — jegyzé meg az idegen hölgy, — hogy a jámbornak szeme rajtam akadt meg, mint volt szent-pétervári lakoson, egyébiránt semmi közöm hozzá.

A lengyel, illetőleg orosz határszélen a kocsi

mas hidfőire támaszkodik. Külsőleg rendkivül csinos és merész. Még szebb azonban a *levensaui hid*, melynek ivnyilása (165 méter) a legnagyobb egész Európában. A hatalmas hid 42 méter magasban vezet el a csatorna vízszine fölött; szélessége 10.20 méternyi, melyből 2 m. jut a gyalogútra, a többin a vasút és a kocsiút halad; az egész hid 3 millió kgr. sulyú. Nevezetes, hogy e szép hidat a «Gute Hoffnung» nevű bányarészvénytársaság 15 hónap alatt épittette fel villamgépek segitségével, s az épités alatt semmi szerencsétlenség nem történt. A németek már is nagyon büszkék erre a hidra s örömest emlegetik, hogy nyilása nagyobb, mint az oportói hidé, melyet Eiffel épitett, s jó darabig világ csodájának tartottak.

Nincs kétség benne, hogy ez a nagy csatornavállalat igen nagy hasznára lesz a német kereskedelemnek is. Számitások szerint épen úgy, mint a szuezi csatorna, már pár év mulva is tetemes tiszta jövedelmet fog hajtani. De ez mellékes. Fontosabb az, hogy Nyugat-Európát Éjszak-Európával közelebbi összeköttetésbe juttatja s általában az emberi nem testvérisülésének új hatalmas eszközévé lesz.

ALKONY.

Oh, nem a nyárnak elmulása,
Nem is a lombok pusztulása, —
Nem ez jósolja a telet;
Hanem az, hogy lankad a jókedv,
Meg hogy fárad a képzelet.

A láng, a mely a napba' lobban,
A napba' sem tud égni jobban,
Mint képe lelkünk tűkörén;
De míg ott vég nekül világol:
Itt árnyba-éjbe vész a fény.

A mi szétárad a sugárba:
Az örök-jóság meleg-árja
Nem apad és nem hidegül —
Uj életet költ-veszt . . . De bennünk
Valami hül, mindegyre hül.

Hiába hangzik el kihalva,
Valami van mégis a dalba:
A varázs, a mi halhatatlan;
De az a húr, mely visszarezgi,
Szivünkről idővel lepattan.

Nincs, nincs múló mi sem körültünk;
— A minek valaha örültünk,
Az mind örök s örök marad;
— Az ős valóság része mind, mind:
A fény, a dal, a súgarak!

S egy perczén egy percznyi időnek
Érezzük mind ez ős erőknek
Hullámzását valónkon át —
— És egy perczig szépnek, dicsőnek
Látjuk múlásunk e honát.

Mert az: dicső, szép! . . . És ha végül
Szindús világa elsötétül,
Mintha nem volna a régi többé —
Nem rajta, csak bennünk az alkony:
Csak a mi sorsunk — válni köddé!

Kótai Pál.

FÜRDŐI EMLÉKEK ERZSÉBET KIRÁLYNÉ ÉLETÉBŐL.

Bizonyára nevezetes esemény a királyné ő felségének az az elhatározása, hogy Bártfa fürdőt meglátogatja s ott hosszabb időt tölt. Magyarországi fürdő most első izben részesül abban a szerencsében, hogy a magyar királynét fogadhassa. Ez pedig csak azért van, mert Erzsébet királyné szokott gödöllői és ischli tartózkodásain kivül inkább nagyobb utazásokban keres szórakozást és üdülést; régebben a művelt nyugat magasfokú czivilizácziója vonzotta, most inkább a kelet és dél antik vagy exotikus csodái. Angolországban is, hol évenként nagyobb utazásokat tett, nem a világhirű tengeri fürdők tarka, nemzetközi zsivaja kötötte volt le érdeklődését, hanem a skót felföld, a havasok és a tenger nagyszerű bájai. Innen egészitette ki ilyenkor nemes fajokban gazdag istállóját s innen hozott *Shadow* nevű óriási nagy ebe sokáig volt a felséges asszony kedvencz állata, s utolsó angolországi utjából Valeriának is küldött ajándékba egy Boxl nevű mopszot, melyet aztán a kis királyleány anyja engedelmével Rónay püspöknek ajándékozott, a ki a csinos állatot lefényképeztette s fényképét megküldötte fejedelmi tanitványának azzal az elmés költeménynyel együtt, melyben Fest Imre, az osztrák-magyar bank néhai aligazgatója s Petőfi jeles német fordítója énekelte meg a bátor ebnek Trencsén-Tepliczben Rohan herczeg mopszlijával vivott csatáját.

Elég az hozzá, a királyasszony nyári üdülései eddig inkább turistai kedvteléseivel voltak egybekötve s külföldön is csak ritkán s épen nem valami különös előszeretettel keresett fel rövid időre egy-egy előkelőbb fürdőhelyet. Oka ennek részben a királynénak, a feltünéstől való nagy idegenkedése, mely különösen francziaországi és párisi időzése alatt igen sok perczét megzavarta a magányt és visszavonult életet mindenekfölött kedvelő magyar királynénak. Emlékezhetünk rá, hogy sassetoti időzése alatt is mily kevéssé vették figyelembe inkognitóját, hogyan tolakodtak körüle, s maga Bonnechose roueni érsek mennyire elkövetett mindent, hogy a királyné környezetében tartózkodó Rónay Jáczint püspök útján kihallgattatást eszközöljön ki, a mi azonban nem sikerült. Kevesen tudják azonban, hogy majdnem végzetessé is vált királyné ő felségére nézve sassetoti fürdőzése Franciaországban ezelőtt húsz évvel. 1875 nyárutóján látogatta meg a királyné a divatos és előkelő fürdőhelyet s ez alkalommal lányát, Valeriát, s ennek nevelőjét Rónay püspököt is magával vitte. Mint rendesen, ekkor is *Hohenembs grófné* név alatt útazott, de a királyi vendég inkognitója csakhamar nyilvánossá lett s ettől fogva nem szüntek meg az ostromló, kérő levelek különösen jótékony intézetek és franczia apáczák részéről. A mellett az ácsorgó bámész idegenek is nem épen a mivelt francziára való udvariassággal tolakodtak a magyar királyné és lánya közelébe, kik számára állitottak ugyan a tengerparton vagy 20 lépésnyi ponyva sikátort, de ez nem nyult elég messzire be a tengerbe.

Szeptember 17-én delet harangoztak, midőn egy lovász halálsáppadtan szaladt Rónay püspökhöz azzal a megrendítő hirrel, hogy ő felsége a királyné lebukott a lóról s eszmélet nélkül fekszik a gyepen. E szörnyü hir hallatára Rónay azonnal megbizott egy cselédet, hogy lóhalálában hajtson orvosért a nem messze eső Petite Doleba, ő maga pedig sietett a szerencsétlenség színhelyére, mely a felséges asszony lakosztályául szolgáló kastélytól vagy 200 ölnyire lehetett.

Mikor odaérkezett, ép akkor segitette fel két lovász a földről ő felségét, ki merev, tévedező tekintettel nézett maga körül, de ráismert a püspökre, mert azonnal magyarúl szólitá meg:

— Kit keres ön?

— Felséges asszonyom, — rebegte Rónay, — remélem, nincs semmi baj?

— Mi baj volna? hát történt valami? hogyan kerültem ide? Hiszen délelőtt nem szoktam lovagolni. Gondolja ön, hogy emlékezetem vissza fog térni?

Rónay elrémült, de volt annyi lélekjelenléte, hogy leküzdve aggodalmát, biztató szavakat intézzen ő felségéhez, s bár a királyné ellenezte, tüstént karszékért és jeges vizért küldött a kastélyba.

Sérülés vagy törés nem mutatkozott sehol, csak a királyi asszonynak kissé elvörösödött halántékán látszottak sárnyomok. A karszék s az udvarhölgyek egyike megérkezett s hideg borogatást tettek az ülő királyné fejére. Ez némi enyhülést okozott, de a kábultság még sem szünt meg s kétszer is el kellett mondani a királyné ismételt kérelmére a baleset részleteit.

Később az Angliából hozatott lovászmesterhez fordult a királyné s tőle kérdezte angol nyelven a történteket. A lovászmester azonban, ugy látszik, az esés pillanatában a távolabb eső második gát-ároknál állt s igy maga sem látta a szerencsétlenséget, mert egyszer igy, másszor amúgy adta elő a dolgot, egyszer azt mondta, hogy az elbukott ló patkója, másszor megint, hogy a lónak csak a térde érintette a királyné halántékát.

Igazság szerint pedig a dolog úgy történt, hogy a sebesen vágtató ló vagy négy lépés távolságra vetette lovasát, s a csekély halántékütést a megelőző napi eső folytán szerencsére még puha talaj okozta. Rónay püspök gondosan megvizsgálta s később le is rajzolta a helyszinét a nyomokkal együtt, s ezek után az volt vélekedése, hogy a ló, átugorván a sövénynyel födött gátárkot, belesüppedt a sáros gyepbe, s e pillanatban bukott le a királyné, míg a ló térden tovább sikamlott, s fejével fel is túrta a gyepet, minek nyomai is láthatók voltak, azután pedig hátára fordult s összetörte a nyerget.

A hideg borogatást folytatták, minek következtében a királyné is nem sokára könnyebben érezte magát. Mindjárt kedvencz lova jutott eszébe, annak sorsa aggasztotta, s hogy meggyőződjék róla, hogy a csekély térdsérülésen kivül csakugyan nem esett neki sem nagyobb baja, maga elé vezettette és sajátkezüleg nyujtott a rémültében még egyre reszkető szép állatnak répaszeleteket. A nap heve ellen Rónay tartotta ernyőjét a királyné feje fölé, melynek nyelébe be is vésette később e nap emlékére a dátumot: «Sassetot, 1875 szept. 11.»

Végre háromnegyed óra mulva Wiederhofer udvari orvos is megérkezett s ő felségét hintóba segitve, aggódó arczczal kisérte vissza a kastélyba. A kis királykisasszony ezen egész idő alatt mitsem sejtett a felséges mamáját ért szerencsétlenségből, ott ült mosolyogva a tengerparton összehordott homokon s gondtalanul játszott. Aznap csak annyit mondtak neki: hogy kedves mamája főfájás miatt visszavonult.

De a forróság másnap sem szünt meg, s a beteg királyné erői észrevehetőleg gyöngültek. Csak délután lett a királyné annyira nyugodtabb, hogy maga elé hivathatta Mária Valéria főherczegnőt s komolyan megigértette vele, hogy soha lóra nem ül, a mit a kis Valéria meg is igért és meg is tartott azóta, úgy hogy tudvalevőleg soha sem is lovagol.

A komolyabb természetű baleset hire villámszárnyakon terjedt el szerteszét Európában, s az összes fejedelmi udvaroktól meleg hangú részvét-iratok érkeztek. Sokan talán nagyitották is első pillanatban a veszélyt és sulyos agyrázkódástól tartottak; annyi bizonyos, hogy Erzsébet királyné csak nyolcz nap mulva lett annyira jobban, hogy felgyógyulására hálaistentisztelet tartását rendelték el. A hálamisén a királykisasszony is jelen szeretett volna lenni s összekulcsolt kezekkel rimánkodott nevelőjéhez: «Én is elmegyek a templomba imádkozni a mamáért», — de orvosa nem engedte ezt meg.

Különös véletlen, hogy a királyné balesetével egy nap és majdnem egy órában érte Andrássyt is hasonló szerencsétlenség, hogy lebukott a

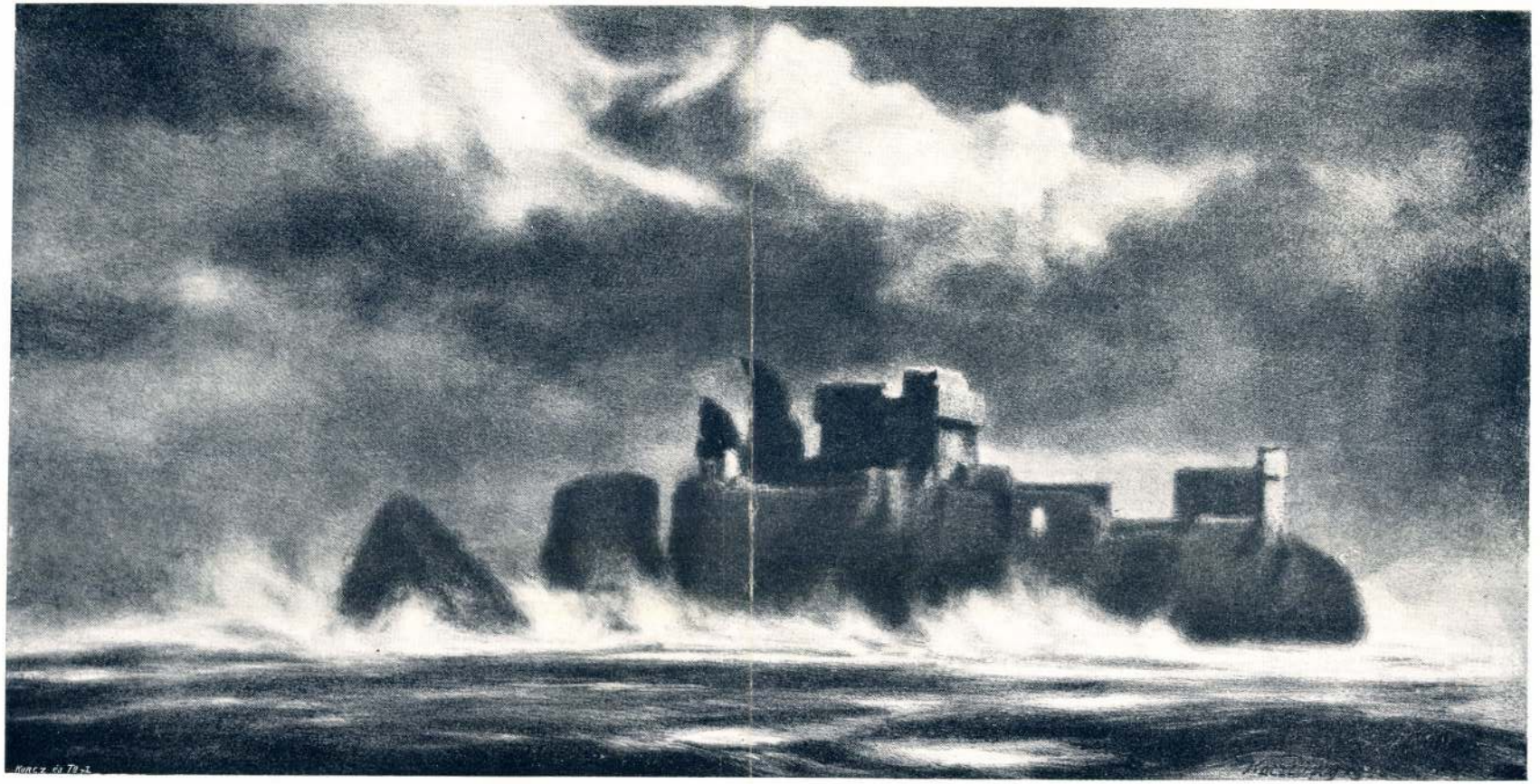

CASTELLO DI MARE
KACZIÁNY ÖDÖN KŐRAJZA

MUNKÁCSY ELSŐ FESTMÉNYE

Egy képet s egy levelet közlünk, — hű fotografia mind a kettő.

A levél Munkácsy Mihály kezeírása, az egyetlen német írás, a mit tőle láttunk — s e levélben ő maga bizonyítja, hogy ez a kép az ő legelső festménye.

I

Naplójegyzeteiben megírta Munkácsy, mikép indult a művészi pályára.

Nagybátyja, Rökk István, — a kihez betegen menekült az aradi asztalos műhelyből Gyulára, — módot nyujtott neki, hogy rajzolni tanuljon az öreg Fischertől. Fischer valaha a bécsi akadémián járt, de jóformán elzüllött s Gyulán, abban a kis alföldi városban húzódott meg sok viszontagság után; testestől-lelkestől német volt az öreg, címtáblákat, útszéli szentképeket pingált s a vidék ócska családi portréit reparálgatta, a mikor nem pipázott, mert inkább csak pipázott bíz' ő.

Vagy hat hétig járt hozzá Munkácsy s talán ő is ott reked örökre, ha a jó sors az öreg Fischer műtermébe nem vezeti Szamossyt, a ki a Wenckheim-kastély portréinak restaurálása végett utazott Gyulára.

Szamossynak megtetszett a sápadt kis asztalos legény próbálkozása, kézen fogta s ő biztatta, ő indította a dicsőség nagy útjára.

Megírtam én már egyszer mindezt a jó Mester élethistóriájában, de szivesen ismétlem meg, mert e nélkül bajos megérteni, milyen becses, mennyire érdekes ez a kép, a melyet most közlünk s mekkora szerencse a magyar művészethistóriára, hogy megkerült.

Munkácsy 1862-ben, tehát tizennyolc éves korában ment Szamossy után Aradra. Mekkora elégtétellel tért ekkor vissza abba a városba, a melyet körülbelül két év előtt, mint asztalos legény hagyott el!...

Szamossynak egy szobája s egy kis előszobája volt. A szoba volt a műterem, az volt a szalón, az a háló. Még divány is volt benne! Isten a megmondhatója, hogy eszkábálta össze. Az asztal alatt volt a mosdóasztal; az ablak előtt a festőállvány. Munkácsy az előszobában hált, este megvetette ágyát, reggel elrakta szem elől; ő takarított, nem akarva, hogy Szamossy még takarítónéra is költsön. Szamossy tiszta, nagyon rendszerető ember volt s Munkácsy iparkodott, hogy mindenben kedvét keresse, így akarta meghálálni jóságát.

Átadom a szót Munkácsynak. A hogy naplójegyzetei révén beszéltetem őt életrajzában:

— „Szamossy nemcsak művészi mesterem volt, de ő nevelt engem minden irányban. Ő, a kiválóan művelt és tanult ember, kétségbeesett az én tudatlanságomon; folyton buzdított, hogy a mennyire lehet, pótoljam tudásom tátongó hiányosságait. Naponkint tanított, este pedig beszélgetett velem, a tör-

ténelemből mondott el nevezetesebb eseményeket és javítgatta a dolgozataimat. Szóval, ő adott alapot annak a nevelésnek, a mit magamnak kellett majd megszereznem ezután. E mellett természetesen festészeti tanulmányaimat is lelkesen folytattam. Rátaláltam régi pajtásaimra is, azokra, a kiknél asztaloslegény koromban az estéket töltöttem. Most már nem is éreztem magamat olyan alárendelt páriának közöttük. Később a hosszú téli estéket körükben töltöttem, együtt dolgoztunk. Pironkodva hagytam ott őket, a mikor vacsorához ültek, mert ők teljes ellátáson voltak és így rendes vacsorában is volt részük. De azért olyan kevésre, oh, milyen kevésre volt szükségem, hogy kis királyságnak érzem hajdani helyzetemhez mérve jelenlegi állapotomat.

A házmesternél ebédeltem. Onnan mindig szerettem volna menekülni. Nem volt pénzem, az pedig eszembe se jutott, hogy Rökk bácsihoz forduljak segélyért. Ez is jobb volt, mint a fazék, a mit Ancsa tett a műhely-küszöbre Csabán.

Jó sorsom megint csak megsegített.

A mint Aradra érkeztem, azonnal kezdtem apró genre-képeket csinálni. Csak plajbásszal. Egy könyvkereskedőnél helyeztem el őket, a kinek üzletében a város intelligenciája találkozott. Darabját három-négy forintért adta el s így nyolc-tíz forintot is kerestem havonta. Mekkora volt az örömem, a mikor a jó Szamossy azzal a hírrel fogadott, hogy keresetforrást is talált a számomra. Rajzleckéket szerzett egy családnál s ezért mindennap ebédet kaptam.

Két gyereket kellett tanítanom.

Láttam az első órán, hogy már ügyesen tudnak rajzolni s néha nagy zavarban voltam, mert úgy éreztem, én se tudok többet mint ők. Attól féltem, nem lesz tekintélyem, ha mindig csak azt mondom: „ez jó". Féltem, kisül, hogy nincs rám semmi szükség s azzal vége a jó ebédeknek, a jó túrós csuszának, a pompás lencsének. De nem, később vettem észre, hogy nagyon szerettek. Miért? Hát míg ők rajzoltak, én is firkálással öltem az időt s csak néha-néha vetettem egy pillantást az ő munkájukra. Fantasztikus emberkéket, apró genreket rajzoltam, a mi nagyon tetszett nekik. Ez biztosította a lencsét! A tekintélyem is épen maradt s a fiúk úgy várták a rajzleckét, mint valami mulatságot.

A leckéről vígan tértem haza Szamossyhoz s mialatt ő arcképeket föstött, én apró kompozíciókat csináltam, a melyekre ő azután megtette megjegyzéseit. Az volt a meggyőződésem, hogy a ki képeket akar csinálni, annak nem szabad másolni, annak így kell dolgoznia. Improvizálgattam, fejből csináltam, a mit tudtam. Különben ma is azt vallom, hogy a ki igazán teremteni akar, az soha se törődjék azzal, hogy mások mit csináltak, — előbb gondolja el, mit akar, aztán csapjon róla hamarosan egy vázlatot, mindjárt azon melegiben, mert az a legjobb. Időnkint lerajzoltam azokat az arcképeket is, életnagyságban, a melyeken Szamossy dolgozott. Mindennap, kivétel nélkül, két óráig anatomiai rajzokat készítettem, gipsz-minták után s azután lerajzoltam ugyanazokat emlékezetből. Reggelenkint természet után próbálgattam, hogy mit tudok. Kompozicióimhoz is mindig a természettől kértem tanácsot, ha valamiben haboztam vagy elakadtam. Ha munka közben kételyem támadt, ha nem találtam egy szükséges mozdulatot, valami vonalat, menten lefutottam az utcára s ott kerestem meg az életben, a járó-kelő embereken. Azt, hogy modelt ültessek magam elé, lelkiismeretlenségnek tartottam, szentségtörésnek alkotó képességem ellen. Legföljebb annyit engedtem meg magamnak, hogy apróbb tanulmányaimnak utóbb néha helyet adtam kompozicióimban. Szamossy teljesen szabadjára hagyott. Azt tartotta, hogy valami akadémiaszerű alapossággal úgy se menne velem semmire, mert az ilyen módszerhez hiányzott belőlem minden előzetes készültség. Tudta azt is, hogy az ő vándor életmódja mellett csakhamar szétágaznak majd a mi útjaink, így hát éppen csak a legszükségesebb fundamentumot akarta ő bennem hamarosan lerakni, gondolva, majd hozzáláthatok én azután komolyabban a tanuláshoz.

Tanakodásaim óráiban, kivált éjszakánkint eszembe jutott néha, hogy hát tulajdonképen ez se tart örökké, folyton így nem élhetek. Utóvégre nem marad egyéb s egyszer csak mégis hozzá kell ismét nyúlnom majd a gyalu-

hoz. Álmomban is üldözött ez a fekete gondolat. Terveket tervekre kovácsoltam és még több igyekezettel dolgoztam. Már ekkor arcképeket is csináltam, szénnel. Kivált a szabók körül szolgált a szerencse. Egy kabátért le kellett rajzolnom az egész familiát. Ilyen módon aztán állandóan tisztességes gúnyám csak lett volna, de annál több gondot adott, hogyan tegyek szert lábbelire. Soha se tudtam olyan csizmadiára akadni, a ki egy pár csizmára becsülte volna az arcképét.

A könyvkereskedésben kezdték észrevenni rajzaimat s egyszerre csak azzal a jó hírrel lepett meg a könyvkereskedő, hogy egy kis társaság verődött össze pártfogásomra. Ha jól emlékszem, tizenöten voltak, fejenkint egy-egy forintot adtak össze a jó emberek, hogy elmehessek valamerre tanulni. Mekkora örömöt okozott nekem ez a hír! Pártfogóim azt akarták, induljak azonnal, de annyira készületlenül talált ez a kívánságuk, annyira ragaszkodtam Szamossyhoz, a kit a világ egyetlen festőjének tekintettem, hogy nem volt lelkem útra kelni. Úgy okoskodtam: még egy darabig Aradon maradok s azalatt összespórolok valami kis summát a jövendőkre.

Már akkoriban kezdtem innen is, onnan is néhány garashoz jutni, lakásom s ebédem megvolt, így még vagyonosnak is tekinthettem magamat, a szűkebb időkre emlékezvén. Okosan is tettem, hogy takarékoskodtam, mert két-három hónap multán a könyvkereskedésben öt forinttal kevesebbet, később hattal, utóbb nyolccal kevesebbet hagytak számomra a pártfogóim. Soha se tudtam meg, kik viseltek így gondot reám? Csak azt sajnálom, hogy jóságukat se tudtam megköszönni nekik soha.

Tizenöt-tizenhat hónapot töltöttem így Szamossy mellett. Egyszer egy barátja, Ormós Zsigmond, a ki nagy műpártoló, észtétikus és író volt, meghívta őt magához. Ormós látott már engem Gyulán is; tudva, hogy folyton Szamossyval vagyok, szives meghivásában engem is részesített. Csomagoltunk s leutaztunk hozzá Buziásra. Néhány kellemes hetet töltöttünk ott.

Én nagy élvezettel hallgattam őket. Ormós legény-ember volt, csaknem egyedül élt. Gyakran szó került a nagy festőkre s végtelenül tanulságos volt az, a mit tőlük hallottam. Ormós akkor az olasz-művészet történetével foglalkozott; Szamossyval is Velencében ismerkedett meg. Volt egy kis képgyűjteménye is. Néha mutogatta nekem az olasz remekek másolatait. Egy ízben Rafael képeit mutatva, így szólt hozzám: — Reménylem, egyszer majd ön is fest ilyen szép képeket s majd azokat is lemásolják így! . . .

De jól is éreztem magam abban az intelligens körben! A nap nagyrészét a szabadban töltöttem, folyton rajzolva. A vidék gyönyörű volt s az oláh lakosság viselete festői, de mivelhogy nem tudtam a nyelvükön, bajos volt őket megközeliteni. Egy gyógyszertár ablakából rajzolgattam őket. Ott, az ablak előtt volt a vásár.

Egy alkalommal egy paraszthaz előtt telepedtem le. Csakhamar körülvettek, fenyegetni kezdtek és én tanácsosabbnak is találtam fölszedni szaporán sátorfáimat. Menekültem, de bezzeg űzőbe vettek és kergettek az Ormós házig, a hol egy szolga vett oltalmába. Aligha azt nem gondolták, hogy valami finánc féle náció vagyok, a ki az adó végett ügyeli őket és rajzolja házaikat. Egy másik alkalommal meg valóságos ostrom alá fogták a kis pavillont, a melyben laktam. Az alacsony ablakon ugyanis beláttak a szobámba, látták, hogy egy koponyát, egy halálfejet másolok papirosra . . . Biz ez különös látvány lehetett, úgy kívülről nézve, diskréditált is engem végkép a nép szemében. Azt suttogták, garabonciás diák akarja megrontani a vidéket . . . Csaknem rámgyújtották a pavillont.

Két nagyobb rajzot is csináltam Buziáson. Az egyik egy fiatal asszonyt ábrázol, szép parasztasszonyt, a mint a patakon megy át; kosár van a fején s a kosárban kis gyerek; kezével szorgalmasan pergeti az orsót. A másik már népesebb kompozició volt: pihenő oláh család, a dolgukat elvégezték, nyugosznak. (Ez a rajz: „Oláh család a ház előtt", egy másik ifjúkori rajzával együtt „Tót leány, fején korsóval" a Nemzeti Múzeum képtárában van.)

Körülbelől két hónapot töltöttünk Buziáson. Onnan egy másik kirándulására kisértem el Szamossyt. A Karácsonyi grófi család hívta

meg őt Beodrára, némi képjavítási munkák végett.

Szép kastély volt az, hatalmas park övezte. Adtak nekem is egy szobát a kastélyban, a Szamossyé mellett, de már az asztal mellé nem hívták meg a kis inast, mert hátha nem viselte volna magát elég illedelmesen. A cselédség asztalánál terítettek számomra. Egy hatalmas huszár hívott ebédelni. Hogy így visszagondolok rá, bizony nem is volt az a cseléd-ebédlő olyan utolsó valami! Hosszú, szép fehéren terített asztal s körülötte vagy egy tucat inas, szobaleány, komornyik. Nekem az asztal végén szorítottak helyet. Az első alkalommal azt hittem, valami tévedés lesz a dologban, de miután másnap is csak oda kerültem, hát biz én inkább kihurcolkodtam a kastélyból a helységbe, egy mészároshoz.

A nap nagy részét azonban Szamossy mellett töltöttem. Ő a családi arcképeken dolgozott, én meg egy rajzon próbálkoztam. A kastély konyháját rajzoltam, a mint jönnek a koldusok a heti alamizsnaosztásra. A parkban is dolgoztam, de mihelyt lépéseket hallottam, úgy elbújtam, mint a nyúl. Nem kívántam találkozni azokkal, a kik a cselédségük asztalához ültettek. Egyszer, így menekülés közben, a kastély úrnőjébe botlottam. A jó úrasszony, látva végtelem zavaromat, megszólított s érdeklődést tanusított vázlataim iránt. (Két oláhleányt ábrazoló képét megvette a grófné húsz forintért.) Ezután már jobban éreztem magam a kastélyban, berzenkedő önérzetem le volt cirógatva.

Jó dolgom volt Beodrán. A mészárosné, — minden tisztelettel legyen mondva, — jól megtermett csinos szőke menyecske volt, hatalmas jó kedve csak úgy dagadt

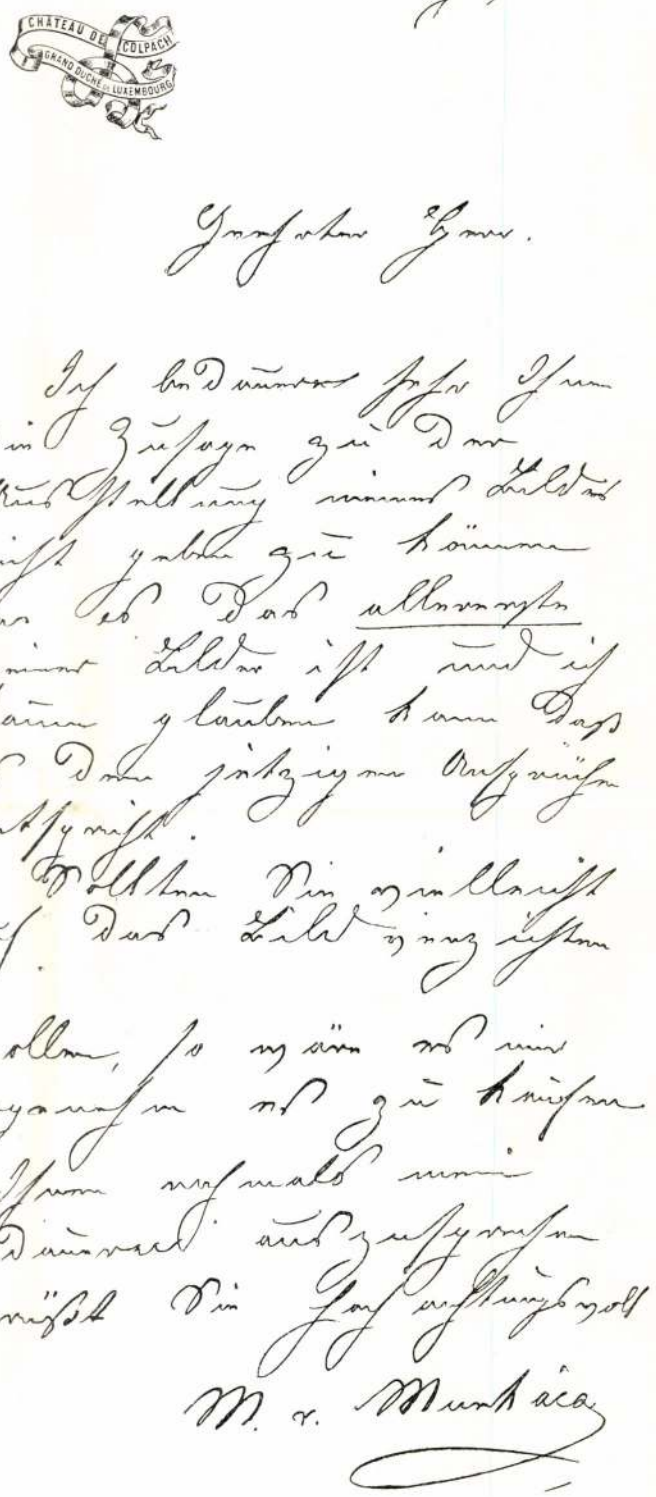

belőle. Akkorákat kacagott, hogy rengett belé a szoba. Engem meg tömött, csordultig rakta tányéromat az ebédnél, heti egy forint ötven krajcárokért. Csak az a mészárszék-szag ne lett volna! Meg a szegény kis birkákat sajnáltam. Reggelenkint ott hevertek, kinyújtóztatva sorjába egy padon, fejük szomorúan lógott le a földre s csak egy véres bőrdarab tartotta a törzsön . . . Ez néha annyira elrontotta különben pompás étvágyamat, hogy a húsnémű alig csúszott le a torkomon.

Lerajzoltam a gazdát is, a feleségét is.

Most válik el az én utam első jó mesterem útjától.

Szamossy nem akarta az én sorsomat az ő vándoréletéhez kötni s elhatároztuk, hogy egyelőre visszatérek Rökk bácsihoz és onnan azután, majd elindulok hát, a sorsom után.

Ideje is volt már.

Kivált Ormósnál nyilott ki a szemem s éreztem, hogy valami rajzakadémiára kell mennem, ha boldogulni akarok. Ütött az elválás órája. Még Aradig elkisértem az én jó Szamossymat, ott festéket is vásároltam, mert ekkor határoztam el, hogy én már most festeni is megpróbálok, mihelyt a bácsihoz érek, Gerendásra. Nagybátyám ugyanis, — változván a politikai viszonyok — visszatelepedett Gyuláról gazdaságába, Gerendásra.

Harmadfélévi együttlét után, keservesen váltam meg az én édes jó mesteremtől, a kihez lelkem minden szeretetével ragaszkodtam.

Gerendásra mentem.

Volt vagy húsz pengő megtakarított pénzecském. Ebből ugyan ki nem tellett volna még az a nagy út, a miről én álmodoztam, — hisz' Pestre készülődtem! — de fogadkoztam, hogy derekasan nekilátva a munkának, majd csak összepingálom én Gerendáson a szükséges utiköltséget!

Elhatároztam, hogy megfestem rajzolt kompozicióimat. Rendületlenül bíztam magamban és a sikerben.

Igen ám, de festékem alig volt. A legszükségesebb szinekre is alig tellett. Ecsetjeimet magam készítettem, úgy, a hogy azt megtanultam Szamossytól, a ki a vásznait is saját maga preparálta festés alá. Most vettem hasznát tanult mesterségemnek, az asztalosságnak is: a feszítő keretet ügyesen megcsináltam magam.

Azután hozzáfogtam első festményemhez: egy leány, előre hajolva, türelmetlenül várakozik valakire a szobában.

Persze, életnagyságban próbáltam, alkonyodó világításban. Olyan vakmerően fogtam hozzá, mintha én és az ecset, Isten tudja milyen bizalmas lábon állanánk már! A bátorság nem hiányzott.

Szamossy metódusát követtem, de . . .

Ő előbb megfestette szürkés alaptónusokban az egész képet s csak azután kezdte lazurozva, szinezni. Azt állította, hogy a régi mesterek is nagyobbára így dolgoztak.

Én azonban úgy okoskodtam, hogy egy képet szürke színben megfösteni csak olyan munka, akár szénnel vagy ceruzával csinálná az ember.

Miért ne kezdeném hát rögtön a szinekkel?! . . . .

Így kezdtem."

II

A multkor, május huszonharmadikán, egy névjegyet hoznak be hozzám, hogy egy úr akarna velem beszélni. Ezt a névjegyet küldte be: „L. P. Mitterdorfer, Geschäft, Berlin W. 8. Kronenstrasse 17. — Wohnung, Kasselerstrasse: Villa Terka."

Elfoglalt ember vagyok s nem szeretem, ha munkaidőben háborgatnak. Bizonyosan valami régiségkereskedő vagy szőnyeg-ügynök, mert azok boszantanak a legszorgalmasabban, — mit akar?

— Tisztes öreg úr, — jelenti a cseléd, — bevezettem a szalonba.

Átmegyek.

Csakugyan, tiszteletreméltó, nobilis, egyszerű tartású, igazán előkelő öreg úr, hófehér haj és szakál, jóságos arc, szelid szem.

És az a különös, hogy mielőtt szólott volna, valami sejtelem azt súgta nekem: ez az úr valami Munkácsy dologban keres . . .

Utóbb, beszélgetés közben, megtaláltam sejtelmem magyarázatát: Mitterdorfer úr alakja, arca, nyugodt modora élénken emlékeztet Munkácsy barátja és nagy megrendelője, a

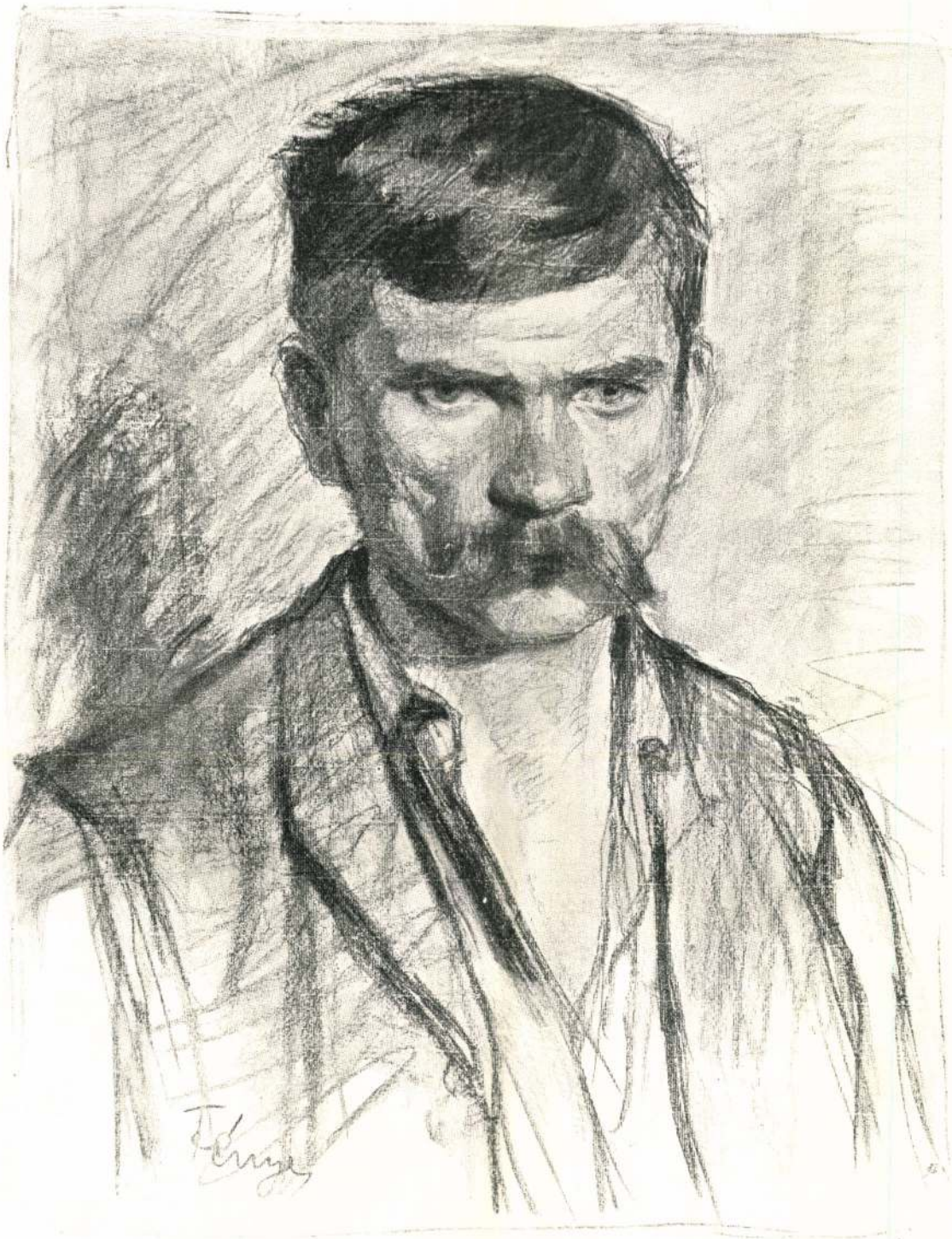

MUNKÁS
FÉNYES ADOLF RAJZA

párisi Sedelmeyerre. Ösztönszerű volt a gondolattársítás és megtörtént, mielőtt tudatosan számot adhattam volna róla magamnak.

Csakugyan, Munkácsy-dologban keresett föl, Fittler Kamil úr biztatta őt hozzám.

Parancsoljon velem!

— Tulajdonomban van Munkácsy első festménye.

Érdekes, — és nyomban elhatároztam, hogy majd tovább rekomendálom. Hisz' annyi legendás Munkácsy-kép, rajz, vázlat bukkan elő minduntalan s nagyrésze naiv, ügyetlen vagy éppen lelkiismeretlen hamisítás.

Kérdeztem: el akarja talán adni?

— Óh dehogy! Eszemágában sincs. Semmi áron meg nem válnék tőle. Kedves emlék, azt akarom, hogy a családomban maradjon. Csupán a magyar művészethistóriának óhajtok szolgálatott tenni, jelezvén, hogy a kép nálam van s a kit érdekel, annak szivesen megmutatom Berlinben.

Ez már más. Most már csakugyan érdekelt a dolog.

És olyan jóizűen, szépen ejti a magyar szót ez a berlini!

Figyelmeztettem, hogy naplójegyzeteiben maga Munkácsy jelöli meg, milyen volt az ő első festménye:

„egy leány, előre hajolva, türelmetlenül várakozik valakire a szobában".

— Nem egészen ezt ábrázolja.

És Mitterdorfer úr elmondta, hogy mit ábrázol a kép . . . hogy Munkácsy 1863-ban festette . . . hogy sajátkezűleg írt levélben vallja ő maga a képet első festményének . . .

Gondolkoztam.

Munkácsy a nyolcvanas években, a lamaloui fürdőben, — a hová már beteg gerinccel, Charcot tanácsára járt nyaralni, — ott írta, egy kedves, régi jó barátnője J. Ch. asszony kérésére naplójegyzeteit, illetve azokat a leveleket, a melyekben ifjúsága kalandos történetét mesélte el, évődő, adomázó, mulattató hangon, törött franciasággal a hű barátnőnek, a ki a leveleket lemásolta s utóbb, 1894-ben, Munkácsy beleegyezésével átadta nekem, hogy napló-formába öntsem. Én gondosan kiegészítettem az eseményeket és azok sorrendjét a Mester személyes elbeszéléseiből s híven megkeresve az eredeti hangot a hibás francia kifejezések mögött, Napló formában azonna megírtam az egészet magyarul s az egészet először a Pesti Naplóban közöltem. 1896-ban, együtt dolgozván Párisban Boyer d'Agen úrral, a L'oeuvre d'art akkori szerkesztőjével, közöltem vele e Naplót s Munkácsy beleegyezését megnyerve, a Napló franciául is megjelent 1897-ben, Boyer d'Agen előszavával, Calman Lévy kiadásában, Souvenirs cím alatt.

No már most: Munkácsy betegen, minden följegyzés, okmány után keresgélés, adatellenőrzés nélkül, csak úgy révedező emlékezésből, szinte délutáni szórakozásnak irogatta azokat a nékünk annyira becses leveleket. Nem az utókornak, nem a nyilvánosságnak dolgozott. Ezt bizonyítja az is, hogy vannak a levelekben olyan bizalmas természetű közlések, a melyeket kihagytam, a miken köteles gyöngédségből módosítottam. Annak idején majd megleli a kegyetlenebb igazságot, a ki azt is keresi. Ma is őrzök egy haragos levelet, a mit Munkácsy rémülten hozott hozzám a Napló megjelenése után: valaki szemrehányásokkal illeti őt abban a levélben s nem is igen gyöngéden, bizonyos igazságokért, a mik kényelmetlenek. Munkácsy, az ő szerénus visszaemlékezései folyamán ezeket a kényelmetlen igazságokat se hallgatta el, mert bizony sejtelme se volt arról, hogy azok valaha még rosszul eshetnek egy s más valaki hiúságának.

Szóval, az a Napló, bár minden izében hiteles, nem olyan munka, hogy adatai hiányosak, kiegészíthetők, módosíthatók ne lennének. Szinte harminc év előtti dolgokat beszél el Munkácsy és ismétlem, inkább csak egy kedves ismerőst akar élethistóriájának regélésével szórakoztatni.

Talán nem is emlékezett már akkor egész híven első festménye tárgyára, vagy nem részletezte a kép tárgyát olyan aprólékosan abban a levélben, a melyben nem is a kép tárgya, de a kép készülésének, a hozzákezdésnek, a festésnek a módja lényeges és érdekes.

A mint Mitterdorfer úr elmondta a kérdéses kép tárgyát, hogy parasztszoba s egy asszony előrehajolva ül, stb. — nem is igen kételkedtem. Lehetséges, talán csakugyan ez

az az első kép, a melyet Gerendáson festett. Talál a dátum is: 1863.

És Munkácsy látta a képet, ráismert, írást adott róla.

Vendégem beszélgetése folyamán pedig kétséget kizárólag meggyőződtem, hogy csakugyan Munkácsy első festményéről van szó.

Mitterdorfer László Péter, — ma elsőrangú géphímzőgyáros és nagykereskedő Berlinben, — 1863-ban ismerkedett meg Munkácsyval. Fiatal legény ember volt ő is akkor még, festegetni is tanult az emlékezetes Marasztoninál, abban a kezdetleges képzőművészeti akadémiában, a melyet jobb hijján, egy Velencéből Pestre telepedett festő, Marasztoni Jakab alapított a Nagy-Híd-utcában, a néhai Weise-ház harmadik emeletén s belekerült vagy tizezer forintjába.

Közbevetőleg említsük meg, hogy nagy eset volt ez akkor. Mint Szana Tamás írja: Pest városa tiszteletbeli polgárává választotta az olaszt, a ki megigérte, hogy iskolájában ingyen tanítja a szegénysorsú fiúkat. A közönség érdeklődése azonban hamarosan lelohadt. Harminckilenc tanítvány közül csak tíz fizetett tandíjat s Marasztoni kénytelen lett volna iskoláját becsukni, ha néhány lelkes ügybarát, Schedius Lajos, Kubinyi Ágost nem tartják benne a lelket.

Művészi haladottság tekintetében csak olyan primitiv s fiatal volt még Pest, mint az a kezdő Munkácsy, a ki itt kereste az igéret földjét. Nem mintha izmos tehetségű művészeink nem lettek volna, — voltak és sanyarogva éltek, — de nem volt közönsége a magyar művésznek. Egy-két elszánt tehetség küzködött a publikum közönyével s néhány vagyonosabb főúr veregette leereszkedőleg a magyar piktorok vállát.

Jellemeztem az akkori viszonyokat Munkácsy életrajzában s az ott mondottakat egészíti ki Mitterdorfer úr elbeszélése.

Az ő családja tekintélyes patricius család volt Pesten. Apja, Mitterdorfer János, gőzmalmot, gépgyárat és csontszéngyárat alapított a harmincas években s fiai mind tevékeny emberek lettek; Ferenc és Henrik építészek, Gusztáv a Kochmeister-utódai cégtársa, Lajos a Ganz-cég igazgatója, — ő maga 1863 októberében megnősült s 1865-ben telepedett ki Berlinbe, hogy becsülést, tisztességet szerezzen a magyar névnek ott is.

Nősülése után nem pajtáskodott többé a fiatal művészekkel. A polgári családok nem szivesen érintkeztek akkoriban poétával, művészszel, színészszel s be kell vallani, hogy bizony csak afféle léha, dologkerülő, bohém népnek tekintették a művészt, a családi körbe nem igen bocsátottak be ilyen elemet.

Munkácsyval a József-téri (ma is kávéház van ott) néhai Carl-kávéházban ismerkedett meg Lacatarius révén.

Ez a Lacatarius tipikus alakja volt az akkori művészkompániáknak. Valahonnan görög földről szakadt ide, piktor volt ő is, cégtáblákat s közbe magyar históriai tárgyú képeket festegetett, de főfoglalkozása a kép-trafikálás volt. Magyarul alig tudott, négy-ötféle nyelven kotyvasztotta a mondanivalóit. Fehér, próféta szakállú, szép patriarkális alak, — a fiatal festőket szeretettel biztatta s a hogy lehetett, a maga kenyerét keresve, lendített fiatal kollegái sorsán is. Hóna alá vett egy-egy képet s azzal házalt kávéházról kávéházra, nyol-tíz-tizenöt forintért árulgatva a magyar művészetet. A mit a képért kapott, azt megfelezte a művészszel s megfelezte a dohányát, a kenyerét, az italát is velük. Volt rá eset, hogy a Carlnál rendelt csésze kávé felét ő itta meg, felét meg valamelyik fiatal magyar művész, a ki aznap nem is igen csillapíthatta volna egyébbel az étvágyát.

Az öreg Lacatarius hóna alul került Munkácsy első képe is piacra, — ő kínálta, ő vásároltatta meg a művészhajlamu, módosabb fiatal Mitterdorferrel s ő hozta össze a két fiatalt, hogy azután néhány hónapig pajtáskodjanak a Carl-kávéházban.

— Milyen volt Munkácsy?

— Beteges, sápadt, gyönge kis legény. Akkor serkedt a bajusza. Szerény, csöndes, inkább zárkózott modorú, olyan falusias. Mind kínálni kellett. De ha nekimelegedett, olyan lelkesen beszélt nagy terveiről, hogy mi bizony meg nem álltuk s ki is nevettük.

Legjobban bizott benne az öreg Lacatarius és jellemző, hogy éppen magyar témákra biztatta.

— Különben, — beszélte vendégem, — vettem én képet Lacatariustól is. Két művét őrzöm

Berlinben. Az egyik Atillát ábrázolja Akvilea előtt, a másik Korvin Mátyást fiatal korában.

Azután, hogy Berlinbe telepedett ki Mitterdorfer, többé nem találkozott Munkácsyval.

A sápadt, gyönge kis magyar legény híre pedig mind nőtt, nőtt, emlegették az egész világon. Mitterdorfer kegyelettel őrizte a primitiv festményt.

1881-ben nagy nemzetközi képkiállítást rendeztek Berlinben s a kiállításra jelezve voltak Munkácsy remekei is. Ekkor támadt Mitterdorfernek az az ötlete, hogy ő kiállítja a Munkácsy-képet.

A kiállítás szabályai szerint, a ki élő művésztől akart valamit kiállítani, annak mellékelnie kellett az illető mester beleegyezését. Ekkor fordult Munkácsyhoz kiállítási engedelemért s Munkácsy válasza az itt közölt német levél. A Mester elismerte, de nem akarta nyilvánosság elé bocsátani első festményét.

— Utóbb, Párisban járva, meglátogattam. Szivesen fogadott, elbeszéltünk a multról s azt az óhajtását fejezte ki, hogy szeretne első képe birtokába jutni. Megigérte, hogy fest nekem egy képet s ezt küldjem majd el akkor néki. Szivesen. De talán nem érkezett, halasztotta a dolgot, addig, addig — —

És szomorúan elhallgatott az öreg úr.

Megkértem, fényképeztesse le Berlinben a képet s a vonatkozó levelet. Megigérte. Kértem a kép pontos méreteit is.

— Írok a fiamnak, Berlinbe. Én most néhány hétig még Magyarországban maradok. Kolozsvárra megyek, rokonaim látogatására. De mihelyt a fiamtól megkapom, azonnal megküldöm önnek.

Jó ideig beszélgettünk még, sok józan bölcseséggel ítéli meg s dicséri haladásunkat a berlini nagyiparos, a ki szivében, érzésében hű magyar maradt.

III

Június ötödikén megkaptam az igért kép és levél fotografiáját.

Itt közöljük hű másolatban mind a kettőt.

A kép magassága hetvenkét és fél centiméter, szélessége ötvennyolc centiméter.

Érdekes és jellemző felfogásban, beállításban, színben, érzésben, — ilyennek képzeltem az ismert kezdő Munkácsy-rajzok révén. Látszik, hogy rajzolgatni már tudott. Rajta a fiatal lelkiismeretesség, az a naiv jellemző kedv, a mely a részletek halmozásával remél célt érni.

És rajta a vakmerőség, a rendületlen önbizalom. „Mintha én és az ecset, Isten tudja milyen bizalmas lábon állanánk már!"

Magyar parasztszoba. A síró- s nevető menyecskének (Mitterdorfer úr mondotta, hogy Munkácsy így magyarázta néki a menyecske arckifejezését) valahol idegenben, — talán katonasorban, — jár az ura; most levél érkezett tőle, a nótárius olvassa; az öreg apó a boglyas kemence padkáján ülve, szintén hallgatja az írást s komor az arca, szomorúan gubbaszt az öreg mellett két kis macska is. A menyecske font, mellette a rokka s kosárban a lefont gombolyagok; csecsszopó kis fia az ölében s mögéje bújik a nagyobbik gyerek. A kis ablakon át látszik a kék ég, a viruló zöld táj. Jobbról, a háttérben magasra vetett ágy, a falon láncos óra, polcok, szentképek, feszület, tükröcske, olvasó és cintányérok; a födél alá szúrva a szénahányó vasvilla. Baloldalt sajtár, pad, a padra akasztva egy füzér súrolófű s látszik az odavetett bárányból bunda is.

Az eredetit nem láttam, de megkérdeztem Mitterdorfer úrtól a kép szineit: az asszony köntöse és fejkendője sötétpiros, pirosas terítő van az ágyon is; sárgás abaposztó az öreg felsője, fehérre meszelt a boglyas kemence, zöld cserép az öreg mellett álló korsó; a nótáriuson fekete ruha van. A többi holmi természetes szineiben van tartva.

Nem férnék e számban, ha mindazt megírnám, a mit a kép beszél.

Majd más alkalommal.

Most csak szives emlékezetébe idézem olvasóimnak azt, a mit egy másik primitiv Munkácsy-kép, a gazdára Brünnben talált „Lakodalmi hivogatók" (1868) kapcsán írtam.

E képek megkomponálásában, az alakok térbe helyezésében szinte egyszerre teljes készségű a művész egyénisége. Némi túlzással, látjuk, sejthetjük már a nagy mestert. Vessük csak össze a primitiv alkotásokat a nagy remekkel, a „Krisztus Pilátus"-sal.

A „Lakodalmi hivogatók" kemencéje előtt ülő családból lett a trónoló Pilátus és környezete (ezen az öreg ül a kemence előtt, Pilátus helyén), a méltóságos paraszt legényből, a ki lakodalmat hirdet s a kiben Munkácsy annyi művészi szeretettel becsüli meg a magyar fajtát, ebből lett az emberiség üdvét tanító Messiás (ezen a nótárius áll Jézus helyén).

És fűzhetjük tovább az összevetést: — a primitiv képekben megleljük a Krisztus-Pilátus minden kvalitásának csiráit úgy, mint a hogy a kis népmesében együtt vannak már a nemzet époszának összes elemei. Hogy pedig klasszikusabb, bár fesztelenebb legyen a hasonlatunk: e primitiv képek egy görög rapszód énekei, amaz a Homerosz költeménye, a miben együtt van a görög nemzet minden poézise s egyben az egész emberiség képe.

És ez az első kép is, ez is azt vallja Munkácsyról: nyilt, bízó, boldog lélek, fogamzásra tárva, krőzus fantázia, szűz munkakedv és dologbíró erő, stb.

Nem tudom befejezni, ha hirtelen abba nem hagyom.

MALONYAY DEZSŐ

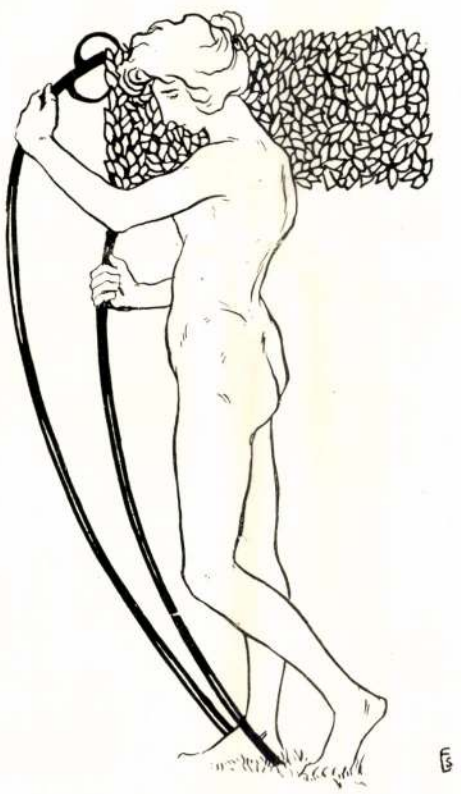

HAZAI KRÓNIKA

A MAGYAR FESTŐK MINDIG SZIVESEN JÁRTÁK BE hazánkat, hosszú bolyongásaik közepette temérdek szép vidéket festettek le s rajzolgatták a feltünőbb néptipusokat is. De művészetük — kevésnek kivételével — még sem volt tősgyökeresen magyar. Egyrészt mert művészetük gyökere Bécs, München, Düsseldorf, Róma talajába mélyedt, másrészt mert magyarországi vándorlásaik nem tisztán művészi vágyaknak voltak folyományai. Központ híján szertenéztek az országban s a kuriákon és plébániákon, vagy esetleg egy-egy városban kerestek munkát. Mielőtt a fényképet és olajnyomatot kitalálták, nagy volt az ország képszükséglete: családi és arcképek kellettek a jobbmódúaknak, madonnák, Megváltók, szentképek egész serege a templomoknak és magánosoknak. A festők mindenütt kaptak annyi munkát, hogy az akkori viszonyok közt tisztességesen megélhettek. Mi sem természetesebb, mint hogy a jobb művészek e megszokott munka mellett kissé érdeklődtek a vidék természeti szépségei, esetleg a nép változatos tipusai iránt is. De inkább csak mellékesen. Szinte a turista és etnografus szemével nézték az eléjük kerülő ujdonságokat s nagy ritkaság volt köztük egy Mészöly, a ki a művészetének gyökereit ebbe a hazai talajba mélyítette volna. Nagyobbára nem érezték a hazai föld delejét, legalább nem annyira, hogy egészen erre az érzésre építsék művészetüket. A magyar tipusok, a melyeket régibb idők képein látunk, kevésbbé megérzett, mint inkább pontosan lemásolt, ünneplő-ruhás alakok. Érdekes az is, hogy mi kedves nekik a magyarországi tipusok közt: a pipázó, kártyavető cigányasszony, a menyasszonyi ruhába öltözködött oláh leány, egy-egy színpadias szegénylegény, vagy a juhai mellett ábrándozó tót parasztfiú. Szóval inkább az etnográfiai érdekességeknek voltak gyűjtői, semmint művészi Kolumbusai a mi népünknek. A nemzeti művészet szempontjából ezek a művek csak oly értékűek, mint a kósza német festők savoyai, ciocciaro, spanyol, görög lányképei. Utiemlékek, nem szívből alkotott művészi nyilatkozatok.

A mi szempontunkból ez a művészet terméketlen vala. S örülünk, hogy azok az idők elmultak. Ama régi festők minden érdemei mellett is kivánnunk kellett a mai kort, a mely intenzivebben, sőt tudatosan törekszik nemzeti zamatú művészetre. Ha az elért eredmény még nincs is arányban a törekvéssel: mégis fokozott bizalommal tekinthetünk művészetünk ily irányú fejlődése elé. S örömmel állapithatjuk meg, hogy a mai festők mélyebb intenciókkal keresik fel ma a magyar vidékeket és a magyar faj reprezentánsait, mint valaha. Nem ritkaságokat keresnek többé, hanem a húsból, vérből való, e földön kiformálódott magyart, vagy azt a földet és levegőt, a mely e tipust formálta. Feltünt ez a tudatosan követett cél a közönségnek is, felkapta ezt a gondolatot a magyar művészeti kritika is s miután ily intenzive jelentkezett: most már elősegíti a maga eszközeivel erkölcsileg, anyagilag egy-két magyar város és a kormány is.

A kor társadalmának irányához képest rendezettebb formát öltött a festőknek a magyar vidékekre való kitelepülése. Akadtak művésztársaságok, iskolák, a melyek egy-egy szép magyarországi helységet választottak ki maguknak állandó nyári tartózkodásra. Az első, teljesen szervezett ilyfajta exodus tudomásunk szerint a nagybányai. Öt évvel ezelőtt néhány nagybányai származású festő Hollósy festőiskolájával szövetkezve, előkészítette a letelepedést. Nagybánya város műtermet épitett számukra, a kormány anyagi támogatást juttatott az iskolának s vasuti ingyenjegyet a külföldről odatelepülő társaságnak. Ez aztán évenként ismétlődött.

Hasonló tervek merültek fel másutt is. A „Liptó“ című hirlap 1898. október 28-iki számában olvastuk, hogy Stróbl Alajos szobrásztanár azzal a tervvel foglalkozott, hogy a liptómegyei hradeki

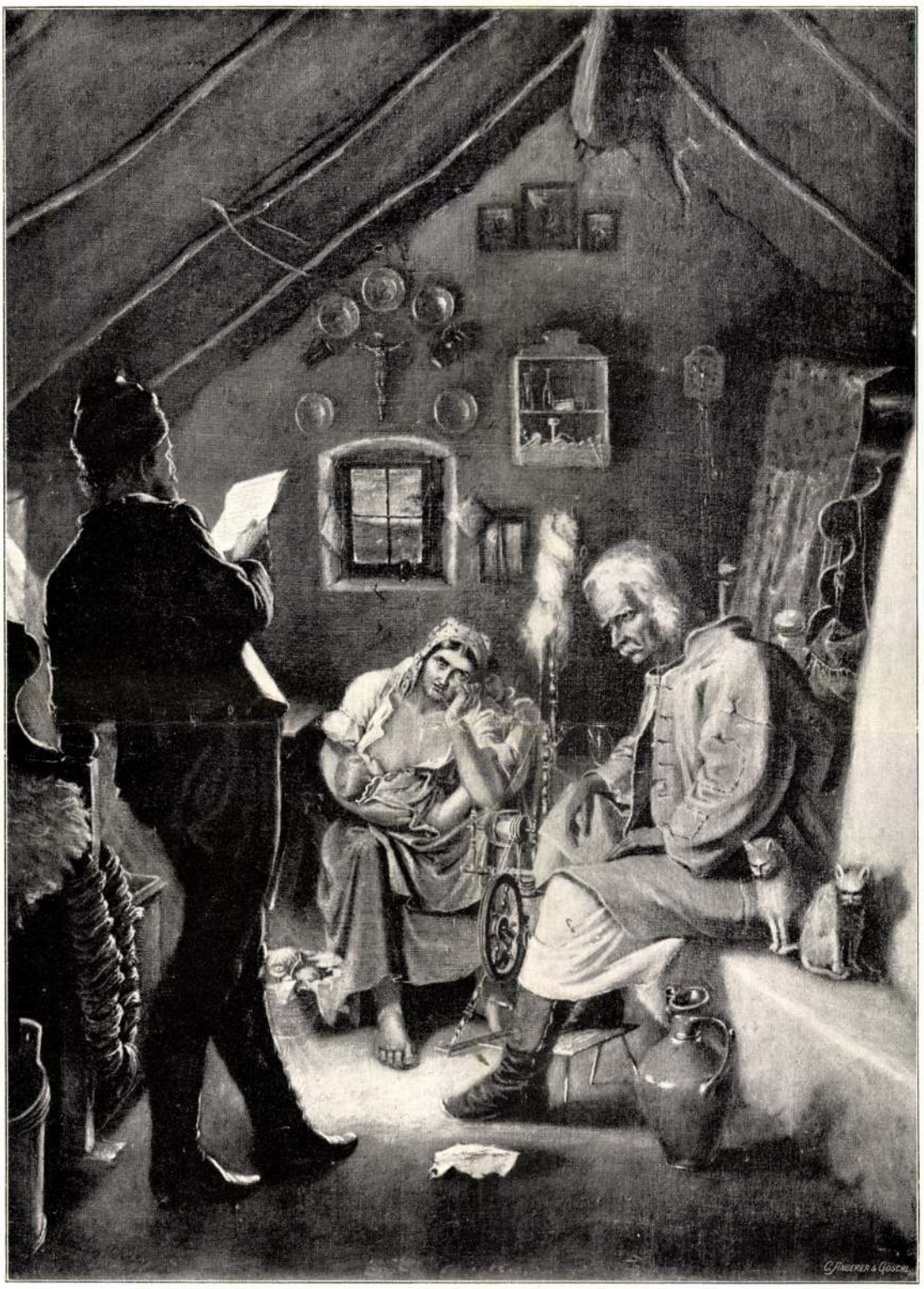

MUNKÁCSY MIHÁLY ELSŐ FESTMÉNYE

vár romja művésztanyává alakíttassék át. „Arról van szó — írja az idézett lap a vezércikkében, — hogy megyénk egyik legrégibb és legérdekesebb várának, a katona és költő gyarmathi báró Balassa Bálintnak utolsó lakhelyéül szolgált hradeki várnak romjai ne csak az időjárás viszontagságai okozta megsemmisüléstől óvassanak meg, de sőt azok segélyével és felhasználásával festőművészek részére egy az egész országban egyedül álló, páratlanul szép és műtermekül alkalmas helyiség alkottassék. E szép és életrevaló, s esetleg egész művésztelep, új festőiskola megteremtésére vezethető terv kivitelének szemlélhetőbbé tételére Stróbl a rom gipszmodelljét a terv szerint megkonstruálva, kicsinyben elkészítette."

Stróbl e gipszmodelljét képben is bemutatta az „Új Idők" 1898 december 18-iki száma. Tudtunkkal a szép terv nem került kivitelre.

1899. márciusában ismét újabb művésztelepről közöltek hirt a fővárosi lapok. „Nagybecskereken — így szól a tudósítás — valóságos művészélet kezd kifejlődni. Vágó Pál odament megfesteni a torontáli bandériumot és a szegedi árvíz képét. Nemsokára követte őt Edvi Illés Aladár, később pedig Németh Lajos. Így aztán fölmerült az az ötlet, hogy nem lehetne-e a művésztelepet állandósítani Nagybecskereken? Vágó Pál figyelmébe is ajánlotta ezt a kultuszminiszternek, a ki megigérte, hogy pártfogásába veszi ezt az ügyet. Kadocsa Lippich Elek legközelebb lemegy Nagybecskerekre személyesen tanulmányozni a viszonyokat."

Tudtunkkal ez a terv is dugába dőlt.

Több rendszeresített és szervezett művésztelepről nincs tudomásunk. A kérdés ez adatszerű rövid történetéből az világlik ki, hogy az ily rendszeresített művésztelepek teremtésére sokakban megvolt a hajlandóság és hogy az ilyes intézményeket szükségesnek tartották a művészek, a sajtó és a kormány. Hogy e rövid vázlatot kikerekítsük, még szólnunk kell arról, hogy mily állást foglalt el ebben s a hozzáfűződő kérdésekben a vidék.

Azt már megírtuk, hogy Nagybánya és Liptó közvéleménye mily lelkesen fogadta az eszmét. Másutt megesett, hogy szkeptikusan fogták fel a dolgot. A midőn arról volt szó, hogy a vidéki városokban műtárlatokat fog rendezni a Nemzeti Szalon s a fővárosi lapok hivatkoztak a több magyar városban tapasztalt szives fogadtatásra, a „Borsod-Miskolci Közlöny"-ben 1899 február 5-én valaki a következőket írta a vezércikkben:

„Fővárosi laptársaink kegyesek és leereszkedők. Szivesek konstatálni, hogy a képzőművészet fejlesztése érdekében Szeged, Arad, Kassa stb. s utána a többi városok, szóval a ‚vidék' is megmozdult." „Most, vagy olykor-olykor, midőn valami magasröptű idea propagálása kedvéért a fővárosi urak leláradnak a vidékre, kijut nekünk a dicséretből is." „Most a képzőművészet fellendítése érdekében tervbe vettek egy országra kiható akciót. Ilyesmi is évtizedenként egyszer jut eszükbe a fővárosi uraknak, de akkor nyomban azt kivánják, hogy a Csimborasszóig ható lelkesedési láng nyilvánuljon."

Kétségtelenül sok helyen így fogták fel a „pesti uraktól" származó terveket, a mire aktáink közt van még nem egy bizonyíték. De ennek az ingerült kesergésnek nem a művészet ellen érzett averzió az oka, hanem sok vidéki embernek az a kiirthatatlan vélekedése, hogy a „pesti urak" lenézik őket.

Sokkal értékesebbek nekünk egy kiváló írónak e tárgyban tett nyilatkozatai, a ki éppen nem röstelli, hogy a pátriája tárlatáról úgy ír, mint „vidéki képtárlat"-ról. Ez a Szegeden élő Tömörkény István, a magyar nép kitünő ismerője. Tőle legbiztosabban tudjuk meg, hogy miként vélekedik művészetünkről a szegedvidéki magyar s milyfajta művészet volna neki kedves. „Vidéki képtárlatok" cím alatt 1899 áprilisában Tömörkény tárcát közölt a Pesti Naplóban, melyben a többi közt a következőket mondja:

„A vidék nem kozmopolita, itt a legtöbb ember az erős magyar nemzeti irányzatot tartja helyesnek és jónak és a művészetben, így a festőművészetben is azt szeretné, ha benne itt-ott erősebben érvényesülne a magyarság. Nem azt, hogy minden tulipánon három vitézkötés és egy sarkantyús csizma legyen, de valami nemzeti karaktere csak lehetne itt-ott egy-egy képnek azok között." „A népéletben annyi derűs, apró mozzanat van, az még ma is kiaknázatlan bánya, a nélkül, hogy rusztikus túlzásokat, az örök csárda-jeleneteket ismételni kellene."

Ime, megtudjuk, mit kíván művészeitől a magyar nép s láttuk az imént, hogy a festőknek a vidékre való kitelepülése valóságos közóhaj. Ettől a kitelepüléstől várják sokan azt, a mit Tömörkény az idézett sorokban a magyar nép óhajtásaként tolmácsol.

A vidékre való kitelepedés föntebb vázolt rövid története nevezetes epizódhoz érkezett június 29-én, midőn ünnepélyesen fölavatták a szolnoki művésztelepet. Ide igtatjuk e telep szervezésének rövid történetét, a hivatalos adatok alapján:

Az 1899. év második felében Bihari Sándor, Boruth Andor, Fényes Adolf, Hegedűs László, Kernstock Károly, báró Mednyánszky László, Mihalik Dániel, Pongrácz Károly, Szlányi Lajos, Vaszary János és Katona Nándor festőművészek a vallás- és közoktatásügyi minisztertől azt kérték, hogy Szolnokon, a magyarság egyik jellemzetes központjában való letelepedésüket elősegítse. A miniszter október havában Lippich Gusztáv főispánhoz intézett leiratában kijelentette, hogy a hozzá folyamodó művészek kérését szeretettel karolja föl s reméli, hogy ha ezt az ügyet a vármegye főispánjának kezeibe teszi le, a hozzá folyamodó művészek óhajtását a biztos megvalósulás föltételei közé helyezte el. A miniszter és a főispán között

MARGITAY TIHAMÉR (1859—1922): A LIGETBEN

)28): JÁR A BABA, JÁR

MUNKÁCSY MIHÁLY (1844—1900): TÉPÉSCSINÁLÓK

MUNKÁCSY MIHÁLY: RÉSZLET »A ZÁLOGHÁZ« CÍMŰ KÉPBŐL

MUNKÁCSY MIHÁLY: TÁJKÉP MOSÓ ASSZONYOKKAL

Munkácsy Mihály

Vas. Ujs. 1877.
662. l. (A falu
hőse; képpel.)

Hivatalból

Dij átalányozva.

...0.I.cs.2.f.J/108.

Munkácsy Mihály

Vas. ujs. 1900.

238. l. (Munkácsy festményei a párisi kiállításon.)

a műalkotás jelentőségéről kezdetleges képzetei voltak. A képet csak akkor tartotta jónak, ha mesége van, sőt ha az a mese az emberi természetre vonatkozóan megfigyeléseket tartalmaz. Így lett lelkiállapotok (Tépésczinálók), lélekben lezajló konfliktusok (Siralomházban), több léleknek egymással való küzdelmének (Krisztus Pilátus előtt) festőjévé, mindig az embert, illetve annak belső életét hangsúlyozva. Az alkotás természetes hierarchiáját megfordította: nem a lélekrajz lényegült át képpé, mely utóbbi természeténél fogva elsősorban művészi produktum, hanem éppen ellenkezően, a műalkotást magát használta fel annak határán kívül álló cél: a lélekrajz bemutatására. Ez az erőszak megbosszúlta magát: éppen a legnagyobb célt, a müt vétette el: munkássága ideáljai ellenére volt jelentékeny, művészetét azok az erényei tették naggyá, melyeket ő csak eszközöknek érzett.

A lelkiállapotok rajzolása tette őt kompozíciók festőjévé, noha a kompozíciók szűk és kiméricskélt fogalmán szenvedélyének lendületével hatalmas réseket ütött. ~~[illegible]~~ Fénnyel és levegővel teli térfetegbe helyezte csoportjait, mégsem mondhatott le bizonyos szerkesztési elvekről, melyeket korától tanult s melyekre szüksége volt mondanivalójának rendezésében. Nem festői, hanem értelmi alapon csoportosította alakjait, nem a kép érdekében, hanem az abban lejátszódó mese követelményei szerint. Ennek is az alkotás látta kárát, legkirívóbban utolsó műveiben.

Pedig festői temperamentuma, mely magasan a düsseldorfiak fölé emelte, a realizmus felé vonzotta. Volt érzéke az új stílushoz, abból is látható, hogy Courbet jelentőségét már párisi kirán-

dulása alkalmából megszejtette, akkoriban, midőn a francia művészt hazája még érthetetlen kísérletezőnek tartotta. Képei teli vannak realisztikus részletekkel, azt lehet mondani, ezek a részletek, melyekre szószerint áll Zola elve, „a természet egy sarka a temperamentumon keresztül nézve" teszik naggyá őt s teszik lehetővé nehányalakos tanulmányainak, kisebb igényű képeinek zavartalan élvezését.

A kompozició és a realizmus tétovázása között sikkadt el egyéni értékeinek java, ez a bizonytalanság az oka annak, hogy nincs tökéletes műve, nincs alkotása, melyben a tisztaság és művészieszség abszolút fokát elérte volna.

Más kérdés helyének meghatározása a művészet és művészetünk folyamatosságában. Az egyéni bizonytalanság, mely kvalitásaiban kifejezésre jut, hasonlóan kitűnik a korszerűséggel kapcsolatos helyzetéből. Ismeretes, hogy fiatalkorában, befogadóképességének legjobb napjaiban, párisi kirándulása alkalmával megpillanthatta a korszerű művészet állapotát, láthatta hogy a vezető francia nemzet mely feladatokkal viaskodik, láthatta Courbet és Manet vásznait. Kétségtelenül megérezte jelentőségüket, legalább is Courbet-ét. (Manet optikai problémái már távolabb állottak tőle, kit temperamentuma amúgyis más utak felé vonzott.) Megértette és mégis Düsseldorfba mint tanulni, helyi jelentőségű divat mellé állott. E pillanatban, mely oly becses lehetett volna a magyar művészet számára, mint négy évvel később Szinyei Merse Pál Majális-ának megszületése, elvesztette a csatát. Később, Párisba költözve már megcsontosodott a részben düsseldorfi, részben magaalkotta lélek-

rajzolói stílusban s a francia festészet inkább társadalmi- és divatsikerekben bővelkedő, mint értékes akadémikus művészeivel barátkozott. Bastien-Lepage volt egyetlen haladóbb ízlésű barátja, kire sokat adott, de ki művészetére egy rezdüléznyit sem hatott. Ekkoriban már Manet-t „mázoló bolond"-nak nevezte s azért örült a Magyarországból érkező meghívásnak, hogy majd ott „gátat vet" az átkos impresszionizmus terjeszkedésének. Ellenszenvét hihetőleg inkább a sajtó váltotta ki, mint az impresszionisták, a sajtó, mely durván támadta őt s az új művészetet dicsőítette.

A művészi forradalmak legmozgalmasabb korában élt, mellette nőtt naggyá és ismertté a realizmus és az impresszionizmus, sőt utolsó vásznai a posztimpresszionizmus főműveivel estek egybe (Cézanne öt évvel idősebb volt nála!) s Párisban, az új művészet forrásánál is csökönyösen kitartott ifjukorának ideáljai mellett. Ujításaival, melyek az akadémizmus bélyegét viselték, még jobban eltávolodott korától. Tájékozatlansága, melyet hivtelen sikerei konzerváltak, lehetetlenné tette, hogy — ha már nem igazodott a többiekhez — az önmagából való szigorú fejlődésnek oly egyenes és tiszta útját irja le, mint a vele egyidős Leibl, ki különben korai műveinek merész foltszerkesztésével hatott is Munkáczyra. Nem kétséges, hogy kettőjük között Munkáczy volt tehetségesebb, Leibl azonban, ki hozzá hasonlóan zsánerproblémákkal foglalkozott, jobban ragaszkodott a művészi megoldás elsőbbségéhez és munkássága, útjának következetessége révén nagyobb eredményekhez, láthatóbb, nyilvánvalóbb értékekhez vezetett, mint Munkáczyé.

Páris, egykori diadalainak szinhelye tökéletesen elfeledte, mintha közönséges divatfestő lett volna. Sem a Louvre, sem a Luxembourg nem tartotta méltónak arra, hogy egy-egy alkotásának megszerzésével áldozzon emlékének. A francia festészetre ez a hirtelen kilobbant meteor kevéssé hatott, amit korszerűtlensége teljesen megmagyaráz. Azok a Szalonban versengő, kérészéletű művek, melyek olykor-olykor Munkáczyt saját ~~[illegible]~~ fegyvereivel akarták legyőzni, ma már teljesen eltűntek. Említhető, hogy Jean Jacques Henner (1829-1905), ez a sok sikert látott akadémikus egy időben túlságosan meg találta nézni Munkáczy képeit, példa rá Halott Krisztus-a (Lille, Palais des Beaux-Arts), mely a magyar festőnek 1881-ben készült hasonlótárgyú képét idézi emlékezetbe s ~~[illegible]~~ egyébként is Munkáczy szellemének visszfénye. Kétségtelen hogy mások is, sokan voltak a franciák között, kik megirigyelték sikereit s nyomába szegődtek, szorgos helyszini kutatás bizonyára érdekes dokumentumokra lelne. Sajnos azonban akkor is csak jelentéktelen összefüggések világosodnának meg, hiszen a fejlődés nem ezen az úton vonult s a hatodrangú divatnagyságok művein fellelhető hatás Munkáczy jelentőségét nem fokozza.

Nagyobb szerepe volt ennél a német festészet alakulásában, ami érthetővé válik, ha meggondoljuk hogy a német piktúra, éppúgy mint a magyar, néhány lépéssel elmaradt a francia fejlődéstől. Német és magyar festő között szélesebb volt az érintkezési felület, mint francia és német vagy francia és magyar között. Munkáczy neve már düsseldorfi éveiben jól csengett, a németek szá

mon tartottak Párisba való költözése után is. Két művészükre kétségtelen hatással volt, Uhdera és Liebermannra.

Fritz von Uhde, a vallásos zsánerkép rokonszenves és értékes mestere megírta Munkáczyval való kapcsolatainak történetét. „Mint nagy mester bukkant fel akkor életem útján" – írja – „s mint ilyen maradt meg emlékezetemben mindenkorra... Sokszem titkoltam el, míly sokat köszönök neki." Legérdekesebb a két művész kapcsolatában az, hogy Uhde, ki a XIX. század vallásos művészetének egyik jelentékeny képviselője, Munkáczynak nem vallásos képeiből tanult, melyek tragikus pátoszukkal és nagyvonalúságukkal idegenek voltak intimizmusától, hanem korai genreképeiből. A Siralomházban-nak és társainak lélekrajzoló törekvése, festői széles előadása kapta meg, ezeket a tanulságokat ültette át másfelé induló művészetébe.

Még erősebb és félreismerhetetlenebb impulzusokat kapott Munkáczytól a német impresszionizmus legismertebb mestere, Max Liebermann. Liebermann a hatvanas évek végén Th. Hagen tájképfestőt kísérte el Munkáczyhoz Düsseldorfba. Ott látta meg, még az állványon a készülő Fénéscsinálókat, mely bámulatba ejtette és döntő lökést adott fejlődésének. Weimarba visszatérve megfestette Libatollfosztók c. képét (1872), melyről csak a jóindulat állíthatja szeliden, hogy Munkáczy-hatás alatt készült, tulajdonképpen a tárgy realizmusában, csoportosításban, tónusaiban és széles ecsetkezelésében szolgai alkalmazkodás a Fénéscsinálókhoz, annak önállóság nélküli, fejvesztett utánzása. Liebermann

később Párizba került, a hetvenes évek javarészét ott töltötte s egyedül Munkáczyhoz volt bejáratos, ki jóindulattal támogatta. Midőn 1875-ben hollandiai tanulmányútra indult, Israels hatása alá került s művészete attól fogva másfelé fejlődött, hogy végül a francia impresszionizmus formanyelvének elsajátításával a régen szomjúhozott sikerhez vezessen. Liebermann lelki portréjához hozzátartozik az is, hogy ahol lehetett, ócsárolta hajdani mesterét, megtagadva vele minden összeköttetést, titkolva hogy egyáltalán valaha hatása alatt állott. Részben ennek tulajdonítható, hogy az amúgyis impresszionista-lázba esett német műkritika Munkáczy szerepét lekicsinyelte, festői képességeit kétségbe vonta. Csak a legutóbbi idők hoztak némi változást s maga Liebermann is, dicsőségének zenitjére érkezve, magát biztonságban tudva, néhány kegyes közhellyel megemlékezett egykori mesteréről.

Hátra lennének még a hazaiak, azok a festőink, kik tőle indultak el vagy hatása alá kerültek. Munkáczynak Magyarországhoz, a hazai művészeti élethez való viszonya korántsem oly laza, mint elődjeié. Noha csaknem egész munkássága külföldön zajlott le, mint Markóé vagy Brockyé, nem szakadt el a hazától annyira, mint az utóbbiak. A fényes csillagot itthonról folytonosan figyelemmel kísérték s Munkáczy sokat adott arra, hogy műveit a magyar közönség is megismerje. Nevezetesebb alkotásait rendre kiállította Pesten is, összeköttetése tehát Magyarországgal mindvégig eleven és hatékony maradt. Művészetéből sok áramlott át a magyar festészetbe s még ma is áramlik. Sokan dolgoz-

tak hatása alatt. Az alábbiakban ezek méltatására amúgyis sor kerül, itt csak annyit jegyzünk meg, hogy tulajdonképpeni tanítványai sohasem voltak. Néhány magyar festő helyet kapott műtermében, redukált másolatokat készített kompozicióiról vagy nagyobbméretű műveiben segédkezett neki. Mások háboritatlanul, évekig dolgoztak mellette. A (három) legismertebb név e sorban Karlovszky Bertalané és Rippl-Rónai József. (Körülük csak tornyayt lehet) tanítványának nevezni.

Tornyay János

Annál többen tanultak műveiből, oly sokan, ami arra vall, hogy azt a hangot ütötte meg, amelyet egyszer magyar művésznek meg kellett ütnie. A romantikus realizmus hangja volt ez. A romantikának és realizmusnak egybekapcsolása művészetünk különálló jellegzetessége, mely indokolttá tette festőink igen jelentős csoportjának, élen Munkácsyval, ily című fejezetben való összefoglalását. Kitűnik ebből, hogy művészetünk, ami nagy mozdulatait illeti, nem mindig idomul a külföldi fejlődéshez, hanem annak egymásutánisságába önálló fejezetet illeszt.

Az irodalomtörténet vizsgálódásai gyakran torkolltak bele a magyar nemzeti géniusz nagy kérdésének taglalásába s ezek a vizsgálódások sokszor kiváló eredményekhez vezettek. „A magyar nép főjellemvonása a józanság, a nyugodt értelmesség," – írja Riedl Frigyes – „mely néha közönyösségig sülyed. Innen van a magyar nép feltűnő okoskodó hajlama, innen az a jogász szelleme, mely a világos, néha kicsinyes fejtegetéseket szereti... A magyar értelmessége mellett felette érzékeny is. Minden benyomás gyorsan és élénken hat rá: hamar megharagszik, de az első kedvező alkalommal ki is békül. A gánes mélyen sérti; de a dicséret a legnagyobbakra feszíti

erejét. Ezen érzékenység révén költő is. Az élénk impressio, mely mélyebbre ható változást idéz elő szellemünkben: ime a költészetnek és minden művészetnek egyik alapeleme. Az érzékenység nem egyszer exaltált; az exaltatio pedig a művészet előkészitője: ő tör utat a múzsáknak a mindennapi élet trivialitásán át.

Ez az érzékenység, mely alkalmat ad arra, hogy egy józan, értelmes faj költői lendületü legyen, egyszersmint megmagyarázza a magyar nép hajlamát a mélabú iránt. Az érzékenység nagyítja a jó meg a rossz hatásokat egyaránt: kedvező körülmények tehát magasabbra emelik az érzékeny ember kedvét, kedvezőtlenek pedig mélyebbre sülyesztik, mint a közönséges emberét. Ezért vigad sírva a magyar ember; innen van, hogy a mélabú a magyar műremekek egyik eleme."

Mintha Munkáczyról és társairól, a romantikus realistákról iróktak volna e sorok. A józanság néha közönyösségig, sőt tunyaságig sülyed, ebből származik a szigorú kompozició ritkasága, a pongyolaság gyakorisága, festészetben például a képelemek szabad, kötetlen csoportosításának vágya.

Az érzékenység ezzel szemben szülőanyja új művészetünk valamennyi értékes tulajdonságának. A józanság hüvös burka alól olykor előtörő temperamentumot szertelen erejüvé fokozza. Ezeknek a kitöréseknek, melyek tüzijátékként világítják be a csüggedés és tunyaság homályát, köszönhetők a magyar művészet legmagasabbra lendült, legegyénibb termékei: Az ihlet percei rövid ideig tartanak, de elemi erejüek. Az élménynek az érzékenység által nagyított volta, a kitörő és viharzó indulat gyors cselekvésre készteti a magyar művészt: lázban, szinte öntudatlanul, a létrejövés vi-

Munkácsy Mihály IV

Szathon Károly
Munkácsyról

lágosan felismerhető nyomaival készülnek a legremekebb darabok. Éppazért, mert a józansággal gyakran a tunyaság is együtt jár s mert az iklet eruptív, kitörések alakjában jelenik meg, a magyar művészet néhány monumentális műfaj problémáját távolról sem oldotta meg kielégitően, sőt az európai szinthez sem emelkedett. Újabb építészetünk például nem versenytársa sem a szobrászatnak, sem a festészetnek, éppazért mert az építészet hosszú ideig tartó és változatlan erejü szellemi tevékenységet igényel. Ebben a művészetben nem válhat úrvá az önkényes ritmus ama hallatlan intenzív ereje, amely a romantikus realizmust életre hívta s később például a modern muzsikát a nemzetközi fejlődés élére helyezte.

A romantikus realizmus, mely a kirobbanó szenvedély, az erős ellentétek, a harsány, viruló szinek, az oldott festőiség és a bőségben való dúskálás művészete, jellegzetesen hazai műfaj, a magyar lélek egyik tiszta megnyilvánulása. Nem a korszerűség fűti, mint ahogy Munkácsy értékei sem a korszerűség keretein belül virágoztak ki. Az alábbiakban egymás mellé került festőink valamennyien elmaradtak a nemzetközi fejlődéstől, de hogy ennyien s ily tehetségek elmaradhattak, annak oka abban rejlik hogy rátaláltak a romantikus realizmus mákonyára, mely minden egyebet elfeledtetett velük.

Folytatása
Paál Lászlónál

amit a felújulás kora óta addig magyar ecset létrehozott. Kétségtelen az is, hogy világos kompoziciójával, térbeliségével és elementáris festői erejével vérbeli művész rendkívüli értékű alkotása. Hatása azonban nem ebben, hanem hangulatában rejlett. A magyar festő elleste a düsseldorfi vígjátékok újszerű nyelvezetét és tragédiát írt azon. Knausra vall az a fogás, hogy ahány alak, annyi lelkiállapot kifejezése. De nemcsak biztos, fölényes megfigyelőereje teszi fontossá e művét, nemcsak holmi felszínes léleklátás, hanem az emberi sors tragikumának mély átérzése. Ez és a fojtott drámaisá, mely nem ágáló gesztusokban él, hanem magában a szituációban, ez és a vizionárius erő döbbentette meg a nézők ezreit, ez ajándékozta meg szinte rendkívüli népszerűséggel, ez tette a Siralomházat borzongatóan emlékezetessé, oly emlékezetessé, hogy Munkáczy utána egy ideig alig mert ecsetet venni kezébe, félve hogy bármit alkot, az előbbinek árnyéka beborítja. Az Ásító inas groteszk fuvolaszólója után az egész zenekar megszólalt, a kedélyes düsseldorfiak zenekara, mely ezúttal soha nem hallott gyászinduló megrázó ütemeit harsogta.

A Siralomház sikere után Düsseldorf kicsiny lett Munkáczynak. 1871-ben Párizba költözött s ott megkezdődött tündöklő pályafutása, mely oly szomorú végakkorddal zárult. Elkezdődött egyben a hajsza is, mely lényével mindenkor ellenkezett. Feleségül vette De Marches báró özvegyét, Papier Ceciliát s e nagyratörő asszony egyfelől, másfelől a műkereskedők, előbb Goupil, később Charles Sedelmeyer, sarkalták az alkotásra. Sedelmeyer, a mai filmnagysá-

gok semmi trükktől vissza nem riadó impresszarióinak őze, az amerikai ízű reklám nagydobját verte mellette. Az egykori asztalosinas két kézzel szórta a pénzt. Házat vásárolt Párisban, a legendás hírű Avenue de Villiers-i palotát, beleépíttetett a kor ízlése szerint spanyol szószéket, régi faragott templomkórust, telezsúfolta drágaságokkal s elképzelhetetlenül fényes nagyvilági életet élt benne. Uralkodók, főrangúak adták egymás kezébe a kilincset, fogadónapjain az idegentől irtózó Páris szine-java jelent meg s e vendégseregben az irodalom és művészet legjobbjai, Renan, Dumas fils, Daudet, a Goncourtok, Liszt, Thomas, Massenet és Bastien-Lepage vegyült el, az előkelő akadémikus festővilágról nem is beszélve. Híres estélyein olykor háromszázan is nyüzsögtek. Mindez pénzbe, sok pénzbe került, de Munkáczy keresett is. Már Párisba költözése évében 80,000 frank volt jövedelme, később 1878–1887 között egyedül Sedelmeyertől, megállapodásuk szerint legalább évi 100,000 frankot kapott, egyéb megrendeléseket és az arcképeket nem is számítva. Egyszer-kétszer hazarándult, különben életének ezt az alkotásokban gazdag szakát, mintegy huszonöt évet Párisban élte le, csak nyaranta utazott el Kolpachba vagy Zamalouba pihenni.

Párisban fejezte be a Siralomházban-t követő második nagy képét, a Tépéstcsináló-kat (1871, Fót, Gróf Károlyi-gyüjtemény). Alapötletét a német-francia háború aktuális eseményei s a szabadságharcról derengő gyermekkori emlékek közösen dajkálták. Ismét sokfigurás kompozíció, Munkáczyra oly jellemző, hosszabb oldalára állított téglaalakban. Hazatért, lázas szemű sebesült mesél a kinn dúló har-

INNEN!

cokról tépéscsináló asszonyoknak, otthon-
maradottaknak. A balsarokban ülő se-
bezült s az asztalt körülvevő tizenöt-
főnyi hallgatóság szíve összedobban. Pszi-
hológiai egyensúlya tökéletes. Remekebbnél
remekebb karakterfejek csodálatos bő-
ségben és változatosságban virulnak raj-
ta, példa rá a széken hátradőlt, kemény-
arcú, energikus mozdulatú sebezült, az
otthonhagyott rémült kis púpos, kinek
kezében megállt a munka, a magába
roskadt öregasszony, amint mechani-
kusan folytatja dolgát vagy a szelíd
menyasszony, ki a lélekbemarkoló törté-
net hangjai közepette nem lát egyebet,
csak sebezült vőlegényének tépésbe bur-
kolt lábát. Az egésznek valóságérzése
ellenállhatatlan erejű. Paraszti inte-
rieurben éled meg a jelenet, melyben
csak az ember fontos; a páratlan meg-
jelenítő erővel életre hívott alakok,
kiket laza, puha, széles ecsetvonások
ölelnek körül. Az olvadékony, fényár-
nyékos, atmoszférikus festőiségnek ünnep-
napja ez a kép, külön lehet gyönyörködni
a vonalak duktusában, a tömegek vázla-
tosan friss és eleven megjelenítésében.
Hozzá fogható az festői sokfigurás kompo-
ziciót Munkáczy soha többé nem fes-
tett. Noha a legfőbb alkotó elem itt is
a lélekábrázolás, az eszmei tartalmat
az előadás merész és meggyőző festői-
sége tökéletesen egyensúlyozza.

Az Éjjeli csavargók (1873, Budapest,
Szépművészeti Múzeum), a Zálogház (1874,
New-York, Metropolitan Museum), a Fa-
lú hőse (Köln, Wallraf-Richartz Muse-
um) és az Újoncok (1877, Szépművésze-
ti Múzeum) ezen az úton halad to-
vább. Mindhárom hangosabb vagy hal-
kabb történelmi jelenet. Az elsőnek ko-
mor pátosza a másodikban, mely in-
kább szociális tárgyunak mondható,
csöndes elbeszélésse szelidül. A Falú
hősében mintha a humor hangja is
megszendülne. A szituáció nélkülözi
a drámaiságot, mert bár a küzdelem
még meg sem kezdődött, nem kétséges

hogy a keménykötésű magyar egy-kettőre odavágja komikusan hetvenkedő cirkuszi ellenfelét. Az Újoncok zsáneridill; akciótlan s a széles leírás adja meg értelmét. A festő ebben a művében inkább az etnografikummal – ami Párizban exotikumot jelentett – akart hatni, nem belső feszültséggel.

Valamennyi kép, megfestésüket illetően is a megkezdett csapáson halad. A részletek nagyobb szerepet játszanak, mint az eddigiekben s ez az oka annak, hogy nem oly egységesek, mint a Siralomházban vagy a Tépésczinálók. Az a különös, előképszerű beállítottság, mely egyre jobban hatalmasodik el rajtuk, arra vall, hogy Munkáczynak újra és újra fel kellett vennie a harcot a Szalonban, a félművészek e borzalmas arányú arénájában, a feltűnésért, a sikerért. Dicsőséget nem osztogatnak ingyen, éppen Párizban nem s Munkáczynak, hogy pozícióját megtarthassa, minden művészi mozdulatát bántóan erőszre kellett felhangolnia.

Mázfelé indult felderítő útra Műteremben c. képe (1876, Baltimore, Walter-gyűjtemény), igazibb és őszintéb mesgyén. Az újoncokkal korszak zárul, az egyszerű emberek életéből merített sokalakos zsánerképek korszaka. A fényes párisi palota lakója előtt lassan ködbe foszlottak ifjúkorának szegénységhez kapcsolt emlékei; új jelenetek, új arcok, különb, úri öltözetek vették körül. A pálforduláshoz hozzájárulhatott, hogy nem akarta hírnevét a szűk témakörben való topogással lejáratni. Meglepetést kívánt kelteni s egyben hozzáférhetőbb tárgykörhöz közeledett. Így született meg úgynevezett szalonképeinek hosszú sorozata, mely onnan kapta nevét, hogy az 1870-es háború után új életre kapó francia főváros családiás han-

gulatú, polgári társadalmának szalonjaiba pillantott bele, azoknak életét, tehát merőben aktuális témát vitt a közönség elé.

Ezeknek a szalonképeknek monumentális nyitánya a Műteremben. A festőt ábrázolja egy megkezdett kép előtt feleségével. Munkáczy első műve melynek csak annyi meséje van, mint amennyit az egyszavas képcím kifejez. Ellentétek, drámai effektus, fojtott izgalom nélkül való, látszik hogy festője az irodalmiasság gondjaitól felszabadulva egyedül a megjelenítés gyönyörűségéért hívta életre. Részletező hajlama tovább erősödik, a képet megtöltik a műterem ezernyi apróságai, melyeken azonban a két főalak, Munkáczyné bravurosan odavetett bársonyruhájában s a képét mérlegelő művész, szuverénül uralkodik. Azoknak, kik az impresszionizmus tanításain nevelődve a műalkotásban csak optikai gyönyörűséget találnak, egy-egy apróság ~~[illegible]~~ pompás, fénnyel mintázott megjelenítése, mint a mellvértes a falon vagy a kancsós csendéleté a kandalló párkányán, igazi örömet okozhat.

A Műteremben a régebbi genreképek nagy lélekzetét egyesíti a szalonképek intimizmusával, tehát átmeneti alkotásnak számít. A szalonképek kevésbé igényesek, kevésbé nagyszabásúak. Ha Munkáczy oeuvre-je a maga teljességében akár kiállítás, akár a régóta nélkülözött összkiadás keretében a közönség elé kerülne, kiderülne, hogy számszerint túlnyomó részét szalonképek alkotják. A szalonképek tarka zűrzavarában vegyülnek el portréi és tájképei, abból meredeznek ki társtalanul korai zsánerképei és későbbi irodalmi, majd vallásos nagy kompozíciói. Az alapréteget, a folyamatosságot, a munka állandó-

ságát a szalonképek jelentik, melyek főképp
műkereskedelmi célzattal készültek,
Sedelmeyer biztatására. Ezek a kisebb i-
gényű vásznak kiválóan alkalmasak
voltak arra, hogy gazdag párisi és a-
merikai polgárok szalonjaiban a jól
csengő Munkáczy-névvel hivalkodja-
nak, tehát Sedelmeyernek semmi sem
volt belőlük elég.

Nem kell azonban azt hinni hogy
azért, mert a mohó kereskedelem ki-
elégítését szolgálták, műterem hulla-
déknál többet nem jelentettek. Ép-
pen ellenkezőleg, kvalitásuk szintje
általában igen magas. Magasabb mint
a spanyol Fortuny hasonlótárgyú képei,
melyek Munkáczy vallomása szerint az
impulzust adták hozzájuk. Formátu-
muk az előbbiekéhez hasonlóan inkább
széles, mint magas, a képek azonban
jóval kisebbek, jellemző átlagos mé-
retük 80 × 110 cm. Csak cím szerint vál
tozatosak — A két család, Csevegés, A
zongoránál, Az agár, Családi hangver-
seny, A kis cukortolvaj, Az apa szüle-
tésnapja, Délutáni hangverseny stb.
— tárgyuk szerint nem. Egyazon környe-
zetben játszódnak le, előkelő párisi
lakószobákban. Nehéz szőnyegek, fara-
gott és plüssel borított székek, velen-
cei tükrök, vasalt cirádás bútorok
s cserépbe ültetett, mindent túlhar-
sogó legyezőpálmák között élik [illegible]
gondtalan életüket a divatosan öltö-
zött fiatalasszonyok, jólápolt gyerme-
kek. (Férfit alig látni a képsorozaton).
A lakásberendezés e jellegzetes század-
végi izléstelensége, mely hamis közép-
kori bútorokat, túlzsúfolt festői ren-
detlenséget és a középeurópai; jól is-
mert Makart-bukétákat helyettesí-
tő pálmákat telepítette maga köré,
Munkáczy ecsetje alatt akkor is még-
nemesült volna, ha az idő múlása
nem tenné lassankint megbocsáthatóvá. A jómódú polgári társadalom

élete apró mindennapiságokban elevenedik meg, válik érdekessé és vonzóvá, mint egy elsülyedt világ. Veröfény ragyog rajtak, gondatlanok és harmonikusak, nem is annyira zsánerképek, mint némi sovány és jelentéktelen mese ürügye révén az interieur dús szín- és fénybeli hatásainak fürkészésére szolgálnak. A kis méret igen jót tett e képeknek, festőiségük nedvvel teli; izletes és eleven, közöttük néhány valódi gyöngyszem akad.

Későbbi, kisebb s művészileg is kevésbé jelentékeny a társadalmi zsánerképek másik csoportja, mely XVI. századi francia viseletbe bújtatott alakokat és jeleneteket mutat be. Ezek a kosztümös képek – pl. Bor, asszony szerelem, Pillanatnyi felhevülés, Flört stb – inkább világos, egyenletes szinezésük és az alakokra koncentrált felépítésük miatt érdemesek az emlékezetre, történelmieskedésük kissé erőszakolt.

Manapság legnépszerűbb művei zsánerképeihez készült kevés alakos tanulmányai, melyekből a Szépművészeti Múzeum szép sorozatot őriz. A mese nélküli vagy kevés meséjű képekben előadási zsenialitása gát nélkül érvényesül. Festett néhány oly figurális genreképet is, mely nem a nagy képek előtanulmánya. Ilyen a Köpülő asszony (1873, Budapest, Szurday Róbert gyűjteménye), valóságos remekmű, a mai, eszmei tartalmat illetően hisigényű nézővel talán legkönnyebben érteti meg Munkáczy nagyságát.

Más tárgyú vásznai közül képmásairól, tájképeiről és csendéleteiről kell még megemlékezni. Az arcképfestés üzemszerű kiaknázását, mely az akadémizmus mestereire jellemző, magához méltatlannak tartotta. Nem sok képmása maradt, azoknak is egy része barátságból készült. Liszt Ferenc (1886, Budapest, Szépművészeti Múzeum)

markáns fejét, mely a sötét tónusú képből kiragyog, Kolpachon örökítette meg, hol a nagy művész nála vendégeskedett. Másik barátjáról, Haynald Lajos kalocsai érsekről (1886, Szépművészeti Múzeum) festette egyik legremekebb képmását, mely a nagy hazafi és finom műértő lélekbelátóan mély, festői erejű, gyengéd és finom portréja. A bíbor széles pompája, a fehér karing lehellet-szerű, velasquezi könnyedsége egységbe olvad, mely egységen az érzékenyen mintázott nemes fej uralkodik. Mesterét egymagában a múlt század legnagyobb arcképfestői közé sorozza, ki magasan a hivatalos jelességek fölött áll. Kisebb arcképei, minők De Marches báró vagy Paál László (mindkettő a budapesti Szépművészeti Múzeumban) vagy Reményi Edél (Budapest, Fővárosi Képtár) a vázlatosság forró lüktetése miatt becsesek. Megrendelésre festett hasonló művei (Blumenthalné, Miss Wanamaker, Soutzo hercegné stb) interieur – hátterükkel a szalonképek elfajzásai s nem tartoznak legszerencsésebb alkotásai közé.

Különös, hogy Paál László hű barátjának rossz véleménye volt a tájképről. „Hát az is kép?" – kérdezte vállvonogató kicsinyléssel. Azt a kevés tájképet, mely ecsetje alól kikerült, tanulmánynak tartotta s ha tehette, utólag a műteremben alakokat festett bele. Nyaranta több ilyen képe készült, közötte a Szépművészeti Múzeum Kolpachi fasor-ja, a fény és a zöld természet e vad szenvedélylyel érzékített, megkapóan friss összetalálkozása. Hasonlóan a szabad természet ihlette meg Luxemburgi naplemente, Mély út, Poros út c. képét. Őszinte realizmusuk, optikai tisztaságuk magasan a zsánerképek felett áll, nyers erejük Courbet-t idé-

√ (Budapest, Szépművészeti Múzeum)

Munkácsy Mihály II

zi emlékezetbe. Idetartozik a Park Monceau-ban s néhány mosnőket ábrázoló képe is, melyeken ugyanúgy a tájkép a leglényegesebb s idegen elem az utólagos staffage, mely megszületését kétségtelenül sajnálatos műkereskedői közbelépésnek köszönheti. Néhány virágcsendélete, mely életének utolsó szakában készült, monumentális formaérzékével és bravúros festőiségével teljes erejében mutatja előadói zsenialitását.

A nagy Szalon azonban nem ilyfélét követelt tőle, hanem méretben és igényben óriási alkotásokat, melyek a képek ezreinek sivár erdejéből kiharsoghatnak. Munkáczynak is ez kellett, hogy nevét állandóan felszínen tarthassa, de kellett Sedelmeyernek, hogy a többi képek árszinvonalát ezeknek hangos sikerével alátámaszthassa és emelhesse. Az Avenue de Villiers-i palotában festő és impresszáriója között hosszú tanácskozások folytak. Mindent ~~[illegible]~~ gondosan mérlegeltek, a villanatnyi politikai helyzetet, vetélytársak sikereit, a korhangulat állapotát és a divat finom rezdüléseit, ezek alapján latolgatták a felmerülő képtárgyakat. Ismeretes, hogy késői nagy vallásos kompozicióinak ötlete Sedelmeyertől származott.

A további sikerek sorozatának megindítója a Milton (1878, New-York, Lennox Library) volt. A vak költőt eleveníti meg, amint három leánya társaságában főművét, az Elveszett paradicsomot tollba mondja. Ennyi külső tartalma. A belső a törődött test küzdelme halhatatlan gondolatainak kifejezéséért. Történelmi zsánerkép, melyben feltűnik az alakok számának megszorítása: mindössze négyen jelennek meg a szalonképek belsőségeire emlékeztető környezetben. Irodalmi, lélekemelő tárgya vitte sikerre, aminél ma többet jelent a sö-

tétek és világosak finom ellentéte s a kompozició nyugodt ritmusa. Később a vallásos képek áhitatából visszahalandozott a nagy alkotók emlékeihez, megfestette Mozart halálát (1886, Detroit, Múzeum), amely túlzottan hatásvadászó s egyben érzelgős tárgyával, valamint a kompozició laza bizonytalanságával erősen a Milton alatt maradt.

Életének utolsó szakában főműveinek tárgya megváltozott. Háromoly műfajhoz pártolt át, mely eddig alkotásainak sorában nem szerepelt: az allegorikus mennyezetképhez, a vallásos kompozicióhoz s a magyar történeti tárgykörhöz.

A béczi műtörténeti múzeum lépcsőházában elhelyezett óriási mennyezetképe, melyet, Makart halála utáni űrt betöltendő, 1884–1890 között Ferenc József király megbízásából festett, unikum művei között. A vászonra festett kompozició a renesszánsz allegóriáját ábrázolja, békaperspektívából látott illuzionista építészeti környezetben. A kupolacsarnokban II. Gyula pápa körül az olasz cinquecento nagymesterei tevékenykednek, míg felettük pálmaágas mosolygó géniusz repül a levegőben. Noha a későbarokk mennyezetfreskók elvei szerint épült fel, minden izében magán viseli a múlt század végének izlését. Világos színharmóniája és szokatlanul széttolt, szellős csoportfűzése érdekes kísérletté avatja, Munkáczyra azonban nem jellemző, nem is jelentékeny alkotása.

Az idő gyorsan múlt s Munkáczy ellen dolgozott. Minden csoda három napig tart s lassankint művészete nem keltett oly nagy feltűnést a francia fővárosban, mint az első években. A nagy Szalonban újabb és újabb nevek bukkantak fel. Szapo-

rodtak az irigyek és az ellenségek, ~~[illegible]~~ kik az idegenből jött festő fejedelmi életét rossz szemmel nézték. Folyóiratok és napilapok hasábjain acsatkodó támadások láttak napvilágot. Mindehhez hozzájárult még két döntő tényező. Az egyik az, hogy a nagy küzdelem, melyet az impresszionístak vívtak meg elismertetésükért, diadalmas végéhez közelgett s a negyméretű hatásos kompozíciók korára kezdett bealkonyulni, a másik hogy Munkácsy alkotóerejét az inaszkorában szerzett alattomos betegség mélyen aláásta. A fényes élet szinvonaláért folytatott szörnyű hajsza, melyet kór, műkereskedői biztatás és kritikusi rosszindulat egyaránt kiélezett, egyedül katasztrófában végződhetett.

A meggyötört ember a vallás vigaszához fordult s még egyszer, utoljára megérte a nagy sikert. A Krisztus Pilátus előtt c. képe (1881, Filadelfia, Wanamaker-áruház) ismét a nézők százezreit vonzotta magához s megújította a dicsőség forró napjait. Az óriási vászon csupa szilaj ellentét: a hivatalos hatalom néz farkasszemet a fegyvertelen hittel, a klasszikus pogány rend a forradalommal, a tétovázás a bizonyossággal, a vad kórus a rendíthetetlen nyugalommal. Krisztus és Pilátus egymásra villanó szeme két kard, mint hajdan Giotto freskóján a Mesteré s az őt átölelő Judásé. Renan mondotta, így képzelte el Jézust, ily fehér sudár alaknak, lángoló tekintetű nyugalomnak. A féktelen, elemi harc, a lélekábrázolás e gáttalan hömpölygése mellett a képalkotás speciális értékei második helyre szorulnak. A dráma legyőzi a festéket s ha a néző a dráma bűvköréből szabadulva a képet mint képet is fel akarja mérni, úgy találhatja, hogy a kompozíció megbomlott, de dúskál a festői előadás féktelen bravúrjai.

van. A Krisztus Pilátus előtt-nek se őse, se utóda, társtalanul áll a művészet történetében. Munkáczy, ki a feljegyzések szerint Dürer és Rembrandt vallásos grafikáját nagy szeretettel tanulmányozta, ezúttal csak önmagából merített. Egy-egy ~~[illegible]~~ mellékalak szépsége, szürített kifejező ereje s az egész mű hatalmas lélekzete arra vall, hogy a művész még erejének teljében állott megfestésekor, sőt a feladatot példátlan méreteihez képest kiválóan oldotta meg. A XIX. század magyar vallásos művészetének ez az időrendben egyik első alkotása egyben legnagyobb remeke is.

Nem lehet, sajnos ezt elmondani a trilógia két következő darabjáról, - a Golgotáról (1884, Filadelfia, Wanamaker-áruház) és az Ecce homo-ról (1895√), melyek alkotóerejének előbb lassú, majd rohamos sorvadását mutatják. A Krisztus Pilátus előtt színhelye zárt csarnok, a Golgotáé szabad tér, melyben a csoportok szétszóródnak. Munkáczy nem a hagyományos szimmetrikus elrendezést választotta. A három keresztet a kép jobbszélére helyezte s a középteret színpadias elrendezésű tömeggel népesítette be. A jajveszékelő asszonyokkal körülvett felfeszített Krisztus külön képbe kívánkozik s ugyancsak kiüt környezetéből a kép balsarkában látható lovas hátraforduló alakja. A heves, hivalkodó mozdulatok egyre erősebb szerepet kapnak, sajnos a képben már sok a bántóan melodramatikus elem, melynek szerepével arányosan romlott a festői előadás is. Kevesebb a pompás részlet, ezek rovására növekedett meg a kép-betöltő, jellegtelen szükség-alakok száma. Megdöbbentő leromlásra vall az Ecce homo, a sorozat időrendben utolsó képe, egyben Munkáczy legkésőibb alkotása. Kompoziciója, mely a trilógia első darabjához hasonlóan

√ Debrecen, Déry-múzeum

zárt csarnokban játszódik le, két nagy csoportra szakad, az erkélyen álló, Pilátustól és katonáktól körülvett, ~~[illegible]~~ megczúfolt Krisztusra és az alant üvöltő tömegre. A tömeg zsúfolt, áttekinthetetlen rendetlensége, a túlzottan ágáló gesztusokkal való hivalkodás, de különben is az egész mű szinte gyatrán ható formai képzése arra vall, hogy festője ~~[illegible]~~ ezúttal nálánál jóval gyengébb segéderők közreműködését vette igénybe. Lehetetlen hogy Munkáczy, bármennyire beteg és fáradt volt már, ily jellegtelen, zamat és invenció nélküli formákat vetett volna vászonra.

Egyetlen magyar történelmi tárgyú képe, a Honfoglalás (1893, Budapest, országháza) véres, önemésztő viaskodások, évekig tartó reménytelen küzdelmek és átfestések árán öltött testet. Az Ecce homoval együtt mélyen elszomorító példáját mutatja az alkotóerő csaknem teljes megbénulásának. Sugárzik róla a kedvetlenség mellyel készült, aminek oka az is lehet, hogy a drámai konfliktus nélküli; ünnepi-reprezentatív tárgy, melynek megelevenítésével a magyar kormány megbízta, sohasem volt kenyere. Szédületes méreteivel, alakjainak százaival mármár körképekre s egyéb művészietlen panorámákra emlékeztet. Az út nem erre felé vezetett, sőt ide, ehhez a szakadékhoz, melybe a hajszolt, leromlott művész belehullott, semmiféle út sem vezetett. A gyilkos kór, mely az endenichi szanatórium élőhalottjai közé zárta, élő embert, de már régóta holt festőt ragadott el a társadalomból.

Munkáczy megítélése a történelem igazságosztó távolságából sem könnyű feladat. Napjaink felfogása, méltánylását illetően, távolról sem mondható egységesnek. Vannak, főképp az idősebbek között, kik meg nem érett forradalmárnak tartják, főképp ábrázolási merész-

102-109

sége miatt, tegyük hozzá, az összefüggések ismeretéből, a mai tárlatból, teljesen jogtalanul. Ismét mások hangsúlyozott eszmefestészete és gyakran túlhangos szinpadiassága miatt az izléstelen századvég jellegzetes és divatjamúlt megtestesítőjének tartják. Végül vannak, akik benne tisztelik a piktúra igazi útjának egyik nagy keresőjét, ki a gondolattalan, technikai elköteleződésű impresszionizmussal szemben messzire lobogó fáklya volt. Azt hisszük, megítélése nem történhetik pusztán egy szempontból, sem az egyikből, sem a másikból. Értékelésénél két nagy szempontot kell elsősorban tekintetbe venni: művészetének szintjét és helyzetét. Más szóval kvalitásait és fejlődéstörténeti szerepét.

Az előbbiek megvilágítására be kell pillantani az alkotási folyamat titkaiba. A hiányosan és kevéssé művelt, mesterségében is, főképp a rajzban fogyatékosan képzett művész a feltornyosuló akadályokat csak rendkívüli temperamentumának olvasztóerejével tudta áttörni. Ez a szenvedély tette őt hivatottá nagy dolyok véghezvitelére, sőt kezét oly biztossá tette, hogy technikai tudását illetően még vérbeli festőket is megtévesztett. Típusa volt az ösztönös, látomások hullámverésétől sodort alkotónak. Uhde például, ki düsseldorfi éveiben festés közben láthatta, feljegyezte róla*: „Rendkívül termékenyítő, majdnem vidító volt látni; míly biztonsággal rakta a legvilágosabb fényeket a bitüm-aláfestésre s mint festette aztán bele lassankint és világosan az egész alakot... mindnyájan őszintén irigyeltük biztos kezéért." Sajnos a bitüm vagy ahogy másképp nevezik, aszfalt, ez a barna, romlékony és gyorsan sötétedő lazúrfesték, melyet a XIX. század második felében előszeretettel használtak alapozásra sok kárt okozott Munkácsy vásznain. Legjobban ártott a Fénéscsinálóknak, de a Siralomházban és a Milton is sokat szenvedett tőle, olyannyi-

ra, hogy a nyolcvanas évek elején maga Munkáczy is lemondott használatáról. Rajzkultúrájának fogyatékos voltán a kosztümös modellek lefotografálásával segített, ilyféle rendkívül érdekes dokumentumokból a Nemzeti Múzeum őriz egy sorozatot a Zakodalmi hivogatoktól kezdve a Siralomházon, Tépésczinálokon, Éjjeli csavargókon, A falú hőzén és Miltonon keresztül késői arcképeiig. Ebben az esetben a fotográfia használata nemoly gyanús, mint az akadémikus arcképfestőknél (hol e szokás különben csaknem általános), túltengő szerepének ellene mond a kész kép, mely nem természethűsége hanem festői zsenialitása miatt értékes.

Az az irdatlan hév, mely alkotásait átfűti, tesszi művészetét hibáin és töredékes voltán túl is elragadóva. Nincs magyar festő, kiben hozzá fogható, csak hozzá hasonló temperamentum lobogna, nincs párja érzéki bőségben, sűrített kifejezésben, féktelen bravúrban és összegező erőben. Született, vérbeli festő, ki képtelen volt | módon, mint ecsetén keresztül megnyilvánulni. Rajzai jelentéktelen studiumok, melyeknek önálló életük nincsen, egyetlen akvarellje tökéletesen képszerű és tájképeivel áll egy sorban. A rajzos kultúra hiánya ritkán érzik alkotásain, amint ecsetet vett kezébe, a festői tömegek világában abszolút úrrá vált.

De nemcsak a forma, hanem társa, a szín is megtalálta szerepét és jelentőségét műveiben. Munkáczy nagyrészt szinekkel komponált, melyeknek tüzét első, zsánerfestő korszakában a barna aláfestés tompította. Később kolorizmus a felszabadult, szinei megvilágosodtak, az ellentétek erősebbé váltak, míg utolsó műveiben a leromlás egészen a tarkaság határáig sodorta. Érett vásznain az égő

kolorit aratja diadalát, aki egyszer alaposan megnézte néhány alkotását, soha nem felejti el azt a pompát, melyből olykor a fehér és a bársonyos fekete bámulatos kontrasztjai zengenek ki. Az átmenetek mestere volt s mint igazi kolorista, színes életet varázsolt elő, anélkül hogy túlságosan sokféle színt használt volna.

Ezekkel a tündöklő sajátosságaival, melyekhez hozzájárult megjelenítésének nagyszabású volta, férfiasan meleg és közvetlen baritonhangja, mely művészetén végigvonul, előadói zsenialitása, könnyed és érzéki erejű ecsetkezelése, akár a világ egyik legnagyobb festője lehetett volna. Művészetének szabad szárnyalását az a végletes és folytonos tusakodás kötötte meg, mely lelkében dúlt s mely állásfoglalását mindvégig bizonytalanná tette. A XIX. század e hódító erejű Herakleze a válaszút előtt megtorpant, ott ragadt, sohasem jutott tovább. Nem tudott a kompozició és realizmus egyaránt csábos hangú nemtői között választani.

Egyik méltánylója azt írja: „Művészete a modern festészet pszihológiai, drámai törekvéseinek a legtisztább, legfejlettebb kifejezése." Az egykori szuszterinas, ki a reménytelen nyomorgásokból átmenet nélkül a jólét legmagasabb régióiba, a társadalmi élet szédületébe csöppent, ugyan honnan szerzett volna áttekintést a művészet elméleti kérdéseit illetően? Hogyan fejlődhetett volna ki biztonsága, mikor pályájának egyik fele a minimális életfeltételek megteremtésében s a festészet technikai ismeretek elsajátításában telt el, másik fele önkritikát ölő tömjénezésben? Munkácsynak

[52. hasáb.

Munkácsy Mihály III.

4. Romantikus realizmus.

Munkácsy Mihály (1844 – 1900) a kétszáz év óta Magyarországon ~~[illegible]~~ megtelepedett, bajor eredetű Lieb-család leszármazottja, kalandos küzdelmek közepette érett új festészetünk legnagyobb alakjává. Munkácson látta meg a napvilágot, Miskolcon kezdett iskolába járni. Szüleit korán elvesztette, s kétéves korában Békéscsabára került nagybátyjához, Reöck Istvánhoz, ki őt 1855-ben egy helybeli asztalosmesterhez, Lángi Mihályhoz adta be inaskodásra. Három év múltán felszabadulva Aradra ment, majd visszatérve Békéscsabára, egy ott időző Rahl-tanítvánnyal, a különben jelentéktelen nagyváradi arcképfestővel, Szamossy Elekkel ismerkedett meg, ki tanítani kezdte.

Munkács, Miskolc, Békéscsaba, Arad: reménytelen porfészkek, elmaradt szunnyadó városok az ötvenes évek letargiájában. A vézna, sápadt fiút művészietlen környezet, rideg nevelő, pofozkodó, munkába hajszoló majsztram és inasok durva röheje vette körül. Mintha Kuthy Lajos népszerű ~~[illegible]~~ regényének, a Hazai rejtelmek-nek némelyik fejezete elevenedett volna meg. Az élőképből még a betyárok sem hiányoznak, kik feldúlják nagybátyja lakását s halálragyötrik annak feleségét. Csodálatos, hogy ebből a környezetből művész származhatott. Az Előzmények és Hagyományok valóban nem álltak-őrt ifjukora mellett.

Szamossy visszavitte magával Aradra s mintegy másfél évig, amennyire tőle telt, többnyire kastélyról-kastélyra járva tanítgatta, másoltatta. Sokat rajzolt, összevissza mindenfélét s lassankint ecsetet vett a kezébe. Szamossy mellett készült első olajképe, a Katonalevél (1863, egy-

kor Berlin, Mitteldorfer László tulajdona), mely (– ha ugyan hitelés –) inkább csak a kegyelet révén tarthat számot az emlékezetre. A cégérfestői bárdolatlansággal készült műben egyedül a mesterséges világítás ügyes kihasználása sejtteti a leendő művészt.

Némi pénzre szert téve kicsinynek bizonyult a világ, elhagyta Szamossyt és ~~[illegible]~~ tizenkilenc éves fővel 1863-ban Pestre költözött. Felvette a Munkácsy nevet. Műveltségének kiáltó hiányait igyekezett pótolni; eljárt a Nemzeti Múzeum szerény képtárába sösszeismerkedett annak gondozójával, Zigeti Antallal, kiben ernyedetlen pártfogóra, halálig hű barátra lelt. Pesti tanulmányai alapján festette meg a Regélő honvédet (Budapest, Pongrácz Gézáné tulajdona), mellyel első, szerény sikerét aratta. A sikerhez nagymértékben hozzájárult, hogy képét megmutatta Than Mórnak, ki azt átfestette. Ismét a mesterséges világítás kérdése izgatta. Az alakok rajza erősen fogyatékos, túlsok volt a hiba ahhoz, hogy Than mindet eltüntesse. A képet a Képzőművészeti Társulat állította ki, sőt megvette kisorsolásra s így a fiatal festőre már pályája elején a támogatás jótékony napsütése tűzött.

Két évig élt Pesten, munka és ifjúkori szerelem izgalmai között, végre felkerekedett, hogy tanulmányait Bécsben, Rahl keze alatt fejezze be. Than ajánlólevelével kopogtatott be a mesterhez, ki szívesen fogadta. Sokáig itt sem tanulhatott, Rahl félév múlva örökre lehúnyta szemeit. Bécsben fejezte be a már korábban kezdett Husvéti locsolást (1865), mely a vidéki népszokás szilajul mozgalmas ábrázolásában Thanra, illetve Thanon át Rahlra emlékeztet, formafelfogását illetően körülbelül azon a fokon áll, mint Lotz Károly első korszakának alkotásai. Nem magyar, hiszen minden ízé-

ben az osztrák festő formai sajátosságait tükrözi, inkább magyaros kép, a leendő Munkácsy oroszlánkörmeit csak féktelen szenvedélyessége mutatja, azt is inkább gesztusok, mint festői eszközök. Ennyit tanult Rahltól, kihez már későn érkezett, illetve tanulhatott volna még mesterségbelieket tőle, főképp rajzkészséget, melynek ekkor sem, később sem volt feltétlen ura.

Bécsi tartózkodása alatt, egy kiállitáson bukkant rá Ludwig Knausnak (1829–1910), az akkor már nagyhirű düsseldorfi zsánerfestőnek 1862-ből való képére, a Szemfényvesztőre. E mű elemi erővel hatott reá. Rahl ösztövér patéticizmusa, mely síma formákon keresztül, rajzos nyelvezeten szólalt meg, aprólékos történeti hűségbe burkolva, nem elégítette ki a szenvedélyektől izzó, nagy tettekre áhítozó művészt. Knaus felnyitotta a zsilipeket. Munkácsyt kettős varázsa döbbentette meg: az éles pszihologia, egyrészről, mellyel alakjait életrekeltette, másrészről az a dús és zamatos festőiség, mely végre szélesen vont ecset munkája volt, nem rajzoló aprólékoskodásé. Nem vette észre, nem is érdekelte a mű irodalmiaskodó, anekdotikus eszmei tartalma, sem a humoros íz, mely az egész kompozición elömlött. A lelki élet ábrázolása és a festőiség annál inkább magával ragadta. Könnyen befolyásolható, festői elvek terén tétova lényét évek hosszú sora alatt sokféle, egymással ellentétes hatás érte, de ilyen erős, ennyire döntő sohasem.

Visszament Pestre azzal a szent elhatározással, hogy pénzt gyüjt s-amint teheti, Düsseldorfba utazik, lévén az egyetlen hely, hol tanulmányait folytathatja. A Petőfi búcsúja (Bu-

dapest, Szépművészeti Múzeum), melyet körben Pesten festett, mutatja hogy Knaus hatása lassan ért meg benne, egyelőre még nem jutott szóhoz. Az egész képet betöltő alak mesterkélt mozdulatával még a Rahl-iskola szinpadiasságát tükrözi, amellett bántó elrajzolások jelentkeznek rajta. Barátai éppen tökéletlen technikai felkészültsége miatt lebeszélték a düsseldorfi útról, helyette a szolid müncheni iskolát javallották. Munkáczy engedett s Knausszal szivében a bajor fővárosba ment, hol szerencséjére Piloty elutasította s Wagner Sándor, később a csataképfestő Franz Adam osztályába került.

A szigorú rajzkultúrájú Münchenben társai közül nem tünhetett ki, még a magyarok közül sem. A magyar kolónia nem nagyon hitt jövőjében s e ki nem mondott itélet érzékeny lelkét rendkivül bántotta. A két év alatt, mit kisebb megszakításokkal Münchenben töltött, igyekezett rajzbeli fogyatékosságait pótolni. Ha tehette, a gazdag gyüjtemenyeket bújta. A Pinakotékában nem az akkoriban ajánlott s a növendékek körében divatos régi mestereket, Tiziant, Rubenst, Van Dycket tanulmányozta, hanem Rembrandtot s már ebből is halványan kitetszett, hogy nem való szabványos akadémikus festőnek.

Idegenkedett a müncheni akadémikusoktól, csak egyet (becsült közülük) Kaulbachot. Valószinű hogy ennek személyes okai voltak. Müncheni életének anyagi megalapozottságát neki köszönhette, amennyiben ajánlólevele révén kapott Pestről ösztöndijat, saját szavai szerint mély érzéséért és gondolkodó fejéért tisztelte. Egyik sokfigurás kompoziciója, a befejezetlen Árvíz (1867, Budapest, Szépművészeti Múzeum) azt mutatja, hogy e tisztelet művészetébe

is (beszivárgott). A kép erős Kaulbach-hatás alatt készült s e nemben Munkácsy egyetlen alkotása.

Müncheni korszakának két főműve a Vihar a pusztán (1867, Budapest, Szépművészeti Múzeum) és a Szénásszekér (1867, Szabadka, magántulajdon). Legfőbb érdekességük, hogy mindkettő tájkép. Itt-is, ott is a végtelen pusztaságon csak egy szekér látszik. Az elsőben a vadul kitörő orkán, az utóbbiban a bivalyoktól vont, elakadt szekér helyéből való kimozdítása rejti a drámai magvat. A tárgy kiválasztásaban szerepet kapott a művész honvágya s a képek stiláris állapota is némiképp a hazai fejlődésre emlékeztet, Than és a fiatal Lotz magyar életképeire: azoknak társa, ha szenvedélye új, lélekzete szaggatottabb, drámai ereje nagyobb is. Az ugyanekkor készült Lakodalmi hivogatók (1868, Brünn, magántulajdon) még mindig bizonytalan a rajzban s arra vall, hogy az emberi alakokból szerkesztett kompoziáóban a tájképeknél sokkal erősebben tapad a Rahl-iskola szabványaihoz.

1867-ben a Münchenen átutazó hazaiakat követve Párizba ment körülnézni. Sok látnivaló várta, elsősorban a híres kiállítás, melyen a modern francia festészet szine-java mutatkozott be. Az ámuló Munkácsy végignézhette a korbeli piktúra díszes seregszemléjét. Bizonyára járt a Pont de l'Alma-i barakkban, hol Courbet állította ki addigi teljes munkásságát, de láthatta Ribot-nak vagy a barbizoniaknak, Rousseaunak, Corotnak, Milletnek főműveit, sőt Manet néhány vásznát is. Figyelmét megosztotta a modern és régi művészet között, szorgalmasan járt a Louvre-ba, hová kedvenc Rembrandtján kívül a németalföldi kismesterek

hosszú sorozata vonzotta. Oly napok voltak, melyek sorsdöntők lehettek volna nemcsak Munkáczyra, hanem az egész magyar művészetre. Ott állott a forrásnál, érezhette a friss szellőt, mely végigborzolt, süvitett az akadémizmus fái között, csavargatva öreg törzseiket. Ha fiatalsága nem telt volna el oly kietlen környezetben, ha több alkalma és ideje lett volna kultúrájának szintjét emelni, Páris többet mondhatott volna neki, mint amennyit mondott. Így azonban a százféle benyomástól megzavarodva, homályos lelkesedéssel szivében ismét Knausra gondolt s most már semmi sem tudta eltéríteni szilárd elhatározásától, hogy előbb-utóbb Düsseldorfba megy tanulni.

Kétheti párisi tartózkodás után, szemében Courbet művészetének homályos emlékképeivel tért vissza Münchenbe. Befejezte megkezdett munkáit s egy újat festett, az Ásító inast (1869, ismeretlen tulajdonban), melyben hirtelenül, minden átmenet nélkül az igazi Munkáczy szólalt meg. Nem tudni, az inaskodás sajgó és eleven emlékei adták merészségét, erősítették hangját vagy a párisi tanulságok: sutba dobta a Rahl-iskola fényes és unalmas kellékeit. Szinte karikaturába hajló groteszk tárgyat választott a hajnalban felriasztott, öltözködő inasgyermek alakjában, kinek tagjait az ásítás földöntúli egy önyöre csaknem kiforgatja. A bravúrosan odavetett kép széles, merész, érzéki erejű ecsetvonásokban ölt testet. Nyoma sincs már a bizonytalanságnak, mint az eddigi figurális kompozíciók on. Nem a pályakezdő zsengék sorát növeli: a fiatalkor érett alkotása, az első nekibuzdulás erejét, az önmagára-ismerés ritka bűbáját sugározza.

Meg-megélénkülő sovárgások, hosszú halogatások után végül 1868 októberében eljutott Düsseldorfba. A rajnai város művészeti élete ekkor állott virágjában. Művészei Knaus és Vautier (1829-1898) lobogója alatt az „igazságot" keresték. Az igazság ezúttal a genrefestészet új módját jelentette, mely tartalomban s formaalakításban egyaránt eltért az addigi sablontól, anélkül hogy általános érvényűvé válhatott volna. Tartalmi újítása abban rejlett, hogy elfordult a történeti tárgykörtől a vidéki lakosság és a népélet kedvéért. Nem a lelkesedés vezette az új témához, nem is holmi korhoz illő szociális gondolat, hanem a hol humoros, hol érzelmes vénájú elbeszélő-kedv. A düsseldorfiak képei többnyire egy anekdotikus point körül forognak, így a tárgyi szerkezet megkövetelte a felhasznált zsáneralakok lelkiállapotának pontos rajzát. Azt lehetne mondani, ez a festészet a pszihologiát is kelléktárába sorozta. Ami pedig formaképzését illeti, az új korszellem hatása alatt az addigi kosztűmös, „korhű" aprólékosságot lerázva magáról, a széles festőiséghez pártolt, mely mondanivalójának megvesztegetően új szint kölcsönzött. ~~[illegible]~~ Rövid, de óriási hatásának titka e két heterogén elemnek, az irodalmiassággal túlterhelt tartalomnak és a festői előadásnak ügyes társitásában rejlett s ez ojtotta be a közeli halál baktériumaival is: a festői forradalom, mely az impresszionizmussal optikai-(atmoszférikus) ~~[illegible]~~ problémák megoldására sóvárgott, idegenkedve fordult el a szellemiekkel agyonhalmozott ábrázolási módtól. Düsseldorf a német szellem

jellegzetes produktuma maradt s az európai festészet nagy alakulásaiban nem kapott szerepet.

Munkáczy talán észre sem vette a szentimentálizmust meg a humort, a düsseldorfi siker e két lendítőkerekét. Nem miattuk sovárgott Knaus és Vautier környezetébe. Lényétől, mely ebben az időben csordultig telt tettvággyal és szilaj daccal, mindkét érzelem távol állott. A széles, érzéki festés vonzotta elsősorban s mint már sokszor megtörtént, annak tiszta, eredeti alakja, Courbet és Manet műveiben nem tudta annyira fellelkesíteni, mint másodlagos, higított kiadása. Knaus szívesen, a nagy mesterhez illő leereszkedéssel fogadta, csendben dolgozni kezdett. Egy évi tanulmány, tépelődés és munka után kiállt a porondra egy hatalmas vászonnal, melytől maga Knaus is elámult s mely szinte önmagát is zavarba hozta. A Siralomházban (1870, Filadelfia, (Park-Museum) volt ez.

Első teljes megfogalmazását még az állványon eladta 10,000 frankért, sőt meg kellett ismételnie, miért a dupláját fizették. Röviddel utána a párisi szalon aranyérmét nyerte el vele. Külső sikerekben káprázatosan gazdag pályája e pillanatban lendült neki, anyagi gondjai egy csapásra véget értek.

Honnan ez a siker, mely visszhangjával országokon száguldott keresztül? Vajjon a művészet ülte-e itt ritka diadalainak egyikét vagy csak újabb konc került a népszerűség falánk fenevadja elé? A Siralomházban nemcsak az új magyar festészet addigi legnagyobb tette, messze maga mögött hagyva mindazt,

Munkácsy Mihály I

kik között nem egy van, ki máris szivesen tett volna tanári vizsgát. Véleménye szerint a reformnak nem lesz valami nagy hatása a társadalomra, mert aligha fognak sokan az egyetemre törekedni. Különben ő még ettől sem fél, mert tudja magáról és másokról, hogy menynyire össze lehet egyeztetni a hivatalos elfoglaltságot az anyai és egyéb családi teendőkkel. H. GY.

Mikszáth előszava.

— Az *Almanach* 1896. évi kötetéhez. —

Az íróságot sokan valami különös, extra-vagans mesterségnek tartják, a poeta nascitur közmondásnál fogva is, pedig voltaképen az író csak annyiban különbözik a nem íróktól, hogy több elmondani való története van — de egy-két története minden embernek lehet. Mennyivel jobban elüt a laikus a mestertől, például a csizmadiaságban. A mester annyi csizmát tud varrni, a mennyihez bőre van, a laikus pedig egyetlen egy csizmát se tud varrni.

Mondom, csekély a különbség írók és nem írók között. Hiszen minden ember szíve érez leírni méltó dolgokat legalább egyszer életében s minden szem fedez fel eredeti színeket a látott dolgokban, csak nem tudja róluk, hogy eredetiek. Igen, úgy kell annak lennie, hogy mindenkinek van egy jó története, a mit érdemes volna meghallgatni, még tán a rossz íróknak is van egy brilláns témájuk — de azt soha meg nem írják.

Megösmerkedel valakivel s lassankint előbujnak a fehér asztalnál, pipafüst mellett, az ő sajátos történetei — és ha azután száz esztendeig ismered is, mindig e történeteket hallod tőle. A történeteitől soha se szabadul meg senki — össze vannak azok valahogy nőve az agyvelejével. Deáknak voltak ilyen történetei és bizonyosan vannak Demkó Pálnak is. Ha a kiadók rámennek Jókaira kéziratot kérni, hogy így, úgy, ha kicsiny lesz is, ha csak száz sor lesz is, az öreg úr nekik szegez ilyenkor egy történetet arról az emberről, a ki zsebórát ment csinálttatni. Az órás egy heti időt kért, annyi munkája lesz rajta. Hát akkor csináljon egy picinyet, mint a gombom, szólott az ember, de az aztán holnap legyen kész. Az órás persze azt felelte, hogy a kicsiny órához meg több idő kell. Az öreg úr, a kinek fejéből millió történet rajzott ki, ezt az egy ócska históriát úgy tartja kéznél, mint valami megszokott elválhatatlan szerszámot. Király a király, mégis bizonyosan csak egy penicilust tart a zsebében.

Vannak aztán kivételek. Albrech kir. herceg például nem vitte fel történetekig, hanem két kedvenc tósztja neki is volt. Báró Harkányi Frigyes adomái közt szintén van egy legkedvencebb, mely nélkül egy látogatóját se ereszti el.

Visi Imrének és Láng Lajosnak kettőjüknek volt egy történetük. Visi elmondta félig és hozzá tette: »A többit Láng tudja.« Láng örömest beszélte a reá eső részt, de elhagyván az elejét, el nem mulasztá megjegyezni: »Az elején azonban Visi volt ott.«

Az egész történetet soha se hallhattuk, nem lévén jelen vagy Visi, vagy Láng, — de egy konstatálva lett, hogy mindenik csak azt szerette belőle elmondani, a mi ő vele történt, — mert csak annak van különösebb ingere. A mit az ember kigondol, az mégis csak mostohagyerek (a Fantázia anyától,) a mit másoktól hall, az csak adoptált poronty, de a mi magával az emberrel történik, az egy édes kölyök, azt öröm produkálni. . .

Ezekután senki sem veheti rossz néven, ha bevallom, hogy nekem is van egy ilyen saját történetem, a mi velem esett, a mit szeretek elbeszélni író pajtásaimnak. Úgy is már nyolcszor írtam e rovatban az olvasókhoz az írókról, illő most a kilencedik alkalommal, hogy az olvasókról meséljek az íróknak.

*

A szittya-vér.

(A tulajdonképeni előszó.)

A képviselők kétségen kívül gentleman emberek. Külsőleg, a szalmájukra nézve, majd mind jól fest, a magra nézve. . . no ott lehetne kifogást tenni, de (az ördög akar párbajt) nem teszek semmi kifogást, inkább ráhagyom, hogy többnyire okos emberek.

Különösen jó és derék ember volt köztük Zalay István. Tipegő járásu, lassu beszédü, lassu mozdulatu, tömzsi úr. A szíve puha volt, mint egy galamb szíve, a jelleme hófehér volt, mint egy galamb tolla (tudniillik egy fehér galambé). Szerette az öreget mindenki, bizonyosan még Hentaller barátom is, dacára, hogy egy könyvet írván (mintegy nyolc év előtt) a mamelukokról, Zalayról is megeresztett benne egy árnyképet, melyben *szarmazásara való göndör fürteire és hajlott orrára* tett félremagyarázhatlan célzásokat. Egyéb rosszat a szegény Pistáról nem is igen lehetett mondani.

Hanem 'iszen elég volt az; a képviselők összesúgtak elképedve a folyosón.

— Olvastad, mit ír Hentaller Zalayról?

— Hogy ne? De hát igaz lehet-e?

Legtöbben vállat vontak.

— Ki tudja? Ma már senkiről se biztos az ember.

— Borzasztó, ha igaz.

— A haja csakugyan göndör.

— Az orra csakugyan hajlott.

A politika se ront meg mindenkit. Vannak itt is jó lelkek, a kik védelmére keltek.

— Ejh, lehetetlen ennyire csalódni egy emberben!

Honnan, honnan nem, maga Zalay is megszimatolhatott valamit s azt kérdezte tőlem este a vacsoránál.

— Olvastad a Hentaller könyvét?

— Olvastam.

— Ugy-e én is benne vagyok?

— Igen.

— Ugy-e, engem is leránt?

— Körülbelül.

— Mit ír rólam?

Eszembe jutott a göndör fürtökre való hivatkozás, resteltem elrontani az estéjét.

— Nem emlékszem.

— Látom az arcodon, hogy tudod — szólt idegesen, tekintetét élesen rámszögezve.

Zavarba jöttem, — látta, hogy csakugyan tudok valamit, kért, mondjam meg, de én most már állhatatosan megmaradtam a halgatásnál. Ez még csak ingerelte. Elkomorodott, lehorgasztotta a fejét: rettenetes lehet a cikk, gondolta, hogy nem akarom elmondani.

Végre rimánkodásra fogta a dolgot, nem fog tudni aludni egész éjjel, ha meg nem tudja. A pajtások is közbeléptek, hogy ne kínozzam, mert a bizonytalanság halálos méreg, Pista négy üveg pezsgőt ajánlott fel a kompániának, ha beszélek — a kompánia tehát követelte, hogy beszéljek.

De az én lelkem csak nem vitt rá. Kevély, rátartó embernek ösmertem, tudtam, hogy végtelen dühbe hozza a fátyol lerántása a család eredetéről. A milyen vérmes ember még a guta is megütheti, kivált ha igaz a dolog (én igaznak sejtettem). Nem, egy szót se szólok, ha nyársba húznak se.

Nem is szóltam, úgy váltunk el éjfélkor.

— Nem vagy jó emberem — mondá, majd kis vártatva hozzátette elérzékenyülve. — Mit vétettem én az embereknek? Tudod valami bűnömet?

— Nem.

— És mégis bántanak! sóhajtott fel.

Másnap reggel a ház folyosóján láttam viszont. Ott üldögélt szegény öreg Pistánk, a maga borászati emberei, gróf Andrássy Manó és Vadnay Károly között, szomorúan, mint egy beteg medve.

Ujra megfogott, ujra vallatni kezdett.

— Nem mondod meg?

— Nem.

— Látod, egész éjjel be nem hunytam a szememet, úgy bántott, de úgy bántott (hangja tompa volt és fátyolozott), étvágyam sincs, a szivar sem esik jól. Olyan

bolond, érzékeny szívem van . . . és te még sem mondod meg . . .

Már szinte levett a lábamról, haboztam, vergődtem, meg mondjam, ne mondjam — de csak jobb mégis kitérni, ha lehet (luteránus embernek pedig mindig lehet — külön esze van az ilyenhez).

— Hát mért nem veszed meg a könyvet?

Felcsillant erre a szeme, mintha hirtelen valami csodálatos világosságot gyujtott volna fel a fejében ez a mondat.

— Az igaz — felelte bizonyos megnyugvással. — No, már ez igaz . . . Hiszen persze . . . És hogy az a könyv? . . .

— Egy forint.

— Bizonyosan tudod, hogy egy forint?

— Bizonyosan.

— És hol lehet megkapni?

— Minden könyvkereskedésben.

— Mindenikben? Megállj csak! Azt mondod mindenikben. — Hát jól van Kálmán. — De meg ne csalj, Kálmán!

Meg voltam győződve, hogy rossz napja lesz. Megveszi a könyvet (nem szeretnék annak a könyvnek lenni, mert azt bizonyosan a földhöz paskolja) s egész nap fúl-dúl — jó lesz ma az öreget kikerülni.

Nem mentem hát a rendes vacsorázó tanyára, a helyett benéztem este a szinházba s képzelhetik csodálkozásomat, a mint őt is ott látom előttem ülni egyik jól öltözött választójával. Éppen egy Sekszpír-darabot adtak, nem emlékszem már, melyiket, gondolom a Szentivánéji álmot.

— Sületlenség — mondá Zalay félhangosan.

— Hogy mondhatsz kérlek olyat — reagált a választó odabökve a színlap közepébe, a hol a szerző neve szokott lenni. — Nem látod, hogy a Sekszpír alkotása?

— Mit bánom én? Még se szép.

— De Sekszpír. . .

— Az mindegy — pattant fel Pista. — A patkányt maga az úristen teremtette, mégse szép.

Felkacagtam erre az argumentumra. Rám ösmert a nevetésemről, megfordult.

— Ej ni, hát itt vagy?

— Itt.

Felhőbe borult a homloka s megráncosodék, a nyaka ltéglavörös lett. Keleties lomhasággal fölemelkedett hegyéről, átült a mellettem levő üres zsöllébe s átfogta yöngéden, hízelkedőn a nyakamat.

— Ha istent ismersz, mondd meg már, mi van abban a könyvben rólam.

Ránéztem csodálkozva. Ekkora flegmáról és könyviszonyról nem volt fogalmam.

— Mit? Te még most sem olvastad, te még most sem vetted meg a könyvet?

— Nem — hörögte szomorúan, tompa hangon.

— Hát miért nem vetted meg?

— Nem tudom — felelte megzavarodva, bizonyos fatalizmussal. — Csak nem vettem meg.

— No, én tudom — mondám megkönnyebbült lélekkel — és most, már közlöm is veled a cikk tartalmát, mert látom, hogy *nem igaz*. Ugy vagy feltűntetve, kedves Pistám, mintha zsidó származásu volnál, de. . .

Nyugtalanul mozdult meg székén, a rémület tükröződék nagy diószin szemkarikáin,

— De, föl se vedd, kérlek alásan, — hiszen bebizonyítottad a könyv meg nem vételével, hogy ereidben *valódi* szittya-vér foly.

*

Eddig az én történetem a szittya-vérről, melynek kétségkívül sok hibája van, éles is, lassú is, sós is; a kékje túlságosan kék, mint egy ököllel ütött folt, a pirosa túlságosan vörös, mint egy kakastaréj, hamar felforr, hamar lehül — de mégis csak a mi vérünk, száz elágazásu piciny erekben, magyar érzésű szívet hajtó, mégis csak a mi édes vérünk, jobb, mint a másé; szomorú tudni róla, hogy azóta is fogy, egyre fogy, csataink sincsenek már, mégis fogy . . .

A könyvek pedig mégse fogynak.

Munkácsy, a gyorsrajzoló.

Irta: Borostyány Nándor.

Páris, november.

Kevés magyar van Párisban, a ki eldicsekedhetik azzal, hogy Munkácsy Mihályt olykor-olykor vendégül láthatja magánál. De hát az is igaz, hogy ebben a modern Babilonban, a hol a földkerekségnek minden faját képviselve látjuk, az amúgy is parányi magyar telepnek csak egypár olyan tagja van, a ki *fogad*. Nagyúri házat, a melynek fénytől és izléstől csillogó termei koronként befogadják magukba a párisi társaság színejavát, egyedül a mester tart. A szellem, születés és vagyon arisztokraciáját: az Institut tagjait, nagyköveteket, szenátorokat, koszorús művészeket és írókat, hercegeket és marquiskat csupán az ő estélyein láthatni tarka egyvelegben. Művészi hírnevének nimbusza, nejének szeretetreméltó háziasszonyi modora és műkincsekkel megrakott palotája az ő nagy estélyeire rendszerint százakat

Munkácsy rajza.

vonzanak a sokat emlegetett *tout Paris*-ból. Ha a mester csakugyan visszatér hazájába — és örömest menne, ha neki ott tér és alkalom adatnék nagyobb művészi misszió teljesítésére — a párisi magyar telep nemcsak díszét veszti el benne, hanem azt az egyetlen hazánkfiát is, a ki sok időn keresztül a francia metropolis szellemi elite-jének egy nagyrészét gyüjtötte termeibe

Mindig büszkén mentünk ezen estélyekre; nem azért mert ott rendjelekkel fölcicomázott diplomaták, világhírü írók és művészek frakkjait súrolhattuk a könyökeinkkel. Ehhez Párisban gyorsan hozzászokik az ember. De dagadni éreztük szívünket büszkeségtől azért, mert egy *magyar* művésznek sikerült a szajnamelléki világvárosban olyan művészi és társadalmi poziciót teremtenie magának, hogy *ilyen* vendégsereget láthasson magánál. Egy-egy fiatal, tájékozatlan riporter elkövethette ugyan azt a baklövést, hogy másnap úgy referáljon az estélyről, mint egy a »nagy osztrák festő hoteljében« megtartott soiréeről. A tout-Paris mégis tudta és tudja azért, hogy Munkácsy magyar és hogy dicsősége nemzetének.

E fényes estélyeknél is emlékezetesebbek azonban előttünk a Munkácsy-pár által adott magyar ebédek. Ilyenkor *en petit comité*-ban vagyunk tizen-tizennégyen legfölebb: magyar írók és művészek, kik között egypár magyar hölgy képviseli a szebb és gyengédebb nemet.

Munkácsy szeretetreméltó kedélye csak ezeken a magyar estélyeken nyilatkozik meg a maga teljességében. A ki műtermében ismerkedik meg vele, az csupán a nagy alkotásain csüngő, minden gondolatjával művészetébe elmerült s a külvilág iránt úgyszólva teljesen érzéketlen festőfejedelmet látja maga előtt. Egyedül honfitársai körében, a fehér asztalnál, jelenik meg előttünk az igazi, a régi, a lebilincselő kedélyü Munkácsy, telve sziporkázó jókedvvel és magyaros zamatossággal. Ilyenkor rendszerint komoly, elmélázó arcán folytonos mosoly ül, művészi elmélyedtsége a legderültebb hangulatnak enged tért és lelkének majdnem gyermekes naivsága a legvonzóbban csillog előttünk.

Szóval, ilyenkor a mester egészen a mienk. Fényesebb asztalkört a téli szezonban minduntalan lát ez a díszes elsőemeleti ebédlő — vidámabbat és kedélyesebbet soha. Hogyha aztán jó későn fölmegyünk a kápolna magasságú műterembe — a hol fölváltva gyönyörködtünk a *Honfoglalás* vázlataiban, a *Sztrájk*-ban, az Andrássy grófok terebesi sírkápolnája számára festett Krisztus-képben és az *Ecce homo*-ban — szinte csodálkozunk, hogy nem lépnek elénk a nagy estélyekről ismeretes alakok. Itt, az atelier pamlagain és a második emeleti szalon karszékein szokott csevegni Pailleron, a szellemes színműíró Anatole France-szal, a modern francia klasszikusok egyikével. Itt szorit kezet Münster gróf, kit olykor leánya kisér, diplomáciai kartársával, Wolkenstein-Trostburg gróffal. Bonaparte Roland herceg itt társalog az agg Ambrois Thomas-val, a kitünő zeneszerzővel. És mintha ez a remek művészi ízléssel butorzott fogadóterem, melyben szivarra gyujtunk, még most is illatos volna a virágoktól, melyeket bájos fiatal hölgyek, herceg- és grófkisasszonyok viseltek keblükön a legutóbbi nagy soirée alkalmával.

És még azon ritka esetekben is teljesen a miénk, magyaroké, Munkácsy, ha valamelyik párisi honfitársunk házában üdvözölhetjük kicsiny, de bizalmas körben. Fölösleges talán mondani, hogy a mesternek ilyenkor csupán magyar ételeket tálalunk föl, hisz ő is ilyenekkel tart jól bennünket, ha nála vagyunk ebéden. Persze, hogy a gulyásnak — a mely magyar kéz által készítve és valódi szögedi rózsapaprikával fűszerezve, egészen más valami, mint a párisi brasserie-k „goullache"-ja — oszlopos szerep jut ezeken a honfitársi lakomákon. Barnapiros lében úszó izletes húsdarabjai körül csoportosulnak az ebéd többi alkatemelei, a leves, a töltött csirke, a turós csusza vagy almás rétes. Mert francia szakácsművészet ide, francia szakácsművészet oda: a magyar konyhának még is csak nagy az ő dicsősége. S nincs az a hirneves francia szakács által főzött ebéd, melyet Munkácsy kész örömmel oda ne adna egy tál igazi gulyásért. Aztán hál'istennek, a mester még «bonne fourchette", a mint itt mondják; azaz, hogy abból, a mi izlik neki, pompás étvágygyal eszik, minden kinálgatás nélkül. Az igaz, hogy a déli dejeuner keveset számít nála. Egy szelet sonka, egy parányi cotelette, olykor kibővítve egy tojással — voilá tout. És ez nagyon helyes étrend, mert nem szakítja ketté a mester munkanapját, mely estéig tart. Gyakori látogatók amúgy is elég sok időt vonnak el tőle s ezek között, hogy zaklatóiról a mindennemű kéregetőkről ne szóljak, furcsa csodabogarai vannak az úr istennek. Előkelő dámák, a kik az orruk előtt tartott aranynyelű lorgnonon keresztül egy óra hosszant bámulják meg vásznának minden egyes alakját, százféle kérdést intézve a mesterhez és amateurök, kik másképen alkalmatlankodnak műtermében.

Az őszszel, hogy Munkácsyné még kolpachi kastélyában időzött, a mester gyakrabban volt vendége néhány párisi honfitársának, köztük Herzl Kornél barátunknak is, a kit nem egy figyelemreméltó és sokszorítások után népszerüvé lett festményéről ismer nem csak a magyar, hanem a németországi s az itteni közönség is. Szeretetreméltó házigazda létére, barátunk a kitünő vendége iránti figyelmet azzal tetézte, hogy a már évek óta Páris előkelő restaurantjaiban muzsikáló Bunkó Gyula zenekara egy részét lakására rendelte s egy ebédlőjéből nyiló fülkébe helyezte el. Munkácsy, a kinek a meglepetésről sejtelme sem volt, oly kedvre pattant, a mint a pezsgőnél, a hirtelen széke mögé került Bunkó a mester kedvenc nótáira gyújtott rá, hogy azontúl se csusza, se rétes nem birt rá többé varázszsal. Egészen átengedte magát művészi lelke hangulatának, szívével mintegy egészen odatapadt, a hol síró-rívó, hol örömujjongó hegedühöz és hogy később Herzl tágas, ép oly marasztaló komforttal, mint előkelő izléssel berendezett atelierjében telepedtünk le: a mester hirtelen csak krétát ragadt a kezébe s egy üres vászonra egy arckép körrajzait kezdé vetni.

A megkapó jelenet maga is méltó lett volna egy másik nagy festő ecsetjére. Középen a zseniális magyar mester, a gyorsrajzoló szerepében, a mint remek tanulmányfejét hol a kiszemelt cigány, hol vászna felé fordítja. Az előtérben mi vendégek, ki állva, ki karszékben heverve, minden tekintetünkkel Munkácsy villámgyorsan dolgozó jobbját követve. Oldalt a nem kevésbé szemfül, de azért lelkesen hegedülő zenészek, a háttérben pedig az atelier hangulatteljes dekorációja. A ki ezt a jelenetet meg tudná örökíteni a vásznon, az igazán nagy hatást érne el vele.

Örvendek, hogy Munkácsy e rögtönözve, de a művészi ihletség pillanatában készült életnagyságú krétaportraitjének fényképét bemutathatom e helyen. Ez a hegedülő cigányt ábrázoló arckép, melyet a mester Herzl Kornélnak ajánlt, talán *egyedüli gyorsrajza* a magyar művészfejedelemnek. Kik az estélyen jelen voltunk: Malonyay Dezső, Kádár Gábor és Szárny ovszky Ferenc barátaim, valamint a házigazda és én — no meg néhányan a barna fiuk közül — odairtuk nevünket az alig tiz perc alatt készült arckép hátlapjára. Ki tudja, hogy sok év múlva, mikor a nagy magyar festőnek müveit össze fogják gyűjteni Budapesten, ez a „*kelt előttünk*„ nem fog-e némi jelentőséggel birni?

Dumas Sándor. Ez a név, a melyet egy időben két ember is viselt, fogalmat jelölt: a francia esprit volt benne képviselve. Sajátosabb és találóbb kifejezése alig volt még a francia szellemnek mint a két Dumasban. Az apa egy negyed század előtt halt meg, mikor már méltó helyettese volt fiában: Egy asszony regénye, A kaméliás hölgy, Gervais doktor, Diane de Lys, Demimonde, A törvénytelen fiu és még egy csomó más érdekes színmű jelölte addigi pályafutását. Mikor pedig apja meghalt mintha érezné, hogy most már neki egészen helyt kell állnia a Dumas névért, az érdekesnél érdekesebb társadalmi színművek kerültek ki tolla alól. Denise, Georgette, Clemenceau mindannyi bizonyitékai hogy éles tekintete belát a társadalom mélységeibe és keményen bírálja gyöngeségeit, de mint afféle morálfilozóf, a ki felfüggeszti sujtó itéletét, mert tudja, hogy a gyöngeség az emberi jellem egyik alapvonása. 72 éves kort ért el és halála rövid betegség után következett be.

Dumas Sándor.

Az 1896-iki Almanach megjelent. A kitünő magyar elbeszélőknek ez az évről-évre híresebbé váló szalónja, a melyre mindegyikük a legjobb dolgát tartogatja, egy-két nap múlva sok ezer példányban száll szét a közönség közé, a mely a már kilencedízben kopogtató vendéget azzal a várakozással lesi, azzal a szeretettel fogadja, a melyet az Almanach eddigi nyolc kötete becsülettel megszolgált, tisztességesen kiérdemelt. Nos, az Almanach nem vénül: frissebb, elevenebb, változatosabb a mostani uj kötete, mint akármelyik a megelőzők közül. A szerkesztő, Mikszáth (Előszó és Nagy kutya a vicebíró) humora csillogóbb, Tóth Béla (Az

Uj Idők 1895. 50.

új földesúr) fantáziája elevenebb Beniczkyné (Poézis és próza) gyöngédebb, Bársony (Mintaférj) érdekesebb, Tömörkény (Csapásozás) eredetibb, Rákosi Viktor (Kovács) mulatságosabb, Tutsek Anna (Este van) kedvesebb, Gárdonyi (Festő a falún) finomabb, Kóbor Tamás (Egy szegény fiú és szegény leány) erősebb, Herczeg (A segédjegyző regénye) ragyogóbb, Benedek Elek (Számkivetésben) története bájosabb, Szomaházy (Tamás története) vidámabb. Muray (Aggodalmas napok) ötletesebb, Pekár (A gárdista kapitány) izgalmasabb, mint valaha. Egyelőre ennyit erről az érdekes könyvről, melyre jövő számunkban még visszatérünk. Most mutatóul Mikszáth előszavát és Tóth Béla novelláját közöljük belőle. Az almanach ára díszkötésben 1 forint.

A nők barátjának, Dumas Sándor színművének csütörtökön volt a főpróbája a nemzeti színházban. 1864-től 1896-ig elég szép idő és megérthető, hogy egy olyan darabban ma nem találnak kivetőt, a melyet harminckét esztendővel ezelőtt Párisban morális szempontból kifütyöltek, noha erkölcstelenebbek nem lettünk, hanem csak őszintébbek. *A nők barátja* óta hány olyan darab érkezett Párisból a mely borsosabb volt ennél az irányt jelölőnél — de szellemesebb kevés jött! Csupa esprit az egész, úgy hogy csaknem belefárad az ember az ötletek sziporkázásába és szívesen adna cserébe néhány ötletet egy kis cselekményért. — A főpróba felvonásközeiben a nemzeti szinház tagjai maguk közt gyűjtést rendeztek arra a koszorúra, melyet Párisba küldenek Dumas Sándor ravatalára.

Rika. A népszinházban a mult héten volt premiér, egy eredeti operettnek a bemutatója. A *Rika* szövegét Márkus József írta ügyesen, változatosan, zenéjét Szabados Béla szerezte, némely helyén a muzsikának olyan lendülettel, a mely mintegy kiemelte az operettet a népszinház falai közül. Az operett zajos sikere sokban Küry Klára kisasszony érdeme.

Duse. Két estén volt itt, s bizonyosan megigérte, hogy jövő őszszel megint eljön. Feledhetetlen emléket és türelmetlen várakozást hagyott hátra maga után ez a nagy asszony, a kinek dicséretében a közönség és a lapok majd minden mértéket elvesztettek. Itt csak azt konstatáljuk, hogy az *Otthon*-ban mintha nagyobb sikere lett volna, mint másnap a *Kaméliás hölgy*-ben.

Téli tárlat.

Külföldi nagy festők híres munkáinak tárlata: voltaképpen ez és nem más a műcsarnok most megnyílt téli szalónja. A mi művészeink nagyobb részének elég gondot ád a jövő május millenáris tárlata, jó, ha arra megcsinálhatják a maguk nagy dolgát, mert mindegyikük ki akar tenni magáért. A kiknek régi megkezdett képük volt, vagy a munkakedvük és erejük kivételes: csak azok jelentek meg a téli szalónban. Szenzációs munkát azonban nem küldött egyetlenegy magyar sem, érdekes, komoly, jó képük azonban van elég. Lesz módunk mindezekről megemlékezni, egyelőre három csinos képet reprodukálunk ezekből. Knopp Imre *Reggel*-jét (egy most fölébredt fiatal lány képe) Karvalytól és Neográdytól egy-egy kedves zsánert. Az előbbi a *Bűnös*, a ki összetörte a tejes köcsögöt, s most a nagyanyó törvényszéke előtt áll, a másik a *Viszontlátás*, Endrődi Sándor egy szép versének illusztrációja.

A szalón külföldi része: fenomenális. Talán sohasem volt még oly fényes és gazdag. Már a nevek is nagyok: Alma Tadema, Böcklin, Repin, Beulieux, Richir, Rota, Verstraete, Stuck, Fleury, Lenbach, Viniegra, Harrison, stb.

A legszenzációsabb, egyszersmind talán a legszebb kép: a Stuck *Szfinksz*-e. Voltaképpen a Heine ismert versének démoni erővel való illusztrálása. Egy férfit agyoncsókol egy leány, a ki csak övig leány, aztán — *szfinksz*. Roppant egyszerű az egész, de vad erővel és tökéletes harmóniával megcsinálva. Az izzó jelenet: félhomályban, a háttér, a tájék: tűzpiros. A skandalózusan rossz elhelyezés se tudja a kép elementáris hatását meggyengíteni. A mi festőink nem tudnak elválni a *szfinksz*-től, úgy tetszik nekik. A közönség ebben velük tart.

Az úgynevezett *nagy kép* ezuttal a Repin *Kozákok*-jai. A gogol *Bulyba Tarászá*-ból ismerjük mi e roppant temperamentumos, civilizálatlan, de nagy kedélyű alakokat, a kik a képen mesterségükkel ellentétes dologban laborálnak, éppen — írnak. Felelnek a szultán ultimátumára. A fényes padisah alighanem a maguk megadására szólította fel őket, erre a parancsra felelnek — vidám és ormótlan gorombaságokat. Az egyik kozák ír, a másik diktál, többen beleszólnak, mindnyájan pompásan mulatnak. Mindegyik kozák egy külön egyén, sőt más és más tipus. A muszka művész jellemző ereje bámulatra méltó, festeni mindig úgy tud, hogy senki nála jobban a világon. Klasszikus becsűek: a Lenbach, Alma Tadema, Böcklin fejei. Richir és Fleury arcképei nagyon, nagyon szépek, az angolok nagyon érdekesek, a spanyolok szárazok most egy kissé. Silvio Rota kisértetei — virtuóz és hatásos munka. A belga, németalföldi tájképek között van egy pár elsőrangú, a franciák — egy kettő kivételével — nem igen erőltették meg magukat.

Egészben véve: a tárlat igen érdekes. Módunkban lesz, hogy azokat a képeket, amelyek érdekessé teszik jó reprodukciókban bemutassuk az *Uj Idők* olvasóinak.

Taaffe †. *Taaffe* Ede gróf, Ausztriának 15 éven keresztül miniszterelnöke november 29-én, pénteken, hosszas szenvedés után meghalt. A legigazibb

Taaffe Ede gróf.

osztrak államférfi volt ő, a ki a sokféle, töredék, nemzetiség és párt közt az egyik napról a másikra való tengődés politikáját folytatta nagy időn keresztül. 1833 február 24-én született 1867-ben Tirol helytartója lett, s 1867-ben lett honvédelmi miniszter. 1879-től 1894-ig volt osztrák miniszterelnök. Arcképét itt közöljük.

A menetjegyiroda vezetése alatt álló *millénium utazási és ellátási vállalat* mint értesülünk, utasainak elhelyezésére egyelőre három nagy bérházat — többek közt a gróf Károlyi-féle palotát — a legnagyobb kényelemnek megfelelően berendezve alakittata át szállová.

A SZERKESZTŐ ÜZENETEI.

Olvasóinknak. A szedősztrájk, a mely a főváros összes nyomdáit munkájuk felére és negyedére szorítja, az oka annak, hogy lapunk rendes terjedelménél kisebb alakban, 16—20 oldal helyett csak 14 oldalon jelenik meg. A két ív hiányzó részét már kiszedett hirdetéseink foglalják. el.

M. J. Endrődi Sándor verse, melyhez Neográdynak mostani számunkban közölt képe készült, a következő:

Viszontlátás.

Messze útról, dél örök nyaráról,
Megjöttem, hogy újra lássalak
S nem búsít, hogy üdvöm küszöbénél,
Csüggedt ősz és hervadt lomb fogad.

Itt van velem dél minden virága,
Minden fénye, napsugára, lásd.
S elborítom szívem tavaszával,
Körötted az őszi hervadást.

B. J. Budapesten. Jól sejtette, hogy a *Nayve murki esete*, valamint a Duseről és Bianchiről szóló cikkeket maga a szerkesztő írta. Egyáltalában *minden számban* van tőle az apróságok közt is nehány cikkecske.

T. M. grnö. Igen örülünk, hogy az *Uj Idők* minden tekintetben kivívta méltóságod tetszését. A mutatványszámokat a megírt címekre elküldöttük, s reméljük, hogy a hová a Méltóságod ajánlásával kopogtatunk be ismeretlenül, hasonló jóakarattal fogunk találkozni.

Kéziratokat nem adunk vissza.

Laptulajdonos: **Singer és Wolfner.**
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, Andrássy-ut 10. sz.

geteivel, országaival, a melyeknek népes városaiban a miénktől teljesen különböző élet pezseg.

Thomas Dick, úgy látszik, meg volt győződve arról, hogy a bennünket környező világok myriádjai között egy sem lakatlan.

A mai csillagászok és filozófusok nem mernek ily merészen itélni.

Tudni semmit, vagy csak igen keveset tudunk. A Jupiter még a leghatalmasabb távcsőben sem mutat egyebet, mint egy örökösen változó, szines sávokkal és foltokkal borított korongot. A bolygó igazi földrajza rejtve marad előttünk, vagy pedig, a mi még valószínűbb, a kontinensek, meg az oczeánok azon a távoli világon, nem olyan állandóak, mint a Földön vagy a Mars csillagon.

Képzeljünk csak el egy bolygó csillagot, a mely ezerháromszázszorta nagyobb a földnél. Ezen az óriás gömbön az elemek féktelen harcza dühöng. Azon a mérhetetlen felületen soha sincs nyugalom. Néha az oczeán nyeli el az alig képződött szárazföldet, máskor új kontinensek bukkannak föl a tenger mélyéből. Mindezeket az átalakulásokat földrengések, vulkánok iszonyatos hevességű kitörései idézik elő. Ha egy-egy kitörés visszaszorítja az előnyomuló habokat, új meg új szárazföldek keletkeznek.

Ezek a szüntelen katasztrófák, a melyek évmilliók óta napirenden vannak, lehetetlenné teszik az életet.

Ne feledjük el azonban, hogy a föld sem született meg egy napon. A mi világunk is sok, nagyon sok átalakuláson ment keresztül, a míg mai alakját, mai fejlettségét elérte.

Később, talán több százezer esztendő múlva a Jupiter világán is nyugodtabbak lesznek a féktelen elemek. A hőmérsék alább száll, az örökösen sivító orkán, az örökös esőzések szelidebb alakot öltenek és a tenger visszalép rendes medrébe. Növényi és állati élet keletkezik majd és a korallok munkája szintén szaporítani fogja a kontinensek és szigetek számát. Akkorra talán kigyúl a Jupiteren is az intelligenczia legelső szikrája.

Mostanában még nincsen senki sem, a ki szemtanúja volna azoknak a nagyszerű természeti tüneményeknek, a mik a naprendszer óriás világán végbemennek. Senki sem gyönyörködik az ottani égbolt ragyogó látványosságaiban, a tomboló vihar erejében, senki sem örvend a tavasznak, mely a Jupiteren állandó.

Az utóbbi időkben tett tudományos megfigyelések ezt a nézetet megerősítik. Egészen pontosan persze ma sem tudjuk elképzelni egy olyan más világ életét, mely több száz millió kilométernyi távolságban tőlünk végzi pályafutását a nap körül. Abban azonban bizonyosak lehetünk, hogy a Jupiter most még csak bölcsőkorát éli. A múlt század vége felé volt, a mikor egy nagyvilági hölgy, szalonjában egy széleskörű ismereteiről hirneves akadémikushoz azt a kérdést intézte, hogy vajjon laknak-e emberek a Jupiteren?

A szegény tudós azt felelte:

— Nem tudom, asszonyom.

— De hát akkor mire való az a tengersok tudomány, ha még erre sem tud megfelelni! — mondotta a szellemes hölgy.

Ha most, a tizenkilenczedik század végén újból vetnék fel e kérdést, egészen bátran azt lehetne felelni: A Jupiteren nincsenek emberek. Ezer okunk van ennek a föltevésére.

De lássuk, miféle következtetéseket vonhatunk abból, a mit a mai asztronomusok láttak.

Jókora távcsővel nézve, a szabad szemmel is feltünő szép csillag tányéralakot mutat, a min csakhamar érdekesnél érdekesebb részleteket tudunk fölfedezni. Okkersárga, barnás, meg vöröses sávolyok váltakoznak a bolygó sárgás fényben úszó korongján, helyenként fehérszínű, meg sötétszürke, köralakú vagy egészen szabálytalan foltok láthatók. A foltok között leginkább egy elliptikus vörös folt tünik föl. Ezt a foltot már vagy harmincz esztendő óta észlelik a csillagászok. A legtöbbnek az a nézete, hogy míg a sávokat a Jupiter-légkör áramlatai hozzák létre, addig a vörös folt a valódi, még izzó felülethez tartozik, mely a fellegek burkolatán átcsillámlik. Ez a piczi kis vörös folt a valóságban körülbelől harmincz millió méter hosszú — más szóval akkora, mint földünk egyenlítőjének három negyedrésze.

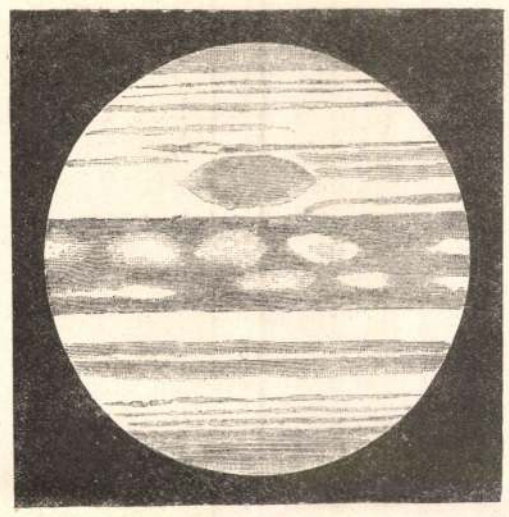

A vulkánok világa.

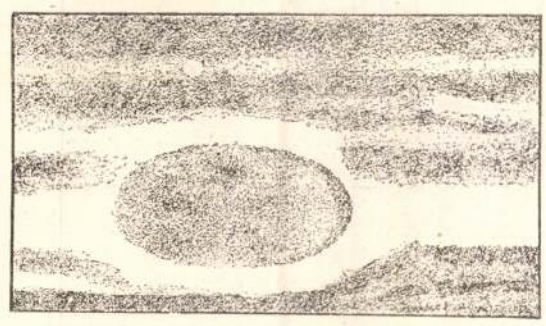

A rejtélyes vörös folt.

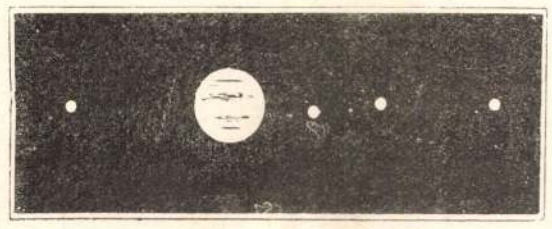

A Jupiter és holdjai.

Meg kell jegyeznünk, hogy a jupiteri levegő áramlatainak hevességéről nekünk embereknek alig lehet fogalmunk. A különböző kiterjedésű és más-más színezetű sávolyokat különféle légáramlatok idézik elő, melyek három-négyszerte erősebbek, mint a legpusztitóbb szélvész, mely nálunk valaha dühöngött.

Számítás szerint a Jupiter ciklon-viharjai olykor óránként félmillió méternyi sebességgel haladnak tova és ez a gyorsaság bizony elegendő volna arra, hogy a vihar legnagyobb fáinkat is derékon ketté törje, mint valami gyenge szalmaszálat.

A vörös folt mibenléte manapság még rejtély. Nem tekintve azt, hogy a szine is folyvást váltakozik a leghalványabb rózsaszíntől a legsötétebb skárlátig, — úgy látszik, hogy nem is marad mindig egy és ugyanazon a helyen. *Denning* kiszámította, hogy állandóan visszamarad a bolygó tengelyköruli forgásával szemben.

Olyasféle mozgás ez, mintha Ausztráliának hirtelen lába kelne és méltóságteljesen végig csúsznék a Csöndes-Oczeánon. Egynéhány tudós csakugyan valami folyamban úszó szigettel hasonlítja össze a különös tüneményt.

Sok jel mutat arra, hogy valami tűzfelület akadályozza a légáramlatokat rendes útjokban, mintha valami hallatlan kiterjedésű tüzes kráter volna ottan, melynek a magasba nyúló lángnyelvei áttörik a gomolygó fellegtengert. Nem lehetetlen, hogy a Jupiternek azon a részén tényleg forrongó tűzoczeán terül el, melynek gőzös lehellete, kiözönlő lávasugara nyílsebesen tör fölfelé úgy, hogy tátongó nyilást hagy abban a felhőburkolatban, mely oly tartósan eltakarja kiváncsi szemünk előtt a Jupiter igazi fölületét.

Korunk egyik legkitűnőbb megfigyelője, *Barnard* Amerikában, egészen másképen magyarázza meg nekünk az óriás bolygó természeti viszonyait.

Szerinte a Jupiter felülete még nem szilárdult meg, hanem lágy, tésztanemű anyagból áll. Ebből az anyagból folytonosan izzó gázok törnek elő. Barnard tagadja, hogy az említett foltok és sávolyok csak levegőbeli képződmények volnának; az, a mit messzelátónkkal észrevehetünk, a bolygó felületéhez tartozik.

Flammarion, a ki a másvilágokon való élet elméletének egyik buzgó előharczosa, a minap újból tanúlmányt irt ama távoli világ sajátságos fizikai viszonyairól. Ő szintén arra a következtetésre jut, hogy a Jupiter világéletének első kezdetleges korszakában van, melyen állati, növényi, tengeri vagy szárazföldi-élet egyaránt még nem keletkezhetett.

A Jupiter szilárd talaja csak egy vékony, gyenge kérgen nyugszik, melyet még minduntalan átszaggat belsejének még tüzes és forrongó anyaga.

Egy angol csillagász, *Green*, szintén igen eredeti hipotézissel állt elő a Jupiterre vonatkozólag. Szerinte sűrű gőzökkel és párákkal telített levegő veszi körül ezt a világot; felületét egész kiterjedésében víz borítja. Jelenleg ez az oczeán életének egyetlen eleme. A bolygó — mondja Green — még igen forró, de nem izzó. Életének azt a korszakát éli, mely a föld kőszénkorszakának felel meg. A kontinensek és szigetek, hegyek és völgyek most vannak alakulóban. Ha új szárazföldek emelkednek ki a vízből, az a hatalmas oczeán viszont elborítja a már meglevőket.

Ez a harcz víz és szárazföld között, a mint azt tudósaink a föld múltjára nézve megállapították, a Jupiteren is addig fog tartani, míg a szárazföld eléggé kiemelkedik a vízből és megnagyobbodik. Lehet, hogy a most meglevő szárazföldeket is sűrű, bizarr külsejű, nálunk ösmeretlen fákból álló őserdők borítják, a mik majdan talán késő évmilliók múlva a Jupiterlakók kőszéntelepeit fogják alkotni. A víz és föld küzdelmében elsülyedt rengetegeknek alig lehet más rendeltetésök.

Mi azt hiszszük, hogy a ki valaha látta a Jupiter csillagot teleszkópon keresztül, szüntelen változó, sávos korongjával, mindjárt tisztában lehetett azzal, hogy egy vajudó világgal van dolgunk, — bármelyikét fogadjuk is el az elsorolt nézeteknek.

Nemkülönben kétségtelen az is, hogy azt a messze világot sűrű, nedvdús levegő veszi körül, a mi szintén csak azt bizonyítja, hogy a Jupiter most még őskorában van.

Laplace és mások világképződési elméletei szerint ugyan a Jupiter előbb vált ki a naptömegből, előbb született, mint a Föld, de mivel sokszorosan nagyobb, még nem hűlt ki eléggé.

Ha tehát a Jupiter világát el akarjuk képzelni, a mi őskorunkat kell fölidéznünk képzeletünkben.

Szakadatlan felhőszakadás korbácsolja végig a Jupiter földrengésektől és a tűzhányó hegyek kitöréseitől fölszaggatott talaját. Az egész föld füstölögni látszik, a gőzök folyvást szállnak ég felé, hogy eső alakjában ismét lehulljanak. A vulkánok bömbölése belevegyűl a tomboló szélvész sivításába. Köröskörül a tűzhányók vörös lángjai koszorút képeznek, jelezve a jövendőbeli gnájsz és bazalthegységek helyét.

Az elemek féktelen küzdelme a Jupiter világán is véget fog érni. A háborgó oczeán hullámhegyei lecsendesednek majd, a levegő nedvessége kisebb lesz. A vulkánok kisérteties világossága csak egynéhány elszórt helyen fogja megvilágítani az éjszakát és szelídül majd az orkán is.

Akkor fog csak megjelenni azon a világon a fejlődés koronája: az élet.

Hoffman Ottó.

A BUDAPESTI EGYETEM ÚJ ÉPÜLETÉNEK FÖLAVATÁSA.

Hazánk művelődésének történetében 264 esztendő óta szerepel a most Budapesten székelő tudomány-egyetem, mint első rendű tényező. E harmadfél századot haladó időnek a két első harmadát alapítása (1635) helyén, Nagyszombatban élte le csonka szervezettel, szűkös helyzetben; nem is említve, hogy az évtizedek során át tartott háborús idők már maguk is mily zsibbasztólag hatottak a főiskola működésére. Legfényesebb napja mindjárt eleintén, alapítója, Pázmány Péter esztergomi bíboros érsek

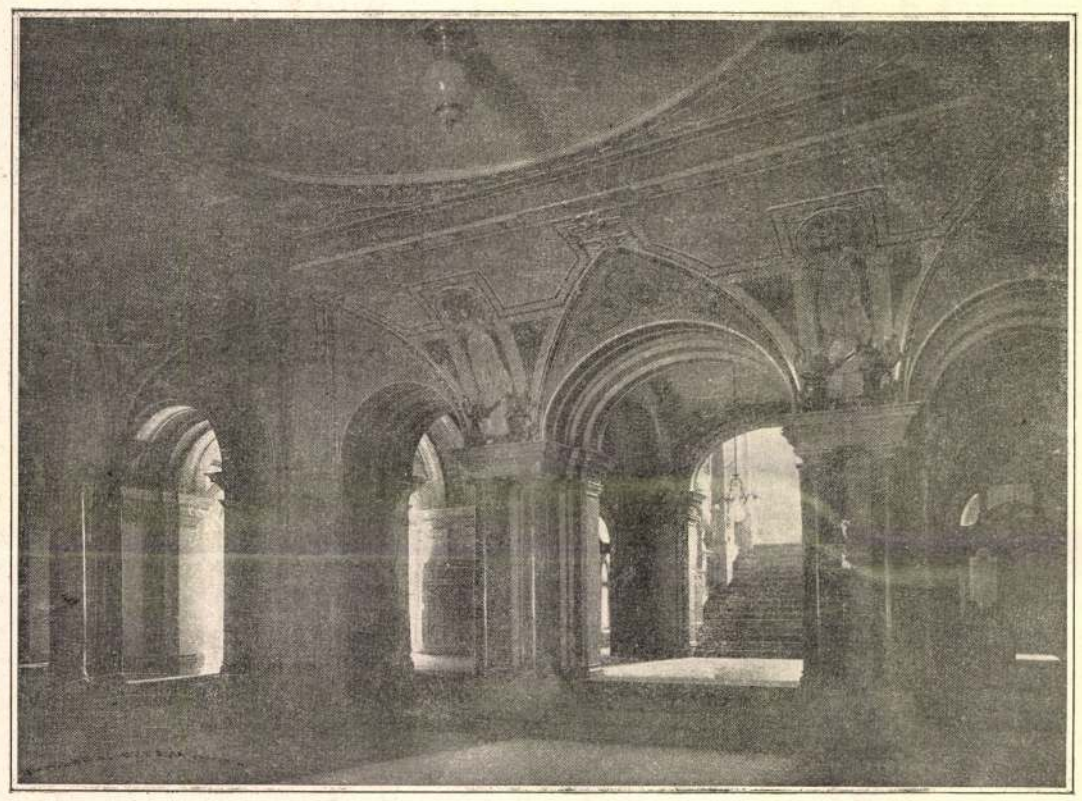

A BUDAPESTI TUDOMÁNY-EGYETEM ÚJ ÉPÜLETÉNEK ELŐCSARNOKA.

idejében voltak, ki a török hódoltság miatt maga is Nagyszombatban lakott és személyesen is hatott kedvelt főiskolájának működésére.

A nagyszombati egyetemen, melynek tanári székein jezsuita tudósok ültek, eleintén csak hit- és bölcsészettudományi kar volt; később azonban (1667-ben) jogi, még jóval később (1769-ben) orvosi kart is szerveztek. De 1773-ban a jezsuita-rend eltöröltetvén, az egyetem néhány évig szünetelt; majd pedig kimondatván az az elv, hogy az oktatásügyet, mely eddig a felekezetek kezében volt, állami felügyelet alá kell helyezni, az újítást mindjárt felül, vagyis az egyetemen kezdték meg. Ugyanekkor Mária Terézia elhatározta, hogy az egyetemet Budára helyezte át, hol főiskolai helyiségül az üresen és használatlanul állott királyi palotát engedte át ideiglenesen, föntartására pedig a dunaföldvári apátsági birtokot adományozta régi alapítványához. A beköltözés és felavatás 1780-ban történt országos ünnepiességgel. II. József négy év múlva (1784) kitelepítette az egyetemet a királyi palotából s Pestre helyezte át, hol több rendbeli költözködés után 1805-ben a megszűnt Pálos-rend kolostorában talált állandó hajlékot, melynek utolsó maradványa a mai Egyetemtéren egészen 1890-ig fönállott kapcsolatban egy új háromemeletes szárnynyal.

A régi épület már nem volt sem alkalmas, sem méltó az első magyar egyetem czéljaira. Ezért dr. *Wlassics* Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter mindjárt kormányra lépte után első gondjai közé sorolta, hogy az egyetem számára minden tekintetben korszerű középponti épületet emeltessen. 1897-ben törvényjavaslatot terjesztett e tárgyban az országgyűlés elé, mely lehetővé is tette, hogy az építkezés már a következő 1898. évben megkezdethessék. Az e végre hirdetett pályázaton Herczeg és Baumgarten műépitészek tervezetét fogadta el a kormány s ez a terv most már teljesen megvalósítva, egy új díszes palotával ékesíti fővárosunkat.

Az egyetem új palotája Mária Terézia korabeli barokk izlésben épült s művészeti tekintetben is szervesen van egyesítve úgy az egyetemi templommal, mint a már föntebb említett új szárnynyal. Sok szerencsével tettek eleget a műépitők annak a követelménynek, hogy az új középponti épületben a dísz-helyiségeken és az egyetemi hivatalokon kívül elegendő számú és nagyságú tantermet is létesítsenek. Igaz, hogy e végett a régi homlokzat vonalát hét méterrel kijebb tolták az utczára, de csak a közép-oszlopban, melyet öt íves tágas árkádra állitván, alatta szabad utat hagytak a járókelőknek.

Az új, háromemeletü épületben legdiszesebb terem a nagy *aula* az első emeleten, hová egy tágas előcsarnokból háromágú kényelmes lépcsőzet vezet föl. Ez az aula szolgál az egyetemi ünnepélyek szinhelyéül.

Az aula, az egyetem alapításának történetére emlékeztetően Mária Terézia korabeli barokk stílben készült s az egyetem symbolumaival van díszitve. Bal oldalán egy fülkében a király mellszobra áll, a fülke ívezetének felső részét két életnagyságú allegorikus nőalak: a *hír* és *dicsőség* ékesíti. Építészeti szempontból nagyon sikerült a terem jobb oldali nagy erkélye, a melyen 200-nál több embernek van helye. Az erkély szépen van díszítve, fölötte hatalmas barokk karyatidok tartják a boltivezetű menynyezetet. A terem bal oldalán is van egy kisebb erkély, mely fölött kiterjesztett karú atlantok viselik a párkányzat terhét. A mennyezet díszét mindkét oldalról a magyar czimer és a korona növeli; a czímert életnagyságú angyalok tartják, a szent koronát pedig két-két atlant-alak. A díszterem méretei is tekintélyesek: hossza 21 méter, szélessége 12 méter, magassága 11 méter. A terem szobrászati díszítése Verő László és Ney Simon szobrászok műve.

E dísztermen s a rektori és egyéb hivatalos helyiségeken kívül az új épületben öt terem van 300—300 és egy (a III. emeleten) 600 hallgató befogadására.

Az oszlopcsarnokos homlokzatú díszes épületet május 13-án avatták föl annál nagyobb ünnepiességgel, mert ugyan ez a nap volt 120-dik évfordulója annak, hogy az egyetem az ország fővárosába költözött.

A megnyitás ünnepén, melyen Wlassics miniszter és számos előkelő vendég volt jelen, fölelevenitették az egyetem régi szokásait is, melyek már évtizedek óta csaknem feledésbe merültek. Előszedték az egyetem értékes reliquiáit, a királyi jelvények (korona, kormánypálcza, aranyalma) utánzatait, valamint az alapító okleveleket s azokat a díszteremben közszemlére kiállitották, úgy szintén kitűzték az 1817-ből származó egyetemi fehér zászlót.

LÁTOGATÁS MUNKÁCSY MIHÁLYNÁL.

Az 1889-ki párisi világkiállítás idején.

A párisi 1889-iki világkiállítási emlékeimet idézem fel ezen sorokkal, mely emlékeket a Munkácsy halála felett érzett fájdalom elevenit most föl lelkemben.

1889 július havában Budapestről Párisba 850 tagból álló társaság indult el, mely Turinba is elzarándokolt Kossuth Lajoshoz s az ő ragyogó szónoklatában is gyönyörködhetett, majd Párisban az akkor ott lakott Munkácsy Mihálynál is tisztelgett.

Mély meghatottsággal üdvözölt mindnyájunkat a nagy művész, a mint különvonatunk Párisba érkezett. Annyi magyart látva maga körül, elárasztott bennünket szivességgel, s azt a sok ünnepeltetést is, melyben Páris

Weinwurm fényképei után.

A BUDAPESTI TUDOMÁNY-EGYETEM ÚJ ÉPÜLETE.

városa részesítette a magyar kirándulókat, bizonyára nagy részt neki köszönhettük.

Páris városa kirándulást rendezett július 12-ikén a magyarok tiszteletére St.-Cloud-ba. Este hat órakor gyülekeztünk a Concorde-hídhoz, honnan hajón indúltunk. Gyönyörű nyári est volt; a hajókon, melyek a vendégeket szállitották, a zenekarok felváltva játszották a Rákóczy-indulót és a Marseillaiset.

A part mentét a francziák lepték el, kik a zeneszó hallatára kijöttek házaikból és a Szajna partján levő gyárakból, s kendő-lobogtatással és «Vive la Hongrie» kiáltással üdvözöltek bennünket.

St.-Cloud-ban már Munkácsy fogadta a nagy társaságot nejével. Szürke kabátban, gomblyukában fehér szegfűvel, szürke cilinderben járt közöttünk. Mint kedves házigazda, ő vezetett, ő gondoskodott elhelyezésünkről a lampionokkal fényesen kivilágitott parkban, melyben nagy terített asztalok voltak hosszában felállitva, telve mindenféle frissitőkkel és pezsgővel.

Midőn éjfél után visszatértünk a szép holdfényes éjszakában Párisba, hajónkon kedves magyar nótákat fütyölt Munkácsy kedélyesen. Vas egészség, hosszú élet nézett ki ebből a daliás, nagy emberből.

Másnapra meghívta az egész társaságot magához — mint mondá — egy kis barátságos összejövetelre.

Hogy milyen rettenetes fáradság egész nap a kiállitásban lenni, szünet nélkül járni, nézni, csak az tudhatja, a kinek már volt ilyesmiben része. És mégis alig vártuk az estét, hogy szállásunkra menve, átöltözködjünk, s menjünk Munkácsyhoz, kit már mindnyájan jól ismertünk.

Az Avenue de Villiersi kis kétemeletes palota már teljes pompában várt bennünket. A nyitott ablakokból fénysugár lövellt a fákra, melyek hosszú sorban a második emeletig felnyúlnak. Egy kis földszinti csarnokba érve, egyenruhás inasok szedték le felöltőnket, mire a csarnokból, mely délszaki növényekkel volt diszitve, szőnyeggel bevont lépcsőn haladtunk felfelé. A lépcső első fordulójánál a nagy terem ajtajában férje mellett állt Munkácsyné nehéz fehér selyem uszályos ruhában, fején gyémánt diadémmal, nyakán is drága ékszerekkel, és ott üdvözölték vendégeiket.

A nagy teremben ismerősök is voltak már, igy Türr tábornok és Komáromi Mariska, ki akkor kint volt Párisban. Továbbá ott volt Marchesi asszony, a híres énektanárnő; Judic, a francziák Blahánéja; Coquelin; Sybill Sanderson, a hires énekesnő, kit másnap a tiszteletünkre rendezett operai előadáson hallottunk.

Munkácsyné a társaság tagjait nekünk egyenként, míg minket csak általában mint magyarokat mutatott be, kik az ő «Miskájának» hazájából jött kedves vendégei. A mint tömegesen megérkeztünk, a Rácz Pali bandája rázendítette a Rákóczyt. Én alig ismertem czigányainkra, mert egyenruhában voltak, ezüst zsinóros kék atillában és vörös nadrágban.

Az ott levő női társaság rendkívül fényes öltözékei mellett mi szegény utasok, kik estélyi öltözéket nem vittünk magunkkal, kissé feszélyezve éreztük magunkat, de Munkácsyné vendégei előtt oly kedvesen mentett ki bennünket, hogy később beletörődtünk, hogy magas és sötét ruhákban voltunk.

A mint összegyűltünk, megtekintettük Munkácsy lakását emeletről-emeletre.

A Munkácsyné kis szalonjában volt egy zongora s felette Liszt Ferencznek Munkácsy által festett képe. A Munkácsy íróasztalán ott volt fekete rámában szülői síremlékének fényképe, melyet a miskolczi mindszenti temetőben emeltetett Munkácsy s mivel ezen síremléket ő még ekkor természetben nem látta, tőlem, mint miskolczitól nagy érdeklődéssel kérdezősködött felőle.*

Munkácsy íróasztala felett függött Haynald érsek arczképe bíbornoki díszben, szintén a mester műve, melyet nem rég festett, akkoriban, midőn Haynald Kolpachban Munkácsyéknál időzött.

A palota megtekintése után a második emeleten levő műterembe mentünk, hol a falak telve voltak a Krisztus-képek egyes alakjaival, melyek mind tanúlmányok voltak a nagy festményekhez. A terem sarkaiban emelvények, lefüggönyözött fülkék, állványok a modellek számára, régi fegyverek, sisakok, gyönyörű nagy gobelin szőnyegek mindenfelé, még kivarrott czifra szűr is volt ott dísznek, meg tulipános láda és magyar festett paraszt székek.

Nagy terített asztal várta itt a társaságot — közepén nagy vázában majdnem két méter magas rózsabokrétával, — lengén kötve, szétálló ágakkal, mintha nem is bokréta, hanem egy egész rózsafa lett volna oda állitva.

Később ráhúzta Rácz Pali a csárdást s Munkácsy daliásan járta szép magyar tánczunkat Lukács Juliskával, ki most Porzsoltné, a Népszinház igazgatójának a neje. Körülálltuk, megmegújráztuk ezt a szép tánczot. Munkácsyné is tapsolt; ő is többször kiáltotta: «bravó Miska, bravó!»

Ez estély után párisi időzésünk alatt még többször is találkoztunk Munkácsyval, ki szives készséggel igyekezett mindig, hogy a párisi tartózkodást a magyaroknak mennél élvezetesebbé tegye.

Xántus-Doleschall Gabriella.

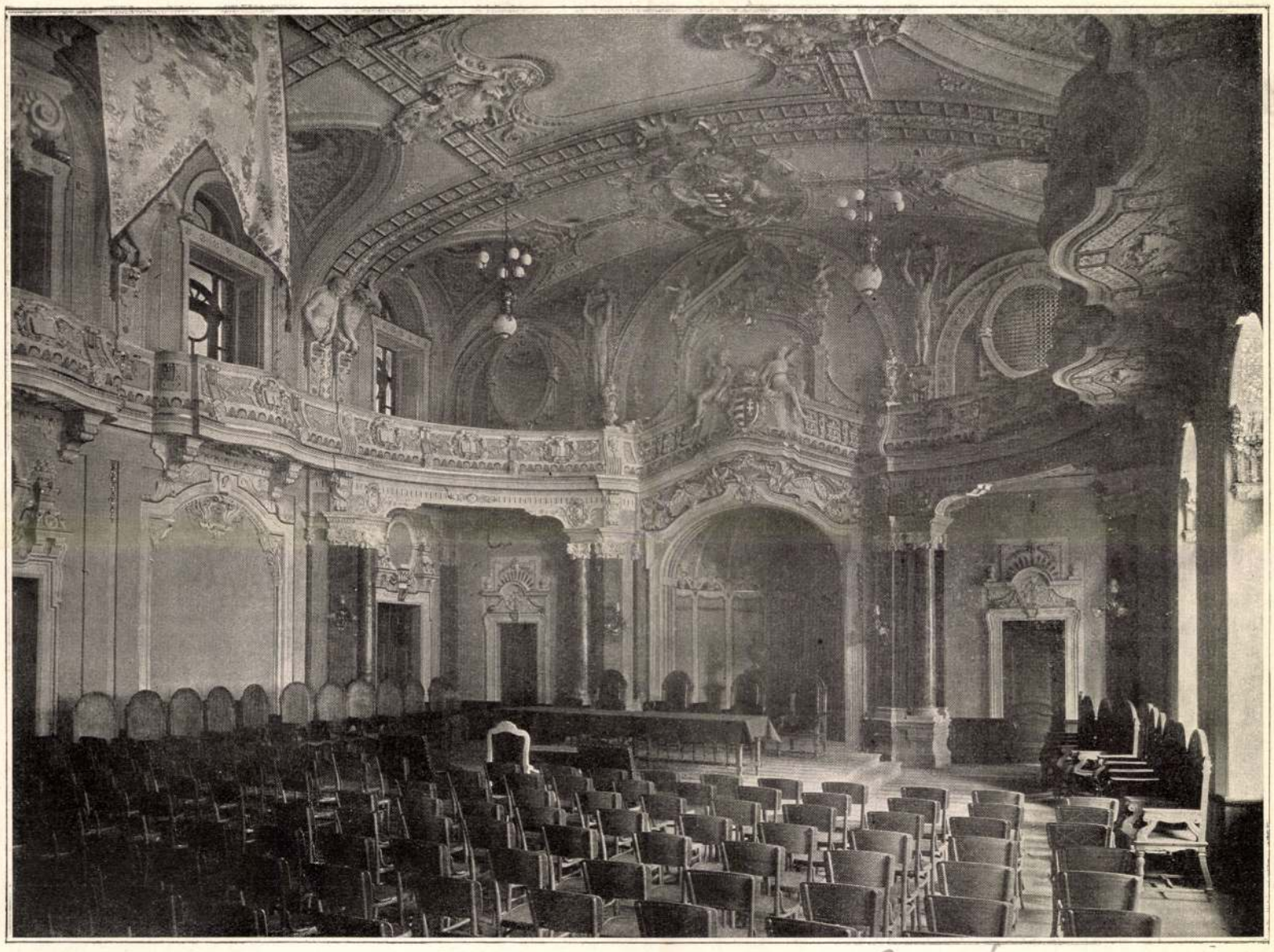

A BUDAPESTI TUDOMÁNY-EGYETEM AULÁJA.

* Ez már nincs. A falat Lechner Jenő alakította át 1934-ben

KRISZTUS-VÁZLAT MUNKÁCSYTÓL.

Munkácsynak világhírű nagy festményei közül egyik sincs Magyarországon. Igy annál inkább tudomást kell vennünk minden honi földre jutott, bár kisebb művéről is, mely egy vagy más tekintetben művészete fejlődésére, lángelméje teljes érvényesülésére, egyes nagy alkotásai elkészülésére világosságot vet. Ilyen a *Krisztus Pilátus előtt* című nagy képének főalakjához készített egyik vázlata. Mikor a mű, mely jelenleg a philadelphiai dúsgazdag John Wanamaker tulajdona, 1882-ben világkörútjában Budapestre érkezett, a nagy számú vázla-

* Ennek a síremléknek fényképét, melyet most bemutatunk, e visszaemlékezések írója, Xántus-Doleschall Gabriella úrhölgy volt szives lapunknak beküldeni.

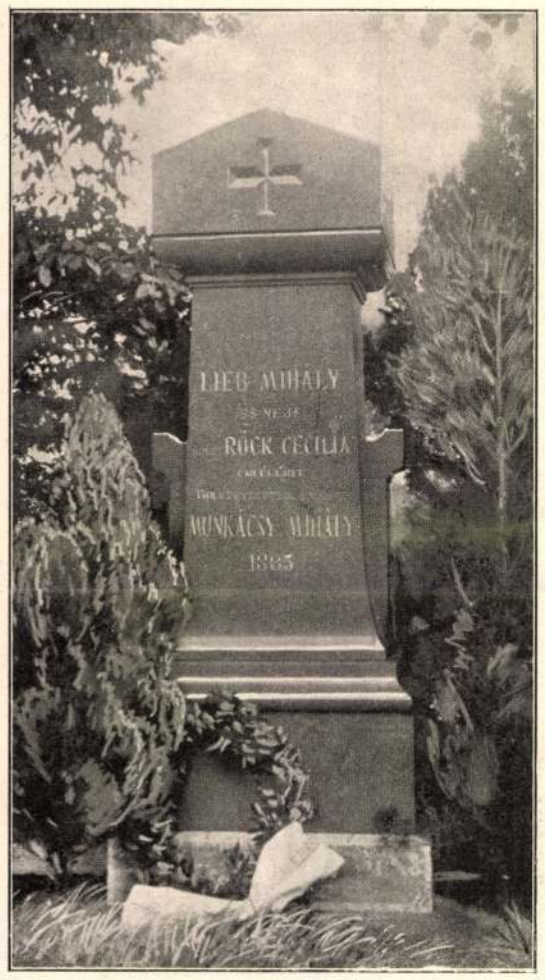

Dunky fivérek fényképe után.

MUNKÁCSY SZÜLEINEK SIRJA A MISKOLCZI TEMETŐBEN.

tok közt Krisztus alakjának négy fő vázlata is ki volt állítva. Ezeknek egyikét mutatja be egyik mai képünk. E vázlat Beöthy Zsoltnak drága baráti emléke a mestertől. 1891-iki párisi útja alkalmával elragadtatással szemlélte Munkácsy vázlatai közt, ki a következő év nyarán, jobban kidolgozva, elhozta neki Budapestre ajándékba.

A kép 65 cm. széles és 80 cm. magas. Krisztus testtartása itt egészen olyan, mint a nagy képen, olyan a fej megalkotása is, ez a fajilag is jellemzetes, fenkölt nemességűnek mintázott, de azért első sorban nem szépségével, hanem jellemzetességével ható fej. Azonban e fejalakból az izmok, bőr, arczszín felrakásával némileg más arcz kerül ki a vázlaton és más a nagy vásznon. Munkácsy művészetének egyik külön dicsősége, hogy Krisztus-typusával új irányt kezdett a vallási festészetben. A hosszas fejlődés után Lionardó-nak Cenacolójában századok számára megalkotott s jól-roszúl korunkig utánzott Krisztus-typusa után Munkácsy alkalmazott új fölfogást Krisztus ábrázolásában. Lionardo Krisztusa szinte női bájú, szép, telt arczú, az árulást is szeretettel, megadással tűrő, egyénileg, fajilag egyátalán nem jellemzett alak; ennél Munkácsy Krisztusa emberibb: nem szelid, isteni szemlélője a jelenetnek, hanem fenséges, drámai hőse. A Cenacolo Krisztusa inkább a mennyből leszállt Isten, Munkácsyé inkább az istenné lett ember, ki vallási eszményétől áthatva, az üldözés részében is törhetetlenül hisz diadalában; ajka zárva, de egész valója beszél. «Jól tudtam, — mondá egyszer Munkácsy, — s erősen hiszem, hogy Krisztus Isten fia, de én nem tudok Istent festeni. Azért a legnemesebb embert képzeltem el, s azt ábrázoltam.» Az itt bemutatott vázlat közből esik a Lionardo-féle Krisztus s Munkácsy végleges Krisztus-alakja közt, természetesen már igen közel a végső megállapodáshoz.

A vázlaton Krisztus arcza teltebb, a szemüreg boltozata nem oly magas, a szemek csillogása nem oly mélyről tör elő, környékük nem oly beesett, mint a nagy képen. A szabadon hagyott nyak is izmosabb. E vázlaton Krisztus nemcsak fenséges, hanem szép is. A Pilátus előtt álló Krisztus arczából az ihlet tüze, az eszme ereje, az átszellemültség felemészté az idomok teltségét, de a fenség hatásának erősbödésére.

A Pilátus elé hurczolt Krisztuson, tudjuk, fehér ruha van. Bár Munkácsy e motivumot egyszerűen kölcsönözhette volna franczia művészek — Ary Sheffer, Le Sueur — példáiból, előbb más színekkel tett próbát. E vázlat Krisztusán vörös darócz-öltözet van, mely kemélyebbé teszi az alak hatását. Egy másik (most ismeretlen helyen levő) vázlaton Krisztusnak kék a ruhája. Ezen az arcz egészen a bűnbocsátó isteni irgalomé, melylyel jól összeillik a köntös kék színe. E vázlat jelleme tehát merőben különbözik attól, melyet aztán Munkácsy megvalósított. A festményen látható Krisztus fehér ruhája jótékonyan enyhíti a zordon szigort, a mely a szikárabb alakból, csontosabb arczból, mélyebbről csillogó szemekből kitűnik. Ime egy sugár, mely világot vet arra a fejlődésre, melynek mozzanatain Krisztus alakja végleges megvalósulásáig a művész lelkében átment. Ez a most bemutatott vázlatnak művészi szépsége mellett műtörténeti érdekességet is ad. Megjegyezzük különben, hogy Krisztus alakját Munkácsy nem modell nélkül alkotta, mint itt-ott emlegetni halljuk. Saját nyilatkozata szerint egy párisi zsidó ifjúról festette, természetesen eszményítve a kifejezendő eszme érdekében. *Várdai Béla.*

MUNKÁCSY MIHÁLY UTOLSÓ NAPJAIRÓL.

Szerkesztőségünk megkeresésére az endenichi szanatórium igazgató főorvosa, *dr. von der Helm*, a nagy művész halálának okáról és életének utolsó napjairól a következő értesítést küldte lapunknak:

Munkácsy úr az endenichi szanatóriumban 1897 január 31-től haláláig, 1900 május elsejéig tartózkodott.

Baja a hátgerinczében támadt s lassanként nagy mértékű bénulást idézett elő úgy, hogy nem igen tudott tenni semmit sem. Szeretett a szanatórium tágas kertjében járkálni s gyakran tett sétakocsizásokat a szanatórium szép vidékén.

Környezete iránt a beteg mindig szives és szeretetreméltó volt; különösen örült, ha neje, vagy rokonai és barátai meglátogatták. (Munkácsyné úrasszony, hogy férjét gyakrabban látogathassa, a közeli Kölnben tartott szállást.)

Az utolsó hetekben Munkácsy úr nem egészen jól érezte magát, de azt még nem lehetett várni, hogy a katasztrófa oly hamar beáll. Ellenkezőleg, április végén némi javulás mutatkozott. Ekkor április 30-án este mihamar elmúlónak látszó szívgyengűlés lepte meg, mely azonban másnap délelőtt ismétlődött s minden ellene alkalmazott szer hatására sem szünt meg. Munkácsy úr így május elsején déli egy órakor csendesen elhúnyt neje jelenlétében, a kit, valamint az orvost, a lelkészt, a ki az utolsó kenetet adta föl rá, még nyájasan üdvözölt.

A kedély- és idegbajosok szanatóriuma Endenichben Bonn mellett, melyben Munkácsy úr sikerekben oly gazdag életének utolsó éveit töltötte, a Kreuzberg tövében fekszik. 1844-ben alapíttatott s átlag 45—50 beteg (férfi és nő) tartózkodik benne.

Az ismert személyiségek közűl, kik e szanatóriumot gyógyulás végett látogatták, fölemlítem itt Gehrts Károly festőművészt Düsseldorfból (meghalt 1898) és Schumann Róbert zeneszerzőt (meghalt 1856).

Orvosokúl működnek a szanatóriumban: dr. *Oebeke* titkos egészségügyi tanácsos, a rajnai tartomány elmegyógyászati orvosszakértője, mint tanácsadó orvos; az alulírott mint igazgató orvos és egy segédorvos. *Dr. von der Helm.*

A FÖLDTANI INTÉZET PALOTÁJA.

A földtan aránylag fiatal tudomány. Mindössze százhúsz éve, hogy keletkezett. Kezdetben csak egyes tudósok foglalkoztak vele; később, mivel vizsgálódásainak tárgya az anya-föld, czélja pedig a közjóllét előmozdítása, általánosabb figyelem és érdeklődés tárgya lett. Első sorban a bányászat veszi nagy hasznát, de tanai és tanácsai ma már nélkülözhetetlenek a mérnöki szakoknál általában, a czélszerű gazdálkodásnál és erdészetnél, sőt az ipar és kereskedelem is fontos tanácsokat kapnak e tudománytól, nem is említve, hogy a vizek szabályozásához, vagy egyéb ügyeinek rendezéséhez hozzá sem lehet nyúlni földtani ismeretek nélkül.

Lassanként általános tudattá vált, hogy a földet, melyen élünk, mennél alaposabban ki kell tanúlnunk, meg kell ismernünk, ha azt akarjuk, hogy a benne rejlő, vagy vele kapcsolatos természeti erők és anyagok hatalmunkba kerűljenek s javunkra, boldogúlásunkra szolgáljanak.

Ez a tudat először egyesűlésre ösztönözte a földtan művelőit, majd pedig külön e czélra szolgáló intézetek létesítésére serkentette magukat az államokat is. Az első földtani egyesület Angliában keletkezett 1807-ben s annak példáját a francziák és németek is nem sokára követték. Az első állami intézetet is Anglia hozta létre 1835-ben. Azóta egyesületek és intézetek a világ minden művelt országában egyre szaporodnak s tökéletesednek. Mi nálunk 1850 nyarán alakúlt a «Magyarhoni földtani társulat», mely mai nap is virágzik; majd mindjárt a kiegyezés után, 1869-ben, Gorove István, akkori földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter, királyi határozattal létrehozta a «Magyar kir. földtani intézet»-et, mely most a földmívelési miniszter hatósága alatt s a lehető legtökéletesebben fölszerelve végzi országos fontosságú föladatait.

Ez az örvendetesen kifejlett s tiszteletbeli igazgatója, *Semsey* Andor bőkezűségéből is hatalmasan szilárdított intézet *Darányi* Ignácz miniszter gondoskodásából most külön díszes épületet kapott, melyet a miniszter a kormány több tagjának s közéletünk számos előkelőségének jelenlétében a jelen évi május 7-ikén ünnepélyesen fölavatott s átadott rendeltetésének.

A díszes új épületet, melynek országos költségeihez a lelkes Semsey Andor egymaga ismét 100,000 koronával járúlt, a főváros keleti szélén, a Városligetet átszelő Stefánia-út mellett, a városi víztorony mellett emelték szép árnyas környezetben. A palota tervét *Lechner* Ödön műépitész készítette, kinek már több szép, magyaros jellemű alkotása diszíti nemcsak a fővárost, hanem néhány vidéki városunkat is. A földtani intézet palotáját is ilyen szellemben tervezte és alkotta meg. A hatalmas négyszögű komoly épület mind külsőleg, mind belsőleg egészen rendeltetéséhez van szabva. Fő homlokzatával a széles Stefánia-útra néz. A homlokzatot két oldalt egy-egy zömök négyszögű torony fogja közre. Födetlen lépcsőzet vezet a középütt nyíló főkapuhoz, melyen belül széles folyosók és díszes lépcsők adnak tágas és kényelmes útat az összes helyiségekbe. A két torony sisakteteje közt még egy harmadik, hasonló szabású kupola emelkedik, melynek legtetejét egy hatalmas földgömb ékesíti. Az épület egész külsején magyaros ízlésű részletek és diszítmények láthatók. A falak részint síma vakolatúak, részint mázos téglával burkolvák.

KRISZTUS. — Munkácsy Mihály vázlata.

15. SZÁM. 1895. BUDAPEST, ÁPRILIS 14. 42. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt { egész évre 12 frt, félévre — 6 „ | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG { egész évre 8 frt, félévre — 4 „ | Csupán a POLITIKAI UJDONSAGOK { egész évre 5.—, félévre — 2.50 | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

MUNKÁCSY MIHÁLYNÁL.

Egyik közelebbi pénteken tettem látogatást Munkácsy Mihálynál az Avenue de Villiers 53. szám alatt levő palotájában. Munkácsy pénteken szokta fogadni látogatóit, s ez alkalommal épen műtermében volt, a második emeleten.

A pompás szőnyegekkel behúzott lépcsőn föl-haladva, egy inas átvette a névjegyemet s egy szőnyegajtó mögött eltünt. Mindenhol, a hová csak a szem tekint, meglep a remek berendezés. Csupa arany és ezüst diszítések, nagy értékü antik tárgyak, persa és smyrnai szőnyegek, drága képek (mind idegen művészektől) kötik le a látogató figyelmét. A műteremtől jobbra levő szalonban hangos és víg társalgás folyt franczia nyelven.

Alig volt időm körültekinteni, mert az inas visszatért és jelenté, hogy a mester elfogad. Beléptem.

Előttem állt a hirneves magyar festő. Kezét nyújtotta s nyájasan egy kerevethez vezetett. «Hogy vannak otthon?» kérdé. S úgy vettem észre, mintha e szónál: «otthon», kissé elgondolkozott volna; valami — előttem ismerős — fény gyúladt ki szép férfias arczán. Láttam én már ilyet útazásaimban sokszor, valahányszor idegenben összehozott a véletlen magyar emberrel.

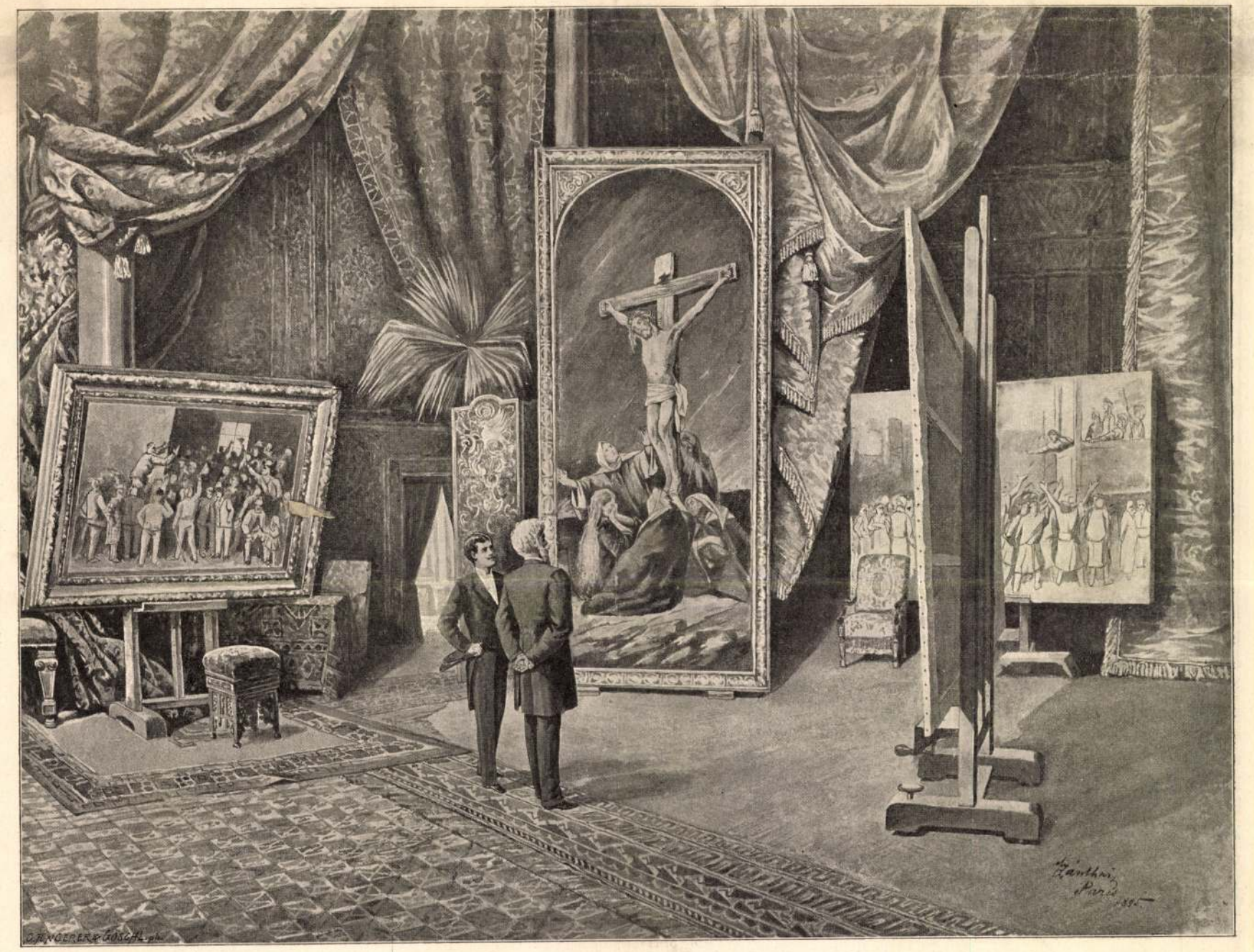

MUNKÁCSY MIHÁLY MŰTERMÉBEN. — SZÁNTHAI ISTVÁN RAJZA.

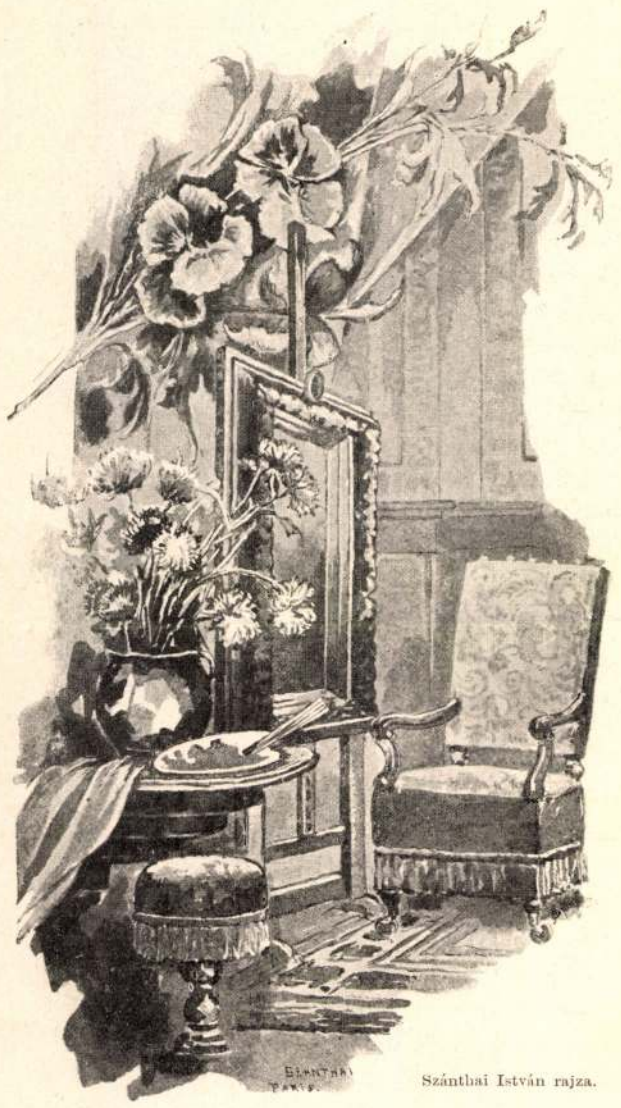

Szánthai István rajza.

RÉSZLET MUNKÁCSY MŰTERMÉBŐL.

Tehát az oly sokaktól irigyelt művész, ki itt a világ fővárosában egyik babért a másik után aratja, szintén a szivébe zárva tartja e szót «otthon»!

Beszélgettünk egyebek közt a magyar művészetről. Fölemlítettem, hogy a kormány foglalkozik egy festészeti akadémia fölállításának gondolatával. Munkácsy helyeselte a kormány terveit, kívánatosnak mondván, hogy az akadémia élére igazi művészeket állítsanak.

Megkérdeztem, micsoda véleménynyel van az iránt a fölmerült terv iránt, hogy műveit az ezredévi kiállításon egy külön e czélra épült pavillonban állítsák ki, mint a hogy a lengyelek tették Matejko műveivel.

— Én — úgy mond Munkácsy — föl voltam szólítva erre a magyar kormány által, s érintkezésbe is léptem képeim tulajdonosaival az átengedés iránt; de az illetők nem voltak hajlandók műveimet átengedni, s így az egész terv dugába dőlt. Minthogy e miatt nagyobb műveimmel nem képviseltethetem magamat a kiállításon, kisebb szabású festményekkel pedig nem szabad ott megjelennem: így, bár sajnálom, a kiállításon részt venni alig fogok.

Kértem, hogy mutassa meg újabb műveit, s a mester körülvezetett a műtermében. Legelőbb is a «*Sztrájk*»-ot néztük meg. Ez Munkácsy legújabb festménye. Egy sötét korcsmahelyiségben egy bőbeszédü népszónok asztalon állva erősen magyaráz valamit a hallgatóságnak. Nagyon izgalmas és mozgalmas kép. A szónok meggyőzni iparkodik a hallgatóságot állítása igazságáról, s mint az arczokról leolvasható, ez teljesen sikerül is neki, mert a hadonázó alakok ököllel és kalaplengetéssel demonstrálják, hogy a szónokkal tökéletesen egyetértenek. A kép jobb oldala előterében ül egy munkás, mellette sir neje, kis lánya. Elmerülve gondolkozik, vajjon csatlakozzék-e a mozgalomhoz; neki családja van, a melyet el kell tartania s ha nem dolgozik ma, mit esznek holnap?

Az alakok nagyon jellemzetesek. Sok szónokot láttam és sok hallgatót megfigyeltem, de ilyen tőről metszett munkásvezért s ilyen hálás hallgatóságot még nem láttam soha. Lehetetlen, hogy tipikusabb népizgató legyen a valóságban. Munkácsynak eleme a mozgó, nyüzsgő sokadalom. Csoportjai jó beosztásúak, alakjai kifejezők, előadása mesteri. Minden esetre számottevő alkotás a mester genre-képei sorozatában. Már teljesen készen van, díszes keretbe foglalva áll a műteremben s az idei Szalonban lesz kiállítva. Másolatban még nem jelent meg sehol sem. Hogy nagy hatású lesz, előre is bizton várható.

A «Sztrájk»-tól jobbra van, már szintén keretbe foglalva, «*Krisztus és a kesergő asszonyok*» czimű festménye, mely Terebesre az Andrássy-mauzoleum számára készült.

Azt a jelenetet ábrázolja, mikor Krisztus keresztre feszítése után a néptömeg eltávozik a szinhelyről, s csak a rokonok maradnak vissza, siratva a drága halottat. Ez voltaképen a folytatása Munkácsy «*Golgotha*» czimű festményének, de csak a tárgyánál fogva, mert a helyzet egész más és új. Óriási terjedelmű kép, életnagyságú alakokkal. E festménynél a mester újból egész tökéletességében láttatja művészetét s azt a rendkivüli világító erőt, mely az ő képeit oly sajátszerűen jellemzi. Csoportositása kerekded, s egy részről a pompás szinezés, más részről magának a kompozicziónak arányos harmóniája gyönyörködtet benne.

Munkácsy legújabb festményének czime: «*Ecce homo*», s azt a jelenetet ábrázolja, mikor a kiváncsi tömegnek egy erkélyről fölmutatják Krisztus holttestét. Még csak vázlat ugyan, s még úgy is csak megkezdés, mert az alakok csupán körvonalakban vannak megrajzolva s a világossági masszák a sötét tonusoktól egy szinnel elválasztva; de már e könnyen odavetett rajzban is benne van a tragédiai hatás. Fent az erkélyen Krisztus holttestét, körülötte a közömbös pribékek, s alant a tolongó, nyüzsgő, kiabáló, újjongó és kiváncsi néptömeg mutatja, hogy itt valami rendkivül fontos és az egész közönséget egyetemesen érdeklő dolognak kellett történnie.

Munkácsy épen ennek a magyarázatához akart fogni, mikor Munkácsyné bejött, s megkérdezte férjét, hogy vajjon bejöhetnek-e P.* grófék. Nyolcz előkelő hölgy és két úr lépett be. Munkácsy kezet fogott mindegyikkel. Én rövid búcsú után nem sokára távoztam. A mester kikisért, s felszólított, hogy máskor is látogassam meg s vigyek munkáimból mutatványúl pár kompozicziót.

— Nagyon szeretem a fiatal festőket, — úgymond; — ők az én utódaim.

E megtisztelő felszólítást megköszöntem, a földszinten beirtam nevemet a látogatók könyvébe, s azzal eltávoztam a nagy művész lakásából.

Hogy Munkácsy ily magasra emelkedett, nagy része van abban lángeszén kivül személyes tulajdonságainak is. Ő, a ki a nagyvilágban él, megtanulta az emberek meghódításának művészetét is. Mint művész geniális, mint ember szeretetreméltó s mint társalgó ellenállhatatlan. Lebilincsel művészetével s meghódít modorával.

Bármennyit tépelődjék is az ember Munkácsy tüneményes életpályáján, nem tud róla magának kielégítőleg számot adni. Azt meg épenséggel nehéz megérteni, hogy hol veszi azt a fáradhatatlan munkaerőt és termékenységet. Egyik óriási festménye, a «Honfoglalás», úgyszólván még át sem száradt teljesen, már ismét két hatalmas alkotás van befejezve műtermében. Az ő szellemének nincs szüksége pihenésre, új erő gyűjtésére; testileg sem fárad ki soha.

Szánthai István.

EMLÉK.

Együtt járunk a tavaszban
S szedjük, tépjük a virágot.
A te szemed mindent lát itt,
Én csak téged, téged látlak.

Olyan kedves, oly bájos vagy,
Oly sugaras, olyan gyengéd!
Te vagy itt a legszebb virág,
A legüdébb, a legszendébb.

El-elnézem kedves arczod,
Kék szemedet, piczi szádat;
Mikor ajkad szóra nyílik —
Mintha rózsák nyílanának.

Maradj soká ilyen kedves,
Ilyen gyengéd, ily jó hozzám, —
Ragyogjon rád nevető ég,
Áldjon meg az Isten, rózsám!

Endrődi Sándor.

A SZOMORÚFŰZ LEGENDÁJA.

Egy vén fa állt, sűrű, setét,
Pilátus tágas udvarában,
Évszázadok történetét
Hordván bevésve cser hajában;
Emberderéknyi ágai
Még izmosodtak évről-évre
S az újdonat hajtásai
Merészen néztek föl az égre.

Ha támadt búgó fergeteg,
E fát a villám megkimélte,
Őt látva, a merész szelek
Megszégyenülve álltak félre;
Midőn aszajtó nap sütött,
Ezreknek nyújt ez a fa árnyat
S hajlékot a galyak között
Egész sereg dalos madárnak.

. . . Távolrul a Sion alatt
Morajja zendül vad tömegnek,
S mint a megindult áradat:
Erősb, erősb, a mint közelget.
Zúdít szilaj szidalmakat
Az elfogott Krisztus fejére,
Egy fölgyógyított inszakadt
Vetett kolonczot szent kezére.

És költ reája csúfnevet,
Kinek megoldá szótlan nyelvét,
Hajít felé sarat, követ,
Kinek szemét nyitá ki nem rég;
A megtisztított poklosok,
A fölkelt bénák mind segítnek,
S ordítnak a kolomposok:
Császár barátja, fogd, feszítsd meg!

A míg üvölt a sok pribék,
Pilátus udvarát belepve:
Megvítta már ennek szivét
Hazug papoknak kígyó nyelve,
A cselszövénybe bár belát,
Az árnak ellenállni nem mert
S kölletlenül parancsot ád:
Botozzátok meg azt az embert . . .

Odébb, adott parancs szerént,
Az ősi fához mén egy szolga:
Nyalábra gyüjtött vesszejét
Gyakorlott kézzel gúzsba fonja;
Csomóba gyűrte a hegyit,
Suhintott egyet jobbra-balra, —
A tépett áldozat pedig:
Imádkozván, borult le arczra . . .

Megint ordít a csőcselék:
Kevés nekünk, feszítsd meg őtet!
A biró megmosá kezét
És — engedett a zendülőknek,
S a vérszemet kapott tömeg
Felindul a Kalváriára, —
Dehogy, dehogy figyelte meg:
Mivé lett a Pilátus fája?

Mühlbeck Károly rajza

— Azt hiszem, hogy végül csakugyan hozzámegyek, — válaszolt Eta végül.

— Annak dacára, hogy nem szereti?

— Annak dacára. Tudja, hogy miért? Mert Dorner Pistánál legalább az az egy bizonyságom van, hogy a maga módja szerint szeret és nem kizárólag az apám pénzéért vesz el. Higyje el, hogy már ez is igen nagy megnyugvás.

— Nem gondolja, hogy ez a... ez a fölfogás nagyon megalázza önt saját maga előtt? — kérdeztem.

— Persze, hogy megaláz. De mit akar, kedves barátom. Akit a kigyó megmart, annak ereiben a méreg összekeverődik a vérrel és a kettő nem tud többé szétbomlani. A magamfajta leány tizenötéves kora óta tisztán látja a környezetét és ez a tisztánlátás roszszabb a kobra kigyó mérgénél. Mindegy. Ahogy lesz, úgy lesz. Ne gondoljunk most a jövőre. Élvezzük ezt az esti sétát. Nézze, hogy szikrázik a víz. És milyen lomhán úszik lefelé az a fekete bárka. Mintha csak Velencében volnánk.

Megállt és a szemembe nézett.

— Mondja, szeretne velem Velencében lenni?

Válasz helyett magamhoz szorítottam a karját. Eta mosolygott.

— Én ugyan utálom Velencét, de az mégis szép volna. Nagyon banális, de nagyon szép. Azt hiszem, a mi nagy bajunk az, hogy annyira félünk a banalitásoktól, hogy sohasem merünk természetesek lenni.

— Nagyon banálisnak fog tartani, ha azt mondom, hogy...?

Nem fejeztem be a mondatot. A hídnak ívei alatt állottunk. Köröskörül nem volt ember. Magamhoz húztam Etát és megcsókoltuk egymást. Azután riadtan körülnéztünk. Nem, sehol nem volt senki. Egymásba karoltunk és tovább sétáltunk.

Azt hiszem, hogy ostobaságokat beszéltünk.

A Ferenc József-híd körül egy mellékutcában fényesen kivilágított kirakat integetett. Egy mozgófényképszínház tükörablakai. Rikító színü plakátok igérték, hogy a világhírü rablónak, Fantomasnak kalandjai itten láthatók.

Bementünk.

A teremben alig lézengett ember. Egy hátsó páholyban vonultunk meg, szorosan egymáshoz simulva, összefont ujjakkal, egymást kereső ajkakkal. A zongora valami elcsépelt melódiát játszott, amelynek Fantomas kalandjaihoz melodramatikus kiséretet kellett volna adnia.

Fogalmam sincs arról, hogy Fantomas mit csinált.

Amikor ismét a néptelen utcán állottunk, Eta hozzám fordult:

— Szeretném, ha valamire a becsületszavát adná...

— Ó, a becsületszavamat? És pedig...

— Igérje meg... igérje meg a becsületszavára... hogy soha... semmi körülmények között... érti, soha... sem akar elvenni.

Azt hiszem, megértettem. És ezért habozás nélkül odanyujtottam a kezemet.

— Igérem.

— Becsületszavára.

— Becsületszavamra.

— Köszönöm.

A karomba kapaszkodott és a Nádor-utca sarkáig nagyon kedves volt. Igazán... nagyon kedves.

Az „Erkel-fa" Békésgyulán. E fa alatt írta Erkel a „Bánk bán" operáját

Uj Idők 1914. XX. 32. sz.

Wanamaker Munkácsyról

Irta Pásztor Árpád

Philadelphia, április 8.

A múlt esztendő december havában fölkerestem Mr. John Wanamakert, akinek amerikai jelzője: The merchant prince of Amerika. A multi-milliomos nagy üzletember főképpen azért érdekelt, mert ő a tulajdonosa Munkácsy Mihály két mesterművének. Beszélgetésünk folyamán Wanamaker azt a váratlan és meglepő kijelentést tette, hogy ha a magyar nemzet kérné tőle a *Keresztrefeszítés* és a *Krisztus Pilátus előtt* néven ismert Munkácsy-vásznakat, akkor átadná a képeket Magyarországnak, mert megérti egy nemzet kegyeletét, amely legnagyobb festője műveit odahaza szeretné látni.

Erről a látogatásomról annakidején részletesen beszámoltam a magyar közönségnek. Tanulmányaim ezek után Kanadába, majd később Közép-Amerikába vezettek a Panama-csatornához s csak most volt alkalmam Mr. John Wanamakert újra fölkeresni, hogy a nevezetes és nékünk olyan nagyjelentőségü ajánlat részleteit megbeszéljem vele. Ennek a látogatásnak eredményét csak akkor közölhetem a nyilvánossággal, ha Magyarország intéző és hivatalos köreinek beszámoltam róla, — mert ami ezután következhetik ebben az ügyben, az már cselekvés és a hivatalos Magyarország dolga, kötelessége.

Beszélgetésünk során arra kértem Mr. Wanamakert, hogy meséljen el néhány apróságot Munkácsy emlékeiből és arról, milyen körülmények között vásárolta meg a Krisztus-képeket.

Wanamaker

A hetvenöt éves öreg úr néhány percig maga elé nézett. Dolgok, emlékek, melyek már régesrégen elmúltak. Mennyi más gondja, felelőssége van. Ma is déli tizenkét órától kettőig üzleti tanácskozása volt, előszobájában várakozók, jelentkezők; minden tíz percben egész csomó levelet hoznak be, hogy olvassa el, írja alá... Exisztenciák, üzlet, dollár... Milyen eltévedt helyen jár itt emlék, művészet... Percek kellenek hozzá, míg kitépi magát a mából, az üzletből... Azután elkezdi:

— Nagyon... nagyon sokáig tartana, míg mindent összeszedhetnék... De azért egészen röviden... várjon... megpróbálom...

Azután megint magába mélyedt és keresve az emlékeket, kérdezve önmagától, fölidézve mormolta a nevet, úgy, ahogy az amerikaiak szokták:

— Munk-atzi...

És beszélni kezdett. A hangja fáradt, fátyolos. Lassan, igen aprólékosan választva szét a szavakat, beszél. Nagyon figyeltem, minden szavára jól emlékezem.

— Amikor megismertem, festette ezt a két képet. A híre, a sikere a legnagyobb volt. Mámoros volt a dicsőségtől, büszke, a felhők között élt... Tréfálkozva mondta nekem, de lelke mélyén komolyan gondolta, hogy ezután nagyobbat már nem alkothat... Nem érdemes többé festeni, csak jelentéktelenebb mű következhetik... Vidám, fiatalos jókedvvel járta kastélya, a Chateau Kolpach parkját, senki a világon nem volt boldogabb nála. A kastély, a park felesége hozománya.

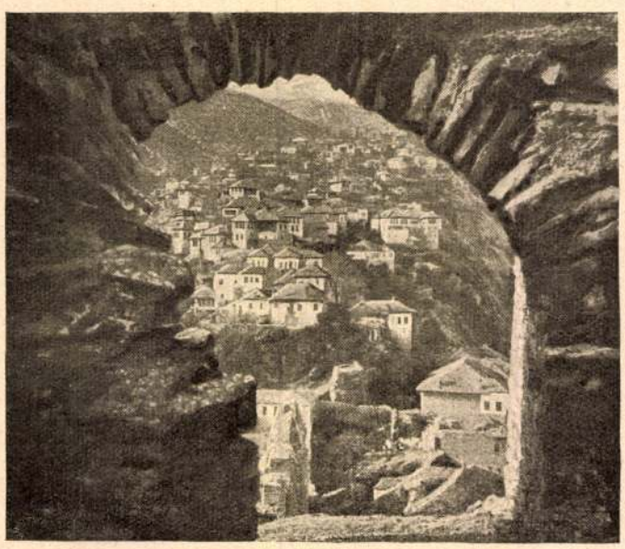

Argirokasztro, déli Albánia egyik legnagyobb városa, a vár ablakából tekintve

Erdők, patakok, vendégszerető, gazdag kastély... A két kép akkor már az én tulajdonom volt. A műkereskedő, aki megvásárolta Munkácsytól, New-Yorkba hozta és a Broadway Tabernacleban, a Church streeten állította ki. Templomi környezetben, ünnepies épületben... Hallottam a képekről s elmentem megnézni. A Krisztus Pilátus előtt volt a híresebb... Úgy emlékszem, mintha ma volna... Belépek a tabernaculumba, két-háromszáz térdeplő embert látok a kép előtt. Halk mormolás... Kezükben a biblia... Imádkoznak... Sírnak... Idegenül állok a környezetben. Első pillanatban nem éreztem semmi nagyságot, meghatottságot... Nem értettem a tömeget s éppen ezért érdekelni kezdett a kép s még jobban érdekelt a hatása. Másnap újra elmentem... Ugyanolyan tömeg, ugyanolyan jelenetek... Kérdeztem magamtól: — Mi van veled? Mért nem sírsz te is? Harmadnap megint ezt láttam, ezt kérdeztem magamtól... Azután hazamentem s nézegetni kezdtem a többi Krisztus-képet... Valahogyan elém kerültek Dorée és Benjamin West Krisztusai... És akkor egyszerre megértettem... Az ő Krisztusaik lágyak, ideálisak, nőiesek, a Munkácsy Krisztusa ember... Szenvedő, fáradt, szomorú ember, a nyakán ráncok... Látszik rajta, hogy előtte való éjszaka nem aludt, gyalog, elcsigázva jött Gettsemanból... Ember, aki az emberiségért meghal... Erre eszméltem rá... És megértettem az öntudatlanul érző tömeget, és megértettem a festőt... Munkácsy azért is nagy művész, mert képeiben emberi mélységek vannak... Vágyakozni kezdtem a kép után, akartam... Mind többször és többször járultam eléje... Fanatikusa lettem... Megvettem...

— Mi volt az ára?

— Nem tudom... Meg kellene nézni könyveimet... Elfelejtettem... Nem egy időben vettem meg őket... A megható, megihlető műveket jenkinstowni házamba vittem s ott csodáltam sok magányos percemben. Minden reggel, mielőtt üzletembe jöttem volna, bementem a képhez, néztem, imádkoztam előtte s kis, gyermekkoromból való énekeket, zsoltárokat énekeltem előtte, amelyeket már rég elfelejtettem... Nem tudom, hogy juthattak eszembe. Úgy éreztem, hogy ez a kép megsegít... S mentem, fölkerestem a művészt, aki ezeket a képeket festette... Ragyogó, boldog és vidám volt akkor Munkácsy. A kolpachi park útjain sétálgattunk. Franciául beszélt mindig, angolul

A debreceni tűzvész pusztítása. Április 19-én leégett Debrecenben a máv. kocsiszerelő-műhelye. Balra: az épület új részének vasfedélszerkezetü része, melyet az óriási hőség teljesen deformált. Alatta elégett kocsik romjai. Jobbra: az izzó zsarátnok locsolása. Hegedüs János fényképe az Uj Idők számára

csak nagyon töredezve. Keveset... Azt mondta, hogy türelmetlen már új nyelveket tanulni... Csendesen fütyürészgetett szép, régi magyar nótákat, néha ugrált, táncolt, mint egy gyerek, majd minduntalan megállott, széttárt kezei, tenyere közé fogta a levegőt, a lombokat, a színeket... Hát nem gyönyörü kép, nem nagyszerű színek? — kérdezte minden sarkon, minden fordulón... Megelégedett volt, túláradó... Büszke a sikerére.

— Mikor látta utóljára, Mr. Wanamaker?

— Utóljára? Várjon... Azt hiszem Luxemburgban...

— Öreg volt már?

— Munk-atzi? Oh, Munk-atzi? — és Wanamaker derülten tekintett föl. — Munk-atzi sohasem volt öreg. Szerencsés, gondtalan természet volt... Happy spirit... Sokszor elnéztem, hogy dolgozik, de igaza volt... A Krisztus-képek magasztosságát többé nem érte el. Van még három Munkácsy-képem. Az egyik: „Az első reggeli az esküvő után" és két kolpachi parkrészlet... De büszkeségeim a Krisztus-képek.

— Mi az áruk?

— Az áruk? Nincs áruk. De ha a magyar nemzet...

Bocsássanak meg, de tovább nem írhatom...

Rablók

Elbeszélés

Irta Bónyi Adorján

A kastély lépcsői fehéren vakítottak a friss tavaszi napsütésben. Éva asszony délceg fürgeséggel haladt fölfelé; utána kissé elmaradva egy bágyadt, szép, szomorú férfi: az ura.

A soffőr lassan elkanyarodott a lépcső aljától és a garage felé igazította a kormányt.

A legfelső lépcsőn, az ajtó mellett, sápadtan és mozdulatlanul állt egy inas. Mélyen meghajolt előbb az asszony, azután az úr előtt s a hall ajtaját csendesen csukta be utánuk.

Bent a férfi az inas felé fordult:

— Van valami ujság, Mihály?

Az inas lehajtott fejjel állt.

— I... igenis... méltóságos úr.

A férfi, kit Csákány Albert őméltóságának címeztek a levelein, lassan ráemelte komoly szemét a lakájra.

— Valami baj van, azt már látom. Mi baj van? Mondd.

Az inas fuldokolva és elsárgultan nézett rá, kínosan és hörögve hebegte:

— Én... mi... igazán nem tehetünk róla... ez...

Csákány fölcsattant:

— Beszélj, mi történt?

Az inas felelet helyett a szomszéd szoba ajtajához ment, lassan föltárta és a reszkető kezének egy gesztusával befelé mutatott a kis szalonba.

Csákány sebesen ment be a föltárt ajtón. Éva, aki eddig a kétnapos távollétük alatt érkezett postát nézte át, most fölemelte a fejét, fölállott s az ura után ment.

Az ajtó mellett megálltak. Valami nagy ijedtség a földhöz szögezte őket. A szemük tágranyíltan bámult előre.

A szobának parkra nyíló ablaka félszegen hordta most betört üvegü tábláit. A vasrostély az ablak között meggörbülten, kifeszegetve, összetörve állongott s a szoba sarkában levő nehéz vasszekrény ajtaja nyitva volt. Egy-két bútor nem volt a helyén s a szőnyeg otromba sárnyomok foltjait viselte perzsamintás hátán.

A férfi zihálva és nekivörösödve ment a nyitott szekrényhez. Hitetlenkedő szemmel bámult bele egy pillanatig, azután megsemmisülten rogyott bele egy karosszékbe.

A lakáj bátortalanul kezdett magyarázni a nagy csendben:

— Tegnap éjjel... nem tudom megmagyarázni, méltóságos úr, hogyan történhetett, hogy nem hallottuk... hiszen ez bizonyára zajjal járt... és mi mégis... nem hallottunk semmit.. erre esküszöm... csak reggel...

Albert idegesen intett a kezével. Az inas elhallgatott. Éva ijedtségtől bénultan állt. Hol a szekrényre nézett, hol a két férfira s a szemét lassan harmatosra fátyolozták be holmi csendesen föllopakodó könnyek.

— Intézkedtetek legalább? — kérdezte Csákány. — A rendőrség... tudja már? Vagy...

Az inas a fejét rázta.

— Nem, méltóságos úr. Nem mertem magamtól semmit sem csinálni.

Pillanatnyi gondolkodás után folytatta:

Fehér és zöld kockás tafota-ruha, fekete szalagdísszel

Kék popelin-ruha, fraise-színü gase-bluz, kézihimzéssel

Fehér tafota-ruha, csipke áthuzattal és fekete gyöngydíszítéssel

Uj tavaszi toilettek, Monaszterly és Kuzmik utódai cég műterméből

— Hanem... épp ezért küldtem a méltóságos úréknak a sürgönyt.

Csákány fölnézett.

— Sürgönyt?

Mihály bólintott.

— Igen. Hiszen... talán ezért is méltóztattak egy nappal előbb megérkezni?

Csákány fölállt. Lassan végigsétált néhányszor a szobán és zavartan simogatta meg olykor kihevült fejét.

— Nem, nem azért jöttünk előbb haza. Nem azért. Sürgönyt egyáltalán nem kaptunk. És azt hiszem...

Megállt a lakáj előtt és ránézett erősen. A szolga arca mozdulatlanul meredt előre; egy jól fegyelmezett, sárga és érzéketlen férfiarc volt csupán; egy lárvához hasonlatos talán.

Egy percig nézte, azután intett neki, hogy elmehet. Az inas kiment.

Akkor visszaült a karosszékbe és könnyesen bámult a szekrényre. Évának még reszketett a benseje valami fájdalmas rémülettől, amikor odahúzott egy széket és leült mellé.

A férfi a kezébe hajtotta a fejét.

— Lásd, — mondta inkább szomorúsággal, mint indulatosan, — ezek a gonosz kutyák... ezek a bestiák... komiszak... mit csináltak itt... Mindent... mindent... amik a legdrágábbak nekem... mindent elvittek.

Az asszony jóformán most nézett először kutatón a vasszekrény méhébe.

— Üres, — szólt megrendülten. — Istenem... Istenem...

— Mindent elvittek... Az anyám gyöngyeit... a nagymama koliéját... a rubintos aranyórát, amit Mária Terézia idejében kaptunk... a medáljónokat, a karkötőket... a függőket és csattokat... a gyűrűket és ... mindent, mindent.

Esztelen dühvel gondolt most az ismeretlen betolakodókra, akik a dús palotából a neki legtöbbet érőt vitték el gonoszul. Az asszony ott sírdogált mellette és ő tehetetlenül hevert a székben; a lelkét az ékszerekre való visszaemlékezés tépegette; az ékszerekre és azok hajdani viselőire, drága birtokosaira való emlékezés; mozdulatlanul ült és úgy illett most a fájdalmas szomorúságához az asszony nyögdicsélő sírása, mint olykor duhaj kedvéhez a muzsikaszó.

Már csaknem sötétedett, mikor fölállt helyéből nyugtalanul.

— Évám, — szólott az asszonyhoz és megsimogatta fáradtan az arcát — fölkísérlek a szobádba. Azután... ha félsz, rendeld be valamelyik cselédet, nekem be kell mennem a városba, a rendőrséghez kell mennem... mert ez a dolog fölháborító.

Tíz perc mulva előállt az autó. Csákány Albert beült és a felesége hosszan nézett utána az ablakból.

Oh, hogy szerette ezt a szép és értékes férfit, kit urának nevezhetett boldogan. Most könnyezőn nézett utána; oly ritkán váltak el egymástól még órákra is; és Évának ilyenkor mindig megeredtek enyhén a könnyei.

— Most elment, — gondolta — elment és ki tudja, mikor jön vissza. Talán éjfélkor... talán még akkor se... Isten tudja, sok baj van az ilyesmivel... Pedig...

S most arra gondolt, hogy ők valójában azért szöktek haza egy nappal előbb a vendégségből, ahová e pár napra híva voltak, hogy újra együtt lehessenek; újra és megint csak egyedül és együtt; két fiatal, bolond, éhes szerelmesek...

Lassan a vacsora ideje is elérkezett. Éva számítgatta magában az időt: ennyi a városba, ennyi vissza. Hiába; fél tíz, tíz óránál előbb nem igen jöhet vissza szegény Albert. Magában, belül, nagyon haragudott most a rablókra; szinte sokkal inkább azért, mert az urát egy időre elvitték tőle; sokkal inkább ezért, mint az ékszerekért, amiket talán örökre vittek el pedig.

A szobájában vacsorázott. Vacsora után még elkalandozott a szeme egy friss napilap hasábjain egy ideig, a gondolatai azonban messze jártak. Végül becsöngette a szobaleányt.

A szobaleány bejött és megállott az ajtónál szó nélkül.

Szép, szőke lány volt; Éva csak most vette észre, hogy milyen szép és milyen szőke és milyen fiatal és üde ez a lány.

Munkácsy új képe.

Hat hét alatt szép kis görög templomot építettek az Andrássy-út végére, közel a ligethez. Egy oltára van — az a kép, a melynek a kedveért építették. Ez előtt áll áhítattal, szívében mélyen meghatva a sok hivő és az a sok nagyvárosi hitetlen, a kik kritikájukat fitogtatják, az ajkaikat tettetett mosolyra rángatják, pedig lelkeikben mélyen meg vannak rendülve ők is.

A kép olyan nagy, hogy még Munkácsy se festett ilyent soha. Méretre, koncepcióra a mester legnagyobb szabású festménye és vázlatától kezdve egész befejezéséig hét hónap munkája.

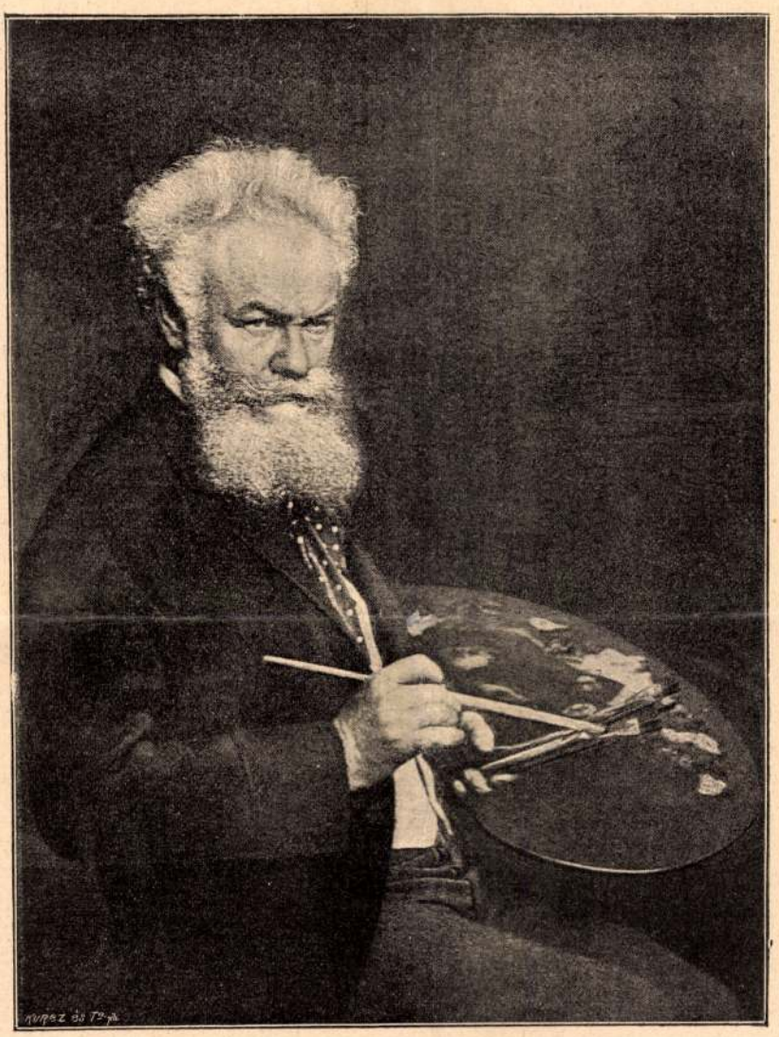

Elnéztem, mindegyre nézegettem az oroszlánfejü ősz urat az *Ecce Homo* bemutatóján, amint képét magyarázgatta a román királyi párnak, Szilágyi Dezsőnek, Tisza Kálmánnak egész Nyári Sándorig. Mily nyugalom, mily fensőség és természetesség ez a fölcseperedett asztalos-mester, a legigazibb grandseigneur, a kit életemben láttam, és közelről láttam a német császárt is. De Európa leghatalmasabb uralkodója sohasem feledkezik meg a kiváló mesterségéről, szuverénitását előtérbe tolja mindig, a mi szegény piktorunk pedig oly naiv, mint egy gyermek. Mi teszi olyan úrrá mégis? Talán az, mert úgy gondolkodhatik: »ember, mi az ember? festmény-tárgy. Jó vagy rossz, szükséges vagy szükségtelen. Verklis vagy király, mindegy, piktura, csak látszat, nem egyéb. A mi állandó érték benne és rajta, az a róla vett másolat. Hol van Gyula pápa? Örökké egy négyszögméternyi területen, a palazzo Pittiben, de az is csak azért, mert Rafael festette«.

Többször érintkeztem, beszélgettem a mesterrel az utóbbi időkben, egyszer sem filozofált és egy szóval se mondta, a mit fentebb beszéltem róla. A nézése, az egész magaviselete megerősít mégis a pszikologizálásomban. Az új képe pedig igazolja őt, a miért olyan nagyúrnak érzi magát. Ez oszt az ember, a ki betegen, fáradtan, a kifestett csinos képek divatjának idejében hozzáül egy óriási tervnez, egy evangéliumi tárgyhoz és a míg mások »a mama alszik« genreképükhöz még mindig a tanulmányokat készítik, az alatt ő megfest nyolcvanhárom életnagyságu alakot, közöttük, felettük — isten fiát. Ha művészetnek nem lenne nagy, a mit cselekedett, a nagy törekvés és az energia példájának maradna még mindig. Ámde az *Ecce Homo* olyan, hogy ha Munkácsy soha más egyebet nem alkotott volna, akkor is egyike lenne minden idők legelső művészeinek. Sőt azt merem mondani, ha a Krisztus-képek közt ezt festi és mi csak ezt ismerjük: a hatása ennek még nagyobb mint a milyen. A, két előző Jézuskép nagyon is fölcsigázta a fantáziánkat és a harmadikat nézve, azt szeretnők, ha az ismert zsenin kívül még egy egészen új, ismeretlen is szólalna meg belőle. Telhetetlenek vagyunk, felebarátaim, ez az egész! Egy emberben egy lángész kevés nekünk immár és attól, a kit isten kiválasztott, azt kívánjuk, hogy Isten legyen!

A földi tökéletlenség dacára az *Ecce Homo* roppant becsü, csudálatos munka mégis. — Hogy mi és milyen, magyarázzák némiképp a róla vett kicsiny és fekete másolatok e lap másik helyén. Tárgya ez: Jézus áll a jeruzsálemi törvényház oszlopcsarnokában. Előtte: az összeverődött tömeg, mely megvérezte és most életét kívánja, és Pontius-Pilátus felé ordítja: feszítsd meg! A Megváltó mellett áll a kormányzó, rámutat, mondván: Ecce homo! Itt ez az ember, én semmi bűnét nem tudom, ám vigyétek el és feszítsétek meg. A názáreti pedig fenséges, szeretetteljes és szánakozó mosolylyal nézi a megbőszült, oktalan és kegyetlen tömeget, a vérszomjasokat és csalókat, úgymint a lelkeseket, mint híveit, apostolait, elalélt szűz anyját, mint a kezeit tördelő megváltott bűnös asszonyt, Magdolnát. Töviskoronázta feje, vérző teste bevilágítja az egész iszonyu jelenetet és kezébe adának vala frissen metszett vizinádat, hogyha zsidók királyának mondja magát, legyen királyi pálcája is. És ez a hitvány nád valóban minden földek legfőbb királyi jogara . . .

Selyemtenyésztési pavillon. I.

Történelmi főcsoport udvara.

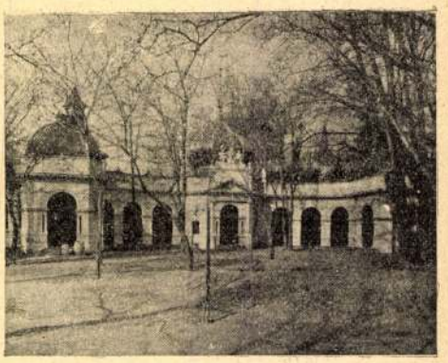

Épitő vas- és fémipar csarnok. I.

A hatás: elragadó, megrendítő, fölemelő és megszomorító egyben. Szép mai asszonyok, a kik oly jól tudják, hogy a sírás árt a szemnek és a teintenek: sírnak a kép előtt. És a bölcs kritikusnak az okuláréja elhomályosodik szemének nedvétől, — ki műbirál itt, a mikor isten fiát gazok mindjárt viszik a kálváriára, s a mikor ama fehér fejü nagyember arra méltat mindnyájunkat, hogy evangéliumi látomását megmutassa nekünk. Bizony ő jobban látja a grandiózus jelenetet mint akárki ez időszerint, bár a szűkölő kutyát az előtérben jobban festette volna meg Pállik, vagy Kézdi-Kovács.

B. S.

A hetedik szentség.

Írta: Szabóné Nogáll Janka.

(Vége.)

Alig pihent meg nálok Deésy Miklós, Irén pár nap alatt, kérdezősködés és kutatás nélkül, megtudott mindent. A mellékkörülményeket. Mert hiszen a főokot, a szenvedést, ez egyetlen intést, mely valaha összevezethette még egyszer őket, úgy is megérezte akkor, mikor az erdőben találkoztak. Deésynek csak az egyes, mellékdolgokat kellett még elbeszélnie, hogy Irén végre teljesíthesse életének egyetlen nagy álmát. Azt, a mit ő így fejezett ki:

— Én fogom letörölni a könnyeit.

Most, hogy így együtt mentek, hátuk mögött az öreg pap megszorította az erdész karját:

— Valóban arra vezeti?

Kiérzett a hangjából, hogy mégis csak kételkedik.

Selyemtenyésztési pavillon. II.

— De arra ám! — felelt elfojtott nevetéssel az erdész.

És mikor látta, hogy Irén csakugyan egy kevésbbé járt útra tér, ő is megszorította az öreg pap karját. És most már úgy mentek, hogy alig választotta el őket pár lépés Deésyéktől.

— A régi erdészház felé? — kérdezte Józsika az út végén.

Irén csak a kezével intett, igen.

— Teljesen lakatlan? — kérdezte Deésy, miután már látták kimeredni a régi erdészház tornyait.

— Lakatlan volt, de ezen a nyáron alighanem lakói lesznek, — szólt az erdész, miután egy gyors pillantással meggyőződött róla, hogy Irén egyhamar nem tudna nyugodtan szólni.

— Kibérelte valaki?

— Azt hiszem. Tegnap nagy málhás szekerek kapaszkodtak fel. Valószinüleg ide. Különben megláthatjuk.

Letértek az útról és a régi erdész-ház felé tartottak.

Az a csinos erdei lak, mely különben örökké csukott ablakokkal húzódott meg a nagy fenyők alatt, most nem volt elhagyott. Tárt ablakokból napszámos asszonyok nótája hallatszott ki, udvara telve volt ládákkal, becsomagolt bútorokkal, melyek között egy nagyon öreg asszonyság rendezkedett.

Az öreg asszonynak feltünően szép, arisztokratikus arcéle volt s mindig csak a jobb fülét tartotta a beszélők felé. Különben hévvel vezette a berendezkedést.

Deésy Miklós összehúzta szemeit s úgy nézett az erdei lak napfényes tájára:

— Hol, istenem, hol láttam én ezt a különös öreg arcot?

És hosszan elgondolkozott.

— Ki fog itt lakni? — kérdezte az öreg pap.

— Őszintén sajnálom, hogy nem mondhatom meg, — felelt az erdész. Magam sem tudom. Csak sejtem, hogy nő lesz alkalmasint. Valami szomoru nő, ki itt akar megpihenni. Valaki, ki talán lehetetlenné tette magát a társaság előtt.

— Ah, Józsi, — szólt Irén kedves duzzogással. Én előttem nem szabad ilyet mondani. Hiszen én magam is lehetetlenné, talán nevetségessé is tettem magamat a divatos társaság előtt.

hatalmas fejedelemasszony nagy sulyt fektetett arra, hogy leányai jártasak legyenek a háziasszony teendőiben és a gazdasszonykodás minden ágában, a mint ő maga is dicsekedni szeretett kitünő főztével és szép himzéseivel.

Ritka esetben érték be ezzel az uralkodóház nőtagjai, hanem még valamely művészeti mellékfoglalkozásban is gyakorolták magukat. Károly Lajos királyi herceg első neje, *Margit*, a csipkekészitésben remekelt és brüsszeli utánzatai épp azon a napon nyerték meg az első díjat a kiállításon, a hova azokat névtelenül beküldték, mikor a szegény királyi hercegnő alig tizennyolc éves korában jobblétre szenderült, 1858 szeptember 15-én. Utóda, *Mária Annunciáta* királyi hercegnő akvarelleket festett, míg Károly Lajos harmadik neje, a ki a braganzai házból származik, nagy passzióval és ritka tehetséggel adta magát a fényképezésre. Volt köztük olyan, a ki a szobrászatban tett nagy haladást, mint *Auguszta* királyi hercegnő, Luitpold bajor herceg neje, a ki kevéssel 1864-ben történt halála előtt Mozartnak mellszobrát készítette el. Ezt a kis remekművet még most is őrzik a Wittelsbach-ház családi kincsei között és művészi szakértők a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak róla. Tudvalevő dolog továbbá, hogy József királyi herceg családjában az akvarellfestést a nők kiváló ügyességgel gyakorolják és hogy *Stefánia* özvegy trónörökösné az Osztrák-Magyar Monarkia irásban és képben cimü műhöz több sikerült rajzot készített.

Az irodalommal is foglalkoznak többen az uralkodóház nőtagjai közül. Felséges urunk legfiatalabb leánya, *Mária Valéria*, a ki 1890-ben ment nőül Ferenc Salvator királyi herceghez, szép költeményeket irt és most is örömest időz még a múzsa társaságában. A néhai mexikói császár özvegye, Sarolta császárné, mikor még nem csábította az exotikus fejedelmi trón és daliás férjének oldalán boldogan élt a miramari tündéri szépségü kastélyban, részt vett egy nagy, útleiró mű megalkotásában, a melylyel ő és férje beszámoltak világkörüli utazásukról. Ebben a munkában volt néhány kiváló becsü rézmetszet is, a melyeket, udvari körökben általánosan elterjedt hit szerint, Albrecht királyi herceg leánya, *Matild* készített édesanyja útmutatásával alig tizenhat éves korában. Frigyes királyi herceg családjában van két fiatal leány, a ki bármikor föllephetne elsőrendü színpadon, akár mint énekesnő, akár mint drámai szende. Különösen a zene, még pedig a klasszikus irányu az, a melynek sok híve akad a királyi hercegnők sorában. Ha tehát valósulna az az álom, melyet éppen a millénium esztendőjében legszivesebben látna megvalósulva minden igaz magyar, ha csakugyan lenne királyi udvartartás Budapesten, milyen gazdagsága a társadalmi, művészeti és irodalmi eszme-kezdeményezésnek áradhatna szét onnan felül!

Abban a képsorozatban, a melyet az uralkodó ház nőtagjaiból jelen számunkban összeállitottunk, van egy egyszerü báróné is: *Seyfried* báróné, a mi királyunk unokája, Gizella királyi hercegnő és Lipót bajor herceg gyermeke. Ezt a frigyet a regényes szerelem hozta létre, a mely nem törődik udvari törvényekkel és a szentesítést ráadta királyunk jósága.

A kis *Erzsébet* királyi hercegnő, néhai Rudolf trónörökös árvája, tán legközelebb áll az uralkodó szivéhez, mert élő emléke egy megsemmisült nagy reménynek és azonfelül bájos, kedves gyermek, a ki ezüstkacagásával és aranyos jókedvével a legfájóbb sebet is meggyógyítja.

Mária Terézia királyi hercegnő, Károly Lajos királyi herceg neje, született 1855 augusztus 24-én, férjhez ment 1873 julius 23-án. Az ő leányai: *Mária Annunciáta* és *Erzsébet Amália* királyi hercegnők.

Izabella királyi hercegnő, Frigyes királyi herceg neje, született 1856 február 27-én, férjhez ment 1878 október 8-án. Gyermekei közül négyen ugymint: *Mária Krisztina, Mária Anna, Mária Henrietta, Natália*, királyi hercegnők, külön csoportban láthatók képsorozatunkban. A két legidősebb az, a kinek művészi hajlamáról föntebb említés történt és az egész család minden magyar ember szivének kedves, mivelhogy évek óta élvén Pozsonyban, minden hazafias magyar törekvésnek előmozdítója. Gyakran látható a bájos gyermekcsoport magyar színházi előadások alatt a páholyban és különösen kedvelik azokat a színműveket, a melyeknek tárgya a magyar történelemből való.

Blanka királyi hercegnő, Lipót Szalvátor királyi herceg neje, spanyol királyi vérből származik, született 1868 szeptember 7-én, férjhez ment 1889 október 24-én.

Lujza királyi hercegnő, a toszkánai ágból, Frigyes Ágost szász herceg neje, született 1870 szeptember 2-án, férjhez ment 1891 november 21-én.

Karolina Mária Immaculata Károly Szalvátor királyi herceg leánya, született 1869 szeptember 5-én. Továbbá még a következő királyi hercegnők láthatók képsorozatunkban: *Mária Josefa* Ottó királyi herceg neje és fia *Károly Ferenc József*; *Mária Terézia*, Károly István neje; *Erzsébet* és *Mária Annunciata*, Károly Lajos leányai és *Mária Immaculata* Ferenc Károly leánya.

A királyi hercegnők nagyban készülnek az udvari ünnepélyekre, melyeknek színhelye a budai királyi vár lesz a kiállítás alatt. Toilette dolgában vakító pompát fejtenek ki és különösen szépek lesznek azok a magyar díszruhák, a melyeket az ünnepi Te Deum alkalmából fognak viselni. Ezek a tizenhetedik századbeli viselet mintájára készülnek, ragyogó színü selyem- és bársonyszövetből valók, négy méter hosszu uszályuk arany- és ezüsthimzéssel borítva és a toiletteket kiegészítő kötény és fátyol gazdagon díszítve csipkével és himzéssel, a fűző gyöngyös és zsinóros. Különösen gyönyörűek lesznek azok a ruhák, a melyek Stefánia özvegy trónörökösné, Mária Terézia, Mária Jozefa, Izabella és Auguszta királyi hercegnők számára készülnek. Mária Jozefa királyi hercegnő gyönyörü rózsaszínü öltözéket rendelt gazdag ezüst himzéssel. Izabella királyi hercegnőnek egyik díszöltözéke világosszürke atlaszból való és aranycsipkével diszítik. De valamennyin túltesz Stefánia özvegy trónörökösnének az udvari bálra készülő toiletteje, a mely lila selyemből való, négy méteres uszálylyal, fehér csipkével elborítva. Ugyanaz a ruha ez, a melyet Bécs városa adott neki nászajándékul.

S a királyné? Az ő számára is készült pompás magyar díszruha, de a felséges asszony megmarad azon szín mellett, a melyet már évek óta visel, és a budapesti ünnepeken is feketében fog megjelenni.

Károly királyi herceg, Mária Josefa királyi hercegnő fia.

Mária Annunciata és Erzsébet királyi hercegnők.

Uj Idők 1896. II. 19.

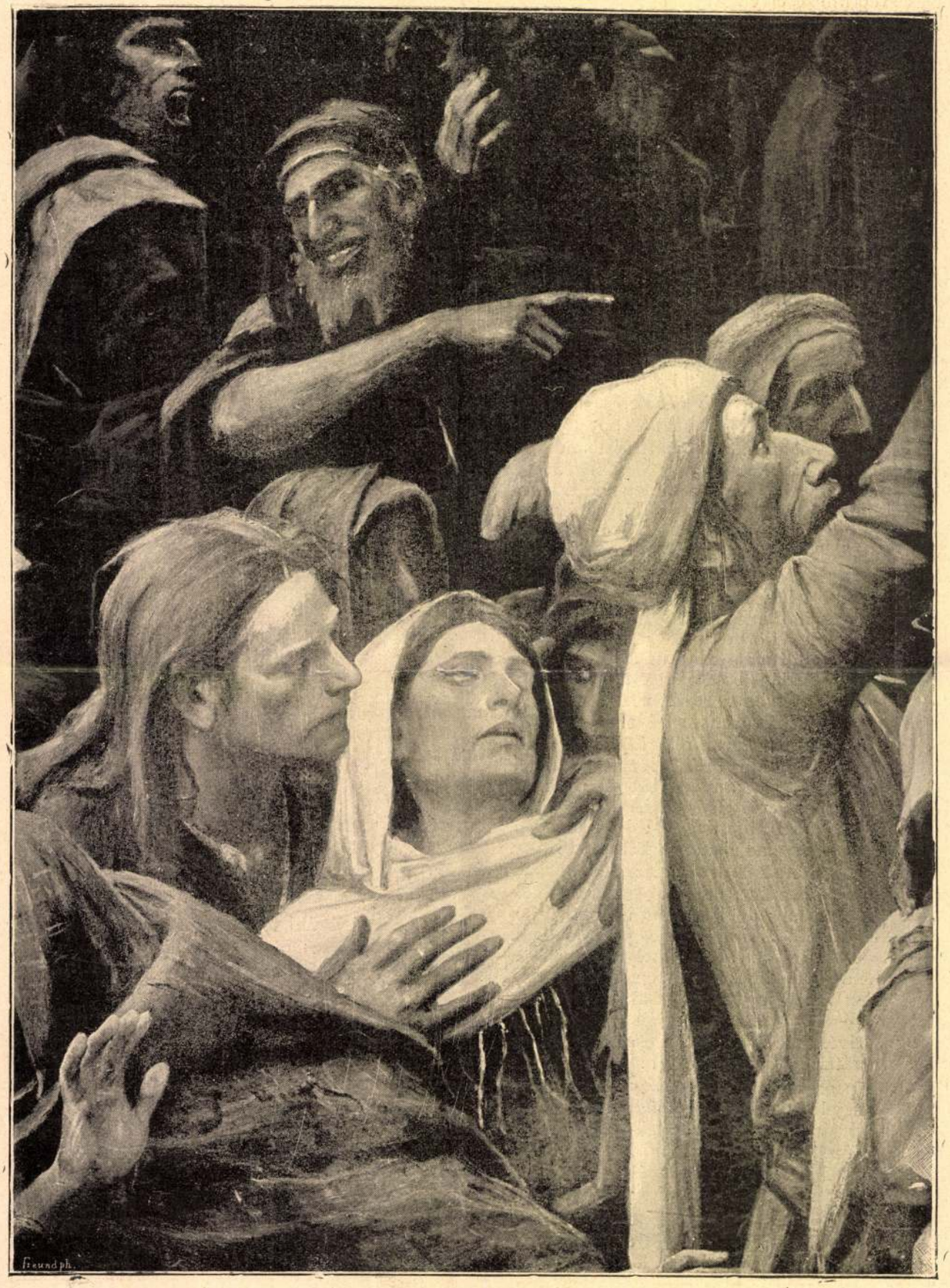

Részlet az Ecce homo-ból.

Részlet az Ecce Homo-ból.

A párbaj.

— Elbeszélés. —

A párbaj híre érthető izgatottságot okozott abban a körökben, melyeknek ismert alakja volt a két hős. Az egyik ugyan már halaványan feküdt a ravatalon, de az ilyenkor szokásos sajnálkozás helyét valami közömbösség foglalta el, mely csak azért nem vált gúnyolódássá, hogy az eset tragikusan végződött. Gyáva volt — mondogatták — és a párbajt nagykomolyan elitélő urak és a sápadozó kisasszony elnyelték azt a szatirikus mosolyt, mely ilyenkor maliciózus erővel rajzolódik le az ajkak szélén.

Mert volt valami különös és érthetetlen a Gerő viselkedésében. A feldobott pénzdarabot középen lőtte keresztül, a karddal meg úgy bánt, mintha örökéletében soha sem foglalkozott volna egyébbel, és a mellett morális és vallásos meggyőződésből küzdött a párbaj hagyományosan elitélt, de hagyományosan elfogadott ostobasága ellen. Nyugodt, szelid temperamentuma, mely érdekes ellentétben volt férfias termetével és vonásaival, nagyban

Frigyes kir. herceg leányai.

segítette mindannak elkerülésében, a mi ilyen becsületfoldozgató léhaságra vitt volna, vagy ha mégis kiszaladt az ajkán, — a bálok mámorító levegőjében ilyesmi gyakorta megesik — valami inkább sértőnek látszó, mint igazában sértő szó, rögtön készen volt nála a bocsánatkérés, mely kellemesen, lágyan hangzott s melyet barna szemének becsületes, őszinte tekintete kisért. És most, mintha csak cserben hagyta volna a jobbik esze, beleköt a fővárosszerte párbajairól ismeretes Kelemen Gáborba, hogy aztán a színhelyen — mint mondják — remegő kezével elhibázza a gyűlöletes célt — ő maga kapja meg a buta golyót.

És még több érthetetlen dolog történt, a lélek soknemü küzködésének sötét színben játszó kaleidoszkópjában, a melybe érdemes néhány percre belepillantani.

*

Még a télen történt, a Raády-család rendes kéthetes zsúrjai egyikén. Kissé nedves, olvadó volt az idő s a korcsolyázást hirdető zászlócskákat nem lengette a fagyos szél. Gerő, a ki sportszámba vette ezt a különben szórakoztató foglalkozást, kénytelen-kelletlen lemondott a sportról és valami kellemes, hiánytpótló szórakozáson törte fejét. És mert keddi nap volt, ezt a szórakozást leginkább a Raády-család nyujthatta, a hol elég mulatságos társaság szokott összeverődni a házikisasszony és egyéb vendég-kisasszonyok tiszteletére. Aztán eszébe jutott, hogy legutoljára a jégen a leány engesztelhetetlen haraggal fenyegetőzött, ha végre-valahára ő is el nem megy közibéjük és arra is emlékezett, hogy búcsuzáskor a leány a szokottnál erősebben megszorította kezét.

Frigyes kir. herceg leányai.

Egy kicsit még elgondolkozott a leányon. Ujabban valami lelki fásultság vett rajta erőt, melyet a korának, a harminc esztendős korának tulajdonított. Ez a fásultság átáradt mindenre, a mi nem izmai erősbödésére szolgált s a zsúrokat a bálokkal egyetemben nem tartotta egyébnek, mint olyan adónak, mely jogos kényszerrel nehezedik a legényember zsebére, olykor még szívére is. Bizonyos lelkiismereti kérdést csinált magának abból, hogy végigtáncolja a farsangot és végigüljön, végigcigarettázon nehány zsúrt, mintha csak a mindinkább érezhető és előretoluló blazirtságot akarná elrejteni a kíváncsi világ szeme elől. Maga annál inkább érezte és néha nagyon nehezére esett a hangos, vidám beszéd, a tánc, a zene és az a zajos élénkség, mely a szilaj kurjongatások és a halk, elfojtott suttogás csodálatos harmóniája. És a leányok, a nevető szemü, kacér vagy szende, de sohasem őszinte leányok, még csak annyi hatással sem voltak rá, mint a téli napsugár a csillogó jégre. Ama utolsó, nagy csalódás után, mely, mint hitte, örökre elzárta szívét minden érzelgős ostobaság elől, valami gúnyos szánakozás fejlődött ki lelkében a változékony, gyönge népség iránt és a kik akarták, udvarias bókjaiban mindig fölfedezhették azt a mellékízt, mely csípős és néha csaknem elfelejtették az édességet is. A Raády-leány némiképp kivétel volt, de ezt a kivételességet szomoru árnyékkal vonta be a visszaemlékezés, mely az Olga sugárzó, kékes szeméből megdöbbentő erővel ébresztette föl szívében a multnak azt a már-már feledett epizódját, valahányszor tekintetük találkozott.

Történelmi csoport kápolnája.

És tekintetük — nem egyszer rajta kapta magát — gyakran találkozott. Nem az a bizalmas, sokat jelentő összevillanása két szemnek, hanem mintha keresnének egymásban valamit, a minek ösztönszerü tudatában vannak, a nélkül, hogy nevet tudnának adni a bizonytalan érzésnek. Hosszas tünődés után jött rá, hogy egyszerü reminiszcencia az egész. Az Olga szeme tökéletesen hasonlított azéhoz, a ki rövid ragyogás után, melyet csak a lidérc csalóka fényéhez lehetne hasonlítani, örök gyászt borított életére. Ez a hasonlóság, melyhez még az ajk bájosan pajkos metszése is járult, különböző, változékony érzéseknek lett okozója. Olykor öntudatlan gyönyörűséget talált a gondtalan, vídám arcban, olykor meg összeszorítva ajakát, sötét dühvel hallgatta naiv fecsegését, mely mögött ott sejtette mindazt a számító, rút józanságot, a mi a másiknál is észrevétlenül, — sajnos, észrevétlenül — leselkedett. Mindez azonban csak a leány társaságában ébredt föl benne, — egyébként nyugodt volt, csendes és közömbös, és soha eszébe nem jutott valami áldozatot hozni azért, hogy az Olga közelében lehessen.

Erdészeti csarnok.

Mert, hogy a nedves kellemetlen idő ismét feléje terelte

Ünnepélyek csarnoka.

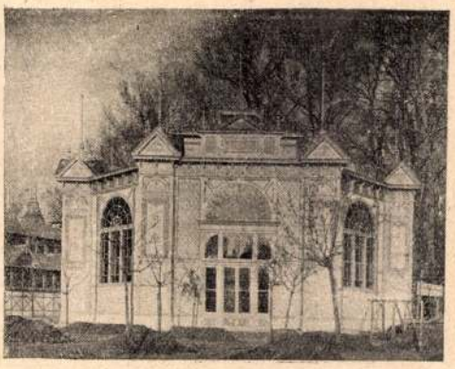

Kertészeti pavillon.

Magy. áll. vasutak gépgyára.

gondolatait, kissé fölzavarta nyugalmát a sejtelem, hogy ujra ki lesz téve a mult árnyai visszatérésének. Idegessé lett, és bosszankodva konstatálta, hogy ez az idegesség valami kellemes bizonytalansággal van összekötve, mintha még most is fényes sugár fűzné ahhoz, a mi eltünt, nem pedig szívének soha el nem enyésző sivársága, — a kihalt remény, a szétfoszlott hit, a vissza nem térő, fel nem újuló álmok. Egy pillanatig, a míg nyakkendőjét igazgatta, úgy képzelte, hogy nagy ostobaságot készül elkövetni, a mi semmire sem jó, azután felöltőjét magára kapva, gyors, hosszu léptekkel tette meg a rövid utat a Raádyék lakásáig.

Egy kissé késő jött. A kis szalonban már felgyúlt a nagy, villamos csillár, s az apró teás asztalkák körül már helyet foglalt a fecsegő, vidám fiatalság. Észrevette, hogy a világos blúzu leányok összesúgnak, a kifogástalan nyakkendős fiatal urak meg azzal a tisztelettel szorították meg kezét, a mi csak az öregedő, vagy komolyabb fajtáju legényembereket illeti. — Olga mosolyogva futott eléje és bizalmaskodó, őszinte hangon mondta:

— Csak köszönjön mindenkinek, aztán jőjjön a mi asztalunkhoz. Annyira biztosra vettem látogatását, hogy helyet tartottam fenn a maga számára.

Gerő udvariasan meghajtotta magát.

— Igazán nagyon hálás vagyok, hogy annyira bízik a szavamban.

A leány csöndesen nevetett és hangjában volt valami kötekedő apprehenzió.

— Oh, semmi, — csak a rossz időben bíztam.

Gerő kissé röstelkedett és felelni akart, hanem Olga már nem volt mellette. Utána nézve látta, hogy egy sötét haju férfi mellé ül, a kinek arca azonban árnyékban maradt. Kedvetlenül járta sorra az asztalokat, a Raádyné gyöngéd szemrehányására ama banális ürügyek egyikével felelt, a miket senki sem hisz el, de a miket mindenki elfogad, — aztán hirtelen a leány mellett termett. A leány elpirulva mutatott a háttal ülő s nyugodtan cigarettázó alakra:

— Kelemen Gábor. Vagy ismerik egymást?

Az utolsó szavakat akkor mondta, mikor Kelemen Gábor felugorva, szemtől-szembe állt Gerővel. Tekintetük egy pillanatra találkozott, aztán mindketten egyszerre, de érezhető hidegséggel mondták:

— Igen, mi már rég ismerjük egymást.

— Annál jobb, — nevetett Olga — legalább nem fogunk tempózni. Most üljenek le, én majd elkészítem a teáját.

Magukra hagyta őket. Kelemen mosolyogva veregette kanalával a csészét és utána bámult a karcsu, fehérruhás alaknak. Gerő meg úgy érezte, hogy ez a szomjas, mohó pillantás felzavarja a vérét és hangját megfosztja a szokott nyugalomtól.

— Tulajdonképpen mit keresel te itt?

Kelemen le sem véve szemét a leányról, felelt:

— Furcsa! Semmiesetre se azt, a mit te.

— Nem értelek.

Kelemen bámulatosan fagyos nyugalommal vetette oda a szavakat.

— Ki is magyarázhatom. Olyas valamit, a minek kereséséről te már rég lemondtál.

— Úgy?

— Úgy.

Akkor már ott volt a leány és leült Kelemennel szemközt. Gerő szótlanul szürcsölgette a teát és mind lázasabb figyelemmel vizsgálgatta a leány arcát. A Kelemen öntudatos, majdnem hencegő büszkeséggel kiejtett szavai még folyton ott csengtek fülében és apránkint megerősödött a hite, hogy minden úgy lesz, a mint Kelemen mondotta. Azt keresi, a miről ő már rég lemondott és meg is fogja találni, a mit ő rég elvesztett. Valamiről suttogtak, elég hangosan, hogy illetlenné ne váljon, de elég lassan is, hogy a szomszédasztaloknál meg ne értsék. Gerő is alig értette, de az Olga kékes szeméből mindent kiolvasott. Ez a szem félénken kerülte a férfiét, de meg-megnyugodott a barna, erős kézen; és ha szólt, félig felnyitva a szerelem, s az alig sejtett boldogság titkos varázsa áradt ki belőle. A mennyit a beszédből megértett, haszontalan semmiség volt. A leány azt mondta:

— El fog jönni máskor is?

Kelemen azt felelte:

— Mindig el fogok jönni.

A leány homlokáig elvörösödve folytatta:

— És nem fogja sajnálni az időt?

Kelemen nyugodtan, kissé mégis meghatott hangon adta rá a választ:

— Ha a maga helyében lennék, ilyen kérdés nem hagyná el az ajkamat. Maga a legjobban tudhatja. Szeretem hinni, hogy — hogy már tudja is.

Horvát borkóstoló.

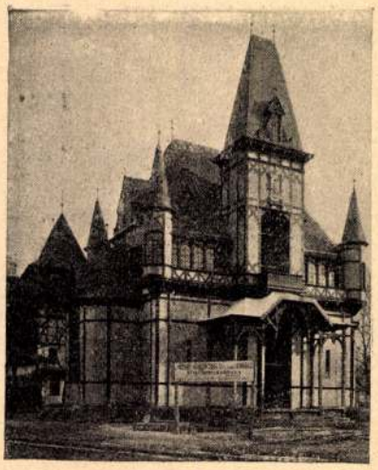

József királyi herceg pavillonja.

És mintha az egészen természetes lenne, a keze után nyúlt és Olga nem húzta vissza, hanem lehajtva fejét, az a csendes fájdalom lágyította meg egyébként energikus vonásait, mely a tudatára ébredt szerelemnek biztos jele. Gerő jól látta, hogy ő itt a fölösleges személy. A leányt elfogta a káprázat és ebben a káprázatban jól érzi magát. Kelemen meg lassu, kitartó makacssággal fonja körülötte a hálót, oly cél kedvéért, melynek alacsonyságában egy percig sem kételkedett. És aztán, a mint az a két kéz egymásra símulva ott feküdt előtte keresztbe az asztalon, egyszerre keserü, kínos érzés lepte meg szívét, mely szétpattanással fenyegette idegeit. A mult emléke szilaj erőszakkal nyomult vissza agyába és a leány arca most csodálatos élénken hasonlított élte tragikumának okozójához. Ugyanaz a sima homlok, azok a göndör fürtök, és az a szerelmében izgatott, bájos félénkség, mely álmossá teszi a szem tüzét és tüzessé az arcot. Egy epizód tünt fel lelke előtt, kimondhatatlan boldogságu, édes epizód, a mikor ők is így ültek szemközt egymással, így simogatták egymás kezét, csakhogy akkor a leány fonta a hálót, melyben buta légy módjára akarta megfogni. Fonta-fonta, a míg csak csillogóbb, aranyosabb szárnyu nem kínálkozott, de kicsi hija, hogy a szürke kis bogár is ott nem pusztult a napfénytől ragyogó fínom fonalak közt. Olga hirtelen rá pillantott és zavartan húzta vissza kezét.

— Maga Gerő nem is beszél.

— Gyönyörködöm magukban.

A többes számot megnyomta. Erősen és szándékosan, mintha ingerelni akarná a leányt. És a helyett Olga még jobban megzavarodva hallgatott, míg Kelemen a győztes fél vértforraló nyugalmával mondotta:

— Oh, bizony! Gerő barátom már csöndes ember.

Aztán megnézve óráját, kijelentette, hogy már távoznia kell. Olga elsápadva próbálta tartóztatni és könyörögve nézett Gerőre.

— Mondja maga is, hogy ne menjen. Magára talán jobban hallgat.

Kelemen megint úgy szólt közbe, mint olyan ember, a ki biztos a maga dolgáról és a ki jól ismeri az imponáló nyugalom hatását a mindig ingadozó leányszívre.

— Ha mennem kell, akkor maga is hiába tartóztat, Olga. Ha meg maradnom lehet, — akkor — akkor hiába küldene.

Nem tette a leány neve mellé a *kisasszonyt* és az utolsó szavakban valami mély gyöngédség rezgett, melynek hatása alól Gerő nem tudta kivonni magát. A leány is valamivel bátrabb lett.

— Akkor menjen. Akkor tudom, hogy ha jöhet, megint el fog jönni.

— Nemsokára.

Gerő még azt is hallotta, a mint távozóban halk hangon súgta az Olga fülébe.

— Mikor nem lesznek ennyien? Sokat kell magának mondanom.

Mikor nem lesznek ennyien! Gerő e pillanatban mindent oda adott volna azért, ha odarohanva ehhez a léha svihákhoz, valami emberfölötti hatalom segítségével megmutathatná szívét az udvariaskodó vendégségnek és a szerelmében boldog leánynak. Azt a fekete, szégyenletes hitványságokkal telt szivet, melynek minden dobbanása merénylet az ártatlanság ellen, cinikus gúnyolása a naiv hitnek, a boldogságnak és mindannak a rózsás álomnak, a mit a leány rajongó fantáziájában ébreszt. Hanem korrekt, kifogástalan öltözet takarja el és férfias, barna, kissé halvány, de sziklaszilárd nyugodt arc, melynek blazirt únottságát két izzó tüzü fekete szem élénkíti. — Egyedül maradva és nem törődve a többiekkel, teljesen belemerült az egymást hajszoló gondolatokba és az a bánatos levertség elzsibbasztotta akaraterejét. Úgy képzelte, hogy mióta eltünt a világa, már nem is képes semmire és nem is ember többé. Jár-kél, mint az árnyék, mint a visszatérő lélek, de körülötte elpusztulhat minden élet, elhervadhat minden virág és a gyanútlan legyecskét kénye-kedve szerint pusztíthatja el a pók. Legyen esze a légynek, több mint neki volt és valahogyan nevetségesnek találta a képzelődést, hogy egy leányt a ki talán épp oly hiú, épp oly fényre vágyó, mint a mennyire bájos arca hasonlít azé a másikéhoz és a ki kék szemével úgy emlékezteti folyton-folyvást a már-már feledett sötét pontra, hogy nem tud leszakadni lelkéről a fájdalom, hogy ezt a leányt ő mentse meg egy olyan embertől, a ki talán semmi másban nem különbözik tőle, minthogy férfi, erősebb önzéssel, rombolóbb hiúsággal felruházva. Mikor a leány visszatért hozzá, már fel is állt. Nem szívesen nézett arcára, sejtette úgyis, hogy verőfény és ragyogás és a boldogság bűbájos zománca vonja be és csak annyit mondott:

— Most már én is megyek. Ilyenkor jó, ha senki sem háborgatja gondolataiban.

— De ezek — suttogta Olga — ezek. Nem maradok egyedül és maga mindegyiknél jobb.

— Igaz — hagyta rá Gerő. Aztán hirtelen merőn, éles kitartással szögezte szemét a leány arcára, mintha beakarna hatolni a szíve fenekére és nem volt képes visszafojtani a meggondolatlan kérdést:

— Mondja Olga, mondja, maga szereti Gábort? Szereti — tette hozzá mindjárt elszánt bizonyossággal a feleletet.

A leány rémülten hátrált. Arcát, melyen az első pillanatban rózsás pír ömlött el, most halálos sápadtság borította és szinte szeméből is kiveszett az élet. Gerő ijedten nyúlt keze után és gyöngéden kezdte csillapítani.

— Ne féljen. Hiszen nem baj, nem nagy baj.

(Vége köv.)

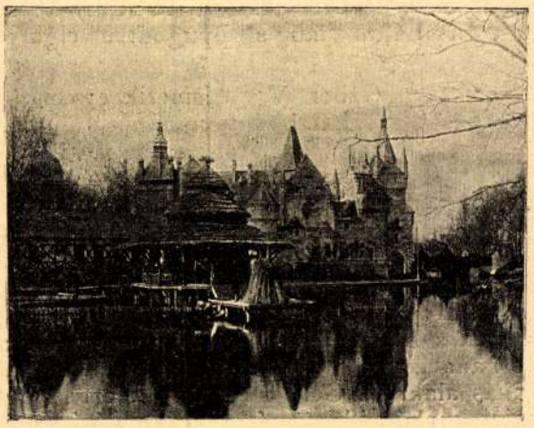

Halászkunyhó.

másnak, a mennyiben Cseh Ervin édesanyja, született Sauska Mária, nagynénje volt ifjabb Sauska Jenőnek.

Jótékonyság. Az elhunyt *Wechselmann* Ignácz budapesti építész végrendeletében nemcsak negyedfél millió koronát hagyott a tanítók és vakok segélyezésére, hanem még közel egy millió koronát különböző jótékony intézetekre. Özvegye pedig a magyarországi *hirlapirók nyugdij-intézetének* küldött *ezer koronát*, mint hálájának kifejezését az elismerésért, melylyel a hírlapok az elhunytról megemlékeztek. Az özvegy *ezer koronát* küldött a polgármesterhez Budapest keresztény szegényei számára. Szegény hitsorsosairól a zsidó hitközség útján gondoskodott ugyancsak ezer koronával.

Farsang. A jó hosszú farsangot Budapesten febr. 23-ikán a nagy bálok közül a *jurista bál* fejezte be az Operaszinházban. Fényes, népes tánczmulatság, melyre már régen készültek a legelőkelőbb társaságok. A bál védnöknője *Auguszta* főherczegasszony nem jelenhetett meg a családi gyász miatt, mely Erzsébet főherczegnő halálával őt és még inkább fenséges férjét, József Ágost főherczeget oly közelről érte. A főrangú családok és a fővárosi társadalom azonban nagy számmal gyűltek össze az Operaszinház páholyaiban és a nézőtér fölött emelt tánczpadon. Tíz óra tájban kürtjel jelezte a bál kezdetét. Az emelet helyiségeiben sorakozott párok, a díszmagyarba öltözött urak, pártás leányok bevonúltak a nagy terembe, Radics Béla rázendítette a Rákóczit és csakhamar megkezdődött a *palotás*. Ezután *körmagyar* s *levente-táncz* következett. A közönség tömött gyűrűben vette körül a tánczoló párokat, nézve a daliás tánczot. Az éjféli szünetig tartottak a magyar tánczok. Ezután kezdődtek a modern tánczok. A czigányzene és a honvédzenekar muzsikája mellett reggelig mulatott a fényes társaság. — A *Vigadó* termei január 23-án vasárnap este a régi hagyományokhoz híven vidám bohókás álarczos néppel teltek meg. A pesti izr. nőegylet tartotta e nap álarczos bálját, mely jótékonyczélra szépen jövedelmezett.

Lucca. Végre Magyarországon is meghóditotta az előkelő közönséget a *Lucca-likőr*. Ma már kevés előkellő családnál hiányzik ezen kiváló étvágygerjesztő és gyomorerősitő likőr. Kapható csakis első rangu üzletekben és kávéházakban.

A jó kávé! Melyik háziasszonynak nem képezi büszkeségét, ha jó kávét tálalhat asztalára? Sajnos, gyakran a legjobb kávéfaj kétes értékü pótkávéval elrontatik, a miért azután a kávéfajt okozzák. A Kathreiner-féle Kneipp-maláta kávé mint legkiválóbb ízü és egyuttal olcsó pótkávé a babkávéhoz, nemkülönben ennek helyébe mint legjobb pótlék ajánlható. A Kathreiner-féle különleges eljárás utján a babkávé kedvelt zamatát nyeri, miáltal a kávéitalt enyhébbé és kellemesebbé teszi és az egészségre nézve előnyössé válik. A ki tehát a Kathreiner előnyeit magának biztositani óhajtja, ügyeljen saját érdekében a bevásárlásnál az eredeti csomagokra, a melyek a «Kathreiner» nevet és és a «Kneipp páter» védjegyet viselik. Azt, a melyet nyitva mérlegelve és hamisan mint Kneipp-kávét árusitanak, rendszerint nem más, mint közönségesen pörkölt árpa vagy rossz maláta, de sohasem Kathreiner.

HALÁLOZÁSOK.

Miklós württembergi herczeg, a württembergi királyság trónörököse meghalt február 23-ikán Karlsruheban, 70 esztendős korában. A most uralkodó II. Vilmos württembergi királynak fiai nem lévén, mint legközelebbi rokonra jutott a trónöröklés az elhunytra, és halálával most még tovább az uralkodó család másik ágára, mely már nem protestáns, hanem katholikus. Az elhunyt Miklós herczeg táborszernagy volt az osztrák-magyar hadseregben.

Gaádi Pálffy Elemér, belügyminiszteri osztálytanácsos meghalt február 26-ikán, Budapesten. Egy ideig országgyűlési képviselő, majd Versecz város főispánja volt s ez állásából nevezték ki a belügyminiszteriumba. Halálát özvegye Erdély Magda Erdely Sándor volt igazságügyi miniszter leánya gyászolja. Holttestét a temesmegyei Altringenbe szállították.

Elhunytak még a közelebbi napokban: Láday Kázmér Károly, jászópremontrei kanonok, nyug. főgimnáziumi rendes tanár, életének 57-ik évében, Budapesten. — Kristóf Béla, nyug. m. kir. honvédhuszár ezredes, 57-ik évében, Eszéken, s holttestét Pécsre szállították. — Udvardi Imhof Péter, 48-as honvédtiszt, később Nógrádmegye főmérnöke, majd a honvédség újjászervezésénél m. kir. honvédőrnagy, Balassagyarmaton. — Wolf Ágoston, 48-as honvédhadnagy, nyug. telekkönyvvezető, 75 éves korában, Rózsahegyen. — Monyorósi Urbán Gyula, Urbán Iván aradi főispán atyja, 89 éves korában, Brassóban s holttestét Aradra szállították; sógora volt gróf Leiningen tábornoknak, a ki vértanuhalált halt. Urbán Gyula megvette Leiningen holttestét a pribékektől és gyalulatlan deszkából összerótt koporsóba téve, éjnek idején kocsin vitte Monyoróra s ott temette el. — Trauschenfels Jenő, Trauschenfels Emil képviselő testvérbátyja, történetiró, a ki a szászok körében tekintélyben állott, Brassóban, 70 éves korában. — Hegedüs Gyula, kir. főmérnök, a soproni államépítészeti hivatal főnöke, 51 éves, Sopronban. — Förster János, a főváros egyik öreg polgára, Förster Nándor miniszteri tanácsos atyja, Hegedüs Károly képviselő és Bassarabits Sándor nyug. honvédezredes apósa, 87 éves korában. — Lukács Sándor, hirlapiró, a «Pesti Napló»-nak sok éven át buzgó dolgozótársa, 34 éves korában, Budapesten, s özvegyet és két kis árvát hagyott maga után. — De Bainville János, nyug. tengerészkapitány, 91 éves, Budapesten. — Felső-topai Zsény Ferencz, 68-ik évében, Kiskun-Halason. — Melocco Lénárd, fővárosi czementgyáros, San-Remóban, élete 60-dik évében. — Dr. Szekrényessy Ferencz, ügyvéd, 45-ik évében, Pécsett. — Schwarz Alfréd, a Kereskedelmi bank főtisztviselője, San Remóban, honnan a bank, melynek az elhunyt buzgó tisztviselője volt, saját költségén hozatta haza a halottat. — Deutsch Lázár, Gyulafehérvár egyik legrégibb kereskedője, 67 éves korában. — Foltin Antal, a budapesti kerepesi-úti Orient fogadó bérlője, 47 éves. — Válya Antal, kir. törvényszéki segédtelekkönyvvezető, 47-ik évében, Gyulafehérváron. — Kovács Mihály, gyógyszerész, 82 éves korában, Nagyszöllősön. — Buzsai Béla, bellyei körjegyző, 38 éves. — Babits János, újszentiváni körjegyző, 55 éves. — Kovács Béla, ref. negyedéves theologus és volt kocséri h.-lelkész, 24-ik évében, Budapesten. — Gyémánt Domonkos, könyvnyomdász, 56-ik évében, Budapesten. — Számmer Imre, könyvnyomdász, 34-ik évében, Budapesten. — Kiss Ferencz, Győr város főjegyzője és helyettes polgármestere ki idegbajban szenvedvén, saját kezűleg vetett véget életének.

Özv. Sebők Istvánné, szül. Szontagh Petronella, 84 éves korában, Csetneken. — Özv. Horony Györgyné, néhai Horony György 48-as honvédkapitány és pestvidéki törvényszéki telekkönyvvezető özvegye, Budapesten. Az elhunytban Pálfy György, a Nemzeti Szinház művésze, édesanyját gyászolja. — Fedák Endréné, szül. Rutter Hedvig, 49 éves, Abauj-Szinán. — Dr. Neumann Rafaelné, a német birodalmi főkonzulátus jogtanácsosának neje, Budapesten. — Schlesinger Ignáczné, szül. Wohlaner Teréz, a budapesti Zion jótékonysági egylet elnökének felesége.

Munkácsy Mihály: Kolpachi részlet.

A NEMZETI SZALON TAVASZI KIÁLLÍTÁSÁBÓL.

Szerkesztői üzenetek.

Debreczen, B. F. Dr. Shiratori japáni tudós szerint, — ki nemrég hazánkban huzamosabban időzött s nyelvünket is megtanulta — a magyar és japán nyelv rokonok. Ez a rokonság azonban nagyon is távoli, inkább úgy mondhatjuk, hogy a japán is egyik ága ama nagy nyelvcsaládnak, az ural-altajinak, a melyhez a magyar tartozik.

N. N. A rózsának tömérdek válfaja van s ez évenként folyton ujabbakkal szaporodik. A szak-kertészek szerint az egymástól világosan megkülönböztethető válfajok számát 800-ban lehet megállapitani. Olyan virágkiállítás azonban még sehol sem volt, a hol ezt a sok válfajt mind egyszerre virágzásban sikerült volna bemutatni.

S. I. Legnagyobb udvartartási költség a németeket terheli, mert Németország 56 milliónyi lakosa a császárnak és a többi uralkodó fejedelmeknek évenként 42 millió koronát fizet, a miből magára Poroszországra 20 millión felül esik. Aránylag legtöbbet fizetnek a Schwarzburg-Sondershausen herczegség polgárai, hol a czivillistából minden lélekre hat korona 40 fillér esik, tehát 146-szor annyi, mint a gazdag Anglia egy polgárára.

Gránátosok. Fenyőfa és pálma. Nagyon gyönge fordítások ezek. Heinét fordítani a legnehezebb feladatok egyike, több erő kell hozzá, mint a mennyit ez a két próba mutat. Ez a két vers különben többféle és sokkal jobb fordításokból ismeretes.

Harmat reszket a virágon. Egy rövid versből nem igen lehet megitélni, van-e valakiben költői tehetség. Ez a verse nem mutat sem formájában, sem tartalmában semmi olyan tulajdonságot, a melynél fogva a közlést megérdemelné.

Lehull a lomb. Ha . . . A mulandóság gondolata, az élet végczéljáról való töprengés a költészetnek ősrégi, de soha el nem avuló tárgyai, ámde nem ilyen fogyatékos erővel kell hozzájuk nyúlni. A mit leir róluk csupa közhely. A szerelmi vers sem sokkal jobb. Versben mindenesetre a legfőbb dolgok egyike, hogy legyen valamelyes rhythmusa, olykor talán ríme is, — ez értelemben e versek nem is versek, mert rhythmusnak a nyomát nem igen birtuk fölfedezni rím meg egyáltalán nincs bennük.

Régi nyomon. A kis Margit. Kisebb igényű lapban helyet találhatnának.

SAKKJÁTÉK.

2316. számu feladvány. Collinson R.-tól.

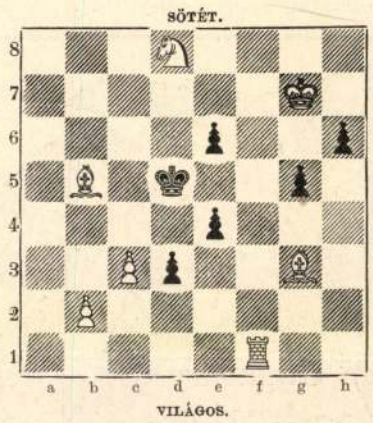

Világos indúl s a negyedik lépésre matot mond.

A 2300. számu feladvány megfejtése Crüseman R.-től.

Világos.	*Sötét.*	*Világos.*	*a.*	*Sötét.*
1. Fg3—h4	Kc5—d6 (a)	1. —	—	Kc5—b4 (b)
2. Be2—e5	t. sz.	2. Fh4—e1	—	t. sz.
3. H v. F mat.		3. H mat.		

Világos.	*b.*	*Sötét.*
1. —	—	b5—b4
2. Fh4—f6:	—	t. sz.
3. B v. H mat.		

Helyesen fejtették meg: *Budapesten:* K. J. és F. H. — Andorfi S. — Kovács J. — *Csomonyán:* Németh Péter. — *Lipótvártt:* Hoffbauer Antal. — *Bakony-Szentlászlón:* Szabó János. — *Kecskeméten:* Balogh Dénes. — *Fakerten:* Kintzig Róbert. — *B.-Kulán:* Lobozsánszky Sz. — *A pesti sakk-kör.*

KÉPTALÁNY.

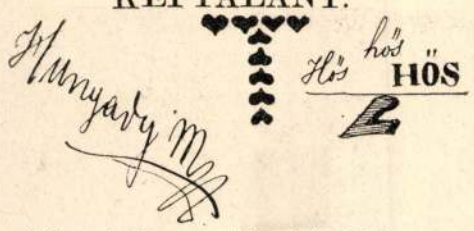

Az 6-ik számban megjelent képtalány megfejtése: *Jobb egy sötét jövőt, mint egy sötét múltat bírni.*

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
Szerkesztőségi iroda: Budapest, IV., Kaplony-utcza 9.

9804

Kérje ingyen és bérmentve!
a legujabb 1903. évi, körülbelül **3000** *diszes ábrát tartalmazó árjegyzéket*
KELETI J. *orvos-sebészi mű- és kötszer-gyárostól*
BUDAPEST, IV., Koronaherczeg-u. 17.
Tartalmazza *az összes ujdonságokat, melyek a* **betegápolás és betegkényelemhez** *szükségesek, minden eszközt rendszeresen a megfelelő betegséghez osztályozva, u.m. cs. és kir. szabad. legujabb rendszerü* **sérvkötők, testegyenészeti gépek, (műfüzők, járó- és támgépek), művégtagok (műkezek és műlábak), gyermekágyasok és csecsemők** *részére teljes betegfelszerelések tejsterilizálók stb. Továbbá:* **Hygienikus gummiáruk** *minden czélra,* **kozmetikus szerek, valódi angol és sollingeni aczéláruk** *különböző czélokra,* **borotváló eszközök**

SZŐLŐOLTVÁNYOK

szokvány minőségben és európai nemes, gyökeres és sima vesszők mélyen leszállitott árakon. Oltványok ezere 90—100 frt. *Minden ik a legkiválóbb bor- és csemegefajokból, fajtisztán, teljes jótállással. Ha a szállitmány a megrendelésnek meg nem felelne, ugy az oda- és visszaszállitási költséget, valamint a megrendelő által kifizetett összeget hiány nélkül azonnal visszafizetem. Igy mindenki ebbeli szükségletét az én költségemen házához szállitva tekintheti meg.*

ÉLŐKERITÉS.

Gleditschia csemeték és magvak.
Óriás tövisü, igen gyorsan fejlődő sövénynövény. Ez az egyedüli, melyből oly örökös keritést nevelhető pár év alatt, rendkivül csekély kiadással, melyen nemhogy ember, de semmiféle állat, még az apró nyulak sem hatolhatnak át, ugy hogy a bekeritett részek teljesen kulcscsal zárhatók. **Minden rendeléshez rajzokkal ellátott ültetési és kezelési utasitás mellékeltetik.** *Bővebb tájékozás végett szines fénynyomatu diszes árjegyzékek ingyen és bérmentve küldetnek, rendelési kötelezettség nélkül. Az árjegyzésen kivül egy oly könyvet kap ezzel, ki czimét egy levelezőlapon tudatja, mely nincsen az a ház vagy család, a hol annak tartalmát haszonra ne forditák, városon, falun, pusztán, gazdag vagy szegény családnál egyaránt. Igy még azoknak is érdekében áll, kik rendelni semmit sem akarnak, mert benne számos oly közlemények foglaltatnak, melyek mindenkinek nagy szolgálatot tesznek.*

Diócsemeték. *Kétéves, óriási jövedelmet biztositó voltánál fogva ennek tenyésztése majd minden gazdaságban az utóbbi időben rendkivül elterjedt.*

Czim: **«Érmelléki Első Szőlőoltvány-Telep» Nagy-Kágya, u. p. Székelyhid.** 9727

Magyar királyi szabadalmazott és védjegyezett

PURGO

legenyhébb jóizü laxáns még csecsemőknek is adható, Rendelve angol, franczia, magyar és német egyetemi tanárok altal. — Kapható minden gyógytárban. 9777

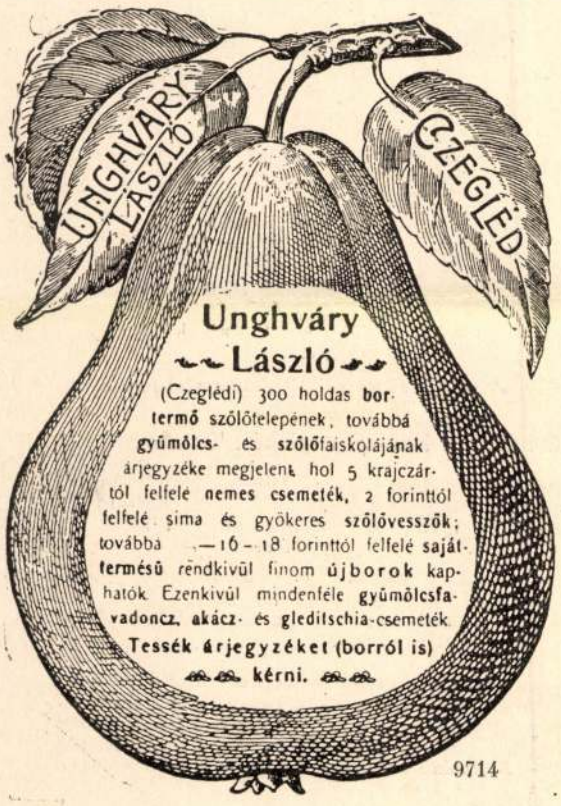

Unghváry László

(Czeglédi) 300 holdas **bortermő szőlőtelepének**, továbbá **gyümölcs-** és **szőlőfaiskolájának** árjegyzéke megjelent, hol 5 krajczártól felfelé **nemes csemeték**, 2 forinttól felfelé sima és gyökeres **szőlővesszők**; továbbá 1—16—18 forinttól felfelé **saját-termésü** rendkivül finom **újborok** kaphatók. Ezenkivül mindenféle **gyümölcsfa-vadoncz, akácz-** és **gleditschia-csemeték**. **Tessék árjegyzéket (borról is) kérni.**

9714

A **Franklin-Társulat** kiadásában Budapesten (IV., egyetem-utcza 4. sz.) megjelent és kapható:

IMAKÖNYVEK.

A † jellel ellátottak katholikus imakönyvek.

† **Tárkányi Béla Vezércsillag az üdv elnyerésére.** Imakönyv a kath. nőnem használatára. *Zsebkiadás*, két finom képpel.
Bőrbe kötve ... K 4.—
Franczia bőrbe kötve, kapocscsal ... K 6.—
Fehér elefántcsont v. teknősbéka utánzat, csont v. aranykereszttel és kapocscsal ... K 8.—
Finom borjubőrkötésben, kapocscsal ... K 10.—
Kék vagy vörös bársonyba kötve, kapocscsal K 12.—
Finom peluchekötésben, gazdag domborművü diszitéssel és kapocscsal ... K 16.—
Kapható azonkivül különféle finom modern bőrkötésben 8 koronától 20 koronáig.

† — **Uj rózsáskert.** Imádságos és énekeskönyv kath. keresztény hivek használatára.
Zsebkiadás, egy czimképpel. Bőrbe kötve K 3.—
Franczia bőrbe kötve, kapocscsal ... K 6.—
Fehér csontutánzat kötésben ... K 7.—
Dombornyomásu csontutánzat kötésben ... K 8.—
Kék v. vörös bársonyba kötve, kapocscsal K 12.—

† — **A hajadonok őrangyala,** kath. imakönyv.
Zsebkiadás velinpapiroson, öt képpel.
Bőrbe kötve aranyvágással ... K 2.40
Franczia bőrbe, díszkötésben, kapocscsal K 6.—
Kék vagy vörös bársonyba, kapocscsal ... K 16.—
Kis 8-rét alakban franczia bőrbe, díszköt. K 10.—

† **Albach J. S. Heilige Anklänge.** Gebete für kath. Christen. Octav-Ausgabe. Mit 6 Stahlstichen. Gebunden in Leder mit Goldschnitt ... K 6.—
Octav. Ausgabe. Gebunden in Chagrinleder, mit Schliessen ... K 10.—

† **Albach J. S. Heilige Anklänge.** Gebunden in Sammt blau oder roth, mit Schliessen ... K 16.—

— **Taschenformat.** Gebunden in Chagrinleder, mit Schliessen 6 Kron. Geb. in Sammt blau oder roth, mit Schliessen ... K 10.—
Zu haben ferner in verschiedenen modernen, feinen Ledereinbänden von ... bis K 20.—

Szász Károly. Buzgóság könyve. Elmélkedések és imák protest. nők számára. Hetedik jav. kiadás.
Bőrbe kötve aranyvágással ... K 5.—
Franczia bőrkötésben, kapocscsal ... K 8.—
Fehér elefántcsont v. teknősbéka utánzat kötésben, kapocscsal ... K 8.—
Finom borjubőrkötésben, kapocscsal ... K 10.—
Vörös vagy kék bársonyba kötve, kapocscsal K 12.—
Kapható azonkivül különféle finom, modern bőrkötésben 8 koronától 20 koronáig.

Tompa Mihály. Olajág. Elmélkedések, fohászok és imák. Protestáns hölgyek számára olvasó- és imakönyvül.
Vászonba kötve aranyvágással ... K 6.80
Franczia bőrbe kötve, kapocscsal ... K 10.—
Ugyanaz. **Zsebkiadás** vászonba kötve ... K 4.—
Franczia bőrbe kötve, kapocscsal ... K 7.—
Fehér elefántcsont vagy teknősbéka utánzat kötésben, kapocscsal ... K 7.—
Finom borjubőrkötésben, kapocscsal ... K 9.—
Kék vagy vörös bársonykötésben, kapocscsal K 12.—
Kapható azonkivül különféle finom, modern bőrkötésben 8 koronától 20 koronáig.

Császárfürdő

BUDAPESTEN 9843

téli és nyári gyógyhely.

Elsőrangu. E kénesvizü gyógyfürdő, páratlan gőzfürdővel és legmodernebb iszapfürdőkkel pompás ásványviz uszodákkal, hő- és kádfürdőkkel. Prospektus ingyen bérmentve.

FÖLDES-féle MARGIT-CRÈME 9353

gyorsan és biztosan ható szer szeplő, máj- és bőrfoltok, kiütések, pattanások és mindennemü bőrbaj ellen. **Rögtön hat.**
Zsirtalan. Artalmatlan. Kapható mindenütt.
Ára 1 korona.
Készíti: Gutori FÖLDES KELEMEN
gyógyszerész Aradon.
Főraktár: **Török József** gyógytárában **Budapesten.**
A közönség megtévesztését czélzó utánzatoktól óvakodjunk.

Dr. Lengiel Frigyes
nyirfabalzsama

fölülmulhatlan jó hatással bir az arczbőr szépitésére. Ezen balzsam éjjelen át majdnem észrevétlenül választja le a pikkelyeket, miáltal a bőr megszabadul a legtöbb tisztátlanságtól, mint mindennemü **foltoktól, bőratkáktól, szeplőtől, orrvörösségtől** stb. A bőr simává, puhává válik és fehér lesz. Csodahatásunak mondható ezen balzsam hatása a bőrfelület gyors helyreállitására nézve, különösen pedig himlők után.
Egy korsó ára 3 korona. 9814

Dr. Lengiel benzoë-szappana

a legenyhébb és leghasznosabb bőrápoló szer. **Egy darab ára 1 korona 20 fillér.**

Raktáron az összes nagyobb gyógyszertárakban.

Főraktár Magyarország részére
Török József gyógyszertára,
Budapest, Király-u. 12 és Andrássy-ut 29.

Ha őszül a haja,
használja a „Stella“-vizet
(Hair Regenerator),
mely nem fest de a haj eredeti szinét adja vissza
Üvegje 2 korona.
Zoltán Béla gyógyszertárában
ő cs. és k. fensége József főherczeg udv. szállitója,
Budapest, V., Sátatér-utcza, Szabadság-tér sarkán. 9484

11314/II. 2. a. sz. 9856

Hirdetmény.

A bukinpalánkai csikótelepen a folyó évben foganatositandó gazdasági épitkezések körül felmerülő munkálatok biztositása czéljából a csikótelep intézőségének hivatalos helyiségében folyó évi márczius hó 19-én d. e. 11 órakor nyilvános ajánlati versenytárgyalás fog tartatni.

Vállalati uton biztosittatnak a költség-előirányzat szerint a következő munkák: u. m. 1. föld-, kőmives- és cserepezőmunkák 40,708 kor., 2. ács- és kovácsmunkák 48,953 kor., 3. asztalos-, lakatos-, mázoló- és üvegesmunkák 6563 kor., 4. vas- és bádogmunkák 4888 kor. összesen 101,112 korona erejéig.

Ajánlatok nem csak az összes munkálatokra, hanem csoportonként, az egyes munkanemekre is tehetők.

Pályázni szándékozókat felhivom, hogy 1 koronás bélyeggel és a vállalati összeg 5%-át tevő bánatpénzzel felszerelt zárt irásbeli ajánlataikat jelzett időpontig a csikótelepi intézőségnél nyujtsák be. Az ajánlatban kitüntetendő, hogy pályázó az épitési munkákat a költségvetésileg előirányzott árakkal szemben hány százalék engedménynyel, illetve felülfizetés mellett hajlandó elvállalni; továbbá, hogy az összes vállalati feltételeket ismeri és magát azoknak aláveti. Fentartom magamnak a jogot, hogy a benyujtandó ajánlatok közül — tekintet nélkül a megajánlott összegre — szabadon választhassak. Az épitkezések tervei, költségvetései és feltételei, ugy a csikótelepi, mint a mezőhegyesi ménesbirtok épitészeti intézőségénél megtekinthetők.

Budapesten, 1903 február 21.

M. kir. földmivelésügyi miniszter.

Szépség!

Az összes szépitőszereket fölülmulja a

9656

Sirène-Crême,

Artalmatlan szer **szeplő, májfolt, bőrhámlás, pörsenés, pattanás, bőratkák,** az **arczbőr vörössége, rovarok csipése** és általában a bőr minden fájdalmas bántalma ellen; a **ránczokat** elsimitja. Tégely 3 korona. Hozzá a
Sirène-Poudre fehér, rózsa és créme szinben 3 korona és a
Sirène-Crême-szappan 1 drb 1 korona 20 fillér, egy doboz à 3 drb 3 korona.
Főraktár Budapesten: **Török József** gyógyszertára Király-utcza 12 és
Lueff Sándor illatszerésznél, IV., Váczi-utcza 9.

Egészség!

POLGÁR SÁNDOR
orvosi mű- és kötszerésznél
Budapest, VII., Erzsébet-körut 50
legjutányosabban beszerezhetők saját gyártmányu m. kir. szab. **sérvkötők, betegápolási-czikkek, kötszerek,** összes **gummiáruk,** valódi franczia **különlegességek** (óvszerek) stb. 9123
Képes árjegyzék ingyen.

Budapesten fejlődött ki legtökéletesebben a korcsolyázás nemes sportja is. Pompás csarnoka, mintaszerű jege, mindenféle egyéb kellékei, világítása, zenéje, jégápolói szinte mintaszerűvé teszik ezt a telepünket. De ez nem «lett» úgy egyszerre.

Nem rég sokat boszankodtak még a pestiek a miatt, hogy a budaiak mindig egy héttel hamarább korcsolyázhattak. Ennek a sok boszúságnak lett aztán a következménye, hogy megcsinálták a Stefánia-út mellett a kis pályát, mintegy 14,000 négyszögméter területen, a télkezdet és a kisebb hidegű idők számára. Be is vált; szép fekvésű, tágas, tojásdadalakú tér, a melyet minthogy nyárra fűmaggal is bevetettek, a meleg időkben játszó, labdázó helyűl használt az ifjúság. Csakhogy a fűmagot kitaposták vagy kikelni sem engedték s így a játszóhely tulajdonképen rettentő porfelhő volt minden délután. Végre a kormány vállalkozott rá, hogy segít a bajon, de akkor átveszi egészen és alkalmas játszótérré alakíttatja át az egész pályát. Ez az idén meg is történt akkép, hogy a főváros már 1903 márciusban átadja a kultuszminiszternek az egész területet.

Ennek köszönhetjük azonban, hogy a városligeti nagy tó egy részét, mintegy 8000 négyszögöl területen, az egylet betonoztatta, a czélból, hogy az első néhány hideg nap utánmár kész korcsolya-pályát bocsáthasson tagjai rendelkezésére. S az idén itt már november 15-én korcsolyáztak is. A munkálat különben nagyon érdekes volt. Melocco Péter czementgyáros végezte el hat héten át naponta 130 embert foglalkoztatva rajta. A posványos hinárból elvitetett 500 kocsi iszapot, s annak a helyét tiszta dunai kaviccsal, homokkal és Portland-czementtel annyira emelték, hogy azért nyáron fölötte csónakázni is lehet. Ehez a munkához kellett húsz waggon czement, 3000 kocsi kavics és homok s az egész réteg még vassodrony-hálózattal is be van vonva, hogy ez is tartósabbá tegye. Még csak azt kivánom e helyütt följegyezni, hogy a Stefánia-úti elhagyott pálya 40,000, ez a mostani tórész-betonozás pedig 50,000 koronájába került az egyletnek, a melyet az ilyen nagy kiadások elviselésére az tesz képessé, hogy nem kevesebb, mint 7000 tagja van.

Az egylet egész, tűkörsimaságú és aczélkeménységű jégpályája, melyet most már hetek óta állandóan használ a közönség, megközelíti a 24,000 négyszögmétert, tehát a világ egyik legnagyobb és kétségkívül legszebb pályája is. A korcsolyázónak is igen nagy gyönyörűség ezt a pályát használnia, de ha a hideg nem olyan dermesztő, mint az idén legtöbbször, óraszámra el lehetne gyönyörködni rajta, annyira pompás és minden pillanatban változó, káprázatosan szép képet nyújt a vidám katonazene mellett nyüzsgő jégfelület, a ragyogóan kivilágított csarnok és a zúzmarától csillogó városligetrész.

Kora reggeltől késő estig igénybe is van véve szakadatlanúl. Hajnalban járnak ki azok a «fehér rabszolgák», a kiket aztán a munkájuk különböző irodákban fogva tart kilenctől késő estig; délelőtt többnyire gyermeklányok «iszánkodnak» az egylet jegén és olyan asszonyok, a kik vagy a hiuságuk, vagy a túlságos gömbölyüségük miatt nem akarnak esetlen bukdácsolással és sikoltozó tanulgatással nagyobb közönséget mulattatni. A délutáni órák a mindkét nemű ifjúságé; azaz, a kik «párosan» szeretnek korcsolyázni, lehetőleg a zene ütemének olyan pontosan megfelelően, hogy ezt az ütemet minél gyakrabban elvétsék. Estefelé kikászolódnak a férjek és az apák, de mielőtt lecsengetnék a piros arczú népet, még kirohan egy-egy fehér arczú «rabszolga», egész estig munkában görnyedt hivatalnok és teli szedi a tüdejét egy kis friss levegővel, kinyújtja elgémberedett lábait, gyorsan körülkaszálgatván és ügetőzvén, ívelvén és bokázván a jégen, a míg csak lehet. Közbe uszkálnak a «czápák», a kik az ügyetlenebb hölgyek után leskelődnek, hogy fölkapják őtet, ha elbuktak; a versenyrekészülők, a kik hosszú korcsolyáikon úgy rohannak, mint a kétségbeesés, a figurázók, a tánczosok, stb. — be a sötét éjszakába, a míg csak a tücsök, mondok, a bakter át nem veszi csöndes birodalmát. —*d*—

TÉL A FŐVÁROSBAN.

Az idén fővárosunknak is kijutott az igazi télből. A korcsolya lelkes barátai, nemkülönben a — szénárulók nagy gyönyörűséggel nézegették az ablakba kitett hőmérőt: már nyolcz-tiz-tizenkét-tizenöt fok a hideg! Tartós, felséges jeget csinál, a szénnek pedig lészen nagy kelendősége. A szegény emberek annál aggodalmasabb arczczal járnak, nekik hiába a jég, ők nem korcsolyáznak, hiába a szén is, mert venni úgysem tudnak.

Hanem aztán e szegény emberekre is rávirad. Egyszer csak elkezd szitálni a hó, elébb vékonyan, lassanként, aztán mind nagyobb pelyhekben, sűrűn, mintha óriási dunyhákat hasítottak volna ki odafönn. Most már a szegény emberek arcza derül, s annál vigabb lesz, minél vastagabb hóréteg fedi az utczákat, a házak tetejét: mert most végre egy kis keresethez jutnak, a hókotráshoz. A verebeknek nem tetszik a dolog, mert a hó elborít minden hulladékot s legfellebb a fiakkeres-lovak körűl kapnak még egy-két zabszemet, a mi az abrakos-tarisznyából kihullott.

Szép, gyönyörű a hó a fővárosban is, csak olyan vakító fehér és csillogó, mint akár a Hortobágyon, vagy a fenyvesek közt, — de nem sokáig. Az utczákon csakhamar összevágja a sok kocsi, majd meg felsöprik s elhordják onnan, a mi pedig a háztetőkön, a fák ágain megmarad, mindjobban elkezd barnúlni s napról-napra jobban feketedik. Mert a sok ezernyi kémény, a gyárak hatalmas kürtői szakadatlanúl hányják kifelé a sűrű kőszénfüstöt s az apró koromrészecskék leszállva, hamarjában megfestik a havat. Így járnak a verebek is. Majdnem egészen megfeketednek a sok koromtól s a vidékről felvetődő hazafi bámulva láthatja, hogy itt a veréb is másforma, mint egyébütt.

Ez a barnás hó sem marad meg sokáig. A mint az idő egy kicsit megenyhűl, előbb a fák ágairól szakadozik le a hóréteg, a mely pedig az imént még olyan széppé tette, — majd a háztetők is követik a példát. A sok kémény, a sok fűtés mégis csak megteszi a magáét, átmelegíti a tetőt, a hó elkezd alól olvadni, azután egész tömegében megcsúszik a meredek, sikossá lett tetőn s nagy robajjal zuhan lefelé az utczákra, furcsa mulatságot okozva annak, a ki épen ott talál elmenni.

A közönség azonban nem sokat törődik az ilyen apró balesetekkel. Zuhog a hó, vagy nem zuhog, egyforma sűrűn lepi el az utczákat. Hullámzanak alá s fel élénken, akárcsak a legszebb tavaszi nap volna. Némely kirakat előtt meg szinte mesterség elmenni, annyira elfoglalják a gyalogjárót a mindenféle csecsebecsék lelkes bámulói. Mert kivált így karácsony előtt, a kirakatok is kitesznek magukért s a mindenféle karácsonyi ajándékból egész látványosságot rögtönöznek.

Azoknak a játékos-boltoknak is tömérdek a látogatójuk, a hol «szabad a bemenet». Vagyis a hol mindent végig lehet odabenn nézni, de venni valamit nem okvetetlenűl kell és senki sem kérdi az embertől: «mi tetszik?»

Megújúl aztán még egy párszor a hó, a hideg, a meleg váltakozik; hol a szenesek örülnek, hol a szegény emberek, míg aztán megjelennek a bőjti szelek s vígan fütyörészve bejelentik, hogy az igazi télnek immáron vége.

GOLDMARK ÚJ OPERÁJA.

«*Berlichingen Götz*»

(Először adatott deczember 16-ikán a magyar kir. Opera-Szinházban.)

Deczember 16-ikán, Beethoven születésének évforduló napján, a legtöbb Operaházban «Fidelio» szokott szinre kerűlni. Nálunk ez egyszer más zenei ünnep volt: az élő dalműszerzők egyik legnagyobbjának, *Goldmark* Károlynak újdonságát mutatta be a magyar kir. Opera. Az ünnep öröme annál nagyobb, mert Goldmark Károly (Keszthelyen született) ma is magyarnak vallja magát s így joggal nevezhetjük őt a mienknek. Eszünkbe jut, hogy épen hat évvel ezelőtt, a «Házi tücsök» első előadásakor kilátásba helyezte, hogy magyar tárgyú dalművet fog irni, — ezzel is magyarságát akarja bizonyítani; az igéretben bízhatunk, mert Goldmark most is hangoztatja, hogy Körner híres Zrinyi-tragédiáját szándékozik átdolgozni operává s az ősz zeneköltő olyan friss erőben van, hogy magyar dalműve elé szép reményekkel nézhetünk. Addig pedig gyönyörködhetünk legújabb alkotásában, a mely annyira új, hogy másutt még nem is adták, utolsó jelenetét pedig a magyar szöveg fordítás megjelenése óta, az utolsó hetekben irta.

Berlichingen Götz, a mi mohácsi vészünk idején élte forrongó fiatal éveit: német lovag volt, az ököljog korában a legrettenthetetlenebb hős. Aggkorában maga irta meg kalandos, harczias pályafutását — nem tudjuk: baljával-e vagy azzal a rugók útján ökölbe szorítható, kardforgató vaskézzel, melyet ellőtt jobb alsó karja helyére csatoltatott. (Ezt a gép-kezet Jagst várában, a Berlichingen-család ősi fészkében ma is mutogatják.) Goethe ezt az önéletrajzot olyan nagy érdeklődéssel olvasta, hogy végre is drámává dolgozta fel — mint maga mondja — olyan fiatal korában, mikor még nem tudott színszerűen irni; Shakespeare hatása látszik a rövid, jellemző jelenetekből, számtalan szinhelyváltozással irt darabon; de igazi, színpadra hozható darabot Goethe sem bírt belőle formálni. Bécsben báró Dingelstedt átdolgozása nagyszerűen érvényre juttatta a mű alakjait és korrajzoló erejét. A «Burg»-szinház remeklő szinészei teljes hatást tettek a nagy zeneszerzőre, de az opera szöveg megint széjjelfolyt. Érdeklődésünk nem annyira a főszemély, mint inkább a szép, de gonosz Adelheid felé irányúl, a főúri nő felé, a ki Weislingent, Götz barátját, elcsábítja, férjévé teszi, majd megmérgezteti a saját nemes apródja (Franz) által, a kinek szerelmét bűnös módra viszonozza. Megrázó két jelenet, mikor viharos éjjel a meggyilkolt Weislingen sírboltja előtt — mint a «Macbeth» boszorkányai — összejönnek a titkos megtorló törvényszék tagjai, boszút esküdni Adelheid fejére, azután az ifját vágyva váró gonosz nőnél megjelen az álarczos, csuklyás vérbíró s végrehajtja a halálos itéletet: megfojtja a bűnös teremtést.

Goldmark zenéje mindvégig lebilincsel a hangszerek gyönyörűen összeválogatott hangszinezetével, de számtalan dallamával és harmóniai gazdagságával is. Csakhogy mostani dallamai, természetesen, többé nem oly igéző szépek, mint ifjabbkori műve, a méltán világhírt élyező «Sába királynője» dallamai; nem képeznek kerek egészet, hanem a Wagner-megalkotta végnélküli dallamok módjára mindig új és új mederbe ömlenek át, a szerint, a mint az énekes-tolmácsolta hangulatok váltakozása kívánja. A szövegnyújtotta helyzetek változatossága nem engedi, hogy a zene örökös hullámzása fárasztóvá váljék; mikor az I. felvonásban asztalhoz ülnének: Götz áhitatos imába kezd; a felkelő pórnép harczi dallal, a fényűző Adelheid apród serege (16 «selyemgyerek», mint Goethe nevezi) vidám, gúnyos együttessel lép fel; Franz eleped szerelmében, Adelheid viszonozza lángját (itt nehány bűvös, szép mozzanata van a zenének); Götz megindító fájdalma, mikor Weislingen hűtlenségét megtudja, nemes, szép dallamot fakaszt. Hatalmas, gazdag alkotó tehetség Goldmarké ma is; vajha legközelebb csakugyan a magyar zenei stil, a magyar lélek bírná megszólalásra! *Keresztyi István.*

MUNKÁCSY MIHÁLY LEVELEIBŐL.

II.

Szülőföldjén tett útja fáradalmai, az ünneplés, melyben ez alkalommal részesült, még jobban megviselték Munkácsy idegzetét, úgy hogy Párisba visszatérve Charcot-t, a híres idegorvost kellett fölkeresnie, a ki megnyugtatta, hogy állapota nem roszabbodott, csak a sok fáradság ártott meg neki. «Miska jobban érzi magát, — irja Munkácsyné november 25-én szüleinek, — de semmivel sem lehet ráhirni, hogy nagy képén (a «Honfoglalás»-on) csak pár napra is abba hagyja a munkát. Ötszáz alak lesz a képen,» — teszi hozzá.

Egy következő levelében pedig arról emlékszik meg, hogy férje nagy számmal kap kisebb megrendeléseket — arczképeket, genre-képeket is. «Hat évre való munkája van — kiált föl, — soha sem volt annyi dolga.»

Jött aztán a nagy nap, melyen először feszítette fel a nagy képhez való óriási vásznat Munkácsy, külön e czélra épített neuilly-i műtermében. 1892 január 14-ről van keltezve Munkácsynénak az a levele, melyben ez eseményekről beszámol. «Ma ment először Miska neuilly-i műtermébe dolgozni. Nehány napig ott fog festeni, azután újra visszajő ide (Avenue de Villiers házába), hogy még itt valamit dolgozzon s egy hónap múlva végleg átköltözzék. A terv halad, a jelmezek és egyéb hozzávalók már ki vannak keresve és elkészítve, sok modellje akad. Ez a fődolog. A felrajzolás aztán gyorsan történik.»

De meg-meg jelenik a sötét aggodalom is Munkácsyné leveleiben. Kevés időre rá baljóslatú előérzetek közt tudósítja szüleit, hogy «Miska reggel nyolcz órától sötétig dolgozik. Ilyenkor egészen ki van merülve. Szemrehányásokat teszek neki, mert félek, hogy belebetegszik. Különben jól van. Még junius 15-től 20-ig fog Párisban maradni, azután La Malouba utazik s aligha megy julius előtt Colpachba. Rendkívül sok meghivásunk van.»

Ezúttal azonban Munkácsy kénytelen volt munkáját még előbb megszakítni. Már május 10-én La Malouba érkezett, onnan irta félig humorosan, félig fájdalmasan, egy előkelő párisi hölgy estélyre való meghivására válaszúl:

A berlini Fényképészeti Társaság tulajdona.

KRISZTUS SZÜLETÉSE. — Firle Walter festménye.

«Ezer köszönet asszonyom, szeretetreméltó soraiért, melyeket ép most kaptam meg e szép vidéken, melynek vonzó képe (a la malou-i vendéglőnek egy rosz kliséje) díszíti levelem homlokzatát s ön előtt tanúságot tehet a távolságról, mely engem elválaszt bájos otthonától, hová oly szeretetreméltóan meghivott s hol kegyed annyi szép között mint legszebb uralkodik.

«Fájdalom, távol vagyok s ebben az órában, melyben a czigány-nóták, melyeket annyira szeretek, otthonának poetikus zugocskáiban s a szépek nem kevésbbé poetikus sziveiben fel fognak csendűlni, én az álmatlanság ellen küzdök, mely elvonúltatja szemeim előtt a boldogabb pillanatok emlékezetét, a boldogabb pillanatokét, melyek úgy terűlnek ki előttem, mint egy vendéglői étkezés számlája, melyet ki kell egyenlíteni.

«Nekem drágán kell fizetnem, asszonyom. De a sors, ez a nagy korcsmáros, más időben is bemutathatta volna számláját, a mikor nem kellene az Ön ünnepélyétől való távolmaradásommal duplán fizetnem.

«Sajnálatom kifejezése mellett még egyszer leghálásabban köszönetet mondok, a miért a szegény Miskára gondolt, a ki arra kéri, legyen meggyőződve tiszteletteljes hódolatáról s hű eb módjára való ragaszkodásáról. — *Munkácsy.*»

«Fogja-e tudni olvasni irásomat? Bocsánat indiánus helyesirásomért.»

E levél csüggedt hangja mindennél jobban mutatja, mennyire erőt vett már a művészen a lelki baj. Hozzá járúlt még a balsiker, mely a «Honfoglalás» első kidolgozását kisérte az 1892-iki párisi tavaszi kiállításon. A kritika elitélőleg szólt róla s Munkácsi maga is meggyőződött, hogy a kép tekhnikáját elhibázta. Erre czéloz nejéhez, junius 30-án Párisból irt levele:

«Kedves Cecileom! Abban a lelki marasmusban, melyben vagyok, nem vagyok irásra hangolva. Csak azt akarom közölni veled, hogy azonnal, mihelyt képem ismét helyén (a műteremben) lesz, el akarok utazni. A vázlatot átfestettem, most nagyon jónak látszik, bár a kompoziczión szinte semmit sem változtattam. Most meg vagyok győződve, hogy minden a a kiviteltől és szintől függ; ebben az irányban kell tehát mozognom. Egyáltalán nem tudom, hova fog a dolog vezetni: de azt érzem, hogy a tél egy része rámegy. Kedvvel dolgoznék rajta, ha más gondok nem zavarnának. Itt semmi újság nincs. Ma a vázlatokat lefényképeztük.

«Még soha sem éreztem fejemet oly üresnek, mint ebben az utálatos hőségben. Szerencsére a felső salonban valamivel hűvösebb van, úgy hogy dolgozhatok.»

A következő télen a «Honfoglalás» csakugyan elkészült. Munkácsy teltebb szineket, több életet adott kompoziciójának. Emlékezünk a nagy hatásra, melyet a monumentális mű itthon keltett, s melynek következtében s a milleniumi ünnepek ötletéből a magyar kormány arra a gondolatra jött, hogy Munkácsyt hazatérésre birja s e czélból megfelelő díszes állást ajánl fel neki. Az e tárgyban folyamatba tett alkudozásokra vonatkozik Munkácsy utolsó levele, melyet itt reprodukálunk s mely 1895 november 16-ikáról van keltezve.

«Kedves Cecilem! A mint látod, mindig találok ebéd előtt néhány perczet, hogy neked irjak. Szomorú leveledet megkaptam, remélem azonban, hogy keresztezte az enyémet, mely bizonyosan megnyugtatott. Bármit mondjanak is az újságok és egész Magyarország, máig semmi bizonyosat nem határoztam. Csak ma fog Fittler úr, ki velem ebédel, hivatalosan sondirozni. Ebéd alatt és után aztán beszélgetni fogunk a dologról. No, de már tálalva van . . .

«Ebéd után. Itthon vagyok s lefekvés előtt kivonatolom neked a magas követemmel folytatott diplomácziai tárgyalást. Azzal kezdte, hogy félénken kérdezett, mi boldogíthatna engem hazámban? Egy szépművészeti felügyelői czímről beszélnek, miniszteri ranggal és fizetéssel, hogy a lángelme dicsőségét zengjék, álmát megédesítsék és a világ minden kincseért sem kivánnának tőle oly hivatalos szolgálatot, mely művészi hangulatát zavarná s őt kedves aszfaltjától elragadná. Mily jövő, úgy-e bár? Én azonban a szép álmot röviden megszakítottam s azt válaszoltam, hogy adjanak nekem egy akadémiát, a hol úr vagyok s melyet úgy vezethetnék, hogy az impressionismus tuláradását elvágjam vagy legalább megakadályozzam. Kifejtettem erről egy kissé nézeteimet s megmondtam pseudo-követemnek, hogy illetékes helyen terjesszse elő.

«Így áll a dolog ez idő szerint. Közben az «Argus de la Presse» (újságvállalat) eláraszt újságvagdalékokkal, melyek a világ minden nyelvén hirdetik, hogy a nagy magyar művész, Munkácsy hazája kormánya által a szépművészetek felügyelőjévé neveztetett ki, miniszteri fizetéssel, azt azonban még nem tudják, vajjon a mester elfogadja-e az állást? Így megy ez egyre. Azután jönnek a spediteurok egész Budapestről, kiknek párisi képviselői összeverekednek ajtóm előtt, hogy az átköltözésre szolgálataikat felajánlják.

«Így áll a dolog ma. Reménylem azonban, hogy majd csak ki fog valami sülni» . . .

A tervezéseknek azonban csakhamar véget vetett a nagy művész betegségének váratlan roszra fordulása. Munkácsy nem jött haza, hanem az endenichi gyógyintézet falai közé s nemsokára a sírba.

denesetre több, mint külső valamik, a diploma vagy nem diploma kérdése. Több. Egy darab fejlődés. Egy darab a magyar architektura jövendőjéből. (d.—)

ÚJ SZOBROK. Szept. 9-én leplezték le Szilágyi Dezső szobrát Telepesen. A szobor Telcs Ede műve. Szept. 22-én leplezték le Kazincy Ferenc szobrát Érsemjénben. A szobor Horvai János műve. Szept. 29-én leplezték le a szegedi Erzsébet-szobrot, Ligeti Miklós művét.

KITÜNTETÉSEK. Erdélyi Mór által az Iparművészeti Társulat révén hirdetett könyvtábla pályázaton a 300 koronás első díjat Örkény István és Szendrői Dezső nyerték. Ugyanők kapták az egyik 100 koronás második díjat. 100 koronás második díjat nyert még Hendrich Antal.

A miskolci zenepalota pályázatán az első díjat Haasz és Málnai, a második díjat Porgesz és Krausz építészek nyerték.

A Kor c. folyóirat címlap-pályázatán az első díjat Kalmár János nyerte.

KIÁLLÍTÁSOK. Szept. 11-én nyílt meg Pállya Károly kiállítása a Könyves Kálmán szalonjában. Szept. 15-én nyílt meg Rácz Sándor kollektiv kiállítása Ujpesten, az ujpesti közművelődési egyesület helyiségében. Szept. 15-én nyílt meg Linek Lajos kiállítása a Nemzeti Szalonban. Szept. 28-án nyílt meg az Uránia műkereskedés akt-kiállítása. Szept. 28-án nyílt meg Kimnach László hagyatékának kiállítása a műcsarnokban.

MÁRK LAJOS „Vasárnap délután" c. festményét a mostani szám mellékletén adjuk színes reprodukcióban, a Könyves Kálmán r.-t. engedélyével.

VÁGÓ DEZSŐ rajzolta a 281., 295., 300., 305., 324. és 337. oldal fejlécét.

DEUTSCH DÁVID rajzolta a 397. oldal záródíszét.

KIMNACH LÁSZLÓ arcképét közöljük a 337-ik oldalon fénykép nyomán.

MUNKÁCSY MIHÁLY kolpachi kastélyának egyik falfestményét közöljük a 340-ik oldalon, az ő felesége ifjúkori arcképét — szintén Munkácsy művét — a 341-ik oldalon reprodukáljuk. Mindkettő eredetije olajfestmény.

FERENCZY ISTVÁN egy eddig ismeretlen szobrát, Teleki József gróf képmását közöljük a 346-ik oldalon. Eredetije a Magyar Tudományos Akadémia könyvtártermében van.

BORNEMISSZA GÉZA Csöndes óra című rajzát közöljük a 347-ik oldalon.

SÁRKÁNY ISTVÁN Andrássy-emlékművét reprodukáljuk a 350-ik oldalon.

KÜLFÖLDI KRÓNIKA

MUNKÁCSY MIHÁLY ÖZVEGYÉNÉL. Körülbelül tíz év előtt, február negyedikén, az endenichi hársak fagyos melancholiával köszöntöttek egy összeomlott, világraszóló magyar zsenit: Munkácsy Mihályt.

Csöndesség feküdt az Avenue de Villiers-i palotára; magára maradt a fejedelmi berendezésű, kolosszális műterem, drága kosztümjeivel, mesés szőnyegeivel — s legfőképen a mester második énjei, alkotásai s a tömérdek ritka műtárgy, egy Munkácsy ízlésével összeválogatva . . .

. . . Mielőtt az endenichi szomorú ház lakójává lett volna, egy évvel megelőzőleg, még egyszer viszontláthatta szülőföldjét . . .

Felesége ment vele mindenüvé s Bonn mellett lakott, hogy közelében lehessen az ő nagy betegének. Mióta a katasztrófa bekövetkezett, Munkácsyné nem tudta elhagyni a helyet, hol annyi nehéz időt töltött aggodalmak és reménységek között.

Mostanában, tíz év után, tért vissza Párisba, az Avenue de Villiers-i házat kiadta egy magyar származású, franciává lett művésznek, Berény Rezsőnek, maga pedig egyszerűbb lakást vett a rue Jouffroyban.

Munkácsy özvegye erősen őszbevegyült úrnő. Csak akkor mosolyog, ha beszélhet az ő „Miskájáról" és az emlékeiről.

Egy nemes ízlésű, kis szobában fogadott, melynek ablaka az utcára nyit. Közvetlen mellette egy kis íróasztal, fölötte telefon. Munkácsyné bemutatja még egy éltes urinő-rokonát és egy bájos tizenkét éves leánykát, kinek a válláról pompás gesztenyebarna hajhullám fut le, sötét lilafolt a ruhája, s piros-piros a cipője — luxembourgiak.

— Csodálkozik-e, — kérdi Munkácsyné, — hogy visszajöttem Párisba, hová annyi drága emlék fűz férjem fénykorából? Gyászom első éveiben csak arra gondoltam: leélem napjaimat Endenich mellett, honnét eltünni láttam „Miskámat" . . . Aztán — jöttek a testet-lelket ölő magányosságok. Végre, hosszas lelki tusák után visszatértem Párisba, mintegy tíz év után . . . Nagyon szerencsésnek érzem magam, ha magyart látok. Óh, visszaemlékezem sok-sok szép estére, midőn magyarok voltak a vendégeink. Miskámmal együtt de gyakran mondogatták: „Éljen a magyar haza" . . .

Ezt a mondatot tiszta magyarsággal ejtette ki.

— Szokott-e néha Budapestre menni, madame?

— Úgy egy-két évi időközben, hogy meglátogassam férjem sírját. Nemrégiben is megnéztem az ideiglenes síremléket, amit rendeltem. Újabban ismét kiírják a szobor-pályázatot. Ha ez eljön, gondolom, ellátogatok Pestre.

Jól találja-e magát Párisban?

— Néha, ritkán, egy-egy soiréet adok, hol a régiek közül eljönnek Anatole France, Detaille,

Művészet 1907

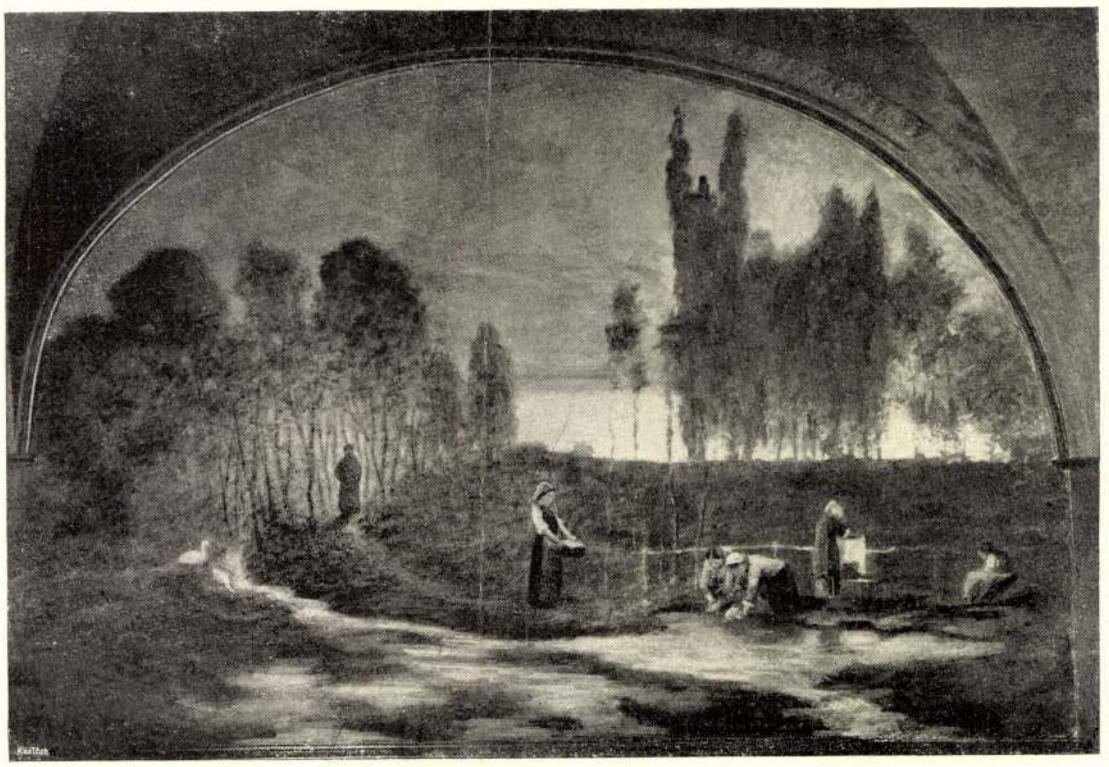

A KOLPACHI KASTÉLY DÍSZTERMÉBŐL
MUNKÁCSY MIHÁLY FESTMÉNYE

Ferrier . . . a magyarok közül Návay dr., Földváry József, Földváry Emma és mások. De mily szép idők voltak, midőn a nagy szalonban Liszt Ferenc remekelt s ott volt Gounod, Dumas père, Bonaparte Matild hercegnő, az író- és művészvilág egész tömege . . . Aztán a „Krisztus" és „Milton" befejezése után, idegenek és párisiak szünet nélkül jöttek és mentek . . . Mily szép idők voltak ! . . .

— Íme, itt van a Krisztus első vázlata, — folytatta Munkácsyné az íróasztal fölé mutatva. — De jöjjön, monsieur, megmutatom önnek a többi emlékeket, mind.

Mindegyiknél vannak reminiszcenciái. Egy háromszögű keskeny szekrényben vannak Munkácsy különböző rendjelei, mintegy tizenkettő. Köröskörül apró és nagyobb nippek, mindegyiket a mester válogatta össze.

— Ezek a rajzok mintegy husz év előttiek, s két magyar vándor volt a modelljük. Ez olaj tájképet Kolpachban festette a férjem... De menjünk a másik szobába . . . Itt néhány nagyon érdekes fotografia van . . . Íme, Ferenc József király 1878-ból . . . Világosan, magyarul aláírva: I. Ferenc József. S aztán legjobb barátaink, barátnőink: Haynald, Dumas père, Andrássy, Beust, Ipolyi, Bonaparte Matild hercegnő, Jókai . . . A téli fotografiája — mondja mosolyogva Munkácsyné.

— Hogyan, madame, a „téli" ?

— Mikor Jókai ideadta, ezek voltak a szavai: „Íme a téli arcképem". Én is kérdeztem, mint ön: Comment? „Hát csak úgy, — válaszolt Jókai — hogy e képen a fejemen van a parókám; nyáron — kopasz vagyok! Erről is van ám fotografiám!"

— E kardok és tőrök Mandas spanyol hercegnő ajándéka; külön szekrényben vannak a mester kiállítási érmei és ezüst koszorúja. Íme, a „Krisztus" első vázlata, férjem egyetlen festett önarcképe, a hetvenes évek végéről. Még itt eme pompás tájkép két olaj-studium s ezt a bronz mellszobor . . . Barrias mintázta férjemről.

— Ismerem a másolatát a Nemzeti Múzeumból...

— Úgy? Lássa Monsieur, mindeme tárgyakat a magyar nemzetnek fogom hagyni. Hasonlóképpen e renaissance bútorokat, melyeket Olaszországban vásároltunk . . . Mennyire szerette őket a férjem . . . E vázlatok . . . je laisserais tout ça pour la nation Hongroise, — ismételte.

— Van a mester műveiből oly fénykép, mely még nem jelent meg a nyilvánosság előtt?

— Igen. A kolpachi kastély belsejéből, kisebb-nagyobb időközökben festette ezeket. Szívesen átadom.

Midőn a képek között keresgélt, fölfedeztem Munkácsyné fiatalkori arcképét, melyet a mester házassága első éveiben festett és elkértem. Ez sem jelent még meg sehol.

Munkácsyné végtelenül szivélyesen az ajtóig kisért.

— Nagyon szeretem a magyarokat, — mondotta egyszerűen. — Talán közelebb én is Budapestre megyek. A Munkácsy-szobor pályázatára mindenesetre . . .

LENDVAI KÁROLY

PÁRISI LEVÉL. (Sok a tárlat. — A pasztellisták, vízfestők, dekorativ és független művészek kiállítása. — A francia állam vásárlásai. — A művészi tulajdonjog törvénybeiktatása. — Vita a Hors-Concours-intézmény körül. — A régi Szalon válsága.) Néhány év előtt még sovinizmussal vádolták a franciákat. S nem egészen alaptalanul. Úgy a művésztestületekben, mint a műbirálatban nyiltan bevallott ellenáramlat volt tapasztalható az idegen művészekkel szemben.

Az utóbb rendezett tárlatok új és az eddigi állásponttal ellentétes irányzatról tesznek vallomást. A belga Maus s a francia Vauxcelles éppen azt hirdetik, hogy „legyünk internacionalisták". A japánok stílérzéke, a németek rajzbeli lelkiismeretessége, a belgák modern szimbolizmusa új és felemelő érzéseket és vérkeringést kelt.

Ezt a helyzetet máris igyekeznek kihasználni a különböző nemzetek. Legelső sorban az amerikaiak, később az őszi szalonban oroszok és svédek különös nagy számban. Nem kell felednünk, hogy egyetlen kiállításról sem hiányzottak a németek, folyvást növekedve, akikkel szemben a hangulat engedékenyebb lett.

Mindegyik nemzet művészei adnak életjelenséget tehát magukról, leginkább csoportosan, csupán a magyar művészek maradnak még mindig a háttérben. Ama kevesek száma, kik néha-néha megjelennek, valóban csekély. Ideje volna már, hogy a franciák tudomást vegyenek rólunk is. A kivételes erkölcsi eredmény iránt nem lehet kétségünk — már a revánst tekintve sem.

Egyébként túlsok a műtárlat az idén. A négy nagy szalonon kívül legalább is harminc kiállítás nyilt meg egymásután vagy rövid időközökben. Szinte érthetetlen, hova lesz e tengernyi produktum, mintegy tizenötezernyi képpel, hat-hét ezernyi szoborral! . . . Ma már szinte odáig jutottunk, hogy egy tárlat megnyitása abszolute nem művészi esemény, amint — minőségben — e harminc között, alig egy-kettő volt az. Hová lesz így a közönség érdeklődése, hová a tiszta művészi intenciók? E hirtelen kisarjadt szalonok legnagyobb része csak mennyiséget szállít s magán hordja ama visszatetsző bélyeget, hogy tisztán kereskedelmi és nem művészi célok irányítják.

A másik egészségtelen tünet, ugyancsak szalonok alakjában, a sujet-k szerint való osztályzódás: vannak pasztellisták, rajzolók, miniaturisták, „hegyi" és tájkép-festők külön-külön; a női festőknek rövid idő alatt három-féle szalonja keletkezett; a francia piktorok még vidékek szerint is csoportosulnak újabban.

S még ez sem minden.

E nagy széttagoltságokhoz számíthatjuk még az ú. n. sportfestészetet is: az automobil- és lovassport-szalon keretében — hol ritkán volt vezérelv a művészet.

Talán nem is kell túlságos jóstehetség annak a megállapításához, hogy e felszaporodott szalonoknak nincs és nem is lehet létjogosultsága s az tisztán időhöz kötött. Konvencionális hazugságok, ahol minden csak felületes feltűnéshez van kötve és kizárják a lehetőségét a komoly érzéseknek és munkának. Egész csomó, túlsok fiatalt látunk, de nem üdeségben, hanem veterán bágyadtsággal, ellesett rutin-külsőségekkel.

De nem csupán a fiatalokat kell vádolnunk az elmélyedés hiányával, a túltengő produkció folytán; azokat is, kik mesterek, mint Aman Jean, Abel Faivre, Léandre. E két utóbbi valósággal „elillusztrálta" egyéniségét, a nagy- és gyakran sietős — grafikai termelés folytán. Még ott is, hol a modell-tanulmányozás komolyságát megszoktuk, Besnardnál és Dagnan-Bouveret-nél tisztán csillogó rutint — és mást alig — láthatunk pl. a pasztellisták huszonharmadik kiállításán. E helyütt egyedül Ménard René maradt hű önmagához egyetlen pasztelljében: „Nuditas az alkonyatban". A többiek megelégedtek sokszor azzal, hogy széles körben ismert nevöket odajegyezték.

Szerencsésebb művészi sikerrel járt a vízfestészet nemzetközi kiállítása, a Georges Petit-szalonban.

John Sargent vezet, e nagy arcképfestő. Ezúttal velencei képtárgyakban adja az ő sajátos, brilliáns

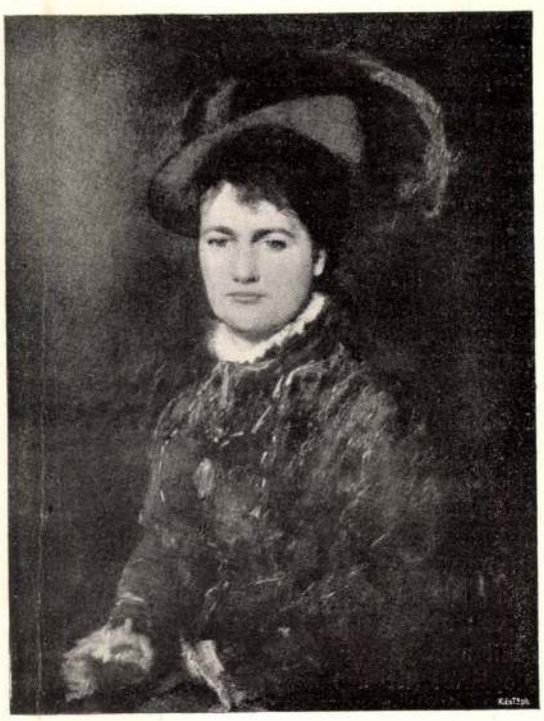

MUNKÁCSY MIHÁLYNÉ IFJÚKORI ARCKÉPE
MUNKÁCSY MIHÁLY FESTMÉNYE

koloritját. Mindent a festőinek rendel alá, még az építészet is halvány sujet nála. Ugyanez az intenció Fernand Khnopffnál, fehér világítású templom interiőrjeiben. Gaston La Touche sem az a vízfestészetben, mint az olajban, még Lucien Simon sem, kinek itt tisztán a világításban való mély tudása imponál.

Érdekes csoportosításba helyezte a kiállítás rendezősége ama francia festőket, kik Angliába mentek képtárgyért s viszont az angolokat, kiket Versailles, Páris, Normandia és a Bretagne vonzott. Így az angol East, Ten Cate, Walter Gay, Smits stb., kiknek a francia sujet-iből nem hiányzik az angol bélyeg; Suréda, Guillemot, a vízfestők elnöke, Haguet stb. viszont londoni s angol emlékeket hoztak, melyek elég — párisiasak.

Nagyon erős zaj előzte meg a dekorativ művészek kiállítását; hogy is ne, hiszen negyven év eredményéről van szó! . . . Konstatáljuk mindjárt, hogy természetesen, nem nélkülözi az érdekességet ez a tárlat, de kár volt különösképpen felcsavarni az illuzióinkat. Még mindig Eugéne Grasset huszhuszonöt év előtti szirom-, levél- és gyümölcsstíljeivel vesződnek túlnyomórészt. Bigaux berendezése, egy fiatal leány alvószobája, sykomor- és kőrisfából, könnyed és elegáns; talán ez a legjobb, ámbár ilyet is sokat láttunk . . . Hasonló konvencionális „eredetiségeket" látunk a többieknél is. A Grasset-féle dekorációk sokasága látható a vázákon, ékszereken és kisebb-nagyobb edényeken.

Új ötlet volt az idén, bemutatni egy kiállítás keretében mindazon műveket, melyeket a francia kormány vásárolt avagy rendelt. Dujardin-Baumetz, a szépművészeti államtitkár, e kiállítással nyiltszívűen számot óhajtott adni a közönségnek, mit és miért vásárolt és rendelt a kormány nevében, mert talán sehol sem oly radikálisak az emberek, mint Franciaországban. Találunk sok oly művet, melyet a kvalitása emelt ide, viszont olyanokat, hol tisztán ösztönző-szándékból vásároltak. És ez a szerencsés irányzat a háromszáznyolcvankét különböző műnek legalább is felében érvényesült. E fiatalabb művészekre az ily vásárlás kétszeresen felemelő: első sorban, hogy az állam méltatta őket figyelemre; másrészt, különösen a szerényebb sorsú művészeknél, támaszt, erőt nyernek az önfejlesztésre. Végezetül vannak oly művek itt, melyek meglepő csekély kárpótlással váltattak meg alkotójuktól. Bizonyos művészek ugyanis szívesen lemondanak az anyagi részről, ha szobraik vagy képeik alatt függhet a tábla: „megvásárolta az állam". Ezt a kiállítást mindenképpen érdemes és tanulságos volt megtekinteni.

Mit mondjunk a „független művészek" ezidei szalonjáról? Ez a huszonharmadik kiállítás, hatezernyi képével, mutatja, mennyi nagyon fiatal kiállító szeretne már tárlaton szerepelni. E kiállításon, hol egyedül a húsz frank tagsági díj a zsüri, végtelenül sok a türelmetlenség s az akarás. Bizonyára megvan az előnye, ami még nem jelenti azt, hogy hátrány nélküli. E miliőben is érdekes a pointilista Signac, a luminista Desvalliéres, Daguac-Riviére, Koppe György, Valton, Lamourdedieu stb. A magyarok közül Czóbel Béla, Körmendi Béla és Jenő, Jakobovics Artur, Berény Róbert, Szegfy Erzsi férj. Koppené, Perlroth Vilmos, Székely Andor, Tibor Albert, Ziffer Sándor szerepelnek kisebb-nagyobb studiumokkal. A kiállítás április végeig maradt nyitva.

*

Külön törvények védik az írók szerzői tulajdonjogát. Párisban kiterjedt és tevékeny működést fejt ki a „Színpadi szerzők egyesülete", mely felöleli az írók, költők és zeneszerzők érdekeit, — egyedül a festők, szobrászok vannak kiszolgáltatva a fejlődő, mindent kihasználó kor szeszélyeinek.

Húsz évvel Millet halála után mesés áron kelnek el művei, míg a művész életében könnyek és panasz között élt és küzködött. A nyomorúságban meghalt Rembrandtól a barbizonistákig s napjainkban igen sokszor ismétlődnek a szervezetlenségből támadt kisebb-nagyobb tragédiák.

Maga a művészi egyéniség általában kevésbbé gyakorlatias, gyakran képtelen a legcsekélyebb anyagi rendezkedésre. Gyakran megesik, hogy a művész a műkereskedői üzérkedés alatt el is vérzik, ha nem is épen fizikai értelemben, de mindenkor a művésztársadalom és a művészet rovására.

Van Párisban a műbarátok egy tevékeny köre, az „Amis du Luxembourg"; ez nemrégiben felkereste Briand kultuszminisztert e tárgyban. Át is nyújtottak egy memorandumot, több tervezet kapcsán. A legfontosabb mindenekfölött az, hogy Briand a leghatározottabban kijelentette az egészségtelen viszonyok szanálásának szükségességét és kötelező igéretet tett az ide vonatkozó törvényjavaslat mielőbbi benyújtására.

A megindult eszmeáramlatban több szisztémát említettek a műtermékek eladásánál. Így a „művészbélyeget" és a „hitelességi hivatalt" a mű autenticitásának meghatározására; előírásos szabályokat a vásárló és eladó között stb.

E javaslatokat részletkérdéseknek, de mindenekfölött kevésbbé célszerűnek tekintik művészkörökben, mert tengernyi komplikációt okoznak és a művásárlást sok tekintetben akadályoznák, anélkül, hogy a művésznek különös előnye származnék belőle. Holott éppen arról van szó, hogy az eladás megkönnyítése mellett a művész és közönség közötti kapocs szorosabb legyen.

A bizottság túl is tette magát e kérdéseken, rövid vita után. S amennyiben eddig megállapítható a benyújtandó törvényjavaslat tartalma, általánosságban már most ismertethetem.

Az eladások az állam fennhatósága mellett történnek.

Az eladásoknál az állam részéről megbízott ellenőrző-szakértők szerepelnek.

jelenő lap előfizetési ára évi három forint. Az előfizetési pénzek a Légrády-testvérek nyomdatulajdonos czéghez intézendők.

Zeneműv. Ábrányi Kornél «*Elegáns csárdások*» czimü művéből megjelent a harmadik füzet Taborszky és Parsch kiadásában s ára 1 frt. A diszes kiállitásu zeneműv az «A mi házunk felett csak egy csillag van», «Csicsóné galambom», «Kihasadt a hajnal az égen», «Csősz vagyok én a csomódi határon», «Likaczi, likaczi» kezdetü népdalok» s a «Sarkantyu-csárda» átiratait tartalmazza.

A gr. Teleki-pályázat idei eredménye. A tud. akadémia márczius 19-ikén rendkivüli ülést tartott a gr. Teleki-pályázat eredményének kihirdetésére. A 100 darab aranyért vigjátékok pályáztak. Beérkezett 23 versenymű, melyeket az akadémia részéről Jókai Mór elnöklete alatt Szász Károly és Csiky Gergely, a nemzeti szinház részéről pedig Náday Ferencz és Vizvári Gyula biráltak. A pályázat nem volt meddő. A jutalmat egyhangulag odaitélték az «*Első szerelem*» czimü vigjátéknak, melynek tárgya a hellen világból van meritve. Évek óta nem történt már, hogy a Teleki-jutalmat föltétel nélkül kiadták volna.

A birálók jelentését *Csiky* Gergely olvasta föl. Selejtes mű most is akadt elég. Szerencsésen választott tárgyok van a «Gárdisták»-nak s «Tavasz és ősz»-nek, a mult századi magyar életből, melyre szépiróink, elbeszélésben és szinműben, nagyobb figyelmet fordithatnának. A «Gárdisták» Mária Terézia korában játszik s cselekvénye udvari cselszövényekből áll, de a minduntalan ismétlődő helyzetek vontatottá teszik a darabot s verselése és alakjai egyhangulag szárazak, szintelenek. A «Tavasz és ősz» hőse egy kurucz nemes, ki labancz család lányába szerelmes s végre czélt is ér. Van e darabban korfestési törekvés, de cselekvénye vékony s gyönge szálakon függ; csupa járás-kelés, kitérés.

A társadalmi darabok közt a «Házasság hirdetés utján» czimüben van gondolat, de szerzőjében nem látszik irói tehetség és gyakorlat. «Pálma kisasszony» — egy vén leány, ki ingadozik, hogy melyik rokonára hagyja millióját — gondos nyelven, könnyü dialogban van irva, alakjai azonban épen nem mulatságosak, sőt visszataszitók. A «Rangkórság» folyékony, néha emelkedett rimes versekben foly, cselekvénye, ha lassan is, de elég jól kezd haladni, egyszerre azonban igen czélzatos s e czélzatosságában durva lesz. Az «*Első szerelem*» czimü vigjáték kiemelkedik ezek mellett. A hellén őskor képzelt világából meriti tárgyát. A számüzött korinthi király Agenor mély visszavonultságban, komor sziklák közt él Jokus barátjával és fiával, gyülölve a nőket, kik szerencsétlenségét okozták. Fiát, Leandert is óvja a nőktől. De ez a pataknál egyszer egy fiatal lánynyal. Dorissal találkozott, s beleszeret. A komikus helyzetek és bonyodalmak abból szaporodnak, hogy Leander ez ismeretsége által a számüzött király nőgyülölő környezete asszonyokkal és lányokkal találkozik, s azokat nem találják oly gyülölni valóknak. A király és a leány atyja, Athamas főpap küzdenek Leander és Doris szerelme ellen; a főpap, egy jóslattól való félelmében; de végre is minden jóra fordul, s az első szerelem boldogságot hoz a mogorva király családjába. A birálat részletesen elmondta az egész mesét, és kiemelte a darab fogyatkozásait, melyek következtében csak tetemes átdolgozással juthat szinpadra. De költészeti tulajdonai jelentékenyek, és határozott irodalmi értéke van. Verselése általában művészi, néha még a drámai előadásnak rovására is. A költészet kedves melege árad el az egész munkán, bizonyos naiv báj ömlik el rajta. Tulajdonképeni komikus jellemei és helyzetei nincsenek ugyan, de mosolygó vidámsága olyan, mint a derült görög ég, mely alatt történik, s ha a valóságot kereső szemünk sokszor meg is ütközik ellenmondásain, költészetének erejével mégis illuziót képes gerjeszteni. A birálók egyhangu megegyezése a száz darab arany jutalomra méltónak tartja.

A jeligés levélke felbontatván, az «Első szerelem» szerzőjéül *Somló Sándor* neve tünt ki. A szinpadon ismertebb név, mint az irodalomban, noha irodalmi téren sem most jelentkezik először. A szini iskolában tanult, és jelenleg a szegedi szintársulat jó tagja. Fiatal korában egy kötet vers jelent meg tőle; a mult évben pedig egy akadémia pályázaton «Sirius» czimü drámával vett részt, mely figyelemben részesült. Az akadémia kitüntetésében elég buzditást találhat tehetsége.

A műcsarnokban e hó 16-án nyilt meg a tavaszi kiállitás, külföldi és hazai festményekkel, melyek közül nem egy tarthat számot érdeklődésre.

Ilyen *Max* Gabriel müncheni festőtől három kép, melyeket már több kiállitáson bemutattak. Az egyik «Beteljesedett» czimen a keresztre feszitett Krisztust tünteti föl; mesteri technikával készült mű, komor felhőzetü tájjal, a fölfeszitettnek szépen festett alakjával. A másik «Judás feje», a mint egy fagalyon fennakad és feléje varjak közelednek. A harmadik minden izében átérzett kompozicziő «Ahasverus», a bolygó zsidó, a mint vándorlásában egy alvó gyermek felett mereng s annak ártatlanságát, boldogságát megirigyeli. A franczia festők érdekes csoportjával és hatásos képeivel ismertet meg Todesco párisi műárus küldeménye. Van egy Madonna a nagynevü Ingres-től is. A külföldi művek közt terjedelmére nézve legnagyobb Werner Antal berlini tanárnak «Római melegfürdő»-je. A berlini kongresszus ismert nevü festője fürdő férfi-alakokat mutat, a mint erőiket összemérik. Hazai művészeink közül *Benczur* Gyula, *Paczka* Ferencz, *Vastagh* György, *Tölgyessy* Arthur különböző hatásu arczképekkel vannak képviselve. *Aggházy* Gyula «Kenderáztatók» életképe a fiatal művész egyik legsikerültebb festménye. *Roskovics*, *Keméndy*, *Eisenhut*, *Feledi* az életképet érdekesitik. Tájképeket találunk *Ligetitől*, *Telepitől*, *Brodszkytól* és *Somogyi* Dánieltől. Az utóbbi közelébb tért haza Münchenből, hol sokáig lakott s ujpesti tájrészlete a tárlat egyik legjobb darabja. *Feszty* Árpád a dalműszinház számára készitett egyik falfestményének szinezett kartonját küldte be. A hatásos kompozicziő a fiatal művész tehetségének izmosodásáról tanuskodik. Munkácsytól is van egy szinvázlat, melyet több év előtt akkor készitett, midőn az isaszeghi csatát akarta megfesteni. A kép csak terv maradt; de érdekes vázlata arról tanuskodik, hogy Munkácsy mint tájfestő is kiváló tulajdonságokat mutatott volna be, ha képét befejezheti. A borus ég erős szinhatása ép ugy mint a terrain mély távlata elsőrendü tájfestőre vallanak.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tudományos akadémia harmadik osztálya tartott ülést e hó 17-én szaktudományi előadásokkal.

Balló Mátyás vegytani dolgozatokat terjesztett elő, melyek saját vizsgálódásainak eredményeiről szólanak. Ismertette az erdélyi Bibarczfalva melletti Borhegyből bugyogó ásványos vizet is, melyet hazánk egyik értékes kincsének mondott. Végül *Auer* Henrik tanársegédtől is mutatott be vegytani dolgozatot. *Schenzl* Guidó a *Krakatau* vulkán kitörésének a budapesti légnyomásra gyakorolt hatásáról értekezett. A meteorológiai állomásokon Európában szabályos időközökben mutatkoztak zavarok a Krakatau borzasztó kitörését követő időben. Tizenhat nagyobb állomáson tettek följegyzéseket. — Augusztus 27-től három nap alatt négy nagyobb zavargást mutattak a légsulymérők. Az első háborgás a légnyomásban aug. 27-én mutatkozott Közép-Európában, mindjárt a délutáni első órákban, keletről nyugati irányban; a második 28 án reggel 4 óra körül, de ez már nyugat-keleti irányban; a harmadik aug. 29-én hajnali órákban, ismét kelet-nyugati irányban; aug. 29-én délután még felismerhető volt egy nyugat-keleti áramlat, mely a légsulymérőt megzavarta. A légáramlat tehát két irányból jött: keletről és nyugatról. A melyik a Csöndes-tengeren átjött, a föld forgását követve, gyorsabban érkezett. A két első hullámnak a másik kettő csak visszatérő gyürüzete, mely a föld területét megfutotta. A budapesti meteorologiai intézetben is érezték e léghullámzásokat aug. 27-ikétől, sőt még 30-án is mutatkoztak háborgások a légsulymérőn. Ha abban állapodunk meg, hogy a harmadik hullám nem más, mint a visszatérő első, a következő följegyzést nyerjük. Augusztus 27-én 1 óra harmincz perczkor jelentkezett az első, aug. 29-én 2 óra husz perczkor a harmadik, tehát a különbség 36 óra ötven percz. Ez az idő az, melyre a rázkódás szorult, hogy ismét visszatérjen. Ebből 6.014 percz esik egy szekundára, vagy 977²/₁₀ bécsi láb, avagy 308·8 méter ut. Ez a nyugat felé haladó hullám.

Schenzl még bemutatta *Braun* Károly, a kalocsai csillagvizsgáló igazgatója részéről e csillagvizsgáló intézet fekvésének, geografiai hosszuságának meghatározására tett munkálatairól szóló előterjesztését. Utána *Szabó* József mutatta be *Téglás* Gábor dévai tanár «A karácsonfalvi barlang őstörténelmi leletei Hunyadmegyében» czimü értekezését. Ebben szerző nemcsak 32 eddig sehol sem emlitett uj barlanggal számol be, hanem egyuttal a barlangképződés elméletéhez és az ember őstörténetéhez is becses adalékokat szolgáltat. Nevezetesen ásatásaiból világlik ki legelőször, hogy a præhistorikus ember nem csupán a téresebb völgyben találta otthonát, hanem a távolabb eső s nehezebben megközelithető mellékvölgyek barlangképződményeit, oduit szintén hajlékul választá. Végül bemutatta és kiadásra ajánlotta *Primics* György kolozsvári egyetemi tanársegédtől «A fogarasi havasok geologiai viszonyai» czimü értekezését, mire az ülés véget ért.

A természettudományi társulat e hó 19-iki ülésén közérdekü tárgyról kezdett meg előadást *Török* Aurél egyetemi tanár: a járványos *betegségekről*.

Nevezetes jelenség, hogy a különböző járványok nem egyforma mértékben pusztitanak különböző vidékeken és különböző népek közt. Az ember természeténél a járványokat illetőleg a levegő igen fontos. Ha az ember hazájából ellenkező éghajlatu vidékre költözik, annál többet szenved, minél nagyobb a hőmérsék közt való különbség. Szembetünő példa erre nézve az Indiában élő angolok, kik nem tudnak szaporodni. A hidegnek ép ugy megvannak hatásai. Soká az a nézet uralkodott. hogy a hideg és meleg az ember szinére is befolyással van. E szerint ugy állna a dolog, hogy minél feljebb éjszakra megyünk, annál inkább szaporodik a szőkék száma és kevesbednek a barnák. Az antropologok tiz év óta kimutatták, hogy ez a felfogás helytelen. Az egyenlitőtől délfelé az emberek szine a világos barnától sötétebb, sőt fekete szinbe megy át, mig Afrika kellő közepén Livingstone négereivel, az ugynevezett «fehér» négerekkel találkozunk. Madagaszkar sziget keleti részén fekete szakalávok, nyugati részén pedig a barna hovák laknak. Itt tehát faji sajátság uralkodik. Nem kisebb befolyással van szervezetünkre a légnyomás; 20,000 kilogrammnyi sulyt hordunk magunkon, de idegeink e normális nyomást nem érzik, csak a változásokról veszünk tudomást. Ha magasabb helyekre megyünk, azonnal tapasztalni fogjuk, a mi nemcsak a légnyomás változása következtében, hanem az oxigén mennyiségének csökkenésétől is áll elő. Végül a hőmérsék hatására statisztikai adatokat hozott fel, mi különösen érvényesül a gyermekeknél. Minél nagyobb a középhőmérsék egy bizonyos nyáron, annál több gyermek pusztul el. Az érdekes előadást Török a jövő szerdán folytatja.

A szent-István társulat e hó 20-án nagy érdeklődés mellett tartotta évi közgyülését, melyen két elnököt kellett választani. A bibornok-primáson kivül, a ki elnökölt, jelen volt Samassa érsek és kilencz püspök is.

Simor bibornok a megnyitó beszédben mindenekelőtt az egy év óta elhunyt két elnökről: Mailáth Györgyről és gróf Cziráky Jánosról emlékezett meg hosszasan, kitüntetvén mindkettőnek a valláshoz és az egyházhoz való rendületlen ragaszkodását. Ezenkivül fejtegeté, hogy a kath. egyház és a közmivelődés, a kath. vallás és a hazaszeretet bensó és válhatlan kapcsolatban vannak egymással. Buzditá a hiveket, hogy ragaszkodjanak az egyházhoz és papsághoz s az «ultramontán» elnevezéstől ne riadjanak vissza. Beszédje végén Mailáth és gr. Cziráky megürült elnöki helyére gróf *Károlyi* Sándort és gróf *Apponyi* Albertet kandidálta, kik közfelkiáltással nyomban megválasztattak. Az uj elnökök helyük elfoglalása alkalmával beszédet mondottak. Gróf *Károlyi* Sándor ama szerepről beszélt, mely az egyetemes közgazdasági fejlődésben, a tőkefelhalmozódás és pauperizmus kiegyenlitésében, a szabad verseny hátrányainak szeliditésében az egyházra és vallásra vár. A szabadság és egyenlőség mellé — ugymond — szükség a testvériség, melyet a nagy forradalom jelszóul tüzött ki, de meg nem valósitott, s melyet az egyház és vallás közreműködésével kell és lehet megvalósitani. Gróf *Apponyi* Albert azt fejtegeté, mily nagy része van az egyháznak a hazafiság és nemzeti kultura előmozditásában. Beszédében kemény szavakkal itélte el az ugynevezett kulturharczot, melyet — kivált Németországban — az állami jogok érdekében vivnak a kath. egyház ellen.

Az elnöki székfoglalók után *Tárkányi* Béla alelnök jelentést tett a társulat mult évi működéséről. Ezután *Kerékgyártó* Árpád olvasta fel «A kereszténység első korszakának története Magyarországon» czimü műre hirdetett pályázat eredményét; a nyertes mű szerzője dr. Vallics György győri szemináriumi tanulmányi felügyelő, a jutalom, melyet Tárkányi Béla apátkanonok adományozott, száz arany. *Tárkányi* Béla ujabb 100 arany jutalmat tüzött ki oly műre, mely a magyar kath. egyház történetét adja elő Szent László király korától az Árpád-ház kihaltáig. A számvizsgáló bizottság jelentése szerint, tavaly a bevétel 92,591 frt 19 kr volt, a kiadás 90,731 frt.

Gróf Károlyi Sándor inditványára elhatározták, hogy a pápához hódolati feliratot intéznek. Megválasztották ujra alelnökül Tárkányit és kiegészitették a választmányt.

MI UJSÁG?

* **A «Vasárnapi Ujság» azon t. olvasóit**, kiknek előfizetése márczius végével lejár, az előfizetés mielőbbi megujitására kérjük föl, nehogy a lap küldésében fennakadás vagy zavar álljon be. Mai számunkhoz postai utalvány is van mellékelve, az előfizetés könnyebb teljesitése végett.

Az ötvösmű-kiállitás alkalmából Trefort miniszter értekezletet fog összehivni, mely azon tanácskozik: mint lehetne iparosaink érdekében e kiállitást oly hasznossá tenni, hogy az eredmény már a jövő évi országos tárlaton is látható legyen. *Pulszky* Károly titkár pedig a kiállitás eddigi eredményéről tesz jelentést s egyszersmind egy nagy diszmunka kiadása tervét terjeszti elő, mivel ily munka legmaradandóbb emlékét képezheti a kiállitásnak.

A kiállitás anyagilag is jól jövedelmez. Az első harmincz nap alatt belépti dijakból 13,399 forintot vettek be. A kiállitás még két hónapig állván nyitva, tetemes tiszta haszonra is van kilátás, minthogy a

A királynő, kit Maraünek hivnak, huszonöt éves, fiatal menyecske, magas, derék, hosszukás, tojásdad arczczal, epedő nagy szemekkel, egyenes orral, mely kissé erős orrlyukakban végződik, szép metszésü ajkakkal s dús fekete hajzattal, melyet két hosszu fonatban hord.

Egyébként egy ausztráliai angol gyarmatosnak, Salmonnak a leánya. Papara tartomány királynőjétől, Arutaimai Vahinétől. Sidneyben nevelkedett, hol gondos oktatásban részesült. Több nyelvet beszél folyékonyan, és kitünő zenész. Tizennégy éves korában eljegyezték Arüané herczegnek, Pomare királynő fiának, kivel egy év mulva össze is kelt. De e házasság nem volt boldog. Elváltak tehát egyidőre, majd ujra közeledtek egy pillanatra, a mikor a herczeg V-ik Pomare név alatt trónra jutott. De nemsokára ismét szétmentek s ez idő szerint, bár a királynő meg-megjelen a hivatalos ünnepélyeken, visszavonultan él Papeeti-ben, a királyi palota mellett.

Maraü királynő Párisban a Lille és az Albion hôtel vendége. Gyakran jár ki, meglátogatja az emlékeket, szinházba megy, a kamarába, a miniszterekhez, szóval mindenüvé és több látogatást kell fogadnia, mint szeretné. «Ha kénytelen leszek ennyit fogadni, — szólott a napokban egy hirlapiróhoz, — nem leszek képes szórakozni.»

Páris után Németország lesz utazása czélpontja, hol egy ott lakó nővérét látogatja meg, azután Angliába rándul nagynénje látogatására, majd vissza fog térni az Oczeán szigeteire, hogy ott ujra folytassa megszokott életmódját, szalon-csevegéseit, nővérei és barátnői körében ülve, esti sétáit a Fautana festői völgyében.

MARAÜ, TAITI-I KIRÁLYNÉ.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A tud. akadémia kiadásában becses művek jelentek meg a történelem és nyelvtudomány köréből. Ezek a következők:

«*A rézkor Magyarországban*», irta *Pulszky* Ferencz, kiadja a m. tud. akadémia archeologiai bizottsága. A diszes, negyedrétü, 79 oldalra terjedő munkában Pulszky Ferencz azon vörösréz-tárgyakról, melyek hazánkban az ősrégészeti leletek egyik sajátságát képezik, nyujt alapos és élénk tájékoztatást. Széleskörü ismereteinek jeles bizonysága e munka, mely vitás kérdést is tárgyal, mert a rézkorszakra vonatkozólag ellentétes nézetek uralkodnak. A történelem előtti czivilizáczió emlékeit kutató régészek szerint a kőkori és bronzkori kultura közt volt olyan átmeneti idő, midőn rezet használtak a fegyver, szerszám és ékszer anyagául. E rézkort Észak-Amerikára és Indiára nézve nagyszámu emlékkel konstatálták, Európára nézve azonban még mindig sokan tagadják a rézkorszak lételét s a talált rézeszközök eredetét más okokra vezetik vissza. Magyarországon a rézkorszakot először a hatvanas években említette Römer Flóris. Azóta a leletek szaporodtak s ámbár eddigelé sem fedeztek fel nálunk rézkori telepet vagy rézkori temetőt, mégis meg lehet határozni a rézkori tárgyak elterjedésének területét. Pulszky műve huszonötnél több lelhelyet sorol fel. A nemzeti muzeumban 220 réztárgy van. A munka azután igen behatóan ismerteti a fontosabb leleteket. A szegedi leleten kezdi, melyet Szeged város rekonstrukcziója alkalmával ástak ki. A nagy érdekü munka, melyhez az egyes tárgyak rajzai vannak csatolva, az érdemes tudósnak jubiláris műve. Ötven évvel ezelőtt, 1834. április 21-én történt, hogy a római régészeti intézet, melynek a Magyarországban talált régiségek rajzait megküldötte, tagjául választotta. E választás félszázados évfordulója alkalmából teszi közzé a rézkort tárgyazó jelen művét.

«*Levelek és okiratok I. Rákóczi György keleti összeköttetései történetéhez*», szerkeszti *Szilágyi* Sándor. A jelen kötet tartalmát majdnem kizárólag magyar diplomaták követjelentései teszik, melyek többnyire a gyulafehérvári káptalan irományaival kerültek az országos levéltárba. A történetbuvárok és történetirók gazdag adatkincset találnak e több mint kilenczszáz lapra terjedő kötetben s használhatóságát fokozza a jól szerkesztett tárgymutató, melynek készitésében Barabás Samu segédkezett. Szintén Szilágyi Sándor nagy munkássága és szakavatottsága szerkeszt egy másik nagy történelmi tárt, az «*Erdélyi országgyülési emlékek*»-et, melyből ezuttal a kilenczedik kötet hagyta el a sajtót az 1629—1637. évekre vonatkozó s Bethlen Gábor halálától I. Rákóczi György fejedelemségének megszilárdulásáig terjedő időszak okirataival, melyek eddig nem voltak kiadva. Szépen irott fejezetek szolgálnak a kutfői közlemények korának és viszonyainak festésére. Zólyomi Dávid hires pörének eddigi homályos adatai is egészen tisztán ismeretesekké válnak az itt publikált adatokból. Ára a 603 oldalt elfoglaló kötetnek 3 frt.

«*Finn-magyar szótár*», irta dr. *Szinnyey* József. A finn nyelv iránt érdeklődők számára nagy hiányt pótló terjedelmes mű ez, mert Szinnyey oly szótárt ád benne, melynek segélyével a finn népköltészet, valamint az egész modern finn irodalom összes termékei olvashatók. A legkitünőbb finn forrásokat használta s anyagát czélszerü rendszer szerint dolgozta fel.

«*A magyar kötőszók*» czimü nyelvtudományi nagy munkából, melyet *Simonyi* Zsigmond irt, a harmadik kötet került ki sajtó alól. Ez az alárendelt kötőszók második feléről, a határozó mondatok kötőszavairól szól s 256 lapra terjed.

Budenz-Album, a jeles tudós 25 éves nyelvészeti működése emlékére kiadták tanitványai. Diszes nagy kötet, 321 oldalon, elől Budenz fénynyomatu arczképével. Budenz tanitványai, kik ez emlékkönyvet nyelvtudományi dolgozatokból összeállitották, ma már szintén névvel biró tanárok, irók, kiknek működésében érdemesen tükröződik vissza Budenz hatása és befolyása.

A gazdag tartalmu kötetben legismertebb finnistáink képviselvék terjedelmes dolgozatokkal és egy pár finn költemény magyar forditásával. Legtöbbet irt a kötetbe derék fiatal tudósunk, dr. Szinnyey József; tőle öt kisebb-nagyobb értekezés van a kötetben, mely még Simonyi Zsigmondtól, Vikár Bélától, Négyessy Lászlótól, Balassa Józseftől, Halász Ignáctól, Kőrösi Sándortól, Volf Györgytől, Hahn Adolftól, Tömlő Gyulától, Kardos Alberttől, Kasztner Gézától, Könnye Nándortól, Kunoss Ignácztól és Munkácsi Bernáttól hoz nagyobbára igen terjedelmes szakközleményeket. A könyvet Budenz életrajza és működésének jellemzése nyitja meg és e működés eredményének felsorolása zárja be. A munka Knoll Károly akadémiai könyvkereskedésében rendelhető meg. Tiszta jövedelmét a Reguly-alap javára forditják.

Ruth, regény, irta *Beniczkyné Bajza Lenke*. A regény hősnője Ruth, egy apátlanul született s emberi társaságtól és mivelődéstől távol, szilajan növekedett vad czigány leány, kit egy dúsgazdag, már koros, életunt s embergyülölő gróf szed föl az utszélről, hol anyja, a vén czigánynő éhen halt, a vad leány pedig kétségbeesetten ostromolta s döngette az utszéli Mária-képet. E vad leánynak fokozatos átalakulása, értelmi s szellemi világának fölébredése, majd küzdelmei társadalmi helyzetével s szive szenvedélyes érzelmeivel, végre boldoggá léte: ime Beniczkyné regényének tárgya.

A szerző e legujabb művében a jellemfejlesztésre fekteti a fősulyt; azért a cselekvény egyszerü nyomon járó, sehol sem szakitják kitérések félbe, Ruth csaknem folyvást előttünk van s a szinen csak azok változnak jelenetenként, kikkel ő különböző összeköttetésbe lép. Mogorva, embergyülölő nevelő-apja, az öreg Deésy gróf, ki előbb csak szórakoztatóul, majd játékszerül tekinti, végre ellent nem állhatva fejlő bájainak s csillogó szellemének, irigységből, hogy más kezére ne jusson: nejévé teszi. Egész más a deli és fiatal herczeg Hárskuty Fülöp, ki — a két család szomszédos erdőiben — mint amazont pillantja meg a gyönyörü leányt, szerelemre gyulad iránta, szerelmet ébreszt benne maga iránt is, de az öreg Deésy azon hazug kijelentésére, hogy a leány neki kedvese — elfordul tőle, bár szivében azután is emésztő szenvedélyt hordoz utána, követi a nagyvilágban mindenütt; igyekszik, mint már akkor gróf Deésynét, megengesztelni, de hasztalan, mert a sértett nő hű marad férjéhez, a kihez pedig gyülölettel ment nőül s a kit folyvást gyülöl. A fiatal Hárskuty herczeg mellé két mellékalak sorakozik, atyja: az öreg herczeg, a ki kezdetben ellenzi fia rosszul alkalmazott szenvedélyét, később segitségére van neki a kibonyolitásban; és unokahuga: Izidóra grófnő, kivel egymásnak voltak szánva, ki őt szerette is, de ő visszautasitotta. Izidóra egy olasz grófhoz ment nőül, engesztelhetlen boszut viselve szivében a herczeg s még inkább annak szerelme tárgya: Ruth ellen. Elhireszteli, hogy Ruth tán nem is neje az öreg grófnak — s mikor ez meghal s végrendeletében azon föltétel alatt hagyja Ruthra vagyonát, ha egyik grófi rokonához megy nőül (csakhogy a Fülöp herczegé ne lehessen) — a mit Ruth, ki Fülöpöt szereti, visszautasit: akkor Izidóra, hogy Fülöp s Ruth még se lehessenek egymáséi, hamis tanukkal azt hireszteli, hogy Ruth az öreg herczeg természetes gyermeke s igy Fülöp testvére. Ruth elhiszi s szökni akar — elbujdosni; szerencsére az öreg herczeg jókor megtudja az alávaló ármányt s hazugságnak nyilvánitva azt: Fülöp és Ruth egymáséi lesznek, — bizonyitva, hogy az igaz szerelem győz minden akadályon s hogy a sziveket nem rang, vagyon, állás választhatja el s kötheti össze, hanem a miveltség egyenetlen vagy egyenlő foka s a hajlamok összhangzó vagy ellenkező volta. Beniczkyné Bajza Lenke minden regényében valamely erkölcsi, vagy társadalmi tétel bizonyitását tüzi maga elé s azt következetesen igyekszik megoldani; ugy ebben is. Iránya mindig nemes. Elbeszélése egyszerü, folyamatos. Ruth annyiban is haladást jelez előbbi műveihez képest, hogy kevésbbé érzelgős, kevésbbé áradozó s cselekvénye összefoglaltabb és nyomon járóbb. E regény először a «Pesti Napló» tárczájában jelent meg s most az Athenaeum 14 ives csinos kötetben adta ki. Ára 1 frt.

Csiky Gergely szinműveiből az Athenæum kiadásában a hetedik kötet jelent meg, mely «*Bozóti Mártha*» három felvonásos szinművet adja közre. Ára 70 kr.

Az élet öröme, regény, irta Zola Emil, forditotta Tarnay Pál, kiadta az Athenæum-társulat. A sok árny- és fényoldallal biró franczia iró egyik ujabb és érdekesen folyó regénye, melyet egyszerre két magyar napilap is közölt tárczájában. A vaskos kötet ára 1 frt 60 krajczár.

«**Biharország**», utirajzok, irta K. Nagy Sándor, megjelent Nagy-Váradon. Az ország egyik kiváló megyéjét, melyet nagy terjedelménél fogva méltán neveznek Biharországnak, ismerteti e könyv, oly modorban, hogy az utazók kalauzul használhassák. Érdekes megye is, mind változatos vidékénél (róna, hegyek, erdők, bányák, vizek, romok), mind pedig lakosságánál és történeti multjánál fogva.

Huszonöt fejezetre oszlik a könyv, melyekből nemcsak sok érdekes tájékozást lehet meriteni, hanem eleven tollal is van irva, s előadása megkedveltetheti tárgyát, és leirásban is élvezhetővé teszi a megye megismerését. Minden egyes vidékről, természeti sajátságairól, műemlékeiről, iparáról, népéről, mondáiról, történetéről kerek képet nyujt, s a kép igen változatos, például egész más a Sárrétről rajzolt mint a Vaskoh környékéről, hol vidék, foglalkozás és nép annyira különböző. Az Érmellék, a Rézalja, a Körös és Jád völgye, a barlangok, Szalonta tája, a fürdők, az ipartelepek (bányák, huták, fatelepek), omladékok, stb. egy-egy érdekes fejezetei a könyvnek, mely fölhivja a figyelmet minden jelentősre, s ekkép a jó kalauz kötelességét teljesiti. Ára 1 frt, s Kilián Frigyes budapesti könyvkereskedése utján rendelhető meg.

Szaklapok. «*Herkules*» czimen hetilap indul meg, mely a testgyakorlat minden ágát felkarolja s kiváló gondot fordit a nők testgyakorlataira is. Szerkeszteni fogják Porzsolt Kálmán és Porzsolt Jenő, s kiadja Aigner Lajos, a kihez (váczi-utcza 1. sz.) küldendők az előfizetések. Egy negyedre 2 forint. — «*Hivatalos rendőri közlönyt*» ád ki a belügyminiszterium április első napjától, naponként délután; tartalmát teszik a körözések és egyéb rendőri természetü közlemények; továbbá időnként a felmerülő szükséghez képest arczképeket is ad a körözések sikerének előmozditása czéljából. A lap tartására a törvénykezési, közigazgatási, csendőri és rendőri hatóságokon kivül köteleztetnek mindazon községek, melyekben körjegyzőség vagy jegyzőség van. A mindennap meg-

Az ó-budai ásatások tovább folytatására a főváros Torma Károlyt kérte föl ismét. Az ásatásokra nézve feladatul tüzetett ki a római vizvezetéki pillérek folytatólagos keresése, különösen kutatandó a vizvezeték utolsó oszlopa és a minoriták klastromának maradványa, mert ez nyomra vezet Fehéregyháza fekvésére nézve, hol Árpád sirja van. A római ásatásokat illetőleg a Papföldön feladat a kloaka végének és a hidfő feltárásának nyomozása, továbbá a fürdőkön túl a lakonikumnak keresése, mellékesen kutatandó a kasztrum és a négy bástya. A fővárosban és környékén levő történeti becsü helyek emlékkövek általi megjelölése ügyében felkéretik a tud. akadémia, a régészeti társaság és történelmi társaság is. hogy az ő kérdésekkel foglalkozó vegyes bizottságba tagokat küldjenek.

* **A beszéd lerajzolása.** Dr. Allen Harrison filadelfiai tanár oly tudományos eszközt készitett, melynek segitségével az izmok s torok mozgását a beszédnél, praeparált hengerre képes lerajzolni. E készüléket Palate-Myographnak nevezte el. Egy más, kymographion nevü készülék hengerét oly anyaggal veszi körül, mely irótábla gyanánt szolgál s a készülék hengere óraszerkezet segitségével forog. A kymographiont már régebben is használták egyes szervek működésének följegyzésére. Egy sajátságos szerkezetü toll segitségével a beszélő izmairól s torkáról a mozgás a hengerre rajzoltatik. Allen tanár a torok s gége vizsgálatánál e készüléknek nagy jövőt jósol.

* **Hüvelykujj-lenyomatokat** használ a khinai rendőrség, hogy a bünösöket később megismerje. A hüvelyk alsó lágy része ugyanis csaknem minden embernél egészen más s ha figyelemmel megnézzük, igen érdekes vonalokból áll. Ebből lenyomatot készíteni igen könnyü, a fényképezésnél is egyszerübb dolog, s ha talán nem is oly jó, mint a fényképezés, a khinai rendőrség eddig megelégedett vele.

* **Dél-Ausztráliában** a jelen évben kiválóan nagy forróság volt. Port-Auguste környékén a vad madarak egy pár nap seregestől repdestek a gazdák házai körül, hogy vizet kaphassanak s egy kis leányt, ki naponkint friss vizet adott nekik, a szarkák és pacsirták ugy kisérgettek, mintha szelid házi állatok lettek volna. Némely madár alig hogy ivott, a kimerültség miatt lebukott s kimult.

* **Emberek kiállitását,** legyenek ezek törpék, óriások vagy bármily más tekintetben különösek, Massachusets államban törvény által tiltották el. A törvény ellen véteni akarók ezer forint birságra vagy hat havi fogságra büntettetnek. Valószinü, hogy e humanisztikus törvényt másutt is utánozni fogják.

* **A nőkről** a herczegovinaiak a következő jellemző és élczes példabeszédszerü leirást adják: «Mi a nő? A töröknél fogoly, az albánoknál rabszolga, a szerbeknél szolgáló, a bolgároknál házastárs, a zsidóknál üzlettárs, a görögöknél fejedelemnő». Ez ügyes osztályozás daczára a herczegovinaiaknál sincs jobb dolga a nőknek, mint a szerbeknél; mint leányt ünneplik, szépségét meg is éneklik, de ha férjhez megy, dolgoznia kell, mint egy teherhordó állatnak s engedelmeskedni, mint alázatos szolgálónak.

* **Dinamit-ágyukat** készitettek ujabban s állitottak fel Hamilton-erődben New-York mellett. Az ágyu 40 láb hosszu s 4 hüvelyk átmérőjü érczcső, melyből süritett levegő segitségével 100 font dinamitot 1—1½ kilométer távolságra meglehetős pontossággal lehet dobni s a mellett oly könnyü, hogy egy 50—60 lábnyi hajóbárkán kettőt is el lehet belőle vinni. Az eddigi kisérletek tanusitják, hogy e rettenetes találmány várak ostrománál vagy hajóhadi összeütközéseknél páratlan romboló erővel bir s ha a robbanó szereket ily módon már tovább lökni is lehet, a háboruk nagyon pusztitókká válnak.

* **Fogságbüntetésre** itéltek Georgiában, az Egyesült-államokban, egy fiatal udvarlót, tisztán csak azért, mivel két óra alatt három fiatal leánynak vallott szerelmet.

A «Jogtudományi Közlöny» május 23-iki (21-ik) száma a következő tartalommal jelent meg:

Az uj orosz büntető-törvényjavaslat. Dr. *Wlassics Gyula* kir. alügyésztől. — Törvénykezési szemle: A budapesti kir. itélő tábla polgári szakosztályának 4-ik számu teljes tanács-ülési határozata. Ország

HALÁLOZÁSOK.

Lipót kóburg-góthai herczeg meghalt Bécsben e hó 20-án 60 éves korában, hosszas betegeskedés után. Fivére volt az 1881. jul. 26-án elhunyt Ágost herczegnek s a még élő Ferdinánd herczegnek, a ki, mint az elhunyt II. Mária portugál királynő férje, Portugália királya czimét viseli. A három herczeg atyja Koburg György Ágost herczeg császári lovas tábornok volt, ki Koháry Ferencz József magyar herczeg egyetlen leányát, a Koháry család utolsó tagját nőül vevén, örökölte a Kohárvak összes javait s egyszersmind nevéhez füzte a Koháry nevet. Az elhunyt Lipót herczeg nagybátyja volt Klotild főherczegnőnek, József főherczeg nejének és Fülöp Koburg góthai herczegnek, ki a trónörökösné testvérnénjét birja nőül. Lipót herczeg az osztrák hadseregben vezérőrnagyi rangot viselt. de már évek hosszu sora óta szolgálaton kivül állott. Bécsben mint lelkes zenebarát volt ismeretes; neje is egy bécsi zenetanár, Geiger Józsefnek a leánya, ki aztán Rüttenstein bárónő czimet nyert. A herczeg halála a legtöbb európai udvart gyászba boritja, mert alig van uralkodó család, a melylyel többé-kevésbbé közel rokonságban ne állott volna.

Kosztolányi Mór, a szabadságharcz honvédezredese, meghalt nemes-kosztoláni birtokán, 76 éves korában. Az egész környéket mélyen meghatotta a vidám és közbecsülésben élt öreg ur halála, ki az aggkor szeretetreméltó tulajdonait egyesitette magában. A korneuburgi katonai intézetből 1824-ben került ki mint hadapród s a 33. gyalogezredben 1848-ig őrnagyságra vitte. A szabadságharcz kezdetén átlépett a nemzeti hadseregbe s mint őrnagyot a dunántuli nemzetőrség vezérévé nevezték ki. Itt Jellacsics seregével s az osztrák csapatokkal kemény harczokat vivott. 1848 okt. 30-án, a Magyarfalu melletti csatában együtt harczolt két testvérével, Károlylyal, ki később miniszteri tanácsos volt és Péterrel, ki e csatában sebet kapott s Pozsonyban meg is halt. Kosztolányi Mór, a kit a vezéri és vitézségi érdemrenddel tüntettek ki, később Komáromba vonult s ő volt az egyetlen, ki a kapitulácziót nem irta alá. Ezután birtokára vonult vissza s nyilvánosan többé nem szerepelt, s most halálhire idézi emlékezetbe hazafias tetteit.

Elhunytak még a közelebbi napok alatt: Fényes Károly, Arad város egyik kiváló polgára, kinek nagy befolyása volt a városi ügyekre, és különösen az iskola ügyének előmozditása körül szerzett maradandó érdemeket, 64 éves korában. — Kochanovszky Mór, földbirtokos, Nyitramegye egykori főbirája. 71 éves korában, Csejthén. — Kristianovics Ignácz, czimzetes püspök, Zágrábban. — Rádnai Gyula, fővárosi elemi tanító, 33 éves korában; szintén Budapesten Goldstein Ede, tekintélyes nagykereskedő, Wahrmann Mór volt képviselő sógora, 56 éves korában. — Dr. Dohmann Károly, fiatal orvos, Nyitrán, 25 éves korában. — Nikell Aurél, volt szolgabiró, kiről pár hét előtt öngyilkossági hir terjedt el, Mező-Kövesden. — Hruscka János, épitész, 31 éves korában, Aradon. — Gabányi Sándor, magánzó, 64 éves korában, Bécsben. — Neuvirth Gyula, negyedéves róm. kath. hittanhallgató, 21 éves korában, Temesvártt. — Hegedüs István, derék zenész, 64 éves korában, Pásztón. — Császár Pál Loránt, Császár Ferenczne, a földhitelintézet és irók segélyegylete buzgó tisztviselőjének kis fia, Budapesten.

Kornis Anna grófnő, Mária Valéria főherczegnő udvarhölgye, Budapesten. — Szabó Lajosné szül. Baranyi Julia, a budapesti gyakorló polgári iskola tanárjának neje, házassága nyolczadik havában, Rimaszombaton. — Özv. Tóth Istvánné szül. Bonyhay Erzsébet, 76 éves korában, Debreczenben; ugyanott Papp Lászlóné szül. Kovács Zsuzsánna, 25 éves korában. — Horváth Rózsa, Horváth Antal ref. tanitó leánya, hosszas szenvedés után, Czeczén. — Özv. Dekker Kálmánné szül. Schuch Juliánna, 61 éves korában, Aradon. — Özv. Fink Erzsébet, Fenyő Sándornak, az «Egyetértés» dolgozótársának nagyanyja, 80 éves korában, Budapesten. — Özv. Lengyel Lajosné szül. Csobánczy Erzsébet, 22 éves korában, Nagy-Váradon. — Szánthó Albertné szül. Gilhárt Rózsa, 64 éves korában, Békésen. — Id. Demeter Imréné szül. György Karolina, a gyergyóremetei tanitó neje, 29 éves korában.

SZERKESZTŐI MONDANIVALÓ.

A kohónál. Nagyon realisztikus, prózai — ugy az alapeszme, mint a kidolgozás. A másik (a Kertészleány) érzelgős-humoros akarna lenni, de egyik oldala sem sikerült.

Lenauból. A buskomor költő sötét fantáziájára ugyan senki rá nem ismerne e bágyadt, halvány forditásokban!

Pál ur. Genre-kép? Hát hiszen az, de egy csöpp elmésség sincs benne; akár prózában volna elmondva, jó erkölcsi tanuságnak!

Anyám névnapjára. Rettenetes hosszu s alig van benne jámbor áradozásnál egyéb. Ha anyjának elküldi, az könnyes szemekkel fogja olvashatni a jó fiu ömledezéseit; de a nagy közönség más szemmel néz.

Virágos berekbe. Két végső strófája, különösen az utolsó, elég csinos, elég meleg; de nagyon hoszszan készülődik neki, nagyon messziről kezdi. A strófaszerkezetnek hibája az ötödik félsor, melyre nincs rim, s a hatodik sortól a kilenczedikben nagyon is messze eső rim. Különben a tehetség nyomai meglátszanak az egész költeményen.

Nem közölhetők. Az első vallomás. Pásztorórn. Az első csokor. Ruhámhoz (Beranger). Az angyal és a gyermek (Reboul). — Simontornya romjain. Egy özvegyhez. Béla király. Dunánál.

SAKKJATEK.

1275. sz. feladvány. Schwede K.-tól.

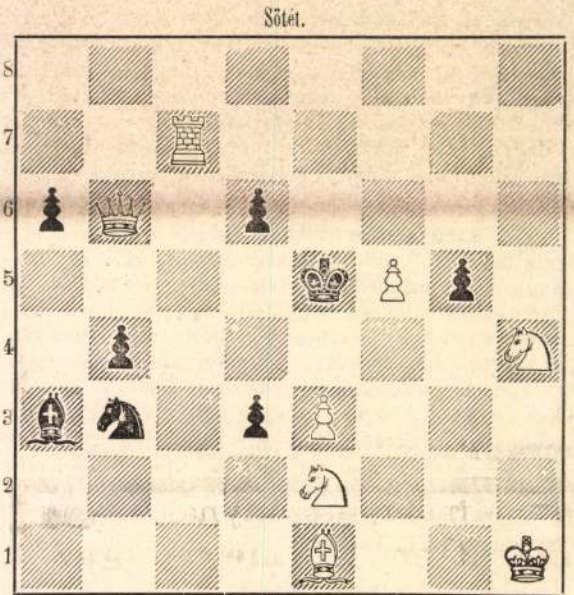

Világos indul s a harmadik lépésre mattot mond.

Az 1270. sz. feladvány megfejtése.

Ehrenstein M.-től.

Megfejtés.

Világos.	Sötét.
1. Vd1—d8	Ke5—e4 (a)
2 Bf2—e2	Ke4—f4:
3. Vd8—c7: matt.	

a.

1. --- --- --- --- ---	F7—e6:
2. Vd8—f6 †	Ke5—f6:
3. Hf4—g6 matt.	

Helyesen fejtették meg: *Budapesten:* K. J. és F. H., Andorfi S. és Kovács J., *Debreczenben:* Zagyva Imre. *Szatmárott:* Vass János. Az Erkel-sakktársaság nevében: E. K. *A pesti sakk-kör.*

HETI NAPTÁR. Május hó.

Nap		Katholikus és protestans		Görög-Orosz	Izraelita
25	V	**E 6** Orb. p. vt.	**E 6 Exaudi** Orb.	**13 G 5** Glicz. vt.	**1 S. R**
26	H	Nerei Fülöp	Albert, Béda	14 Izidor vt.	2
27	K	János p. vt.	Luczián	15 Pakómius v.	3 Sámson
28	S	Vilmos, Th. vt.	Vilmos	16 Tivadar	4
29	C	Maxim., Izs. h.	Kuno, Maximus	**17 Áldozó csüt.**	5 Sámuel
30	P	Nánd., B. p. v. †	Ede, Bódog vt.	18 Theodóz	**6 S. 1. n.**
31	S	Petronella sz †	Petra, György.	19 Patriczius	**7 S. 2. n.**

Holdváltozásai: ☾ Első negyed 31-én 6 óra 13 pk. este.

Tartalom.

Szöveg: Midhát pasa. — Flóra. Költemény. *Palágyi Lajostól.* — Kemény Judit. Történelmi beszély. Irta *P. Szathmáry Károly.* — Az inkubátorok, vagy a dajkáló gép. — Ünnepélyek Pompéji romjai között. — Uti jegyzetek a szomszéd keletről. Szmirna és vidéke. Irta *De Gerando Attila.* — A jégképződés szeszélyei. — Egyveleg. — A trónörökös-pár az ötvösműkiállitáson. *Vajda Jánostól.* — Egy kikötő város Romániában. *Feriztől.* — Zebehr pasa és a máhdi. — Irodalom és művészet. — Közintézetek és egyletek. — Mi ujság? — Halálozások. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár.

Képek: Midhát pasa. — Ünnepélyek Pompeji romjai közt. Jelenetek az ó-kori római életből. 1. Temetés sirató asszonyokkal. 2. Nászmenet. 3. Gladiator-verseny. 4. Isis szobrának körülhordozása. — Inkubátorok (dajkáló gépek) a párisi szülészeti kórházban. — Dajkáló gép Hearsontól Londonban (2 kép). — Jégboritott hajótörött a «Columbus» hajón. A jéggel bevont «Himalaya» hajó, Halifaxban fölvett fénykép után. Jégszemek az 1874. jun. 21-ki lyoni jégverésből, természetes nagyságban. Jéggel bevont fa-ág, ⅓ nagyságban. — A máhdi. — Zebehr pasa.

Felelős szerkesztő: Nagy Miklós.
(L. Egyetem-tér 6. szám.)

Tiszta selyemkelmék, 75 kr. méterenkint, valamint à 1 frt 5 kr. és 1 frt 30 kr. egész 5 frt 90 kr.-ig (szines, csikos és koczkás alappal) szállit egyes öltönyökre, valamint egész végben, vámmentesen a házba **Henneberg G.** (kir. udvari szállitó) selyemgyári raktára, Zürichben. Mintáit póstafordultával. Levéldij a Svájczba 10 kr.

saságot, kifejezvén abbeli óhaját, hogy e kirándulás alkalmával adassék meg az első impulzus egy állandó szinház létesitésére. Munkácsról M.-Szigetre megy a kiránduló társaság, onnét Szatmáron és Debreczenen keresztül vissza. A kirándulás 10—12 napra van tervezve. A kirándulás részvételi dija 18 frt. Előjegyzéseket elfogad és részletes fölvilágositásokat ád: Dolinay Gyula, az irói és művészi körben.

A mérnök- és épitész-egylet pályakérdései. A mérnök- és épitész-egylet mű- és középitési szakosztályának legutóbbi ülésén az egyesületi nagy pályakérdés tárgyát vitatták meg. Több tervet penditettek meg, nevezetesen egy 1500 lélekre számitott róm. kath. templom tervezetét; továbbá a sugárut városligeti torkolatának rendezését; hasonló természetü az «ujépület» kaszárnya telkének rendezése és beépitése az állandó országház épitése alkalmából, végül egy állandó czirkusz tervezése. E kérdések beható tárgyalása után a szakosztályok egyhangulag elhatározták, hogy az uj pályakérdésül a sugárut városligeti torkolatának rendezését ajánlják a választmánynak.

A szepesi szeretetház. Iglóról a tervezett szeretetház bizottsága ujra kéri azokat, kik gyüjtőivet kaptak, és mindeddig vissza nem származtatták, hogy azokat mielébb beküldeni sziveskedjenek. Az a körülmény, hogy felette sok gyüjtőiv még künn van, késztette a bizottságot a «Szepesi szeretetház-egyesület»-nek pünkösd táján tervezett alakuló közgyülését elnapolni. Eddig a szeretetházra a következő adományok folytak be: négy alapitó tag után 4000 frt, százhetvenhárom pártoló tag után 6770 forint, négyszázötvenhét rendes tag után 2840 frt, a megyei hatóság gyüjtése 2006 frt, egyéb adományokból 1817 frt; összesen 17,441 frt.

MI UJSÁG?

A király Budapesten. Ő felsége e hó 28-ikáig vagy 30-ikáig marad Budapesten. Itteni időzését ő felsége arra használta föl, hogy megtekintse a főváros ama nevezetesb intézeteit és épületeit, melyek az utóbbi évek alatt emelkedtek. Igy igen részletesen megnézte a dunaparti gabonaraktárakat, az elevatort, a ferenczvárosi teher-pályaudvart, az operaszinházat, a központi indóházat, s megvizsgálta a budai királyi palota megnagyobbitására készült terveket. Közben ő felsége miniszteréket fogadott, átalános kihallgatást adott, s több izben szemlét tartott a katonaság gyakorlatai fölött. Meglátogatta az «ujépület» kaszárnyában levő kadet-iskolát is. Meg fogja nézni a Ludoviceumot és műegyetemet szintén. Az operaszinházban tett látogatásakor ő felsége kérdezősködött a szinház megnyitásának idejéről is. A jelen volt Tisza miniszterelnök a megnyitás napját ő felsége akaratától tette függővé, megjegyezve, hogy a szinház épen akkorára készül el, mikor ő felsége az országgyülés megnyitására Budapestre jön. «Ez épen jól összevág» — jegyzé meg az uralkodó. Az operaszinház megnyitása e szerint szeptember utolsó napjainak valamelyikén lesz. E hó 22-én *Huszár* Adolf szobrászunkat érte a kitüntetés, hogy a király meglátogatta műtermét. Ő felsége figyelemmel tekintett meg mindent s a művész alkotásairól nagy elismeréssel nyilatkozott. Különösen meglepte Deák Ferencz hatalmas szobrának mintázata, mely előtt közel tiz perczig időzött. Megnézte a terveket, s a mester megmagyarázta a szobor egyes részeit. Ő felsége távozása előtt meleg szavakban fejezte ki elismerését Huszár Adolf iránt.

József főherczeg családjának legifjabb sarjadékát, az uralkodó-család szokása szerint, a Jordán folyóból meritett vizzel keresztelték. Érdekes följegyezni, hogy a szertartásnál a szokásos kérdések és feleletek magyar nyelven történtek. *Pauer* püspök kérdésére a keresztanyát helyettesitő *Mária* főherczegnő, a főherczeg bájos leánya, magyarul válaszolt. A fiatal *József* és *László* főherczeg megkeresztelendő nővérük mellett nagy komolysággal állván, az egyik a nagy gyertyát, a másik pedig az ártatlanság jelvényét, a fehér gyolcsocskát tartotta kezében s átszolgáltatta a püspöknek. A szertartás után a püspök Mária főherczegnőhöz fordulván, arra kérte fel, tolmácsolná buzgó kivánságait fenséges anyja, *Klotild* főherczegnő előtt. A meghatottság jelei voltak *József* főherczeg arczán észrevehetők, midőn Székesfehérvárnak főpapja az éghez emelvén szemeit, a mindenhatót kérte, hogy a most megkeresztelt kis Klotild főherczegnőt fönséges szülőinek örömére és az uralkodóház diszére a legjobb egészségben számos éven át éltesse. József főherczeg Czobor Gyula magyar hittanárt, ki a keresztelői szertartásnál segédkezett, szép emlékkel lepte meg. Kék selyemmel bélelt tokban ezüst irószerekkel, toll, papirvágó, olló, tinta- és porzótartóval.

Az ötvösmű-kiállitás junius 2-ikáig lesz nyitva, tehát tovább, mint egyelőre tervezték; de a folytonos érdeklődés hozza magával, hogy a kiállitást tovább tartsák nyitva. A berekesztés pünkösd második napján este 7 órakor lesz. A látogatás tömeges még mindig. Az utolsó vasárnap is négyezernél többen nézték a kiállitást. A külföldiek közül megemlitendő: *Voss* tanár, a berlini muzeum őre, *Riedl* tanár, a braunschweigi muzeum igazgatója, *Kisa*, a brünni muzeum segédőre és dr. *Schneider*, a bécsi muzeum őrsegéde. Jövő hó 3-ikától 5-ikéig az egyházi tárgyakat fogják csomagolni és elküldeni, 6-ikától 10-ikéig következik a többi tárgyak átadása, illetőleg személyes átvétele, és pedig ugy, hogy az illetők előre bejelentik, hogy mikor jelennek meg. A kiállitásnak az utóbbi napokban is voltak előkelő látogatói. *Koburg* herczeg és neje *Lujza* herczegnő minden előleges hiradás nélkül jelentek meg a kiállitáson. E hó 20-án gróf *Kálnoky* külügyminiszter és gróf *Bylandt-Rheidt* hadügyminiszter nézték meg; másnap *Albrecht* és *József* főherczegek, kik ötnegyedórát időztek a tárlaton s Pulszky Károly kalauzolta őket. *Simor* bibornok-primás szintén megtekinté a kiállitást most már másodizben, s a kiállitásból bement Ligeti Antal műtermébe is, hol a kitünő tájfestő most épen a primás számára fest egy nagy képet, mely Esztergomot tünteti föl a dunai oldalról, a bazilikával együtt. A primás megrendelt egy 500 frtos diszpéldányt «Az ötvösség remekei Magyarországon» czimü diszműből is, mely a kiállitás legjelesebb darabjait képben és szövegben fogja ismertetni. Gr. Zichy Jenő szintén ily példányra fizetett elő. A mű kiadója: Grill Richard Bécsbe utazott, hogy azon főherczegeknek, kik a kiállitást meglátogatták, a mű tervezetét személyesen átnyujtsa.

Az uj országgyülés. Az 1881—84-iki országgyülés befejezését követő napon már megjelent a hivatalos lapban a királyi meghivó levél, melylyel az ország főrendei és képviselői szeptember 25-ikére egybehivatnak. Ugyanakkor jelent meg a belügyminiszter felhivása a törvényhatóságokhoz, mely a képviselőválasztások napját a *junius hó 13-ikától 22-ikéig* terjedő tiz napi időközre tüzi ki.

* **Házmester mint főrendiházi tag.** A következő sorokat veszszük:

Kevés ember dicsekedhetik azzal, milyen jó a házmestere. Én dicsérhettem a magamét, pontosan nyitotta a kaput, megköszönte a kapupénzt, reggel korán keltett, ruhám, czipőm szépen puczolta — szóval egészen kedvemre való volt. Nem elszomoritó-e, ha az ilyen ritka készültségü ember pályája delén ösmeri félre a tehetségét — s beáll «főrendiházi tag»-nak. Tréfa nélkül. Mária Terézia alatt kapta valamelyik öregapja (K—s) a *bárságot*, de mit ér a titulus, ha elfogy a vitulus, az pedig elfogyott, s az unoka e demokrata világ szelleméhez illőn, polgári pályán keresi kenyerét, s házmester egy kétemeletes házban, a Duna-partján. De most, hogy ugy fogdosták a főrendi szavazatokat, — az én házmesterem is gondolt egyet, hátha hoz még a voks a konyhára? Folyamodik s megkapja a meghivót a főrendek házába. Ezóta a politikával foglalkozik s számitgatja, mikor milyen kérdésnél lehet rá szükség. A főrendi kollegák csak nyernek vele, mert legalább «szakember» is lesz közöttük, de vajjon nem sinlik-e meg a lakók? A mennyire én ismerem ezt a kitünőleg gyakorlati szellemü derék férfiut, azt hiszem, hogy mindkét kötelességének eleget fog tenni. *Egy dunaparti (8. számu) ház egyik lakója.*

A szegedi ünnepélyek. Szegeden vasárnap nagy ünnepélyességekkel avatják föl a reformátusok uj templomát. Hétfőn pedig Ásotthalmán lesz ünnepélyesség, hol a király őszi látogatásának emlékére ő felsége mellszobrát helyezik el. A város hatósága által az ünnepélyre meghivottak száma 120, kik hétfőn reggel külön vonattal indulnak Horgosig, onnan pedig kocsikon Ásotthalmára, vagy — a mint e naptól kezdve nevezik — Királyhalmára. A két ünnepélyen Trefort minisztert Szász Károly miniszteri tanácsos képviseli.

Budavár 1849-iki bevételének évfordulóját az idén is, május 21-én megülte a kegyelet. Délelőtt gyászmise volt az elesettekért a krisztinavárosi templomban; délután pedig az arena mellett régi harczi zászló alatt gyülekeztek össze a volt honvédek, kikhez számos közönség csatlakozott, s csöndes menetben vonultak a krisztinavárosi temetőbe, hol egyszerü kőemlékkel jelölt hosszu sirhantok alatt nyugszanak az elesettek. Itt Wunder Frigyes honvédszázados és Dőry János volt országgyülési képviselő beszéde mellett tették le a sir-emlékre a honvédegyesületek diszes koszoruját. Az ifjuság nevében még Mészáros István hirlapiró szólt s a «Szózat» eléneklése mellett ért véget a kegyeletes ünnepély.

Ifj. Kossuth Lajos kilépett a magyar állampolgárság kötelékéből és az olasz polgári jogért folyamodik. A mi erre kényszerité, az, hogy ő az Alta Italia (felső-olaszországi) vasut főmérnöke s e társulat igazgatósága elhatározta, hogy ezentul csak olasz honosokat alkalmaz. Ifj. Kossuth Lajos, ki atyjától csak nagy nevét örökölte és szegény ember, kénytelen volt alávetni magát e kényszernek és többé nem magyar állampolgár.

Munkácsyról azt irják Párisból, hogy nagy érdeklődéssel viseltetik az uj országház épitésének ügye iránt, mert hő vágya, hogy abba egy nagy történelmi képet festhessen. A mester legujabb festményét e hó 16-án az angol trónörökös is megtekintette. Munkácsy a walesi herczeget a Sedelmayer-műgyüjtemény képtárában várta, hol a herczeg teljes inkognitóban jelent meg titkára kiséretében. A jelenlevő közönségre való tekintetből Munkácsy minden czimzést elkerült a herczeggel szemben. Csak nagyon kevesen sejtették, hogy az a szőke ur, kinek Munkácsy magyarázgatott, India jövendő császára és Anglia királya. A walesi herczeg nagy érdeklődéssel szemlélte a remek képet, s azután arra kérte a mestert, hogy a kép legelső metszeteiből küldjön neki egyet, pendantul Pilátushoz. Nagy érdeklődéssel nézte Haynald arczképét is, melyet Munkácsy csak a napokban fejezett be. Munkácsi e hó 18-án pár heti üdülésre Lemallon fürdőbe megy, innen visszatérve, junius végeig Párisban marad, azután luxemburgi birtokára megy, innen pedig az őszszel *Budapestre* jön, hol akkor uj festményének kiállitása lesz.

Egy nemeslelkü nő végrendelete. Bujanovics Jánosné szül. Koppi Mária, a fővárosban nem rég elhunyt urhölgy, ki életében is jótevője volt a szegényeknek, végrendeletében majdnem egész vagyonát jótékony czélokra hagyta. A végrendelet értelmében *120.083 frt 40 krnak* szétosztása Tisza Kálmán miniszterelnök és gróf Szapáry Gyula pénzügyminiszter belátására van bizva. Ezen nagy összegen kivül 800 frtot hagyott a magyar tudományos akadémiának s ugyanannyit a kassai jótékony intézeteknek, 640 frt 44 krt az irók és müvészek segélyegyletének, stb.

Érdekes régiségekre akadtak a budai várban, az uri utcza egyik házának épitésénél. Szendrei János arkheolog lett figyelmessé egész véletlenül, hogy ott két, több méter magas és széles gothikus stilü XIV—XV-ik századbeli pillér áll, a melyek roppant arányaikról gyanitva, valamely nagy régi egyház maradványainak látszanak. Szendrei egyuttal leletek után is kérdezősködvén, kitünt, hogy egész halom régiséget találtak az alapfalakban, a melyeket Schatz Róbert házgondnok gyüjtött össze. Van ezek között több vascsákány, fokos, kardmarkolat, lándzsa s egy teljesen ép, XVII-ik századbeli pánczél-mellvért, két törökös formáju czin-kanna, egy réz-csésze, egy góthikus stilü rosett faragott kőből, számos érem Ulászló és Ferdinánd korából az 1500-as évekből, ezeken kivül egész halom különböző formáju ágyugolyó, és kartács. Miután remélhető, hogy az előbb emlitett pillérek tövében kripta fekszik, a további intézkedések megtétele czéljából Szendrei a müemlékek országos bizottságát azonnal értesitette.

elárulja, hogy hamisitás. Koch térképet is állitott össze a meteor utjáról.

Az ülés végén *Stoczek* József elnök tudatta, hogy e hó 9-ikén lévén ötven éve, mikor *Udvardi Cherna* János tagul választatott, az osztály nevében üdvözletet küldött az akadémia e legrégibb tagjának, ki a megemlékezést táviratban köszönte meg. *Fraknói* főtitkár ezzel kapcsolatban jelenti, hogy az akadémia elnöksége is üdvözölte a veterán tagot, ki e nap emlékére alapitványt tett, mely a legközelebbi összes ülésben fog bejelentetni.

A természettudományi társulat márcz. 15-iki ülésén *Madarász* Gyula a közönséges füstös fecskéről értekezett, melynek természeti sajátságait sokáig tanulmányozta. Kitömött példányokat is mutatott be s ismertette a fecskék több faját. Utána dr. *Szili* Adolf szemorvos «a szinvakságról» tartott hosszabb értekezést. Felemliti, hogy csak az utóbbi években (1876 óta) lett ez oly forró napi kérdéssé, miután egy vasuti gyászeset Holmgren upsalai tanárban azon gyanut keltette, hogy a szinvakság annak közreműködő oka lehetett. De egy másik körülmény is vezetett ez ügynek élénk felkarolására: t. i. az, hogy Hering a régi Joung-Helmholtz-féle szinérzéki elmélet ellen (a 3 alapérzetről), 1874-ben egy uj elméletet hirdetett 4 alapszinnel, melyekből kettőkettő egymással ellentétes. Részint az, hogy a hazai vaspályáknál a hivatalos vizsgálatokat többnyire hibásan ejtik meg; részint meg az, hogy a két egymással szemben álló theoria a szinvakságnak megegyező beosztását akadályozza: dr. Szili az egyes vizsgálati módszereket bemutatta és birálat alá vonta. Tömeges vizsgálatokra legalkalmasabbnak tartja az ugynevezett *választási módszert* Holmgren készülékével, mely csinos himezőpamut-tekercsekből áll. Hogy azonban az elmélet befolyása nélkül közzé lehessen tenni az illető egymástól oly sok esetben eltérő leleteket: az előadó ugyan abból a szines pamutból egy számok és betük szerint rendezett fix *szinmutatót* (indexet) szerkesztett, mely szerint az összetévesztett szincsoportokat a legszabatosabban lehet megjelezni és köztudomásra hozni. Dr. Szili saját eddigi vizsgálatai szerint körülbelül 3% férfi szinvakot talált. Női szinvak egyátalában igen ritka. Feltünő, hogy ő is ugy találja, hogy zsidóknál a szinvakság sokkal gyakrabban fordul elő mint másoknál. Minthogy hazánkban ily vizsgálatokat még nem ejtettek meg nagyobb kiterjedésben, összhangzatos közreműködésre hivja föl mindazokat, a kik a helyzetben vannak (iskolákban. intézetekben, vaspályáknál, gyárakban, stb.,) hogy ilyen vizsgálatokat tegyenek. — Végül *Kis-apsai Méhely* Lajos műegyetemi tanársegéd a boncztani készitmények szárazon való eltartásának egy uj módjáról szólt. Készitményeit főkép a középtanodák figyelmébe ajánlja. — A szakülés után választmányi ülés következett, melyen a titkár jelenti, hogy az első hazai takarékpénztár eddigi 500 frtos alapitványát ez évben ujból 200 frttal növelte. Kiadásra elfogadták Daday Jenőnek «A magyar zoologiai irodalom 1870—1881-ig» czimü művét. A könyvkiadó vállalat IV. cziklusának első kötete: Czóglertől «A fizika története életrajzokban» arczképekkel illusztrálva, a jövő hónapban elkészül. A könyvkiadó vállalatnak 1300, a «Népszerü Előadások» kiadványainak 1231 aláirója van. Ez alkalommal 11 uj tagot jelentettek be. A társulat tagjainak száma 5516.

A Petőfi-társaság e hó 12-én nagy közönség előtt tartotta fölolvasó ülését az akadémia heti termében.

Komócsy József megnyitván az ülést, bejelentette, hogy Debreczen város nevében Simonffi polgármester meghivta a társaságot, miszerint ott fölolvasó ülést tartson. Odry Lehel, a nemzeti szinház tagja és Kalmár István Szegedről 100—100 frtos alapitványt tettek. Az első fölolvasó *Lauka* Gusztáv volt «Juliska regénye» czimű elbeszélésével, mely jól mulattatá a közönséget. *Reviczky* Gyulát is megtapsolták két költeményeért «A kit szerettünk nem felejtünk» és «Utolsó vágy» czimüekért. Nagy érdeklődéssel várta a közönség *Mikszáth* Kálmán novelláját («Frivol akta»), melyet Komócsy olvasott föl, s mely e kiváló elbeszélő egyik legvonzóbb novellája.

A nyilt ülés után zárt ülés volt, melyen megválasztották tiszteletbeli tagul Tóth Lőrinczet és Lewinszkyt. Továbbá elhatározták, hogy az első vándorgyülést május 7-én *Debreczenben* tartják. Itt Jókai is fog fölolvasást tartani.

Az orsz. képzőművészeti társulat legutóbbi választmányi ülése elhatározta, hogy a közelebb összehivandó rendkivüli közgyülés elébe azt a javaslatot terjeszti, hogy a társaság igazgatója többé ne évről-évre választassék, hanem a hivatalt állandóan töltse be. Ez által mind hatásköre, mind felelőssége kibővittetik a társaság érdekei szerint, s valószinű, hogy *Perlaky* igazgatót is megmaradásra lehet birni.

Az országos dalárünnepet augusztus hó 15—20-ika közti napokon tartják *Debreczenben*, közvetlen az orvosok és természetvizsgálók vándorgyülése előtt.

MI UJSÁG?

A királyné e hó 16 án reggel érkezett vissza Bécsbe, s az indóháznál a király s a trónörökös pár üdvözölték.

Kossuth „Iratai"-nak harmadik és befejező kötete rövid idő mulva elhagyja a sajtót. Mozgalom indult meg, hogy a nagy mű megjelenése után annak iróját többféle megtiszteltetésben részesitsék; igy Nagy-Váradról aranytollat szándékoznak küldeni. Hir szerint a magyar tud. akadémia is a megemlékezők közt lesz.

Márczius 15-ikét az ország nagy részében most is megülték, ünnepélyekkel, honvédsirok látogatásával, felolvasásokkal, lakomákkal, stb. A fővárosban az egyetemi ifjuság rendezte az ünnepet az egyetem előtti téren, melynek házait dusan fellobogózták, s az egyetemi épület előtt emelvényt állitottak a szónokok számára. A közönség egészen ellepte a tért. Az ünnepély a népszinházi énekkar által előadott hymnuszszal kezdődött, aztán Rácz Soma bölcsészethallgató szavalta el alkalmi költeményét, melynek refrainje: «Mert él az eszme és meg nem hal soha.» Ifj. Apáthy István mondott ezután lelkes hangon beszédet e nap jelentőségéről. Utána Draskóczy Pál joghallgató Petőfi «Talpra magyar» költeményét szavalta el, végül a «Szózatot» énekelték, s a tömeg Kossuth éltetése közt oszlott szét. Az *országgyülési függetlenségi párt* e napon lakomát rendezett s üdvözlő táviratot küldtek Kossuthnak és a párt jeles tagjának, a beteg Simonyi Ernőnek. *Debreczenben* nagy tömegben vonultak ki a honvédsirokhoz, hol hazafias beszédet tartottak. *Gyöngyösön* szintén az elesettek sirját látogatták meg ünnepi menetben; este pedig a kaszinóban lakoma volt. *Szegeden* a belvárosi népkörben rendezték az ünnepélyt, hazafias beszédek tartásával; este az alsóvárosi társalgó egylet is tartott ünnepélyt. *Ungváron* az orosz templomban Volkovszki plébános tartott misét. *Váczon* a dalkör rendezte az ünnepélyt, s a honvédemlékhez vonultak, melyet megkoszoruztak. — *Aradon* a városház termében folyt az ünnepély, s megjelentek a hatóságok is. Némethy Károly honvédegyleti titkár mondott megnyitó beszédet, Tiszti Lajos, az «Alföld» szerkesztője «Emlékezés márczius 15-ikére» czimü beszédet olvasott föl; Barabás Béla a «Talpra magyart» szavalta el; este pedig diszelőadás volt a szinházban, hol E. Illés Lászlónak ez alkalomra irt drámai prológját adták elő.

Az országos könyvkiállitás látogatása elég érdeklődésről tanuskodik, mely bizonyára növekedni fog, ha az utbaigazitó kalauz elkészül, mert e nélkül nem mindenki élvezheti a kiállitás érdekességét. A kalauz késedelme a diszes kiállitás miatt történt. Egyes nyomdák igen szép részleteket készittetnek a kalauz számára; igy a Franklin-társulat a thorni korvina diszlapjának mását 9 szinnyomatban; a részvény-nyomda pedig egy másik Korvina kötésének mását. A kalauzt csakis látogatók kaphatják 1 frtért. A kiállitás gazdagságáról gr. Apponyi Sándor ugy nyilatkozott, hogy nemzeti irodalomtörténet ily hiven és impozánsan nem volt még föltüntetve. A gróf e tekintetben nagyon illetékes, mint szenvedélyes könyvkedvelő és nagy gyüjtemény tulajdonosa, ki a franczia bibliofil társulatnak is tagja. A nyomdászati ritkaságok kiállitása közelébb a marosvásárhelyi Teleki-féle könyvtárból is fog szaporodni. Hogy a kiállitásban a világ minden részéről összegyült magyar tudományos anyag földolgozhatása a magyar tudományos irodalom számára biztositassék, a kiállitási bizottság annak fénynyomat utján való sokszorositását határozta el.

Munkácsy „Krisztus-képe" e hó 20-ikáig lesz csak látható Budapesten. Megnézésére minden nap nagyobb és nagyobb tömeg jelent meg, s a képzőmüvészeti társulat érdekében sajnálni lehet, hogy a rendkivüli vonzerejü kép aránylag csak ily rövid ideig lehetett kiállitva. E hó 16-ikáig a kiállitás bevétele meghaladta a 31,000 frtot; ezenkivül a fényképekből is kétezer frtnál több gyült be. Megemlitjük itt, hogy nem egészen ugy van, mintha a kiállitás jövedelme után ezer forint adót vetettek volna ki, hanem a kiállitási engedélyért járó bélyegdij fejében követelnek a képzőmüvészeti társulattól 72 frtot s egyéb mellékes dijak czimén összesen 103 frtot.

Eljegyzések. Gr. Andrássy Gyula volt külügyminiszter leányának, *Ilona* grófnőnek eljegyzése *Batthyány* Lajos gróffal e hó 16-án fényes családi ünnepélylyel ment végbe a budai Andrássy-palotában. Az ünnepélyre a király következő táviratot intézte gr. Andrássy Gyulához: «Fogadja legbensőbb szerencsekivánataimat leányának mai eljegyzéséhez». — *Pulszky* Károly, az országos képtár őre, eljegyezte Márkus Emilia kisasszonyt, a nemzeti szinház kedvelt fiatal művésznőjét. — *Mészöly* Géza jeles tájfestőnk e napokban váltott jegyet Posztóczky Róza kisasszonynyal Nógrádmegyében.

Jubileum. Keresztessy József, a főváros egyik jeles vivómestere, most üli vivómesteri negyvenéves jubileumát. Számos tanitványa sok meglepetésben részesité a derék öreg urat; szombaton lakomát is rendeznek tiszteletére és ezüst serleget adnak át emlékül.

Táncsics Mihályról, márczius 15-ike élő emlékéről, az ifjuság nem feledkezett meg s a beteg aggastyán részére gyüjtéseket rendezett.

Magyar emlékek az antwerpeni muzeumban. A pozsonyi német lapnak azt irja egy hazánkfia Antwerpenből, hogy az ottani Plantin-muzeumban *Mátyás királynak* oly arczképét őrzik, melyet *Rubens festett*. E képet, a király iránti tiszteletből, Moretus Boldizsár előkelő antwerpeni patriczius, több más azon korbeli jeles férfiak arczképével 1616-ban rendelte meg Rubensnél, ki 6 forint és 6 souért festette. A király képe fényes ezüstpánczélos, szakáltalan, bajusztalan, fehér haju alakot ábrázol. Nyilvánvaló, hogy Rubens egy másik kép után festett, s erősen eszményitette a király tüzes szemeit, kiálló nagy orrát s magas homlokát. A muzeumban van egy második érdekes kép is, *Báthori Zsigmond* erdélyi fejedelem arczképe, aczélmetszetben, Egidius Sadelertől. Ez a kép bizonyára Magyarországon is ritka. A muzeum őre, Roosses ur megmutatott hazánkfiának egy 1581-ben nyomatott könyvet is, mely egy németalföldi követnek Törökországban tett utazását tartalmazza. A könyv bevezető része Magyarországgal foglalkozik, s különösen Pozsonyról tesz emlitést.

A Habsburg-háznak 1282. deczember 27-én — tehát f. é. decz. 27-én 600 éve — itélték oda a német birodalmi herczegek akaratából Ausztriát, mint megüresedett hűbért. E nap megünneplése végett az osztrák történelmi társaságok Bécsben egyesültek s bizottságot küldtek ki a programm kidolgozására.

A szerb korona. Belgrádból irják, hogy a régi szerb korona a bécsi kincstárban őriztetvén, a szerb kormány azzal a kérelemmel fordult Bécsbe, hogy nem nyerhetné-e azt vissza Szerbia, mely esetben Milán királyt ezzel koronáznák meg. E dologhoz még egy fontos kérdés megállapitása szükséges, az tudniillik, hogy csakugyan Bécsben van-e a szerb korona. A koronázásra három napot is emlegetnek: junius 27-ét, mint a rigómezei csata évnapját, melyen a régi szerb királyság elpusztult, — julius 1-ét, mint Szerbia függetlenségének proklamálása évnapját, és végül augusztus 22-ét, Milán király születésnapját.

---

* **Ruha-albumot** készitenek maguknak ujabban az amerikai hölgyek. Minden uj ruhából egy darabot lenyomatnak egy lapra s hátára felirják készitésének napját, hogy ne kelljen tartaniok ismétlésektől. Hasonló, de még érdekesebb gyüjteménye volt Bonaparte Jeromos özvegyének, ki Amerikában halt meg s ki összes főkötőit hiven megőrizte.

* **Réz serpenyőn** hajózott — régi följegyzések szerint — 1518-ban egy Rumelau nevü königsbergi lakos innen Danzigba a Visztulán s a Haffon át fogadásból. Az érdekes utat óriási tömeg nézte s annak végén zenével fogadták.

* **A tüzön átjárás** vallásos szertartását Indiában az európai hatóság nem tudja eltörölni. Közel másfélszáz évi küzdelem után még most is fordulnak elő a barbár szokásnak egyes esetei s közelebb Madrasban egy öreg nő s egy fiatal ember haltak meg, mivel e kegyetlen szokásban résztvettek.

Homér születéshelye még mindig sok tudóst foglalkoztat. Egy görög szerzetes, Rokos azonban azt hirdeti, hogy ezt a vitát szerencsésen eldöntötte. Megtalálta az Iliász egy régi kéziratát, s az abban levő följegyzésekből konstatálja, hogy Homér Ithakában született s ugyanott gyüjté össze az anyagot

Iliásza számára. Homér atyját Filomenos-nak hivták, anyját Krisaisznak. A kérdéses kéziratot 1418. körül hozta Anronikus herczeg, XII. Konstantin testvére a szent hegyre.

* **Az osztrák tartományokban** az utolsó öt év alatt rohamosan emelkedett a hirlapok száma. 1875-ben 876 lap és folyóirat volt, a jelen év elején 1074, melyek egy harmada politikai. Bécsben 451 lap jelenik meg, köztök 109 politikai. Csehországban, hol csak hatodfél millió lakos van, a lapok száma 218, s ezek közül 115 német és 103 cseh nyelven jelenik meg.

* **A csillagvizsgáló tornyot az Aetnán** már elkészitették. Hogy a kitörések ne ártsanak neki, egy kis dombra állitották fel a főkráter közelében s azt hiszik, hogy e domb a lávafolyamot ketté osztja. A csillagvizsgáló 9653 láb magasságban van s igy jóval magasabban, mint a Sz. Gotthardt és Sz. Bernát fogadók, de nem oly magas, mint az Egyesült-államok legmagasabban fekvő csillagvizsgáló tornya, mely Coloroda államban a Pike és Penkon több mint 14,000 lábnyi magasságban épült.

Figyelmeztetés. Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetése e hó végével lejár, fölkérjük az előfizetés mielőbbi megujitására, nehogy a lap küldésében fönnakadás álljon be.

Lapunk előfizetési ára április 1-től junius végeig, azaz 3 hóra:

a «Vasárnapi Ujság» 2 frt, a «Világkrónikával együtt 2 frt 50 kr.

a «Vasárnapi Ujság» és «Politikai Ujdonságok» 3 frt, a «Világkrónikával együtt 3 frt 50 kr.

A «Vasárnapi Ujság» előfizetői a «Világkrónika» január és február havi számait 35 kr., január—márczius havi számait 50 kr. pótdijért rendelhetik meg.

A „Világkrónika“ ujabban **bővitett terjedelemben** jelen meg, hogy állandóan **nagyobb elbeszéléseket és regényeket** is nyujthasson olvasóinak, **képekkel** illusztrálva. Igy a mult év egész folyamán keresztül közölte Verne Gyula a kitünő franczia iró „Jangada, nyolczszáz mértföld az Amazonon“ czimü érdekfeszitő regényét. **Egy ily hosszabb és számos képpel illusztrált regényt közlünk a „Világkrónika“ ez évi folyamában is, s azt e képes közlöny közelebbi számaiban megkezdtük.** — A **Világkrónika** ezenfelül, mint hetilapjaink közleményeinek ki egészitője, a hazai és külföldi **általánosabb érdekü eseményeket,** az azokban kiválóan szereplő **személyiségeket népszerü** nyelven irt magyarázatokkal kisért **képekben** mutatja be; közöl **tájékoztató czikkeket, utirajzokat, nép- és tájismertetéseket, szemléltető jelentéseket** a hazai és külföldi közérdekü **mozzanatokról, találmányokról** fölfedezésekről, ugy szintén **mulattató apróbb közleményeket, közhasznu tudnivalókat** stb.

T. előfizetőinket fölkérjük, hogy sziveskedjenek az előfizetés megujitásánál, vagy a „Világkrónika“ megrendelésénél *czimszalagjukból* egy példányt a posta utalványra ragasztva beküldeni, s minden reklamációt és egyéb a szétküldésre vonatkozó közleményeket a kiadó-hivatalhoz küldeni.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok
kiadó-hivatala (Budapest, egyetem-utcza 4. sz. a.)

A „VILÁGKRÓNIKA“ ez évi 11-ik számának tartalma következő:

A Robinsonok iskolája. Verne Gyula regénye. (Képpel.) — A Trigonya-pör. — Merényletek az angol királynő ellen. — Fogadtatás az angol udvarnál (képpel). — A dél-szláv harctérről: I. Egy katona naplójegyzetei Krivoscziában. II. Részletes tudósitás a bileki ütközetekről. III. Egy hadosztály utja Szerajevótól Focsáig. IV. Ágyuink a hegyek között (képpel). — Bécs város diszpolgárai. — Egy uj könyv Szibériáról (két képpel): 1. Orosz fogoly vasban. 2. Központi fegyház.

A 12-ik szám tartalma következő:

A Robinsonok iskolája. Verne Gyula regénye. (Képpel.) — Győzelem. — A lázadás szinhelye. I. Kasztelnuovo. II. Risanó. — Képek Dalmácziából. (Öt képpel.) — A második szerb királyság. — A legujabb nihilista pör. — Egy orosz nábob és leánya. — A szultán kakasa.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napok alatt: Csajághy Márton, Bácsmegye volt főbirája, hódmező-vásárhelyi földbirtokos, ki a szabadságharcz viharaiban a déli vidéken nagy erélylyel védte a magyarság ügyét, s ezért a szerb vajdaság el is záratta; később öcscsének, Csajághy Sándor csanádi püspöknek lett jószágigazgatója, aztán a magánéletbe vonult hódmező-vásárhelyi tanyai birtokára, hol a népnevelés érdekében tett sokat, pár év óta pedig a fővárosban lakott, 79 éves korában. — Kain Albert, jeles orvos, széles körben becsült derék férfiu, Debreczen város volt főorvosa, az orsz. egészségügyi tanács tagja, 70 éves korában, s a nagy részvét közt végbement temetésen K. Tóth Mihály mondott gyászbeszédet. — Kiss Károly, pozsonyi törvényszéki biró, ki a szabadságharczban, mint a pozsonymegyei nemzetőrség vezetője, Hurbán ellen győzelmesen küzdött, s az abszolut uralom alatt visszavonult 1871-ig, mikor törvényszéki birává neveztetett ki, 68 éves korában, Pozsonyban. — Wagner Gusztáv, magyar államvasuti felügyelő, 41 éves korában, Budapesten. — Omischl Mátyás, kiérdemült esperes és volt egervölgyi plébános, aranymisés áldozár, 80 éves korában, Szombathelyen. — Ercsey János, a biharmegyei Sály község jegyzője, Arany János sógora, 70 éves korában. — Nagy Péter, micskei (biharmegyei) ref. lelkész, Gönczy Pál miniszteri tanácsos nejének fivére, Micskén. — Eck Emil, polgári iskolai tanitó, Nagy-Enyeden. — Köllner Lőrincz, gyógyszerész, Egerben. — Dersy András, ügyvéd, 65 éves korában, Maros-Ludason. — Mikes Samu, honvédhadnagy, 32 éves korában, Kőszegen. — Denk Ferencz, ügyvéd, Malaczkán. — Spiró Szilárd, a fővárosban ismert tajtékpipa metsző, 60 éves korában. — Zahoray Károly, a pénzügyminiszterium irodatisztje, 40 éves korában. — Bernáth Lajos, néhai Bernáth József kir. táblai biró fia, 22 éves korában. — Grimm Alajos, rajztanár és festő, Budapesten. — Felső-eöri Nagy Elek, 41 éves korában, Budapesten. — Strobl Antal, győri törvényszéki hivatalnok, 28 éves korában. — Szeless József, mérnök, a mezőföldi ev. reform. egyházmegye segédgondnoka s egyházkerületi számvevő, 67 éves korában, Enyingen. — Schäser Ferencz, könyvnyomda tulajdonos és könyvkereskedő, Szászvároson, 36 éves korában. — Tischler Vincze, Alsó-Metzenzéf polgármestere, a hasonló nevű országgyülési képviselő édes atyja, 70 éves korában. — Nikkel Adolf, a hg. Koburg-féle urodalom erdőmestere, 67 éves korában, a borsodmegyei Cserépfalván.

Novák Istvánné, szül. Markovics Veronika, Novák Gusztáv volt országgyülési képviselő édes anyja, lelkes honleány, kinek háza 30—40 év előtt Nagy-Várad társaséletében jelentékeny szerepet játszott, 75 éves korában, Budapesten. — Silberstein Adolfné, szül. Denneberg Ernesztina, a «P. Lloyd» ismert munkatársának fiatal neje, 22 éves korában. — Gyuracskay Jánosné, szül. Kaposfy Krisztina, nyug. törzsorvos neje, Kaposvártt. — Rihliszky Tituszné, szül. Somogyi Mária, közbecsülésben élt fiatal nő, 27 éves korában, Nagy-Szalontán. — Kaszay Sámuelné, szül. Budaházy Johanna, Debreczenben. — Özv. Sándor Józsefné, szül. Kovács Anna, 76 éves korában. Csapón. — Rodovitz Jozefa, gazdag magánzó nő, 68 éves korában, Kőbányán. — Özv. Török Gáspárné, szül. Hollaky Róza, Kadicsfalván. — Urbanek Károlyné, szül. Pongrácz Irma, hivatalnok neje, 31 éves korában, Budapesten. — Hoos Kornélia, Hoos Béla, Martonos derék jegyzőjének leánykája. — *Schultheisz* Imre és neje másfél éves leánykájuknak, Vilmának, halálát tudatják Halaznóról. — Meskó Sándorné, szül. Lonovics Emma, a csanádmegyei alispán derék neje, 27 éves korában, Makón. — Tárczay Gyuláné, a temesvári gyógyszerész édes anyja. — Diviaczky Károlyné, szül. Sir Mária, az egri érseki urodalom egyik tiszttartójának neje, Egerben. — Özv. Reitter Katalin, szül. Szeidl Katalin, budai háztulajdonosnő, 72 éves korában.

Rómából érkezett táviratok jelentik, hogy Olaszország két jeles férfia, Lanza volt miniszter és Medici tábornok egy napon halt meg ott. *Lanza* János egyike volt Olaszország legkiválóbb államférfiainak s jelentékeny részt vett a nemzeti egység megalkotásában. Piemontban, Vignoleben született 1815-ben, s mint pénzügyi szakférfiu már 1859-ben a Cavour miniszteriumában ő vette át a pénzügyi tárczát, aztán még több izben volt miniszter. — *Medici* Giacomo tábornok 62 évet élt; az olaszok összes harczaiban részt vett 1848 óta. Garibaldi nagyra becsülte vitézségeért s neki tulajdonitá a milazzói véres győzelmet; 1860-ban Medici hóditá meg Messinát s Nápoly elfoglalása után az olasz rendes hadseregbe lépett, tábornok és királyi hadsegéd lett.

SZERKESZTŐI MONDANIVALÓ.

G. O. Dalok 1—6. Itt-ott tehetség nyoma látszik bennök; de sem a gondolat, sem a forma nem tisztult még eléggé. Legjobbak a legegyszerübb s legigénytelenebb kis darabok; pl. az 1. 2. Legnagyobbat kezd a 4., de legkevésbbé tudja kivinni. A 3. és 6. elvesznek a szó-árban. Egy szóval még sokat kell tanulnia, hogy egészen élvezhetőt adhasson.

Shakspere és Moliére. A kis összehasonlitó tanulmányban vannak helyes nézetek is; de a szeget még sem találja fején. Hogy Shakspere nagyobb tragikus mint komikus költő, s hogy a Moliére vigjátékai ma élvezhetőbbek a Shakspere-éinél, bizonyos; de nem azon okból, mint a szerző véli. S téved, hogy ha ma irnák a «Makranczos hölgy»-et, az senkinek sem tetszenék. A mai Shakspere kétségkivül kissé máskép irná, külső dolgokban; de lényegében ma sem irhatná meg tökéletesebben. A lángész alkotásaiban is vannak időszerü, esetleges dolgok; de van bennök valami, a mi soha sem évül el, a minek nem árt az idő: *az örök igaz.*

P. F. (Szulok.) és H. K. (Granasztó.) Látatlanban nem nyilatkozhatunk semmi dolgozat felől. Forditásoknál, még ha az eredetit ismernők s érdekesnek tudnók is: kérdés, milyen a forditás.

B. L. A Zedlitz «Tell»-je megérdemli, hogy a forditáson még némi simitást (a rithmus egyenletesbbé tétele végett) megkisértsen; ha sikerül, szivesen közöljük. A másik (Grün Anasztáz dala) oly nagyon sentimentális, német, nem való nekünk.

X. X. X. Monda? ugy látszik nem tudja mi a monda? A költemény műfajára románcz, de annak is gyönge.

Az én bokrétám. A gondolat, egy kis gondolat, elég jó; de a kidolgozás gyönge.

Nem közölhetők. A nap és a hold. A pataknál. — Anyám sirjánál. (A név melyet használ: másé.) — Áruló könyek. Ibolya. Gerlepár. — Ha csillagos szárnyán.

SAKKJÁTÉK.

1163-ik számu feladvány. Chocholous Gy.-töl.

A «Sportzeitung» legujabb feladvány-tornájában I. dijat nyert.

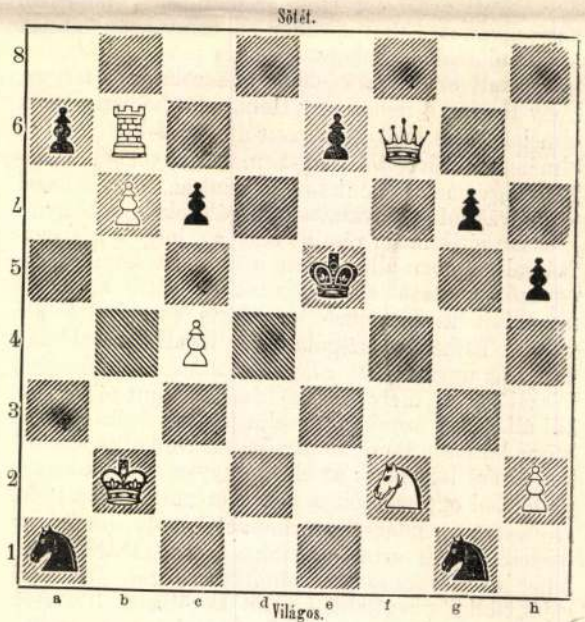

Világos indul s a harmadik lépésre mattot mond.

Az 1158. sz. feladvány megfejtése.

Bayer K.-tól.

Megfejtés.

Világos.	Sötét.
1. Va1—e1	Fd5—c4+ (a)
2. He5—c4	t. sz.
3. Ve1—g3—h4 matt.	

a.

1.	Kf4—e5:
2. Ve1—c3 +	Ke5—d6—f4
3. c7—c8 H v. Vc3—g3 matt.	

Helyesen fejtették meg: *Veszprémben* Fülöp József. *Sárospatakon* Gérecz Károly. *Kolozsvártt* Csipkés Árpád. *Nagy-Dobronyban* Németh Péter. *Budapesten* K. J. és F. H. *Karczagon* Bányai Lajos. *Vaiszlón* Bartha Rezső. *Budapesten* Latzkó Béla. *A pesti sakk-kör.*

HETI NAPTÁR. Márcz. hó.

Nap	Katholikus és protestans		Görög-Orosz	Izraelita
19 V	A 4 Józs. nev. a.	A Laetare Józs.	7 C 4 Vazul, Ef.	28 Ant.r.v.
20 H	Jóákhim hv.	Hubert	8 Teofilakt pk.	29 Lázár
21 K	Bencze, Bened.	Bekény	9 40 vért.	1. N R. 5 S.
22 S	Katalin, Oktáv.	Kázmér, Alfréd	10 Kodrat	2 Ar. gy. h.
23 C	Otto hv., Géza	Győző	11 Szophron	3
24 P	Gábor főangy.	Gábor főangy.	12 Nicephor pt.	4 Lévi
25 S	Gyüm. o. B. A.	Gyüm. olt. B. A.	13 Theophán	25 S. Tecs.

Hold változásai. ● Első negyep 26-án 2 óra 49 perczk. d. u.

Tartalom.

Szöveg: Ráth György. *Pulszky Ferenczről.* — Utolsó vágy. Költemény. *Reviczky Gyulától.* — Ir dalok. Moore Tamás «Erin»-jéből Csata-dal. Oh Erin emlékezz.... Az ir leány. *Inczédi Lászlótól.* — Ézsaiás uram. Életkép. Szivós Bélától. — Viktória angol királynő. A dél-dalmácziai fölkelés szinhelyéről. — Az emberi hangról. Dr. *Luby Gyulától.* — Az Elzevirek. —Indiáról. II. A kasztok keletkezése. Közli: Sámi Lászlóné. — Egyveleg. — Konstantinovics Miklós orosz nagyherczeg és 1879. utazása. *Ramcsendertől.* — Vándorló művészet. — Táncsicsról. 1849. augusztus vége és szeptember eleje. *Feriztől.* — Merénylet az angol királynő ellen. — Irodalom és művészet. — Közintézetek és egyletek. — Mi ujság? — Halálozások. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár.

Képek: Ráth György. Ellinger fényképe után. — Délalmácziai fölkelés: 1. Partra szálló csapatok Gravozában. 2. Élelemszállitó csapat megtámadtatása a fölkelők által. — Viktória angol királynő. — Mac-Lean merénylete Viktória angol királynő ellen 1882 márczius 2-án (4 kép). — Elmerülve. — Konstantinovics Miklós orosz nagyherezeg

---

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
(L. Egyetem-tér. 6. sz.)

Nehézkórt (epilepsie) gyógyit levél utján dr. **Killisch** speziálista Drezdában (Szászország.) — A nagy siker (8000) miatt nagy aranyérem a párisi tudományos társaságtól.

FETIS-BÁLVÁNY-SZIKLÁK NYUGOT-AFRIKA PARTJAIN.

Nincs nép, bármely magas fokán álljon is különben a műveltségnek, mely a természetben olykor előforduló sajátságos sziklaalakokhoz valamely regét ne kapcsolna s az ily természeti tüneményekkel szemben, öntudatlanul s akaratlanul bár, sajátságos érzelmeket ne táplálna. Hazánkban is a Duna Babagáj sziklájához s a Detonátához ép oly szent borzalommal közelget a nép, mint a gömöri, bihari s máramarosi embert vagy emberi alkotásokat utánozni látszó szikla-tömbökhez, mely mind megannyi ősrégi regéknek a képviselői s természetesen alkotói is. Már a művelt görög népnél látjuk, hogy minden ily természeti sajátságosság hitregékkel függ össze. Nem csoda ennélfogva, ha a műveletlen s ép ezért babonára még inkább hajlandó néger törzseknél a sajátságos alkotásu szikla-tömbök az ő isteneikről, a fetisekről alkotott képzetekkel állanak összeköttetésben s minden ily helyen valami csodás borzalom s áhitat fogja el Afrika vad lakóit.

Két ily tisztes babona tárgyául szolgáló fetis-sziklát mutatunk be most olvasóinknak. Mindkettő Nyugot-Afrika partjain emelkedik a Rio Pongonál, Faringa mellett s tájképileg igen nevezetes. Mindkettő a legujabb német gyarmaton van, mely a Sierra Leone és Gambia folyók között fekvő partvidékből egy kis területet foglal el, az ugynevezett Capatai-földet Dubrika és Bramia parti folyók között. A német gyarmat igen kicsiny, de nagy előnye az, hogy az összes afrikai német gyarmatok között legközelebb fekszik az anyaországhoz, vízben gazdag, sok erdeje van s befelé egész 7 ezer láb magasságig emelkedő hegyek terjednek el. Mult év elején foglalták el a németek egy pár itt letelepedett kereskedőház közvetítésével. Lakosai, a bámiák zuzu törzse, barátságos nép s földmiveléssel és kereskedelemmel foglalkozik. A náluk letelepedett angol, franczia és német kereskedők leginkább ökörbőröket, gummikopált és szezammagvakat vásárolnak össze tőlök, de a mellett fákkal is jó üzleteket csinálnak s a kávétermelés folyvást emelkedőben van. A belföldről, mely a Kerry hegységen túl még alig ismeretes, karavánok kaucsukot, elefántcsontot s nyers aranyat hoznak. A vérmesebb németek a gyarmatnak nagy jövőt jósolnak s Hamburgban már alakult egy részvénytársaság, mely többek közt tervbe vette, hogy itt vasutat is épitsen.

A fetis-sziklák a tropikus Afrika e részében nem nagy ritkaságok s átalában Szenegalban s a guineai öböl környékén igen sok természeti szépség van, melyek egykor, ha e vidék tényleg bevonatik a müvelődés körébe, tájképi érdekességüknél fogva touristák látogatásainak czélpontjaivá is válhatnak.

AZ UJFALVY-PÁR BUDAPESTEN.

Lapunk 1880-iki folyamában már ismertettük a hirneves magyar utazót, Ujfalvy Károlyt és derék nejét, a franczia származásu Bourdon Máriát, különösen megemlékezvén Közép-Ázsiában 1876-tól 1881-ig tett nagy utazásaikról, melyek előkelő nevet biztositottak számukra azok között, kik tudományos czélból tesznek nagy, sok fáradalommal, sőt gyakran életveszedelemmel is járó utazásokat.

Ujfalvy Károly hazánkfia, ki 1867 óta lakik Francziaországban s ott mint tanár müködött, a franczia kormány megbizásából tette utazásait Közép-Ázsiában. 1876 augusztus 10-ikén hagyta el Párist s utba ejtve hazáját, Lengyelországon, Finnlandon, európai Oroszországon keresztül, Orenburgon, Kasanlikon át a kirgiz sivatagba, onnan Taskendbe, majd Közép-Ázsia klaszszikus földjére, Szamarkandba hatolt, honnan aztán utazása tulajdonképi czéljára, Ferganáhba ment s meglátogatva Khokandot, visszatért Szibériába, fölhatolva annak nyugati részeibe. Majd Kuldzsán és a baskirok földén keresztül visszatért Szent-Pétervárra. 1880-ban a turkoman sivatagot járta be s három hó mulva Indiát, majd Kasmirt és Kis-Tibetet.

És e nagy utjában mindenütt hű társa volt neje, Bourdon Mária, megosztva férjével a nehéz fáradalmakat s méltóképen sorakozva ama bátor szivü nőkhöz, kik, mint Brassey asszony, Pfeiffer Ida, Tinné Alexandrina, vagy az afrikai nagy tavak híres kutatójának, Baker Samunak pesti születésü neje s a szintén budapesti Tauscherné Geduly Hermina maradandó érdemeket szereztek magoknak a fölfedező utazások terén.

Mert tudni való, hogy Ujfalvyné nem csupán a hü feleség tisztét tölté be, midőn férjének e nehéz utazásaiban osztályosa maradt, de a tudománynak is jelentékeny szolgálatot tön. Mig Ujfalvy különösen a keleti nyelvészet, a természettudományok s főként az anthropologia terén tett ez útjában beható tanulmányokat, mely szakmában kifejtett munkásságáért már 1875-ben tagja lett a magyar tud. akadémiának, továbbá a magyar, a szentpétervári, a bécsi, amsterdami, római, müncheni földrajzi s a moszkvai, berlini és bécsi anthropologiai társulatoknak: addig neje különösen a föld- és népismét tette e nagy útjában búvárlatai tárgyává, megfigyelte a különböző népek szokásait, életmódját, viseletét, a beutazott országok természeti tüneteit s mind ezeket élénk tollal leirva bocsátá a közönség rendelkezésére egy terjedelmes kötetben, mely képekkel diszitve magyar nyelven is megjelent a Révai-testvéreknél ily czim alatt: «Ujfalvy Ká-

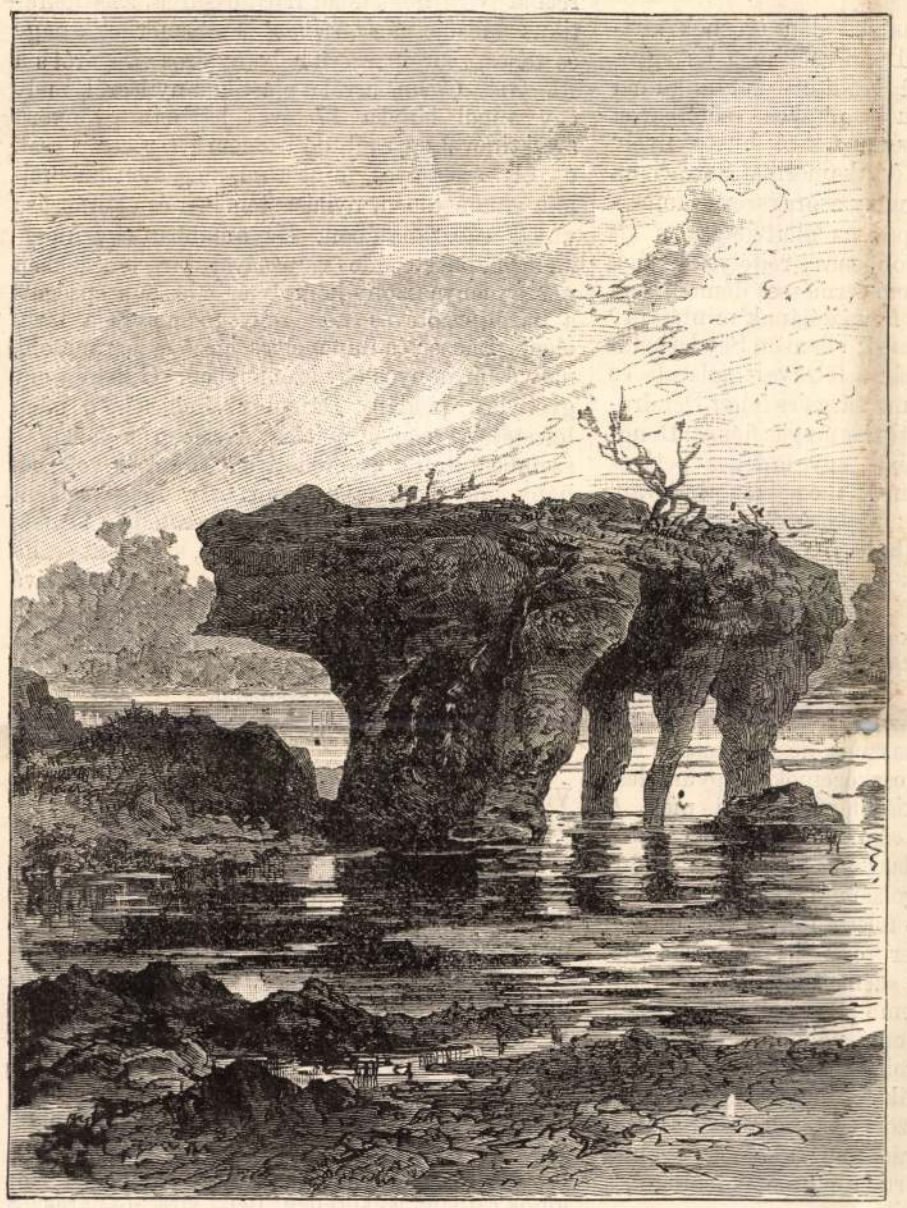

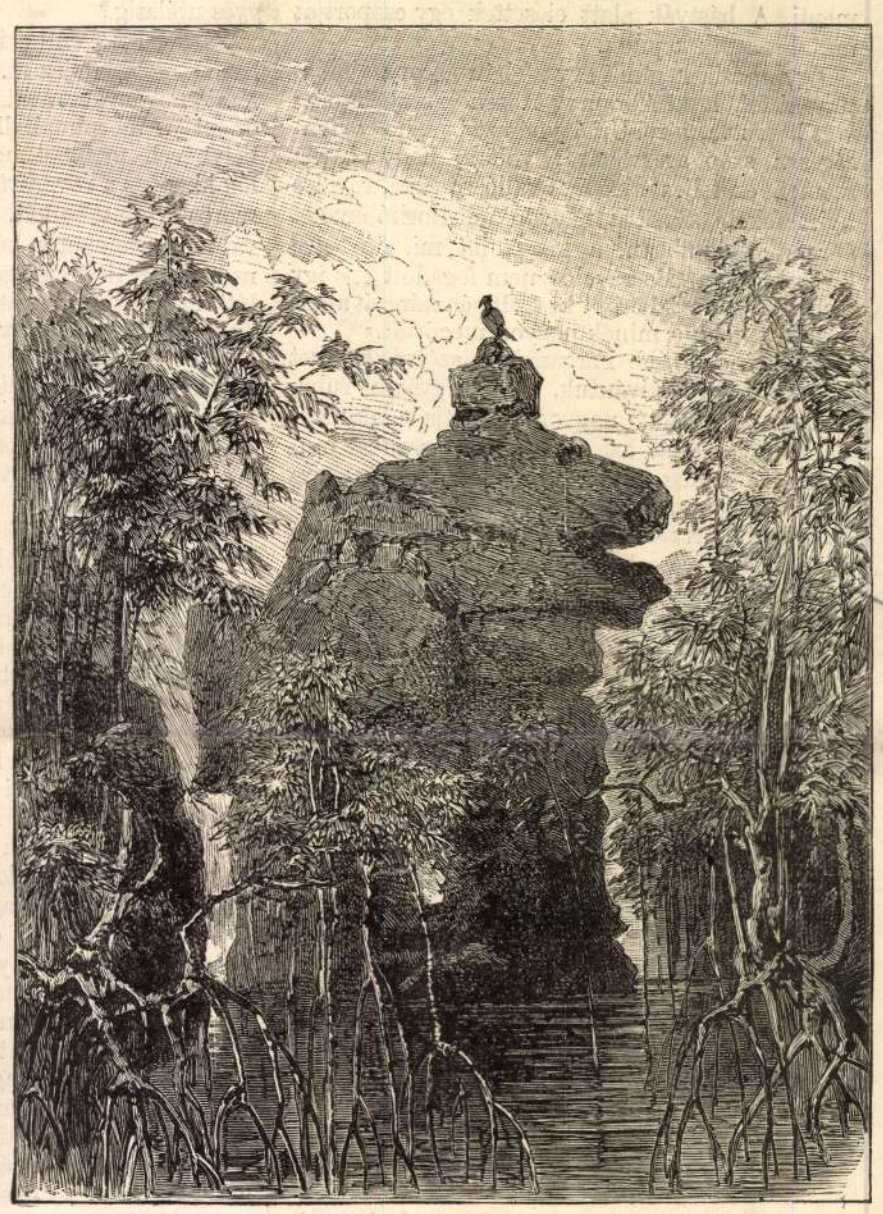

FETIS-BÁLVÁNY-SZIKLÁK NYUGOT-AFRIKÁBAN.

roly utazása Páristól Szamarkandig a Ferganah, Kuldzsa és nyugati Szibéria. Egy párisi nő úti élményei. Irta Ujfalvy-Bourdon Mária. 1885.»

A magyar földrajzi társaság, elnökei, Hunfalvy János és Vámbéry Armin által, meghivta a tudós utazó párt Budapestre, egy tudományos fölolvasás megtartására. Készségesen feleltek meg a kérésnek, csakhogy Ujfalvy veszélyes szembaja miatt nem teljesithette a társaság ohajtását s annak helyette megfelelni neje vállalkozott.

E hó 30-án tartatott meg az érdekes fölolvasás egyetemünk vegytani intézetének nagy termében franczia nyelven, érdekes képmutatványokkal. Ujfalvyék ugyanis fényképező készüléket is hordtak magokkal utazásukban s igen sikerült képeket vettek föl a közép-ázsiai müemlékekről, romokról, népviseletekről, népalakokról, stb. E képekből többet most villamos világitás segélyével előidézett projekciók utján mutattak be a fölolvasás alatt, az ismert ködfátyolképek módjára egy 20 négyszögméternyi fehér lepelre vettetvén azok színes árnyképeit.

Az érdekes fölolvasás tárgya, természetesen, nagyobb részletességgel és körülményességgel, ugyanabból az utazásból volt véve, mely a fennebb emlitett nagy munkában van leirva.

A tudós felolvasónő előadása folyamán bemutatta a többi között a Volgára épített hid, Kaufmann tábornok taskendi kertje, a Tigris folyó, Tamerlan zerefchani hidja, a bibi-khamis-mecset, a verinagh-palota, a Dzselum folyó hidja a maharadzsa palotája s ennek udvara, Buddha anyja, egy kalmuk-bálvány, Nasreddin, Tamerlan sírja, stb. képeit és számos szamarkandi képet, melyek közül többnek rajza lapunkban is közölve volt, midőn a tudós párról és utazásáról megemlékeztünk.

Ezuttal is bemutatunk egynehányat az érdekes képekből a «Páristól Szamarkandig» czimű munka rajzai után.

Ujfalvyék Szamarkandban az ottani orosz erőd parancsnokának, Ivanov tábornoknak voltak vendégei. A tábornok háza egyszerű földszintes épület, még egyszerűbb butorzattal, de valóságos palotának tetszett a nélkülözésekben és fáradalmakban kimerült utasok előtt. A benszülöttek nem sokkal az előtt ostromolták az orosz erődöt s ki tudja, hogy mi sorsra jut, ha Kaufmann tábornok idejekorán segélyére nem érkezik s föl nem menti. A bástyák alatt elesettek egy csoportját mutatja egyik képünk.

Egy másik képünk egy afghán katona alakját tünteti föl, a ki Abramov tábornok szolgálatába volt beosztva, kiről Ujfalvyné azt írja, hogy «fenségesen szép arczvonásai voltak, nagy barna szemei, erőteljes akaratra valló vonásai, rövidre nyirt fekete szakálla nagyon fölbátorító érzetet ébreszthettek abban, a kik, mint mi, őrizetére lettünk bízva. Borravalót nem fogadott el s így férjem egy orosz bőrből készült pénztárczát ajándékozott neki, a minek nagyon megörült.»

«Nőt, irja tovább Ferganahról szólva, keveset láttunk. Nem is kivántuk, mert a gyászos ruha, melyet hordanak, nagyon elrútítja alakjukat. Vallásuk nemcsak azt tiltja, hogy arczukat mutogassák, de még a figyelmet sem szabad magokra vonniok. Épen azért mind egyformán öltöznek s ha valaki észreveszi, fal mellé rejtőznek. Ezen a tájon a női arcz azt a hatást teszi, mint az ó-korban a Meduza-fő. Nem csoda, ha még a férj maga sem ismeri meg a feleségét.»

Ferganahnak andidsáni kerülete a legnépesebb és leggazdagabb. Népe azonban szerfölött lázongó természetü; ők helyezik vissza a trónfosztott khánokat, kiknek egyikét, Nazar-Eddin béget, Khudaiár fiát, képünk mutatja. Régi palotáját, melyben Ujfalvyék is szállva voltak, az oroszok most kaszárnyának és kórháznak használják.

Kuldzsáról szólva, fölemlíti Ujfalvyné Csimpanszi romjait, mely városban hajdan ötvenezer khinai lakott. Körfalainak szélessége több mint három méter. Környékének hegységein kék és zöld kövek vannak elszórva, melyekből szobrokat, bálványokat faragnak a kalmukok, hasonlókat ahhoz, melynek rajzát bemutatjuk. Egy postaállomás udvarán, Alnuptuban, hasonló kőből faragott nagy sörényü oroszlán büszkélkedett.

VIRÁGOK KÖZT.

Egy elejtett magja a tavalyi hejje-hujjáknak, mint az egyiptomi mumiákból kisarjadzó dús kalász, észrevétlenül hajtott ki ujra a városligeti nagy iparcsarnokban. Minő virágerdő kelt életre mintegy varázsütésre a pusztán hagyott falak között! Az országos magyar kertész-egylet kiállítása, ha csak pár pillanatra bár, újra fölelevenítette ama szép napok emlékét, melyek alatt egy ország zarándoklása népesítette meg a városligeti fasorait. Ma puszta a térség, a díszes épületek fölásott fundamentumai kopáran szakítják meg a zöld gyepek sűrű tábláját, a még fennálló pavillonok árnyas erkélyén legfölebb egy-egy korai sétáló húzódik meg a nap elől, reggeli olvasmányát szétterítve kezében. De amott tovább buja illat áramát hajtja felénk a szellő s az iparcsarnok széttáruló szőnyegajtai a périk honába engednek egy futó tekintetet. Izléses gruppok, gyönyörű rózsaberkek, az exotikus világ minden csodái tarkállanak és zöldellenek balzsamos harmoniával s a kéjes lankadással elfekvő virágkelyhekben pajkos Oberonok és Titániák parányi népe lejti násztánczát.

Hallják-e a zümmögő rovarok neszét s a zsákmánya után lépkedő vad lába dobbanását? Az ó-világi őserdők rengeteg vadona tárja fel itt megdöbbentő csodái sokaságát; a Vriésia feketén csikozott levelei úgy néznek ki, mint ugrásra készen meglapúlt párducz, mely villogó szemekkel rejtőzik a sötét bokorban, miközben hosszú piros virágát imbolyogva bocsátja előre, hogy azt hinnők, paradicsommadár lóggatja alá pompás farktollát a sandálfa lombjairól; az anthuriumok óriási virágai mint röptükben megmeredt roppant vérpiros lepék válnak ki a pálmák és dracaenák sötétzöld hátteréből, mig a dasylirion tüskés kardalaku levelei fenyegetőleg szegeződnek a tiltott paradicsomba belépőre, mint arkangyal lángoló szablyája. Amott a szerényebb cyclamenek és tulipánok tarka csoportozatai a faluk és mezők idylljének mosolygó bájával üdvözölnek; mintha enyhe reggeli napfényben bogárszemü menyecske lépdelne ruganyos életkedvvel közöttük, dallal ajakán, gereblyével vállán; vagy mintha apró keztyüs kezek a reggeli toilette ingerlő pongyolájában tépdelnék harmatos szirmaikat, ősi kastély parkjában, susogó patak csendes moraja között, a legujabb franczia regényt olvasva.

Mekkora skálája nemde a kedélyvilág hangulatainak! És melyik nyelve a szivnek az, a melyet a virág ki ne fejezne, a szerelemtől a gyülöletig s az elragadtatástól a — borzadálylyal vegyes utálatig?

Pardon! Az enthusiaszták talán erősnek tarthatják ezt a kifejezést. De nézzék meg az egyetemi növénykert által kiállított kokhinkhinai óriási Amorphophallust piszkos sötétbarna kelyhével, melyből hosszu fekete husos nyelv lóg ki, vagy a rovarevő északamerikai Sarracenia szőrös kitátott torkát, mely szörnyszerü idomaival már átmenetet képez az állatvilágra, s kit nem fog el titkos megdöbbenés e rejtélyes lények láttára, melyeket az alkotó természet démoni szeszélyében gyurt bizarr fantáziájának mintájára?

Gyönyörű hatást tesznek ellenben Seyderhelm hófehér Calla aethiopicái, a felzavart galamb- és kanáricsoporthoz hasonló sárga és fehér Dendrobiumok, Malla Erzsébet óriás magas ficusa, Dengler kitűnő tenyészetéből egy érdekes pettyes Bartolomia-példány, mely még üveg alatt van, nem állva a levegőt; Ocker gyönyörű rózsái, Gillemot foltos Merveille de Lyonja, gr. Nádasdy vedrődi kertészetének vérpiros Flambeau-i, Szelnár hasonlíthatlan cineráriái, a sötét lilától a világosig, fehérrel csíkozva, szegélyezve, s közepütt óriási Encefalastossal.

*

A kellemesről a hasznosra csak egy lépés. S ez a lépés nem csak hasznos, de kellemes is annak, ki Spiegel kerti eszközeinek és gyümölcsfeldolgozó gépeinek kiállítását tekinti meg. A cseresnyemagfejtőkön és almahámozókon kivül igen talpraesett gondolat volt Spiegeltől, a különböző gyümölcs-csomagolási módokat mutatni be. Gyümölcs-kivitelünk e felette fontos kérdése sok érdekes adalékot nyer egy ily összehasonlításban a nem szakértő szeme előtt is. Ime kezdjük a bemutatást — nem épen chauvinismusból, hanem, fájdalom, elrettentő például — a kecskeméti gyümölcs-csomagolási módszeren.

A kecskeméti almák csomagolása egyszerü faládákban szalma között történik. Semmi sem lehet esztelenebb eljárás, mert a kemény szalma az út rázása alatt felsérti a gyümölcs felületét, s az rövid időn megromlik.

Okszerübb a gyümölcs csomagolásának tiroli módszere; itt a gyümölcs finom faforgács közé van téve s azonkivül egyenként gondosan selyem- és más keményebb papirba belegöngyölve.

Még gondosabb a franczia tournay-i módszer. A gyümölcsöt nem csak vatta közé teszik, de kettős papirba göngyölik egyenként, s az igy præparált gyümölcsöket hat rekeszre osztott lapos ládákban helyezik. A vámolásnál elég a láda lecsavart felső fedelét fölemelni. Ily módon szállitják a franczia gyümölcsöket Oroszországba, hol darabjáért 1—2 rubelt is adnak.

De a legnagyobb tökélyt a csomagolás Kanadában éri el. Itt e czélra kettős, egy kisebb s egy nagyobb puttony használatos. A belső kisebbet szalma választja el a külső edény falától s benne a gyümölcsök, melyek papirgöngy és forgács nélkül csupaszon állnak, egy fedő által szorosan lenyomatnak. A felső réteg ezáltal természetesen megromlik, de az alatta levők épen és üdén maradnak.

Egészen új és önálló elveken alapul végre Spiegel saját rendszere, mely külön e czélra készült kosarakból áll, melyek felfelé szélesedve azt eredményezik, hogy a gyümölcs csak a kosár oldalára nehezkedik.

*

A rózsa a saison virága, s rózsatermelőink fel is használták az időszak ez előnyét. Sirász és Kazanlik illatos berkei látszanak virulni a falak mentén, a parkozott csoportozatokban és minden zeg-zugban. Forgatva a nomenklaturát, feltünhetik, hogy nem kevesebb, mint négy rózsafaj viseli a Rothschild nevet.

Egyébiránt a rózsák is csak úgy viselik neveiket, mint az emberek (lucus a non lucendo), vagy mint a pomologusok büszke hangzatu gyümölcsfajai. Legalább alig hihető, hogy több köze volna a londoni milliomosnak a gyöngéd kellemű, illatos remontanthoz, mint akár a minden oroszok czárjának a róla nevezett töpörödött almákhoz. Eszembe jut ez elnevezésekről az az obscurus zeneszerző, ki művének ezt adta czímül:

A nantesi edictum visszavonulása.
Symphonia négy tételben.»

Végre is a rózsatenyésztőknek is csak oly kevéssé lehet hinni, mint azoknak az aszfalt-taposó alakoknak, kik minduntalan nő-ismeretüket fitogtatják. Legyen; megengedem, hogy a Verdiert elárulja sárgás közepe, a La France-ot begyürődzött szélei és hasonlíthatlan illata, a Gloire Lyonnaise-t mocsoktalan, érett szűzi telje, a maréchal *Nielt* hosszudad halványsárga, arisztokratikus külsője, a *Darlingot* is fölismerhetik nagy és teljes, georginaszerű halványpiros virágáról s a *Madame Cusint* arról a plastikus nyilásról, mely egy angol lányka 17 éves bájának gyönyörű arczszínével egyesül, de istenem! a rózsa is csak ép oly szeszélyes, mint a nő, s egészen más fejlése átmenetében, nyilása teljében és elvirágzása utolsó mozzanatában. Ha amabban egy ingerkedő bakfiske üde varázsával bír, emezekben már a menyasszony komoly és büszke szépsége s a harminczötéves nők ragyogó pompája tárul elénk. Kaczér és ünnepélyes, igéző és parancsoló, naiv és ármányos egy személyben. Gillemot egy gyönyörű példány Dániel Pradelt lehető hűen lefestetett reggeli nyilása díszében s a képet szembeállította az eredetivel. Érdekes volt néhány órával rá tapasztalni már, hogy miként mosódnak fokonként el az erőteljes színek, miként esik össze a virág lassan, s miként válik egyre inkább az élő-rózsa halvány másolatává a róla festettnek. Még nagyobb az eltérés a *Souvenir de William Wood* sötétpiros és kitünő illatu egyes példányai közt, melyek a karmazsintól a sötétbarnáig váltakoznak.

*

Finom göndör pelyhes Sellaginellák, törpe Viburniumbokrok, bodzaszerü fehér virágaikkal, bokoralaku Burus arborescensek, fehér szegélyü Pandanusok, bársonyos Maranthák, Juniperusok, Araucariák és Phönixek vezetnek át a disznövények egy más sorozatába, mely az azaleák, rhododendronok, cinerariák, calladiumok begoniák exotikus neveit tartalmazza. Az ötödik világrész diadala az elsőben. Ne mondja senki, hogy a virágok országában egyenlőség van; ezek a szelideknek vélt teremtések valójában irtó, kegyetlen harczot viselnek egymással — nem azért hogy éljenek, hanem hogy meghaljanak kabátjaink gomblyukában, hölgyeink pihegő melle hamván, vagy a redőnyös, szőnyeges szalonok csukott légkörében. Igazi virág-észjárás! S a divat közönsége, mely határozottan bele van szerelmesedve a nyelvfacsaró kifejezések rendkivüliségeibe, lenézi a közönségesebb fajokat s előnyt ád az idegeneknek. Nem megtörténhetik-e, hogy néhány év mulva igy fogjuk hallani a népdalt korszerüleg átidomítva:

«ha meghalok, koszorút
A siromra, sirhalmomra *azaleából* fonjatok.»

De nem. A czivilizáczió maga magát emészti fel. Már is hangzik a panasz, hogy Amerikában, Ausztráliában a legszebb virágfajok vannak kiveszőben. A hódító német gyarmatos, ki mindenüvé magával viszi pipafüstjét és szeges bakancsát, eltiporja durva patkójával a gyönge virág gyökereit, s a hol eddig a természet vad pompája virult szabad kénye szerint, ott most a rüdesheimi oskolamester vet gyapotot s könyörtelenül irtja szürke theoriáival a teremtés virágzó kertjeit.

KABA.

MUNKACSY UJ FESTMÉNYE BUDAPESTEN.

A műcsarnokban husvét első napján volt először látható Munkácsy új festménye, «Mozart végperczei». A mester itthon állítja ki először e művét is, innen indúl körútjára. Párisban csak egy bizalmas körnek mutatta meg, aztán a párisi magyar egylet javára nehány napig Sedelmayer műárus termében lehetett megtekinteni. De azért

eleget írtak róla a párisi lapok; írtak és magasztalták. A legnagyobb érdeklődést természetesen nálunk keltett minden hír, mely Munkácsy új alkotásáról szólt, s itthon várták legjobban a mű megérkezését, s úgy szólva már az első napon sietett is mindenki, a ki mélyebben érdeklődik a művészi események iránt, megtekinteni Munkácsy legujabb festményét. És meg fogja tekinteni bizonyára mindenki, a ki látta a magyar művész nagy drámai és ihletett tárgyú festményeit, a két Krisztus-képet, melyek Munkácsy oly sajátos, oly nagyerejű geniusának nyilvánulásai. Ezek a vallás, a művelődéstörténet, világhistória legmegragadóbb jeleneteit tárták föl. A két festmény közt sokan különbségeket tettek a művészi felfogásra és hatásra nézve. «Mozart végperczei», ama nagyméretű tárgyakat véve, kisebb történeti esemény, de mindenki rágondolt «Milton»-ra, a művész e gyönyörű alkotására, melyben egy vak költő szellemének fényét oly meghatón tudta kifejezni. Kételkedni sem lehetett, hogy Munkácsynak ama nagy feladatokban megedzett szellemi ereje itt is hatalmasan szárnyal. Valóban e festménynyel is magasabbra emelkedett. Nemesebben egyszerű itt, a hol nem egész tömegeket kell szerepeltetnie. Még nagyobb egyszerűség, mint «Milton»-nál, és mély bensőség, meggyőző igazság. Őszintén, természetesebben soha sem festett Munkácsy. Ezt mondta róla egy franczia birálója, és igazat mondott. A Mozart-képet sokan a mester legkitünőbb alkotásának tartják, a mi azonban nem birálat előbbi műveire, hanem e nagy festő tehetségének rendkivüli gazdagodását illeti

A tárgyat is nemesen, költőileg fogta föl. Mozárt a zeneköltészet genieje. Élete rövid és szomoru. Halálával kezdődött halhatatlansága. 1791. deczember elején hunyta le szemeit; alig hagyva családjának valamit. Már betegen irta meg «Requiem»-jét. Annak egyes töredékeit még hallani akarta s barátai megjelentek halálos ágyánál s elénekelték. Ez a jelenet ragadta meg Munkácsyt. Mozárt halála egy lángész dicsőségének kezdete. Ez lebegett a művész előtt, ezt akarta megérthetővé tenni. Meghatva fogadjuk a művész magyarázatát, melyet átéreztet velünk. Egyszerű szoba tárul föl, a szegénységig egyszerű. Baloldalon az ablak sötét zöld függönyének szárnyából épen csak annyit látunk, hogy sejthessük az ablakot, melyen át a világosság árad a képre. Ezzel szemközt ül egy karosszékben a festmény főalakja, Mozart. Három főcsoportba van felosztva az a jelenet, mikor Mozartnak eléneklik a «Requiem»-et, s az ő kezéből kihull a hangjegy, melyből az énekeseket kisérte figyelme, s bekövetkezik a halál. A kép közepét Mozart foglalja el. Magas hátu karszékben ül, feje alá párna helyezve, melynek fehérsége külön választja a főalakot a többiek közül. Bő házi öltönybe van burkolva, térdére takaró vetve. Az öltöny sárgás, a takaró hamvasszürke. A fő a vánkosra támaszkodik, de nem sulyosan. Az alak nincs fekvő helyzetben. Nem a haláltusát vívja. Föléledni látszik, a mint jobbját előre nyujtja, hogy az ütemeket megadja a dalhoz, melynek hallatára föllángol lelkében a teremtő erő tüze. De balja már aláhanyatlott a hangjegyekkel. E sovány alak, fehér, márványszerű arczával már porhüvely. Mily közönséges lett volna még arczára is a haláltusát festeni. A családi katasztrófa le van festve Mozart nejének arczán! A nő a karosszék mögött áll; balját az ágy szélére támasztja, arczát kezébe hajtja. A fájdalomtól lesujtott, sokat virrasztott hitves képe, eltelve rettegéssel, reménytelenséggel, lemondással. Mellette kis fia. Ott ül anyja mellett, megilletődve, de mégis gyermeki nyugtalanságban. Nem érti, a mi történik. Mért énekelnek, mért oly szomoru itt minden. Az ő alakjával végződik a kép, mint egy költemény utolsó strófája, mint a zene végső akkordja.

Mozart és családja e megragadó csoportjával szemközt állnak az énekesek, harisnyát viselő, hosszu kabátos alakok. A kép baloldalát foglalják el, az ablak és zongora közt. Hárman énekelnek, a negyedik a zongoránál ül. Nem látszanak törődni a haldoklóval, ők elmélyednek a költő lánglelkének egyik legfenségesebb alkotásába. A három alak mindenike jellemzetes, mindenik elsőrendű alkotása Munkácsynak, ki a csoportokat oly bámulatosan tudja szerepeltetni.

A harmadik csoport a zongora mögött tünik föl. Az aggódó jóbarátok csoportja, a kik félrehuzódnak, félve várják a történendőket. Talán az ének hatása még vissza tartja az elszállni készülő lelket, vagy elragadja magával. Hárman szorosan egy csoportot képeznek, de a negyedik kiválik közülök, előre hajlik a zongorára s fájdalommal, csodálattal nézi a haldokló költőt. Mintha ő látta volna meg először, hogy Mozart balja egyszerre aláhanyatlott, s ő tudná e pillanatban, hogy eljött az utolsó percz.

Mozart feje, melyet az ablak fénye egészen megvilágít, féloldalt van fordulva; homlokára egy fürt hull alá. A szemekben lobog még az élet.

Semmi keresettség a festményen. Se az ily haláljeleneteknél szokásos könyek, kisirt szemek. Semmi közönséges. Se hatáskereső színek. Komoly, ünnepélyes és átérzett minden. Költőileg kifejezett igazság, a legszebb igazság, a szellem diadala a halálon.

A festmény egy maga van fölállítva a középső teremben, melynek üvegtetője csak a kép fölött fedetlen s minden világosság a festményen központosúl. A kép maga negyedfél méter széles, harmadfél méter magas. Kisebb mint a Krisztus-képek. Az alakok is kisebbek az életnagyságnál.

Folyton nagy közönség nézi. A király is sietett megtekinteni.

«Mozart végperczei» Munkácsynak új dicsősége, a modern festészet egyik remeke. A mily büszkeséggel nézzük, oly fájdalommal kell rágondolnunk, hogy Munkácsy nagy alkotásai mind a külföldre jutnak.

Sajnos, hogy legujabb festményeit a képes lapok sem mutathatják be. Munkácsy műárusa, Sedelmayer ugyanis semmi sokszorosítást meg nem enged. Maga készíttet rézkarczokat, s azok kelendőségét véli koczkáztatni, ha Munkácsy művei egyéb sokszorításban is megjelennek. Évek mulnak el, míg egy oly nagy rézkarczú lap elkészül. A «Golgotha» rézkarcza még maig sincs kész. «Mozart végperczei»-t is csak későn ismerheti meg a közönség ama része, melynek nincs alkalma gyönyörködni benne Budapesten.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Az «Osztrák-Magyar Monarchia irásban és képben.» A Rudolf trónörökös védnöksége alatt megjelenő nagy népismei mű Magyarországot tárgyaló részéből, most jelent meg a 3. füzet. E füzet Magyarország történetéből az Árpád-házi királyok korának folytatását és végét s a vegyes házbeli királyok korának kezdetét Róbert Károlyig tartalmazza *Szabó* Károly jeles történetirónk tollából, ép oly világos, mint alapos és tömör előadásban. A füzet dúsan van illusztrálva azon korból fennmaradt legérdekesebb emlékeink rajzaival és hasonmásaival. Szent László király legendájának azt a jelenetét, midőn a magyar leányt a kún rablótól megmenti, a székelyföldi fülei templomban Huszka József által fölfedezett freskó kép után *Kimnach* László rajzolta; *Benczur* Bélától öt rajz van e füzetben: a III. Béla koporsójában lelt maradványoké, középkori egyházi szerelvényeké, a zsámbéki prépostsági templom, e 13. századbeli kiváló épitészeti emlékünk kiválóan szép rajza, az Árpád-korbeli fegyvereké, az Árpád-házi királyok czímere, s a vegyes házbeli királyok (cseh, bajor, Anjou, Luxemburgi, Korvin, Lengyel-Jagelló) czímereinek csoportozata a Magyarországé körül. Az e füzetben tárgyalt korból fennmaradt kevés számu egykorú emlékek közül királyaink pecsétjeit: a Kálmánét, II. Gejzáét, III. Istvánét veszszük itt hű másolatban, továbbá II. András és IV. Béla aranybulláinak rajzát Dörre Tivadartól. A legrégibb irott magyar nyelvemlék, a Halotti beszéd hasonmása mellett kiváló érdeküek a magyar királyoktól fennmaradt latin oklevelekből bemutatott kezdő sorok, így Szent István pannonhalmi alapító okleveléből, III. Béla, IV. Béla, IV. László, III. András és Róbert Károly okleveleiből, míg egy stuttgárti kodexlap hasonmásán II. András király és neje, merániai Gertrud arczképeit is megtaláljuk. Mindezek vagy most vannak először közzé téve, vagy pedig ujabb, tökélyesb földolgozásban most jutnak először a nagy közönség kezébe, s fogalmat nyujtanak arról: történelmi emlékeinknek is mily érdekes és becses tárháza lesz e nagy mű, mely egyszersmind hazánk mai képét is hű rajzokban fogja fölmutatni. A díszes füzet Budapesten a Révai-testvérek könyvkereskedésének bizományában jelent meg, s ára 30 kr.

Trefort Ágoston életrajza jelent meg Stampfel Károly pozsonyi kiadónak a «Kortársaink» czímü ismeretes füzetes vállalatában. Irta Szász Károly, ki nem a szokásos életrajzi adatokkal, hanem mélyebben jellemző vonásokkal ád képet közéletünk e régibb férfiáról, s a magyar oktatásügynek már tiz évnél régebben vezetőjéről. Első fejezete Trefort ifjuságával ismertet meg, aztán a tanulmányokban és nyilvános életben töltött éveivel, majd pedig miniszterségével, mely hazai közoktatásunk ujabb fejlődésével oly szorosan összefügg. A velős élet- és jellemrajzot több illusztrácziő is élénkíti. Igy Trefort szülőháza, neje és elhunyt fia arczképe, a miniszterssége alatt létrejött közintézetek. Ára 20 kr., díszkiadásban 60 kr. Szintén Stampfel kiadása: *Magyar hölgyek életrajzai*, szerkeszti Endrődi Sándor. Negyedik füzet, mely *Szilágyi Erzsébet* és *Ujfalvi Krisztina*, mult századbeli erdélyi költőnő, élettörténetét közli, dr. Prém Józseftől; ára 20 kr.

Garay János összes munkáiból Méhner Vilmos kiadásában megjelent a két első füzet, díszes alakban, egészen hasonlóan Vörösmarty és Tompa összes műveinek már közre adott uj kiadásához. A kiadást Ferenczy József rendezi sajtó alá, kíséri jegyzetekkel, s látja el életrajzzal. Az életrajz és a költő arczképe az első kötetet befejező füzettel jelenik meg. A két első füzetben a lyrai és vegyes költemények (1828—1884) sorozata kezdődik. Az egész öt kötet lesz, 32—34 füzetben. Egy füzet ára 35 kr. Garay emléke még élénk a mai nemzedék előtt is, mert hazafias költeményeit széltében szavalják az iskolákban. A kiadó buzgó vállalkozása tehát bizonyára meg is találja a közönséget.

Czigány-szótár. Kalocsáról terjedelmes könyvet kaptunk, melyre czímül ez van nyomtatva: «Ő császári és magyar királyi fensége József főherczeg magyar és czigány nyelvgyök-szótára. (Románé álává). Iskolai és utazási használatra irta nagy-idai Sztojka Ferencz Uszódon, 1886.»

Többször volt szó a hirlapokban arról, hogy József főherczeg is foglalkozik irodalmilag a czigány nyelvvel. A czim könnyen tévedésbe ejthet, hogy talán ez a munka bensőbb összeköttetésben van a fejedelmi szerzővel. Ő fensége azonban csak anyagi segélylyel járult e könyvhöz, Sztojka Ferencz czigány költő bemutatván neki egy nagyobb dolgozatot, melyben több ezer czigány szót állított össze a megfelelő magyar értelemmel. A főherczeg pártfogásának köszönheti tehát e könyv megjelenését. A kötetet a szerző József főherczeg fénynyomatú arczképével diszítette, de a saját arczképét is adja. A munka nem tudományosan rendezett szótár, de kétségtelenül érdekes anyag, mely egy köztünk élő sajátságos nép nyelvéhez kulcsot szolgáltat. Van benne 13,700 czigány szó, elől a magyar, aztán a czigány, a számnevek egy millióig, végül pedig imádságok, egyházi énekek magyarból fordítva, költemények magyar költőktől, néhány levél-minta. A szerző önmagától is több rigmust közöl czigányul és magyarul, valamint egy krónikás éneket a czigányok vándorlásáról. Rigmusban mondja el, bevezetésül a könyv tartalmát is, s megénekli ebben a főherczeg áldozatkész nagylelkű érdeklődését. A 28 ívre terjedő kötet ára 2 forint, s kapható a szerzőnél, a pestmegyei Uszódon.

A babonáról czimű könyvre hirdet előfizetést Pécsről Siriska Andor tanító. Mint a felhivásban mondja, czélul tűzte ki a nép felvilágosítását a vallás utján. A babona ellen eddig megjelent könyveket nem tartja olyanoknak, melyeket a nép kellő haszonnal forgathatna. Varga János könyvéről például az a véleménye, hogy a vallásosságnak ád itt-ott egy szurást; más művek vagy drágák, vagy nem a nép felfogásához valók. Reméli, hogy oly művet adhat, melyet olvashat a köznép, a serdültebb ifjuság is kezébe veheti, a müvelt ember pedig élvezetet talál benne. Bemutatja a babona misztikus eredetét, alakjait, szól a boszorkányokról, a babonás szokásokról, a kuruzslókról, jövendölésekről. A könyv 8—9 ívre terjed, egy példány előfizetési ára 30 kr., vagy 10 példányé 2 forint 40 kr. Megrendelhető szerzőnél, Pécsett.

Folyóiratok. A Természettudományi Közlöny áprilisre e jeles szaklapnak már a kétszázadik füzetét adta ki. Maga a vállalat a 18-ik kötetben jár, egész könyvtára a természettudományi ismereteknek és e téren legkiválóbb tudósaink dolgozatainak. Az uj füzetben a czikkek sorát dr. Önody Adolf nyitja meg, kiezuttal a sympathikus idegrendszerről értekezik, 4 ábrával illusztrálva előadását. Utána Hegyfoky Kabos ismerteti az élet hosszát Kun-Szent-Mártonban, 1790-ben kezdve meg az elhunytakról gyűjtött adatokat. Kurländer Ignácz azt irja le: minő volt a lefolyt tél Budapesten; Stoczek József a tatai forrásvizek lehűtéséről, Petrovics Döme pedig a szerémi borról értekezik. A füzetnek közel felerészét apró közhasznu czikkek foglalják el. — «*Méhészeti Közlöny*» czímmel uj szaklapot indított meg az erdélyrészi okszerü méhész-egylet. Megjelen április 15-étől fogva minden hó 15-én egy nagy iven, az előfizetési ára egész évre 2 forint. Az első szám tartalma a következő: A mi egyletünk. A méhek elkábításáról. Adalék a műraj készítéséhez. Bodor Lászlótól. Kié a tavasz első öröme. Fodor Gyulától. Április havi teendőink a méhesben Alba Józseftől. Méhészetünk állapota az erdélyrészi megyékben. Pálfi Lajostól. Vegyes közlemények.

Az operaszinházban április 25-ikén bucsuzó föllépés volt. *Bartolucci* Viktória kisasszony, az opera alt énekesnője megvált a szinháztól és az «*Aida*» operában mint Amneris lépett föl utolszor. Olasz születésü, de nálunk megtanult magyarul. A szinpadon megnyerő jelenség volt és szerepkörét jól betöltötte. Bucsuzásakor sok virágbokrétát kapott, s mikor a harmadik változás után kitapsolták, négy tánczosnő hozta ki utána a szinfalak közt átadott bokrétákat. Helye még nincs betöltve az operánál. A dalmű czímszerepét *Wiltné* asszony énekelte, kinek rendkivüli hangja és művészi éneke ma is a régi vonzerőt gyakorolja a közönségre. Egy vendég

**

is játszott *Czóbel* Károly, ki az eltávozott Gassi helyére mint tenorista tesz próbaszereplést. Jó izlése, könnyű mozgása mellett sem bir annyi előnynyel Gassi fölött, hogy hátránya ne volna a magyar nyelv nem birása.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A Kisfaludy-társaság április 28-ikán tartotta havi ülését, Gyulai Pál elnöklete alatt.

Beöthy Zsolt bemutatta a zemplénmegyei alispán levelét, melylyel a társulatot meghivja május 30-ikára Kohányba, hol Fáy András szülőházát emléktáblával jelölik meg. A Kisfaludy-társaságnak legelső elnöke Fáy volt; mellette pedig a titkár Tóth Lőrincz. Most Tóth Lőrincz fogja a társulatot képviselni. Dr. *Berkeszi* István tanár értekezését olvasta föl ezután dr. Heinrich Gusztáv «Barcsay Ábrahám levelei» czim alatt. Barcsay a Bessenyei kortársa volt, szintén testőr Bécsben. Verseiből, melyeket csak barátainak és önmagának szórakoztatására irt, kevés jelent meg, valamint leveleiből is. Berkeszi egy gyüjteményt állitott össze ezekből, s nemcsak a magyar testőrség irodalmi müködéséhez szolgáltatnak érdekes adatokat, hanem Barcsay hazafias és költői érzületéről is tanuskodnak. Barcsay leveleinek legnagyobb része, mintegy huszonöt darab, a Radvánszky-család radványi levéltárában van, hová Radvánszky János utján jutottak, kivel Barcsay levelezett. *Abrányi* Emil hazafias költeménye következett, «Drégel romjai előtt», mely Szondi hősiségét dicsőíti, s a közönség megtapsolta. Végül *Csiky* Gergely az ó-görög tragikai költészet egyik nagybecsű darabjából, Aeschylos «Perzsáiból» olvasott föl töredékeket. A tragédia a salamisi csata körül forog s igy a mithologia kizárásával a történelemből van véve. A tragédia atyja a salamisi tengeri csatát remekül irja le, a mit csak az tehetett meg, a ki, mint ő is, ott volt az előre rohanó görögök soraiban.

A földrajzi társaság április 29-iki ülését nagy érdeklődéssel várta a közönség, hogy megismerjen és meghallgasson azon egy bátor párisi nőt, ki férjét nehéz és viszontagságos utakon kisérte Közép-Ázsia belsejébe. *Ujfalvy* Károlyné szül. Bourdon Mária a második nő, ki a földrajzi társaságban felolvasást tartott utazásairól. Az első, ki tourista élményeit előadta: a pozsonyi *Tauscherné* szül. Geduly Hermina volt. Ujfalvyné messzebbre terjedő és veszedelmesebb utazásokat tett, s mint iró is nevet vivott ki magának, megirván az ázsiai utat. Az érdeklődés tehát nagy volt, s a vegytani intézet szorongásig megtelt. Ujfalvynét az elnök *Hunfalvy* János vezette be, s az elegáns, kis termetű hölgyet zajos tapsokkal fogadták. Kiséretében volt férje is, kinek utazói, irói és tanári tevékenységét megbénította szembaja. Most is sötét szemüveget viselt. Az előadáshoz ő mutatta be villamos fény mellett az ázsiai képeket.

Hunfalvy János üdvözölte Ujfalvynét, s egyszersmind bemutatta a közönségnek. *Ujfalvyné* franczia nyelven könnyed, társalgó hangon adta elő értekezését. Legelőször azt említette, hogy férje régen foglalkozott egy közép-ázsiai ut eszméjével, az ősmagyarok nyomait akarván kutatni. Később a franczia kormánytól nyert megbizást ázsiai buvárkodásra, s ekkor utra keltek. Ujfalvyné ezután az oroszországi tapasztalatokra tért át. Szentpétervárnál, melyet Berlin külvárosának tart, sokkal érdekesebb volt előtte Moszkva, mely ősi orosz sajátságát megtartotta. Nagy vonásokban festette a további utat Taskendig, onn n Samarkandig, Ferganahig és a khinai Kuldsáig. Az orosz czivilizáczió hatásáról Ujfalvyné nagy elismeréssel nyilatkozott. Második expediciójok, szintén Közép-Ázsián keresztül, Kelet-Indiába irányult. India éghajlatáról, az angol uralomról, a benszülött radsák ünnepélyéről, népszokásokról s végül az ázsiai nők szomorú helyzetéről adott itt a felolvasónő színgazdag képet. Az előadás közben Ujfalvy bemutatta az Ázsiára vonatkozó képeket.

A felolvasást nagy hévvel éljenezték. Szó van róla, hogy Ujfalyné még egy felolvasást tart jótékony czélra. A földrajzi társaság május 1-én pedig lakomát rendez az Ujfalvy-pár tiszteletére.

MI UJSÁG?

Az udvar Budapesten. A királyi család Budapesten időz. A *király* április 27-ikén kora reggel érkezett. A *királyné* Baden-Badenből egyenesen jött s vele *Gizella* és *Mária Valeria* főherczegnők ugyanaz nap érkeztek meg. Reggel 8 órakor Pozsonynál kiszálltak és szigoru inkognitóban, melynél minden hivatalos fogadtatás mellőztetett, behajtattak a városba, hol látogatást tettek Rónay Jáczint püspöknél és Frigyes főherczeg palotájában. Másfél órai időzés után folytatták az utazást, s délután 2 órakor érkeztek Budapestre, hol a király várta hitvesét és leányait, megölelte és megcsókolta őket, s aztán egy udvari fogaton hajtattak Budavárba.

Másnap reggel a király *hadiszemlét* tartott a budai vérmezőn a Budapesten állomásozó helyőrség fölött. A vérmező magas széleit ezernyi tömeg lepte el, gyönyörködve a festői látványban. Mikor *József* főherczeg megérkezett, a közönség éljenezve fogadta. Pontban 9 órakor jelent meg a király a közönség riadó üdvözlete közt. A kürtök harsogtak s a zenekarok egymásután játszották a himnuszt. Ő felségével együtt megjelent Gizella főherczegnő is, nyitott kocsin. A tábornoki kar, élén b. Edelsheim-Gyulai főparancsnokkal, ő felsége kiséretéhez csatlakozván, nemsokára megkezdődött a csapatok elléptetése és elvonulása. Jelen volt b. Fejérváry honvédelmi miniszter és gr. Andrássy Gyula altábornagyi egyenruhában, Henneberg honvédlovassági felügyelő, stb. Ő felsége a táborkar felé fordulva, több izben adott kifejezést a csapatok kitünő magatartása fölötti megelégedésének. Különösen megnyerte a tetszést a honvéd-huszárság, melynek parancsnokát maga elé hivatta s külön is kifejezte neki elismerését. Tiz óra előtt vége volt a szemlének.

Délben ő felsége a városligetbe hajtatott, s megtekintette a *virágkiállítást*. A nagy iparcsarnok kapuja előtt a kormány részéről gr. Széchenyi Pál és Trefort miniszterek fogadták, a kiállítás rendezősége részéről gr. Zichy Ferencz, az orsz. kertészeti egyesület elnöke, kinek üdvözlő szavaira ő felsége örömét fejezte ki, hogy a kiállítást láthatja. Ezután az uralkodó megtekintette a kiállítás minden egyes nagyobb csoportját, vezetőihez sok kérdést intézett s többször adott kifejezést megelégedésének. Ismételte ezt az egyesület elnökének, gr. Zichy Ferencznek is, mikor nevét bejegyezte az emlékkönyvbe.

A kiállításról ő felsége minden előzetes jelentés nélkül a *műcsarnokba* ment, Munkácsy uj festményének megtekintésére, s körülbelől félórát időzött a festmény előtt. Ő felsége adjutánsa kiséretében lépett a terembe. Ebéd ideje lévén, csak kevesen voltak jelen. A király hosszasan nézte a festményt, s aztán Zurna adjutánshoz fordulva, igen határozottan mondta, hogy Munkácsy legremekebb festményének tartja. Ő felsége a műcsarnok előtt összegyült tömeg éljenzése közt ült föl hintójába és Budára hajtatott. A délután folyamában ő felsége kiséretének számos tagja szintén megnézte Munkácsy festményét.

Április 29-ikén délelőtt a király átalános *kihallgatást* adott. Délután udvari ebéd volt, melynek végeztével ő felsége többekkel folytatott társalgást. Este a király *Mária Valéria* főherczegnővel az *operaszinházba* ment, hol a «Hunyadi László» operát adták. A szinpad melletti inkognitó páholyból hallgatták az előadást. Nemsokára megjelent *Gizella* főherczegnő is. Csaknem az előadás végeig jelen voltak. A *királyné* gyönge szembajban szenved s orvosi tanácsra lakosztályában kell maradnia. Május 5-ikén udvari estély lesz.

Jókai látogatása József főherczegnél Fiumében. Jókai a közelebbi mult napokban Fiumében időzött, s ez alkalommal József főherczeg is fogadta, ki családjával együtt a tél egy részét s a tavasz elejét a «Villa Giuseppe»-ben tölti, mint a fiumeiek elnevezték az ő nevéről a kies lakot, mióta megvette. Jókai a látogatásról a «Nemzet»-ben ezeket irja:

József főherczeg már értesülve volt Fiuméba érkezésemről s még reggel odaküldte hozzám azt a Boszniában vitézkedett horvát honvédjét, a ki még a harmadévi szüretkor egy szót sem tudott magyarul, s ma már igen jól beszél nyelvünkön: azt kérdeztetve, hogy mikor megyek a Villa Giuseppébe? Odakünn járt a kertjében, a két oldalzsebéből kilátszó kertész-ollóval és nyeső késsel, virágait ápolva. — «Tudtam, hogy ma jön ön, mert a Bóra fuj.» Ezzel fogadott a főherczeg. — «Én volnék tán a garabonciás diák?» — «Nem egészen. Hanem azért, mert valahányszor vendégem jön, olyankor mindig a Bórának kell fujni.» — «Hát ez az a hires Bóra? Hisz ezt nálunk zefirusnak hívják? Mi ez a balatonfüredi Bakony szeléhez képest?» — A főherczeg biztosított, hogy van belőle erősebb is: ez a vékonyabb minőségü. Ez azonban nem akadályozta, hogy gyönyörü szép délnövényzettel pompázó kertjét körül ne járja velem, s minden tudnivalót meg ne magyarázzon. Az idén csakugyan még Fiumében is volt tél, a mire ötven év óta nem emlékeznek; lábnyi magasságu hó boritotta a kerteket. Hanem azt mégis kiállták azok a kényes délnövények is, valószinüleg a tenger kipárolgása szelídité a hideget. A pálmafélék közül csak egy-kettőnek csipte meg a fagy a levél hegyeit: a yuccák, dracaenák mind kiállták a jég-próbát. A pálmafajok s más rokonégkedvelő növények meghonosítása a quarnerói parton egészen József főherczeg merész kezdeményezése, mert a szomszéd Abbáziában a Chonisky-féle kertben (most a déli vaspálya fürdőintézete) ugyan szintén bámulatra méltó dísznövényzet pompázik, de abból a pálma-féléket télire üvegházba szállítják. Ő fensége folyvást nagyobbítja a kertjét. A mi területet a háta mögött levő szomszédjaitól megvehet, az természetesen kopár kőszikla, az oldala melletti szomszédja azonban házat épít. A főherczeg tehát kiválogatja a maga kőszikláját s a szomszédjának adja, az házat épít belőle. A mit pedig ez a fundamentumból kiásat földet, azt a főherczeg elhordatja ingyen s csinál belőle kertet, s mindketten meg vannak elégedve a cserével. Ez ujon szerzett sziklatelepben épen most egy cseppkőbarlang nyilását fedezték fel: egy pár karvastagságu stalactit cső oda van támasztva egy falhoz; ha ez meg lesz nyitva, egyik nevezetességét fogja képezni a Villa Giuseppének. Szintén szakértő leirására volna méltó az a két római emlék, mely Fiume területén ásatva ki, a főherczeg tulajdonába jutott. Ezek fehér márványból vésett magas domborművü római emlékek, művészi alkotásu s igen épen megmaradt szoborcsoportokkal, a mik vadászatot ábrázolnak. Nem emlékezem rá, hogy bármely muzeumban ezeknél szebb római faragványokat láttam volna (kivéve természetesen a római Vatican gyüjteményét és a müncheni glyptothekát,) de ez bele illenék azok közé is, kivált az egyik. A botanikai körut közben azt is tudatta velem ő fensége, hogy a télen teljesen elkészült nagy munkájával a czigány nyelvről, s azt már most nyomda alá fogja adni. A fenség a kerti séta után bevezetett a fenséges asszony földszinti khinai szalonjába, melynek nagybecsü különösségeit mind a fiumei hajókról vásárolták. Ez alatt nagy ostorpattogással jön fel egy nehéz szekér, két erős dalmát lóval, tizenkét embertől istápolva. A szekeren van egyetlen egy élő fa, földestül, gyökerestül, azt szállítják. Az uj kertbe uj fák is kellenek. A főherczeg valahol egy távolabb eső kertet vett meg s most annak a díszfáit szállítja át a Villa Giuseppébe roppant fáradsággal. Mentegette is előttem magát. — «Én ezeket a fákat ajándékba kapom.» Meg voltam lepve. Az olasz ajándékozni kezd! Akkor már csakugyan fordulni kezd a világ. De nagyhamar leszállitott a főherczeg az illuziómból. — «A feleségemtől kapom ajándékba: ő vette meg a számomra. Mivelhogy báró Nyáry azt mondta, hogy az idénre a növényvásárlásokra praeliminált összeg már ki van merítve s tulköltekezések meg nem engedtetnek.» Bátorkodtam fejet csóválni. . . . . Ilyen báró Nyáry több példányban is elkelne ebben az országban. — «A viszontlátásig Budapesten!» Ezzel bocsátott el a fenséges ur. Az isten áldja meg jártában keltében!

Az özvegy spanyol királyné. A madridi hivatalos «Gacete» közli Mária Krisztina regensnő udvari orvosainak jelentését, mely szerint a királynő gyermekének megszületése máj. 15—20 dika közt várható. Akkor fog tehát eldőlni, vajjon Mária Mercedes herczegnőnek vagy pedig Alfonzó király egy utószülött fiának mutatja-e be a cortes, mint uj urának, hódolatát. Erzsébet osztrák főherczegnő, a királyné anyja, már megérkezett Madridba.

A virágkiállitás. Az országos kiállítás alatt tavaly alakult magyar kertészeti egyesület virágkiállítást rendezett, mely a nagy iparcsarnok déli oldalfolyosóján husvét vasárnapján nyilt meg. A megnyitáskor a a kormányt Trefort közoktatásügyi miniszter képviselte. Jelen voltak a polgármesterek és több országgyűlési képviselő, Jókai Mór, a kereskedelmi és közgazdasági miniszterium számos képviselője.

A kertészeti egyesület elnöke, gróf *Zichy* Ferencz üvdözölte Trefort minisztert. *Trefort* miniszter örömét fejezte ki, hogy a kertészeti iparágban is működik a tevékenység. A kertészetnek a kedélyre, a szép izlésre, a fantáziára ép oly jótékony hatása van, mint akár a képzőművészet remekeinek, a műkincseknek. Ezen kívül közgazdasági szempontokból is fontossággal bír. Ezután a minisztert gróf Zichy Ferencz és a kiállítás elnöke, Emich Gusztáv kalauzolták, mialatt katonai zenekar játszott. A nagy közönség az ünnepek alatt nem látogatta tömegesen a kiállítást a minek oka az egy forintos belépti díj volt; de mikor leszállitották a belépti dijat, a látogatás nagyobb lett. A két első nap bevétele igy is 1400 frt. *József* herczeg b. Nyáry Adolf adjutánsa kiséretében az ünnep másodnapján tekintette meg a kiállítást, és sokáig időzött ott, nagy érdeklődéssel kérdezősködve mint igazi szakértő, ki a kertészetnek szenvedélyes ápolója. April 27-ikén a *király* látogatta meg a kiállítást. A biráló bizottság már a harmadik napon kiosztotta a jutalmakat. Az első díjat, az egyesületi arany oklevelet, Gillemot Vilmos budapesti műkertész nyerte rózsákért.

Haynald bibornok alapítványa. Haynald Lajos bibornok-érsek *tizezer* forintot tett le a Szent-László társulatnál, a bukaresti magyar plebánia javára. Ez alapitvány jelentékenynyé emeli a bukaresti magyar telep katholikusainak plebániáját, s remélni lehet, hogy annak erősb szervezete érdekében többen is követik a bibornok hazafias áldozatát.

Ipolyi Arnold nagyváradi püspök a husvéti ünnepek alatt bucsuzott el Beszterczebányától, melynek 14 éven át volt püspöke. A nagyhét folyamán fogadta a különböző testületek bucsutisztelgéseit, aztán visszautazott Bars-Szent-Keresztre, a honnét fürdőbe utazik, s csak egészsége teljesen helyreállta után foglalja el váradi püspöki székét.

Ötvenéves akadémiai tagsági jubileum. Tóth Lőrincz veterán tudósunk s kuriai tanácselnök, az

11. SZ. 1911. (58. ÉVFOLYAM.) | SZERKESZTŐ HOITSY PÁL. | BUDAPEST, MÁRCZIUS 12.

Szerkesztőségi iroda: IV. Reáltanoda-utcza 5. *Kiadóhivatal:* IV. Egyetem-utcza 4. | Egyes szám ára 40 fillér. | *Előfizetési feltételek:* Egész évre 20 korona. Félévre 10 korona. Negyedévre 5 korona. | A «*Világkrónika*»-val negyedévenként 1 koronával több. | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

EGY KÜLFÖLDRE KERÜLŐ MAGYAR GYŰJTEMÉNY.

Gerhardt Gusztáv gyűjteménye.

A NEMRÉGIBEN elhalt Gerhardt Gusztáv udvari tanácsos gazdag műgyűjteményéről van szó, Budapest legkiválóbb és legnagyobb magángyűjteményéről. A «Magyar Iparművészet» szerkesztősége tavaly megbizott azzal, hogy e kiváló gyűjtemény anyagának egy részét folyóiratában ismertessem és pedig a porczellánok csoportját; a mi a gyűjtemény legtekintélyesebb része és a miniatüröket.

Így kerültem Gerhardt Gusztávhoz, a ki a gyűjteményére vonatkozó adatait szivesen bocsátotta rendelkezésemre; egyuttal több napon keresztül velem együtt tanulmányozta az említett csoportokat, miközben többször megemlékezett gyűjteménye történetéről is.

«Körülbelül 1888-ban kezdtem gyűjteni — mondotta — még pedig először képeket, úgy hogy 21 év alatt összehoztam 120 képet. Ezek közt legkiválóbb Rubens Angyali üdvözlete. E képet Van Dyck műve gyanánt vettem, de később Bode Rubens alkotásának jelentette ki, a mit igazol az is, hogy Mária arcza Rubens első feleségéhez, Izabella Brandt-hoz hasonlit. Többi képeim is kiváló mesterek alkotásai.

Idővel áttértem más tárgyak, és pedig régi iparművészeti tárgyak gyűjtésére, első sorban a porczellánokra, mintegy 10—11 évvel ezelőtt. Kezdetben csakis bécsi porczellánokat gyűjtöttem, szobrokat és edényeket, később azonban félbehagytam az edények gyűjtésével és ez idő szerint csakis néhány elsőrendű szoborcsoport van birtokomban. Legnagyobb vonzó erőt a meisseni gyár termékei gyakoroltak reám, főleg Kändlernek utólérhetetlen XVIII. századi plasztikus alkotásai. Párhuzamosan e gyűjtéssel, körülbelül ugyanattól az időtől kezdve felébredt bennem az érdeklődés más iparművészeti alkotások iránt is. Ezek

Munkácsy Mihály: Szántás.

GERHARDT GUSZTÁV GYŰJTEMÉNYÉBŐL.

közt a legtekintélyesebb a körülbelül száz darabból álló porczellán- és zománczos szelenczék csoportja. A nagyobb képek sok helyet foglalván, áttértem a miniatürök gyűjtésére, melyekből 89 darab van birtokomban. Gyűjteményemnek ez a része különösen akkor növekedett, a mikor 1905-ben a porosz királyi múzeumok és a brandenburgi fejedelmi kincsesházak ide vágó anyagának egy része eladásra került. Ez alkalommal, szakértők meghallgatásával, több kiváló darabot vásároltam. És hogy e műtárgyaim megfelelő keretben legyenek elhelyezve, 18 olyan régi butordarabot vásároltam, mely úgy stilus, mint művészi érték tekintetében méltó volt arra, hogy gyűjteményemet befogadja.»

Azért idéztem a nagy amateur szavait, hogy így betekintést nyerjünk e hatalmasnak mondható gyűjtemény keletkezésének körülményeibe.

És mi lesz a sorsa e nálunk páratlan gyűjteménynek? Az, hogy külföldre kerül és szegényebbek leszünk néhány száz elsőrangú műalkotással! És miért!? Mert nem birjuk előteremteni azt a három millió koronányi összeget, melyet a család reális összeállítás alapján kér e hatalmas gyűjteményért. Ha nálunk is volna a párisi «Les Amies de Louvre»-hoz hasonló egyesületünk, ennek az egyesületnek nem lehetne nagyobb és nemesebb feladata, mint az országnak megtartani a művészi kincsek e tárházát. Talán nem is szükséges mondanunk, hogy mennyit nyerne jelentőségben Szépművészeti és Iparművészeti Múzeumunk e gyűjtemény anyagával!

A külföldi, müncheni és berlini műkereskedők már minden lehetőt megtettek, hogy a gyűjtemény hozzájuk kerüljön.

Az alábbiakban a «Vasárnapi Ujság» olvasóival óhajtom e jeles gyűjteményt röviden megismertetni. *

Gerhardt Gusztáv különös kedvteléssel gyűjtötte a XVII. századi hollandus és flamand mesterek alkotásait és a XVIII. századi franczia és angol festők műveit, valamint a régi németalföldi iskola termékeit. Több nagynevű mester, sokszor egy-egy legkiválóbb művével van képviselve. Ilyenek Jacob van Ruysdael nagyszerű felfogású, Jan van Goyen utolérhetetlen tájképei. Ezekhez csatlakozik a rendkívül ritkán előforduló harlemi Baltazar van der Veen két elsőrangú tájképe. A kiváló hollandus tájképfestők közül még Vermeer van Harlemnek igen jelentős művét láthatjuk a gyűjteményben. A Rembrandt iskolát Bol, Bernaert Fabritius delfti, Jan Lievens leideni születésű festő és Nicolas Maes képviselik. A hollandi életképfestők gazdag sorozatban vannak jelen: A két Ostade, Jan Steen, Peter Quast, Gerard Terborch stb. szerepel itten; az állatfestők közül az ismert Philip Womvermann és Melchior Hondecoeter több szép festménye látható; a csendéletfestést Biltzins, Claes, Gysels több finom képe mutatja be.

A flamand festészet virágkorát, a Bode véleménye alapján Rubens sa átkezű művének tartott nagy oltárkép, Teniers H. van Balen, Brouver, Jan Fyt, Snyders festményei képviselik. Különös fontosságuak Pieter Brueghel és Jan van Scorel művei, a melyekhez még H. van Bosch és M. de Cocxienak, V. Károly császár festőjének munkái járulnak. A franczia alkotások közt kiválik Mme Labille Guillard két gyermeket ábrázoló képe. Az angolok közül említésre méltó Turner: Greenwich látképe, a londoni National Galleryben levő festményhez készült tanulmány és egy finom férfiarczkép Raeburntől. Jeles hazánkfiának, a világhirű Munkácsynak «A falu hőse» czímű műve és egy hangulatos tájképe látható a gyűjteményben.

Téreynek a Szépművészeti Múzeum ismert szaktekintélyének véleménye szerint a Gerhardt-féle képgyűjtemény értékes és szakértelemmel összeállított kollekczió gyanánt hat, melyen meglátszik, hogy gyűjtője inkább az egyes müvek kiválóságát, mint a nagy neveket tartotta szem előtt.

A mult évi brüsszeli világkiállításon e gyűjteményből hét darab flamand kép szerepelt a XVII. századi művészeti csoportban.

* A képek ismertetésénél Térey Gábor tanulmányát, az ötvösművek ismertetésénél Mihalik József tanulmányát használtam fel.

«Boldogok a gazdagok — de csupán akkor ha élni tudnak», mondja Mihalik a Gerhardt-gyűjtemény ötvösműveit ismertető czikkében; czélozva ezzel arra, hogy a mindenható pénz csak úgy teljesiti emberhez méltó feladatát, ha értékét művészi gyönyörűségre felváltani képesek vagyunk.

A jeles képek által alkotott csodaszép keretben van elhelyezve, a többiek közt, az ötvösművek gyűjteménye is; régi kupák, serlegek, billikomok, asztaldiszek, kelyhek, szelenczék s egyéb használati és fényűzési tárgyak, azokból a jónak nevezett, régi időkből, a mikor ez emlékek nemcsak a pompa kedvéért léteztek, hanem egyuttal gazdáik kincstárát is alkották.

Gerhardt gyűjteménye tanulságos sorozatát tartalmazza a régi augsburgi, nürnbergi, danzigi, bécsi, valamint a magyar és franczia ötvösművességnek. Ezek közt kiválik az a sodronyzománczos, kilenczoldalú, szerpentinkőből faragott kehely, mely az ötvösművek közt a legérdekesebb darab, egy lőcsei ötvös remeke.

A franczia ötvösművességet azok a kerek, ovális, vagy négyszögletes szelenczék képviselik, a melyeknek divatja ez országból terjedt el. Az alkalmazott anyag és diszités gyakran a pazarlással határos. E szelenczék divatja az ötvösöknek és miniatürfestőknek alkalmat szolgáltatott a raffinált izlés és művészet olyan fokának a kifejlesztésére, hogy e téren a franczia kézügyességet felülhaladni lehetetlen.

Az arczképes ajándék-szelenczéken kivül a tabatière-ek is gyakran készülnek aranyból, ékkövekkel, gyöngyökkel, vagy tüzes szinü zománczokkal ékesitve, fedelükön a király, vagy más előkelők finoman festett miniatür-képeivel, pásztor- és mitologiai jelenetekkel. Az ötvösség emez apró, de azért nagy művészi értékü tárgyaiban is felette gazdag a Gerhardt-féle gyűjtemény. Egy egész tárlót töltenek meg e kis remekművek, melyek bármely elsőrendű gyűjteménynek is nagy díszére válnának.

*

Ezekkel rokon a miniatürök csoportja. Gerhardt sajat szavaiból tudjuk, mint terelődött figyelme e kisméretü festészeti alkotásokra. A miniatür legkedveltebb tárgya az arczkép; ugyan más is lehet az ábrázolás tárgya, de ilyenek ritkábban fordulnak elő. Ezt látjuk a Gerhardt-gyűjteményben is. A miniatür intim jellege következtében a finomabb érzések kifejezője volt mindenkor és éppen ezért talán sohase voltak e művészetnek a viszonyok olyan kedvezőek, mint éppen a XVIII. században, a «Siècle charmant» korában.

E kis alkotások jóideig nem részesültek a kellő figyelemben; finom lelkü műgyűjtők azonban jókor felismerték nagy művészi értéküket. Ezek közé tartozott Gerhardt Gusztáv is. A miniatur különböző technikával készülhet. A festett zománcz miniatür képviselője e gyűjteményben a stockholmi Martui van Meytens (1695—1770) festményével ékes arányszelencze. Ide tartozik az angol Henry Bone bájos női arczképe.

Az olaj miniatür is régi multtal dicsekedhetik. Ennek jeles példája gyűjteményünkben egy ismeretlen XVII. századi mestertől származó finom női arczkép.

A zománczfestés élénk és fényes szinhatását pergamenten, selymen, vagy kartonon nem lehetett elérni. Más alapanyagot kerestek tehát a festők és az elefántcsontot találták legalkalmasabbnak e czélra. Ezen az alapon a tónusok lágyak, az átmenetek finomak és a szinek élénk hatásúak. Ebbe a csoportba tartozik a svéd eredetü Péter Adolf Hallnak (1739—93) a miniatür-festők királyának, zsánerszerü körös képe. Jean Baptiste Isabay (1767—1855), korának legnépszerübb festője, egy bájos női arczképpel szerepel. Jellemző képein a gázfátyol alkalmazása; e hófehér, könnyed keretből a szines arcz, a tüzes szemek szokatlan élénkséggel tekintenek reánk. A bécsi festőket képeink közt Adolf Theernek Lola Montezt, Landsfeld grófnő bájos és egyben jellegzetes arczát ábrázoló miniatürje képviseli. Gerhard megértette e müveket és a midőn a mult e kedves emlékeit gyüjtötte, egyúttal művészi gyönyörűségeket szerzett önmagának.

Gerhard gyűjteményének súlypontját a porczellán tárgyak alkotják. Saját szavaiból is kiérezhető az a lelkesedés, mely e művek iránt szivében élt. E gyűjteményben a XVIII. századi meisseni porczellánnak minden változata képviselve van. Ezekkel részletesen e helyütt nem foglalkozhatunk, elég lesz, ha egyik-másik csoportját kiemeljük, hogy fogalmat nyujthassunk a gyűjtemény gazdaságáról. A meisseni porczellánszobrocskák és tárgyak száma 292 drb., a bécsieké 33. Megtaláljuk ezek közt a porczellán feltalálójának, Böttgernek néhány kiváló művét, majd a gyár későbbi korából Johan Gregor Herold idejéből találunk tárgyakat, a melyeken a khinai modorú diszités uralkodó.

Kändler volt a meisseni gyárnak legtehetségesebb szobrásza, a ki 1731-ben került a gyárhoz. Művei szobrocskák alakjában gyönyörü sorozatban vannak meg a szóban forgó gyűjteményben. Ezek közül Juno szobrocskáját, a halászó nimfák csoportját, Brühl grófné krinolinos alakját és az olasz komédia jellegzetes alakjait külön is megemlítjük. Kändler előszeretettel mintázott állatalakokat is.

A nagyszámú porczellánszobrocskák mellett a barokk és rokokó edények, vázák, tányérok, kannák, változatos alakban és diszitéssel vannak nagy tudással és áldozatkészséggel összegyüjtve.

A meisseni gyár termékein kivül még néhány jeles bécsi szobrocskát is láthatunk. Legkiválóbb köztük Grassi Antal szobrásznak pompás porczellán-csoportja, mely Mária Terézia leányának Albert Kázmér herczeggel való eljegyzését ábrázolja. E művész alkotásain eleinte a czopf, később az empire stilus hatása érvényesül.

Talán e vázlatos ismertetés is meggyőzhet bennünket arról, milyen nagyjelentőségü tényező művészi életünkben az ilyen kiváló gyűjtemény létezése, mint a milyen a Gerhardt-féle gyűjtemény és épen azért kivánatos, sőt mi több, szükséges volna, hogy az hazánkban megtartva, műgyűjteményeinkben a köznek okulására és művészi gyönyörűségére szolgálhatna.

Csányi Károly.

ESTI HARANGSZÓ UTÁN.

I.

Úgy jársz a lelkemben, mint sápadt herczeg-asszony
Elhagyott parkban, hervadt őszi este,
Egy elfelejtett emléket keresve.

Távol szerelmek alkonyi aranyja
A fák hegyét bágyadtan simogatja
És te letépve egy-egy késő rózsát,
Halkan dúdolva mégy az utakon át.

II.

Most már jó vagy és szép és százszor áldott.
Mintha csak egyszer álmodtalak volna,
Magányos és bús kisfiú koromba.

Ki úgy jártál sugarat hintegetve
Bolondos, könnyes, czifra életembe
És a kiért én mindent összetéptem:
Egy sóhajtás vagy csak az esti szélben.

Kárpáti Aurél.

AZ ÉLET FOLYAM PARTJÁNÁL.

Oh szent folyam, szerelem tüze mélyén
Fakadó ár, — rohanó, üde Élet!
Napsugaras, virágzó partjaidnál
Deli ifjak, szüz lányok nézve néznek,
S korsaikat örök vágy ösztönével
Merítgetik csillámló habjaidba,
S te sorjában sodrod a sorvadókat,
S ragadod vad, örvényes árba dobva.

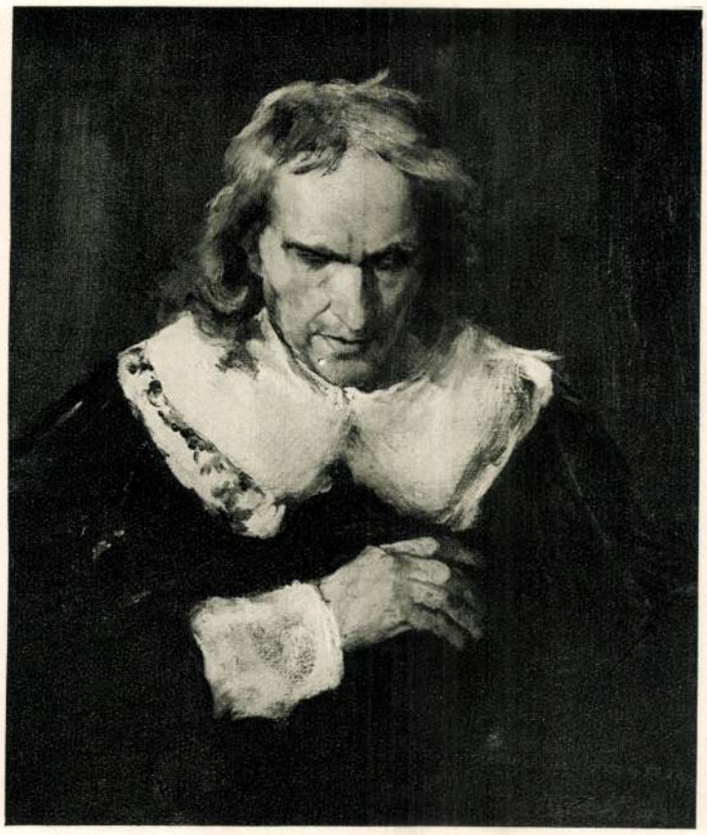

MUNKÁCSY MIHÁLY: TANULMÁNY MILTON-HOZ. Olajfestmény

Elek Artur:

A SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM ÚJ SZERZEMÉNYEI

Magyar Művészet 1926,

A Szépművészeti Múzeum új szerzeményeinek ötödik bemutató kiállításán a régi művészetet képviselő néhány elsőrendű festmény és szobormű mellett főképp az újabb művészet szerepel impozáns módon.

A régi anyag egyik legfontosabb tárgyáról, *Leonhard Kern* fába faragott három női aktjáról e folyóirat 8. számában esett szó részletesen. Művészeti értékre, ritkaságra és múzeumunk szobrászati gyüjteményének anyagában hézagpótló jelentőségére nála is fontosabb darabja a kiállításnak egy francia, trecentobeli elefántcsont-Madonna. Egy finom ízlésű gyüjtőnknek, Wittmann Ernő úrnak letéte ez a fölöttébb értékes szobormű, kiváló példája annak a nagyon fejlett és hatóerejével más európai művészeteket is befolyásoló szobrászati kultúrának, mely a középkori Franciaország templomait, azoknak külsejét és belsejét a remekművek soraival gazdagította meg. A templomokat monumentális szobrokkal díszítő művészettel párvonalasan fejlődött ki ott a szobrászatnak meghittebb gyakorlata, a kisplasztikának egyházi tárgyú változata, mely alkotásaival inkább a magánemberek otthonát, házioltárait kívánta áhítatot keltő művészi tárgyakkal vonzóbbá és díszesebbé tenni. Az ilyen kisplasztikai tárgyak anyaga a különböző nemesfémek mellett főként az elefántcsont volt, melynek megmunkálásában a francia faragó mesterek mutattak példát a nyugat nemzeteinek. Gyüjteményünk Madonnája a korai gotikus stilus ismertetőjeleit mutatja. Az ülő Madonna megdőlt felső teste, arca formáinak hegyesen ívelt formái, hajának és az ölében álló kis Jézus hajának fürtökbe elrendezése, továbbá ruháján a drapériavetemedés módja mind ennek a stilusnak ismertetőjele. A francia gotikus szobrászat valamely monumen-

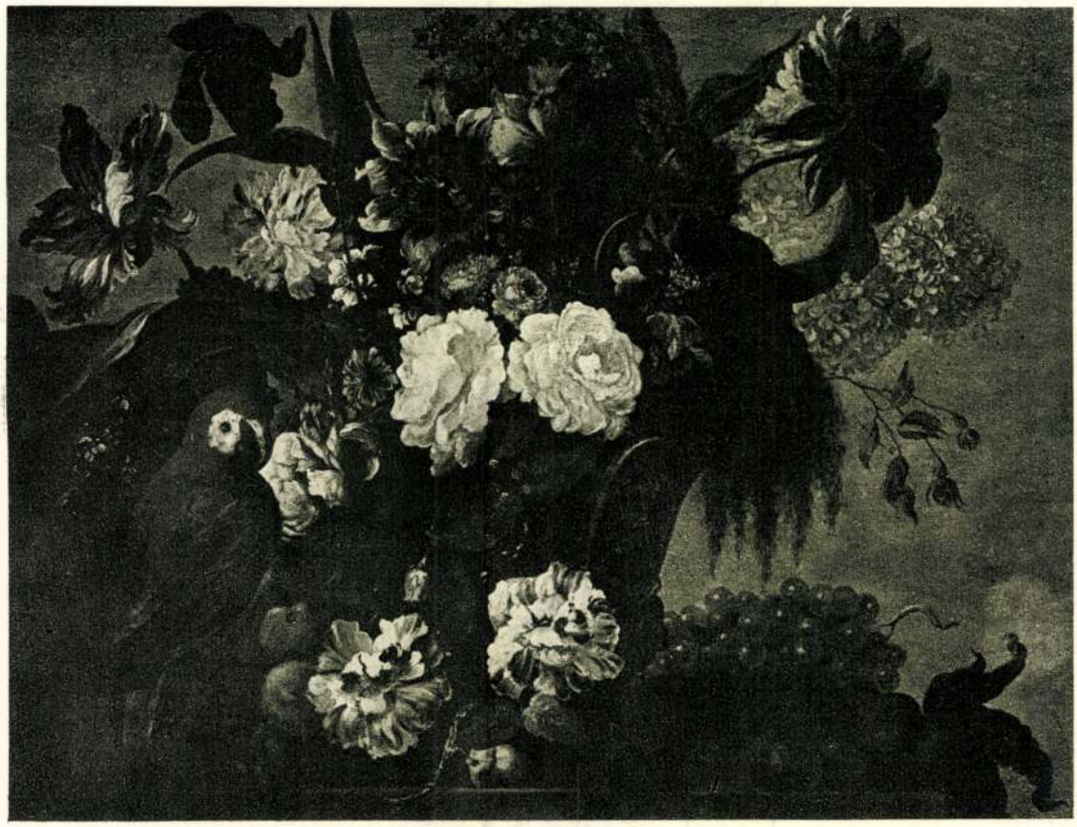

BOGDÁNY JAKAB (1660—1724): VIRÁG- ÉS GYÜMÖLCSCSENDÉLET PAPAGÁLLYAL
Olajfestmény

tális emléke híján ez a kis szobor egymagában is jó fogalmat ád az egész stílusról.

Szobrászati gyüjteményünknek gyér barokk-anyagát gyarapítja egy magyarországi fafaragvány. Nem egészen életnagyságú női szentet ábrázol, ki baljával kinyitott könyvet szorít magához, jobbjával szívéhez nyúl és fejét elragadtatott mozdulattal fölveti. A zalamegyei bottornyai templomnak volt valamikor dísze és talán Szent Terézt ábrázolja. Hajdani festése, sajnos, csaknem teljesen lepattogzott, jóformán csak a fehér stucco-alapja maradt meg, de mindez a hiányosság nem fosztja meg attól a patetikus lendülettől, melyet ismeretlen szobrásza barokkos mozdulatú kompozíciójával adott neki.

Az olasz quattrocento szellemét fejezi ki Lorenzo Costa „Szentcsaládja". Ezzel a művel végre teljesen hiteles (aláírásos) képe került Costának múzeumunkba. A neki tulajdonított szépséges Vénusz-kép, amely régebb idő óta egyik kimagasló dísze olasz gyüjteményünknek, minden valószínűség szerint nem az ő munkája. Most megszerzett Szentcsaládjától különben is olyan stílusellentét különbözteti meg, amely megoldhatatlannak látszanék, ha mind a két kép Lorenzo Costa kezeműve volna. Ez a Ferrara—Bologna—Mantova közt hányódó festő amúgy is egyik legproblematikusabb alakja a művészet történetének. Az élete elejére és tanítómestereire vonatkozó adatok dolgában nagyon ellentmondók a legrégibb források. Vasari szerint Perugino és Benozzo Gozzoli művészete is hatással volt reá toscanai rövid tartózkodásának idején. Ezek a hatások többé-kevésbbé meg is állapíthatók bizonyos művein. Más képein Francia hatása mutatkozik, ismét másokon nála korábbi ferrarai mestereké. Megannyi stílus. Múzeumunk most megszerzett képe Francesco Francia hatását érezteti legerősebben. Franciánál Costa gazdagabb leleményű festő volt, de kevésbbé színes, másrészt pedig keményebb előadású. A mi képünkön, mely a gyermekét tartó Madonnát Assisi Szent Ferenc és Szent Jeromos tár-

LIGETI ANTAL (1825—1890): NŐI KÉPMÁS. 1851. Olajfestmény
Báró Kornfeld Móric úr ajándéka

saságában ábrázolja, Francia szelid rezignációja ömlik el. Az alakok hagyományossá lett elrendezéssel csoportosulnak a képen. A színek is békés összehangzásra törekedve helyezkednek el egymás mellett. Bátrabb színakkord megütésétől tartózkodott ezen a képén a művész. Külön értéke a festménynek, hogy kitünő karban van. Színei teljesen üdén hatnak.

A kiállítás régi művészeti anyagánál jóval bőségesebb a modern anyaga. Petrovics főigazgató változatlan állhatatossággal folytatja a modern képtár korai magyar anyagának kiegészítését. Ligeti Antal kisalakú szép női arcképe, Lieder Frigyesnek Komlóssy festőt ábrázoló arcképe, Dósa Géza kissé elmosódott kifejezésű női portraitje, Liezen-Mayer Sándor női képmása, Gyárfás Jenőnek „Ima" című tanulmányszerű képe a mester kezdőkorából, Koroknyai Ottó férfiarcképe megannyi hézagot tölt ki abban a képsorozatban, mely az újabb magyar művészet első évtizedeit mutatja be múzeumunkban. Munkácsy és Paál László munkásságának, e művészek lehetőleg minden tárgyát, typusát és stílusát magában foglaló bemutatása egyik főgondja Petrovicsnak. Ennek köszönhető az új szerzemények öt Munkácsy-képe, köztük az impozáns „Fasor", melynek képét már Munkácsy-számában bemutatta a „Magyar Művészet", továbbá a Milton alakjához készült tanulmány s egy-egy tanulmány a „Zálogház"-hoz, meg a „Falu hősé"-hez (az utóbbi néhai Bakonyi Károly gyüjteményének kiváló darabja). Paál Lászlója is kettő van a kiállításnak, köztük a Bakonyi-gyüjteményből való finom „Borús idő". E két korszakos magyar művész mellől a harmadik sem maradt el: Szinyei Merse Pálnak a művész nővérét ábrázoló bájos képe, a zsenge női léleknek megható gyöngédségű ábrázolása, az alig huszonöt éves festőnek ez a remekbe készült alkotása, immár véglegesen Szépművészeti Múzeumunké, minekutána éveken át mint a művész örököseinek letéte függött benne. Ferenczy Károlynak immár szintén históriai művé-

Munkácsy Mihály

FRANCIA SZOBRÁSZ: MADONNA. Elefántcsontfaragvány. XIV. sz.
Dr. Wittmann Ernő úr letéte

MAGYARORSZÁGI SZOBRÁSZ: NŐI SZENT. Faszobor. XVIII. sz. közepe

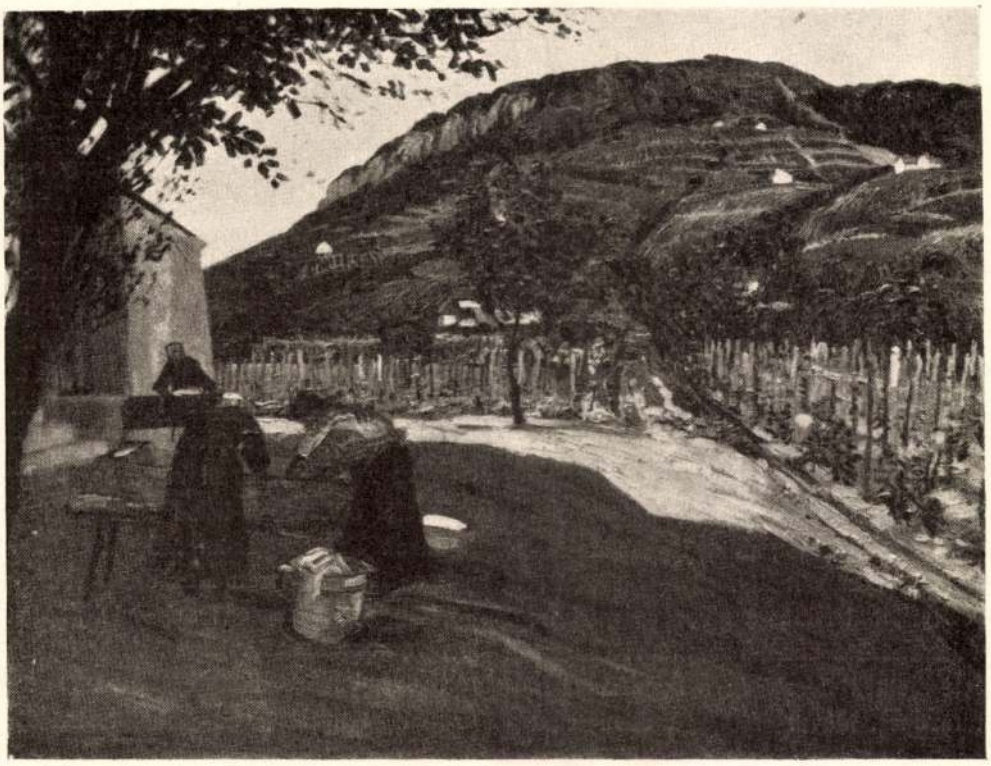

UDVARUNKON MOSNAK
BADACSONYBAN

DÉRY BÉLA
GYÜJTEMÉNYES KIÁLLÍTÁSÁBÓL

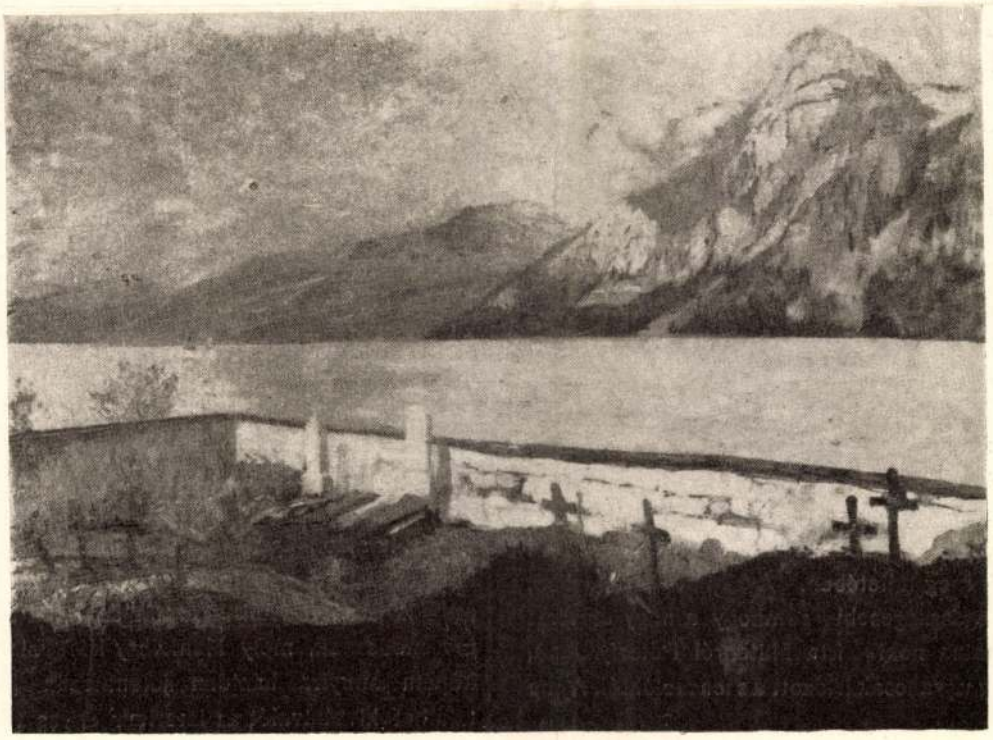

TRAUNKIRCHENI
TEMETŐ

DÉRY BÉLA
GYÜJTEMÉNYES KIÁLLÍTÁSÁBÓL

A SZÉPMŰVÉSZETI MUZEUM KÖZLEMÉNYEI

MUNKÁCSY UJONAN SZERZETT FESTMÉNYEI. A XIX. századi művészet történetének egy német monografusa,* aki egy mérges pamfletista személyeskedő hangján írta meg könyvének Munkácsyról szóló lapjait és úgy állította elénk ezt a becsületesen küzdő, nagy művészt, mint valami élelmes számítót, aki ügyesen tudta kiaknázni a piac pillanatnyi hangulatát, egyebek közt az interieur-képek sorozatát is Munkácsy jellemének szenzációkereső, divathajhászó vonásával hozza kapcsolatba. Egyszer — írja — az a jó ötlete támadt, hogy megfesti önmagát és feleségét, amint fényes atelierjében egy épen elkészült új festményét csodálják. Az ötlet jól bevált, a siker nagy volt; folytatta tehát modern luxussal berendezett lakása túlzsúfolt termeinek lefestését, s hogy az elragadtatást fokozza, idővel érdekes motivumokat is komponált a butorok közé: fiatal asszonyokat, amint először látogatnak meg egy lábbadozó ifjú anyát, vagy egy fiatal hölgyet, aki gyermekeivel egy mopszcsalád reggelijét nézi végig stb. Körülbelül így jelenik meg Munkácsy működésének ez az oldala Max Schmid jellemzésében, amely Munkácsynál jobban jellemzi íróját.

Max Schmid különben maga is megvallja, hogy reá nézve lehetetlen Munkácsy helyes méltatása, mert a párisi műkereskedők reklámgenie-je és a honfitársak dicsőségszomja szédítően magasra verték fel ennek a művésznek a hírét. De lehet-e ezt komoly mentségnek elfogadni? Igaz, hogy Munkácsy körül környezete és a műkereskedői élelmesség olyan zajt csapott, amilyenre művészete nem szorult. De mi köze ennek Munkácsy művészetéhez? Jogos ok-e ez arra, hogy kihozza sodrából a történetírót? A hatáskeltés vásárias eszközei a kortársakat is kellemetlenül érintették, de azt, aki akart és tudott tisztán látni, már akkor sem zavarták meg ítéletében. «A kép sokkal igazabb, sokkal egészségesebb, semhogy a nagy dicséret megárthatna neki» írta Miltonról Péterfy Jenő, aki pedig ugyancsak irtózott a szenzációktól. A ma emberének még kevesebb oka van arra, hogy elveszítse józan ítéletét. S elfogulatlanul nézve a dolgokat, Munkácsy interieur-sorozata is más színben tünik fel előttünk. Az interieur-festést Munkácsy nem azért művelte, hogy egy véletlen sikert kiaknázzon, hanem őszinte hajlamból, az anyagfestésre való különös hivatottságból, mely örömest tobzódott a butorok, szövetek festői gazdagságában és nagy bravurral adta vissza pompás, meleg szineiket. Aki a «Műterem», a «Milton» interieur-jét és a kitünő, igazán örömben fogant interieur-vázlatoknak azt a sorát festette, amelyek Munkácsy hagyatékában maradtak, arról bizonyos, hogy ezt a műfajt is elsősorban belső hivatásból művelte.

Ennek bizonyságaként most már Munkácsynak a Szépművészeti Muzeumba jutott «Párisi interieur»-jére (vászon; méretei: 71×101 cm.) is hivatkozhatunk. A képet, mely Párisból került egy budapesti kereskedőhöz, a mult év nyarán vásároltuk, hogy kiegészitsük vele a muzeum Munkácsy-gyűjteményét, melyben a mester oeuvre-jének ez az ága nem volt eddig képviselve. Képünk gazdagon butorozott szobát ábrázol; a szobában, fehér selyem terítővel letakart asztal mellett, fehérbe öltözött fiatal hölgy ül, s a kezében tartott füzetből olvas. A kompozició közepére helyezett alakot, amely — az asztallal együtt — legnagyobb világos foltja a képnek, díszes, nehéz keret gyanánt veszi körül a sötéten hangolt butorzat, amelynek százféle színben pompázó tárgyait nyugodt, s mégis tüzes harmoniában olvasztotta össze a művész. A szinek sötét pompájába csak a ritmikusan megismétlődő, jól elosztott fehér foltok visznek élénkebb elemet. A színhatás ragyogó, s a csöndéleti részek fölényes megoldása mester kezére mutat. Az egységet a figurális rész bontja meg némiképen. Az asztalnál ülő nőnek Munkácsynál szokatlanul részletező módon, vékony ecsettel megfestett alakja szembetünő ellentétben van a tulajdonképeni interieur könnyed és széles kezelésével; a kép jobb sarkában játszó gyermek határozott jeleit mutatja annak a fás, merev modornak, mely Munkácsy későbbi figurális képein annyira bántóan jelentkezik. Izlésünk találhat kivetnivalót az interieur egyes tárgyain, butorain is, melyek a tőlünk izlésben mindig legmesszebb eső félmult szellemét idézik vissza, s Munkácsy realizmusával megfestve, magán, a

* Kunstgeschichte des XIX. Jahrhunderts Von Max Schmid. 1906. Leipzig, E. A. Seemann. II. köt. 301—306. l.

Művészet 1915.

PÁRISI INTERIEUR. MUNKÁCSY MIHÁLY FESTMÉNYE SZÉPMŰVÉSZETI MUZEUM

képen is kellemetlenül hatnak. Általában annyi bizonyos, hogy ama jelzők között, amelyek a kép előtt eszünkbe jutnak, a «finom» s a ma olyan sokszor emlegetett «artisztikus» jelzők nem fordulnak elő. A kép nem finom, hanem sokkal több, ennél: egy darab nagyon egészséges festészet, mely a tudásnak mesteri biztosságát hirdeti.

A mű keletkezésének idejét semmiesetre sem tehetjük 1876-nál korábbra, amikor Munkácsy a «Műterem»-mel úgynevezett salonképeinek sorozatát megindította. Viszont alaposan tehetjük fel, hogy képünk egyike a sorozat korai darabjainak, s abban az időben készült, midőn a művész érdeklődése még meleg volt ezzel a témával szemben. Erre mutat a kivitel gondossága, s a korai időpont mellett szól a szinek teltsége, gazdagsága is, mely hiányzik a sorozat későbbi darabjaiban. Valószínű, hogy képünk nem készült 1878 után, tehát a «Műterem» és a «Milton» közé eső időben keletkezett.

Ezzel a képpel csaknem egyidőben jutott Munkácsynak egy kisebb tájképe is (fa; méretei: 46·5×56 cm.) muzeumunk birtokába. A párisi műpiacon vásárolt kép tárgya igen egyszerű; festője nem akart hatni sem a motivum érdekességével, sem a világítás szokatlanságával. Az előtér nagyobb részét egy tónak barnásszürke színben csillogó tükre tölti ki, melyet balról agyagsárga út szegélyez, az úton egy rózsaszínruhás női alak; a kép középsíkjában nehány bokor és haragoszöld mező; a háttérben fával benőtt, barnászöld halmok. Az egész tájon hideg és józan nappali világosság ömlik el; igazi hétköznapja a természetnek. A festmény a 80-as évek elején készülhetett, még pedig bizonyára Kolpachon, ahol Munkácsy ilyenfajta képeinek legtöbbjét festette.

Ha az interieur-kép előadásában az egység hiányát kellett megállapitanunk, a tájképnek épen az egyöntetüségben van főerénye. Biztos és gyors tekintettel ölelte fel itt a művész a természetnek egy zugát, s az egységet mindvégig megóva, szenvedélyes erejű, bátor kézzel ültette át képébe látomását. Munkácsy tájfestő művészete kevés képen jelenik meg ennyi keresetlenséggel és igazsággal; a megfigyelés hűsége, őszintesége csak az előtérnek, különösen a víznek visszaadásában hagy fenn kivánnivalót, amelyet kissé receptszerűen, az egyéb tájképein használt és kipróbált módon ábrázolt a művész.

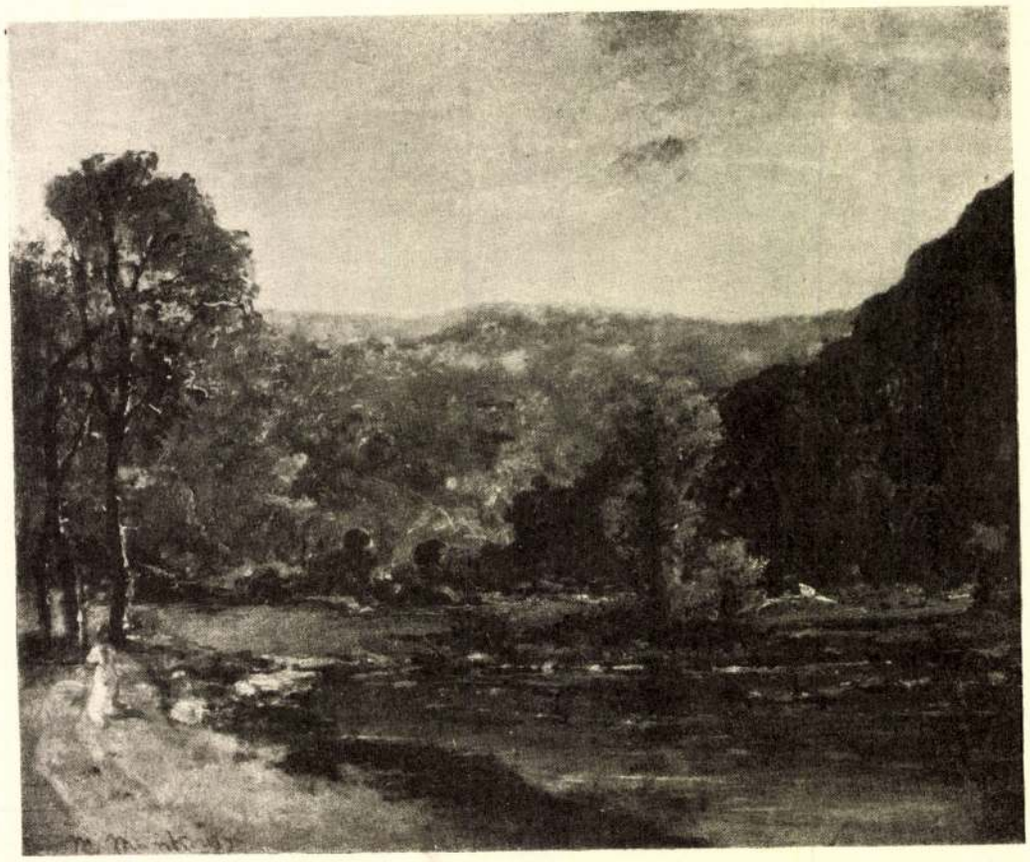

TÁJKÉP. MUNKÁCSY MIHÁLY FESTMÉNYE SZÉPMŰVÉSZETI MUZEUM

Annál igazabb a képet egész szélességében átfogó erdős hegyoldal és a szürkés-fehér felhőkkel borított, helyenkint kék foltoktól megszakított égbolt, s mindenekfölött az igazság erejével hat az egész képnek nagy közvetlenségű, frisseségében szinte az impresszionistákra emlékeztető előadása. Daubigny neve is eszünkbe jut a kép előtt, de csak egy percre s inkább csak a motivum és kolorit rokonsága révén; Munkácsy drámai vénája, mely az előadás hirtelenségével és szenvedélyességével a mindennapi tárgy ábrázolásába is bizonyos izgalmat, lüktetést vegyít, nagyon is gyökeres különbségeket mutat Daubigny lyrára hajló, szelidebb művészi jellemével szemben.

A harmadik Munkácsy-kép, mellyel muzeumunk gyűjteménye az utóbbi időben gyarapodott, özv. Heinrich Alajosné, szül. Heinrich Flóra úrnő hagyatékából származik, aki azt eredetileg a Nemzeti Muzeumra hagyta; innen jutott intézetünkbe. Egyik kisebbméretű variánsa ez (vászon, méretei: 81·5×65 cm.) a «Golgotha» ama csoportjának, mely Krisztust a sirató asszonyokkal és Szt. Jánossal ábrázolja. Munkácsy, úgy látszik, különösen szerette és szivesen ismételte ezt a csoportot, mely mint külön egész a legzártabb és legvilágosabb biblikus kompozíciója. Nagyméretű variánsai közül egy a drezdai képtárban van, egy pedig az Andrássy-család tőketerebesi mauzoleumában; egy harmadik nagyobb példány Ilges szerint* mint

* M. von Munkácsy. Von J. Walther Ilges. 1899. (Knackfuss-féle művész-monografiák. XL. köt. 108 l.) A Szépművészeti Muzeumnak is van egy kisebb pasztellképe, mely ugyanezt a csoportot ábrázolja. Ez azonban nem variánsa a Golgotha főcsoportjának, hanem ehhez készült tanulmány, melyen Munkácsy — Malonyay D. szerint — a részletek szinhatását kereste. (Malonyay D.: Munkácsy Mihály élete és munkái. Budapest, 1898. II. köt. 180. l.) Ugyancsak tanulmány az a nagy kép is, mely a megfeszített Krisztust egyedül ábrázolja, s melyet 1904-ben Munkácsynétól vásárolta meg a Szépművészeti Muzeum részére. Jelenleg a békéscsabai muzeumban van. Erről írja Rippl-Rónai J. Emlékezései-ben (Budapest, 1911. 31. l.), hogy soká függött Munkácsy párisi nagy műtermében.

oltárszárny Munkácsyné imazsámolyát ékesítette. Egy pasztellben készült kisebb példány gróf Andrássy Gyula tulajdona. (1914-ben Ernstnél rendezett Munkácsy kiállítás katalógusa, 59. sz.) A mi képünk kis méretekben csaknem teljesen hű mása a nagy kompozició megfelelő csoportjának. Egészen sajátkezű, szép példány, mely sűrítve adja az eredeti erényeit; Munkácsy Madame Chaplin-nek ajánlotta.

Legutóbb került végül a Szépművészeti Muzeumba, a bécsi művészet-történeti muzeum menyezetképének egyik kisebb színvázlata is (vászon, méretei: 100×100 cm.). Ezt báró Harkányi Frigyes nagylelkűségének köszönheti a muzeum, aki azt egykor Munkácsytól kapta baráti ajándékul. Történeti érdekességet ad neki az a körülmény, hogy egyik első szines fogalmazása a nagy kompoziciónak.* PETROVICS ELEK

* Ugyane mű nagy szinvázlata 1903 óta a muzeum tulajdona.

KÉT XVIII. SZÁZADBELI FRANCIA RAJZ. OUDRY ÉS FRAGONARD. A barokk festészet lényegében rejlik, hogy fejlődése nemcsak a természetes útvonalban halad előre, hanem egyidejüleg el is tér attól és pedig két egymással ellentétes irányban: a realista és az dekorativ irányban. A barokk festészetnek a realizmus felé való közeledése akkor áll be, ha a festők az egyes részleteket annyira hangsúlyozzák, hogy a diagonálisokban felépített barokk kompozició kezd eltünni, a dekorativ irány felé való közeledés pedig akkor következik be, ha a szubjektiv téralkotás mindig önkényesebb jelleget ölt (főleg freskókra áll ez), úgy, hogy a néző vagy a legvalószinűtlenebb mélységekkel vagy egy szőnyegszerű felülettel áll szemben. Míg az előbbi tendencia az újkor festészetének fejlődésére jellemző, állandó leválási folyamat, mely a kompoziciótól a kompozició-nélküliség felé halad, addig a másik tendencia csak a barokk festészet népszerüsödését és ellaposodását jelenti.

SZABADBAN MULATÓ TÁRSASÁG
JEAN-BAPTISTE OUDRY RAJZA

SZÉPMŰVÉSZETI MUZEUM

Igy Watteaunak organikus, barokk, a késői Rubens-ből kiinduló művészetét is nemcsak a barokk irányában lehetett továbbfejleszteni, hanem az előbb említett két tendencia irányában is át lehetett formálni. A realizmus felé fejlesztették tanítványai és követői: Lancret, Pater és Oudry.

Jean-Baptiste Oudry (1686—1755) muzeumunkban is képviselve van egy rajzzal, melyet e sorok szerzője határozott meg. A rajz (méretei: m. 18·2, szélessége 22·7 cm., vörös kréta; a Delhaes gyűjteményből) szabadban mulató társaságot ábrázol. Gondoljunk vissza Watteau társaságaira, a helytől és időtől elvonatkoztatott élvezőkre, bűbájos, varázsszerűen ható környezetben. Oudrynál is játszanak, nevetgélnek szépen öltözött férfiak és nők, de milyen kézzelfoghatóvá lett itt minden. Watteaunál mesebeli hercegekre és hercegnőkre gondolunk, Oudrynál gazdag emberekre, akik joggal jókedvűek. A légies, a meseszerű, az absztrakt eltünt. A barokk felépítésű kompozició megmaradt még, de azon belül a részletek sokkal lazábbak. Nincs meg már semmi Watteau előkelő, néha szinte pathetikus gesztusaiból, Oudrynál a mozdulatok naturalisztikusabbak, intimebbek. Ugyanily változáson mentek keresztü. a kontúrok: az összefoglaló nagy vonalak helyett apró, részletező vonalkákat látunk.

Rajzunknak nincs tájkép-háttere, de Oudry képeiből és parktanulmányaiból (pld. Arceuil-i kertek, Louvre)[1] tudjuk, hogyan alakította ő át realisztikussá Watteau tizianos tájait. Watteau ugyan nagyon sokat dolgozott természet után, de képei mindig szabad alkotások és a természettanulmányoknak csak emlékét őrzik meg. Oudry tájképei ellenben (pld. a Major, Louvre. 1750)[2] ilyen részlettanulmányoknak az összetételei. Sőt néha teljesen átcsapnak a majdnem kompozició nélküli, realista irányba úgy, hogy néha még a németalföldieken is túltesz Oudry, így például azon a képen, mely a Nôtre

[1] Fotografiája Tristan Leclère: Hubert Robert et les paysagistes francais du XVIIIe siècle (Les Grands Artistes, Paris) 12. l.

[2] Fot. id. mű 17. l.

PIHENŐ AZ EGYPTOMBA VALÓ MENEKÜLÉS KÖZBEN
JEAN-HONORÉ FRAGONARD FESTMÉNYE

SZÉPMŰVÉSZETI MUZEUM

Munkácsy dolgai

Emlékezés Munkácsy Mihályra. Irta Odry Lehel. Vasárnapi Ujság szept. 20. 1908.

(Művészet 1908. 422. l.)

Anschütz 290.
Antonio da Sangallo l. Sangallo.
Aranyossy Ákos 133.
Árkay Aladár 420.
Assner J. 134.
Avenarius 134, 209.
Baditz Ottó *361*, *97*.
Baisch Hermann 382.
Balassa Ferenc 66.
Bálint József 64.
Bálint Lajos 271, *271*.
Bálint Zoltán 64, *113—122*, 114—118, 204, 336, 419.
Balkay Pál 131, 137.
Balló Ede 335.
Balog Lipót 271.
Balogh Zoltán 68.
Baranszky E. László *249*.
Barger 341.
Bartholomé Albert 71, 73.
Barcza Lajos 423.
Bauer Emil 64.
Bauer János György 134.
Baumgartner Norbert 302, 303.
Baumhorn Lipót 144, 204.
Beck Ö. Fülöp 63, 64, 128, 144, *173*, *174*, 174, 175, 216.
Becker Hermann 290.
Belányi Viktor *104*.
Berres 274, 2
Biczó Géza 6
Bierbauer Istv
Bikfalvi Koréh
Billing 423.
Birnbacher He
Blaas 346, 34
Bobula János
Bockelmann
Böcklin Arnol
Böhm Farkas
Böhm József
Boros Artúr
Boruth Andor
Bory Jenő 27
Bossányi Józs
Bosznay Istv
Brandl Gusz
Braun Norbe
Brestyánszky
Brocky Károly 151, 350,
Bruck Miksa
Bubics Zsigm
Burszky Istv
Busch Wilhe
Buthy János
Büttner Helé
Capolino 348

ADATOK MUNKÁCSY MIHÁLYRÓL. A festő-katonatiszt különös tipusa a mult századbeli osztrák festő-művészetnek. A háborús, mozgalmas évek fölvirágoztatták a katonai genre-t; a béke beköszöntével e műfaj nemsokára ismét eltűnik. A katonatiszt kivetkőzik az egyenruhából, a művész néha megmarad.

Ezek közé a Magyarországon járt osztrák festő-katonatisztek közé (ilyen volt a Komárom táján kém gyanánt elfogott Alois Schön, s a Szolnokon működött A. Strassgschwandtner) tartozott a Pettenkofennel egy idős Berres is (szül. 1821), azon különbséggel, hogy míg amaz a hadsereget hamarosan otthagyta, addig ez végighadakozta Dél-Európát, összekóborolta az egész kontinenset s tábornoki ranggal vonult nyugalomba.

...etünk történetéhez

...ekképen rajzolgatni. Szavamak musztrálása okából elő is húzott kabátja belső zsebéből egész sereg rajzot, tanulmányt, vázlatot. Berres kézbeveszi őket s meglepetten rivall a fiúra:

„De hiszen, fiú te művész vagy, vagy legalább azzá kell lenned, az Isten is annak teremtett."

Szegény Miska legény, kételkedve rázta fejét: „Nem hiszem én azt kérem alássan, a tiszt úr csak tréfálkozik velem."

„Nem tréfa ez, hanem komoly valóság — hangzott a válasz. A gyalupadot ott kell hagynod, hamar, amiként lehet. Rajziskolába kell lépned, hogy festő vállhassék belőled." Ennyiből állott a tanács.

Néhány évvel később, 1866-ban, folytatódik a történet. Berres nem tartozott többé a hadsereg kötelékébe. Münchenbe ment, hogy ott komoly művészeti tanulmányra adja magát.

Egy napon barátját, a Piloty iskolájában működő Markart-ot látogatta meg. Nagy volt öröme, amint ott találja az egykori csabai ismerőst: Munkácsy Mihályt. A tábornok nem győzött érdeklődni egykori gyámoltja iránt, emez pedig leplezetlenül tárta föl szíve vágyait. — Elpanaszolta keserveit, elmondta, hogy a vészes Piloty karmai közül szökni akar, szökni messzire, szabad levegőbe: Párisba.

Berres a fiatal rajongót eme szándékától józan érvekkel eltéríteni igyekezett.

Föltárta neki a párisi élet, a párisi tartózkodás veszélyeit, mely sok örvényt rejt a tapasztalatlanok és eléggé meg nem edzettek számára.

Tanácsolta neki, hogy a francia főváros helyett térjen előbb Düsseldorfba, ott van Knaus és Vautier — nem megvetendő művészi erők. A beszélgetés hatott. Munkácsy Düsseldorfba indult, s hogy e kis német város különösképen Knaus oktatóleckéje pályájának fejlődésében mily jelentékeny tényező, az mindnyájunk előtt ismeretes.

Egy napon az Akadémiára vendég érkezett. Goupil jött, a híres párisi műkereskedő s szétnézett a fiatal óriások között, nem lehetne-e velük valami jövedelmező üzleti összeköttetésbe lépni.

Amint Munkácsyhoz benyitott, jókora meglepetésben volt része. Készen állott az első „sláger": a Siralomház. Azonnal lefizetett érte 6000 fr.-ot. A művész természetesen Krözusnak képzelte magát. Boldogsága azonban mégsem volt teljes, elégedetlenkedett. „Párist, Párist adjátok nekem!" Ismét menni akart, Knaust és egész gárdáját unni kezdte. Goupil tiltakozott: még korai a távozás, bíztatta, hogy várjon még egy esztendeig. Ha ezen idő letelt ő (Goupil) visszatér s megvásárol mindent, amit azon idő alatt festeni fog.

A művész hajlott a szóra, megmaradt. A határidő leteltével Goupil visszatért s vitte Munkácsyt magával a vágyak és látományok birodalmába. Ott lakást rendezett be neki, ellátta mindennel s a kötött egyezség fejében, minden, amit festett, övé volt. Bevezette a párisi irodalmi és művészi körökbe.

Divatban voltak akkor a társas összejövetelek, melyeket „rout"-oknak neveztek.

Egy ilyen „rout" alkalmával ismerkedett meg D. báróval, aki egykor osztrák katonatiszt volt. Nem késett a „magyar-osztrák" barátság. A báró meghívta őt Páris mellett fekvő birtokára, ott pompás műtermet rendezett be neki s dédelgetett kedveltje lett a családnak.

Rövid idő mulva a báró meghalt s a szép özvegy Munkácsy felesége lett.

Nemsokára a tábornok is ott termett. Sietett meglátogatni ifjú barátját, kit kezdett a hírnév szárnyára emelni.

Megindultak végig a Champs-Elysée-n a műterem felé. Berres-t elfogta a kiváncsi érdeklődés.

Óriási helyiségbe lépnek s a nagy helyiségben óriási vászon állott, melyet szemérmetesen lepel takart.

Az alkotó művéhez lép s félrevonja a leplet: láthatóvá vált az Isten-ember és a vért-szomjazó vádlók, „Krisztus Pilátus előtt."

Szót sem szóltak.

Az ötven éves ember nyakába borult fiatal barátjának s mindketten zokogtak.

Így végződött a békési epizód. —259.

R. D.

LIEDER festőről volt már szó a „Művészet" lapjain. Itt még a közlöttek kiegészítéseül legyen felemlítve, hogy ő festette Csekonics József tábornok arcképét, ki 1824-ben halt meg. Ez évszámból következtethetünk Lieder működési idejére is. — 260.

SIMON volt a XIX. század elején Kolozsvárott az egyedüli rézmetsző s kőmetsző. Kazinczy, mikor e városban járt, felkereste őt s megnézte munkáit. Sőt érdeklődött élete iránt is, hogy erről említést tegyen, az „Erdélyi levelek"-ben. Így meg-

Művészet 1908.

tudja Döbrenteiről, hogy e metsző Battyányi gyulafehérvári püspöknek nyomdájában volt factor. Munkásságával a püspök annyira meg volt elégedve, hogy fizetés helyett is „a betűit reá testálta." De aztán az örökösök ezt megtagadták tőle és perelnie kellett a debreceni districtualis táblánál. Metszeteire nézve megemlíti Döbrentei, hogy több darabot készített a Lichtenstein bécsi gyűjteménynek. Jó volna ezeket ott, a helyszinén, kikeresni, hogy munkáinak címét megismerjük. Emellett gróf Teleki Imre és br. Wesselényi Miklós is dolgoztattak vele. De mert a metszés annak idején még nem volt hazánkban kizárólagos kenyérkereső foglalkozás, leginkább pecsétnyomók készítésével tengette életét.

—261. NAMÉNYI LAJOS

MŰVÉSZETI IRODALOM

BELGISCHE KUNST DES 19. JAHRHUNDERTS. Irta Henri Hymans, 200 képpel. Lipcse E. A, Seemann kiadása 1906. 249 oldal. — Lefegyverző őszinteséggel vallja be szerző előszavában, hogy könyve nem egyéb vázlatnál. Bennem nem a nagy vonásokban odavetett vázlat benyomását kelti, hanem hangyaszorgalommal, kinos pontossággal megszerkesztett műnek látom, melyben minden: előtér, háttér, lényeges és lényegtelen egyaránt alá van húzva, lelkiismeretes gondossággel elmondva. Nem mulasztaná egy művésznél sem elregisztrálni, hogy itt és itt, meg amott kapott aranyérmet, ez és az a múzeum vette meg ezt és azt a művét; mindegyik kiváló festő, nagytehetségű szobrász és korszakalkotó építész, úgy hogy, tréfásan fogva fel a dolgot, Új-Magyarországnak látom Belgiumot; ott is sértésszámba megy, ha valakit „csak" „jeles író"-nak, vagy „művész"-nek mondanak.

Rengeteg név és rengeteg mű. Ekkor festették, faragták, vagy építették. Nagyszerű, elsőrangú alkotás, megnyerte a Grand-prix-t. Itt vagy ott dísze a múzeumnak. E hadseregnek csak tábornokai vannak, megszámlálhatatlan sok és dicső tábornokai; Meunier is csak tábornok a tábornokok közt. A nagyok e nagyjáról szólva sem tagadhatja meg regisztráló természetét szerzőnk; külön alkalommal tárgyalja festményeit, jó messzire tőle szobrait, azokat is pontosan az illető év rubrikájába osztva, úgy hogy egységes képet, markáns jellemzést nem kapunk még róla sem. Ha nem beszélne Puddler-je, Pőrölyös-e, Bányalég-csoportozata a szerző helyett, talán észrevétlenül siklanék el mellette fáradt szemünk.

Képekkel bőven szolgál; de mikor a század első felében öles vásznak hirdetik a történelmi festészet arisztokratikus voltát; 1860-on túl pedig a plein-air, impresszionizmus uralkodnak: ez alakokkal túlzsúfolt kis reprodukciók nem árulhatnak el jóformán semmit a kompozició szépségéből, — másrészt nem adhatnak fogalmat a modern színezésről.

Megpróbálom hadirendbe állítani tábornokaim seregét és egy-egy fontosabb étappe-jukról rövid jelentést tenni.

A XIX. század első fele sivár tarló a művészet birodalmában mindenütt; az előző századok dús aratása után a kimerült föld nagyon hitvány termést ad. Aztán Belgium a művészet terén még mindig tartománya Franciaországnak. Páris a vezérlő csillag; elfeledte, megtagadta nagy mestereit olyannyira, hogy Van Dyck és Cornelis de Vos hazája alárendelt, üzleti dolognak tartja sokáig az arcképfestészetet. Alig emlékeznek e nagy nevekre, a múzeumokban sem igen gyönyörködhetnek alkotásaikban, csak Rubenst emlegetik, anélkül, hogy e 200 kép valamelyikében az ő hatása fellelhető volna.

Ha az állami támogatás elvetett magja gazdag termést biztosítana, úgy Belgium vezetne, kezdve: a művészet felszabadításától a céhrendszer alól, állami művészakadémiák létesítésétől, folytatva a római díjon, a freskofestészet mindenáron való kultiválásán, végezve I. Lipót király sajátkezű díjkiosztásán és Leys történelmi festő aranykoronával való megkoronázásán, minden eszközt megkíséreltek a belga művészet felvirágoztatására.

Teremtek is öles vásznak nagy történeti jelenetek, csataképek, gyűlések megörökítésével; hazafias felbuzdulás jutalmazta a festőt, ha elég aktuális dologgal markolt a tömeg lelkébe, mindez azonban nem vitte előbbre a művészet szent ügyét.

Napoleon legyőzetése után Brüsszelbe menekült a nagy David és ott uralkodott korlátlanul haláláig. Mi sem természetesebb, minthogy az ő rideg klasszicizmusa trónol az akadémiákban, melyek különben is műtermének vidéki fiókjai. Brüsszel a városházán rendez be neki műtermet, hogy Napoleon felkenését megfesthesse. Szent aranyérmet veret tiszteletére és azt a zártszéket, melyet a brüsszeli Théátre de la Monaie-ban rendesen elfoglalt, oly féltékenyen őrzik, hogy ha avatatlan akar ráülni, általános tiltakozás riasztja el. Halálát 1825 óta Belgium nemzeti gyásznak tekinti és fenntartja magának a jogot, hogy belga föld őrizze siri álmát. Soká, igen soká nincs kiváló festő, ki David tanitványának vallaná magát. Legfanatikusabb hive Naver, kinek mint a brüsszeli akadémia igazgatójának 1859-ig sikerült kerékkötője lenni a modernizmusnak. Annyira hajthatatlan a klasszicizmusában, hogy nem átallja egy levelében teljes megvetéssel beszélni hazája művészetéről: „Amit idehaza találtam, az semmi; még a régi képek, melyeket a muzeúmokban látok, sem tetszhetnek nekem. Jóllaktam már nagyon Rubenssal, van Dyckkal, a hollandokkal. Egy Rafael után metszett fej több örömet szerez valamennyiöknél. Láthatod, barátom, mily kevés örömöm telik az ország művészetében".

A tájkép még nehezebben bontakozott ki. Hazai tájak köznapiak, unalmasak; az egyik elmegy motivumokért Olaszországba, a másik Svájcba, a harmadik a Boszporusz partjára, a negyedik a Szentföldre. Jakob Jakobs egy Marmara-tengerparti részletét úgy méltányolják, mint sikerült arrangementet, méltó az anversi akadémia tájképfestészeti tanárához.

Az 1851-iki brüsszeli Salonba elküldi Courbet a „Kőtörőit" és „Nagybőgős"-ét, de amily szenvedelmes felhá-

A Rákóczi-induló és a Rákóczi-nóta története

Hiteles kútfők nyomán írta: SERLY LAJOS

Newyorkból kaptuk ezt az érdekes cikket Serly Lajostól, a híres amerikai magyar karmestertől, aki itt beszámol a magyar történet és zenetörténet két titokzatos szépségű dalának históriájáról.

Newyork N. Y., április.

Még gyermek voltam, amikor már figyelemmel kísértem a hatvanas évek lapjaiban *Bartalus* István, *Ábrányi* Kornél, *Rózsavölgyi* Gyula, *Mosonyi* Mihály és más magyar zenetörténészek vitáit *a Rákóczi-induló eredetéről és ismeretlen szerzőjéről.* Ezzel a kérdéssel különös szeretettel a *Balázs* Sándor szerkesztette »*Ország Tükre*« s az idősebb *Ábrányi* Kornél szerkesztette »*Zenészeti Lapok*« 1862—63-iki évfolyama foglalkozott. Mind a két lap azt hangoztatta, hogy *a Rákóczi-indulót egy katonakarmester csinálta a Rákóczi-nótából, amely viszont egy ismeretlen cigány műve.*

Gyerekésszel sehogysem értettem, hogyan »csinálhatta« az a bizonyos katonakarmester a Rákóczi-nótából a Rákóczi-indulót. Hiszen *a két nóta nem is hasonlít egymáshoz!* A Rákóczi-nóta így kezdődik: »*Hej, Rákóczi, Bercsényi, Bezerédi!...*« Abban az időben csak ez az egy Rákóczi-nóta volt ismeretes. Később tudtam meg, hogy *volt egy másik Rákóczi-nóta is*, de ez a nóta *valahogy elkallódott*, senki sem emlékszik rá.

Nem is sejthettem, hogy *20—23 év mulva én leszek az, aki ezt a keresett, de elveszett, elfelejtett nótát felfedezem* s hogy birtokomba kerül a Rákóczi-induló eddigi — tudomásom szerint — *egyetlenegy, körülbelül 200 évvel ezelőtt nyomtatott példánya.* Hogyan jutottam mind a kettőhöz, itt következik.

Nem tudom, vajjon a zenei lexikon honnan vette, hogy én a budapesti Népszínháznak második karmestere voltam, de nem is fontos. Annyi bizonyos, hogy amikor *1881—1885-ben* a birtokomban levő szerződés szerint is *Erkel* Elekkel teljesen egyenjogú karmestere voltam a Népszínháznak, majdnem minden délutánomat az akkor virágzó »*Írók és művészek társaságában*« töltöttem el, hosszú beszélgetésekben *Gyulai* Pállal, *Szász* Károllyal, *Kiss* Józseffel, *Dolinay* Gyulával, *Mikszáth* Kálmánnal, *Huszár* Adolffal, a szobrásszal, *Spányival* és *Pálikkal*, a festőkkel, *Urváry* Lajossal, a *Pesti Napló* szerkesztőjével és bátyámmal, *Serly* Antal törvényszéki bíróval. Egyszer, amikor bátyámnak egyik barátjával, *Debreczenyi* törvényszéki bíróval diskuráltunk, a bíró így szólt hozzám:

— Serly úr, *nekem megvan a Rákóczi-nóta, amelyet úgy keresnek!* Egy plébános nagybátyám kótázta le *egy vén cigány hegedűjéről.* A cigány már az apjától tanulta a nótát. Elhozom holnap, hátha tud vele valamit csinálni.

Másnap elhozta az elsárgult, régi hangjegylapot, én hazavittem s odatettem a többi irataim közé. Vagy egy év mulva *Debreczenyi* megemlítette, hogy hát mi is van a Rákóczi-nótával?

— Hát, — feleltem — kedves urambátyám, én nem tudok vele mit csinálni, hanem hallom, hogy kedves kollégám, *Káldy* Gyula régi kuruc nóták gyüjtésével foglalkozik, holnap elhozom, vigye el hozzá, nagyon meg fogja köszönni.

Ezután évek multak el, megváltam a Népszínháztól, színházi karmesterként működtem Dortmundban, Münsterben, Berlinben, szimfóniadirigensként Németországon kívül Dánia, Svédország és Norvégia majdnem minden nevezetes városában, egészen Európa legészakibb városáig, Hammerfestig. Aztán Párizsban éltem egy félévig. Gyakori vendége voltam *Munkácsy* Mihály barátomnak, *Lessepséknek, Mirramontéknak, Pichonéknak;* a vasárnapi ebédeket rendszerint *Türr* Istvánéknál ettem meg, ahol élvezettel diskurráltunk az öreg tudóssal, *Podhorszky* Lajos bácsival, az akadémikussal, kivált a baszk nép nyelvéről és zenéjéről. 1887 februárjában Munkácsyékkal együtt hazamentem, »*Világszépasszony Marcia*« című regényes vígoperám előadására, amelynek szövegkönyvét *Rákosi* Jenő írta s igyekeztem ismét otthonmaradni. Ekkor lettem másodízben is karmestere a *Kolozsvári Nemzeti Színháznak. 1896-ban* a millenniumi kiállításon »Óbudavárában« bemutattam hatvannégy zenészből és negyvenöt énekesből álló társulatommal a magyar dal és zene fejlődését, Tinódi Sebestyéntől a millenniumig. Ezután a budai svábok megmagyarosításának hazafias buzgalmából *felépíttettem saját költségemen a budai Kisfaludy Színházat*, amin aztán *egész vagyonomat, mintegy 61.000 forint készpénzt elveszítettem.* Nem történt ez éppen a közönség részvétlensége miatt, hanem inkább néhány városi tanácsos s kivált egy dr. *Bencze* nevű óbudai elöljáró akadékoskodása miatt. Az első meglepetés az volt, hogy *színlapbélyegadóra* a pénzügyigazgatóság *4345 forintot és 50 krajcárt* követelt évente, holott *Krecsányi* és *Feld* Zsigmond csak 120 forintot fizetett, azt is tízforintos havi részletekben. Az óriási különbségnek az volt az indokolása, hogy Krecsányi és Feld színháza *fából van*, az enyém pedig — *kőszínház!*

E katasztrófa után fogtam magam és *családostul kivándoroltam Amerikába.* Itt egy magyar hangversennyel egybekötött mulatságon *megpillantottam a zongorán egy kótafüzetet s nyitott lapján a Rákóczi-nótát, Káldy zongorakíséretével.* Elkértem, hogy lemásoljam s amint otthon kezdtem lejegyezni, nagyon ismerősnek tetszett nekem ez a nóta... *mintha már egyszer láttam volna, valamikor régen...* Pillanat mulva ráeszméltem Debreczenyi bíróval való találkozásomra. *Tehát ő elvitte a kéziratot Káldyhoz, aki ki is nyomatta gyüjteményében.*

Most már, hogy birtokomban volt az első nyomtatott példány *(egy itteni gyüjtő már húsz évvel ezelőtt 500 dollárt kínált érte)*, kritikai szemmel kezdtem vizsgálni úgy a Rákóczi-nótát, mint a Rákóczi-indulót s tanulmányaim eredményeit a következőkben foglalnám össze:

Ami a Rákóczi-nótában van, megvan a Rákóczi-indulóban is; de a Rákóczi-induló legnagyobb és legtöbb eredeti része nincs meg a nótában. Így többek között mingyárt az induló bevezetésének hősies, magyaros, tizenhat taktusból álló eredeti dallama. Hosszas tanulmányozás után megfordítva a dolgot, rájöttem, hogy nem a nótából lett az induló, hanem fordítva: a hősies indulóból lett a szomorú, kesergő, elégikus nóta.

A két zenemű értéke ezzel emelkedett, mert nemcsak zeneileg értékes, hanem magyar történelmi szempontból is. Benne van a Rákóczi-család teljes életrajza és tragikus története. A Rákóczi-indulót akkor komponálta szerzője, mikor a család dicsősége tetőpontján állott s mikor még Bécs sem üldözte. Így áll a birtokomban lévő első kiadású egyetlen példányomon a cím: »*Raguozy Marsch*«. A második kiadáson azonban, mely ugyanannál a kiadónál jelent meg, már nem szerepel a Rákóczi név, hanem ez áll a címlapján: »*Ungarischer National-Marsch aufgeführt von Herrn Kapellmeister Joseph Lanner im Volksgarten zu Wien*«. Amikor ezt a kiadást nyomtatták, veszedelmes volt a Rákóczi-nevet emlegetni. A Rákóczi-nótát valószínűleg Rákóczi udvari cigánya komponálta az induló motívumaiból, lassú, panaszos, szomorú ütemekben, mintegy a rodostói sorsot példázva.

A birtokomban lévő első példány címlapján ez áll:

AUSWAHL

der beliebtesten Märsche für das löb: k: k: 32te Linien-Infanterie Regiment Fürst Esterházy von dessen Kapellmeister Nic: Scholl componirt und für das Piano-Forte eingerichtet von Hieronymus Payer.

—.—

Wien, bey Pietro Mechetti 9m Carlo.

A kiadás száma 425, s a belső lapokon három szerzeménye van *Scholl* Miklósnak:

1. Raguozy Marsch.
2. Zapfenstreich.
3. Grosser Parade Marsch.

A második kiadás címlapja ugyancsak Mechetti kiadása, de ennek kiadási száma már 2070. Jónéhány év mulhatott el, míg a 425-ik példánytól a 2070-ikig elérkezett a kiadó... E második kiadás címlapja egyébként így fest:

Sammlung der neuesten und beliebtesten Märsche. für das Pianoforte. Eigenthum des Verlegers.

—.—

Wien bei Pietro Mechetti 9m Carlo.

A belső lapon:

Ungarischer National Marsch
aufgeführt
von Herrn Kapellmeister Joseph Launer
im Volksgarten zu Wien.

Ezen a kiadáson már sem a Rákóczi-név, sem a Scholl Miklós neve nem szerepel.

Még egy harmadik Rákóczi-induló is van a birtokomban; ez a mult század elején, Párizsban jelent meg. Címlapján, melynek közepén egy koszorúba foglalt, nagy egyfejű sas van, ez olvasható:

Édition de Poche
Marches Nationales
Piano seul Hongroises Rákoczi et Radetzki.
Paris. Félix Mackar Éditeur Commissionnaire.

Szerepel még a címlapon Magyarországnak és társországainak címere is.

Furcsa, hogy az első kiadáson tisztán és értelmesen áll, hogy: »*componirt von Nic: Scholl, und für Pianoforte eingerichtet von Payer*«. Teljesen lehetetlen, hogy *Scholl* Miklós merészelte volna a »*szerző*« szót használni abban az időben, amikor a szerzői becsületesség még a Kazinczy Ferenc iskolájában tanult. Emlékszem ugyanis egy régi színlapra, melyen ez állt: »*Hamlet dán királyfi. Angolul írta Shakespeare, németre fordította Görner, s németből magyarra Kazinczy Ferenc*«. Ha végre teljesül a vágyam s harmincegyévi távollét után Európába utazhatom, első dolgom lesz, hogy Bécsben kutatni fogok a katonai irattárban, *Scholl* Miklós életrajzi adatai után, mert a zenei lexikon róla szóló adatai igen hiányosak. Mégjobban szeretném, ha e sorok közlése nyomán akadna egy lelkes íróember, aki elvégezné helyettem ezt a munkát. Elvégre ideje volna, hogy e világhírre kapott induló keletkezéséről és *szerzőjéről* tiszta képünk legyen. Hiszen arról az indulóról van szó, amelyről budapesti vendégszereplésekor Hector Berlioz azt mondotta, hogy *ez a világ leglelkesítőbb indulója.*

OLCSÓBB LETT a kiváló szabású gumibetétes
Hédi melltartó 1.68
Székely Jenő Petőfi Sándor u. 9

Bach János-passiójának előadása

A magyar kultúrtársadalomban az utóbbi években bizonyos törekvéseket láthatunk a vallási és zenei élet szorosabb egybekapcsolására. Nem tudjuk, mennyire mondható jellemzőnek, hogy ezek a törekvések olyan külsőséges parádékban kulminálnak, mint a »Missa Solemnis« hírhedt »szcenirozott« előadása. Kétségtelen jellemző azonban, hogy mikor például Jézus szenvedésének, halálának és feltámadásának ünnepét zeneéletünk egy nagy zenei remekműnek cicomátlanul komoly, becsületes, egyszóval »igazi« előadásával akarja megünnepelni, akkor bizony még ma is az *egyetlen* zenei tényező, melyre biztosan számíthatunk: *Lichtenberg* Emil lelkes művészcsapata, a *Budapesti Ének- és Zenekaregyesület.*

Ez az egyesület nem vett részt a divatos zenei parádékban; de mikor az egyházi muzsika valódi ünnepeinek valódi megszentelésére került a sor, ez az egyesület mindig helyt állott az egész magyar zenekultúráért. Hogy egyebet ne említsünk: az idei világszerte megünnepelt jubiláris Schütz-év nyomtalanul mult volna el hazánk zeneéletében, ha Lichtenberg Emil nem rendez nagyszabású hangversenyt minden idők egyik legnagyobb zeneköltői géniuszának és egyházi muzsikusának remekműveiből. És most is Lichtenberg egyesülete rendezte a nagyhét egyetlen méltó hangversenyét: nagypénteken előadta *Bach* »János-passió«-ját.

A »János-passió«-nak Lichtenberg-féle tolmácsolását már olyan gyakran méltattuk, hogy részletesebb kritika keretében már csak magunkat ismételhetnők. Kórus, zenekar, szólóének ezúttal is feladata magaslatán állott és így a grandiózus műalkotás teljes lenyűgöző hatalmában bontakozhatott ki előttünk. Az est fénypontja természetesen most is *Basilides* Máriának utolérhetetlen »Es ist vollbracht«-ja volt, melyet kitűnő gordonkásunk, *Hütter* Pál pompásan kísért viola da gambán. A legőszintébb elismerés illeti *Rösler* Endre nemesstílusú evangelistáját. *Báthy* Anna mélyen átélt szopránszólóját, továbbá *Kálmán* Oszkár erőteljes basszusszólóját és a szépen fejlődő *Tibor* Zoltán Krisztusát. Egyszóval, ez a komoly zenei esemény ismét ráeszméltethette a magyar zeneéletet arra, hogy nem a külsőséges zenei parádék, hanem a nagy mesterművek cécótlan, alázatos tolmácsolásai jelentik a kultúra valódi ünnepét.

SAJÁT GYÁRTMÁNYU ÉS KÜLFÖLDI
ELLENŐRZŐ ÓRÁK
tisztviselők munkások, éjjeliőrök, gépek, járművek, akkordelszámolás és teljesítmény ellenőrzésére.
ÓRAGYÁR, TÖMŐ UCCA

ÉBÉDLŐ nagyméretű, Thék Endre iparművész remekműve, háromajtós szekrény, csillár stb. olcsón eladó
Megtekinthető 9-től 6 óráig V., Nádor ucca 15, I. em. 14.

JÉGSZEKRÉNYEK szab. Markovits-féle hűtőcsövekkel
WIESEL jégszekrénygyár V., Vilmos császár út 52. Tel.: 18-9-86

Előkelő textilipari
gyárvállalat statisztikai osztályának
megszervezésére ilyen munkálatokban gyakorlattal biró fiatalabb
szervező munkaerőt keres.
Textilipari szakismeret előnyös, de nem feltétlenül szükséges. — Ajánlatok „Modern adatszolgáltatás" jeligére Blockner hirdető irodába, Vilmos császár út 33. sz.

Bécsi parfőm és kozmetikai újdonság
kizárólagos képviselete eredményes működést kimutatni tudó cégnek átadó. Sürgős ajánlatokat pontos cím megadásával »Szerdáig Budapesten 6836« jeligére a főkiadóba.

A KÖNYVEK KÖNYVE
Félbőrbe kötve, ragyogó kivitelben 2 pengő 50 fillér Tolnai Világlexikona egy-egy kötete. Húsz kötetben jelent meg és havonként szállítunk egy-egy kötetet, Budapesten bérmentve, vidéken 20 fillért kérünk a kézbesítésért. Igazán szemet-lelket gyönyörködtető mű nemcsak kivitelben, hanem tartalomban is. Több mint ötszáz egyetemi tanár, író és hirlapíró vett részt e hatalmas mű szerkesztésében. Színes mellékletek, térképek és minden egyes kötetben 400 szöveg közti kép teszi változatossá a Lexikon anyagát. Egy-egy kötet 20 ív terjedelmű, vagyis 320 oldal. Megrendelések Tolnai Nyomdai Műintézet és Kiadóvállalat Rt.-hoz küldendők VII., Dohány ucca 12.

(*) **Vaszary János mondja:** Húsvét után belekezdek új színdarabom megírásába. Ez a színdarab, amelynek még nincs végleges címe, *játék*, de komolyabb, mint eddigi darabjaim voltak. Talán azt is mondhatnám, hogy: *társadalmi szatira*. Egy előkelő társaságban rendkívüli dolog történik és ez a rendkívüli dolog alkalmat ad arra, hogy napvilágra kerüljenek az emberi örök tulajdonságok, *a kapzsiság, a félelem és a gyávaság*. Amikor azután béke lesz és eltűnik minden abból a zavarból, amit az a bizonyos rendkívüli esemény okozott, újra visszatér a társadalom a megszokott formákhoz. A darab cselekménye egy vidéki kastélyban játszódik le, ahol a társadalmi élet legkiválóbb reprezentánsai találkoznak, hogy együtt vadásszanak. Ebben a társaságban ott találjuk a legnépszerűbb művésznőt, a legdivatosabb írót, egy minisztert, az ismert gazdag bankárt, a társasélet leglovagiasabb emberét, a leghíresebb sebészorvost és a leghíresebb budapesti ügyvédet. Remélem, hogy a darabot még nyár előtt sikerül megírnom.

(*) **Az angol cenzúra érdekes filmbetiltása.** Az angol filmcenzúra megtagadta az előadási engedélyt a Népszövetségi Únió számára készített *háromperces hangosfilmtől, amely a háború hiábavalóságát és rombolásait mutatja be.* A film rövid jelenetei légi és gáztámadásokat, bombarobbanást, pergőtüzet, harci kocsikat és menetelő gyalogságot mutatnak be. A jelenetek közben egy hang ezeket mondja: »A világ évenként kétmillió fontot költ fegyverkezésre!« — »A gáz vakít, fojt, bénító« — »Követeljétek a józan ész békéjét!« — »Irjatok képviselőtöknek!« A zárójelenetben valamennyi társadalmi réteg képviselői egymásután kijelentik, hogy a viszonyok a háború óta nem javultak és kérdik, miért nem intézik el a kormányok vitáikat békés úton.

(*) **A Szilágyi Erzsébet leánygimnázium énekkarának hangversenye.** A Szilágyi Erzsébet leánygimnázium énekkara április 18-án adja hangversenyét a Zeneművészeti Főiskola nagytermében. A műsoron szerepelnek Monteverdi, Marenzio, Liszt, Kodály, Bárdos, Halmos és Farkas művei. Az énekkart Sztojanovits Adrienne vezényli.

Rendkívüli színházi kedvezmény

a Pesti Napló olvasói és előfizetői részére.

Az alábbi színházi előadásokra olvasóink és előfizetőink különböző rangú jegyet rendkívül leszállított áron válthatnak Az Est kiadóhivatalában. VII., Erzsébet körút 18—20 Tel.: 43—8—88 reggel 9 órától d. u. 5 óráig, vasárnap d. e. 9—3 óráig.

A kedvezményes árú előadások műsora:

Husvétvasárnap

VIG: ÉDES MOSTOHA (Lakner bácsi előadása) (10½ d. e), AZ ÉN LÁNYOM NEM OLYAN... (3½ d. u.). — PESTI: SZÍVDOBOGÁS (4 d. u.) — VÁROSI: PÁRMAI IBOLYA (4 d. u. és 8 este). — KAMARA: MESE A GRAND HOTELBEN (3½ d. u. és 8 este). — BETHLENTÉRI: MEGSZÖKÖTT A LEÁNYOM (5½ d. u. és 8½ este). — BUDAI SZINKÖR: ÉN ÉS A KISÖCSÉM (3½ d. u.), ZSÁKBA MACSKA (7½).

Husvéthétfőn

VIG: AZ ÉN LÁNYOM NEM OLYAN.., (3½ d. u.) — PESTI: SZÍVDOBOGÁS (4 d. u.). — VÁROSI: PÁRMAI IBOLYA (4 d. u. és 8 este). — KAMARA: MESE A GRAND HOTELBEN (3½ d. u. és 8 este). — BETHLENTÉRI: MEGSZÖKÖTT A LEÁNYOM (5½ d. u. és 8½ este). — BUDAI SZINKÖR: ZSÁKBA MACSKA (3½ d. u.), ÉN ÉS A KISÖCSÉM (7½).

Kedden, április 14-én

VIG: AZ ÉN LÁNYOM NEM OLYAN (8). — MAGYAR: HÁZASSÁG (8). — BELVÁROSI: ÚRILÁNY (8). — VÁROSI: PÁRMAI IBOLYA (8). — FŐV. OPERETT: MESEÁRUHÁZ (8). — ANDRÁSSYUTI: MÉLTÓSÁGOS ASSZONY (8). — TERÉZKÖRÚTI: ELŐJÁTÉK LEAR KIRÁLYHOZ és DR. FAUST VISSZATÉR (9). — KAMARA: MESE A GRAND HOTELBEN (8). — BETHLENTÉRI: MEGSZÖKÖTT A LEÁNYOM (8½). — KOMÉDIA: BIKA-PENZIÓ (este 9).

Szerdán, április 15-én

FŐV. OPERETT: MESEÁRUHÁZ (8). — ANDRÁSSYUTI: MÉLTÓSÁGOS ASSZONY (8). — KAMARA: MESE A GRAND HOTELBEN (8). — BETHLENTÉRI: MEGSZÖKÖTT A LEÁNYOM (8½). — KOMÉDIA: BIKA-PENZIÓ (9).

Csütörtökön, április 16-án

VIG: AZ ÉN LÁNYOM NEM OLYAN (8). — MAGYAR: HÁZASSÁG (8). — BELVÁROSI: SZENT JOHANNA (8). — VÁROSI: PÁRMAI IBOLYA (8). — FŐV. OPERETT: MESEÁRUHÁZ (8). — ANDRÁSSYUTI: MÉLTÓSÁGOS ASSZONY (8). — TERÉZKÖRÚTI: ELŐJÁTÉK LEAR KIRÁLYHOZ ÉS DR. FAUST VISSZATÉR (9). — KAMARA: MESE A GRAND HOTELBEN (8). — BETHLENTÉRI: MEGSZÖKÖTT A LEÁNYOM (8½). — KOMÉDIA: BIKA-PENZIÓ (este) 9).

Pénteken, április 17-én

VIG: AZ ÉN LEÁNYOM NEM OLYAN (8). — BELVÁROSI: SZENT JOHANNA (8). — FŐV. OPERETT: MESEÁRUHÁZ (8). — ANDRÁSSYUTI: MÉLTÓSÁGOS ASSZONY (8). — TERÉZKÖRÚTI: ELŐJÁTÉK LEAR KIRÁLYHOZ és DR. FAUST VISSZATÉR (9). — KAMARA: MESE A GRAND HOTELBEN (8). — BETHLENTÉRI: MEGSZÖKÖTT A LEÁNYOM (8½). — KOMÉDIA: BIKA-PENZIÓ (9).

Szombaton, április 18-án

MAGYAR: AZ ÚR KATONÁI (3½ d. u.)— PESTI: SZÍVDOBOGÁS (8). — VÁROSI: PÁRMAI IBOLYA (8). — ANDRÁSSYUTI: MÉLTÓSÁGOS ASSZONY (4 d. u.). — KAMARA: MESE A GRAND HOTELBEN (8). — BETHLENTÉRI: MEGSZÖKÖTT A LEÁNYOM (8½). — ZENEMŰVÉSZETI FŐISKOLA: VAJDA JÁNOS-TÁRSASÁG ELŐADÓESTJE (8½).

Vasárnap, április 19-én

VIG: AZ ÉN LEÁNYOM NEM OLYAN (3½ d. u.). — BELVÁROSI: MINDENNEK ÁRA VAN (8). — PESTI: SZÍVDOBOGÁS (4 d. u. és 8 este). — VÁROSI: PÁRMAI IBOLYA (4 d. u. és 8 este). — TERÉZKÖRÚTI: ELŐJÁTÉK LEAR KIRÁLYHOZ és DR. FAUST VISSZATÉR (9). — KAMARA: MESE A GRAND HOTELBEN (3½ d. u. és 8 este). — BETHLENTÉRI: MEGSZÖKÖTT A LEÁNYOM (5½ d. u. és 8½ este).

Minden jegyvásárló ingyen kapja a teljes színlapú Magyar Színpadot

MOZIK

Husvéti előadások.

ADMIRÁL (Margit körút 5. sz. Tel.: 537—07): Eladó kísértet (Jean Parker). Napsugárkisasszony (Shirley Temple). Híradók. (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: ½2, ¼5, 7, ¾10.)

ALKOTÁS (Alkotás ucca 11. Tel.: 553—74): Café Moszkva (Tőkés Anna, Kiss Ferenc). Fehér ló (Hermann Thimig). Híradó. (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: ½2, ¼5, 7 és 10-kor.)

ATRIUM (Margit körút 55. Tel.: 540—24): A telivér leány (Rökk Marika). Midás király (színes film). Híradó. (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: ½2, ¼4, ½6, ½8, ½10.) Hétfőn d. e. 11-kor: Lovas filmmatiné.

BELVÁROSI (Irányi ucca 21. sz. Tel.: 845—63): Nem élhetek muzsikaszó nélkül (Somogyi, Jávor, Gózon). A kis gróf Anny Ondra). Az Isar panoráma. Híradó. (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: jobbterem 2, 5, 8; balterem ¼4, ½7, ½10.)

BUDAI APOLLO (Csalogány ucca 46. Tel.: 51—5—00): Nem élhetek muzsikaszó nélkül (Somogyi Erzsi, Jávor Pál, Gózon). Ne sírj édesanyám (magyarul beszélő film). Híradó. (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: ½2, ¼5, 7, 10.) Vasárnap és hétfőn d. e. ½11-kor: Filmmatiné.

CAPITOL (Baross tér 32. Tel.: 343—37): Légy jó mindhalálig (Dévényi Laci, Rózsahegyi, Csortos). Híradók. (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: ½2, ¼4, ½6, ½8, ½10.)

CASINO (Eskü út 1. sz. Tel.: 831—02): Prolongálva! Intimitások (Norma Shearer). Kínai mandarin (színes film). Skótok hazája. Híradók. (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: ½2, ¼4, ½6, ½8, ½10.)

CITY (Vilmos császár út 36. sz. Tel.: 111—40): Prolongálva! A vágy (Marlene Dietrich). Mesecország (színes rajzfilm). Híradó. (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: 2, 4, 6, 8, 10.)

CORSO (Váci ucca 9. sz. Tel.: 874—02): A telivér leány (Rökk Marika). Híradók. (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: d. e. 11; d. u. ¼4, ½6, ½8, ½10.)

CORVIN (József körút és Üllői út sarok. Telefon: 395—84): Légy jó mindhalálig (Dévényi Laci, Rózsahegyi, Csortos). Híradó. (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: ½2, ¼4, ½6, ½8, ½10.)

DAMJANICH (Damjanich ucca 1. sz. Tel.: 348—03): Ne sírj édesanyám! (A lourdesi csoda: magyarul beszélő film). A két lovag (Zoro és Huru). (Előadások kezdete vasárnap és és hétfőn: ½2-től folyt.)

DÉCSI (Teréz körút 28. sz. Tel.: 213—43): Prolongálva! Ember a hid alatt (Csortos, Lázár Mária, Kiss Ferenc). Híradók. (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: 2, 4, 6, 8, 10.)

ELIT (Lipót körút 16. Tel.: 161—51): Nem élhetek muzsikaszó nélkül (Jávor, Somogyi Erzsi). A titkárnő (Claudette Colbert). (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: ½2, ¼5, 7 és 10-kor.)

FORUM (Kossuth Lajos ucca 18. Telefon: 897—07 és 895—43): Örvény (Jean Galland). Híradók. (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: ½2, ¼4, ½6, ½8, ½10.) Vasárnap d. e. 11-kor: Lovas filmmatiné.

JÓZSEFVÁROSI (Kálvária tér 7. Tel.: 346—44): Nem élhetek muzsikaszó nélkül (Jávor, Somogyi Erzsi, Gózon). Napsugárka (Shirley Temple). (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: ½2, ¼5, 7, ¾10.) Vasárnap d. e. ¼11-kor: S. M. C. sport- és burleszkmatinét rendez.

KAMARA (Dohány ucca és Nyár ucca sarok. Tel.: 440—27): Ember a hid alatt (Csortos, Kiss Ferenc, Lázár Mária). Híradók. (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: 2, 4, 6, 8, 10.)

METRO (Teréz körút 60. Tel.: 26—0—00): A két skót (Laurel és Hardy vígj.). Szaladj te is pajtás (színes rajzfilm). Híradók. (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: 2, 4, 6, 8, 10.) Vasárnap d. e. 11-kor: Ifjúsági filmmatiné.

NYUGAT (Teréz körút 41. sz. Tel.: 271—62): Café Moszkva (Tőkés Anna, Csortos). Eladó kísértet (Jean Parker). (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: 2, ½5, ¼8, 10.)

OLYMPIA (Erzsébet körút 26. sz. Tel.: 429—47): Napsugárkisasszony (Shirley Temple). Eladó kísértet (Jean Parker). Híradó. (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: 2, ¾5, ½8 és 10-kor.)

OMNIA (József körút és Kölcsey ucca sarok. Tel.: 301—25): Prolongálva! A vágy (Marlene Dietrich). Meseország (színes rajzfilm). Híradó. (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: 2, 4, 6, 8, 10.)

OTTHON (Beniczky u. 3. és Baross u. 87. sarok. Tel.: 367—96): Ne sírj édesanyám! (A lourdesi csoda: magyar beszéddel). Eladó kísértet (Korda Sándor és René Clair vígjátéka). (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: ½2, ¼5, 7, ¾10.)

PALACE (Erzsébet körút 8. Tel.: 365—23): Lázadók (Clark Gable). Híradók. (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: ½3, 5, ½8, 10.)

PÁTRIA (Népszínház ucca sz. 13. Tel.: 456—73): Nem élhetek muzsikaszó nélkül (Somogyi Erzsi, Jávor Pál). Napsugárka (Shirley Temple). (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: ½2, ¼5, 7, ¾10.) Vasárnap d. e. 10 és ½12-kor: Burleszkmatiné.

PHÖNIX (Rákóczi út 68. Tel.: 379—10): Prágai diák (Adolf Wohlbrück). Napsugárkisasszony (Shirley Temple). (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: 2, ¼5, 7, ½10.)

RÁDIUS (Nagymező ucca 22—24. Tel.: 22—0—98 és 29—2—50): Második hétre prolongálva! Mi lesz holnap? (Wells—Korda világfilm). Miki a gengszterek réme (trükkfilm). Midás király (színes trükkfilm). Híradó. (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: 2, 4, 6, 8, 10.)

REX (István út 39. sz. Tel.: 32—1—75): Fehér ló (Hermann Thimig). Pompadour (Nagy Kató, Slezák Leó). (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: ½2, ¼5, 7, ¾10.) Vasárnap d. e. ½11-kor: Filmmatiné.

ROYAL APOLLO (Erzsébet körút 45. Tel.: 429—46 és 419—02): Szeretek egy asszonyt (Jan Kiepura, Gladys Swarthout). Így született a rapszódia (különleges filmcsemege). Híradók. (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: 2, 4, 6, 8, 10.)

SAVOY (Kálvin tér sarok. Üllői út 2. szám. Telefon: 460—40): Eladó kísértet (Jean Parker). Napsugárka (Shirley Temple). (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: ½2, ¼5, 7, ¾10.) Vasárnap d. e. 10 és ½12-kor: Burleszkmatiné.

STUDIÓ (Akácfa ucca 4. Tel.: 40—8—40): 2. számú kémiroda (Jean Murat). Híradó. (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: 2, 4, 6, 8, 10.)

TIVOLI (Nagymező ucca 8. Tel.: 230—49): Napsugárkisasszony (Shirley Temple). Eladó kísértet (Jean Parker). Híradó. (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: ½2, ¼5, 7, ½10.)

TURÁN (Nagymező ucca és Mozsár ucca sarok. Tel.: 264—20): Nem élhetek muzsikaszó nélkül (Jávor, Delly). Napsugárkisasszony (Shirley Temple). Híradó. (Előadások kezdete: vasárnap és hétfőn: ¾2, ½5, ¾8, 10.)

URÁNIA (Rákóczi út 21. sz. Tel.: 460—46): A telivér leány (Rökk Marika) és a szenzációs kísérő műsor. (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: ½2, ¼4, ½6, ¾8, ¾10.)

VESTA (Erzsébet körút 39. sz. Tel.: 326—39): Nem élhetek muzsikaszó nélkül (Delly, Jávor). Kaland az operabálon (Alessandro Ziliani). (Előadások kezdete vasárnap és hétfőn: 1, 4, 7, 10.)

TELJES REGÉNYT AD A SZÍNHÁZI ÉLET

HÚSVÉTI SZAMÁBAN

Hunyady Sándor új regényét az

»UNOKATESTVÉREK«-et

Darabmelléklet: **ÉRETTSÉGI**

370 oldal ára **70** fillér

(*) **Jósvay Gábor két nótáskönyve.** *Jósvay* Gábor, az ismert nótaköltő, a magyar rádióban bemutatott nótáiból és újabb szerzeményeiből két gazdag tartalmú nótáskönyvet jelentetett meg. E nótáskönyvek mindegyike 22—22 eredeti magyar nótát tartalmaz, megfelelő zongorakísérettel. A magyar népdalokhoz nagyon hasonló, egyszerű szerkezetük mellett is hangulatos és dallamos nótáknak szövege is hatásos és ízléses.

Osztatlan sikert arat izgalmas fordulataival a

2-es számú Kémiroda

Bemutatja a különleges filmek intim színháza STUDIO

SZÍNHÁZAK

	Operaház (3, ½8)	Nemzeti (½4, ½8)	Vig (½4, 8)	Magyar (½4, 8)	Belvárosi (¾5, 8)	Városi (4, ¼9)	Kamara (½4, 8)	Pesti Szín. (4, 8)
Vasárn. d. u.	Sevillai borbély	Napraforgó	Az én leányom nem olyan	Házasság	Szent Johanna	Pármai Ibolya	Mese a Grand Hotelben	Szivdobogás
Vasárn. este	A játékdoboz	Forr a bor	Az én leányom nem olyan	A néma levente	Mindennek ára van	Pármai Ibolya	Mese a Grand Hotelben	Szivdobogás
Hétfő délután	—	Ifj. Horváth Pál	Az én leányom nem olyan	Házasság	Szent Johanna	Pármai Ibolya	Mese a Grand Hotelben	Szivdobogás
Hétfő este	János vitéz	Liliomfi	Az én leányom nem olyan	A néma levente	Mindennek ára van	Pármai Ibolya	Mese a Grand Hotelben	Szivdobogás
Kedd	Tannhäuser A—24	Forr a bor	Az én leányom nem olyan	Házasság	Urilány	Pármai Ibolya	Mese a Grand Hotelben	Szivdobogás
Szerda	Sylvia Magyar ábránd	Liliomfi	Az én leányom nem olyan (G-9)	A néma levente	Mindennek ára van	—	Színiakadémiai vizsgaelőadás	Szivdobogás
Csütört.	Istenek alkonya (6½ órakor)	Forr a bor	Az én leányom nem olyan	Házasság	Szent Johanna (8)	Pármai Ibolya	Mese a Grand Hotelben	Szivdobogás
Péntek	Hunyadi László	Vizkereszt A—15.	Az én leányom nem olyan	A néma levente	Szent Johanna (8)	—	Mese a Grand Hotelben	Szivdobogás
Szombat	Basler Gesangv. hangvers. 7-kor	Vizkereszt	Az első tavaszi nap. Bem. előad.	A néma levente	Mindennek ára van	Pármai Ibolya	Mese a Grand Hotelben	Szivdobogás
Vasárn. d. u.	Aida (Munkás-előadás) 5-kor	VIII. Henrik	Az én leányom nem olyan	Házasság	Szent Johanna	Pármai Ibolya	Mese a Grand Hotelben	Szivdobogás
Vasárn. este	—	Forr a bor	Az első tavaszi nap	A néma levente	Mindennek ára van	Pármai Ibolya	Mese a Grand Hotelben	Szivdobogás
	Andrássy-úti (4, 8)	**Terézkörúti** (½5, 9)	**Király** (4, 8)	**Bethlentéri**	**Erzsébetv.** (¾6, ¼9)	**Józsefv.** (¾6, ¼9)	**Komédia** (½5, 9)	**Kisfaludy** (¾6, ¼9)
Minden este / Vasárn. délután	Méltóságos asszony	Előjáték Lear királyhoz és az új revü	—	—	Csipetke	Zsákbamacska	Bika-panzió	Boldogság az élet

Fővárosi Operettszínház: Vasárnap délután és este és egész héten minden este Meseáruház (4 és 8 órakor)

WILLETTE. Egy jeles francia rajzoló halt meg nemrég, aki — félig búsan, félig tréfásan — újra elképzelte a francia művészet régi figuráját Pierrot-t, Watteau híres Gilles-jét, modernizálva és a mai élet viszonylataiba helyezve őt. Willette azok közé tartozik, kik 1870 előtt születve, megteremtették a Chat noir kabarét s festményeikkel díszítették. E kor művészetének a háború véget vetett. Baudelaire költészete, Verlaine, a Gáláns ünnepek költőjének szelleme ihlette e művészetet, telve kissé ingerlékeny, kissé gúnyolódó hangulattal. Pierrot már élt Willette előtt is, de azóta, hogy összetalálkoztak, elválaszthatatlanokká lettek. Willette elemberiesítette alakját, mesét költött hozzá, élővé és elevenné képzelte. Willette inkább rajzoló volt, semmint festő, a plakát művésze, aki a külváros életének finom megfigyelője lett, az utca díszítője, hozzájárulva ilykép a város képe megrögzítéséhez. Nem volt új formák kreálója, még karrikatúráiban sem, de bizonyos, hogy a XIX. század végének társadalmi ferdeségeit éles szemmel figyelte. Nem oly keserű, mint Forain, de erősen megállja mellette helyét. *F. G.*

KIÁLLÍTÁSOK

Március 26-án nyílt meg a *Károlyi-palotában* az árvízkárosultak javára Barcsay, Bánáti-Schwerák, Csóka, Farkas, Gallé, Heintz, Imre, Istokovics, Jálics, Klopfer, Lajos, Medgyesi-Schwartz, Mihálty, Székely, Varga kiállítása;

ugyanaznap a belgiumi Courtrai-ban Hornyánszky Miklósnak erős rokonszenvvel fogadott és szép sikert aratott gyüjteményes kiállítása.

Március 28-án a *K. Ú. T.* (Képzőművészek Új Társasága) III. kiállítása az *Ernst-Múzeumban.*

Április 4-én a *Nemzeti Szalonban* Erdei Viktor kiállítása.

MŰVÉSZETI IRODALOM

ÚJ MŰVÉSZET. Egy könyv fekszik előttünk, amely már címével is feltűnést fog kelteni. *(Nach-Expressionismus,* magischer Realismus, Probleme der neuesten europäischen Malerei. Írta Franz *Roh.* Leipzig, 1925, Klinkhardt & Biermann.) Temetési ének az imént még annyira elterjedt *expresszionizmus* sírjánál. Vagy megjóslása egy jövendő művészetnek? Sem az egyik, sem a másik. A szerző ebben a jól szerkesztett, erőteljes előadású könyvében megállapítja azt, hogy van egy művészet, amely még újabb az expresszionizmusnál. Ezt az *új művészetet* mutatja be éles vegyelemző munkával. Tényekről számol be, amelyek minket is érdekelnek. Mert nálunk is van egy legújabb művészet, csakhogy idehaza nem a szorosan vett expresszionizmus és kubizmus lépcsőfokain haladt alakulásaiban, mint Francia- és Németországban, hanem magavágta csapásokon. Nem azonos a nyugati alakulásokkal, de sokban rokon vele. Benne is sok az új-klasszicista vonás. Már ebből a szempontból is érdemes a könyvet ismertetnünk.

A szerző mindenekelőtt erősen objektív törekvéssel áttekinti és meghatározza az *expresszionizmus* egész rendszerét, „amelyet a legújabb művészet legalább is a festészet terén hatályon kívül helyez". Az *expresszionizmus* megjelenésében négy fokozatot különböztet meg; ezek elseje 1890-ben kezdődik, midőn *van Gogh, Gauguin* és körük kiáltványa megjelent. A korai expresszionizmus elsősorban az impresszionizmus ellenhatásaként keletkezett: plasztikus és lineáris egyszerűsítéssel igyekszik az adott természetet sűríteni. A dolgok tárgyiassága azonban még megmarad e képeken, csak „átalakul egy drasztikus rendszerezés értelmében".

Ezzel szemben a második fokozat, amely magában foglalja a *kubizmust* és mindazt, amit szorosan vett *abszolút festészet*nek nevezünk, szinte hatályon kívül helyezi a tárgyiasságot. A szín zenéje válik úrrá, csakis önnönmaga kedvéért. A formálás a vonalból, a síkból indult ki *(Kandinsky),* vagy tér-értékekből vagy pedig, mint a *kubizmus* tette, tömbök architektonikus rendezéséből, ahol aztán az „élet" e tömbök „kölcsönös vonatkozásából, feszültségéből állott elő".

Ebből alakult ki az expresszionizmusnak harmadik fokozata, amelyet *konstruktivizmusnak* hívnak. Ez mindenekelőtt a dolgok sztereometrizálására vetette magát, ezt tette kísérleteinek tárgyává, azonban szinte egészen elhagyta a művészet területét, amennyiben mindenféle heterogén anyagot, vonalat, festést, szobrászatot, építészetet új hatásokká kötött össze, mintegy „kifejező-gépekké" szerkesztette. A gép, a maga hatalmas mechanikájával, lett az új eszmény, a racionális szerkesztés az új jelszó, a ráció az őselem, a kizárólagos forrás. Meg kell azonban jegyezni, hogy „a *konstruktivisták* sehogysem képviselik a valódi rációt, mert egy matematikus, egy fizikus vagy mérnök semmi hasznát sem vehetné ennek a játéknak". Mindössze azt érték el, hogy *kifejezték* a sztereometrikusságot, a gépiességet. „Az újabb művészettörténet maradandó vívmányai közé tartozik — mondja a szerző —, hogy e mechanisztikus játékok a mechanisztikum óriási kifejezőerejének érzését képesek voltak fölkelteni s ezzel a mechanisztikumnak

lelki jelentőségét is." E törekvés azonban körülbelül kívül áll a művészet területén.

A negyedik fokozat a már szintén letűnt *futurizmus*. Különböző helyeken, különböző időkben lepergett eseményeket egyetlen cselekvési egységbe foglalni, a képsíkon együtt, egymást átszőve, egymáson általhatolva adni: ez volt célja. Ez a szimultán ábrázolás némileg rokon az álommal. Tetézi ezt a vonást a futurizmus azzal, hogy őrült forgatagban, vágtató hajszában adott mindent a képen s mintegy az emberi lét ronggyá foszlottságát igyekezett velünk megéreztetni.

Mindez azonban a multé. Nem mintha az expresszionizmus már kihalt volna (sőt él még az impresszionizmus is), csakhogy eljátszotta szerepét, mert oly más *új művészet* kezdi magára vonni a figyelmet, amelyet már nem lehet expresszionizmusnak nevezni s amelynek nem is egy képviselője egykor expresszionista volt, ma azonban elhagyva azt, új utakra kanyarodott.

Ezt az új utat, ezt a *post-expresszionista irányt* — más név híján — egyelőre *mágikus realizmusnak* nevezi a szerző, de, mint megjegyzi, nem vet súlyt erre a névre. Inkább azon van, hogy a régi expresszionizmustól annyira eltérő, vele bizonyos szálakkal mégis összekötött *új művészet* főbb jellemvonásait elénk tárja. Ez könyvének tulajdonképpeni tárgya. Rövidre fogva adjuk fejtegetéseit.

Az *új művészetnek* már tárgyköre is más, mint amilyen volt az expresszionizmusé. Ez, ha egyáltalán feldolgoz valamely témát, nagy mértékben transzcendens, szinte rohanva távozik a mi mindennapi földünkről s még az esetleg hétköznapi témát is ámulatgerjesztőn idegenszerűvé alakította: ha esetleg egy város látható a képen, úgy az vulkánikus erőktől fölhalmozott tömbökké vált, ha állatokról, akkor ezek kék égi lovak, veres hold-tehenek, a táj pedig földöntúli trópikus tájjá ízzott át. Színrobbanások, formarongyok zaklatott játékát kaptuk. Az *új művészet*-ben minden más. A transzcendens tárgy eltűnt s reggeli tisztaságban fekszik újra előttünk a *mi* világunk, amelyet ösmerünk s amelyet most más szemmel látunk. „A reakcionáriusok azonban ne reméljék, hogy most már fölvirradt az ő napjuk. Tüzetesebb vizsgálat után kisül, hogy a tárgyaknak ez az új világa a realizmus közönséges fogalmától egészen idegen." Mert valamit mégis csak átvett ez az *új művészet* az elődjétől, az expresszionizmustól. Igaz, hogy a „vonagló életet", a „lobogó lelkességet", a fölfokozott idegességet az új művészet igen gyanusnak minősíti. A régibb „felkorbácsolt erő" helyébe tehát meggondoltságot, nyugodalmas hatalmat tett. A festészet nem akar többé a zenével, a filmmel versenyezni, hanem a lét rendíthetetlen állandóságát szemlélteti. Nem a dolgok reális lefestése a cél, hanem fölépítése, újjáteremtése.

A tér szerepe is megmásult. A tér valódiságát épp úgy éreztetni kívánják, mint a klasszicista festők. A *post-expresszionista művészek* a tájképeik előtt büszkén szoktak arra utalni, mily messzi távolságokba nyúlnak azok, mily mélyen hatolhatunk oda be. Az expresszionizmus egyoldalú monumentalitás-szomja helyet enged annak a törekvésnek, hogy a kicsiben is meglássék a végtelenség. Egy neme ez annak a miniaturának, amely nem a kép apró méreteinél fogva miniatúra, hanem világnézlet alapján. Az *új művészet* a monumentalitás nagysága és a „belső miniatúra" kereszteződése s nagyon gyakori, hogy messzenyúló perspektivikus tájban életnagyságon felüli alak kerül élesen, részletezetten, miniatúraszerűen megfestett mezőre (rokonság a quattrocentóval, Dürerrel).

Az *expresszionizmus* robbantó dinamizmusa eltűnt: az *új művészet* éppen az ellenkezője: egyensúly-állapotot ad.

Mindezek az új törekvések sokféle módon nyilvánulnak a *post-expresszionista* művészetben s a szerző számos kép bemutatása kapcsán elemzi a törekvések különbségeit, amelyek azonban abban is rokonok, hogy tulajdonképpen mind egy bizonyos fokú recipiálását jelentik elmúlt stílusoknak. Végül sommázza az *expresszionizmus* és a *post-expresszionizmus* legélesebb különbségeit. Szerinte amaz eksztatikus, a dolgok tárgyiasságát elnyomja, ritmizáló, felzaklató, dinamikus, hangos szavú, sommázó, meleg, vastag festésű, elnagyoló, expresszíve deformáló, ezzel szemben az *új művészet* józan, a dolgokat világosan feltüntető, nem ritmuskereső, hanem előadó, elmélyülő, statikus, halkszavú, símán kidolgozó, hűvös, sőt hideg, vékonyan festő, síma technikájú, a tárgyakat síma harmóniába tisztító.

Az *új festészet* hősei *Severini, Carrà, Funi, Schrimpf, Mense, Davvinghausen, Dix, Grosz, Kretzschmar* stb. stb., mindig legújabb alkotásaikat véve tekintetbe, mert hisz legtöbbjük tegnap még expresszionista, kubista, futurista volt. Az ős pedig: *Rousseau*, akinek egy szép képét könyve címlapjához mellékelve szinte zászlóként mutatja fel a szerző. *L. K.*

LÁZÁR BÉLA: A FIATAL MUNKÁCSY. (A Kultúra Könyvkiadó és Nyomda R. T. kiadása, 192 oldal, 11 képpel.) Lázár Béla, a magyar művészet lelkes és eredményes munkásságot kifejtő propagálója, újabb könyvében, melyhez *Laczkó Géza* írt tartalmas előszót, Munkácsyról szóló három nagyobb tanulmányát tette közzé. Az elsőben, a Magyar Művészet mult évi 2. számában közölt „*Munkácsy lelke*" című fejezetben a nagy mester életének pszichikai történetét vázolja a szerző. A másik két fejezetben, melyek a fiatal Munkácsyról, illetve Munkácsyról és Leiblről szólnak, viszont a mester művészetét kizárólag festészeti szempontból tárgyalja. A fiatal Munkácsy fejlődését sok ér-

dekes adattal rajzolja meg Lázár. Igen fontos munkát végzett a Munkácsy és Leibl művészete között való viszony feltárásával is. Teljesen Lázárnak adunk igazat, midőn Maier-Graefé-vel szemben Munkácsy fejlődésének Leibltól való függetlenségét mutatja ki. A magyar művészettörténelem egyik legfontosabb feladata, hogy Munkácsy művészetének nagy jelentőségét minél szélesebb körben elismertesse. Lázár könyve e tekintetben komoly eredmény és éppen ezért senki sem mellőzheti, aki Munkácsy művészetével behatóan akar foglalkozni. *Y. E.*

BALLÓ EDE: AZ OLAJFESTÉS MESTERSÉGE. (Harmadik, bővített kiadás 1925, 133 oldal.) Külföldön is kevesen vannak a szakértők között, akik az olajfestés mesterségbeli részét, a festő-alapok, a festékek, a lakkok, a firniszek készítését, használatát oly kitünően ismernék, mint Balló Ede, a Képzőművészeti Főiskola volt neves tanára. Pár évvel ezelőtt értékes könyvben irta meg erre vonatkozó ismereteit, melyeknek festők, képrestaurátorok kitünő hasznát vehetik. A könyv sikerét jelzi, hogy nemrégen már harmadik kiadását érte meg és német nyelven is megjelent. Igen érdekes a munkának az a része, amelyben a művészi másolással kapcsolatban Balló néhány régi nagy mester festési módját irja le szakszerűen, nevezetesek továbbá a képek jókarbantartásáról és javításáról szóló fejezetek is. Művészetén és bőkezű alapítványán túl Balló Ede ezzel a könyvvel is maradandó emléket emelt magának. *Y. E.*

COURBOIN ÚJ PUBLIKÁCIÓI. A mai Franciaország művészeti irodalmának zöme népszerűsítő jellegű. Egymás után jelennek meg a kisebb igényű, nagyközönség számára készült, könyvek, amelyek főkép a XVIII. és XIX. század festőit tárgyalják s ezek a művek, bár kiállításuk gondos és illusztratív anyaguk is gazdag, olcsóbbak, mint a német kiadványok. Kevesebb a valóban tudományos munka, a nagyarányú, összefoglaló művek pedig éppoly ritkák, mint mindenütt a háború után. Az utóbbi évek monumentális publikációi közül kettő jelentősebb, az egyik az a francia metszetgyüjtemény, amelyet Courboin adott ki a mult évben, a másik J. Lieure négy kötetre tervezett Callot-kiadása, amelyből eddig kettő látott napvilágot, Courboin közreműködésével.

François *Courboin*, a Bibliothèque Nationale metszetgyüjteményének nyugalomba vonult kiváló igazgatója, nagy művének — *Histoire illustrée de la gravure en France* (Paris, Maurice de Garrec, 1924) — most megjelent második kötetében az 1660—1800 között készült francia metszeteket mutatja be. Laikusnak sem kell mondani, hogy az itt felölelt száznegyven év a francia grafika virágkorát jelenti, ekkor születtek a legszebb metszetek, amelyek a Lajosok korának tarka, fénnyel és árnyékkal beszőtt életét sokkal hívebben és életteljesebben őrizték meg, mint a történetkönyvek lapjai. A mintaszerű kiadvány voltaképpen nem egyéb, mint a legértékesebb francia metszetek felsorakoztatása, de a kiválogatás nehéz munkájában igen sok ízlés és gondosság nyilvánul meg. A testes folio kötet első lapjain található a katalógus, utána több mint négyszáz lap következik eredeti nagyságban és oly hűen reprodukálva, hogy csak a bemélyített keret hiányából lehet észrevenni, hogy nem eredeti metszetek. Valamennyi mester legjobb alkotásaival szerepel, de a XVIII. század divatjának megfelelően igen sok az oly munka, amely más művész festménye vagy rajza után készült. Rigaud, Watteau, Boucher, Fragonard, La Tour és Prudhon a legcsodáltabb mesterek, a legtöbb lap az ő munkáik rézre másolása. A kor ebben a kedvelt művészetében nem ismert technikai akadályokat, még a laza szerkesztésű, festői krétarajzokat is csalódásig hűen tudták metszetbe átvinni. A nagy reproduktív grafikusok mellett maguk a festők is kezükbe fogják olykor a tűt, Claude Gillot, Watteau és Fragonard sok szép lapon mutatják meg, hogy a rézmetszés technikája sem ismeretlen előttük.

Lieure, aki a Catalogue de l'oeuvre gravé de Jacques Callot című hatalmas arányú publikációjában össze akarja gyüjteni a háború, a koldusok és a kóbor csavargók nagy ábrázolójának, Callotnak valamennyi metszetét, körülbelül másfélezret, eddig két kötetet adott ki. Courboin nélkül, aki ma a francia grafika legjobb szemű szakértője, aligha került volna ily gazdag anyag napvilágra. Ezzel azonban nem akarjuk Lieure érdemeit kisebbíteni, kiadása semmi kívánnivalót sem hagy hátra, reprodukciói tökéletesek. Mindkét itt tárgyalt művet a Szépművészeti Múzeum könyvtára is megszerezte. *Genthon István.*

HÍRLAPOK ÉS FOLYÓIRATOK (IDŐSZAKI NYOMTATVÁNYOK) KÉPZŐMŰVÉSZETI BIBLIOGRÁFIÁJA AZ 1925. ÉV I. FELÉRŐL

2. FESTÉSZET.

Munkácsy Mihály-emlékünnep. Budapesti Hirlap, máj. 5. Jeltelen cikk.

A Nemzeti Szalon új csoportkiállítása. Magyarság, máj. 5. Irta: (m. j.)

A Szinyei-Társaság Munkácsy-emlékünnepe. Nemzeti Ujság, máj. 5. Jeltelen cikk.

Három kiállítás.*) Nemzeti Ujság, máj. 5. Irta: K.

Die Frühjahrsausstellung ces Nemzeti Szalon. Neues Pester Journal, máj. 5. Irta: zs.

Ausstellung im Nemzeti Szalon. Pester Lloyd (Morgenblatt), máj. 5. Irta: Gerő.

Munkácsy önéletrajza. Munkácsy Mihály halálának 25 éves évfordulójára. Pesti Hirlap, máj. 5. Irta: Lázár Béla.

Régi művészet — új művészet. Két műkiállítás. Pesti Hirlap, máj. 5. Irta: (Kézdi.)

*) A XVII. század holland grafikája. Csoportkiállítás a Nemzeti Szalonban. Derkovits Gyula képei.

Munkácsy Mihály feltámadása. Új Idők, máj. 5. Írta: Lyka Károly.
A Nemzeti Szalon kiállítása. Uj Nemzedék, máj. 5. Jeltelen cikk.
Csoportkiállítás. Budapesti Hirlap, máj. 5. Jeltelen cikk.
Csoportkiállítás a Nemzeti Szalonban. Népszava, máj. 5. Írta: i. e.
Erinnerungen an Michael Munkácsy. Pester Lloyd (Morgenblatt), máj. 5. Írta: Renée Felbermann. (Frankfurt a M.).
Rembrandt grafikája a Szépművészeti Múzeumban. Világ, máj. 5. Írta: dr. Lázár Béla.
Újvidéken megtalálták Munkácsy legrégibb festményét. Esti Kurir, máj. 8. Jeltelen cikk.
Októberben lesz a Műcsarnok aktkiállítása. László Fülöp képei a tavaszi tárlaton. Világ, máj. 9. Jeltelen cikk.
Paczka Ferenc. Uj Idők, máj. 10. Írta: Lyka Károly.
A XVII. század hollandi grafikája. Szózat, máj. 12. Írta: (Myn.)
Tihanyi Lajos kiállítása a Montparnasseon. Nemzeti Ujság, máj. 13. Írta: (f. l.)
Ausstellung im Künstlerhaus. Neues Pester Journal, máj. 16. Írta: Alexander Zsombolya.
A Műcsarnok tavaszi tárlata. I. Szózat, máj. 16. Írta: Farkas Zoltán.
Osztrák művészek. (A Nemzeti Szalon kiállítása.) Magyarság, máj. 17. Írta: (m. j.)
Oesterreichische Künstler im „Nemzeti Szalon." Neues Pester Journal, máj. 17. Írta: zs.
Oesterreichische Künstler im Nemzeti Szalon. Pester Lloyd (Morgenblatt), máj. 17. Írta: Gerő Ödön.
Az osztrák festők. Esti Kurir, máj. 19. Írta: (b. m.)
Régi kínai tussrajzok a Kelet-Ázsiai Múzeumban. Világ, máj. 19. Írta: (h. f.)
Szepesi Kuszka Jenő kiállítása. Uj Nemzedék, máj. 20. Írta: —án.
Munkácsy Mihály titkárjának visszaemlékezései a Mester halálának huszonötéves évfordulóján. Ma Este, máj. 21. Írta: Rózsa Miklós.
A szezón legnagyobb művészi eseménye. Az Est, máj. 24. Írta: (ks.)
Munkácsy-kiállítás. Az Ujság, máj. 24. Írta: (e. a.)
Munkácsy Mihály és Paál László művei az Ernst-Múzeumban. Budapesti Hirlap, máj. 24. Írta: Y. E.
Emlékezés Munkácsy Mihályról. Élet, máj. 24. Írta: Décsey Géza
Munkácsy és Paál száz képe. Esti Kurir, máj. 24. Írta: Lyka Károly.
Munkácsy Mihály és Paál László képeinek kiállítása az Ernst-Múzeumban. Nemzeti Ujság, máj. 24. Írta: Kállay Miklós.
Osztrák művészek Budapesten. Népszava, máj. 24. Jeltelen cikk.
Munkácsy Mihály és Paál László. 8 órai Ujság, máj. 24. Írta: gy t.
Munkácsy—Paál emlékkiállítás az Ernst-Múzeumban. Pesti Napló, máj. 24. Írta: Kárpáti Aurél.
Paál- és Munkácsy-kiállítás. Szózat, máj. 24. Írta: Farkas Zoltán.
Munkácsy és Paál László. Világ, máj. 24. Írta: B. L.
Munkácsy- und Ladislaus-Paál-Ausstellung. Pester Lloyd (Abendblatt), máj. 25. Írta: Gerő Ödön.
Munkácsy és Paál László. Emlékkiállítás az Ernst-Múzeumban. Népszava, máj. 29. Írta: i. e.
Az ismeretlen Lukas Cranach-kép a koronázó Mátyás-templomban: eredeti-e? A Nép, máj. 30. Jeltelen cikk.
Kiállítások. Napkelet, jún. Írta: Székely Miklós.
Munkácsy Mihály. Napkelet, jún. Írta: Farkas Zoltán.
Vittorio Pica Munkácsyról és a magyar művészetről. Az Est, jún. 5. Írta: Feiks Jenő.
Rudnay Gyula olasz kiállításának sikere. Magyarság, jún. 4. Jeltelen cikk.
Das Antlitz Michelangelos. Pester Lloyd (Morgenblatt), jún. 4. Írta: Gustav W. Eberlein (Rom).
Osztrák művészek reprezentatív kiállítása. Élet, jún. 7. Írta: —lay.
Molnár József. Magyarság, jún. 7. Írta: Felvinczi Takács Zoltán.
Pentelei Molnár János művészete. Nemzeti Ujság, jún. 7. Írta: Pipics Zoltán dr.
Négyszáz év után most fedezték fel az Utolsó Ítéleten Michelangelo egyetlen önarcképét. Világ, jún. 7. Írta: d. zs.
Magyar művészek. Maróthi Major Jenő. A Nép, jún. 14. Írta: (kas.)
Michelangelo és Aretino. Pesti Napló, jún. 16. Írta: Lázár Béla.
László Fülöp. Pesti Hirlap, jún. 19. Írta: Rákosi Jenő.
A szolnoki művésztelepről. Élet, jún. 21. Írta: Décsey Géza.
László Fülöp. Ma Este, jun. 25. Írta: Tövis.
Művészeti botrányok. Világ, jún. 25. Írta: Lázár Béla.
Eugen Kéméndy †. Pester Lloyd (Abendblatt), jún. 26. Jeltelen cikk.
Az utolsó ötven év francia piktúrája a párizsi kiállításon. Világ, jún. 27. Jeltelen cikk.
Látogatás Csók István műtermében. Nemzeti Ujság, jún. 28. Jeltelen cikk.
Munkácsy emléke. Magyar Grafika, 5-6. sz. Írta: r. m.

3. IPARMŰVÉSZET.

Magyar Iparművészet. Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat, az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum és Iskola közlönye. Szerkeszti Györgyi Kálmán. Kiadja az Országos Magyar Iparművészeti Társulat. XXVIII. évf. 1—8. szám.
Tizenhét nemzet készül a párizsi iparművészeti kiállítás nagy versenyére. Pesti Napló, márc. 8. Írta: Rózsa Miklós.
A régi Műcsarnoktól a monzai világkiállításig. Világ, ápr. 26. Írta: Lovik Károly.
Herendi porcellángyűjtemény s más ritkaságok Veszprém legújabb múzeumában. Magyarország, máj. 1. Jeltelen cikk.
Magyar iparművészet Monzában. Világ, máj. 8. Írta: B. L.
Negyvenéves az Iparművészeti Társulat. Nemzeti Ujság, máj. 16. Jeltelen cikk.
Az Iparművészeti Társaság jubiláris kiállítása. Magyarság, máj. 26. Jeltelen cikk.
Az Iparművészeti Társulat 40 éves. Pesti Napló, máj. 26. Jeltelen cikk.
Az Iparművészeti Társulat jubileuma. Jubiláris díszközgyűlés az Akadémián. Budapesti Hirlap, máj. 27. Jeltelen cikk.
Nagyszabású színpadművészeti kiállítással ünnepli az Iparművészeti Társulat negyvenéves jubileumát. Esti Kurir, máj. 27. Jeltelen cikk.
Hazai szőttesek kiállítása. Budapesti Hirlap, máj. 28. Jeltelen cikk.
Az Iparművészeti Társulat jubiláris kiállítása. Pesti Napló, máj. 30. Jeltelen cikk.
Az Iparművészeti Társulat tavaszi kiállítása. Budapesti Hirlap, máj. 31. Írta: Y. E.
Színpadművészeti kiállítás. Esti Kurir, máj. 31. Írta: b. m.
Az Iparművészeti Társulat jubileuma. Magyarság, máj. 31. Jeltelen cikk.
Színpadművészeti kiállítás a régi Műcsarnokban. Nemzeti Ujság, máj. 31. Írta: Kállay Miklós.
Az Iparművészeti Társulat jubiláris kiállítása. Szózat, máj. 31. Írta: Mariay Ödön.
Die Kunstgewerbeausstellung. Pester Lloyd (Abendblatt), jún. 2. Írta: Gerő Ödön.
Színpadművészeti kiállítás. Magyarság, jún. 3. Írta: N. A.

Felelős szerkesztő: Dr. Majovszky Pál.

Főmunkatárs: Dr. Lázár Béla.

Kiadó: Ormos György.

Szerkesztőség: VII., Erzsébet-körút 7. II.

Magyar Művészet. 1926. 3. szám.

Az Athenaeum r.-t. mély- és könyvnyomása.

Munkácsy Mihály

wód

Csat Liszt I.

174, 175 l. (Keppel.)

jelmezébe bujtattak.
Az egyházi építészek
pedig meddő vitákat
vívtak arról, hogy a
templomnak milyen
stílus felel meg leg-
jobban, ~~min~~ a román,
a gotika, reneszánsz,
vagy barok. Így jöttek

Munkácsy Mihály

MUNKÁCSY MIHÁLY:
KIÁLTÓ ALAK

Pesti Napló képes mell.
1936. június 7.

[illegible]
fametszeteiben már jelentős mű-
vési alkotásokat találunk. —

A rézmetszés kezdete. —

Sokáig Vásari alapján azt hités,
hogy Maso Finiguerra tizenzeiőtöbs találta
fel 1450 körül. — Ezzel szemben
1446-ból hét metszetből álló soro-
zat 1446os évszámmal, német mundra.
Finiguerrué nem más, mint kisér-

Munkácsy Mihály

Munkácsy-szobrok. Írta Bródy Sándor. Új Szemle 1. szám.

1907.

(Művészet 1907. 424. 8.)

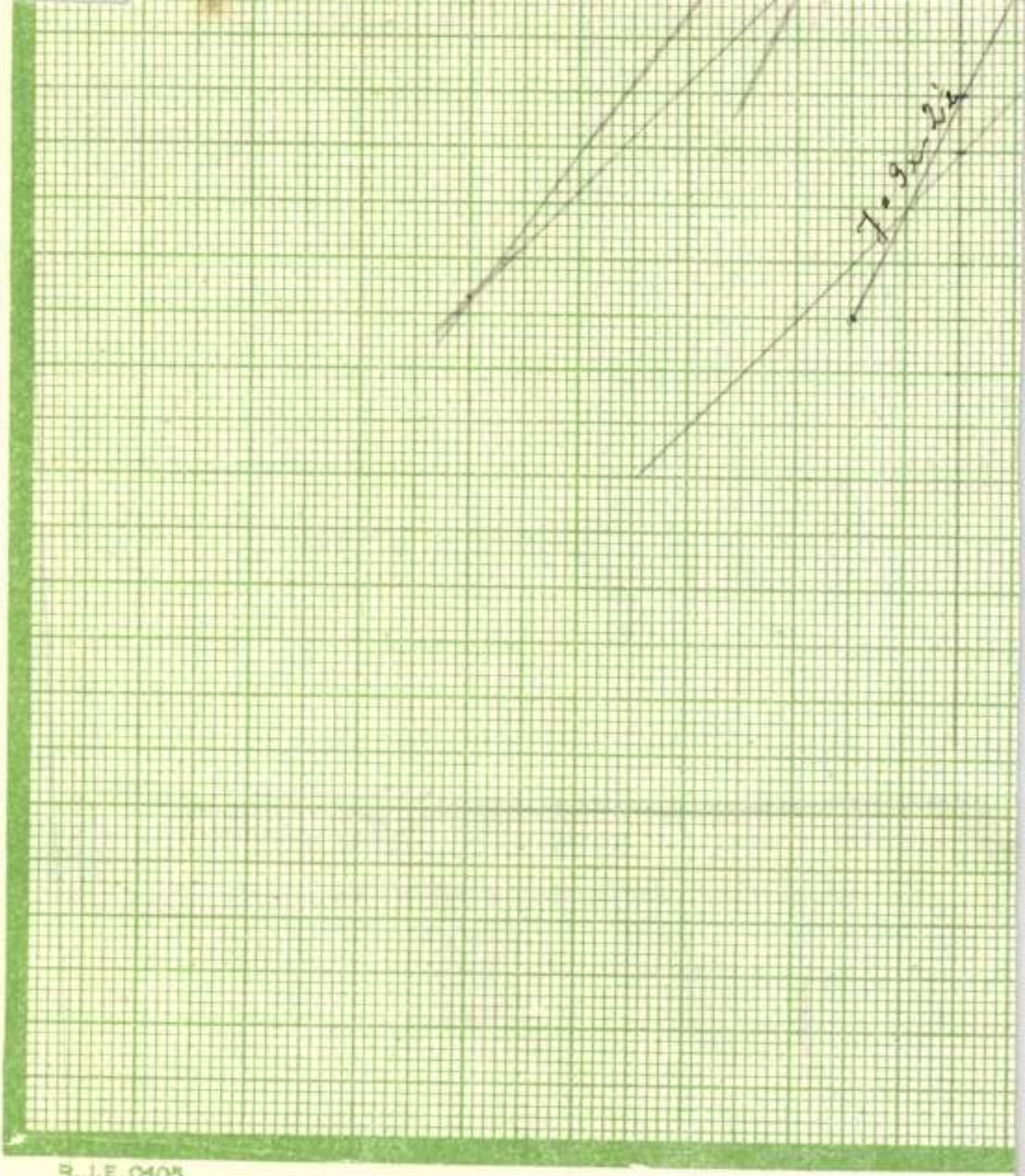

R.J.E. 0405

Munkácsy Mihály

Munkácsy-szoborpályázatot ismertették napilapok okt. 6. hetilapok okt. 13.
352

1907

[Művészet 1907. 352. l.]

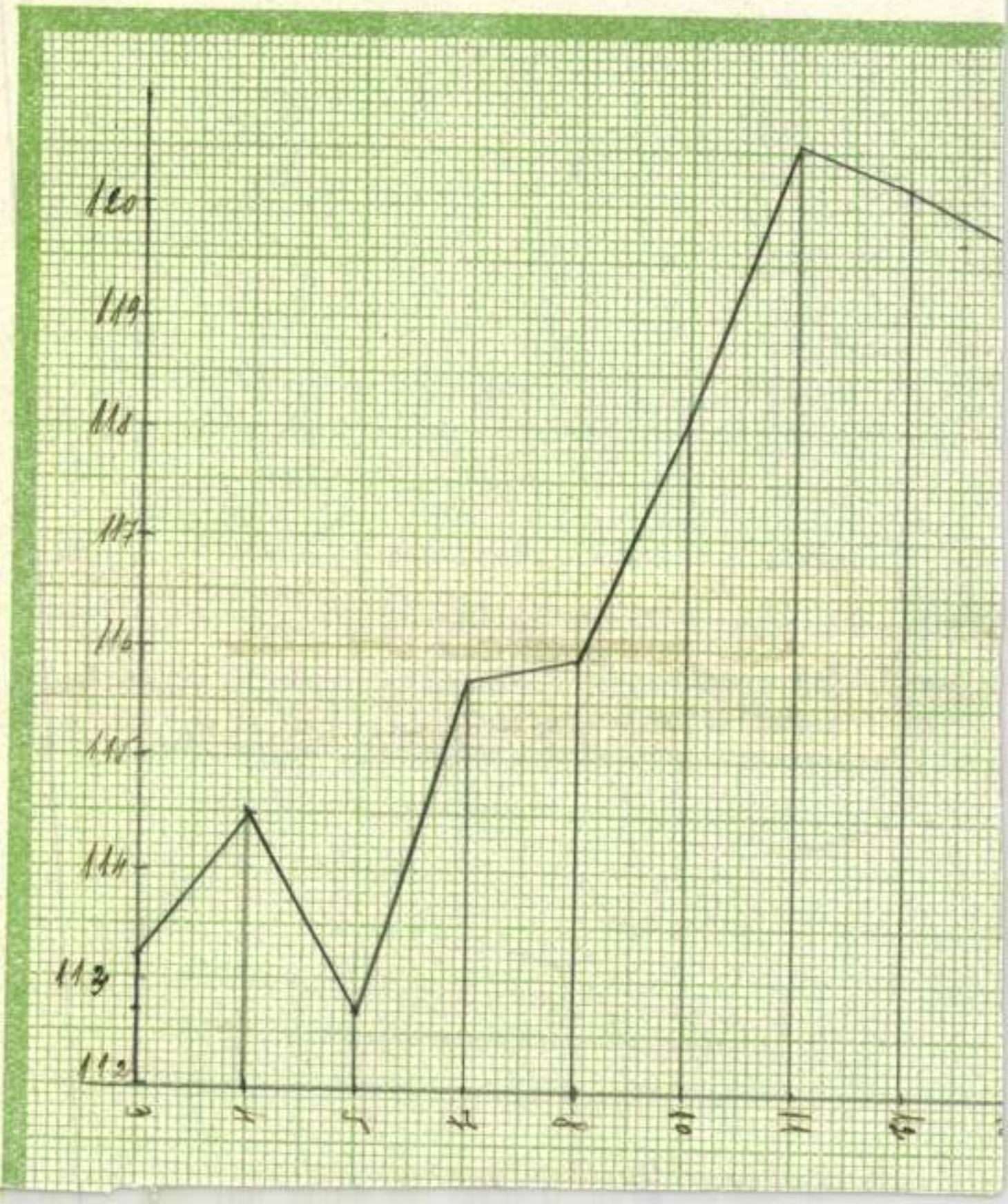
120
119
118
117
116
115
114
113
112
0
2
4
6
8
10
12
14

Tengeri fürdés; Vaszary János, Birskörték (Szépművészeti Múzeum tul.) és Álom. Ezekhez a művekhez még Egry Józsefnek egy képe fog járulni, amelyet a művésznek Berlinben Gurlittnál márciusban rendezett kiállításán szándékoznak kiválasztani. A képek száma arányban van a többi országok anyagával, amelyek közül pl. Ausztria festészete 10 képpel lesz képviselve. A kiállítással kapcsolatos tennivalók végrehajtására Hans Posse Budapesten Petrovics Eleket, a Szépművészeti Múzeum főigazgatóját kérte fel, aki az anyagot már útnak indította.

MAGYAR MŰVÉSZEK PITTSBURGHBAN. *Lerolle*, Guillaume, a pittsburghi Carnegie Institute képviselője, fölkereste a magyar művészeket, hogy az idei pittsburghi kiállításra kiválassza a meghívandó magyar művészek alkotásait. Lerolle napokon keresztül tanulmányozta művészetünket, mely idő alatt múzeumainkat, kiállításainkat és művészeink műtermeit sorba járta. A pittsburghi Carnegie Institute 1896 óta rendez évről-évre kiállításokat, melyek Amerikában elösmerten a legmagasabb színvonalat jelentik. A pittsburghi kiállításon a Carnegie Institute múzeuma számára vásárolnak és azonkívül három díjat osztanak ki, a meghívott kiváló művészek ítélete alapján. Tavaly az első díjat *Le Sidaner* francia, a másodikat *Oppi* olasz, a harmadikat *Kroll* amerikai festő nyerte. Dícsérő elismerésben részesültek Legrand, Emshie, Bishop és Hawthorne különböző nemzetiségű művészek. Azonkívül 35 festményt vásároltak. A pittsburghi kiállítás után az egész anyag kiállításra kerül más amerikai városokban is, az idén Cleveland és Chicagóban. Lerolle kijelentette, hogy a magyar művészet színvonala nagyon kellemesen lepte meg. Már a Szinyei-Társaság Ernst-múzeumi kiállítása után elhatározta, hogy a tervezett 5 festmény helyett legalább 10 festményt fog a Párisban működő bizottságnak javaslatba hozni. A Szinyei-Társaság, a többi művészegyesület bevonása mellett, lakomát rendezett Lerolle tiszteletére a Royal-szálló fehér termében, melyen a művészek nevében *Glatz* Oszkár, az Ernst-Múzeum nevében *Lázár* Béla üdvözölték *Lerolle*-t, ki válaszában ismertette Carnegie nagyszabású alapítását és a magyar művészetről meleg hangon emlékezett meg.

Lerolle elutazása után jelentést tett a Carnegie Institute igazgatóságának, majd elküldte a meghívókat. A következő tíz magyar művész tíz képét hívták meg a pittsburghi kiállításra: *Csók* István Virágcsendéletét, *Vaszary* János Kék fejkötős asszonyát, *Rudnay* Gyula Csipkekendős asszonyát, *Iványi-Grünwald* Béla Magyar tájképét, *Szőnyi* István Dunai táját, *Koszta* József Virágcsendéletét, *Perlmutter* Izsák Magyar interieurjét, *Magyar-Mannheimer* Gusztáv Olasz táját, *Katona* Nándor Téli táját és *Dudits* Andor A kormányzó eskűje vázlatát. A meghívottak között nyolc a Szinyei-Társaság, kettő a Benczúr-Társaság tagja.

A PÁRISI INDÉPENDANTS JUBILEUMA. Harminc esztendei fennállását ünnepli most a párisi jurymentes kiállítás intézménye. Harminc esztendő már elegendő, hogy ennek az intézménynek jelentőségéről ítéletet alkothasson magának a közvélemény. Az ítélet azonban még mindig ingadozó. Ha azt nézzük, kik azok a művészek, kiket az Indépendants-kiállítás revelált, akik ez intézmény nélkül nem érvényesültek volna, akikre büszkén hivatkoznak: azt látjuk, hogy vannak köztük valóban jelentős művészek; egész sor, csakhogy azért kérdéses, hogy a Salonok, főleg a Salon d'Automne révén nem érvényesültek volna-e éppolyan biztosan. A jubiláris kiállítás Toulouse-Lautrec, Cézanne, Van Gogh, Gauguin nevére hivatkozik elsősorban. De Toulouse-Lautrec-et a Puvis de Chavannes elnöklete alatt megalakult Salon már elösmerte, mielőtt az Indépendants megalakult s Cézanne-t sem ők fedezték fel, sem Van Gogh-ot, sem Gauguin-t. Az ő soraikból mások tűntek ki: Matisse és Modigliano, Derain és D'Espagnat, nem pedig Maurice Denis, Bonnard, Vuillard, X. R. Roussel, Laprade, akik ugyan náluk is kiállítottak, míg a finánc Rousseau teljesen az ő fölfedezésük, de főleg Picasso és a kubisták jutottak az ő révükön szóhoz. A jubiláris kiállítás igen gazdag és igen érdekes. Ott látható Seurat Cirkusza, Odilon Redon szép kollekciója, Willette hagyatékából egy sorozat s az ősök, Cézanne, Gauguin, Van Gogh s Toulouse-Lautrec szép Moulin rouge-ával. Kiemelkedik Dorignac, Milcendau, Lancon, Perke s az úgynevezett „vadak" végeláthatatlan sora. Mindent összevéve el kell ösmerni, hogy jurymentes kiállításokra egy olyan művészi központban, aminő Páris, föltétlenül szükség van. *L. B.*

MŰVÉSZETI IRODALOM

KARL VON LYKA: MICHAEL VON MUNKÁCSY. *1926. Eligius-Verlag, Wien—Budapest.* (28 l., 17 képpel.)

Ottlik György szép és hasznos vállalkozásba kezdett: Das moderne Ungarn gyüjtőcím alatt kiadja német nyelven azoknak az államférfiaknak, költőknek, képzőművészeknek, zenészeknek és tudósoknak életrajzát, akik a modern Magyarországot megteremtették. A képzőművészek sorozatának első köteteként

Magyar Művészet 1926. 2-7.

most jelent meg Munkácsy életrajza. Szerzője Lyka Károly s mindjárt hozzátehetjük, hogy sem a művészt, sem a szerzőt nem lehetett volna jobban megválasztani. Munkácsy tehetségének fénye egykor legmesszebb világított el mindazon fények közül, amelyek magyar földön gyúltak ki s hogy később megpróbálták lejáratni őt, ez csak egy okkal több, hogy nagyságát hirdessük és bizonyítsuk. Nemcsak neki, hanem magunknak is tartozunk vele, hogy visszaverjük azt a hajszát, amelyet a külföldi kritika, elsősorban egyes német művészettörténeti írók szerveztek ellene, akik belekapaszkodva rokkantsága idejében festett képeinek gyöngéibe, egészen el akarták sikkasztani a genie merészségével és biztosságával alkotó, a régebbi és igazi Munkácsyt. S kire számíthatunk ebben az igazságos védelmi harcban jobban, mint Lyka Károlyra, az ő világos ítéletére, bátor és tiszta tollára? A vállalat szerkesztőjének azzal a szerencsés gondolattal, hogy az első művészmonografia megírását Lyka Károlyra bízta, a magyar festészet legnagyobb értékének bemutatása mellett csöndben és mellesleg sikerült azt az írót is bemutatnia, akinek kitünő felvilágosító munkája révén döntő része volt a modern Magyarország művészeti közvéleményének kialakításában s aki ezért maga is joggal foglalhat helyet a modern Magyarország repraesentativ alakjainak sorában. Lyka dolgozata egyébként abból az alapgondolatból indul ki, hogy Munkácsy művészete kiválóan személyes jellegű, jelentőségét nem fejlődéstörténeti szerepe, hanem egyéni nagy súlya adja meg s ennek az alapgondolatnak fonalán magyarázza aztán Munkácsy életének és munkásságának párhuzamba állított fázisait. A könyvecskét tartalmán és vonzó előadásán kívül gondos, csinos kiállítása és sikerült illusztrációi is igen alkalmassá teszik arra, hogy megnyerje az idegen olvasó rokonszenvét s mi őszintén kívánunk a szerencsés kezdethez sikert és hasonlóképpen szerencsés folytatást. *P. E.*

MAGYAR IPARMŰVÉSZET. (Szerkeszti Györgyi Kálmán. XXVIII. évfolyam). Térfogatára bizony jóval csekélyebb az Iparművészeti Társulat elmúlt évfolyamának négy füzetből álló kötete, mint a háború előtt való években volt szokásos. De mégis a Társulat újraéledő erőinek vérkeringése érzik rajta. Mintha a negyvenéves jubileum egyfelől s az ezzel kapcsolatosan újra megnyílt bútorkiállítási helyiségek másfelől a friss életkedvet sugallnák iparművészetünk vezetőinek. Az előbbiről bő kivonatban a társulat igazgatójának ünnepi jelentése, az utóbbiról *Ybl* Ervin tüzetes beszámolója referált az eseményhez illő ünnepélyességgel. De voltak más mozzanatok is, melyek megmozgatták a magyar iparművészek már-már ellanyhult érdeklődését. Körülöttünk mindenfelé kiállítások és vásárok serény munkája hangzik. A párisi iparművészeti kiállítás kétségkívül a legmesszebb hangzó ezek közül. És erről nemcsak *Györgyi* Kálmán írt kimerítő, gazdag illusztráció-anyaggal teletűzdelt ismertetést, hanem *Bor* Pál, a Párisban élő fiatal szobrászművész két ízben is foglalkozott vele főleg architektónikus szempontból. Második tanulmányában főleg mint a francia építés új formanyelvi törekvéseinek kísérleti helyét mutatja be. De a monzai kiállításnak is figyelmet szentelt Györgyi Kálmán fáradhatatlan vándorlásai közben s a nemrég lezajlott bécsi vásárral kapcsolatban is találunk reflexiókat *Nádai* Pál tollából. Hogy a belső, lassan meginduló építőmunka minden mozzanata is megértésre talál iparművészetünk folyóiratában, arról különösen két tanulmány tanuskodik: *Györgyi* Dénesé, a debreceni Tudományegyetem új, nagyszabású építkezéseiről, ami egyúttal elismerése a Gregussdíjat nyert Korb Flóris tervező-építész érdemeinek, a másik tanulmányban pedig *Ybl* Ervin széles alapon fejtegeti a premontreiek gödöllői főgimnáziumának Kertész—Sváb-tervezte épületeit, belső architektúráját és a velük szorosan összefüggő Nagy Sándor-tervezte freskókat, valamint Glatz Oszkár képmásait, Simay, Szentgyörgyi, Stróbl Zsigmond és Sidló szobrait. Hogy a helyes egyensúly a díszítő művészetek és az építészet között újra helyreálljon, arra *Elek* Artúr tesz egészséges javaslatokat az elmúlt évfolyam legelső tanulmányában „A művészetek apja" címűben. Elek itt arra utal, hogy építészeinknek a falfestmények iránt érzett ellenszenve azon a helytelen ténymegállapításon nyugszik, hogy a mi szeszélyes időjárásunk megrongálja az épületek freskó-, sőt sgrafitto-díszeit is. Ő maga azt vitatja, hogy ez csak a kíméletlen nyugati és északi szeleknek kitett homlokzatokat viseli meg. Bizonyos, hogy festőink, szobrászaink, de legfőként iparművészeink munkaalkalmának és újabb, lendületesebb akarásának csak építőművészetünk energia-fokozása adhatja meg a lökéseket. Addig azonban e folyóirat és szerkesztője Györgyi Kálmán hűségesen végzi a társadalmi propaganda, az ízlésnevelés és az iparosképzés fontos feladatait.

Felelős szerkesztő: Dr. Majovszky Pál.

Főmunkatárs: Dr. Lázár Béla.

Kiadó: Ormos György.

Szerkesztőség: VII., Erzsébet-körút 7. II.

Magyar Művészet. 1926. 2. szám.

Az Athenaeum r.-t. mély- és könyvnyomása.

Találkozásom Munkácsyval, a Műcsarnok levéltárában

Irta: Pipics Zoltán dr.

Ötven esztendővel ezelőtt egy festmény valósággal lázba hozta a nyolcvanas évek magyar fővárosának közönségét. Ez a kép egymagában elég volt arra, hogy — pontos statisztika szerint — kilencvenötezer embert vonzzon magához, kiragadja a művészet iránti eddigi közönyéből s a nemzeti büszkeség lengját gyujtsa fel benne az alkotó művész iránt, akinek világsikerében a maga sikerét, tehetségében a maga tehetségét ünnepelhette. Fordulópont volt művészeti életünkben a *„Golgota"* kiállítása, melynek eszményisége előtt térdet hajtott a vidékről felzarándokolt nép s amely a tehetősebbekből valósággal kiprovokálta a mecénási hajlandóságot.

Ne hagyjuk Munkácsy korszakos sikerének félszázados évfordulóját nyom nélkül elmúlni!

Egy magyar művészkarrier, levelekben

Mintha a magyar művészet anyakönyvét lapoznám, amikor a *Képzőművészeti Társulat levéltárában* XIX. századi művészetünk írott emlékeit dolgozom fel s foglalom jegyzékbe. Kifejezhetetlen szellemi értékek vannak a kezemben. Műtörténeti jelentőségű jegyzőkönyveket és hivatalos bírálatokat olvasok 75 év távlatából; ma már valósággal műbecsű leltárakat, belégeket, nyomtatványokat böngészek a Bach-korszaktól napjainkig; nagy művészek, nagy mecénások patinás névaláírásával márkázott levelek tömege vesz körül, amelyeket nagyrészt hivatalos ügyekben írtak ugyan, mégis meleg közvetlenséggel vetítik elénk múltszázadi művészetünk sok-sok kitűnő egyéniségét, Azt lehet mondani, nincs az elmúlt hetvenöt év magyar művészetének olyan jelentősebb alakja, akinek nevét ne olvasnám e sárgult írásokban.

A *Munkácsy* Mihályra vonatkozó írások tömkelegéből mintegy húsz darab egyenesen a művész kezeírásától származó eredeti levél, melyeknek nagy része publikálva nem volt. Ha ezeket a kéziratokat néhány hivatalos írással kiegészítjük, kötetes monografiáknál nagyobb közvetlenséggel áll előttünk felvázolva a magyar festőfejedelem, a „Golgota" alkotója karrierjének irányvonala. Az első, kétsoros kritikától a világhírű mester gyászjelentéséig.

A szegény serdülő festész

Az első feljegyzést Munkácsyról egy 1863. évi zsürijegyzőkönyvben olvasom, amely úgy szól, hogy

„Munkácsy serdülő festész, sok tehetséget mutat és reményekre jogosit „Elbeszélő honvéd" című élénk felfogású életképében."

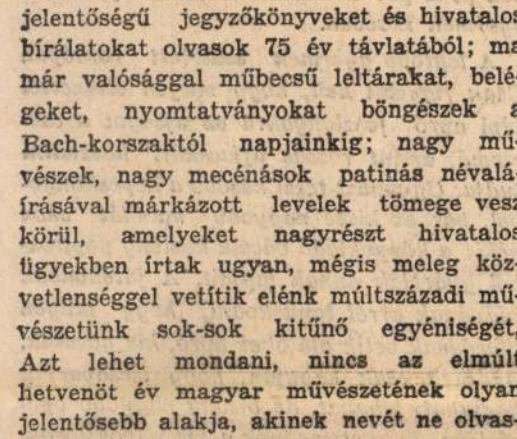

Ezt a képet a Képzőművészeti Társulat akkor meg is vette 80 forintért, de hogy pártfogása ezzel nem merült ki a szegény elhagyott fiú iránt, bizonyitja Munkácsynak ez a Gerendásról 1865 november 10-én kelt levélrészlete:

„Mély megindulással vettem a Tekintetes választmány folyó évi 11-dik ülésének velem hivatalos úton közölt, s reám vonatkozó azon kegyes határozatát, mi-szerint a Tekintetes Választmány a K. M. Társulat részéről pártoltatásomat eddigi igyekezetem eredménye alapján elhatározni; engem 200 forint előleggel ellátni és netán besoroztatásom tekintetében is védszárnyai alá venni méltóztatott.

Eddig is minden ügyekezetem oda volt irányzova, hogy ernyedetlen törekvésemmel pályámon a csekély tehetségemhez mért, lehető legnagyobb sikert kivívjam; a Tek. Egyesületnek felém irányult figyelme és kegyes pártfogása nekem ösztönül szolgáland további haladásomra. És ime, erős fogadást teszek, hogy kettőzött erőllyel igyekszem magamat a Tek. Egyesületnek pártolására méltóvá tenni és idővel a magyar festészeti ügy emeléséhez bármely csekély, — de teljes erőmmel szintén hozzájárulni." stb.

Ezzel a 200 forinttal ment Munkácsy Bécsbe, Rahl iskolájába 1865-ben, de 1866 őszén már a müncheni akadémián dolgozik Kaulbachnál s onnan folyamodik 1867 február 18-án 1500 forint stipendiumért a magyar kultuszminiszterhez. A folyamodvány fogalmazványa is fennmaradt, Munkácsy jóakarójának, Harsányi Pálnak kezeírása.

Pártfogoltból — pártfogó

Munkácsy zsenije a külföld pezsgő művészi életének termékenyítő atmoszférájában bámulatos lendülettel bontott szárnyat és elért eredményei ezekben a régi levelekben úgyszólván lépésről-lépésre nyomon követhetők. Bécs és München után Düsseldorf az az állomás, ahol Munkácsy életkörülményei szinte egy csapásra megváltoznak. A siker boldog hangulatát, de a művész jó szivét is szépen tolmácsolja ez a Telepy Károly műtárosnak intézett düsseldorfi levél:

„Egyéb iránt nekem jól megy dolgom. Az utolsó képem külön volt ki állítva Vautier-nek egy képével s meg lehetős tetszésben részesült. A legjobb rezultátum azonban az, hogy egy megrendelést kaptam egy képre, amely nagyságra nézve hasonló lenne az előbbihez, az árára azonban nem, mert mig azért 10 ezer frankot kaptam, ezért 20 ezret fogok kapni. Ezt biz istók magam sem hittem volna, hogy az árakban ily gyors haladást teszek. Na, hanem annál rosszabbul megy szegény Scheffernek a dolga. Mindenre kérem Telepy urat, használja fel befolyását a Társulatnál, hogy vegyenek tőle egy pár képet, mert bizony nagyon szigorú helyzetbe jutott. Én, ahol szerit tehetem, segitek rajta"...

Ezt a Scheffert egy 1870. évi levelében újra pártfogolja, majd ezt írja a párisi kiállításra küldött s ott aranyérmet nyert „Siralomház"-áról:

„A párisi kiállítás megnyitása első napján sürgönyt kaptam, melyben képemet 12.000 frankért kérik. Annyira lévén a biztosítás végett az értéke téve, s ott alkalmasint azt gondolták, hogy azon az áron eladó."

1871-ben már Párisban él Munkácsy és onnan pártfogolja szegény Paál Lászlót, szerencsétlen véget ért kitűnő tájképfestőnket:

„Paál Laci ismét itt van és dolgozik, haladván előre. Vegyétek meg egy nagy képét a Múzeum számára, amelyen most dolgozik és amelytől én sokat várok"

A festőfejedelem

A 70-es évektől kezdve Munkácsy grandseigneuri életet él Párisban s szalónja a francia társadalmi élet kitűnőségeivel telik meg, akik körülrajongják s az erkölcsi és anyagi kitüntetések sorával övezik. Képeit az amerikai milliomos gyüjtők még nedves állapotban veszik meg és viszik magukkal fejedelmi árakon. De hogy ebben a talán soha nem álmodott miliőben is volt egy-egy szomorú, hazaszálló sóhaja, azt elmondja ez az 1873-ban Telepyhez írt levélrészlet:

„A nyár folyamán készültem haza, úgy Bécsbe is. De annyira ijesztgettek a cholerával, hogy jobbnak láttam biz én a szép Schweizba utazni és ott tölteni azt a néhány meleg hetet, amelyen dolgozni sem esik jól. Amint levelem címéről látod, még most nem vagyok Párisban, hanem P. mellett, a Fontainebleau-i erdő szélén, Barbizonban, hová kiköltöztem a hátralevő szép őszi napokat élvezendő. Hanem ennek, amint látom, végére jutottunk, mert ugyancsak fúj az őszi szél és esik az eső, tehát e hét végén ismét be megyek P.-ba, hogy ott folytassam dolgaimat.

Egyéb iránt én még mindég jól vagyok. Most egy nagy képen dolgozom, amelynek rendeltetése az óceánon túl menni. Hogy vagytok mindnyájan? Alig várom, hogy viszont láthassalak benneteket és kezet szoríthassak oly hosszú távollét után veletek. Pedig, amint hallom, nagyon furcsa véleménnyel vagynak az én földieim irántam. Részletekbe nem bocsátkozom, hanem annyit megjegyezni el nem mulaszthatok, hogy olyan dolgokat hallottam, amelyek után nem volna csoda, ha az ember nem vágynék haza. Dehát én azért mégis vágyom, pedig nagyon, s hiszem is, hogy ha közelebbről látnak, nem fognak oly szörnyetegnek ösmerni. Na, hanem kiki a maga véleménye szerint ítél. S ha engem az az egy pár ösmerősöm, akik léteznek Pesten, jó emlékében tart, meg vagyok elégedve.

Tiszteld nevemben minden ösmerősünket s vedd magad részére is őszinte baráti üdvözletem, mellyel maradok mindvégig barátod Munkácsy.

Üdvözöld kérlek különösen Ligetit és Thant, Orlait stb."

A 70-es évek második felének világsikerei mintha szordinót tennének Munkácsy honvágyára, a levelek is megritkulnak s csak a Milton-kép kiállítására vonatkozó aktacsomó idézi az 1879. év meleg hazai sikerének emlékét.

A 80-as évek magyarországi diadalnapjai annál forróbb és közvetlenebb találkozóra adtak alkalmat Munkácsy és hazája között. A „Krisztus Pilátus előtt" 1882. évi kiállításának elementáris sikerekor sietett a meghívás Munkácsyhoz Párisba. Ipoly püspök írta:

„Nagyérdemű Társunk és Hazánkfia! Óhajaink egyik leghőbbike, hogy Önt, kitűnő hazánkfia, körünkben tisztelhessük akkor, midőn a magyar művészet az Ön világraszóló „Krisztus Pilátus előtt" című műremekének műcsarnokunkban való kiállítása által ünnepet fog ülni. Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat Önt, a magyar művészet büszkeségét és dicsőségét, ünnepe és diadala hősét tisztelettel jesen meghívja tehát, hogy remekművének hazájában való kiállítása alkalmával minket köztünk való megjelenésével is megörvendeztetni méltóztassék."

Munkácsy egyszerűen, közvetlenül válaszolja Telepynek:

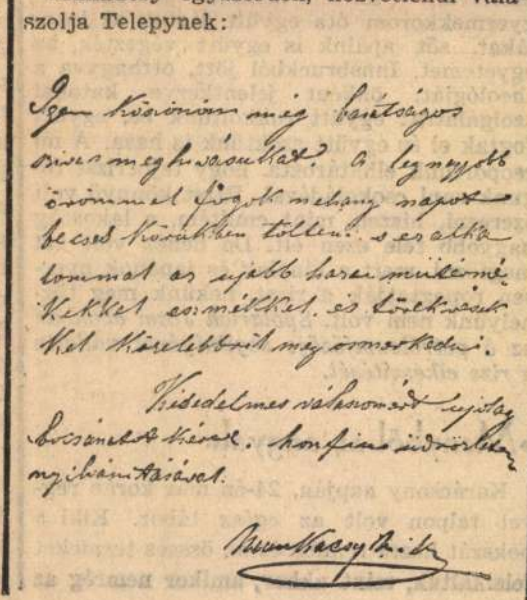

„Megszállta szivemet a honvágy, óhajtom hazámat s benne sok jó barátaimat viszontlátni. Azért megyek haza. Minden tőletek jövő szivélyességet hálával és köszönettel fogadok, mert abban csak jóindulatot és baráti megemlékezést látok."

A „Krisztus Pilátus előtt" diadalnapjai megismétlődtek 1884-ben, a „Golgota" kiállításakor. Munkácsyt úgy fogadták, mint egy királyt s hogy műkereskedőjének, Sedelmayernek Párisba visszahívó levele milyen kelletlenül érintette, bizonyítja az az 1884 március 8-iki francia nyelvű sürgönyfogalmazvány, amelyben párisi kiállítása megnyitásának elhalasztását kéri, hogy még maradhasson.

Munkácsy és az aranyérem

Az 1888. évi őszi kiállításon kapja meg Munkácsy gróf Csáky kultuszminisztertől a legmagasabb magyar művészeti kitüntetést, az állami aranyérmet. Rendkívül kedves és Munkácsyra nagyon jellemző az erre küldött francia nyelvű válaszsürgöny, amely magyarul így hangzik:

„Visszaérkezve találom a kedves táviratot. Köszönet a magas kitüntetésért, nagyon meghat. De minek pazarolni az aranyat egy öreg veteránra, amilyen én vagyok? A fiatalságot tartsák szem előtt. Munkácsy."

1893-ból maradt fenn egy Szmrecsányi Miklós akkori társulati titkárhoz intézett párisi levél, amely a jelenleg gróf Károlyi Lászlóné tulajdonában levő „Tepéscsinálók"-ról és a Parlament „Honfoglalás"-áról szolgáltat érdekes adatokat:

„Először is a tépéscsinálók ügyéről akarlak értesiteni. A kép nem a Sedelmayeré, hanem Trippi nevű műkereskedőé. (Az adresse most nem jut eszembe, de majd megküldöm.) Hozzá kell fordulni az engedélyért és ha én is szólok neki, hát remélem, átengedi. Nagyon örülök, hogy az éppen 22 éves (Düsseldorfban csináltam) szülöttem annyira megnyerte tetszésedet, én is sikerült képnek tartottam. Mindjárt a siralomház után csináltam, egy londoni amateur vette meg tőlem. Nem tudom, hogy jutott Trippi Arnold kezeibe.

Hát már most „Árpád". A ráma nagyságát kérded. Éppen 14 méter 10 centiméter széles és 5 méter 10 centiméter magas. Éppen jól elférne a főrendiház termének kis falán. Ha ezt ki lehetne sütni, akkor meg vagyok nyugodva a kép hatása felől. Erősen dolgozom, hogy januárban Krisztus képet is (ez a terebesi Andrássy-Ő méltósága számára munkában levő Krisztus képet is (ez a terebesi Andrássy sírbolt kápolnájának „Szent asszonyok a keresztfánál" című oltárképe. P. Z.), szeretném ez alkalommal elküldeni. Azt majd valamelyik évi kiállításon szintén kiállithatjuk."

Munkácsy többi levelei, a 90-es évekből, nagyrészt a műcsarnoki kiállításokra hűségesen küldött képeinek szállításáról intézkednek.

*

Bezárja a levélsorozatot egy feketekeretes gyászlevél, amelyet már *mások* írtak Munkácsyról és amely az 1897-től 1900-ig elborult elmével szenvedő legnagyobb magyar festőnek Endenichben történt halálát adja hírül:

„Az ő géniusza minékünk volt legszebb ékességünk, legnagyobb büszkeségünk — írta a Képzőművészeti Társulat —, de művészetének a fáklyája szerteszórta fényét az egész világra... és most, hogy kialudt örökre, együttérzik mivelünk a gyász vigasztalan sötétségét mindazok, akik ismerték és csodálták az ő nagy világosságát.

Ravatalát az ő otthonában, a Műcsarnokban fogjuk felállitani, hogy onnan kisérjük utolsó nagy útjára, ahonnan egykor a világ meghódítására elindult."

Méltó záróokmány abban a becses sorozatban, amely Munkácsy serdülő festész mesébe illő karrierjét mindennél hívebben tárja elénk.

HADIFOGOLY-REGÉNYEK

Közöttünk, körülöttünk a fővárosban és szerte az országban él egy nagy család, amelynek tagjai összetartoznak, össze is tartanak, támogatják, szeretik egymást. Vacsorákon, találkozókon száz és ezerszámra gyülekeznek össze, meghallgatják a híreket egymás élete folyásáról, meghallgatják egymás panaszait és kesergéseit, együtt örülnek a jó híreknek és együtt szomorkodnak, ha bánat van valahol. *A volt hadifoglyok családja ez a nagy család, az oroszországi, a szibériai, az olasz, a francia, az angol hadifogolytáborok volt lakóié.*

Tizenöt esztendőnél több mult el már azóta, hogy a hadifoglyok nagy tömege hazakerült, *az összetartozóság érzése, a bajtársi együttérzés azonban mind a mai napig nem lazult meg közöttük.* Szoros kötelékek fűzik egymáshoz a volt hadifoglyokat: közösen átélt veszedelmek, a nélkülözés, szenvedés, a honvágy együtt átélt óráinak leírhatatlanul hosszú sora, az öröm és a jókedv ritka perceinek emléke. Az ő sorsuk a világháború történetének legsötétebb lapjaira tartozik. A harctéren szembenéztek a halállal, mint többi bajtársaik, azután fegyvertelenül, védtelenül kellett beleveszniök ellenséges országok térségeibe. Drótsövényekkel körülzárva, folytonos őrizet alatt kellett élniök évek hosszú során át, a legtöbbször emberinek sem nevezhető körülmények között és aki azt hinné, hogy ezzel legalább elkerülték a harctér veszedelmeit, biztonságba jutottak a halál félelmetesen suhogó kaszája elől: *súlyosan tévedne.* A hadifoglyok egész temetőket töltöttek meg a jeges Szibériában és a narancsligetes Szicilia szigetén egyaránt, vérrel és könnyel jelölték végig a hegyeket, a völgyeket, amelyeket bejártak három világrész úttalanutain mindenfelé.

Az *Uj Magyarság,* amely legutóbb hosszú időkön át idézte a harcterek mártírjainak, elesett magyar hősöknek emlékét, most a volt hadifoglyokról emlékezik meg. Felelevenítjük a hadifoglyok életének eseményeit, a nagy táborok életét, a hadimunkákat, vándorlásokat és végül a kalandos szökéseket, amelyeknek során legendásan egzotikus vidékekre is eljutottak a magyar fiúk. Akkor még fiúk, ma már meglett emberek, akik megilletődve, elkomolyodva emlékeznek halandosan nehéz idők seményeiről. Az *Uj Magyarság* karácsonyi száma hozza az alábbiakban az első hadifogolytörténeteket és emlékeket, ezt követi majd a többi, amint előkerülnek az öreg hadifoglyok közül. Összegyűjtjük ezeket a feljegyzéseket, hagyományokat és megemlékezéseket, hogy az időközben felnőtt, a háborúból kimaradt új generáció lássa a nagy világzivatarnak ezt a fejezetét is, megismerkedjék azzal a hánytvetett élettel, amely a hadifogságban kijutott annyi százezer magyarnak, a mi lassan öregedő nemzedékünk tagjai közül...

Karácsony az Amur mellett

Karácsony közeledtével évről-évre akaratlanul visszatérünk gondolatban azokra a karácsonyokra, amelyeknek emléke az idő folyásától el nem homályosulva él bennünk. 18 esztendő előtt az Amur-menti Chabarovskban ért a karácsony. Nem rég érkeztünk a fogolytáborba, nem is voltunk sokan, 300 tiszt, háromnegyed részben magyar, a többi osztrák nemzetiségű. A hadifogoly lelkülete teljesen fogékonnyá vált minden iránt, ami a lélekben különben sokszor szunnyad. Egész ottani életünket két érzés uralta: a remény és az emlék. Az egyik *a szabadulás mielőbbi bekövetkezésével festette rózsaszínűvé a legsötétebb szibériai órákat,* a másik a végső elkeseredésre szolgált írként, hogy a legnehezebb órákban behúnytuk szemünket és álmodtunk ébren, újra átélve emlékeinket. E nélkül elviselhetetlenné vált volna a hosszú raboskodás. Igy érthetjük meg viszont, mennyire nagy ünnep volt számunkra ott a messze idegenben a karácsony. Apró gyermekéveinkben nem vártuk izgatottabban, mert ez az ünnep mindegyikünk számára a boldog emlékezés ünnepe volt. Mindanyinyiunknak volt boldog gyermekkora, gondtalan Jézuskavárása, bármily körülmények között élt is valaki: gondos szülők, testvérek, rokonok körében. Naivabbak voltunk gyermekkorunknál, talán még azt is el akartuk hinni, hogy a Jézuska hozza a karácsonyfát.

Már hetek óta tervezgettük, hogy fogunk szerezni karácsonyfát? Mikép díszítjük fel, milyen ünnepélyt csinálunk? Mindenki a ruházatát is rendbe kívánta hozni, azt a fakult, golyótól átlyukgatott mundért, mert nagy kollekció nem akadt: hisz ha valakit jobb ruhában fogtak el, már a helyszínen levetkeztették, vagy *később a cseh fogolytáborfelügyelők cserélték át selejtes orosz ruhára.* Különös, de legtöbbet a csehektől szenvedtünk, mert azok átszökvén: *azonnal orosz uniformisokba bujtak és ők lettek a porkolábok, censorok, akik legjobban a magyar tiszteken töltötték ki gyülöletüket.*

Négy karácsonyfa a fogolytáborban

Szóval mindenki készült a nagy napra, amikor két nappal karácsony előtt a derék orosz fogolytáborparancsok, Staabskapitän Gregoriew — aki a lembergi harcokban vesztette el féllábát — közreműködésével, legnemesebb jótevőnk, a chabarowski svéd konzul: Hed Blom — akit a vörösök 1918-ban felkoncoltak — beküldött négy nagy karácsonyfát, mind a négy terem számára, mert ennyiben voltunk összezsufolva abban a kaszárnyában, amelyik a hadifogolytábort alkotta. De küldött még díszeket, szárított gyümölcsöt és cukorkákat is. Mi is napok óta csempésztük a városból a muszka őrök útján a gyertyácskákat, színes selyempapirokat. Minden teremben akadt oly nagyszerű kézügyességű fiú, aki annyira értett az ily csecse-becse összeállításához, a papirok kicifrázásához, hogy csakhamar elkészültek a szépen becsomagolt szaloncukorkák, angyalhajak, papirvirágok, papirfigurák, aranydiók almák, hogy megkezdődhetett a feldiszítés.

Oly ünnepi aktus volt ez, hogy mindenki segédkezett, díszített, aggatott, ragasztott, még a legmordabb vén harcosok is bajuszuk alatt megenyhültek és legalább tanácsukkal beleavatkoztak a munkánkba. *És a muszka konvoiok, marcona őreink is ott sürögtek-forogtak, nézelődtek,* akárhány révetegen álldogált, ki tudja hány ezer kilométerre, valahol a Bajkálnál, vagy Mongólia határán talán több apró, kis muszka várta haza az atyuskát, hogy hozzon ajándékot! Megállapodtunk abban is, hogy egyszer végre nagy lakomát is csapunk főtt halon, fekete kásán, meg korpakenyéren kiéhezett testünknek, Disznótorban állapodtunk meg és utána mákos metéltben. Az a mandzsuriai szakács, aki a mi kantinunkat bérelte: természetesen nem tudta volna megfelelően elkészíteni a magyaros hurkát meg kolbászt és egyáltalán ellenezte az ilyen tevékenységet, mert azon nem tudott oly sokat keresni. Hát Körmendy főhadnagy, meg Velancsics zászlós vállalkoztak a disznóságok elkészítésére, akik civilben gazdatisztek voltak. Nehezebb volt a disznók előteremtése, de a jó kínaiak — hiszen a város nagyobbik fele kínai és japán lakósú volt — segítségével a csatornán keresztül be is röfögött két jó, hízott szibériai koca.

Ezenkívül minden csoport, — mert rendesen négyenkint szövetkeztünk, akik kifeszített dróton, vagy falécen lelógó lepedőkből boxokat, kis szobákat alakítottunk, hogy legalább az az illuziónk legyen, hogy így, saját kis szobáinkban élünk, — külön programmot csinált még magának, hogy milyen inyenc csemegével vendégeli meg saját kis családját. A mi családunk: Klasz Marci, Suloky Lajos meg Glaser Dezső iskolatársaimból állott rajtam kívül. Klasz Marcival, — aki ma isztiméri plébános, — gyermekkorom óta együtt jártuk az iskolákat, sőt apáink is együtt végezték az egyetemet, Innsbruckból jött, otthagyva a theológiát, önként jelentkezve katonai szolgálatra: együtt rukkoltunk be, együtt fogtak el és együtt szöktünk is haza. A mi csoportunk elhatározta, hogy tejberizst fogunk enni csokoládéval. Rizst könnyű volt szerezni, hiszen, mint említém, a lakosság nagyobb fele ezen élt. De nehéz volt azt megfőzni, mert a kínaiak és japánok nyersen ropogtatják a rizst, nekünk meg tüzhelyünk nem volt. *Spolarich Józsi azonban az ő petróleumfőzője segítségével vállalta a rizs elkészítését.*

»Menyből az angyal«

Karácsony napján, 24-én már korán reggel talpon volt az egész tábor. Kiki a bokszát hozta rendbe és az összes termeket felsikáltuk, mint akkor, amikor nemrég az egész Primorszkaja teljhatalmú gubernátora, a japánverő Niscsenkó generális jött megszemlélni minket. *Az egész nap oly csodálatos áhitattal telt el, ünnepiesség ült az arcokon.* Este hat órakor meggyujtottuk a karácsonyfagyertyákat, körülállottuk a karácsonyfákat és oly megindultan, oly szívből jövően azóta sem hallottam a *„Menyből az angyal"-t és a „Pásztorok keljünk fel"-t énekelni.* Nem néztünk egymás szemébe, inkább lehorgasztottuk fejünket, mert mindannyiunk szemében könny csillogott. Nem volt köztünk semminemű ellentét, egy nagy közösségbe olvadtunk egybe: egyek voltunk bús, rab magyarok.

Azután leültünk az asztalokhoz: minden teremben a fogolytáborparancsnoksághoz beosztott egy-egy orosz tisztet láttunk vendégül. Ő az orosz nép jámbor, vallásos, megértő, nemesszívű: bár elmaradott és műveletlen volt, *és mivé próbálták átformálni őket istentelen gonosz kezek!* Mindegyikünk terítéke mellett, — na nem kell Hungária-béli terítékekre gondolni: egy pléhtányér, egy villa és kés — ott volt egy szép emléklap, amelybe mindnyájan beírattuk egymás nevét: összefűzve és a címlapon Prichoda ráfestette a fogolytáborunkat, amint a magyar Jézuska hozza a karácsonyfát. Itt őrzöm naplóm mellett féltve, drága kincsként és ahogy lapozom: *szomorúan látom, hogy mennyien hiányoznak a drága bajtársak közül:* legtöbbjét menekülés közben, *havas Szibériaban érte el a halál.* Ezidén a Ti emléketeknek is gyujtok ezen soraimmal gyertyát, akik sohasem térhettetek haza az édes, honi földre...

A közös vacsora után kiki a saját családi tűzhelyéhez ment, ahol folytattuk a lakmározást. Mi is elköltöttük a tejberizst, csak Klasz Marci nem arányosan fogyasztotta a ritka csemegét, a csokoládét. Utána megindult a vizitelés. A jó barátok felkeresték egymást. Először Sándor Bélához mentem, aki finom feketekávéval kedveskedett, majd onnét a szokott teázásra: Bezerédj Buksihoz, aki a nagy szamovárt nem győzte elégszer megtölteni, mert annyian ültük körül, hogy hallgassuk Krisztinkovich Pali kalandos elbeszéléseit.

»Krisztus a foglyok között«

Éjfélkor megint megmozdult a tábor. Éjféli misére mentünk. Az egyik nagy terem lett kápolnává átalakítva. *Héjja és Prichoda egy gyönyörű oltárképet festettek: Krisztus a magyar hadifoglyok között és a hadifoglyok a képen a mi arcmásainkból kerültek.* Oly éjféli misét sem lehet elképzelni többet. Mindannyian elmentünk vallásfelekezeti különbség nélkül. Nagy dolog volt, hogy papunk is akadt. Ugyanis a Szibériában fogva tartott *osztrák-magyar papok legtöbbnyire földalatti kazamatákban töltötték idejüket:* halálraítélve, mert, amint egy pópát a mieink akár szerb, vagy az oláh garniturából hazaárulás címén börtönbevetettek: azonnal a hahdifogoly papjainkat ítélték halálra a muszkák: úgy, hogy azután a konzulátusok útján indult meg az alkudozás, hogy cserébe kiszabadulhattak. De szegények így alig töltöttek pár napot egy évben a föld fölött. Nos, most volt papunk, akik — akár osztrákok voltak — mindegyike megtanult magyarul: annyira megszerették a magyar katonát, ha közelebbről megismerték. Szállt az ének, szállt az ima: olyanok is ott térdeltek, akik gyermekkoruk óta nem voltak templomban. Előkerültek emlékezetünkből a szebbnél-szebb karácsonyi népénekek. *Klasz Marci ministrált és, mert túlnyomóan magyarok voltunk: hát magyar volt az ének. Csupán a „Stille Nacht, heilige Nacht"-ot énekeltük németül, utána a Himnuszt és a Gotterhaltét:* ebben az esetben ez utóbbit is együtt énekeltük az osztrákokkal. A jámbor pap azonban csak másnap délig volt velünk, mert karácsony szent ünnepén, 25-én délben váratlanul jött érte két orosz őr és vitték gyalog át az Amuron a távoli Krasznorjecskába, amikor naplóm szerint 26 fok mínuszt mutatott a hőmérő. Azért vitték, mert otthon egy pópa került a börtönbe.

Éjfél után egy órakor elcsendesedett minden a táborban és, ha az álmokat angyalok viszik: akkor aznap millió angyalka vitte Szibériából álmainkat szép Magyarországba a nádfödeles kis kunyhótól kezdve a gyönyörű palotákig, mert aznap éjjel lélekben nem maradt egy magyar hadifogoly sem Szibériában.

Az idei karácsony is ezt a rabkarácsonyt juttatja eszembe. Tizennyolc esztendő előtt nem hittem volna, hogy e rabság ily soká állandósul, de magammal hoztam a törhetetlen reményt és ezért nézek biztosan fajtám jövője elé.

Büben Miklós dr.

Miért vannak rontópálok?

Különösen a mai nehéz világban, amikor a karácsonyi öröm megszerzése érzékeny áldozatot követel a szülőktől, a játékboltban gyakran felszakad a sóhaj a vevő melléből: „Érdemes-e ennyi tengerpénzt kiadni, mikor a gyerek olyan hamar összetöri a játékot?" Igaz, valamikor a rongybabák, fakatonák, egyszerű, szerény játékok idejében ez nem volt olyan nagy probléma. A tehnikai haladás azonban módfelett megnövelte igényeinket s a drága játékokkal sok pénz pocsékolódik el a kényeztetett gyermek kezében.

A legtöbb gyermek született rontópál. Csak figyelni kell, hogy milyen élvezettel tépi apró foszlányokra az ujságot a csecsemő, amint rózsás ujjacskáit használni tudja. Ugyanazt teszi később a képeskönyvvel, bár ez kissé nagyobb munkát okoz neki: a könyvkiadó bácsik kemény papirosból gyártják annak lapjait. A játékbabák tudnának arról tanuskodni, hogy milyen kínzásnak vetik alá őket apró, kis gazdáik. Az még csak hagyján, hogy lecsavarják karjukat, lábukat, de bizony nagyobb operációra is vetemednek a kis imposztorok, amikor tudni akarják, hogy mi van a baba hasában? Természetesen semmi különös sincs a játékbabákban, csak egy kis fűrészpor, kóc vagy faforgács. A gyermek azonban őszinte örömet érez a rombolás fölött és ezt legfeljebb a büntetéstől való félelem rontja meg.

Tévedés lenne rosszaságra magyarázni az ilyen megsemmisítési vágyat. A gyermek, éppen úgy, mint a felnőtt, egyéni akaratát akarja érvényesíteni és ennek beteljesülése számára a legnagyobb öröm. Építőkockákból tornyot építeni: ez is örömet okoz, de mennyire más az, amikor egy kézmozdulattal le lehet dönteni az egész tornyot?! A gyermek akart — és az beteljesedett. Az ilyen akaratelhatározást megelőzi a kíváncsiság is: hogy vajjon mi fog bekövetkezni? A gyermeknek nincsenek tapasztalatai a szabad esésről, a tárgyak ellenállásáról és hasonló dolgokról. Mikor rombolási ösztönének eleget tesz, akkor tulajdonképen a természet tanítja meg arra a tapasztalatra, amelyet később a fizikában eredendő okaira képes visszavezetni. A kíváncsiság és az akarat érvényesítése mellett a dolgok összefüggése is érdekli később a gyermeket és a rombolás után első dolga megkísérelni a tárgyak felépítését. Ezért szedi szét a gyermek az órát, ami természetesen könnyen sikerül neki, hogy annál csúfosabb kudarcot valljon, akkor, amikor ismét össze akarja állítani.

A rontópálkodás tehát a természet hívószava, éppen úgy, mint a primitiv gyermeki lélek sok más megnyilvánulása. Az intelligens szülő felismeri ennek tapasztalati értékét a gyermekre nézve, nem tiltja el, hanem igyekszik azt minél olcsóbbá tenni. Drága játékot ne adjunk olyan gyermek kezébe, aki még túl fiatal hozzá. Minden gyermekkornak megvan a maga játéka és aki a játékszert ennek figyelembevételével választja meg, az pénzpocsékolástól kíméli meg magát.

SPORT

Ferencváros—Szeged, Bocskay—Hungária, Phöbus—Ujpest
a vasárnapi forduló három nagy eseménye

Vasárnap is az érdekes mérkőzések egész sora várja a bajnoki küzdelmek iránt mind élénkebb érdeklődést tanusító közönséget. Ám a sok érdekesség között is kiemelkedik három mérkőzés: a *Ferencváros—Szeged FC*, a *Bocskay—Hungária*, valamint a *Phöbus—Ujpest* meccse. Ezeknek a mérkőzéseknek az eredménye döntő súllyal eshet latba az őszi forduló helyezésének a kialakulásában, sőt máris megszabja a helyezés sorrendjét. Nézzük, milyen alakulásokat hozhatnak ezek a meccsek. A bajnokság élén jelenleg a Hungária és a Ferencváros áll egyenlő pontszámmal. Ha mindkettő győz, a helyzet nem változik. Ha azonban a Ferencváros legyőzi a Szeged FC-t és ha a Hungária pontot veszít Debrecenben, a zöld-fehérek máris a kék-fehérek elé nyomulnak. Persze történhet megfordítva is és ebben az esetben a Hungária, amely most csak jobb gólarányával vezet, pontelőnyre is szert tesz. Mint látható tehát, a Ferencváros és a Hungária vasárnapi mérkőzése fölötte jelentős esemény. A további helyezésekben az eredmények. Az *Ujpest*, a *Bocskay*, a *Budai 11* és a *Kispest* 10—10 ponttal rendelkezik és közöttük a sorrendet csupán a gólarány állapítja meg. Ez a sorrend vasárnap teljesen megfordulhat. Abban az esetben ugyanis, ha a Budai 11 és a Kispest győz, viszont az Ujpest és a Bocskay nem tudja mindkét pontot megszerezni, a harmadik és negyedik helyre a budaiak, illetően a kispestiek törnek előre. Esélye lehet hetedik helyezésén javítani a Szeged FC csapatának is, ehhez azonban mindkét pontot el kellene hódítani a Ferencvárostól.

A *Ferencváros—Szeged FC* meccsének színhelye az üllői-úti sporttelep lesz. A ferencvárosi közönség nagy érdeklődéssel várja a küzdelmet, mert az Ujpest és a Bocskay fölött győztes szegedi csapatot egyenrangú ellenfélnek tekinti. Az érdeklődés elsősorban mégis inkább Sárosinak szól, aki ismét friss erőben áll csapatának rendelkezésére. Sárosi játéka visszaadta a közönség bizalmát s remélik, hogy a kitünő játékos irányításával győzelmesen jutnak túl a vasárnapi nagy mérkőzésen. Bizonyos, hogy heves küzdelmet fog vívni a két csapat, a két pontot azonban valószínüen a Ferencváros szerzi meg. A Ferencváros—Szeged mérkőzését az üllői-úti pályán a *Budai 11—Soroksár* találkozása előzi meg. A budai csapat multheti gyengébb teljesítménye ellenére is favoritja a mérkőzésnek, bár a Soroksár kemény ellenállást fog tanusítani.

A debreceni stadionban jut döntésre a *Bocskay—Hungária* mérkőzése. A két stilusos csapat játéka élvezetes küzdelmet igér alkalmasint döntetlen eredménnyel. Az *Ujpest* a *Phöbus* berliniutcai pályájára látogat el vasárnap. A lila-fehéreket egy ízben már kellemetlen meglepetés érte a Phöbus-pályán, amikor a várt nagy győzelem helyett döntetlen eredménnyel kellett megelégedniök. Most szintén az Ujpest győzelmét várják és ha a csapat formája nem hagyatlott, meg is szerzi mind a két pontot. A *Kispest* a *III. ker. FC*-vel mérkőzik a kispesti pályán. A papirszámítás szerint a Kispest győzelme várható. Az *Attila—Somogy* miskolci mérkőzése az Attila sikerével végződhet, bár az utolsó helyen álló Somogy a legutóbb javulásról tett bizonyságot.

A *második ligában* a vezető Budafok ezen a héten pihen. A második helyezett *Nemzeti* a *Csepel* csapatával méri össze erejét a berliniutcai pályán az Ujpest—Phöbus meccse előtt. Az *amatör első osztályban* a MAFC—Törekvés, az Elektromos—MTK és a Postás—BSE érdemel figyelmet. A részletes programot más helyen közöljük.

A bajnokság állása

1. Hungária	9	5	3	1	28:10	13
2. Ferencváros	9	6	1	2	26:14	13
3. Ujpest	8	3	4	1	20:5	10
4. Bocskay	8	3	4	1	21:11	10
5. Budai 11	9	4	2	3	23:15	10
6. Kispest	8	3	4	1	18:14	10
7. Szeged FC	8	4	1	3	14:13	9
8. Phöbus	8	2	3	3	15:21	7
9. Attila	8	2	2	4	9:24	6
10. III. ker. FC	8	1	3	4	9:14	5
11. Soroksár	8	1	2	5	8:20	4
12. Somogy	8	—	3	6	10:40	3

*** A válogatott tornászcsapat elutazott Finnországba.** A magyar válogatott tornászok csütörtökön és pénteken mérköznek Helsinkiben Finnország válogatott csapatával. A magyar csapat ma reggel utazott el a nyugati pályaudvarból és hétfőn érkezik meg a finn fővárosba. A csapat tagjai: Pelle István, Péter Miklós, Hegedüs József, Sarlós József, Tóth Lajos és Lenczi Rezső. Kisérő Kuncze Géza és Kmetykó Lajos. A magyar—finn mérkőzés után három csoportban tiz finnországi városban bemutatót tartanak válogatott tornászaink.

*** Vasárnap lesz a magyar-német birkózó mérkőzés.** A magyar válogatott birkózócsapat mérkőzik *Ludwigshafenben*, Németország válogatott csapatával a görög-római birkózás szabályai szerint. A német birkozók, a legutóbbi nemzetközi mérkőzéseken nutatott teljesítményeiből ítélve, jó formában vannak, a magyarok viszont jelenleg inkább a szabadstilusú birkózásban kiválóak, igy tehát a németek 4:3 arányú győzelme várható. A magyar csapat tagjai közül *Imreinek* és *Ferencnek* van esélye a győzelemre, míg a harmadik magyar győzelmet *Ördög* vagy *Palotás Papp* László dr. nem vehet részt a *ludwigshafeni* mérkőzésen, mert mint a Matuskabünper jegyzője, nem kaphatott szabadságot.

*** A magyar korcsolyázók és jéghokkizók nagy nemzetközi programja.** A városligeti müjégpályán már javában folynak a korcsolyázótréningek és megkezdték a munkát a jéghokkizók is. Az idei versenyszezón nagy feladatok elé állitja a magyar versenyzőket, mert a BKE erős nemzetközi programot állitott össze. A gyorskorcsolyázók december 8-án, 16-án és 23-án három háziversenyben vesznek részt, január 6-án a Levitzky-emlékversenyben startolnak, azután pedig számos külföldi versenyben, a magyar-osztrák mérkőzésen és a magyar bajnokságban indulnak. A műkorcsolyázók az Európa bajnokságokban és a budapesti világbajnokságokban, valamint több külföldi versenyen és bemutatón jutnak szerephez. A jéghokki csapat résztvesz a világbajnoki és Európa-bajnoki mérkőzésekben, a főiskolai világbajnokságban és természetesen itthon és a külföldön több nemzetközi mérkőzést bonyolit le. A BKE tárgyalásokat folytat német, osztrák, cseh és román klubcsapatok budapesti vendégjátékáról és lehetséges, hogy az idei évadban eljut Budapestre Kanada válogatott csapata is.

*** Pozsonyban 14:2-re győztek a magyar boxolók.** A magyar válogatott boxoló csapat tegnap Pozsonyban Budapest színeiben mérközött s 14:2 arányban legyőzte Pozsony válogatott csapatát. A magyar csapat ma éjszaka hazaérkezett.

*** Csik Ferenc és Lengyel Árpád is részt-vesz a BEAC vasárnapi úszóversenyén.** Érdekes úszóversenyt rendez a BEAC vasárnap este fél 8 órakor a margitszigeti fedett-uszodában. Ekkor mutatkoznak be az elsőéves főiskolai hallgatók, a gólyák, akik között hir szerint sok tehetséges úszó van. A gólyaversennyel kapcsolatosan tartják meg a fakultások közötti első úszómérkőzést, amelynek gyorsúszó számában *Csik* Ferenc a medikusok között, *Lengyel* Árpád pedig a jogászok között szerepel. A versenyen egyébként a BEAC kitünő úszógárdája teljes számban felvonul. Belépődij nincs.

*** A londoni Arsenal veresége.** Londonból jelentik: A szombaton megtartott ligamérkőzések között a legnagyobb érdeklődés az *Arsenal—Aston Villa* meccsét kisérte. Az *Arsenal* csapatának két játékosa szerepelt ugyanis az angol—olasz válogatott mérkőzésen és ezekből négy játékos többé-kevésbé súlyosabban megsérült, kiváncsian várta tehát a sportvilág, miként állja meg a helyét az Aston Villáavl szemben. A mérkőzés az Aston Villa 2:1 arányú győzelmével végződött, a válogatott mérkőzés tehát áldozatul követelte az Arsenal két pontját.

*** A MAC gyephokki-csapata döntetlenül mérkőzött Bécsben.** A WAC pályáján szombaton nemzetközi hokkimérkőzés volt a MAC és a WAC kombinált csapata között. Az érdekes, gyors és durvaságtól mentes játék *2:2 (1:1) arányban döntetlenül* végződött. A budapesti csapat *Blittner* révén szerezte meg a vezetést, de a WAC *Oppenheimer* révén nemsokára kiegyenlitett. Szünet után jóideig a magyar csapat volt fölényben és egyik támadását *Farkas* góllá értékesitette. Ezután a bécsi csapat támadott és *Kundegraber* kiegyenlitett. A mérkőzést *Walter* bíró vezette. A MAC együttesében Battlay és Farkas, a WAC-ban pedig Taussig, Riedl dr. és Oppenheimer játszott kitünően.

*** Szukováthy Imre dr. beszámolója a Testnevelési Főiskola bulgáriai szerepléséről.** *Szukováthy* Imre dr., a Testnevelési Főiskola igazgatója november 21-én, szerdán délután 5 órakor a Testnevelési Főiskolán beszámolót tart a főiskola mintacsapatának bulgáriai útjáról.

*** Vendégvivók a MAC-ban.** A Magyar Atlétikai Klub alkotmányutcai vivótermében a MAC-vivók vendégül látták a Postás SE és az Elektromos Müvek TE kiváló vivóit. A nézők szebbnél-szebb asszókban gyönyörködtek. *Filótás* Ferenc, az MVSz ügyvezetőelnöke vivta a vendégekkel a legtöbb asszót. A mérkőzések után a MAC társalgójában *Jeney* István, a MAC vivószakosztályának elnöke üdvözölte a vendégvivókat, akiknek nevében *Lestyán* István postafőigazgató és *Széchy* László köszönte meg a vendéglátást.

A vasárnapi sportprogram

LABDARUGÁS

Professzionalista bajnokság: I. liga: Ferencváros—Szeged FC, Üllői-út, 2 órakor. Bíró: Szél. — Budai 11—Soroksár, Üllői-út 12 órakor. Bíró: Klúg. — Bocskay—Hungária, Debrecen, 2 órakor. Bíró: Gombos. — Phöbus—Ujpest, Berlini-utca, 2 órakor. Bíró: Gerő. — Kispest—III. ker. FC, Kispest, 2 órakor. Bíró: Majorszky. — Attila—Somogy, Miskolc, 2 órakor. Bíró: Ivánscics.

II. liga: Vasas—Millenáris, Béke-utca, 2 órakor. Bíró: Kovács. — Nemzeti—Csepel, Berlini-utca, 12 órakor. Bíró: Boronkay. — Szürketaxi—Droguisták, Szőnyi-út, 2 órakor. Bíró: Reisz. — Nagytétény—Budatétény, Nagytétény, 2 órakor. Bíró: Vass. ETC FC—VAC FC, Pesterzsébet, 2 órakor. Bíró: Vicenik.

Amatőr I. osztályú bajnokság: Pártoscsoport: FTC—Fer. Vasutas, Üllői-út 10 órakor. Bíró: Szeidler. — BMTE—Csepeli MOVE, Budafok, 2 órakor. Bíró: Deutsch. — Mávag—EMTK, Kőbányai-út, 2 órakor. Bíró: Antalics. — Kőbányai AC—WSC, Maglódi-út, 2 órakor. Bíró: Rubint. — Elektromos TE—MTK, Latorca-utca, 2 órakor. Bíró: Gellért. — MAFC—Törekvés, Bertalan-utca, 2 órakor. Bíró: Schissler. — *Bíró-csoport:* III. ker. TVE—ZSE, Nagyszombat-utca, 2 órakor. Bíró: Lengyel. — Postás—BSE, Lóverseny-tér, 2 órakor. Bíró: Tihanyi. — Testvériség—URAK, Amerikai-út, 2 órakor. Bíró: Juhász dr. — Pamutipar—Turul TE, újpesti Horthy Miklós-út, 2 órakor. Bíró: Hertzka. — UTE—TLK, ujpesti stadion, 2 órakor. Bíró: Sólymos. — HAC—Beszkárt, Öv-utca, 2 órakor. Bíró: Arányi.

ATLÉTIKA

Az *UTE* 3000 méteres országúti ifjúsági futóversenye. Start délelőtt fél 11 órakor a yáci országút 18 km-es jelzőkövénél.

ÚSZÁS

A *BEAC* gólyaversenye este fél 8 órakor a margitszigeti fedett-uszodában. A fakultások közötti úszóversenyben indul Csik és Lengyel is.

ASZTALI TENNISZ

Az *MTK* nemzetközi versenyének döntői, délután fél 6 órától a DSC Lipót-körút 8. szám alatti helyiségében.

GYEPPHOKI

Bajnoki mérkőzések. Lóverseny-téri pálya: AHC—BBTE, 8 órakor, AHC II.—BBTE II. 9 óra 20 perckor, MHC—NHC 10 óra 40 perckor, FTC—VSC, 12 órakor, FTC II.—VSC II. 1 óra 20 perckor. — Margitszigeti pálya: Kéksárgák—Széchenyi HC, 11 órakor.

TORNA

Magyarország *női egyéni bajnokságai*, II. osztályú és III. osztályú egyéni verseny, délelőtt 9 órakor, a BBTE Attila-utcai tornacsarnokában.

BIRKÓZÁS

Ludwigshafen: Magyarország—Németország válogatott mérkőzés.

HÓSPORT

Peter le *Fort* báró előadása a magyar olimpiai alap javára délelőtt 11 órakor az Urániában.

LÓVERSENY

Az *Urlovas Szövetség* szezónzáró versenyei Káposztásmegyeren. A verseny 12 óra 50 perckor kezdődik. Különvonatok indulnak a Nyugati-pályaudvarból 12 óra 10 perckor és 12 óra 30 perckor.

HARSÁNYI ZSOLT

Harsányi Zsolt az „Üstökös", az „Ember küzdj", a „Szólalj, szólalj, virrasztó" után most már a negyedik olyan kötettel lép a közönség elé, amely egy nagy magyar életének regényét tartalmazza.

Ecce Homo!

című új regényében.

MUNKÁCSY MIHÁLY

életének minden fájdalmas szépségét maradéktalanul tárja elénk.

Harsányi Zsolt hatalmas művét *Lyka Károly* által összeállított, majdnem teljesnek mondható

Munkácsy-képgyüjtemény

illusztrálja.

Harsányi Zsolt regénye finom papíroson, gondos nyomtatásban jelent meg és a Munkácsy-képgyüjtemény-kötettel együttesen

NÉGY KÖTETBEN,

közel 1000 oldalon: *teljes.*

ÁRA 12 PENGŐ

egészvászonkötésben,
művészi védőborítékban, négy kötetben

ÁRA 20 PENGŐ

Kapható minden könyvesboltban.

Singer és Wolfner kiadása
Budapest, VI., Andrássy-út 16.

LÓVERSENY

)(**A vasárnapi ügetőverseny.** A Budapesti Ügetőverseny Egyesület már régebben megállapitotta novemberi versenynapjait és igy egybeesnek az *Urlovas Szövetkezet megyeri* zárónapjával. A káposztásmegyeri versenyről délután 5 óra előtt érkezik vissza a fővárosba a közönség, igy tehát valószinü, hogy az ügetőversenyek második részének lesz bőségesen „megyeri" látogatója is. Erre számitva, az ügetőprogram nyolc futama mellé kilencediknek pótversenyt iktattak be. A napfőszáma a *nemzetközi verseny*, amelyben *Calumet Berella* győzelmének *Zwillinger* jelöltje, *Rózsi* vagy *Elly* állhatja útját. Izgalmas versenynek igérkezik a mechanikus hendikep és a 2100 méteres hendikep, sőt ezúttal a kétévesek versenye sem lesz annyira sablónos. Jelölésünk a következő: I. Körmendi ménes—Gyarmati—Liberty Hanover, II. Ágnes—Ibolya—Orgona, III. Pezsgő—Anny—Vajda, IV. Szirmay ist.—Olivia—Sacy. V. Calumet Berella—Zwillinger hajtás, VI. Tündér— Feiser hajtás—Ingeborg, VII. Gina—Alauda—Pengő. VIII. Tatianna—Gabriella—Magvas, IX. London—Minor—Kovács II. hajtás.

A verseny délután *fél 3 órakor* kezdődik.

Állványok Lakdíszek Selyemernyők
Telefon: 84—4—57 Schäffer Béláné Erzsébet-körut 17

a B. H. apróhirdetéseinek eredménye nagy

MOZI HIRADÓ

Egymillió pengőbe kerül a „Bál a Savoy-ban“ filmváltozata

A *Hunnia*-filmgyár telepén mindenütt égnek a vörös lámpák, ami annyit jelent, hogy a müteremben fölvétel folyik. Lábujjhegyen járnak az emberek, az autók leállnak, mert minden hang zavarhatja a müterem munkáját. De most egyébként is szívesen állnak meg az emberek a müterem falainál, mert a különböző szigeteléseken túl kicsendül a müteremből a *Toujours l'amour* keringő melódiája *Alpár* Gitta világhírü szopránján.

Benn a müteremben hatalmas, emeletes díszlet áll. A *Savoy*-szálló homlokzata, amelynek erkélyén *Alpár* Gitta énekel. Egyébként a szokott kép. Reflektorok, kábelek, díszletezők, a díszlet mellett a Budapesti Hangversenyzenekar teljes létszámával és a karmesteri emelvényen *Abrahám* Pál, aki maga vezényli a filmfölvételeknek még a kisérő zenéjét is.

Van azonban a müteremben valami, ami szokatlan. Nem látni *Székely* Istvánt, a film rendezőjét és *Eiben* István operatört, sőt nem látni a fölvevőgépet sem. Alaposabb körülnézés után állapitja meg csak az ember azt, hogy a filmfölvételeknek ez a két elmaradhatatlan munkása, a rendező és az operatör, a fejünk felett függenek valami *nyitott, felvonószer kosárban*. A díszlet mellett áll ugyanis a nagy *darú*, a *Hunnia*-filmgyár legújabb beszkesége, amellyel *nagyszerüen lehet követni a szereplők mozgását, körbe lehet fényképezni az egész díszletet*. A hatalmas daru eredetijét *Korda* Sándor szerkesztette Londonban, *Székely* és *Eiben* legutóbbi londoni utazásuk alkalmával ezt a szerkezetet tanulmányozták. Az ő adataik alapján azután a *Hunnia magyar gyárban készittette el* a hatalmas darút, amely a magyar filmek fölvételeinek tökéletességét nagy mértékben elő fogja segiteni. Ez az egy „müszer" *tizezer pengőbe* került.

A *Bál a Savoyban* különben több, mint *500.000 pengő költséggel készül. Gál* Ernő producer, akihez kérdést intéztünk ennek a nagy összegnek az elosztásáról, a következőket mondotta el nekünk:

A film egyelőre csak német változatban készül és főszereplői *Alpár* Gitta, *Bársony* Rózsi, Hans *Járay*, a Schubert-film főszereplője, Felix *Bressart*, Otto *Wallburg*, Willy *Stettner*. Ez a hat főszereplő *140.000 pengő* fizetést kap. A többi a következőképpen oszlik meg: 24 napon keresztül 130 munkás dolgozik éjjel-nappal a 21 nagy díszleten, ezek bére 40.000 pengőt tesz ki. A Hunnia munkásai, kellékesek, villanyszerelők, a hangosgép kezelői, segédoperatörök, stb. 40.000 pengő bért kapnak. A teljes zenekar 15.000 pengő, a statisztéria összesen 20.000 pengő, a színészek a hat vezető színészen kivül 20.000 pengő gázsit kapnak, a nyersanyagok ára 30.000 pengő, a fodrászok 6000 pengőt kapnak, bútorbeszerzés és kellékek, valamint a ruhák és kosztümök 30.000 pengőt emésztenek föl, a táncszámok személyzetének fizetése 15.000 pengő, a szavatossági biztositás baleseteknek és szerencsétlenégek ellen 15.000 pengő, az iró, zeneszerző, forgatókönyviró, rendező és egyéb müvészi személyzet honoráriuma 40.000 pengő, autó és egyéb költségek 4000 pengő, ezenkivül a nyersanyag és laboratórium mintegy 90.000 pengő, vagyis az összes kiadás a főszereplők gázsiján kivül 365.000 pengő.

— Ez a *félmillió pengő itt oszlik szét a Hunnia-filmgyár ellenőrzése alatt túlnyomóan magyar színészek, müvészek és munkások között*. Reméljük, hogy a hatalmas tőke megmozditása meg fogja hozni a kivánt eredményt és a film olyan lesz, hogy mindenki elismeri majd a budapesti filmgyártás jelentőségét és közgazdasági értékét.

A beszélgetésbe beleszól a duda, amely a fölvétel kezdetét jelenti, *Ábrahám* Pál kopog a karmesteri emelvényen és újból fölcsendül *Alpár* Gitta hangja . . . készül a *Bál a Savoyban* filmváltozatának új fölvétele . . .

r. i.

JEAN HARLOW:

Urinőnek születtem, de egy úrinő is szereti, ha megcsókolják!

Nem vagyok eladó

× **(Gustav Fröhlich adta legújabb filmjének magyar címét.)** Gustav Fröhlich, a népszerü német filmszinész, amióta *Alpár* Gittát feleségül vette, valósággal imádja a magyar közönséget. Második hazájának akart bókot mondani akkor, amikor most új filmjének, amelyet ő maga rendezett, középpontjába egy vitéz Hadik-huszártisztet állitott. *A hármas huszárok* hös hadnagyát maga Gustav *Fröhlich* játssza, aki filmjével a magyar huszárságnak nagyszerü bizonyitványt állitott ki. A film német címe olyan volt, hogy a magyar közönséget nem érdekelte volna és Gustav *Fröhlich*, aki már eléggé megtanult magyarul, maga adta új filmjének *A hármas huszárok* címet.

REPÜLŐ SPORT

Mire kell ügyelni a pilótának repülés közben

A pilótaülések felszerelése

A melbournei repülőversenyen gyakorlatilag legértékesebb eredményt elért Douglas-típusú repülőgép berendezése méltán érdemel külön figyelmet, már abból a szempontból is, hogy így legjobban nyerünk betekintést abba a munkába, amit a gépet vezető pilótáknak ilyen nagy teljesítmények elérésére végezniök kell. Laikus elképzelés szerint a pilóta csak beül a gépébe és többé-kevésbé egy bizonyos irányt követve, kényelmesen üldögélve eléri célját. A munkát a gép végzi el vagy jól, vagy rosszul, erre a pilótának már nem sok befolyása lehet. A helyzet azonban a valóságban máskép van, amiről könnyen meggyőzhet mindenkit az itt közölt két kép, amelyek közül az egyik a pilótaülés belső berendezését mutatja a müszertáblával, a másik pedig az úgynevezett kontrol-központ. A Douglas müszertábláján 50 mutató van felszerelve, amelyek a pilóta számára a motorok különböző részeinek működését mutatják, aminek alapján a pilóta a kontrol-központ különböző emeltyüivel a helyes beállításokat elvégzi.

A müszertábla közepén látható négy nagy müszer a repülőgép vezetésére szolgál. Ezek az iránytü, magasság és sebességmérő és a mesterséges horizont. Az iránytü szerepével általában tisztában vagyunk, a magasság- és sebességmérő célja sem kíván bővebb magyarázatot. A mesterséges horizont arra szolgál, hogy ha a pilóta ködben vagy felhőben repül, amikor a horizontot nem láthatja és így nincs támpontja arra, hogy a gépe emelkedik vagy lejt, fordul vagy egyenesen repül, úgy ez a müszer helyettesiti a pilóta érzékelését. A jobb oldalt alul látható két nagy müszer a motorok fordulatszámát

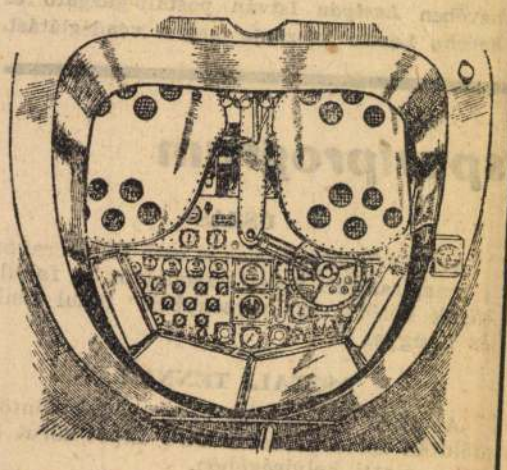

mutatja. Ezek szintén igen fontos müszerek, mert ezek alapján állitja be a pilóta a motorokat a helyes fordulatszámra, hogy azoknak a legelőnyösebb hatásfokát elérje és üzemanyagát a leggazdaságosabban használja fel. A többi apró müszerek az olaj hőmérsékletét és nyomását, a tartályokban lévő benzinmennyiséget, a generátor helyes működését és az akkumulátor töltését, a levegő hőmérsékletét, jéglerakódási veszélyt stb. mutatnak.

A müszerek állandó figyelése és a megfelelő helyesbités elvégzése még a repülőgép tulajdonképpeni vezetésén és irányitásán kivül hárul a pilótára. A lényegtelen fontosságúnak látszó körülmények elnézése, vagy elhanyagolása is a legsúlyosabb következményekkel járhat. Igy pl. a pilóta nem veszi észre, hogy az egyik motorjának a hőmérséklete emelkedik, vagy az olajnyomása süllyed, úgy ez a motorja berágódására vezet és eltekintve a szükségszerü kényszerleszállástól, több napos javitást igényel s ugyanennyi késedelmet jelent célja elérésében. Mig ha figyelme ezekre az apró részletekre is kiterjed, úgy a bajnak idejében elejét tudja venni.

A pilóta müszertábláján a gép összes idegszálai futnak össze. Minden rendellenességnek megvan a maga orvossága és ezeknek a helyes alkalmazása mutatja meg a pilóta kvalitásait. **A gép helyes működésének ellenőrzésére szolgál a müszertábla, míg ennek a szabályozására van a kontrol-központ. Az ezen látható emeltyük segitségével állitja be a pilóta a motorok helyes fordulatszámát, több vagy kevesebb gázt adva a motoroknak. A gázadagolással egyidejüleg a benzingáz és levegő keverését is be kell állitani, erre szolgál a másik emeltyü, amivel a gázositó levegő beszivó nyilását kisebbre vagy nagyobbra lehet állitani aszerint, hogy a gép alacsonyan vagy magasan repül. Ugyancsak innen állitható be a gázositó fütése, ami a kipufogó gázok segitségével történik és a külső hőmérsékletnek megfelelően eszközlendő. Ezzel szorosan összefügg az olajhütő szabályozása. Ha az olaj túlmeleg, úgy a hütő redőnyeit jobban ki lehet nyitni, vagy ellenkező esetben becsukni. Ugyancsak itt történik a különböző benzintankokra való átkapcsolás, aminek elmu-**

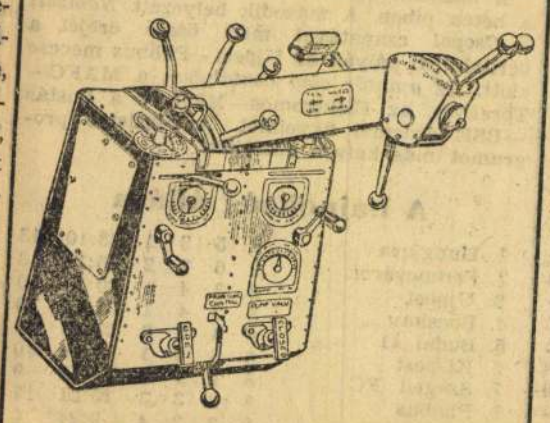

lasztása kritikus helyzetekbe hozhatja a gépet.

A modern repülőgép két legujabb felszerelése, a szabályozható légcsavar és a behúzható futószerkezet működése szintén ezekkel az emeltyükkel történik. Az előbbi helytelen alkalmazása nagy sebességveszteséssel, mig a kerekeknek a leszállás előtt való leeresztése feltétlen igen súlyos következményekkel jár.

A képen bizonyára feltünő a csuklóban meghajlitott kormánykerék, amely bármelyik pilóta ülés elé átállitható, aszerint, hogy melyik pilóta repüli a gépet. Ezzel a módszerrel igen helyesen oldható meg a munkamegosztás, amig az egyik pilóta a gépet vezeti, addig a másik a müszereket figyeli és elvégzi a beállításokat.

Az itt elmondoittak csak nagybani ismertetésül szolgálhatnak arra az igen nagy figyelmet és gyakorlatot kivánó munkára, amit egy olyan pilótától kivánnak meg, akinek a kezére egész vagyonokat érő gépeket bíznak rá. De viszont ez a mesterség sem olyan boszorkányos, mint igy első bepillantásra látszik. *Gyakorlat teszi a mestert* s ez talán sehol sem érvényesül annyira teljes igazságában, mint a repülésnél.

Hirek

NEMZETKÖZI REPÜLŐGÉPKIALLITAS. A párizsi Grand Palán-ban pénteken nyilt meg a nemzetközi aviatikai kiállitás, amelyen Nagybritannia, Franciaország, Olaszország, Németország, Cseh-Szlovákia és Lengyelország repülőgépgyárai állitották ki. A hatalmas nézőközönségre, de különösen a szakkörökre igen mély benyomást gyakorolt az aviatikai iparnak az utolsó évben nagy előrehaladása. Különös feltünést keltett a német Heinkel-gyár által kiállitott könnyü, gyors postagép és a Junkers-gyár hatalmas vizigépe, amely már az óceáni forgalomra készült.

MENNYIT KÖLTENEK A NAGY ÁLLAMOK POLGÁRI AVIATIKÁRA? Sir Sassoon, az angol légügyi helyettes államtitkár egy parlamenti nyilatkozatában nyilvánosságra hozta azokat az összegeket, amelyeket a nagy államok légiforgalmuk szubvencionálására fordítanak. Eszerint az utolsó öt év alatt (1929—1933) Nagy-Britannia 40 millió pengő, Franciaország 140, Németország 90, Egyesült Államok 400 millió pengőt költöttek légiforgalmi vállalatok támogatására. Ezek az összegek nem foglalják magukban a földi berendezésekre, repülőterek, kényszerleszállóhelyek, repülőtéri berendezések stb.-re fordított befektetéseket.

BUDAPESTI RÁDIÓ

1934 november 18, vasárnap.

BUDAPEST I.

9.15: Hirek.
10.00—10.55-ig: Református istentisztelet a Kálvin-téri templomból. Prédikál Vass Vince dr. kecskeméti lelkész.
11.00—12.15-ig: Egyházi ének és szentbeszéd a Jézus Szive-templomból. Szentbeszédet mond J. Bangha Béla jézustársasági házfőnök. A szentbeszéd mise után van.
12.20: Pontos időjelzés, időjárás- és vizállásjelentés.
12.30: Bertha István szalonzenekara. Szünetben „Rádiókrónika". Elmondja Papp Jenő.
14.00: Hanglemezek, Kelen Péter Pál képviseletéből.
15.00: 1. „Növénytermelési tapasztalatok 1934-ben". Vitéz Takách Gyula, a m. kir. Növénytermelési Hivatal vezetőjének előadása. 2. „A háztartási tanfolyamok munkája". Kapitán Mária m. kir. gazdasági tanárnő előadása. (A m. kir Földmivelésügyi Miniszterium rádióelőadássorozata).
15.50: Sáray Elemér és cigányzenekara.
17.00: „Gólyák vándorlása", Schenk Jakab, a Madártani Intézet igazgatójának előadása. (Közmüvelődési előadássorozat.)
17.25: „Megemlékezés Lettország nemzeti ünnepén". Dány Szabolcs lett konzul előadása.
17.35: „Emlékezés Sztojanovits Jenöre". Elmondja Papp Viktor.
17.50: Sztojanovits Jenö-emlékhangverseny közvetitése a székesfővárosi Vigadó nagyteréből.
19.15: Rátkay Márton előadói estje. Közreműködik Buttykay Emmi, Fehér Lili, Timár Kató, Berky József, Földessy Géza, Sarlai Imre, Somlár Zsigmond és az Állástalan Zenészek Szimfónikus Zenekara. Vezényel Melles Béla.
20.45: Közvetités az Ostende-kávéházból. Veres Lajos és cigányzenekara muzsikál.
21.05: Hirek, sport- és lóversenyeredmények.
21.30: A m. kir. Operaház tagjaiból alakult zenekar. Vezényel Rékai Nándor. (Ezt a hangversenyünket mint Európa-hangversenyt a bécsi és az osztrák adóállomások, a varsói és a lengyel adóállomások is átveszik. A hangversenyt Königswusterhausen „Deutschlandsender"-je is átveszi, rögziti és nov. 19-én, 23 órakor adja le.
22.40: Pallós Ladies énekegyüttese.
23.00: Közvetités az Ostende-kávéházból. Erőss István és Takács Kálmán jazz-zenekarának müsora, Kalmár Pál énekszámaival.

BUDAPEST II.

15.10—15.40-ig: „Képek Budapest multjából". Jeszenszky Sándor dr. felolvasása.
21.40—22.30-ig: Közvetités a Keszey-étteremből. A Bachmann-szalon kvintett müsora.

1934 november 19, hétfő.

BUDAPEST I.

6.45: Torna. Utána: Hanglemezek. Kelen Péter Pál képviseletéből.
9.45: Hirek.
10.00: „Harc a pálinka ellen". (Felolvasás.)
10.40: „Mai kis lexikon". (Felolvasás).
11.10: Nemzetközi vizjelzőszolgálat.
12.00: Déli harangszó az Egyetemi-templomból, időjárásjelentés.
12.05: Országos Postászenekar. Vezényel ifj. Roubal Vilmos. Közben kb.
12.30: Hirek.
13.20: Pontos időjelzés, időjárás- és vizállásjelentés.
13.30: Kelmay Ilona és Szigeti Sándor énekel, zongorakisérettel.
14.40: Hirek, élelmiszerárak, piaci árak, árfolyamhirek.
16.10: A rádió diákfélórája: „Erzsébet királyné Gödöllőn".
16.45: Pontos időjelzés, időjárásjelentés, hirek.
17.00: „Ehető gombák — mérges gombák". Moesz Gusztáv előadása.
17.35: Közvetités az Auguszt-cukrászdából. Balázs Béla szalonzenekarának müsora.
18.15: Német nyelvoktatás. (Szentgyörgyi Ede dr.)
18.45: Csorba Dezső és cigányzenekara.
20.00: „Előadás a rögtönzésről". Nagy Endre csevegése.
20.20: A Liszt Ferenc-Társaság hangversenyének ismertetése.
20.30: A Liszt Ferenc-Társaság hangversenyének közvetitése a Zeneművészeti Főiskola nagyteréből. Közreműködik a Filharmóniai Társaság és Fischer Annie (zongora). Vezényel Vaszy Viktor. Utána kb.
22.30: Hirek, időjárásjelentés.
22.50: Közvetités a Pátria-kávéházból. A Mándits jazz-zenekar müsora Orbán Sándor énekszámaival.

BUDAPEST II.

20.40: Hirek.
21.10—22.20: Közvetités a Newyork-kávéházból. Sovinszky László és Karnóczy J. Endre szalon-zenekar müsora.

Közvetitőállomások müsora (Nyiregyháza, Magyaróvár, Miskolc, Pécs):

jedelmi bőkezűség mint a futótűz terjedt el a vendégek közt.

— Sapristi, — mondá Balázs Sándor, — mit ád akkor a finom illatú öreg úr?

Nem ment a dolog könnyen, lassan gyűlt az összeg, de mégis gyűlt, Druzsba úr kihúzta az embernek az utolsó garasát (el is nevezték Vizikátor úrnak e miatt), valóságosan vadászott a törzsvendégekre, s kileste a kellő pillanatot, mikor megérezte, hogy az illetőnek pénze van (rettenetes szimatja volt).

Lelkiismeretes és energikus volt, a ki, ha egyszer valamit kezébe vett, annak sikerülni kellett. Vizikátor úrnak tehát ez is sikerült, végre biztosítva volt egy olyan összeg, hogy a piktorral, valami Topánfalvy Győző nevűvel megalkudhatott, és neki előleget adhatott. Topánfalvy hozzá is fogott Jahodovska megörökítéséhez — a miből látszik, hogy Topánfalvy rendkivüli szellem lehetett, minthogy a negyedrendű festőknél a megalkuvás és előleg fölvétele után rendesen nem a kép következik, hanem a megrendelő boszúszomjas dühe, melylyel az odábbállott piktort kutatja.

Csak egy nem sikerült Druzsbának: a rejtélyes öreg urat megcsipni, a ki csütörtökönkint járt a «Pávába», s a kinek a zsebkendőjén Kovik kilenczágú koronát látott. Pedig ő volt præliminálva a legnagyobb összeggel és tőle függött a ráma szépsége. Druzsba úr átjárogatott Pestre és gusztálta a külömböző rámákat a Dorottya-utczában, nem tudta még, milyet rendelhet, minden a finom illatú aggastyántól függött, de csütörtök múlt csütörtök után, s ő nem mutatkozott a «Pává»-ban. Kovik doktor már csúfolni kezdte Druzsba urat.

— No, te hólyaghúzó izgoncz, hát még se csipted meg az öreget?

— Talán megneszelte, — mondogatta Druzsba úr, a vadász boszúságával, a ki a medvére les.

— Az a furcsa, — jegyzé meg a doktor, — hogy azóta maradt el, mióta sipsiricza Krakkóban van.

— Oh, te bolond fantaszta, — förmed rá Druzsba úr, de azért láthatólag gondolatokba mélyedt.

Jahodovszka nem messze állt tőlük, beszélgetésbe merülve Tibuly ügyvéddel, a ki a válópörét vitte; mintha hallott volna valamit ebből, boszúsan fordítá a fejét errefelé.

A doktor odakiáltott neki (a doktor különben is igen kellemetlen fráter).

— Arról beszélgetünk Jahodovska, hogy miért nem jár most ide az az öreg úr, a kinek a fiakkerje künn ácsorgott csütörtöki napokon?

Jahodovska vállat vont s közömbösen felelte:

— Az ördög tudja. A vendégek, a hajtűk és a zsebkendők, édes doktor úr, rendesen úgy vesznek el, hogy az ember nem tudja, mikor, hova és mi okból tüntek el.

(Folytatása következik.)

MUNKÁCSY MIHÁLY LEVELEIBŐL.

I.

Munkácsy német életrajz-irója, Ilges Walther egy külföldi folyóiratban érdekes czikksorozatot tett közzé nemrég Munkácsy hátrahagyott levelezéseiből. E levéltöredékek, valamint azok, melyeket a nagy mester özvegye szülőivel és ismerőseivel váltott, szomorú képét mutatják egy magával meghasonlott lélek titkos gyötrelmeinek s a művész életfáján régóta rágódó kór egyre fenyegetőbb elharapózásának.

Megtudjuk e levelekből, hogy Munkácsy egészsége már régóta meg volt támadva s hogy lappangó baját fokozták párisi élete izgalmai, melyek elől csak nyáron menekülhetett pár hétre kedvencz üdülőhelyére, La Malouba.

Munkácsyné bizonyos jóleső kérkedéssel tudósítja szülőit, hogy mennyire túl vannak halmozva meghivókkal: «Holnap — úgymond — Lessepsnél ebédelünk, a mi Berlinből való visszatérte után (1887) érdekes lesz, később Molitor grófnőhöz megyünk, pénteken vacsora H.-nál, vasárnap Matilde herczegnőnél, hétfőn B. asszonynál eszünk s estély a német nagykövetségnél, kedden estély G.-nél, szerdán H.-nál, csütörtökön nagy estély az orosz nagykövetségnél s így tovább.» A szegény kifáradt, zaklatott művész ellenben elkeseredve tör ki levelében: «Igazán, ez a földi lét nem nagy örömet szerez».

Üdülései után azonban Munkácsy rendesen ismét visszanyerte egy időre ruganyosságát és lelki egyensulyát, a nélkül, hogy sorsa rettentő bizonyosságáról egy pillanatig is kételyt táplált volna. Ily hangulatban irta 1888 május végén nejének La Malouból e levelet:

«Kedves Cecilem!

Ez órában bizonyosan jól mulattok, különösen, ha az idő a kirándulásra kedvező. Jól teszitek. Én is mulatni akarok s a szabadban egy takaros kis zugot festek, melyet a vendéglőtől pár percznyire fedeztem fel. Valamivel csak el kell ölni az időt. Kúrámnak csak a közepén vagyok, mivel húsz fürdőt akarok venni s ennek folytán elutazásomat szombathoz egy hétre, tehát junius 7-ikére halasztom el. A Grand Prix napján ismét Párisban leszek.

Sokat töröd fejedet azon, hogy mit «mondanak» kiállításomról. Nos, és ha pénzt szorítok is ki belőle? Nem szorítanak-e ki a drámairók is pénzt, ha darabjaik sikert aratnak? Csak sikerűlne sok pénzt kiszorítanom!!

«Én jól vagyok, *csakhogy a teljes gyógyulás végkép ki van zárva. Végig kell vonszolnom ezt a nyomorúlt életet.*»

Ez időben ép a bécsi műtörténeti múzeum számára a «Renaissance apotheozisa» czimű mennyezetfestményén dolgozott. Erről irja ugyanazon év november 18-áról Párisból.

«Életmódom egyforma. Kartonomon dolgozom. Tegnap Brozicknál ebédeltem, ma a Café de la Paix-ben, hol Wolffal (a «Figaro» néhai szellemes kritikusával) találkoztam. Egy asztalhoz ültünk, a hol megállapíthattam, hogy igazán és valósággal nagyon csunya; Istenem, milyen csunya! — Visszajöttem, hogy neked írjak, mert holnap nem lesz rá időm. Reggel óta három modellem van a műteremben s fel akarom használni az alkalmat.»

De a fájdalomnélküli szünetek mind ritkábbak lettek. Erre czéloz egy ugyanazon évben nejéhez intézett levele végén, midőn így ír: «Közben ápolom magam, mert utóbbi időben csak helylyel-közzel vagyok jól. Vannak jó és rosz napjaim s mégis jobb sorsra érdemes életet folytatok.»

Hanem ez nem gátolta a mestert abban, hogy mihelyt a saison megnyílt, a párisi társaságban megszokott helyét újra el ne foglalja nejével együtt. Nejének szüleihez írt levelei híven beszámolnak a nagyvilági élet izgalmairól, melyek pedig csak annál inkább aláásták egészségét. 1889 márcziusában így ír Munkácsyné: «Minden este egy, két, három estélyt látogatunk meg . . . Miska derekasan dolgozik s e pillanatban ép a leghíresebb festők egyike, J. P. Laurens ül neki modellt Michelangelójához a falfestményen.»

Közbejött a magyar vendégek látogatása, kik Kossuthtól, Turinból Párisba jöve, a nagy magyar művésznél is le akarták róni a hódolat adóját. Emlékezetes az a fényes fogadtatás, melyben Munkácsy részesítette magyar látogatóit. Pedig már ekkor betegsége komoly fordulatot vett. Októberben erős válságot állott ki s még azon a télen egész lelkét megrázó izgalmak érték a bécsi műtörténeti múzeum lépcsőháza számára készített, 100 négyszögméter terjedelmű festménye elszállításánál. Alig érkezett meg ugyanis nagy alkotása rendeltetése helyére, Munkácsy Bécsből rövid sürgönyt kapott ezzel a tartalommal: «Plafond un mètre trop grand» — «a mennyezet egy méterrel nagyobb a kelleténél». Az amúgy is ideges művész a legkínosabb tépelődések óráit élte át, a nélkül, hogy bizonyosságot szerezhetett volna magának a szűkszavú sürgöny tartalmából, hogy vajjon hoszszában vagy szélességben értendő-e a méret túlnagysága, meg hogy a kép igen nagy-e, vagy a falterület? Mert első esetben egész munkája kárba veszett volna. Szerencsére az utóbbi eset állt s így segítni lehetett a bajon azáltal, hogy Munkácsy egy méterrel megtoldotta kompozicziójét, mely czélból az 1890. év folyamán személyesen ment Bécsbe. Innét írta szeptember 17-ikéről nejének:

«Sürgönyt küldtem számodra, mely ma estére jelezte elindulásomat. A szükséges változtatásokat a festményen megtettem, tehát nem marad több tennivalóm. Hasenauer (a múzeum épitője) visszatért s nagyon meg van elégedve a képpel, melyet a helyszinén még eddig nem látott. Valóban sikerültnek is látszik s aggodalmaink a távlat és architektura tekintetében alaptalanoknak bizonyúltak. Angeli is, ki a képet Párisban látta, bevallja, hogy előbb aggódott az architektura hatása miatt, most azonban egészen meg van elégedve. Most jőjjenek a (párisi) kritikusok, a kik földrengésről és vizözönről beszéltek (czélzás a közelről tekintve összeomlani látszó oszlopokra és alakokra a képen), hadd lássuk, ők is oly szilárdúl állnak-e lábaikon, mint az én oszlopaim és ficzkócskáim ott fönt. — Röviden: remélem, hogy sikerem lesz és nem hiában kínlódtam.»

Még ki sem pihente a művész nagy alkotása fáradalmait, már abban az évben hozzáfogott a «Honfoglalás» vázlatához. Bécsből való hazatérése után alig pár héttel Ilges levelet kapott Munkácsynétól, melyben e sorok is foglaltatnak: «Miska már készíti vázlatait s kedvvel és szeretettel csinálja a dolgot. Roppant sokat dolgozik s jól érzi magát.» De már pár hónappal később, 1891 január 8-án kénytelen bevallani szülőinek, hogy: «Miska nagyon ideges; igen sokat dolgozik.»

Munkácsyné ez időbeli leveleiből arról is értesülünk, hogy «sohasem részesültek annyi meghívásban, sohasem jártak hozzájok annyian», mint ép ez időben, a midőn a művésznek föltétlen nyugalomra lett volna szüksége. Ez időtájt fogadta Munkácsy műtermében másodszor Frigyes német császár nejét is s e kitüntető látogatás után nemsokára Berlinbe utazott a tavaszi kiállításra, a hol aztán Menzellel együtt a császár asztalához is meghivást kapott.

A párisi élet kábító izgalmait rövid időre megszakította Munkácsy hazajövetele 1891 őszén, hogy tanulmányokat tegyen Árpád vezér alakjához s magyar modelleket kutasson. Ez útja közben Budapestről, Szentesről, gróf Tisza Lajos nagy-kovácsi-i kastélyából ismételten felkeresi soraival a távolban aggódó hitvesét. Itt, Budapesten érezte először réműlve a fölkeléskor, hogy lábai fájnak s a fájdalom csak másnap hagyott alább. Szentesen már kimerülésről is panaszkodik. Élete módját egyik levelében így írja le: «Este öt órakor megérkezés Szentesre. Körűlkocsikázás a városban a látnivalók megtekintésére. Vacsora szűk körben. Alvás. Reggel nyolcz órakor ismét a piaczon, mintegy harmincz fölvétel. Tizenegy órakor kocsin Csongrádra, fél kettőkor rövid ebéd, négy óráig fényképezés, ezután ismét vissza Szentesre, hét órakor szinház, fél kilenczkor bankett, mely reggeli egy óráig tartott. Azután Szolnokon át utazás Kolozsvárra. Megérkezés reggel hatkor. Alvás nélkül egész nap fényképezünk. Épen vásár volt. Általános meglepetés! Délben a hír mindenüvé elment. Küldöttség, meghivás, interwiew, a parasztok között egy udvarban. Bevásárlásokat tettem, régi kalapokat és öltözeteket vettem. Este elutazás Bánffy-Hunyadra. Egy mágnásnál ebédeltem. Tizenegy órakor ágyban, reggel nyolcz órakor fölkelés. Ismét fényképezünk és ruhadarabokat vásárlunk délig; gyorsan eszünk, azután vissza Kolozsvárra négyes fogaton, négy óra hosszat gyönyörű vidéken. Hat órakor megérkezés, hétkor emberek bemutatása, fél kilenczkor bankett. Elutazás tizenegykor, megérkezés Budapestre reggel nyolczkor».

(Vége következik.)

AUSZTRÁLIA, MINT AZ EMBERISÉG BÖLCSŐJE.

Kevés hely meghatározásában merült fel oly sok különböző nézet, mint a paradicsom kertjének helyében. A legáltalánosabb vélemény, a melyet régi hagyomány támogat, a Tigris és Eufrates folyók vidékére, Mezopotamia tájékára helyezi az emberiség szülőföldjét. Sok hive

volt és van annak a pártnak is, mely Arábiában keresi az oly hamar elveszett paradicsomi boldogság szinhelyét, de azok sincsenek épen kevesen, a kik azt hiszik, hogy Ádám és Éva története csak Indiában folyhatott le. Kevesebben vannak már, de mégis vannak, a kik Skandináviában látják azt a helyet, a honnan az emberi nem kiindult és elárasztotta az egész föld kerekségét. Most azonban egy új elméletet bocsátott világgá egy Schoetensack nevű heidelbergi tudós német, a mely elmélet arra épen elég jó, hogy a kérdésben fennálló zavart még nagyobbá tegye, annyit pedig megérdemel, hogy mint kuriózomot felemlítsük.

Schoetensack a berlini antropológiai társulatban olvasta fel fejtegetését, a melynek végeredménye az, hogy az emberiség bölcsője nem ringott Ázsia semmiféle vidékén, de Európában sem, hanem kizárólag csakis Ausztráliában. Nézete indokolásául elegendőnek tartja a következőket:

Az emberiség, szerinte, nem születhetett meg csak oly helyen, a melyen nincs semmiféle veszedelmes ragadozó állat. Mert különben ősállapotában, mezitelen és fegyvertelen lévén, híjával mindennemű védelmi s támadó eszköznek s kezdetleges szellemi tulajdonságokkal felszerelten, nem ismerve azokat a módokat, melyekkel ruhára és melegre tehet szert, nem bírva mást, csak növényi táplálékot szerezni, nem bírta volna sem megvédeni magát, sem fentartani életét oly helyen, a hol gonosz indulatú fenevadak vannak. Így tehát csak ott élhetett az első ember, a hol csupa békés, szelid növényevőkből áll az állatvilág.

Ilyen vidék pedig, mondja Schoetensack, csak egy van az egész föld kerekségén s ez Ausztrália, a milyennek ma látjuk s a milyen lehetett egykor, a mikor még egy szárazföld volt Szumatrával, Borneóval, Jávával, stb. Csakhogy itt van egy bökkenő, a mely a tudós német elmélete ellen szól: ennek az akkor a tenger által még szigetekre nem osztott szárazföldnek éjszaki részén, különösen Borneó szigetén van egy állat, mely nem húsevő ugyan, de mégis nem csekély veszedelmet okozhatott az ősembernek: az orang-utáng. Schoetensack megoldja ezt a nehézséget is, még pedig a következőképen:

Az első emberek, nyilván az oráng-utángoktól való féltükben, elköltöztek az egykori nagy ausztráliai szárazföld éjszaki részéből délre s a tenger időközben elválasztotta Borneót s a többi szigeteket, a mi kétségkívül igen hasznos dolog volt, mert így legalább az orang-utángok sem mehettek az elbujdosott emberek után, boszantani őket.

Mindez a harmadkorban történt. Ez időben pedig, veszedelmes fenevadak nélkül, Ausztrália nagyon könnyű zsákmányt nyújtott az ősembernek az ott élő szelid emlős állatok alakjában, melyek közül különösen a különböző erszényesek jellemzetesek Ausztrália állatvilágára. Így élt aztán az emberiség, melynek Ausztráliában maradt része a mai ottani benszülöttek. A többiekből, a kik elszóródtak a föld kerekségén, lett kellő átalakulások útján a többi különböző emberfaj.

A nevezetes pedig a dologban az, hogy a pithecanthropus, az ismert legkezdetlegesebb emberfaj, csakugyan arról a vidékről való, a hova Schoetensack helyezi el az ember bölcsőjét.

Hanfstaengl F. fényképe és kiadványa. (München.)

A VASUTI ÉTKEZŐBEN.

Seiler J. festménye.

A VASÚTI ÉTKEZŐBEN.

Vajjon hitték volna-e a régiek, hogy olyan idő következik be valaha, a melyben úgyszólván a távolság is megszünik?

Pedig a vasúti közlekedés rendkívüli kifejlődésével csakugyan bekövetkezett ez az állapot. A hova hajdan hetekig kellett sok baj, veszedelem közt utazni, ma nehány óra, vagy pár nap alatt ott vagyunk s idestova Budapestről két-három hét alatt Ázsia keleti partjaira juthatunk már, a honnan régente csak évek alatt vergődhettek el a szilaj lovas népek is Európa határaira. Szóval mondhatni: a távolság napjainkban megszünt; de megszünt az utazás sok mindenféle kellemetlensége és veszedelme is.

Hanem aztán ennek következtében az utazási kedv is nagyon felébredt s bizonyos, hogy régente századok alatt sem utazott annyi ember, mint most egy hét alatt. Az indóházak a legsürűbben látogatott helyiségekké váltak, hol éjszak és dél, kelet és nyugat fiai, a társadalom legkülönbözőbb osztályai találkoznak. Egyik jön, másik megy, egyik étkezni, egy pohár sört felhajtani, a másik csak megszokásból néz be; a gyakorlott, törzsökös utazók nyugodtan üldögélnek, vagy jönnek-mennek a csomagok, útitáskák, bundák és téli kendők garmadái közt, az ujonczok pedig minden zörgésre, minden füttyentésre nyugtalanúl figyelnek, vagy táskáikkal kirohannak, bár jól tudják, hogy az ő vonatuk még csak félóra múlva érkezik. Egy csomó ember felszáll a gőzölgő vonatra, a másik csapat kiszáll s tódul amazok helyét elfoglalni a váróteremben. Némelyek táskájukat keresik, mások az ujságárusok iránt érdeklődnek, némelyik pedig valamelyik felfedezett ismerősének örvendez s kikérdezi pontosan: honnan jön, hova megy, hogy vannak odahaza? Mígnem egy újabb füttyentés szétválasztja őket s az újonnan érkező gőzös megint más embereket hoz és visz.

Csupa változatosság, sürgés-forgás, képe a mai nyughatatlan életnek, tevékeny, ideges korszaknak.

EGYVELEG.

* **Dublinban egy szövetkezet** alakúlt, melynek tagjai becsületszavukkal fogadják, hogy mindaddig, míg a szövetkezet jelvényét viselik, senkit a korcsmába nem hívnak.

* **A nemrég elmúlt amerikai kőszénbányászsztrájk** a bányatulajdonosoknak vagy 100 millió korona kárt okozott. A közönség pedig kénytelen lévén a kőszénért a rendesnél sokkal magasabb árakat fizetni, ez úton megközelítőleg 480 millió koronát vesztett. A bányatulajdonosok kára a magasabb árak révén meg fog térülni, de a fogyasztók veszteségét senki sem pótolhatja.

* **Az angol király asztalán** szájöblítő-csészéket csakis fejedelmi vendégek elé tesznek, mások elébe azonban nem. A különös szokás még a trónkövetelő Stuart idejéből való. Ugyanis akkoriban a trónkövetelő hívei a király egészségére poharat emelve, egyik ujjukat a szájöblítő csészére tették, a mivel azt jelezték, hogy az igazi király a vizen (tengeren) túl van. S így, bár látszólag a tényleges uralkodó egészségére ittak, mégis csak a trónkövetelőt éltették.

Munkácsy Mihály

2 röd

Esti Kurir 1936.

marc. 11. sz.

piktúrának ezt a jogosan ünnepelt, irányokfölötti és mélyen bensőséges tehetségét. A monográfia képanyagát Bernáth műveinek legjavából válogatta össze a szerző.

A 33 egészoldalas képpel gazdagított és 96 oldalas mű vászonkötésben 6.— pengős áron kerül forgalomba. Készült 50 számozott példány is, merített papíron, egész bőrkötésben, a művész és a szerző sajátkezű aláírásával, — a számozott példány ára 25.— pengő.

Az ARS HUNGARICA
kiadóhivatala

Sajtó alatt, 2. és 3. kötet:

Ártinger Imre: Egry József, Fenyő Iván: Szőnyi István

Mundrácsy Mihály

wiad

Csapláros István dr.

Théophile Gautier Mundrácsy Mihály sira lomházáról. Magyar Művészet. 1936. 186 – 187. l.

Munkácsy Mihály

Vas. Ujs. 1900.
93. l.

Az új országház és Munkácsy «Honfoglalás» képe. A «Honfoglalás» nagy képét a kormány Munkácsynál az új országház képviselőházi terme számára rendelte meg. Már régebben emlegették, hogy az óriás kép elhelyezése nehézségekbe ütközik. Meggyőződést szerzendő, az országház építését ellenőrző bizottság *Széll* Kálmán elnökségével február 7-ikén a helyszinén ülést tartott, s a bizottság tagjai egyértelműleg elhatározták, hogy Munkácsy alkotása el nem helyezhető a teremben, mivel a szépen megmunkált falat teljesen elfedné és hosszan elnyúló nagy méretei éles ellentétben állanak a terem felfelé törő góth stílusával. Minthogy a képnek megfelelő nagy fal nincs az új országházban, Munkácsy e festményét alkalmasint a szépművészeti múzeumban helyezik el.

jen ezekről szóló füzetet küldi ingyen és bérmentve a **Schwanen-Apotheke Frankfurt aM.**

50 zenedarab:

legujabb tánczos, kuplék, magyar dalok, műdalok stb. zongorára énekkel gyönyörü letétben 1 frt, bérmentve 1 frt 15 kr.

GERŐ IMRE kiadónál, Bpest, Erzsébet körut 52.

1900. évi február hó
(IV., Deák Ferencz-utcza 7.

1. Az igazgatóság jel
2. Zárszámadások elő
3. Mérleg megállapit
hozatal.
4. Alapszabályok mód
5. A felügyelő-bizotts
mányi napibiztosok
6. Kö igazgatósági t
választása.

Azon t. részvé
szíveskedjenek részvényeike

Munkácsy Mihály

rad

Balás-Piri László:

Két ismeretlen Munkácsy-levél Magyar Művészet: 1936. 187, 188.l.

2572. Munkácsy Mihály:

2572. A virágok áldozata.

Párnázott támlásszékben ülő jobbra dült hölgy, kinek feje alatt fehér párna van, különféle színü, részben már kinyilt, részben pedig nyilófélben levő virágok veszik körül, a melyeknek illata őt megölte. Kibontott haja vállaira omlik, szemöldöke barna, szája kissé nyitva van úgy, hogy két felső metszőfoga kilátszik, testével bal karjára nehezedik, szétálló inge kebléről lecsuszott, derekát sárga kendő övezi körül, szoknyája fehér. Jelzése alól jobbra: „M. de Munkácsy 1896.“.

Fa, méretei 84.5:99.5 cm.

Vétetett az 1903: X. 7-én kelt 71102 sz. leirat folytán 1903: XII. 15-én tett felterjesztésre (673-903) 1904: V. 25-én 100626-903 sz.a. hozott határozat alapján 1904: XI. 26-án kötött és 1904: XII. 24-én 109926 sz.a. jóváhagyott szerződéssel özv. Munkácsy Mihálynétól 4000 K-án. (989-904)

100626-903
71102-903

152

1904.

~~2574. Munkácsy Mihály:~~

2574. A monceaui park.

~~Az~~ Esti homályban van ábrázolt ~~park~~ és villamos lámpák világitják meg. Balról talapzatra helyezett férfi szobor áll, jobbról pedig a tó vizét csolnak élénkiti, a melyben egy úr ül. A háttérben épületek bontakoznak ki. Az égbolt felhőzött.

Vászon, méretei 128.7:200 cm.

Vétetett az 1903: X. 7-én kelt 71102 sz. leirat folytán 1903: XII. 15-én tett felterjesztésre (673-903) 1904: V. 25-én 100626-903 sz.a. hozott határozat alapján 1904: XI. 26-án kötött és 1904: XII. 24-én 109926 sz.a. jóváhagyott szerződéssel özv. Munkácsy Mihálynétól 3000 K-án (989-904).

100626-903
71102-903

139

1904.

~~2561. Munkácsy Mihály:~~

2561. Tájszinvázlat.

~~I~~ Mocsaras vidéket ábrázol az előtérben itt-ott bokrok kal ~~vannak~~, a háttérben pedig vörös házak kal ~~bontakoznak ki~~. Az égbolt felhőzött. Jelzése fölül jobbra: Munkácsy.

Ire mesvelt

Fa, méretei 19.5:26.3 cm.

Vétetett az 1903: X. 7-én kelt 71102 sz. leirat folytán 1903: XII. 15-én tett felterjesztésre (673-903) 1904: V. 25-én 100626-903 sz.a. hozott határozat alapján 1904:XI. 26-án kötött és 1904: XII. 24-én 109926 sz.a. jóváhagyott szerződéssel özv. Munkácsy Mihálynétól 100 K-án. (989-904)

100626-903
71102-903

140

1904.

~~2562. Munkácsy Mihály.~~

2562. Tájszinvázlat.

Erdős vidéket tüntet fel az a hol ~~Az~~ előtérben szántóföldekkel, középütt, balra fordult szekér áll, a melyről a béres trágyát szór a földre, a hol azt asszony egyengeti el. A szekér elé két ökröt fogtak, a melyektől nem messze még egy pár szarvasmarha áll. A béres kalapot hord, mig az asszony öltözete: fehér fejkendő, világos rékli és sötétkék szoknya. A háttért erdő foglalja el. Az égbolt felhőzött.

Fa, méretei 31.5:40 cm.

Vétetett az 1903: X. 7-én kelt 71102 sz. leirat folytán 1903: XII. 15-én tett felterjesztésre (673-903) 1904: V. 25-én 100626-903 sz.a. hozott határozat alapján 1904: XI. 26-án kötött és 1904: XII. 24-én 109926 sz.a. jóváhagyott szerződéssel özv. Munkácsy Mihálynétól 100 K-án. (989-904)

100626-903
71102-903

1904. 141

~~2563. Munkácsy Mihály:~~

prémsapkát viselő

2563. Sik vidék szekérrel.

A sík terület balra kanyarodó utján kocsis ~~halad~~ hajt a háttérbeli ~~lévő~~ falusi házak felé, melyek közül csak négynek teteje látszik. ~~[illegible]~~ Az előtérben jobbról topolyfák képeznek csoportot. A vidék felett viharos felhők tornyosulnak. Jelzése alól jobbra: „M. de Munkácsy".

Fa, méretei 96:129.7 cm.

Vétetett az 1903: X. 7-én kelt 71102 sz. leirat folytán 1903: XII. 15-én tett felterjesztésre (673-903) 1904: V. 25-én 100626-903 sz.a. hozott határozat alapján 1904: XI. 26-án kötött és 1904: XII. 24-én jóváhagyott szerződéssel özv. Munkácsy Mihálynétól 2000 K-án (989-904) 109926. sz.a.

100626-903
71102-903

142

1904.

~~2564. Munkácsy Mihály:~~

2564 ~~Plafond-kép~~ Menyezetvázlat.

A bécsi császári muzeum lépcsőházának ~~mintegy folytatását képező~~ ezen ~~menyezetkép~~-vázlatán a Folasz renaissance apotheozisa ~~szemléljük~~. A ~~beltezetes~~ kupolának szemközti loggiájában, ~~[illegible]~~ kiséretétől körülvéve, ~~látjuk~~ ül a jobbra fordult~~an ülő~~ és kissé előrehajló II. Gyula pápa, ki jobb karját a korláton nyugtatja és a kinek Bramante az uj szent Péter-templom tervét mutatja ~~be~~. A páholy alatt Tiziano Vecelli, tanitványainak egyikét átkarolva, magyarázza a sárga kendőt maga elé ~~[illegible]~~ tartó de álló barna és a fehér leplen fekvő szőke nő ~~[illegible]~~ testi szépségeit. Mögötte palettával és festői pálczával Paolo Veronese ~~van állványon~~ áll nagy képe előtt, mig a modellek mögött kék-ruhás leány ~~alakja~~ köti le figyelmünket, a mint jobbjával támaszkodik és balját csipőjére tette. Elől balra Leonardo da Vinci és Raffaello Santi halad ~~bal felé~~ irattekercscsel és mappával, középütt a lépcsőn ~~egy~~ férfi törekszik felfelé, jobbról pedig Michelangelo Buonarroti látható gondolatokba merülve és lehanyatló balkézben ~~[illegible]~~ kalapácsal ~~[illegible]~~. Fölülről a Amorettektől körülvett Dicsőség és Hir ereszkedik lefelé ~~[illegible]~~.

Vászon, méretei 400:400 cm.

Vétetett az 1903: X. 7-én kelt 71102 sz. leirat folytán 1903: XII. 15-én tett felterjesztésre (673-903) 1904: V. 25-én 100626-903 sz.a. hozott határozat alapján 1904: XI.26-án kötött és 1904: XII. 24-én 109926 sz.a. jóváhagyott szerződéssel özv. Munkácsy Mihálynétól 40000 K-án. (989-904)

100626-903
71102-903

145

1904.

~~2567.~~ Munkácsy Mihály: — szemlélhető.

2567. Női arczkép.

A ~~derékig~~ ábrázolt derékig látható úri nő ~~kissé~~ jobbra fordult és arczélben ~~látható~~. Vállaira omló haját elöl lenyirta, szemöldöke és szeme barna, fülbevalója ékköves, sarkosan kivágott szük ujjú zöld ruháját fodor disziti és betéte drap szinű.

Fa, méretei 73:59 cm.

Vétetett az 1903: X. 7-én kelt 71102 sz. leirat folytán 1903: XII. 15-én tett felterjesztésre (673-903) 1904: V. 25-én 100626-903 sz.a. hozott határozat alapján 1904: XI. 26-án kötött és 1904: XII. 24-én 109926 sz.a. jóváhagyott szerződéssel özv. Munkácsy Mihálynétól 4000 K-án (989-904)

100626-903
71102-903

mestergerendre támaszkodán lévő polczra tett

1904.

~~2573. Munkácsy Mihály:~~

a melynek tetejére egy nelet sült tökös tettek,

2573. Busuló betyár.

A palaczkba dugott gyertyával megvilágitott korcsmában, balról a söntés előtti asztalnál, keresztbe vetett lábakkal ül a gonósztevő, a ki könyöklő jobbjával fejét támasztotta meg és a kit a háttérben ~~csipőre tett kézzel~~ álló leány figyel meg. Kedvencz nótáját ~~melyet megszomorodva hallgat~~ a primás húzza fülébe. Társai közül ketten beszélgetnek, egy pedig hátra fordultan nézi a bőgőst, a czimbalmost, a hegedüst és klarinétost, a kik a boglyás kemenczénél telepedtek le és a kiknek egyik társa pálinkás üveget hajt fel, ~~[illegible]~~ A beszélgetők egyike ül, másika meg áll. Az utóbbi ~~[illegible]~~ az asztalon lévő négy üveghez hasonlót tart. A háttérben középütt ajtó tünik szemünkbe és jobbról férfi alszik bal kezére hajtott fejjel. Jelzése alól jobbra: M. de Munkácsy 1893.

ki kezét csipőre tette,

és a figyelő leány kezében.

Fa, méretei 95.5:145 cm.

Vétetett az 1903: X. 7-én kelt 71102 sz. leirat folytán 1903: XII. 15-én tett felterjesztésre (673-903) 1904: V. 25-én 100626-903 sz.a. hozott határozat alapján 1904: XI. 26-án kötött és 1904: XII. 24-én 109926 sz.a. jóváhagyott szerződéssel özv. Munkácsy Mihálynétól 3000 K-án (989-904)

100626-903
71102-903

153

1904.

~~2575. Munkácsy Mihály:~~

2575. Alkony.

I hever a földön

Az ~~alkonyati~~ ~~kajánti~~ esti világitás~~ban ábrázolt~~ erdős vidék előterében, balról a domb lejtőjén, ~~egy~~ fiatal hölgy I ~~[illegible]~~, a ki könyöklő jobb karjára nehezedik és félig felemelkedve nézi a felhők közül előbukkanó és I ~~[illegible]~~ napot. Haja és szemöldöke barna, L ruházata lenge. A középtért jobbról viz foglalja el.

L világos

Fa, méretei 95.5:116 cm.

I nyugvó

Vétetett az 1903: X. 7-én kelt 71102 sz. leirat folytán 1903: XII. 15-én tett felterjesztésre (673-903) 1904: V. 25-én 100626-903 sz.a. hozott határozat alapján 1904: XI. 26-án kötött és 1904: XII. 24-én 109926 sz.a. jóváhagyott szerződéssel özv. Munkácsy Mihálynétól 3000 K-án (989-904)

100626-903
71102-903

147

1904.

~~2569. Munkácsy Mihály.~~

2569. Lovon ülő arab.

A Kálvária ~~[illegible]~~ czimü festményhez készült ezen tanulmányon ~~[illegible]~~ azt a szőke hajú, bajuszú és szakállú lovas arab ~~[illegible]~~ van ábrázolva, ki az elvonuló tömeg élén balra halad, ~~visszanéz~~ jobb kezével a kantár szárat fogja, és ~~[illegible]~~ vissza fordulva bal ~~[illegible]~~ával a ló hátára támaszkodik. Fejét kendővel kötötte be, világos-kék köpenyét hátra csapta és térden alul érő fehér köntösét derekán kendőőv ~~[illegible]~~ szoritja. A drága szőnyeggel letakart paripa bal első lábával kapál.

Vászon, méretei 150:110.2 cm.

Vétetett az 1903: X. 7-én Ekt 71102 sz. leirat folytán 1903: XII. 15-én tett felterjesztésre (673-903) 1904: V. 25-én 100626-903 sz.a. hozott határozat alapján 1904: XI. 26-án kötött és 1904: XII. 24-én 109926 sz.a. jóváhagyott szerződéssel özv. Munkácsy Mihálynétól ~~[illegible]~~ 2000 K-án. (989-904).

100626-903
71102-903

1017. *Munkácsy Mihály arczképe.*

Vállig, kissé balrafordult, de szembe néz. Fölfelé fésült haja, bozontos bajusza és szakálla ősz, szemöldöke barna, szeme szürke. Öltözetéből csakis ingének gallérja látszik. Jelzése jobbról: »*Révész Imre*«.

Vászon, méretei 29·8 : 25 cm. — Lelt. sz. 1017. — Vétetett az 1906 január 5-iki felterjesztés (174–906) és az 1906 február 20-iki 11168 (297–906), illetőleg az 1906 márczius 6-iki 18218 (381–906) sz. leirat alapján Jasznigi Sándortól 150 K-án. — Kifizettetett 1906 február 26-án és 1906 márczius 17-én. — Elszámoltatott 1906 június 5-én (787 és 788 ex 906). — Az elszámolást jóváhagyta az 1910 május 11-iki 9458–909 szvsz. határozat (942–910).

2799 257

43. Munkácsy Mihály.

(Sz. Munkácson 1844. február 20-án. Főtevékenységét Düsseldorfban és Párisban fejtette ki.)

Az 1848-diki ujonczozás.

A kép az akkori ujonczok korcsmai mulátságát ábrázolja. Az asztalnál, szem közt, egy honvéd ül somgombos atillában. Mellét nemzeti szinü kokárda ~~díszíti~~ éksiti s balra fordulva a melléje telepedettel (kocziutani akar), mi közben énekel. Hátul a társaság harmadik tagja áll s palaczkkal kezében várja, hogy ~~[illegible]~~ az asztalra támaszkodó s baljában egő szivart tartó, mit fog csinálni. Balra az asztal végén ~~[illegible]~~ ifjú látunk, kinek fején tollas kalap van ~~[illegible]~~ s a kinek mellét nemzeti szinü ~~[illegible]~~ selvény díszíti jelül annak, hogy ő már ~~[illegible]~~ felcsapott. Az asztalon innen egy mester ember foglalkozik a fiatal leányugal, kinek jobb kezét fogja. Zobbról két legény foglalt helyet. Az egyik pipáját szivja s a másik kezeit sét ~~[illegible]~~ tárja s palaczkját felemelve énekel, mi felett a bort felszolgáló bekötött fejü leány nevet. Az asztalon innen levő széken tárisznya fekszik. A háttérben, balra a ~~[illegible]~~ kecskelábú asztalnál egy pupos ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~. Az ablak le van függönyöve, A polczokon, az ajtó mellett és a zöld kályha felett, meg az almáriom tetején, edényeket helyeztek el s a falon kép lóg. Jelzése alól balra Munkácsy M.

Darób 1877. ←

Fa, mérétei 133: 217 m.

Az ork. képzőmüv. tusulattól 1878. Ára 10000 frank.

M. képt. 367. ~~Ly. 257~~

313.

II: 43.

Ördmenbe.

~~[illegible]~~

kereszt be vetett lábakkal egy szürös

borkötényes

hátat forditva

Mindketten papucst hordanak.

ki sört hozatott magának nér sandán és irigkedve a boldogokra, kik a hara szolgálatába szegődhettek

II: 103.

III

Graf.

~~Sz. n. 1890.~~

1888 Munkácsy (Lieb) Mihály.

(Sz. Munkácson 1844. február 20-án. + Endenichten 1900. május 1-jén.

Tót-leány korsóval.

Az előtérben patak folyik, a melyen fiatal tót-leány kel át, ki orsóját pedri, fején vizzel telt korsót visz, szembe néz, jobb lábával a mederben lévő középső kőre lépett és bal lábát épen emeli. Fejét kendővel kötötte be, hosszukás fülbevalója, ingének ujja könyökig ér, csikos kötény rojtos, szoknyája kurta. A háttérben balra a falu több háza s jobbra templom látszik. A középtérben pedig, hol gémes kút köti le figyelmünket, a domb mögül, leány közeledik kosárral a fején. Jelzése alól jobbra: »*M.*«

Szénrajz, papiroson, méretei 67 : 43 cm.

1893: III. 198. — 1894: III. 26. — 1895: III. 52. — 1896: III. 57. — 1897: III. 57. — 1898: III. 57.

~~Vétetett 1892-ben. — Magy. Képt. 552. — Ltsza 401.~~

417

F — 1900: III. 57. — 1901: III. 57. — 1903: III. 57. — 1904: III. 57 — 1905: III. 57.

— Magy. Képtár 552. — Uj lelt. sz. 401. — Vétetett az 1892 február 1-jén kelt 3078 sz. leirat alapján Bartóky Lászlótól 500 frton (1000 K-án). — 1905. átv. jegyz. 241. — Száma az Orsz. Képtárban a sz. n. 1888.

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

Mk 552
Ujl 401.

Vét 1892

239

III

Graf.

1887 **Munkácsy (Lieb) Mihály.**

(Sz. Munkácson 1844. február 20-án. + Endenichten 1900. május 1-jén.

Tót-család a ház előtt.

A zsúpfedelű ház előtt három asszony és egy botjára támaszkodó férfi képez társaságot. Az asszonyok közül egy balra fordulva a lóczán ül és a guzsaly csepűjét huzogatja; egy az előbbivel szemben foglalt helyet és kis teknőben gyermekét tartja ölében, egy pedig a fedelet és kerekes kutnál telepedett le, a többiek felé néz és az orsót pedri szorgalmasan. A férfi a ~~fehérnép~~ munkáját kiséri figyelemmel. Közöttük figyelő kutya és körülöttük dézsa, guzsaly, orsó meg vizes kancsó tünik szemünkbe. A háttér sík terület. Jelzése alól jobbra: »*Munkácsy.*«

Szénrajz, méretei a papirosnak 68·2 : 52·3 cm.

1893: III. 197. — 1894: III. 25. — 1895: III. 51. — 1896: III. 56. — 1897: III. 56. — 1898: III. 56.

~~Vétetett 1892-ben. — Magy. Képt. 551. — Ltsza 400.~~

Lnfekvő

417

— 1900: III. 56. — 1901: III. 56. — 1903: III. 56. — 1904: III. 56. — 1905: III. 56.

— Magy. Képtár 551. — Uj lelt. sz. 400. — Vétetett az 1892. február 1-jen Rolle 3078 sz. leirat alapján Bartóky Lászlótól 500 frton (1000 K-án). — 1905. átv. jegyz. 240. — Száma az Orsz. Képtárban a sz. nélan 1887.

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban

Mk. 551

Ujl 400

Vétetett 1892

238

748

1904.

~~2570. Munkácsy Mihály:~~

2570. Kis dolog kell a boldogsághoz.

Egy munkás-család lakásának közepén balra fordultan ül a fiatal asszony és a kezeiben ~~tartott~~ lévő babával enyeleg, mi közben ugy ő, mint mögötte álló férje ~~boldogan~~ mosolyog. Az asszony simára fésült barna haját kontyba tüzötten viseli és sötét vállkendőt, ~~[illegible]~~ drap sinu féklit, fehér kötényt ~~meg~~ és világos kék szoknyát hord; a férj pedig, kinek ingujja fel van gyürve és köténye bőrből való, ~~[illegible]~~ jobbját csipőjére támasztja és baljával a piros teritővel letakart ágyra nehezedik, melyen túl virág diszlik az asztalon. Balról bölcső köti le figyelmünket piros kendővel, mig a háttérben szerszámokkal megrakott asztal, támlásszék és ülőkére tett rézedény tünik szemünkbe. Az ablakon át, melynek egyik szárnyát kinyitották, kertre nyilik kilátás. Jelzése alól ~~ba~~ jobb ra: Munkácsy M.

Fa, méretei 116:87.5 cm.

Vétetett az 1903: X. 7-én kelt 71102 sz. leirat folytán 1903: XII. 15-én tett felterjesztésre (673-903) 1904: V. 25-én 100626-903 sz.a. hozott határozat alapján 1904: XI. 26-án kötött és 1904: XII. 24-én 109926 sz.a. jóváhagyott szerződéssel özv. Munkácsy Mihálynétól 6000 K-án. (989-904)

100626-903
71102-903

~~2571. Munkácsy Mihály:~~

2571 A colpachi park.

A park ábrázolt részében a háttér felé vezető sorban terebélyes fák diszlenek, melyeknek ágai egészen összehajlanak, lombjaik között a nap sugarai csak itt-ott szűrődnek át. A széles út pázsitos testén világos foltok láthatók. Jelzése alól balra: Munkácsy M.

Fa, méretei 96.5:130 cm.

Vétetett az 1903: X. 7-én kelt 71102 sz. leirat folytán 1903: XII. 15-én tett felterjesztésre (673-903) 1904: V. 25-én 100626-903 sz.a. hozott határozat alapján 1904: XI. 26-án kötött és 1904: XII. 24-én 109926 sz.a. jóváhagyott szerződéssel özv. Munkácsy Mihálynétól 7000 K-án (989-904)

100626-903
71102-903

szeink autonom választási joga teljesen érvényesül. Minden más választásnál művész és műpártoló tagjaink egyenlő jogon vesznek részt.

A régi kapcsolat tehát fennáll a művészek és a műpártolók között. Ez így fejlődött ki, történeti alapon, a mi viszonyainkból s az mindig életrevalóbb fejlődés, mint idegen példák utánzása. A társulat ötvenéves multja alatt elért eredmények és a még megoldásra váró nagy feladatok kívánatossá teszik, hogy a magyar művészet folytonos térfoglalásának érdekében ez a kapcsolat meg ne lazuljon, hanem mentől szervesebbé és mentől bensőbbé váljék, hogy annál nagyobb erőkifejtésre legyen képes. Ennek a hagyományos közreműködésnek egyik becses zálogát bírja társulatunk abban, hogy amint keletkezésekor gróf Andrássy Gyula fennkölt szellemének irányítása után indulhatott, később fiai közül az egyik, Tivadar, közel tizenöt éven át volt társulatunknak igazán művészlelkű elnöke s mikor mindnyájunk nagy fájdalmára idő előtt sírba szált, senki mostani elnökünknél hivatottabban nem vehette volna át atyjának és testvérének örökségét. Elnökeink is úgy, mint a multban, most is ennek a törekvésnek kiváló képviselői.

Ez a korszakias alkalom művészeinknek egy általános óhaját hozta felszínre. Nagy érdekek fűződnek ahhoz és Budapestnek sokszor emlegetett világvárosi jellegének egyik lényeges feltételét valósítaná meg az, hogy úgymint Bécsben, Münchenben, Berlinben, Velencében s más nagy városokban, koronként a mi fővárosunkban is magas színvonalon álló, nemzetközi művészeti kiállításokat rendezni lehessen.

Az ilyen kiállítások csak akkor jöhetnek létre, az egyes nemzetek legkiválóbb művészeti alkotásaikat csak úgy viszik idegen helyre, ha külön termeket kapnak s azokban magok rendezhetik önálló csoportjaikat.

Nyilvánvaló azonban, hogy a városligeti műcsarnokban a néhány termet nemzetek szerint elosztani lehetetlen.

Az állam költségén magyar művészeti csarnokok épültek Velencében, most Rómában és Turinban. Igen örvendetes, hogy a magyar állam meghozhatta ezt a tetemes áldozatot, mert tudjuk, hogy művészetünk a nemzetközi versenyekben eddig is nagy sikerrel lépett fel és nemzeti művelődésünkről, nemzeti önállóságunkról a külföldön szembeszökőbben semmi sem oszlathatja el nagyobb hatással a tájékozatlanságot.

De senki sem fogja alárendeltebb nemzeti érdeknek és feladatnak mondhatni, hogy itthon, a saját fővárosunkban is legyen olyan csarnoka a művészetnek, hol hazai művészeinkkel együtt, a nemes verseny élesztő hatása végett is az idegen nemzetek művészei alkotásaiknak javarészét koronként bemutathassák.

A mi műcsarnokunk összesen 300,000 frtjába (600,000 koronájába) került az államnak.

Az 1900. évi párisi kiállításon épült művészeti palota — a grand palais — került 22

ZALA GYÖRGY: HARCKÉSZSÉG
NAGY ARANYÉREM 1887.

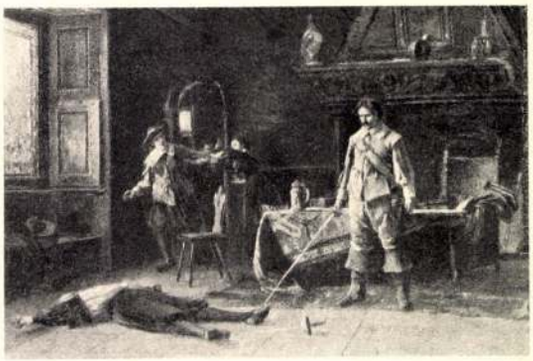

MUNKÁCSY MIHÁLY: PILLANATNYI FELHEVÜLÉS NAGY ARANYÉREM 1888.

millió francba, a másik — a petit palais — 8 millió francba.

Reméljük, hogy ez a kérdés meg fog érlelődni és erre a fontos művészeti alkotásra az állam fog szánhatni valamivel többet vagy talán még kevesebbet is, mint a huszadrészét annak, amibe a párisi grand palais került.

Társulatunk multját a magyar művészet jövőjével újabb gazdag eredmények fűznék össze, ha ez idén betelt félszázados fennállásának megünneplését, az arra hivatott tényezők egyetértő és jóakaró hozzájárulásával, ennek a nagy alkotásnak legalább elhatározása és közeli megvalósításának biztosítása tenné emlékezetessé.

II.

Kitüntetések. — Pályadíjak. — Alapítványok. — A társulat művészi segély- és nyugdíj-alapja.

A kitüntetett és pályanyertes művészek teljes sorozatát tartalmazza ez az alkalmi füzet s minden sorozat bevezetése az alapító rendelkezéseinek rövid ismertetéséből áll.

Első sorban az állami aranyérmek társulatunknak is legfőbb ékességei, mert 1886-ban társulatunk negyedszázados fennállásának alkalmára „fáradhatlan és eredményes működéséért a magyar kormány elismeréséül" alapította az első két nagy érmet néh. Trefort Ágoston, később még két nagy és két kis érmet Wlassics Gyula és utána még egy nagy érmet Berzeviczy Albert alapított s mind a három vallás- és közoktatásügyi miniszter a társulatunk iránt mindenkor tanusitott jóakaratukért és hathatós támogatásukért ez érmek alapításával is a társulatot a legmélyebb hálára kötelezték s művészeink is ezt a kitüntetést a legnagyobbra becsülik.

Aztán következik a magánalapítványok hosszú sora s nem is maradhatott az el, hogy társulatunk multjának adatai között ne ragyogjon az önzetlen és hazafias művészetszeretetből fakadt áldozatkészségnek annyi szép és nemes példája a hálás elismerés fényében.

Fel vannak sorolva egymásután:

Néh. Ipolyi Arnold püspök, társulatunk volt elnöke, néh. Ráth György társulatunk igazgatóválasztmányának volt elnöke és özvegy Ráth Györgyné, néh. Rökk Szilárd, néh. báró Rudics József, báró Forster Gyula, társulatunknak alelnöke, báró Harkányi Frigyes, társulatunk volt alelnöke, néh. özv. gróf Nemes Nándorné, szül. Ransonnet Elisa bárónő, özv. Nadányi Albertné és néh. Wahrmann Mór alapítványai, melyek kezelését és rendeltetésszerű felhasználását a nagylelkű alapítók társulatunkra bízták; aztán időhöz kötötten évenként esedékes, részben már lejárt díjak adományozói: néh. Munkácsy Mihály, Esterházy Miklós Móric gróf, néh. Károly Tibor gróf, társulatunknak volt elnöke, Tárkányi Béla apátkanonok, a Műbarátok Köre, a Lipótvárosi Kaszinó és az Erzsébetvárosi Kaszinó, a társulat hálájára tarthatnak mindenkor igényt.

Itt van helye megemlékezni arról, hogy özv. Munkácsy Mihályné a férjének hagyatékából megmaradt festmények eladása alkamával a vevő államkincstárral kötött szerződésében a vételárnak 100.000 koronából álló felét nem vette fel, hanem mint Munkácsy Mihály nevét viselő örökalapítványt az államkincstárban letétül hagyta azzal, hogy míg él, a 4000 korona évi kamatot ő élvezi, halála után pedig félévi 2000—2000 korona részletben a kamatokat az orsz. magy. Képzőművészeti Társulat kapja meg, oly célból, hogy ezt az összeget ideiglenesen munkaképtelenné lett elaggott képzőművészeknek, esetleg azok özvegyeinek és árváinak segélyezésére fordítsa.

Valóban megható gondolat volt a nagy mester özvegyétől, az ő nevére egy ilyen nemesszívű alapítványt létesíteni.

Végére maradt magának a társulatnak nagyszerű alapítványa, mellyel a társulat maga

Szm K/50 1161.

retetteljes figyelemben részesíti. —416

ÁCS LIPÓT

313

Művészet 1911.

313. l.

MUNKÁCSY MIHÁLY EGY IFJÚKORI RAJZA A TOLNAVÁRMEGYEI MÚZEUMBAN. A szekszárdi múzeum kegyelettel őrzi Munkácsy Mihálynak itt reprodukált ifjúkori rajzát. Gróf Apponyi Sándor, a nagyműveltségű mecenás ajándékozta a múzeumnak.

E ceruzarajz méretei 67—50 cm. A jobboldali széken fekvő füzet vagy vázlatkönyv egyik lapján látható Munkácsy névaláírása és alatta e számok: 186497. Valószínűleg úgy értelmezendő, hogy 1864. szept. 7.

A rajz felfogása és kivitele tényleg nagyon összevág Munkácsy azon munkáival, melyeket a Szamossyval eltöltött idő alatt és később Budapesten készített A dátum szerint ezt a rajzot már Pesten kellett készítenie, mert tudvalevőleg 1863 szeptember havában érkezett a fővárosba, hol ekkor másfél évet töltött.

Különösen emlékeztet a pesti tartózkodása alatt készült első festményére, mely a berlini Mitterdorfer birtokában van. (L. Malonyay: Munkácsy I.) Ott is magyar szobát látunk boglyas kemencével, padkáján szomorúan gubbasztó macskával. A rajz hátterében látható felszolgáló cseléd alakja és viselete összevág a berlini képen gyermekét szoptató menyecske alakjával. S bár a kis fiúcska alakja teljesen torz, e rajzon is meglátszik, hogy rajzolgatni már tudott. Különösen a fonó asszony arcának rajza és modellirozása kifogástalan. Meglátszik az egészen a kezdő gondos lelkiismeretessége, amellyel művének legkisebb részletét is sze-

Munkácsy Mihály

A Képzőművészeti Társulat tiszteleti tagjai

Mailáth György. (1875 április 25-iki közgy.)
Munkácsy Mihály. (1882 február 12-iki közgy.)
Pejacsevich János gr. (1865 május 25-iki közgy.)
Portaels János Ferenc. (1882 február 12-iki közgy.)
Ráth György. (1882 február 12 iki közgy.)
Sina Simon báró. (1866 december 8-iki közgy.)
Du Sommerard E. (1882 február 12-iki közgy.)
Trefort Ágoston. (1878 április 25-iki közgy.)
Waldstein János gróf. (1874 április 19-iki közgy.)

Szm KT 50 — 120. l.

Munkácsy Mihály

vő

Gerevich Tibor – Genthon István: A magyar történelem képeskönyve. Budapest, 1935. 209. l.

VASÁRNAP

10

Kath. F.22.Av.András
Prot. F. 21. Luther

HÉTFŐ

11

Kath. Márton pk.
Prot. Márton

Izr. 15. Seni böjt

KEDD

12

Kath. Márton p.
Prot. Jónás

SZERDA

13

Munkácsy Mihály

Munkácsy özvegye — a magyaroknak. — Százezer koronás alapítvány. — Irta Tábori Kornél. Vasárnapi Ujság, febr. 12.

1911.

(Művészet 1911. 196. l.)

hogy sok még a tanulni valónk és a fejlődés útja hosszú, azt is érezzük egyúttal, hogy e fejlődés alapkövét ma már letettük. Legjobb ambiciónkat serkenti, hogy a külföld, első sorban Anglia máris figyelni kezd reánk.

Úgy érzem, mintha az angol evolució csirái nálunk is megvolnának és csak termőföld kellene és intenzivebb ápolás. Mintha a gödöllőiek, Körösfői Aladár és Nagy Sándor azt a nagyvonalú purizmust volnának hivatottak grafikailag is érvényre juttatni, melyhez bennök megvan úgy a lelki, mint a művészi diszpozició. Körösfői kőrajzának „a hét vak parabolájá"-nak freskónagysága, Nagy Sándor tiszta rajzának filigránja egyenes úton oda visz. Paczka Kornéliát, kit ezúttal sajnosan nélkülöztünk, eszmeiséggel telített művészetét szintén e párton látom. Szélső ellensúlynak itt van Rippl-Rónainak izgató, merész egyénisége, ki már régebben Vuillard, Seurat, Bonnard társaságában a kőből ki tudta csalni a „tachisme" azon delikát, ízléses virágosságát, melyet ezuttal is bemutatott.

Rauscher Lajos, magyar Seymour Hadenként „le président de sa propre académie" uralja e kiállítást. Ő a festőiség híve, egy meleg, mély tonalitásé, melynek médiumát, az új, sajátos technikával kezelt aquatintaszemcsét csak avatott szem tudja eléggé értékelni oly mesteri lapokban, mint a „Kórók", „Kapu Rothenburgban" vagy a gyönyörű kis „Zebegényi táj"-ban. Ismert szerénységével Rauscher e lapjaiban csak technikai kísérleteket szeretne látni. Mi másképp is értékeljük őket, mint egy nyugodt, szeretetreméltó művészi egyéniség vallomásait. Ha régebbi lapjait, mint a nagyvonalú vernis-mou „Bolgár kerek"-et az újabbak egyikével összehasonlítjuk, mindkettőben majdnem egyenértékű a kifejezés ereje és őszintesége. Ennek oka tán abban lelhető, hogy Rauscher érett, kész egyéniség volt már, mikor a rézkarc érdekelni kezdte. Technikailag ő, ki évtizedek óta egy középkori alkimista odaadásával kutatja a fehér-fekete rejtélyeit, ma bízvást első szaktekintély.

Székely Árpád, grafikai művészetünk szintén régibb képviselője nagyméretű lapjainak hatásos sorozatával szerepelt. Tüjét többnyire a magyar falu motivumai foglalkoztatják,-a borzas nádfedelek, düledező ólak, fonott sövények csöndéletei, melyek anyagszerűségébe lelkiismeretes, részletező szeretettel tud elmerülni. A pittoreszk „Szadai parasztudvar", a „Tövisi részlet" kitűnő példái vonala idillikus leíróképességének. Olgyai Viktor, kinek fejlődésével folyóiratunk utolsó száma részletesen foglalkozott, szintén méltóan képviselve volt.

Külön helyet igényel Conrád Gyula, az eredeti fametszet lelkes úttörője nálunk. A szellemes absztrakció, mellyel a rajz mozgalmasságát, a szín bőségeit kevés döntő főtónusban szummárisan összefoglalja, szabad, naturalisztikus stílusérzéke, síkjainak dekorativ összhangja érvényesül műveiben, a „Müncheni külváros"-ban, az „Őszi szántás"-ban és a „Csöndes vizeken" című háromszín akkordban. A fametszetet pótló linoleummetszet, ez a speciálisan magyar grafikai műfaj, mely tavaly a magyar grafikának külföldi kiállításain Berlinben, Londonban érdeklődő figyelmet keltett, a jelen kiállításon fényesen beváltja a hozzá fűzött reményeket. Erdőssy Bélának e technikával készült lapjai, mint a „Havas út", a „Locs-pocs" megleptek tömör egységükkel. Bennök talán közvetlenebbül nyilatkozik meg szimpatikus művészegyénisége, mint festményeiben, „Garampart"-jának melankolikus téli hangulata pedig az aquatint s a vernis-mou finoman megérzett, egybeforrott kombinációja. Székely Andor linoleummetszeteiben imponál a könnyűkezű frisseség, mely a vonalhullám ritmusát s a szélesebb folt ornamentikáját szerencsésen megérzi. A „Brugesi szegénysor", a „Béguinage", az „Intérieur" sokatigérő grafikai hivatást árulnak el. Kubinyi Sándor a fát a linoleummal kombinálja. „Selyem és arany" című lapjában dekorativ monumentalitást ad és finom színösszhangot, a „Hazafelé"-ben artisztikusan érzett szilhouettet. Lévy Róbert karcainak kéziratos vonalával, vázlatosan jelző gondtalanságával már kifejezetten angol elveket vall, a „Parc Monceau", a „Lucskos reggel", „Place Blanche" eleven, intelligens grafikust ismertetnek. Baranszky László, a Brangwyn-tanítvány is új nyomon halad. „Gémes kút"-ja temperamentummal van a fémre firkálva, dra-

TÁJKÉP
MUNKÁCSY MIHÁLY VÍZFESTMÉNYE

matikus erővel. Raáb Ervin egyik legjobb lapjával a „Favágók"-kal szerepelt, melynek takarékos, visszatartó vonalát finoman összefoglaló aquatinta-tónusok egyesítik. Zichy István a kőrajz érdekli, a „Kapás asszony"-ban s a „Hunor és Magyar" színes kőrajzban elismerésreméltó kolorisztikus kvalitásokat árul el. Glatz Oszkár egy kőrajzában, a „Falusi borbély"-ban hatványozott kifejezésre juttatja a kiváló rajztudását.

A „Magyar Grafikusok Egyesületé"-nek e tagjain kivül Helbing Ferenc vonja magára a figyelmet színes kőrajzainak sorozatával. Szolid technikai tudással és nagy ambicióval készült művek. Artisztikus érzés van a „Vizió"-ban, egészséges, napos színesség a „Kapálók"-ban. Megjelent az örvendetesen fejlődő fiatalság is, Tipary Dezső, ki úgy a karcban, mint a magas metszésben reményre jogosít, a töprengő, érdekes Tichy Gyula, Garzó Berthold, ki ügyes aquarellecsetének tapasztalatait rábízza az aquatintlemezre, a sokoldalú Bottka Miklós, Berón Gyula, Biczó Ilona, Edvi-Illés Jenő, Dienes János, Rakssányi Dezső, Markó Lajos, Vida Árpád és Krón Jenő.

Ez a mi grafikai művészetünk jelene. Képzőművészetünk összképét kiegészíteni van hivatva. E nagynívójú nemzetközi kiállítás keretében meglepetten állunk a fehér-fekete kiméletlen világításában. Mikor felénk hangzott a hívás, közös érzéssel, közös akarattal kívántuk: „Tűzbe felét!" És most „Újra felét?"

Abban a komoly lelkesedésben bízva, melylyel a jövőbe pillantunk, nem haboznék. Sokkal fiatalabbak vagyunk, semhogy fel nem áldozhatnánk egy pár öregebb ágat a rügyező fiatal hajtások kedvéért. Tradiciónk úgy sincs, így csak előnyös, ha azt magunk mielőbb megteremtjük.

Mi mindnyájan kevés kivétellel, még benne vagyunk a festményszerűben. A festészetből indultunk ki s még nem tudtunk emancipálódni egy tiszta, grafikus céhszellem felé. A festészet egész nagy apparátusával működünk. Ez ugyan még maga nem akadály, de a témákban s keresztülvitelükben nagyobb

Művészet 1909

barátomnak

Pasteiner Gyulay

MUNKÁCSY MIHÁLY OLAJFESTMÉNYE:

KRISZTUS PILÁTUS ELŐTT.

Az 1882-dik év február 20-ikát kiváló hely illeti meg a magyar közműveltség történetében. Föl lesz jegyezve és a nemzet késő unokái is emlegetik majdan, hogy e napon tétetett ki az ország fővárosában közszemlére Munkácsy Mihálynak, a magyar művésznek, festési műalkotása: *Krisztus Pilátus előtt.*

A művelt Nyugat két művészeti központjában: Párisban és Bécsben aratott nem olcsó és nem könnyű diadalainak híre előzte meg a festményt, s midőn alkotójával együtt ide közénk érkezett, kitörő lelkesedés fogadta, a milyen csak legnagyobb eseményeknek jut osztályrészül. A közérzület ritkán csalódik; helyes ösztöne rendesen fölismeri, hogy az adott pillanatban melyik a nagy esemény. Nálunk sok ideig a politika volt a közérzületnek választottja, kedvencze. Nagy lelkesedés kapott szárnyra sok kicsiséget is, a minek ma már alig van nyoma, és a történelem nem fogja hírét följegyezni. Végre a művészetre került a sor. Rákerült akkor, a midőn a politikában képzelhető oly esemény, mely nemzetünket mély gyászba borítja, de alig képzelhető olyan, a mi képes lenne a közhangulatot fölemelni és a lelkesedést hullámzásba hozni.

Talán közműveltségünk fejlődésének mélyen fekvő törvényével okszerű kapcsolatban van, hogy a magyar művész most alkotta meg a művet? E kérdésre a választ csak a jövő adhatja meg.

A mienk a jelen. Föladatunk azzal foglalkozni, hogy előkészítsük a jövőt. Azon munkálkodjunk, hogy a jövő válasza

kedvező legyen, s ne mondja majd, hogy az ünnepelt művész és lelkesedésünk csak ötlet volt. Sokan vannak hivatva e nagy munkára, — valamennyi közt legszerényebb a műbíráló.

Szerény különösen nálunk, a hol elveszti öntudatát és majdnem elfelejti mesterségét, mert nincs alkalma gyakorolni. A legjobb orvos is kontár lesz, ha csak jelentéktelen esetei vannak. Utóbb oda vész tudománya, elfelejti, hogy van betegség a világon.

De ebből még nem következik, mintha a bírálónak is föladata lenne mindig csak fogyatkozást, hibát keresni, s azt gyógyítani akarni. A műbírálónak nem is hivatása alkotni; talán I. Napoleonnak is igaza van, hogy a kritikusok középszerű szellemek: de néha mégis szerencsések, s föladatuk szép, nem is hálátlan és nem is nehéz.

Munkácsy műalkotásánál ez az eset. Itt az a föladat, hogy a bíráló a mesterművet a közönség értelméhez és műérzékéhez közelebb hozza, hogy az elragadó lelkesedés és a műremek közt szerves összeköttetést teremtsen, s eszközölje azt, hogy ha majd az ünnepek elmúltak, a zaj lecsendesedett, akkor ne maradjon üresség, hanem annak, a mi múló, helyét elfoglalja az, a mi nem múlik: az öntudatosság a műérzékben, a művészi szép élvezetében. Ez a föladat nem is hálátlan, nem is nehéz, s csak akkor válik azzá, ha a közönséggel szemben czélját nem éri el. Vagy azt is mondhatnák, hogy a nagy közönségből minek is válik ki a műbíráló, s minek tolakodik a közönség és a műremek közé. Hisz a közönség lelkesedik a művön; a közönség és a művész egymással meg vannak elégedve.

Igazok lehet. De legyünk méltányosak. Hányszor hiányzott a lelkesedés, s a közönség és a művész hányszor nincsenek egymással megelégedve? Mindannyiszor a műbírálóra vár a harmadiknak közmondásos szerepe, s rá hárul mindkettőnek keserűsége.

Most az egyszer nincs mit félni a keserűségtől.

A ki annyit jár göröngyös útakon, szúró tövisek közt, miért azt most eltiltani a művészet fényben úszó virányiról, hol a valódi szép, az emberi szellem legfönségesebb alkotása mosolyog felé, s a hol tövisek helyett ez egyszer illatos virágot szedhet és hervadhatatlan koszorút köthet lelke választottjának.

A koszorút a kritika metsző fegyverével együtt a műbíráló leteszi a nagy alkotás előtt a művészet oltárára és kezébe veszi a műtörténelmet.

I.

Krisztus Pilatus előtt. A tárgy nem új. Ezt biztató jelnek vehetjük, mielőtt a festményt láttuk volna. Új tárgyat csak az keres, a ki sokat vár az újtól és keveset a saját művészetétől. Hogy a mai művészetben annyira uralkodik az újdonságok utáni mohó kapkodás, a mi sokszor bizarrságra vezet, az annak a jele, hogy festő ugyan van sok, de az igazi művészi szellem ritkaság. Az elmúlt és a jelen valóságban oly sok általános érvényű jelenség, mindenki által megértett tény van, mely az igazi művészre nézve örökké új marad, ha százezerszer földolgozták is a régiek és a maiak. A valóság anyagi és erkölcsi természetének oly sok oldala van, hogy épen úgy kimeríthetetlen, mint a művészeti fölfogás. Egy nem nagy nevű angol regényíró igen egyszerüen, de szépen fejezi ki e nagy igazságot, midőn elbeszélésének hősnője utóbb anyává lesz: «E csoportot — az anyát gyermekével — látva, kérdém magamban, vajon mi akadályozza a festőket abban, hogy nekünk Madonnákat és gyermek Jézusokat adjanak? Azt mondják, hogy a tárgy ki van merítve. Mintha bizony valaha ki lehetne meríteni az emberi természet által nyújtott leggazdagabb tárgyat — az anyaságot.»

Midőn Phidias Zeus vagy Athena szobrát készítette, nem azért volt nagy művész, mert új tárgyat talált, hanem mert művészileg remekelt. S ki tudja, ha abban az időben a tárgyra, sőt a fölfogásra nézve a görög művészek a vallásos hagyományok és szokás szentesítette szabályok által nem lettek volna korlátozva: vajon elérte volna-e a szobrászat azt a formai tökélyt, mely örök idők bámulatának tárgyát képezi és nem következett volna-e be időnek előtte a hanyatlás?

Minden idők és nemzetek művészeti fejlődésének általános érvényű törvényét ismerjük föl e jelenségben. Azt mondottuk, hogy a vallásos hagyományok korlátozták a művészetet. Ez tény. A görög művészet történetének tudománya ellenmondás nélkül annak fogadja el. De kérdjük, vajon meg-

fordítva, maga a művészet is saját fejlődése történetének tudatában nem járult-e sokban hozzá ama hagyományok megerősítéséhez? E kérdésre alig lehet föltétlenül tagadó választ adni. Az is tény, hogy midőn a görög szobrászat Athénben a formai tökély legmagasabb fokára hágott, ugyanabban a pillanatban és nem előbb és csakis Athénben ledöntötte ama korlátokat, kezdte keresni az újdonságot és a szobrászat, hogy úgy mondjuk, elvilágiasodott. Nincs adatunk, mely bebizonyítaná, hogy ezzel kapcsolatban, ezt megelőzőleg Athénben a vallásos érzület ily nagy átalakuláson ment volna keresztül.

Különben a nagyon régi idők homályát nem tekintve, a művészetek conservativismusa, mint lényegöknek egyik inhærens sajátsága, általánosan elismert tény, sőt mondhatjuk: elfogadott, közhasználatban levő műszó, axioma, melyet magyarázni, bizonyítani nem kell, sőt hogy Goethének is némileg igaza legyen, magyarázni nem is lehet.

A rajzoló művészet története nem az egyiptomi művészetben, mint egy ideig tévesen hitték, hanem a byzanczi művészetben mutatja a példáját annak, hogy a túlszigorú vallásos szabályok mily eredményt idéznek elő, ha másrészt a művészetek conservativismusa is megmerevül ott, a hol teljesen hiányzik a képesség a tökélyesedésre. Az Athos-hegyi festőkönyv szabályainak hű képmását látjuk a byzanczi festészet termékeiben. Ez a példa egyedül áll az egész műtörténelemben. A vallás törekvéseit támogatta, vele összhangban volt a művészi kimerültség, vagy helyesebben szólva, a művészi szellem hiánya, legalább a festészet és a szobrászat terén, tehát a művészet azon ágában, a hol főtényező a valóság alakjának egyéni utánzása.

Olaszországban ennek épen ellenkezőjét látjuk. Ott más szellem lengte át a vallást is, meg a művészetet is. A byzanczi befolyás, melyről a művészet történetírói egy ideig sokat szerettek beszélni, ha tényleg egy ideig meg volt is, s ha írott okmányokkal be lehet is bizonyítani: a mi az eredményt magát illeti, csaknem egészen a rege országába tartozik. A Nyugaton is uralkodott a művészet fölött, hogy úgy mondjuk, hieraticus befolyás, de csak bizonyos fokig. Azonban már Durandus, mendei püspök, kinek *Rationale divinorum officiorum* című írata az egyházi művészetre nézve a XIII. században irányadó volt, e jellemző szavakat mondja: «Különféle ábrá-

zolások az ó és az új szövetségből a festők akarata szerint festhetők, mert «pictoribus atque poetis Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas». *)

A nyugati, vagy talán jellemzőbben, habár szokatlanul mondva: a római keresztyénség szelleme volt, mely legelőször Olaszországban a vallással összeegyeztethetőnek tartotta a szó szoros értelmében vett renaissanceot, vagyis a klassicus műveltség és irodalom fölélesztését és művelését. Nagy pápák és kiváló egyházi férfiak előmozdították e törekvést, a mit újabb időben kivált divattá vált, ellentétbe hozni a keresztyénség és az egyház szellemével. A leginkább forgalomban levő újabb történeti munkák, melyek e korszakkal foglalkoznak, Rómát pogánynak szokták nevezni; egyik kedvencz kifejezésök, hogy ezzel és ezzel a pápával a klassicus pogányság ült a pápai trónra. Különösen a német történetírók tetszenek magoknak e fölfedezésben. Tagadhatatlan, hogy a keresztyén vallásosság és a klassicus irodalom művelése kétféle cselekedet; de a ki a történetíró tekintetével mélyebbre hatol, s nem elégszik meg a fölszín látszatával: az nem zárkózhatik el azon meggyőződés elől, hogy ama kétféle cselekedet az egész emberiséget idő- és térbelileg felölelő mély és egységes eszmének kútforrásából ered. Ez a lényege ama nagyszerű, az egész emberiség történetében páratlanul álló látványnak, melyet a renaissance-kor és annak élén haladó egyház és a pápaság nyújt.

Ez a szellem volt az, mely nem félt, mert nem volt oka félni sem Zeus, sem Juno, sem a klassicus mythos többi alakjától és úgy a szobrászatnak, mint a festő-művészetnek a tárgy megválasztásában és a fölfogásban szabadságát érintetlenül hagyta. Aequa fuit potestas quidlibet audendi; egyedül a művészettől függött azt tenni, a mit jónak látott, tárgyát úgy válogatni, a változatosságnak, az újnak, a meglepőnek oly tért nyitni, a mint a művészeti fejlődés, a tökélyesülés előmozdítására előnyösnek tartotta.

Nemcsak a byzanczi korlátok dőltek le, hanem még azoknak sem volt nyoma, melyek egykor a görög szobrászatot szabályozták. Teljes volt a szabadság Olaszország-szerte és e

*) Idézi Woltmann: *Geschichte der Malerei.* I. köt. 341. lap.

szabadságban nagyszerűen érvényesült a művészet conservativismusa.

A görög-római ókor iránti érdeklődés, kivált ha a hiúság is belejátszott — a mi végre is emberi — itt-ott szenvedélylyé fokozódott és a túlságtól sem maradt ment; de ennek daczára a szobrászat és a festészet, ez iker-művészetek, csak csekély tért adtak a klassicus tárgyaknak és azt is csak később. Nem mondunk sokat, ha állítjuk, hogy csak kivételesen s leginkább épen akkor, midőn a renaissance-láz már csillapulóban volt.

A testvérművészetek az allegoria és a symbolismus gyermekkorából kinőve, a keresztyén hit történetében, különösen a szent írásban és a szentek életében keresték és találták az alkotáshoz szükséges tárgyak gazdag forrását. A festészet nem ragadtatta el magát, nem dúskálódott a gazdagságban, hanem mérsékelte magát és mindinkább szükebb térre szorítkozott; sok kecsegtető, szép tárgyat hagyott érintetlenül, nehogy a fejlődést koczkáztassa vagy hátráltassa. Természetesen most, midőn befejezett tények állanak előttünk, azt mondjuk, hogy az másképen nem is történhetett; azonban ha a szentírást, a szentek életét veszszük kezünkbe s abból indulunk ki, meggyőződünk, hogy az másképen is történhetett volna, ha a conservativismus törvénye, e legsarkalatosabb föltétele a tökélyesülésnek, az igazi haladásnak, nem érvényesül vala.

Készítsünk a szentírásból és a szentek életéből tárgymutatót, a milyen az Athos-hegyi festőkönyvben is van, s készítsük el a festmények tárgymutatóját is: a kettő között nagy lesz a különbség. Azonnal szembe ötlik, mily nagy volt a festészet önmérséklete, mennyire nem kereste az újat, s mily sokat mellőzött, a mit megfesthetett volna.

Míg a festészet ekként önmagát mérsékelte, s egyes alakok és egyes jelenetek ábrázolásában bámulatos szorgalommal és hihetetlen kitartással gyakorolta magát: az alatt egyrészt biztosította művészi fejlődését, másrészt pedig megteremtek a typusok.

Az ó szövetségi szentírásnak gazdag, változatos, drámai hatású eseményeiből, melyek első pillanatra is igen alkalmasaknak látszanak az ábrázolásra, a festészet igen keveset dolgozott föl; a szentek élete csak annyiban szolgáltatott tárgyat, a mennyiben egyes községek és testületek védszentjeinek

oltárképeire, zászlókra és hasonlókra a festészet igénybe vette, s aránylag ez is szűk körre szorítkozik: az újszövetségi történet, tehát Jézus, annak élete és a körüle csoportosuló alakok voltak azok, a hová a festészet minden tehetségét, művészi alkotó erejét összpontosította. Jézus életének eseményeiben ismerte föl a festészet a megoldandó művészi föladatot. Minden művész és művészi iskola ezen kezdte, ez képezte legfőbb becsvágyát, s ebben alkotta meg legnagyobb remekeit. A többi mind: az ó szövetségből, a szentek életéből, az egyház történetéből, a klassicus mythosból vett tárgyak, ha még oly nagy számmal vannak is, mindig csak kivételt képeznek. Kivétel még Raphael is, és a Vaticánban a nevéről nevezett termek falfestményei, melyek eredetöket különös külső körülményeknek köszönik, a mennyiben tudniillik szükségessé vált a pápaság erkölcsi és hatalmi tekintélyének emelése és II. Gyula pápa ennek egyik eszközét ama művészeti alkotásban ismerte föl. *)

A festészet magva és tárgyi lényege elejétől fogva Jézus volt, s a mi vele kapcsolatban állott. Nézzünk végig a Madonna, a szent család, Jézus születése festésének történetén, továbbá Jézus tanítói működésének és szenvedésének eseményein, végül halálának, temetésének, föltámadásának és az utolsó ítéletnek ábrázolásain. A ki e tárgyak közül bármelyiket kiválasztja, s megírja festésének történetét, ugyanakkor legfőbb vonásaiban ecseteli a festészet fejlődésének történetét is. Van-e a festés történetének bármily csekély mozzanata is, mely a Madonna vagy Jézus életének ábrázolásában nem lenne föllelhető? Nincs.

De ellenkezőleg akár hány olyan mozzanat van, mely csak is vagy a Madonnák képeiben, vagy Jézus életének valamely eseményében hagyott nyomokat. A Madonna ellen valaki azt a kifogást teheti, hogy nagyon általános. Legyen. De itt van például a festői beosztás, a nehézkesség alól fölszabadult, könnyed szerkesztés, a fejlődés e nagy vívmánya, melyet a műtörténelem a lángeszű Masaccio személyében ünnepel. Ennek nyomait csakis Jézus életének azon jeleneteiben birjuk, melyeket a művész Florenczben a Brancacci-kápolnában

*) Hettner Hermann: *Italienische Studien zur Geschichte der Renaissance.* V. fejezet.

festett. A mezítelen test ábrázolásának tárgya is Jézus és keresztelő szent János; csak később, Florenczben Pollajuolo, Felső-Olaszországban Mantegna idejében csatlakozik hozzájok szent Sebestyén; Ádám alakja egészen mellékes. Hasonló példát lehet fölsorolni akár hányat.

Ki nem hallotta volna azon annyiszor ismételt állítást az ó kor és a keresztyén kor közötti művészeti ellentétről, mely abban állana, hogy míg az elsőnek a szobrászat volt a megfelelő művészet, addig az utóbbié a festészet? Ez ellentétre akár hány elméletet építettek. Azonban egyrészt az ókorban is magas tökélyre jutott a festés; másrészt pedig épen a keresztyénség legszebb korában, a XIII. és XIV. században a szobrászat messze túlszárnyalta a festészetet. Rumohr e tényre hivatkozva, egész erélylyel visszautasítja a fönti állítást. *) Igaza van neki. De daczára annak, hogy az ellentét úgy nem fogadható el, a mint fölállíttatott, mégis igaz, hogy a festés a keresztyén eszme szolgálatában érte el a legnagyobb tökélyt, s hogy bámulatos remekeit akkor alkotta meg, midőn a keresztyénségnek, s különösen Jézus életének történetét ábrázolta. Ezt a tényt tagadni nem lehet.

S ha valaki ma Jézus életének valamely jelenetét középszerűen festi meg, azt szokták mondani, hogy nem is várható más, mert a választott tárgy középszerű művészi képességre mutat. Az újság vált divattá; a festők nagy sokasága először is új, meglepő tárgy keresésén töri magát, s csak másod sorban gondol arra, hogy a tárgyat miként fesse meg. Ez jele a középszerűségnek. Az igazi művészi szellemben az igazság és a szép össze van forrva, egy egészet képez, azért az esetleges nem gyakorol rá vonzerőt, hanem csak az, a mi általános érvényű. Ilyen a keresztyénség, ez a nagy igazság, mely ma is vezérli, irányozza az emberiséget bámulatos haladásában. Munkácsy Mihály az által, hogy szakított a divattal, s hogy mint festő ellenállhatatlan erővel a keresztyénség nagy alakja felé vonzatott, félre nem ismerhető bizonyságot adott művészetéről.

A festészet Európa művelt népei közt széles körben van elterjedve, űzik mindenfelé, a művészet iránti érdeklődés benne összpontosúl, egyik mester és egyik iskola a másik

*) Rumohr, *Italienische Forschungen.*

után támad, sok jó, kiváló művet alkotnak, a legjobbnak is sejtelmével bírnak, de azt Munkácsy alkotja meg.

Láttuk, hogy a keresztyénkori festészet által földolgozott tárgy milyen kapcsolatban van magával a festészetnek fejlődésével. Nem esetleges tehát, hanem valami szükségszerű, ha Munkácsy, a midőn betetőzi, czélhoz vezeti az újabb festészeti törekvéseket, akkor egyszerre, minden előzmény nélkül, egészen váratlanúl tárgyáért visszanyúl a régi nagy mesterek hagyományaihoz.

Ez a tünemény olyan, mintha valami törvény nyilvánulna benne. És a mint Raphael Madonnája, úgy Munkácsy festménye — *Krisztus Pilátus előtt* — nemcsak festészeti nagy diadal, hanem dicsősége e hazának és a keresztyénségnek.

II.

Munkácsy festménye tehát tárgyánál fogva ősrégi és népes családnak legifjabb sarja; számos elődöt dicsekszik, a mi nagy előnyére van. A mily bizonyos, hogy a legnagyobb lángelmének is előmunkásokra van szüksége: úgy nem szenved kétséget, hogy a tárgygyal magával a művész nem mérkőzhetett volna meg ily sikeresen, ha annyi század festője nem végezte volna a munkát, melyet végzett, s nem hagyott volna maga után emlékeket. Nem úgy kell érteni, hogy Munkácsy át és áttanúlmányozta a Krisztust ábrázoló festészet történetét, vagy mintha abból valamit közvetlenül fölhasznált volna. De nem szenved kétséget, hogy épen a legnagyobb művészi tehetség legkevésbbé bírja magát a művészet már kivívott vívmányainak észre sem vehető befolyása elől elzárni, a minek épen az a hatása, hogy az eredetiség még inkább kifejlődik.

Munkácsy műalkotásában épen a főalak, Krisztus, fényes bizonyítéka annak, hogy a művész a legnagyobb művészek között is azon kevés szerencsések közé tartozik, a milyenek csak századok időközeiben születnek, kik ott, a hol a tárgy úgy kívánja, nem félnek a hagyományokra támaszkodni, a nélkül azonban, hogy művészi egyéniségök eredetiségéből a legkevesebbet is föláldoznák, vagy azon legkisebb csorbát ejtenének.

A mint Munkácsy, festményének tárgyát megválasztva, ellen bírt állani a mai kor irányának, mely fölületességének és középszerűségének palástolására hajhászsza az újat és meglepőt: úgy a régi festés remekeivel szemben is teljesen megóvta önállóságát, le tudta küzdeni a csábítgatásokat. Krisztus alakja az első pillanattól fogva nem azt a benyomást teszi, mintha még soha sem láttuk volna. Eszünkbe jut, a mire a festészet története tanít, hogy Krisztus alakjának ábrázolásán századok dolgoztak; látjuk, hogy a művész az eddig elért eredményeket nem mellőzve, folytatja a művészethez legméltóbb munkát; de ugyanakkor lelkünk egész mélyében érezzük, hogy a mint a jelennel, úgy a múlttal szemben is megőrizte önállóságát. Krisztus alakjának hosszú sora vonúl el emlékezetünk előtt, de csak azért, hogy mindegyik bizonyítsa, hogy a Munkácsy Krisztusa Munkácsyé.

A kísérlet, mely vita tárgyává akarta tenni, vajon a művész Krisztust Isten-emberként ábrázolta-e, vagy tagadni akarta Krisztus istenségét, mindenkiben a ki a festészet történetét ismeri, a kinek van érzéke a művészet iránt, csak bámulatot kelthetett. Ez a vita, mely a művészet keretébe vonja azt, a mi nem oda való, és így művészileg egészen indokolatlan, azt a benyomást teszi, mintha nem Nyugaton, hanem Byzanczban lennénk. Ha valami, úgy ez az, a mi igazat látszik adni azon állításnak, hogy korunkban sokkal csekélyebb lenne a közvetlenség, vagyis az érzelemnek az igénye, s viszont sokkal erősebb a reflexio, vagy is az észnek az igénye, más szóval sokkal kevésbbé akarunk érezni és sokkal inkább okoskodni, semhogy a művészet a közszellemben életerős gyökeret verhetne és virágozhatnék. Ez azt jelentené, Planche Gusztáv szavaival élve, hogy *Gutenberg megölte Palladiót;* a könyv fölöslegessé teszi a művészetet. *) Úgy rémlik, mintha Hegel szelleme jelennék még és szólana: «Még is csak igazam volt, midőn æsthetikámban azt mondtam, hogy a művészetek ideje lejárt, s legfölebb a zenének lehet jövője. Festők, szobrászok, hiába töritek magatokat!»

Festőtől követelni, hogy tagadja azt, a mit kifejezni nem képes, annyit jelent, mint a művészetet a könyvvel összetéveszteni. Hány század festője és festői iskolája dolgo-

*) Planche Gustave, *Études sur l'école Française.* I. kötet.

zott Krisztus alakján, mindegyik törekedett a legfőbbet elérni, az isteniséget kifejezni, de egyik sem bírta még csak meg sem közelíteni! És ebben szükségszerűséget kell fölismernünk, mely a művészet lényegével, vagy is azzal, hogy a művészet utánzáson alapul, a legbensőbb kapcsolatban áll. A művészet e lényegénél és az eszközöknél fogva, melyekkel rendelkezik, eszmét nem teremthet, hanem csak is utánozhatja a valóságot — ha az nem áll is közvetlenül előtte — s a valóságot utánozva, úgy tudniillik a mint maga látja és egyénileg fölfogja, utánozza azon eszméket is, melyek a valóságban megvannak, annak bizonyos formai sajátságai által tényleg kifejeztetnek, vagy pedig a közszokás hozzájok köti, kifejezetteknek veszi. Ebből önkényt következik, hogy némely német elméleti æsthetikának ideálja, minthogy merő abstractio, tehát a valóságban nincsenek egyenértékű formák, melyek azt kifejeznék, a rajzoló művészet keretébe nem tartozik, neki nincsen hozzá semmi köze. A rajzoló művészettől, melynek oly korlátozott eszközei vannak, azt követelni, hogy eszményt alkosson, eszményt valósítson meg, annyi mint megölni, lehetetlenné tenni az eszményt is, a művészetet is. Megmérhetetlen a kár, melyet az ideállal, az elméleti æsthetikának e barbár szavával való barbár visszaélés a művészet iránti helyes érzékben okozott. Itt az ideje, hogy szabaduljunk e képtelenségtől, mert a helyes érzéke vesztett közönséget a művészettől hova tovább áthidalhatatlan űr fogja elválasztani.

Ezer példa közül csak egyet említünk föl. Vajon a művész alkotta a bátorság eszméjét és kifejezését? Nem tette, hanem látott olyan valóságot, például embert, a ki bátor volt és bátorsága akár arczán, akár magatartásán külsőleg kifejezést nyert. A művész utánozta a valóságot, a mint volt és vele együtt a bátorságot is.

Vannak eszmék, fogalmak, melyek egészen elvontak, melyek anyagi valóság által kifejezést nem nyernek. Ilyen az Isten eszméje, a lélekhalhatatlanság fogalma. E szempontból a vallás és művészet lényege egymással ellentétben vannak, a mit nem szabad figyelmen kívül hagynunk, ha nem akarjuk a fogalmakat összezavarni. Az ellentét következtében a vallás csak kettő között választhatott: vagy megtiltotta a művészetnek, hogy Istent ábrázolja, mint a mohamedanismus;

vagy megengedte neki. Az utóbbi esetben a vallás kénytelen a művészet álláspontját elismerni, kénytelen a művészetnek csaknem teljesen szabad kezet hagyni. A nyugati egyház, melynek kebelén a festő-művészet fölnövekedett, soha sem feledte, hogy a festészetnek milyen eszközei vannak, azért nem is követelt tőle lehetetlent. A vallás szerint Isten tiszta szellemi lény. A művészet azonban a szellemi lényt nem használhatja, neki valóság kell, melyet utánozni lehet. De olyan valóságot nem talált, mely az Isten-eszmének csak árnyékát is megközelítette volna. Az alak, melylyel a művészet Istent ábrázolja, nem egyenértékű Isten eszméjével, tehát a vallásra nézve symbolum, a művészetre nézve azonban valóság, melynek húsa és vére van. Hegel azt mondja, hogy a genti oltárképen van legjobban megközelítve Isten fogalma. Van Eyck azon alakjának legjellemzőbb sajátsága a nagy szakáll. Már most ha valaki a valóság utánzását és a conventiót nem ismeri el, hanem azt félre téve a művésztől eszme alkotását követeli, attól jogosan kérdezhetjük, hogy micsoda benső kapcsolat van az őszbe hajló nagy szakáll és Isten fogalma közt?

Munkácsy művészi nagyságát, dicsőségét szinte a mesésig fokozza, hogy magát az ilyféle æsthetikától megóva, képes volt ily remeket alkotni azon korban, melyben a művészi érzék ennyire megromlott, melyben a festőtől azt követelik és neki insinuálják, hogy Krisztus istenségét tagadja, melyben æsthetikai polemiáról beszélnek Krisztus alakjának dogmatikai hitelessége fölött. A hol és a mikor a művészet virágzott és nem burjánzott az elméleti æsthetika: ott és akkor ilyesmi szóba sem került. Donatello a fölfeszített Krisztus szobrát készítette; Brunelleschi fölötte elszörnyűködve mondá: «Te parasztot feszítettél meg!» E bírálatnak azonban nem dogmatikai, hanem művészi értelme van, tudniillik azt akarta mondani, hogy Donatello nem a megfelelő valóságot utánozta. Ujabb időben több műtörténetírón is megesett a baj, hogy a vallás és a művészet fogalmát összezavarva, kizárólagos vallásos álláspontból ítéltek a művészet fölött, vagy is a művészetnek a vallás által tényleg mindig elismert szabadságát tagadásba vették és külön osztályzatot állítottak föl. E szerint Beato Angelico légies művei, melyekben kevesebb a valóság, képeznék a vallásos művészetet; Michel-Angelo művészetét pedig, mert alakjaiban sok a valóság, határozottan vallástalannak mondják és

elítélik. Beato Angelico légies és Michel-Angelo erőteljes, izmos alakjai közti különbség nem a vallásban keresendő, mert tudva van, hogy mind a kettő igen vallásos volt, hanem keresendő a művészi egyéniségben. Az elveket, melyeken e szigorú rendszer alapul, a vallás soha sem fogadta el és az egyház soha sem nyilatkozott Michel-Angelo művészete ellen, hanem annak falfestményeit, mert ezekről van a szó, az egész világgal egyetemben nagyszerűen vallásos műveknek ismeri el. *)

Az előbb mondottuk, hogy Donatello nem a megfelelő tényleges valóságot ábrázolta. — A vallás és a művészet álláspontja Krisztus ábrázolásánál ugyan is nem volt oly ellentétes, s ezért a vallás nem is volt kénytelen oly nagy engedményt tenni, mint az Atyaistennél. A keresztyén vallásnak sarkalatos hitágazata szerint Krisztus Isten-ember. E kettős sajátság közől az utóbbiban közös alapot talált a vallás és a művészet; a vallás e sajátságban nyujtotta a művészetnek a valóságot, a mire szüksége van. Tehát midőn a művészet Krisztust ábrázolta, az a vallásra nézve nem symbolum volt, hanem valóság.

Kezdetben szakáltalanúl ábrázolták Krisztust; az V. századtól kezdve azonban a Megváltó szakállas arczképe mind gyakoribb lesz, míg végre a művészet megállapodik a typusban, melyet hosszú, leomló haj, rövid, ketté választott szakáll, sovány hosszúdad arcz, magas homlok, éles metszésű orr és ajkak, kevés rajz, ennek következtében egyszerű, szigorú, ünnepélyes kifejezés jellemeznek. A vallásos szokás és a művészet conservativismusa közreműködtek Krisztus typusának megőrzésében.

Azonban az annyi századon át megtartott ikonographiai szabály nem vált törvénynyé sem a vallásban, sem a művészetben. Nem is válhatott, mert midőn a művészet tökélyesebb lett, s midőn Krisztus alakját nemcsak mint arczképet elszigetelve, hanem élettörténetének egyes jeleneteiben ábrázolta, akkor a szigorú, ünnepélyes kifejezés többé nem volt elégséges. A typusnak formai sajátsága megmaradt, de más és más kifejezés járult hozzá. A gyermekkort leszámítva, Krisztus földi életének három fő mozzanata van: a tanítás, a szenve-

*) Rio, *L'Art chrétien*, és mások.

dés és a megdicsőülés; a negyedik az utolsó ítélet, a midőn mint bíró jelenik meg. A tanító Krisztust jóság, szendeség; a szenvedőt nyugodt önmegadás, de egyszersmind testi szenvedés, bágyadtság; a föltámadót győzelmes fönség; a bírót kérlelhetetlen szigor, a hatalom kifejezése jellemzi.

Giotto a páduai Aréna-kápolnában Krisztus tanítói működésének és szenvedésének tizenöt különböző jelenetét ábrázolta és a kiváló helynek, melyet a festészet történetében elfoglal, nem utolsó jogczíme, hogy e jelenetekben művészien megalakította az egyszerű keresztyéni fölfogásnak Krisztus-alakját, mely mivel művészi, azért vallásos is, s biztos támpontúl szolgált a jövő festői nemzedékeknek.

Figyelemre méltó, hogy Michel-Angelo az *Utolsó ítélet*-ben a kérlelhetetlen szigor és Lionardo da Vinci az *Utolsó vacsorá*ban a tanítói működés utolsó tényénél a legnagyobb jóság kifejezését akarván elérni, egyik is, másik is visszatért a legrégibb typushoz és szakálltalanúl ábrázolták Krisztust. De ugyanakkor az *Utolsó ítélet* festője teljesen szakított a Giotto-hagyományokkal, míg az *Utolsó vacsora* festőjének Krisztus alakjában, habár nincs szakálla, fölismerjük annak nyomait.

És a művészek a jóság, a fönség stb. eszméjét talán magok alkották? Nem. Ismét kerestek olyan valóságot, melyben az megvolt és azt a valósággal utánozták. Ez volt a megfelelő valóság. Michel-Angelo, a ki a gondolatot, a szellemet alakjainak mozdulata által fejezte ki, az anatomiát tanúlmányozta bámulatos szorgalommal. Lionardoról tudjuk, hogy egy éven át reggel és este fölkereste a legaljasabb csőcseléket, a gonosztevők gyűlhelyeit, míg végre megtalálta a valóságot, mely Judásnak megfelelő volt. A lassan készülő *Utolsó vacsorá*-ból azonban még ekkor is hiányzott a Megváltó alakja, mert olyan valóságot, melyben a fönség, a méltóság, mély levertséggel párosul, sokkal nehezebben bírt találni, — végre talált és a festmény egy nap alatt elkészült.

Lionardo da Vinci volt az, a kihez — mint majd látni fogjuk — Munkácsy legközelebb áll, sőt művészetének örököse, a mennyiben megvalósította azt, a mit a nagy mester, az universalis lángelme sejtett, a mire egész életén át törekedett, de elérni nem bírt.

Munkácsy a festészet által hagyományosan megtartott typusban állítja elénk Krisztust. De nem a tanító, nem is a

győzelmes, hanem a szenvedő Krisztust. Alakja egyenes, magatartása szilárd, az arczon meglátszik a szenvedés, s bár a csüggedésnek helyét, mely tegnap az olajfák hegyén megszállotta, az önmegadás foglalta el, de e mögött ott vannak nyomai a mély szomorúságnak. Az önmegadással az arczon nyugalom párosul és a magas homlok redőtlen, tiszta boltozatán a fönség fénye ragyog. Az arcz és homlok közti ellentét: az arczon a szenvedést és a szomorúságot, a homlokon a fönséget még csak fokozza.

Ennél fönségesebb, s ugyanakkor annyire igaz, csak ritkán került ki festő ecsetje alól.

Ilyen Munkácsy Krisztusa egymagában.

III.

Mind a négy evangelista egyféleképen adja elő a Megváltó szenvedését, mielőtt Pilátus elé állíttatott. Elköltvén az utolsó vacsorát, Jézus kiméne tanítványaival a majorba, mely Getszemánének neveztetik. Maga mellé vévén Pétert, Jakabot és Jánost, kezde bánkódni és szomorkodni. Akkor mondá nekik: szomorú az én lelkem mindhalálig. Azután egy kevéssé elébb menvén, arczára borúlt, vért verejtékezett. Hogy szenvedése teljes legyen, csüggedés fogta el és imádkozott: «Atyám! ha lehetséges, múljék el e pohár tőlem.» Beesteledvén, Judás megérkezett a papi fejedelem poroszlóival és elárulta csókjával a mestert, kit azok megkötöztek és elvivék Kaifáshoz, a papi fejedelemhez, hol az írástudók és vének egybegyűltek vala. Ott hamis tanúk vádolták. A papi fejedelem és az írástudók zaklatták és kényszeríteni akarták, hogy a vádak ellen védje magát, Jézus pedig hallgata. Ekkor tagadta meg Péter. Másnap reggel megkötözve, Pilátus elé vitték, Jézus pedig a helytartó előtt álla és kérdé őt a helytartó, mondván: «Te vagy-e a zsidók királya?» Felelé neki Jézus: «Te mondád».

És midőn vádoltatott a papi fejedelmektől és vénektől, semmit sem felele.

Akkor mondá neki Pilátus: «Nem hallod-e, mennyit vallanak ellened?»

És egy szavára sem felele neki, úgy hogy fölötte csodálkozék a helytartó.

Krisztus életének elhatározó és nagy drámai hatású azon mozzanatát, midőn a római helytartó ítélőszéke előtt állott, csak a XVI. században kezdte a festészet földolgozni. Azonban a kézmosás cselekményével befejezett tényt ábrázolván, a jelenetet drámaiságának javarészétől megfosztotta. Példa rá az Országos képtár 214. számú festménye, mely az ideiglenes mutató állítása szerint Rembrandt műterméből való lenne. Munkácsy ettől eltérve, festményében a fönti momentumot ábrázolta.

Azt a kérdést is fölvetették, vajon a mű vallásos vagy történeti festmény-e? A kérdés indokolatlan azért, mert bármilyen részletes osztályozását állítsuk is föl a festészeti műfajoknak, minden vallásos tárgyú festmény, még akkor is, ha symbolicus, egyszersmind történeti festmény. Így például Raphael *Disputája* is történeti festmény; a ki nagyon pontos akar lenni, az hozzáteszi, mint Burkhardt, történet-symbolicus. Tehát *Krisztus Pilátus előtt*, mihelyt vallásos tárgyú, azonnal a történeti festmény műfajához tartozik.

Ha azonban mégis megkülönböztetést akarunk tenni és a festményt közelebbről meghatározzuk, azt mondjuk, hogy olyan történeti festmény, mely a szó szorosabb értelmében nem cselekményt ábrázol, hanem csak hatást, helyzetet, mit valami előzmény, a kimondott szó idéz elő. Tudnunk kell az előzményt, az elmúlt tényt, a kimondott szót, hogy a jelenetet megértsük, fölfogjuk a lélektani situatiót, melyet a művész a múltból fölidéz és ecsetjével szemünk elé állít.

Munkácsy műalkotása tehát történeti festmény, mely lélektani situatiót ábrázol.

Különösen hangsúlyozzuk ezt a meghatározást, vagy körülírást, mert a festmény egyik művészeti lényegére vonatkozik, s mert nélküle Munkácsy művészi valójáról helyes fogalmat alkotni, azt helyesen megítélni, lehetetlenség.

A történeti festmény közt, mely cselekményt ábrázol, s a közt, mely lélektani situatiót szemléltet, a különbség megmérhetetlen. Ecsettel cselekményt ábrázolni, úgy, hogy a cselekmény jellemző legyen, nem könnyű föladat; de lélektani situatiót ábrázolni, a festészet legnagyobb problémája; tekintve a festő korlátolt eszközeit, hasonlíthatatlanul nagyobb, nehezebb annál, a mit Shakspere megoldott.

Hozhatnánk kisebb példákat is, de Munkácsy művészi

egyénisége oly tüneményszerű, oly nagy, hogy a legnagyobbaktól sincs mit félnie. Nézzük Raphael *Heliodor*ját, melyről a műtörténelem azt mondja, hogy a művész leírhatatlan hatalommal és fönséggel bevonul a drámai festészet országába. A világ örök időkig elragadtatással fogja bámulni a festészet ez egyik legnagyobb remekét. De mi volt a föladat és melyek a megoldásnak eszközei? A templomrabló Heliodor kiűzetik a jeruzsálemi templomból. A rabló és társai már a templom előcsarnokába jutottak. Ekkor megjelenik a mennyei lovag és ellenállhatatlanúl a földre tiporja Heliodort. Társai iparkodnak a zsákmánynyal elosonni, egyikök aggódva tekint vissza, vajon sikerül-e? A lovagnak és kíséretének ellenállhatatlan erejét, magát az eseményt a letiport Heliodor, az üldözők és az üldözöttek tömegének mozdulata, maguktartásának, taglejtésének sokszerű és bámulatosan összhangzó szerkezete fejezi ki. Tehát a megoldás legfőbb eszköze: a támadásnak és a megfutamodásnak szemléltetése megfelelő testmozdulatok által. Fölösleges bővebben fejtegetni, mily nagy föladat ily mozgalmas, nagy tömeggel elbánni; mekkora művészet, formaérzék és készültség a rajzban kívántatik hozzá. De a föladat a tömegnek helyes beosztásával és testmozdulatokkal megoldható. Ilyen *Galatea* a Farnesinában, ilyen Rembrandt *Keresztlevétele*, Rubens *Keresztlevétele*, vagy szent *Ildefonzo oltárának* középrésze, melyet nálunk is mindenki ismer, és száz és száz más festmény, mely cselekményt ábrázol. Sokszor néhány jellemző taglejtés vagy magatartás megoldja a föladatot.

De ha nehéz és nagy föladat a test tagjainak mozdulatával elbánni: mennyivel nehezebb föladat a lélek mozdulatait annyira ismerni, annyira az ecset hatalmába keríteni, hogy azokkal valamely helyzetet jellemezzünk?

Munkácsy e szédítően nehéz föladatra vállalkozott, mely lépten-nyomon torzképpel fenyegeti a művészt, ha csak a legcsekélyebb árnyalatát is eltéveszti a lélektannak. Nem egyszerűen, hanem három tényezőből összealkotva, állította föl magának a problémát, hogy megkísértse, úgy szólván taglejtés, mozdulat nélkül, csupán az arczon visszatükröződő lelki állapottal azt megoldani. Szédítő magasság, mely alatt szédítő mélységű örvény tátong. És Munkácsy nem vesztette el az egyensúlyt, művészi ihlettsége biztos kezekkel oly könnyen, oly bámulatos tökélylyel oldotta meg a problémát, mintha azt

rosszúl megoldani nem is lehetne. Munkácsy művészi nagyságának ez ismét egyik oldala, de nem utolsó, mert van még másik is. S ez egyike azoknak, a mit — nézetünk szerint — tanulni nem lehet, hanem a mire születni kell.

Munkácsy azonban nem az első, ki ecsetjével a lélektan terére lép; megtették előtte már mások is. A festészet legnagyobbjai e téren szerezték halhatatlanságukat.

Hogy megértsük, mi az, mi értéke van annak, a mit a magyar művész alkotott, s micsoda hely illetti meg a művészetek történetében: szükséges, hogy megismerjük azokat, kik megelőzték. Nem sokan vannak. Csak a legnagyobbakat említjük: Lionardo da Vinci, Michel-Angelo.

A mozdulat, a taglejtés is kétféle: az egyik cselekvést fejez ki, s ez szorosabban véve az emberi test mechanikai szervezetének törvényeihez tartja magát; a másik forrását, mint a hanglejtés is, a lélekben bírja, és képes kifejezni a legszelidebb, a legviharosabb érzelmeket, a legmélyebb gondolatokat. A kettő közötti különbség a milyen végtelen, épen oly szembeötlő, s részletesen fejtegetni fölösleges. A milyen különbség van a kétféle mozdulat és taglejtés között, épen oly nagy s nem kisebb a különbség a festészet között, mely mozdulattal cselekményt, s a között, mely érzelmeket, gondolatokat ábrázol.

Nehogy félreértés támadjon, meg kell jegyeznünk, hogy minden cselekmény az ember érzelmeinek, gondolatainak kifolyása, tehát a festmény, mely azt elénk állítja, tartalmánál fogva épen olyan erkölcsi érvényű. E megkülönböztetés czélja csakis az, hogy melyik föladat megoldása nehezebb.

Michel-Angelo bámulatos mestere a lelki állapot kifejezésének magatartás, mozdulat által. *A próféták és a sybillák* a Sixtus-kápolna boltozatán legszebb példái a mozdulatban rejlő azon magasabb igazságnak, melyet a lángelme fedez föl és belőlök halhatatlan alakokat teremt. Jerémiás, Dániel, Joel, Zachariás, az erythrei, cumei, delphii sybillák e nemben valódi alkotások. Minden taglejtésök, minden mozdulatuk a gondolat cselekvését, drámáját ábrázolja. *)

Önkénytelenül is az *Utolsó ítélet*re gondolunk, melyben a kérlelhetetlen bíró kimondott szava által előidézett iszony

*) Blanc Charles, *Grammaire des Arts du Dessin.* 553. l.

és borzalom helyzetét Michel-Angelo oly megrendítő nagyszerűséggel ecseteli. Az embertömegek legvégső erejöket megfeszítő, kétségbeesett mozdulatában a *Dies irae, Dies illa* szivet rázó zenéjét halljuk. Sokan festették e tárgyat Michel-Angelo előtt és után, de a lesújtó ítélet hatását, mely az igazokat is megrémíti, így senki sem fejezte ki: se Orcagna, se Fra Bartolomeo, se Luca Signorelli, se Rubens.

Michel-Angelo e monumentális alkotásaiban a lelkiállapot kifejezésének a taglejtés, a mozdulat a főtényezője, az mindent megmond; az arczot, a lélek tükrét, a művész csaknem egészen mellőzte, arra kevés súlyt fektetett. A festészet története azonban elénk rakja a rajzolt tanúlmányfők hosszú sorát és bebizonyítja, hogy Michel-Angelo az érzelmeket és gondolatokat épen oly bámulatos művészettel ki tudta fejezni az arcz vonásain is. Ebben emlékeztet Lionardo da Vincire.

Ki ne ismerné az *Utolsó vacsorát*, e legelterjedtebb és legnépszerűbb festményt? Ebben is helyzetet látunk, melyet a Megváltó kimondott szava: «Egy közületek elárul engem», — idézett elő. Krisztus nyugodt fönséggel űl, az áruló Judás megsemmisítve érzi magát, a kínos meglepetés által a tizenegy apostol érzelmét tizenegyféleképen ábrázolja az utolérhetetlen lélekbúvár és művész: Lionardo da Vinci. *)

Azonban e műben, mely elévülhetetlen példája marad a lélektani festészetnek, a taglejtés, a mozdulattal egyenlő mérvben érvényesűl az arczkifejezés. Lionardo három lélektani mozzanatot fejez ki és viszonyít egymással úgy, hogy a hatást kölcsönösen fokozzák: Krisztus fönséges nyugalma, Judás zavara, az apostolok meglepetése és fölháborodása. Tudjuk, hogy először készültek el az apostolok, az után Judás, végűl Krisztus. Föntebb mondottuk, hogy a művész egy egész évig kereste volna az áruló erkölcsi nyomorúságának megfelelő arczot, míg megtalálta. Mikor ez meg volt, akkor vált lehetővé s pedig az ellentét hatása által Krisztus fönséges alakja.

Munkácsy festményét bátran oda helyezhetjük az *Utolsó vacsora* mellé, Lionardo nem fogja megtagadni. A lélektani nagy probléma megoldásának módja a két festmény közt meg-

*) Ulrici Hermann, *Abhandlungen zur Kunstgeschichte als angewandter Aesthetik.* 108. lap.

lepő analogiát mutat. Munkácsy is három lélektani mozzanatot hoz egymással viszonylatba és a kölcsönösség által egyrészt a művészet eszközeinek határán túl jellemzi az alakokat, másrészt pedig a legvégsőkig fokozza a helyzet megkapó hatását.

A három lélektani mozzanatot két egészen nyugodt magatartású és egy discret mozdulatú alak arczában látjuk kifejezve. Krisztus arczában a szenvedést, szomorúságot, öntudatos megadást és fönséget; Pilátusében a tehetetlen, habozó gyávaságot; a harmadik a vörös ruhás, sárga turbános, ősz szakálú írástudó, ki Krisztus előtt az alacsony padon űl és a káröröm, a bosszú kegyetlen önmegelégedésével és kihívó gúnynyal néz a halálra keresett áldozatnak szemébe, az az csak akar nézni, de Krisztus őt nem veszi észre, a mi némileg zavarni látszik önmegelégedését, de annál inkább fokozza gyűlöletét. Krisztus szemét egyenesen Pilátusra irányozza és a hatalom képviselőjének tétova gyávasága, úgy mint az írástudónak féktelen dühe együttesen nagy tényezői Krisztus fönségének, nyugalmának, ama megkapó hatásnak, melyet ez ellentét nélkül a művész, minden művészete mellett sem lett volna képes elérni, de még csak meg sem közelíteni. Az ellentét által a művész túllépi képzeletünk határát, a nélkül hogy megtagadná a valóságot. — Némelyek Krisztus arczában daczot vélnek látni és azt kifogásolják. Tévednek. Krisztus arczában dacz nincs, hanem van nyugalom. De épen az ellentétek rendkívüli, megmérhetetlen hatása, vagy is az, hogy Krisztus az írástudó kihívó gúnyját nem veszi észre: a nyugalmat képzeletünkön és fogalmunkon túl a dacz határáig fokozza.

Talán sikerült Munkácsynak a szenvedély, a gyűlölet eddig nem ismert kifejezésmódjait az arczban vagy a mozdulatban szemléltetni? Nem. Nézzük meg a mozdulatokat és az arczkifejezést a tömeg változatos alakjaiban, melyeknek az írástudó — hogy úgy mondjuk — protagonistája. Eredetiek és meglepők mind és egyenként, de nem állítható, hogy bármelyik oly fokban fejezné ki a szenvedélyt, a mint eddig festve nem láttuk.

A régiek, ha Krisztus alakjában magában közelebb jutottak is az utolérhetetlenhez, annak hatását tetemesen leszállították az által, hogy az Isten-ember iránti hódolatból az ül-

dező alakokban, kik Krisztussal szemben álltak, nem fejezték ki a szenvedélyt: a zsidók, ha nagy mozdulatokat tesznek is, rendesen a meghunyászkodás, a félelem arnyéka ül arczukon, bizonyos elfogúltság látszik rajtuk. Már láttunk fönségesebb Krisztus-alakot, és láttunk talán nagyobb aljasságot is, mint az írástudóé és nyomorúltabb gyávaságot, mint Pilátusé, — de nem láttuk még a három momentumot egymással így kölcsönös viszonyba állítva; nem láttuk a nyomorúlt, elvetemedett kihívást ily közvetlen ellentétbe helyezve Krisztus fönséges, nyugodt alakjával.

Ha Munkácsy festményéből a Krisztus-alakot kiveszszük és egyedül tekintjük, nem találunk benne daczot, hanem annyi fönséget, a mennyire a derült homlok és szenvedő arcz ellentéte által az ecset képes. Pilátus egészen, az írástudó is, ki legerősebben jellemezve van önmagában is, jó részben elvesztené jellemzetességét. A két utóbbi alaknál a lélektani mozzanat helyett figyelmünket legelőször is a rajzhiba vonná magára: Pilátus balválla, jobb térde, az írástudó rövid lába; vagy az, hogy ez utóbbi alak magatartása meglehetősen conventionális.

Munkácsy nagyon jól ismeri az ellentétek hatásának minden rugóját, nem is mulasztja el e tényezőt, a hol csak lehet alkalmazni; annak segélyével éri el azt az életteljes physiognomicus kifejezést. Krisztus alakjánál már említettük az ellentétet a szenvedő, borús, redős arcz és a nyílt, magas, derült, síma homlok között. Pilátus gyáva tétovaját még inkább emeli az, hogy magas trónuson ül, s azon olvashatók a világhatalomnak betűi S. P. Q. R. Talán nem csalódunk azon föltevésben sem, hogy Pilátusnak a többieket felülmúló, óriási alakja nem rajzbeli tévedés, hanem szintén erre van számítva. Az írástudó tisztes, ősz szakálla mint ellentét szintén hozzájárul az arczát jellemző elvetemedettségnek emeléséhez.

A három lélektani mozzanathoz, tehát a helyzet három főalakjához, három mellék alak csatlakozik. Kettő közülök, hogy úgy mondjuk episodicus alak; a harmadik közvetítő. Egyik episodicus alak, mely szorosan véve nem tartozik a helyzet keretébe, a háttérben álló anya, gyermekével a karján. A gyöngéd anyai szeretet, az anya és gyermeke közti legártatlanabb viszony, mely egyrészt felkölti Jézus gyermek-

ségének édes emlékét, másrészt sejteti velünk az anya végtelen keserveit, magában nagy hatást ad a háttér e mellék alakjának; de itt is érvényesül az ellentét a gyöngéd szeretet és azon kegyetlen gyűlölet közt, mely szemünk láttára halálát keresi az ártatlannak. A művész a Madonna reminiscentiájával, melyet az anya és a gyermek compositiója a szemlélőben felkölt, leírhatatlan bájt kapcsolt a megragadó drámai jelenethez és az ocsmány csőcselék elől, Krisztus alakján kívül, még egy nyugpontot biztositott. A festményben ez képviseli a lyrai elemet.

Pilátus mellék alakja a katona, s a kevés erély, melyet a tolakodó zsidókkal szemben kifejt, az a léhaság, melylyel tartja a lándzsát, mintha árnyalata lenne Pilátus tehetetlenségének.

Kaifás, a papi fejedelem, ki a trón mellett áll és merev taglejtéssel vádol, képviseli a nép véneit, de ugyanakkor közvetíti az írástudót, mint protagonistát a féktelen gyűlölet által elragadott, ordítozó csőcselékel. Kaifás a festmény valamennyi alakja közt legkevésbbé sikerültnek mondható; feje aránytalanúl kicsiny, arcza bágyadt, kifejezéstelen; kinyujtott karja merev, az egész alak túlságos szikár, s előre tett jobb lábszára hibásan rajzolt. De ennek daczára az alakot, úgy a mint van, Tizián bátran elfogadhatná a magáénak, a nélkül, hogy hírnevén csorbát ejtsen. Hatás tekintetében ez a csőcselék, bármenynyire tolakodik és ordit, az írástudó főalakja alá rendeli magát. Munkácsy a csőcselék változatos, de egy érzelmet kifejező alakjaival bámulatos művészi erejének fényes bizonyitékát adta. A világosság és az igazság, melylyel a csoport alakjaiban az emberi vonások lélektani jelentőségét kiemeli, az életteljes physiognomicus kifejezés, általán a mint az arczvonásokat és a mozdulatokat, taglejtést fölfogta, különösen az a fekete arczú, sötét szürke ruhás siheder, ki egészen előre hajol Krisztus mögül, hogy annak szemébe vigyorogjon, oly lélektani és művészeti képességre utal, mely — az újakat nem számítva — Lionardo da Vinci *Utolsó vacsorája* mellett is meglep és kielégit, s ha a mozdulatokban, taglejtésben a két halhatatlan florenczi rajzolásával nem is mérkőzhetik, mind az által a festménynek legkisebb kárt sem okoz, s benne a michel-angelói alakokat nem is nélkülözzük.

A psychologiával azonban még nincs kimerítve Munkácsy művészete. — Lássuk már most a festőnek festészeti eszközeit.

IV.

μουσική σιωπῶσα.

A műtörténelem egyik nem utolsó vívmánya azon elv, hogy minden idő és nemzet művészetét a maga álláspontjából foghatjuk föl és ítélhetjük meg helyesen. A mai kor művészeti alkotásaival szemben is csak ez az elv lehet igazságos és helyes. Minden igazi műalkotásnak joga van ezt követelni, mert a maga szólásformáinak, vagy nézletének sánczai mögé rejtőző műbírálatnak rendszerint fogalomzavar az eredménye. Az előbbiekben is arra törekedtünk, hogy a festészet történetének segítségével megvilágítsuk a művész saját álláspontját; támpontokat kerestünk a művész egyéniségének meghatározásához. Lehet, hogy ez nem sikerült, a mi azonban nem ment föl a kötelesség alól, hogy ugyanezen eljárást kövessük festészeti eszközeivel szemben is.

Midőn azonban a festészeti eszközöket illetőleg Munkácsy álláspontjára akarunk helyezkedni, nagy zavarba jutunk. Nem találunk magyar szót, s készíteni sem tudunk, egy festészeti fogalom megjelelésére, melyet a franczia így fejez ki «clair-obscur», az olasz «chiaroscuro», a német «Helldunkel». A fogalom kézzel fogható, de nincs rá szó, nincs szóképzési mód, mely a hiányon segítene. Világosság és árnyék. E két szó alkotja a fogalmat, ez a fogalom jelöli meg Munkácsy festési álláspontját; ebben rejlik tényezője annak a bámulatos hatásnak, melyet előidézett; ez teszi oly tüneményszerűvé, sőt a szó legszorosabb és sok században csak egyszer alkalmazható értelmében: korszakot alkotó művé a festményt.

Semmi egyéb: a világosság és az árnyék. Egyszerűnek látszik és még sem az; nem könnyű megérteni, mert ez a festészet legrejtélyesebb mysteriuma. Átvitt értelemben metaphysikának is mondhatnók; metaphysikai rendszert azonban sokat csináltak már, de ilyen képet nem festettek, mióta a világ áll. Azt is mondhatnók, hogy ez a fénynek szövevényes drámája, melynek minden pontján ellentét, összeütkö-

zés és megoldás van. De hagyjuk el a hasonlatokat, mert azok úgy sem teszik érthetővé a dolgot.

Munkácsy festészeti álláspontja a világosság és az árnyék. Más szóval: Munkácsy festékbe mártja ecsetjét, de nem festékkel fest, hanem fénynyel; nála a festék csak közeg, csak anyaga, hordozója a fénynek, illetőleg a világosság és az árnyék végtelen fokozatának, mely a fehérből indúl ki és eljut a legsötétebb feketéhez.

Lépten-nyomon halljuk festőkről mondani: ez rajzoló, ez meg színező. A két szó két irányt, két festészeti álláspontot jelez, melynek követői többé kevésbbé éles ellentétben állanak egymással. Mind a két iránynak van pártja, vannak tekintélyes képviselői.

A rajz és a színezés egyaránt tényezője és föltétele a festészetnek, s a két párt, a nélkül hogy tagadná ezt, s kétségbe vonná a másiknak jogosúltságát, még is sokszor heves harczot vív. Azért küzdenek, hogy az elsőség, az uralom kit illet meg a festészetben: a mint egykor Athéna és Poseidon harczoltak az uralomért Athén fölött. A rajzolóknak is meg vannak a magok érveik, a színezőknek is. A rajzolók azt mondják, hogy a rajz önmagában is valami, hogy a tárgy lényegét, formáját adja vissza, hogy állandó, nincs változásnak alávetve, tehát hogy a művészet lényege, a festészet első föltétele; míg a szín önmagában semmi, nem egyéb fényűzésnél, járuléknál. A színezők viszont hivatkoznak arra, hogy a tárgyakat mégis színök szerint határozzuk meg közelebbről, hogy szín nélkül nincs semmi, s végül hivatkoznak a nagy hatásra, melyet elérnek. Ez a vita talán olyan régi, a milyen régi a festészet. Michel-Angeloról, a ki oly nagy művészi elme volt, tudjuk, hogy nálánál jobban senki sem rajzolt, de tudjuk azt is, hogy a színezésnek ellensége volt, különösen gyűlölte az olajfestéket.

Munkácsy a két párt közül egyikhez sem tartozik: sem a rajz, sem a színezés pártjához; ezek fölött van, mert álláspontja a világosság és az árnyék. De hát ez az álláspont soha sem volt vita tárgya, soha sem csoportosúlt körűle párt? Nem és igen. Vagyis nem volt vita tárgya, mert mindenki, a ki magát festőnek nevezte, ez álláspontot elfogadta, magáévá tette, tehát mindenki csoportosúlt körűle. Azt talán nem mondhatjuk, hogy ez az álláspont olyan régi, mint a festészet,

mert valószínű a kezdetlegesség fokán volt festészet, mely rajzból és színből állott, világosság és árnyék nélkül; a rajzot a körvonal képezte. De ennek daczára bizonyos, hogy a világosság és árnyék a leglényegesebb tényezője a festészetnek, mint a sík fölületen való utánzásnak, mert az adja meg az alaknak a test látszatát, a gömbölyűséget, a kidomborodást. Lényeges kelléke az a rajznak is, meg a színnek is, mert az adja meg nekik a jellemet, az teszi rajzzá a körvonalat, az teszi színné a festéket. És meg kell jegyeznünk, hogy a rajzolás híveinek ama vitában azért nincs egészen igazuk, mert a világosságot és árnyékot önkényt értetődőleg magoknak követelik és ez képezi előnyüket a színezők elleni támadásban.

Néhány szóból álló magyarázat talán nem lesz egészen fölösleges. Sík fölületen utánozni a valóságot, mely a térben három kiterjedéssel bír, vagyis egyik kiterjedésétől megfosztani: ahhoz bizonyos fokú abstractio kívántatik. A sík fölületen levő utánzatnak két kiterjedése van, a harmadikat csalódás által kell előidézni, hogy testnek látszassék, a mi nem test. Ennek egyetlen eszköze a világosság és az árnyék. A tulajdonképeni festészet itt kezdődik. A keresztyénkori festészet kezdeteit a világosság és árnyék nehézségeivel látjuk küzködni. Már Giotto bizonyos kidomborodást, illetőleg gömbölyűséget adott alakjainak, és ez nagy vívmány volt akkor. A haladás ezen a téren azonban föltünően lassú volt. A rajz és a színezés is gyorsabban haladt. Igaz, hogy a világosság mennyiségétől függ a színek árnyalata és ez irányban volt is haladás, de az árnyalatokat nem tudták úgy alkalmazni, mint világosságot és árnyékot, noha az benne volt a színekben. A térbeli harmadik kiterjedés szükségességét érezvén, egész szenvedélylyel vetette magát a kor a vonaltávlat vagy a látszattan művelésére. Szegény Paolo Uccello éjjeleit áldozta e tanúlmányra, s midőn hitvese zsörtölődött, hogy ne fogyaszsza az olajat, így vígasztalta magát: Oh! mi édes ez a perspectiva! De nem is vesztegette el az olajat, mert a festészet a távolsági látszatban bámulatos haladást tett igen rövid idő alatt. Hozzá csatlakozott a légtávlati látszat is, mely a térben távollevő tárgyakat a szemlélő elől légrétegek által is elválasztotta, vagyis míg a vonaltávlat kisebbítette, addig a légtávlat körvonalaikat és színöket elmosta. Ez utóbbiban is van szerepe a világosság fokozatának, de ez még nem a valódi. A táv-

lat nagy hasznára vált a rajznak is, mert a tagok rövidülésének látszatát ábrázolni megtanította.

Meg volt a rajz, az alakok is gömbölyűek voltak, azaz test látszatával bírtak, volt mögöttök tér is, csak egy hiányzott: nem domborodtak, nem emelkedtek ki a sík fölületből a néző felé. Sejtették, tudták, hogy ennek föltétele a világosság és az árnyék kölcsönhatása, a színértékek viszonylagossága, de a gyakorlatban annak alkalmazása csak kis részben sikerült.

Leone Battista Alberti 1435 szeptember 7-dikén fejezte be *Trattato della Pittura* című munkáját. Ha Munkácsy festményét láttuk, sajátszerű érzelmek közt olvassuk a négy és fél század előtt írt munka második könyvének azon helyét, mely a színekről szól, s nem kis meglepetésünkre látjuk, hogy a XV. század ezen egyik nagy gondolkodója, ki az új nézlet és észjárás irányát közvetlenül a művészet mezejére terelte, a színek helyett a világosságról és az árnyékról beszél, azoknak lényegét és hatását iparkodik meghatározni és kimondja, hogy a színeknél a lényeg a világosság és az árnyék, vagyis a fehér, mint a legnagyobb világosság, és a fekete, mint a legsötétebb árnyék közti fokozat. Alberti csak az építészetet űzte gyakorlatilag és a világ legnagyobb építésze, s az emberiség egyik legnagyobb lángelméje Brunelleschi mellett e korban nem az utolsó helyet foglalja el, a festészetben azonban csak theoreticus. *)

Lionardo da Vinci, e szellem-óriás, a ki lángelméjének universalitásával egyedűl áll az emberiség történetében, már a gyakorlat embere is volt. Az elvet, a mit Alberti kimondott, szintén magáévá tette és élete egyik legfőbb föladatául tűzte azt a festészetben megvalósítani. Művészeti álláspontja ugyanaz volt, mint Munkácsyé: a világosság és az árnyék. X. Leo pápa mondta volna róla: *Lionardo non è da fare nulla* — Lionardoval nem lehet semmire menni, mert mielőtt a festményt elkezdené, előbb füveket főz, új enyvet kutat.» Lionardo physikailag is tanúlmányozta a fényt, arról könyvet is írt. A fősúlyt a festészetben is arra fektette. Fáradhatatlan, soha nem nyugvó törekvés jellemzi a festés technikáját minél

*) *Leone Battista Alberti's kleinere kunsttheoretische Schriften.* Kiadta Janitschek Hubert. 130. lap.

jobban megismerni, hatalmába ejteni a világosság és az árny viszonyának hatását, hogy így minél nagyobb reliefet érjen el, hogy az alakok ne csak valódi testnek látszassanak, hanem kilépjenek a síkfölületből, a keretből és mintegy mozogjanak. Vasari mondja róla: «Lionardo kereste a feketéket, melyek sötétebb árnyékot adnának a többi feketénél, hogy így a világos az eddiginél még fényesebb legyen. Végül oda jutott, hogy színei sötétebbé váltak, s nem maradt világos; a festmény olyan volt, mintha éjjel készült volna, s nem nappal. Mind nagyobb reliefet keresett, s ezzel a művészet legnagyobb tökélyét.» E törekvésében követte el a balfogást, hogy az *Utolsó vacsorát* nem al fresco, sem nem enyvfestékkel festette a falra, hanem olajfestékkel, a minek következménye volt, hogy legnagyobb műve ötven év múlva pusztulni kezdett, ma pedig már valóságos rom.

Munkácsy festményét látva, önkénytelenül Lionardo jut eszünkbe és megrendít e nagy művésznek és remekének tragikai sorsa.

Utána Tiziant is e törekvés vezette és nem siker nélkül, de utóbb is a ragyogó színezés jutott érvényre, a minél a velenczei művész megállapodott. Corregio és Rembrandt következtek, e két közeli rokon. Egyik is, másik is a világosság és az árnyék hatásának legnagyobb fokát a közvetített világítás által kísérlette meg elérni, a mi abból áll, hogy a festmény vagy annak egyes alakja a világosságot nem közvetlenül a fény forrásából kapja, hanem valamely más tárgynak fölületétől, a honnét a fénysugarak visszaverődnek. Mindkettő, de különösen Rembrandt bűvöletes hatást tudott előidézni és nagy haladást képvisel a nehéz festészeti probléma megoldásában. Nem szabad azonban felednünk, hogy Rembrandt korlátlan szabadsággal és önkénynyel szórta a fénysugarakat oda, a hol épen szüksége volt a hatásra, s innét van, hogy festményei sokszor inkább bűvösek, kápráztatók, mint igazak, de azért messze fölülmúlta elődeit és utolérhetetlen példája maradt az utódoknak.

Corregiónál és Rembrandtnál a módszert tekintve, a mennyiben a festmény világosságának forrása közvetített volt, a clair-obscure szónak értelme is módosult, s a közvetített világítás megjelölésére használták, a mi azonban mindig reliefet jelent. A közvetített világítás nagy lépés volt a czél felé, mert

egy sajátos oldalát tüntette föl a reliefnek és a légtávlatnak, illetőleg e két tényező egymáshoz való viszonyának.

Mi a kidomborodás, a relief? Clair-obscur, vagyis világosság és árnyék magán az alakon. Mi a légtávlat? Szintén világosság és árnyék az alakok távolsága vagyis a közbe eső légrétegek mérve szerint. Tehát a relief és légtávlat ugyanazon tényezőnek más és más alkalmazása. A közvetített világítás azonban megmutatta, hogy a relief ellenkező irányú a légtávlattal, mert kiemel, míg az utóbbi hátra tol: a szerint a légtávlat ellensége a reliefnek, hogy úgy mondjuk, azt elnyeli. A föladat határozottan formulázva volt: kiegyeztetni a reliefet és a légtávlatot.

Talán egy kicsit fárasztó volt az olvasóra a fönti fejtegetés. Kárpótlásúl íme itt áll előttünk Munkácsy festői művészetének utolérhetetlen nagyságában. Itt van *Krisztus Pilátus előtt*, a festmény, melyben annyi század nagy problémája bámulatos megoldást nyert.

Rembrandt óta Rembrandt volt az egyedűli példa, az volt a kiinduló pont. Kétszázötven esztendeig dolgoztak ezen nagy művészek, számtalan iskola. A mit elértek, rendesen Rembrandton alul maradt. A németek a festészet újabb fölvirágzási korában nagy erőfeszítéseket tettek, sok jó colorista támadt, de a mire törekedtek, nem érték el. Böcklin a bécsi világtárlaton egy festményt állított ki, mely centaurok tusáját ábrázolta, s úgy látszott, mintha csak egy lépés választaná el a czéltól. Ott volt Piloty *Thusneldája* is, mely sűrű ködben úszott. Az ilyen ellentétek mindennaposak. A francziák egész hévvel dolgoztak és nem egészen alaptalanúl dicsekedtek Regnault Henry festménye után, mely Prim tábornokot lovon ábrázolja, hogy «a franczia festők akár értelmességöknél, akár véralkatuknál fogva, Rembrandtot kivéve, valamennyi festő közt legjobban fölfogták a clair-obscur ékesszólását». *)

Fölfogták igen, de a jó sors a magyar haza szerencsés szülöttének tartotta fönn a megvalósítást. Íme tehát nem túlzás, hanem nagy, igen nagy oka van, midőn a külföld is Rembrandt mellett említi Munkácsyt. Rembrandt óta nem volt korszakot alkotó festő; Munkácsy az, mert az igazi festőiség nagy, mélységes rejtélyét megoldotta.

---

*) Blanc Charles id. műve 591. lap.

De ne mi állítsuk ki a bizonyítványt; szóljon Lionardo da Vinci, s mondja meg, hogy mekkora művész Munkácsy. A milanói Ambrosiánában a *Codex Atlanticus*t képező kéziratai közt e szellem-óriásnak következő sorait találjuk, melyek négyszáz évvel ezelőtt megjelölték a czélt, a hová Munkácsy eljutott. Így szól:

«A festő első törekvése legyen, hogy festményének síkfölületéből a test kiemelkedni látszassék és a háttérből kiváljék. A festő, ki e tekintetben fölülmúlja a többit, megérdemli, hogy művészetében a legnagyobb mesternek tartsák. Ez pedig a mi a művészetnek befejezése, az árnyék és a világosság helyes beosztásából származik, a mit chiaro-scuronak neveznek. A festő, a ki gazdálkodik az árnyékban ott, a hol rá szükség van, az magát nem tiszteli, s művét megvetés tárgyává teszi a hozzáértők előtt azért, hogy a köznapi szellemek tetszését kinyerje, és a tudatlanokét, a kik csak a ragyogó színeket keresik, a nélkül, hogy ismernék a reliefet.» *)

Lionardo bizonyítványa nem gyanús. Hasonlítsuk azt össze a festménynyel, melyből az alakok nem csak kiemelkednek, hanem kilépnek és mozognak, — és megtudjuk, hogy kit kell a festészetben legnagyobb mesternek tartani. Munkácsy művészi nagysága, mint utolérhetetlen tökély lebegett az universális lángelme előtt.

Midőn Munkácsy a *Siralomházat*, az *Éjjeli csavargók*at, a *Falu hősét* szürkén festette, már akkor kijelölte festői álláspontját, már akkor megvalósította a világosság és az árnyék nagy elvét, a művészi nézlet új világát. De nem volt kifejlesztve, kiművelve. Vajon a munka nagyobb és nehezebb része volt-e még hátra, azt csak a művész tudná megmondani, vagy talán az sem. A fehér és a fekete közti árnyalatok hatásának mérlegelését tanúlmányozó előiskola után a *Műhely* és *Milton* következtek. Utóbbi művében a háttér ablakán bebocsátott sugarakkal Rembrandtot elérte. Azt mondták róla, lényeges átalakulás, mert a művész elhagyta a sötét modort és élénk színeket használ. Pedig ez a sötét modor is világos volt: a világosság és árnyék mennyiségének, erejének nema, de fönséges zenéje, a mint Simonides kifejezését átalakítva, jelszóúl hasz-

*) Idézi Houssaye Arzène, *Histoire de Léonard da Vinci*. 38. lap.

náltuk. A művész nem alakult át: lényegileg a régi maradt, ma is az, csak új és változatos értékeket vett föl modorába, a színeket tette az értékek hordozóivá. Munkácsy ma sem colorista, hisz alig van néhány szín a festményen, a mint nem rajzoló és művészetére nézve sértés, ha valaki festménye előtt coloritról beszél.

Mikor Munkácsy első képeit festette, nem tudott rajzolni és nem tudott színezni. Ma már nem mondjuk, hogy nem tud; hanem azt mondjuk nem rajzoló, nem színező: de igen is fénynyel fest; a világosság és az árnyék viszonyának, az értékek rejtélyes kölcsönhatásának, e nagy művészi tudománynak első és legnagyobb mestere. Michel-Angeloról sem mondták, s nem is mondják, hogy nem tudott színezni, hanem hogy rajzol. Tizianról sem mondják, hogy nem tud rajzolni, hanem hogy színez. Pedig Michel-Angelo annyira megvetette a színt, hogy nem tanúlt színezni; Tizian annyira nem tanúlt rajzolni, hogy megvetette a rajzot.

Ismerjük a művész álláspontját, arra kell helyezkednünk, ha a festményét megérteni és helyesen megítélni akarjuk. A rajzolás szempontjából a szerkesztésnek bizonyos, többé-kevésbbé érvényes törvényei vannak. E törvények kiinduló pontja az architektonicus, symmetricus, egyensúlyozó beosztás volt. Utána következett a tömegnek, csoportnak körvonal szerinti compositiója. A ki ilyesminek csak nyomát is föllelni akarja Munkácsy festményében, az csalódni fog. A művész a rajz szerinti compositio törvényeit nem követhette; ily értelemben a festményben nincs compositio, mert azt kizárja a jelzett álláspont. Munkácsy a világosság és árnyék hatása, tehát a szó legszorosabb értelmében vett festői törvények szerint rendezte a compositiót. A rajz szerinti compositio híve például elszörnyűködik a falhoz támaszkodó fekete ruhás alaktól; Munkácsy álláspontja szerint pedig az ott föltétlen szükségesség, hogy legyen a kép azon részén is a világosságot ellensúlyozó érték, a mint van a közepén és van a másik szélén. Pilátus sötét trónja nem volt elégséges, azon ellenszenves alaknak föl kellett állani a padra. Viszont a kép másik sarkában, a hol mélyebb a háttér, nagyobb az árnyék, ellensúlyúl megfelelő szétszórt világosságra volt szükség. A kiáltozó siheder nem ok nélkül emeli föl mindkét karját, és a másik ott hátul, az a Rembrandtot felül-

múló rembrandti alak nem hiába űl föl a tömeg vállára. A mint volt idő, midőn a compositio æquilibristika volt a tömegek kiterjedése szerint: úgy Munkácsy compositiója is æquilibristika a világosság és árnyék értékével.

A művész nem colorista, de azért az ecset kezelésének, a festék fölrakásának biztosságában, a mi különösen a coloristák tudománya, semmi kifogás alá nem eshetik. Tudja egészen másképen kezelni a húst, a szövetet és a háttért elzáró fal, valamint a fa fölületét. Ecsetje soha sem ingadozik e téren. A nélkül, hogy a kivitel a képnek csak egy pontján is elhamarkodott, vagy fölületes volna, másrészt nem vész el a részletek kicsinyes kivitelének fárasztó gondjaiban, a mi által az ábrázolásnak nagyszerűségét, mely tárgyánál fogva megilleti, teljesen meg tudja őrizni. A szemet nem szórakoztatják a részletek, hanem a festménynek e részbeli egységessége és összhangja is hozzájárul a szemlélő lelkét megragadó hatáshoz, azt nem kis mértékben fokozza. Mióta művészet van, a középszerűség ismertető jele, hogy mulattatni akar, látható kézi ügyességet iparkodik kifejteni; az igazi művészi nagyság ellenben hatalmát érezteti akkor is, midőn a festéket rakja föl.

Láttuk, hogy a föladat nagy volt és láttuk miből állott. Kérdjük tehát, vajon sikerült-e a művésznek azt teljesen megoldani, vagy concréte szólva, sikerült-e a légtávlatot a relieffel teljesen kiegyeztetni közvetlen világításban is?

Ha e kérdésre választ akarunk, oszszuk a festményt hosszában két egyenlő részre. Az alsó részt a felsővel összehasonlítva azt találjuk, hogy az alsónak a hatása sokkal nagyobb, mert ott kevesebb a légtávlat. A birói emelvény lépcsői, a lépcső innenső oldalán űlő első írástudó alakja, tërdén nyugvó keze és végig az előtérben álló alakok lábszárai észrevehetőleg jobban kiemelkednek, erőteljesebben vannak mintázva, mint az alakok felső része: a törzs és a fej. Ezt a különbséget lehetetlen észre nem venni. Valamint azt is, hogy a festmény két szélén álló alakok szintén jobban kiemelkednek, mint a középsők. A szélső alakok, különösen: Pilátus, a kinek szinte a háta mögé látni, azután a lépcső előtt űlő írástudó, a túlsó oldalon a katona és a kék ruhás siheder, ki nem csak kiemelkedik, hanem kihajlik, festői szempontból a főalakok. Ezekben a festészet ne-továbbja áll előttünk, elérte, a mit elérhet. Egy alak elég, hogy bizto-

sítsa Munkácsy halhatatlanságát, hogy neve korszakot jelezzen a festészet történetében, s hogy a történet följegyezze: Munkácsy minden elődjét messze fölülmulta, mert úgy festett, a mint senkisem, mióta festészet van a világon.

Lionardo da Vinci, a kinek jóslata megvalósúlt Munkácsyban, ha föltámadna ismeretlen sírjából és meglátná ez alakokat, elragadtatva fölkiáltana: «Íme ez az, a mit egész életemen át kerestem, kutattam, de nem birtam megtalálni!»

Pasteiner Gyula.

Munkácsy Mihály

A FESTÉSZET ESZTÉTIKÁJA

Nem arról a régi, német száraz tudományról lészen itt szó, a mi még a különben oly érdekes szépet, a művészi szépet is unalmassá tudta tenni. Nem a régi spekulativ esztétikáról óhajtunk itt szólani, hanem arról az újról, arról a fiatalos erőtől duzzadó esztétikáról, mely meghitt bizalmasa magának a művésznek s úgy iparkodik bepillantani az alkotó művészet, a teremtő képzelet pszichologiájának csodálatos titkaiba. Ez az új esztétika nem kóválygog többé a fogalmak ködös régióiban, hanem tényeket vizsgál, csak úgy, mint a többi tudomány, és pedig a művészeti tényeket, tapasztalati megfigyeléssel, sőt akár hiszik, akár nem, kisérletekkel is dolgozik, csak úgy, mint a többi tudomány.

Sajnos, nálunk még nem igen nyílt alkalma a nagy közönségnek ebbe az új esztétikába bepillantani, hiszen még szakköreink sem ismerik, annyira nem ismerik, hogy nem is tekintik az esztétika művelőjének azt, a ki erről az új esztétikáról mer szólani vagy ennek szerény munkása. Igazuk is van abban, hogy ez nem amolyan régi módi esztétizálás, fogalomfilozofálás, hanem modern pszichologiai tudomány.

És hozzá még milyen érdekes tudomány! A milyen unalmas volt az a régi esztétika száraz fogalomrágódásaival, hogy unalmassá tudta tenni magát a művészi szépet is, épp olyan érdekes ez az új esztétika, mely igazán meglepően mély bepillantást ad az emberi lélek benső, rejtett jelenségeibe, a művészi alkotás, a géniusz teremtő tevékenységének érdekesen titokzatos és mindenkoron csodálatra méltó fenséges titkaiba. Hiszen van-e valami nemesebb, valami szebb az emberben, mint a művészi lángész csodálatos alkotó ereje? Van-e a léleknek nemesebb, tisztább gyönyörűsége, mint a mit ez alkotásban talál?

A festészetről sem hinnők első hallásra, hogy az emberi lélek mennyi mindenféle finom titkával állunk itt szemben, hogy joggal beszélhetünk a festészet problémáiról.

Nos ezeket hivatva tárgyalni a festészet esztétikája, a tudomány területének egyik új, igen kedves afféle üdülőhelye. Csalogató, nevető lombú berke a tudománynak, mint a régiek szent berke; ez a tudománynak a művészi lángész számára szentelt berke.

I

A szín, a szinek. Mi is az ő szerepük a festészetben? — Minden.

Igen a szín minden a festményen s ezt soha se téveszszük szem elől. Ne add a vonalnak, a vonalművészetnek az elsőséget a színnel szemben a festményen. A vonal művészete a rajz. Festményen a szín a minden.

A festmény mindig első sorban színfoltok sajátos egésze, mely ilyen és ilyen sajátos hatással van ránk. Rajta a rajz is csak a színfoltokban hat. Baj, ha máskép, ha külön hat s nem a színfoltokba olvadva, nem velük egyetértőleg.

A szín annyira minden a festményen, hogy a festészet nem más voltakép, mint a szín művészete, szines művészet, minthogy a színművészetet másra foglalták le.

A festmény színfoltok olyan egésze, mely kifejezéséhez illő hangulatokat kelt fel benned. Hogyan? A színfoltok bennünk hangulatokat keltenek? Hogyan képesek erre?

Ha a szín így minden a festészetben, akkor mindenek előtt vele kell foglalkoznunk s első sorban is azzal az érdekes kérdéssel, hogyan képesek a szinek bennünk hangulatokat kelteni?

Minden egyes elemi benyomáshoz járul ugyanis bizonyos hangulati, érzésbeli szinezés, melyet találóan az illető benyomás hangulati velejárójának nevezhetünk. A benyomás e hangulati velejárójához tapadnak aztán bizonyos jelentést adó képzetkapcsolások. Az efféle az eredeti benyomáshoz hozzákapcsolódó hatásokat nevezték el aztán képzetkapcsolásbeli, asszociativ szépnek.

Ily hangulati velejárót s hozzátapadó jelentést adó képzetkapcsolásokat találunk már az egyszerű fehérnél s feketénél, a fénynél, az árnynál.

A napfény csodálatos vonzó hatással van a legtöbb élő lényre, mit fototropizmusnak nevez a tudomány. Ez a még eléggé nem magyarázott hatása a fénynek az élő szövetre okozza, hogy a növény feléje fordul, a pincelyukból, ha akármily görbe utat kell tennie, kikandikál a napvilágra, virágát a nap felé tárja, az állat meg szereti a fényt, a napot, keresi a napfényt, ott sütkérezik a napon. Innen a fény csodálatos asszociativ hatása is. A fény az élet melege, ezzel szemben az árny a hidegség, a halál képzeteivel kapcsolatos. És csakugyan míg a fény az élet melege, a mi magához vonz s felvidámít, a fekete a gyász szine, megborzaszt s lehangol.

Ez asszociativ hatásoknak már most fontos szerepe lesz a festő ábrázolásain. Ha valami olyat akar ábrázolni, a mi magához vonzzon, inkább használja a fehéret, vagy legalább fénynyel önti el alakját, ilyen például Munkácsy világraszóló remekén, a „Krisztus Pilátus előtt“ képen magának Krisztusnak alakja. A hatalmas fehér lepel megteszi a maga hatását s magához vonzza tekintetünket. Később látni fogjuk, hogy itt még sok finom eszköz működik, a melyek mind a fő alakra irányítják a figyelmet.

Viszont feketével vagy legalább sötét szinekkel fogja ábrázolni a festő a visszataszítót, az ellenszenvest. Ilyenek az épp említett képen a lármázó, zajongó tömeg leghevesebb alakjai.

Így ha összekerül a fehér és fekete allegoriai ábrázolásokon, a milyeneket például a német Thuman-nál találunk, a fehér mindig inkább az ideálisabb alakot fogja ábrázolni, azt, a melyiket a festő úgy akar elénkbe varázsolni, mint mindnyájunk vonzalmának tárgyát, míg a fekete inkább a visszataszítóbb, vagy legalább földiesebb, reálisabb alakok ábrázolására lesz alkalmas.

Magához a fehérhez egyéb képzetkapcsolások is fűződnek. Ez az ártatlanság szine, a liliom szine. A tisztaság, a szennytelenség, a szeplőtlenség szine, melyen a legcsekélyebb folt is meglátszik. Nos tehát az ártatlanságot ábrázoló allegorikus alakra bizonyára a fehéret fogja használni a festő. Az angyalok ruházatának is egyetemes világdivatja a fehér.

A mint már most így a fehérnek s feketének megvan a maga sajátos hangulata és kifejezése, úgy a többi szineknek is, melyek közül csak egyet-mást fogunk felemliteni példaképen.

A kék például nagyon könnyen felkeltheti az ég képzetét s csakugyan nagyon alkalmas is ég-háttérnek, miben azonban már más tulajdonságának jut az oroszlánrész. A vörös viszont a legrikítóbb szín, a vér, a láng szine, mindenesetre a sárgával együtt a legélénkebb szineket adják.

A fehérhez tehát legközelebb fognak állni élénkség dolgában a sárga és vörös színárnyalatok. A többiek, a zöld, a kék stb. már átvezetnek a feketéhez. A fehér, a sárga, a vörös tehát kiemel, magára hívja figyelmün-

ket, épp ezért nevezték el ezeket a piktorok meleg szineknek, míg a zöld, kék, fekete háttérbe tól, eltaszít mintegy magától s azért hideg szineknek nevezték.

No már most aképen nagyon fontos a meleg és hideg szinek használata, vagy mi egyre megy, a fény és homály elosztása. Hozzáveendő pedig még ehhez az is, hogy a fény, a meleg szinek az illető alakokra rá-hívják a figyelmet, a homály, a hideg szinek meg valósággal elrejtik az illető alakokat.

Később arról is fogunk szólani, hogy szemünk természete olyatén csoportosítást kiván, hogy a fődolgok középen legyenek, a mellékesek a széleken. Mindebből már most az fog következni, hogy meleg szín aligha lesz a széleken, de annál több középen, hideg szín pedig alig lesz középen, de annál több a széleken. Vagyis a fény inkább a kép középrészét önti el s ez a homály elosztásának titka a képeken. A fény, a meleg szinek ki fogják emelni így a főalakot, illetve alakokat s viszont a homály, a hideg szinek háttérbe tolják a mellékalakokat, jó hátteret adnak. Gondoljunk csak megint Krisztus alakjára a Krisztus Pilátus előtt című nagy képen.

Összefügg ezzel az a jelenség is, hogy a képek szélein még a rajz is elmosódik, rajz, szín belevész a homályba.

Nagyon jól lehet a fény és árny ilyetén elosztását látni például Rafael „Madonna del Granduca" képén. A középrészt, a Madonna alakját elöntő égi fény meleg szineivel fokról-fokra olvad át a hideg szinek skáláján a kép szélének homályába.

De nemcsak a meleg és hideg szinekkel állunk itt szemben, hanem még egy dologgal, a mit Brücke, a jeles német fiziologus, ki nemcsak a szinekről írt a festő akadémiák hallgatói számára jó munkát,* hanem a ki az emberi testi szépségről is pompás munkát írt,** a kiemelkedő és hátráló szineknek nevezett.

A hogy ugyanis a fényképírónak a camera obscurát, úgy kell nekünk is szemünket a különféle távolság szerint külön-külön beigazítanunk. Ez izomműködés útján történik s erről „öntudatlan tudatunk" van, a melylyel a távolságot is megbecsülhetjük.

A nagyobb rezgésszámú sugarak, például a kékek most már jobban törődnek meg a lencsén, mint a kisebb rezgésszámúak, például a vörösek. Ha egy síkban nézek e szerint egy kék s egy vörös foltot, a kékről jövő sugarak jobban töretvén meg, ha jól akarom látni, szemem távolabbra kell beigazítanom, mint a vörösnél. Az egy síkban levő két folt közül tehát a kék távolabb levőnek fog látszani. „Képzeljük, mondja Brücke, hogy nem messze tarka üvegablakot látok, körülbelül egyformán világos vörös és kék négyszögekkel a fekete rács között, akkor könnyen támadhat az a gondolatom, hogy a vörös négyszögek közelebb vannak, mint a kékek, hogy kiemelkednek a felületből s a rács fekete közeit, mint lejtőket képzelhetem, a melyek a kék síkjába vezetnek. De sohasem jöhet az a gondolatom, hogy a kékek emelkednek ki s a vörösek vannak a háttérben. A kiemelkedő szinek a vörös, narancs-szín és sárga; a hátrálók a kék különféle fajai. Zöld és ibolya határozottan egyik osztályhoz sem tartozik: mert a zöld kiemelkedő a kékkel, az ultramarin-nal, de hátráló a vörös, narancs-színnel és sárgával szemben; az ibolyát pedig azért nem lehet határozottan osztályozni, mert bár a színkép egyszínű ibolyája hátráló, de a festékek ibolyája az egyszínű ibolyán kívül kéket és vöröset is tartalmaz, tehát a színkép mindkét végéről vett fényfajták keveréke. Odajutottunk tehát, hogy síkminták már magukban bizonyos kidomborodás álomszerű képzetét ébreszthetik fel bennünk és hogy ebben a minta ránk ható varázsának lényeges tényezője rejlik."*

Ime, rendkívül érdekes eredményhez jutottunk a fennebbiekben Brücke útmutatásával. Síkminták, ábrázolások már magukban, már szineikkel felkelthetik bennünk a kidomborodás látszatát.

Egyelőre csak egy díszítmény-alaktant lapoz-

* Dr. Ernst Brücke: Die Physiologie der Farben für die Zwecke der Kunstgewerbe. Leipzig, S. Hirzel, 2. Aufl. 1887.

** Dr. Ernst Brücke: Schönheit und Fehler der menschlichen Gestalt. Leipzig, Braumüller 2. Aufl. 1893.

* Brücke: Die Physiologie der Farben für die Zwecke der Kunstgewerbe. 2 Aufl. 1887. 173—178 l.

TANULMÁNY
MÁRK LAJOS RAJZA

OCELOT
EDERER KÁROLY FESTMÉNYE

zunk végig, például Owen Jones „Grammatik der Ornamentik" vagy a legtökéletesebbnek látszó Racinet A. „L'Ornement polychrome"-jának színnyomatos lapjait s meggyőződhetünk, hogy a mélyebbnek tetsző alap, háttér a diszítményeken rendesen kék, míg a rajta, belőle mintegy kiemelkedő alakok vörösek, sárgák, aranyosak és a többi.

Mindenki ismeri például a mór szalagfonadékos díszt, a mint káprázatos pompájával szeszélyes fonadékaival káprázatos szuggesztióba ejti a szemlélőt az Alhambra falain. Az alap rendesen kék és pedig sötét kék. A szalag arany. Természetes lesz most már előttünk az a csodálatos hatás, hogy e szalag kiemelkedni látszik még síkbeli ábrázolásokon is. Viszont kék szalag sárga alapon furcsa hatást fog kelteni.

De nemcsak az ornamentikában játszanak e színhatások fontos szerepet. Érdekes példákra akadtunk a divat, a női divat körében is. Ha valami kiemelkedő szalagdíszt alkalmazunk, az alapszínnel, a háttér-színnel szemben kiemelkedő színt kell használnunk, különben bántó színhatásnak teszszük ki magunkat. Viszont ha sok ruhán található afféle hasítás díszt alkalmazunk, a hasítás-szín hátráló szín legyen a ruha színével szemben. Innen érthető, hogy a hasítás szine legtöbbször sötét kék. Természetesen itt még egy színhatás játszhatik közre, a kontrasztoló, az ellenlábas szinek sajátságos hatása, a miről szintén fogunk szólani.

No már most a festészetben, a szín e sajátos művészetében még nagyobb szerepe lett a kiemelkedő és hátráló szinek használatának. Már a mit fennebb a meleg és hideg szinek használatáról mondottunk a kép középponti csoportosításával kapcsolatban, összefügg a kiemelkedő és hátráló szinek használatával is. A legtöbb kiemelkedő szín a kép közepén lesz, a legtöbb hátráló szín a széleken, de csak nagy általánosságban értendő ez. Mert ugyanis a képen külön meg kell különböztetnünk előtért s háttért s itt érvényesül aztán legérdekesebben a kiemelkedő és hátráló szinek hatása a festményeken.

Furcsának látszik, de mégis úgy van s épp az előbbiből következik, hogy a festő a perspektivát is első sorban a szinekkel, a megfelelő színhatásokkal éri el. Ezért is nevezik ennek csodás titkait piktor-nyelven egyszerűen színperspektivának, a mi meg tudományos értelemben is nagyon helyes.

E színperspektiva alapkövetelménye, mely épp a fennebbiekből folyik, már most éppen az lesz: a mit ki akarsz emelni, az előtérbe hozni, fesdd kiemelkedő szinekkel; a mit pedig a háttérbe akarsz tolni, fesdd hátráló szinekkel, csak így fogod kihozhatni szinekkel a perspektivát.

Nem oly egyszerű ez azonban a kivitelben. Sokszor bonyolultabbá válik, semhogy hinnők s a művész határozottan küzd vele az alkotásnál, küzd a színperspektivával.

Találó példát mondok egyik jó barátom prakszisából. A mi emberünk alkonyati képet akart festeni természet után, de olyat, mikor még a nap nem áldozott le, hanem teljes ragyogványával, még nem fogyatékos fénypompájával tündöklik ott a látóhatár szélén, fénypompájával beárasztva a fél eget. A tájkép különben hegyi tájkép s a távol hegyek szine természetesen kék. Mi történt most már! A nap, az ég, ez a sárga ég, a nap erős ragyogásától sárga ég mindig előre jött festő barátunknak s viszont a kék hegyek mindig messze bujtak a háttérbe, mintegy a nap mögé. Igen, mert a sárga kiemelkedő s a kék hátráló szín. Ime a festészet egyik érdekes problémája. Szinte hihetetlen e furcsa színhatás, ha nem látjuk a vásznon s ha nem maga a piktor panaszkodik az ily alkonyati kép felettébb nehezen megoldható színperspektivájáról.

Hogy már most hogyan oldja meg ezt a kérdést a festő, az éppen az illető művész titka. Egyik legérdekesebb eszköz az ilyesmire a kontraszthatás, az ellenlábas szinek ellentéthatása. Tudvalevőleg a kontraszthatással nyert szinek, noha csak látszólagosak, sokkal intenzivebbek a valóságos szineknél, mint az alábbbiakban majd látni fogjuk.

De meg aztán nem is szabad azt gondolnunk, hogy minden színösszeállítás, a mi csak a valóságban létrejő, le is festhető, művészileg fel is használható. Sok különös, nem valószínű színösszeállítás jöhet így létre a

valóságban magában, a mi művészileg még sem használható fel, mert a művésznek valószinűbbnek, természetesebbnek kell lenni sokszor magánál a valóságnál, a természetnél is. Épp úgy vannak, mint majd látni fogjuk, bizonyos vonalkapcsolatok is, a melyek bizony létre jönnek a valóságban s a vásznon hihetetlenek volnának. Nem elég a valóságot utánozni, mert bizony nem mindent lehet belőle a művész vásznán felhasználni.

A fenti példa világosan mutatja, hogy háttérnek nem való a sárga, a vörös, szóval a kiemelkedő szín, viszont előtérnek nem való a kék, e legfőbb hátráló szín.

Csakugyan nincs jobb háttérszín a kéknél. E hátráló szín pompás hátteret ad. Nem hiába az ég kék boltja a legjobb háttér nemcsak a valóságban, hanem a festményeken is. Ez a kék ég csakugyan hátrálni látszik s félgömbszerű háttért ad a képnek.

Viszont az előrész szinei a kiemelkedő szinek. Ha nincs elegendő ilyen kiemelkedő szín, vörös, sárga az első tér alakjain, az előtér nem jön eléggé előre, nincs meg a helyes színperspektiva.

És itt találjuk magyarázatát most már egyebek közt, mert más oka is van, a színvázlat készítésének. A festő ugyanis, mielőtt megfestené a lelkében fogalmazott s ha igazi isten kegyelte festő, akkor már lelkében szinesen fogalmazott tervét, az első vonalvázlat után színvázlatokat készít épp oly célból, hogy már előre megfigyelhesse a különféle, tervéhez szükséges színhatásokat.

Ha az ily egymásután következő színvázlatokat végig nézzük, azt fogjuk tapasztalni, hogy sokat változtat a festő épp egyrészt a már említett hideg, meleg szinek alkalmazásában, hogy a középponti csoportosítást kikapja, másrészt, főleg a kiemelkedő és hátráló szinek alkalmazásában s ezekkel kapcsolatban még a rajz szerkezetén is változtat, ha kell, hogy az előtér kellően előre jőjjön, kiemelkedjék s viszont a háttér kellően visszavonuljon, szóval, hogy kikapja a színperspektivát.

Érdekes e tekintetben megfigyelni a festő folytatólagos eljárását és sokszor valóságos küzdelmét. Szépen látható ez Munkácsynak mellékelt színvázlatain. Tudvalevőleg a Mester nagyon lelkiismeretes volt színvázlatainak készítésében. A rajzzal nem sokat törődött, mint afféle igazi, isten kegyelméből való festő, ki igazán a színnek a művésze. Annál többet vesződött szinei, színfoltjai elhelyezésével. A színhatások kiszámításában feltünő lelkiismeretességet mutat s még a rajzon, a szerkezeten is akárhányszor változtat a színhatás, főleg a színperspektiva kedvéért.

Pompásan láthatjuk ezt az Ecce homo nagy színvázlatát összevetve a végleges kép alakjával, szerkezetével. Ha csak szintelen metszetekkel hasonlitjuk össze a két képet, akkor is tisztán látható, hogy a színvázlaton alig-alig találjuk még nyomát annak a pompás színperspektivának, mely a képen magán oly szépen hat. A mester bizonyára legjobban érezhette e színvázlaton ezt a hiányt, a melyhez még valami különös jelenség is járult hozzá s csak rontotta a hatást. Az előtérben ugyanis a sok alak, a sok láb agyontagolja a képet s nincs egység s nincs kapocs, a mely egygyé olvaszsza e sok külön elemet.

Mind e hiányokkal szemben mit csinált már most a mester? Az egész előtért hatalmas lánccal kötötte össze, mely egy lépcső oldalköve s egy facövek közt függ. Az egész láncnak nyoma sincs a színvázlaton. Világos rendeltetését elárulja az is, hogy a kép legvilágosabb részei közé tartozik az oldalkővel s fa-cövekkel együtt. Egyrészt tehát összeköti a sokfelé tagoló alakokat, lábakat, másrészt előtért ad világos színfoltjaival. Hogy előtér legyen ezért került utólag a kutya is a képre, ezért került sok élénkebb színfolt az előrészre, a mit a színvázlaton még nem találunk meg. Viszont a háttér még sötétebb lett, főleg Krisztus alakja mögött és felett. Itt azonban megint kontraszthatással emelte ki a mester a Megváltó alakját. Az előtér kiemelkedő színfoltjai közt a metszeten is feltünő Magdolna mindkét fedetlen alkarja. A színvázlaton még nyoma sincs ez éles szín-, illetve itt a metszeten a hogy látjuk, csak fényhatásoknak (lásd a 10. oldal képeit).

Érdekesen figyelhetjük meg ezt a Honfoglalás különféle tervvázlatainál s színvázlatainál is. Munkácsy első ilyetén „ötlete" Árpádot gyalog ábrázolta. Nemcsak etikai motivumok-

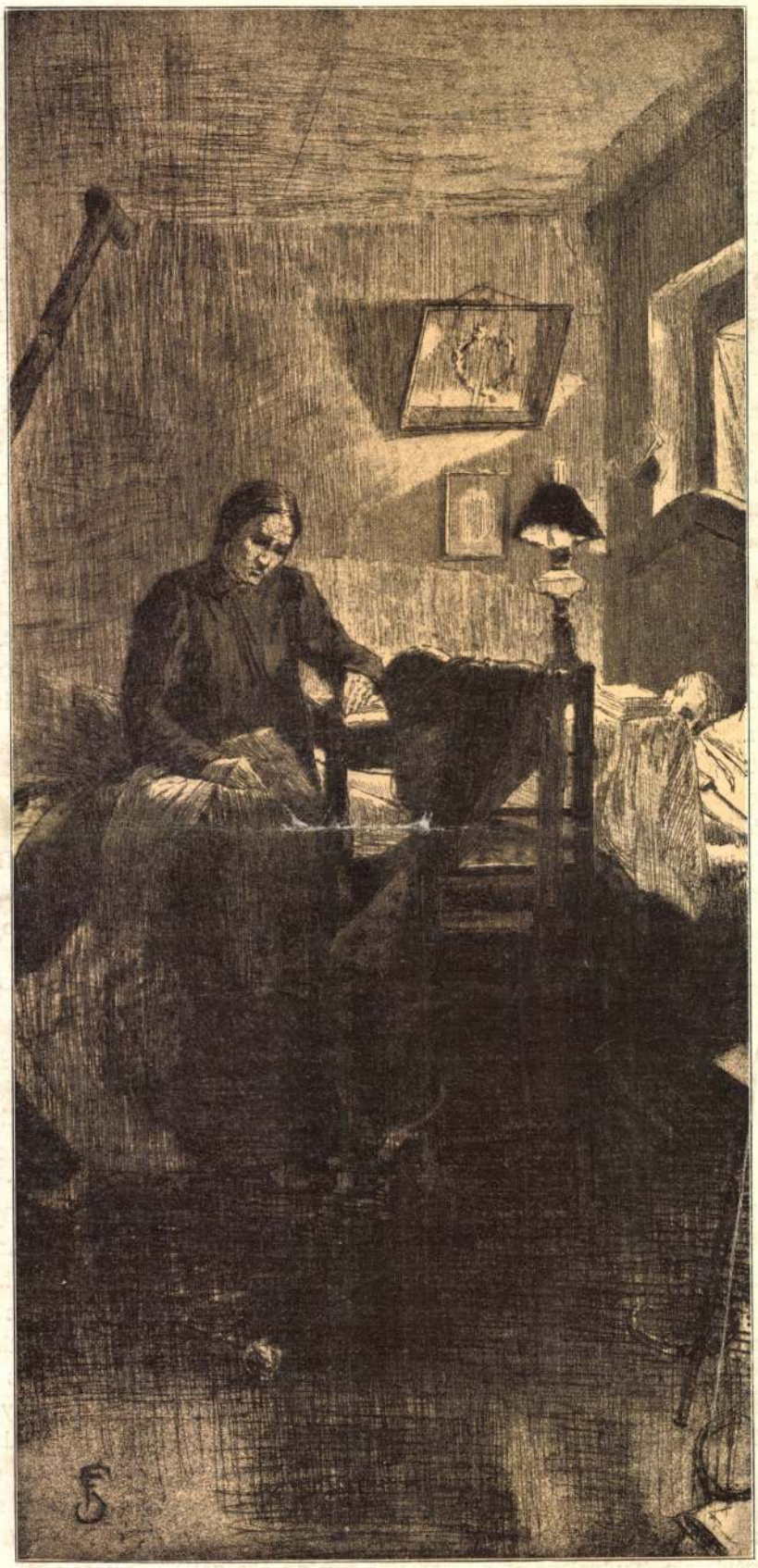

8

AZ ÉDESANYA
SCHUSTER FERENC RÉZKARCA

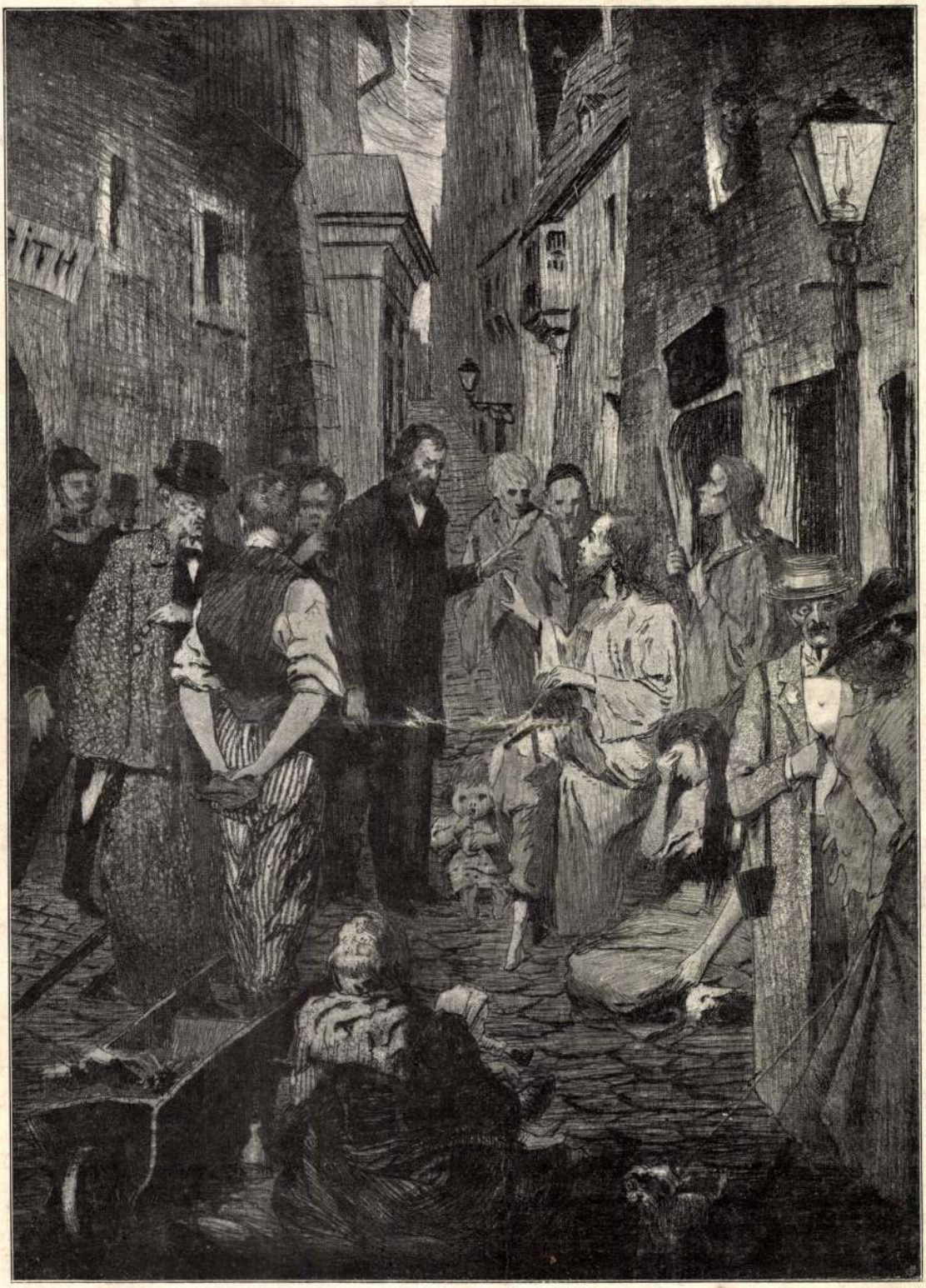

SZERESD FELEBARÁTODAT MINT TENMAGADAT
SCHUSTER FERENC RÉZKARCA

Ecce homo. Az első vázlat.

Ecce homo. A kész kép.

ból ültethette már második tervén Árpádot lóra, nemcsak mert a magyar lovas népet akarta vele jellemezni s Árpádot mint fejedelmet a választott s a vallási kultuszban is szerepet játszó fehér paripán, nemcsak Árpád fölényét akarta vele elérni a képen, hanem bizonyára felmerült érzésében a nagy fehér folt, a világos szinek kiemelő szerepe a jó előtér érdekében. Hogy csakugyan törekedett erre, még jobban láthatjuk, ha a további változtatásokat összevetjük a szinvázlaton s magán a képen. A képen ugyanis még több a világos folt az előtérben, mint a szinvázlaton. Nemcsak Árpad lova kapott hosszú fehér csüngődiszt szügyelőjére, nemcsak Árpád lovának lett a farka még hosszabb, szinte földig érő, hanem a nézőnek jobb oldali előtérben álló lovas paripája is hosszú világos, lebegő farkot kapott, minek a szinvázlat sötét foltjaiban nyoma sincs (lásd a 11. old. képeit).

De hogy az előtérrel, a színperspektivával még így sem volt megelégedve a mester, az abból látható, hogy egy egész új alak jött a képre, a minek nyoma sincs még a szinvázlatban sem: a nézőnek háttal álló hódoló szláv alakja. Mért kellett ez? A felelet csak az lehet, hogy jó előtért csináljon. S ezt lehajló hátával, melyre a nap oly jól rá süt, pompásan el is érte a mester. Az előtér világos foltjaiból felhozhatnók még Árpád tolldiszét, a libegő zászlót, a szónokló szláv ingujjait, miknek nyomát sem találjuk a szinvázlatban. De mégis a legtanulságosabb példa az egész új alaknak, a hódoló szláv alakjának behozatala a képre, a ki még a szinvázlaton nem szerepel.

Íme micsoda finom szinhatásokkal kell számolnia az alkotó művésznek, szerkezeti változtatásokat is kell tennie, hogy a jó színperspektivát kikapja. Nyájas olvasó, ki a teljesen elkészült képet nézed és élvezed, aligha jut eszedbe, hogy a kép alkotása, ha gyönyörűséges is, de hány küzdelmes, hány keserves órájába kerülhetett az alkotó művésznek. Munkácsyról például nagyon jól tudjuk, hogy nagyobb alkotásainál hányszor küzdött így önmagával, s hányszor nem volt megelégedve az egész alkotás teljes hatásával.

A Honfoglalásról külön feljegyezte Malonyay Dezső* Munkácsyról szóló érdemes nagy munkájában, mennyit vesződött a szegény mester a hódoló szlávok alakjaival, meg a nézőnek jobb oldali előtérrel, hol „nem akartak légtávlatba domborodni az alakok, ragadtak, a sok mély szín lapos volt: oda levegőt kellett teremteni . . . Hetekig vesződött ezzel, míg végre elhitte magának, hogy most már jól van".

II

Rendkivül érdekesek a szinek kontraszthatásai. Ezek alatt azt értjük, hogy bizonyos kontraszoló, ellenlábas színpárok léteznek s ezek kisérletileg is kimutathatók, melyek egyikének erős érzékelése felkeltheti maga mellett vagy maga után a másik szín képét. Ily színpárok a fekete — fehér, a vörös — zöld, a kék — sárga. Ha a színfolt mellett lép fel a kontraszthatás, akkor ez egyidejű kontraszt; ha

* Malonyay Dezső: Munkácsy Mihály élete és munkái. Budapest, Singer és Wolfner, 1898.

A honfoglalás. Az első vázlat.

A honfoglalás. A kész kép.

TANULMÁNYFŐ
TELCS EDE
GIPSZ-SZOBORMŰVE

A KÉTEZER KORONÁS
RÖKK SZILÁRD-FÉLE DÍJ
NYERTESE

a színfolt eltünése után, akkor ez utóidejű kontraszt, utókép.

Vegyünk például egy intenziv, fényes sárga szinű papirnégyszöget s tegyük fehér iv papirosra s tekintsünk hosszabb ideig állandóan a sárga négyszög közepére. Időt, fiziologiai időt kell engednünk a kontraszthatás kifejlődésére. Ha már eleget néztük mozdulatlan tekintettel, hirtelen ejtsük le a fehér ívpapírosról a sárga négyszöget, tovább is folyton az ívpapir közepére tekintve s akkor kék négyszöget fogunk látni a fehér ívpapiron. Ez az utóidejű ellentét, az utókép. Kék négyszög után sárga utóképet fogunk látni.

Vegyünk most vörös négyszöget s tegyük zöld ívpapirra. Szegezzük mozdulatlanul tekintetünket egy darabig a négyszög közepére s aztán kezdjük el mozgatni a vörös négyszöget a zöld alapon, azt fogjuk észrevenni, hogy mindenütt a vörös négyszöget intenzivebb zöld koszorú veszi körül magában a papir zöld szinében. Ez az egyidejű kontraszthatás s ez érvényesül a festményeken is. Tiszta, erős színfoltot ellenlábas szinének koszorúja veszen körül. A szín kontrasztolja ellenlábas szinét maga körül.

Az egyidejű kontrasztra még érdekesebb kisérletünk van. Zöld ívpapirra helyezzünk kis szürke négyszöget s fedjük be az egészet áttetsző selyempapirral, a szürke négyszög vörösnek fog tetszeni. Ugyanaz a szürke papiroska vörös alapon zöldnek, kék alapon sárgának, sárga alapon kéknek, fekete alapon fehérnek s fehér alapon feketének fog tetszeni.

MÁRVÁNY-KÉPMÁS
TELCS EDE SZOBORMŰVE

Nos, hasonló jelenségekkel állunk szemben a festményeken is. A nagy francia festőről, Delacroix-ról beszélik, hogy egyik női alakja arcán sehogy sem tudta egyszer kihozni az arc rózsaszinű ragyogását. Akárhogy próbálta, sápadt, fakó maradt az arc, vagy nagyon vörös lett. Egyik alkalommal, mikor megint hasztalan kisérletezett, lehangolva az utcára sietett. Épp akkor sütött ki a nap az üdítő tavaszi eső után. Az utcán bérkocsik álltak. Az eső tisztára mosta szineiket. Az egyik intenziv sárga oldalú volt s Delacroix meglepve vette észre, mily pompás, éteri finomságú s eleven ibolyás kék foltot kontrasztolt az árnyékos aszfaltra az a narancssárga kocsioldal, mely az esőtől tisztára mosva ragyogott még az üdítő, tavaszi cseppektől.

Ez elég volt Delacroix-nak, több nem kellett neki s meg volt oldva a szerencsétlen női arc problémája. Haza ment s az arc fölé egészen közel hatalmas, élénk zöld szinű lombozatot festett, szóval a női alakot fa alá helyezte, tehát szerkezeti változtatást tett épp a színhatás érdekében. S mi történt? Az az erős zöld folt pompás pirt kontrasztolt a sárga arcra s az egész szép rózsaszinbe olvadt össze. Az ily kontrasztolt szinek sokkal szebbek is, könnyedebbek, finomak a valóságosaknál.

A festő tehát nemcsak a kiemelkedő és hátráló színhatások, a színperspektiva miatt kénytelen sokszor szerkezeti változtatásokat is eszközölni magán a rajzon, hanem a kontraszthatások miatt is kénytelen lesz sokszor ezt tenni.

III

Most jövünk a szineknek talán legrejtettebb, legkülönösebb hatásaihoz, tudniillik a színnek, magát a színfolt látszólagos nagyságát növelő hatására. Kisérletileg kimutatható tény, hogy teljesen egyenlő nagyságú négyszögek nem fognak egyenlő nagyoknak látszani, ha különféle szinűek.

Még az az eset a legismeretesebb, ha teljesen egyenlő nagyságú fehér és fekete négyszöget veszek, akkor a fehér mindig jóval nagyobbnak látszik, mint a fekete. Hogy mi ennek az oka, azt is megmagyarázza a tudomány. A jelenség tudományos neve a belesugárzás (irradiatio). Magyarázata pedig az, hogy látó hártyánkon egy egész tenger érző elem fogja fel az ily négyszöget, már most az érző elemeknek az a sora, a melyekre a kép széle esik, ha erős a fény, teljes izgalommal felel, ha azonban gyenge mint a feketénél, semmiféle izgatást nem hoz létre s igy egy egész érzőelemsorral kisebb lesz a látszólagos kép, holott a fehérnél épp azért lesz annyival nagyobb.

Jól tudja e jelenség praktikus oldalát a divat is. A régi fehér harisnyák helyett hölgyeink ma feketéket hordanak. A fehérben határozottan nagyobbnak látszik a láb, a fekete csak segítségére van e tekintetben „a pici apró lábak"-nak, mikről a poéták énekelnek. Fekete derékban sokkal karcsúbb a termet.

Újabb ügyes kisérletezők, igy az amerikai Pierce s a francia Larguier des Bancels azonban azt is kimutatták, hogy nemcsak a fehér s fekete mutat ily eltérést, hanem az összes szineknek egész skálája mutatható ki, a mint különféle fokban növelik a terület látszólagos nagyságát. Bármily érdekesek e kisérletek, itt csak a végeredmény ismertetésére szoritkozhatunk. Az ibolya színnél legkisebbnek látszik a folt. Utána fokozatosan növekedik a szinek e sora szerint: vörös, kék, zöld, narancsszin, sárga. A sárga legjobban növeli a folt látszólagos nagyságát. A fehér körülbelül a narancsszinnel áll egy fokban, a fekete meg a vörössel.

Mindebből már most az következik, hogy például csak valamivel nagyobb kék négyszög vagy szalag lehet egyenlő a kisebb sárga négyszöggel vagy szalaggal. Érdekes megfigyeléseket tehetünk ez irányban is a divatban és az ornamentikában.

A női divat szalagdiszeinél bizonyára azt fogjuk tapasztalni, a hol egyenlő sárga és kék szalagrácsozatot alkalmaz, hogy a kék szalag szélesebb lesz, a sárga keskenyebb, ha mégis azt akarjuk elérni, hogy egyenlőnek lássék.

A fenti ornamentikai példában, az arab szalagfonadékban tisztán láthatjuk, hogy jóval

szélesebb kék szalag tart egyensúlyt a kiemelkedő aranyszalaggal.

Nos a különféle szinek ily, a felületet látszólag különfélekép növelő hatásával a festőnek is számolnia kell és számol is öntudatlan érzésével.

Ezért is kell a színvázlat. Sőt az igazi, isten kegyelméből való festő már szinesen fogalmaz is, szinesen tervez is. Ezért nem lehet a festés sohasem csak rajznak kiszinezése, mert a rajz egészen más s a festés is egészen más. A legjobb rajz eltorzulhat a szinezéssel. S viszont itt találjuk annak okát is, hogy gyakran a legfinomabb nyomat, metszet sem elégit ki, mert a színfoltok rajztorzító hatásán nem segitett. Ezért jó a színnyomat, jobb minden metszetnél. Viszont az ügyes rézkarcoló vagy metsző, ha igazán művész, segiteni fog, simitani fog a színfoltok-okozta torzitásokon.

A ki először pontosan megrajzolná tervét s aztán lassan fogna a kiszinezéshez, akkor tapasztalná csak, hogy a szerint, a mint sárga vagy kék foltot alkalmaz, kisebbé vagy nagyobbá torzult a rajz. A művész nem igy jár el, a művész folyton alkot az utolsó ecsetvonásig a lelkében élő eszménykép után.

A rajz folyton változik az egyik színvázlatban, a másikban, a végleges képen, a mint a festés előrehalad. Jó példa összevetnünk Munkácsy tanulmányrajzát a Lakodalmi hivogatók-hoz magával a képpel. A főalak fejét mennyire nagyobbitotta a sziluet s kezében tartott kalapját épp a homályos világitás miatt mennyire kellett nagyobbitani a mesternek, hogy kicsinek ne lássék s még igy is hosszú, lelógó szalagdiszt volt kénytelen rátenni, mely nemcsak az arányt segiti, hanem a színperspectivát is pompásan előmozditja.

Ime, mennyi mindenre kell a festő művésznek vigyázni a szinek dolgában: a meleg, hideg szinekre, a kiemelkedő hátráló szinekre, a kontraszthatásokra, a felületet növelő szinhatásokra, ha kifogástalan műremeket akar létrehozni, mert bizony a festmény első sorban a szín művészete.

Innen van, hogy a festő színvázlataiban ide-oda tologatja színfoltjait mindaddig, míg a kellő hatást eléri, míg a kellő színperspektivát megkapja, az alakok kellő nagyságát, kiemelését, szinét stb.

Mennyi finomsága, mennyi titka, mennyi ügyes-bajos csinja-binja van maguknak csak a szineknek. Arra csakugyan születni kell s

A falu hőse. Az első vázlat.

még akkor is egész élet kell hozzá, hogy e titkoknak bizalmas beavatottja legyen a festő öntudatlan érzése.

IV

A színfoltok természetesen vonalakat is adnak, de azért sokkal csekélyebb fontosságú a festészetben a vonalak szerepe, mint a szineké.

Afféle technikai rajzokon található vonalak itt szóba sem jöhetnek. Nem matematikai vonalak ezek, hanem csak a valóság testein található vonalak.

A falu hőse. A kész kép.

Sokkal nagyobb szerepe van a vonalnak például az ornamentikában vagy pedig a grafikai művészetekben, a milyen például a rézkarc, mely kiválóan a vonal művészete s talán a rajz legnemesebb művészete.

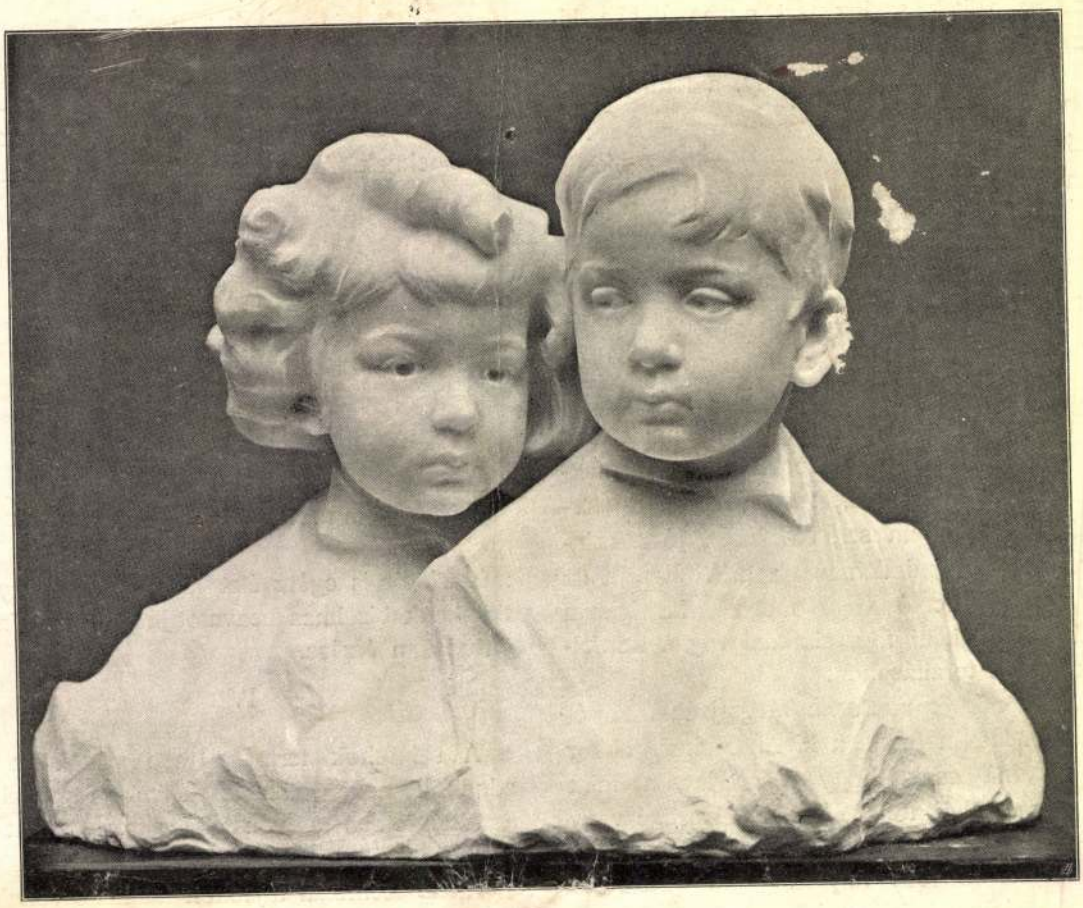

HUBAY ANDOR ÉS TIBOR
TELCS EDE MÁRVÁNYSZOBRA

Ha a festészetben kis szerepét találjuk is a vonal külön művészetének, mégis egyetmást felemlitünk a vonal esztétikájából.

A legegyszerűbb vonalhoz is, épp úgy mint a szinekhez, kapcsolódnak bizonyos jelentésadó képzetműködések, s a legegyszerűbb vonalnak is megvan a maga hangulata. Első sorban függ ez a vonal irányától. A vonalok esztétikája tehát szorosan kapcsolatos az irányok esztétikájával.

Hogy e kettő oly szorosan összefügg, arra érdekes világot vetett az új fiziologiai pszichologia, mely csalhatatlanul kimutatta, hogy a vonalfelfogáshoz, így az olvasáshoz is, mely csupa vonalfelfogásból áll, nélkülözhetetlenül szükségesek a szemmozgás érzései, azok az érzések, melyek öntudatlanul arról értesítenek, mily irányba viszem tekintetemet, mily irányba nézek. Minden vonalfelfogás tehát voltakép összetett irányfelfogás.

No most már minden irányhoz megfelelő képzetkapcsolások fűződhetnek. A függőleges vonal így mindig inkább az erő képzetével kapcsolatos, a mi él, a mi áll még. „Él magyar, áll Buda még“, ha ezt allegorikusan ábrázolni akarnók, vízszintes vonalakkal nem igen fejezhetnők ki. Viszont annál több függőlegest kellene használnunk.

A vízszintes vonal sokkal inkább a nyugalmat, a pihenést, esetleg a pusztulást, halált fejezi ki. Találóbb példát keresve se találhatnánk erre egyik magyar képnél, Feszti Árpád „Tűzvész után“ című képénél. Szinte túlozni látszik a leégett házak kopasz, tető nélküli falainak egyhangú vízszintes vonalát, de épp ezzel éri el célját. Ez a sok egyenes, ez a sok vízszintes vonal találóan fejezi ki a leégést, a pusztulást. Vagy jusson eszünkbe Madarász Viktor hatásos képe: Hunyadi László. A fehér lepellel letakart holttest hosszú vízszintes vilá-

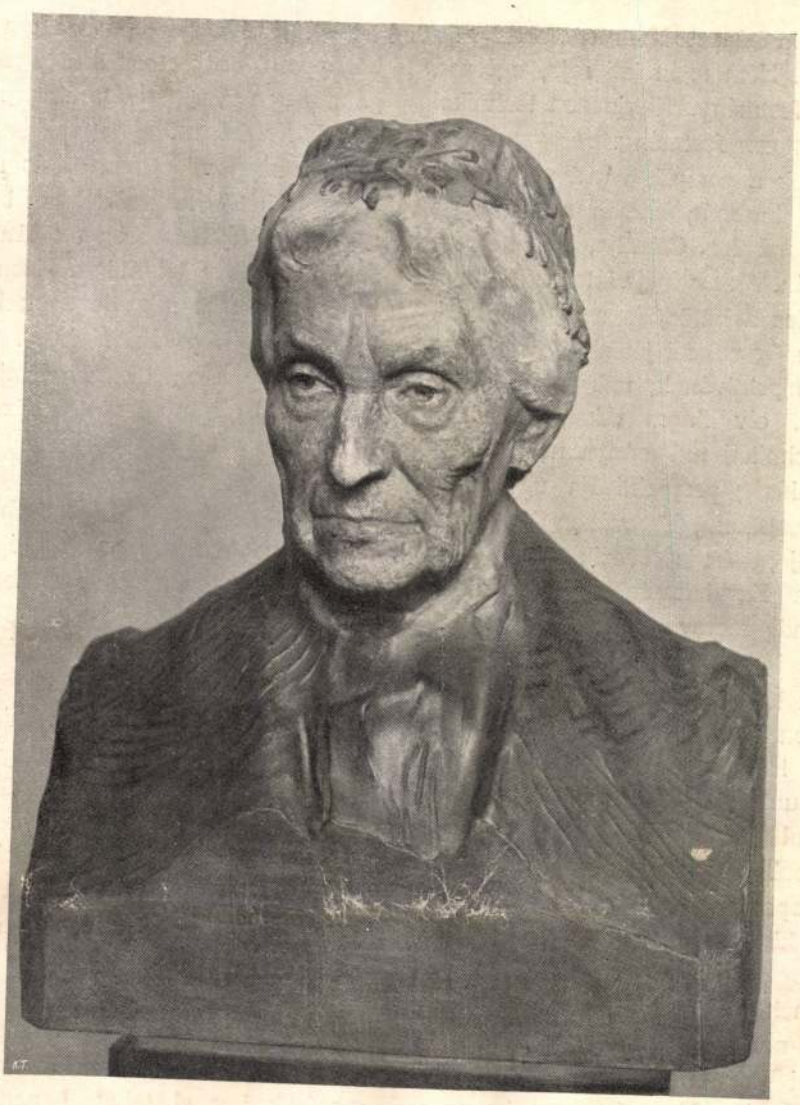

ÖZV. BÁRÓ BORNEMISSZA IGNÁCNÉ ARCKÉPE
TELCS EDE SZÍNEZETT GIPSZ-MŰVE

gos foltja a sötét háttérben találó irányesztétikai kifejezése az egész kép hangulatának.

Lehetnek a valóságban bizonyos vonalhatások, melyek sokszor oly hihetetlenül valószinűtlenek, hogy festményen egyáltalán nem használhatók. Ilyen példa egy háromláncú függő lámpa, ha úgy, oly helyről nézem, hogy két lánca összeesik, fedi egymást, a vonalvezetés ilyenkor oly aránytalan, oly ferde, valósággal torz-egészet ad, hogy ilyennek lemásolására művész-ember nem is gondolhat. Még élesebb lesz s valósággal hihetetlen e torzítás, ha a három lánc mindenike lefelé középtől kezdve két ágra oszlik, akkor ha az előbbi helyzetből nézem, szinte nem értem, hogy le nem dől az egyik oldalra a lámpa.

Sokat szólhatnánk itt még a különféle irányok kellemes, kellemetlen, megszokott vagy szokatlan voltáról, sőt egyes vonalfelfogásbeli érzékcsalódások érdekes szerepéről, mind ez azonban inkább az építészetet vagy az ornamentikát illeti első sorban s nem a festészetet. Térjünk át azért inkább a vonal más irányú szereplésére, a perspektivára.

A festményeken előforduló perspektiva részletekre megint csak annak az isten kegyelméből való festőművésznek adunk igazat, a ki úgy tanítja a növendékeit: „Kérem csak ne

szerkeszszenek a képen. Nem technikai rajz ez." Igaza van. Nem technikai rajz, egészen más valami a festmény. Kiszinezett technikai rajz még korántsem festmény.

Nem tagadjuk a perspektivával való elméleti foglalkozás hasznát, hanem a képen ne szerkeszszen a művész. Csinálja, ha lehet, ezt is természet után. Akkor fogja látni, mint kombinálódik mindez a különféle színhatásokkal.

Meg aztán még valami játszik itt szerepet. Vannak a perspektivának, már a valóságos perspektivának, oly finom titkai, mikkel a perspektiva technikai tudománya nem is foglalkozik. A valóság perspektivája ugyanis a legtöbb egyenest finom, észrevétlen finomságú görbékké torzitja, ezért is nevezik görbevonalú perspektivának. Ezzel szemben a technikai szerkesztés mindig merev perspektivát fog adni.

Megesik az is, hogy perspektivabeli anomáliák jönnek létre a művészi hatás egyéb céljai érdekében s ilyenkor mindig a művészi hatásnak kell adnunk az elsőbbséget. Ilyesmit láthatunk Munkácsy Ecce Homoján. E képen hátul két boltív szerepel. A színvázlat e két boltívnek még aránylag némileg helyesebb perspektiváját adja. Ez a fal ugyanis igaz, hogy kissé hátrál a kép közepe felé, de ez eltérés alig jöhet a perspektivánál szóba. Szemmel láthatólag csak a felső egyenes vonalnál nem akart teljes vízszintest a mester, a mi mindenesetre merevvé tette volna a kép tetejét. No már most ha ez a fal körülbelül olyannak vehető, mintha párhuzamos volna a néző vállai vonalával, akkor a kép közepe felé eső boltívnek, mint a melyik a nézőhöz közelebb esik, nagyobbnak kellene lenni s a szélről esőnek, mint a mely a nézőtől messzebb esik, kisebbnek. De épp forditva találjuk a képen. A középen levő kisebb, a szélről eső nagyobb és pedig jóval nagyobb. A színvázlaton még nem tünik fel annyira, de a képen feltünően nagyobb. Mi lehet e perspektivabeli anomáliának az oka? Ennek okát csak abban találhatjuk, hogy a kép szélén igyekszik a festő öntudatlanul is mindent elmosni, ily helyen a rajz is rendesen belevész a homályba, a szemünk természetéből folyó középponti csoportosítás követeli ezt. És tényleg a szélen a boltív rajza is elvész. Itt tehát szemben állt a perspektiva a középponti csoportosítással s ez utóbbi rongálta meg a perspektivát, mint sokkal kevésbbé fontosat a képen.

A középponti csoportosítás szemünk ama sajátságából következik, hogy bizonyos nagyságú kör terjedelmében ott látunk legvilágosabban, a hova tekintünk. Ezen az éleslátású körön túl is látunk, de sokkal homályosabban. Ez a környéki látás. Tekintetünk oly mozgékony azonban, hogy mindent, a mire figyelmünk ráirányul, rögtön középponti látásba vesz s ez a tekintés.

E tények, egyrészt tehát a középponti éleslátás s a környéki homályosabb látás s másrészt a figyelem tárgyát tevő képrészletnek éles középponti látásba vétele a mozgékony tekintettel, fiziologiai alapjai annak, a mit a festészetben középponti csoportosításnak nevezünk.

E középponti csoportosítás már most egyrészt azt követeli, hogy a mire a figyelmet, a néző figyelmét akarom irányitani, lehetőleg a középponti részbe essék, ebben csoportosuljon, másrészt látásunk élességének megfelelően e középső rész a képen is élesen, tisztán kidolgozott lesz, míg a szélek felé elmosódik a rajz, a színárnyalatokat is elmossa a homályba, a környéki látás homályosságának megfelelően. Példa erre az épp itt említett Ecce Homo, de példa erre úgyszólván minden kép. Az Ecce Homon nemcsak a boltív mosódik így el tehát, hanem kifelé sokkal sötétebb minden alak, mint a középrészen.

Jó példa más tekintetben ugyancsak Munkácsytól „A falu hőse" első ötlete, melyen még a főalak, a „falu hőse" meglehetősen a kép szélén van. Már magán a képen majdnem középre került s az összes alakok csoportosítása oly körben történt, melynek középpontjába került a főalak (l. a 15-ik old. képeit).

Hogy mennyire összefügg a középponti csoportosítás a tárgyak nagyságával és színével, arra nézve érdekes kisérleteket végzett a fent említett Pierce, a melyekben kimutatta, hogy mennél csekélyebb fontosságú, kisebb az alak, annál messzebb eshetik a középponttól, hogy nagyobb fontosságúval szemben egyensúlyt tarthasson. Már most mivel a sárga szalag szélesebbnek látszik, az éppen

A VETÉLYTÁRSAK
TULL ÖDÖN FESTMÉNYE
AZ ESZTERHÁZY-FÉLE VÍZFESTMÉNY-DÍJ NYERTESE

olyan széles kék szalagnál, a sárga szalagot közelebb is kell tennünk s a kéket messzebb a középponttól, ha azt akarjuk, hogy egymással egyensúlyt tartsanak.

A mit Pierce sárga és kék szalagokkal mutatott ki, ugyanaz a törvény érvényes lesz a festmény különféle színű oldalalakjaira is. A sárga oldalalaknak közelebb kell állania a középponthoz, mint a másik oldalon álló kék alaknak, ha ezzel mintegy csoportosításbeli egyensúlyt van hivatva fentartani. Élénk színfolt ezért sem igen lehet a kép szélén. Így a középponti csoportosítás szorosan kapcsolatos a fény, árny, meleg, hideg szinek, a kiemelkedő és hátráló szinek használatával. Sok tekintetben közös célra munkálnak mind e különféle eszközök.

Mindenek felett áll pedig a kifejezés. Föltétlen úr ő a művészetben. A zenébe is belekerülhet több-kevesebb disszonancia, ha a kifejezés sajátos eszköze gyanánt szerepel. Így a festményen is ez a fő s itt megszünik perspektiva, rajz, minden.

A festőnek pedig, mint a szín tulajdonképpeni művészének, főeszköze a szín s így a festésbeli kifejezésnek is főeszköze a szín lesz. Kell, hogy a színperspektiva meglegyen, hogy jó előtér legyen, hogy a háttér jól huzódjék vissza a mélységbe, hogy jó középponti cso-

portosításunk legyen, de lesz mindezek mellett még külön általános, egységes színhatása is a képnek. Valami víg népjelenet képe ragyogó napfényben egészen más színtónusokból fog állani, mint valami sötét, tragikus, véres jelenetnek a színtónusai. Munkácsy Siralomházának tónusai, egész színhatása teljesen más, mint például a Honfoglalásé. A Siralomház tónusai szinte sírnak, oly tragikusak, egyike ama ritka festményeknek, mely tragikumot fejez ki. A Honfoglalás színei örvendenek, az általános öröm színei ezek. Vagy jusson eszünkbe a Kalvária rettenetes színhatása, melynek minden foltja azt kiáltja: „befejeztetett!“ . . .

A kép egészleges színhatása is fejezze ki tehát a kép sajátos hatását. Ez afféle finom követelmény, a milyen valami zeneműnél a hangnem. Bizonyos hangulat kifejezésére alkalmasabb ez a hangnem, mint a másik. A szineknél is van ily hangnem-féle, mely ott munkál a festőművész csodálatos érzésében.

Ime mennyi mindenféle finom titka van a festés esztétikájának, melyre bizony eszünk ágába se jut gondolnunk, mikor a művész kész alkotását élvezzük; nem is gondolnók, mennyi keserves küzdelmébe, lelke mennyi igaz munkájába kerülhetett neki ez a nemes lelki gyönyörűséget okozó alkotás, melybe finom érző művész-lelke minden érzését, tudását beleadta. Annál jobban meg fogjuk azonban becsülni, ha így egy kissé mélyebben bepillanthatunk a festészet esztétikájának, a szín sajátos művészetének csodás titkaiba.

DR. PEKÁR KÁROLY

MÁRCIUSI EST
FERENCZY KÁROLY OLAJFESTMÉNYE
A LIPÓTVÁROSI KASZINÓ EZER KORONÁS DÍJÁVAL JUTALMAZOTT MŰ

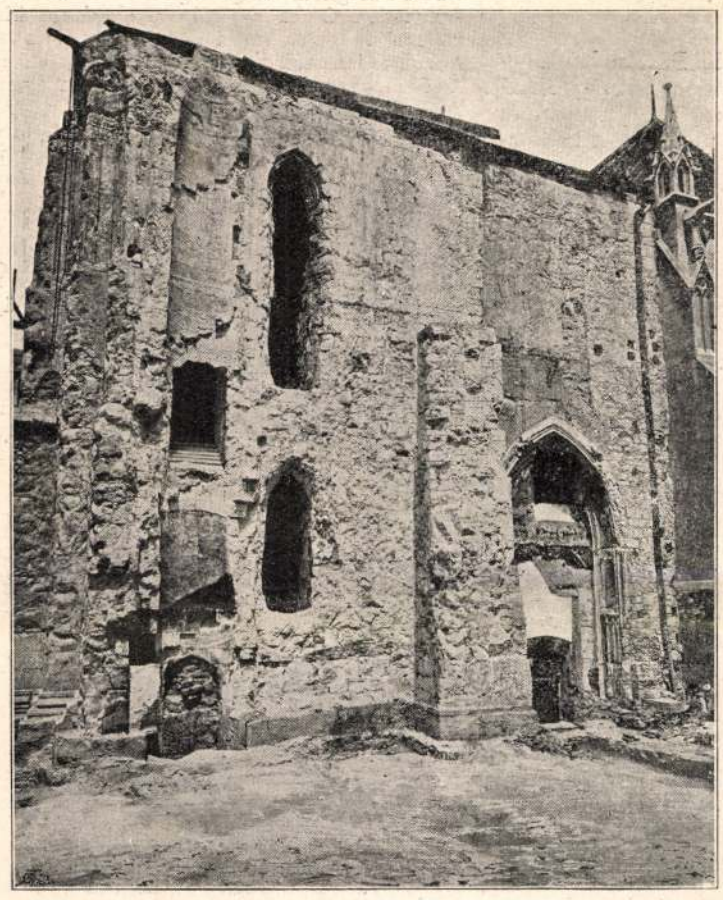

A déli (Mátyás-) torony a déli előcsarnok belső kapujával a budavári koronázási templomban, az újjáépítés előtt.

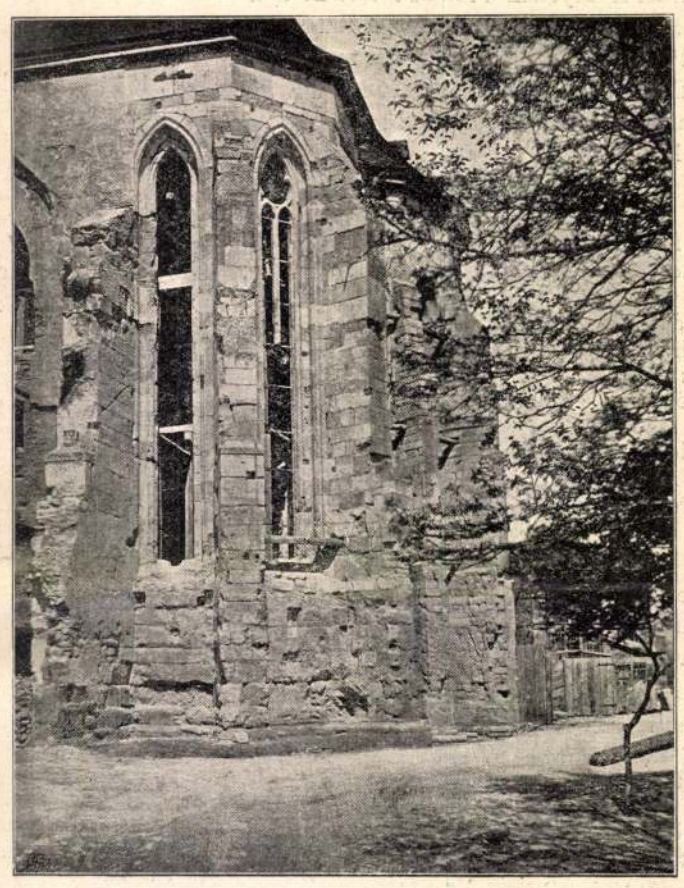

A budavári koronázási templom szentélye délkeletről, az újjáépítés előtt.

A «III. BÉLA MAGYAR KIRÁLY EMLÉKEZETE» CZIMŰ DÍSZMŰBŐL.

szigeten lakó vadak. Végre Robinson felesége és fia megjelennek a szigeten. Egymást követik a tarka jelenetek, hajóégés, csónakázás, tengeri harcz, vadak és matrózok táncza. Nehány csinos dalt *Z. Bárdy* Gabi kedvesen énekelt. Játszanak a darabban: *Szirmai* (Robinson), P. *Lukács* Juliska (a felesége), *Németh* (Péntek), *Kiss* Mihály, *Horváth* Vincze, *Ujvári*, *Kovács* Mihály, *Kiss* Irén, *Szabó* Antal.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A Magyar Tud. Akadémia május 5-iki ülésén *Szász* Károly elnökölt.

Némethy Géza a Cicero filozófiai munkájának «A legfőbb jóról és roszról» (De finibus bonorum et malorum) magyar fordítását mutatta be, mely az első teljes fordítás irodalmunkban. Felolvasta a fordításhoz írt tanúlmányát is, mely Cicero filozófiai munkásságáról szól. Utána dr. *Kunos* Ignácz egy müncheni tudósnak, *Hirthnek*: «Attila családfájáról» szoló tanulmányát ismertette. Hirth egy huntörzs nyelvéből fenmaradt török nyelvtöredék olvasásával foglalkozván, rájött, hogy a benne levő személynevek egy része azonos Thuróczy Jánosnak 1490 körül írt «Cronica Hungarorum»-ában foglalt nevekkel. Ez a névjegyzék pedig Attila őseinek több, mint 30 névből álló jegyzékét tartalmazza. Hirth összehasonlítás targyává tette a Thuróczy-féle családfát a hun uralkodók neveivel, melyek a khinai krónikákban is előfordulnak.

A történelmi társulat jun. 7-ikén *Thaly* Kálmán elnöklése mellett tartott ülésén dr. *Győry* Tibor a Morbus Hungaricusról, a magyar betegségről tartott értekezést. Ezt a mult századokbeli idegen följegyzések emlegetik, kivált a Magyarországba bejött idegen katonaságról, mely oly tömegesen pusztult el. A betegség egészen sajátságos, úgy, hogy sokáig nem voltak vele tisztában. Győry abban a nézetben van, hogy a betegség kiütéses tifusz lehetett, a mely főkép a 16., 17. és 18-dik századokban dühöngött. A *magyar betegség* főleg a hazánkba jövő német katonákat pusztította s akkoriban ezért is nevezték Magyarországot a németek temetőjének. Első föllépése 1542-re tehető. Az idegeneket leginkább azért támadta meg, mert folytonosan tobzódtak. A német tábori orvosok maguk is elismerték, hogy a magyarok azért állanak jobban ellent a betegségnek, mert minden tekintetben okszerübben élnek, mint a németek, sőt a törökök is kevésbbé szenvedtek tőle, mert őket a vallásos szabályaik késztették a mértékletességre. Többen haltak meg a tudatlan kirurgusok kezei alatt, mint az ellenség fegyvereitől. A fölolvasás után pénztárnokúl *Cserhalmy* Samut választották meg.

MI UJSÁG?

A király nyaralása. A király, mint Bécsből jelentik, e hónap végén, de csak a junius 28-ikán Schönbrunnban megtartandó hódoló fáklyásmenet után, Ischlbe utazik. Ott marad szeptember elejéig s onnan valószinűleg egyenesen Galicziába utazik a nagy hadgyakorlatra. Hetvenedik születése napját augusztus 18-án tehát Ischlben fogja tölteni.

Családi ünnep Alcsuthon. Május 3-án, pünkösd első napján, családi ünnep volt az alcsuthi kastélyban. A főherczegi család megülte Klotild főherczegnő édesanyjának, *Koburg Klementina* herczegnőnek születése napját, továbbá *Klotild* főherczegasszony és hasonló nevű leánya nevenapját. Az udvari templomban ez alkalomból hálaadó istentisztelet volt. Az ünnepelteket a királyi család tagjai táviratban üdvözölték.

A belga trónörökös jegyváltása. A belga trón örököse, *Albert* herczeg és *Erzsébet* bajor herczegnő jegyváltását a brüsszeli hivatalos lap junius 5-iki száma tette közhírré. *Albert* belga tónörökös herczeg, ki most 25 éves, nem a belga királyi pár gyermeke, hanem a király öcscsének, Fülöp flandriai grófnak harmadik gyermeke, ki 1875-ben született. Két idősb nőtestvére már férjhez ment. Menyasszonya, *Erzsébet* bajor herczegnő királynénk fivérének, Károly Tivadar herczegnek leánya. A fiatalok Bécsben ismerték meg egymást, hova II. Lipót belga király külön megbizásban küldte a herczeget. Albert herczeg ezentul több izben találkozott a bájos herczegleánynyal. Az eljegyzést május 30 án tartották meg Párisban Erzsébet néhai királynénk nővére, a volt nápolyi királyné palotájában, ki a menyasszony nagynénje. Az esküvő valószinűleg augusztus közepe táján fog végbe menni, ha ugyanis flandriai grófné anyja, ki most nagybetegen fekszik, addig fölgyógyul.

Jókai Párisban. Jókait szépen ünneplik Párisban nemcsak az ottani magyarság, hanem a franczia irodalom férfiai is. *Deschamps* Gaston a «Temps» junius 3-iki számában megjelent rendes irodalmi szemléjét egészen Jókainak szenteli, hogy «üdvözölje ezt a lelkes és nemes férfiút, ki ötven éven át, fáradhatatlanúl termékeny irodalmi alkotó erejével egy egész nép érzelmeinek és gondolatainak tolmácsa volt.»

A párisi magyarok junius első napján fényes lakomát rendeztek Jókai és neje tiszteletére, s a franczia sajtó számos tagját is meghívták. A magyarok részéről megjelentek: *Lukács* Béla kormánybiztos nejével, *Graenzenstein* Béla államtitkár, *Bohus* báró, *Farbaky* István, *Ágoston* József és *Brázay* Kálmán képviselők, a kormánybiztosság tagjai, a jurytagok és a Párisban lakó magyar előkelőségek nejeikkel. A lakomán *Borostyáni* Nándor a franczia sajtóra, *Székely* Béla Jókaira és *Melet*, a «Temps» munkatársa Jókainéra mondott felköszöntőt. *Jókai* maga háromszor is fölszólalt. Magyarul éltette a magyarokat s francziául a franczia sajtó tagjait. Ez utóbbi tósztja, a melyben a kiállítást a munka ünnepének nevezte, s a franczia köztársaság elnökét éltette, nagy hatást tett. Harmadszor a franczia hölgyeket éltette szeretetre méltó udvariassággal a költő. *Lukács* Béla szólalt föl ezután s harmincz év előtti időkről emlékezett, a mikor a «Hon» szerkesztőségében hárman dolgoztak együtt: Jókai, Hegedüs Sándor és ő. Most újra összekerültek: Hegedüs, mint kereskedelmi miniszter, ő maga, mint kormánybiztos és Jókai, mint a párisi kiállítás magyar osztályának legkiválóbb kiállítója. Magyarország büszkeségére, Jókaira ürítette poharát. A czigány is megszólalt ezután, s a társaság éjfélig vigadott igaz magyaros jókedvvel.

Jókai egyik beszédében ezeket mondta:

«A mit a legnagyobb magyar, gróf Széchenyi sok évtized előtt megjósolt: *Magyarország nem volt, hanem lesz,* ez a kiállítás megfelelt rá: *Magyarország itt van.* S a mit itt lát a világ, az otthon Magyarország. Ez a mi kiállításunk a magyar nemzet diadala. Ez az új honfoglalás, nem fegyverrel, hanem szellemmel s az ipar eszközeivel, Isten és az anyaföld segítségével, népünk lelkületével. E diadalért hálás köszönetünket kell nyilvánítanunk azoknak, kik elősegítették ezt, kieszközölték: a dicső franczia nemzetnek s fenkölt elnökének, miniszteriumának és parlamentjének, kik Magyarország részére őt államilag megillető helyet határoztak; hálás köszönetet a felséges magyar királynak, kormányának és törvényhozásának, kik e kiállítás létrejöttét alkotmányosan elrendelték. Isten áldása szálljon rájuk: minden igaz magyar dicsőítése emelje égig neveiket. De hálaérzettel kell e helyütt poharat emelnem azokra a főfő tényezőire a sikeresen bevégzett munkának, a kik annak megvalósítását eszközölték: a mi kiállításunk magasztalásra méltó főkormánybiztosára, az ő kitünő segédeire és munkatársaira. Neveiket a magyar nemzet aranykönyve örökítse meg s az idegen népek visszaemlékezése tartsa fenn mindenkor. Hiszem és tudom, hogy az a pohárcsengés, mely áldomásomat kisérni fogja, mikor Magyarországra ér, mennydörgéssé fog emelkedni. Isten éltesse őket sokáig.»

Munkácsy emlékezete. A képzőművészeti társulat eddig 17,000 koronát gyűjtött Munkácsy szobrára. — *Munkácsy özvegye* arra a hírre, hogy az állam kegydíjban vagy nyugdíjban fogja részesíteni, *Zsilinszky* államtitkárhoz levelet intézett, s abban ezeket mondja: «Mélyen meg vagyok hatva e nemes szándék által; de nem vagyok azon helyzetben, hogy megboldogult férjem, a nagy mester iránt tanusított nagyrabecsülésnek ezen újabb bizonyságát igénybe vegyem. Sem ő, sem én erre soha semmiféle igényt nem tartottunk.»

A krakkói egyetem ötszázéves jubileuma. Junius 7-én ünnepelte az 1364-ben Nagy Kázmér

alapította krakkói egyetem 1400-ban történt újjáalakításának ötszázéves jubileumát. A budapesti egyetemet Ponori *Thewrewk* Emil rector magnificus képviseli. Egyetemünk díszesen kiállított üdvözlő latin iratának tartalma felsorolja azokat a sűrű érintkezéseket, melyekbe a krakkói egyetem jutott a magyarsággal.

Junius 7-én egész Krakkó városát felzászlózták, a házakat földiszítették. Az ünnepélyre a külföldről, sőt Amerikából is érkeztek. Délelőtt a tanárok, a küldöttségek és az egyetemi hallgatók díszfelvonulást rendeztek. A menet a Mária-templomba vonúlt, a hol *Puzyma* herczegérsek felolvasta a pápának az egyetemhez intézett brevéjét. Az egyetem alapítóinak a sirját megkoszorúzták. A díszülésen *Tarnovszky* rektor és *Hartel* közoktatásügyi miniszter beszélt. A dorpati egyetem küldöttsége arany rectorlánczot adott át, az oxfordi és budapesti egyetem művészi kivitelű üdvözlő iratokat küldött. Az ünnepi ülés végén a kinevezett tiszteletbeli doktoroknak átadták a díszokleveleket.

Képes levelezőlapok kiállítása. Az iparművészeti muzeumban pünkösd másodnapján nyilt meg a képes levelezőlapok kiállítása. A postaközlekedésben annyira elterjedt képes levelezőlapok ma már a művészetet is szolgálják.

A kiállítást dr. *Hennyey* Vilmos miniszteri osztálytanácsos nyitotta meg, a ki a kereskedelmi miniszter képviseletében jelent meg. *Gelléri* Mór, a végrehajtó bizottság elnöke üdvözölte a miniszter kiküldöttjét, hangsulyozva a képes levelezőlapok ipari s művészi szempontjait. Dr. *Hennyey* Vilmos köszönetét fejezte ki a rendezőségnek. «A képes levelezőlapok — úgymond — igen alkalmasak a geografiai ismeretek terjesztésére, s az érdeklődés fölkeltésére idegen helyek iránt. A kereskedelmi miniszter jelszavával nyitja meg a kiállítást: Támogassuk és fejleszszük a honi ipart!» (Éljenzés.) A kiállításon kétféle kiállító van: gyáros és kereskedő, a ki készítményét és árúját mutatja be, és gyüjtő, a ki gyüjteményével lép a nyilvánosság elé. Képviselve van a külföld és Magyarország. Rengeteg levelezőlapot lehet látni spanyolfalakon kifeszítve és albumokban, részint friss gyári állapotban, részint lebélyegezve és megczímezve, úgy, a mint a posta szállította ide.

* **Milyen lesz a nyár?** A stockholmi meteorologikus intézet közleménye szerint a Grönland, Novaja-Zemlya és a Spitzbergák körüli jeges tengeren az idén sokkal kevesebb a jég, mint a múlt 1899-ik évben volt, miből azt következtetik, hogy a nyár hőmérséklete a tavalyinál sokkal magasabb lesz.

* **A dél-afrikai háborúban,** az ellenséges felek mindkét részről hihetetlen mennyiségű töltényt fogyasztották el. Igy az angol tábori tüzérség ágyúi eddig egyenként átlag 300 lövést tettek a gyalogság pedig fejenként 800 töltényt fogyasztott el. A hadviselő felek kizárólag füst nélküli puskaport használnak. A halottak és sebesültek aránylag csekély száma után itélve, azt kell következtetni, hogy a gyorstüzelés a lövés biztosságát tetemesen leszállította.

* **A nap életkorát** egy híres angol csillagász, Lord Kalwén körülbelül 100 millió évre teszi.

A magyar kir. államvasutak igazgatóságának értesítése szerint, a boldvavölgyi helyi érdekű vasut sajó-ecseg-tornai vonalán fekvő «Szin-Perkupa» állomás neve «Szin»-re, a nógrádvármegyei helyi érdekű vasut aszód-balassa-gyarmat-losonczi vonalán fekvő «Nagy-Szécsény» állomás neve pedig «Nagyszécsény»-re változtattatott.

Új személy- és podgyászdíjszabás életbeléptetése a békés-csanádi h. é. vasuton. A magy. kir. államvasutak igazgatóságától nyert értesülés szerint ezen h. é. vasuton a f. évi márczius hó 1-jére hirdetett új személy- és podgyászdíjszabás csak f. évi julius hó 1-én lép életbe. Ezen díjszabás a magyar kir. államvasutak díjszabás elárusító irodájában (Budapest, Csengeri-utcza 33. sz.) 20 fillérért kapható.

HALÁLOZÁSOK.

Nyáry Béla báró volt képviselő, Pozsonyban meghalt. 1846-ban született Budapesten. Mint egyetemi hallgató részt vett az olaszországi hadjáratban és különösen Custozzánál tüntette ki magát. A katonaságot mint főhadnagy hagyta el s megnősülvén, hontmegyei birtokán, Battonyán telepedett le, a hol annyira megkedvelték, hogy előbb az ipolysági, majd a korponai kerület választotta képviselőjének szabadelvü párti programmal.

Elhunytak a közelebbi napokban: Kézdi-szentléleki Sánta Lajos, 1848—49-iki honvéd-ezredes, nyug. honvédelmi miniszteriumi osztálytanácsos, volt országgyűlési képviselő, 85 éves korában, Budapesten. — Tahvári Tahy János, javítóintézeti családfő, ki irodalmilag is működött, s kitől lapunk is nem rég közölt az aszódi javítóintézetről szóló ismertetést, 34 éves korában Aszódon. — Dr. Krisztinkovich Iván, ügyvéd, jogtudományi szakiró, 40 éves korában, Budapesten. A boldogúlt 1896-ban «A haszonbérleti jog mai érvényében» czimü nagyobb munkájával tünt föl először. Számos dolgozata jelent meg a szaklapokban. — Bónyi Antal, nagyváradi görög kath. esperes-plebános, 69 éves korában. — Szőts Péter, Torda-Aranyosmegye alsó-járai járásának főszolgabirája, 60 ik évében, Alsó Járán. — Buda Olivér, kir. főmérnök, Nagy-Kállóban. — Németh Antal, ügyvéd, volt székesfővárosi törvényhatósági bizottsági tag, 66 éves korában, Budapesten. — Klinkhard Bódog, magyar államvasuti főellenőr, az orsz. tisztviselő-egyesület pénztárnoka, Budapesten. — Józsa Vilmos, Nagy-Küküllőmegye bizottsági tagja, 56 éves, Szász-Keresztúron. — Bory Lajos, tarnóczi körjegyző, 57 éves, Tarnóczon. — Szilágyi László, Vezekény község jegyzője, 40 éves korában. — Nemák Arthur, magyar kir. honvéd főhadnagy, 24-ik évében, Trencsénben. — Balogh Emil, kir. járásbirósági tisztviselő, 57 éves, Zsolnán. — Kálmándy Papp Lajos, gróf Andrássy Aladár jószágigazgatója, Pécsett, 77-ik évében. — Ernst Lajos, győri gabonakereskedő, 71 éves korában, Budapesten. — Dr. Klein Imre, ügyvéd, 29 esztendős, Szabadkán. — Farkas Mihály, földbirtokos, Szentes városának egyik jóltevője, ki a városi szegényalapra 20,000 korona alapítványt tett, 72 éves korában, Szentesen. — Szakonyi Zsigmond, a gróf Festetich uradalma nyug. hites mérnöke, a muraközi takarékpénztár igazgatója, 82-ik évében, Csáktornyán. — Ausim Ede, a 86. gyalogezred főhadnagya, 33 éves korában, Budapesten.

Özv. Benkár Dénesné, szül. Meiszner Emilia, a váczi nőegyesület alapítója és elnöke, Váczott. — Özv. Sotoll Károlyné, szül. Bartók Amália, 78 éves, Budapesten. — Özv. Sullay Józsefné, szül. Strasszer Anna, földbirtokosné, 86 éves, Jasztrabjén, Trencsénmegyében. — Heuzé Stefánia, a «Fehérkereszt» nagytétényi árvaházának megalapítója, Nagy-Tétényben. — Kornfeld Waldemarné, szül. Baumfeld Adél, a Schenker és társa czég főpénztárnokának neje, Budapesten, — De Rivo Györgyné, szül. Löherer Anna, 76 éves, Sátoralja-Ujhelyen. — Lipcsey Andorné, csendőrfőhadnagy felesége, 22 éves korában, Keszthelyen. — Özv. okolicsnói Okolicsányi-Zsedényi Kálmánné, szül Székely Emilia, 54-ik évében, Lőcsén.

Szerkesztői üzenetek.

Kaszinó. Teljesen alaptalan az a különben nagyon elterjedt vélekedés, hogy a czigányok Egyiptomból származnának. Nyelvükből megállapítható, hogy őshazájuk valahol India északi részén lehetett. A czigányok különben a nagy árja népcsaládhoz tartoznak, tehát nyelvük rokon a göröggel, latinnal, francziával, némettel stb. Hogy mi inditotta e sajátságos népet ősi lakhelyének elhagyására, az bizonytalan; legvalószinűbb, hogy a mongolok vagy tatárok betörése űzte őket világgá.

Visió. E balladaszerű verset erőszakolva keresett borzalmasságok töltik be. Már a mesének magva is valószinütlen, alig hihetjük, hogy a lány azért, hogy a hóhér kezétől megmentse, saját kezével szúrta le kedvesét. A visió szintén híjával van a valószinűségnek, vagy legalább is az olvasó előtt érthetetlen. Csaba apjáról, Bendegúzról kissé többet kellene tudnunk, mint a mit a láz-álom magyaráz. Anachronismusok is sűrün fordúlnak elő a versben. Az ős magyar, illetőleg hun nevek, a magyar mondai korba helyezik a cselekményt, mégis Bendegúz Charon ladikját emlegeti, a lány pedig nyaktilóról beszél.

Alleluja zendül. Sok erővel van megírva. De fogyatkozásai is vannak. Szerkezete hiányos, a helyett, hogy folyvást haladna, ismétlésekkel fárasztja az olvasót. Ezen segíteni kellene.

A költészet. Nagyon elvont, okoskodó, nem érezzük ki belőle a szív édes megindulását, a mi nélkül nincs költészet, legfölebb többé-kevésbé ügyes verselés.

A hullám. Közölhető.

Húzd rá czigány. Vágyódás. Az első egészen értéktelen; a második jóval sikerültebb, de kiválóbb költői erő s számbavehető eredetiség abban sem nyilatkozik.

SAKKJÁTÉK.

2171. számu feladvány. Pradignat E.-től.

(I. dijat nyert feladvány.)

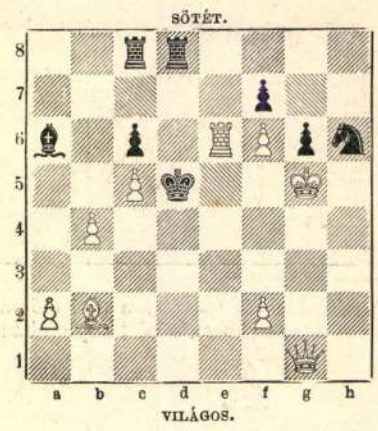

Világos indúl s a harmadik lépésre matot mond.

A 2154. sz. feladvány megfejtése. Nemo O.-tól.

Világos.	*Sötét.*	*Világos.*	*a.*	*Sötét.*
1. Va3—c3	Ke4—f4 : (a)	1.	...	Ke4—d5 (b)
2. Hd4—c6 :	t. sz.	2. Hd4—f5	..	t. sz.
3. V mat.		3. V mat.		

Világos.	*Sötét.*
1.	... e2—e1 V
2. Vc3—e1 †	... t. sz.
3. V v. g2—g3 mat.	

Helyesen fejtették meg: *Budapesten:* K. J. és F. H. — Andorfi S. — Kovács J. — *Csomonyán:* Németh Péter. — *Lipótvárott:* Hoffbauer A. — *Kecskeméten:* Balogh Dénes. — *Losonczon:* Demeter József. — *A pesti sakk-kör.*

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**

Szerkesztőségi iroda: Budapest, IV., Kaplony-utcza 9.

☛ *Alapittatott 1865-ben.* ☚

A legjobb bel- és külföldi

zongorák, pianinók és harmoniumok

legolcsóbban kaphatók

Heckenast Gusztáv

zongoratermében

Budapest, IV. Gizella-tér 2.

(Váczi-u cza sarkán).

Ehrbar udvari zongoragyár
Schiedmayer és fiai stuttgarti udvari zongoragyár
magyarországi egyedüli képviselete. Valódi amerikai harmoniumok. 8466

Nagy kölcsönző-intézet. **Arjegyzék ingyen.**

Védjegy

Salvator S Salvator

Vese, húgyhólyag, húgydara és köszvény-bántalmak ellen, továbbá a légző és emésztési szervek hurutos bántalmainál, orvosi tekintélyek által

a Lithion-forrás

Salvator

kitünő sikerrel rendelve lesz. 8633

Húgyhajtó hatású!

Kellemes izü! Könnyen emészthető!

Kapható ásványvizkereskedésekben és gyógyszertárakban.

A Salvator-forrás igazgatósága Eperjesen.

Budapesten, főraktár Édeskuty L. urnál.

KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» folyó évi 21-ik számában közölt képtalány megfejtése: *Sok ördög nem ér egy angyalt.*

PETROVICS ELEK ÉRDEME...

Hogyan került haza Amerikából Paál László—Munkácsy közös festménye

— Az Est tudósítójától —

Nagyértékű és rendkívül érdekes festmény került haza a napokban — mint *Az Est* tegnap megírta — Amerikából. *Paál* Lászlónak egyik tájképe, amelybe az esernyős alakot *Munkácsy* Mihály festette.

Petrovics Elek érdeme, hogy a pompás kép hazajuthatott a tengerentúlról.

Petrovics egyik szívügye volt ez a Paál László kép, amelynek sorsát az-

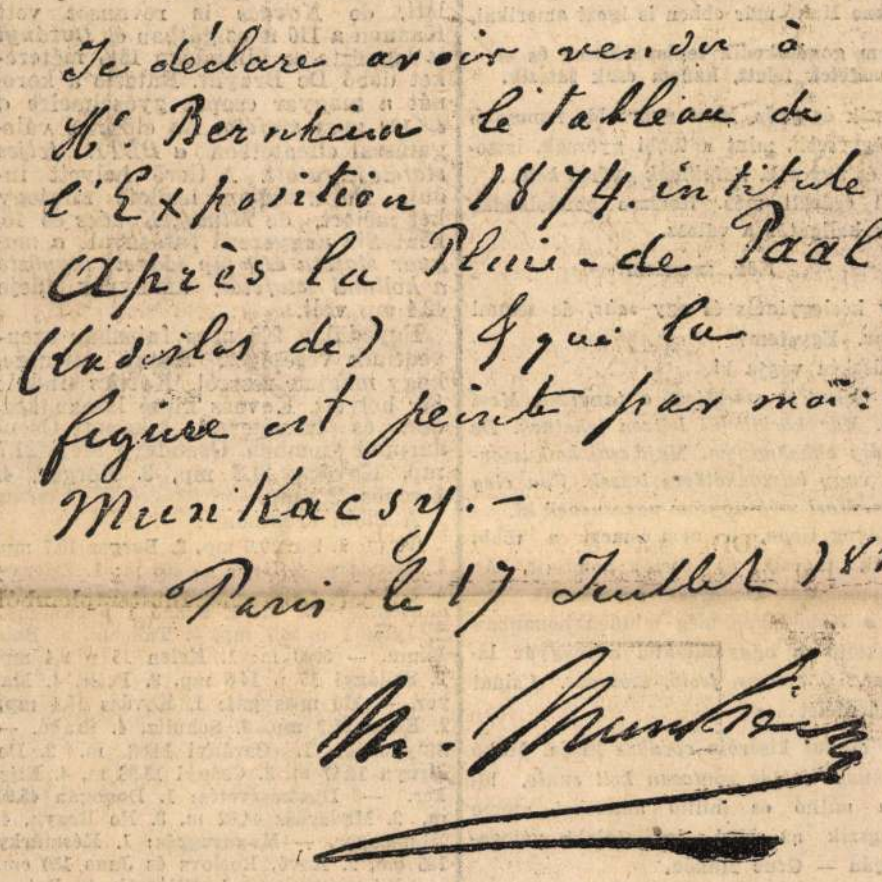

Munkácsy igazolólevele, amelyben elismeri, hogy a *Paál* László festményén szereplő alak az ő műve. A levél szószerinti fordítása a következő: »Kijelentem, hogy eladtam *Bernheim* úrnak *Paál* László »*Eső után*« című képét, amely az 1874. évi kiállításon szerepelt. Az alakot én: *Munkácsy* — festettem. Párizs, 187 július 17. *Munkácsy Mihály.*«

óta, hogy a kép magyar földről elkerült, szerető nagy figyelemmel kísérte. *Petrovics nemrégiben tudomást szerzett arról, hogy a kép Newyorkban néhai Kiss Emil bankár hagyatékából megvásárolható.* Azonnal levelet intézett *Silberman* Ábrishoz, a Newyorkban élő magyar műkereskedőhöz és érdeklődött, *milyen feltételek mellett juthatna haza a kép.* Silberman közölte, hogy

a képért 6500 pengőt kérnek.

Megkezdődött a kábelváltás Petrovics és Silberman között és ezeknek a kábelbeszélgetéseknek eredményeképpen *Silberman megvásárolta a festményt és most hazahozta Budapestre.* Egy lelkes budapesti műgyüjtő, aki nevét titokban kívánja tartani, állott anyagilag Petrovics rendelkezésére. *5000 pengőt bocsátott Petrovics rendelkezésére, de Silberman is 1000 pengőt áldozott, hogy a képet megszerezhesse.*

— Rendkívül nagy érték ez a festmény, — mondta nekünk Silberman Ábris — *sokszorosan többet ér, mint amennyiért megvettük. Petrovics Elek hívta fel figyelmemet a képre és sikerült megszereznem Munkácsynak azt a levelét is, amelyben igazolja, hogy a képen szereplő csernyős alakot ő festette.*

A festmény jelenleg az ismert gyüjtő budai villájában van. Egy méter magas a kép, Paál László tehetségének minden vonása a képen, amely fákövezte utat ábrázol, az úton egy alak sétál, ez *Munkácsy műve.*

A festménnyel kapcsolatban a legérdekesebbeket azonban *maga az ismert gyüjtő* mondta el:

— *Petrovics Elek nekem testi-lelki jóbarátom.*

Az ő útmutatásai alapján nevelődtem a művészet szeretetére, az ő érdemének tartom, hogy olyan nagy szerelmese lettem a művészetnek.

Ha ő valamit a figyelmembe ajánl, azt én mindig komolyan veszem. Így történt most is. Nem is tudom pontosan hány képem van. Mondjuk száz.

Petrovics barátom ebből a százból kiválasztott huszonöt képet és én ezeket a képeket a Szépművészeti Múzeumnak fogom ajándékozni

hagyatéki úton. Petrovics barátom kedvéért tettem ezt, ajánlatomat természetesen szívesen fogadták és *Hóman kultuszminiszter úrtól is köszönetet kaptam.* A képek nálam vannak, de halálom után a Múzeumba kerülnek.

— Amikor Petrovics tudomást szerzett erről a Paál—Munkácsy-képről, természetesen *mingyárt hozzám jött.* A kultusztárca, sajnos, oly kis összeget bocsát rendelkezésére képvásárlás céljára, hogy *nem is gondolhatott arra, hogy ő vegye meg abból ezt a képet a múzeum számára.*

Én vettem meg, a kép most nálam van és halálom után a többiekkel együtt a Szépművészeti Múzeum tulajdonába kerül.

— *Én nagyon-nagyon sajnálom, hogy Petrovics Elek most kikapcsolódik abból a munkából, amit oly nagy hozzáértéssel és szeretettel végzett.* Aközött a huszonöt kép között, amit Petrovics gyüjteményemből kiválasztott, *már van két Paál-kép, ez a harmadik kép.* A gyüjtés munkáját a jövőben is folytatni fogom, de *azt már meg fogom gondolni, hogy új szerzeményemmel mit csináljak.* Amit eddig tettem, azt *Petrovics Elek jóbarátja tette, neki, érte, az ő kedvéért.*

A Munkácsy-levelet Silberman Ábris ma adja át Petrovics Eleknek.

KURHAUS SEMMERING
Főorvos: Dr. F. Hansy egészségügyi főtanácsos
Fizikális-diétetikus magaslati gyógyintézet az összes modern gyógyeszközökkel felszerelve.
Penzióár (napi 3-szori étkezéssel és normális kúrahasználattal) .... S 21.— től felj.

MIKLÓS ROMÁN HERCEG AZ ÉJSZAKA BUDAPESTEN VOLT

— Az Est tudósítójától —

Miklós román herceg az éjszaka féltizenkét órakor Budapestre érkezett. Károly román király testvéröccse *inkognitóban, minden kíséret nélkül, autón jött Bécsből,* csak felesége volt vele. A Dunapalotába hajtott, ahol egy szalónból és két hálószobából álló lakosztályt bérelt.

A hercegi pár 8 óra tájban megreggelizett, majd autóba szállt és *félkilenc órakor Debrecen irányában elindult Bukarestbe.* Elutazása előtt úgy Miklós herceg, mint a felesége nagy elragadtatással nyilatkozott Budapest szépségeiről. Kijelentették: *legközelebb hosszabb időre jönnek a magyar fővárosba.*

Miklós román hereeg három milliót örökölt

Bukarest, július 10
(Az Est alkalmi tudósítójától)

A bíróság kimondta, hogy *Miklós* román herceget, Károly király öccsét, megilleti az a 3,200.000 pengőnek megfelelő örökség, amelyet egy Elisa *Neurouz-Khan* nevű gazdag moldvai özvegyasszony hagyott rá. A bírói ítélet szerint a végrendelet készítésekor az özvegy szellemi erejének teljes birtokában volt és így *a végrendelet érvényes.*

Hitler és Beck közösen dolgozta ki a keleti paktumra adott választ

A válasz olyan, hogy Franciaország nem fogadhatja el

Párizs, július 10

Az »Oeuvre« értesülése szerint Berlin rövidesen közölni fogja Párizzsal a keleti egyezményről szóló válaszát, amelynek főbb pontjait

Hitler és Beck közösen dolgozta ki.

A német jegyzék elvben hozzájárul a keleti egyezményhez, de olyan feltételeket szab, amelyeket

Franciaország és a kisantantállamok nem fogadhatnak el.

Németország úgy véli, — folytatja a lap jelentése — hogy a francia szovjet egyezmény csak a szovjet ellen irányuló német támadás esetén alkalmazható, de

nem érvényes olyan összetűzésekre, amelyek Németország és a Balti-államok ellentétéből keletkeznének.

A német és lengyel kormány továbbá ragaszkodik ahhoz, hogy a keleti biztonsági rendszerben

sem Csehország, sem pedig Románia ne kapjon helyet.

A keleti egyezménynek Berlin és Varsó felfogása szerint szigorúan regionális jellegűnek kell lennie. Románia és Csehország a szovjettel olyan egyezményeket kötött, amelyek nem jogosítják fel ezt a két kisantantállamot a keleti egyezményhez való csatlakozásra.

Világfürdő
FRANZENSBAD
gyógyít
Olcsó átalánykúrák.
női-, szív-, anyagcserebetegségeket, köszvényt, reumát, psoriasist, elhájasodást.

SPORT

Gene Makónak nem tetszik Európa

Magyar beszélgetés Amerika és a világ legfiatalabb Davis-Cup-játékosával

London, július 10
(Az Est londoni szerkesztőségétől)

»Gene Makó megérkezett«, »Gene Makó nyilatkozik«, »Gene Makó autogramokat ad«... A világhírességnek kijáró »publicity« fogadja Angliában az amerikai Davis-Cup csapat fiatal játékosát, a wimbledoni napok egyik legnagyobb érdeklődéssel várt sztárját.

»Gene Makó először van Európában« írják jóhiszemű tévedéssel az angol lapok

és részletesen tájékoztatják olvasóikat »Gene« napi beosztásáról, étrendjéről és treningjéről. Csak azt nem tudják az angolok, amit mi Magyarországon is jól tudunk, hogy ez a

Gene Makó — magyar fiú.

Nem olyan könnyű dolog az amerikai teniszteamre reátalálni. A városon kívül laknak, jó távol London sportszerűtlen életmódra csábító szórakozásaitól. Viszont *bőséges kárpótlást* találnak angliai otthonukban, mely *a főváros egyik legelőkelőbb klubja.*

A lovaspóló és a golf megbűvölő szépségű telepe, ahová Rolls-Royce kocsijaikon érkeznek a »society« előkelőségei. A *Hurlingham Club* közel van Wimbledonhoz, ahol

reggeltől estig treníroznak az amerikai fiúk.

Wimbledonból jönnek most is haza pontosan előírt ebédjükre *Makó* és társai. A Club kényelmes halljában remekbe szabott sportruhákban és a weekend stilszerű toalettjeiben szürcsölgetik a cocktailt a tagok és hölgyeik, amikor az arisztokratikus inas hívására

betoppan Gene Makó.

Úgy jön, ahogy éppen volt, mosakodás közben. Még dörzsölgeti nedves kezeit és észre sem veszi, hogy a hölgyek csodálkozva nézik lorgnonjaik alól. *Ingujjra vetkőzve, »hozentrágerban«, nyitott gallérral* telepedik le mellénk és halk megjegyzésünkre *fölényesen legyint egyet.* Ebben már tetőtől-talpig amerikai. *Nem törődik öcska formaságokkal.*

Kisportolt alakú, napbarnította arcú, szőke fiú *ez a messzire szakadt, nagyhírű magyar legény,* akire ma büszke a világ leghatalmasabb állama.

Folyékonyan, ha nem is teljesen hibátlanul beszél magyarul

és néha bizony már keresi — *de mindig megtalálja* — a magyar szavakat.

— *Odahaza csak magyarul beszélünk, de az iskolában és a klubban persze nem hallok magyar szót.*

Az »iskola« *a délkaliforniai egyetem,* ahol a konzuli pályára készül Gene Makó. A magyar gyerekből pár év mulva amerikai diplomata lesz. Ma tizenkilenc esztendős.

Az amerikai Davis-Cup csapatnak még sohasem voltak olyan fiatal tagjai, mint ő, meg a másik, a húszesztendős, az a »vöröshajú« Donald Budge.

Négyesztendős volt, amikor a család kivándorolt Magyarországból. Tehát *még sem először van Európában.* Először Dél-Amerikában telepedtek le, majd átköltöztek Los-Angelesbe és ott laknak most is. Tizenöt év előtt Gene még... Mi is a megfelelő magyar keresztnév. A fiú nagyot gondolkodik, azután valahonnan nagyon mélyen emlékeiből boldogan előkaparja... *Géza!*

— *Sokat már nem emlékszem Budapestre. Csak a Dunára... meg, ja igen, az — Állatkertre.*

Beszéljünk róla, hogy hazahívták és azt mondja,

jött is volna haza szívesen, ha nem tették volna be a Davis Cup válogatottjai közé.

Most nem is lesz ideje Budapestre rándulni. Londonból együtt utaznak vissza. Majd *jövőre.* Nagyon szeretne »haza« rándulni. *Két-három hónapra.*

— *És végleg nem?*

Hadd legyünk olyan őszinték, mint a Perryt verő fiatal teniszbajnok és valljuk be, hogy bizony kerek »nem« volt a válasz.

— Nem tetszik nekem Európa.

Kalifornia — az más. Ott minden hatalmas, modern, ragyogó... Ez itt — mind semmi — intézte el egy kézmozdulattal a klubot, Londont és Európát.

Pedig még Budapesten él rokonsága: a nagymama meg még valaki. Hogy is mondják csak: az »*Uncle*«-ja, igen, a bácsika, meg aztán a másik az — »*Aunt*«. Most már aztán nekünk kell szolgálnunk a fordítással és Gene, azaz Géza csak ismétli... *néni.*

Hát ha már nem jöhet most Budapestre, legalább hadd tudjuk meg,

mi a magyar fiú sportbeli világsikerének titka.

Bizony sok tanulság nem maradt a Makó fiú szavaiból.

— *Nem trenirozok sokat. Éppen csak*

kedvtelésből játszom.

Tizenhároméves koromban nyertem az első versenyt. Azóta még sokat. Akkor a tizenötesztendősöket győztem le. Nem is a teniszt szeretem legjobban, hanem egy másik játékot, a »basket-ball«-t, az sokkal szebb és érdekesebb.

Gene Makó már ebben is igazi amerikai,

nem gondolkodik tenisz-stílusok és elméletek felett, hanem csak játszik.

Játszik és győz. Mert gyorsabb, izmosabb és ügyesebb, mint a többi gyorsak, izmosak és ügyesek. *Valakinek győzni kell...*

Mi érdekli más. Hosszas gondolkodás után hallgatás a válasz.

Nők, szerelem?

Egy kézlegyintés és egy »*ah*«, de semmi zavar. Egyetem?

Büszkén vágja ki.

— *Sohasem szerettem a tanulást. Most sem. Már körülbelül készen lehetnék. De mindig abbahagyom. Majd csak ha huszonegy vagy huszonkétéves leszek. Van elég időm. Most még úgysem neveznének ki.*

Boldog Gene, ő nem ismeri a többi Gézák, Jancsik és Pisták gondjait. Az otthonmaradt kortársak problémáit. Pedig a Makó papa még minden hónapban megkapja a nagymamától a magyar lapokat. »*Ő építész, festő, szobrász.* Csinál mindenfélét...«

A csapat kísérője *ebédhez* hívja. Makó Gézának *jól és pontosan kell ennie,* hiszen millió és millió amerikai szeme nyugszik az USA legfiatalabb válogatottján — Gene Makón.

Ráskay László

Diadalmas atlétacsapat indul Londonba

Amszterdam, július 10
(Az Est tudósítójának telefonjelentése)

Atlétáink Hollandiában *kiköszörülték a párizsi csorbát.*

A mérkőzés azt a nagy meglepetést hozta, hogy

a magyar csapat azokat a számokat is megnyerte, amelyekben még mi is biztos holland győzelmet vártunk.

Elsősorban *Sir* győzelme örvendetes *100 m-en* Berger és Osendarp felett, de *Kovács* is revansot vett Kaanon a 110 m-es gátban és *Darányi* is legyőzte az állandóan 15½ métereket dobó De Bruynt. Rátette a koronát a magyar csapat győzelmeire *a 4×100 m-es staféta.* Az előzetes válogatással ellentétben *a BBTE teljes stafétája futott.* A Gerő helyett induló Pajzs ugyan leadott mintegy két métert, de *Minay, Kovács* és főként *Sir* nagyszerű futásával *a magyar staféta 41.9 mp idővel legyőzte a holland stafétát,* amelynek ideje 42.4 mp volt.

Egyedül a 200 m-es futásban szenvedtünk vereséget, annak ellenére, hogy magyar részről *Kovács* indult *Sir* helyett. Kovács kissé lassan kezdett és félméterrel kikapott Osendarppal szemben. Osendarp ideje 21.7 mp, Kovácsé 21.8 mp, 3. Berger, 4. Gyenes 22.2 mp.

A többi eredmény:

100 m: 1. Sir 10.6 mp, 2. Berger 10.7 mp, 3. Osendarp, 4. Gerő. — 400 m: 1. Zsitvay 49.8 mp, 2. Vadas 50.1 mp, 3. Klasema, 4. Jansen. — 800 m: 1. Szabó I p 56.6 mp, 2. Iglói I p 56.7 mp, 3. Takema, 4. Boumann. — 5000 m: 1. Kelen 15 p 9.4 mp, 2. Szilágyi 15 p 14.8 mp, 3. Petit, 4. Mayer. — 110 m-es gát: 1. Kovács 15.1 mp, 2. Kaan 15.2 mp, 3. Schultz, 4. Szabó. — Súlydobás: 1. Darányi 14.83 m, 2. De Bruyn 14.47 m, 3. Csányi 13.98 m, 4. Eijsker. — Diszkoszvetés: 1. Donogán 45.94 m, 2. Madarász 44.02 m, 3. De Bruyn, 4. Houdzager. — Magasugrás: 1. Késmárky 185 cm, 2. Rovó, Roelovs és Jans 180 cm. — Hármasugrás: 1. Szirmák és Peters 14.28.5 m, 3. Bessenyey 14.12, 4. Blankers. — Rúdugrás: 1. Zsuffka és Csányi 380 cm, 3. Corschot, 4. Hoven.

Végeredményben *Magyarország 70.5 ponttal győzött* Hollandia 45.5 pontja ellenében.

A magyar csapat szerdáig Amszterdamban marad *s innen megy át Londonba.*

Csak kétpontos találatok olimpiai pályázatunkban

Hatalmas tömeg szelvényt kellett átszámolnunk, míg megállapíthattuk, hogy

olimpiai pályázatunk ötödik futama minden eddigi között a legkevesebb találatot hozta.

A gyenge eredmény nem olvasóink szakértelmén múlott, hanem azon, hogy

a pályázat talán a legnehezebb volt az eddigiek között.

Ilyenformán a több mint 100.000 pályázatból

összesen tizenheten szereztek két-két pontot,

néhány százan egy-egy pontot, míg nagyon sokan pont nélkül végeztek. Ez azonban csak fokozza az érdekes versenyt, mert

még mindenki, az új pályázók is bekerülhetnek a 25 boldog halandó közé, akit ki fogunk küldeni a berlini olimpiászra.

A két-két találatosak:

Balogh Lajos, Baumgarten László, Béri József, dr. Bucsi Sándor, Fürst György, Heller György (Pécel), Kertai Gyula, Kiss György, László Miklós, dr. Lippay László (Szeged), Neumann Ernő, Popper György, Simon György, ifj. Sulyok Kálmán, Sugár Endre, Szlovik György, Török Rezső Gyula.

A pontverseny eddigi állását és a hatodik futam feltételeit a legközelebbi napokban közöljük.

A kerékpáros olimpiászt készíti elő az ötnapos verseny

— Az Est tudósítójától —

Jelentettük, hogy a kerékpáros szövetség július 16—20-ika között megrendezi Budapesten *az első ötnapos versenyt.* A kezdeményezésről a következőket mondották a kerékpáros szövetségben:

— Ezzel a nagyszabású *párosversennyel* az olimpiászra akarjuk előkészíteni kerékpárosainkat. *Ezért hívtuk meg Európa legnagyobb kerékpáros nemzeteinek,* Olaszországnak, Svájcnak, Németországnak, Ausztriának és Franciaországnak válogatott párjait Budapestre. Reméljük, hogy *Európa nagydíja* ép úgy vonzani fogja a kerékpárosokat, mint a *Tour de Hongrie* vonzotta pár év előtt.

Az öt legjobb amatőr olasz bokszoló Budapestre jön

— Az Est tudósítójától —

A jövő kedden az új sportarénában kezdődő *sorozatos nemzetközi ökölvívómérkőzések* tárgyalásai befejezés előtt állanak és máris valószínűvé teszik, hogy ez a bátor kezdeményezés sikerülni is fog. A bajor *Leidmann* nevezése után a legjelentősebb *az olasz nevezések* befutása. Az olaszok *öt legjobb amatőr bokszolójukat küldik ide.* Az olaszok ellen a legjobb magyar amatőrök állanak ki. Szó van arról is, hogy *Énekes* olimpiai bajnokunk *kiáll a súlycsoportjabeli olasz ellen.*

A Hungária Grácban 5:4-re győzött a Grazer AK ellen. A mérkőzést este játszották villanyfény mellett. Dudás a második félidőben csatárt játszott és az ő két gólja döntötte el a félidőben 2:2-re álló mérkőzést.

—

Magyarország—Németország úszó- és vízipóló-mérkőzésére (szombaton és vasárnap a Császárfürdőben) kedvezményes áru jegyeket már árusít Az Est erzsébetkörúti jegyirodája.

—

MTK—FTC 5:1 (2:3). A vízipólóbajnokságért folyó mérkőzést 20 mp-cel a vége előtt nyerte meg csak az MTK Brandy góljával.

VISSZAEMLÉKEZÉSEK MUNKÁCSYRA

Igen tisztelt uram, — kérelméhez képest ime átadom emlékeimet azokról az időkről, a melyeket Munkácsyval Párisban töltöttem.* Mindenekelőtt megjegyzem, hogy talán túlságos megtisztelésben részesítenek azok, a kik a megholt mester és köztem fönnállott viszonyt benső barátságnak minősítik. Munkácsy mindenkor a legbarátságosabban és a legszeretetreméltóbban viselkedett velem szemben attól a naptól kezdve, a melyen nekem művészi segítségét felajánlotta s készségesen járt kezemre, de viszonyunk inkább a nagynak a kicsinyhez, a mesternek a kezdőhöz való viszonya volt. Csak a midőn jóval később, 1885-ben a párisi Salonban kiállított „Engedjétek a kisdedeket hozzám jönni" című képemmel az ő vélekedése szerint kiállottam a tűzpróbát, csak akkor látszott művészetem iránt melegebb érdeklődéssel viseltetni. Legalább ezt árulják el barátságos és érdeklődéssel teljes levelei, a melyeket tőle időnkint Párisból kaptam. Utolsó párisi tartózkodásom óta (1879 végétől 1880 végéig) csak futólag találkoztunk, akkor is csak egy-két órára.

Az utóbbi évek egyikén — azt hiszem kevéssel azelőtt, hogy az endenichi szanatóriumba költözött, a hol hiába keresett enyhülést, — müncheni műtermemben találtam névjegyét, a melyre bizonytalan írással jegyzett néhány üdvözlő szót számomra. A házmesternek, a ki kinyitotta a műtermemet, nyomatékkal jegyezte meg, hogy Párisban a tanárom volt.

Abból a rövid időből, a melyet Munkácsyval Párisban töltöttem, tulajdonképpen csak azt a benyomásomat jegyezhetem fel az ő művészetéről, hogy az feltétlenül és irigylésre méltó módon mesteri. Ezt a benyomást nyertem műtermében és házában tett számos látogatásom alkalmával s különösen akkor, a midőn a Pilátust kezdte festeni. Annakelőtte Münchenben láttam tőle képeket s akkor az volt a benyomásom, hogy hasonló dolgokat nem festettek az elmult idők régi nagy mesterei óta.

Fejlődéséről mit sem mondhatok. Mint nagy mester bukkant fel akkor életem útján s mint ilyen maradt meg emlékezetemben mindenkorra.

*

Munkácsyra vonatkozó legrégibb emlékeim 1879-ből valók. Ebben az évben ösmerkedtem meg vele báró Fabrice müncheni szász követ házában. Habár akkor már néhány év óta festegettem, igaz, hogy inkább dilettáns módjára, a mester, a ki akkor dicsősége magaslatán állott, természetszerűen csak csekély érdeklődéssel viselkedhetett irányomban. Mégis rendkívül szeretetreméltó volt s bátorságot öntött belém, a mire az első müncheni tapasztalás után ugyancsak szükségem volt. Meghívott, jőjjek Párisba, folytassam tanulmányaimat, ő szivesen szolgál majd útbaigazítással. Elhatároztam tehát, hogy még az

* A Művészet szerkesztősége felkérte Fritz von Uhdet, hogy a Munkácsyval együtt töltött párisi éveiről mondja el emlékeit. A nagy német művész ezzel a cikkel tett eleget a kérelemnek. A szerkesztő

Művészet 1902.

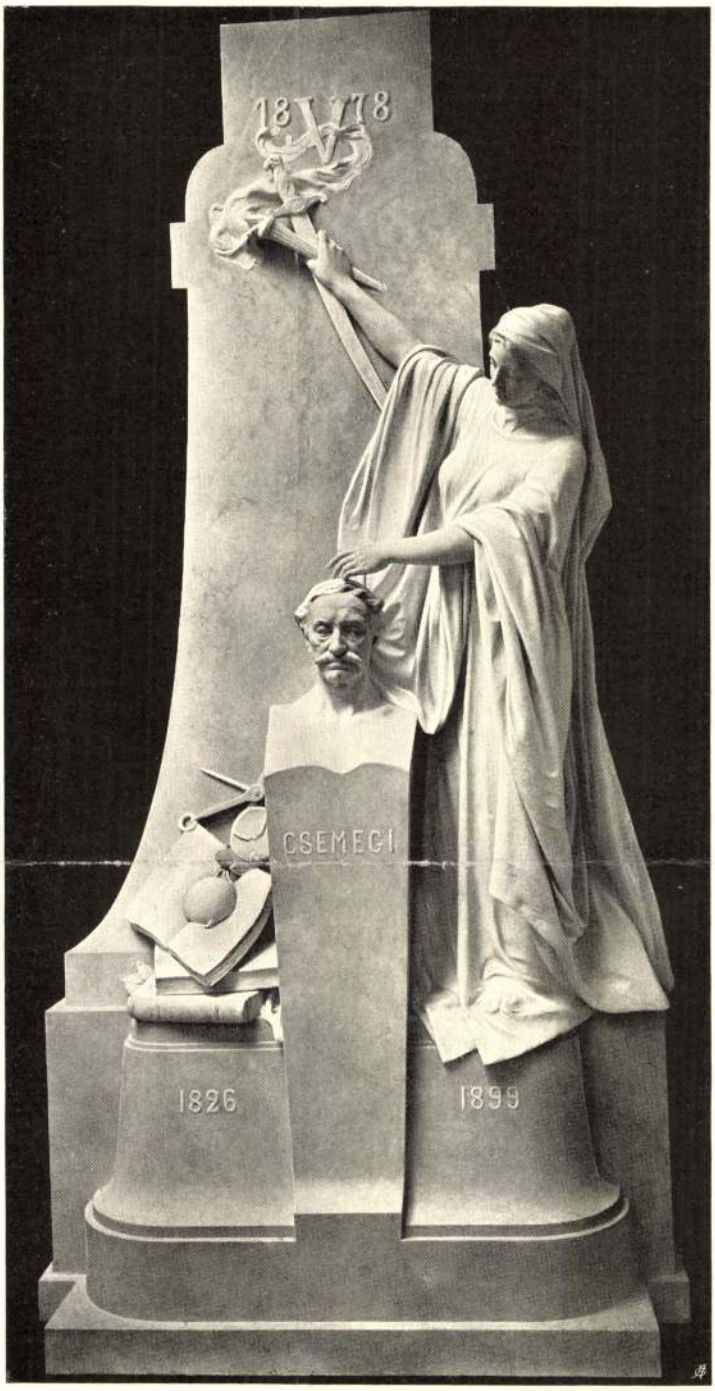

CSEMEGI SÍREMLÉKE
DONÁTH GYULA MŰVE

ALICE BARBI
LÁSZLÓ FÜLÖP ELEK OLAJFESTMÉNYE

év őszén Párisba megyek pár hónapra, hogy az ő oldalán kissé atyafiságosabb viszonyba lépjek a festészettel.

Munkácsy híven állotta szavát és útmutatásával, még inkább példájával s a műtermében való közös munka révén többet használt nekem rövid néhány hónap alatt, mint a mennyit Münchenben a képtárban való szegényes másolgatással elérhettem. Első látogatásomkor már az avenue de Villiers-i háznak első emeleti lépcsőjén áhitat fogott el: kép kép mellett, kitünő franciák a fontainebleaui iskolából, mellettük egy nagyon szép Leibl-kép. A mester éppen a „Két család" címen ismertté lett képén dolgozott, épp a kékruhás pongyolában levő fiatal szőke asszonyt festette s felhívott, nézném figyelemmel mint fest. Ebben az élvezetben aztán gyakran részesített. Rendkivül termékenyítő, majdnem vidító volt látni, mily biztonsággal rakta a legvilágosabb fényeket a bitűmaláfestésre s mint festette aztán bele lassankint és világosan az egész alakot. Módszerét a melylyel képeit alakította, még világosabban megösmertem abban a kis iskolában, a melyet akkor néhány fiatal amerikai és német festőnek kérelmére nyitott. Munkácsy szives volt e fiatal művészek közt nekem is helyet juttatni. Tanulmányt festettünk élő modell nyomán, fejet, testet. A legnagyobb mértékben lebilincselte érdeklődésünket Munkácsy, a midőn ilyenkor magyarázgatta, miképpen kell a természetet megnézni. Tulajdonképpeni korrektúrára nem is került sor: a mi hibás volt, azt mindjárt újra megfestette. A tanítványoknak fájdalmas élvezetet szerzett azzal, hogy az egész holmit, ha még annyi fáradságot pazaroltak is rá, vastagon bekente bitűmmel, aztán megint felrakosgatta a legvilágosabb fényeket s rövid idő alatt az egész fejet belemintázta. Így aztán megoldotta a legkeservesebb csomókat is. Be kell vallanom, hogy ilyenkor mindig mindnyájan őszintén irigyeltük a biztos kezéért.

De akkor nyilt a legérdekesebb alkalom teremtő munkálkodását figyelemmel kisérnem, a midőn 1880 nyarán a „Krisztus Pilátus előtt" című képét festette. Szivvel-lélekkel ott csüngött a munkáján. Az óriási vásznon igazi elemében volt. Az aláfestésnél valósággal kéjelgett a bitűmben; magából kikelve, tűzzel rohant a munkába. Nagy volt a meleg: csak alsóruhába öltözve, felgyűrt ingújjal mint egy mázolólegény, tombolt ide-oda a képen, míg végre a türelmetlenségtől lebírva puszta kézzel markolt a festékbe és egyre szélesebb foltokban alakította a képet. Megesett, hogy aztán ebben az állapotban átment a szomszédjához, egy öreg francia festőhöz, hogy egy kis szuszhoz jusson.

Kevéssel azelőtt, hogy Munkácsy ehhez a képhez fogott, ugyanebben az avenue Montaigne-beli óriási műteremben festettem első képemet, a „La chanteuse" címűt, a melyet az 1880-iki párisi Salonban állítottam ki. Munkácsy szives barátsággal engedte át nekem a műtermet néhány hónapra. Olykor-olykor szivélyes látogatással örvendeztetett meg s megtanított engem arra az egyszerű, de még mindig nem eléggé gyakorolt szabályra, hogy nemcsak az alakokat, de mindent, még a jelentéktelen apróságokat is, a mik a képhez tartoznak, egyenest a természet nyomán kell tanulmányozni. Ezt a tanulságot azóta is szemmel tartom.

A kép váratlan sikert aratott a Salonban, észrevették, kedvező kritikát kapott, végre pedig Munkácsy szives ajánlata folytán vevőre is akadt.

Otthonában ő is, a felesége is a legszivesebb vendéglátó gazda volt. Emlékszem egy estélyére, a melyen csak úgy hemzsegett a sok herceg, miniszter és művész. Különösen Bastien-Lepage tünt fel nekem azáltal, hogy Munkácsy különös figyelemben részesítette. A francia festők közül különösen őt becsülte nagyra. Be kell vallanom, hogy akkor még nagyon kevés képét láttam s az a kevés sem tetszett nekem akkor, midőn egészen Munkácsy művészetének hatása alatt álltam.

1880 nyarán nélkülöznöm kellett az ő útmutatását: akkor a „Krisztus Pilátus előtt" című képét festette s nagyon is el volt foglalva. De azért, mint már említettem, többször el-elnézegettem, a mint megkezdett képén dolgozik. Gyakran találkoztam vele azonkívül otthonában és Eugen Jettel műtermében, a kivel benső barátságot tartott.

Párisi tartózkodásom óta nem kerültem többé össze Munkácsyval huzamosabb időre. S azóta nem is jártam Párisban. Érintkezésünk gyér

levélváltásra szorítkozott, a melyből azonban legnagyobb örömömre azt olvastam ki, hogy rokonszenvvel és érdeklődéssel kíséri művészi munkálkodásomat.

Sohasem titkoltam el, mily sokat köszönök neki. Ő segített arra, hogy megtegyem a műszerető dilettantizmustól a művészetig vezető nehéz lépést. Termékenyítő példája, a műteremben együtt töltött órák, a midőn el-elnézegettem munkálkodását, tanításai Párisban határozottan nagyon sokkal többet használtak nekem, mint minden, a mit odáig Münchenben tanultam. Sohasem méltányolhatom eléggé szivélyességét sem, a melylyel nekem, a teljesen ösmeretlen kollegának, kezemre járt. Ha azóta az én művészetem messzi eltért is az övétől s a régi függésnek ma már aligha van nyoma műveimben, mégis ugyanazt a nagy rokonszenvet érzem ma is iránta és művészete iránt, ugyanarra a csodálatra késztet sok műve, a melyet akkor, mint fiatal festő a mesterrel szemben lelkesedéssel tanusítottam.

Lakásomon őrzöm Munkácsy egyik művét, egy magyar tragika arcképét, a melyet néhány évvel ezelőtt egy müncheni műkereskedő engedett át nekem. A kép meleg, szép, mély színei ma is oly gyönyörűséget szereznek nekem, mint a mikor a Pilátust bámulgattam. Úgy látszik, hogy nemsokára a Pilátus befejezte után készült.

*

Ezekben a visszaemlékezésekben talán nem találja azt, a mit találni remélt: adalékokat a mesternek és művészetének történetéhez. De abban a meglehetősen alárendelt helyzetben, a melyben akkor magamat vele szemben éreznem kellett, nem ügyelhettem egyébre, csak arra, hogy tanuljak tőle. Azonkívül nem szabad felednie, hogy emlékezéseim huszonkét év előtti időkre nyúlnak vissza.

Fritz von Uhde

A VÖRÖSMARTY-SZOBOR PÁLYÁZAT
KALLÓS ÉS MÁRKUS MŰVE
ELSŐ KATEGORIÁBA OSZTOTT PÁLYAMŰ

A BRIT IPARMŰVÉSZETI KIÁLLITÁS

Egy vagy másfél esztendőre közönségünk megint irányt kapott az ízlése számára. Minden ember, ha majd valamiféle iparművészi dolgot akar venni, vagy a szobáját, lakását be akarja rendezni, a maga új „angol" ízlését fogja követni. Műiparosaink — úgylátszik — már is készülődnek, hogy az ízlés eme legújabb irányának megfelelhessenek. Hiszen odakint, az Iparművészeti Múzeumban lépten-nyomon bútorrajzolókra, iparosokra, építészekre stb. bukkanunk, éppen most, a kik a brit tárlaton kiállított holmit nemcsak tanulmányozzák, hanem le is másolják, vagy legalább egyes részleteit lerajzolják. S ha rendes körülmények közt is kárhoztatandó az eftajta másolás és lerajzolás, mert az eredménye rendszerint az, hogy máskülönben helyes és szép szerkezeti és diszitő elemeket észszerűtlenül és éppenséggel nem szépen alkalmaznak: a brit kiállításban ez egyenest veszedelmes. Mert ha volt valamikor olyan kiállitás, a mely e tekintetben nem útmutatással,, hanem elijesztésül szolgált, úgy nézetem szerint ez a mostani brit kiállítás ilyen, ámbátor határozottan magas művészi szinvonalon áll.

Nem maguk a kiállított tárgyak keltik bennem ezt a művészi szempontból való aggódást, a mely arra késztet, hogy óvatosságra intsem a másolóikat. Bár azt tartom, hogy a kiállitott holmi nem mindvégig elsőrangú, sőt talán, egyik-másik tárgyat nem tekintve, a brit műiparnak csakis középjóságú megnyilvánulása. Komoly, óvatosságra intő figyelmeztetésem, a mely a közönségnek és műiparosainknak szól, a brit műiparnak azokra a tendenciáira vonatkozik, a melyek természetszerűleg ebben a kiállításban is érvényesülnek. Mivel pedig ez a figyelmeztetés paradoxonnak látszik, szükségesnek tartom a megmagyarázását.

Munkácsy Mihály

irod

Tab Párismagy 21. l.
43. l. 50. l. 81. l.
123. l. 125 – 128. l.
(Munkácsy özvegye.)

KARDOS TESTVÉREK
BUTORÁRUHÁZA
Budapest, VII, Wesselényi u. 18
(Kazinczy u. sarok)
Telefon: 31-3-59

Nyomtatvány

Vép

Dr Szentiványi Gyula urnak

Helyben

XI. Budafoki út 10/c

Kőmetszők czéhe, nürnbergi IV-90

Munkácsy Mihály

GOLGOTA. Munkácsy Mihály festménye. (8-r. 16 és 4 l.) Bpest, 1899. Egyházy Ágoston és Társa.

Munkácsy Mihály

Fritz Uhde Munkácsy Mihályról. Ui Idők, márc. 5.

1911.

(Művészet 1911. 195. l.)

375.

lva s szembe néz. Vállaira omló hosszú
ědöke s bajusza fekete, szeme szürke, sza-
Aranyozott vértbe van öltözve; kö-
kkendője fehér s palástja piros. Ez utób-
töje s csatja ékkövekkel és gyöngyökkel

etei 23:19 cm.
Pál aj. 1883. XI. 9. (79/84.)
436.

Egymillió kisgazdánál akart adatokat gyüjteni Mecsér András arról, hogyan lehetne kikapcsolni a közvetitő kereskedelmet

Az Országos Statisztikai Tanács gazdasági bizottsága egyhangúan visszautasította a Mezőgazdasági Kamara elnökének 33 pontos kérdőivét

(Saját tudósítónktól.) Tájékozott politikai és gazdasági körökben nagy érdeklődés előzte meg az Országos Statisztikai Tanács gazdasági bizottságának ülését, amelyet *Kovács* Alajos államtitkár, a statisztikai hivatal elnöke hívott össze. A meghívó ugyan csak annyit árult el, hogy a mezőgazdasági kamarák által tervezett *országos mezőgazdasági címtári adatgyüjtésről* lesz szó ezen az ülésen, azonban rendszerint jól értesült körök tisztában voltak azzal, hogy maga *Mecsér* András, az Országos Mezőgazdasági Kamara elnöke, áll az adatgyüjtés terve mögött és az ő személyére való tekintettel hívták össze az egyébként ritkán ülésező szakbizottságot, amelynek ezúttal *a címtárkérdés megvitatása volt az egyedüli napirendi tárgya.* De tisztában vannak ezekben a körökben azzal is, hogy a mezőgazdasági értékesítés csúcsszervezetének létrehozására irányuló, annakidején kudarcot vallott tervét Mecsér nem adta fel végképpen s *elgondolásait másmódon próbálja valóra váltani.*

Maga az új terv azonban csak a szakbizottsági ülésen bontakozott ki teljes méreteiben. Az Országos Statisztikai Tanács gazdasági bizottságának ülésén, amelyen a miniszterelnökséget *Bencs* Zoltán miniszteri tanácsos képviselte, míg a kereskedelmi minisztérium képviseletében *Laky* Dezső műegyetemi tanár, az Árelemző Bizottság elnöke, a pénzügyminisztérium részéről pedig *Szilágyi* Ernő miniszteri tanácsos, a közgazdasági főosztály vezetője jelent meg, s amelyen a minisztériumok kiküldöttein kívül résztvettek a szakbizottság összes kinevezett és delegált tagjai, egész terjedelmében ismertették a tervezetet s maguk az előadók és a felszólalók sem csináltak titkot abból, hogy *a terv készítője és az indítvány előterjesztője Mecsér András, az Országos Mezőgazdasági Kamara pár hónappal ezelőtt megválasztott elnöke.*

Homály és ellentmondások egy gépirt oldalon

Leghomályosabb ebben az új tervben a »mezőgazdasági címtári adatgyüjtés« megokolása. Nem csoda, hogy az előttünk fekvő s egy gépirt oldal terjedelmű szövegben az ülés résztvevői, akik különben kivétel nélkül elismert, kitünő szakemberek, nem igen tudtak eligazodni, annyi benne a homály és az ellentmondás. Azt mondja ebben az előkelő szaktestületnek szóló előterjesztésben az Országos Mezőgazdasági Kamara elnöke, hogy *az értékesítési viszonyok módosulása folytán az utóbbi esztendők alatt különböző kisebb és olyan termelési ágak jutottak előtérbe, amelyeknek a multban kevésbé volt jelentőségük. Minthogy pedig e termelési ágakkal főként a kisebb gazdák foglalkoznak, akik csak kisebb mennyiségeket tudnak értékesíteni s igy nem élvezhetik a nagybani értékesítés előnyeit, a mezőgazdasági kamarák feladatuknak érezték, hogy ezeket a gazdákat minél közvetlenebb kapcsolatba hozzák az exportban is résztvevő nagykereskedelemmel és a lehetőség szerint kikapcsolják azt a sok közvetitő kezet, amelyek a gazdák és a nagykereskedelem közé ékelődnek és lehetetlenné teszik, hogy a termelők az őket megillető árakat kapják.*

E közvetlen kapcsolat kimélyítésének — igy szól a továbbiakban az előterjesztés szószerinti szövege — alapfeltétele, hogy a mezőgazdasági kamarák teljesen megismerjék körzetük termelését és főként azt, hogy a mezőgazdasági termelésnek az utóbbi évek során beállott változása folytán *mely vidékek, mily termelvényekből rendelkeznek nagyobb eladható feleslegekkel.* Ezért vették tervbe a mezőgazdasági kamarák, hogy a községi elöljáróság igénybevételével *az egész országra kiterjedő adatgyüjtést hajtsanak végre.* Ennek eredményei fognak módot nyujtani a kamaráknak arra, hogy *az értékesitést a legmegfelelőbb módon elősegitsék, a termelést pedig a leghelyesebb irányban megszervezzék.*

Címtárat a kikapcsolt kereskedőknek!

Idáig még félig-meddig rendben volna a dolog, bár úgy tudjuk, hogy az irányított gazdálkodásra vonatkozó elgondolások ad acta kerültek, legalább illetékes helyen, tudomásunk szerint, most már senki sem foglalkozik az errevonatkozó tervekkel. A Mezőgazdasági Kamara elnöke azonban továbbmegy e célkitűzésnél is és előadja a Statisztikai Tanács elé terjesztett indítványában, hogy *a mezőgazdasági kamarák az ilyenmódon gyüjtött adatokat feldolgozva és rendszerbe csoportositva, címtárba akarják foglalni,* mégpedig abból a célból, hogy az *adatok necsak a kamarák részére álljanak rendelkezésre, hanem azokhoz az értékesítés érdekében a kereskedelem is hozzáférhessen.* Az egyik bekezdésben tehát kikapcsolja az indítvány előterjesztője és az új terv propagálója azt a közvetítő kereskedelmet, amelyet a másik bekezdésben — mint ő mondja: az értékesítés érdekében — tájékoztatni akar az általa összegyüjtött adatokról. Más lapra tartozik, hogy a kereskedelemnek, a Mecsér András által kikapcsolásra itélt közvetítő kereskedelemnek, amely ezen a téren évszázados tapasztalatokkal rendelkezik, szüksége van-e erre az adatgyüjtésre s nem tudja-e feladatát, amelynek mindig a magaslatán állott, a jövőben is teljesíteni e költséges s mint alább látni fogjuk: legalábbis kétesértékü adatgyüjtés nélkül.

Hogy maga az indítványtevő sem bízik az adatgyüjtés értékének maradandóságában, mutatja az a tény, hogy a rákövetkező bekezdésben már *lemond arról, hogy a kiadandó címtárban számszerű adatokat közöljön,* mert ezek a számadatok — mint mondja — évenként kisebb-nagyobb változásoknak vannak kitéve. Arra az önként felvetődő kérdésre, hogy *mi szükségük van akkor mégis a mezőgazdasági kamaráknak a számszerű adatok összeirására,* amelyek közül a fontosakat az ugyancsak feladata magaslatán álló Statisztikai Hivatal állandóan gyüjti, nyilvántartja és közzéteszi, az előterjesztés azzal válaszol, hogy *sajátmaguk* — már mint a kamarák — *tehessék mérlegelés tárgyává az egyes vidékek termelési irányát és ehhez képest az egyes vidékeket, illetőleg községeket megfelelően csoportosithassák.* Ehhez végül még hozzáteszi a terv előterjesztője, hogy az esetleges aggodalmak eloszlatására *a mezőgazdasági kamarák hajlandók a kiadandó címtár kefelevonatait a Statisztikai Hivatalnak bemutatni.*

Vadászterület, olvasókör és különleges hajlandóságok

Az ülés résztvevői, akik eddig néma csendben hallgatták az előterjesztést, csak ezután kaptak felvilágosításokat arról, milyen pontokat foglal magában a címtár alapjául szolgáló kérdőív, *milyen adatokra kiváncsi az Országos Mezőgazdasági Kamara elnöke.* Az első 26 kérdőpont a községek általános viszonyaira vonatkozik, köztük olyan viszonyokra és adatokra is, amelyeknek semmi közük a mezőgazdasághoz. Igy például tudni kivánják a mezőgazdasági kamarák, hogy *ki bérli a község vadászterületét és mikor jár le a bérlet?* Egy másik kérdőpont *a községi olvasókör és népkönyvtár* nevét és cimét tudakolja meg. Ismét egy másik arról kér adatokat, hogy *van-e a községben szövetkezet s mi annak a cime?* De ennél is súlyosabb feladatok elé állitja a községeket az a kérdés, hogy *a kisgazdáknak van-e valamely különleges termelési ágra hajlandósága,* úgyszintén egy másik kérdőpont, amely a község időjárási viszonyainak ismertetésére vonatkozik.

A tulajdonképpeni kérdőpontok azonban csak ezután következnek. A 27. kérdőpont, amely nem kevesebb, mint *44 alrovatot foglal magában,* alrovatonként részletezendő választ kér arra a fogas kérdésre, hogy a község kisgazdái — értve ez alatt a száz katasztrális holdnál kisebb gazdaságokat — milyen terményeket termelnek, mekkora területen és a termékekből évente mennyit adnak el. Az alrovatok a különböző terményeket sorolják fel, *búzától paprikáig és csibehúrmagtól nyúlszapukamagig.* Az ülés résztvevőinek a hideg futott végig a hátukon, amikor elgondolták, milyen apparátus kellene hozzá és mennyi költséget emésztene fel, hogyha *az ország egymilliónál több kisgazdájánál meg kellene állapitani a különböző virágmagvak, nemkülönben a cikória és a cirokszakáll termőterületét, községenként és kisgazdánként részletezve,* továbbá azt is, hogy mindezekből a terményekből minden egyes kisgazda mennyit ad el.

Amit a pálinkatermelésről és a napos csibékről kiván tudni a Mezőgazdasági Kamara elnöke

A Mezőgazdasági Kamara elnökének kíváncsisága azonban korántsem merült ki ezeknél a kérdőpontoknál. A következő, 28-as sorszámot viselő kérdőpont *a kisgazdák gyümölcsfaállományára,* a 29. pedig *a csemegeszőlő, bor, továbbá a pálinkafélék termelési adataira vonatkozik.* Ezután következik az *állatállomány* tenyésztési és eladási adataira vonatkozó 30. kérdőpont, amely 30 alrovatot foglal magában, disztingválva a süldő és a malac, a tenyészkos és a tenyészanya, továbbá a tyúk, gyöngytyúk, naposcsibe és a hizlalt baromfi közt. A kisgazdáknak ugyancsak meg kell erőltetniök emlékezőtehetségüket, ha pontos adatokat akarnak szolgáltatni arról, hogy *baromfiudvarukban hány naposcsibe jött a világra és ezek közül az egész év folyamán mennyit adtak el.*

Nem kevésbé fogas kérdésekre kíván választ a 31. pont, amely arról szól, hogy a község kisgazdái *mennyi állati terméket, továbbá halat, fát és nádat termelnek és a termékekből mennyit adnak el?* Persze, ebben a kérdőpontban is külön kell felsorolni például *a tenyésztojás és a fogyasztási tojás* hozamának és eladásának darabszámát. Még jó, hogy a nádra vonatkozóan az adatgyüjtés megelégszik a termelt és az eladott mennyiség kévénként való megjelölésével.

A 32. kérdőpont a *törzskönyvezés* állapotáról kíván adatokat, mégpedig külön-külön a szarvasmarhára, lóra, sertésre, juhra és a baromfira vonatkozóan.

Végül a 33. pont, amely a község határában fekvő *száz katasztrális holdnál nagyobb* gazdaságokra vonatkozik, megelégszik a gazdálkodó nevének, továbbá szántóföldi, kerti és réti művelés alatt álló területének, úgyszintén a szőlőnek, legelőnek, erdőnek, nádasnak, halastónak felsorolásával s ezenkívül csupán arról kér felvilágositást, hogy mennyi az egy katasztrális holdra eső átlagos kataszteri tiszta jövedelem.

Egyhangúan . . .

Ezzel véget is ért Mecsér András adatgyüjtő és címtárszerkesztő tervének, valamint 33 pontból álló kérdőivének a tudós testület előtt való ismertetése, amely több mint egy órát vett igénybe. Ezután azonban már csak az történt az ülésen, hogy *a felszólalók kivétel nélkül a terv megvalósitása és az adatgyüjtés megindítása ellen foglaltak állást,* egyesek azért, mert a tervet feleslegesnek, céltalannak és keresztülvihetetlennek tartották, mások pedig *minden különösebb megokolás nélkül.*

Végül az elnök, a vita anyagát összefoglalva, megállapította, hogy *az Országos Statisztikai Tanács egyhangúan visszautasítja az indítványt.*

A gazdasági élet, a tények és számok e rideg birodalmának fantasztái tehát ismét szegényebbek lettek egy tervvel. De reméljük, hogy Mecsér András gazdagabb lett azzal a tapasztalattal, amely — megengedjük, hogy jóhiszemű — elgondolásainak és terveinek sorozatos meghiúsulásából önként adódik.

Kallós Béla

A fenti gyártmányok legjobb beszerzési forrása
Sternberg
M. kir. udv. hangszergyár VII., Rákóczi út 60

CHMURA
IV., Ferenciek tere 2. „G" árjegyzék ingyen

Saját készitésü gyermek-kerékpárok

fiuk, lányok részére. 4—16 évesig 90. 120. 140 P. Láng Jakab és Fia, Bpest, József körút 42. Árjegyzék ingyen. Alapitva 1869

A szenvedő, beteg nőket reggel éhgyomorra egy kis pohár természetes »Ferenc József« keserűvíz 2—3 óra alatt könnyű, lágy bélkiürüléshez segíti és ezáltal igen sok esetben rendkívül jótékony hatással van a beteg szervekre. Az orvosok ajánlják.

MIKULÁSRA
Dreher
CSOKOLÁDÉT

Lángész és őrület

*

Lombroso egy fél századdal ezelőtt nagy szenzációt keltett annak a kimutatásával, hogy a lángész és őrület szomszédos egymással. Lombroso »felfedezése« azonban csak kiinduló pontja volt azoknak a kutatásoknak, melyek a lángésznek az őrülethez való viszonyát akarják tisztázni. A kutatások eddigi eredményei rendkívül nagyjelentőségűek, — bátran mondhatom, hogy csak velük kezdődött meg az abnormális emberi lélek felfedezése. Amit az abnormális emberi lélekről egy negyedszázaddal ezelőtt, Kretschmer és Lange-Eichbaum felfedezései előtt tudtak a tudósok — ma már múzeumi anyag: emlék a multból, mint például a köpülyöző szerszám az orvostörténeti gyüjteményekben. A Kretschmer-féle embertípusok megállapítása és Lange-Eichbaum *Geniewerdung* elmélete a lélekkutatásban olyan nagyjelentőségű, mint amilyen például a földrajzban Amerika felfedezése. Lange-Eichbaum kétszáz zseniális ember lelkialkatának és lelkisorsának elemezésével igazolta elméletét, vagy helyesebben szólva: ebből a kétszáz elemezésből csinálta meg a maga elméletét. Most egy magyar tudós Lange-Eichbaum módszerét alkalmazta a magyar lángelmék egész sorozatára és megállapította, hogy ezeknek a sorsa is igazolja az elméletet. Könyve *Genie und Irrsinn im ungarischen Geistesleben* címmel most jelent meg.

Majd elfelejtettem a magyar szerzőt megnevezni: *H. von Szirmay-Pulszky*. Igy szerepel a könyvborítékon.

Ismertem Pulszky Ferencet, ki hosszú életének végén is nagyon értékes vezércikkírója volt annak a lapnak, melynél akkor dolgoztam. Közírói munkásságát akkoriban utólérhetetlennek tartottam, és tudtuk róla, hogy ez az előkelő úr egy darab történelem. Lángész volt-e? Nem tudom. Azt hiszem, nem volt lángész, csak nagy tudós. Ismertem két fiát (a harmadikkal évekig laktam egy házban a József körúton, de sohasem láttam). Károly tragikus véget ért, — de még senki sem mondta meg, hogy miért? Én most megmondom: a *treuga Dei* ölte meg. A millenniumi ünnepek lezajlásáig 1895 végén Apponyi indítványára az ellenzék fegyverszünetet kötött az általa nagyon gyülölt Bánffy-kormánnyal. Nyolc hónapig nem lehetett a kormányt támadni s mindenki tudta, hogy a fegyverszünet elteltével választások lesznek. *Muszáj* volt valakit támadni, *muszáj* volt az ellenzéki hangulatot fenntartani... Pulszky Károly képviselő és igazgató vett a múzeum számára egy Rafael-képet Olschi velencei műkereskedőtől; s a képről kisütötték, hogy a festője nem Rafael volt, hanem Del Piombo! Igaz, hogy a kép így is sokkal többet ért, mint amennyiért Pulszky vette, de olyan parlamenti botrányt csináltak az ügyből, hogy Pulszky Károly kénytelen volt az állásáról és mandátumáról lemondani és kivándorolni. Az ausztráliai Queenslandban, Brisbaneban még az évben meghalt: már nem emlékszem bizonyosan, hogy főbelőtte-e magát, vagy a kikötőhídról a tengerbe ugrott... Ma már mindegy. Más ilyen tragédiát is tudnék idézni a Pulszky-családból...

Pulszky Ferenc idősebb fia, Ágost, tudós ember volt, s éppen ezért egy tudománytalan korszakban az élclapok támadásainak igen alkalmas céltáblája. A jog filozófusa volt, egyetemi tanár, képviselő, államtitkár... De a tudomány, amit hirdetett, itt annyira új volt s oly »nehéz«, hogy jogászifjúságunk ahelyett, hogy megtanulta volna, érthetetlennek nyilvánította. Kistermetű ember volt; minden ellenzéki lap csak így írta a nevét: Pulszky Guszti. Én voltam az egyetlen ellenzéki ujságíró, aki így írtam: Pulszky Ágost. Mert nekem nagyon imponált nemcsak a hidegvére és a tudománya, hanem az is, hogy a boszniai okkupációban mint főhadnagy vaskoronarendet kapott... Szubaltern tisztek közül a világháborúban ezernél többen kaptak vaskoronarendet, — a bosnyák háborúban még csak Pulszky Ágost. De hogy Pulszky Ágost lángész volt, azt sem mondanám. Csak tudós volt.

A három Pulszky-fiú közül egyiknek sem volt fia. Ha Pulszky Ferenc lángész volt, rajta beteljesedett a lángelmék sorsa: »nemzetsége fiágon vagy vele, vagy a következő nemzedékben kihal«.

Pulszky Ágost leánya, Henriette (élete tavaszán elhalt nagynénje keresztnevét viseli), egy tiszthez, Szirmay Tamáshoz ment nőül. Ő az a *H. von Szirmay-Pulszky*, akinek »Genie und Irrsinn im ungarischen Geistesleben« című könyvéről most beszélek. Hogy ez a könyv miért és hogyan jött létre: nem tudom. Minden Pulszky-ügyben van valami romantika. Mikor Pulszky Ferencbe, noha neki volt a legnagyobb orra Közép-Európában, beleszeretett Walter bécsi bankár leánya, Teréz, sőt mindenáron nőül is ment hozzá, s az addig éppen nem gazdag sárosmegyei dzsentri-fiú megvette Nógrádban a szécsényi uradalmat, mindenki azt gondolta, hogy ezzel a család évszázadokra nyugodt révbe jutott. De hol van már a szécsényi uradalom! Pulszky Ágost szintén nagyon jól nősült: Figdorék mesésen gazdagok voltak, mikor Ágost Adélt elvette. Sokat jártam az Eszterházy uccában, mikor a Trefort ucca sarkán azt a remek kis palotát építették, s azt gondoltam: »ez főúri hajlék, évszázadokra!« Annak a háznak azóta Isten tudja, hány gazdája volt már! De hogy Pulszky Ágost leánya egykor szigorúan tudományos, »pathografiai« könyvet fog valaha írni, azt sem gondoltam volna... Az előzményekről nem tudok semmit. Egy éve (vagy talán kettő), hogy magyar nyelven olvastam tőle egy értekezést a két Bolyay lángeszéről és őrületéről, — ezt az értekezést, talán némileg bővítve, most viszontlátom ebben a német könyvben.

Balassa Bálint, Berzsenyi Dániel, Csokonai, gróf Széchenyi István, Kossuth Lajos, báró Eötvös József, Vörösmarty, Petőfi, Arany, Tompa, Madách, Jókai, Vajda János és báró Kemény Zsigmond lelkialkatát a Kretschmer—Lange-Eichbaum módszer szerint boncolja a tudós szerző, Ady lángeszének és hírnevének fejlődését pedig oly megdöbbentően világosan rajzolja meg, hogy ezt az értekezését az egész Ady-irodalom legfontosabb darabjának tartom. A 19. és 20. század zseniális (és egyben »kedélybeteg«) magyar festőiről: Munkácsyról, Paál Lászlóról, Szinyeiről, Gulácsyról, Czóbel Annáról és Csontváryról szintén remekül mutatja ki, hogy Lange-Eichbaum elmélete úgy alkalmazható rájuk, mintha csak ők lettek volna a nagy német kutató vizsgálati anyagai.

Mire jó ez az elmélet? Mirevaló a lángész és őrület érintkezéseinek és összefüggéseinek kimutatása? Azt hiszem, ezen az úton sokkal jobban értjük a lángész alkotásait. Például ma egészen másként látom Adyt, mint e könyv elolvasása előtt. Érteni és megérteni — nem egészen mindegy. Szerintem irodalmunk és művészetünk teljes megértéséhez szükséges az írók és művészek lelkialkatának olyan tanulmányozása, mint aminőt ebben a könyvben látunk, annál is inkább, mert hiszen ezeken kívül, akik most a vizsgálóasztalra kerültek, még sokan vannak, akiknek egyénisége hálás anyag lesz a tudós kutatók számára. Az irodalom eddig nem igen ügyelt számos, jelentéktelennek tetsző tünetre, mely pedig, íme, nagy rejtélyeknek a kulcsa lehet. A mi lángeszű embereinket az irodalom mindig úgy állítja elénk, amint ferencjózsefkabátban éppen modellt állnak az emlékük megörökítő szobrásznak: — így ünnepélyesek, de érdektelenek és idegenek. Viszont, ahogy Pulszky Henriette elénk állítja őket, — egészen emberek, teljesen érthetőek.

Egyhuzamban olvastam végig ezt a könyvet és megvallom, hogy mikor a végére értem, sápadt voltam és meg kellett néznem a pulzusomat: »kihagyott«... Istenem, hát minden szabály szerint, minden *séma szerint* történik a világon, még a lángész kialakulása is? És hiába takargatja magát: még a röngensugárnál is jobban átlát már rajta a modern lélekvizsgáló! Szörnyűség! De nekünk szürke hétköznapi embereknek mégis jó: ami lelkünk észrevétlenül, »boncolatlanul« oson majd át a feledésbe. Az ilyen félelmetes tudású, biztos kezű kutató, mint a most emlegetett könyv szerzője, hétköznapi voltunkért megvigasztal bennünket, mikor megérteti velünk, hogy *az átlagból kiemelkedni sem jó*, mert azt a lépcsőt, mely felfelé az alkotó lélek magasabb régióiba vezet, nagyon, nagyon gyakran így hívják: »őrület«.

A német nyelv ismerete létérdek!

Játszva és a legrövidebb idő alatt tökéletesen megtanul németül a most megjelent

„Tanuljunk könnyen gyorsan németül“

A német nyelv alapos elsajátításának könnyű és gyors módszere mindenki számára c. gyakorlati nyelvkönyvből

Irta: **Prof. DR. ERNST HÄCKEL**
a Pázmány Péter Tud. Egyet. mb. előadója, a b. Eötvös C. tanára

Kiadja: **Novák Rudolf és Társa, VIII., Baross ucca 21. sz.**
KAPHATÓ: **AZ EST könyvkereskedésében**
VII., Erzsébet körút 18–20

Eckhardt Tatán válaszolt Gömbös miniszterelnök váci beszédére

(Saját tudósítónktól.) *Eckhardt* Tibor vasárnap reggel Tatatóvárosra utazott, onnan kocsin Naszály községbe ment, ahol díszpolgári oklevelet vett át. Huszonöt—harminc főnyi lovasbandérium és 58 kocsin 250—300 ember kísérte *Eckhardtot* Tatán át Naszályba. *Szőnyi* Sándor református lelkész üdvözlő beszéde után *Szöllősi* József községi bíró adta át Eckhardtnak a díszpolgári oklevelet.

A képviselőtestületi ülés után népgyűlés volt, amelyen *Eckhardt* két pontban foglalta össze az ellenzéki politika feladatait: 1. A dolgozó falusi nép felszabadítása a gazdasági kizsákmányolás alól. 2. Be kell fejezni Kossuth Lajos szabadságharcát, a csak papíron meglévő szabadságot *valósággá* tenni.

Délután három órakor *Tatán* volt gyűlés. *Cseh-Szombathy* László volt az első szónok, utána *Pákh* János, majd *Eckhardt* Tibor beszélt. Válaszolt Gömbös miniszterelnök váci kijelentéseire.

Kijelentette: Nem érheti szemrehányás azért, mert támadja a miniszterelnököt. A választások előtt másfél évig barátsággal kísérte Gömbös politikáját, mert a kormányelnök megígérte a titkos választójogot. Akkor változott meg a helyzet, amikor ígéretét félretette.

— Gömbös azzal vádolja az ellenzéket, hogy lejáratja a tekintélyeket — folytatta *Eckhardt*. — Ha a miniszterelnök úr tudni akarja, hogy kik járatják le a tekintélyeket, nézzen a tükörbe. Tekintélyt az ígéretek megtartása, az adott szó szentsége ad.

— Gömbös nem lát nyugtalanságot az országban. *Hála Istennek, rendbontásra irányuló izgalom nincs és ne is legyen.* Nekünk, a törvényen kívül helyezett és üldözött ellenzéknek *a törvény az egyetlen védőbástyánk.* Diktatúrának, amelyet makacs, sunyi következetességgel részletekben akarnak bevezetni, legfeljebb akkor lehetne jogosultsága, ha a rendet megbontanák. *Rendbontásról itt szó sincs.* Krisztusi türelemmel, de krisztusi hittel is dolgoznunk kell a diktatúra és az elnyomás ellen.

— *Szabad államban szabad nemzetet akarunk*, elszakított véreink érdekében is. Magyarok szolgaságba döntéséhez nincs szükség Gömbösre. Elvégzi ezt Benes és Titulescu. A magyar miniszterelnök feladata nem szolgasorsbadöntés, hanem a felszabadítás. Rend van az országban, de a *lelkünk tele van aggodalommal a közszabadságok, a polgári jogok pusztulása és a gazdasági leromlás miatt.* Hárommillió magyar nem él emberhez méltó életet.

Támadta a miniszterelnököt választójogi kijelentései miatt.

— Olyan többséggel, — mondotta — mely a nemzeti egységgel való visszaélésen, a gerincek kerékbetörésén alapul, nem lehet népi politikát csinálni. Gömbös csak a maga hatalmát akarja megtartani, ezért ragaszkodik ahhoz a rendszerhez, amely mellett Kenyeres-Kaufmanntól a saját esernyőjéig akárkit megválasztathat képviselőnek.

Külpolitikai vonatkozásban a következőket mondotta:

— Gömbös váci beszédéből hiányzott *a külpolitikai helyzet helyes megítélése is.* Egyoldalú beállításával szemben, mikor kizárólag *Olaszország* iránti hűségünkről és barátságunkról beszélt, *amiben mindnyájan osztozunk,* feltétlen szükségesnek tartom *Anglia és a Népszövetség iránti lojalitásunk hangoztatását és kifejezését is.* Angliának igen sokat köszönhetünk az elmult 15 év alatt. A Népszövetséghez való változatlan ragaszkodásunk bejelentése is kötelessége lett volna a miniszterelnöknek, ha a nemzet mindenekfölött való békekészségét akarja deklarálni.

Eckhardt végül egy régebbi kijelentésére utalt, amely szerint »*Gömbös már régen megbukott, de még bejár a hivatalába*«.

— A bejáró miniszterelnök kijáró párthívei sokszor kérdezték tőlem: *hogyan mondhattam ilyet?* Már nem sok hiányzik Gömbös Gyula távozásához. Tavasszal megmondtam: ősszel nagyon erős támadást fogunk kapni, azután megbukik Gömbös. Ez a támadás már folyik. Miért kell Gömbösnek megbuknia? Azért, mert ez a nemzet politikai tekintetben sokkal magasabb színvonalon áll, semhogy Gömbös Gyula színvonalán kormányozni lehetne.

A gyűlésen felszólalt báró *Berg* Miksa képviselő, aki többek között a következőket mondotta:

— Kozma Miklós belügyminiszter ellen küzdelembe indítják a főiskolai hallgatókat. *A legutóbbi tüntetések Kozma megbuktatására irányultak,* mert ő feltétlenül ragaszkodik az alkotmányossághoz, ellenzi a diktatórikus törekvéseket.

Eckhardt a gyűlés után tatatóvárosi iparosok körében vacsorázott, pohárköszöntőben kijelentette, hogy pártja teljes erővel támogatja a kisiparostörekvéseket. Szükségesnek tartaná, hogy a *közszállításokat teljesen bízzák a kisiparra.*

Elmondotta, hogy a parlamentben pártközi bizottságba akarták tömöríteni a kisiparosok képviselőit. Az volt az elgondolás, hogy a képviselők a blokk keretén belül megegyeznek a kérdések megoldásának módja fölött, s azután a kormány ennek figyelembevételével tesz javaslatokat. *Bornemisza ipari miniszternek tetszett a gondolat, a Nep vezetősége azonban megtagadta az együttműködést.*

Özv. Sebestyén Bertalanné szül. **Kellner Margit** fájdalomtól megtört szivvel tudatja, hogy hőnszeretett, legodaadóbb férje, a legjobb apa és rokon

Sebestyén Bertalan
kereskedő

életének 62-ik évében e hó 1-én váratlanul elhúnyt.

Temetése ma kedden d. e. 12 órakor lesz a rákoskeresztúri izraeli a temető halott-házából.

Gyászolják: dr. Szirmai Zsoltné, Sebestyén Márta Sebestyén István gyermekei, veje, testvérei, rokonai és jóbarátai.

Munkácsy Mihály

Emlékezések. — Részlet Munkácsy Mihályról. — Irta Rippl-Rónai József. Nyugat, dec. 16.

1910.

Erdélyi János:

Mellig, kissé balra, d
bajuszt és körszakált hord. M
kettős elejű. Felirata a kép a

ERDÉLYI JÁNO

Fametszet, méretei a keretnek

7067.

Magyar írók arcképei
III. Füzet, pag. 75. N° X

Munkácsy Mihály

B. P. L. Munkácsy iskolai bizonyítványa. Magyar Művészet 1935. 136. l.

Hivatalból.

35134. Sztnásy, Budapest.

Menkácsy M.

wód

Schanz Medrzyańsky

4.5.l. - 14.l.

Munkácsy Mihály

Irod

Hzf: Das Munkácsy-Grabdenkmal. Neues Pester Journal

1911. jún. 15

Demsus.

A római emléket körül
a művész, ki az emléket és kö
beszélget. Felirata balra:

Demsus,
Dacisch Römisches D
Hatzeger Thal in Sie

jobbra:

Demsus
monument Daciromain
en Transyvani

Szines kny., mér. a vk

245-95-21.

Munkácsy Mihály

róla

Balogh Vilma: Munkácsy
özvegye Budapesten.
Az Újság. 1911. jún. 16.

(Művészet 1911. 316. l.)

Budapest, 1911. jún. 18.
(Munkácsy özvegyéről.)

u. o.

~~A Kadémia, bécsi tudományos III. 46.~~

Munkácsy Irta Bölöni György. Világ, jún. 18.
Munkácsy. Irta Lyka Károly. Pester Lloyd, jún. 18.
Munkácsy ifjúkori szerelme. Irta (b. k.) Pesti Hirlap, jún. 18.
Munkácsy Mihályról. Irta Bertha Sándor. Vasárnapi Ujság, jún. 25.

Munkácsy Mihály. Jeltelen cikk. Élet, jún. 25.

Munkácsy első szerelme, kaszinói tagsága. Irta Iván Ede. Uj Idők, júl 9.

(Művészet 1911. 315. l.)

~~Akadémia, M. Tud. III. 58, 74, 237, 238, 239.~~

Munkácsy Mihály

Arad művészei. Irta Szentiványi Gyula. Arad és Vidéke, dec. 25.

1908.

i della Robbia.

† 1529(?)-ben.

kissé balrafordult, kezeit előre
állaira omlik, arczába huzta
negkötötte. A kendő és a ruha

cm. — Lelt. sz. 1186. — Vétetett
l 450 lirán, vagyis 405 K-án. —
31-én (246–895). — Az elszá-
895 és az 1895 november 28-iki
et. — Az elszámolást jóváhagyta
(635–900) és az 1901 augusztus
–901).
ajstr. 10. l. — Verzeichniss N° 92.

-2V

Munkácsy Mihály

A Munkácsy-szoborpályázat. Eredményét ösmertették a napilapok okt. 20., a hetilapok okt. 25.

1908

(Lenvészet 1908. 423. l.)

...övid, bajusza kicsiny s arcza leberetvált.
gallérja kilátszik s atillája, melynek
...lagon viseli s vállra vetett prémes menté-
...á alatt aláírásának másaúl:

...ar Pantheon"
... Pantheon"
...dra
...ewrewk József
...ch sajátja."
...agysága: 10.7 c/m.

191/93 № 380.

Munkácsy Mihály

Egy Munkácsi-kép viszontagságai. (Pulitzerné). Jeltelen cikk. Budapesti Hétfői Hirlap júl. 13.

1908

Munkácsynál Párisban. Irta Odry Lehel. Vasárnapi Ujság júl. 5.

1908.

(Művészet 1908, 278.l)

Czeglédi István: Az országok romlásáról

irott Könyv. VII. 269.

Munkácsy Mihály

Jókai egy ismeretlen levele Munkácsyról és a festőkről Budapesti Napló. 1910. dec. 25.

(Művészet 1911. 96. l.)

nézve teljes arcélben, talapzatra helyezett
vállig tünteti föl. A háttér csatornázott
lfűzér díszít. Felirata a talapzaton há-

Nicolas Ursz
Siebenbürg:

ittérnek 11.5:7.4 s a réilapnak 11.8:7.8 Jm.

191/93 N° 1331.

Munkácsy Mihály

Munkácsy Mihályt Harsányi Pál igazgató-választmányi elnök ajánlta melegen az 1863 augusztus 2-ki ülésen. El is ismerték sokat igérő fényes tehetségét és a társulat pártfogoltjának nyilvánították. Két képe közül a „regélő honvéd"-et vették meg sorsolásra 80 frtért!

S mind a két fiatal művész áradozó levélben köszönte meg a nagyratartott segítséget.

El kell hinnünk, hogy ez abban az időben csakugyan nagy dolog volt.

A társulatnak pénze nem volt, de legalább lelkes propagandával támogatta a hazai művészeket.

Szm RT 50 105. l.

Viselet.

Női ruha.

A balra fordulva ábra
szorú blond-fátyollal, ingvál
ból , rézsutosan felvarrt apr
vágott derék fehér sujtással
oszlop és félrevont függöny l

MENYASSZONYI D
Melléklet a Pesti-hölgy-
MONASZTERLY ÉS

legalól középütt: Ny. Rohn és
jobbra: Pest, Február 1-

Kny., mér. 23.3: 20.8 cm.

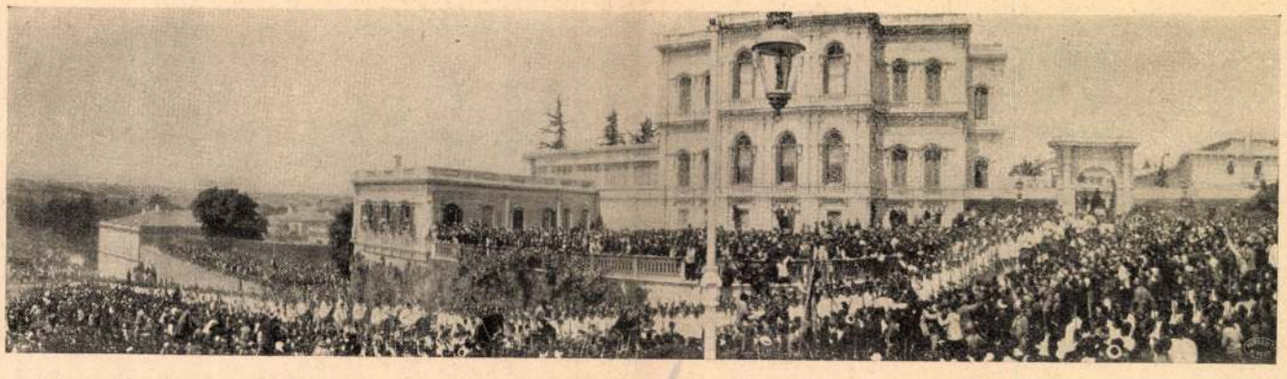

A forrongó Balkán

Konstantinápoly. Az Ildiz-palota környéke a szelamlik idején

A Munkácsy-szobor

Nem sokat kockáztattunk, amidőn az első két Munkácsy-szoborpályázat után azt jósoltuk, hogy a legközelebbi pályázat megint meddő lesz. Most négy gipsz-terv látható a Műcsarnokban, mind a négyről az a jury véleménye, hogy nem való a kivitelre. Jövendölésünk bevált. Akkor abból indultunk ki, hogy az a temérdek gipsz-Munkácsy, amely eleddig e pályázatra készült, nem jobb, s nem rosszabb a mostani magyar szobrászatnál. A feladott témát úgy oldották meg művészeink, ahogy birták. Többet, jobbat belőlük kisajtolni e percben lehetetlen. Hogy nem maradtak a saját szinvonaluk alatt, az arra mutat, hogy igyekvéssel dolgoztak.

Ki merjük terjeszteni a jóslást a legközelebbi ily rendszerü pályázatra is. Azok a művészek, akiknek művei most szűkebb pályázat révén kerültek a Műcsarnokba, szintén nem fognak a mostaniaknál jobb tervekkel előállani. Viszont biztosra vesszük, hogy van ezen a pályázaton is terv, amely szobrászatunk szinvonalán álló szobrot rejt magában. Az ily kisméretü vázlattól a végleges műig hosszu az út s ezen az úton lenyeződik sok minden, ami most még zavarja a szemet.

Három nagyon különböző szobrász versenyzett ezúttal egymással. Tóth nyugodt és csöndes ember: mintája a legnyugodtabb. Pásztor a legifjabb: műve a legélénkebb. Horvai munkája pedig a legpatétikusabb. A három művész négy pályaműve festőzubbonyban, ecsettel, palettával a kezében mutatja Munkácsyt. Közös jellemvonás az is, hogy mindnyájan esetlen, vagy legalább művészietlen talapzatra juttatták hősüket. Abban megint eltérnek egymástól, hogy az egyik, Tóth, bizonyos egyszerűségre törekedvén, a legegyszerűbb mozdulatban, állva, akció nélkül adja Munkácsyt, amivel szemben Horvai műve jelenti a másik pólust: Munkácsy fejéhez kap, azt fáradtan, eltünődve, töprengve pihenteti karján, mintha hirtelenül valamely erős kétely fogná el, valamely nagy csalódás érné. Egy erős affektus utolsó felvonása ez, kissé szinpadiasan előadva. Pásztor két mintája közül az álló alak tetszik nekünk inkább. Munkácsy itt az a nagytermészetü ember, akit képeiből ismerünk. Nyilván festménye előtt áll s minden idegszála feszül, hogy merész és nagy vonásokkal folytassa munkáját. Finom plasztikai érzékre mutat, hogy a szobrász nem adja magát az akciót, hanem azt a pillanatot választotta ki, amikor ebben a pompás ideg-emberben a munka láza mindjárt ki fog törni. Minden erős mozdulat vissza van még tartva. Csak a nekifeszült lábak, a hátraszegett test jelzi azt, ami mindjárt történni fog. Akik Munkácsyval egy műhelyben dolgoztak, ilyennek jellemzik a mestert, a többi közt például Uhde is, aki ugyancsak megbízható szemtanu. Míg Tóth műve a leginkább leszürt és legnyugodalmasabb vonalu, addig Pásztoré talán a legjellemzőbb s legtöbb életet zárja magába. Nem minden oldalról egyforma értékü. A mell, has és két láb például — ha éppen szemben állunk a szoborral — még fejletlennek mutatkozik, de ez oly hiány, amelynek megoldása nagyobb méretü mintán szinte magától kínálkozik. Mintázás dolgában Pásztoré a legerélyesebb, Horvaié a legügyesebb és legtetszetősebb, Tóthé a legfejlettebb. Ha eltekintünk a rossz talapzatoktól, úgy kirívó hibát alig találunk (mert az apró elrajzolások egy ily vázlatnál nem jöhetnek tekintetbe). Feltünő Horvainál az anyag tömeges felhordása. Ennyi talapzat a talapzaton fölösleges, ha viszont elveszünk belőle, nem tudjuk, mily formát ölt az egész mű.

A pályázat kínos teherként nehezedik szobrászainkra. Mást adni, mint amit eddig adtak, lehetetlenség. A sok meddő erőlködés szinte rossz vért szült a közönségben. Hogyan feleljenek meg a közkívánságnak? Meg kell akadniok már a munka legelején, a feladat elképzelésénél. Ha egyszerü portrét csinálnak: akkor azt mondják, hogy túlságosan igénytelen. Ha nyugodt munka közben mutatják a mestert: genre lesz belőle. Ha izzó temperamentumát jellemzik: azt mondják, hogy színészies a mű. Ha nem így csinálják: azt mondják, hogy a szobor nem jellemzi az igazi Munkácsyt. Az eddig készült tervek közt minden fajtából valót láttunk. S hallottuk az idézett kifogásokat is. Kisült, hogy a közönségnek vagy a jurynek olyan terv kell, amelyben mindezek a vonások megvannak s még sincsenek meg. Barokknak látszó kívánság, de nem megoldhatatlan. Csupán az a baja, hogy nem alkalmas pályázati tételnek. Egyszer, valahol, valakinek majd hirtelenül, váratlanul eszébe juthat, készen, tömören egy ily megoldás. De ezt a megoldást feladatszerűen, okoskodva, megkonstruálni senki sem lesz képes. Vagy el kell fogadnunk egy oly szobrot, amilyent az eddigi pályázók kínáltak, vagy várnunk kell arra a rejtélyes valakire, akinek agyában egy áldott órában hirtelenül kialakul az igazi és végleges Munkácsy. Lehet azonban, hogy az a valaki sohasem fog e világra születni.

L. K.

Barta Tamás. A gyermek

Hüvös Kornél könyve.

A Nemzeti Színházban alig pár éve egy egyfelvonásos kis darab bemutatóján daliás szép szál férfi jelent meg a lámpák előtt. „A gyermek" premierje volt és a boldog szerző: Hüvös Kornél Ez év tavaszán megint az ő darabjának, Barta Tamás cimü háromfelvonásos színművének bemutatója volt, de itt már változott a kép. A közönség ujjongott, tapsolt. És a szerző már nem jelent meg . . .

Első igazi nagy sikerét már nem érhette meg Hüvös Kornél. A siker babérkoszorúja már csak — temetői koszoru lehetett.

Az életnek egyik legszomorubb tragédiája ez az elkésett siker. Egy élet kettéroppanásában a legszomorubb akkord, amikor az ünneplő taps már csak gyászkórus.

Erős kezü, biztos szemü iró volt és igazi drámai talentum. Nagyot is alkothatott volna még, ha az élet könyörületesebb iránta, bárha már ebben a két darabjában is nem csupán igéreteket adott. A gyermek a szülői szeretetnek valóságos apotézisa. A posványban élő anya, aki imádja gyermekét, de aki, amikor az apa megjelenik, lemond gyermekéről és odaadja neki, hogy vigye magával, messze a posványtól, messze a bűntől . . . A gyermeke az ő egyetlen öröme és mégis lemond róla, nagy lelki szenvedések, kínzó áldozatok árán, csak azért, mert ő mellette nem nevelődhetne lelki tisztaságban. És úgy tudja magáról, hogy másnap már megbánná nemes és nagylelkü elhatározását, hát most, rögtön, igazi búcsu nélkül bocsájtja el a gyermeket . . .

A Barta Tamásban már ennél is mélyebb társadalmi problémába nyúl belé avatott kézzel. Egy képviselőről, sőt már a darab megkezdésekor miniszterről van

Uj Idők 1908. XIV. 44. sz.

A forrongó Balkán

Konstantinápoly. A szelamlik nézőközönsége

szó, aki csak úgy kerül e magas polcra, hogy apja feláldozza érte — becsületét. A képviselőnek megválasztatásához pénzre van szüksége, de már az összes hitelforrások bedugultak és pénzt csak úgy lehet szereznie, ha apja, aki bankigazgató, sikkaszt. A fiu elfogadja ezt az áldozatot is és képviselő, sőt már miniszter lesz. Az apát elitélik, de amikor a börtönből kiszabadul, a fia, tulajdon fia, aki legjobban ismerheti ártatlanságát — ridegen nem akar helyet adni számára sem a szívében, sőt még a házában sem. A miniszter felesége, aki mindeddig nem ismerte az apa tettének igazi rugóit, most megismeri ezt. De megtudja azt is, hogy a férje őt sem szereti és csak társadalmi állása meg pénze miatt vette el és tulajdonképpen még házassága előtt, de azután is asszonyszeretője volt. Hogy ezt az asszonyt sem szerette igazán, az mitsem változtat a dolgon, legföljebb csak azt bizonyítja, hogy teljesen rideg, szív nélküli ember, aki apját, feleségét, sőt kedvesét is csak céljai elérésére használta föl . . . Ám mindez kitudódik és amikor miniszter lesz belőle, pályája magaslatán, egyszerre magára marad . . . A megcsalt hitves, a rászedett apa és kedves most mind elfordul tőle és ő — elbukik.

Jelentékeny erővel, biztos színpadi tudással felépített darabok ezek. Kezdetnek igérkeztek, de ime — vég lett belőlük.

B.

Zboray Aladár utolsó könyve. A korán elhunyt novellistának kéziratban visszamaradt és különböző lapokban szétszórtan megjelent elbeszéléseit az elhunyt jóbarátai sajtó alá rendezik és november hó folyamán „Utolsó könyv" címmel könyvalakban közrebocsájtják. A 15—16 íves kötet, melyhez Herczeg Ferenc írt előszót, Zboray Aladár novelláinak legjavát tartalmazza és kétségkívül egyik érdekes ujdonsága lesz a karácsonyi könyvpiacnak. Az elhunyt barátai a könyv kiadásával elsősorban kegyeletes szolgálatot akarnak teljesíteni, amennyiben a befolyt tiszta jövedelem az elhunyt író két árváját illeti. Az „Utolsó könyv" Singer és Wolfner könyvkereskedésében jelenik meg. Előfizetési ára 4 korona, kötve 6 korona.

A renegát. Singer és Wolfner cég kiadásában megjelent Farkas Pál „A renegát" cimü regénye. Az Uj Idők olvasói már régebbi és kedves ismerősüket fogják viszontlátni e regényben, amely ennek az ujságnak hasábjain jelent meg és szokatlanul nagy érdeklődést keltett. Farkas Pálnak ez a legújabb könyve nemcsak mint szórakoztató, kellemes olvasmányu regény tarthat számot a legszélesebb körü érdeklődésre, de mint korrajz is, a legnagyobb figyelmet érdemli. Tendenciája, mert ez elvitázhatatlan belőle, a mai felvilágosultabb korszellemet szolgálja és megható szerelmi fejleményei mögött, a regény művészileg megrajzolt hátterében a mai forrongó s új vitális helyzetébe még be nem illeszkedett társadalom képét kapjuk. A könyv ára 3 korona.

A bűnös Budapest

Éles megfigyeléssel rajzolja meg Tábori Kornél és Székely Vladimir a bűnös Budapest karakterét és nagyobbarányu munkájukból most két újabb kötet jelent meg. Az egyik „A csaló Budapest", a másik „A tolvajnép titkai". Nem alantas, szenzációhajhászó eszközökkel, de mindvégig irodalmi nivóra törekedve, valóságos korrajzot kapunk e két könyvben, amely, mint minden hirtelen világvárossá emelkedett metropolisnak, úgy Budapestnek is nagyobbrészt szélhámosságon alapuló karakterébe világit belé. A kötet egy érdekes mutatványát alább adjuk.

Zugbankárok.

Sokat irtak a magyar lapok és a külföldiek is éppen ebben az 1908-ik esztendőben a zugbankárokról s bőven ismertették a manipulációikat is, amelyekkel főképp németországi lakosokat károsítottak meg.

A legmarkánsabb alak volt köztük a sánta bankár. Bécsben kezdte a működését, ahol másodmagával kifosztott egy tapasztalatlan urinőt. A társát letartóztatták, ő Budapestre szökött és itt folytatta üzelmeit. Biztonságban érezhette magát az osztrák hatóságoktól, mert tudta, hogy csalás miatt nem adják ki innen. Börzejátékkal, nagy összegeket szerzett. Az áldozatait persze ő is külföldön kereste s igy áradtak szét azok a csábító fölhivások, egyik zugbank a másik után alakult s lassankint egész pénzügyi maffia keletkezett a fővárosban.

Hosszu éveket át elsimították egy-egy olcsó egyezséggel a bajaikat, ha a károsult nem röstelte a fáradtságot, nem kimélte a költséget s följelentette őket. Két esztendeje, hogy a külföldön erős akció indult meg a bűnös bankmanipuláció ellen. Egy országgyülési képviselő interpellációt is készült beadni a parlamentben, de sikerült elérniök a megtollasodott csalóknak, hogy ne bolygassák tovább a dolgokat sehol.

Julius havában egész sereg újabb följelentés érkezett a rendőrségre s a német főkonzult is fölkérték a hazájabeli károsultak, hogy az érdekükben járjon el.

A zugbankárok megijedtek s ügyvédjük útján megkérdezték a főkapitányságon: lehet-e egyezkedni? Kijelentették, hogy megtérítik az eddigi kárt, ha az eljárást három hónapra felfüggesztik velük szemben, hogy ezalatt összes megbízóikkal lebonyolíthassák a többi üzletet is. De a főkapitányságon azt felelték, hogy a büntetőtörvénykönyv nem engedi meg az ilyen kompromisszumot s a budapesti kereskedő-világ hirneve is megkívánja, hogy egészen tisztázzák az ügyeket.

A följelentések szaporodtak s több zugbankárt letartóztattak. A sánta fővezér a halálba menekült, gázmérgezéssel pusztította el magát.

Ezek az urak már sokszor ismertetett csalafintaságaikkal rendkívül nagy károkat okoztak a magyar kereskedő-világnak is. Külföldi ellenségeink többfelé általánosították a velük szemben jogos itéletet s az egész magyar üzleti életnek ártott a zugbankárok manipulációja. Némelyikük pedig nemcsak itt működött, hanem idegen országokat is boldogított a furfangos műveleteivel. A maga nemében szinte klaszszikus figura volt egy Kallós nevü ember, akiről e könyv szerzőinek egyike bőven irt pár évvel ezelőtt a Pesti Naplóban. Nemrég pedig fölelevenítette róla az említett napilap a következő, gyönyörűségesen jellemző históriát.

Sokféle sikertelen vállalkozásba kezdett itt Kallós mester, aztán kivándorolt Párisba. Ott banküzletet nyitott Kallós et Didier cég alatt. A társas cégnek valójában csak egy tagja volt, Kallós Dezső, aki keresztnevét lefordította Didier-re és igy család- és keresztnevéből megalakította a Kallós és Didier társas-céget, ama hires Celestin mintájára, aki egy személyben volt Celestin is, Floridor is.

Kallós Didier-Celestin-Floridor alig hogy kitette a cégtáblát, szorgalmasan

Munkácsy Mihály

Wód

Kőszegi László

Revizió a művészet körül - Bpest, 1934.

1934 októb

4 számla

Eredmények

Orvosi konzilium a súlyos beteg Mária román anyakirályné betegágyánál

Bukarest, június 12.

Mária anyakirályné betegágyánál orvosi tanácskozás volt, amelyen

résztvettek Besancon, Ferdinánd, Eppinger Hans, Pende, Castellani és Hortoleomei tanárok,

továbbá a királyné kezelőorvosai. Az orvosi tanácskozás után kiadott jelentés szerint a tanácskozáson megállapították, hogy

az eredeti diagnózis helyes volt

és a kezelés is a helyes eszközökkel folyik. Mária anyakirálynénak továbbra is teljes nyugalomra van szüksége.

Ismeretlen Munkácsy-képet fedeztek fel Székesfehérvárott

Amikor a nagy mester két forintért festett arcképet

Székesfehérvár, máj. 29.

A *Kégl* György-utca 9. számú ház lakásának egyik ajtaján egyszerű névjegyen ott áll a név: *KISHIDY-SZABÓ SZERÉNA* tanitónő. Ebben a lakásban van már évtizedek óta a Munkácsy-kép, amelyet most szárnyára kapott a hír. *Kishidy-Szabó Szeréna* színes, finom kis szalónjának falán régi, értékes festmények sorakoznak. Közöttük is az első a Munkácsy krétarajza.

Ahogy belépek, a szememet magához húzza az a finom kép. Ovális aranykeretben egy

leányka arcmása. Szinte él. És a kép alsó jobb sarkában az

ismert aláírás, amely minden idők legnagyobb magyar piktorát jelenti: Munkácsy Mihály, 1862...

Az ember nem lát mást, nem látja a csendes finom szalónt, a falon függő régi képek remek szinskáláját, csak egyet lát: az egyszerüségében is bübájosan szép krétarajzot, amely aláírás nélkül is a legnagyobb magyar piktor életét és szellemét idézi...

A kép néhai *Szabó* Zsigmondné, *Mayer* Eugéniát, a tanítónő édesanyját ábrázolja, aki a festmény eredetét életében igy mondotta el:

— Kilenc éves voltam akkor, 1862-ben. Nagybátyámnál: *Töttösy* Lajosnál, gróf *Zselénszky* ügyészénél voltam látogatóban Ujaradon. Ismert mecénás és müvészbarát volt a nagybátyám. Akkor is ott festegetett a kastélyában *Szamosy*, a híres festő. És ott volt mellette az érdekes arcú fiú: tanítványa és egyúttal pajtása, *Munkácsy*.

— *Töttösy* sokszor elnézte titokban a fiatalembert, aki szorgalmasan dolgozott naphosszat. Tudta róla, hogy nagyon szegény és gondjaiba fogadta.

Az ellátás fejében Munkácsy a szives vendéglátó házigazda két fiát rajzolni tanította.

— Az egyik a nyolcéves kis Béla volt, aki később a budapesti müegyetem tanára lett, a másik a hat éves Géza, felnőtt korában kincstári jogügyi tanácsos. Sokat voltunk együtt akkoriban a fiatal Munkácsyval.

— Egy alkalommal, amikor éppen ebédnél ültünk, *Munkácsy* arra kérte nagybátyámat, engedje meg, hogy lerajzoljam a „kisleányt". Ez a kisleány: én voltam. Nagybátyám szivesen beleegyezett és attól fogva ötször ültem Munkácsy Mihály elé.

— *Munkácsy* akkor nagy pénzszükében volt és bizonyára ez volt az oka annak, hogy a rólam készitett rajzot átadta anyámnak, *Majer* Gyulánénak, aki egy szolgabiró özvegye volt,

két ezüst pengő forintért.

Azóta a családunké a *Munkácsy* krétarajza: az én portrém...

— Bizony azóta sok-sok esztendő mult el. Emlékszem... Munkácsy már ott: Ujaradon is halkan, gyorsan és finoman dolgozott. De azután sokszor elbarangolt. Ilyenkor nagyon elkeseritette a nagy pénztelensége. Nagybátyám tartotta benne akkoriban a lelket. Biztatta, sokat beszélt vele és fényes jövőt jósolt neki... Munkácsy később, memoárjaiban meg is emlékezett nagybátyámról mint ismeretlen, újaradi jótevőjéről, akinek a nevét azonban már elfelejtette.

Nézem a portrét. Csodálatosan finom a rajza, a szem formája, a kifejezése különösen megkapó. Az orr, meg a száj metszése artisztikus, remek. A haj könnyü hullámokban omló. Az egész képet átlengi valami kifejezhetetlen, utólérhetetlen báj.

Cs. S.

FÜRDŐCIKKEK

Fürdőruhák

Női fürdőtrikó divatos fazonban	2.90	Férfi fürdőtrikó erős minőség	2.90
Női fürdőtrikó divatkötésű, makkóból	4.90	Férfi fürdőtrikó makkófonálból	3.90
Női felgyapju fürdőtrikó garantált szintartó	7.80	Férfi felgyapju fürdőtrikó jó színekben	7.80
Női gyapju fürdőtrikó divatkötésű és fazonu	9.50	Uszónadrág minden nagyságban	—.98
Szintartó makkó szoknyás fürdőtrikó erős hölgyeknek extra méret	9.80	Atlétatrikó 3-as szám	—.98
Női tiszta gyapju fürdőtrikó a legujabb divatos kivitelezéssel	13.80	Gyermeknapozó szép színekben, 1—3. szám	1.10

Shortok — pizsamák

Napozó melkendő nagymintás strandkelméből	1.28	Férfi lenvászon-short szürke és barna, kis szövési hibával	4.90
Női shortnadrág jól mosható mintás anyagból	2.95	Férfi strandpizsama széles csikos mosóanyagból 7.90,	5.90
Shortnadrág lenvászonból kitünő fazonban	3.95	Férfi strandköntös divatoscsikozással, nagy színválasztékban	9.80
Női strand hosszunadrág szintartó mintás anyagból	4.90	Férfi frottir fürdőköpeny	13.80
Női 3/4-es strandkabát jól mosható	6.90	sötét színekben	18.80
Női strandköntös uj színek és minták	7.90	Női fürdőköpeny hosszu ujjal	12.80
		Gyermek fürdőköpeny frottirból kapucnival, 65-ös nagyság Számonkénti emelkedés 2.—	8.50

Strandruhák

Kétrészes strandruha lenvászon alj és mosó kasak	16.50	Dirndliruha mintás mosóanyagból 8.80,	5.90
Háromrészes strandruha alj, short és blus	19.50	Dirndliruha floconanyagból, külön grenadinblusszal	12.50

Fürdőapróságok

Gumi fürdősapka	—.24	Női gumi fürdőcipő	1.95
Férfi p. vászon sildessapka	—.58	Fatalpu strandcipő gumipántokkal, lapos sarokkal	2.50
Divatos strandkendő	—.48	Női strandernyő minták	3.48
Strandtáska p. vászonból	—.78	Napvédő szemüveg	—.44
Divatos strandtáska textilből, szép színek	1.98	Bridge napolaj	—.44
		Bridge krém naposáshoz	—.50

Zenés fürdőruha-bemutató (csak hölgyeknek) áruházunk V. emeletén, junius 19-ig

Kérje nagy képes nyári árjegyzékünket, dijmentesen küldjük!

DIVATCSARNOK MAGYAR

RÁKÓCZI-UT 72—74

Delet harangoznak

Irta: Ráthonyi János

A nap olyan fénnyel tűz be az ablakon, hogy Vargának mind az öt ujja meglátszik a fényben csillogó acéllemezen, ahogy megfogja. A teremben gépek járnak és úgy zúgnak, hogy alig hallani más hangot vagy mozgást, csak néha egy csattanást, h a szíjak nekilendülnek a kereknek. A szíjakon csomók szaladnak, valami különös koncertet zenélve csattogásukkal. Az egyik gép, amely mellett Varga áll, folyton azt mondja: ab-dul-ah, ab-dul-ah, a másik is mond valamit, csak meg kéne hallgatni, de az az „ab-dul-ah" oly hangos, hogy nem lehet rá figyelni. Fütyülni, vagy valami kis dalt dúdolni is lehet rá, pompás üteme van a gépeknek.

A gépek mellett emberek állnak, végig a hosszú teremsoron, igazgatják s szabályozzák a szövetet, mert azt nyírnak ebben a teremben. Hosszú szövetszalagok szaladnak a kés alá, az emberek meg vigyáznak, nehogy kicsorbuljon a kés valami csomótól. Mellettük lányok lépnek el kosarakkal, óvakodva, mert a férfiak bizony beléjük csípnek, ha csinosak. Ezek már ilyenek, Még az öreg Marek is huncut a lányokkal, pedig nős ember s családja van. A lányok tudják ezt, de hát kényeskednek, meg ráütnek a kezére, van olyan is köztük.

Ilyen a világ körülöttük. Mindennap ötkör kelnek, hat órakor már ráütik lapjukra a stemplit a kapusnál. Öt óra ötvenöt percet mutat a pecsét ilyenkor, de van, hogy többet is, az már nem nagyon számit. Aztán levetik a ruhákat, zubbonyt öltenek s odaállnak a nagy zúgással nekiinduló gépek mellé. Mikor a gyár kürtje a hat óra tizet is elbúgja, már javában áll a munka, a szíjak is elcsattogják zenéjüket. A felügyelő, maga is munkásember, végigmegy teremben, vizitálja a gépeket.

— Állitsa egy tizeddel magasabbra a kést, — mondta Bartosnak, — mert ha kicsorbul, levonjuk a béréből. Vagy olyan sokat keres, Bartos?

Mondja, de nem veszi komolyan, mert hamiskásan hunyorgat hozzá. Jó ember, szívvel van az emberekhez.

Bartos meg serénykedik, lehajol hozzá, szinte apáskodik a géppel, ahogy igazgatja.

— Mehet, — mondja és leemel egy véget.

Nemrég még könyveket emelgetett az íróasztalára és nagy ügyeskedve számokat rajzolt beléjük. Akkor még tisztviselő volt az Olajműveknél, nadrágos ember, szép, sima ruhában, jólvasaltan és mindennap frissen borotválva. Nagyokat hajlongott, ha jött az, akinek a szabályzat értelmében hajlongani kellett. Körülötte itt is emberek ültek az úri ruha és a jó modor álarcában. Voltak, akik alázatosak voltak s olyan hévvel dolgoztak a kimutatásokon, hogy majd a fejükkel túrták a sorokat, de voltak itt lázadók is, akik csapkodták az asztalt és mégis meghajtották magukat, ha kellett. Sok esztendő a hivatali szobában úgy elmúlott, hogy nyomot se hagyott a lelkében. S az íróasztaltól a gyárig nem nagy ívben vezet az út: felmondás, pár hónap munka nélkül, ácsorgás az előszobákban, nagy zöldpárnás ajtók szentélyében, kérvények fogalmazása nagy alázattal, álmatlan s végtelennek tünő éjszakák, keserű, fáradt, ébredések és reménytelen napok után egy ökölcsapás egy asztalra. Igy lett gyárimunkás.

A munkának lényegében van az értelme és elvégre mindegy, hogy számokat ad összze az ember, szoroz, vagy szövetvégeket rak a gépbe s azokra ügyel. Itt is emberek veszik körül, egyszerű emberek, ahol őszinteség ül az arcokon és az izmok és a test munkájában feloldódnak a társadalmi formák. Itt végre munkához jutott a tespedt hónapok óta, végre erő folyt az izmokból és megfeszültek az inak. Uj tapintása lett a dolgoknak s érezte a munkát a keze alatt. Igy is lehet élni, a leegyszerűsített életnek is lehet nagyszerű lendülete.

Itt van például mellette ez a Varga, aki a szomszéd gépnél dolgozik. Egész nap vigan fütyörész valami utcadalt, pedig a zúgásban nem is hallani a füttyét, csak ha leállnak a gépek, akkor vastagodik hanggá. Maga se hallja talán, csak érzi a dalt a szivében, mert egyszerű szive van Vargának. Vasárnap fölveszi az ünneplőt, a szép sárga cipőt, tetejébe a kalapot is félrehúzza a fején. Még virágot is tűznek föl neki a lányok. Szeretik őt, mert jókat mond nekik és szivből nevet hozzá. Henceg is vele, ha valami újabb lánnyal jár.

Egyszer elvitte Bartost is. Szivart bökött a szájába és úgy mutatta be barátját.

— Ez itt Bartos, — mondotta darabos, széles mozdulattal, — igazgatótársam a gyárban. Mind a ketten szövetet igazgatunk a gépbe.

Megkacagták a tréfát, a leány egészen belepirult.

— Huncut ember maga, Varga, hogy mindig tud ilyeneket.

Emlékszik, hogy talán még sohasem volt ilyen tiszta vasárnapi ünnepe. Egész napi irodai munka után vasárnap sokáig feküdt az ágyban, a szájában rossz ízek gyültek össze a kávéházban elszívott cigarettáktól. Még fáradtabb volt, mint máskor s igy nyomtalanul tünnek el benne az ünnepek.

Varga most is ott dolgozik mellette a gépnél, néha tölcsért csinál a kezéből, úgy kiált át hozzá:

— Szép az a kis szőke, mi-i?

Nyelvével csettint is hozzá, bár nem hallatszik, csak látszik a gondolat az arcán. Elmélázott a gépnél, csak a keze jár folyton, simitja a szöveteket apró gyakorlott mozdulatokkal. Aztán leemeli a hatalmas véget a gépről s karja megfeszül az erőtől.

A város felől a dél üzenetét küldi egy harang, a gyár kürtje is elbúgja a tizenkettőt. A gépek egy halkuló zúgással leállnak, egyszerre csönd terped szét a teremben. A szokatlan csöndben furcsán mozognak az emberek, az öreg Marek rozzant szemüvegét tisztogatja inge szélével, a másik meg magasba dobja sapkáját és egy hangos káromkodással megbontja a némaságot.

Kis csoportok alakulnak az étkezéshez, barátság szerint. Előkerülnek a csomagok, vannak, akik a kantinba mennek. Bartos és barátja egy szövethalom tetején ülnek, úgy falatoznak. Varga beszél, jobb arcán kidudorodik a falat, ahogy mondja:

— Vasárnap újra elmegyünk a lányokhoz, jó?

Igy esznek és beszélgetnek, ledülnek a puha szövetekre, szöszmötélnek kissé, aztán megigazítják fejük alatt a támasztékot. Bartos még mond valamit, aztán rájuk nehezedik az álom. Kezük elernyed, arcuk megnyúlik és olyan mélyen alszanak, hogy a szájuk is megnedvesedik tőle.

Delet harangoznak.

Abesszin haditapasztalatok

Badoglio tábornagy könyve, amelyről előző számainkban már beszámoltunk, részletesen beszámol a haditapasztalatokról is. Ma ezekről fogjuk olvasóinkat tájékoztatni.

A Duce a háború célját az abesszin hadsereg elpusztításában és Etiópia meghódításában adta meg. Az ehhez szükséges eszközt:

mintegy ½ millió embert, az állatok tízezreit, többezernyi gépkocsit, millió tonnányi hadianyagot 4000 km távolságról kellett Eritreába partraszállítani és onnan a többszáz km-re fekvő arcvonalra eljuttatni.

Az olasz haderő a helyszínén csak fát és vizet talált, de a vizet előbb fel kellett tárni, ihatóvá tenni és aztán a csapatok körletébe szállítani. Sok időbe került, míg ez megtörtént. Badoglio tábornagy nem is fogott nagyobb hadműveletekbe, míg „a legelső és legfontosabb probléma: az utánpótlás" rendben nem működött.

A győzelem tényezői

A győzelem fő tényezőit a tábornagy az utánpótlás nagyszerű megszervezése mellett a következőkben foglalja össze:

Az abesszin magasabb hadvezetés gyarlósága,

ami megnyilvánult abban, hogy a főarcvonalon felvonult három abesszin hadsereget képtelen volt egységes hadműveletre indítani. Már az első tembeni csatában kiderült, hogy „azokat a terveket, amelyeket az európai szakértők, szeretetből a katonai hivatás iránt, de a való helyzet félreismerésével sugalmaztak" a négusnak, ez nem tudta megvalósítani;

az abesszin tétovázással szemben állt a metódikus olasz eljárás

ami megnyilvánult minden hadművelet leggondosabb előkészítésében és az ellenség harcmodorához alkalmazott harci eljárásban. Badoglio ennél megemlíti, hogy „rendelkezünk azzal az igen ritka erénnyel is, hogy tudtuk bevárni azt az indulásra alkalmas pillanatot, amikor az ütés biztosan és végzetesen hat";

az olaszok rendkívül nagy erkölcsi fölénye,

valamint a fegyverzetben és minden más téren megnyilvánuló nyomasztó túlsúlya, ami a *gyors* győzelmet tette lehetővé.

A csapatok nagyszerű teljesítménye

A háborúban olasz részről háromféle csapat vett részt és pedig fehér csapatok, eritreai színes csapatok és az olaszokhoz csatlakozott bennszülött kötelékek. Ezekről a kategóriákról a tábornagy így nyilatkozik:

Olaszországnak a világháborúban megedzett és ebben a hatalmas (abessziniai) vállalkozásban újraedzett fehér katonái nem maradnak ma senki mögött;

ezekkel a katonákkal Olaszország bátran foghat bármilyen feladatba;

a felülmúlhatatlan színes (eritreai) csapatok: csendőrök, gyalogosok, tüzérek, lovasok, műszakiak stb. különösen gyors menetelésükkel, áttörő támadó lendületükkel tettek nagy szolgálatokat, majd gondos kiképeztetés után a védelemben is igen jól voltak alkalmazhatók;

a hadműveletek legelső idején ők voltak elöl, később inkább tartalékba kerültek és az utolsó nagy csatát (Ascianghi-tó) leszámítva, nem kerültek az első vonalba, de aztán ők végezték — a légi haderővel együtt — az üldözést;

az olasz hadsereghez csatlakozott bennszülött főnökök és csapataik kiválóknak bizonyultak.

Badoglio tábornagy megállapításait igazolják egyébként az alábbi veszteségi adatok:

a bevezető harcok 29 tiszt, 36 fehér és 809 színes katona vérébe kerültek;

a Tigrében vívott nagy csaták (első és második tembieni, endertai, scirei) vesztesége halottakban és sebesültekben 193 tisztet, 2479 fehér és 762 színes katonát tett ki;

az Ascianghi-tó mellett vívott csatákban a veszteség 68 tiszt, 332 fehér és 873 színes katona volt.

Az abesszin hadsereg

Az abesszin hadsereg vitéznek bizonyult. Vadul rohamozott, ha erre némi alkalmat talált, de a rohamok nagyobbára megtörtek az olasz tüzgépek hatásán, ha pedig közelharcra került a sor, úgy

az abesszinek méltó ellenfélre találtak az intelligens, a tört és kézigránátot is ügyesen kezelő olasz katonában.

Az abesszinek vitézsége mellett bizonyít véres veszteségük is. A nagy csatákban összesen 51.000 főt hagytak a csatatereken (szemben a 4700 fönyi olasz veszteséggel). Az aránytalanság magyarázata, hogy az abesszin főnökök a maguk csapatait civilizáltaknak és korszerűeknek vélték és ennek megfelelően alkalmazták is, aminek vérfürdő lett a következménye.

A fegyvernemek a harcokban

Ami az egyes fegyvernemeket illeti, Badoglio tábornagy véleménye a következő:

„A győzelem kivívásában részt vettek a földön és a levegőben egységesen alkalmazott fegyvernemek. Egyetlen egység, szakma vagy fegyvernem sem nyerte meg egymagában a háborút, de egyetlen csatát sem. Legfeljebb a háború egyik vagy másik pillanatában vagy időszakában volt egyik vagy másik fontosabb, vagy döntőbb jelentőségű, mint a többi."

Kissé nehézkesnek bizonyult az abesszíniai terepen az *olasz hadosztályok szervezete*. Nehézkesek voltak a túlméretezett és bonyolult szervezetű *parancsnokságok* is. „A két ezredből álló hadosztály jobban megfelelt volna..." — mondja Badoglio. A *harcikocsik* a hadszíntér hegyei között nem nagyon váltak be. Ugyanez vonatkozik a *lángszórókra* is.

A tüzérség ebben a háborúban rendkívül nagyot teljesített. Bizonyos estekben a csaták egyes részletcselekményeit talán egyedül oldotta meg. A *hegyi* (málhásállatokon továbbított) tüzérség mindenhová eljutott. A *motorizált* tüzérség a terepen való mozgás terén csodákat művelt. Megjegyzi azonban Badoglio tábornagy, hogy az olasz tüzérség nagyon kedvező viszonyok között működött mert nem volt méltó ellenfele. Az abesszin tüzérség ugyanis igen gyenge volt és az is rosszul végezte dolgát. Túlnyomó részben egyes ágyúk alkalmazására szorítkozott.

A *műszaki* csapatok mindenütt kéznélvoltak és felbecsülhetetlen szolgálatokat tettek. Szaporításukra van szükség.

A *híradás* céljaira alkalmazott mintegy 1000 rádióállomás nagy tehertételt jelentett, nem is szólva a táviróvezetékekről. Itt mérséklésre van szükség, mert „minél nagyobb a vezető önbizalma és minél nagyobb cselekvési szabadságot és kezdeményezési jogot biztosítunk neki, annál kevesebb összeköttetésre és híradószervezetre lesz szükségünk."

A *légi fegyvernemről* a tábornagy szószerint a következőket mondja:

„A repülők a háború egész tartama alatt, a harcok minden mozzanatában résztvettek. Mivel az ellenségnek légi ereje nem volt, teljesen uralkodtak a levegőben. Ez a jövő fegyvere. Közreműködésére mindinkább és mind újabb területeken számíthatunk. Teljesítménye azonban annál nagyobb lesz, minél szorosabban együttműködik a földi hadsereggel. Sem az egyik, sem a másik nem viselhet többé egymagában háborút." Nem lesz érdektelen, ha itt idézzük a tábornagy néhány parancsát a légi haderőre nézve. A parancs az endertai csatában így szólt: „A légi erők parancsnoka az alábbi feladatokat oldja meg: *a)* az előnyomulás egész tartama alatt különös figyelemmel kísérje az oldalakban, valamint az arcvonalunkkal szemben jelentkező ellenséges mozgolódást; *b)* az Amba Aradamot a támadás egész tartama alatt vegye az összes rendelkezésre álló gépekkel, egymást követő hullámokban, nehéz és könnyű bombázás alá; *c)* avatkozzék a csatába könnyű bombázással és géppuskatűzzel." Az Ascianghi-tónál a tábornagy így rendelkezett: „lehetőleg az ellenség állásaimögött fekvő területen igyekezzék tevékenységet kifejteni. Gépeit készenlétben tartja és hatásos üldözésbe kezd, amint az ellenség visszavonulását megkezdte."

Tévedtek a szakértők

A tábornagy megállapítja, hogy ez a gyarmati háború sok elméletet felborított, az utakon és öszvérutakon lebonyolítható utánpótlás, az eszközök teljesítőképessége, a menetsebesség, a menettartam és az ellátás szükségletei tekintetében. Azt fejezi ki a tábornagy ezzel, hogy

minden sokkal gyorsabban és nagyobb arányokban történt, mint ahogyan ezt az elmélet szerint várni lehetett volna.

Tény az, hogy Abesszínia meghódításának gyorsasága a külföldi szakértőket meglepte. Ezek évekig, de legalább is két évig tartó háborúra számítottak. Nem is az abesszín ellenállás szívóssága, hanem az utánpótlás által leküzdendő terepnehézségek alapján. Ezek a szakértők ugratták be a négust, aki azonban komoly külföldi tényezők részéről is nyilván biztatást kapott. Csak ezzel magyarázható meg, hogy

a négus az első csaták kudarca után is, amikor fel kellett ismernie az olasz hadvezetés és az olasz hadianyag megsemmisítő fölényét, kitartott az ellenállás gondolata mellett, pedig ellenkező esetben hatalmából talán valamit még megmenthetett volna.

Végül idézzük azt, amit Badoglio a magasabb vezetőkről mond:

„A mozgalmas mozgóharcban minden vezetőnek, de föképpen a seregtestek (hadtest, hadosztály, dandár) parancsnokainak egyéb adottságok mellett önbizalomra, a felelősség szíves vállalására, tehát elsősorban arra van szükségük, amit ez az egyetlen fogalom: „jellem" fejez ki a legjobban. Jellem nélkül a vezető, ha még olyan nagy is a tudása, sohasem kezd olyan hadműveletet, amely a megszokott és beidegzett alkalmazási elvektől eltér."

Az események tanusága szerint az olasz hadsereg bővelkedik olyan alvezérekben, mint amilyeneket Badoglio megkívánt. Ezért fejeződött be olyan hamar, számbevehető baleset nélkül Abesszínia hiánytalan meghódítása. Ilyen alvezér volt az Olasz-Szomáliban önállóan működő Graziani tábornagy is, akiről majd más alkalommal fogunk megemlékezni.

JULIER FERENC

Anna tekintetes úr

REGÉNY

IRTA:

Bibó Lajos

(52)

Kócsa összehajtotta a levelet és visszaadta Annának.

— Akkor rendben van. Ha kiadta az útját, csütörtöktől kezdve ezzel nem lesz több bajunk.

Anna ösztönszerűleg összerezzent.

— Hogyan érti ezt?

— Ismerem ezt a szeplőst. Ismerem minden retyerutyáját. Nem élni való egyik sem. Ez csütörtökön leugrik a padlásról, vagy gombostüt nyel.

Anna megrázkódott.

— Ne tréfáljon.

Kócsa visszahúzta a kalapját a homlokára.

— Dehogy tréfálok. Én ugyan revolvert használnék a helyében, de ennek nincs kurázsija elsütni. A legjobb esetben mérget vesz be. Merthogy csütörtökön délig pocskot tesz magával, ez olyan bizonyos, minthogy Kócsa Miska a nevem. Aztán engem az egészből csupán az érdekel, hogy ne engem küldjön be a temetésére, mert ezek káposztalével vigasztalják egymást a halotti toron.

Annát balsejtelemmel töltötték el ezek a szavak. Gondolkozott. Nem tudta, mit tegyen.

— Írjak neki? — fordult oda Kócsához, hogy adjon tanácsot.

— Kár a papirosért.

— Megkérném, jöjjön ki, beszélni akarok vele.

— Minek, ha egyszer már megmondta neki.

— Talán meg tudnám győzni és belenyugodnék a változhatatlanba.

Kócsa cigarettát sodort magának. Közben morgott, mintha a helyzetet mérlegelte volna.

— Várjunk holnapig. Ha reggelig nem akasztja föl magát, majd én gondoskodom orvosságról. Az majd kigyógyítja a veszettségből.

Annát fölizgatta Bauer Ervin levele. Kócsa csak fokozta a nyugtalanságát. Bement a házba, hogy levelet írjon a fiatalembernek, de még el sem kezdte, mikor különös morajlásra lett figyelmes. Kint, mintha valahol messze megrázkódott volna a föld, tompa remegés húzott el alatta a mélyben. Anna föltekintett. A keleti égbolt alja mintha vörös párákban izzott volna. Fölállott, hogy megtekintse a különös természeti tüneményt. Ebben a pillanatban zúgás támadt és kint hirtelen megborzongot a vetés. Kócsa hangját hallotta:

— Hé! — süvöltött bele a szilaj szélrohamba Kócsa. — Tereljétek össze azonnal a jószágot. Jön az idő.

Anna kisietett a verandára.

— Vihar készül? — kérdezte.

— Már itt is van! — intett Kócsa.

Aki cseléd a tanyán volt, már futott is. Szaladtak, hogy fedél alá hajtsák a jószágot, behajtsák a nyitott ajtókat és bevigyék a csűrbe, kamrába, ami veszendő portéka éppen kint volt az udvaron.

Anna az eget, meg a látóhatárt vizsgálta. Nyomát nem látta felhőnek. Csupán a távoli keleti égbolt

alján úsztak vörhenyesszínű párafoszlányok. Akkor a Tisza fölött hirtelen kupos, töredezett szegélyű szennyes kis felhődarab jelent meg. Az alja hirtelen levállott és kezdett szétterülni. Nyomban rá villám hasította át a derült eget és újabb szélroham száguldott végig a pusztán. Mire Anna megfordult, vastag, egymásba ütköző tarajos fellegek borították be az egész eget. Villám-villámot ért és a következő pillanatban eget-földet megrázó mennydörgés zúgása reszkettette meg a levegőt.

A férfiak néma lihegéssel, az asszonyok nyö-

szörgő jajveszékeléssel cipekedtek és hajkurászták a megriadt állatokat. A fák ágai most egyszerre kiegyenesedtek, a búzatenger elsimult és ritka pásztában nagy, kövér esőcseppek hullottak a földre. Ismét villám cikázott, rá megdördült az ég és egyszerre elsötétült a világ. Távolról vészes zúgás közeledett a vihar szárnyain. Nem messze egy hatalmas fa kettéroppant, az orkán sivítva, jajgatva, dörögve száguldott előre és nyomában szinte mindent megsemmisítő dühöngéssel ömlött az eső és pattogzott a jég.

Anna sikoltva menekült be a házba. Kócsa véres arccal, csuromvizesen állott a verandán. Bajuszát rágva, fogát csikorgatva, a megveszett állat öldöklő dühével nézte a pusztító időt. A zsigerei mélyén a rettenetes indulat mellett, amely a vész haragját lobbantotta föl benne, mintha vad örömöt is érzett volna. Ha már úgyis pusztul, hát vesszen akkor el minden. Ne maradjon nyoma sem annak, ami eddig volt. Szaggasson a szél szét minden fát, verje el a jég az egész vetést, dulja föl a fergeteg az egész birtokot, hogy fűszál ne álljon tovább útjában.

Csak állt és nézte vad elbúsulással az időt. Kint állt az alacsony tanyaépület eresze alatt Mihály Laci is és szorongó döbbenettel figyelte a vihart. Lám, itt, mintha dézsákból öntenék a vizet és odább, Dukayné földje fölött ferde csíkokban ömlik az eső. Ott jég hullik. Jég, hogy elverje, ami gyümölcsöt a tavaszi fagy meghagyott és szalmává csépelje a vetést. De az is lehet, hogy csupán túl a Tiszán veri végig a határt a jég. Ambár az esőcsík nagyon is közelinek tetszik. No, majd többet tud, ha a vihar elvonul. Mert ilyen idő rég pusztított a pusztán. Majd átsétál...

Átsétál? Szája kesernyés mosolyra húzódott. Úgy látszik, elfelejtett gondolkozni. Különös, eddig nem is foglalkozott magával. Anna egyszerűen és röviden megszakította vele az érintkezést és ő úgy köszönt el tőle, mintha nem történt volna közöttük semmi. Pillanatig sem gondolt arra, hogy Anna tulajdonképpen visszautasította és nem kívánt vele soha többet ebben az életben találkozni. Hogyan esett, hogy nem érzett eddig semmi fájdalmat és nem marcangolja a féltékenység? Vagy... Nem. Erről nem lehet beszélni. Elvégre saját magát ismeri. Amennyiben szerelemnek lehet nevezni azt a vonzalmat, amellyel a fiatalasszony iránt viseltetik, akkor ő most — szerelmes. Persze abban a mértékben csupán, amennyire ilyen érzésre képes. Az azonban bizonyos, hogy soha senki asszonyszeméllyel szemben nem érezte még azt, amit Annával szemben érzett. Azért tehát, mert nem elemezte eddig önmagát és a történteket, nem kereshet viselkedésére helytelen és hazug magyarázatot.

(Folytatása következik.)

Az utolsó nomádok

Írta Tömörkény István

Még járja az útszélt és a mezők avarját Európa utolsó sátoros nomádja, a magyar puszták kósza néptörzse: a cigány. Gebéi még vonszolják a kopott, ócska kocsikat, amelynek sátorán belül rongyos párnák között henteregnek a rajkók. Az ember ballag a ló mellett, az első saroglyában ül az asszony és pipál, ha van mit. Esznek is, ha van mit, ha a falu, ahol megállnak majd, ad valamit. Lehet, hogy „akad" a faluszélen némely libaféle, amelynek el lehet kapni a nyakát s találkozhat szerelmes leányzó is a faluban, akinek kártyát kell vetni. Meg visszatéríteni a hűtlen szeretőt, az is olyan foglalkozás, ami cigányasszonyra vár. Még járnak-kelnek a barna népek, haladnak erre és amarra, de nyomukban már ott van az enyészet. Meg kell szünniök, oda a szabad élet, a kódorgó életnek véget vetnek és faluszéli letelepült lakos lesz a korotáró-cigányból.

Ha igaz! — Valami könnyen meg nem adja magát a kósza nép. Már hogyan éljenek ők ezentúl másként, mint eddig? S dolgozni is kelljen-e vajjon? Ki hallott ilyent. A sátoros cigány a maga jószántából ebbe ugyan soha bele nem egyezne. Próbálták velük már sokfelé. A mult században azt a tervet eszelték ki ellenük, hogy el akarták apasztani a fajukat. Ami gyereke a sátoros cigánynak született, mind elszedték tőle, az újabb házasságokat pedig szigoruan tiltották. Azt hitték akkoron, hogy így majd elfogynak lassacskán, de bizony nem fogytak, mert most is vannak még elegen. A magyar embernek nem kell Afrikába mennie, hogy nomádot lásson: itt kódorog az ő mezőin ez a néprajzi ritkaság, a félvadember. Körülölte egy más világ, amely nem az ő világa, más nép, fehérarcu emberek és minden ezeké, ami a földön van s a korotáró egész életén át azon mesterkedik, hogy mint szedhessen el tőlük valamit. Minden tudománya e körül mozog, furfangja, cselei mind arra szolgálnak. Másként nem is lehet, mert élni akar, de dolgozni nem. Harcot visel ő az egész társadalommal, az meg ő ellene. Sorsa rosszabb, mint az üldözött vadé, hozzá még a gazdátlan eb sem szegődik: neki azonban mégis csak ez az élete. Így élt az apja, öregapja, ő is erre tanítja a fiát, aminthogy a rajkó nem is tanul egyebet, csak lopni. Azt azonban tanulja már gyermekkorától fogva.

A sátoros cigány egyebet nem hagyhat örökségbe a gyermekének, mint a tulajdon maga állatias ügyességét, amelynél fogva a faját föntartja és állandóan harcban áll a polgáriasult társadalommal. Ő maga erre különben büszke, a faján kivül eső más népről, a fehérekről, lenézőleg beszél egymás közt és a letelepült cigányokat is megveti. Azt csak olyan ellenségének tartja, mint a többi népet s az róluk a gyanúja, hogy életüknek sok titka ezeknek az árulkodása révén lett ismeretessé.

S csakugyan, bár még mindig vannak ismeretlen titkaik, már sok szokásuk ismerős. A nyelvészek a nyelvüket már jobban ismerik, mint tulajdon maguk a cigányok. Néprajzi kutatások bevilágítottak életmódjukba, babonáikba. Tudott dolog, hogy ma is főnökök uralma alatt élnek és van kiváltságos osztályuk is: a nemesség. Az már kevésbbé ismert, hogy a sátoros cigány nem minden terv nélkül barangol ide-oda az országban, hanem főnökei parancsát követve jár-kel s ezeket a parancsokat mindig ott találja az útszélen lerakott jelzésekben, amiket senki más észre nem vesz s másnak mindenkinek a figyelmét elkerülik. Csak mióta csendőrség van s rendszeres csendőri oktatás, kezdenek közbiztonsági okokból figyelni a titokzatos jelzésekre, amelyeket a cigány úgy leolvas, mintha csak írott levél volna, hogy azután azok utasítása szerint cselekedjen. Különfélék ezek a jelek: egymás mellé rakott apró kavicsok, fagacskák, amelyeknek az ágai az utat mutatják, az ágra kötött lószőr vagy szines cérna mind különféle értelmü. Másszor rongydarabok, néhány iramba cérnaöltéssel, fölakasztva az útszéli fa törzsére. Bizonyára vannak nekik még más jelzéseik is. Csak ezek lévén a föltünőbbek, ezeket már más szemlélődők is fölismerték és megtalálták.

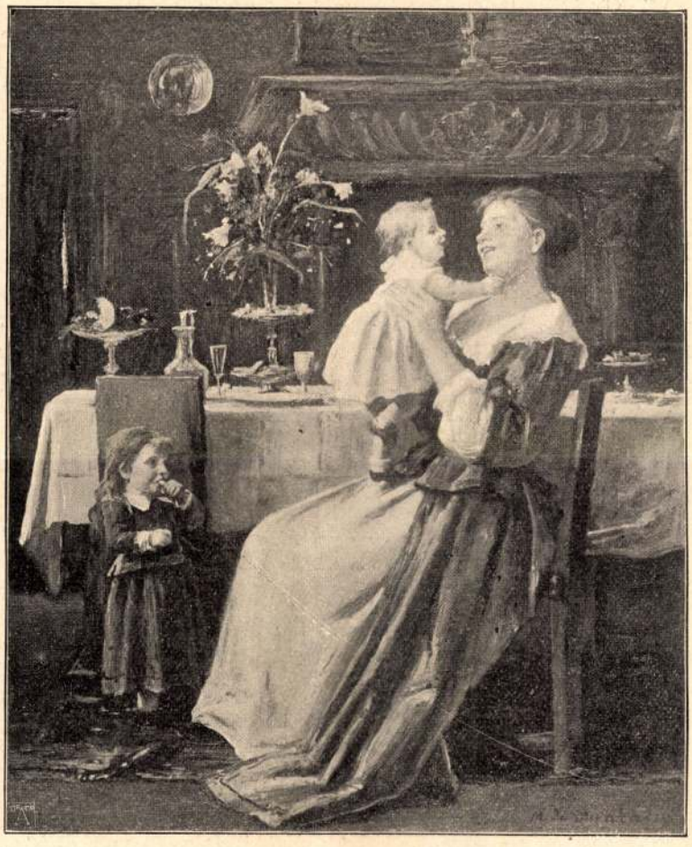

A Műcsarnok téli tárlata — Anyai öröm — Festette Munkácsy Mihály

Ténydolog, hogy a nomád az útszéli jelekből olvas. Elsősorban leolvassa róla, hogy neki szól-e, vagy pedig más törzsbeli főnök adta ki a parancsot. (A rongyokon cérnaöltésekkel rajta van a főnök jele.) Megtudja belőle, hogy valaki a törzsből meghalt vagy elfogatott. Azt is megjelenti a jel, hogy merre menjen, de azt is, hogy azon az úton tovább ne menjen, mert veszély fenyegeti.

Ki látja meg az úton, a fák oldalában ezeket a titkos írásokat? Senki, hiszen nem is figyel rá. Ám a nomád, ahogy halad, mind megtalálja az ő útmutatóit, amelyekből még az is a tudomására jut, hogy ezen meg ezen napon mely falu határában kell lennie. Egy faágacska s egy rossz bőrdarab, amelyen különböző nagyságu lyukak vannak, megmondják neki, hogy ezen az úton még egy városon és két falun kell keresztül haladnia. Ha üvegdarabokat talál, még azt is megtudja, hogy lóról vagy hízott pocáról lesz-e szó.

Csak effajta dolgaikat ismerve, képzelheti el az ember, hogy micsoda veszedelmei ezek a nomádok a közbátorságnak meg a vagyonnak. Az ócska kordéjával, hitvány féllovával az országúton ballagó, rongyos, elhagyatott korotárát senki sem nézné félelmetesnek. Örül az arva, ha élhet. Ám a pusztai és tanyai emberek más

Uj Idők 1900. VII. évf. 11-17.

csak az fájt nekem, hogy szó nélkül elitélt engem. Most se teszek magának szemrehányást, mert úgy érzem, nem vagyok elég alacsony, hogy mentegessem magam. És ismétlem, ma sem mondanám mindezt szemébe, ha vissza akarnám hódítani a hitét. Erről már lemondtam, Arday!

Letépett egy folyondárt, mely behajolt a filagoriába. Mintha néma volnék, aki úgysem fog közbeszólni, nyugodtan folytatta:

— Nem mentegettem magamat. Ha jól emlékszem, azt mondtam magának, nem vagyok olyan asszony, akinek meg lehet valamit bocsájtani. Úgy érezte, hogy nem maradhat velem, hát váljunk el. Hiszen a válás is gyógyszer lehet, gondoltam. Ha fáj: fájjon. Magának se lesz tán gyönyörűség, hiszen szeretett. S amiről én hiába akarnám meggyőzni, a magányban talán eszébe jut, hogy voltaképpen akármilyen nagy úr a császár, én is csak érdemlek annyi hitet, mint aki az ő kabátját viseli. Elvégre lehetetlen, hogy én becsüljem magamat, ha a férjemtől nem érdemelném meg a becsülést. Hát váljunk el! Mintha fürdőre mentem volna. Egy hónapra, vagy kettőre. Egyikünk kétségtelenül beteg, de csak elmúlik s akkor megint találkozunk, hiszen az a válás se lehet örökkévaló, ha a házasság sem az. A pap összeesketett s az nem volt elég erős kötelék; ha a törvény elválasztott, az se erősebb tilalom. Majd együvé kerülünk, csak egyszer kigyógyuljunk. Így vártam s nem is nagyon szenvedtem. Csak éppen elgondolkoztam néha, éjszaka: ki segíthet rajtam a jó istenen kivül, akit én nem ösztökélhetek. Talán a volt uram? No, azt nem illik fölkeresnem. A világ? De a világ egy kicsit nagy és ki kellene válogatnom belőle, hogy ki segíthet az én bajomon. Hát bizonyos, hogy Sztropkay volna a legilletékesebb. Folyt. köv.

A Műcsarnok téli tárlata — Őszi est — Festette Ujváry Ignác

FÉRFI SZERELEM

Ne bántson, édes feleségem,
Hogy ez az élet úgy telik,
S nem járjuk már szép ifjuságunk
Zengő, virágos berkeit!
Ne bántson az, hogy fürteim már
Nem mind a régi feketék:
Jobban tudok szeretni én most,
Hidd el, mint eddig szereték!

Az élet eddig csalfa mámor
Szilaj játéka volt csupán,
Öleltelek, esengő vágygyal
Epedve édes csók után;
Forró szerelmem öntudatlan
Láz-álom volt és nem egyéb.
Jobban tudok szeretni én most,
Hidd el, mint eddig szereték.

Ha elveszítlek, míg az ifju
Élvek hő vágya égetett:
Sirattam volna, hosszu búval.
Megrablott, árva éltemet;
De tán jött volna más leány, ki
Meggyógyítsa e szív sebét.
Jobban tudok szeretni én most,
Hidd el, mint eddig szereték!

Emésztő, kínos gondolat most,
Minőt csak őrült agy terem:
Mi lenne vélem, hogyha téged
El kéne végképp vesztenem?
Mi gyászos lenne mind örökre,
Mi puszta lenne itt e lét!
Jobban tudok szeretni én most,
Hidd el, mint eddig szereték!

A régi tűzben, ragyogásban,
Mely oly vakítva omla rám,
Nem is láthattam igazán, hogy
Mi vagy te nékem igazán?
Most látok tisztán, hogy fölöttünk
Lankadtabb fénynyel süt az ég.
Jobban tudok szeretni én most,
Hidd el, mint eddig szereték!

Eddig csupán egy érzelemmel
Tartottad fogva lelkemet,
De most, hogy úgy repül az élet,
Nemcsak szeretlek, — féltelek!
Most féltlek is, mert hallom immár
Közelgő ősznek bús neszét!
Jobban tudok szeretni én most,
Hidd el, mint eddig szereték!

Óh, jer ölembe és ölelj meg,
Simulj keblemre csendesen!
Csókolj, szeress, amint szerettél
S csókoltál egykor, kedvesem!
Hadd halljam szíved dobbanását,
Hadd érezzem a melegét!
Jobban tudok szeretni én most,
Hidd el, mint eddig szereték!

Jer, hadd álmodjam karjaidban
Álmot, lelkembe mit te szősz,
Álmodjam késő, nyájas őszről,
Csendes végről, ha múlt az ősz;
Sírról, melynek hantját fölöttem
Virágos kertté ültetéd . . .
Jobban tudok szeretni én most,
Hidd el, mint eddig szereték!

JAKAB ÖDÖN

Munkácsy Zichy

Munkácsy szobra New-Yorkban.

A nagy *Munkácsy* egy legszebb remekműve, a *Milton*, átvándorolt az óceánon és most a newyorki *Lenox-Library*-nak legszebbik ékessége. A *Milton* az ő hatalmas kompozíciójával fejedelemként uralkodik a nagy terem többi képei fölött s mindjárt a belépésnél meghatja a látogatót. Amerikaiak s a gyüjteményt fölkereső idegenek egyaránt csodálattal adóznak a magyar mester művének, akit abban a kivételes kitüntetésben is részesítettek, hogy a teremben elhelyezték a mester bronzból készült szobrát. A szobor talapzatát egyetlen magyarázó szó ékesíti: *Munkácsy*. A teremnek képét ebben a számunkban mutatjuk be egy az *Uj Idők* számára készült fényképben.

Uj Idők 1899. V.
21. sz. 473. l.

Uj Idők

Szépirodalmi, művészeti és társadalmi képes hetilap

Szerkeszti Herczeg Ferenc

V. évfolyam 1899. február 19 21. szám

GIROFLÉ és GIROFLA

Regény

Irta AMBRUS ZOLTÁN (Folytatás)

Vidovics készségesen méltányolta ezeket a kitünő okokat, a többi kilencvennyolccal egyetemben s lojálisan elismerte, hogy óriás szerencséje volt. De ez a nagy lovagiasság csak betetőzte a Cipriani malheurjét; enyhíteni nem enyhített rajta. Mert bizonyára sokkal jobb lett volna, ha ellenfele vitatkozik vele; mikor a párbaj szerencsétlen, de legalább vitás, már az is valami.

Még sulyosabbá tette a vereségét, hogy akkor is ő huzta a rövidebbet, amikor összetűztek. Nemcsak, hogy megvágták, de ártatlan embert vágtak meg benne. Az összekoccanás alkalmával olyan ügyetlenül viselkedett, hogy akárkit lehetett hibáztatni az esetért, csak éppen őt nem. Vidovicsnak még azt az elégtételt is megadta a sors, hogy az összes jelenlevők szerint ő volt a hibás.

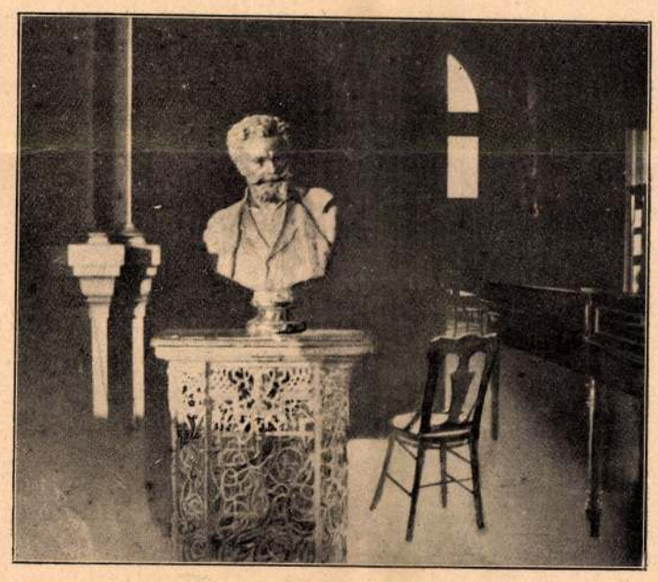

Munkácsy szobra New-Yorkban

Ez a nevezetes jelenet ugyanis egy kicsit másképpen zajlott le, mint a hogy Lolának elmondták. A párbajra nem a cigány szolgáltatott okot.

Jóval az éjjeli zene után, a virradat órájában történt. Azoknál a pezsgős üvegeknél tartottak, a melyeket már senki se számlál, még a fizető pincér se. (De ne tessék félteni őt, ha koronkint a pillanat intuiciójára bízza, hogy mennyit számítson föl; a fizető pincérek őrző angyala mindig éberebb, mint a részegeké.)

Az asztalnál ülők közül ketten már szenderegtek; Vidovics is mintha másfelé gondolt volna. Ciprianit ellenben kissé lármássá tette a bor; folyton ő beszélt.

Éppen azt fejtegette, hogy mi módon s nevezetesen minő szerényebb összegekkel lehetne megközelíteni a két Haller-leányt, midőn Vidovics egyszerre, érthetetlenül fölpattant s minden igaz ok nélkül bele kötött a becsípett emberbe.

— Milyen malheur-öm van nekem! — szólt s nagyot vágott az asztalra. — Az este másfélóra hosszat betüzöm a vasuti menetrendet s annyit se tudok kisütni belőle, hogy miképpen lehet eljutni innen Árokszállásig, most pedig, a mikor mulatni akarok, másfélóráig kell hallgatnom ezt a szamarat, aki még butább, mint a menetrend!

— Mi ütött beléd? Elment az eszed? — szólt Cipriani elbámulva. — Beszélj velem tisztességesen, vagy ha részeg vagy, eredj haza.

A többiek is rajta voltak, hogy elejét vegyék a komolyabb összekülönbözésnek.

— Mi bajod van vele? Őrülj rajta, hogy szóval tart bennünket. Ülj le, ne kötekedjél; ha rosszkedvü vagy, huzasd el a nótádat.

De hiába csitították s hiába építgettek neki aranyhidat a tisztes visszavonulásra, nem hagyta abba.

— Eh, unom már ezt a sok vénasszonyos beszédet! . . . Ha társalogni akarsz, eredj a borbélyhoz; engem ne boszants a fecsegéseddel!

Ez után persze nem maradt egyéb hátra, mint lovagiasan intézni el a dolgot. Ha az ember beborozott, az még nem ok rá, hogy belekössön a cimborájába.

— Ugyan mi bőszített föl annyira? — faggatták Vidovicsot a segédei. — Nem mondott semmi olyat, ami bánthatott. Lyányokról volt szó, vagy máseffféléről!...

— Dühös voltam a menetrend miatt — felelt Vidovics — s az jutott eszembe, hogy milyen szamárság napról-napra halogatni az utazásomat, csak azért, hogy egész éjjel ezt a locsogást hallgassam!

A párbaj után azonban belátta a hibáját. Mialatt Ciprianit varrták, odament hozzá s kezet fogott vele.

— No, vén szamár! — szólt s a hangja most már barátságosan csengett — kellett ez neked? Minek ingerelsz, mikor rosszkedvü vagyok?!

— Látod, ez már beszéd! — felelt Cipriani meghatva. — Miért nem mondtad ezt mindjárt?

Vidovicsra nem is haragudott tovább, csak a civilek gyalázatos szerencséjét átkozta magában. S elhatározta, hogy ha találkoznék, aki az ő esetéből kifolyólag azt merné állítani, hogy a katonai iskolákban a vívást rosszul tanitják, ezen az emberen keresztül fog gázolni. Mindenütt kereste ezt az embert — a vendéglőben koronkint gyanakodva tekintgetett szét — de az illető nem akart mutatkozni.

Addig is, míg ilyenformán revanche-ot vehet a polgári társadalmon, úgy vélte, *fair* dolog lesz, ha meleg barátságával tünteti ki legyőzőjét s napról-napra, a híres esetek egész tömegével bizonyítja be neki, hogy a kitünő vívónak a legtöbb párbajban nincsen szerencséje.

Mindennap tudott egy pár új esetet.

— Nem neked mondom — kezdte reggelenkint, ahogy a kávéházba megérkezett — mert te fenegyerek vagy, akinek a hadseregben volna a helye, de hidd el, a párbajt azoknak találták fel, akik nem tudnak vívni. A kárpitos megvágja az őrnagyot, az ügyvéd lelövi az erdészt, a commis megsebezi a vívómestert s mindez huszonnégy óra alatt történt.

— Tegnap? — kérdezte Vidovics csodálkozva, mert Ciprian nem igen szokott ujságot olvasni.

— Nem, 1839-ben.

— Te, hol tanulsz te ennyit? Egy idő óta olyan művelt vagy, mint egy csillagász-torony?

— Barátom, van nekem egy könyvem, három kötetben: a Sport-Kalendárium, 1873-tól 1875-ig. Abban minden megvan.

— Vagy úgy.

A párbeszéd ritkán tartott hosszabb ideig, mert Cipriani nem ért rá minden éjjel művelődni s Vidovics akkor szerette a barátját, ha hallgatott.

De azért Cipriani egész délelőtt nem mozdult el Vidovics mellől; szerette, ha együtt látják őket az ablakokban. Ha Vidovics nagyon sokáig forgatta az ujságokat, vagy az utcán ácsorgó vásáros parasztokat nézte, Cipriáni a kutyáját tanítgatta; ezt a szórakozást sohase unta meg.

Lassankint Vidovics is bele nyugodott sorsába.

— Ez a bünhődés — szólt magában. — Most már azt se mondhatom neki, hogy untat. Vérrel szerzett rá jogot, hogy boszantson.

Rendesen csak akkor kerekedtek föl a kávéházból, mikor a szinházi próba véget ért s a Haller-lányok, a szinházból hazafelé menet, elhaladtak a kávéház mellett. Vidovics egyetlen egy ilyen alkalmat se mulasztott el; mindannyiszor haza kisérte őket. Lola határozottan kijelentette, hogy otthon nem fogadnak látogatókat, de az utcát nem tilthatta el tőle. S akarta, nem akarta, tűrnie kellett az escorte-ot.

A párbaj óta a báró is csatlakozott a menethez.

A harmadik vagy negyedik ilyen kirándulás után Cipriani egy délelőtt igy szólt Vidovicshoz:

— Te, én azt hiszem, hogy ezek tisztességes leányok!

— No, én is azt hiszem! — felelt Vidovics.

Olyan különös hangon mondta ezt, hogy egyszerre valami halavány világosság kezdett derengeni a katona fejében. Csak most jött rá, hogy tulajdonképpen miért is kellett neki megverekednie.

Ez a fölfedezés szinte megvigasztalta. Ha a női nemért szenvedett megaláztatást, ez változtat a dolgon. Ebben az esetben illő volt, hogy ő kapjon sebet s talán ösztönszerüleg történt, hogy nem védte magát elég komolyan.

Készségesen meghajolt a Vidovics jobb értesültsége és tisztább látása előtt. Bizonyára úgy kell lennie, ahogyan ő mondja.

Csak azon zugolódott magában:

— De hát mért nem mondta mindjárt?! A pokol tudta, hogy úgy van. Én nem. Persze, a szinésznő sem mind egyforma. Az egyik szőke, a másik barna. De azt meg kell mondani. Ha megmondják, akkor mindjárt tudja az ember. Azelőtt ... azelőtt nem kellett kérdezni. Az ember mindjárt tisztában volt vele, hogy ha szinésznő, hát szinésznő. És rendben volt a dolog. De most nagyon sokan vannak. Olyan sokan vannak, hogy már adót is fizetnek. Nemsokára már a cigányok is fizetnek adót. Nekem különben semmi közöm hozzá. De a pokol tudja, micsoda világ ez, mikor már a szinésznőket is tisztelni kell!

Cipriani báró nem igen szeretett gondolkozni, de ha egyszer neki készülődött s komolyan hozzá látott az elmélkedéshez: ép, szolid, egészséges gondolatokkal lepte meg önmagát.

*

A kávéházat kisöpörték; Cipriani megnézte az óráját.

— Egynegyed tizenkettő — szólt. — Ejnye, be soká jönnek ma a lányok!

— Tudod mit! Ne várd meg őket — felelt Vidovics.

— Eh, ha eddig vártam, most már veled maradok. De nem gondolod, hogy elkerültek bennünket?

— Az bizony meglehet.

— Ámbár, ha csak meg nem kerülik a piacot, az ablakon át bizonyosan észre veszed őket ...

— Én is azt hiszem.

— S lehet, hogy még most is tart a próba.

— Alighanem.

— Nem tudod, hogy micsoda darabot próbálnak?

— Dehogy nem. Elmondhatom neked az egész fekete táblát. Félnyolckor olvasó-próba *A csángó szerelmé*-ből; ez nem tartozik ránk. Kilenckor részpróba *A remete csengetyüjé*-ből. Háromnegyed tizkor rész-próba. *Ripp Van Winkle*-ből. Féltizenegykor ...

— Ne mondd tovább, ebből én úgy sem tudok kiokosodni ... De milyen furcsa ember vagy te, Feri ...

— Mért?

— Ha neked volnék, már régen San Remoban ülök ...

— Mondd, hogy Monte Carloban. Mert te ott ülnél. Talán már ott is hagytad volna minden pénzedet.

— Lehet. De ebben nem volna semmi különös. Sokkal különösebb az, hogy te, akinek csak egyet kell gondolnia, két hét óta egyik napról a másikra halogatod az utazásodat, pedig itthon nem csinálsz

Munkácsy sírja. Talán nem is történet az, hanem mese, színes, ragyogó fantáziaszülte mese... Volt egyszer egy szegény magyar asztalosinas, aki a nagyok legnagyobbjai közé emelkedett, akit csodált az egész nagyvilág... S a mesének vége olyan szomoru! Künn a kerepesi temetőben egyszerü kereszt alatt alussza örök álmát Munkácsy Mihály. Sírja körül az őszi hervadás képe: a lombjavesztett fák között bolyongva jár az őszi szél... vagy talán valami fájdalmas sohaj? Tele az út száraz levelekkel... Mindenütt sírok, szomoru, csöndes sírok, gránitoszlop jelöli az egyiket, fakereszt a másikat, de mindegyike egyformán néma, hallgatag. November elsején, halottak napján, kinek ne jutna eszébe az esztendő nagy halottja? Ki ne keresné föl Munkácsy sírját? Hogy ne halmoznák el koszorúkkal, virágokkal, áldó megemlékezéssel?... Hisz ez egyszerü sírdomb azt jelenti nekünk: itt nyugszik a ti legnagyobb, legcsodálatosabb művésztek, akinek lánglelke beragyogta az egész világot. Az a nagy angol művész, aki a mult héten nálunk járt, sem feledkezett meg róla. Ott díszlik a síron Walter Crane szép koszorúja. És jött e mellé a koszoru mellé még igen sok, kicsi és nagy koszoru, de egyaránt a szeretet, a kegyelet, a hála jelképei... Vajjon megérzi-e ezt a nagy szeretet az, aki nyugodtan álmodik odalenn?...

Munkácsy sírja a kerepesi-úti temetőben
Az Uj Idők fényképe

Munkácsy Mihály

Uj Idők 1900. VII. évf. 6 sz.

Munkácsy-céh.

Alakult 1928. Budapesten
Elnöke Márk Lajos, gazgatója
dr. Lázár Béla. Első kiállí-
tását rendezte 1928. nov. a
Nemzeti Szalonban. A Mun-
kácsy céh műgyűjtői, kik kötelezik
magukat, hogy 3 éven át az dlárik
önzeg sejéig, vagy azon felül a
Céh kiállításain vásárolnak.
A kiállítások pozta jövedel-
méből a Céh műtárgyakat
vásárol és azokat műgyűjtő
tagjai közt kisorsolja -

Debreceni Városi Múzeum
néprajzi osztályának új rendezése

X. 214.

Munkácsi Márton

MAGYAR MŰVÉSZET

1932. 195

t á s

ga alkalmazottjának gyermekeiről
ználható kedvezményes igazolványt

	Befizetett		
	gyermekek neve	tér. díj	

ugyanannyi gyönyörűséget találnak az ismeretlen Jézusban, mint azok, akik a szegénység és szeretet vallásának a hivei. (Annál jobb a könyv számára, ha két vallás ugyanabban a lélekben találkozik.) Mert Merezskovszkij Jézus ismeretlen életét az írásművészet oly tökéletes eszközeivel írja meg, aminőt e nemben ritkán találunk. Az egész munka stílusa ünnepélyes, fenséges. Mingyárt az első soroknál csodálatos érzés, valami templomi áhítatféle szállja meg az olvasót. Olyanféle, mint amikor régi olasz templomba lép be az ember, reggeli órában, amikor a turistacsoportok nyüzsgő, kopogó tömegei még nem érkeztek meg. Halk misével indul meg az ismeretlen Jézusról szóló könyv, áhítatos, csöndes zsolozsmázással folytatódik, majd bibliamagyarázatot, majd dörgedelmes prédikációkat hallunk Renanék ellen, majd égzengés támad: a Szeráfok nekifeküsznek a világ tengelyének, megiodulnak s a föld a *Kos* jegyéből az állatövön átlendül a *Hal* jegyébe. Ámulva látják a babilon, héber és egyiptomi csillagászok, hogy az ég csillagképe megváltozott: valami nagy-nagy csodának kellett történnie. És a napkeleti bölcsek rögtön megállapítják régi próféciák alapján, hogy megszületett a Messiás. Meg is találják a betlehemi pásztorkunyhóban s királyok hódolnak az istállóban, a jászol előtt, hol a küsded Megváltó nyugszik.

Ettől kezdve Jézus életéből csak epizódokat ismertünk. A gyermek Jézus nevelkedése, iskoláztatása, kamaszélete és férfikora harmincadik évéig — titok volt számunkra. Merezskovszkij, a vakon hivő, nálunknál talán több titkot ismerő, elmélyedő, pravoszláv orosz író most föllebbenti előttünk a fátylat. Látjuk könyvében a Megváltó egész életét. Hogy milyen szédítően vakmerő feladatokra vállalkozott, azt maga Merezskovszkij is érzi s mielőtt Jézus életének egy-egy ismeretlen fejezetét megírná, példátlan aggályossággal gyüjt össze s ráz át a kritika rostáján minden történelmi adatot. De ez az aggályosság, a tudományos bizonyító anyagnak könyvébe való bedolgozása egy pillanatra sem teszi szárazzá vagy unalmassá az Ismeretlen Jézust. Csodálatosan olvad bele a bibliai tudomány az ő áhítatos lírájába, amely mélyebb visszhangot tud kiváltani lelkünkből, minden más líránál. Szinte nem is földi, valahogy földöntúli hangok ezek, — ahogy ő is gyakran mondja az újszövetségi megnyilatkozásokról — nem a háromdimenziós, hanem a negydimenziós világból átszűrődő hangok ezek, amelyek a földi ember számára csodálatosak, elbűvölők és földig alázók. A Szférák zenéje zeng Merezskovszkij keresztény áhítatában, az örökidejű Ermon havasának ősz feje fölött a bárányfelhőben fehérruhás angyalok szállnak az égen s borzongva halljuk a Sátán, az Ördög suttogó, alig hallható, szinte talán csak hallucinált szavait, amikor Jézust megkísérti a jeruzsálemi templom tetején. Ennyi gyöngyszem, ennyi kincs, ilyen káprázatos stilusgazdagság talán sohasem volt még együtt egy könyvben. A misztikum, a pozitív tudáunkon túli, a hit talán még sohasem volt annyira érthető és természetes, mint itt. Merezskovszkij már egy fél század óta köszörüli stílusát a legkülönbözőbb történelmi korokon s e könyvének elolvasása után úgy érzi az ember, hogy mindaz, amit eddig írt, előkészület, stílusgyakorlat volt csupán — ehez a legnagyobb, legszebb és legszentebb korhoz és könyvtémához — az Ismeretlen Jézus életéhez.

E sorok írója, aki soha nem volt vallási rajongó, sőt, — nem tagadja — hajlott a vallási cinizmus felé, oroszosan, akár a nyilvánosság előtt vezekel e könyv elolvasása után. Kíváncsiságból vette a kezébe, először fanyarul nyitotta ki, inkább talán csak azért, hogy úgy nagyjából megismerkedjék a világon már mindenfelé annyira ismert és magasztalt könyvvel. S ezennel beismeri, hogy a könyvet elolvasta, végig, azonnal, az első betűtől az utolsóig s napokon át zsibbadtan, fülében csodálatos melódiákkal járt-kelt, vissza-viszatértek hozzá Merezskovszkij zengő mondatai, áhítatos lírájának prózai zsolozsmái, feltámasztott bibliai alakjai, akikkel gyermekkora óta alig találkozott.

ELSŐ KARÁCSONYI VASAR AZ ÚJ HELYEN

SZÉP, ÉRTÉKES AJÁNDÉK OLCSÓN!

SZIGETI NÁNDOR ÉS FIA Új cím: BUDAPEST, IV., KECSKEMÉTI U. 9

Valódi ezüst gyufadoboz P 4.—
Cigarettaszo.ence nőt ... P 18.—
férfi.. P 22.—
Páderdoboz selyemszitával kicsi P 5.—, nagy 6.50
Csukott fésü ... P 6.—
Garnitúra, bársonykazettában ... P 17.—
Óriás lapos páderdoboz 14.-, 9.50
Carom karóra ... P 12.—
Fémpánt ... P 3.—
Kristályváza, ezüstveretel P 8.—
Modern cukordoboz ... P 25.—

karácsony

elektra nézze meg

az elektra csillárgyár karácsonyi kiállítását

1934-es modelek, feltünően olcsó árak

dob ucca 42. szám. telefón: 42-6-77

Szenzációs zongoravásár!

KERESZTÉLY HÍRNEVES ZONGORATERMÉBEN Vilmos császár út 66

Ahol eddig még nem létezett árengedménnyel vásárolhat — részletre is — **világmárkás zongorákat.** Óriási választék alkalmi vételekben: mint Ehrbar, Bösendorfer, Blüthner, Bechstein stb. félárnál is olcsóbban. **Győződjék meg erről Ön is!**

VILMOS CSÁSZÁR ÚT 66

SZÉKELY JENŐ

PETŐFI SÁNDOR UCCA 9

KARÁCSONYI OKKÁZIÓ-ÁRAI:

Szövet házikabát ... P 17.50
Flanel pizsama Ia minőség ... P 8.80
Norgolt ágykabát ... P 8.80
Tisztaselyem nyakkendő sima színek ... P 1.90
Pongyola Ia, meleg ... P 13.80
Étkezőgarnitúra 6-személyes ... P 11.80-tól
Gyapjú mackókészlet ... P 14.80

Gumiharisnya, hasfűző, sérvkötők méret szerint, hygienikus gumiáruk, betegápolási cikkek. **Weszely István és Társa, IV., Apponyi tér 1. szám**

MUNKÁCSY eredeti, híres **zsánerképe eladó.** »Első kézből 897« jeligére a főkiadóhivatalba.

ÜZLETMEGSZŰNES MIATT valódi perzsa, perzsaláb, csikó, sliselektra stb. stb. minden elfogadható áron kiárusítja

bundákat HEVES SZŰCS Király u. 51 (Teréz-templommal szemben)

Märklin és Meccano

villamos és óraműves vasutak, gép-, autó- és repülőgép-építőszekrények, kémiai és villamos kísérletezőszekrények, valamint az összes finom mechanikai játékok legnagyobb raktára.

Árjegyzék díjtalan

Klein Dezső

Budapest, IV., Kecskeméti ucca 14 Fiók: Szolnok

Fürdőszobaberendezések

egyszerű és modern kivitelben. Összes vízvezetékszerelési anyagok gyári árban Szakszerű kiszolgálás

BÖHM Király ucca 81. Telefón: 40—8—39

„BRISWEL" SZAB. LEVEGŐNEDVESÍTŐ központi fűtésnél NÉLKÜLÖZHETETLEN!

Virág a legszebb és legolcsóbb karácsonyi ajándék **virágüzlet LOHR IRMA** Budán legrégibb és legelső udvari szállító

utóda Nagy Imre László, II., Fő ucca 1. sz. Telefón: 53-7-87

Olcsón és jól vásárol SELINGER órás és ékszerésznél IV., Kálvin tér 3 Alapítva: 1896

Brillánsgyűrű már 25.— pengőért.

NŐI ÉS FÉRFI **ERNYŐK** legújabb divatszínben, jó minőségben, olcsó árakon **Wertheimer R.**-nél, Kecskeméti ucca 15. szám.

Hat felvétel 6 különböző beállitású művészi gyermeklap **8 P**

Kis Pál, Király ucca 51. Telefón: 44-9-50

Világhírű **álomkristály** legszebb karácsonyi és újévi ajándék nagy választékban olcsónkaphatók. Damjanich ucca 54, I. em. 6. sz. Címre ügyelni

Tanitassa németre gyermekét! Rendkivül olcsón vállalom hölgyek és gyermekek német tanitását lakásomon vagy házon kivül. Született német 21 jeligére a kiadóba

NEMCSAK A HÓ- ÉS SÁRCIPŐ OLCSÓ

Sugárnál

Berlini tér 4. József körút 43.

hanem a női és férfi luxus- és strapacipők ... P 8.50

Túra-, sport- és vadászcipők erős duplatalppal ... P 12.50

Egy **KISS** szerencse-sorsjegy a legértékesebb karácsonyi ajándék lehet, mert szerencsés esetben

500.000 aranypengőt nyerhet

A legközelebbi huzás már december 15- és 18-án lesz

Telefón: 85-2-42

KISS KÁROLY ÉS TSA BANK R.-T.

BUDAPEST, IV., KOSSUTH LAJOS UCCA 1

Gépisten, jöjjön el a te országod

Gondolatok a moziban

Irta:
KARINTHY FRIGYES

Kusza gondolatok, együtt berregnek a géppel s vállakoznak, mint az elsuhanó képek, nem is erőlködöm, hogy rendszerbe szedjem őket. Magyar film pereg a vásznon, magyar szó árad a nézőtér fölé, bocsánatot kell kérnem az illusztris szerzőtől, derék rendezőktől és szorgalmas színészektől, hogy mégse tudok egészen belefeledkezni a cselekmény és játék lüktetésébe, mint nézőtársaim, akik még tapsolnak is egy-egy jólsikerült jelenetnél, annyira természetesnek veszik, úgy belecsoktak, hogy a színpadról ismert eleven színész árnyéka és vetülete most itt szaladgál és kiabál előttünk megszokott hangján és megszokott gesztusával, s eszükbe se jut már csodálkozni, hogy a valóságban létező *egyetlen példánya* az eleven színésznek ugyanebben a pillanatban valamelyik színpadon végzi a dolgát, más szerepben és más közönség előtt.

*

Én nem tudom megszokni. Talán azért, mert színészi értelemben a produkció amúgyse nyujt többet, mint a deszka játékstílusa: ráérek másra gondolni. Bevallom, nem a szöveget figyelem s nem a történést, — a *jelenség* és *tudomás* ragad magával, a kézzelfogható fizikai *tény*, a hihetetlen, ámulatos, megszokhatatlan csoda, még mindig, csakúgy, még jobban, mint mikor repülőgépen ülök. Nem tudok napirendre térni, mint fiatal írótársam, akinek egyik regényében a hős, egy mellékmondatban, Velencéből Budapestre röpül, hogy egy izgalmas és bonyolult üzleti ügyét elintézze. A *találmányt*, a lehetőséget, a megoldott és valósággá varázsolt lehetetlenséget bámulom, elállóló szívveréssel, megbabonázva, hogy íme, itt jár és beszél, dobbanó léptekkel, érthető, világos szóval a *nemlétező*, mert mulandó és elmult, visszahozhatatlan. Pillanat, jelenné varázsolva, — itt suhog a falevél, ami lehullott, itt ballag a felhő, ami szétoszlott, itt szállong a füst, amit elhordott a szellő s amit, éppen ezért a barátsághoz hasonlított a költő, hogy most szembeszálljon vele, mert íme, márványnál maradandóbb — és itt fehérlik a hó, a hó, a tavalyi hó, megcáfolt jellépe az örök mulandóságnak, kép- és hangfelvétel, csaknem tökéletes már, ez nem trefa többé, — költők, keressetek új hasonlatokat és jelképeket, a régieket egyszerűen elfújta az a másik lángész, aki a természetet nemcsak leírni és megismerni, hanem legyőzni és felülmúlni jött (és látott és győzött) erre a világra.

*

Ti pedig naiv spiritiszták, hagyjátok abba hóbortos szertartásaitokat, ott az elsötétített szoba mélyén. Itt a kísértet és a szellem, akit idézgettek, imbolygó, híg asztráltestét, mint valami levetett, kurta inget, otthagyta kezeitek közt s idemenekült előletek, ezervoltos ívlámpák fényébe, hogy élő mosolygó arcát megmutassa, érces, jóltagolt szavát hallassa előttünk: nincs szüksége médiumra, táncoló asztalra, reszkető betűzgetésre, hogy homályos célzásait kinyögje, itt beszél hangosan, itt járkál közöttünk és semmi szüksége többé a becsukott spalettára: fény kell neki, minél több fény, csakúgy mint nekünk, eleven társainak. Az »én« kódos káprázatától eltekintve, ugyan mi más, ami itt jár előttünk a falon, mint az életet túlélő anyagtalan s mégis testi mivoltában jelentkező Lélek, kettő és mégis egy, maga a tiszta metafizikum és »magamvaló« *contradictio in adjectum* és mégis létező — itt jár és beszél a *halott*, hallom fülemmel és látom szememmel: mi más tehát ez a közeg, amiben jelentkezik mint maga a túlvilág, amit az angyallal csatázó Jákob, az emberi akarat (»elhiszem, mert esztelenek) lehozott közénk?

*

Mert ne tévesszen meg senkit, hogy e túlvilágban nem lát egyelőre semmi túlvilágit, hogy nagyon közönséges és jólismert megismétlése mindez kisszerű földi örömeinknek és bánatainknak: felfőzött káposzta kérődzés, képről kapott sablón. Hiszen a spiritiszták szeánszain jelentkező túlvilági lények még ennél is naivabb »közléseket« közvetítenek, még ennél is kevesebbet tudtunk meg tőlük arról, ami bennünk s belőlünk túléli az életet.

Tisztába kell jönni valamivel, be kell őszintén vallani valamit, aminek felismerése súlyosan sérti éppen a legszellemibb emberfajtának, az »emberi kultúra képviselőjének«, a művésznek önérzetét s éppen ezért, nem szívesen veszi tudomásul — mégsem kerülhetjük el, mert enélkül teljesen érthetetlenné zavarodik előttünk a szörnyű ellentmondásokban vergődő század.

A *fizikai* technikumokat kimódoló és megvalósító lángész messze előreszaladt, messze maga mögött hagyta a lelki tényeket fáltáró és felhasználó lángészt — íme, az ellentmondás és zűrzavar legfőbb forrása. Feltalálók és felfedezők különb és derekabb felkészültséggel, lelkiismerettel, kézzelfogással és odaadással, tehetséggel és hittel végezték el dolgunk, állnak a helyzet magaslatán, a század elején, mint természetes felsőbbvalóink, a kultúra őse, művész és gondolkodó!

Legyünk őszinték.

Az eget ostromló embermadár szárnyai közül nem az Übermensch sástekintete mered a nap felé: a föniciai kalmár vagy a vandál törzsfőnöknek még őseihez képest is korcs utódja figyeli aggodalmasan a tájat, hol lehetne elhelyezkedni valahol, kitúrni valakit, megélni valahogy.

A világűrbe kiáltó szikrasugár, a csillagokig áradó gömbhullám nem az elemeken diadalmaskodó ember büszke üzenetét viszi Isten oltára elé, néger jazz kurjongat, régi nóta járja, legfeljebb néhány botcsinálta politikai álmodozó próbálja feltámasztani a világmegváltás régen elhasznált, százszor csődöt mondott varázsigéit.

Ne csodálkozz, hogy a feltámasztott mult Eleven Tükre, a hangos film, csak a *közelmult at* kintornázza s nem ama távolit, mely a távoli jövendőt hirdetné, a visszatérő *nagy* hullámok csúcsairól. A kép még nem méltó a kerethez, a tartalom messze mögötte marad a lehetőségnek, amit az Idő Negyedik Dimenzióját feltáró emberisteni Találmány jelent. Nyolcezer évvel ezelőtt, a lerögzített emberi szó találmánya, a betű, nagyobb sikerrel startolt, mint remekebb s nagyszerűbb unokája, a film — a film Homéroszától és Szokrateszétől messze vagyunk még, a jelek szerint, a technika szárnyán emelkedő civilizációnak meg kell állania, hogy bevárja lekésett testvérét, a kultúrát.

*

És ne csodálkozz, hogy a Mérnök, ráeszmélve a veszedelemre, maga siet a kormánykerék felé, hogy félrelökje a habozó kormányost, az Észme kapitányát.

A Theokrácia ingadozik, önmagát ismétli legjobb esetben, a legrosszabban (Németország!) pogány mitoszok után kapkod — *Neokrázia*, hitek zűrzavara lett belőle.

Jöjjön hát Technokrácia, a megváltó Gépisten.

Elfeledett magyar kincsek nyomában...

Három Munkácsy-, három Lotz-festmény és Feszty Árpád Krisztus temetése című híres munkája Aradon

A békeszerződés következtében Arad város gazdag műgyüjteményhez jutott

Arad, december.
(A Pesti Napló tudósítójától.)

Ha idegen véletlenül betéved az aradi kultúrpalota képtárába, két dolgon csodálkozik el. Itt látja *Feszty* Árpád *Krisztus temetése* című gyönyörű triptichonját és Munkácsy Mihály három csodálatos alkotását. És amint végigjárja a termeket, a falakról mindenütt a magyar piktura mesterei néznek le rá. *Bihari, Lotz, Szamossy, Hegedüs, Pataky, Liezenmayer, Keleti, Barabás* Miklós, *Böhm* Pál, *Delhaes* és más nagyok művei díszítik a képtárt és önkéntelenül is felmerül a kérdés: hogyan, illetve honnan kerültek ide ezek a páratlanul értékes kincsek? A vidéki városok múzeumai rendszerint szegényesek és ha a polgármester még annyira is szereti a képzőművészetet, a szűkreszabott költségvetés nem engedi, hogy vagyont érő Munkácsy-képeket vásároljon. Arad város sem évtizedes gyüjtés folytán jutott a magyar festőművészet remekeihez. Különös véletlen, helyesebben a békeszerződés következtében tölthette meg a kultúrpalotát olyan értékekkel, amilyenekkel egyetlen magyarországi vagy erdélyi város sem rendelkezik.

A kultúrpalotát, ezt a monumentális épületet 1913-ban adták át rendeltetésének. Az első emelet egyik szárnyát képtárnak építették, de a város tulajdonát képező, régebben vásárolt néhány kép és rajz nem töltötte volna meg a termeket. A budapesti Szépművészeti Múzeum ekkor kiválasztott nyolcvanöt darab válogatottan szép, értékes vásznat — magyar mesterek híres alkotásait — és leküldötte Aradra, hogy ezzel emelje a kultúrpalota felavatásának ünnepiességét. A Szépművészeti Múzeum csupán kölcsön, két évi időre adta a képeket és a kultúrpalota leltárába is úgy vették fel azokat, mint a magyar állam tulajdonát. Az ünnepélyes felavatást követő esztendőben kitört a háború és úgy Budapesten, mint Aradon megfeledkeztek a kincsekről. Akkoriban más gondjuk volt az embereknek és a pesti Szépművészeti Múzeumban bizonyára úgy tervezték, hogy ha ismét visszatérnek a normális állapotok, elhozatják majd a kölcsönadott képeket. Azonban a normális idők nem tértek vissza. Sőt egészen más idők jöttek. A trianoni békeszerződés aláírása után, amikor helyreállt a diplomáciai viszony Románia és Magyarország között, Budapest kérte vissza a Feszty-triptichont, a három Munkácsyt és többi vásznat, Arad azonban azzal válaszolt, hogy a békeszerződés értelmében minden műtárgy, ami a Romániának ítélt területen található, Romániát illeti.

És így Aradon maradtak a műtárgyak és még most is itt vannak. Ez a története Arad város gazdag képtárának.

Érdemes megemlíteni, hogy milyen képek vannak itt. *Lotz* Károlytól három vászon: *Lotz Kornélia portréja, Női (a gyümölcsfej* és *Fürdő után.* Mindhárom a mester fénykorában készült és hűen fejezi ki Lotz csillogó tehetségét. Aztán *Munkácsy* Mihály világhírű *Javíthatatlan* (The Incroyable) című képe. Két és fél méter széles, egy és fél méter magas a kép, egy egész falat betölt. A leltárban 1913-ban 12.000 aranykoronára becsülték. Másik *Munkácsy*-kép a *Kövés kell a boldogsághoz*, vérteleníl derűs tónusú, a reprodukciókról ismerj mindenki. Ezt 6000 aranykoronára becsüli a leltár. A harmadik *Munkácsy* a *Levelet olvasó lány*, ez is ismeretes. 129 centiméter széles, 97 centiméter magas, értéke 8000 aranykorona. Azután itt van Munkácsy Mihály első tanítómesterének, *Szamossy* Eleknek *Nő képe* című képe is.

A képtár egyik legnagyobb értéke *Feszty* Árpád csodálatosan megrázó kompozíciója, a *Krisztus temetése*. A triptichon négy méter magas és közel hét méter széles. Feszty-nek a Magyarok bejövetele után a legnagyobb munkája. 50.000 aranykoronára becsülték, de mai értéke szinte felbecsülhetetlen. Ugyancsak az aradi kultúrpalotában van *Liezenmayer* Sándor óriási méretű történelmi képe, a *Mátyásnak felkínálják a koronát*, továbbá egy másik történelmi munkája, a *Jelenet Szent Erzsébet életéből.*

És a többi magyar mesterek: *Barabás* Miklóstól *A 107 éves Polyáné arcképe, Keleti* Gusztávtól *Besnyő környéke, Brodszky* Sándortól *Salzkammerguti részlet, Hegedüs* Lászlótól a híres *Rabiga* és ugyancsak Hegedüstől a *Csárdai jelenet.* Két kép *Bihari* Sándortól: *Pusztai csendélet* és *Angyalok tánca*, egy szép vászon *Pataky* Lászlótól, *Pállik* Bélától, a nagy állatfestőtől a *Tehenek a lápon* című hatalmas méretű munka, *Spányi* Bélától egy ugyancsak nagyméretű festmény, amely Porto-Re egyik pazar részletét mutatja be, *Liezti* Antaltól egy finom tollrajz, *Delhaes* Istvántól a *Waldfräulein* című hatalmas hármaskép. Azonkívül *Márk* Lajos, *Tuli* Ödön, *Olgyay* Ferenc, *Pál* Hugó, *Bosznay* István, *Zombory* Lajos, *Ripp-Rónai* József, *Zemlényi* Tivadar, *Mendlik* Oszkár, *Tahi* Antal, *Tornai* Gyula, *Kegyes* József, *Bubics* Zsigmond, *Vaszary* János, *Sidnyi* Lajos, *Haszlinszky* Ödön, *Kardos* Gyula, *Szikszay* Ferenc, *Peske* Géza, *Knopp* Imre, *Tölgyessy* Artúr, *Tornyai* János, *Perlmutter* Izsák, *Boruth* Andor és még mások.

Románia huszonegy festményt visszakövetel a Szépművészeti Múzeumtól

1919-ben, még a Berinkey-kormány idején, huszonegy képet visszaszállítottak Budapestre. Ezeket Arad város visszakövetelni azon a címen, hogy hozzátartozott ahhoz a gyüjteményhez amelyet a Szépművészeti Múzeum küldött Aradra és amely a békeszerződés értelmében Romániáé. Ezek között voltak *Apáthi* Thán Mór egy férfi portréja, *Paczka* Ferenc *Emese álma, Pál* László egy művészi erdőrészlete, *Szőllősy* Bertalan *Egri nők* és *Madarász* Viktor *Belthen Gábor tudósai körében* című híres alkotásai, továbbá *Zichy* Mihály *Enyelgő angyalok, Böhm* Pál *Este a Tisza-parton* és *Iványi-Grünwald* Béla *Isten karája* című ismert képei, egy *Tölgyessy* Artúr, *Pataky* László, *Körösfői-Kriesch* Aladár és két *Pór* Bertalan kép.

Ha nem lennének itt a Budapestről kapott festmények, a képtár szegény lenne művészi munkákban. A régi magyar uralom alatti polgármestereknek más gondjuk volt, mint képet vásárolni. Mindössze két *Bihari* Sándor, egy *Spányi* Béla, *Munkácsy* Mihály egy szénrajza, egy *Edvi-Illés* Aladár és három *Kauffmann* Izidor portréja a vagyonos. Néhai *Lonovics* József csanádi püspök hagyatékából került még a képtárba több kép ismeretlen olasz mesterektől és a magyarok közül *Paczka* László, *Baditz* Ottó, *Vastagh* György egy-egy képe és városi tulajdon *Böhm* Pál Ferenc József portréja és *Munkácsy* Mihálynak egy ifjúkori rajza, amely még abból az időből származik, amikor a nagy művész Aradon dolgozott mint asztalosinas.

*

A benszülött aradiak nem is tudják, hogy milyen páratlanul gazdag a kultúrpalota képtára. Általában kevesen látogatják.

K. S.

Munkácsy Mihály

R. M.: Ismeretlen Munkácsy-vázlatok kerülnek elő a kultuszminisztérium pincéjéből. Egy hatalmas ládai Munkácsy-relikvia a Nemzeti Múzeumban. Magyarország. 1930. máj. 1. (Képekkel.)

U. 3006.

Az örvez által a Nemzeti Múzeumnak 1900-ban átadott emlékanyag ismertetése.

ŐVETSÉG
zakmák Országos Egyesülete
5. — Telefon: 86—4—85.

ztályi Tagtárs Ur!

'arátom!

cserkész csapatát, szövetségünk tekin-
viszonylatban is oly nagy fontossággal
ztus hó folyamán megrendezendő világ
szerepeltetése költségekkel jár, amelyeket
yok között magára vállalni nem képes,
ell, hogy igénybe vegyük.
arra kérem szakosztályi Tagtárs urat, le-
nálásával, avagy a bemutatott gyüjtőiven
hozzánk juttatni.
ért ismételten köszönetet mondok vagyok

Munkácsy Mihály

Három harmonikus élet.
Pesti Napló 1931 márc. 15.

László Fülöp elmondja
első találkozását Mun-
kácsyval, aki jövőt jósolt
neki 1829 őszlu, midőt

Munkácsynál tok lá-
topatása volt élete
sík fordulópontja.

Jegyzet	Összesen	
		31
		30
		29
		28
		27
		26
		25

beiratkozott
a párizsi
Julianba.
U. 3024

A vevő		Minőség	1	2
c i m e	lakhelye			
	Áthozat			

Munkácsy Mihály

Kiss Ernő a Szépművészeti Múzeumra hagyta Munkácsy-gyűjteményét. Pesti Napló 1930. aug. 7.

U. 3070.

Munkácsy Mihály

festő

vrd

Takács L. Der Ungar in der Welt. Wien 1933.

Az Est. 1933. dec. 12. (A magyarember a világban.)

Munkácsy Mihály

Cod

Karlovszky Endre:

Munkácsy Mihály szülő-
városában. Pesti Napló
1882 márc. 6, Raggeli
kiadás.

vegyszerek, kötszerek, il
háztartási cikkek sza
BUDAPES
I., Horthy Miklós-ú
Konyovits G.
DROGE

Munkácsy Mihály

Vrad

M. V. A Szépművészeti Múzeum új grafikái. Nemzeti Újság 1931 máj. 30.

U. 3117.

Munkácsy Mihály

vod

Rózsaffy Dezső: Michel Munkácsy. Gazette des Beaux Arts. 1927.

TOKAJI MINTAPINCE
FUCHS LÁSZLÓ BORTERMELŐ
TOLCSVA-TOKAJ-HEGYALJA
BUDAPEST, V. NÁDOR UCCA 5. = Telefon: 81-2-74

T. C. Budapest, 1933. december hó.

FUCHS TOKAJI

üzletemet áthelyeztem.

UJ CIM:

TOKAJI MINTAPINCE

V. Nádor ucca 5. Uj telefon: 81-2-74.

Annak ellenére, hogy a borárak 100%-al megdrágultak, idemellékelt árjegyzék szerinti **régi áraimat**

f. év december havában még érvényben tartom

Munkácsy Mihály

irod.

Kazár Emil. A Szépmű-
vészeti Múzeum gyarapodá-
sa. Pesti Hirlap. 1908. dec.
24.

U. 199.

Munkácsy Mihály

1911. június 20.

Síremlékének lelep-

lezése.

Az Újság 1911. dec. 31.

4. 78.

Munkácsy Mihály

Női arckép. kéle vállak
ugomorék derék. Fiatal
nő hajában vörös virág.
gal asztalhoz támasz-
kodik, mellen ~~[illegible]~~
vázában piros virág van.

Angyal Gabriella özv.
Kubovichné.
Később tartával szigmál.
va 1864 év számmal.

Vitéz Kiss Lajos Pécsett.
tulajdonosa a képnek

FERNAND DE RODAYS

au Figaro de 4 à 6 h.

Munkácsy Mihály

Képzőművészet 1932. 53. sz

1934-ben báró Herzog kulejdonába szerzett

MUNKÁCSY MIHÁLY: MERENGÉS

ERDÉLYI

csász. és kir. udvari műintézete

IV., Semmelweis ucca 2

Munkácsy Mihály, festő (V. 162. l.

Művészeti és Könyvtári Értesítő)

Munkácsy Mihály

ivod

Munkácsy Mihály:
Emlékeim. 1921.

1911.

1310. Zilzer Antal.

Sz. Pesten 1861 szeptember 20-án.

Munkácsy Mihály arczképe.

Térden alól, állva és szembenézve ~~van~~ ábrázolja. ~~Jobb~~ a művészt a ki jobb ~~[illegible]~~ kezével botra támaszkodik, balójában pedig czilindert tart. Haja, bajusza és szakálla galambősz, szemöldöke őszbevegyült, szeme kék. Öltözete: fekete szalonruha kettős elejű kabáttal és oldalzsebében zsebkendővel. Jelzése alól jobbra: »Zilzer A.«.

Vászon, méretei 91.6:63 cm.

Vétetett 1911 április 19-én a művésztől 400 K-án (740-911).-- Kifizettetett 1911 április 20-án.-- Elszámoltatott 1911 május 10-én (1356-911).

Szn. 50-911
740-911-1
Át. lelt. 4377.

34

Munkácsy Mihály

Miskolcon való tartóz-
kodása alkalmából-

vod
z

Munkácsy Miskolcon.
Borsodmegyei Lapok
1891. okt. 20.
U. 183

A mindszenti temetőben
nyugszanak szülői. Emil testvé-
re kiséretében a szülői hamva-
kat egyetlen fel legelőnő 1891 okt.
18-án. Folytatólagosan elmond-
va mit tett-vett, amíg Mis-
kolcon volt. Két napi tar-
tózkodás után szegedre utazott.

Munkácsy Mihály

röd

Lázár Béla: Munkácsy-tanulmányok. 1925.

Boraim kiváló minőségükkel a leghozzáértőbbek megállapitása szerint a mostani nagy versenyben is az élen maradtak.

Állandó vevőimnek boraim legjavából karácsonyi ajándékot fogok juttatni.

Szives figyelmébe ajánlom, hogy **karácsonyra, ujévre egy izléses kosárba csomagolt**

„TOKAJI KÜLDEMÉNY"

(6 eredeti palack, kosárral, üveggel együtt 10 pengőtől felfelé) a jó és célszerü ajándék összes tulajdonságait egyesiti magában. Rendszerint alkalomszerüen, kellemes társaságban, emelkedett hangulatban felbontott palack „TOKAJI" a legjobb érzések kiváltója annak küldőjével szemben.

Nagybecsü rendelményeit kérve, vagyok

kiváló tisztelettel:

TOKAJI MINTAPINCE
Fuchs László

1 árjegyzék!

F. K. FUCHS LÁSZLÓ

Roth, IV, Semmelweis-u 4

Krisztus Pilátus előtt cz. Munkácsy-kép
vázlata VII. 201.

Muz. és Kvt. Ert.

Kőpülő asszony cr. kép Munkácsy Mi-
hálytól VII. 201.

Muz. és Kvt. Ert.

Munkácsy Mihály Hülőháza

(VIII. 69. l.

Múzeumi és Könyvtári Értesítő)

Munkácsy Mihály A főpap cz. olajvár-
lata ~~[illegible]~~ VI. 179

Muz. és Kyt. Ert.

pesti

Munkácsy Mihály IX. 45.

Muz. és Kvt. Ert.

4288. Adriaen Jar

Sz. Haarlemben 1610 deczem
1685 m

Verekedő parasztok.

Gerendás parasztszobá
kosarakat, edényeket, hordóka
össze-visszaságban. Ketten v
széket maguk alól kirugták,
tanak egymásra. Közűlök az
visel és az asztalra lépett fe
kodik visszatartani, míg a fi
feltápászkodni igyekszik, haj
Szemközt ajtó van a háttérbe
títva a verekedőket. A földön
és caro disznó, meg a treff h
cseréppipa fekszik.

Fa, méretei 24·5 : 34·8 cm.
10000 K. — Néhai gróf Pálffy J
ber 14-én (1429–908). — Az á
sára vonatkozó adatokat lásd a
tetett 1913 márczius 16-án (45

Kifüggesztésére vonatkozó
ban. 1913 : 91. *Adriaen Jansz*
parasztok.

Jegyzet. Az e festményre v

a) a törzsleltárban (1920–
Ostade: Raufende Kartenspieler
einem vergoldeten Holzrahmen (

b) a leltári kivonatban (
Adrıean Ostade: Bauernrauferei.
gekauft zu Pressburg 1850 au
24 hoch, 33 breit (II. Salon);

c) a hagyományi jegyzékb
Ostade: Verekedő parasztok;

d) az átvételi okmányban
Ostade: Verekedő parasztok. Fa

Hagy. 1912.
Pálffy

MUNKÁCSY-CÉH. Alakult 1928. Budapesten. Elnöke Márk Lajos festő, igazgatója dr. Lázár Béla. Első kiállítását 1928 nov. a Nemzeti Szalónban rendezte. A M. műgyüjtői kötelezik magukat, hogy három éven át az aláírt összeg erejéig, vagy azon felül a céh kiállításán vásárolnak. A tiszta jövedelemből a M. műtárgyakat vásárol és azokat műgyüjtő tagjai közt kisorsolja.

K. Gy. II 154 l

Uj Idők

Szépirodalmi, művészeti és társadalmi képes hetilap

Szerkeszti Herczeg Ferenc

I. évfolyam. 1895. május 5. 20. szám.

Szent Péter esernyője.

Írta: Mikszáth Kálmán.

(Folytatás.)

II. rész.

A tapintatlan Gregorics.

Élt évekkel ezelőtt (tudniillik történetünk kezdete előtt) Besztercebánya szabad királyi városában egy Gregorics Pál nevü ember, a kit közönségesen tapintatlan embernek neveztek, pedig egész élete arra volt bazirozva, hogy másoknak tessék. Gregorics Pál mindig a Népszerüség után futkosott, a ki csinos, kacér leány s mindenütt a Kritikával találkozott, a ki mérges arcu, vasvillaszemű boszorkány.

Gregorics Pál az apja halála után született, még pedig a temetési naptól számítva kilenc hónapra s már ezzel is bizonyos tapintatlanságot követett el a mamája iránt, a ki különben igen tisztességes asszony volt. Ha egy héttel hamarabb születik, sok kellemetlen pletykának ejti kutba a magvát. De erről végre is nem tehetett semmit Gregorics Pál; nagyobb baj volt az a többi élő Gregoricsnak, hogy egyáltalában született, az örökség most már többfelé ment.

A gyerek satnya volt, a többi Gregoricsok (a Gregorics Pál felnőtt fivérei) egyre a halálát lesték, de Gregorics Pál nem halt meg, (hiszen azért volt tapintatlan embernek predestinálva) hanem fölnevekedett, nagykoru lett s átvette vagyonát, melynek nagy része időközben elhalt anyjától maradt, ebben nem osztakoztak az első feleségtől származó gyerekek, pedig ez volt a sok, bár az apja után maradt örökrész se mondható éppen jelentéktelennek, mert az öreg Gregorics jócskán gyüjtött a borkereskedésből. Akkoriban még könnyű volt e téren meggazdagodni azon a vidéken. Bor még volt, zsidók ellenben még nem voltak. Ma már az akkori borkereskedői kellékekből sok hiányzik; hanem a Garam vize, az még megvan.

Gregorics Pálnak szeplős arcot és veres hajat adott a természet, a mivel az a megkülömböztetés jár az emberi szájakon, hogy a veres ember egy se jó. No hát majd bebizonyitja Gregorics Pál, hogy ő jó lesz. A közmondások is csak öreg fazekak, a mikben már egész nemzedékek főztek. Egyet ezekből a fazekakból Gregorics Pál is összetör. Olyan jó lesz, mint a falat kenyér. Olyan puha lesz, mint a vaj, a mely egyformán engedi magát rákenni fehér és fekete kenyérre.

Elhatározta lelkében, hogy nagyon jó lesz, hogy nagyon szeretetreméltó lesz és egész életcélja abban állott, hogy szeressék az emberek.

És ő jó is volt lépten-nyomon, de mit ért, ha valami gonosz dzsin, a ki előtte járt, mindig úgy igazitotta fel az emberek eszét, hogy azok félszegen itéljék meg a cselekedeteit.

Mikor hazajött Pestről (a hol a jogi tudományokat frekventálta), a mint először megjelent a piacon és bement egy trafikba, finom havannaszivarokat vásárolva, mingyárt megindultak a besztercei nyelvek.

— A fickó harmincöt krajcáros szivart szí. Ohó! Hát így vagyunk? Hiszen ez egy koloszszális tékozló! — Majd meglássátok, hogy a szegények házában fog meghalni! Oh ha a szegény apja felkelhetne a sírjából és azt látná, hogy harmincöt krajcáros szivart szí. Uram Isten! Az öreg száritott krumplileveleket kevert a dohánya közzé, hogy több legyen, s kávéaljjal locsolgatta, hogy lassabban égjen.

Gregorics Pálnak a fülébe jutott, hogy a drága szivarjai megbotránykoztató feltünést keltettek a városkában, mire rögtön rátért a rövid két krajcáros szivarokra.

Az embereknek ez se tetszett:

— Ez a Gregorics Pali voltaképpen egy közönséges knikker. Nagyobb kutya lesz ez még az apjánál is. Pfuj, de utálatos a fösvénység!

Gregorics Pál igen megrestelte, hogy őt knikkernek tartják és a legelső alkalommal, midőn egy jotékonycélu bálon megjelent, (a tűzoltói egyesület bálján, melynek lady patronesse-e a főispánné volt) s melyen a meghívók szerint »felülfizetések elfogadtatnak,« húsz forinttal váltotta meg a két forintos belépti jegyet, gondolván magában: »Gregorics Pál be fogja nektek bizonyítani, hogy ő nem knikker.«

Hanem erre azután össze is bujtak legott a rendezők és kimondták:

— Gregorics Pál egy pökhendi tapintatlan ember.

De valóban volt okuk a felförmedésre.

Hallatlan szemtelenség az, hogy egy Gregorics rá mer licitálni a főispánra, egy báró Radvánszkyra. Radvánszky tíz forintot ad a jegyeért, Gregorics oda dob huszat. Hiszen ez valóságos inzultus! Egy borkereskedőnek a fia! Milyen század ez istenem uram! Egy bolha nagyobbat mer köhinteni, mint egy

oroszlány. Milyen század! Milyen csodálatos egy század!

Akármibe kezdett a világon a szegény Gregorics Pál, az mind ellene fordult. Ha összeveszett valakivel és nem engedte magát, azt mondták rá, hogy »krakéler«, ha összeveszett és ő engedett, azt mondták rá, hogy »poltron«.

Eleinte, bár elvégezte a jogot, semmi foglalkozáshoz se nyúlt, néha kikocsizott vadászni a birtokára, mely egy mértföldnyire feküdt a várostól, ezt örökölte az anyja után, máskor elrándult pár napra Bécsbe, a hol egy bérháza volt szintén az anyja után, abból állott egész foglalkozása, a mi valóságos megvetést idézett elő a munkás besztercei társadalomban.

— A Gregorics Pál — mondák — egy földterhe. — Egy szalmát nem tesz keresztbe egész heteken át. Minek él a világon az ilyen here?

Gregorics Pálnak ez is a fülébe jutott s belátta, hogy az embereknek igazuk van, az életet nem szabad áthenyélni. Úgy van úgy, minden ember szolgálja meg azt a kenyeret, a mit megeszik.

Gregorics Pál ajánlkozott, hogy ő is szeretné szolgálni a városát vagy a megyéjét az eszével.

No 'iszen, csak az kellett Gregorics Pálnak. Száz nyelv öltődött ki legottan e terve ellen. Mit? Gregorics Pál valami akar lenni? Itt nálunk? Hát nem szégyenli magát? Más szegény ember szájából kivenni a kenyeret, mikor ő neki kalácsa van. A mi kis hivatalok itt vannak, hagyja meg ő azokat olyanoknak, a kik rászorulnak.

Gregorics Pál belátta, hogy ez is igaz és lemondott a hivataloskodásról, a közügyekről, mindinkább visszavonult a férfitársaságokból, s elhatározta, hogy megházasodik és családot alapít. Hiszen elég tiszteletreméltó szép hivatás ez is.

Kezdett járogatni egyes házakhoz, a hol csinos lányok voltak s hol őt mint jó parthiet szívesen is fogadták — de az intrikus féltestvérei, a kik mindig remélték, hogy a vézna köhécselő emberke egyszer mégis meghal — minden szövődő viszonyát elrontották hallatlan ravaszsággal és cselekkel, (a mikről érdemes volna egy külön beszélyt írni) úgy, hogy Gregorics Pál annyi kosarat kapott egymásután, hogy elhíresült róluk az egész országrészben. Később talán akadtak volna is leánykák, a kiket már nagyon nyomott a párta, (mert súlyos dísz ám ez is egy idő multán) de ezeket már a szégyen tartotta vissza. Hogy is ne? Hozzá menni ahhoz a legényhez, a ki már annyi leánynak nem kellett. Ki akar a kosarak királyának a királynője lenni? No ugyan senki sem!.... Szent András estéjén sok ólom megolvadt, sok ólom összekeményedett a Garam-menti udvarházakban, de bizony egyikből se bonyolódott ki a Gregorics Pál alakzata. Egy szó, mint száz, ezeknek az ábrándos bakfiseknek nem kell Gregorics Pál. Poézis kell még ő nekik és nem pénz. Lehet, hogy valami vén lány könnyebben nyulna a gyűrűje után, azok fürgébbek . . .

De a fiatal leányoktól nem egy ugrás a vén leányok: az két ugrás: közbül a menyecskék vannak. A vén leányok az utolsó stáció.

A bakfisek és a vén leányok két külön világ. Gregorics Pálról azt mondják a kis Karolinának, a bakfisnek, hogy vért köp s erre a kis Karolin megijed és a Gregorics Pál másodszori látogatásánál már csak a szánalom van abban a kicsi sebesen kopogó szívben, mely még tegnap a négy lovas hintó láttára egészen más érzelmeket igyekezett oda bedisputálni. Ah szegény Gregorics Pál! Vért köp a szegény Gregorics Pál. Milyen szerencsétlenség! Hiába rázza künn a szán elé fogott gyeplős ló a nyugtalan fejét, ma már nem szól olyan hetykén a csengetyűje. Hiszen a Gregorics Pál vért köp.

Oh te kis bamba Karolin! Tudom, elhiszem neked, hogy csúnya, satnya ember ez a Gregorics Pál, de milyen gazdag és végre is ő a saját vérét köpi — hát mi közöd neked hozzá?

Hidd meg nekem, hogy Rozália, a ki mindössze tíz évvel járt előtted a »madamehoz«, már nem volna olyan édes kis mamlasz, mint te. Rozália már filozóf és ha azt mondanák neki Gregorics Pálról, hogy vért köp, azt gondolná magában:

— Valóban, ő egy értékes ember.

Felkiáltana hangosan:

— Ápolni fogom.

És mélyen alul az agy fenekén, a hol azok a sugalmak vannak, a mik még nem válhatnak szavakká, mert még nem is gondolatok, csak önző érzések lerakódott iszapja, mélyen alúl már ott rejlenék a számítás:

— Ha már is vért köp a Gregorics Pál, legalább hamarabb lesz vele készen.

Ah kis bakfisek, ti még nem ösmeritek az életet: a hosszú szoknyát már rátok adta az édes mama, de az eszetek még rövid maradt. Ne haragudjatok rám, hogy ezt a szemetekre vetem, de kénytelen vagyok, hogy az olvasó előtt megindokoljam, miért nem kapott közületek feleséget Gregorics Pál.

A dolog igen egyszerü. A kinyílt rózsa már nem tiszta; méh fürdött a kelyhében, bogár hált már benne, nyálas féreg mászott a szirmain s ott hagyta rajta a szennyet, de a feslő bimbó belsejében még egy porszem sincsen a földiekből.

Ezért kapott annyi kosarat Gregorics Pál a bakfisektől: kezdte is belátni apránkint (mert mondom, igen jó ember volt), hogy csakugyan nem való neki a házasság: a bakfiseknek igazuk van; ha kifogásolják, hogy vért köp. A vér végre is valami egyébre való.

Elhatározta, hogy nem házasodik meg, hát oda se nézett többé a lányokra, csak a menyecskékre. Azok körül kezdte csapni a levet, a szép vérbelü Vozárynénak Bécsből hozatta a bokrétákat, a délceg Muskulyi Mátyásnénak a kertjében egy szép este ötszáz fülemilét eresztetett el, a miket nagy fáradsággal fogdostatott össze valahol Erdélyben. Egy nagyenyedi madárkereskedő liferálta. Bámult a szép asszony, mikor a vánkosain hánykolódott azzal a hab-

testével, hogy miért énekelnek ma éjjel olyan szépen a madarak?

A menyecskéknek udvarolni, az egy reális mérték. A bakfisek se ítélik meg helyesen a férfit, a vén leányok se, mindeniknek ferde a nézőpontja, mindenik egy csalfa vesszőparipán nyargal, hanem a menyecskék, a kik a tudás fája alól nézik, a kik se nem álmodnak már, se nem türelmetlenek többé, egészen higgadtan megmutatják, menynyit ér egy férfi. Az a helyes súly — a mennyit a menyecskék előtt nyom valaki. (Folytatása következik.)

Nyári mese.

Írta: Kabos Ede.

Én már csak a harmadikat ismertem a Kadeticslányok közül: Szidát. A mikor odakerültem a kis tiszántúli városkába, a legidősebb Kadetics-lány poraiból már virág hajtott s csak Emmike emlékeztetett reá, az a vékony, fehérképü baba, a kit Kadetics bácsi a térdein szokott lovagoltatni, a miért különben a néni alaposan leszólja. Egyébként Emmikét Kadetics bácsi és a néni is egyetlen unokámnak szólította és egy kicsit megnedvesedett a szemük, ha reá néztek, mert mégis csak drága áron kapták. A lányukat kellett érte cserébe adni, a ki éppen csak megcsókolta a babuskáját, aztán szeliden tűrte, hogy az angyalok befogják a szemeit és vigyék a menynyeknek országába.

Az anyám révén, a ki rokonságban volt Kadetics nénivel, eljárhattam a familiába, pedig a katasztrófa óta nagyon elzárkóztak a világtól. A középső leány: Lenke, a ki leghíresebb szépség volt az egész vármegyében, akkor már nem volt otthon. Úgy hallottam, hogy egy vasuti mérnök után ment, a ki éppen csak két hónapig volt a mi városunkban s azalatt se bomlott túlságosan Kadetics Lenke után, de a lány — úgy látszik — elvesztette a fejét. Határozottan utána szökött. Ezt azonban nem Kadeticséktől hallottam, mert a családban Lenkéről sohasem esett szó és Szidát, a harmadik lányt, úgy vették, mintha egyetlen gyermek volna. Kadetics néni, ha Szida estefelé a ház elé ment, a legvastagabb kendőt adta a nyakába és világosan megmondotta:

— Már csak te maradtál meg nekünk, vigyázz magadra.

Szida pedig a nagy vigyázat dacára is egészséges volt és piros, hogy majd kicsattant. Engem egészen megzavart, hogy a vér mindig az arcába szökött, ha estenden melléje ültem. Az első időben határozottan azt hittem, hogy szerelmes belém. Pedig voltaképpen nem is udvaroltam neki, inkább száraz voltam, mint egy bizottsági jelentés. Kadetics Szidának máskülönben is nagyon furcsa szokásai voltak. Hogy mást ne említsek, mikor először maradtunk egyedül, azt kérdezte tőlem: igaz-e, hogy a házasság halálos betegség? Úgy képzeltem, hogy valaki talán megtréfálta és Kadetics Szida komolyan vette a tréfát. Elég butus volt hozzá. De a leány megütközött a nevetésemen és azt mondta, hogy a legidősebb nénje is olyan vastag, parasztteremtés volt, mint ő s a hogy férjhez ment, mégis csak elfogyott, elhalt. Különben is a doktor szájából hallotta, hogy a házasság nagyon veszedelmes betegség és kár is kinevetnem, mert a doktor nem mondta volna, ha olyan kinevetni való bolondság.

Aztán másnap Kadetics bácsi is megfogott az utcán és rettentő komolysággal szólott:

— El ne csavard valahogy a fejét, mert nem adom férjhez azt a leányt. Inkább ezzel a két kezemmel ütöm le. Látod?

És megemelte a levegőbe az ökleit, fenyegetve, dühösen. Kérdezősködni próbáltam, de az öreg belém fojtotta a szót és megint csak azt ismételte, hogy meg ne próbáljam elcsavarni annak a lánynak a fejét. Az igazat megvallva, nem is gondoltam rá, hogy Kadetics Szidát elbolondítsam, nem is tetszett nekem valami nagyon, de ez a különös beszéd egészen kiforgatott magamból és egyszerre csak meg kellett vallanom, hogy bárhol járjak, Kadetics Szida mindig a szemem előtt van. A hamvas, piros arcával, az erős, kemény alakjával. Szinte félni kezdtem tőle. Gyerekkoromban álmodtam néha olyan bolondot, hogy az utcán nyomon követ valami fehér bárány; nem üldöz, nem fut utánam, csak éppen a sarkamban marad. Attól féltem ilyenformán.

Ezenközben nap nap után eljártam Kadeticsékhez. Szida rendesen ott hagyott engem az anyja mellett és elfutott, valószínüleg a kertbe, a szénaboglya alá. S mert éppen semmiféle vonzódást sem mutatott irántam, Kadeticsék nemsokára nyugodtan vették látogatásaimat. Egészen olyannak látszottam, a ki nem fogja elcsavarni a Szida fejét. Kadetics bácsi talán egy apáca-kolostorba is a legnagyobb lelkinyugalommal bocsájtott volna be. Sőt magamnak is voltak pillanataim, a mikor némi sajnálkozással és kicsinyléssel néztem arra a jámbor birkára, a kitől még Kadeticsék se tartanak s a ki különben én magam voltam. Valósággal boszankodtam az öregek nyugalmán és fel voltam háborodva, hogy Kadetics Szida még nem szeretett belém. Vigyen el engem az ördög, ha még Kadetics Szida sem tud belém szeretni! Hát érdemes a világon maradni, ha az embert még Kadetics Szida sem szereti?

Világos perceimben azt mondottam magamnak, hogy Kadetics bácsi voltaképpen a legravaszabb lurkó és a néni sem hiába járta azt az iskolát, a hol a vőlegényfogást tanítják. Mert ezek az öregek engem úgy fognak meg, mint egy közönséges falusi birkát. Rám kiáltanak, hogy nem adják férjhez a leányukat, a mikor nekem eszem ágában sincs, hogy megházasodjam. És fenyegetéssel kergetnek a lányuktól, a kihez közeledni sem akartam. Mert én nem gontam Kadetics Szidára; alacsony homloka van, a mit én nem szeretek és olyan kerek, olyan piros, mint egy pünkösdi rózsa. Egy csöppet sem olyan, a hogy én magamnak a jövendőbelimet álmaimban megrajzoltam; nem sugár, nem szőke, nem elmés és nem rajongó. Kadetics Szida éppenséggel nem ilyen és akármi legyek, ha mégis tele nem vagyok Kadetics Szidával . . .

*

Rajtam ki nem fog. Meglestem, a mikor a szénaboglyák alá szökik, én nem az öregekhez mentem,

Vázlat, rajzolta Munkácsy Mihály.

hanem egyenest Szida után. Perzselve, tikkasztva ömlött le a napfény s minden levél, minden fűszál úgy lehajolt, mintha a saját vékony árnyékába akarna menekülni a nap elől. Úgy tetszett, mintha finom porfelhő kavarogna a levegőben. A szénaboglyák fölött szinte vörös volt a levegő, mintha az aszu fűből lángok akarnának kicsapni. Madár nem mutatkozott, mind elbujt a gyümölcsfák ágai között, mert leszédült volna a rettentő hőségben. S ebben a melegben, ebben az égető napban ott feküdt Kadetics Szida háton, csöndesen, csak a szemét takarta el egy kis fekete selyemkendővel. Az árnyékból néhány sárgapelyhü csibe tipegett néha közelébe, azokat pipisgette.

Megszólítottam.

— Mért nem fekszel inkább az árnyékba, Szida?

Felugrott, mintha roszban érték volna. Vörösen, a hőségtől szinte reszketve nézett a szemembe és egy pillanatra azt hittem, hogy sírva fakad.

— Három lépésnyire vagy az árnyéktól. Az ember azt hihetné, hogy kacérkodol a nappal . . .

— Engem nem éget a nap — szólott csöndesen, elfojtva. Az arca pedig kigyulladt és olyan nehezen, pihegve lélegzett, mintha mértföldeket futott volna. Egy tűz volt az egész lány, a hogy rám nézett, de a másik

— Mért?

Nem felelt mindjárt. A sötétzöld blúzban remegett fiatal teste, a kezei összefonódtak, mintha egymásban keresnének támaszt, a feje meghajolt és a szemei nedvesek voltak. Aztán rám nézett hosszan s nekem úgy tetszett, hogy azt fürkészi: bolondozom-e véle, vagy komolyan faggatom. Én valószínüleg nagyon ünnepélyesen állhattam előtte, mert egyszerre nagyon megnyugodott Kadetics Szida.

— A mikor Veron meghalt, a papa megmondotta, hogy Lenkét meg engem sohasem ad férjhez.

Valami heves melegség fogta el. Szinte lázasan, pihegve folytatta:

— Itt volt, ezen a helyen. Papáék odabenn beszéltek Valeránnal, a doktorral. Meg se láttak, csak úgy a sarokból hallgattam, a mikor Valerán csöndesen magyarázta, hogy lehet rá eset, a mikor a legerősebb lányok is elfonnyadnak, elvesznek a férjük mellett s a mi másoknak a legnagyobb gyönyörüség, őket megöli az a csöpp jószág, a kivel a férjüket megajándékozzák. A csantavári özvegy öt leányát adta egymásután férjhez s ötöt hoztak időnap előtt vissza, de nem az anyai házba, hanem a családi sírboltba. Pedig leánykorában erős, vasgyúró volt mind

A sztrájk első vázlata, MUNKÁCSY MIHÁLY-tól.

percben már valami tompa, haragos hangon jegyezte meg: Mért jött utánam? A mama oda bent van.

— De mikor én veled akarok beszélgetni.

— Mit?

— Tudja az Isten. Mindenfélét és azonfelül még valamit.

— Akkor menjünk be.

És már megindult, hogy bemegy a szobába, az édes anyjához. Alig tudtam megállítani. A keze, a hogy megfogtam, hevesen megremegett s Kadetics Szida egy kicsit meghajtott fővel, tüzelve, olyan különösen nézett reám, mintha bűnbe esett volna, a mikor a kezét egy percig is a kezemben hagyta. Nekem úgy rémlett, hogy a szemei csudálatosan megfényesedtek és csak egy kis bátorításra, egy szóra volna szüksége, hogy sírva fakadjon. Ebben a pillanatban Kadetics Szida majdnem szép volt.

Hogy unszoltam, odaült a bolyga tövébe, az árnyékba. Ott maradtam előtte állva, szinte zavarban.

— Csakugyan nem fogsz te férjhez menni, Szida?

— Nem — felelte röviden. A hangja rekedt volt, mintha a torka volna száradt ki.

— Fogadalmat tettél, hogy lány maradsz?

— Talán.

az öt. Valerán húzta a szót, vonogatta a vállát s olyasfélét mondott, hogy talán csupa szamárságot fecsegett, de a mama szeme már tele volt könnyel, a papa pedig fehéren, reszketve egyenesedett fel. És egyszerre keményen lecsapott ökleivel az asztalra és felkiáltott: Nem adom őket férjhez, egyiket sem! Valerán motyogott valamit, a mire a papa még fehérebben, de keményebb hangon kiáltotta: Nem! Nem! . . . Voltaképpen alig értettem, hogy mit beszéltek. Kiszöktem a kertbe Lenke után és elmondottam neki, hogy mit hallottam.

— Lenke még itthon volt?

— Itthon. Reszketni kezdett a haragtól. Megkapta a karomat és rám kiáltott: Szida! Mintha megbántottam volna. Emlékszem, hogy sírva fakadtam, pedig azt sem tudtam, hogy mi bajom. De megijesztett a Lenke haragja. Úgy állott előttem, mintha egyszeriben meg akarna gyilkolni. S a másik percben csúnyán kezdett kacagni és majdnem éneklésnek hangzott, a hogy hajtogatta: Majd meglátjuk, hopp! Majd elmegyünk, hopp!

Égő pirosság ült a Kadetics Szida arcán.

— Egy hónappal később megszökött. Ha legalább ő itthon maradt volna! De így egyedül! Hall-

gatni a mama sírását, ha ketten maradunk, nézni a papa keserüségét, ha tele van Lenkével és úgy beszél róla, mintha meghalt volna! Hát miért? Hiszen él és eleinte írt is, ha a papa szét is tépte olvasatlanul a leveleit! És a városban, véletlenül azt is hallottam, hogy Németh György, a mérnök, feleségül vette már!

Most már bátran, bizalmasan, sürgetve fogta meg a karomat és úgy suttogta:

— Menj el Lenkéhez. Mondd, hogy csókolom és meghalok a vágytól, hogy lássam és beszéljek vele. Mondd, hogy tudni szeretném, egészséges-e vagy beteg, mint Veron volt. Mondd, hogy egyedül vagyok és várok és szenvedek és meghalok, ha ez tovább is így tart.

És sírva, lázzal ismételte.

— Menj el Lenkéhez!

Aztán Kadetics Szida elfutott. S előttem egyszerre csodás színben emelkedett fel alakja. A hév, a gyümölcsöt érlelő nyár, a mely meg nem kezdődhetik, mert természetellenesen nyomában maradt a tél. A mesebeli leány, a ki a napon fázik és a hidegben tüzel. Az a szegény, boldogtalan teremtés, a ki él és még sem él, beszél és senki sem hallja, érez és nem szabad, nem szabad éreznie. Igen, őt nem égetheti a nap, neki nyári délután az izzó földön kell feküdnie, kell...

*

Hat óra se volt. Künn még javában égetett a nap és Kadeticséknél egészen sötét volt a szoba. A lefüggönyözött ablakok mögött nagyon különös dolgok történtek. Kadetics Szida csodálatosan élénk volt és vidám, a kis Emmikével játszott, a ki úgy fogta a Szida kibontott, vastag barna haját, mint a gyeplőt és vékony babahangon nógatta: Gyű, gyű néni! Kadetics bácsi nagy lépésekkel járt fel s alá, a feje lecsüggedt és hamarjában alig tudtam volna megmondani, dühöng-e vagy örvend. Csak Kadetics néni ült csöndesen a karosszékében és vigyázva,

Vázlat, rajzolta Munkácsy Mihály.

Vázlat, rajzolta Munkácsy Mihály.

leselkedve figyelte az öregét. Az Emmike hangján kívül más nem zavarta a csöndet és az én lépésem valóságos forradalomnak tetszett a nyári csöndességben.

— Nagy dolog esett, — szökött felém a Szida titkos, hirtelen pillantása.

— Nagy dolog esett, — erősítette a néni csöndes, rejtett mosolygása.

Kadetics bácsi pedig elém állott kényesen, mint a cölöp. Megmaradt mozdulatlanul és a pillája se mozdult meg, a hogy áthatva, szigorúan nézett rám.

— Mi történt? — kérdeztem végre.

— Semmi, — felelte nagy hirtelenséggel a néni.

— Semmi, — erősítette most hamarosan Szida.

Kadetics bácsi pedig megnézte a feleségét, a lányát, megrázta a fejét és rekedten, csodálatos ingerültséggel vágta ki.

— Kadetics Lenke meg akarja látogatni a szüleit, a kiktől megszökött.

— Németh Györgyné, — szólt közbe halkan a néni.

— Kadetics Lenke, mondtam — fakadt ki haraggal a bácsi. Meghívott téged a lakodalmára? Megkérdezett téged, hogy oda adod-e Németh Györgyhöz, vagy hogy hívják azt az urat? Nem hívott, nem kérdezett, sem téged, sem ezt az öreg szamarat, a ki itt áll előtted. Mondom, Kadetics Lenke meg akarja látogatni a szüleit, a kiktől megszökött, — folytatta, ismét hozzám fordulva, Kadetics bácsi és aztán tovább sétált, mintha most már rám bízná a többit, hogy képzeljem el a látogatás egész gyalázatosságát és haragudjam én is vele.

A néni feje fölött ebben a pillanatban szinte glóriát láttam. Sohasem volt olyan szép ez a matróna, mint most, a mikor anyai szívében már mindent megbocsájtott és csak a szülöttjét, az elveszett gyermekét várta.

Csöndesen jegyezte meg.

— Kadetics még nem mondott el mindent.

— Ne fecsegj, asszony, — förmedt rá a bácsi és hirtelen megállott.

Vázlat, rajzolta Munkácsy Mihály.

— Nem fecsegek, csak egy kicsit hangosan gondolkoztam.

Kadetics megnyugodott. Csak úgy magában dörmögött:

— Még gúnyolódik a beste lelke! Elhozza az unokákat is. Mert van. Kettő is. És neki még sincs baja. Egészséges, mint a makk. Az unokákat... és nincsen baja...

A néni rám nézett jelentősen. Ez a veleje. Lenkének gyermekei vannak és nem halt bele. A doktor szamár volt és ők se voltak sokkal okosabbak. Egy percre összenéztünk mind a hárman: a két öreg és én. A bácsi, mintha, azt kérdezte volna néma tekintetével, hogy hallottam-e már ilyet, a néni pedig ragyogó szemekkel hirdette, hogy előre tudta, neki nem meglepetés, az első pillanatban lehetetlennek tartotta, hogy az Isten őt olyan különös csapással verje. Nem azért áldotta meg gyermekekkel, hogy otthon hervadjanak. Nem, nem...

És észre se vettük, hogy a bácsi dörmögése közben valaki szomjan szívja magába a kiejtett szavakat, égő szemekkel néz felénk és csak lesi, kapja a hírt az unokákról, a csodáról. Kadetics Szida lassan fölemelkedett, a kibomlott haját szinte önkívületben fogta össze és szédülve, elakadva, egész testében remegve kísérte apja lépteit. Mintha megoldódott volna a varázs, mintha Csipkerózsa kisasszony ébredne százesztendős álmából, mintha fuldokló buknék fel a vízszínre: mély, hosszu lélegzése hallatszott és Kadeticsék néma döbbenéssel hallották a leány rekedt sóhajtását:

— Hiszen akkor... akkor én is férjhez mehetek...

Fellázadó, egészséges fiatalságában, a hogy szemei rajongva gyultak ki és ajkai az elsóhajtott szavak után félig nyitva maradtak, a vöröses felhomályban szinte elmosódva, megfinomulva: Kadetics Szida egészen olyan volt, a hogy én jövendőbelimet magamnak álmaimban megrajzoltam. Szép volt és most már egészen rajta veszett a lelkem...

Szerelmi törvényszék.

Írta: Bródy Sándor.

(Folytatás.)

Berde a kupéban maradt. Az ablakhoz huzódott és kinézett az éjszakába borult vidékre. »A tájék« — gondolta magában — »meg van őrülve, hogy szökik, ugrál, a hegyek egymás nyakában, a tintafolyók fölfelé folynak, a fák düledeznek, a falvak repdesnek mint egy csomó bogár... No szép vidék. A gőzös meg a he'retyutyut kínlódja hozzá mindegyre!«

Az egyik szivart a másiknál gyutotta meg. Mindenkit kifüstölt a kupéból. »Jó volna egy kicsit kártyázni!« — sóhajtott föl. Megtapogatta magát: — »Csupa pénz vagyok!« szólt félhangon. A zsebeiben ezüst frankok csörögtek. Kiszórta a pallóra:

— Egyetek kutyák! susogta, valószínüleg a kalauzokra vagy a vonattisztogatókra gondolt, a kik összeseprik majd reggel.

XI.

Dél elmult. A hotel bárkája vitte őket befelé. Esett, Velence csunya volt, piszkos áradásból emelkedtek ki a komor utcák. Mindnyájan azt érezték, hogy itt valami katasztrófa volt. Féldinnyék, csicsókafejek uszkáltak a szürke vizen: a két Vikol-testvér képzelődött, hogy emberfejek. És az út, a vasuttól a hotelig, nem akart véget érni:

— No, ez a Velence elég csunya! mondta a férfi.

A lányok nem mertek nyilatkozni, Vetti meg mosolyogva nézett az urára: mit bánom én a várost!

Meg voltak döbbenve valamennyien, szomoruság és kiábrándulás környékezte őket. Nászutazásukat bevégzett párok jöttek velök szemben; hol az asszony, hol a férfi olvasott a vörös könyvből, nem beszélgettek. Mennek kifelé, a vasúthoz, hazafelé... Utánok, mellettük, elejbük kerülve szintén összeeskették emberpárok, a kik zavartan mosolyogva néznek egymásra, szótlanul fogdossák egymás kezét. De az egyik tegnapi menyecske már is kokketiroz, kenderpillás tengerszín szemeivel hirtelen, mélyen belepillant a Berde szemeibe, elkapja a tekintetét. Aztán végignézik egymást keményen — Valerieval.

Befordulnak a hotel utcájába, otthon vannak.

— Talán legelőbb is ebédelnénk! szólt Berde.

— Én halálosan fáradt vagyok!

Karonfogják egymást. Valerie megy mellettük és szótlanul elvál tőlük az első emeleten.

*

Reggel találkoztak. Tizenegy óra volt, szeptemberi napon. Velence, a mely az esőben elbujt, ime visszajött. A Vikol-lányoknak sirhatnékjuk volt a gyönyörűségtől. Összefogódzkodtak, egymásra néztek:

— Mily szép, mily szép!

— Halálos szép! tette hozzá az ügyvéd komolyan.

*

— Enni, enni! A tenger összes halait megakarom enni! szólt Vetti a vacsoránál.

Csakugyan bele is kóstolt mindenbe, pókba, halba, csigába.

indult ki, mások, többnyire költők, — viszont — mint a hogy az a költőkhez illik — az emberi lélek szükségleteit vették alapul. Azt találták, hogy a tudománynak nincs meg az a vigasztaló ereje, a mi megvan a vallásnak. Az emberi szívnek szüksége van az álmakra, az illuziókra és úgy itélték, hogy a régi illuziók többet érnek, mint a tudomány tantételei. Ez a »hit nélkül való kegyelet« álláspontja; a melyről Anatole France és Jules Lemaitre hirdetik a megintés, a lemondás, a gyöngéd pesszimizmus tanait. Szenvedélyesebb lelkek, a minő Tolsztoj, moralizáló pszihológusok, a minő Bourget, tovább mennek és egyszerűen azt követelik, hogy dobjuk sutba az utóbbi három század kutatásainak az eredményét és térjünk vissza a naiv hithez, a mit mindenesetre sokkal könnyebben lehet hangoztatni, mint véghez vinni. Körülöttük és mellettök harcolnak a művészetben a praeraephaeliták, az irodalomban a szimbolisták, okkultisták és ki tudná elszámlálni még micsoda irodalmi felekezetek és ez elvek mellett tör lándzsát legujabban Brunetière, kétségtelenül a legnagyobb lárma és a legzajosabb visszhang között.

Brunetière-ben a szektárius lelke lakozik és a mily hévvel ütötte régebben a naturalistákat, oly elkeseredéssel hirdeti, hogy a tudomány csődbe jutott. Ez a tény már egymagában is elég bizonyíték a mellett, hogy túlzásba megy; de viszont az is igaz, hogy alapjában igaza van A tudomány, bármily ékesen hivatkozzanak is Berthelot hívei a villámosságra és spektrálanalizisre, csakugyan veszedelmesen közel jutott a bukáshoz. Talán merész állításnak tetszik ez ma, mikor egymást érik a felfedezések, mikor csodákat hajtunk végre a villámossággal, zseniálisan szerkesztett műszerek segítségével kikutatjuk az égi testek mozgásának és életének a titkait, mikor a tudomány vívmányaival felfegyverkezett teknika kényelmesebbé teszi ma a kishivatalnok életét, mint a milyen volt valamikor a fejedelemé, — és mégis: a tudomány közel áll a csődhöz. Igen jól tudjuk alkalmazni a villámosságot, bámulatos eredményeket érünk el a kémiai analizis és szintézis terén, de azért még sem tudjuk *mi* a villamosság, *mik* az atómok és *mi* az a rejtelmes vegyi vonzás. A kisérleti lélektan mesésen, finoman kiszámította, mennyi idő alatt lesz az idegizgalomból képzet, de azt, hogy miért és *mi módon* alakul át az idegtengelyben lefolyó molekuláris mozgás, a mi fizikai jelenség, érzéssé, a mi lelki tünemény, nem tudjuk, hanem igen is tudjuk, hogy nem is fogunk ennek a nyitjára jönni soha.

Csak *jelenségeket* ismerünk, ezeket írjuk le és katalógizáljuk évről-évre növekedő terjedelmü könyvekben, de a *lényeg* rejtve marad előttünk. Oda jutunk, hogy csak receptjeink lesznek, mint lehet egyik vagy másik jelenségből hasznot húzni, de e jelenségek magyarázatára reá nem jövünk soha.

Az ember lelkében végtelen önzés lakozik. A végtelent akarja birni az élvezetben, a tudományban, az életben. Csak akkor boldog, ha a végtelenséget érzi magában, ha szelleme szabadon szárnyal és ha nem látja a halál árnyékát. Ezt pedig a tudomány megadni nem tudja. A kezdet és a vég örök titok előtte, a melynek már a kutatásáról is lemondott, noha a lélek örök nosztalgiával kívánkozik utána. A végtelenséget egyedül a vallásban találjuk meg. Ez magyarázatát adja a kezdetnek és a végnek, végtelen életet igér a halál sejtelmeitől marcangolt léleknek. Hogy a tudomány nem tudja pótolni, ebben van a tudomány bukása. Mert igaz ugyan, hogy a tudomány nem igérte, hogy új vallást fog nyujtani, de öntudatlanul erre törekedett és mikor kitűnik, hogy ebben a törekvésében kudarcot vallott s hogy hasznot ugyan hajt, de magyarázatot adni nem tud, kénytelen leköszönni egyeduralmáról és át kell engednie az első helyet ujra a végtelenség tudományának, a vallásnak. Hogy ez a hit valamelyik kinyilatkoztatott vallás legyen-e, vagy pedig az emberi tudomány gyöngeségének és egy fölöttünk álló végtelen és rejtelmes erőnek a konstatálására szorítkozik-e, azt mindenki a szerint fogja eldönteni, a mint gyermekkori emlékei uralkodnak lelkén, vagy az ész szava erősebb benne.

SALGÓ ERNŐ.

Láz.

Az atelier-k öreg orvosa, becsukván maga után a szegény bohémlakás ajtaját, szótalan, elgondolkodva ballag befelé a művésztelep verőfényes gesztenyefái közül. Még rendelt valami ártatlan medicinát, de az ispotályok e vén habitüéja teljesen tisztában van már azzal, hogy a szegény fickó örökre végzett a földiekkel. Búsan, kedvetlenül dörmögi, az Andrássy-ut fasorai közé érve:

— Milyen kár ezért a kettészakadt karriérért!

Az a borzas, szakállas bohém, a ki zavaros szemét merően szögezi a legénylakás plafondjára, mitsem tud többé egyarló világ részvétéről. A tavasz aranyos sugárzatában üdén bólogatnak be a kis festőtanya lombozatai, fiatal, élnivágyó fecskefiókok csipegve helyezkednek el a tavalyi szállásban, édes, részegítő illatok himbálóznak az átlátszó levegőben, — az ő lelke nem érzi többé a tavaszt, az ő szeme nem látja a lombok zöldjét, fülében misztikus dallá olvad a fecskefiókok parlamentje. A művésztelepek gondatlan, tréfálkozó bohémja oly borzadalmasan komoly az élet e napsugáros ujjászületésében. Sovány keze végig siklik még egyszer a paplan vékony szövetén és a szoba oly félelmetesen megtágul réveteg, homályosuló szeme előtt. A falak elmosódnak, a plafond fölemelkedik és a feketeruhás ápolónő, a ki sápadtan űl az ágya szélén, mintha messze, nagyon messze innen töltögetné a cseppeket a kanálkába . . .

Feje fölött ott függ a paletta, a melynek lapjáról tarka, színes sokaság rajzott föl valaha a vásznakra. Sipjukat fuvó, bolondos faunok, mámoros bachánsnők, ártatlan, édes arcu szűzek, kecskeszakállas Mefisztók, csábító, romlott énekes leányok, pufók, ártatlan gyermekek, szamárfüleket mutogató, duhaj kis ördögöcskék . . . Hallga, micsoda csodálatos lárma ez! A beteg piktor kimereszti a szemét, mert az atelier hatalmas ponyvafüggönye egyszerre szétnyílik a háttérben és a hideg, szürke, magas terem homályából, az agyagminták, a modellek, a dobogók közül egy színes, zajongó sokaság bontakozik ki a lábainál. A faun belefú a sípjába, a bachánsnő szilajan illegeti magát, a fehérvállu szűz a glóriába font fejét tartja eléje, a Mefisztó kiváncsian előre hajol, a pufók angyalok, a szamárfüleket mutogató kis betyárok szivárványos felhőkben kavarognak a messzeségben. És mintha zene is szólna, oly különös, oly hallatlanul furcsa ez a bolondos, táncoló sokaság. A beteg fiu a szívére szorított kézzel nézi ezt a hullámzó sokaságot és lázas szeme mosolyogva megcsillan. Úgy érzi, hogy mondania kell valamit, de csak belül, a lelke utolsó, kialvó sejtjében suttogja:

— Ti vagytok, ismerlek te bolondos, sürgölődő nép . . . Szép, hogy eljöttetek,

hogy ön is eljött, bájos, fehérvállu Madeliene... Üljenek le, üljenek mindannyian az ágyam köré...

A faun tust fúj, a bachansnő meghajol, Mefisztó menuette lépésekben közeledik... És a pufók angyalok mindig közelebb, közelebb jönnek és dallamos kis diszkánt hangok csendülnek meg a levegőben. És a beteg szertefoszló érzékekkel hallgatja, hallgatja az éneket... *Sz. I.*

Munkácsi új képe.

Nemrég jelent meg Munkácsi Mihály naplója, a melyben szeretetreméltó őszinteséggel emlékezett meg a mester: mesterinaskodásának minden apró és nagy momentumáról. Híres emberek nem igen szeretnek arról az időről beszélni, a mikor még nem voltak semmik, senkik; Munkácsi kivétel, valóságos boldogsággal emlékezett ama évekről, a mikor a semminél is kevesebb volt; egy árva, vidéki asztalosinas. Úgy látszik, meglehetősen gőgös erre az időre, de az a büszkeség jól áll neki és szerencsét hoz az ecsetjének. Valahányszor gyermekkori impresszióit festi meg, mindig biztos a képének a sikere. Hiába, a fiatalságából táplálkozik mindenki, mindörökké, főképp ha művész!

A szalon, a történeti, a szent tárgyak után ime megint visszafordult Munkácsi a munkásokhoz. Egy nagy képet festett róluk, a legnagyobb — talán egyszersmind a mai világ legnagyobb — dolgát a: sztrájkot. Az ő szivességével vagyunk abban a helyzetben, hogy e nagyszabású kép első vázlatát az *Uj Idők*-ben most közreadhatjuk. A skiccz és nehány alak vázlata — a melyet szintén szíves volt hozzánk juttatni — megközelítő fogalmat sem adhat az új munka szépségeiről, becsét és érdekességét inkább az adja meg, hogy a futólag odavetett rajzok az első inspirációt jelzik. Ezeken át bele hatunk a mester műhelyébe és meglát hatjuk, mint működik fantáziája.

Lesz módunk annak idejében magát a kész képet is bemutatni hű reprodukcióban, egyelőre jelezzük, hogy a mester új munkája, a keresztre feszített Jézus imádása, a melyet az Andrássy-családnak készített a terebesi sírbolt számára, jó másolatban birtokunkban van. Pünkösdi számunkban fogjuk azt közreadni.

Magyar poéták műveiből ötven ívre való szemelvényt szedett össze kitünő költőnk, Endrődi Sándor. A gyüjtemény címe: *A magyar költészet kincsesháza* és most jelent meg az Athenaeum kiadásában, gondos és szép kiállitásban. Endrődinél senki sem hivatottabb ilyen nagyszabásu antológia összeállitására, izlése, tudása, minden megkivántató kvalitása meg van hozzá. A nagy munkából — a melyre alkalomadtán még visszatérünk — más helyen közlünk mutatót.

Két novellakötet. Az egyiknek címe: A gordiusi csomó és egyéb elbeszélések, irta Hevesi József. Tizennégy olyan novella van benne, a melyben a fősulyt a point-re fektették, vagyis: a szerző nem törődik tulságosan a lélektani festéssel és részletezéssel, hanem minden igyekezete az, hogy élénken és gyorsan elmondott történeteinek csattanós legyen a végük. S ez többnyire sikerült is neki. A csinos kötetet a *Kozmos* műintézet állitotta ki. — A másik kötet vidéki termék. Címe egyszerüen *Novellák* és szerzőjük Györkönyi Károly. Tálentomos ember, a ki nem tud mindent jól megfogni, a mit markol, de élesen megfigyel és érdekesen jellemez. Ha kissé meghúzta volna históriáit, tömörebbek lettek volna, a mi csak előnyükre válik.

Leleplezések Küry Klára multjából.

A népszinház pezsgőkedvü primadonnája rövid egy pár esztendő előtt örült csak első hosszú ruhájának s ma abban a boldog korban van, mikor a leányok sehogy sem akarják megérteni, hogyan tagadhatja el valaki az éveit. Mi azonban nem akarunk kényelmetlen precedenst alkotni s azért elhallgatjuk, hogy a keresztény időszámitás melyik évében volt, mikor szülei a kétéves kis Klárit a fotográfushoz vitték. A művész és a jövendő Lilli között ekkor a következő párbeszéd folyt le.

— Csücsüljön szép csendesen, kis leány.

— De nem atarot!

— Egy szép madár fog kirepülni a fekete lyukból.

— Milyen madáj?

— Zöldszárnyu szép arany madár.

— Az enyém lesz?

— A magáé, ha nem ficánkodik a lábacskájával...

Az alkudozás eredménye e kép lett. A kis leány nem ficánkodott egy cseppet sem; szemmel látható, hogy erősen bízott a fotografus igéretében. Hajh, a fotografusok oly ravaszok, a nők pedig bizonyos korban oly könynyenhivők!

Második képünk hat éves korában ábrázolja Küry Klárát. A fölvétel alkalmával a fotografus megint előhozakodott az aranymadárral, a kis leány azonban válasz helyett az ajkába harapott, hogy elnyomja kitörő jókedvét. Alkalmasint tudta már akkor is, hogy arany madár csak a mesében van.

— Teremtőm, gondolhatta, — milyen egyformák is ezek a fotografusok!

Ime a hatéves Küry Klára képe.

Harmadik képünk a tíz éves kisasszonykát mutatja be. Érdekes tanulmányfejecske a fiziognómusnak, a ki a szirmait bontogató emberi rügy után a későbbi szőke virágra akar következtetni. Homloka alatt már ott szunnyad mai művészetének erős forrása: ötletbősége; a szemét látva pedig nem egy mai szinházjáró fogja Heine után szabadon idézni:

Az UJ IDŐK műmellékelete.

ECCE HOMO.

Festette MUNKÁCSY MIHÁLY.

1895. I. 20.

Munkácsy Mihály

LÁTOGATÁS MUNKÁCSY MIHÁLYNÁL.

Az 1889-ki párisi világkiállítás idején.

A párisi 1889-iki világkiállítási emlékeimet idézem fel ezen sorokkal, mely emlékeket a Munkácsy halála felett érzett fájdalom elevenít most föl lelkemben.

1889 július havában Budapestről Párisba 850 tagból álló társaság indúlt el, mely Turinba is elzarándokolt Kossuth Lajoshoz s az ő ragyogó szónoklatában is gyönyörködhetett, majd Párisban az akkor ott lakott Munkácsy Mihálynál is tisztelgett.

Mély meghatottsággal üdvözölt mindnyájunkat a nagy művész, a mint különvonatunk Párisba érkezett. Annyi magyart látva maga körűl, elárasztott bennünket szivességgel, s azt a sok ünnepeltetést is, melyben Páris

[illegible] hasonlat, új meg új szárazföldek keletkeznek.

Ezek a szüntelen katasztrófák, a melyek évmilliók óta napirenden vannak, lehetetlenné teszik az életet.

Ne feledjük el azonban, hogy a föld sem született meg egy napon. A mi világunk is sok, nagyon sok átalakuláson ment keresztül, a míg mai alakját, mai fejlettségét elérte.

Később, talán több százezer esztendő múlva a Jupiter világán is nyugodtabbak lesznek a féktelen elemek. A hőmérsék alább száll, az örökösen sivító orkán, az örökös esőzések szelidebb alakot öltenek és a tenger visszalép rendes medrébe. Növényi és állati élet keletkezik majd és a korallok munkája szintén szaporítani fogja a kontinensek és szigetek számát. Akkorra talán kigyúl a Jupiteren is az intelligenczia legelső szikrája.

Mostanában még nincsen senki sem, a ki szemtanúja volna azoknak a nagyszerű természeti tüneményeknek, a mik a naprendszer óriás világán végbemennek. Senki sem gyönyörködik az ottani égbolt ragyogó látványosságaiban, a

városa részesítette a magyar kirándulókat, bizonyára nagy részt neki köszönhettük.

Páris városa kirándulást rendezett július 12-ikén a magyarok tiszteletére St.-Cloud-ba. Este hat órakor gyülekeztünk a Concorde-hídhoz, honnan hajón indúltunk. Gyönyörű nyári est volt; a hajókon, melyek a vendégeket szállították, a zenekarok felváltva játszották a Rákóczy-indulót és a Marseillaiset.

A part mentét a francziák lepték el, kik a zeneszó hallatára kijöttek házaikból és a Szajna partján levő gyárakból, s kendő-lobogtatással és «Vive la Hongrie» kiáltással üdvözöltek bennünket.

St.-Cloud-ban már Munkácsy fogadta a nagy társaságot nejével. Szürke kabátban, gombluykában fehér szegfűvel, szürke cilinderben járt közöttünk. Mint kedves házigazda, ő vezetett, ő gondoskodott elhelyezésünkről a lampionokkal fényesen kivilágított parkban, melyben nagy terített asztalok voltak hosszában felállítva, telve mindenféle frissitőkkel és pezsgővel.

Midőn éjfél után visszatértünk a szép holdfényes éjszakában Párisba, hajónkon kedves magyar nótákat fütyölt Munkácsy kedélyesen. Vas egészség, hosszú élet nézett ki ebből a daliás, nagy emberből.

Másnapra meghívta az egész társaságot magához — mint mondá — egy kis barátságos összejövetelre.

Hogy milyen rettenetes fáradság egész nap a kiállításban lenni, szünet nélkül járni, nézni, csak az tudhatja, a kinek már volt ilyesmiben része. És mégis alig vártuk az estét, hogy szállásunkra menve, átöltözködjünk, s menjünk Munkácsyhoz, kit már mindnyájan jól ismertünk.

Az Avenue de Villiersi kis kétemeletes palota már teljes pompában várt bennünket. A nyitott ablakokból fénysugár lövellt a fákra, melyek hosszú sorban a második emeletig felnyúlnak. Egy kis földszinti csarnokba érve, egyenruhás inasok szedték le felöltőnket, mire a csarnokból, mely délszaki növényekkel volt diszítve, szőnyeggel bevont lépcsőn haladtunk felfelé. A lépcső első fordulójánál a nagy terem ajtajában férje mellett állt Munkácsyné nehéz fehér selyem uszályos ruhában, fején gyémánt diadémmal, nyakán is drága ékszerekkel, és ott üdvözölték vendégeiket.

A nagy teremben ismerősök is voltak már, így Türr tábornok és Komáromi Mariska, ki akkor kint volt Párisban. Továbbá ott volt Marchesi asszony, a híres énektanárnő; Judic, a francziák Blahánéja; Coquelin; Sybill Sanderson, a hires énekesnő, kit másnap a tiszteletünkre rendezett operai előadáson hallottunk.

Munkácsyné a társaság tagjait nekünk egyenként, míg minket csak általában mint magyarokat mutatott be, kik az ő «Miskájának» hazájából jött kedves vendégei. A mint tömegesen megérkeztünk, a Rácz Pali bandája rázendítette a Rákóczyt. Én alig ismertem czigányainkra, mert egyenruhában voltak, ezüst zsinóros kék atillában és vörös nadrágban.

Az ott levő női társaság rendkívül fényes öltözékei mellett mi szegény utasok, kik estélyi öltözéket nem vittünk magunkkal, kissé feszélyezve éreztük magunkat, de Munkácsyné vendégei előtt oly kedvesen mentett ki bennünket, hogy később beletörődtünk, hogy magas és sötét ruhákban voltunk.

A mint összegyűltünk, megtekintettük Munkácsy lakását emeletről-emeletre.

A Munkácsyné kis szalonjában volt egy zongora s felette Liszt Ferencznek Munkácsy által festett képe. A Munkácsy íróasztalán ott volt fekete rámában szülői síremlékének fényképe, melyet a miskolczi mindszenti temetőben emeltetett Munkácsy s mivel ezen síremléket ő még ekkor természetben nem látta, tőlem, mint miskolczitól nagy érdeklődéssel kérdezősködött felőle.*

Munkácsy íróasztala felett függött Haynald érsek arczképe bibornoki díszben, szintén a mester műve, melyet nem rég festett, akkoriban, midőn Haynald Kolpachban Munkácsyéknál időzött.

A palota megtekintése után a második emeleten levő műterembe mentünk, hol a falak telve voltak a Krisztus-képek egyes alakjaival, melyek mind tanúlmányok voltak a nagy festményekhez. A terem sarkaiban emelvények, lefüggönyözött fülkék, állványok a modellek számára, régi fegyverek, sisakok, gyönyörű nagy gobelin szőnyegek mindenfelé, még kivarrott czifra szűr is volt ott dísznek, meg tulipános láda és magyar festett paraszt székek.

Nagy terített asztal várta itt a társaságot — közepén nagy vázában majdnem két méter magas rózsabokrétával, — lengén kötve, szétálló ágakkal, mintha nem is bokréta, hanem egy egész rózsafa lett volna oda állítva.

Később ráhúzta Rácz Pali a csárdást s Munkácsy daliásan járta szép magyar tánczunkat Lukács Juliskával, ki most Porzsoltné, a Népszinház igazgatójának a neje. Körülálltuk, megújráztuk ezt a szép tánczot. Munkácsyné is tapsolt; ő is többször kiáltotta: «bravó Miska, bravó!»

Ez estély után párisi időzésünk alatt még többször is találkoztunk Munkácsyval, ki szíves készséggel igyekezett mindig, hogy a párisi tartózkodást a magyaroknak mennél élvezetesebbé tegye.

Xántus-Doleschall Gabriella.

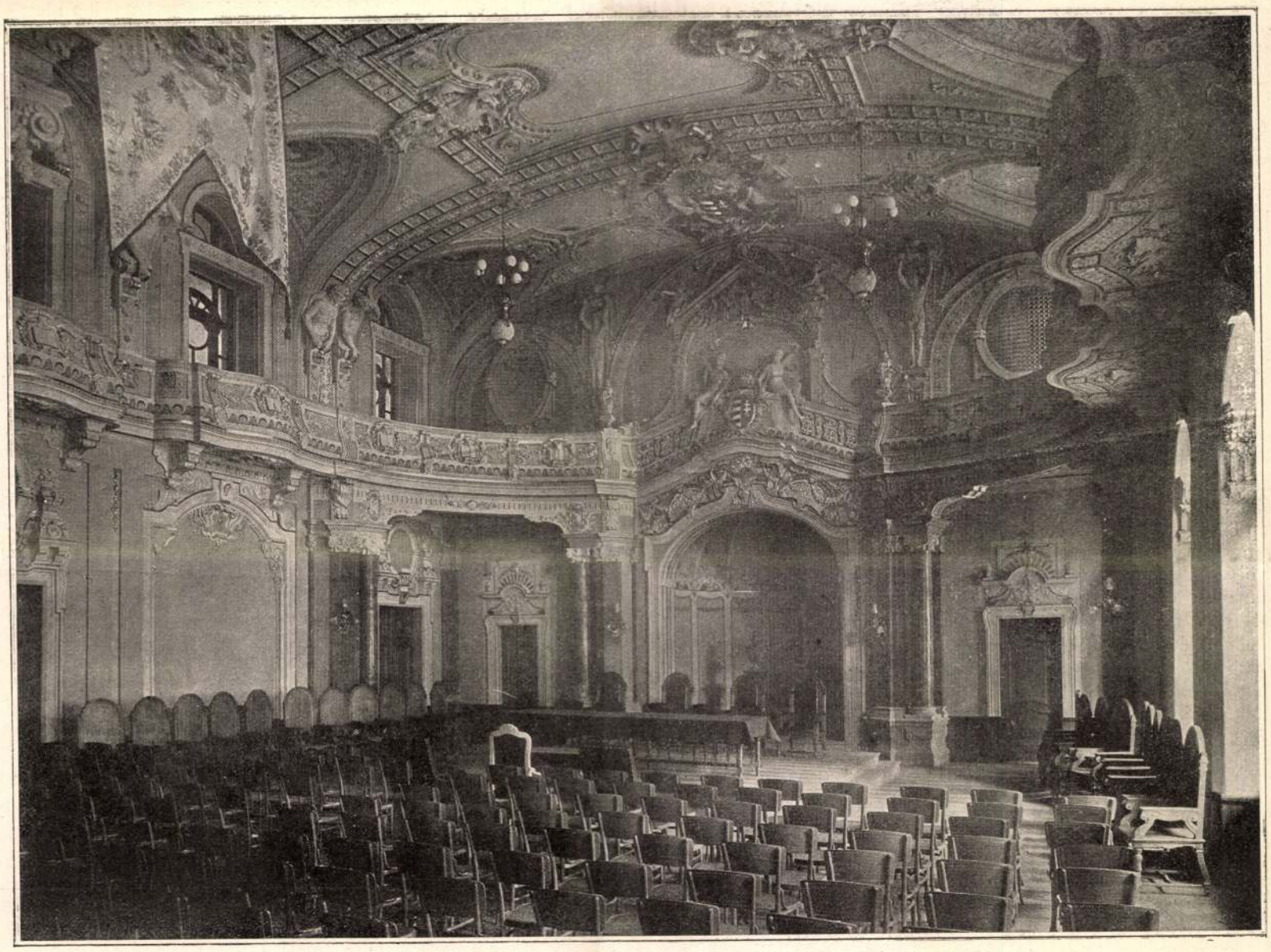

A BUDAPESTI TUDOMÁNY-EGYETEM AULÁJA.

KRISZTUS-VÁZLAT MUNKÁCSYTÓL.

Munkácsynak világhírű nagy festményei közül egyik sincs Magyarországon. Igy annál inkább tudomást kell vennünk minden honi földre jutott, bár kisebb művéről is, mely egy vagy más tekintetben művészete fejlődésére, lángelméje teljes érvényesülésére, egyes nagy alkotásai elkészülésére világosságot vet. Ilyen a *Krisztus Pilátus előtt* című nagy képének főalakjához készített egyik vázlata. Mikor a mű, mely jelenleg a philadelphiai dúsgazdag John Wanamaker tulajdona, 1882-ben világkörútjában Budapestre érkezett, a nagy számú vázla-

* Ennek a síremléknek fényképét, melyet most bemutatunk, e visszaemlékezések írója, Xántus-Doleschall Gabriella úrhölgy volt szives lapunknak beküldeni.

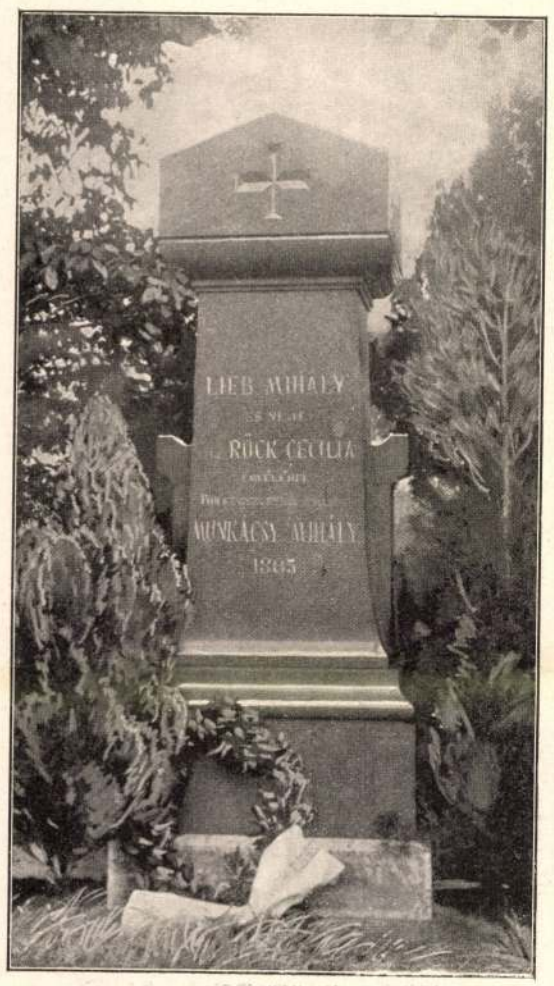

Dunky fivérek fényképe után.

MUNKÁCSY SZÜLEINEK SIRJA A MISKOLCZI TEMETŐBEN.

tok közt Krisztus alakjának négy fő vázlata is ki volt állítva. Ezeknek egyikét mutatja be egyik mai képünk. E vázlat Beöthy Zsoltnak drága baráti emléke a mestertől. 1891-iki párisi útja alkalmával elragadtatással szemlélte Munkácsy vázlatai közt, ki a következő év nyarán, jobban kidolgozva, elhozta neki Budapestre ajándékba.

A kép 65 cm. széles és 80 cm. magas. Krisztus testtartása itt egészen olyan, mint a nagy képen, olyan a fej megalkotása is, ez a fajilag is jellemzetes, fenkölt nemességűnek mintázott, de azért első sorban nem szépségével, hanem jellemzetességével ható fej. Azonban e fejalakból az izmok, bőr, arczszín felrakásával némileg más arcz kerül ki a vázlaton és más a nagy vásznon. Munkácsy művészetének egyik külön dicsősége, hogy Krisztus-typusával új irányt kezdett a vallási festészetben. A hosszas fejlődés után Lionardó-nak Cenacolójában századok számára megalkotott s jól-roszúl korunkig utánzott Krisztus-typusa után Munkácsy alkalmazott új fölfogást Krisztus ábrázolásában. Lionardo Krisztusa szinte női bájú, szép, telt arczú, az árulást is szeretettel, megadással tűrő, egyénileg, fajilag egyátalán nem jellemzett alak; ennél Munkácsy Krisztusa emberibb: nem szelíd, isteni szemlélője a jelenetnek, hanem fenséges, drámai hőse. A Cenacolo Krisztusa inkább a mennyből leszállt Isten, Munkácsyé inkább az istennélett ember, ki vallási eszményétől áthatva, az üldözés részében is törhetetlenül hisz diadalában; ajka zárva, de egész valója beszél. «Jól tudtam, — mondá egyszer Munkácsy, — s erősen hiszem, hogy Krisztus Isten fia, de én nem tudok Istent festeni. Azért a legnemesebb embert képzeltem el, s azt ábrázoltam.» Az itt bemutatott vázlat közből esik a Lionardo-féle Krisztus s Munkácsy végleges Krisztus-alakja közt, természetesen már igen közel a végső megállapodáshoz.

A vázlaton Krisztus arcza teltebb, a szemüreg boltozata nem oly magas, a szemek csillogása nem oly mélyről tör elő, környékük nem oly beesett, mint a nagy képen. A szabadon hagyott nyak is izmosabb. E vázlaton Krisztus nemcsak fenséges, hanem szép is. A Pilátus előtt álló Krisztus arczából az ihlet tüze, az eszme ereje, az átszelleműltség feleméstzé az idomok teltségét, de a fenség hatásának erősbödésére.

A Pilátus elé hurczolt Krisztuson, tudjuk, fehér ruha van. Bár Munkácsy e motivumot egyszerűen kölcsönözhette volna franczia művészek — Ary Sheffer, Le Sueur — példáiból, elébb más színekkel tett próbát. E vázlat Krisztusán vörös darócz-öltözet van, mely kemélyebbé teszi az alak hatását. Egy másik (most ismeretlen helyen levő) vázlaton Krisztusnak kék a ruhája. Ezen az arcz egészen a bűnbocsátó isteni irgalomé, melylyel jól összeillik a köntös kék színe. E vázlat jelleme tehát merőben különbözik attól, melyet aztán Munkácsy megvalósított. A festményen látható Krisztus fehér ruhája jótékonyan enyhíti a zordon szigort, a mely a szikárabb alakból, csontosabb arczból, mélyebbről csillogó szemekből kitűnik. Ime egy sugár, mely világot vet arra a fejlődésre, melynek mozzanatain Krisztus alakja végleges megvalósulásáig a művész lelkében átment. Ez a most bemutatott vázlatnak művészi szépsége mellett műtörténeti érdekességet is ad. Megjegyezzük különben, hogy Krisztus alakját Munkácsy nem modell nélkül alkotta, mint itt-ott emlegetni halljuk. Saját nyilatkozata szerint egy párisi zsidó ifjúról festette, természetesen eszményítve a kifejezendő eszme érdekében.

Várdai Béla.

MUNKÁCSY MIHÁLY UTOLSÓ NAPJAIRÓL.

Szerkesztőségünk megkeresésére az endenichi szanatórium igazgató főorvosa, *dr. von der Helm*, a nagy művész halálának okáról és életének utolsó napjairól a következő értesítést küldte lapunknak:

Munkácsy úr az endenichi szanatóriumban 1897 január 31-től haláláig, 1900 május elsejéig tartózkodott.

Baja a hátgerinczében támadt s lassanként nagy mértékű bénulást idézett elő úgy, hogy nem igen tudott tenni semmit sem. Szeretett a szanatórium tágas kertjében járkálni s gyakran tett sétakocsizásokat a szanatórium szép vidékén.

Környezete iránt a beteg mindig szives és szeretetreméltó volt; különösen örült, ha neje, vagy rokonai és barátai meglátogatták. (Munkácsyné úrasszony, hogy férjét gyakrabban látogathassa, a közeli Kölnben tartott szállást.)

Az utolsó hetekben Munkácsy úr nem egészen jól érezte magát, de azt még nem lehetett várni, hogy a katasztrófa oly hamar beáll. Ellenkezőleg, április végén némi javulás mutatkozott. Ekkor április 30-án este mihamar elmúlónak látszó szívgyengűlés lepte meg, mely azonban másnap délelőtt ismétlődött s minden ellene alkalmazott szer hatására sem szünt meg. Munkácsy úr így május elsején déli egy órakor csendesen elhúnyt neje jelenlétében, a kit, valamint az orvost, a lelkészt, a ki az utolsó kenetet adta föl rá, még nyájasan üdvözölt.

A kedély- és idegbajosok szanatóriuma Endenichben Bonn mellett, melyben Munkácsy úr sikerekben oly gazdag életének utolsó éveit töltötte, a Kreuzberg tövében fekszik. 1844-ben alapíttatott s átlag 45—50 beteg (férfi és nő) tartózkodik benne.

Az ismert személyiségek közűl, kik e szanatóriumot gyógyulás végett látogatták, fölemlítem itt Gehrts Károly festőművészt Düsseldorfból (meghalt 1898) és Schumann Róbert zeneszerzőt (meghalt 1856).

Orvosokúl működnek a szanatóriumban: dr. *Oebeke* titkos egészségügyi tanácsos, a rajnai tartomány elmegyógyászati orvosszakértője, mint tanácsadó orvos; az alulírott mint igazgató orvos és egy segédorvos.

Dr. von der Helm.

A FÖLDTANI INTÉZET PALOTÁJA.

A földtan aránylag fiatal tudomány. Mindössze százhúsz éve, hogy keletkezett. Kezdetben csak egyes tudósok foglalkoztak vele; később, mivel vizsgálódásainak tárgya az anya-föld, czélja pedig a közjóllét előmozdítása, általánosabb figyelem és érdeklődés tárgya lett. Első sorban a bányászat veszi nagy hasznát, de tanai és tanácsai ma már nélkülözhetetlenek a mérnöki szakoknál általában, a czélszerű gazdálkodásnál és erdészetnél, sőt az ipar és kereskedelem is fontos tanácsokat kapnak e tudománytól, nem is említve, hogy a vizek szabályozásához, vagy egyéb ügyeinek rendezéséhez hozzá sem lehet nyúlni földtani ismeretek nélkül.

Lassanként általános tudattá vált, hogy a földet, melyen élünk, mennél alaposabban ki kell tanúlnunk, meg kell ismernünk, ha azt akarjuk, hogy a benne rejlő, vagy vele kapcsolatos természeti erők és anyagok hatalmunkba kerűljenek s javunkra, boldogúlásunkra szolgáljanak.

Ez a tudat először egyesűlésre ösztönözte a földtan művelőit, majd pedig külön e czélra szolgáló intézetek létesítésére serkentette magukat az államokat is. Az első földtani egyesület Angliában keletkezett 1807-ben s annak példáját a franczíák és németek is nem sokára követték. Az első állami intézetet is Anglia hozta létre 1835-ben. Azóta egyesületek és intézetek a világ minden művelt országában egyre szaporodnak s tökéletesednek. Mi nálunk 1850 nyarán alakúlt a «Magyarhoni földtani társulat», mely mai nap is virágzik; majd mindjárt a kiegyezés után, 1869-ben, Gorove István, akkori földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter, királyi határozattal létrehozta a «Magyar kir. földtani intézet»-et, mely most a földmívelési miniszter hatósága alatt s a lehető legtökéletesebben fölszerelve végzi országos fontosságú föladatait.

Ez az örvendetesen kifejlett s tiszteletbeli igazgatója, *Semsey* Andor bőkezűségéből is hatalmasan szilárdított intézet *Darányi* Ignácz miniszter gondoskodásából most külön díszes épületet kapott, melyet a miniszter a kormány több tagjának s közéletünk számos előkelőségének jelenlétében a jelen évi május 7-ikén ünnepélyesen fölavatott s átadott rendeltetésének.

A díszes új épületet, melynek országos költségeihez a lelkes Semsey Andor egymaga ismét 100,000 koronával járúlt, a főváros keleti szélén, a Városligetet átszelő Stefánia-út mellett, a városi víztorony mellett emelték szép árnyas környezetben. A palota tervét *Lechner* Ödön műépítész készítette, kinek már több szép, magyaros jellemű alkotása disziti nemcsak a fővárost, hanem néhány vidéki városunkat is. A földtani intézet palotáját is ilyen szellemben tervezte és alkotta meg. A hatalmas négyszögű komoly épület mind kűlsőleg, mind belsőleg egészen rendeltetéséhez van szabva. Fő homlokzatával a széles Stefánia-útra néz. A homlokzatot két oldalt egy-egy zömök négyszögű torony fogja közre. Födetlen lépcsőzet vezet a középütt nyíló főkapuhoz, melyen belűl széles folyosók és díszes lépcsők adnak tágas és kényelmes útat az összes helyiségekbe. A két torony sisakteteje közt még egy harmadik, hasonló szabású kupola emelkedik, melynek legtetejét egy hatalmas földgömb ékesíti. Az épület egész külsején magyaros ízlésű részletek és diszítmények láthatók. A falak részint síma vakolatúak, részint mázos téglával burkolvák.

KRISZTUS. — Munkácsy Mihály vázlata.

A festések rajzai szűrök, subák s egyéb köntösök népies hímzéseinek utánzatai, míg a tetőzet éleinek csipkézetei házi eszközök és állatalakok másolataiból állanak.

A palota minden része tágas és világos. Szép nagy ablakok nyílnak minden oldalon részint egyes, részint hármas tagozással. A földszinten és az első emeleten a különféle hivatalos helyiségek vannak, a második emelet tágas termeiben pedig az intézet gazdag múzeuma és könyv- és térképtára van berendezve. Az intézet 6205.36 négyzetméternyi területet foglal el, de a tervezés akként készült, hogy a fölmerülhető újabb szükségekhez képest a folytatólagos tovább építés és fejlesztés minden nehézség és akadály nélkül lehető legyen.

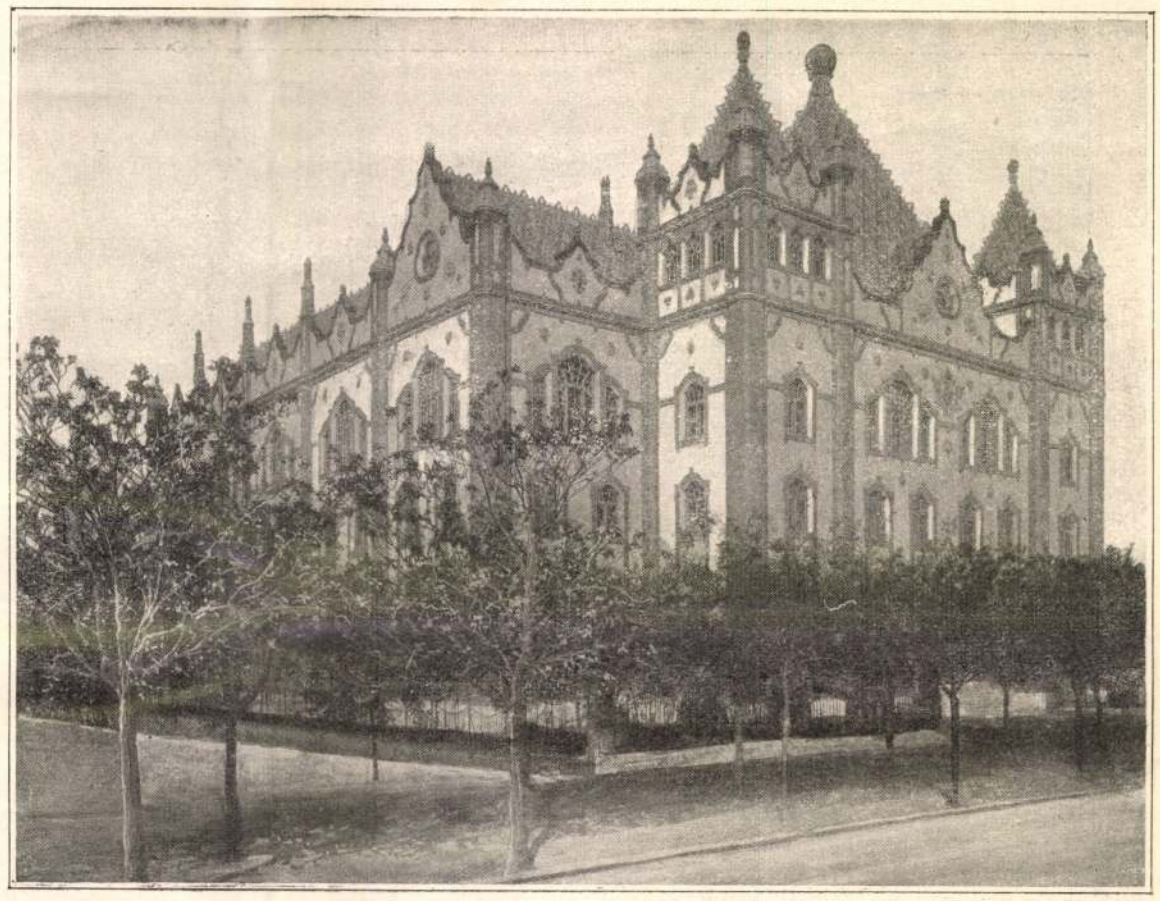

Weinwurm fényképe után.

A FÖLDTANI INTÉZET PALOTÁJA.

NOVELLI.

Novelli, az újabb idők óta hazáján kívül is méltán névvel bíró olasz színművész, a ki csak a múlt év végén nyújtott nekünk alkalmat arra, hogy rendkívüli alakító képességével megismerkedjünk, ismét ellátogatott hozzánk s már ismert nehány szerepe fölelevenítésével újabb alakításokban is bemutatta magát a Vígszinházban.

Engem az utóbbiak közűl különösen Ibsen «Kisértetek» című darabja érdekelt, a melyet tőle láttam először. Ez a darab a műsor harmadik estéjére került. Megelőzte a «Velenczei kalmár» és «XI. Lajos.»

Nem emlékezem, hogy három egymást követő estén valaha ilyen sivár légkör áradt volna rám a szinpadról. Bemutatóúl jött a font húsra éhezésnek emberiességből kivetkőzött bosszúlihegése; aztán egy vérgyilkosságot gyilkosságra halmozó, idegeiben elernyedt s a haláltól remegő kéjencz-királynak undok végvergődése; harmadiknak meg egy öröklött baj menthetetlen nyomorékja, a ki az agylágyulás kórtünetei közt adja ki már éltében félig kialudt lelkét; s hogy kiegészitsem a szárazság képét, egy Harpagon kincsszomja is kisértett a búcsuesték egyikén.

Novelli *Shylock*-ot hajszálnyira úgy adta, mint a hogy első ízben; a mi a karakterisztikus vonás. Azon művészek jellemző sajátsága, a kiknek nagy értelmi képességükben rejlik a fő erejük. A kedélyi hullámzások, inspirácziók, hogy úgy mondjam geniális föllobbanások embere erre a munkára nem képes, mert az effajta művészi temperamentumok sokszor a pillanat föl-fölvillanó hatása alatt is teremtenek. Novellinél ez ki van zárva. Nála minden egyes alkotásnak minden egyes apró árnyalata előleges, fix megállapításban részesül s azok egymásutánja sorában aztán nincs soha hézag; nincs eltérés érvényrejuttatásuk minőségére nézve sem.

Ez a minőség mindig jelentékeny; azon esetben pedig elsőrangú, ha a megalkotandó jellem talál az ő alakító képességeihez, a melyekkel teljesen tisztában van. Hosszas önművelés és önfékezés révén tüzetesen tudja ő, hogy egy-egy érzelmi vagy szenvedély-kitörésre miféle eszközökkel rendelkezik. Érctelen, tompa hangjával mindig is számol e részben. Neki arra, hogy hatást érjen el, föltétlenül a külsőségek kizsákmányolásához kell fordúlnia, a melyeknek egész sorozata áll rendelkezésére, művészi kezeléssel. Fájdalom vagy harag tolmácsolására Salvininek és Rossinak elég volt belseje gazdag hanghúrjai egyikét megszólaltatnia; Novelli ilyen esetben a szemére, arcz és homlok összeránczolására vagy eltorzítására van utalva, a melyekhez beszédes segédeszközöket bir a kezeiben s rugékony mozdulataiban. Mindezekhez művészete körébe vágó nagy értelmi képességével s hosszú gyakorlattal megtanúlta a helyes és arányos beosztást is, a mely nélkül senki sem érheti el munkájának a czélját: a művészi hatást.

De miben is áll ennek a hatásnak a legmagasabb foka? Abban, hogy én, a néző, a hallgató ne láthassak be a művész kohójába, hogy engem ne a mestersége tegyen figyelővé s ne az, hogy mekkora bravurral csinálja meg szerepének ezt vagy azt a részletét, hanem hogy annak az embernek a sorsa érdekeljen, a kinek lelki egyénisége tolmácsolójaként ő most beszél, mozog és tesz-vesz előttem. A végletekig vitt apró részletekre dolgozásnak különösen az olasz utazó művészek által kultivált mai irányzata nem kedvez ennek a magasabb czélnak. Nem a *lelket*, nem az érzést ragadják magukkal, hanem az ideget tartják feszítettségben; s abban az irányban kötik le a megfigyelést, hogy ők mi mindenféle, egymást nyomon követő apróság művészi kikanyarítására képesek. Hát ez a nagy tehetségre és rendkívüli értelemre valló alakítási módszer kétségtelenül bámulatot érdemel, de mégsem az, a minek tulajdonképen lennie kellene. Ez csak részlet-művészet, bármennyire kápráztasson is az apró mozzanatok szakadatlan egymásutánja sorával. Hasonlít ez a festőnek ahoz a képéhez, a melynek minden egyes alakja, rajz, szín és kidolgozás tekintetében kifogástalanúl domborúl ki a vásznon, a mely előtt azonban mégis kérdőleg áll meg a néző. Azt nem tudja belőle kivenni, hogy mi czélból társította össze a festő ezeket az egyenként pompásan odateremtett alakokat. Hiányzik a vásznon a *lélek*. Mondjuk ki, hiányzik a *lényeg*.

Novelli a részletalkotásoknak igazi nagymestere, pedig az *egésznek* karakterisztikus kidomborítására is megvan a bőséges talentuma; csakhogy lépten-nyomon kísérti őt csáberejével az, hogy minden mozzanatra tartogat a közönség s tán a maga élvezetére is valami meglepőt.

Egy alkotása azonban rendkívüli módon kimagaslik a részben, hogy ott minden mozzanat az *egésznek* harmonikus szolgálatában áll, hogy ott a részlet nem mint részlet érvényesül, hanem a karakterrel egybeolvadón. Shylockot értem, melyre nézve a közönségnek is megvan a maga jó érzéke. Míg az olasz utazó művészek kedvencz rémalkotásai, a «XI. Lajos» és «Polgári halál» elől félre húzódott, a «Velenczei kalmár» mind a három előadására megtöltötte a házat. Mert hát nyolcz estéből három Shylocknak jutott s azzal búcsuzott is tapsriadalmak közt a művész.

Shylockjára nézve nincs helye kiváló mozzanatok különös kiemelésének, mert hát az a maga egészében művészileg kiváló. Nincs itt fokozódás, nincs hálás momentumokra lesés; itt kezdettől végig minden egyforma magaslaton áll. Jellemző a maszkja, jellemző a mozdulata; szó, kéz pedig egymásnak összhangzó kiegészítői a harag, gyűlölet és bosszúérzés vad kitörésének váltakozó tolmácsaiúl. Mikor pénzt kérnek tőle, a kárörvendő gúny visszautasítása ül az ajkán; mikor megtudja, hogy a gazdag Antonio a kezes, a ki megvető lenézéssel bánt vele mindig s piszkolta fajával együtt, valami ördögi sejtelem fölvillanását tolmácsolja szemével. Mikor rájő, hogy egy kereszténynyel megszökött a leánya s hogy elvitte magával a kincseit is: megborzaszt az átkozódásaival. Aztán meghozzák a bosszú lehetőségének a hírét. Antoniónak a kezesnek elsülyedtek a hajói. Tubal hozza neki ezt a hirt; de azzal a másikkal együtt, hogy a leánya Genuában víg életet élve fecsérli kedvesével az elvitt kincseket. Váltakozva adja be neki az örömöt az ürömmel s ahoz képest hullámzik benne a gyötrődéssel a bosszú lehetősége vad érzésének örömkitörése. E közben megjön az Antonio bukásának a híre. A háromezer arany visszafizetésére nincs fedezet. A font hús esedékes. A bosszú órája ütött. Itt aztán teljesen indokolt felfogással a megnyugvás érzését adja Novelli. A kétely és remény közt ingadozása emésztő munkájának vége van. A biztosság érzetével megy a birái elé. A kötés rendben van. A velenczei köztársaság java meg nem tűri, hogy neki azt meg ne itéljék. Meg is itélik a font húst, de törvényt czitálnak arra is, hogy csak vérontás nélkül hajtható végre az itélet s hogy vagyonával, életével lakol az, a ki másnak vérére szomjazik. Az életét meghagyják, a vagyonát elveszik.

Hogy Novelli művészi kezében mi mindenen megy keresztűl ennek a belsejében agyon marczangolt s megtört vén embernek a lelke azon idő alatt, míg kimenőben a törvényszéki terem ajtajáig vánszorog: az a legkiválóbb művészi momentumok egyike.

Sokan kifogásolják, hogy a gyűlölet kitöréseit nem mérsékli emberies vonásokkal. Szerintem az a Shylock igazi lelkületének csak rovására esne; mert ha az ő belsejében a vakboszú parazsa mellett, a fájdalom részvétre számító érzésére is van húr, akkor a bíróság előtt lefolyó végjelenetben, a font hús megítélésének konok követelése és a végrehajtásra vérszomjas éhezés nem lenne indokolható. Ha ő benne az engesztelődés érzésének parányi szikrája is lakik, annak a határozó perczben feltétlenül ki kellene lobbannia. De nem lobban ki; mert nincs meg benne az az érzés; helyesebben kifejezve: mert egy egész emberélet megaláztatásaival kiölték belőle azt. És innét van, hogy visszariasztó boszúkészülődései daczára is részvétre hangol a sorsa. Nem ő kelt szánalmat, hanem a sorsa hívja ki azt, mert hát nem veleszületett embertelenség szomjaztat vele vért, hanem egy életen át tűrt lábrúgások és leköpdösések sora fásította el benne az emberi érzést. Abban a perczben pedig, mikor túlszigorú s az igazság határain túlmenő ítéletüket a birái kimondják, mindenki vele érez.

Érdekes újdonság volt Novelli szerepei közt Plautus «Aulularia» czimű darabja, a melyből Molière alkotta Harpagonját. Erről s Ibsen «Kísértetek»-jéről jövőre.

Szüry Dénes.

KIRSCHNER, BERLIN FŐPOLGÁRMESTERE ÜDVÖZLI KIRÁLYUNKAT.

az a nagy csoportosulás látható, melynek élén Berlin főpolgármestere, Kirschner, a felségeknek a diadalkapu előtt megállapodott hintója elé lép s királyunkat a nagy német főváros közönsége nevében üdvözli.

EGYVELEG.

* **Az új franczia gyalogsági puska,** mely nyolcz milliméter kaliberű, 3200 méter távolságból 10 milliméter vastag aczéllemezt még átlyukaszt. Tölténye sokkal könnyebb, mint a többi hadsereg puska-töltényei, minélfogva a franczia gyalogos a legtöbb töltényt viheti tartóiban. Az új puska szerkezeteért a franczia kormány egy millió frankot fizetett.

* **Vasút a Montblancra.** Egy franczia vállalkozó, Saturnin Fabre a chamonixi völgyből a Montblanc tetejére vezető fogaskerekű vasútat épít, melyen a turisták másfél óra alatt a Montblanc legmagasabb csúcsára feljuthatnak. Csak az utolsó 250 métert kell gyalog megtenni, mivel ez már tömör jégsziklákból áll.

* **A faházak tűzmentessé tevése.** Oroszországban és Kanadában a legtöbb épület fából készül, mivel mindkét országban a fa olcsó, míg a tégla, kő és vastartók sokba kerülnek. A faházak azonban nagyon ki vannak téve a tűzvésznek. Közelebb egy franczia építész egy oly vegyi szert mutatott be a kanadai kormánynak, melynek alkalmazása folytán a fából épült házak háromnegyed óráig is ellen tudnak a tűznek állani.

* **A velenczei nagy csatornán** közlekedő kis csavargőzösöket villamos motorral ellátott hajók fogják felváltani, sőt valószínüleg a sokat emlegetett gondolákat is jövőre szintén villamos járművek fogják helyettesíteni.

* **A New-Yorkot és Brooklynt összekötő hidon** közlekedő két villamos vasuti vonalon naponta 250—275 ezer ember fordúl meg. A közlekedés különösen az esti órákban oly élénk, hogy a megálló helyeken a forgalom sokszor szinte lehetetlenné válik. Megjegyzendő, hogy a folyón tizenöt gőzhajó is jár, melyeken azonban az átkelő közönségnek alig húsz százaléka fér el. Ezért a folyó alatt két vagy három alagutat szándékoznak fúrni, mert egy másik hid építése a hajók közlekedését nagyon megnehezítené.

* **Balsac és a betörő.** Balsac, a híres franczia regényiró álmatlanságban szenvedvén, egy éjjel azt vette észre, hogy íróasztalát valaki feszegeti. Balsac egy darab ideig hallgatott, végre azonban hangos hahotára fakadt, mi a tolvajt nem csekély zavarba hozta. «Miért nevet?» kérdé a tolvaj. «Már hogy ne nevetnék — felelé Balsac, — mikor azt látom, mennyire erőlködik az asztal felfeszítésén, melyben én még fényes nappal sem találok semmit!»

* **A világ leghosszabb vasuti vonata** mostanában New-York és Albany városok közt közlekedik. A vonat hoszsza 366 méter. Az óriási vonatot egy öt tengelyes mozdony óránként 70 kilométer gyorsasággal röpíti tova.

KÉPEK A BERLINI ÜNNEPÉLYEKRŐL.

Sokáig emlékezetében lesznek a berlinieknek azok az ünnepélyek, melyeknek a német trónörökös nagykorusítása s I. Ferencz József császár és király látogatása alkalmával voltak tanúi. De emlékezetünkben maradnak nekünk, magyaroknak is, mert a berlini hatóságok és lakosság részéről nemzetünk iránt nyilvánúlt előzékeny figyelem új kapcsokkal erősítette meg a két szövetséges nemzet barátságát. Királyunk is örömmel látta, mily lelkesen mutatkozott iránta a tisztelet és rokonszenv a berlini lakosság összes rétegeiben. Megemlékezett erről nemcsak a delegácziók előtt mondott trónbeszédében, hanem az ezt követő fogadásnál folytatott beszélgetéseiben is több delegátus előtt.

Már múlt heti számunkban is több képet közöltünk az ünnepélyekről; most az eddigieket kiegészítjük még három képpel. Az egyiken a két uralkodó látható kíséretükkel, a mint szemlét tartanak a Ferencz császárról elnevezett gárda-granátos ezred fölött. A háttérben levő királyi palotán ott lobog a feketesárga mellett a magyar lobogó is. Másik két képünk egyike a dómnak nevezett új evangélikus főtemplomot és azt a jelenetet tünteti föl, mikor a bevonúlás díszmenetének egy része e pompás templom előtt elhalad, a másikon pedig

SZEMLE A FERENCZ CSÁSZÁR GÁRDA-GRANÁTOS EZRED FÖLÖTT.

A BEVONULÁS A DÓM ELŐTT.

KIRÁLYUNK LÁTOGATÁSA BERLINBEN.

A HÉTRŐL.

A lefokozott halott. Megirta a német poéta, hogy: a halottak gyorsan lovagolnak! De úgy látszik, néha mégse tudnak elég sebesen vágtatni. Van malőrös halott, a kit még a földön utolérnek, még mielőtt elmenekülhetett volna. Ilyen malőrös huszár volt bakahadnagy létére a szegény Erhardt Sándor, a kinek a szerencsétlensége már az életében kezdődött. Okvetetlenül itt is ellovagolta magát, mert különben nem kellett volna golyót röpíteni a fejébe fiatal, alig huszonöt esztendős ember létére. Sietnie kellett azonban a halállal, hogy legalább annak halhasson meg, a minek élnie már nem lehetett tovább. Katonatisztnek. Hadnagynak. Az életben nem volt elég erkölcsi ereje megőrizni magának az uniformist, de ahoz igen, hogy megölje magát, még mielőtt lehúznák róla a császár kabátját; de a szerencse, a mely mostohán bánt vele, a szerelemben is, a kártyában is, ebben a vállalkozásában se segődött melléje. Megjött a parancsolat a kassai hadbiróságtól, *két nappal* a boldogtalan hadnagy öngyilkossága után, hogy le kell szedni holttestéről az aranyzsinóros tiszti uniformist, mert az itélet szerint immár csak közlegény Erhardt Sándor és ezen az itéleten nem változtathat az a csekélység, hogy az elitélt időközben meghalt. Azt mondják katonáék, hogy így nem lehet *kibújni* az itélet alól. Végrehajtották azt tehát a halotton. Lehúzták róla a tiszti uniformist a koporsóban. Pedig arra a kis időre még talán rajtahagyhatták volna. Hiszen bizonyos, hogy ott, a hová már elment a szegény fiú, nem fogja kompromittálni. És enyhítő körülményül beszámíthatták volna neki, hogy ha méltón élni nem tudott is az uniformisban, meg tudott halni érte. És ebben is van némi méltányolni való tisztelet az uniformis iránt. *Odaát* pedig a köntös, a mit idelent viseltünk, úgy se számit semmit. A lelkek nem mennek uniformisban az Úr itélőszéke elé és a mennyországban nincs külön helye se a generálisnak, se a kutyamosónak.

*

Álarczosbál. A legszomorubb szobor Budapesten bizonyára az lenne, a melyet a mi operaházi álarczosbáljaink emlékére állitanának. A mi azért nagy szó, mert Budapesten sok a szomorú szobor. De ugy véljük, mégis ez lenne a legsiralmasabb, mert a témából csakugy árad a siralmasság. Esztendők hosszu sora óta minden farsangra rendeznek Budapesten «nagy elite — álarczosbált» a világ legszebb báli termében: az Operaház arany- és bársonydiszszel elöntött medenczéjében és ez az álarczosbál még sohase volt se elite, se — bál. Csak frakkos urak és az operett szinházak ruhatáraiból régen kimustrált selejtes dominók keserves tolongása zavartalan és egyre vastagabbá savanyodó unalomban. Szemlélődő természetü emberek, a kiknek a gondolatát izgatják a jelenségek okai, régóta firtatják, mi lehet a lélektani magyarázata annak, hogy ez a mulatság minálunk kedvessé, elevenné, virulóvá, igazán mulatsággá lenni nem tud. A legközelebb eső ok nyilvánvaló. Ez a jobb elemek, a társaságos élet ama felsőbb rétegének elmaradása, a mely alkalmas lenne arra, hogy egy előkelő szórakozás előkelő tonusát, a nagyobb szabadságban is diszkrét voltát, kellemes levegőjét megadja. A kik ezt tehetnék: azok álarczos bálba el nem mennek. Nem mennek pedig, a mi érzésünk szerint azért, mert a szórakozás e fajtájának minálunk egyáltalában nincsen tradicziója. Magyarországon sohase jártak álarczban az emberek, mint a hogyan jártak a lovagkor idejében Olaszországban, Francziaországban, Spanyolországban. Ezt a divatot viseletnek se vette be soha a magyar természet, a melynek eredendő virtusai mindenképen tiltakoznak az arcz, a tekintet elburkolása ellen. Csak a homály lovagjai, a zsiványok meg a haramiák kormozták be az arczukat és a vonásoknak ez az ilyen elpalástolása egy bizonyos odiozus fölfogást oltott be a magyar lelkekbe az álarczviselés ellen. Mi födetlen arczczal, nyilt tekintettel szeretünk járni és a magyar asszony, ha lárvát tett az arczára, kelletlen érzése támad, mintha koczkára tenne valamit a méltósá ából és abból a tiszteletből, a mely födetlen homlokának mindig kijár. Ezért nem lesz minálunk az álarczos bál előkelő mulatság soha.

*

Egy dicsőség végnapjai. Ezt a czimet a nagyobb teljesség kedveért megtoldhattuk volna még egy jelzővel és irhattuk volna úgy is: egy *jövedelmező* dicsőség végnapjai. Mert ez a dicsőség: a *világlátottság* dicsősége a mellett, hogy glóriát font az ember fejére, még anyagiakban is meglehetősen jövedelmezett, ha az illető értette a dolgát. Az érdekesség mindig keresett portéka volt a világon, a mit megfizettek. Már pedig, még nem is nagyon régen, érdekes volt minden ember, a ki messziről jött. Körülvették, ünnepelték, dédelgették. Még félszáz esztendeje megkapta a szabakanszki jelzőt minden ember, a ki már Szerbiát is megjárta, a ki meg volt idegen világrészben is, esztendőkig elélhetett a tapasztalatai, meg az éleményei előadásából. Mert messziről jött ember sokat tud beszélni és még többet szabad beszélnie. Attól még néhány évtizeddel ezelőtt az ilyen globetrotternek nem igen kellett tartania, hogy még egy globetrotterrel találkozik, a ki «helyreigazithatná» az ő előadását. Még igen nagy volt a Föld és az emberek kicsiket léptek. De egyszerre megváltozott a világ. A világjárás mesterségét roppantul megkönnyítette a hajó, meg a vasút, a mely belehasitott az irdatlan őserdők mélyébe is és a globetrotter pálya, mint pálya beleesett egy modern betegségbe: túlzsúfolttá vált. Az a puszta faktum, hogy valaki bejárta e világot, már nem volt elég a dicsőségre, meg a megélhetésre. Abban a korban, mikor a kameruni hôtelek is lifttel vannak ellátva és a sivatagban is villamfénynyel világítják az oázisokat, egy ilyen *kirándulás* a föld körül már kevés a dicsőséghez. Akadtak szenvedélyes és élelmes világjárók, a kik megkisérlették érdekes *füszerezéssel* fölfrissiteni a romlásnak indult táplálékot. Volt, a ki azzal akart hatni, hogy gyalog járta körül a világot, volt, a kinek az volt a speczialitása, hogy egy krajczár nélkül vállalkozott erre a művészetre, sőt egy derék talián azzal igyekezett megmozgatni a sziveket és a zsebeket, hogy talicskán tolta a föld körül a feleségét. Eleinte még hatott is az ilyen füszer. Ha bankókat nem jövedelmezett is, hatos elég

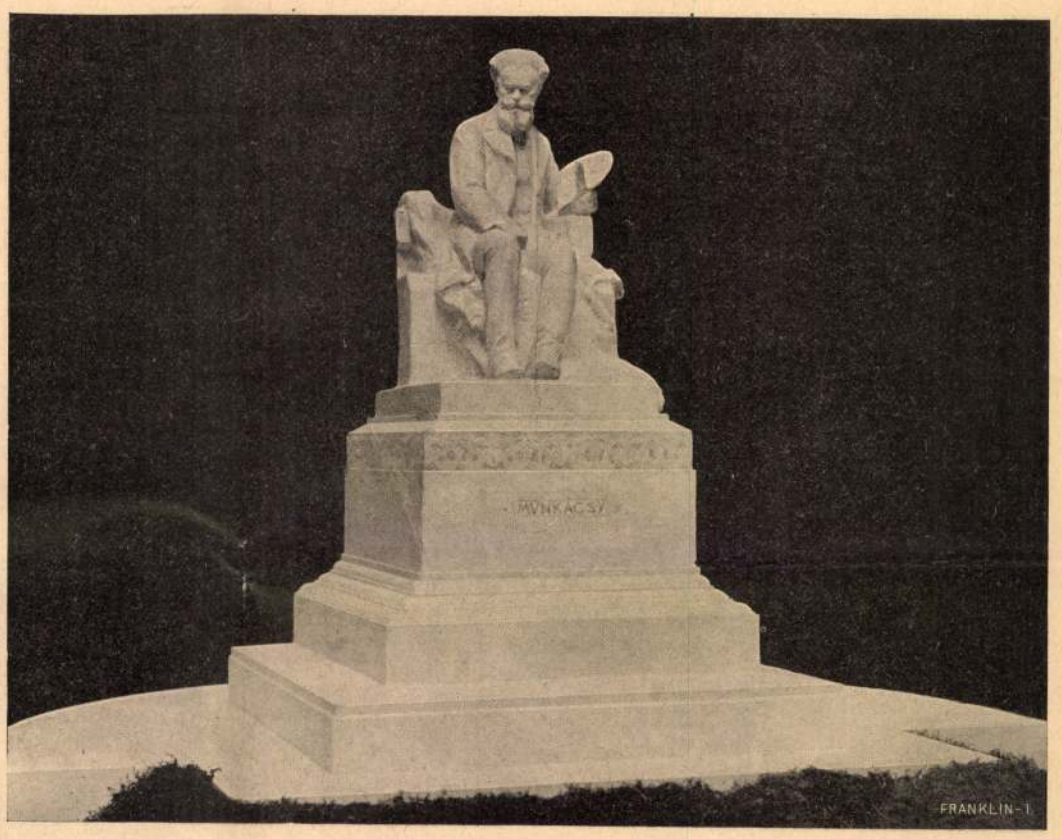

TELCS EDE PÁLYATERVE.

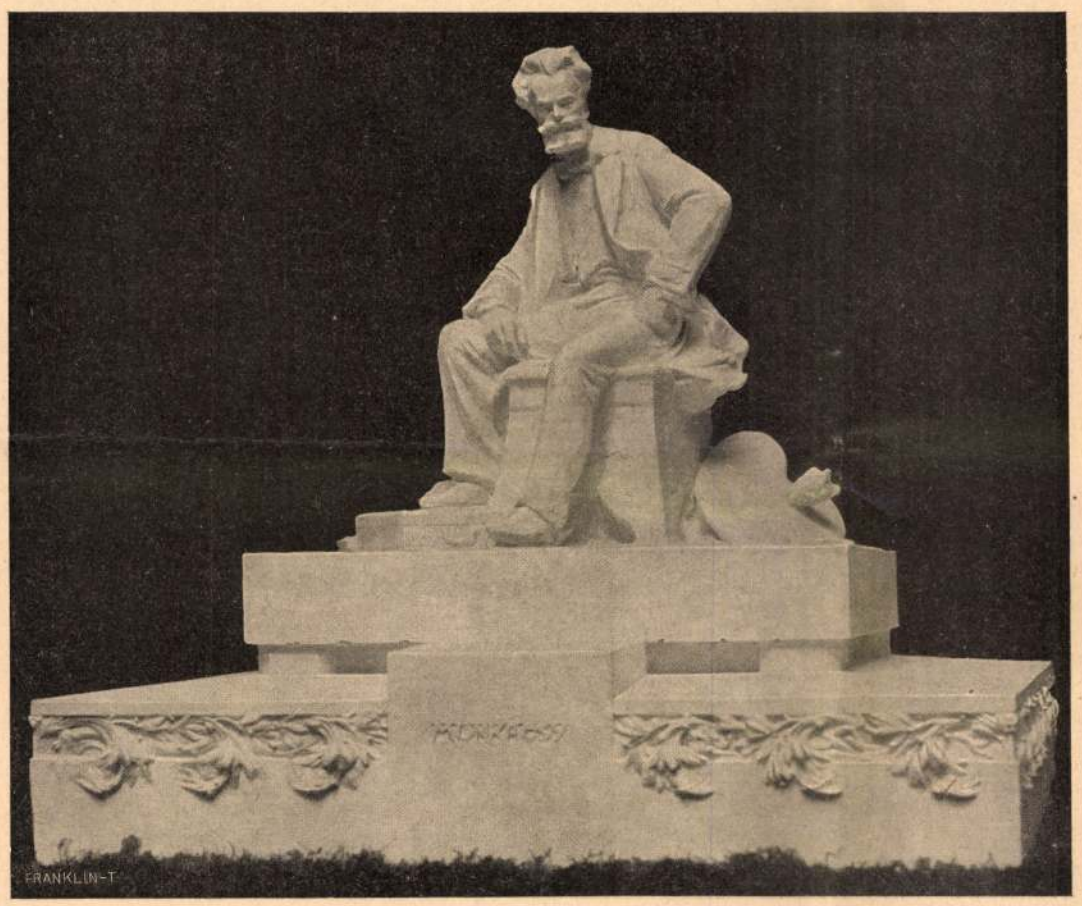

RADNAI BÉLA PÁLYATERVE.

A MUNKÁCSY-SZOBOR PÁLYÁZATRÓL.

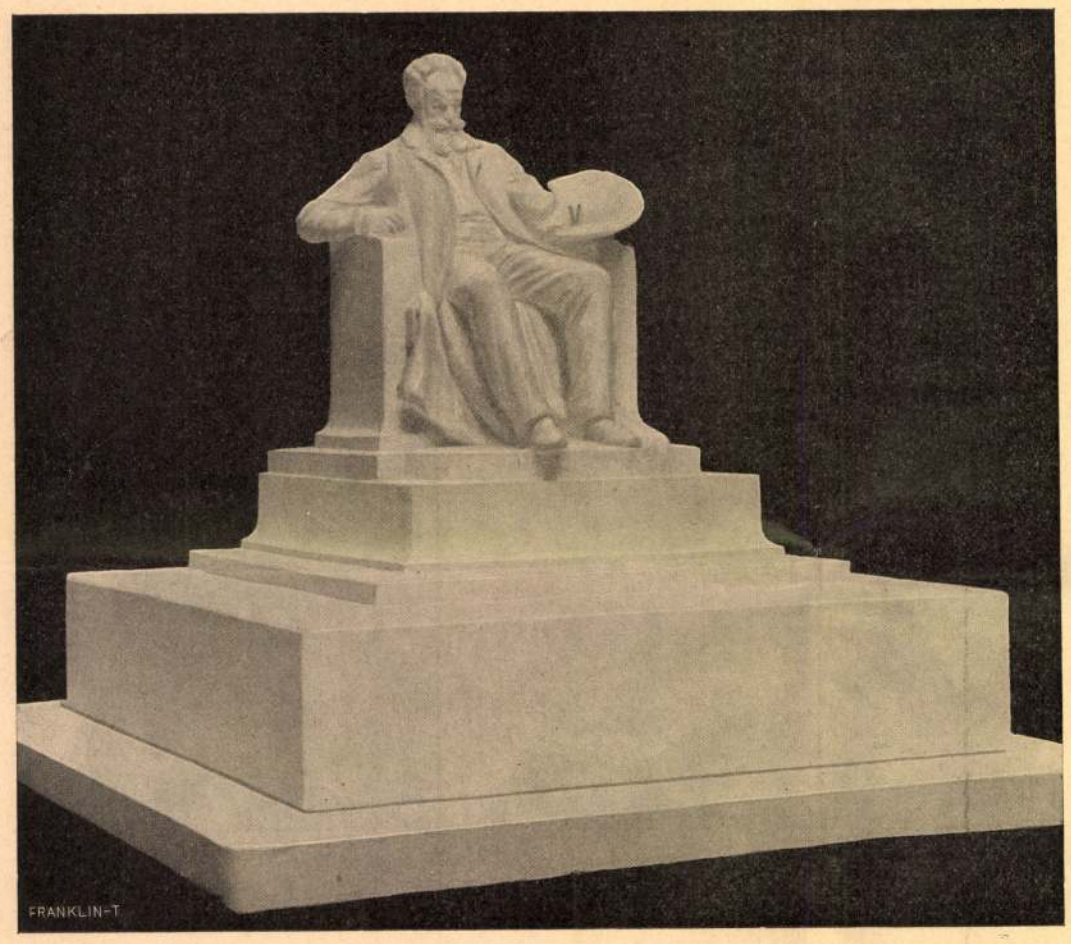

TÓTH ISTVÁN PÁLYATERVE.

sürün hullott. De ma már ez se gyújt többé. Nagyon praktikus lett a világ és sehogy se hajlandó többé kulturális vállalkozásnak tekinteni azt, ha valaki egy guruló hordó tetején tánczol el Bécstől Párisig, vagy talicskán hurczolja végig a földgömbön akár a feleségét, akár a nagymamáját. A világjáró ma már csak akkor hasznos, ha hoz is valamit: új ismereteket eddig ismeretlen világokból. Különben privátdolog, a mihez legföllebb csak jó mulatást és szerencsés útat kívánhat az ember.

A MUNKÁCSY-SZOBOR PÁLYÁZAT-VÁZLATAI.

Nagy érdeklődéssel s feszült várakozással tekintettek a főváros művészi körei a Munkácsy-szobor pályázata elé.

A magyar művészet egyik urbi et orbi hirdetett európai hirű mesterének kell méltó emléket állítani. Oly emléket, mint ezt a jury némely tagja is hangoztatta: *mely az ide velődő műértő idegennek úgy magas művészi szinvonalával, mint a mester lényének, megjelenésének tolmácsolásával maradandó s mondhatni imponáló alakot nyújtson.*

Ez eszme alapján határozva meg ama mértéket, melyet a jury itéleténél használni fog, önkénytelenül ama kérdés lép előtérbe: vajjon vannak-e elegendő számmal szobrászművészeink, kik ily kivánalmakkal szemben valóbar és eredményesen megállják helyüket?

És mindjárt röviden felelhetünk: Vannak, de igen-igen kevesen. Az okot a legtöbb, a műtörténelemben s a modern kulturélet ismeretében jártas, gondolkodó művelt ember is könnyen megtalálhatja. Mi csak röviden, pár szóval óhajtunk rámutatni.

A nagy művészeti központokban már a tradiciók alapján épített szilárd talajon halad a törekvő művész. Gazdag gyűjtemények, a művészi élet erős lüktetése (s nem a kesernyés harcz a kenyér után) emelik, óvják, elősegitve fejlődését. Oly sok a valóban kitünő művész, hogy egy-egy féltékeny nagyságnak nincs módjában egyedül irányitani, tehetségeket megfojtva udvart tartani s csak a saját czeljait szolgálni.

A verseny szabad, a pálya nyilt s a kezdő, ha megérdemli, nem téved el a száz és százféle bizottságok útvesztőjében. Az érvényesülésnek ezer módja van s a «győzzön a legjobb» jelszavára számtalan hely kinálkozik. Az örökös surlódás s a nagyra hizott csunya féreg, a «kenyeririgység» nem leskelődik lépten-nyomon. A helyes közvéleménynek van *ereje, szava és súlya* s a féltehetségek szemérmetlen pártfogolása nem burjánzik a virágos-kert legszebb ágyaiban.

A művészet a társadalom s kultura talaján tenyésző virág, gazdag, nemes talajban tiszta szép hajtásai vannak, posványos vagy sivár talajban ennek megfelelően tenyészik. A pénz és vagyon nem elégséges egyedül a valódi művészet megteremtésére, sok tényező kell, hogy közreműködjék, mig századok figyelmére méltó hajtásokat hozhat eme a kulturvirágok legkényesebbike.

A pályázaton huszonhat művel huszonhárom művész jelentkezett. Legnagyobb részök mintha egy kongresszuson «*a többség dönt*» elve alapján határozták volna el, ülő alakként ábrázolta Munkácsyt. Ezáltal némelyeknél törődött, öreges, fáradt jelleg lopódzott az alak megjelenésébe.

Pedig Munkácsy hatalmas, férfias alakja, imponáló megjelenése (legalább élte delén ilyennek ismertük mindannyian) mintegy kinálta az álló alakban való felfogást.

Talán ez is nyugatról, a messze Galliából fujdogáló szél, hol az utóbbi időben lábra kapott az ülő alakok divatja. Igaz, hogy Viktor Hugo, Alfred de Musset és nehányan a többiek közül, testi jellegük szerint jórészt rászolgáltak az ilyes ábrázolásra.

Az alak konstruktiv átképzését s egyéni jellemzését illetőleg Telcs, Holló, Radnai és Pásztor kötik le figyelmünket első sorban. Velök eredményes versenyen küzdenek Füredi, Margó és Popper, Tóth István (két pályaművel) s ifjabb Mátrai.

Kallós Ede mint újító a felfogásban, oly térre lépett, hol a megkapót a nevetségestől csak egy hajszál választja el.

Munkácsy egy sajátlagos, de jellemző mozdulatát óhajtotta megörökiteni s talán ha hosszabb tanúlmány s átképzés képeznék műve alapját, művészi neve s tehetsége biztositanak arról, hogy a teljes megoldás elfogadhatóvá tenné e felfogást is.

Telcs Ede mindkét művében a mester alakja nemcsak jellemző, de a Munkácsynál megszokott előkelőséggel párosul megjelenése. A komoly törekvés kitetszik minden vonásból s az alak mozdulatának átértése nagy előnyére válnak a műnek. A fej «portrait» szerű, java idejéből ábrázolja a mestert. A talapzat az egyik műnél túlszéles alapon nyomasztólag hat az alakra, bár jól tagolva s arányaiban kellőleg átgondolva, dicséri mesterét.

Radnai Béla alakja jól mintázva s kellő felfogással domborítva, szintén jellegzetes. Nem az előkelő világfira vet súlyt; megjelenésében több van az úgynevezett «bohéme» művész alakjából. A talapzat kiváló izléssel finom és egyszerű s emeli az alak megjelenését.

Holló Barnabás Munkácsyja önérzetes s alkotó erejeben bízó javakorabeli művészt mutat, kellő gonddal s biztos kézzel vázolva, uralkodik a magyaros motivumokkal túlgazdagon diszitett talapzaton.

Egy fiatal szobrász, *Pásztor* János, a hódmezővásárhelyi huszárkaszárnyából küldte be

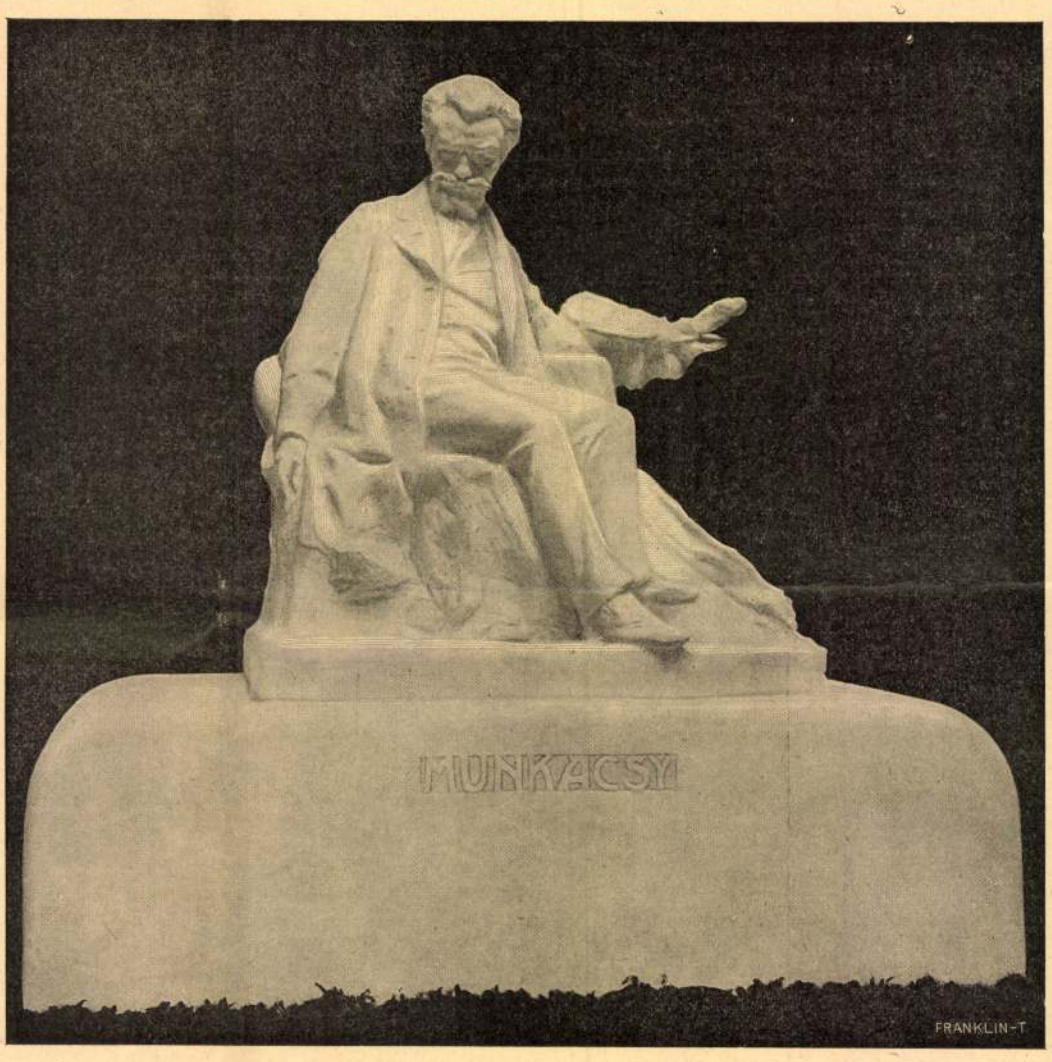

LIGETI MIKLÓS PÁLYATERVE.

A MUNKÁCSY-SZOBOR PÁLYÁZATRÓL.

zett világtörténetet s melyből több kötet meg is jelent. Művei közül nehány magyar nyelvre is lefordíttatott s a «Pápák története» című több kötetes munkája most jelenik meg az akadémia könyvkiadó vállalatában. Az elhunyt fölötti vesztességnek Vilmos császár is kifejezést adott, Ranke egyik fiához intézett sajátkezű levelében.

Elhunytak még a közelebbi napok alatt: Hámorszky Mihály, czimzeteskanonok, szentszéki ülnök és felső-tökési plébános 74 éves korában. — Gyöngyösy Sámuel, református lelkész 52 éves korában Tisza-Nánán; több évig Miskolczon is működött mint lelkész, egyike volt a ref. egyház jeleseinek s mint egyházi iró is kiváló nevet szerzett egyházi beszédei, imái köteteket töltenek s használják az ország minden részében. — Kömesz Gy. rgy czimzetes kanonok, kaposvári volt lelkész, 80 éves, Pécsett. — Farkas András, benedeki ref. lelkész, 72 é es, s Nagy-Enyeden temették el. Tóth Dániel, ref. lelkész, a borsodmegyei Barczán. — Puhl Ignácz, 1849-iki honvédőrnagy, torda-aranyosmegyei pénztárnok, a megyei szabadelvű párt elnöke, élete 67-ik évében; Tordán. — Idősb iglói Szontagh Ferencz, 1849-ben Nógrádmegye volt főszolgabírája, 73 éves korában Lapujtőn és halálát nagy kiterjedésű család és rokonság gyászolja. — Balázsfalvi Kiss Károly, 81 éves, számos tagú család aggastyána, a Földeák melletti Ágoston-pusztán. — Palugyai Jakab, Pozsony híres borkereskedője és fogadósa, kinek a hazai bortermelés körül kiváló érdemei voltak, s nagy külföldi összeköttetéssel is bírt; temetése a legnagyobb részvét mellett ment végbe, s koporsójára száznál több koszorút küldtek. — Jung Antal, fővárosi építész és a terézvárosi iskolaszék gondnoka, Budapesten; ugyanitt Borbély Sándor, 1848—49-iki huszár főhadnagy; — Kobelt János, háztulajdonos, 76 éves. — Szikszay Tamas, 1849-iki honvéd huszár, őrnagy, 79 éves Ungvárott. — Veress László, Polgár Gyula szintársulatának tagja, az erdélyi részek szinpadjain kedvelt színész szélhüdés következtében hirtelen halállal, Kézdi-Vásárhelyett 50 éves korában. — Horváth Ignácz, nyug. m. kir. kincstári ispán, 65 éves, Nagy-Becskereken. — Soltész Nagy János, Alsó-Fehérmegye bizottságának tagja, a gr. Teleki család nyug. uradalmi felügyelője, 65-ik évében Kerczesorán. — Kávási Károly birtokos, Er-Kávason. — Biegler Frigyes m. k. államvasuti ellenőr 36 éves, Szabadkán. — Szentiványi Lajos laborfalvi földbirtokos, 50 éves, Sepsi-Szent-Györgyön. — Báró Duka Jenő, b. Nikolics Feodor, boszniai polgári kormányzó unokaöcscse, 49 éves, a temesmegyei Kádáron. — Frics Elek püspökségi urodalmi főerdész, megyebizottsági tag, 53 éves, Biharcn. — Szárits Kálmán földbirtokos, 26 éves, Szabadkán. — Jeney István, Gyulafehérvár város nyug. rendőrkapitánya, 70 éves. — Martinovics Lajos megyei tisztviselő, 73 éves, Zala-Egerszegen. — Pósa Imre ügyvéd Veszprémben. — Toldi Lipót, 1848—49-iki honvéd, Topoloveczen. — Grabenhoffer Keresztély földbirtokos. Alsó-Lövőn. — Wallfisch Bernát, aradi kereskedő, Vállas Lajosnak, a «Franklin-társulat» pénztárnokának édes atyja. — Vargha Antal, az egykori erdélyi főkormányszék nyugalmazott tagja, 85 éves, Kolozsvártt. — Báró Wimmersperg Ferdinánd, 1848—49-iki honvéd kapitány, Tolnamegye volt főbirája, 57 éves, Pécsett. — Sipeki Balázs Elek, az osztrák-magyar vasuttársulat tisztviselője, 43 éves, Resiczabányán. — Szabó Pál birtokos, 48 éves, Döbröközön.

Gróf Migazzi Vilmosné szül. Marczibányi Antónia, csillagkeresztes hölgy, a Marczibányi-családnak, e sok jótékony és közművelődési alapítványt tett családnak legutólsó sarjadéka, Aranyos-Maróton. — Özv. Hajdu Ferenczné szül. Veigl Mária, 74 éves, Nagy-Váradon. Csernyus Kálmánné szül. Ferenczy Katalin, 53 éves Egerben. — Földváry Zsófia urnő, magánzó, 67 éves, Budapesten. — Pintér Mátyásné szül. Kovács Zsuzsánna Budapest-ferenczvárosi háztulajdonosnő élete 69-ik évében, kit a Pintér, Kovács, Szmutny és Hruby rokon családok tagjai gyászolnak.

TARTALOM.

Szöveg: Fáy András. Születése százados évfordulójára. Dr. Badics Ferencztől. — Tatában. (Költemény.) Dalmady Győzőtől. — Kohány. Fáy András kiadatlan emlékirataiból. Dr. Badics Ferencztől. — Pest Budavár ostroma alatt. — Sándor Mátyás. Verne Gyula regénye. — Egyveleg. — Athene. Strausz Adolftól. — Megmozdult rögök. Epilog a Hentzi tüntetésekhez. — Fáy András százados ünnepén. (Költemény.) Szuhay Benedektől. — Életszabályom. Fáy András utolsó költeménye. Az eredeti kéziratból közli Dr. Badics Ferencz. — Irodalom és művészet — Közintézetek és egyletek. — Mi ujság? — Halálozások. — Egyház és iskola. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Hetinaptár.

Képek: Fáy András ifjukori arczképe. Egykoru festmény után. — Fáy András öregkori arczképe. Fénykép után. — A bombázott Pest 1849. májusában: 1. A képviselőház ülésterme a redutban. 2. A redut, melyben a képviselőház ülésezett. 3. A kereskedelmi csarnok (régi Lloyd-épület a Lánczhidtéren.) 4. A német szinház az Uj-piaczon. 5. Lipótvárosi templom. 6. A királyi palota lángban. Egykoru rajzok után. — Sándor Mátyás. (Négy képpel.) — Az Akropolis a Jupiter templom oszlopaival. — Az athenei királyi palota és a Parthenon. — Metszetek Fáy András müveiből. (Három kép.)

HETI NAPTAR. Junius hó.

Nap		Katholikus es protestans		Görög-Orosz	Izraelita
30	V	C 5 N. k. hv.	C 5 Rogat.	18 E P. D. st.	25
31	H	Petron, k. j. n.	Petronella	19 P. és t. vtk.	26
1	K	Pamfil vt. † j.	Nikodém	20 Talalé	27
2	S	A.-M. sz. ∫ n.	Efraim	21 K. és Ilona	28 S. pr. h.
3	C	Áldozó csüt.	Áldozó csüt.	22 Áldozó csüt.	29
4	P	Quirin vt. †	Karpácz	23 Mihály pk.	1 Sivan.
5	S	Bonifácz pk. v.	Bonifácz	24 Simeon styl.	2 S. B. G. p

Holdváltozásai: ● Ujhold 2-án, 3 óra 11 pk. délut.

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
(L. Egyetem-tér 6. szám.)

Vélemény a «Reperatórról».

Az elősorolt statisztika adatok mutatják, hogy az általunk 8½ hónapon át 135 esetben használt «Reporator» úgy a heveny, de különösen idült izületi, valamint izomcsuznál igen jó hatású és föléje helyezendő valamennyi eddig ismert és használt külsőszernél. *Dr. Morvay Ignácz* a budapesti Szt. Rókuskórház alorvosa.

Kapható a főraktárban, Budapest, Kálvintér «Magyar-Korona» gyógyszertár, valamint az ország összes gyógyszertáraiban. Minden adagon nevem olvasható. *Krieger György*, gyógyszerész.

Egy hatszor hasábzott petit sor, vagy annak helye egyszeri igtatásnál 15 kr.; többszöri igtatásnál 10 kr. Bélyegdíj külön minden igtatás után 30 kr.

HIRDETÉSEK.

Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad BÉCSBEN: Dukes M. Riemergasse 12, Schalek Henrik Wollzeile 12, és Oppelik A. Stubenbastei 2

Diszitett török kések.

1 fölszeldelő kés 25 cm. pengével 1 frt 50 kr.
1 fölszeldelő kés 21 cm. pengével 1 frt 20 kr.
1 tuczat asztali kés 9 frt, 1 db. 80 kr.
1 tuczat csemegekés 8 frt, 1 db. 70 kr.
1 tuczat csemege-evőeszköz 18 forint, 1 pár 1 frt 60 kr.

Szállitja utánvét mellett
Čokić János Počaban, Boszniában.
Ismét-eladóknak engedmény.

Budapest, KOTZÓ PÁL üllői ut 18.

GÉPÉSZ-MÉRNÖK

ajánlja: **GARRETT R. és FIAI** ajánlja:

Compound gőzmozgonyait 40% tüzelőanyag takaritással.

kitünő gőzmozgonyait, könnyen hozzáférhető, kiváló szilárd, tartányok nélkül hajlitott fedelü tűzszekrénynyel.

Fa- és **szén-,** valamint **szalma**-tüzelésre.

Legujabb kitünő **angol gőzcséplőit,** kettős tisztitóval, választó hengerrel, kemény öntvényü árpahéjazóval és **4-szer forditható aczél dobsinekkel,** valamint **szöges gőzcséplőit.**

Szöges rendszerü **járgánycséplőit,** tisztitó szerkezettel és anélkül kapcsolatban Kotzó-féle szab. **harang-járgányokkal,** melyeknél az összes csapágyak egy alapon elhelyezvék stb.

Schlick-féle vasöntőde és gépgyár-részv.-társaság
BUDAPESTEN.
Központi iroda: VI, váczi körut 57. — Gazdasági géposztály: VI, külső váczi ut 1696/1699.

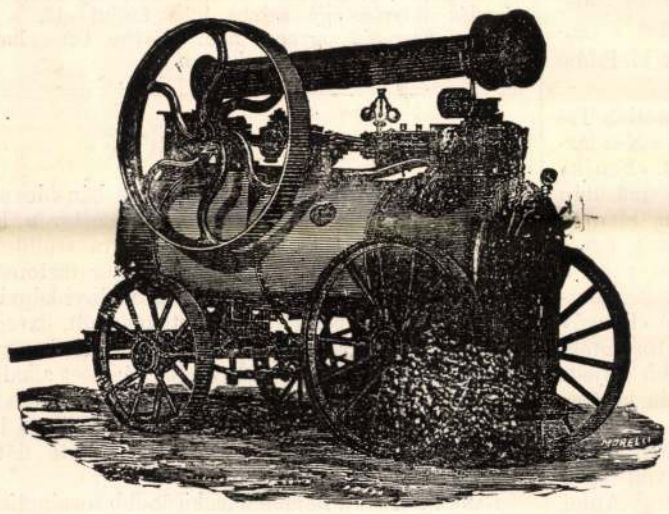

Ajánlja kitünő szerkezetü **gőzcséplő-készületeit** szén-, fa- és szalmafütésre, **szegecses rendszerü járgánycséplőit** tisztitó készülettel zsákolóval vagy anélkül, **gabonarostáit** (Baker-rendszer) továbbá legjobbnak bizonyult **Schlick-féle kettős és hármas ekéit** **Árak 58 frttól kezdve.** szabadalmaz. **Mélyitő ekéit** önvezetékkel (Sack után), **Schlick- és eredeti Vidats-féle egyvasu ekéit.** Ezenkivül készletben vannak: Egyes és kettős örlőmalmok, «LITTLE GIANT» csöves-tengeri-darálók, tengeri morzsolók, takarmánykészitő-gépek és olaj-sajtók stb. — **Árjegyzékek kivánatra ingyen és bérmentve.**

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent s minden könyvárusnál kapható, — az osztrák tartományok számára Szelinszki György cs. kir. egyet. könyvárusnál Bécsben, I. Stefansplatz 6.

A BELGYÓGYÁSZAT TANKÖNYVE

ORVOSNÖVENDÉKEK ÉS GYAKORLÓ ORVOSOK SZÁMÁRA

IRTA

Dr. PURJESZ ZSIGMOND

a belgyógyászat egyetemi ny. r. tanára Kolozsvártt.

A SZÖVEG KÖZÉ NYOMOTT SZÁMOS ÁBRÁVAL.

Egy-egy füzet ára 2 frt 40 krajczár.

Az eddig megjelent három füzet tartalma:

Első füzet. *Általános fertőző bántalmak. A légzőszervek bántalmai.* I. szakasz. Az orr betegségei. — II. szakasz. A gége bántalmai. — III. szakasz. A légcső és hörgök bántalma.

Második füzet. IV. szakasz. A tüdőszövet bántalmai. — V. szakasz. A mellhártya bántalmai. — VI. szakasz. A gátor bántalmai. *A vérkeringési szervek bántalmai,* I. szakasz. A sziv bántalmai. — II. szakasz. A szívburok bántalmai. — III. szakasz. A véredények bántalmai. *Az emésztő szervek bántalmai.* I. szakasz. A szájür bántalmai. — II. szakasz. A torok bántalmai. — III. szakasz. A bárzsing bántalmai. — IV. szakasz. A gyomor bántalmai.

Harmadik füzet. *Az emésztő szervek bántalmai (folytatva).* IV. szakasz. A gyomor bántalmai (folytatva). — V. szakasz. A bélhuzam bántalmai. — VI. szakasz. A hashártya bántalmai. — VII. szakasz. A máj és epeutak bántalmai. — VIII. szakasz. A hasnyálmirigy bántalmai. — IX. szakasz. A lép bántalmai. *A vizeleti szervek bántalmai.* I. szakasz. A vesék bántalmai. — II. szakasz. A vesemedenczék bántalmai. — III. szakasz. A húgyhólyag bántalmai. — IV. szakasz. A húgycsőnek és a férfi-ivarszerveknek bántalmai *Az idegrendszer bántalmai.* I. szakasz. A környi idegek bántalmai.

Az egész mü mintegy 75 sürün nyomott ivre terjed.

Könnyebb megszerezhetés szempontjából a münek részletekben való kiadása lett választva, oly formán, hogy egy-egy részlet 15—20 ívvel két-három havi időközben adatik ki. Az egész mü tehát az 1886-dik év folyamán fog megjelenni.

gány költeményről. A román néprege a török háborút, a szász ballada a tatárjárást tette meg történeti hátterül, míg a czigány balladánál nincs történeti háttér. Felhozza még, hogy számos keleti és nyugati népnél találhatók fel a «Szilágyi és Hajmási» népballada testvérei, épen úgy, mint a Tell lövése évszázadok óta él izlandi és más változatokban. Az értekezést megéljenezték. *Gyulai* tett az értekezésre pár megjegyzést; szerinte Wlisloczki felvehette volna még a Kisfaludy-társaság kiadványában is megjelent erdélyi darabokat, melyek szintén a tárgyalt ballada testvérei közé tartoznak. Tévesnek hiszi értekező amaz állítását is, hogy az első ballada a tatárjárás idejében született volna; hogy a tatár nevezet fordul benne elő, ez mitsem bizonyít, mert a török helyett is gyakran használják a tatár szót s a császárleány említése meg épen a török háború idejére utal. — A Kohányon tartandó Fáy András- ünnepélyen Tóth Lőrincz betegsége miatt a társaság képviseletére Vadnay Károly kéretett fel.

Az állat- és növényhonositó társulat e hó 23-án tartotta évi közgyülését. Dr. *Szabó* József elnökölt és *Grubiczy* Géza titkár adta elő az évi jelentést, mely az állatkert gyarapodásának örvendetes adatait sorolja föl.

Az elmult évben az állatkertet 225,553-an látogatták; belépti dijakból 38,444 frt gyült be. Budapest törvényhatósága a szokásos 4000 frtnyi segélyt ez idén is utalványozta s ezenkivül a díszkapu építési költségének fedezéséhez 5500 frttal járult. Gróf Széchenyi Pál kereskedelmi miniszter, állami segély gyanánt, hasznos baromfi vételre 400 frtot, ezenkívül a kiállításon való részvételi költség fedezésére 428 frtot utalványozott. A nagyobb adományozók közül kiemelendők Semsei Andor 1100 frtnyi adománynyal. Széchenyi Pál gróf miniszter a nemzetközi baromfikiállítás ketreczeit, 4000 frt értékben, az állatkertnek ajándékoztatta. A pénztári jelentés szerint bevétel 73,401 frt, kiadás, 73,372 frt. A elnök indítványára jegyzőkönyvi köszönetet szavaztak Józs. főherczegnek, Budapest fővárosának, gr. Széchenyi miniszternek, a Coburg herczegi párnak, Serák Károly ügybuzgó igazgatónak, dr. Grubiczy titkárnak stb. Végül választások következtek s a gyülést kedélyes lakoma váltá fel.

EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

A dunamelléki ref. egyházkerület évi közgyülése május 26-án nyilt meg *Szász* Károly püspök és gr. *Tisza* Lajos főgondnok elnöklete alatt. A püspök részletes jelentést tett a mult év főbb egyházi és iskolai eseményeiről, körutja tapasztalatairól, a budai ref. templom építése körül kifejlett mozgalomról. Az egyházi czélokra *kétszázezer* forintot meghalad a tavaly tett adományok és alapítványok összege. Gr. Tisza Lajos köszönetet mondott az adományokért és Szász Károly püspöknek a buzgóságért, melylyel oly szép eredményeket ért el, kivánva, hogy működését testi és lelki erőben sokáig folytathassa. A közgyülés éljenezéssel viszhangozta ez óhajtást.

A konventi tagok választásáról szóló jelentés szerint megválasztattak: Sziládi Áron, Baksay Sándor és Filó Lajos egyházi s Kerkápoly, Szilágyi Dezső és Ballagi Mór világi tagok. Egyházkerüle ti aljegyzőkké Szilassy Aladár és gróf Teleki József lettek. A gyülés ezután iskolai ügyekkel foglalkozott. A budapesti theologiai akadémiára a mostani iskolai évre 44 tanulót vettek föl. Az intézet konviktusi pénztára élelmezésre közel 2200 frt, egyéb szükségletre 1000 frtot adott ki.

Jubiláló tudorok. A tudományos egyetem legközelebb jubiláris tudori oklevelet fog kiadni br. *Orczy* Béla miniszter, *Wenzel* Gusztáv egyetemi tanár s dr. *Praznovszky* Ignácz részére, kiket ezelőtt ötven évvel avattak fel tudorokul. A negyedik diszoklevelet *Pauler* Tivadar, az elhunyt igazságügyminiszter kapta volna, kit a föntemlitettekkel egy időben avattak jogtudorrá.

MI UJSÁG?

A Fáy-ünnep Kohányban. Fáy András születésének századik évfordulóját Kohányban e hó 30-ikán ünnepélyesen ülik meg, Zemplénmegye részvétele mellett.

Délelőtt 10 órakor gyülekezés Fischer Gusztáv bárónál, a helyi bizottság elnökénél, hol a küldöttségek az alispán által üdvözöltetnek. D. e. fél 11 órakor együttes bevonulás Gálszécsről Kohányba, a Fáy András születési házához, hol az ünnepélyt alkalmi hymnusz eléneklése nyitja meg; előadja a sátoraljaujhelyi és sárospataki ifjusági dalkör; aztán Matolay Etele alispán mond beszédet, mialatt az emléktáblát leleplezik; Szinnyei Gerzson sárospataki tanár pedig emlékbeszédet tart. Ezt a dalkör éneke követi, majd alkalmi óda, Szuhai Benedektől, Kölcsei Himnusza, a dalárdák által énekelve. Fáy András szülőházának megtekintése s azután visszatérés Gálszécsre, hol közebéd lesz, a nagyvendéglő helyiségében. Este a helyi bizottság által rendezett tánczmulatság.

Fáy arczképei. Fáy Andrásnak lapunk mai számában közlött arczképei közül egyik sem jelent még meg eddig. Az egyik, mely már agg korában tünteti föl, élete utolsó éveiből való fénykép után készült. Az ifjukori arczkép ere detije pedig csontra festett kis kép élénk arczszinnel. A kabát zöld, galérja fekete bársony. A képecske *özv. Fáy Gusztávné* tulajdona, kinek szivességéből közöljük. Ugyanez alkalommal érdekesnek látjuk bemutatni azon czímképek rajzát, melyek Fáy András egyes munkáinak első kiadásai előtt megjelentek. Ilyen a «Meseíró» czímű kép, mely a «Mesék» előtt 1825-ben és a «Mese iró hivatalos foglalatosságában» mely az «Ujabb mesék» előtt, az 1828-iki kiadás előtt jelent meg. A szeszélyes alak igen emlékeztet Hogarth fölfogására s arcza hasonlít a Voltaire szatirikus kifejezésű arczához, a ki szintén írt meséket. A szintén most bemutatott kép, mely a «Bélteky-ház» czímű munka előtt jelent meg, e társadalmi regénynek egy érdekes jelenetét ábrázolja.

* **Vajda János műveire** a «Vasárnapi Ujság» szerkesztőségének gyűjtőívén előfizettek: A Franklin-társulat 1 díszpéldányra 8 frttal, Jurany Vilmos és a «Vasárnapi Ujság» szerkesztősége 1—1 füzött példányra 4—4 frttal. — Előfizetéseket lapunk szerkesztősége továbbra is elfogad. A két kötet költői és prózai munka előfizetési ára 4 frt; egy-egy kötet 2 frt; díszkiadásban kötve a két kötet 8 frt. A kitünő költő és iró műveit ujolag ajánljuk a magyar olvasó közönség figyelmébe.

A londoni magyar vásár junius 28-án nyilik meg a St. John-kórház javára. Nálunk többen abban a hitben vannak, hogy ez kiállítás lesz, melyben részt lehet venni. A tévedések kikerülése végett tehát a rendező-bizottság tudomásra hozza, hogy csupán bazár rendeztetik, melynek magyar jelleget adnak. A rendező bizottság meleg köszönetét fejezi ki Trefort Ágoston miniszter úrnak is, ki ez ünnepély iránt szíves érdeklődést tanusított s ezt a walesi herczeghez intézett levelében juttatja kifejezésre. — A budapesti iparművészeti társulat választmányának legutóbbi, Trefort Agoston miniszter elnöklete alatt tartott ülésén a titkár bejelentette, hogy a társulat összeköttetésbe lépett a «londoni magyar vásár» rendezőivel, kiknek készségesen rendelkezésükre bocsát minden eszközt, melylyel a vásár sikerét előmozdíthatja.

Liszt arczképe. Munkácsy tudvalevőleg lefestette Lisztet legközelebbi párisi időzése alatt. Liszt e képet a weimari nagyherczegnek ajándékozza, ki évek óta barátja és fejedelmi maecenása Lisztnek. Valószínű azonban, hogy az arczkép az őszszel ki lesz állítva a műcsarnokban.

Dr. Thallóczy Lajos, a közös hadügyminiszterium levéltárnoka, és ismert történetiró, megbizást nyert, hogy a bécsi Terezianum VII. és VIII. osztályában a magyar növendékeknek előadást tartson a hazai történelemből; ezenkívül az akadémián levő magyar joghallgató knak is fog évről-évre egy magyar történelmi colloquiumot tartani, mely az alapítványi növendékre nézve kötelező lesz. Ezáltal a magyar tantárgyak tanítása a Therezianumon újabb kibővítést nyer.

Dömötör Pál, kitől lapunk többször közölt családias érzéstől melegen áthatott költeményeket, a zentai törvényszék rendes birájává neveztetett ki. Eddig aljárásbíró volt ugyanott.

Hires magyar versenyparipa. Gr. Festetich Tasziló «Fenék» nevü három éves paripája egész lázban tartotta e napokban a bécsi közönséget. «Fenék» a Festetich gróf istállójának gyöngye, s egymásután aratja a legszebb diadalokat. Tavaly és az idén öt versenyben vett részt és hármat nyert meg, egyet Baden-Badenben, kettőt Budapesten. Most pedig a bécsi Derby-díjért (20,000 frt) jelentkezett. Az osztrák Derby-díjat tavaly is egy magyar paripa «Buzgó» nyerte meg. «Fenék»-re nagy fogadások történtek. A verseny előtti napon, e hó 22-én, az a hír terjedt el, hogy gr. Festetich istállóját megmérgezték, kilencz lova beteg, köztük «Fenék» is. A verseny napján is tartotta még magát a hír. «Fenék» azonban futott és nyert; a mérgezési história csak mese volt. «Fenék» hét paripával futott, de csak gr. Sztáray Antal «Remember»-je és Henckel «Buckaboo»-ja volt komoly versenytársa. «Fenék» csak az utolsó fordulónál nyomult elő a harmadik helyről s a Buckaboo-t megelőzve három lóhosszat nyert. Az angol sportkedvelők a gróf 12,000 fontja ellenében tizszeres összeget tettek, hogy «Fenék» nem nyeri el a Derbydíjat. Igy aztán, mivel «Fenék» mégis győzött, Festetich gróf nyereménye másfél millióra rug.

Az Aetna tűzhányása folytonosan tart. Több kráter egybenakadt, s omlik a láva, mely óránkint 70 métert halad előre. Szőlőhegyeket borított már el, s a legközelebbi falvak lakossága emenekült.

Egy május 27-iki távirat szerint a lávafolyam már behatolt Nicolosi külvárosaiba, Cataniából 124 kocsi ment Nicolosiba, hogy a lakosság butorait és eszközeit biztos helyre szállítsa. Ugy Cataniából mint Messinából városi őrség és tűzoltóság is ment Nicolosiba. Cataniában és Messinában előkészületeket tesznek a menekülők elszállásolására és segélyezésére.

SAKKJATÉK.

1385. számu feladvány. Nemo Ottmártól.

Sötét.

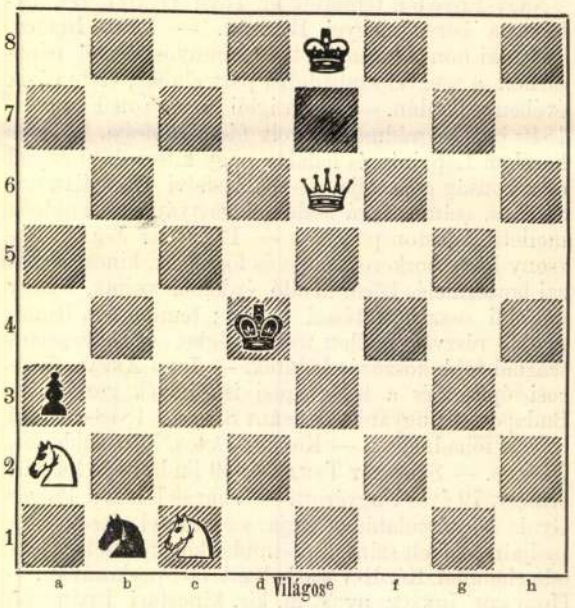

Világos indúl s a harmadik lépésre mattot mond.

Az 1379. sz. feladvány megfejtése.

Berger J.-től.

Megfejtés.

Világos.	Sötét.
1. Bf9—f7 --- --- ---	Ke5—d6 (a)
2. Vc4—d5 † --- ---	He7—d5
3. Hb6—c4 †--- --- ---	Kd6—c6
4. Fd1—a4 matt.	

a.

1. --- --- --- --- ---	Fa1—d4 (b)
2. Vc4—d5 † --- ---	He7—d5:
3. Hb6—c4 †--- --- ---	Ke5—e4
4. Fd1—c2 matt.	

b.

1. --- --- --- --- ---	He6—f4—d4
2. Hb6—d7 † --- ---	Ke5—d6
3. Vc4—c5 † --- ---	Kd6—e6
4. Bf7—e7 matt.	

Helyesen fejtették meg: *Budapesten:* K. J. és F. H. Andorfi Sándor. — Kovács J. — *Az Erkel-sakktársaság nevében:* Exner Kornél. — *Tarnóczon:* Németh Péter. — — *H.-Nádudvaron:* Blanár János. — *A pesti sakkör.*

Rövid értesitések: *H.-Nádudvar:* B. J. — Az 1376 számu feladvány közölt megfejtése helytelen volt. Igazi megfejtése következő: 1. Va1—h1; Hf2—g4 (a) 2. Vh1—g1 stb. (a) 1. --- --- --- Hf2—h1: 2. e6—e7. t. sz. 3. e7—e8 V matt. — Az ön által beküldött megfejtés Va1—a3 első lépéssel nem helyes, például:

1. Va1—a3	Hf2—g
2. Fh3—g4 †	*h4—h3*
3. ?	

Hibaigazitás: Az 1383. számu feladvány közlésében tévedés folytán egy sajnos hiba fordul elő, a feladvány szerzője ugyanis nem *Bláthy Otto*, hanem *Grimshaw W.*

HALÁLOZÁSOK.

Gróf Khuen Belasi Antal, a horvát bán édes atyja meghalt 70 éves korában Temes-Monostoron, honnan e hó 24-ikén Szlavóniába, Nustárra szállították a holttetemeket. Az elhunyt, ki a stájer tartományi rendek házának tagja, horvát tartományi képviselő és szlavoniai (nustári) nagybirtokos volt, özvegyet szül. Izdenczy Angelika úrnőt és öt gyermeket hagyott hátra, két fiut és három leányt. A gyászeset alkalmából a király, valamint József főherczeg és Tisza miniszterelnök táviratilag fejezték ki részvétüket a horvát bán előtt, ki csak a napokban kisérte fiát a temetőbe.

Ranke Lipot, a németek legkitünőbb történetirója, a magyar tud. akadémia külső tagja, meghalt május 24-ikén Berlinben 81-ik évében. Ranke 1795-ben született, már ifju korában a tanári pályára lépett. Első nagy munkája 1824-ben jelent meg. A következő évben a berlini egyetemen történelem tanárrá lett s nemsokára a kormány által a külföldi nagylevéltárak tanulmányozására küldetett ki. Csak pár évvel ezelőtt indított meg egy kilencz kötetre terve

Dr. MARKUSOVSZKY LAJOS

(1815—1893.)

Dr. Markusovszky Lajos, nyugalmazott miniszteri tanácsos és a magyar tud. akadémia tiszteletbeli tagja április 21-én Abbaziában meghalt, 78 éves korában. A liptómegyei Csorba községben született, hol atyja protestáns lelkész volt. Középiskoláit Rozsnyón és Kézsmárkon, az orvosi tanfolyamot pedig Budapesten végezte. Orvosi tanulmányait Párisban és Bécsben folytatván, az 1848/9-iki szabadságharczban már mint törzs-orvos működött, gyógykezelvén az egyetemi kórodán fekvő sebesült katonákat és honvédeket, s a fővezért, Görgeit is gyógyitotta, midőn az ácsi csatában megsebesült.

Az orvosi tudomány és irodalom terén később sok érdemet szerzett, jelesen ő alapitotta 1857-ben az «Orvosi Hetilap»-ot is, melynek harmincz évig kiadó-szerkesztője volt. Többször utazott külföldön, hogy ismereteit gyarapitsa. Markusovszky orvosi szakkönyveket kiadó egyletet is alapitott, mely több mint ötven jeles munkával gazdagitotta irodalmunkat. Fáradhatatlan, buzgó tevékenységével tünt ki, s irodalmi és tudományos érdemei elismeréséül az akadémia 1863-ban levelező- és 1892-ben tiszteleti tagjává választotta. 1867-ben Eötvös József b. meghivta Markusovszkyt a közoktatásügyi miniszteriumba osztálytanácsosnak, hol mint az orvosi tanszakok előadója tett szolgálatokat.

Báró Eötvös Józsefnek Markusovszky bizalmi embere volt, s halála után ép oly kitüntető bizalommal ragaszkodott hozzá hátrahagyott családja is. Nemcsak házi orvosának, hanem a család nagyrabecsült barátjának tekintették, a kit most úgy gyászolnak, mint hozzájok tartozót. Eötvös utódja, Trefort, a kihez sógorsági kötelék füzte, szintén melegen ragaszkodott Markusovszkyhoz. Szerette, becsülte őt. Trefort miniszterssége utolsó éveiben az egyetemnek már nemcsak orvosi szakával foglalkozott, hanem annak összes ügyeivel. A miniszteriumban ő volt az egyetemi ügyosztály vezetője és ezen ügykörben működött gróf Csáky alatt is, tavaly történt nyugdijaztatásaig.

Mint miniszteri tanácsos vonult vissza. A felség a Lipót-rend lovagkeresztjével tüntette ki, a budapesti és a kolozsvári egyetem pedig dísztagjává választotta. De mindez nem tudta neki megédesitni a nyugalmat. Nem szivesen vonult vissza. A munka, tevékenység és alkotásvágy nem hagyták el végperczeig. Előrehaladott kora mellett is mindig a jövőre irányozta tekintetét és mindig a tudomány előbbre vitelének heve lelkesitette. Orvosai erős nógatására volt szükség, hogy visszavonuljon. Szív- és véredénybajjal küzdött az utolsó években. Nem egyszer történt, hogy aléltan vitték őt haza hivatalából, de csodálatosan szivós természettel és ellenálló erővel birt. Nem engedte magát legyűretni baja által; de a baj végre is felülkerekedett rajta s elvégezte vele munkáját Abbaziában, a hova pár hét előtt üdülést keresni ment. De még halála előtt négy nappal is dolgozott. Az orvosi egyesület gyülésén kellett volna elnökölnie s megirta azon alkalomra szóló beszédét, a melyet az alelnök olvasott fel. Négy nap mulva meghalt.

Markusovszky a mellett, hogy a tudománynak élt, igen nemes szivű ember volt. A nyomoron segitett, a hol csak tehette. Egy talpig derék, melegen érző, rokonszenves egyéniséget vesztettek el benne barátai.

Működéséről és életéről lapunk már 1882-ik évfolyamának 23-ik számában közölt tüzetes ismertetést és életrajzot.

Holttestét április 23-ikan szentelték be Abbaziában. A temetésen jelen volt Görgei tábornok is, ki Abbaziában időz. Ravatalát egészen elborították a koszorúk. Holttestét innen birtokára, Kemény-Egerszegre szállitották s április 25-én ott helyezték rokonai, barátai és tisztelői nagy számának jelenlétében örök nyugalomra.

MUNKÁCSY MIHÁLY ÁRPÁDJA.

Május elseje ünnepnap Párisnak: a művészet ünnepe. Ezen a napon nyilik meg ott a Szalon nagy képkiállitása. Az idén fokozott érdeklődéssel tekinthetünk feléje, mert ezen a napon mutatja be Munkácsy Mihály nagy képét, a *Honfoglalás*-t.

A mit a franczia lapokból ez ideig is olvashattunk, büszkeséggel töltheti el keblünket. A nagy magyar művész műtermébe seregestől siet a kiváncsiak, műértők, műbarátok s tisztelők serege, és mindannyian azzal a hangulattal távoznak onnan, mely a nagy alkotások láttán hullámzik át a keblünkön: a csendes, mély meghatottság hangulatával. Valóban mindenkire, de fokozott erővel a magyarra, a meghatottság hangulatát lehelli Munkácsy alkotása, mely egyszerűségével és népies felfogásával, a történeti frázisok hijával nem annyira elménkhez, mint inkább szivünkhöz szól.

Dr. MARKUSOVSZKY LAJOS.

A kép immár kész, az apró részletmunka is befejezve, s a művész másfél esztendei megfeszitett munkálkodás után leteheti ecsetjét. Egy előbbi czikkben * számot adtunk a készülőben levő műről, mely abban a stádiumában már kifejezésre juttatta a hangulatát — egészen. De a művész nem nyugodott meg az utolsó pillanatig. Mindig talált valami változtatni, simitani valót művén.

Alkalmunk volt a nagy munkát fejlődése igen sok pillanatában szemlélhetni; minden egyes alkalom egy-egy újabb meglepetés volt. Nemcsak egyes csoportok kiemelkedése, nemcsak a kifejezések változatossága lepett meg, de főkép az a tény, hogy ime minő, önmagába mélyedéssel, milyen szorgos, aggodalmaskodó gonddal, minő művészi öntudattal, minő kritikai vizsgálódással szemléli, itéli, fürkészi a nagy mester műve kompoziczióját nagyban és részleteiben egyaránt. A példa felvilágosit.

A Goncourt testvérek kifejezés-hajhászása, Flaubert lázas stilcsiszolása, Arany János megható kompoziczionális évődése, Heine finom stiltanulmányai, Goethe bámulatra méltó variánsai élénken bizonyitják, hogy a lángelme munkálkodása nehéz volt mindenha.

Munkácsy ime az utolsó pillanatban, a szinezés legerősebb munkálata közben, egy elhatározó pillanatban a terven is változtatott. Árpád csoportja előtt nem látjuk már az anyja által átölelt lelkes ifjut; üres, zöld térség és egy csonka fatörzs van a helyükön. Mennyi lázas éjébe került ez a gondolkozó művésznek? Úgy érezte, hogy az előtér túlterhelt, hogy nem elég nyugodt, méltóságos a honfoglaló vezér környezete. Hogyan lehetne ezen segiteni? És sok tanakodás, vizsgálódás eredményeképen eltünt a két alak, s ime valóban szabaddá lőn a levegő ég megnyilt, megcsendesült a térség s biztosabb, egyszerűbb lőn az eszme, az, hogy ez a honfoglalás nem a kard műve volt, hanem a kulturáé, a nyugodt fensőbbségé, mely előtt porba omlott a kisebbsége és gyengesége tudatára jutott ellenfél ... Most, hogy Árpád alakja nemcsak oda vetve, hanem megfestve áll előttünk, nyugodt, büszke, méltóságos tekintetével valósággal uralkodni látszik a tömegen. Ez az Árpád, a népmesének ez Árpádja, nem a romantikus hősök embernagyságot felülmuló alakjával imponál, hanem a kifejezés, az arcz bámulatos erejével. Ez az alak Munkácsy legkitünőbb alkotása. Egyszerű, igaz, hatalmas! Olyan eszme, a mely elbeszél, de lelkesit és meg is hat. A szláv hódolók is sokat nyertek természetességben a szinezés által. Az egyik, a melyik mélyen meghajol a fejedelem előtt, a megszólalásig, a csalódásig igaz; valóságos naturalisztikus hűséggel van festve. A nagy képnek ez a legmegkapóbb alakja, mely festői szempontból a legérdekesebb. De tekhnikai erejénél fogva érdekesek társai is, azok az örökszláv arczok, a legkitünőbben megválogatva, a legfinomabban kidolgozva.

Hosszú, nehéz, de méltó munkában eltöltött másfél év multán im elkészült a nagy alkotás, a magyar nemzeti géniusz újabb vívmánya!

Ez a kép, eszméje egyszerűsége mellett, egy hatalmas «Talpra magyar!» is, mely oda szól a munkás és küzdő népnek, s bátoritja, lelkesiti azt.

— «Népem, ime eléd rajzoltam a kezdet kezdetét, a mikor erőd erejével győztél minden poklokon; dolgoztál, buzdulj, küzdj és győzni fogsz! Csak a munkában van a remény, hogy egy ezredév mulva, diadalmaskodva az évek fölött, új fényben, új sikerekkel, megünnepelheted ismét a honalapitás dicső jelenetét!» Ezt mondja nékünk Munkácsy képe!

Dr. Lázár Béla.

* L. Vasárnapi Ujság 1893. évfolyam 3. számát.

BELGRÁDI KÉPEK.

Az április 15-iki nap ünnepnap volt Belgrádban. Az utczán kivételes nagy számban jártakkeltek az emberek, az arczokon öröm s megelégedés tükröződött; egy szóval beleélték magukat a megváltozott helyzetbe és ha valaki elkiáltotta magát: «Zsivió király!» azt százszorosan visszhangoztatták nyomban. Estszürkület előtt záródtak be az utczákon a boltok; a mesteremberek abbahagyták munkájukat a csarsiján; ünnepelt mindenki.

A pompás, verőfényes tavaszi nap kicsalta az emberek ezreit az utczákra, melyeknek élénksége perczről-perczre nőtt. Hölgyek és férfiak, parasztok és parasztasszonyok, mesteremberek és katonák tarka-egyvelegben mind a Kalemegdam-kert felé tartottak. E gyönyörű park előtt, mely nemcsak legnagyobb, hanem legszebb séta-helye is egész Belgrádnak, alig láttam még itt érdekesebb és tarkább képet, mint e napon. Meg kell jegyeznem, hogy a szerb főváros ezt a gyönyörű térséget is egyenesen a volt radikális kormány buzgalmának köszönheti, mely költséget nem kimélve, kertészeket és számos munkást fogadott fel, hogy ezt a helyet,

Risztics háza Belgrádban a katonai őrizettel.

Kolót tánczoló katonák.

KÉPEK BELGRÁDBÓL. — Jantyik Mátyás rajzai.

mely azelőtt egészségtelen, mocsáros tér, részben pedig régi török temető volt, átalakítsa és diszes mulatóhelylyé varázsolja.

Ennél szebb pontja a városnak úgy sincsen, a kilátás pedig oly nagyszerű, hogy a ki csak egyszer látta, a ki csak egyszer sétált végig rajta, sohasem felejti el többé. Míg a parkban sétálók a napi események felett csendesen beszélgettek, addig azon a térségen, mely a park és a szomszédos házsor között terül el, a hol többek között a mi konzulátusunk, valamint a kereskedelmi múzeum irodája van, több száz főre menő közönség verődött össze, s az élénk zsibongó társaságból egyre harsogó zsivió-kiáltások törtek ki és a tömeg önmagától lelkesedvén, nem elégedett meg örömének ily módon való kifejezésével, hanem tüntetésekre is készült. A térről a sokaság befelé tartott és vonult a városba, Belgrád legszélesebb utczáján, a Michaeluliczán végig, arra felé, a hol a megbukott liberális párti miniszterelnök, *Avakumovics* lakása van. A tömeg magatartása perczről-perczre mind támadóbbá lett és bizonyára sajnos kihágások zavarták volna meg a nap ünnepi hangulatát, ha a csendőrség idejekorán közbe nem lép. Lovas zsandárok és csendőr-tisztviselők kiváló tapintattal csititották, csendesítették a közönséget, udvariasan szólítottak fel mindenkit, hogy sétáljon tovább, csak azt tiltották meg, hogy csoportosulás és egyáltalán megállás történjék valahol. És a belgrádi közönség nem ellenkezett. Úgy viselte magát, mint törvénytisztelő és rendszerető polgársághoz illik. Azonban az emberáradat hullámzása késő éjszakáig tartott, s leginkább csak ez mutatta az idegeneknek, hogy mégis nagy dolgok történtek a szerbek fővárosában. Voltak egyes rendkivül komikus jelenetek is ez éjszakán; különösen az alsóbb osztályú népből többen sajátságos formáját találták annak, hogy örömüknek kifejezést adjanak. Igy egy papudsi falábakra állt, égő fáklyát fogott kezébe, s igy járta be nagy rivalgás közepette Belgrád legélénkebb utczáit. Mások rakétákat gyujtogattak és azoknak pattogása, a sziporkák és tűzkigyók hullása tarkította az éjjeli sötétséget. A tulajdonképeni ünneplés azonban vasárnap vette kezdetét. A belgrádi helyőrség már a kora hajnali órákban nagy diszben kivonult s ellepte az egész vonalat a királyi palotától a székesegyházig. A templom előtt, különösen a metropolita-palota és a főkapu előtti térségen nagy és diszes közönség gyült egybe, mely a *Tedeum* egyházi pompájában kivánt gyönyörködni. Lassanként a székesegyház belsejébe gyülekezett vagy 15 pap segédkezés végett Mihály metropolita mellé. A kóruson válogatott hangú kar énekelte a szép vallásos dallamokat. A templom hajójában jobbról a polgári közönség, balról pedig fényes egyenruhájú tisztikar állott, első sorban a jelenlegi miniszterek kivétel nélkül; második sorban a volt miniszterek és a szenatus tagjai, valamennyien fényes rendjelekkel várakoztak a király megérkezésére, kinek Mihály metropolita az összes papsággal együtt a székesegyház ajtajáig elébe ment. Minden szem az ifjú király alakján csüngött, a ki külső megjelenésével nemcsak az idegeneket, de magukat a belgrádiakat is nem kevéssé meglepte. Szép, magas, délczeg alakja, fejedelmi magatartása, arczának komolysága nagy és jó hatást tett a jelenvoltak mindegyikére. Nem gyermeket, hanem egy ifjú hőst látott mindenki maga előtt, a ki a nyakán viselt egyetlen fejedelmi jelvénynek, a Lázár czárról nevezett aranyláncznak becsületére és diszére fog válni. Tetőpontját érte el a szerb főváros lelkesedése abban a pillanatban, mikor a király elhagyta a Tedeum után a székesegyházat és udvari hintaján Dokics Lázár miniszterelnök társaságában királyi lakába hajtatott. Eget verő «éljen» kiáltásokba tört ki az egész közönség kivétel nélkül. Sipkáikat lengették gyermekek és aggok, kendőiket lobogtatták a hölgyek és számtalan szemben örömkönnyek csillogtak. A királynak is bizonyára ez volt első örömmel tölt pillanata ifjú, de viszontagságos életében.

A «Vasárnapi Ujság», mely évtizedek óta figyelemmel kiséri a szomszéd tartomány eseményeit, s minden alkalommal iparkodik hű képet adni azokról, ez úttal egy művész munkatársát, Jantyik urat, külön e czélból küldé le Belgrádba, hogy ott felvételeket készítsen, s a lapot eredeti rajzokkal lássa el. E sorok írója mondhatja, hogy Jantyik úr majdnem önfeláldozó buzgalommal iparkodott e kiküldetésnek eleget tenni, mert annyi akadálylyal küzködött, különösen a rendőrség részéről, hogy bizonyára sokkal többet nyujthatott volna, mint a mennyit az akadályok mellett szerezhetett. Igy is egy néhány igen sikerült képet mutathatunk be tőle olvasóinknak, melyeket ott a helyszinén vett fel. Egyike ezeknek az a pillanat, mikor Sándor király a székesegyházból elindul fényes fogatán; a másik Risztics házát ábrázolja, a melynek rajzát a rendőrség beavatkozása miatt a rajzoló csak vázlatban készithette el; a harmadik pedig azt a jelenetet örökiti meg, melyről czikkünkben is megemlékeztünk, mikor t. i. a papudsi széles jó kedvében *falábakon* mulattatja a zsibongó utczai közönséget, körülte pedig torkaszakadtából kiáltja a *tömeg:* Éljen a király!

STRAUSZ ADOLF.

SZINHÁZ.

Török Irma arczképéhez.

A nemzeti szinházra fiatal erők növedéke tekintetében meglehetős terméketlen idő jár. A szinészeti iskolából közel tíz évig nem pattant ki úgynevezett «isteni szikra» és nem került ki számba jövő talentum se. Ezt távolról sem azért hozom fel, mintha annak az iskola lenne az oka, hanem csakis azért, mert a nemzeti szinház legnagyobbrészt annak növendékeiből toborozza erőit. Az iskola megteszi a magáét. Formálja a keze alá kerülő anyagot, de az anyag belső értékét természetesen nem emelheti magasabbra, mint a mennyit az a természettől ér. Az, abból az anyag hajlékonyságához képest csakis gyúrhat valamit. Ha talentumot rejt: akkor jelentékenyet; ha szikra van benne: akkor nagyot. Az előbbire feltétlen szükség az iskola; az utóbbira csak előnyös; mert a teremtő erő iskola nélkül is kitör és eget kér. De a teremtő erő ritka ajándék. Ilyesmit csak kedveltjeiknek juttatnak különös jókedvökben az istenek. Mi egyelőre megelégszünk a művészi hivatás és előretörés egész melegétől áthatott talentumokkal is.

A nemzeti szinház elárvult helyei között nem utolsó a «fiatal leány»-é. Értem azt a mély érzésü teremtést a melyik bánattól, csalódástól elhervad. Igaz, hogy ilyenek az írók tollából is ritkán kerülnek ki mostanság, de az idők hullámzásának erején jobb idő kerülhet még rájok is. A divat szeszélye változik. A pajzán, könynyüd, kaczagó «fin de siècle» tavaszvirág helyét elfoglalhatják megint a Juliák. Most még az «asszony» uralkodik a szinpadon, a kihez társul a «férjek barátja» szegődik; de fordulhat a kerék s felszinre jöhet az első szerelem idyllje megint. Az most csak mellékesül szerepel a darabokban; a melyről rendszerint kicsinyléssel beszélnek a főszereplők, a második szerelem képviselői: a feleség és az udvarló.

Ha a «fiatal leány» hajnalának fordulata beáll: a nemzeti szinházat nem találja készületlenül. Van neki egy mély érzésü «fiatal leánya»; a ki a szini tanodából került ki, s a ki az onnét tíz év alatt kikerültek közt legtöbb reményre jogosít. Feltünt ott a közelmult évek nyilvános vizsgáin kifejezésteljes szemeivel és a fájdalmat igaz érzéssel visszaadni tudó hangjával. Most egy év óta ez a rokonszenves tehetség már a nemzeti szinház műértő publikuma előtt lebbentgeti szárnyait s minden egyes ujabb fellépése arra vall, hogy szárnyaiban erő lakik. Török Irma — mert róla van szó — már most a maga útján kezd járni. A tanodából kikerülő növendékek rendszerint egy-egy ideál benyomása alatt állanak s annak utánzásától az életbe kiléptök után is nehezen tudnak menekülni. Hanghordozás, járás, mozgás minden egy-egy ismert művészünk egyéniségére vall. Tökéletesen érthető dolog a kilépő tanulótól; de a hivatottságot a maga lábán való járás adja meg. A kérdés az, tudsz-e önmagadból adni valamit, képes vagy-e olyasmire, a mi kizárólag saját belsődből fakad, a mi kizárólag a tiéd és nem a másé.

Török Irmának vannak olyan hangjai, a melyek egészen az övéi s eddigi játékmodora arra enged következtetni, hogy a legmagasabb művészi czél lebeg előtte: szerény eszköz alkalmazásával nagy hatás és a valónak, az igazságnak visszaadása a szinpadon. Legutóbb a «Dolovai nábob leányá»-ban adta jelét ez értékes ambiciójának; a melyet lapunk akkoriban kellőleg méltatott is. Most kiegészitésül közöljük jól sikerült arczképét azzal a reménynyel, hogy az ő tehetségét az idő meg fogja izmosítani, s hogy a nemzeti szinház benne mint a szinművészet egy hivatott fiatal képviselőjében reményekre jogosító erőt bir. —ée—

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Költemények. *Irta Kovács Zsigmond. Kassa, 1893.* Szerző neve nem egészen ismeretlen az irodalomban, a Kisfaludy-Társaság 1892. évi pályázatán Mátyás királyról irt ódájával ő nyerte meg a jutalmat. E siker azonban vajmi kétes becsü volt,

hanem tanácsot is ád azokra a növénybetegségekre, melyekkel legtöbbször találkozik a gazdaember. A másik: *A fillokszera, a Kolorádo-bogár és vértetű*, a gazda legnevezetesb három rovar-ellensége. E veszedelmes rovarokat képekben is bemutatja. Ára egy-egy kötetnek 50 kr.

Végül megjelentek még: *Az uj közjegyzői törvény* (1886-iki VII. törvényczikk), kiegészítve az 1874-ik évi közjegyzői törvény érvényben hagyott pontjaival és ellátva a közjegyzőségre vonatkozó kuriai döntvényekkel és magyarázatokkal. Irta Szokolay István jogtudor. Ára 1 frt 20 kr.

Hunfalvy János kitünő szaktudósunk nagy földrajzi művéből, mely a magyar tudományos irodalom egyik legjelesebb terméke s a földrajzban kétségkivül a fő tájékoztató mű magyar nyelven, két év lefolyása után ismét megjelent egy kötet, a második, mely kizárólag Magyarországgal foglalkozik s ily külön czime is van: «*A magyar birodalom földrajza*, különös tekintettel a néprajzi viszonyokra.» Ötvenhat sűrűn nyomatott ivre (888 lap) terjedő vaskos kötet ez, kétségkivül terjedelmét tekintve is az elsők egyike azoknak a tudományos műveknek sorában, melyek hazánkról irattak. Fényes Elek földrajzi munkája óta nem is tett kisérletet senki, hogy hazánkat részletesebben ismertesse s azóta a földrajz, mint tudomány, rendkivül haladt és hazánk ismertetésére nézve óriási anyaghalmaz gyült össze. Mint a hazai történelemben, hol Horváth Mihály óta oly sok történt, ugy a hazai földrajz terén sem akadt ifjabb vállalkozó ily fontos műre. De a legalkalmasabb és leghivatottabb kétségkivül csak Hunfalvy lehetett, ki már három évtized óta átalában elismert földrajzi tekintély hazánkban, sőt e téren szerzett érdemeit a külföld is méltányolja. Több kisebb munkáján s egy hazánkat népiesen ismertető három kötetes művön kivül különösen nevezetes nagy három kötetes munkája a magyar birodalom természeti viszonyainak leirásáról, mely most két évtized multán sem avult el. A jelen mű a természeti viszonyokat is tárgyalja, de a mellett mindent felölel, a mit a modern egyetemes földrajzi művekben, különösen Reclus példája után, felvenni szoktak. A felosztásról, mely az eddig megszokottól nagyon különbözik, a következő fejezetczimek nyujtanak tájékoztatást: 1. A magyar birodalom általános képe. 2. Az Alföld (általános rajz s a magyar nép jellemzése). 3. Az ország fővárosa s ennek környéke. 4. Az Alföld helyrajza. 5. A Maros és Duna köze. 6. A Duna és Dráva köze. 7. Horvát-Tótország. 8. Az éjszaknyugoti felföld. 9. Az éjszakkeleti hegyvidék. 10. A délkeleti felföld (Erdély). Befejezés (általános statisztikai adatok). Névmutató. Minden egyes fejezetben legalább három rész van; az első az oro-hydrographiai leirás, a második a lakosság jellemzése, történelmi visszapillantás s egyes jellemző részek (pl. Tiszaszabályozás) részletesebb tárgyalása s végül a harmadik az egyes vidékek leirása. A nagyobb helyekről szerző részletesen szól. Budapest maga három ívet vesz igénybe s a vidéki nagyobb városok egyes utczáin is körül vezeti olvasóit. Közben egyes helyeken beszél a nemzetiségekről, horvátokról, tótokról oláhokról és az erdélyi szászokról igen részletesen s mindenkor folyékony stylban, ugy hogy bár a műben több mint 10,000 név és szám fordul elő, olvasmánynak is eléggé kellemes. A vaskos kötet ára 5 frt, s így nem is drága. A nagy műből még három kötet fog megjelenni. A következő harmadik kötet Európának az első két kötetben nem tárgyalt országait ismerteti, a [illegible] s ötödik kötet a többi földrészeket fogja

Történeti Életrajzok» jelen 2-ik évfolyamára a tört. társulat tagjai 5 forintjával, nem tagok 8 forintjával fizethetnek elő.

Az osztrák-magyar monarchia irásban és képben czimű nagy vállalatból a 10-ik füzet hagyta el a sajtót, mely a Bécs és Alsó-Ausztriáról szóló résznek 4-ik füzete. Schlögl Frigyes befejezi benne «A bécsi népélet» czimű érdekes dolgozatát, mely a császárváros népies mulatságait, mulató helyeit s a bécsi szokásokat érdekesen irja le. s számos genre-kép illusztrálja a közleményt, Schliesmann Jánostól és Greil Alajostól. A füzet ára 30 kr., s a Révai-testvérek bizománya utján rendelhető meg.

Két előfizetési felhivás van előttünk, vers-kötetekre. Ez nem ujság, minden héten előfordul. Az egyik, *Benedek Jánosé*, így kezdődik: «Barátaim kivánságának engedve» — a másik a *Kulcsár Ernőé* mintha csak erre akarna felelni, így: «Nem barátaim biztatására, saját magamtól jöttem arra a merész gondolatra, hogy verseimet kiadjam.» Furcsa, véletlen találkozás. *Benedek János*, kitől egy izben lapunk is közölt egy csinos műfordítást, a Dalnok átkát Uhlandtól (1881-ben) mint megjelenendő kötetéből mutatványkép beküldött darabjaiból látszik, tehetséges kezdőnek mondható; e mutatványok közül egyet, ajánlatkép, közlünk mai számunkban. A husvétra megjelenendő kötet előfizetési ára 1 frt, mely a szerző nevére (Budapest, IV. Gizella-tér 2.) küldendő be. — *Kulcsár* «Felhők és Sugarak» czím alatt szándékozik kiadni kötetét, Rózsa Kálmán nyomdatulajdonos és kiadó közbejöttével; előfizetési ivén közöl is nehány mutatványt, de azok közt nem találtunk olyat, mely megérdemelné, hogy lapunkban reprodukáljuk. Előfizetési ára ennek is egy forint s a nevezett nyomdatulajdonos kiadóhoz (Budapest, VIII. ősz-utcza 30. sz.) küldendő be.

A romlaki kastély, eredeti regény a jelenkor társadalmából, irta *Benedek* Aladár kitől eddig költemény-kötetek jelentek meg. Regénye két vastag kötetet tesz. Petrik Géza és társa bizománya s ára 2 frt 50 kr.

A nemzeti szinház már április 9-ikén bemutatta Csiky Gergelynek az akadémiai Teleky-pályázaton 100 aranynyal kitüntetett *Spartacus* tragédiáját, épen husz nap mulva, hogy a megjutalmazás történt. E rövid idő alatt a római tárgyu darabnak díszes kiállításáról is kellőleg gondoskodtak. A történeti szinművek mind ritkábbá válnak, s maga Csiky szintén a modern élet festésében tünt ki eddig. De van ereje a történeti drámákhoz is, mint épen «Spartacus» bizonyítja. Csiky a mélyebb szenvedélyekben nem mester; azonban soha sem szünik meg érdekes drámairó lenni. A kezébe vett anyaggal mindig tud bánni és hatni. «Spartacus»-t is érdeklődéssel kísérte végig a közönség. A történeti darab tetszett, s az eredeti szinművek sorozata hatásosan előadható szomorujátékkal gyarapodott.

Spartacus az ó-kori történelemnek egyik legdrámaibb alakja. Mint rabszolgát hurczolják el Thrácziából, gladiatorrá nevelik a római előkelőség számára, hogy ez gyönyörködjék, mikép öl, vagy mikép ölik meg a bajvívásban. De Spartacus többi rabszolgatársaival föllázad, s a gladiatorok lázadása megreszketteti Rómát, egymásután veri le hadseregeit. Sok és véres harczba kerül, míg Spartacus hatalmát meg lehet törni. Spartacus végre a csatatéren esik el, mint hős, a ki küzd utolsó leheleteig. Csiky ezt a félvad hőst tette tragédiája főalakjává és lélektanilag igyekezett megfejteni azt a boszut, melyet Spartacus táplált Róma ellen. Hatalmába ejteni a gőgös Rómát, ez czélja a dráma Spartacusának is. Mikor Spartacust Capua piaczán árulják a rabszolgák közt, megjelenik ott neje, Justina is, kis fiával. A messze földről jött, hogy fölkeresse férjét. Rá is talál, de Spartacus nem akarja megismerni, mert a rabszolga neje és gyermeke is rabszolgává lesz, és eladják. Ott látja meg Spartacus a Lentulus büszke szép leányát, Flaviát is. A bánatos szép Justinára pedig a ledér Leontius vet szemet. Spartacust a dúsgazdag Lentulus veszi meg, s mikor el akarják hurczolni, neje többé nem fékezheti magát, elárulja kilétét s rabszolga lesz gyermekével együtt. A gaz Leontius megveszi, a kis fiut leszuratja. Justina áldozatul esik Leontinusnak. Ennyi ok szitja föl Spartacusban, hogy boszut álljon szabadsága elvesztéséért, családi boldogsága feldulásáért. Összeesküszik rabszolga társaival, s egy czirkuszi játék alatt a gladiatorok nem egymásnak rohannak, hanem a dőzsölő uraknak. Leszurják a nyomorult Leontiust is. Flavia, a Lentulus leánya, Spartacus fogságba jut, de Spartacus esik azért a kevély és szép Flavia halmába. Boszujának akarja föláldozni, gyalázatot gyalázattal boszulni. De égő szenvedély gyúl benne a római nő iránt. Nejét többé nem szereti, Flavia pedig büszkén fordul el az egykori rabszolgától. Justina mindent megtud, s mérget vesz be és meghal. A római seregek már le vannak győzve, s a gladiatorok türelmetlenkednek, hogy haza térhessenek, hisz szabadságokat kivívták már. Spartacus azonban Rómát magát akarja meghódítani, hogy méltóvá legyen Flaviához. Spartacus fölött a szerelem hatalma vesz erőt. Flavia is szereti, de büszkesége visszatartja tőle. E nő titokban értesíti a rómaiakat, mikor támadják meg Spartacus táborát, hol nagy békétlenség uralkodik. A rómaiak rajta is ütnek a táboron. s mikor Spartacus hallja a harczi zajt és indulni akar a csatába, Flavia azt mondja neki: «maradj». Az első meleg szó Flaviától. A szerelmi igézet ott tartja Spartacust, Flavia karjai közé akar rohanni. Ez tőrt merít Spartacus szívébe, aztán saját keblét döfi át és szerelmét megvallva halnak meg együtt. A gazdag cselekvényben Spartacus alakja nem mindig emelkedik ki. Azt is csak jó későn tudjuk meg, hogy az első látás óta szereti Flaviát, és csak a legvégén, hogy mindent Flaviáért tett. Így a dráma folyamában a benyomásokhoz nem mindig bírjuk az igazi kulcsot.

A szereplők közül Jászai Mari asszonyt (Flavia) illeti a legtöbb dicséret, ki imponálón személyesíti a büszke római nőt, s alakítása, játéka a drámai ábrázolás legszebb részeit egyesíti magában. Nagy Imrének Spartacus hálás szerepe. Fái Szerena (Justina), Gyenes, Benedek, Szacsvay, Vizvári, Egressi, Hetényi, Szigeti Imre derék részt tartanak meg maguknak az előadás jelességéből. A szerzőt minden felvonás után előtapsolták.

Az operaszinházban jubiláris előadás volt e hó 13-ikán. Erkel *Bánk bán* operájának huszonötéves jubileumát ünnepelték. Az első előadás negyedszázados évfordulója még a mult hó 9-ikén volt, de az operabál miatt későbbre halasztották az ünnepélyt. «Bánk bán» a jeles zeneköltő legnépszerűbb operája «Hunyadi László» mellett. Huszonöt év óta mindig nagy vonzerőt gyakorolt és zajos estét ért meg. Utóbbi időben az operai előadások erősebb nemzetközi jelleget nyertek, énekesek, énekesnők rendesen olaszul énekelnek, s így az eredeti dalművek is ritkábban jutnak szinpadra. A közönség hozzátörődött már ehhez, s megtörténhetett, hogy «Bánk bán» ünnepi előadására a szinház nem telt meg egészen. De az előadás meleg ovácziókban igy is bővelkedett.

A koszorukkal diszített karnagyi emelvényen megjelent Erkel Ferenczet hosszan tartó lelkes taps üdvözölte. Kiválóan megkülönböztette a közönség *Bianchi* Bianka kisasszonyt is, a jeles művésznőt, ki tavaszi vendégszereplését kezdte meg ez este Melinda szerepével. A művésznő egész előszeretettel tanulja már régebben a magyar nyelvet, és szerepeiből mindig többet és többet énekel magyarul. Mély érzéssel, költészettel alakította Melindát. Az 1861. márczius 9-iki előadás szereplői közül ma csak Bignio énekelt, ezuttal is a király szerepét, ép oly művészettel, mint huszonöt év előtt. Hajós (Bánk), Bartolucci kisasszony (a királyné), Odry (Tiborcz), Lang (Biberach), Pauli (Ottó), Ney (Petur) voltak a szereplők. A huszonöt év előtti első előadáson pedig Hollósy Kornélia énekelte Melindát, Hofbauer Zzófia Gertrudot, Ellinger J. Bánk bánt. Telek N. Ottót, Füredy Mihály Peturt, Bignio II. Endrét, Kőszeghi Tiborczot, Kaczvinszky J. Biberachot.

A népszinházban április 10-ikén szintén pályadijat nyert szinmű bemutató előadása volt. A népszinházi bizottság által népszinműre 1884-ben kitüzött 100 arany nyertese «*Felhő Klári*» került szinre Szerzője Rátkay László, ugyanaz, ki régebben «Toborzás» czimű népszinművével jó véleményt keltett tehetsége iránt, s ezt a «Felhő Klári» igazolta is.

A közönség jól fogadta a népszinművet s a kritika méltánylattal szól róla. A mese egyszerű falusi történet, nem szövevényes, de alakjait elég drámai erő mozgatja, azokban jellemző képességet mutat, s a drámai elemet szerencsésen gyüjti köréjök. Magyarosság, a népélet és a nép észjárásának eltalálása sem mellékes részletei az invencióval irt darabnak. A fő kifogást mégis a főalak vonja magára, Aba András, kinek nemeslelkűsége, lemondása szép jellemvonás ugyan, de a drámában egész tétlenségre kárhoztatja, mert tehetetlenné válik, pedig csak egy kissé erősebben kellene a sarkára állni, és semmi sem történnék ugy, mint a hogy történik. Nagy előnye a darabnak, hogy salangok, üres czifraságok nélküli népszinmű, mely a drámai tartalmasságot tartotta szem előtt.

Felhő Klári árva lány, a kit özvegy Aba Györgyné nevelt föl. Abáné özvegygyé lett fia, András is szemet vet a leányra, de eltitkolja érzelmét. A lány sem meri nevelőjére emelni szemét, a ki vagyonos ember. Férjhez megy hát egy molnárlegényhez, Fátyol Ferkóhoz, a ki azonban a leányt inkább pénzeért veszi el, mert Abáék az árvát jól kiházasítják. Ferkót egy

*

özvegy menyecske, Viola Éva kötötte le magához. Hatásos jelenete a darabnak, mikor a nagylelkü András vagyona egy részét oda adja Klárinak. A második felvonás egyesíti magában a darab legjobb részeit, drámai helyzeteit és igen sikerült detailrajzait. Ferkó csapodár lett, Viola Évánál keresi boldogságát, felesége vagyonát is pazarolja. Klári boldogtalan, de mikor Aba Sándor meglátogatja őket, titkolja. Előáll azonban Viola Éva, a ki követeli Ferkótól, hogy ne hitegesse tovább, váljék a feleségétől. A két asszony közt kilobban a gyülölet szikrája. Klári rárohan Évára, hogy megfojtsa. Most már hiába a titkolózás. Aba Sándor mindent megtud, csak azt nem, hogy Klári szereti. Klári visszakerül ismét Abáék házába, maga Sándor viszi el. Otthon végre megtudja, hogy Klári őt szereti. Ekkor tör rájok Ferkó, követeli, hogy Klári visszatérjen hozzá és Andrást is megtámadja, hogy elcsalta Klárit és magának szánta. András kiüzi Ferkót. Ez rálő a feleségére, aztán magát lövi agyon, s meg is hal, de Klárit csak a vállán sebezte meg, a ki András karjai közé omlik. Igy végződik a darab. A folytatást, András boldogságát, sejteni lehet.

Az előadás gondosan kidolgozta a darab szebb részeit. Blaha Lujza asszony (Klári) kitünő volt s a szerep drámai vonásait mély érzéssel játszotta. Rákosi Szidi asszony (Éva) igazsággal és hévvel játszott, s a közönség sokszor megtapsolta. Tamássy (András), és Vidor (Ferke) a jó szerepeket teljes erejökkel játszották. A szerzőt sürün tapsolta a közönség, mely a darab későbbi előadásai iránt is megtartotta érdeklődését.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tud. akadémián április 12-ikén a harmadik osztály ülésezett, Stoczek József elnöklete alatt. Szigorún szakszerű előadásokból álltak az ülés tárgyai, s ezek közt két székfoglaló értekezést is hallottunk: *Krenner* József, a muzeum ásványtani osztályának őre mint rendes tag, és *Plósz* Pál egyetemi orvostanár mint levelező tag tartották meg székfoglaló értekezéseiket. Mindketten köszönetet mondtak a megválasztásért.

Krenner József rendes tag székfoglalója: «Ásványoptikai tanulmányok». A kristályok fizikai tulajdonságainak górcsői megvizsgálásáról szólt alaposan. Dr. *Plósz* Pál pedig «Az uromelanin származásáról» tartotta székfoglalóját, mely az orvosi körökben bizonyára megtalálja a megérdemlett méltánylást. Az orvosi köröket érdekli az a két értekezés is, melyet szintén Plósz mutatott be a budapesti egyetemi élet- és kórvegytani intézetből. Az egyik dr. *Geyer* Józsefé s címe «A vesében és váladékában előforduló hengerszerű képletek khémiai tulajdonságai». A másik *Pollák* Szigfried és *Török* Lajos orvostanhallgatók dolgozata a homogen hengerek képződési módjáról. *Thanhoffer* Lajos az állattani intézet némely új eszközeit ismertette, a velök tett vizsgálódásokról adott számot. Az eszközöket, melyeket bemutatott, saját maga szerkesztette, vagy pedig czélszerű javításokat tett azokon. *Mihálkovics* Géza vendégektől mutatott be közleményeket a budapesti egyetemi II. boncztani és fejlődéstani intézetből: «A bolygó idegcsoport alaki jelentőségéről» *Onodi* Adolftól és «A gerinczhúr, a gerinczhúr alaki köteg és a canalis neurcutericus fejlődéséről a torpedo marmorata-nál» *Perényi* Józseftől. Szintén vendég dolgozatát ismertette meg *König* Gyula a mathematikából. Ez *Rados* Gusztáv dolgozata a szétbontható alakok elméletéről. *Kruspér* István végezte a bemutatást, dicsérő szavakkal ajánlván kiadásra, *Lakics* Ferencz műegyetemi tanársegédnek szakértelemmel dolgozott művét a József-műegyetem geodatikai observatoriumának geografiai szélességéről.

A Petőfi-társaság e hó 11-iki havi ülésén *Gyarmathy* Zsigáné, a széptollu irónő székfoglalása volt. «A rokonság» czimü elbeszélést irt ez alkalomra, s azt Komócsy József hatással olvasta föl. *László* Mihály pedig *Radó* Antaltól (vendég) gondos tanulmányt mutatott be Danteről, mint lyrikusról. *Bodnár* Zsigmond is egy *Rapson* álnév alá rejtőző vendégtől olvasott föl «Post mortem» czimű allegorikus költeményt. Gr. *Zichy* Géza élénk hatást keltett két nagyobb költeményével. Az egyik «Nyilt válasz» s levél alakjában egyik barátjának irja le családi otthonát, a másik pedig humoros történet«Egy művész, a kinek ördöge van». A fölolvasó ülést zárt ülés követte, melyen elhatározták, hogy a Kis-Kőrösön május 2-án tartandó Petőfi-ünnepélyen a társaság is képviselve lesz s Szana Tamás prózai dolgozatot, Komócsy József és Ábrányi Emil pedig költeményt fognak fölolvasni.

Fővárosi muzeum. Budapest hatóságának hivatalos helyiségében sok történelmi vagy másképen érdekes tárgy hever szanaszét, festmények, korábbi évekből való fényképek egyes épületekről, utczákról, okiratok, könyvek, vagy oly tárgyak, melyek nevezetesb eseményre és személyiségre vonatkoznak. Igen becsesek az ujabb építkezések, csatornázások, közmunkák tervei. Az országos kiállításból is gazdag gyüjtemény maradt. Élénk szüksége mutatkozik tehát, hogy e tárgyak egyesíttessenek s egy fővárosi muzeumot rendezzenek be.

Gerlóczy alpolgármester erre nézve tervet is nyujtott be. Szerinte legczélszerűbb volna ugyan a városházak valamelyikében rendezni be ez intézetet, de mivel a hivatalok jó része is bérházakban van, egy uj központi városház építéseig ennek a tervnek pihenni kell, de addig is igen alkalmasnak mutatkoznék a városligeti műcsarnok megszerzése a kormánytól. Ha a tanács magáévá teszi a fővárosi muzeum fölállítása tervét, akkor a szervezet, kezelés stb. tekintetében küldjön ki egy bizottságot, mely szakértőkkel magát kiegészítve, javaslatait tegye meg.

MI UJSÁG?

A királyi család Budapesten. Ő felségök a király és királyasszony Mária Valéria főherczegnővel, valamint a trónörökös-pár április 28-án több heti tartózkodásra Budapestre érkeznek. Ő felségökkel együtt az egész udvartartás a fővárosba jön. Ő felségök ittléte alatt május 5-én a királyi várlakban udvari bál lesz.

Jókai Mór a mult héten Fiumében időzött s József főherczegnek is több órán keresztül volt vendége.

Munkácsy uj festménye utban van Budapestre. A műcsarnok nagy termét már elő is készitik a festmény befogadására. A terem hosszában — ugy mint a korábbi Munkácsy-kiállítások alkalmával — lépcsőzetes állványt alkalmaznak, hogy tömeges látogatás alkalmával a hátul állók is a képet egész terjedelmében láthassák. Munkácsyt Berlinből is felhivták, hogy az akadémia száz éves jubileumi kiállításán részt vegyen s Mozartját e czélból átengedje, ő azonban lemondott arról, mert nem akart eltérni azon szándékától, hogy a képet mindenekelőtt Budapestre küldje.

* **Kossuth Lajos idősebb fia**, Ferencz, köztudomás szerint kitünőleg kezeli az ecsetet, a mint arról mindenki meggyőződhetett, a ki a nagy hontalant turini magányában meglátogatta, hol nagy számmal vannak Kossuth Ferenczről festmények, melyek nagyobb műkiállításokon is számot tennének. Kossuth Ferencz mindamellett minden esdeklése daczára nem birta rá venni édesatyját, hogy magát általa lefestetni engedje. Kossuth tudvalevőleg állhatatosan vonakodott magát levétetni s minden az iránti megkeresést következetesen visszautasított, s Parlagi Vilma volt az első, a kinek Kossuth megendte, a mit addig nem csak idegenektől, de még tulajdon fiától is megtagadott. Most ujabban, mint Kossuth Ferencz Herman Ottóhoz intézett fölötte érdekes levelében irja, Kossuth Lajos e tekintetben fiával, Ferenczczel szemben is föladta a merev rezisztenczia álláspontját s meghallgatta évek óta számtalanszor, mindig hiába ismételt kérését, hogy neki is engedje meg őt lefesteni. Megengedte, s Kossuth Lajosnak fia, Ferencz által festett arczképe elkészült s mint az említett levél mondja, jól is sikerült.

Liszt Londonban. Liszt londoni tartózkodásának emlékére, önkénytes aláirásokból, *10.000 forintnyi Liszt-ösztöndijat* alapitottak a londoni kir. zeneakadémiában, kezdő zongorázók javára. A nagy művész a legkitüntetőbb fogadtatásra talál az angol főváros minden körében. E hó 7-ikén a királynő orgonistája, Cussins a királynőhöz vezette, Windsorba. Az állomáson több franczia urhölgy üdvözölte. Innen udvari fogaton ment a palotába, a királynőhöz, ki előtt több darabot játszott a zongorán.

* **Osztrák-magyar kaszinó** nyilott meg, mint értesítenek, a napokban Bukarestben. Nagy ünnepélyességek közt ülte meg a Bukarestben élő magyar kolonia e régóta táplált óhaj megvalósulását.

Az Ephorie-fürdő termében tartott estélyen osztrákok és magyarok csaknem teljes számmal vettek részt s jelen volt sok román is; az osztrák-magyar követség részéről br. Mayr s többen az olasz, török, franczia, német, szerb, orosz követség személyzetéből, a román arisztokráczia számos tagja stb. Három felköszöntőt is mondtak román, cseh és magyar nyelven (utóbbin Hraby Gyula). Az ünnepi programm egyik pontját ködfátyolképek képezték, melyeket Schneider törzskari kapitány rendezett az osztrák-magyar monarkhia történetéből vett epizódokból, melyeket megfelelő zene kisért. Elvonultak ez alkalommal a néző szemei előtt a budai várlak, az esztergomi székesegyház, a bécsi szent István templom, a prágai Hradsin, a krakói Wawel, Mátyás király bevonulása Budára, Széchenyi, a pozsonyi országgyülés stb. képei, most magyaros lassútól, majd a cseh *kde domov muj* a bécsi *Donau*-keringő, vagy a *Rákóczi* hangjaitól kísérve. Villamfénynél bemutatták Ausztria és Hungaria allegorikus képét is (Gruber és Szathmáry kisasszonyok), míg körülöttök mintegy 52 személyből álló csoport a monarkhia nemzetiségeit festői s díszes jelmezekben testvéresülve tüntette föl; utoljára táncz következett, szintén jelmezben, mely alkalommal a csárdás, a mazur, a beseda volt a tánczrenden. Közel 1500-an vettek részt az ünnepélyen, mely csak reggeli hét órakor ért véget.

A kiállítási épületek és a főváros. A kiállítás területe most már csupa rom. Alig áll fent még egy-két pavillon; e hó 20-ikáig azokat is el kell hordani. Csak a nagy iparcsarnok, műcsarnok, a király-pavillon és a főváros pavillonja érintetlen. A kormány már megtette előterjesztését a fővárosnak a föltételekről, melyek mellett az ipar- és műcsarnokot s királypavillont átengedni óhajtja. Kér a kormány először is 250,000 forintot készpénzben, másodszor az osztrák államvasut kiállítási sinvonalának meghagyását és e vonal közelében egy holdnyi területet az állandó állatkiállítási csarnok czéljára; harmadszor 250,000 forint értékü földet a főváros határában, a gyári övezetben oly gyárak czéljára, a melyek a hazai ipar emelése és virágoztatása érdekében különös állami kedvezményeket érdemelnek. A kormánynak a kérdéses kiállítási épületek és a szomszédjukban levő parkozás mintegy 928,000 forintjába kerültek.

Népünnep jótékony czélra. Alföldi vásár rendezését tervezi az irók és művészek társasága Szent-István napjára, szabad ég alatt, talán a kiállitás területén. A társaság pénztára, az irók segélyegylete, a hirlapirók és nemzeti szinház nyugdijintézetei javára rendezik a népünnepet. A rendezőség is ez intézetek és egyletek tagjaiból állna, kik első tanácskozásra e hó 18-án jönnek össze. Tervben van egy nagy történeti élőkép bemutatása is: Buda várának visszafoglalása a töröktől.

Szinház Váczon. Állandó szinházat építenek Váczon. Pfiusich Lajos és Benkár Dénes váczi lakosok e czélra 10,000 frtot ajánlottak föl, oly föltétel alatt, ha a város és közönség szintén 10,000 frtot ad. Az épület a város tulajdona lenne s a szinház jövedelmét az alaptőke visszafizetésére fordítanák. A váczian pár hét alatt 8000 frtot irtak alá s a város 3000 frtot szavazott meg rá. Pestmegye közgyülése helyben hagyta a város határozatát.

Szilágyi Dániel siremléke. A magyar mérnök és épitész-egylet hozzájárulni akarván Szilágyi Dániel Konstantinápolyban elhunyt tudós emigráns hazánkfia sírja fölé állítandó emlékkő költségeihez, az egylet helybeli és vidéki tagjaihoz adakozásra szólító felhivást intézett. Az egylet ezzel hálát kiván tanusítani az elhunyt iránt, ki az egylet által Konstantinápolyba rendezett kiránduláskor nagy szivességgel fogadta és kalauzolta az utasokat.

Alagut. A munkács-beszkidi vasut határszéli alagutja e hó végére csakugyan nyitva lesz. Az utolsó földréteg ledöntése e hó 29-ére van kitüzve. A rendezendő áttörési ünnepélyen jelen lesz báró Kemény Gábor közlekedési miniszter is a ki meghivta rá az osztrák közlekedés-ügy központi hatóságát s a galicziai helytartót is.

Az «Amerikai Nemzetőr», a New-Yorkban megjelenő magyar lap, egy czikke miatt ki volt tiltva Magyarországból. A lap maga azonban oly jó szolgálatokat tett a kivándorlási mozgalom ellensúlyozására, hogy a belügyminiszter visszavonta e tilalmat, miután a lap kiadója és szerkesztője folyamodtak a kitiltás ellen s igéretet tettek, hogy ovakodni fognak oly közleményektől, melyek következése a kitiltás volt. A belügyminiszter értesítette is már a törvényhatóságokat, hogy a postai szállítási tilalmat megszüntette.

Az első füzet egészen *Munkácsyval* foglalkozik. Közli a művésznek sajátmaga rajzolta arczképét is, ezenkívül több vázlatrajzát. Szép rézkarczban adja a Pilátus-kép egy részletét «A vitatkozó birákat», s külön-külön a művész régibb festményei közül az «Éjjeli csavargókat», egy részletet a «Siralomházból», a «Hajnalban» czimű életképet, s Munkácsy egy rajzát 1861-ből (egy paraszt anya gyermekével, a bölcső mellett). Szana Tamás irta ezekhez az élet- és jellemrajzot, mely még a következő füzetben is fog tartani. A második füzet szintén *Munkácsy* ismertetését folytatja. A 3-ik füzet *Benczur* műveit közli, a 4-ik *Badicz* Ottóét; aztán *Zichy* Mihály, *Liezen-Mayer* Sándor, stb. következnek.

A diszes vállalat illusztrácziói közül mutatványul közöljük a még sajtó alatt levő második füzetből Munkácsy arczképét. A művész legujabb arczképe ez, finom szép metszetben. A harmadik füzet is szétküldésre vár, s ez ép oly részletesen fogja ismertetni *Benczúr* Gyula művészi pályáját, szövegben és képben, mint a két első Munkácsyét. Benczúrnak ez idő szerint közvetlenül is nagy hatása van a magyar festészetre. Az volt már régebben szintén, kivált mint ragyogó szinezőnek; de mióta mint a festészeti mesteriskola vezetője telepedett meg itthon, a művészi tehetségek közül számos fejlődik oldala és vezetése mellett, s a mester tulajdonait nem egy örökli szerencsésen, jövője szilárd alapjául, melyen biztosan fejlődhetnek egyéni sajátosságai. Ejeles művészünk festményei közül többet bírunk itthon, mint Munkácsytól, de a legtöbb szintén külföldön van, képtárakban és magánosoknál. A füzet megismertet ezekkel is. Közülök való az «Alamizsna», melyet Benczúr 1875 ben festett Münchenben és a régi német iskola modorát utánozta benne, fényes szinekkel. Egy előkelő német polgárnő, serdülő leánykájával, a templomból kijövet, alamizsnát nyujt a rongyos agg koldusnak. A leányka gyöngéd bája, a nő szelid jósága arcza, s a nyomor képe nem az egyedüli hatásos ellentétek e festményen. A szinek egész tündöklése veszi körül a két női alakot; míg a koldus alakját az erőteljes előadás, az ecset virtuoz kezelése különbözteti meg. A vállalat egyik jele a művészetek iránt szélesb körben nyilatkozó érdeklődésnek, mert átalánosan érzett hiányt tölt be s festőink népszerűsítéséhez ép oly jó eszköz, mint az izlés fejlesztéséhez.

A Magyar Történelmi Életrajzok legutóbbi füzetének megjelenését jeleztük már. A füzetnek mai számunkban befejezett ismertetéséhez csatolt egykorú képekre nézve megjegyezzük, hogy Pázmán arczképe, melyet Szelepcsényi metszett Rómában az általa tervelt kerettel együtt, egyetlen egy példányban ismert, mely ő felsége metszetgyüjteményében őriztetik. A jezsuiták kivonulását tárgyazó másik egykorú metszet a nemzeti muzeum tulajdonában levő ily czimű munkából vétetett: Relatio nuperi itineris proscriptorum jesuitarum ex regnis Bohemiae et Hungariae. Pragae MDCXIX. 4 r. 32. — A többi rajzot Dörre készítette természet után.

Nemzetgazdasági irók tára indult meg kiadja a magyar tud. akadémia nemzetgazdasági és statisztikai bizottsága. A vállalat czélja, hogy tiszta és szabatos fordításban juttassa a magyar közönség kezei közé a nemzetgazdasági klasszikusokat azon sorrendben, a mint azok a mult század közepétől fogva időrendi egymásutánban következnek. E rendben *Hume Dávid közgazdasági tanulmányai* foglalják el az első helyet, s ezzel nyilik meg a vállalat; angolból fordította *Kőrösi* József, az akadémia levelező tagja, előszóval pedig ellátta az akadémia nemzetgazdasági és statisztikai bizottságának elnöke, *Kautz* Gyula. *Hume*, a sokoldalú angol iró, a közgazdasági irodalom egyik klasszikusa, ki az ujabb eszmefejlődésekre oly nagy hatást gyakorolt. Működése a mult század közepére esik, s nézetei alapvetőkké váltak. A vállalat nagy hézagot tölt ki tudományos irodalmunkban, mely korunk egyik legjelentékenyebb és vezérlő tudományában, a nemzetgazdaságban, nem fordított eddig kellő gondot e tudomány főműveinek lefordítására, s ha a nagy szocziális eszmék, harczok értelme, iránya és alapja iránt akartunk tájékozást szerezni, a külföldi irodalomhoz kellett folyamodnunk. Hume munkáját a magyar közönség gondos fordításban veszi Kőrösi József kezeiből. A többi művet is szakértők ültetik át, az akadémia felügyelete és anyagi támogatása mellett. A kiadást a Pallas nyomdai társaság vállalta el. A kötet ára 1 forint 80 krajczár.

Országgyülési almanach 1886. Szerkesztette dr. Halász Sándor. Ára 1 forint 30 kr. Kiadja az Athenaeum. Kétszázat meghaladó lapon tartalmazza a magyar törvényhozás képviselőházi jelen évi tagjainak betűrendes névjegyzékét, ama kerület megjelölésével, melyet képviselnek, továbbá ugyanezeknek rövidre fogott életrajzi adatait, melyeket több mint négyszáz egyénről összegyüjteni bizony nem kis munka vala. Az adatok legtöbbje magoktól az érdekeltektől származik s így e kötet hiteles forrásmunkának mondható, mely tárgyilagos alapon nyujt tájékozást a jelen országgyülés képviselőházi tagjainak életére vonatkozó nevezetesebb körülményekről. Egy második kötet a főrendiház tagjait és a horvát-szlavónországi képviselőket fogja hasonló tömörséggel összeállított életrajzi adatokkal bemutatni.

Csiky Gergely szinműveinek tizenkettedik kötetét adta ki az Athenaeum társulat. Ez *Spartacus* történeti tragédia, melyet az akadémia a Telekipályázat 100 aranyával tüntetett ki, s mely épen most a nemzeti szinház egyik vonzó ujdonsága. Ára 70 kr.

A nevelés-tudomány szótára czimű vállalat, melyet *Verédy* Károly szerkesztett segédkönyvül tanítók, nevelők, iskolai előljárók számára, a most megjelent 19—20. füzettel be van fejezve. Magába foglalja a nevelés-tudomány tárgyait, kifejezéseit, e tudomány ápolóinak s a hazai nevelésügy férfiainak rövid életrajzát, a paedagógiai művek, intézetek, egyesületek ismertetését, stb. Szóval nevelés-tudományi kis könyvtár. Kiadta az Athenaeum-társulat s ára egy-egy füzetnek 30 kr.

A Cid-románczok. Az Aigner kiadásában megjelenő «*Magyar könyvesház*» XIII. folyamának 8—10 (hármas) füzetében jelentek meg a világhirű Cid-románczok *Beksics* Gusztáv által az eredetiből fordítva. Beksics e románczokat — mint rövid előszavában mondja — egy évtized előtt, első irodalmi kisérletei idejében fordította, azóta át sem nézte, az eredetivel össze sem hasonlította, a mint voltak, adta sajtó alá. Akkoriban mutatványok jelentek meg belőlök, melyeket a sajtó és a közönség szivesen fogadott. Reméljük, hogy most a teljes gyüjteményt is szivesen fogadja, a mit meg is érdemel. A füzet ára 60 kr.

Akadémiai kiadványok. A tudományos akadémia arkhaeologiai bizottsága «*Az arkhaeologiai közlemények*» egy nagy kötetét bocsátja közre, nagyszámu illusztrácziókkal.

A hazai műemlékek és hazánk régészeti multtjának ismeretéhez ez a vállalatnak már tizennegyedik kötete. Első közleménye a «Leletek a lengyeli őskori telepről», melynek még folytatása következik; a hozzá tartozó rajzok husz táblát foglalnak el. Ezt követi «A magyarországi bánya- és kamaratisztek emlékérmei», dr. T. Gy-tól, három táblát betöltő érem-képekkel. «Praehistoricus arany-, vas- és kőbányászati eszközök Dácziában», Téglás Gábortól, szintén számos rajzmelléklettel. «Római márványbányák a Bisztravölgyben, Bukova hunyadmegyei falu határán», szintén Téglástól, rajzokkal. «A fenéki sírmező,» dr. Lipp Vilmostól, hét tábla rajzzal. A dísszel kiállított, nagy negyedrét alaku könyv a Franklin-társulat nyomdájából került ki.

Egy terjedelmes természetrajzi monografia is jelent meg az akademia kiadásában «*Ablepharus Pannonicus Fitz*» czím alatt, melyben Teschler György egy honunkban található gyikot ir le nagy részletességgel, s tizenegy táblára rajzolt 81 ábrában is bemutatja. Ára 1 frt 80 kr. Az akadémiában tartott értekezésekből pedig Deák Farkas székfoglalóját kapjuk «*A kolozsvári ötves-legények strikeja 1573-ban és 1576-ban*», mely érdekes képet fest a XVI. század-beli polgári életből, s a magyar és szász iparosok közti versenygésből. Ára 40 kr.

Az osztrák-magyar monarchia irásban és képben czimü müvet legközelebb a franczia közönségnek is bemutatják. Plon, a hires párisi kiadó vállalta el a kiadást. Kétszáz példány finom japáni papiron készül és az európai uralkodóknak és azok családjainak fog megküldetni. A fordító Arányi Miksa, a «Gazette de Hongrie» szerkesztője.

Regények. «*Tékozló fiu*» czímen *Szíklay* Jánostól egykötetes regény jelent meg, az eleven tollu fiatal irónak első kisérlete nagyobb szépirodalmi mű alkotására, és a tehetség öregbülését mutatja. A regényben egy emésztő szerelem és következményei körül egyesülnek az események és alakok. Két fő hőse Boros Imre, orvosnövendék és egy könnyelmű színésznő Lenke, ki a fiatal ember életét megrontja, s ez végre öngyilkossá lesz. Ára 1 frt 50 kr. — A *Pallas-könyvtárban* is (kiadja a Pallas nyomdai társaság) eredeti regény foglalja el a 12-ik kötetet: *A kollektor*. Szerzője *Benedek* Elek, kitől nem rég «Székely tündérország» czímű mesés könyv jelent meg. E regény is a székelyföldön játszik, és nem egy speciális néprajzi vonással bír, de nem épen rokon-

F. HEGYI ARANKA (SZAFFI).

LIGETI IRMA (ARZÉNA).

A «CZIGÁNYBÁRÓ» A

Az egerek romboló munkája valóban bámulatraméltó kitartással megy végbe mindenütt, a hol tanyát ütnek. Éléskamránkban épen úgy garázdálkodnak, mint kint a mezőn; ott korlátozhatjuk lakmározásukat, de itt, ha csak maga az időjárás közbe nem lép, minden emberi iparkodás czéltalan.

Gyakran hosszabb ideig elnéztem, mi módon készitik lakásokul szolgáló lyukaikat. A földet, melyet éles fogaikkal csipegetnek, fejök segedelmével tolják magok előtt ki a lyuk nyilásáig, itt megfordulván, hátulsó lábuk gyors rugdalózása által távolabbra dobják a lyuk nyilásától. Az igy kitolt és szétrugdosott föld gyakran egy egész nagy zsombékot képez, hasonlót a vakandtúrásokhoz.

Az egerek ezen rugdalózása igen hasonlít a kutyák azon munkájához, melyet hátulsó lábukkal akkor végeznek, midőn a piszkot földdel akarják eltakarni.

Ha az egerek által vájt, vagy helyesebben mondva rágott üreget behatóbb vizsgálat alá veszszük, azt fogjuk tapasztalni, hogy az nem mindenütt egyenlő széles, mert mig nyilása szűk, addig beljebb oly tág, hogy az egerek világában teremnek is nevezhetnők, s ha mogyoróval meg akarnánk tölteni, öt-hat liter is kevés volna. Ezen tágasabb helyeken fordulnak meg az egerek, ha kifelé akarnak jönni; itt halmozzák össze eledeleiket, hogy legyen mivel csillapitani gyomruk éhségét, ha bekövetkezik a fagy, ha eltakar a föld felületén mindent a hó.

Az élelem gyűjtése körül rendkivüli szorgalmat fejtenek ki. Midőn a föld alatti tanya már tökéletesen kész, akkor kezdetét veszi az élelem gyűjtése. Rövid idő alatt a lyuk nyilása környékéről eltünik minden fűszál, lóherelevél, szépen kikelt zöldülő vetés. A kör, a hol a növényi élet meg lesz semmisitve, napról-napra nagyobb lesz, és egy hét, legfeljebb tiz nap alatt a legszebb vetést is tönkre teszik.

Az élelem gyüjtése alatt bizonyos félelem nyilvánulását vettem észre az egereknél, mely abban nyilatkozott, hogy átalában biztosan és a lehető leggyorsabban csipték le éles fogaikkal a gyönge vetést, és a mily gyorsan jöttek, ép oly gyorsasággal távoztak is. Megfigyelésem szerint minden másodpercz alatt kétszer jöttek vetést csipni.

Tapasztaltam továbbá azt is, hogy az élelem gyűjtése legkitartóbb szorgalommal folyik 9 órától 12 óráig; de megjegyzendő, hogy csak azon esetben, ha a nap melegen süt. Mert ha az ég borult volt, a munka szünetelt, ha szél fujt, vagy permetezni kezdett az eső, akkor meghúzták magukat föld alatti lakásaikban, lesve-várva a nap meleg sugarát.

Ugyanazon útszéli területen, a hol október hó 14-ikén verőfényes délelőtt 672 egeret számláltam meg, harmadnapra ugyancsak délelőtt borult, szeles idő mellett csak 27 egeret láthattam, ezeket is olyformán összeguggolva lakásaik nyilásai előtt, mint midőn a macska prédájára les. Szaladgálásra vagy viczkándozásra semmiféle hajlandóságot nem mutattak.

Figyelemmel kisértem egyébiránt a szántóföldek és rétek talajminőségét is. Itt azt tapasztaltam, hogy mennél szárazabb volt valamely szántóföld vagy rét, annál nagyobb mennyiségben laktak rajta az egerek; ellenben azon szántóföldön vagy réten, mely talajvizes volt vagy közel esett egyik-másik patak széléhez, alig találkoztam egerekkel. E jelenség tehát félremagyarázhatatlan módon rámutat arra, hogy miért nem szaporodhatnak el az egerek esős őszi napokon.

A gyümölcsös kert mellett, a Thonseifchen hegyi patak és a Hernád eredeti medre közti térségen, gyakran megálltam egy lóherével bevetett szántóföldön. A lóhere utolsó lekaszálása után, csodálatos módon, egyszerre ellepték az egerek; ezen az egy darab szántóföldön ezer és ezer egér vett lakást. Időközben egy szomszéd földet is felszántottak és gabonával bevetettek. A vetés szépen kikelt és fejlődött, nem egyszer csodálkoztam rajta, hogy a szomszédos lóherés szántóföldről át nem látogatnak ide az egerek.

Jött egy erős deres éjszaka, és a lóhere gyönge leveleit, hajtásait mind leperzselte, nem volt tehát a földön mit csipkedni az egereknek. A vetésnek nem ártott a dér, fejlődött tovább. Néhány napra erre azt tapasztaltam, a mire legkevésbbé számitottam: az egerek tanyájukat a lóherés földről áttették a szép zöld vetés közé, s egy hét alatt a szó szoros értelmében egészen tönkretették azt. Ott azon a szántóföldön, ha csak másodszor is be nem lesz vetve, aratásra számitani nem lehet.

Igy vándorolnak az egerek egyik szántóföldről a másikra; mig a tél beálltával nagy részük csűreinkbe, kamaráinkba huzódik, a hol mindig akad valami megbántani való; és ha nem vigyázunk eléggé, mindent előbb kóstolnak meg, mint mi, egész barlangot rágnak a kenyérbe, fogyasztják a szalonnát, zsirt, ezek hiányában ruháinkon rágnak lyukat, polyvává őrlik könyveinket.

Kamrámban, ámbár az első emeleten van, a múlt tavaszszal sok ilyen hivatlan vendég tartózkodott. Meg nem nyugodtam addig, mig ki nem fogdostam. Volt itt kicsi, nagy, mindenféle: volt olyan napom is, hogy négyet is fogtam, és azt tapasztaltam ez egereknél, hogy tele volt valamennyi apró, rókaszőrszinü bolhával, mig a mezőn talált egereknél e jelenségnek még csak nyomát sem láthattam. Vajjon mi lehet ennek az oka? Valószinüleg abban a körülményben keresendő, hogy a kamrákban a levegő dohos, tisztátalan, és hogy nincs alkalmuk a föld porában heverni. A tyúkok például télen, midőn nem fürödhetnek az udvar porában, igen gyakran megtetvesednek, ezért czélszerű ketreczeikben télben is száraz homokot tartani.

Hogy mily ügyesek az egerek, mily hasznos szolgálatot tesz nekik farkuk, erre vonatkozólag csak egy esetet mondok el, melyet saját szememmel láttam.

Kamrámban két egérfogót állitottam fel, az egyik csapó, a másik felülről befelé tölcsér-alaku volt. A csapó egérfogóban rendesen ott maradt a pákozkodó teremtés; de a másikban nem foghattam, pedig eltűnt belőle rendesen a szalonnadarabka. Kiváncsivá lettem, hogyan tünik el ez egérfogóból a szalonna? Sokáig lestem, mig utoljára rájöttem.

A tölcsérnyilásba mentek óvatosan, de a nélkül, hogy fejeiket vitték volna egészen bele, innen kijövet körül szaglalták az egérfogót, farkokkal addig-addig mesterkedtek, bolygatták a szalonnadarabot ide-oda, mig az egérfogó széléhez hozták, hogy ott könnyen megcsiphessék. Ha egyszer egynek a szájában volt, gyorsan eltünt vele.

Az egerek rendkivül szeretik a mogyorót. Hogyan halmozzák össze az egerek őszszel a mogyorót, elmondom úgy, a mint én is hallottam gyakran öreg emberektől szülővárosomban.

A mogyoró, midőn már megérett, tokjából a legkisebb érintésre is kiesik. Ekkor kezdik az egerek egy helyre összehordani. A munkára több egér szövetkezik és igy közös szorgalommal egy, sőt két véka mogyorót is összehordnak egy rakásra. A mogyoró gyüjtésének ideje alatt a legbensőbb barátság füzi őket együvé, de midőn már föld alatti üregük teljesen megtelt, akkor kiüt közöttük a viszálkodás. Mindegyik úr akarna lenni, s maga részére biztositani mind a mogyorót. A viszálkodás csakhamar marakodássá fajul, mely napról-napra elkeseredettebb módon nyilvánúl, mig végre a legerősebb mind elűzi ellenfeleit. Az elűzöttek aztán, igy tartja a néphit, bánatukban kökény- vagy galagonya-tövisre szúrják föl magukat, a mit a köznép felakasztásnak nevez.

Lehet-e hitelt adni e meseszerű beszédnek? azt én meg nem mondhatom; de hogy a mogyorós erdőterületeken gyakran egy, sőt két véka mogyorót is találnak, melyet egerek hordtak össze, az bizonyos.

VIDONYI JÓZSEF.

A «CZIGÁNYBÁRÓ» A NÉPSZINHÁZBAN.

Lapunk már ismételve szólott erről az oly nagy hirnévre vergődött s Ausztria és Németország nagy városaiban is nem közönséges hatással előadott operette-ről, mely tárgyát Jókai egyik szép regényéből merité, s mely szép zenéjén kivül bizonynyal épen regényes, megkapó tárgyának köszönhetí, hogy csakhamar olyan átalános népszerüségre tett szert, a minővel «Angot» és a «Kornevilli harangok» óta egy operette se dicsekedhetett. Mikor először szinre került, egész jelenetét is bemutattuk rajzban, most budapesti főbb szereplőit vezetjük olvasóink elébe.

A népszinháznak állandóan vonzó darabja lett a «Czigánybáró»; minden előadását nagy közönség nézi, mely egyformán hálás tapsokkal adóz a szövegirónak és a zeneszerzőnek, Strausznak, a minden keringők királyának s az előadóknak, kik valóban megérdemlik a legteljesebb dicséretet. Ezek között első sorban említendő F. Hegyi Aranka asszony, kinek «Szaffi»-ja minden tekintetben kifogástalan. Erős, szenvedélyes alak, melyet szerelme, odaadó ragaszkodása teszen bájossá, s mi e leány regényes hajlandóságait illeti, azokat alig lehetne bárki is annyira hivatva elénk állitani, mint Hegyi Aranka, a ki bir hozzá kellő fantáziával és alkotó erővel. Még hangjának hiányossága is teljesen eltünt e szerepében, a játszani tudás annyira széppé teszi énekét is; az első felvonásban, ép a melyben képünk ábrázolja, tánczol is, rendkivül kecsesen, mindig zajos tapsok között.

A czímszerepet, — elütően a külföldi színpadoktól, hol mindig tenoristák játszották, — nálunk Pálmay Ilka asszonynak adták, a kinél szebb Barinkay Sándort bizonnyal Jókai sem képzelt magának. S ha művészetének előnyös tulajdonságait kevésbbé tudja is érvényesiteni a csizmás férfiszerepben, a mikor a szinpadon van mindig szivesen fogadott jelenség, s dala kellemesen simul a többiéhez.

Az öreg Cziprát egy fiatal szép leány játsza. Margó Czélia kisasszony, a ki igazi művészi ambiczióval vállalkozott a boszorkaszerű szerepre. Eltorzitja termetét, arcza himporát befösti rezesre, durvára, ovál gömbölydedségét összekuszálja mély redők fölrakásával, s valóban ijesztő csuffá válik csupa ambiczióból. De, mert ilyenné birja magát tenni, — s mert szép mezzosopran hangon énekel s kifogástalanúl játszik is, — a közönség viharos tapssal szokta kárpótolni a a müvésznőt azért, a mit a lány elveszített.

S végül — de nem mint utolsó, — jő Ligeti Irma kisasszony, kinek mint Arzenának e darabban, alig van más dolga, mint hogy szép legyen. S erre a kisasszonynak istenadta tehetsége van. A mi dicsérő szót az atyja, Zsupán, elmond a lányáról, piczi ajakáról, hamis két szeméről, gömbölyü álláról, sugár termetéről: az igaz mind, mert Ligeti kisasszony olyan jelenség, a ki valóban már azzal is szolgálatot tehetne a népszinháznak, ha csupán dekorativ alakul kiállana a szinpadra. De a kisasszonynak szépen csengő, tiszta érczü hangja is van, s ha ezt kimüveli, s lesz, a ki játékára gondosan ügyel, s tanitgatja, belőle még akkorára is vonzó ereje válhatik a népszinháznak, a mikor már az arcz rózsái lehervadnak. A képek, melyeket közlünk, Strelisky műtermében származtak, s mint olvasóink egy tekintettel meggyőződhetnek, eléggé dicsérik önmagukat.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Magyar művészek czim alatt díszesen illusztrált vállalatot indítottak meg a Révai-testvérek, mint kiadók. Szerkeszti Szana Tamás, a képzőművészeti események egyik buzgó tolmácsa az időszaki sajtóban. E vállalat czélja megismertetni jeles festőinket és műveiket a nagy közönséggel. Műtörténeti vázlatok lesznek irásban és képben, s egyelőre 16 füzet van tervezve. Sorban adja művészeink legszebb alkotásait, olykor sajátkezű rajzait, arczképeit, a szöveg pedig a művész jellemzését. Egy füzet két nagy nyolczadrétű ívből áll, a szöveg közé nyomott rajzok mellett rézkarczú, fametszetű vagy fénynyomatú mellékletekkel. Három-négy hétben egy-egy füzet jelenik meg s egy füzet ára 80 kr. Félévre (8 füzet) 6 forint 40 krjával, egész évre (16 füzet) 12 forint 80 krjával lehet előfizetni. Nemcsak szép, de érdekes vállalatnak is igérkezik. Festőinkről sokat hall és olvas a közönség, de a közönségnek csak egy része van abban a helyzetben, hogy műveiket a kiállításokban láthassa.

**

sorolása után annak kimutatásával fejezte be felolvasását, hogy a gondolatszabadság a modern államélet gyümölcse. A felolvasást megéljenezték.

A philologiai társulat legutóbbi ülésén ismét szóba jött a *világnyelv*, a «volapük» melyről a multkor Pozder tartott előadást, fontosságot tulajdonitva a Schleier német tudós által összeállított nyelvnek. Most *Balassa* József azt fejtegette, hogy a Schleier «volapük»-jének az élőnyelvek fölött nincs előnye s egy világnyelv csinálása képtelenség, mert idők folyamában az is változnék s talán száz év mulva már új világnyelvet kellene kitalálni megint. Legfölebb annyit remélhetünk, ugymond, hogy ha megszűnik az egyes nemzetek között a kölcsönös irigykedés és féltékenykedés, valamely nyelvről ki fogják mondani, hogy azt minden művelt embernek tudnia kell. S ez más, mint valamely élő nyelv, nem lehet. *Pozder* azt válaszolta hogy ha nem is az összes érzelmi, értelmi világra, de legalább a foglalkozás bizonyos köreire nézve, például a kereskedelemre, nem csupán lehető, de szükséges is egy, a művelt világ által használható köznyelv. A hajózásnak már is megvan a maga közös terminologiája. Ily szükebbkörü nyelv közössége mellett szólt ő, s minthogy a volapükben látta annak czélját legjobban elérhetőnek, azért kelt a volapük védelmére. Többek hozzászólása után, melyben kiemeltetett, hogy a társulat mintegy fel lett hiva ez ügyben véleménymondásra, elnök (Ponori Thewrewk Emil) annak a megállapodásnak ad kifejezést, hogy a társulat a volapük becsét csupán a tudomány szempontjából itéli el, a nélkül, hogy gyakorlati használhatóságát kétségbe vonná.

A szent István-társulat e hó 8-iki választmányi ülésén foglalta el helyét az uj alelnök, *Steiner* Fülöp nagyváradi kanonok, s a társulat rendeltetéséről tetszéssel fogadott beszédet mondott. Ez ülésben egy irodalmi vállalat megindítását is elhatározták. Apponyi Albert és Károlyi Sándor grófok buzgólkodtak azon, hogy a társulat egy nagyobb szemlét adjon ki kötetekben, mely a keresztény szellem terjesztése mellett felölelje közleményeiben az összes tudományokat a művészetet, a szépirodalommal együtt, s a hazai kulturális mozgalmaknak tükre legyen. Az indítványt elfogadták s az irodalmi bizottság fogja elkészíteni a részletes programmot. Egyelőre évnegyedenkint egy nagy kötetben, később havi füzetekben jelenik meg.

MI UJSÁG?

A király e hó 7-ikén reggel Münchenbe érkezett, leánya, Gizella főherczegnő és családja látogatására.

A királyi családot a husvéti ünnepek után, e hó végén várják Budapestre. A királyné, Mária Valeria főherczegnővel, a husvéti ünnepeket is Baden-Badenben tölti, hol egészsége igen megjavult. A trónörökös-pár is Budapestre jön nehány napra. A király május hóban Pólába megy, s a hajóraj fölött szemlét tart.

Liszt Ferencz jelenleg Londonban időz, hová e hó 3-ikán érkezett meg Párisból. Negyven év óta nem volt már az angol fővárosban hol látogatását a legrokonszenvesebben fogadják, s a «Times» egy czikke mint a legnagyobb élő zenészt ünnepli. Párisban is rendkívüli szives fogadtatásban részesült s összegyűlt mellé az egész művész világ. Páris Lisztet ifjabb korában mint zongora-királyt ünnepelte, most pedig a zeneköltő iránt fejezte ki tiszteletét.

A St. Eustache templomban kétszer adták elő az «esztergomi misét». Egyik hangversenyen, a mint megjelent, az egész közönség fölállt és viharos tapsban tört ki. *Lamoureux* és *Colonne* hangversenyeket rendeztek Liszt műveiből. Gr. *Hoyos*, monarkhiánk párisi nagykövete Lisztet a köztársaság elnökének is bemutatta. *Grévy* a legnagyobb szivességgel és tisztelettel fogadta a mestert. Liszt a legtöbb idejét Munkácsynál töltötte, ki Liszt párisi látogatását arra is fölhasználta, hogy a nagy zenész arczképét lefesse. *Munkácsy* estélyt is rendezett Liszt tiszteletére, s válogatott fényes társaság gyült össze a festő kis palotájában. Páris politikai, irodalmi, művészi és nagyuri körei mind képviselve voltak, valamint a diplomácziai kar. Ott volt a pápai nunczius szintén és a két hires művész hazájából sokan. *Munkácsyné* fogadta az érkező vendégeket, s mindenkinek ő maga adta át az estély programmját, mely emlékül is értékes volt, mert egyik lapjára Munkácsy maga rajzolta tollal Liszt arczképét. Ez arczképet mi is bemutatjuk. A pazar estély művészi része a hangverseny volt, a mester legjobb műveiből, s kitünő művészek adták elő, mint *Saint-Saëns*, *Diémer*, *Marsick*, *Burger*, *Faure* és *Madame Conneau*. Végre maga *Liszt* ült zongorához. Párisban sem játszott nyilvánosan; annál szerencsésebbnek érezte magát, a ki most e barátságos körben hallhatta a világhirű művészt. Lisztet Párisból Londonba többen kísérték, ezek közt Munkácsyné is. Most van a «Liszt-hét» Londonban. Kedden adták elő a «Szent Erzsébet» oratoriumot a St. James Hallban, s jelen volt a walesi herczeg is nejével. Másnap ismételték. St. James Hallban e hó 9-ikére Liszt műveiből volt hangverseny kitűzve, s erre az udvart is várták. Liszt tiz napig akar Londonban időzni. Innen Szentpétervárra megy.

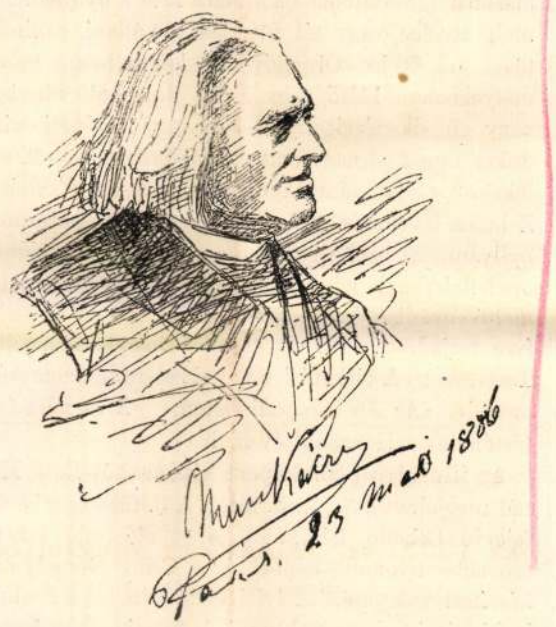

Liszt arczképe. Munkácsy tollrajza.

Liszt Ferencz Párisban nagy ovácziónak tárgya volt, és pedig nemcsak a nyilvánosság előtt, de magánkörökben is. A többek közt Godebsky szobrász is adott estélyt tiszteletére, mely alkalommal a műteremben Lisztnek mellszobra babérral koszorúzva volt felállítva, 10 óra felé pedig egy kedves fiatal lányka Armand Sylvestrenek következő dicsőítő ódáját olvasta fel a mesternek:

Hódolat Lisztnek.

Üdvözlégy Liszt, lángszellem, üdv neked!
Még életedben immár halhatatlan,
Ki a megifjult lantot viseled
Fejed fölött sugárfény-áradatban.

Mert ez az égi, a magasztos jelvény,
Mint távol csillag ködhomályon által,
Mely hattyupelyh fehér havából kelvén,
Ősz föd' övezi büszke csillogással.

Ott tündököl s megnyil a menny elébe
S min szenvedélyek szárnya csattog át,
Ki a homályból, ábránd kék egébe
Ragadja fel a csillagok karát.

Tenhomlokod zengő szövétnekét
Nem oltja fátyolával semmi éj el,
Üdv Liszt, üdv mester, csillag, üdv feléd,
Mely mint pásztort a szép felé vezérel.

Ez alkalommal Liszt, engedve a kérelmeknek, zongorához is ült s három darabot játszott el a rajta áhitattal csüngő hallgatóságnak, Chopin egy nocturnejét, Souvenir de Vienne keringőjét s egy mazurkát.

Történelmi kiállítás. A Budavár visszavételének 200-ik évfordulója alkalmából ez év augusztus havában rendezendő történelmi kiállításra április hó 1-ig 99 kiállító összesen 1734 tárgyat jelentett be, mely számban azonban még nincsenek befoglalva a bécsi arzenálból és Eszterházy herczegtől megigért nagybecsü tárgyak. Ezekkel együtt a kiállítási tárgyak száma megközelíti a 2000-et. A kiállítók közül 68 hazai és 21 külföldi. A bejelentettt tárgyak közül fegyverzetek, hadi felszerelések és török eredetü házi eszközök 331, nyomtatványok 342, kéziratok, okiratok, levelek 169, látképek, térképek, arczképek, metszetek 718, kézrajzok 65, olajfestmény 12, emlékérmek, pénzek 97. Majláth Béla, a kiállítás rendezője, a napokban Esztergomban járt, hol a kiállítás számára igen becses tárgyakat szemelt ki. Knauz Nándor apátkanonok gyüjteményében 44 egykoru arczképet talált, köztük öt budai, a temesvári és lévai pasa, valamint több — összesen 21 — török pasa, vezér és hős arczképét. Az érseki és a főegyházi káptalani levéltárban pedig nevezetes okiratokra akadt, melyek különösen Petneházyról tartalmaznak érdekes adatokat. A bizottság közelebb felhivást bocsát ki, melyben közölni fogja azon férfiak névsorát, a kiknek arczképeit a kiállítás számára még megszerezni ohajtaná. A történelmi kiállítási iroda május 1-én a városligeti kiállítási műcsarnokba költözik ki, a melyben tudvalevőleg a kiállítást rendezni fogják.

Jeleseink szobra. Zichy Antal indítványt tett mind a képzőművészeti társulatnál, mind az iparművészeti egyesületnél, hogy jeleseinkről mellszobrokat készítsenek a nagy közönség számára. A képzőművészeti társulat művészi szakosztálya már foglalkozott az indítványnyal, s azt magáévá tette. Az eredeti minták elkészítéséről a társulat fog gondoskodni, a sokszorosításra pedig az iparművészi társulatot veszi igénybe. A két társulat vegyes bizottságot alakít a kivitelre. A mellszobrok életnagyságuak lesznek, s egyelőre a király, királyné, a trónörökös és trónörökösné, Széchenyi, Deák, Kossuth, Eötvös, Kisfaludy Károly, Vörösmarty, Petőfi és Arany szobrait tervezik.

«Képek közlése távirati uton» czimű czikkünkre, melyet a «Vasárnapi Ujság» mult heti száma közölt, a «Szegedi Hiradó» most azt jegyzi meg hosszabb közleményben, hogy arra voltaképen már 1880-ban «rájött» Obernauer Antal, akkoriban a királyi biztosság műszaki osztályában alkalmazott mérnök, jelenleg pedig Szeged városának térképtárnoka. Ő már 1883-ban az új-szegedi összes fölvételeket a távrajzolás alapján hajtotta végre, s ott láthatók e fölvételek ma is a szegedi mérnöki hivatal térképtárában, csupa szám, melyek alapján bárki a legcsekélyebb fáradsággal utánrajzolhatja a térképet a nélkül, hogy a helyszinén méréseket kellene eszközölnie. A «Szegedi Hiradó» hozzáteszi, hogy Obernauer találmányát a berlini egészségügyi és természettani kiállításra is beküldte volt, de «nem levén, a ki a nagy dobot üsse», észre sem vették. Mi csak örülhetünk rajta, ha egy életrevaló, gyakorlati eszme fölfedezésében vagy alkalmazásában az elsőséget magyar ember vindikálhatja magának, mindamellett meg kell jegyeznünk, hogy az a találmány, melyet, mint Glen angol hadnagyét a «Vasárnapi Ujság» bemutatott, alapulhat ugyan közös elven az Obernauer által használt felvételi eljárással, a mint hogy a «Szegedi Hiradó» is elismeri, hogy az «nem egyéb általános mérnöki elvnél», de alkalmazásában mégis különböző. Mert itt a négyszög-számoknak az emberi arcz vonásainak rajzára való felhasználása a lényeges és eredeti gondolat, s ily úton az eljárásnak a közbiztonság és rendőri szolgálat érdekében való értékesítése. Arra pedig, hogy ily számok segélyével tett fölvételeknek távirati uton való közlésére történt volna az általunk említett eseten kívül kisérlet, nem emlékezünk, de óhajtanók, ha kimutattatnék, hogy az elsőség az említett elv gyakorlati alkalmazásában is magyar embert illet meg és nem idegent.

Huszár Adolf siremlékére az orsz. képzőművészeti társulatnál eddig 874 frt gyült össze.

Mennyit ér egy magyar ember. Ily czimü felolvasást tartott *György* Aladár a fővárosi iparos körben. Alapul vévén az általános számitásokat, melyek a nemzeti vagyonosodás után határozzák meg egy-egy ember értékét, 500 frtban találja meg az értéket, melyet egy magyar ember képvisel. Ez azonban kétes érték. Magyarország gyorsan gyarapszik minden téren. Közoktatásügyünk nagy lendületet vett; ma már biztositott vagyona a 100 milliót meghaladja, kiadása pedig 20 millió, melynek egy tizedrészét azonban magánosok adománya képezi, a mi azt mutatja, hogy közoktatásügyünk még mindig fejlődik. Virágzik és gyarapodik irodalmunk; a kisebb nemzetek közül csak a hollandok és svédek irodalma haladta tul. S végre vagyonosodunk is, bár sokan ellenkezőt állitanak. Csupán a fővárosban több mint 100 milliomos van, részben magános, részben társulat s ezek között két magyar intézet, az első hazai takarékpénztár és a földhitelintézet valóságos hatalom. Részvénytársulatok részéről csupán e hóban több mint 40 millió ment forgalomba. S ez örvendetes gyarapodás igazolni látszik Bismarcknak azt a jóslatát, hogy gyorsan közeledik az idő, mikor a monarkhia központja hol a szellemi élet összpontosul, Budapest lesz.

A főváros ivóvize. A végleges vízmű ügyében működő bizottság legutóbbi ülésében egészen mellőzte azt a tervet, mely szerint az ivóvizet a tatai forrásokból vezessék Budapestre. A szakértők általában kezdet óta idegenkedéssel fogadták e tervet, mert nem hiszik, hogy a forrásainál 20—21 foknyi langyosságu viz annyira lehülne a hosszú uton is,

hogy Fogaras vidékén oláh vajdák uralkodtak függetlenül, mert min. . magyar királyok hűbéresei kaptak ott adományokat. Széchy Károly «A nők középiskolai oktatása Franciaországban» czim alatt a nőnevelés egész történetét összefoglalja Sée Kamill könyve után, valamint annak virágzását is Franciaországban. Fenyvessy Adolf napi érdekű kérdést, a szeszmonopóliumot fejteget, ismertetvén Bismarck javaslatait, és a miket azok ellen felhoztak; végül pedig annak a meggyőződésnek ad kifejezést, hogy nálunk is kivánatos volna a monopólium. Heltai Ferencz folytatja dolgozatát a magyar államvasutakról. A szépirodalmi közleményeket Degré Alajos elbeszélése «Huszárosan», Burns «Az én apám» költeményének szép fordítása Lévay Józseftől és Fejes István «A Tátra tündére» költeménye képviselik. Ez utóbbit egész terjedelmében átvettük. A füzetet polemikus czikkek fejezik be. Fraknói Vilmos a tud. akadémia történeti bizottságának munkálkodását kicsinylő egyik korábbi közleményre válaszol, s védi a bizottságot. Herman Ottó és Apáthy István pedig a tudományos állattan ügyében váltanak szót egymással, folytatván egy már korábban kezdett polemiát. A Budapesti Szemle előfizetési ára egész évre 12 frt. félévre 6 frt.

A heraldika vezérfonala, a tud. akadémia történelmi bizottságának megbizásából irta báró Nyáry Albert; kiadja a tudományos akadémia. A szakkörök bizonyára szivesen üdvözlik e nagy terjedelmű és alaposan irt munkát, mely a történettudomány egyik jelentékeny. s nálunk csak a legutóbbi időkben művelni kezdett ágát, a czímerek tudományát, egész rendszeresen mutatja be, különös tekintettel hazánkra. Az akadémia 1881-ben bizta meg b. Nyáry Albertet a mű megirására. A mult évben fejezte be, de megjelenését már nem érhette meg. A munkához a jeles szerző fivére, b. Nyáry Jenő irt bevezető sorokat, melegen említvén föl, hogy a boldogult mily szeretettel dolgozott e művön. Mikor hozzá kezdett, már sok adata volt összegyűjtve, s így a négy évi időt a gondos és pontos kidolgozásnak szentelhette. Kimerítő munkát ad a heraldika szabályairól és történelméről, melyhez annyi historiai mozzanat, igazságszolgáltatási eljárás, nemzetségek hosszú villongása van kötve, s a középkornak, az osztályok kiváltságainak képe is fölelevenül bennök, mert a czimerek mind különös jogokat és kiváltságokat képviselnek. A jeles munka egyes részei ezek: A czimerészet. Beosztás. Sphragistikai vonatkozásai. A czimer. Különböző vélemények a czimerek eredetéről. A kiváltságos jelképek a régi korban. A középkori czimerek keletkezése. Magyarország czimere. A czimerjog és czimerellenőrzés. A heroldok és tornák. A czimerekkel való visszaélések ellen hozott rendszabályok. A heraldika kutforrásai. Betüsoros név- és tárgymutató. — Az egyes czikkekhez pecsétek és czimerek rajza csatlakozik, több szines czimer-képpel. Az akadémia díszes kiállításban bocsátotta közre a terjedelmes munkát s ára 5 frt.

Akadémiai kiadványok. Az akadémia kiadásában a következő füzetek kerültek ki a sajtó alól:

Mathematikai és természettudományi értesítő februári füzete, szerkeszti König Gyula. A harmadik osztályban tartott előadásokból közli Pungur Gyula dolgozatát egy kevéssé ismert szöcske fajról (két tábla rajzzal); Szádeczky Gyuláét a magyarországi obsidiánokról; Grittner Albertét és Szilasy Jakabét a gyanta meghatározásáról; Lengyel Béláét a czigelkai, lippiki és lublói ásványvizek vegyi alkatáról; Hankó Vilmosét az allyldiszulfoszénsavas káliumról. A szintén a harmadik osztályban tartott értekezésekről pedig önálló füzetek jelentek meg: *A rhabditisek magánrajza*, hat rajzlappal, dr. Örley Lászlótól; ára 1 frt 20 kr. *Nehány magyarhoni ritkább ásványfaj vegyi összetételéről*, dr. Sipőcz Lajostól, ára 20 kr. *Jelentés* az 1884. év nyarán Magyarország különböző vidékein végzett *crustaceologiai* kutatások eredményéről, dr. Daday Jenő egyetemi magántanártól; ára 20 krajczár.

Ráth Mór kiadványai. Ráth Mórnak füzetenkint megjelenő nagyobb kiadványaiból megjelentek:

Horvát Mihály hires művéből: *Huszonöt év Magyarország történelméből* (1823—1848) a harmadik füzet; ára 50 kr. *A XIX. század uralkodó eszméinek befolyása az államra*, b. Eötvös József műve, 8-ik és 9-ik füzet; ára 80 kr. *Háboru és béke*, történelmi korrajz, gróf Tolsztoj Leótól, 7-ik füzet; ára 60 kr. Ujabb vállalata Ráthnak: *Turgenyev összegyűjtött munkái*. A kitünő orosz iró a magyar közönségnek is rég idő óta kedvencze, s mint igazi költő, kivánatos, hogy minél általánosabban elterjedjen. A sorozatot Ráth a «*Dimitri Rudin*» regénynyel kezdi meg. Az első füzet 128 oldalra terjed belőle, s ára 60 kr. «A magyar nemzet családi könyvtára» vállalatban a 37-ik kötetet *Kölcsey Ferencz országgyülési naplója*, és *Wesselényi védelme* foglalja el. Az uj kiadás b. Eötvös Józsefnek Kölcsey fölött a tud. akadémián 1839-ben elmondott emlékbeszédével bővült meg. Ára 1 frt 20 kr.

Életemből. Igaz történetek. Örök emlékekek. Humor. Útleirás. Irta *Jókai* Mór. A nagy irónak kisebb dolgozataiból adja ki Ráth Mór a gyűjteményt, mely nyolcz vagy tíz füzetből fog állani, s minden füzet ára 40 kr. Oly művek foglalnak benne helyet, melyekben a költő vagy látott dolgokat, utazásait vagy elmélkedéseit irja meg, avagy történeti epizódokat mond el nagy emberekről, eseményekről, emlékekről, olykor adomákat is. Benne lesznek Tallérosi Z bulon levelei is. Jókai szellemének legváltozatosb nyilvánulása szól a gyűjteményből, melyet majdnem önéletleirásnak lehet tekinteni, és tükre szeretetreméltó egyéniségének, szellemének. Egy-egy füzet hat ívre terjed. Az első füzet most hagyta el a sajtót. Tartalma: «A látható isten», «Életem legszomorúbb napjai», «Az én szinpadi életem», «A csendes évek története», «Huszonöt év mulva».

Az illusztrált Shakspere kiadásából Ráth Mórnál megjelent a 3., 4., 5. füzet. A 3. füzetben be van fejezve Othello, két külön lapot elfoglaló s két a szövegbe nyomott képpel és a Csiky Gergely által készített magyarázó, felvilágositó s itt-ott a fordítást is kiegészítő jegyzetekkel. A 4. füzetben megkezdődik Antonius és Kleopatra, tartalmas bevezetéssel s az 5. füzetben folytatva a negyedik felvonás kezdeteig megy. A kiadás a mint halad, mind jobban megnyeri tetszésünket. A képek először kissé nehézkeseknek látszanak, sajátságos angol modor ömlik el rajtok s idő kell, míg a művész erőteljes felfogásával megbarátkozunk s alakjai, a képzeletünkben élőkkel kiegyenlítődnek. Szövegről nem szólunk; az a Kisfaludy-társaság magyar Shakspere-jeé, tehát a legjobb, a mit ez idő szerint kaphatunk, kivált ha a fordítók tovább is, mint a két első darabnál történt, nem röstellik átnézni s itt-ott kijavítani. A kiállítás fényes, s ez indokolja aránylag drága voltát (egy-egy két íves füzet 40 kr); részletenként kiadni így sem sok. A valódi belértékű dísz-művet újolag ajánljuk olvasóink figyelmébe.

Szalon-történetek, irta *Paál* Árpád. Fiatal iró elbeszélései vannak benne, ki nincs hiján a tehetségnek, melyet a kötet fejlődése közben mutat be. A most annyira keresett falusi történetek helyett az úri osztály életéből vette a nyolcz elbeszélés tárgyait, melyeket csinosan irt meg. A kötet a Révai-testvérek bizományában jelent meg.

Győry Vilmos költeményeire az előfizetők oly tömegesen jelentkeznek, hogy az előre tervezettnél sokkal nagyobb kiadás mutatkozik már most is szükségesnek. Igen óhajtandó volna tehát, ha a még künn levő ívek mielőbb beérkeznének, mert a kiadás nagyságára nézve tájékozás csak így szerezhető, a mi az előfizetők gyors kielégítésének szempontjából is fontos.

Előfizetési felhivások. «*Biró előtt*» czímen ád ki egy kötetet Szegeden *Békefi* Antal. Törvényszéki rajzok lesznek benne, melyekből több a «Szegedi Napló»-ban jelent meg. Az előfizetési pénzek (egy forint) szintén e laphoz intézendők. — *Polgári* Kálmán előfizetést hirdet «*A szív dolgai*» czímű rajzgyüjteményére. Ára 1 frt, s április 30-ig a szerzőhöz Jászberénybe intézendő.

Folyóiratok. A *Figyelő* irodalomtörténeti közlöny (szerkeszti Abafi Lajos és kiadja Aigner) áprilisi füzete e vállalatnak *századik füzetét* teszi. Tiz év előtt indult meg és a magyar irodalomtörténet adatainak egész tárháza lett, ugy hogy Trefort miniszter is ajánlja az iskolai könyvtáraknak. A 100-ik füzetet Takács Sándornak Péczeli József történetirónkról szóló tanulmánya nyitja meg. Ezt követi nehány rajz Vachott Sándorné emlékirataiból, melyek Fáy András, Székács József és Szemere Pálról szólnak. Weisz Bertalan befejezi Eötvös Józsefről irt tanulmányát. Illésy János felujítja egy rég elfelejtett eposz, Horváth Ádám «Hunnias»-ának emlékét. Pákh Albertnek nehány érdekes levelét közli a szerkesztő, Kováts János pedig Horváth Mihály leveleiből ád közre két jellemző levelet. Thallóczy Lajos egy insurrectionális verset mutat be. A füzet befejezése id. Szinnyei József repetoriuma, a századik repetorium, mert ez egy füzetből sem hiányzott. A havi füzetekben megjelenő «Figyelő» ára egész évre 8 forint, félévre 4 forint.

A *Történelmi tár*, a történelmi társulat és az akadémia történelmi bizottságának évnegyedes folyóiratából az április-juniusi kötetet kapjuk. Szilágyi Sándor folytatja benne a «Levelek és akták Bethlen Gábor uralkodása történetéhez 1620—1629» czímű publikációt. Torma Józseftől pedig a zonuki grófság történetéről a negyedik közleményt találjuk. Deák Farkas leveleket közöl Forgách Zsuzsánna történetéhez, Koncz József adalékokat Erdély és a bécsi udvar kétszáz év előtti diplomáciájához, Gergely Samu a kétszáz év előtti törökháborukhoz; ezeken kívül Zsilinszky Mihály, Békesi Emil, Komáromy András, Mikulik József közleményei egészitik ki a kötet tartalmát. Ára 1 frt 30 kr.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A m. tud. akadémia nagygyülése s a tagajánlások. Az akadémia idei nagygyülésén *másodelnököt* is választanak, mert Pauler Tivadar miniszter, betegeskedése miatt, nem viselheti tovább ez állás tisztét. Továbbá választani fognak elnököt is a második osztályba, mert Ipolyi Arnold nagyváradi püspök lemondott.

A nagygyülés sorrendje következő: *Május 4-én*, délután 5 órakor nagygyülési osztályülések, melyeknek tárgyai: pályamunkák birálatainak bemutatása; uj pályakérdések kitüzése; osztályelnök választása; az állandó bizottságok tagjainak kijelölése; az osztályokba ajánlott tagok fölött szavazás. Az I. osztály javaslatot tesz a nagyjutalom és Marczibányi mellékjutalom odaitélése iránt. *Május 5-én*, az összes akadémia ülése. Tárgyai: a nagyjutalom és Marczibányi jutalom odaitélése: pályázatok eldöntése; uj pályakérdések kitüzése; az osztályok jelentései az elnökválasztásról és tagajánlataiknak bemutatása. *Május 6-án* elegyes ülés, melynek tárgya az akadémia másodelnökének választása. Délután 1/2 6 órakor az akadémia ülése a tiszteleti, rendes, levelező és külföldi tagok választása tárgyában. *Május 8-án* az igazgatótanács ülése. *Május 9-én*, vasárnap délelőtt 10 órakor az akadémia ünnepélyes közülése.

Az akadémia alapszabályai értelmében márczius 31-én járt le a *tagajánlásokra* kitüzött határidő. A következők ajánltattak megválasztásra: *Első osztály:* Tiszteleti tagnak *Szász* Károly rendes és *Szvorényi* József lev. tagok. Levelező tagoknak: dr. *Halász* Ignácz tanár, dr. *Pozder* Károly tanár, *Rákosi* Jenő iró, id. *Szinnyei* József könyvtárőr. Külső tagoknak: *Jirecsek* József a csehországi tud. társ. elnöke és *Jones* W. Henrik angol tudós. — *Második osztály:* Tiszteleti tagnak báró *Kemény* Gábor lev. tag. Rendes tagoknak *Nagy* Imre és *Finály* Henrik lev. tagok. Levelező tagoknak: dr. *Acsády* Ignácz iró, dr. *Concha* Győző egyet. tanár, *Csaplár* Benedek kegyesrendü tanár, dr. *Felméri* Lajos egyet. tanár, dr. *Földes* Béla egyet. tanár, *Lukács* Béla, a magyar államvasutak igazg. elnöke, dr. *Márki* Sándor tanár, báró *Orbán* Balázs képviselő, dr. *Schnierer* Aladár egy. tanár, dr. *Wlassich* Gyula kir. ügyész, dr. *Zsögöd* Benő egy. tanár. Külső tagnak: dr. *Hirschfeld* Ottó berlini egy. tanár. — *Harmadik osztály:* rendes tagnak: dr. *Hőgyes* Endre egy. tanár, levelező tagoknak: dr. *Borbás* Vincze tanár, dr. *Fabinyi* Rudolf egyet. tanár, *Heller* Ágost tanár, *Hermann* Emil bányászati akad. tanár, dr. *Daday* Jenő egy. tanár, *Inkey* Béla geologus, *Janka* Viktor a m. n. muzeum növénytári őre, dr. *Laufenauer* Károly egy. tanár, dr. *Örley* László a m. n. muzeum állattári őre, dr. *Schulek* Vilmos egy. tanár, dr. *Schwimmer* Ernő egy. tanár. Külső tagoknak: dr. John *Beddoe* anthropologiai iró, dr. William *Flower* londoni egyetemi tanár.

A magyar tud. akadémián e hó 5-ikén a második osztály ülésezett, *Wenzel* Gusztáv elnöklete alatt.

Hegedüs Sándor levelező tag tartotta székfoglaló értekezését, mélyen megköszönve a kitüntetést, mely a tudományok egyik forrása mellé hozta. Székfoglaló tanulmányának czime: «A latin államok pénzszövetsége 1864—1885.» Szakavatottan ismertette az arany és ezüst értékviszonyait, melyek 1865-ben Olaszországot, Belgiumot. Franciaországot és Svájczot a pénzszövetség megkötésére indíták; aztán vázolta az arany és ezüst értékének változását, a szövetséges országok alkudozásait, az ezüst értékvesztesége által okozott bajokat és vitákat s a pénzszövetség mai helyzetét, tanulságul azt vonva le, hogy nemzetközi pénzszövetség még oly korlátolt feladattal is, minő a latin unióé, mily nehezen tartható fenn és mily kevés hatással van a pénzpiacz változására. — A figyelemmel hallgatott értekezés után *Schwarz* Gyula is érdekes uj fejezetet olvasott föl a népek alkotmány-történetét tárgyazó nagy munkájából. «A gondolatszabadság és az antik tömeguralom» a czime e részletnek. Azt mutatta ki, hogy szólásszabadság az ókorban nem létezett. Az athenei demokráczia a féktelenségig menő szólás-szabadságot türte ugyan, de csak az alkotmány keretében; Sokratesnek azért kellett meghalnia, mert az alkotmány reformjára izgatott. A Kr. e. 431-ben kelt néphatározat halált szab arra, ki az államvallás mythologiájába bele nem nyugszik, ki a természeti tünemények okait egyszerüen meri fürkészni. Üldözték a bölcséseket, elégették műveiket s Platon nyelvezetén is meglátszik, hogy némely kérdésről nem mer nyiltan beszélni. Hasonló viszonyok uralkodtak a római birodalomban s az értekező a reakczió egyik vezéreül a czenzor Catot mutatta be. Számos példa és adat fel-

***

Szalay Lili amateur felvétele.

MUNKÁCSY MŰTERME COLPACHBAN.

Fénykép után.

A COLPACHI KASTÉLY.

azt állította róla, a legigazabb kép, a mit életében festett.» Most a műterembe léptünk, a mely, mióta elárvúlt, társalgóul szolgál. Munkácsyné itt a gerendázott mennyezetre figyelmeztetett; akkor ugyanis, a mikor ez készült, Munkácsyban fölébredt régi mesterségéhez való szeretete és sajátkezűleg segített a gerendákat gyalulni, megfaragni s összeékelni. Az özvegy itt őrzi Munkácsy atelierbeli székét, díszokmányait, emlékérmeit, egy szóval a mester mindamaz emléktárgyait, a melyeket nekünk szánt. Természetes, hogy beszélgetésünk során Munkácsy művészi tevékenységét is érintettük. Két körülmény méltán elkeseríti az özvegyet, a ki azokra beszéd közben folyton visszatért. Az egyik a pör, a melyet a Munkácsy-féle vázlatok és képek vevő konzorcziuma az özvegy ellen folytat s minden elképzelhető ügyvédi fogással húz és halaszt; a másik a visszaélés, a melyet kufár kezek az elhúnyt nagy mester rajzvázlataival üznek. Tudvalevő, hogy Munkácsy ezeket barátai, ismerősei között szétosztotta, most pedig akadnak, a kik ezen a czímen mindenféle értéktelen hamisítványokkal csalják a nem szakértő művásárló közönséget.

A műteremből a colpachi kastély legérdekesebb szobájába, a dohányzóba vonultunk. Ez a bolthajtásos kis helyiség eredetileg konyha volt, a melynek szobává történt átalakításakor, három falát Munkácsy maga festette ki freskókkal. A mikor ez az átalakítási munka folyt, Munkácsyné első férje, Demarches báró még élt, a sulyos neurastheniában szenvedő Munkácsy Mihály pedig üdülés czéljából volt náluk Colpachban. Folyton az a kinzó rögeszme gyötörte, hogy nem tud többé festeni, lelke fájdalmában meghasonlott magával s öngyilkos szándékkal a kerti ház emeletmagasságú ablakából leugrott. A sors könyvében azonban másként volt megirva, az alant elterülő sűrű bozót az esés sulyát felfogta, Munkácsy jóformán meg se sérült. Ez volt a válság, egyszerre visszatért a festéshez való kedve; báró Demarches hamarosan ecsetet, festéket szerzett és Munkácsy hozzáfogott a szoba kopasz falainak a colpachi parkból s környékéről vett motivumokkal való kifestéséhez. Az első kép egy hosszú temetési menetet ábrázolt; talán a saját temetésére gondolt, a melyhez még csak pár nap előtt is oly közel állott. Ezt a képet azonban a házbeliek rábeszélésére lemosta s helyén támadt az a pompás tájkép, a melyen báró Demarches és az ottani lelkész, mint mondják, megszólamlásig híven vannak eltalálva. Munkácsy életének eme drámai szakaszát Malonyay a róla irt könyvében magával a mesterrel mondatja el, így talán nem követtem el indiscretiót, midőn azt a helyszinén az özvegytől vett részletekkel egészítettem ki.

Hasonlóan, mint a kastély, a colpachi park is lépten-nyomon Munkácsyra emlékeztet. Ismerjük mi ezt a parkot itt Budapesten is, a mesternek többrendbeli, nálunk kiállításokon volt képéből; ismerjük azokat a szép árnyas fákat, lugasszerű fasorokat, a melyek alatt borongó lelke üdülést keresett és talált művészi élete fáradalmai között s a melyek alatt oly szivesen fonta tovább újabb, meg újabb terveinek fonalát. Ebben a kertben áll ma is érintetlenül, egy mély szakadás szélén az a kerti ház, a melynek ablakából Munkácsy 1872-ben azt az ugrást tette, mely könnyen végzetessé válhatott volna, s ott vannak alatta ma is az életmentő bokrok. Meghatva jártuk be mind ez emlékek szinhelyét, a melyeket a leáldozó nap vöröses fénye aranyozott be. Ezektől a hangulatos képektől talán csak az est sötétje választott volna el, ha bemenetelünket nem sietteti Munkácsyné kis balesete, a ki séta közben elesvén, karja szűnni nem akaró, rendkívül heves fájdalmakat okozott neki. Gyorsan a szomszéd faluban lakó orvosért telefonáltak tehát, s rövid vártatva egy ósdi kis postakocsi állott meg a kastély előtt, mintha csak valamely kocsi-kiállítás retrospectiv csoportjából került volna elő; a háziorvos, dr. Gregorius pedig, a ki ebből a nehézkes kis üvegketreczből kiszállott, oly jól illett ebbe a keretbe, hogy igazán Rembrandt vagy Frans Hals valamelyik hollandi egyesületi előljáróját láttam magam előtt megelevenedni. Ugyanaz a jellegzetes arczél, az a göndör haj, az a rövid, tömött bajusz; csupán a széles karimájú, csúcsos kalap és a nagy, fehér fodros gallér hiányzott. Földváry Emma szives volt felvilágositani, hogy ennek az eszes arczú embernek, a ki szabad óráiban költészettel is foglalkozik, anyja hollandi nő volt.

Az orvos megállapitván, hogy Munkácsyné nak egy kis zúzódásnál egyéb baja nincs, viga gyűltünk össze az estebédhez; és itt ideje, hog megismerkedjünk háziasszonyunk legszűkeb baráti köréhez tartozó két rendes colpachi ver dégével. Az egyik Marie München, egy kedve szeretetreméltó hölgy, kit Munkácsynéhoz mé a nevelő-intézetben kötött ifjúkori barátsá szoros köteléke fűz; az ő atyja volt a luxemburgi kis hadseregecskének a főparancsnoka; szép halállal múlt ki, mert szivszélhűdéstől találva akkor rogyott le halva a lováról, a mikor 1867-ben, kimondatván Luxemburg semlegesitése, serege utoljára vonúlt ki. Asztalunk másik érdekes alakja a szellemes Mr. Jouanes szabadságolt állományú kapitány a franczia hadseregben, Munkácsy Mihály egykori kebelbarátja volt. Ma már deresedik, — annak idején mint szép barna-piros legény ő ült modellt Árpádnak a honfoglalási képhez. A társaságot Flory Papier egészitette ki. Ezt a bájos ifjú leányt több testvérével együtt atyjok halála óta nagynénjök, Munkácsyné nevelteti s valódi anyai szeretettel gondoskodik róluk.

Víg társalgás közben mentünk át a műterembe, a hol még ezenkívül mindenféle társasjáték is járta. «Allons prendre notre camomille» (Igyuk meg a kamilla-theánkat), ez a jelszó hangzott fel egyszerre s nem csekély bámulatomra csakugyan székifű-theát szolgáltak fel czukor nélkül. A felvilágosítás úgy szólt, hogy Párisban orosz thea helyett most ezt iszszák. A franczia főváros idegesen túlcsigázott lakóinak ez a csillapító ital minden esetre nagyon egészséges lehet. Zsenge gyermekkorom óta nem éltem ugyan vele, de megittam s mondhatom, jól izlett.

Másnap reggel hét órakor kellett elutaznunk. Minthogy azonban Colpachban párisiasan szokás élni, a korai felkelés nagy esemény volt. Ennek kifejezést adandó, reggelizéskor Marie München elkeseredve sóhajtott: «hiába', még nincs étvágyam, éjnek idején az ember még nem lehet éhes». Harsogó kaczagás követte ezt az ellenállhatatlan komikummal kiejtett panaszt. Csakhamar ütött azonban a válás keserű pillanata, — ezuttal Türr tábornok is velünk utazott; kocsinkat még egy darabig a bájos Flory és fivérei kerékpáron követték, azután még egy fordulat s Colpach, parkjával és szép emlékeivel eltünt szemünk elől.

nagyon kevés volt, bizony, csak úgy gyalogszerrel utazgattunk.»

Strassburgban Istenhozzádot mondottunk szeretetreméltó tábornokunknak; azóta is sokat emlegetjük azt a kedves szép Colpachot és bánatosan kisért az a gondolat: miért is kellett ezt a gyönyörű helyet szegény Munkácsynknak oly korán elhagynia? Fa volt ő, a melyet nagy korában ültettek át a szabad természetből virágos kertbe, az idegen földben nem verhetett már gyökeret, a leggondosabb ápolás mellett is időnek előtte elhervadt, — kidőlt!

49. SZ. 1903. (50. ÉVFOLYAM.) | SZERKESZTŐ NAGY MIKLÓS. | FŐMUNKATÁRS MIKSZÁTH KÁLMÁN. | BUDAPEST, DECZEMBER 6.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkrónikával) együtt { egész évre 24 korona, félévre 12 „ | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG { egész évre 16 korona, félévre 8 „ | A POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkrónikával) { egész évre 10 korona, félévre 5 „ | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

COLPACH.

Irta **Szalay Imre.**

ÉPEN A VASUTI menetrendet forgattam, hogy lehetőleg jól oszszam be utazásunkat Ostendéből Baselbe, a midőn baráti kézből özv. Munkácsy Mihályné levelét vettem. «Hallom, — irja szokott szeretetreméltó modorában, — hogy leányával Ostendében van s onnét Basel felé tart. Arlon, Colpach vasuti állomása, utjába esik s bizton számitok rá, hogy látogatásukkal megörvendeztetnek; véleményét is óhajtanám ezen alkalommal nehány itt őrzött tárgyra nézve ismerni, a melyeket szegény Miskám hagyatékából a Nemzeti Múzeumnak szántam.» Még ha ezer örömmel nem fogadtam volna is ezt a kedves meghivást, az igazi franczia ügyességgel beleszőtt figyelmeztetés, muzeumi igazgatói állásomnál fogva, kötelességemmé tette volna Colpachba sietni.

Arlon, belga határszéli városkából háromnegyed órai út visz a már luxemburgi területen fekvő Colpachba. A feleúton — a határon — kocsink megáll, a luxemburgi vámtisztviselő illedelmesen szalutál s beéri a «rien à déclarer?» (Nincs semmi elvámolni való?) formaszerű kérdéssel, azután mehetünk tovább. Hozzá szoktak ők már ahhoz, hogy a colpachi kastély vendégszerető úrnőjét sűrűn keresik fel a külföldi látogatók. Egyébként még ha ez a «vámkezelés» nem lett volna is, az a körülmény, hogy Belgiumban egészen franczia szokás szerint magasra legallyazott gyertyánfa sorok, míg Luxemburgban az inkább német hagyományra való gyümölcsfák szegélyezik az utakat, megértette velünk, hogy más országban vagyunk.

Délután három óra tájt robogtunk be a colpachi parkba; a park közepén álló kastély előtt fogadott bennünket Munkácsyné, meghitt barátai körében, közöttük magyarok is voltak, névszerint a daliás Türr tábornok, szokása szerint borostyánkő gyöngyökből fűzött török olvasóját morzsolva újjai között, és Földváry Emma, kinek vendégszerető budapesti háza Munkácsyné második otthona. A szokásos üdvözlés és bemutatkozás után beléptünk a kastélyba. Őszintén szólva, kissé erőt vett rajtam a meghatottság, — hisz művészi visszaemlékezéseink egész sorozata fűződik ehhez a kastélyhoz.

Mindjárt a belépéskor szemembe ötlött az a zongora, a melyen Liszt Ferencz a Rákóczi-indulót játszotta, mikor Haynald Lajos itt e küszöbön búcsúzott Munkácsyéktól; odább, minden zegen-zugon nagy festőművészünk emlékeit mutatta be háziasszonyunk a kegyeletes megindúltság hangján: «Nézze csak ezt a kis szinvázlatot, talán jelentéktelennek látszik, de nékem megbecsülhetetlen értékű — sövény mellett gubbaszkodó magyar paraszt legényt ábrázol, — a míg élek, ettől a képtől meg nem válok, szegény Miska mindenüvé magával vitte s

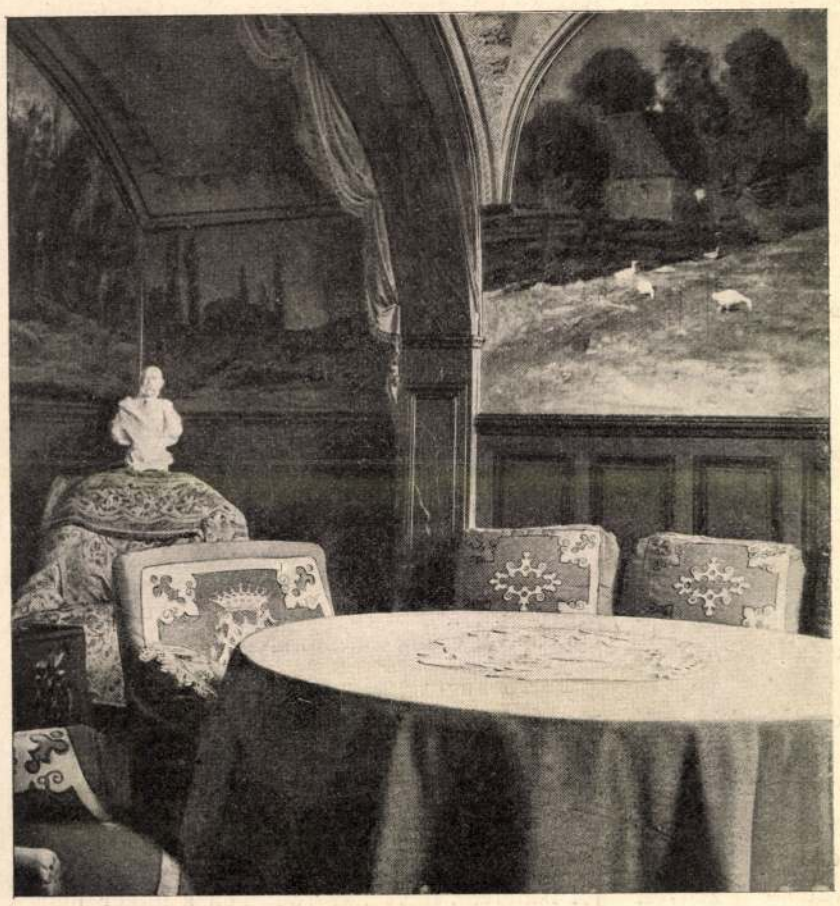

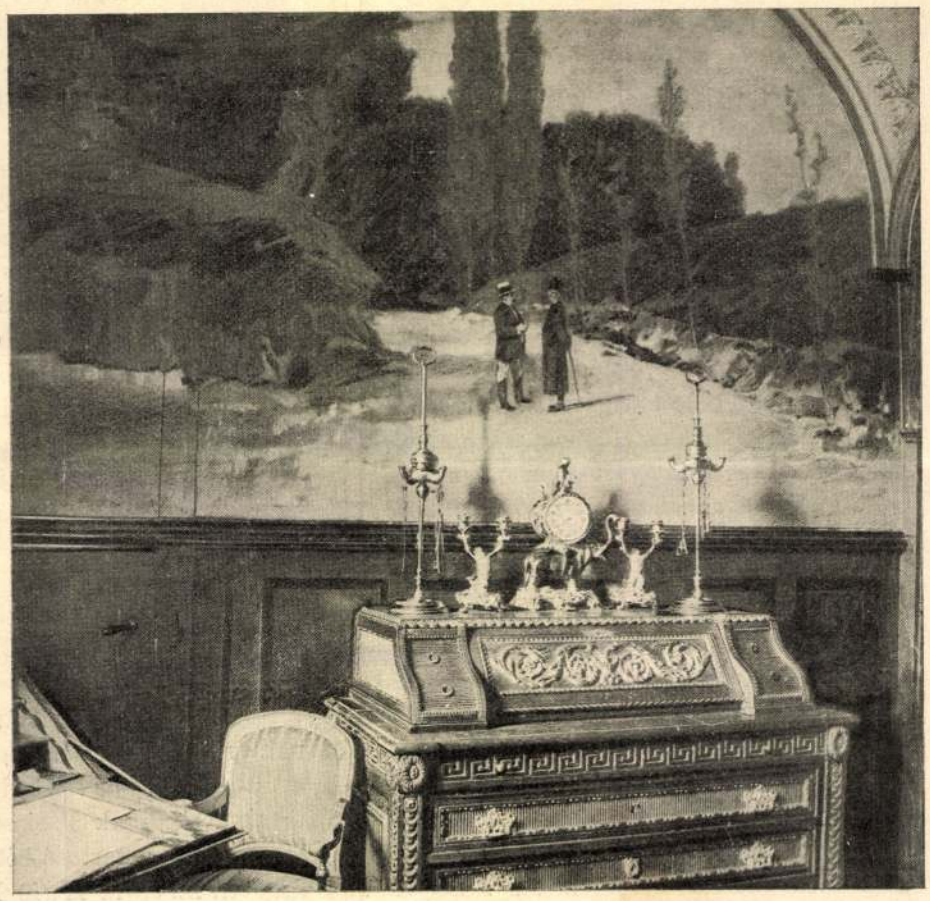

A MUNKÁCSY FRESKÓIVAL DÍSZÍTETT SZOBA COLPACHBAN. — Szalay Lily amateur fölvételei.

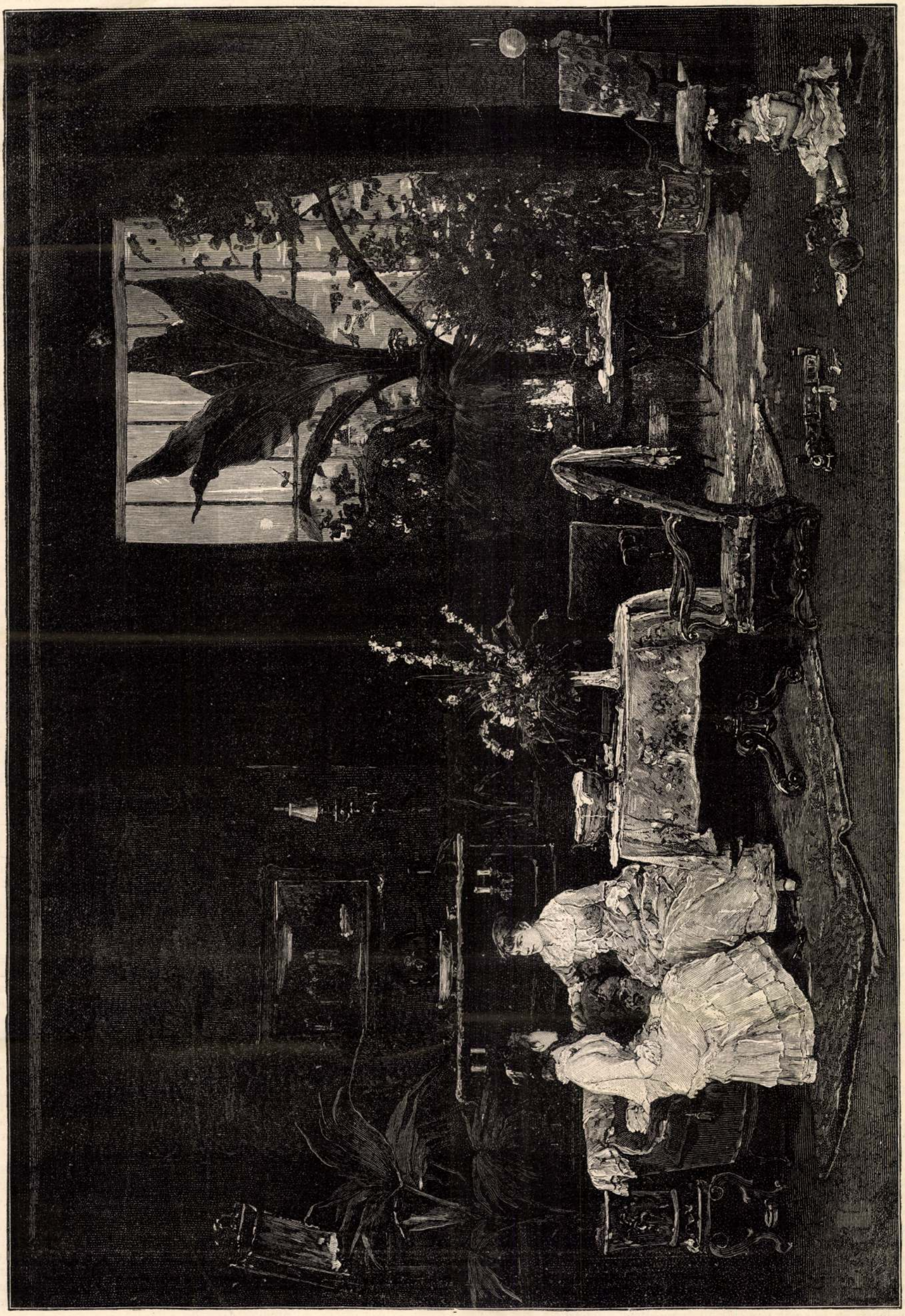

A LÁTOGATÁS. — MUNKÁCSY MIHÁLY FESTMÉNYE.

zárják ki egymást. Megtántoritott véleményére azonban az események hatottak legnagyobb erővel; ekkor jött közbe a Bach-kormányrendszer veresége Solferinónál; Magyarország éledezett, remélt! Csak az alkalom hiányzott még, hogy a német ajku, idegenül gondolkozó honpolgárból magyar hazafi váljek; ezt pedig meghozta a Kazinczy-ünnepély.

Mielőtt a következőket elmondanám, meg kell jegyeznem, hogy Mosonyi — különösen akkoriban — ossiános hosszu szakálának daczára, igen vigkedélyü ember s az incselkedések barátja volt. A nagy művészek életrajzaiból olvasta azt is, hogy azok ellenségeiken csattanós misztifikácziók által vettek maguknak nem egyszer elégtételt, igy Michel Angelo elásott márvány-karjával, Berlioz pergamentre irt szerzeményével. Mosonyinál ez időben ellenségek megalázásáról szó nem lehetett — a pesti zenészvilág kezdetleges állapotánál fogva, — szükség volt azonban oly hidat találni, a németről magyarra való átmenete alkalmával, mely a két párton állókkal elfeledtesse, hogy valójában párt-cserélés forog kérdésben, mi mindig rossz vért csinál itt is, amott is.

Egy két óráig tartó leczkénk után *Mosonyi* igy szól hozzám: «A közeledő Kazinczy-ünnepélyre magyar darabot szereztem; de azt nem akarom Brand név alatt adni ki. Összebeszéltünk Rózsavölgyivel, a zeneműkiadóval, s elhatároztuk, hogy a művet postán fogom neki elküldeni egy magyar levél kiséretében. Ebben el kell mondani, hogy én földbirtokos vagyok s hogy külföldön létem alatt tanultam meg a zeneszerzést, s hogy most üres óráimban erre adtam magamat. Ha az idezárt művet kiadná, többet is küldenék alkalmilag.»

Én örömemben alig találtam helyemet: lám, szeretett tanárom az én eszméim hive lett! A kérdéses levelet, ha jól emlékszem, együtt megcsináltuk rögtön s ő azt születéshelyének némi megjelölése okául Mosonyi néven alá is irta. Erről azonban Rózsavölgyin s rajtam kivül senki sem tudott semmit, mert Mosonyi meg akarta tréfálni a zenészvilágot s magának már előre jó órákat csinált az elmaradhatlan felsülésekből. Ezek nem is maradtak el.

Nagy érdekkel birt a magyar zenészekre a váratlan megjelenő uj kolléga. Midőn Bartalus Istvánnak megmutatták a zeneműkereskedésben a beküldött művet és levelet, ő csodálkozását fejezte ki a felett, hogy táblabiró ember ilyesmivel foglalkozik, s hogy ily hibátlanul komponál. Nem igy a többiek, kik szokás szerint ledorongálták ugy a szerzőt, mint a szerzeményt, bár e mű — *Kazinczy szelleméhez* — Mosonyi egyik legjobb müve. Történt ez gyakran Mosonyi előtt is, ki nekem a dolgot nagy nevetés között referálta, hogyan szidták saját füle hallatára. Legjobban azonban egy volt tanitványa járta meg, ki nem szünt meg a darabot folytonosan ócsárolni, ugy annyira, hogy Mosonyit végre kihozta sodrából. «De hát talán nem is játszotta ön jól el ezt a darabot?» mondá neki, «hallgassa meg csak, majd én eljátszom önnek», s ezzel leült a zongorához. Erre az illető zenész, ki pedig nagy kritikusként szerepelt a magyar sajtó-irodalomban, boszankodását fejezte ki a felett, hogy ő, egy Brand, ily silányságot megtanul. «Ugyan kerem hallgasson, hisz a darab tőlem van», kiáltott rá a kissé fölhevült szerző. Midőn ezt a jelenetet elbeszélte nekem Mosonyi, s leirta azt a képet, melyet a lefőzött tanitvány csinált, a nevetéstől még a könyek is a szemébe tolultak!

A zenevilág foglalkoztatásának azonban Mosonyi többé békét nem hagyott. Ezután a «*Gyermek-világ*» czimü tiz vagy tizenkét zongora-darabból álló ciklusát tette közzé, melyet Bartalus egyik tekintélyes lapunkban nagyon megdicsért; e műve átalában élénk érdeklődést keltett, s Mosonyi népszerü és hires ember lőn széles Magyarországon. *Széchenyi-gyász* művét egy nap irta, pedig ez is a legsikerültebbek közé tartozik. Tőlem ekkor valami cantatenak felhasználható szöveget kért: én Kazinczy Ferencznek «A tisztulás ünnepe az Ungnál» czimű költeményét ajánlottam neki. Ezt ő nagy zenekarra, magánhangra és énekkarra meg is komponálta, s a kész művet nekem ajánlotta, bizonyságát akarván adni annak, hogy magyarrá lételében én is egyik tényezőként szerepeltem.

A magyar versek megzenésitése azután magával hozta később még azt is, hogy megtanuljon magyarul. Leczkéi, szerzeményei daczára időt tudott teremteni magának erre a munkára is, s annyira vitte, hogy utoljára elég folyékonysággal beszélte nyelvünket. A «Zenészeti Lapok» életbelépése azonban e részben reá nézve nagy hátrányul szolgált, mert oda igen sokat kellett irnia s czikkei elvették minidejét. Ezeket ő németül irta, de magyarra fordításukba is beleszólt néha-néha.

Műveinek, működésének birálata nem tartozhatik e lap keretébe. Róla elmondani azt, hogy mint lett magyarrá, nem volt talán fölösleges, különösen ma, midőn az ország egy részében a magyar a gyülölködés legfőbb tárgya. Pedig ő is Szlavóniából jött Pestre, s ha jól emlékszem, ott épen gróf Pejacsevich Lászlónak volt zene-tanára. Óhajtandó volna, hogy a tanitvány tanárának nyomaiba lépjen. Nem oly hálátlan dolog magyarrá lenni: im Mosonyi köztünk talált meleg otthonra, tehetségének méltó küzdterére, emlékének őszinte tisztelőire!

Bertha Sándor.

JOLÁN.

ANGOL REGÉNY.

Irta **BLACK WILLIAM.**

TIZENHARMADIK FEJEZET.

Lassu átmenet.

Csakugyan Winterbourne Jolán volt. De ő is észrevette a távozót.

— Nem Leslie volt itt? — kérdé, mikor odaért, a kölcsönös üdvözlés után.

— De biz ő, nagyon sajnálta, hogy lehetetlen ma önöknél ebédelnie.

— Legalább ebéd előtt egy kis időre maradhatott volna.

— Valami ügyvédet várnak ma Lynnbe, nagyon el vannak foglalva.

— Ugy kell lenni, — mondá Jolán elgondolkozva, — mostanában alig láttuk.

— S önök is el vannak foglalva, miss Winterbourne.

— Miért nem nevez egyszerüen Jolánnak, szeretem, ha barátaink igy neveznek.

Melville hálás tekintetett vetett rá, mialatt folytatá:

— Édes apja és Shortlands el vannak foglalva a vadászattal, melyet a városi urak egész szenvedélyével üznek, kegyed pedig a háztartással, melyet — mint mrs. Bell mondja — mintaszerüen vezet.

— Igazán, azt mondja mrs. Bell? No erre büszke vagyok, bár jól tudom, hogy meg nem érdemlem dicséretét.

— Megérdemli s ezért jutalmat is érdemel.

— Ugy? S ön, mint iskolamester, magára vállalta a jutalomosztást? Mit kapok? Talán egy tábla csokoládét?

— A Chateau-ban ugy volt szokás, hogy magok választották ki a jutalomtárgyat? nálunk ez nem szokás, mi magunk határozzuk meg.

— S mit szánt nekem?

— Nézze, ezt a szép példány *Linnea borealist*. Ritka példány, az egyetlen, melyet e skót hegyek közt kaphattam.

— S megfosztja magát tőle?

— Nekem van, az Alpokból.

— Mit csináljak vele?

— Csináljon magának herbariumot s tegye bele első példányul. Nem is kezdhetné jobbal. Gondoskodom, hogy ahhoz való papir iveket s kis kézi sajtót kapjon; ma meg fogja kapni Invernessből.

— Oh, ennyi szivességet el nem fogadhatok.

— Ha barátaink velünk szivességet tesznek, nincs jogunk azt visszautasitani.

— Köszönöm ezt a tanitást. Legalább tudom, hogy ha mrs. Bell önt megkinálja Monaglennel, ön sem fogja visszautasitni.

— Oh az egészen más.

— Épen nem. Mrs. Bell önnel szivességet akar tenni s önnek nincs joga azt visszautasitni.

Ily beszélgetések közt haladtak a domboldalon fel, a vadászlak felé. Mikor oda érkeztek, nagy zaj és sürgölődés fogadta őket. Mi történt, kérdezték Sanyitól, az elejökbe jövő lovászgyerektől.

— Aligha szarvast nem lőttek, — volt a felelet.

Csakugyan, nem tudni hogy és honnan, mert nem is szarvasra mentek volt ki, egy tizágas agancsu szarvas került hajtásra és Shortlands ur volt a szerencsés, a ki lelőtte. Büszke is volt rá, mert ez volt az első szarvas, a melyet életében lőtt. Winterbourne is olyan nagyon örült neki, mintha maga lőtte volna s Duncan, az erdőmester, azonnal rendelést tett, hogy a szerencsés lövés tiszteletére a dudások és siposok fujják el a Donald-Dhu Pibroch-át.

— Mit nekem a Donald-Dhu Pibroch-a? — mondá negédesen Shortlands ur, — én a magam diadalénekét akarom hallani, ha magam lőttem a szarvast.

Ebédnél Jolán azt kérdezte, nem volna-e illendő, hogy egy szarvas-czimert küldjenek kedveskedésül a kastélybelieknek. Winterbourne urat a kérdés egykissé zavarba hozta.

— Minek küldenénk szarvas-czimert olyan urnak, — mondá kitérőleg, — a kinek egész erdeje van szarvasokkal tele.

De Jolán csak erősködött az «illendőség»-gel és «udvariasság»-gal s Melvillehez fordult nézete pártolásáért. Erre aztán Melville jött zavarba.

— Nem gondolom, — mondá, — hogy illendő vagy épen szükséges volna. Ki tudja, hogy vennék az öreg lord és büszke nővére? Én legalább nem küldenék.

Ezzel, Jolán nagy kedvetlenségére, a terv el volt ejtve.

Késő s meglehetős sötét volt az este, mikor Melville bucsut vett. Nagy meglepetésére Jolán kis kocsija, Sanyival a bakon, be volt fogva az ajtó előtt.

— Csak nem számomra? — kérdé.

— De épen, — felelt Jolán mosolyogva, — sötét van s legalább a kocsilámpás ad egy kis világot.

— Én mindig gyalog szoktam járni s érdemes is kocsin menni Gressig?

— De én ugy akarom, — mondá Jolán, s ez ellen aztán nem lehetett szólni. El kellett fogadnia.

Különös volt e két «jó barát», az ifju és leány, helyzete s viszonya. Ha valaki a dolgokat közelről s elfogulatlanul látta volna, könynyen kitalálhatá, minek kell itt előbb-utóbb bekövetkezni, de maga a két érdekelt még csak sejtelmével sem birt annak. Jolán elhatározottnak tekintette Leslievel való eljegyeztetését s nem egyszer, egész elfogulatlanul, mint a legtermészetesebb dologról beszélt jövendő házaséletükről, berendezkedésükről Allt-nam-ba-ban, vagy Invernessben, csak Londonban nem, mert tudta, hogy apja azt semmiesetre sem akarja, hogy Londonban lakjanak. Viszont Melville-nek sem jutott eszébe, hogy máskép tekintsen Jolánra, mint barátjának jövendőbeli nejére, a ki e viszonynál fogva neki is barátja lesz, s egyéb nem is lehet soha. Bámulta vidám kedélyét, szivélyes, közlékeny modorát, nyilt kellemét — meleg érdeklődéssel s rokonszenvvel viseltetett iránta, de lelke csak azzal a gondolattal foglalkozott, hogy könnyen gondolkodó barátját, Leslie Archie-t szilárditsa meg e kincs birtokában, melyet neki jó szerencséje juttatott.

Másnap reggel egy levelet adtak át Jolánnak, melyet késő éjjel hoztak neki Gressből. Mrs. Bell irta s igy szólt:

«Kedves jó kisasszony! — Bocsásson meg, hogy irni merek önnek, de nem hallgathatom el az örömhirt, melyet épen most kaptam. Ügyvédem Edinburgból azt irja, hogy a fiatal Frazer elérvén teljeskoruságát, hajlandó kibocsátani kezéből a Monaglen zálogjogát. Erről azonban egy szót sem szabad tudni Melville urnak; hanem magamnak kell Edinburgba mennem, hogy tisztába hozzam a dolgot. A házat addig rendben kell hagynom, de ezekre a haszontalan cselédekre semmit sem lehet bizni, főleg Melville urat nem, a kinek szükségeiről sem ők, sem őmaga nem tudnak gondoskodni. Azért nem is mehetek magam kegyedhez, de ha kegyed, drága jó kisasszony, megtenné, hogy meglátogasson, örökre hálás lekötelezettje volna

Bell Krisztina.»

Jolán nagyon megörült a hirnek s egyszerre megparancsolta Sanyinak, hogy fogjon be a kis kocsiba. Még egy pár friss lövésü fajdot s egy nyulat tétetett fel a mrs. Bell számára (örült, hogy a maga gazdaságából ő is viszonozhatja valamivel a szomszédné sok szivességét!) s azzal áthajtott Gressbe.

Melville ur laboratoriumában volt s észre sem vette a Jolán érkezését. Mrs. Bell azért bevezette Jolánt a maga szobájába, de csak

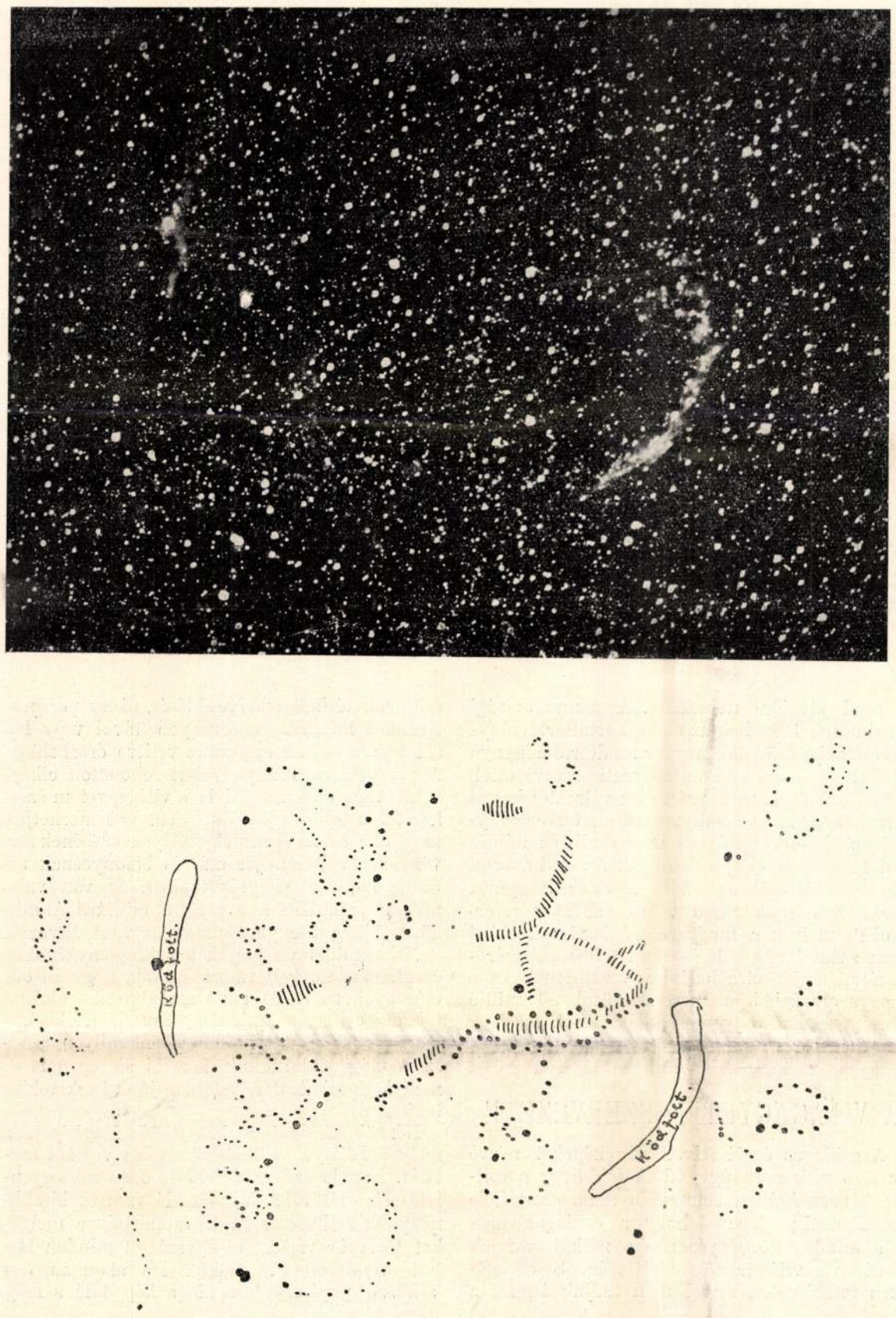

A HATTYÚ CSILLAGKÉPÉNEK EGY VIDÉKE S A BENNE EGYÜVÉ TARTOZÓ CSILLAGOK RAJZA.

jelöljük rajta a szembeötlőbben együvé tartozóknak látszó csillagokat, akkor úgy találjuk, hogy van valami nyoma legalább egyes részletekben olyanféle törekvésnek, a mely egy csomó csillagot valamilyen szabályosabb, törvényszerűbb alakzatba csoportosít. Görbevonalú csillagsorokat látunk, a melyek néhol majdnem teljes köralakot öltenek, másutt az egyenes vonal felé közelednek s épenséggel nem látszanak pusztán a véletlen munkájának.

A képen két nagy kiterjedésű ködfolt is van. Ezek a hosszas elnyult ködök mintha meg is magyaráznák valamennyire azt, hogy hogyan keletkezhetnek belőlük az összesürűsödés folytán ezek a csillagsorok.

Még van valami érdekes, a mit a képen láthatunk s ez a fekete sávok, szakadékok létezése, a melyben nincsenek csillagok. A rajz srafozott részei ezek, melyek közül legérdekesebb a középen levő, mit két oldalt csillagok szegélyeznek, mint valami nagy utat a szélén égő lámpasorok. Még jobban szembeötlenek az égi nirvánák a következő fényképen, mely a Fiastyuk környékéről való. E csillagkép különben is érdekes nagy kiterjedésű ködfoltja miatt, mely beborítja végtelen nagyságban az egész csillaghalmazt, de a melyet nem lehet látni még a legnagyobb távcsövekkel sem s csak az érzékeny fényképlemez bizonyítja létét, sőt az is csak két-három órai exponálás után.

Ezek a valóságos ürök, a melyekben semmi sincsen, ép olyan fontosak a világegyetem szervezetének vizsgálatában, mint a leirt csillagsorozatok, csillagcsoportosulások s habár megérteni még nem tudjuk őket, valamit mégis következtethetünk belőlük.

Valószinűnek kell tartanunk, hogy a világegyetem, melyet a csillagok, ködfoltok, a Tejút képviselnek számunkra, valamilyen egységes szervezetet alkot. Hogy megkonstruálhassuk magunknak ezt a szervezetet, attól természetesen még nagyon távol vagyunk. Az összes csillagokat nem látjuk és nem is fogjuk látni sohasem. Vannak sötét, kialudt égitestek, vannak olyanok, a melyeknek fényét sem a szemünk, sem a fényképlemez nem érzi meg s a melyekről egyáltalán nem szerezhetünk tudomást s igy a valóságnak csak hibás, jobban mondva hiányos ismeretével rendelkezhetünk. De már az is, a mit tudni kezdünk, elvezet addig, hogy higyjünk a világegyetem rendszeres organizmusában s a csillagok sokaságát úgy tekintsük, mint a mely szolidáris egymás között s ugyanazon terv szerint *él*.

Swedenborg adta a világegyetemnek a «végtelen nagy ember» nevet. Nem akarunk eddig az anthropomorphismusig menni, de annyit bátran állíthatunk, hogy ez a világegyetem, ez a *mi* világegyetemünk, — melynek a Nap, sőt az egész naprendszer is csak egy parányi atómját alkotja — határolt, bir valamilyen alakkal s egy óriási organizmust alkot, a melyet erők mozgatnak s törvények uralnak.

Organizmust tapasztalhatunk már a mi kis világunkban: a naprendszerben is, melynek tagjai között mindig van valamilyen vérkeringésszerű áramlat a nehézkedés, a hőt, fényt, elektromosságot vivő éterhullámok alakjában. Biztos például az, hogy a Nap tevékenysége szoros kapcsolatban van a földmágnességgel s a Nap energiája éltet mindent minden bolygónál. A mi földünk is megérzi, ha nagy viharok tombolnak a Napon s ha egy borzongás fut végig rajta, minálunk is megremegnek a mágnestük s északi fény ragyog a sarkok körül.

Sz. K.

MUNKÁCSY MIHÁLYRÓL.

Élményeimből.

Most, hogy síremléke felavatása alkalmából újra napirendre került a nagy magyar festő neve, szabadjon nehány adatot szolgáltatni életrajzához nekem is, ki vele majdnem egy negyedszázadig voltam szoros barátságban.

Azaz igazat mondva, ez a barátság 1886 elején kissé megzavarodott. Ekkor ugyanis Miska barátom fejébe vette, hogy elnöke lesz a párisi kölcsönösen segélyző magyar egyletnek, a hol én már évek óta pótoltam távol levő örökös elnökét, Zichy Mihályt. Munkácsy ezen gondolata már magában sem volt szerencsés, mert neki bizony nem igen volt ideje az egylettel foglalkoznia. Még szerencsétlenebbé a dolgot azonban az a körülmény tette, hogy pártfelei az egylet legzavarosabb elemeiből toborzattak össze ellenem, azon ürügy alatt, hogy én az egyletet németté akarom tenni! Az ilyféle vádnak a magyar ember mindig felül; így hát lett is Munkácsy-többség, mely azután az egyleti életet annyira megmételyezte, hogy később gróf Eszterházy Pál elnöksége alatt be kellett záratni.

De hát szegény Miska mindezt nem tudta, vállalta a jelölést, s meg is választották. Én a dolog állását elmondtam akkori nagykövetünknek, gróf Hoyos Lászlónak, ki hogy kibékítsen Munkácsyval, egy reggel magához hivatott s oda czitálta bizonyosan Miskát is, mert ez egyszer csak betoppant s míg én a grófnéval beszelgettem, nekem kezet nyújtott. Én azonban, nagyon fel levén háborodva, kezét nem fogadtam el, hanem elbúcsúzván a háziúrtól és asszonytól, eltávoztam. Így folyt el egy esztendő. 1887 elején azonban egyszer csak azzal kezdenek hozzám járni, hogy én

FÉNYKÉP A FIASTYUK KÖRNYÉKÉRŐL.

FOGHÚZÁS.

A GYÓGYSZERTÁR.

pesten, mely mellett van egyszersmind a központi rendház is. Ezt a nagyszabású gyógyintézetet puchói és csókai Marczibányi István valóságos belső titkos tanácsos és neje kesselőkeői Majthényi Mária 1815-ben alapították, örök alapítványúl átengedvén az irgalmasrendnek a *budai Császárfürdőt*. A budapesti rendházat és kórházat 1901—1903. évben újonnan felépítették. A hatalmas épület, mely a főváros egyik legmodernebb kórháza, az összes berendezéssel együtt 1.393,757 korona 27 fillér költségbe került. A kórház 300 ágyra van berendezve. A 2879·7 □-öl területen épült kórház nagy udvara parkozva van és a lábbadozó betegek sétahelyéül szolgál. A budapesti rendházban 20 irgalmasrendi tag és minden betegosztály élén megfelelő számú világi orvosdoktorok látják el a szolgálatot. A legutóbbi kimutatás szerint a budapesti irgalmaskórházban 4269 fekvő, 79,200 bejáró beteg, összesen 83,469 beteg részesült gyógykezelésben. A rend 14 egészségügyi intézetében pedig 15,376 fekvő, 138,438 bejáró, összesen 153,522 beteget gyógyítottak.

A rend további fejlődésére azonban bénítólag hat az a bizonytalanság, mely a Rómából folyton igérgetett megrendszabályozás folytán a rend jövőjére nehezedik. A magyarországi irgalmasok 1859-ben az osztrák rendtartománytól elszakítva, önálló magyar rendtartománynyá alakultak, saját önkormányzati szervezettel, rendfőnök és kormányzótanács választói joggal felruházva. Ez a rendi tanács és önkormányzat az új reform folytán megszűnik és Rómából kinevezett előljárók fogják átvenni a rend vezetését és ezek az eddig fejlődés irányával szakítva, hajtják majd végre azokat a reformokat, melyek a magyarországi viszonyokkal nem számolva, esetleg a rend teljes szétszóródására, tagjai elszéledésére vezethetnek és a magyarországi irgalmasrend közel 20 millió korona értékű vagyona gazdát cserél.

Dr. Dolenecz József.

A VILÁGEGYETEM SZERVEZETE.

A csillagos égről felvett fényképeket nézve az első pillanatra úgy tűnik fel, hogy a csillagok sokaságában semmiféle rend, semmiféle szabályosság nincs s hogy a csillagok milliói minden törvényszerűség nélkül vannak elszórva a világűr sötét hátterén. S ez egészen természetes, mivel nem tudjuk átlátni a csillagok térbeli elhelyeződését, nincs perspektivánk s mindent, akármilyen távol vagy közel legyen is, az éggömbre vetitve érzékelünk. A perspektiva hiánya miatt lehetetlen elképzelni, vagy csak sejteni is a világegyetem szerkezetét s teljes egészében nem is ismerhetjük meg sohasem az égitestek elhelyezkedésének törvényeit, habár annyit már is bizonyosnak tudunk, hogy a világegyetemben is van valamilyen organizmus, a mely a milliárd és milliárd csillagot egybefoglalja és kormányozza.

Ha gonddal vizsgáljuk a csillagfényképeket, csakhamar fel kell tűnnie annak, hogy itt-ott, elég gyakran találkozunk szabályosabb alakzatokkal, csillagsorozatokkal, áramlásfélékkel, a melyek azt mutatják, hogy valamilyen rendszert mégis fel tudunk fedezni az égen is és nem kell mindent a véletlen játékának tekinteni.

Nézzük például a következő fényképet, a mely a Hattyú csillagképének egy vidékét mutatja. Nemde szó sem lehet a csillagok egyenletes eloszlásáról? Mindenfelé vannak kisebbnagyobb csillagokból álló csoportok, a melyeket sötét űr választ el egymástól minden látható rendszeresség nélkül. Ha azonban egy átlátszó papirost teszünk a kép fölé s meg-

A KÓRTEREMBEN.

A KÓRHÁZ UDVARÁN.

AZ IRGALMASOK BUDAPESTI KÓRHÁZÁBÓL.

1. A halászok osztálya. — 2. Terménykereskedők. — 3. A tyukpiaczon. — 4. Gombakereskedők. — 5. Egy emeleti folyosó. — 6. Fűszer-árusok.

A BUDAPESTI KÖZPONTI VÁSÁRCSARNOKBÓL.

békülnék ki Miskával. Én erre csak azon föltétel alatt álltam rá, ha ő a magyar egyletben megkövet. S dicséretére legyen mondva, feltételemet minden tétovázás nélkül elfogadta, s ennélfogva nevében meghivást kaptam egy az egyletben adandó bankettre. Midőn ott megjelentem, elémbe jött s egy dikcziót akart bizonyosan mondani, de hát én szótlanul átöleltem, megcsókoltam s ezzel a háborúság befejeződött!

Azért kellett ezt az epizódot mindenekelőtt elmondani, mert ez legjobban bizonyítja azon őszinte barátságot, mely hozzá azelőtt és azután füzött. 1872-ben Brüll Ignácz úr, — ki talán él még s ki iránt Munkácsy ismeretségeért ma is nagy hálával tartozom — vitt el hozzá, akkoriban, mikor a «Tépéscsinálók» czímű képét festette. Rögtön jól összebarátkoztunk s én nélkülem nem is volt nála ünnepség a házánál.

Itt közbevetőleg be kell vallanom, hogy annak az erős alkatású embernek vesztét részben az ünnepségek okozták. A keserves gyermekséget, ifjúságot átélt művész nem tudta magát eléggé mérsékelni egyszerre dúsan terített asztala mellett. Mikor mint fiatal ember Paál Lászlóval lakott együtt, inasa egyszer így szólt hozzám:

— Ugyan kérem, Bertha úr, ön jó barátja az uramnak. Mondja meg neki kérem, hogy mérsékelje magát. Képzelje, hogy Paál úrral naponként hat üveg bort isznak meg reggelire és ebédre. — És a jó öreg szolgának igaza volt: mind a két művész tönkre tette magát! De hát én csak tréfálkozva figyelmeztethettem őket!

Ebből az idejéből való az a kis história, mely vele akkor történt, mikor ki akart kocsizni uri kocsis minőségében. Soha nem hajtott, de azért egy könnyű kocsiba fogatván lovait, neki indult Páris városának, hol csak úgy hemzseg a sok fogat. De alig hagyta el a «Rue de Lisbonne»-t, a hol 74-ik szám alatt lakott, s alig kezdett leereszkedni az «Avenue de Messine»-n, mely elég lejtős, már is neki ment valami kisebb targonczának. Hogy ezt kikerülje, gyorsan megfordult kocsijával, de vesztére, mert akkor meg majd behajtott egy társaskocsiba, melyben 60—70 franknyi kárt is csinált. Így azután felhagyott a sportok gyakorlásával!

Mikor «Rue Legendre» 8. számú első hoteljében lakott, igen gyakran eljött hozzám az «Avenue de Friedland»-i lakásomra. Itt azután elbeszélte viszontagságos életét, megjegyezvén, hogy reggel, mikor felébred, sokszor megtapogatja a karját, mert látván maga körül a fényüzést, azt hiszi, hogy még álmodik!

Egy este azt mondta, hogy egy új képbe fog kezdeni, mely Miltont fogja ábrázolni, a mint leányainak tollba mondja halhatlan költeményét. Én azt feleltem rá, hogy a théma talán melodramatikus lesz nagyon.

«Ne félj Sanyi, óvakodni fogok attól. Egyébiránt mikor a «Siralomházat» akartam festeni s szándékomról Knausnak (a hires düsseldorffi mesternek) beszéltem, ő is ezt mondta, a mit te mondasz. De azután, látván a kép skiczczét, véleménye megváltozott s bocsánatot kért megjegyzéséért. Te is így fogsz járni!»

S csakugyan így is jártam. Midőn a kép elkészült, én lettem legőszintébb és melegebb

bámulója. Azt a megjegyzésemet, hogy a kép oly finom, mint egy vonós-négyes, Chesneau Erneszt műkritikus az 1878-diki világkiállításról írt művében meg is említi.

Volt a világhirű «Krisztus Pilátus előtt» czimű kép festésénél nem egy észrevételem, melyet Miska érdemesnek talált a meghallgatásra. Igy azt mondtam neki «Avenue Montaignei» műtermében, mely egy most már nem létező udvarban volt, hogy lehetetlen egy arczban mind azt kifejezni, mit Krisztus érezhetett birái előtt, s hogy ennél fogva jó volna, ha egy dicsfénynyel istenitené, (annál is inkább, mert ismertem Beckmann bárót, kinek a feje szolgált modell gyanánt). S Miska ki is czirkalmazta a dicsfényt, de nem tartotta meg, mert reá hozták Renant, s ennek a tanácsára eltörölte. A czirkalom vágásának nyoma azonban megmaradt a vásznon s ott mindig hirdetni fogja az eredeti felfogást.

A «Honfoglalás» festésekor szinte sokszor jártam el Munkácsyhoz Neuillybe. Miután oda menni azonban sok időt vett igénybe, rendesen meghitt reggelire. Igy például:

«Szervusz Sanyi, lessz (igy) ám sajt a jövő pénteken, (ezt azért irja, mert nagyon szeretem a sajtot), az utolsón. Gyere hát búcsuzni Árpádtól. Ott lesz Rákosi is. Tehát *a vendredit* (igy). Igaz barátod *Munki*.

S ez időtől fogva — 1892-től — megzavaródásáig, szegény Miska majdnem minden napos vendége volt házunknak. Az utolsó évben — 1896-ban — mindig eljött kocsijával, hogy elvigyen a boulognei erdőbe sétálni, hol azután tejet szoktunk inni a «Pré catalan-on.» De a szobaleányunk szegény boldogult nőmnek mindig szomorkodva mondta, hogy Munkácsy úr nem igen tud már egyenesen járni. Az előszobában, — mely elég hosszú volt, — csak úgy tántorog.

Legutóbb szegény Miskát Budapesten láttam az ezredéves ünnepek alatt. És pedig hogy? Midőn báró Forster Gyula barátomtól, kinél szállva voltam, — fel akarok menni a várba, az alagut előtt csak rám kiált valaki: «Sanyi, szervusz Sanyi!» Én körül nézek, s nem tudom felfogni, honnan jő ez az ismerős hang. Egy nyitott bérkocsiból jött, melyben Munkácsy ült s mely mellettem megállt.

«Hogy vagy Sanyi? Gyere velem!» mondta szokott melegségével. S én úgy megörültem neki, hogy rögtön fel is léptem a kocsira, kérdeztem tőle, hogy merre megy? «Itt kocsikázok az alagútban» volt rá meglepő felelete. S csakugyan a bérkocsi vissza is fordult az alagútba. «Azért kocsizok itt, mert nagyon melegem van, s itt hűvös a levegő!»

Ha most visszagondolok erre a különös «kocsikázásra», melyet én nem sokáig osztottam meg vele, mi tagadás benne, — be kell látnom, hogy már magán hordta elméje elgyöngülésének jeleit. De hát neki minden szabad volt; szabad az is, hogy másnap «Ecce homo»-ja előtt tüntetőleg álldogáljon, hogy fényes velenczei szabású magyar díszruhájában fel és alá járjon a király előszobájában, hol utoljára láttam őt junius 17-ikén!

Azután nem hallottam róla semmit. De 1897 első napjaiban erőt vett rajtam a nyugtalanság s miután megtudtam, hogy kolpachi kastélyában tartózkodik, január hó második felében egy levelet irtam neki. És másnap jött a rém hir, hogy elméje elborult s hogy Endenichbe vitték gyógyítás végett!

Szomorú emlékű nap marad ez reám nézve, és halálára mindig nagyobb megilletődéssel gondolok. Nem mondja többé senki, mint ő szokta mondani, hogy beszéljek helyette, ha nem jutott eszébe egy franczia szó; nem fütyül el többé senki annyi érzéssel egy-egy magyar népdalt, mint ő fütyülte el a «Repülj fecské»-met! Látom kifejezésteljes arczát, s mint Vörösmarty mondja: «Szemem árja megindul!»

Végül hozzátehetem, hogy Munkácsyra visszaemlékezni úgyszólván kötelessége a «Vasárnapi Ujság»-nak, mert munkatársa volt, a mennyiben benne közöltem, hogy mely évfolyamban már nem tudom, — azt a czikket, melyet Szamosi tanára érdekében irt a nagy művész, s melyet azután nekem adott átnézés vagy inkább átdolgozás czéljából.

Bertha Sándor.

JÓZSEF FŐHERCZEG A LELEPLEZÉSEN, GRÓF ANDRÁSSY GYULÁVAL.

MUNKÁCSY ÖZVEGYE A LELEPLEZÉSEN.

MUNKÁCSY MIHÁLY SÍREMLÉKÉNEK LELEPLEZÉSE. — Balogh Rudolf fölvételei.

A LELEPLEZÉS.

A SÍREMLÉK. (Telcs Ede szoborműve.)

MUNKÁCSY MIHÁLY SÍREMLÉKÉNEK LELEPLEZÉSE. — Balogh Rudolf fölvételei.

REZÁNOV.

REGÉNY. (Folytatás.

Irta **Atherton Gertrude.** Angolból fordította **Esty Jánosné.**

II.

Midőn Rezánov a menet élén haladva az ifjú Argüellóval belépett a presidio széles rácsos kapuján, teljesen más benyomást nyert, mint a korábban itt járt utazók. Azok nem kegyelmeztek a régi idők eme maradványának s úgy irták le, mint egy sárból épült, náddal fedett viskók által körülvett négyszögletű idomtalan épitményt. Igaz, hogy a falak vályogból épültek és a tetőt nád fedte: igaz, hogy egyetlen fa sem nőtt az erődöt körülvevő homokparton. De így, kora tavaszi időben, a mely itt a félszigeten már nyárszámba ment, a dombokat itt-ott üde zöld növényzet takarta és az összes alacsony fehér házakat befutotta a friss zöld, rózsaszin virággal virító repkény. A dúsan virító kasztiliai rózsa, a mely átható, de finom illatával elárasztotta a levegőt, egyes virágokban és csomókban függött le az épületek oszlopairól, a kaszárnya és a kápolna falairól és tetejüktől a földig elborította őket; ott virágzott a fanagyságú rózsabokrokon; a presidio oly illatos volt, mint egy női boudoir és ágyúi, a tenger és a szigetek örökké változó ezernyi szinben tündöklő pompájára meredtek.

A mint a társaság az épület felé közeledett, minden életkorból való fejek jelentek meg a repkény közt és a kiváncsiság moraja köszöntötte őket.

— Nem sok idegent látunk mi itt e távoli országban, — mentegetődzött Argüello. — És még sohasem volt alkalmunk egy ily előkelő vendéget tisztelhetni, mint Excellentiád. Mindig ünnepnapszámba ment nálunk, ha megjelent kikötőnkben egy Bostonból érkező skipper, mely árút hozott ide, a tengerészeknek azonban oly rút, ezerszinű arczbőrük volt, mint a bőrök, miket mi adtunk nekik cserébe árúikért. De most, sajnos, azoknak sincs már megengedve, hogy kikössenek. Arrillaga kormányzó nem engedi meg a csempészett árú behozatalát, ürügyül arra, hogy vidráinkat pusztitják. És a mi az európaiakat illeti, azok bizony a spanyolokat és néha egy-egy angol hajóskapitányt kivéve nem is tudnak létezésünkről.

Rezánov azonban, a ki nem csupán ötletszerűen kereste fel Kaliforniát, sima udvariassággal igy felelt:

— Ebben csalódik ön Sennor. Az ön kitünő atyját, Don José Mario de Argüellót mi úgy ismerjük, mint egész Kalifornia legkiválóbb és legbefolyásosabb emberét. Az volt szándékom, hogy miután ő Excellentiája Arrillaga kormányzó előtt tisztelegtem, csupán azon okból látogatok el San-Franciszkóba, hogy egy ily kiváló férfiúval, kiről annyi érdekeset regél a hir, megismerkedjem, azonfelül mi európaiak annyi csodás dolgot hallottunk az önök Kaliforniája felől, annyit hallottuk szépségét, termékenységét, a Missziók papjainak áldásos működését — mely fájdalom! a mieinktől annyira különbözik — a spanyolok vendégszeretét, előkelőségét dicsérni; hogy az önök hazáját felkeresni végczélja volt utazásaimnak és csak nehezen győztem le türelmetlenségemet, midőn látogatásom más sürgős kötelességeim teljesítése következtében annyira megkésett.

— Valóban Sennor! — kiáltott az ifjú kaliforniai, — az ön szavai oly büszkeséggel töltenek el, a melyet ki sem tudok fejezni és csupán azt sajnálom, hogy szegényes hajlékunk hire annyira túlzott dicsérettel jutott el önökhöz. De úgy a mint vannak, kérem, tekintse ön magáénak összes birtokainkat, a míg körünkben tartózkodni kegyeskedik. Ez itt atyám háza. Könyörgöm, tekintse ezt magáénak. Gyújtsa fel, ha úgy tetszik! — kiáltott oly lelkesedéssel, mely túlment a vendégszeretet szokásos nyilvánitásán. — Atyám büszke lesz, hogy szigorú kötelességteljesitésben és királya iránti hűségben eltöltött élete a külföldön is és valamint hazánkban elismerésre talált. Alacsony sorsból küzdötte fel magát jelenlegi állásába, de tiszta spanyol származású, egy csepp indián vér se folyik ereiben; és a mi anyámat illeti, ő a Moraga családból származik — tette hozzá nagy őszinteséggel. — A mi pedig országunk különböző szép vidékeit illeti Sennor, ön minden-

A TÁRGYALÓ-TEREMBEN.

esetre felkeresi a dúsan termő délvidéket, azonban...

A kommandante háza elé érve, mely a piacztér délnek fekvő sarkában állt, leszálltak lovaikról. Argüello nagy élénkséggel visszavezette Rezánovot a rácsos kapuhoz és kelet felé mutatott.

— Bejártam ezen hegyvidéket és a mögötte elterülő begylánczot, Excellentiád, mindenütt gazdagon termő, gyönyörű, nagyterjedelmű völgyeket találtam, melyeket öt folyó szel át és melyeket a messze távolban hóval és óriás erdőséggel borított hegyláncz kerit be. Ama völgy ott, az öböl délnek fekvő végén, hol a Santa Clara és San José missziói állnak, szintén dúsan termők, de amaz ott túl, a két hegyláncz között, megér egy birodalmat; és ha elkövetkezik az az idő, hogy királyunk több telepítvényest küld ki hozzánk, gazdagon kártalanítani fogjuk Spanyolországot mindenért, a mit vesztett.

— Fogadja szerencsekivánataimat! — és Rezánov, a kit hidegen hagyott fiatal házigazdájának őseit magasztaló szóáradata, most hirtelen figyelmessé lett. Éles elméjét megragadta egy gondolat.

— Mily örömest járnám be lóháton e vidéket, ha kell, egy hétig is, és mily szivesen másznám meg még a legmagasabb hegycsúcsot is. Elképzelheti ön, mily kevés mozgást tehet az ember egy kétszázhatvan tonnás kis hajón és ma már harminczkét napja, hogy elhagytuk Sitkát. Megint magam előtt látni a szép, zöld, nagy sikságot — fel sem említve a vadászatra való lehetőséget — egy őserdőben, folytonos esőzések közt eltöltött tél után — minő kecsegtető kilátás! Kérem vezessen el mielőbb abba a szép zöld vadonba.

— Igérem, hogy kieszközlöm a kormányzó beleegyezését — van odafent medve és őz bőven, fürj és vadkacsa is — Excellentiád ép oly élvezettel fogja bejárni azt a gyönyörű vidéket, mint egykor magam.

Argüello már előre élvezte az igérkező kalandos kirándulást, ezen érdekes idegen társaságában.

— De most újra megérkeztünk szegényes hajlékunk elé, Sennor. Ne feledje kérem, azt a sajátjának tekinteni.

Felfelé haladtak a hirtelen néptelenné vált piazza lépcsőin és úgy tetszett Rezánovnak, hogy egész valója magába szivja és megremeg a kasztiliai rózsák édes illatától. Szive hirtelen megdobbant, amaz ujjongó előérzetben, hogy történelmi fontosságú jövőjének küszöbén áll, megdobbant a lét édes gyönyörének érzésében, és heves, szenvedélyes vágyódás fogta el ama mindent elárasztó boldogság után, mely egyedül az ifjúság osztályrésze. Ilyen varázshatású volt reá a kaliforniai tavasz balzsamos levegője.

Beléptek az akkori idők és még számos utána következő évtizedek tipikus kaliforniai Salajába; a fehérre meszelt falakon a Szűz Máriát és Szenteket ábrázoló szines olajnyomatok függtek; egyszerű butorzat, a padlón gyékény-fonat, ülőkék az ablakmélyedésben; kellemesen hűvös az egész ház. Mialatt a kamarás (ez volt a nevéhez mellékelt szokásos czim) lehetőleg kényelembe helyezkedett a kényelmetlen széken, Argüello elment, hogy anyját felkeresse.

Langsdorff, a ki mindez ideig a pap társaságában a piacztéren nézelődött, most belépett a Salaba.

— A jó padre ép most mondja, hogy ez a kasztiliai rózsa az egyetlen Kaliforniába importált virág, — kiáltott lelkesülten, bár nem volt botanikus és óriás orrát a virágba temette. — Temérdek oltványt hoztak ide Spanyolországból.

— Vajjon mit határoz az, hogy honnan került ide? — szakította boszúsan félbe Rezánov. — Nem elég-e, hogy gyönyörű szép, mindjárt szét kell bonczolnia és tűre szúrnia, mint valamely szerencsétlen lepkét?

— Excellentiádnak is szokása, hogy azon dolgokat alapos vizsgálatnak veti alá, a melyeket arra érdemesnek tekint, — vágott vissza a megsértett tudós; de kénytelen volt méltatlankodásának kitöréseit elnyomni. Kinyilt egy belső ajtó és abban házigazdájuk jelent meg anyjával és annak hitvesi erényeit kitüntető élő bizonyítékaival. Hatalmas testalkatú nő volt, bő fekete ruhába öltözve, de egész magatartása, bár kissé hanyag, méltóságteljes és arczán meglátszottak hajdani nagy szépsége nyomai. Túlságosan telt volt ugyan, de az idő megkegyelmezett az ősrégi kasztiliai nemes fajt jellemző finom metszésű orrnak és hófehér arczbőrnek. Argüello szertartásosan bemutatta családtagjait, mialatt előkelő vendége mély meghajlással adott tiszteletének kifejezést.

— Ime anyám, Excellentiád, Donna Ignacia Argüello, a ki velem együtt arra kéri önt, tekintené házunkat magáénak, a mig azt jelenlétével megtiszteli. Ez itt nővérem Marie de la Conception Marcella Argüello és ezek kis hugaim, Ana Paula és Gertrudis Rudisinda. Fivéreim: Gervasio — soldado distinguido a san-franciskói csapatnál; Santiago, kadét ugyanott; Francesko és Toribio, kiknek jelenlétét az asztalnál mentse az, hogy mi, mikor oly szerencsések vagyunk mindnyájan itthon lehetni, nem birunk megválni egymástól Sennor. Legidősebb fivérem Ignacio, fájdalom, távol van! Ő Mexikóban készül a papi pályára, Isabel nővérem pedig látogatóban van a Santa Barbarai Presidión. Kegyeskedjék helyet foglalni Excellentiád. — És folytatta ugyanazzal az udvariassággal, de rövidebb magyarázattal, kevésbbé számottevő háznépének bemutatását.

Rezánov néhány barátságos szót váltott a ház mosolygó úrnőjével, mielőtt az visszatért volna össze-vissza rohanó cselédségéhez; szemei azonban, Argüello bőbeszédű magyarázatai alatt ismételten a legidősebb leány gyönyörű arczán nyugodtak. Emez ragyogó, nagy fekete szemeinek hamiskás kacsintásából, de a zavar legcsekélyebb jele nélkül vette azt tudomásúl. Midőn Rezánov belépni látta őt, e gondolat villant át agyán: — Hála az Égnek ismét látok egy szép leányt, nyomorúságos három év multán. — Valószinű, hogy örömét megkeseríti, ha tudja, miszerint a leány gondolatmenete az övével teljesen megegyezett. Rezánov volt az első előkelő uriember, a ki Kaliforniában megjelent, mivel a Mexikói Alkirály kicsinyes udvarához tartozók, Concha szemeiben nem számítottak, és bármennyire megnyerte is tetszését az idegen magas, katonás alakja és halavány, érdekes arcza, mégis legjobban hatott képzeletére annak az ő megszokott környezetétől teljesen elütő személyisége.

Donna Concha Argüello, elismert szépség volt Kaliforniában, és bár alig töltötte be még tizenhatodik évét. Spanyol vér folyt ereiben és magas karcsú alakján, szép formás fején a már

ÁCHIM ÖZVEGYE ÉS LEÁNYAI.

AZ ÁCHIM-PÖR TÁRGYALÁSA GYULÁN. — Balogh Rudolf fölvételei.

déli 12 óráig adhatják be ajánlataikat Budapest polgármesterénél (régi városháza) lepecsételve. A pályázati és szerződési feltételek a bizottmányi jegyzőnél, Rényi Dezső tanácsjegyzőnél (régi városház I. em. 22.) tudhatók meg. Az ajánlat benyujtásával egyidejüleg *10 ezer forint biztosítékot* kell a fővárosi központi pénztárba letenni készpénzben vagy óvadékképes értékpapirokban.

A magyar kir. államvasutak igazgatóságától vett értesítés szerint a *bndapest-fiumei vonalon* az 1067 sz. tehervonat f. évi november hó 8 ától kezdve Kaposvár és Dombovár között II. és III. osztályú utasok részére személyszállítással fog közlekedni. Indulás Kaposvárról d. e. 10 óra 40 perczkor, érkezés Dombovárra d. u. 12 óra 13 perczkor.

A magyar kir. államvasutak debreczeni üzletvezetőségének kezelése alá tartozó *Tiszapolgár-Nyáregyházai h. é. vasút* Tiszapolgár-Királyteleki vonala Tisza-Dob, Tisza-Dada és Tisza-Lök állomásokkal Kisfás-Földház rakodó állomással, továbbá Tikos, Rázom, Hajnalos, Tisza-Eszlár és Bashalom megálló rakodóhelyekkel f. é. október hó 26-án a nyilvános forgalomnak átadatott. Az állomások és Kisfás-Földház rakodó állomás az összes, a megálló rakodóhelyek pedig a személy-podgyász és kocsirakományi teherárú forgalomra vannak berendezve. Habár a Tiszapolgár-Nyiregyházi h. é. vasút már Királytelek állomáson csatlakozik, a m. kir. államvasutakhoz forgalmi végpont gyanánt mégis Nyiregyháza tekintendő a mennyihen a vonatok Nyiregyházáig illetve Nyiregyházától közlekednek. A Tisza-Lök—Büd-Szt-Mihályi szárnyvonal, — melyen közbeneső állomások nem léteznek, — később fog megnyittatni.

HALÁLOZÁSOK.

Degré Alajos, veterán író, régi honvéd, a Kisfaludy-társaság és Petőfi-társaság tagja, elhúnyt Budapesten, november 2-ikán, 76 éves korában. Egykor vezértagja volt az 1848-iki márcziusi ifjúságnak, Petőfivel, Jókaival együtt. Atyja franczia emigráns volt, ki Magyarországon telepedett meg, s itt alapított családot. Fia már a negyvenes években dolgozott az akkori szépirodalmi lapokba, s a szentimentálizmusság és terjengősség e korszakában eleven, könnyű elbeszélő modorával vált ki. Novellák, regények és szindarab sűrűn jelentek meg tőle. A szabadságharczot végig küzdötte és százados lett. Hosszabb fogságot szenvedett Aradon, majd külföldre utazott. 1870-ben a váczi, 1873-ban az abonyi kerületet képviselte az országgyűlésen, mint függetlenségi párti. Az utóbbi időben betegeskedvén, visszavonúltan élt. Az érdemes író elhunyta közrészvétet keltett az irodalmi körökben, s mindenütt, a hol ismerték. Ez visszatükröződött e hó 3-iki temetésén is. Koporsója körül az irodalom képviselői nagy számmal gyűltek össze, úgyszintén a régi honvédek. Bartók Lajos a Petőfi-társaság, Vadnai Károly pedig a régi honvédek nevében vett fájdalmas bucsút a derék férfiutól. A sírnál még Feleki Miklós, a nemzeti szinház művésze, szintén a régi honvédek nevében mondott istenhozzádot. Degré érdemeiről, írói munkásságáról közelébb tüzetesen is megemlékezünk.

Verhas Jean, hírneves belga festőművész, meghalt Brüsszelben, 63 éves korában. Festményeivel évek hosszú sora óta a műcsarnok minden kiállításán találkoztunk, s a műszerető közönségnek kedves jó ismerőse volt. Életteljes, meleg előadása a magyar fiatal festőkre sem tévesztette el hatását. A szeretetreméltó belga mestertől több kép maradt köztünk. A nemzeti múzeum szintén vásárolt tőle.

Elhunytak még a közelebbi napokban: Dr. Pagács Ferencz, kassai kanonok, püspökhelyettes, papnöveldei rektor, felsőgagyi apát, életének 65-ik

Boldogtalan. A regény vége. Az erdőösvényen (talán erdei ösvényen). Magvas tehetség, tartalmas lélek műve mindhárom darab; de az ily sivár, komor tárgyú költemények csak úgy válnak aesthetikailag széppé, ha valódi költői erő lüktet bennök, s a külés belforma teljes összhangban áll. E költemények verselése azonban nehézkes, darabos, s a nyelv is inkább lehúzza őket, semmint szárnyat adna a gondolatnak.

Nem közölhetők: *Éjjel.* Hangulatosan kezdődik, de második versszaka már üres köd. — *Falu végén.* Tompának: «Nem szól a tilinkóm elhasadt» kezdetű népdalát variálja, csakhogy persze sokkal gyengébben.

SAKKJÁTÉK.

1978. számu feladvány. Kondelik K.-tól.

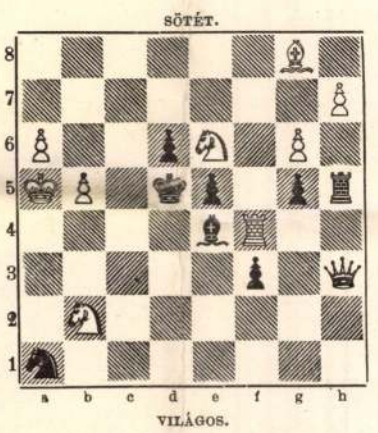

Világos indúl s a negyedik lépésre matot mond.

Az 1966. sz. feladvány megfejtése Mackenzie C. F.-től.

Világos.	*Sötét.*	*Világos.*	*a.*	*Sötét.*
1. Bd2—d3	Ke4—d3 : (a)	1. —	—	Ke4—f5 (b)
2. Hd5—b4+	Kd3—c4	2. Va8—g8		t. sz.
3. Va8—c8 mat.		3. V mat.		

Világos.	*b.*	*Sötét.*
1. —	—	Bh1—g1
2. Hd5—e3 +		t. sz.
3. Va8—b8—d8 mat.		

Az 1967. számu feladvány megfejtése Davis H.-tól.

Világos.	*Sötét.*	*Világos.*	*a.*	*Sötét.*
1. Vd3—d8	Kf5—e4 : (a)	1. —	—	Kf5—e6 (b)
2. Vd8—e7 +	t. sz.	2. Vd8—a5		Ke6—d7
3. e3—e4 v. V v. F mat.		3. Va5—d5 mat.		

Világos.	*b.*	*Sötét.*
1. —	—	Kf5—e5
2. Fh5—g4		t. sz.
3. Vd8—d4 mat.		

Helyesen fejtették meg: *Budapesten:* K. J. és F. H. — Andorfi S. — Kovács J. — *Sárospatakon:* Gérecz Károly — *Csomonyán:* Németh Péter. — *Vaskapun:* Dr. Balassa Zoltán.

A pesti sakk-kör.

KÉPTALÁNY.

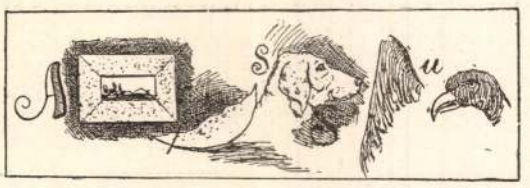

A «Vasárnapi Ujság» 43-ik számában közölt képtalány megfejtése: *A sebet csak az érzi, kinek fáj.*

Heti naptár, november hó.

	Nap	Kath. prot. naptár	Görög keleti naptár
8	**Vasárnap**	D. 24. Gottfried	27 F. 24. Nesztor
9	Hétfő	Tivadar vt.	28 Terencz vt.
10	Kedd	Av. András	29 Neszte
11	Szerda	Márton pk, hv.	30 Zenób és Ze.
12	Csütörtök	Emilia	31 Sztakisz
13	Péntek	Szaniszló hv.	1 Nov., K, D.
14	Szombat	Szerap., Levin	2 Aczindim

Hold változás. Első negyed: 12-én reg. 6 ó. 57 pkor.

Felelős szerkesztő: Nagy Miklós.
(L. Egyetem-tér 6. szám.)

Henneberg-selyem selyem csakis akkor valódi, ha közvetlen gyáramból rendelik — fekete, fehér és szineseket 35 krtól 14 frt 65 krig méterenként — sima, csíkos koczkázott, mintázottakat, damasztot stb. (mintegy 240 különböző minőség és 2000 mintázatban stb.) a megrendelt áru **postabér és vámmentesen a házhoz szállítva és mintákat postafordultával küld: Henneberg G. (cs. k. udvari szállító) selyemgyára Zürichben.** Svájczba czimzett levelekre 10 kros, és levelezőlapokra 5 kros bélyeg ragasztandó. Magyar nyelven irt megrendelések pontosan elintéztetnek. 6570

Magy. kir. államvasutak.

A termes gőzhajók téli menetrendje Fiume-Velencze és Fiume-Ancona között. *A fiume-velenczei* hajóvonalon az elegáns «*Dániel Ernő*» nevü termes gőzhajó közlekedik, mely ugy oda, mint vissza — Pirano érintése nélkül — 10 órai időtartam alatt teszi meg utját. *A fiume-anconai* hajóvonalon a legnagyobb kényelemmel berendezett «Villám» nevü gyorshajó közlekedik. Ezen gőzhajók az I. helyen kivül még külön luxus-osztálylyal is birnak, melyek külön elegáns teremmel, sétafedélzettel, kitünő ágyakat tartalmazó kabinokkal dohányzó teremmel, villamos világitással és gőzfütéssel vannak ellátva. A «Villám» nevü gőzhajó a termen kivül még egy kisebb, 4 hálóhelyyel ellátott családi teremmel (salon privé) is bir, mely külön megrendelhető.

A termes hajók téli menetrendje november 1-től márczius végeig: Fiuméból ind. Velenczébe minden szombaton 8 órakor este, Velenczéből ind. Fiuméba minden kedden 8 órakor este, Fiuméból ind. Anconába a Budapestre induló gyorsvonathoz való csatlakozásban minden csütörtökön 7·30 órakor reggel, Anconából ind. Fiuméba a Róma, Nápoly, Bolognából érk. vonatokhoz való csatlakozásban minden szombaton 9 órakor este. A tengeren való átkelés tiz órát vesz igénybe. A gyorsvonatok használatáért a termes gőzhajók menetdijjaival együtt fizetendő: a gyorsvonat I. osztályáért és a gőzhajón a luxus-osztályért ágygyal együtt 20 frt, a gyorsvonat használatáért és a gőzhajon az I. helyért ágygyal együtt 18 frt, a gyorsvonaton I. osztályért Budapest-Fiume között 12 frt, a gőzhajón a luxus-osztályban ágygyal együtt 8 frt és az I. osztályért ágygyal együtt 6 frt. Bővebb felvilágositást a magy. kir. államvasutak állomásain és menetdijirodáiban, valamint a Cook-féle utazási vállalatnál nyerhető.

Budapest, 1896 október 24-én.

Az igazgatóság.

„EGYETÉRTÉS"

POLITIKAI NAPILAP.

Csávolszky Lajos, felelős szerkesztő. | 1896. XXX. évfolyam. | **Kossuth Ferencz,** főmunkatárs.

Az Egyetértés nem dolgozik a hatásvadászat olcsó eszközeivel, hogy magának egyszerre, tömegesen csakhamar ujra elmaradó, uj előfizetőket szerezzen, hanem mindenkor kellő szinvonalon álló közleményei, gyors, pontos és minden tekintetben megbizható tudósitásai által iparkodik régi, jó hirnevét mint hazánk legelső rangu napilapja állandóan fentartani, hogy ez uton ne csak régi előfizetőit kapcsolja állandóan magához, hanem közönségét uj hóditások által évről-évre maradandóan meg is szaporitsa.

Hogy ezt a czélt elérjük, erre nézve legnagyobb támaszunk a lap nagy terjedelme. Az Egyetértés egyetlen egy oldalon majdnem annyi betüt képes közölni, mint a kisebb lapok három egész oldalon s igy az Egyetértés egy rendes 8 oldalos lapja annyi közleményt tartalmaz, mintha a kisebb lapok 24 oldalon jelennek meg, a mi azonban csak ünnepnapokon történik. Ilyenkor az Egyetértés 12—20, illetőleg a kisebb alakban számitva 36—60 oldalnyi terjedelmü.

Csakis a lap ily nagy méretei teszik lehetővé, hogy az Egyetértés mindenről oly bő és részletes tudósitásokat közölhet, a milyeneket egy más lap sem nyujthat közönségének. Igy általánosan ismeretes, hogy az Egyetértés **országgyülési tudósitásai** e nemben a legtökéletesebbek, nemcsak a tudósitások kimeritő volta folytán, hanem annál a tárgyilagosságnál és részrehajlatlanságnál fogva is, mely e tudósitásokat minden pártszinezetü olvasó előtt is élvezetessé teszi. Egy másik nagy erőssége a lapnak rendkivül bő **tárcza- és regényrovata.** Az Egyetértés állandóan két kitünő regényt közöl egyszerre, részint eredetit, részint a modern világirodalom remekeiből válogatva elsőrangu műforditók forditásában. Az egy év alatt közölt regények 400—500 nyomtatott ivre, vagyis 40—50 rendes regénykötetre rugnak. Ily 40—50 kötet regény bolti ára legalább ugyanannyi forint. Ha most még tekintetbe vesszük az Egyetértésnek mindenkor közéletünk kitünőségei és elsőrangú publicisták által irott **vezérczikkeit** és egyébb **politikai közleményeit, bő hirrovatait, eredeti táviratait** az ország és a világ minden részében levő saját levelezőitől, továbbá a vasárnaponkint megjelenő s egy-egy szaklapot pótló «Irodalom», «Tanügy» és «Mezőgazdaság» czimü országos hirü rovatokat s végül az Egyetértés legjobban informált **közgazdasági, ipar** és **mezőgazdasági** rovatait és megbizható tőzsdei tudósitásait, bátran mondhatjuk, hogy az Egyetértés a hazai sajtónak egyetlen organuma, mely az intelligens közönség minden osztályának igényeit a legteljesebb mértékben kielégiteni képes.

Mindezen előnyök daczára az Egyetértés előfizetési ára a legmérsékeltebb: 6928

Egész évre	20 frt —
Fél évre	10 « —
Negyed évre	5 « —
Egy hóra	1 « 80

Előfizetések legczélszerübben postautalványon az Egyetértés kiadóhivatalához **Budapest, papnövelde-utcza 8.** intézendők.

A főváros legszebb látványossága

A Magyarok Bejövetele

Feszty körkép

Városligetben Andrássy-ut végen.

Csak még rövid ideig látható reggel 9-től este 6 óráig, az esti órákban villany-világitásnál.

Belépő-dij 50 krajczár.

Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter elé *Gyertyánffy* István, az orsz. tanszermúzeum igazgatója, ki e munkálatát, hogy a nyilvánosság is hozzá szólhasson, nyomtatásban is közzé tette egy 23 lapra terjedő füzetben. Gyertyánffy alapos okadatolással kimutatván, hogy az orsz. tanszermúzeum, még ha a mostaninál sokkal teljesebb és tökéletesebb fölszereléssel dicsekedhetnék is, mint jelenleg, mindig nagyon hiányos és kevéssé hasznavehető volna egy szakszerűleg berendezett és főleg a hazai pædagogiai és iskolai irodalmat a lehető legteljesebben magában foglaló pædagogiai könyvtár nélkül, kéri a minisztert, hogy e nagyon érzett hiányon segítsen, még pedig gyökeresen oly módon, hogy gondoskodjék a most ideiglenes és szűk szállása kereskedelmi miniszterhez, mint az orsz. kiállítás elnökéhez, egyszersmind fölhatalmazza és utasítja Gyertyánffyt, hogy a miniszter nevében keresse meg az illető kiállítókat, írókat és kiadókat kiállított tárgyaiknak az orsz. tanszermúzeum, illetőleg a létesítendő orsz. pædagogiai könyvtár részére leendő eladása, vagy átengedése végett. Igy most biztos a remény, hogy a Gyertyánffy István szerencsés indítványa rövid időn megvalósúl s közoktatásügyünk egy olyan nagyobb szabású intézményre tesz szert, mely a nagyon érzett hiány pótlása mellett egyik igen fontos maradandó emléke lesz oly fényesen megünnepelt ezredik évfordulónknak.

A választások. Nov. 5-ikével a választások befejeződtek országszerte, csak olyan kerületek vannak hátra, a hol pótválasztásoknak kell dönteni. Az utolsó két választás e hó 4-ikén *Szarvas* és 5-ikén *Szentes* városokban volt. Szarvason 216 szótöbbséggel gr. *Csáky* Albin volt közoktatásügyi minisztert választották meg Haviár Dániel volt függetlenségi képviselő ellen, Szentesen pedig *Sima* Ferencz Ugronpárti függetlenségit. A választások után a pártok aránya a következő: 276 szabadelvüpárti, 31 nemzetipárti, 49 Kossuthpárti függetlenségi, 10 Ugronpárti függetlenségi, 21 néppárti, 12 pártonkívüli. Van 5 kettes választás, 9 helyen pedig pótválasztás lesz.

József főherczeg adománya. József főherczeg azt a diszes pavillonját, melyet a kiállításon annyi sokan megbámultak, a benne volt virágokkal és egyéb növényzettel együtt odaajándékozta a fővárosi *szegénygyermekkert egyletnek*. Az egyesületnek már régóta bőkezű pártfogója a főherczeg.

Munkácsy betegsége. Az utóbbi napokban aggasztó hirek terjedtek el Munkácsy egészségi állapotáról. E hireket maga a művész felesége czáfolja meg. Munkácsy gyöngélkedett ugyan a nyáron, de most már jól érzi magát. Jelenleg Belgiumban van, kolpachi birtokán.

Tizezer öreg honvéd. Az 1848—49-iki honvédhadsereg még élő tagjai közül október végeig a következő nyugdíjazások történtek: 1 tábornok özvegye, 12 ezredes, 8 alezredes, 49 őrnagy, 185 százados, 258 főhadnagy, 356 hadnagy, 553 őrmester, 1285 tizedes, 7768 közvitéz, 11 orvos, 2 állatorvos, 1 karmester. Összesen 10.489. Ezeknek nyugdijjárandósága tesz 609.356 frt 23 krt. Az ezredesek évi 480 frt, az alezredesek 408 frt, az őrnagyok 360 frt, a századosok 312 frt, a főhadnagyok 274 frt, a hadnagyok 252 forint nyugdíjat kapnak.

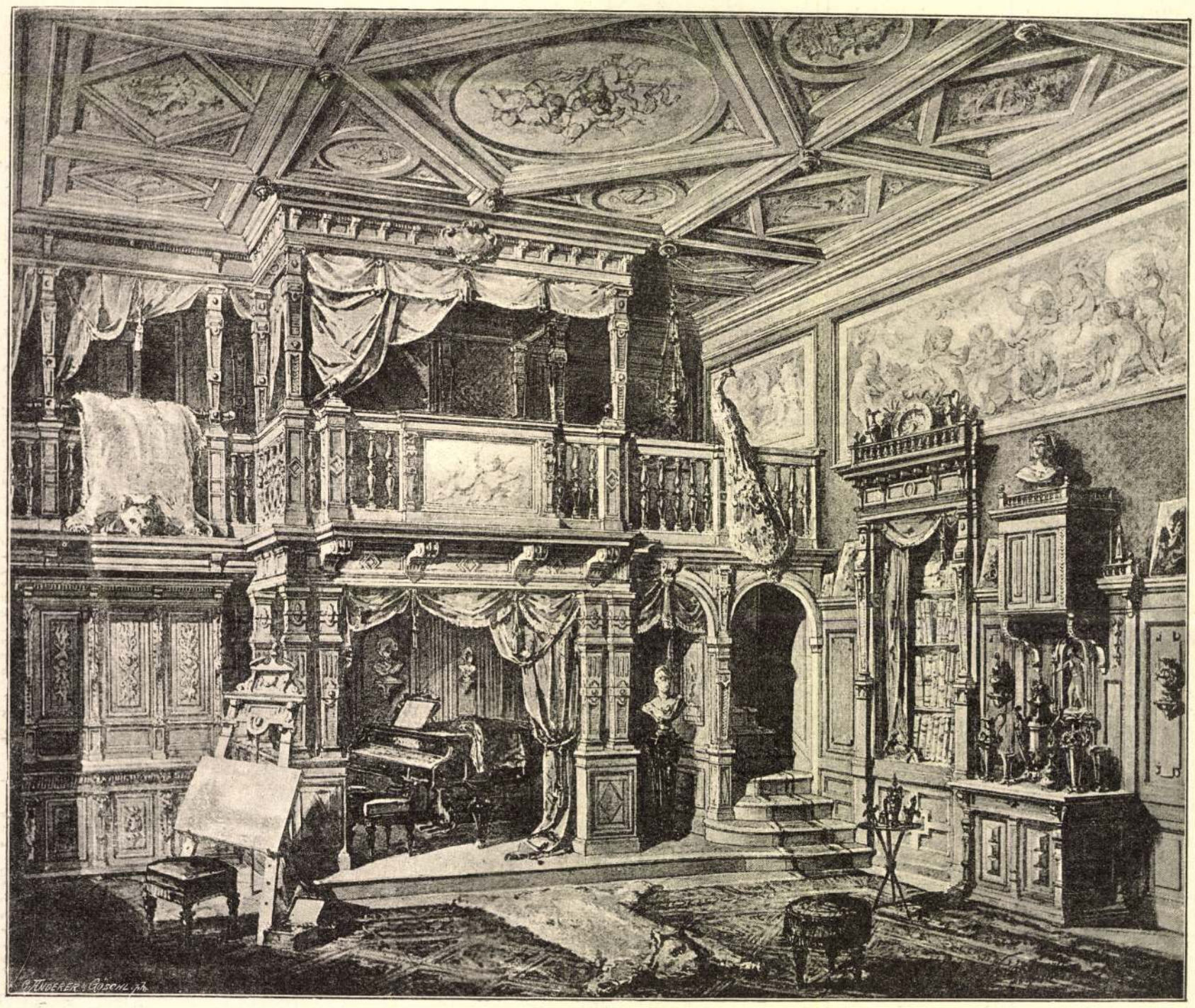

MŰTEREM AZ ALCSÚTHI FŐHERCZEGI PALOTÁBAN.

son levő s így rendeltetésének csak igen fogyatékosan szolgáló orsz. tanszermúzeum számára kellő alkalmas helyiségről és egészítse ki e múzeumot az ügyhöz méltó, saját személyzettel is ellátott könyvtárral. E végre különösen alkalmasnak mondja a jelen időt, midőn az ezredévi orsz. kiállítás bezártával például a történelmi főcsoportnak még 10—15 évig fönntartható remek épületei megürülnek s így azok valamelyikét, habár ideiglenesen is, ilyen múzeum czéljára aránylag olcsón ki lehetne bérelni, más részről pedig az oktatásügy körébe tartozó tárgyak kiállítóitól igen sok becses dolgot vagy kevés költséggel, vagy ajándékúl is meg lehetne a múzeum és könyvtár részére szerezni. A miniszter, mint hiteles forrásból értesülünk, méltányolta az emlékirat egész tartalmát; Gyertyánffyhoz nyomban leiratot intézett, melyben tudtára adván, hogy az oktatásügyi miniszteriumnak a tanszermúzeum és pædagogiai könyvtár gyarapítására alkalmas kiállított tárgyait mind átengedi a szóban levő czélra s e mellett átiratot intéz

nyetegeknek. És milyen jó szellemet képes velük szembeállítani a népies képzelem? Semmifélét, csupán a *serpa de cetát*, a házi kigyót, a mely családiasan éldegél a tüzhely mellett és a melynek üdvös befolyását az oláh paraszt azzal vásárolja meg, hogy a legjobb tejszinnel táplálja az állatot.

Ha valamikor egy várkastély arra látszott teremtve lenni, hogy menhelyet adjon a román mythologia vendégeinek, úgy az bizonyára a kárpáti kastély volt. Ezen elszigetelt fensíkon, a melyhez semmi oldalról se lehet hozzáférni, csupán balról, a Vulkán-szorosból, kétségkivül laktak sárkányok, vampirok, tündérek és talán nehány hazajáró lélek is a Gorcz báró családjából. A várkastély tehát igen rossz hirben állt és a köznép azt tartotta, hogy nem ok nélkül. Valóságos járványos iszonyat terjedt el körüle, mint a hogy egy egészségtelen mocsárból fertőztető miazmák terjednek szét. A ki csak egy negyedmérföldnyire is közeledett volna hozzá, koczkáztatta volna életét e földön és a túlvilági üdvösségét is. Igy tanitották ezt egészen nyilvánosan Hermod mester iskolájában.

IGY TANITOTTÁK HERMOD MESTER ISKOLÁJÁBAN.

A HEGYSZOROS FELETTI FENSIKRA MENTEK, A HONNAN A VÁRKASTÉLYT LÁTNI LEHETETT.

VÁRKASTÉLY A KÁRPÁTOKBAN.

Mindazonáltal a dolgok ezen állapotának meg kell szünnie, mihelyt többé kő nem marad kövön a Gorcz bárók ősi várkastélyában. És itt kezdődött a legenda.

A Macsesd falu legszavahihetőbb embereinek állítása szerint, a várkastély létezése a régi bükkfa életéhez volt kötve, melynek ágai a védfal jobb oldalán levő sarokbástya felett terjedtek szét. Gorcz Rudolf eltávozása után — legalább a falubeliek és különösen Frik pásztor igy vették észre — a bükkfa minden évben elvesztette egy-egy főágát. Tizennyolcz ág nyúlt ki a tövéből, mikor Rudolf bárót legutolszor látták az őrtorony párkányos tetején és ma már csak három ága van a fának. A legutolsó ág lehullása maga után vonná az ősi fészek teljes megsemmisülését. Akkor aztán hiába fogják keresni az Orgell fensikon a kárpáti várkastély maradványait.

Voltaképen egyike volt ez ama legendáknak, a melyek oly gyorsan szoktak megfogamzani az oláh köznép képzelmében. Mindenekelőtt korántsem volt bizonyítva, hogy a vén bükkfa minden évben egy-egy ágat vesztett el, jóllehet ezt Frik erősen állította, azt mondván, hogy folyvást szemmel tartotta a várkastélyt, mióta juhait a zsilparti mezőkön legeltette. Mindazonáltal és noha Frik állításait csak fentartással lehetett elhinni, Macsesd falu legutolsó parasztgazdája, valamint a legelőkelőbb községi előljárók előtt tiszta dolog volt, hogy e várkastély életéből már csak három év van hátra, miután a «védő bükkfa» is valamennyi ágát elvesztette, három kivételével.

Tehát, mint említettük, a pásztor épen haza készült terelni a nyáját, mikor a szeme megakadt a távcsőn, a mire aztán a házalóval hosszabb beszélgetésbe bocsátkozott, a mely a messzelátó megvásárlásával végződött.

Fontos, valóban nagyon fontos hir volt ez!... Füst emelkedett fel az őrtoronyból ... A mit puszta szemmel nem láthatott volna meg, Frik tisztán megláthatta a házaló zsidó műszerének segélyével ... Nem ködpára, hanem füst volt az, a mi felfelé szállt és összevegyült a felhőkkel ... Pedig a várkastély lakatlan ... Hosszú, igen hosszú idő óta senki se ment be a várudvarra a rejtekajtón keresztül, a mely bizonyára be van zárva, sem a felvonó hidon keresztül, a mely kétségkivül fel is van vonva ... Ha lakik benne valaki, az csak természetfeletti lény lehet ...

De vajjon miért gyújtottak volna tüzet a kisértetek az őrtorony valamelyik szobájában? ... Vajjon kandallótűz vagy konyhai tűz-e az? ... Már ezt a dolgot csakugyan nem lehetett megmagyarázni ...

Frik sietett behajtani a nyáját az akolba. Nógatására a kutyák erősen zavarták a juhokat az emelkedő úton, a melynek porát leverte az esteli nedvesség.

Nehány paraszt, a kik a földjeikről tértek haza, üdvözölték őt, mikor mellette elhaladtak, de Frik alig viszonozta az udvariasságukat, a mi nem csekély nyugtalanságot okozott, mert a boszorkányságok és gonosz varázslatok elkerülésére nem elég csak jó napot kivánni a pásztornak, hanem az utóbbinak viszonoznia is kell a jó kivánságot. Frik pedig, merev szemeivel, szokatlan magaviseletével és feltünő taglejtéseivel nem igen látszott erre hajlandónak. Nem kelt volna annyira ki magából, ha a farkasok vagy a medvék megették volna a fél nyáját. Vajjon miféle rossz hírt hozhat?

Legelőször Koltz biró tudta meg a hírt. Mihelyt Frik messziről megpillantotta őt, azonnal oda kiáltott neki:

— «Biró uram, tűz van a várkastélyban!»

— «Mit beszélsz, Frik?»

— «Azt beszélem, a mi van.»

— «Megbolondultál?»

Valóban, hogyan is támadhatott volna tüz ebben az ócska kőhalmazban? Akár csak azt mondaná valaki, hogy lángban áll a Negoj, az erdélyi Kárpátok legmagasabb csúcsa. Ez sem volna nagyobb képtelenség.

— «Azt állítod, Frik, hogy a várkastély ég?» kérdé újból Koltz uram.

— «Ha nem ég, hát legalább füstölög.»

— «Valamiféle ködpára lehet az ...»

— «Nem ködpára az, hanem füst ... Nézze meg maga is.»

Ezzel mindketten végig mentek a falu főutczáján a hegyszoros fölötti fensíkra, a honnét a várkastélyt látni lehetett. (Folyt. köv.)

EGYVELEG.

* **A német császár** legújabban mint hajóépítő akar szerepelni. Egy hadi hajónak tervrajzát készítette el, mely lényegesen különbözik az eddigi mintáktól s a tervrajz után már építik is a hajót.

* **Tamás bátya kunyhója**, az a ház, melyről a négerek felszabadítása történetében oly nagy szerepet játszott regény szól, egész eredeti mivoltában látható lesz a chicagói kiállításon.

* **Szakács-emlékkönyv** a legújabb módja az emberkinzásnak. Mindenki, a ki valakinek fölkérésére ily albumba bejegyzi nevét, tartozik egy-egy szakácsreczeptet írni oda vagy valami étlap-félét.

* **Villamos vasút lesz a sarkvidéken is.** Tervben van legalább, hogy Szent-Pétervárról ilyet építenek Archangeleszkbe, Oroszország legészakibb fekvésű városába.

* **Szivárványfát** égetnek az amerikai milliomosok szalonjainak kandallóiban. A fa régi czethalászó hajók töredékeiből áll czethalolajjal telítve s állítólag nemcsak kellemes illatot terjeszt, de gyönyörű aranysárga, ibolya és biborpiros lángja is van.

* **Az Angyalhidat,** a középkori Róma egyik nevezetességét, lerombolják s helyébe mai szerkezetű vashidat állítanak fel. Sok régiségkedvelő haragszik ezen «barbárság» miatt.

* **A levelek összegyűjtésére** St.-Louisban, a Missisippi partján fekvő nagy városban, villamos kocsikat használnak, melyeknek nagy érdeme az, hogy igen gyorsan járnak, 35 percz alatt 8 kilométernyi utat tesznek meg s e mellett a kocsiban ülő postatiszt a posta-ládákból kivett leveleket rögtön csoportosítja, úgy, hogy 25 percz alatt kézbesíteni is képes.

olyan kifejező a mozdulat. Mögötte a nép. Az öregek hosszú sora, mindannyi pompás typus. Itt egy potrohos ősz, mellén keresztbe font karokkal, tiszteletteljesen meghajolva Árpád előtt; arrább egy másik, megszámlálhatatlan ráncz az arczán, de tiszta homlokáról sugárzik a bölcseség. S mögöttük három lovas, dárdával kezükben, körülvéve lelkes harczosok csoportjától, mámoros örömben kifakadó, éljenző, újjongó s Hadúrt dicsérő seregtől.

Megszólal vala a tárogató is.

Előrobog a magyarok árja, dobog a föld, hangzik a vigadozó zaj, s a síkságon át, mely mélyen benyúlik a látókörbe, végig szalad a nagy öröm, a nagy diadal hire. S a derült, nyugodt délutáni levegő, melyet szellő sem zavar, olyan méltóságosan ünnepélyessé teszi a jelenetet. Ünnep van a magyarok táborában, győzelmi ünnep és megnyugvás.

Az alakok jellemzésének erejét, a hangulat nemességét, egyöntetűségét, a felfogás szépségét, a kompoziczió egyszerüségét, a részletek változatos gazdagságát, a technika hatalmát, a vonalak finom egybeolvadását, a szinezés erejét és harmoniáját bámuljuk-e már most?

A hazafi érzés egyesült a művészi feltételekkel, mert ez adja meg a nagy magyar művész hatalmas vásznának értékét. Magyar szív és magyar lélek élvezheti csak e képet igazán!

Dr. LÁZÁR BÉLA.

VÁRKASTÉLY A KÁRPÁTOKBAN.

REGÉNY VERNE GYULÁTÓL.*

Francziából fordította HUSZÁR IMRE.

(Folytatás). (3-ik közlemény.)

II.

Akár a sziklákat tekintsük, melyeket a talaj legutolsó forrongásai után még a legutolsó földalakulási korszakban idomitott ki a természet, akár az emberi kezek alkotta épitményekre fordítsuk figyelmünket, melyek fölött a mult idők szele végig suhant: a kép meglehetősen egyforma, ha nehány mérföldnyi távolból nézi az ember. Nyers és faragott kő könnyen összetéveszthető itt egymással. Messziről mindenen ugyanaz a szin, ugyanaz a körrajz, ugyanazok a vonalgörbületek a távlatban, s egyféle színezet látszik a százados szürke kéreg alatt.

Igy volt a dolog a kárpáti várkastélylyal is. Nem lehetett volna megkülönböztetni elmosódó körvonalait az Orgall fennsikon, melynek tetejét mintegy koronázza a Vulkán hegyszoros baloldalán. Nem domborodik ki a háttérbeli hegyek közül. A mit az ember őrtoronynak tart, talán csak sziklabércz. A ki messziről nézi, egy bástya falkoronáját véli látni ott, a hol talán csak sziklás hegygerincz van. Az egész vár alakja homályos, bizonytalan, fantasztikus. Több utazó csakugyan azt állitja, hogy ez a várkastély nincs is meg egyebütt, mint a vidékbeli lakosság képzeletében.

Nyilván a legegyszerübb volna megalkudni például Macsesd faluban egy kalauzzal, felmenni a hegyszorosban az Orgall fennsikra és személyesen meggyőződést szerezni a valóságról. Csakhogy kaulauzt találni még nehezebb, mint megtalálni a várkastélyhoz vezető utat. A két Zsil völgyében senki se találkoznék, a ki bármely áron is elvezetné az utast a kárpáti várkastélyba.

Bármint legyen is a dolog, elmondjuk, mit lehetne látni e régi várkastélyból egy kitünőbb és élesebb messzelátócsővel, mint a melyet Frik vásárolt Kolcz biró uram költségére a zsidó házalótól.

Mintegy nyolcz, vagy kilenczszáz lábnyira a szorostól egy bemohosodott és mindenféle folyondárral benőtt szürkés elővédművet, a mely a fensik felszinéhez alkalmazkodva, mintegy négy vagy ötszáz öl hosszú lehetett; a védfal mindkét végén egy-egy sarokbástyát, a melyek közül a jobboldalin, a hol a híres bükkfa is állt, egy hegyes tetejü kis őrház is látszott; balról nehány támaszpillérrel ellátott szögletes falak, a melyről egy kápolna tornya emelkedett, e torony repedt harangját az erős szél megszokta kongatni a vidékbeli nép nagy rémületére, végre a középen a falkoronával ellátott nehézkes, tömör őrtornyot, három sorban egymás felett nyiló és ólmozott üvegekkel ellátott ablakaival és az első emeleten körülfutó tornáczával; az őrtorony tetején végre egy hosszú vas árboczon a rozsdától ellepett ércz szélvitorlát, a melyet egy hatalmas nyugati szél végképen és örök időkre delkeleti irányba ékelt.

Mi volt a sok helyütt rombadült külső védfalon belül, létezett-e még valamely lakható épület, — általában be lehetett-e jutni a várudvarba valamely felvonó hidon vagy rejtekajtón keresztül? — mindezt már sok év óta senki se tudta. Noha a kárpáti várkastély tényleg jobb karban volt, mint milyenben lenni látszott, a ragályos rémület és a hagyományos babona jobban megvédelmezte, mint valaha a sudár ágyúk, a mozsarak, a nyerges puskák és az elmult századok egyéb tüzérségi műszerei megvédelmezhették volna.

Pedig a kárpáti várkastély megérdemelte volna a turisták és a régiségkedvelők látogatását. Fekvése az Orgall fensik tetején, valóban kivételesen szép. Az őrtorony tetejéről a szem elláthat a hegyek végső határaig. A háttérben magas oláh határszéli hegyek szeszélyes kiágazásai hullámzanak. Elől a Vulkán szoros, a két szomszéd ország közt e vidék egyetlen közlekedési utja, veszélyes kanyarulatokban huzódik tova. A két Zsil völgyén túl Livadzel, Lónya, Petrozsény és Petrilla községek vannak csoportosulva azon aknanyilások körül, a melyek a gazdag széntelepekhez vezetnek. Még hátrább egymás közé torlódnak fel az alant erdős, középen zöld pázsittal benőtt és fenn kopár sziklabérczek, a melyek közül a Retyezát 2.496 és a Paring 2.414 méter magasságban emelkedik ki. Végre a Hátszeg völgyén át a Maroson túl, ködös távolban előtünnek a Közép-Erdély havasainak körvonalai.

E tölcsér közepén a talajmélyedés következtében valaha tó képződött, a melybe a két Zsil vizei szakadtak, mielőtt utat törtek volna maguknak a hegyláncon keresztül. Ez a mélyedés most már nem egyéb egy köszéntelepnél, az ilyennek összes előnyeivel és hátrányaival; a magas téglakémények belevegyülnek a fenyők, bükkök és jegenyék lombjai közé, a fekete füst megfertőzteti a levegőt, a melyet hajdan a gyümölcsfák és a virágok illatossá tettek. Mindazonáltal, elbeszélésünk idejében e völgy, a melyet az ipar tart vasmarkában, semmit se vesztett ama vadregényes jellegéből, a melylyel a természet felruházta.

A kárpáti kastély a XII. vagy XIII. században épült. Akkoriban a vajdák uralma alatt a kolostorokat, templomokat, palotákat, kastélyokat ép oly gondosan megerősitették, mint a városokat és falukat. Az uraknak, a polgároknak és a jobbágyoknak egyaránt kellett védekezniök mindennemü támadások ellen és a dolgok ezen állapotából magyarázható meg, miért idéz elő a várkastély, ódon védfalával, bástyáival és őrtornyával oly harczias benyomást és miért látszik oly védelemre késznek. Melyik épitész épithette e fennsikon, ily jelentékeny magasságban? Senki se tudja. Az épitész ismeretlen, ha csak nem *Manoli* volt, a nagyhirü román mester, a kit az oláhok annyira dicsőitenek és a ki Curté d'Argisban a «fekete Rudolf» hires várkastélyát épitette.

Ha az épitész felől kétség látszik, minden kétségen felül áll a család, a mely a várkastélyt birta. A Gorcz bárók emlékezetet meghaladó idő óta a vidék urai voltak. Résztvettek mindazon háborukban, a melyek az erdélyi tartományokban dúltak, harczoltak a magyarok, a székelyek, a szászok ellen. Nevük szerepel a román népdalokban, a melyek e szomorú idők emlékét megörökitették. Jelszavuk az ismeretes oláh közmondás volt: «Da pe maorte»: «Adj mind halálig!» és oda is adták őseiktől öröklött vérüket a a függetlenség ügyéért.

Hasztalan volt a sok áldozat, vérontás és erőlködés. Az erdélyi oláhság nem vivta ki politikai függetlenségét. Vigasztalásul a közmondás maradt: «Roman ne péré»: «A román nem vesz el».

A XIX. század derekán a báró Gorcz család utolsó sarja Rudolf báró volt. A kárpáti várkastélyban született s már zsenge gyermekkorában kimúlni látta maga körül egymásután a családja tagjait. Huszonkét éves korában egyedül maradt. Az övéi évről-évre meghaltak, lehulltak, mint ama százados bükk ágai, a melyhez a népies babona magát a kastély fennállását is füzte. Rokonok, sőt úgy szólván barátok nélkül mivel tölté Rudolf báró idejét ezen egyhangu, komor magányban, a melyet a halál teremtett körüle? Milyenek voltak hajlamai, szokásai, képességei? Ezek közül senki sem ismert egyebet nála, mint ellenállhatlan, szenvedélyes előszeretetét a zene, főleg ama kor nagy művészeinek éneke iránt. A már akkor is meglehetősen elhanyagolt állapotban levő kastélyt nehány régi szolga gondjára bizván, egy szép napon eltünt. Mint később hallatszott, jelentékeny jövedelmeit Európa nagyobb városaiban költötte el és Német-, Franczia- és Olaszország szinházaiban igyekezett mükedvelői telhetetlen kiváncsiságát kielégiteni. Ez a bizarr életmód szinte feljogosította az embereket arra a föltevésre, hogy Rudolf báró különcz ember volt és egy rögeszme uralma alatt állt.

Mindazonáltal a haza emléke mélyen bevésve maradt az ifju Gorcz báró szivében. Külföldi barangolásában se feledkezett meg erdélyi hazájáról. Vissza is tért, mikor hirét vette az erdélyi oláh parasztok véres fölkelésének a magyarság ellen, a mely fölkelés a dákorománok utódainak leveretésével végződött.

E vereség következtében Gorcz báró végkép elhagyta a kárpáti várkastélyt, a melynek egyes részei már romba düledeztek. Nemsokára a legutolsó cselédek is kihaltak a várból, a mely most már teljesen lakatlanná lett, Gorcz báróról azt beszélik, hogy hazafi létére Rózsa Sándorhoz*, az egykori rablóvezérhez csatlakozott, a kiből a függetlenségi harcz drámai hőst alkotott. Gorcz Rudolf báró azonban a harcz befejezése után elvált a «betyár» bandájából és ezt igen okosan tette, mert az egykori rablóvezér, a ki ismét tolvajok főnökévé lett, végre mégis a rendőrség kezei közé került és a szamos-ujvári börtönben élte rabsága napjait.

A vármegyében általánosan azt beszélték, hogy Rudolf báró elesett egy csata alkalmával, a melyet Rózsa Sándor bandája vivott a határszéli vámőrökkel. E hir nem volt igaz, noha Gorcz bárót azóta senki se látta a várkastélyban és daczára annak, hogy mindenki holtnak hitte őt. De tanácsos dolog csak kötve hinni mindazt, a mi a könnyenhivő népnél a közbeszéd tárgyát képezi.

Az elhagyatott, lakatlan várkastélyok felől rendszerint kisérteties mondák keringnek. Az élénk képzelem az ily épületeket rendszerint benépesiti kisértetekkel: szellemi és hazajáró lelkek megjelennek bennük éjjelenként. Az ilyesmi maig is napirenden van Európa bizonyos babonás vidékein és ezek közt Erdély az első helyek egyikét követelheti magának.

Különben hogyan is szakithatott volna Macsesd falu lakossága a természetfeletti dolgok felől táplált hitével? A hivők vallási életének igazgatására hivatott pópa és a gyermekek nevelésével megbizott iskolamester az efféle meséket annál szabadabban és őszintébben terjesztették, mivel maguk is elhitték. «Kézzelfogható bizonyitékok» alapján azt állitották, hogy a mezőkön rémfarkasok futkosnak, hogy a vampirok kiszivják az emberek vérét, hogy a «staffik» a romok közt kóborolnak és gonosz lelkekké lesznek, ha az emberek elfelednek esténként ételt, italt vinni nekik. Vannak tündérek, melyekkel nem tanácsos találkozni szerdán vagy pénteken, mert ezek a hét legrosszabb napjai. Ki merne elkalandozni a vidékbeli sürü és elbüvölt erdőkbe, a hol a «balurik» az óriási sárkányok laknak, a melyek a szájukat kitudják tátani a felhőkig és a «zmeik» a kik óriási szárnyukon elröpitik a királyi vérből származott leányokat, sőt az alacsonyabb származásuakat is, ha csinosak. Úgy látszik, hogy elég hosszú sora a félelmetes ször-

* A jeles franczia iró itt regényt, nem pedig pontos adatokat kivánó tudományos munkát irván, sok dologban szabadjára ereszti költői képzeletét s nagyobb gondot fordit meséje érdekes voltára, mint a szintér és az ott lakó népesség hü rajzára. Igy bizonyára nem fognak megütközni a regényben rajzolt vidék és nép közelebbi ismerői, ha azt látják, hogy az iró nem mindenben alkalmazkodik a valósághoz, a mi különben nem is czélja. Külföldi nevezetesebb irók, mint tudjuk, ugyis ritkán választják szépirodalmi müveik tárgyául hazánkat és a magyarországi életet. A kik mégis ránk fordítják figyelmöket, azoknak esetleges tévedései iránt ne gyakoroljunk szigorú kritikát. A regény meséje különben is költött dolog s a szintér is költői mezbe van vonva. *Szerk.*

* Szerzőt itt, ez állitására nézve nyilván tévedésbe ejtették, a mennyiben azt látszik hinni, hogy Rózsa Sándor «román hazafi» volt és az oláhok függetlenségéért harczolt. *A fordító.*

kalit ajtaját, kifelé fordítva, hogy maga találjon rá. Szinte megrettent, a mint a nyitott ajtón kitalált, de aztán egyszerre besurrant a kúszórózsa zsenge hajtásai alá s ott rögtön eltünt. Ekkor aztán a kanári lett ideges. Csipogva szólítgatta s hivta kis barátját. Kiállt a kalit ajtajába, nézte, kereste: hová lett? Hagytuk, nem megy-e utána. De csak végig-végig lépegetett a nyitott ablakon, s mert hasztalan várta, egyszerre csak visszafordult s berepült édes anyánk kezére. Az ökörszemkét többé nem láttuk. Pedig olyankor, ha odakünn hó és jég borit mindent s a madárvilágban nagy az inség, de szivesen adnánk neki ismét téli szállást.

és Eiffel, az óriási párisi torony alkotója, egyenesen vádlottak, több volt miniszter s köztük egy volt elnök is gyanuba keveredtek, s Franciaország szereplő egyénei közül nagyon kevés van, ki egészen gyanusítás nélkül maradt volna.

A nagy botrány története lehető röviden leírva a következő:

Lesseps Ferdinánd, ki 1869-ben fejezte be a szuezi csatorna építését, mely számára világhirt s a «nagy franczia» melléknevet szerezte, 1875 óta egy másik óriási vállalat élére állott, mely Közép-Amerikában a panamai földszoroson át csatornát akart építeni az Atlanti- és Csendes-Oczeán között. A vállalat nagy népszerűségnek örvendett s tömérdek pénzt, adtak össze a részvényemet. Pár nap mulva azonban a boulangisták lapja, a «Libre Parole», már nyiltan emlegetett egyes képviselőket, kik a Panama-társaságtól nagy sápokat kaptak s a leleplezéseket a «Cocarde» nevű lap folytatta. A botrány kivilággott, s napról-napra beszéltek róla az országházban és lapokban, úgy, hogy nov. 19-én a kormány kényszerítve érezte magát vád alá helyezni a társaság volt igazgatóit: *Lesseps Ferdinándot* és fiát, *Fontane Mariust*, *Cottu* bárót, *Reinach* bárót és *Eiffelt*. Nagy megdöbbenést keltett, hogy az egyik vádlott, *Reinach* báró, ki tulajdonkép a fő ügyvezető volt, még az nap hirtelen meghalt, és az a gyanu merült föl, hogy vagy öngyilkosság, vagy épen gyilkosság következté-

Bourgeois, igazságügyminiszter.

Ribot, miniszterelnök.

Loubet, belügyminiszter.

Delahaye, képviselő.

Herz Kornél.

Andrieux, volt rendőrfőnök.

Déroulède Pál, képviselő.

Clemenceau, képviselő.

Brisson,
a vizsgáló-bizottság elnöke.

Jolibois,
a vizsgáló-bizottság alelnöke.

Barthou,
a vizsgáló-bizottság titkára.

Pelletan Kamill,
a vizsgáló-bizottság tagja.

A PANAMA-PÖR SZEREPLŐI. — A KORMÁNY ÉS VIZSGÁLÓ-BIZOTTSÁG TAGJAI, A VÁDLÓK ÉS VÁDLOTTAK.

A PANAMA-PÖR.

Századunk egyik legnevezetesebb bünpöre folyik most Párisban. Oly nagyszabásu bünpör ez, hogy méltán világhirünek lehet mondani. Nemcsak a franczia lapok, de a külföldi sajtó is napról-napra közöl tudósításokat a hetek óta tartó ügyről, s már ma is, mikor a voltaképi pör tárgyalása még csak most kezdődött, mutatkoznak a rémületes eredmények következményei: egész sereg hírneves s részben közbecsülésben megőszült ember pellengérre, állítása, a közbizalom tönkremenetele, két kormányválság gyors egymásutánban, a köztársaság fennállásának megingása s egy esetleg kitörhető társadalmi forradalom előjelei. Két oly világszerte ismert ember, minő Lesseps, a szuezi csatorna létesítője, sek. De a munkánál újra meg újra váratlan nehézségek támadtak s nehány évvel ezelőtt már a bizalom is megingott az örökösen pénzzavarokkal küzdő vállalattal szemben. Az intézők újabb kölcsönöket nem tudtak kieszközölni s így a társaság 1890-ben megbukott, úgy, hogy az eddig elkészült munkálatoknak hasznát nem lehetett venni. A leszámolás alkalmával kitünt, hogy a társaság kerekszámban 1300 millió frankot adott ki; de ebből a rengeteg összegből a tulajdonképi csatornaépítésre alig fordítottak 400 milliót. Igen természetes, hogy a sok ezer részvényes nem vette közönyösen a dolgot s a vállalat igazgatóit hűtlen kezeléssel vádolták. A vádat múlt év október havában *Delahaye* a parlamentben is hangoztatta. Kezdetben nem keltett valami nagy figyelben. November 21-én a parlament már külön vizsgáló-bizottságot küldött ki a botránypör megindítására *Brisson* volt miniszterelnök vezetése alatt, ki puritán jelleméről ismeretes. A botrány oly nagy volt, hogy *Loubet* miniszterelnök és kormánya beadta lemondását, mert egyik tagját, *Ricard* igazságügyminisztert is gyanusították. Maga a pör tárgyalása csak most, jan. 10-én kezdődött meg; de az előnyomozások a mult év végén is folyvást tartottak. *Drumont*, a «Libre Parole» szerkesztője nem adta ugyan meg a kellő felvilágosításokat, mivel sajtóügy miatt börtönben van; de új vádló akadt *Thierée* alkusz személyében, ki a meghalt Reinach báró 25 checjének fényképét őrzi, melyek összes értéke 3.300,000 frank s ez az összeg kizárólag lapoknak, képviselőknek s más befolyásos embereknek megvesz-

tegetésére fordíttatott. Hasonlókép vádló adatokat közölt egy *Herz Kornél* nevű vállalkozó is, ki egyike volt a főbünösöknek a szédelgésben, de a botrány kitörésekor milliomaival sikerült Angliába s onnan Amerikába szöknie. Decz. 3-án már okiratok is voltak a vizsgáló-bizottság kezében, melyek egész sereg képviselőt, senatort s volt minisztert kompromittáltak, köztök *Grévy Albertet*, a köztársaság volt elnökének testvérét, ki 20,000 frankot kapott s *Renault Lajos* senatort, kinek sápja 25,000 frank volt. A bizottság ezen iratok hatása alatt vizsgálati fogságba helyezte a társaság igazgatóit, a 88 éves agg Lesseps kivételével, kit nagy érdemei miatt annyira kimélnek, hogy még a botrányt is titkolják előtte, egyúttal elrendelte Reinach holttestének kiásatását és orvosi megvizsgálását.

Az utóbbi időben már napról-napra merültek fel vádak egyes kiváló emberek ellen, s különösen a képviselők közül *Roche Gyula*, *Aréne Emanuel*, *Proust Antonin*, a szenátorok közül *Deves* és *Béral* voltak erősen kompromittálva. Legújabban erős megtámadtatásban részesült *Freycinet* is, a franczia közélet egyik legkimagaslóbb alakja, ki több ízben volt miniszter s Francziaország haderejének újjászervezése körül rendkivüli érdemeket szerzett. Az ő megtámadtatása okozta, hogy jan. 10-én, midőn a Panama-társaság igazgatóinak pöre megkezdődött, az új miniszterium is beadta lemondását. Hasonlókép belekeverték a piszkos ügybe *Floquet Károlyt*, a képviselőház elnökét, ki szintén lemondott előkelő állásáról s helyére *Perier Kázmért* választották meg. De a vádaskodás nem szoritkozott kizárólag Francziaországra; a látszólag legidegenebb egyéneket is belekeverték az ügybe s így többek között egy magyarországi német hirlapirót is vádoltak megvesztegetéssel, állítólag huszezer frankot kapott volna. A tárgyalás kezdetén maga *Lesseps* fia, Károly, ki az igazgatótanácshoz tartozott, beismerte, hogy több millió frankot költöttek el megvesztegetésre. Három igazgatósági tagot heteken át börtönben tartottak s most ezek a közfigyelem tárgyai. *Lesseps Károly*, középmagasságú, nyulánk, elegáns alak, feje kopasz, kerekre nyirott szakállát feketére festi. A másik igazgatósági tag *Fontane*, ki öreg úr, ki szüntelenül ideg-mozog. A harmadik *Cottu*, feszes tartásu, elegáns ember, kipödrött bajuszszal.

A szédelgés ténye kétségtelen, de a részletek még nagyon homályosak s valószinüleg részben földeritetlenül maradnak, mivel a vesztegetések két főközvetitője közül *Reinach* meghalt s *Herz* megszökött. Általános nézet szerint *Herz* volt a vesztegetések főeszközlője, s a leleplezéseket maga *Reinach* kezdte meg, mivel Herz által zsaroltatva, anyagilag tönkre jutott. Most *Clemenceau*, a hires ellenzéki képviselő, sürgeti legjobban a leleplezéseket, ugyanaz a férfiu, ki Gambetta kora óta annyi miniszteriumot buktatott meg; nem rég a Panama-botrány miatt *Derouléde* képviselővel is volt párbaja. *Drumont*, ki lapjában csaknem naponkint közöl új kompromittáló adatokat, botrányokat hajhászó ember.

A vizsgáló-bizottságban *Brisson* a legtekintélyesebb ember, kit általában igen szigorú jellemű s becsületes embernek tartanak; bár azt is mondják felőle, hogy csak azért utasitotta vissza újabban a miniszterelnökséget, melyet sok ideig úgy sem tarthatott volna meg, s vállalta el helyette a Panama-ügyi vizsgáló-bizottság elnökségét, mert ily módon akar eljutni a köztársaság elnöki székébe, mely a jelen évben új választás alá esik. Ő mellette kiváló szerepet játszik *Franqueville* Tibor, a vizsgáló-biró, a versaillesi törvényszék volt elnöke, kit általában igen művelt, de egyúttal lelkiismeretes embernek tartanak. Nevezetes szerepe volt még eddig e perben *Andrieux* volt rendőrfőnöknek is, ki a Panama-botrány miatt mondott le állásáról, s ki többek közt arról nevezetes, hogy a szerzetesrendeket ő űzte ki Francziaországból. Most Andrieux a legveszedelmesebb vádlók közé tartozik, mivel ő is sokat tud a szennyes dolgokról.

A miniszterelnök, *Ribot:* ki Brisson helyett a Panama-botrány kitörésekor elvállalta a kabinet alkotást, szintén tekintélyes ember s már régóta miniszter. De úgy ő neki, mint minden más kormányférfinak nehéz helyzete van most Franciaországbaa. A parlamentben napról-napra újabb botrányok fordulnak elő, a hirlapok és az utcza népe állandó lázban van s maga Carnot elnök is már többször fenyegetődzött, hogy kész lemondani.

A legtöbbet emlegetett egyén eddig ebben a botrányban kétségkivül dr. *Herz* Kornél, ki egy, vagy mások szerint két milliónyi óriási összeget zsebelt ki a Panama-társaságtól különböző czimeken. Azt maga is elismeri, hogy Reinach bárótól vett fel pénzt; de azt állítja, hogy ezek magánüzletekből számaznak. *Herz*, mint némelyek mondják, németországi születésü, állítólag Bajorországból, (Pázmándy Dénes azt állítja, hogy magyarországi születésü, a bécsi Herz bankár unokatestvére), de már Napoleon császár idejében letelepedett Párisban s különböző vállalataival, különösen a villamos technika terén, óriási vagyont szerzett magának, de talán még inkább politikai titkos ügynöki szerepe által. Reinach báró halálával is összeköttetésben áll a neve; tény, hogy az utolsó nap is alkudozott vele s *Reinach* azért lett öngyilkossá, vagy azért halt meg hirtelen, mert Herz, bár kérését *Rouvier* volt pénzügyminiszter is pártfogolta, nem ajánlkozott a leleplezések elsimítására.

A botrányok szaporodása igen nagy hatással van a politika életre. A szocziálisták és királypártiak egyaránt lesik a köztársaság bukását. Napoleon herczeg megszakitotta földkörüli nagy útját, hogy a válságos pillanatban Párisban lehessen, s az anarkhisták formális terveket készitettek a szervezkedett támadásra a kormány ellen. Sötét, nagyon sötét jelenleg Francziaországban a helyzet s a müvelt világ méltó érdeklődéssel tekint a fejlemények elé.

MUNKÁCSY MIHÁLY ÁRPÁDJA.

Páris, 1893. január 10.

A modern festőművészetben egymást váltogató irányok közepette Munkácsy nyugodtan maradt, saját művészi egyéniségének minél határozottabb kifejlesztésére törekedvén. Hűen a nagy hagyományokhoz, lelkében megőrizve az eszmények tiszta és naiv tiszteletét, folyvást alakjainak élve, képzelete képein álmadozva, művészi gonddal tehetsége elemeit kutatva, halad feltartóztatlanúl a maga útján.

«*Krisztus Pilátus előtt*» képén a mély gondolkozású művészt láttuk, a mint a legnehezebb művészi feladat megoldásán: a fény és árnyék elosztásán fáradozik, ideát ad, ideált mutat a kornak. «*Mozart*»-ja képzeletének bizarr, megkapó, lebilincselő elemeit, *bécsi nagy falképe* viszont a szinekben dúskodó kolorateurt mutatta be. Ime, e három határvonal között emelkednek ki uralkodó tehetségének körvonalai: egyrészről hajol a bölcselmi gondolatok felé, de azokat a modern kor szellemében bizarr külsővel beaggatva testesiti meg. Másrészről nem hanyagolja el a festői problémákat sem, sőt keresi az alkalmat, hogy szinező érzékét kielégithesse.

Az országház nagy terme számára készülő *Árpádja* azonban tehetsége új és kedves oldalát meglepő erőben juttatja kifejezésre: a múlt századok naiv szellemének átérzésében és föltüntetésében tündöklőn. Akárcsak egy régi néprománcz, olyan egyszerű ez a kompozicziő, azonban rejtelmesen mély. Tiszta, világos a helyzet, de megkapóan naiv, őszinte és szivből fakadó.

Mikor először meglátjuk, meghat költői egyszerüségével. Minél tovább személjük, a hatás annál mélyebb, felemelőbb, lelkesitőbb. Átrezeg rajta múltunk története, fölelevenednek előttünk jelenünk ideáljai és jövendő reményeink. A meghódolás naiv jelenete, most a millennium időkorában, fölidézi a századok viharait, az ádáz harczot, melyet lételünkért vivtunk, törökkeltatárral, némettel-muszkával, s vivunk egyre az ellenséges nemzetiségi törekvésekkel, de diadalmas győzedelmünk szemlélete megnyugtat és erőt is ád a küzdelemre. Fölébreszti a reményt, hogy győzni fogunk, mint egykoron, hogy meghódolnak majdan a nemzet erejében, életrevalóságában kételkedő pártoskodók.

Sokat kifejez, sok emléket és eszmét kelt Munkácsy «Árpádja» s teszi ezt a legegyszerűbb művészi eszközökkel. Érdekes lesz megfigyelni, hogy ez ideához mint alakult meg a művész képzeletében a hatalmas jelenet.

Munkácsy a néphagyomány Árpádját kereste, a népregei meghódolás jelenetéhez nyúlt. Ki akarta pedig azt fejezni az Arany János módján, a népmese egyszerű, költőien naiv hangulatában. Nem hadiképet, viharzó csatát, a haza-megszerzés megdöbbentő vagy elijesztő mozzanatát választotta tehát, hanem a diadal népmesei jelenetét: a fü, föld, viz felajánlását.

Az első kartonon már ott találjuk a diadalmas Árpádot, nemes kapitányaitól környezve. «Hatalmasok viadalokban, csak lakoznak bátorságokban, nagy erejük mint Sámsonnak, bátor szivük, mint oroszlánynak» — énekli róluk a XIV. század hegedűse. S előttük áll a hódolók küldöttsége, hozva a füt, földet, és vizet; a háttérben pedig széles sávban veszi őket körül a diadaltól ittas magyarok serege.

Ez első kompoziczióból alig tartott meg valamit a mester, a hangulatot legalább semmiképen. A meghódolás jeleit átnyujtó küldöttség maradt csak meg, de az is más helyzetben, minden más megváltozott. A kép itt még harczias, ugynevezett «történeti» szerkezetü volt. Érezte, hogy igazabbá, bensőbbé, egyszerübbé kell tennie. A széles sávban a jelenet fenségét szemlélő harczosok helyett odavetette *Árpád* egyszerü sátrát, s a kép ime egyszerre emberiebbé, hozzánk közelebb állóvá változott. A harczosok mogorva alakjai helyett a sátorból kilépő, lóra szállt Árpádot emelte ki, a mint nemes egyszerüséggel fogadja a hódolók lelkes küldöttségét.

Mert a mi most, a második kompoziczióban nevezetes, az az új elem, hogy a bennszülötteket nem leigázott népnek festi, hanem önként meghódolóknak, a kik a magyarok vitézségét, kulturáját jó szivvel ismerik el. A szív szava szólal meg, nem a kényszerítésé. Innen a magyarok őszinte igaz örömének kitörése, kik barátot nyernek a vélt ellenségben. Tiszteletteljesen meghajló két alak között lelkesen szónokló nemes szláv mutat a szolgák által tartott hódolati jelek felé. Nem rabigában görnyedő hódolók ezek. Ez teszi regeszerűvé, naivvá, egyszerűvé és költőivé a helyzetet. S íme előttünk áll *Árpád*, a mi jó kapitányunk, a népmese vitéz alakja, a vitéz ellenségnek baráti jobbját fogadván. Természetes, hogy Árpád is, népe is «vala ezen nagy jó örömben». Föl is hangzik a tárogató lelkes hangja, mely gyülekezőre hivja egybe a mezőségen elszéledt népet, a nagy örömhírre. Jönnek hát vágtatva a tenger pusztaságon, ujjongva, kardjokat forgatva, zászlókat lobogtatva, szekerczéjöket és lándzsájokat ég felé emelve, mintha Árpádot köszöntenék.

E mámoros örömben úszó sokaság megdobbantja a hazafi szivét, velük örvendünk, velük vigadunk, s áldozunk a hős emlékének, ki megszerzé e hont, hol, «áldjon vagy verjen sors keze,» élnünk, halnunk kell.

Ezt a kompozicziót vitte a mester a vászonra. A munka nagyban-egészben kész. A nagy vásznon, mely vagy tizenöt méter széles és öt méter magas, ott áll már a hatalmas jelenet, az aprólékos detailmunka van csak hátra. Itt egy csatt, egy szekercze feje; amott egy sisak koronája, az arczkifejezés élesbitése, a kéz finomabb megfestése, az árnyék fixirozása, egy párduczmente kifestése, minden, a mi mesterre vár. De a kép hangulata ezek miatt alig szenved csorbát.

S meglepetve látjuk, hogy a tervnek apró részletei minő beszédes, megkapó jelenetekké alakultanak. Itt a lelkesedés, amott a büszkeség, az öröm, a mámor külön-külön kifejezése; itt a büszke öntudat, amott meg a szeretet idyllikus képe. Kiemelkedik a tömegből Árpád. Jobb kezében szekercze, baljában kantárját fogja, oldalához odasimul erős pajzsa. Szeméből tűz villog ki, arczán tiszteletet parancsoló jóság. Egyszerü, igaz alak, nem egy romantikus festő, hanem a népképzelet Árpádja. Nem Piloty egy kolosszális hőse, vagy Kaulbach képtelen, Rubens tulzott hérosza, egyszerüen igaz alak, akár Arany János Attilája, melyet a nép képzelete nevelt, mely pedig a maga legnemesebb vonásaiból alkotja meg hőseinek jellemét.

Árpád oldala mögött a vezérek csoportja, csupa nemes arcz, s lelkesedve hallgatják a hódolók szónokát. Elől egy anya, gyermekét átölelve üdvözli a szeretett vezért, a nyitott sátor előtt pedig ott áll egy nemes hölgy, s kinyújtott karral mutat a vezér felé. A hallgatás, a lelkesedés érdekesnél érdekesebb kifejezése, a legmélyebb megfigyelés eredményei e typusok. A küldöttség szónoka pompás szláv arcz, maga az ős-szláv, szinte hallani véljük a szót is,

21. Munkácsy Mihály : Munkácsy édesanyja sz. Reök Cecilia (1861 után)

Száraz akadémikus rajz, valószínűleg a bécsi időből, tehát 1865-ből. (*Hátán* mozgalmas kompozíció elmosódott vonalai, a rajzzal egyidőből). Eredetileg nem tartozott az album lapjai közé, mi ragasztottuk ide, mert vele együtt találtuk. — Párdarabja (ugyanez az alak más pózban) a Szépművészeti Múzeum grafikai gyüjteményében (1931—2217. lelt. sz. alatt) 1931 óta, Barnewitzné ajándékából.

*

Ennyiből áll az ifjú Lieb Miska asztalosból festővé alakulásának ez a kedves és értékes adatgyüjteménye. Most, hogy negyvenegyéves búvóhelyéről a legkorábbi rajzokat magábafoglaló album is előtérbe lépett, miután néhány évvel előbb, 1931-ben, a Munkácsy-örökösök nobilis gesztusával a következő periódus rendkívül érdekes és becses rajz- és festmény-vázlatai is hazakerültek és ezekkel együtt igen fontos írott életrajzi okmánytár is érkezett, az „Emlékezések" eredeti kéziratai pedig több mint egy évtized óta a szakembereknek helyben tanulmányozásra rendelkezésre állanak: igen megkönnyebbedett annak a lehetősége, hogy Munkácsy indulásának útját valaki pontosan megrajzolja és bizonyítékokkal igazolja.

Amint az „Emlékezések"-ből tudjuk, Munkácsy 1861 előtt is, egész piciny gyerek kora óta legénnyé szabadulásának idejéig szüntelenül rajzolgatott, tehát Békéscsabán töltött gyermekkorának minden szakában, egészen Aradra való eltávozásáig. Ezek a rajzok — 5 maga világosít fel róla, nehogy tévedésbe essünk — vagy szimpla másolatok voltak (többnyire metszetek után), vagy még annál is kevesebbek: mindenféle gyerekes ákombákom. Az effélébe, úgy látszik, maga is beleúnt, mert mikor Aradra utazott asztalosleginynek, teljesen abbahagyta a rajzolást. Ekkor más művészi ambíciói voltak: verseket kezdett faragni, bizonyára szerelmes verseket, amint az egy tizenöt-tizenhatéves ifjúhoz illik is. Komolyan a rajz és a festőpálya csak Békésgyulán, hosszú betegeskedése alatt kezdte foglalkoztatni, de attól fogva — mint elbeszéltük — annál komolyabban. Ezt le kellett rögzítenünk, mert könnyen lehetséges, hogy előkerülnek a most közölteknél korábbi Munkácsy-rajzok, de azoknak előreláthatólag kevés közük lesz Munkácsy Mihály festőművészhez. Hogy az albumrajzai miként kapcsolódnak bele a mester első fejlődési szakának œuvrejébe, amennyire lehetett, az egyes lapok felsorolásánál már érintettük. A kezdő Munkácsy művészi képzeletének ezeket az első szüleményeit azért is őrizte fokozott becsben, mert szándéka volt e rajzok némelyikét meg is *festeni*, innét magyarázható több lapnak részletező, minuciózus kidolgozása. Meg kell azonban állapítanunk, hogy közvetlen, konkrét összefüggése egyiknek sincs a korai festmények valamelyikével. Mégis vannak közöttük egyesek, így a „Mester uram felolvas", vagy a „Szalonnapirítás", melyek százpercentesen revelálják nekünk az 1863-ban festett „Katonalevél" (más néven: „Felolvasás") és a „Regélő honvéd" népi világát, azok teljes kelléktárával. Még sokat hibáz a ceruza (amint klasszikus értelembe vett *rajzolóművész* később se vált Munkácsyból), a test arányait, de a részletformákat is lépten-nyomon elvéti, „elrajzolja", a távlat, a rövidülés törvényeit csak ösztönösen tapogatja és gyakran félreérti, figuráinak térbehelyezése szerfölött bizonytalan és mégis, mégis — ennyi dadogás, botorkálás dacára — amit közölni akar velünk, abba valahogyan életet, vérkeringést tud varázsolni. Már itt, ezeken a naiv, szinte ügyefogyott kísérleteken is megnyilatkozik a legnagyobb adomány, amiben festőnek része lehet s amely őt egészen hanyatlásáig elkíséri: a megelevenítő erő. (Emellett már ezeken az ifjúkori kísérletein megfigyelhetjük illusztráló és narratív hajlamát, ami azután végigkíséri egész pályafutásán s ami miatt sohase tudott teljesen elmerülni a tisztán optikai problémák vizsgálatában). Ez vagy együtt születik valakivel vagy nem, ezt nem lehet tanulás útján megszerezni. Egymagában persze ez még senkit se avat művésszé, még kevésbbé nagy művésszé. Annak hosszú, küzdelmes, verejtékes útja van. Munkácsy elindult ezen az úton és becsületes elszánással végig akart menni rajta... Ekkor történt vele a csoda, mely neki sok-sok pénzt és hangos dicsőséget hozott, — a képzőművészetet azonban megfosztotta egyik festő-zsenijének egészséges kialakulásától, amellyel — szilárdan hiszem — képes lett volna a legnagyobbak közé emelkedni. A komoly becsvággyal megkezdett tanulópályán, ahol eleinte a társai nyelvén is alig beszélő ifjúnak annyi igazságtalan handicapet kellett legyőznie és annyi meg nem érdemelt lebecsülést kellett zsebrevágnia, egyszerre csak hátszelet kap és váratlan, önmaga előtt is érthetetlen és mindenkit elképesztő sebességgel rohan előre. Nehéztelhetünk-e a szegény, éhező tegnapi asztaloslegényre, ha elveszti a contenance-ot és többé nem képes visszakanyarodni a helyes mesgyére? Szomorú sors, magyar sors. Hogy is mondta Meier-Graefe: „das Schulbeispiel für Belanglosigkeit des Talents *ohne geistige Hilfen.*"

Szentendre, 1938 november.

POGÁNY KÁLMÁN

22. Munkácsy Mihály: Botra támaszkodó meztelen férfi (bécsi idő?)

lent jobbra: *Rajzolta Lieb Miska 861 Május 30.* — Közölve: Boyer d'Agen (i. h. 9. old.), Malonyay, Ilges („Der Schafstall des Onkels Röck" !?).
— *Hátán* néhány évvel későbbi ceruzatanulmány: térdelve lehajló és valami négylábú állatra támaszkodó alak. — Ez a kunyhókép M. leghíresebb ifjúkori rajza. Valóban, az „Aradi gimnazista" mellett, albumunk legszebb, legérettebb darabja. A hozzáfűződő kedves Röck bácsi-anekdótát l. Malonyay könyvében (1898. kiadás 52. old.).
15. *Tömlöcbe zárt boszorkány.* Balra tuskóhoz láncolva, jobbról az ajtóból rávigyorgó siheder. — Ceruza. — Nyilván valami népmesét illusztrál ez a vázlatos rajzolat. — *Első közlés.*
16. *Rom.* — Ceruza. — Jelezve lent jobbra: *Rajzolta Lieb Mihá . . 861 Júli 23.* — Eléggé gyakorlott kézre valló rajz. — *Első közlés.*
17. *Hazatérő aratók.* Öt felnőtt, kiket hátul pendelyes gyerek követ. — Ceruza. — Tréfás egykorú sajátkezű felírás a hátulsó alak és a kis fiú ruhája szélén: *Lieb Mihály fia!* — Közölve: Boyer d'Agen (i. h. 11. old.), Malonyay. — Valószínűleg valamelyik akkori magyar népéleti ábrázolás közvetlen hatása alatt készült. Az alakok túlkönnyen és frissen mozognak, ügyesen csoportosulnak — egy kezdő képességeihez mérten.
18. *Drapériatanulmány.* Székre terített posztókelméről. — Ceruza. — Egyetlen ilyen rajza ebből az időből; egészen sikerültnek mondható megoldásban. — *Első közlés.*
19. *Az előbbi hátán: különböző vázlatok.* — Toll és ceruza. — Fent egy történelmi jelenet tollvázlata. E mellett és alatt zsidó férfifejek ceruzával és a fenti kompozíció egyik figurája kétszer: tollal és ceruzával. — Valószínűleg a bécsi tartózkodás (1865) idejéből. — *Első közlés.*
20. *Aradi gimnazista.* Egy hozzávetőleg 17—18 éves fiú asztal mellett ülve pipál és borozgat. — Ceruza. — Közölve: Boyer d'Agen (i. h. 13. old.), Malonyay, Ilges, Sedelmeyer. — Szinte helyet foglalhat már a hetvenes évek ünnepelt genrefigurái sorában. Keletkezési ideje valószínűleg 1862 első felére esik. Sajnos, igen körültépetten került elő, — feltehetőleg: mert mindenki ez iránt érdeklődött. Most már helyre van állítva s így — reméljük — nem szakadozik tovább. — Ennek hátára írta M. (valószínűleg 1863 körül, mert már „Munkácsy"-nak nevezi magát-)[12] a következő humoros (valljuk be, kissé asztaloslegényesen humoros) levélfogalmazványt: „Imádott Nagysám, Én Munkácsy Mihály fogadom a bajuszomra és szakállamra (mely csak még ezután lesz), hogy ha kegyed érzelmeimet nem viszonozza, úgy én magam a gatya madzagommal felkötöm az ajtó sarkára. Isten Nagyságával. Boldogságom hajnala te. Maradok imádója Munkácsy Mihály."
21. *Munkácsy édesanyja sz. Reök Cecília.* Mellkép. — Ceruza. — Közölve: Boyer d'Agen (i. h. 10. old.), Malonyay, Ilges. — E szép és gondos rajz —mint Ilges értesít könyvében — egy daguerrotyp után készült, minthogy a kis Miska már négyéves korában elvesztette édesanyját, aki, mint az annak ugyancsak Ilgesnél olvasható eredeti német fogalmazású hosszú leveléből kitűnik, igen nagy műveltségű és emelkedett erkölcsi felfogású nő volt. — Ez a lap nem tartozott az albumhoz, de azzal együtt merült föl s beleillesztetett.
22. *Botra támaszkodó meztelen férfi.* — Ceruza. — Közölve: Boyer d'Agen (i. h. 10. old.), Ilges. —

[12] Itt említjük meg (a már ismételten felhasznált dr. Scherer Ferenc „Gyula város története" nyomán), hogy M. a *Lieb* nevet nem akkor hagyta el hivatalosan, amikor 1878-ban magyar nemességet kapott, hanem már *1868 október 3-ikán*, szabályszerű belügyminiszteri rendelettel.

20. Munkácsy Mihály: Aradi gimnazista (1862)

19. Munkácsy Mihály: Különböző vázlatok (bécsi idő?)

2. *Paraszt szolgáló.* Karján kosárral merengve ül. — Ceruza. — Ez a rajz van megemlítve a „Souvenirs" idézett passzusában. — Az előbbivel egyidőben készülhetett s azzal teljesen azonos jellegű. — *Most először közöljük.*

3. *A gyulai vár.* — Szén. — Amint dr. Scherer Ferenc már idézett gyulai monográfiájában a II. köt. 188. oldalán közölt képből megállapíthatjuk, a fiatal Lieb Mihály — ha az arányokat kissé át is szabta — elég hűen ábrázolta az akkori, a mai restaurált állapotnál kissé romladozóbb valóságot. — Az első rajz, amelyen — alighanem az először használt szén csábításának engedve — az árnyalással próbálkozik. — *Első közlés.*

4. *A lovag látomása.* — Ceruza. — Ezen már a tájképi háttér alkalmazását is megkísérli. A lebegő koszorús nemtő természetesen valami empire acélmetszetről került ide. — *Első közlés.*

5. *A kiásott csatabárd.* Jelenet a honfoglalás korából? — Toll. — Az ábrázolt kilenc, kissé szlávos típusú, marcona harcos képe alighanem egy német romantikus metszetre vezethető vissza. — *Első közlés.*

6. *Két arcképtanulmány.* Fej és mellkép; biztosan egy diák barátjáról. — Ceruza. — Hátán olvashatlan firka. — Első félénk kezdeményezése a későbbi nagy arcképfestőnek. — *Első közlés.*

7. *Magyar vezér.* Éppen kardot ránt, fején sisak, vállán kacagány és derekához szíjazva tüskés buzogány. — Toll. — Közölte Boyer d'Agen (i. h. 9. old.) és utána Malonyay és Ilges. — Naiv, de igen gondos kivitelű tollrajz. Felfogásában a Kovács Mihályok és Orlai Petricsek képzeletének rokona. — Tulajdonkép nem kell-e ezt a rajzot, továbbá az 5. számút és az albumból kivágott „Zrinyi"-t (most Szépművészeti Múzeumban) már a „Honfoglalás" bevezető akkordjának tekintenünk?

8. *Juhászlegények.* Egyikük szamárháton ül, másik a földön fekszik, balról ebédet hozó menyecske. — Toll. — Közölve: Boyer d'Agen (i. h. 12. old.), Malonyay, Ilges (akinél mint „älteste Jugendzeichnung Munkácsys" szerepel!?) — Rajzhibái mellett is ügyes kis kompozíció, melynél önkénytelenül Szemlér Mihály szimpatikus magyar népéleti képei jutnak eszünkbe. Meglepő az előtéri növényzet bátor és bizonyos rutint eláruló alakítása.

9. *Lólegeltetés.* Az előtérben egy álló és két fekvő pásztorgyerekkel, hátul balra tanya gémeskúttal. — Toll. — Közölve: Boyer d'Agen (i. h. 12. old.), Malonyay, Ilges („von Munkacsy im Alter von sechszehn Jahren angefertigt" !?), Sedelmeyer. — Az előbbi testvérdarabja. Itt is nagy gonddal van az előtér nagylevelű növényzete megrajzolva, — de valószínűleg valami metszet nyomán. Feltűnő mindkettőn a szereplők arcának szláv jellege.

10. *Mester uram felolvas.* Szobában, asztal mellett, feleségével; a balsarokban könyöklő gatyás inasgyerek s az előtt a földön szundikáló kuvasz. — Ceruza. — E rajzon ismerhette fel Röck bácsi, amint a „Souvenirs"-ben olvastuk, a „cordonnier voisin"-t, a szomszéd susztert. — Ime 1861 tavaszán egy kompozíció, mely Munkácsy első ábrázoló modorát — rajzban — maradék nélkül képviseli, annak minden tetemes fogyatékával és apró erényével. Ennél tovább csak a pesti környezetben (Ligeti és Than hatása alatt) jut. Az album egyik vonzóereje ez a lap. — *Első közlés.*

11. *Szomjas szegénylegény.* Paraszthéz udvarán egy, túlkicsire sikerült, fiúcska vizet nyujt a lovon ülő parasztlegénynek. Balra hátul az ajtó küszöbén vén szipirtyó gubbaszt. — Ceruza. — Erre is vonatkozik, — de sokkal halkabban — amit az előbbiről mondtunk. Egyébként mintha csak Petőfi-illusztrációnak készült volna ez a rajz. — *Első közlés.*

12. *Tehénfejés.* A mezőn; hátul pihenő és legelő tehén és vágtató csikós. — Ceruza. — Szintén érdekes darabja a genreképsorozatnak. — *Első közlés.*

13. *Szalonnapirítás.* Szobában pásztorgazda kemencetűzre tartja pálcikára szúrt szalonnáját, hogy a kezében tartott kenyérkaréjra csöpögtesse. — Ceruza. — A népi életképek sorban utolsó, de rangban második darabja. Kár, hogy éktelen barna foltok csúfítják. — *Első közlés.*

14. *Röck bácsi csőszkunyhója.* — Ceruza. — Jelezve

17. Munkácsy Mihály : Hazatérő aratók

18. Munkácsy Mihály : Drapériatanulmány

15. Munkácsy Mihály : Tömlöcbe zárt boszorkány

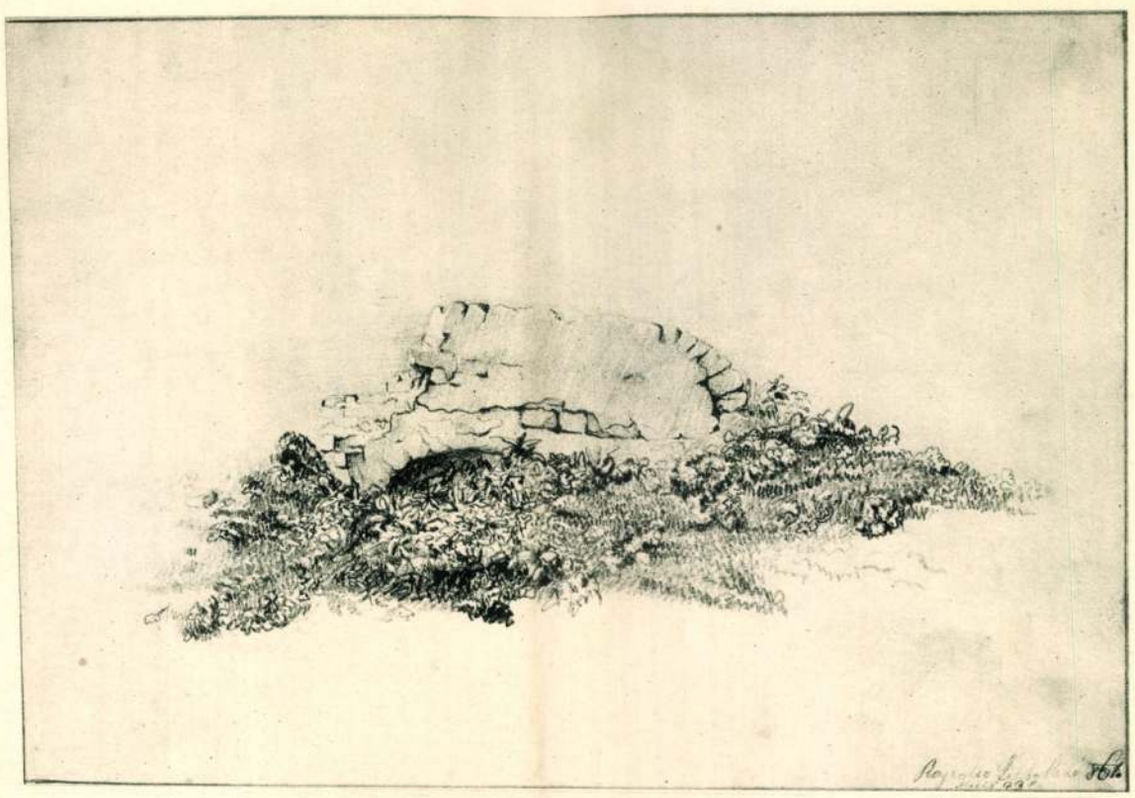

16. Munkácsy Mihály : Rom

14. Munkácsy Mihály : Röck bácsi csőszkunyhója

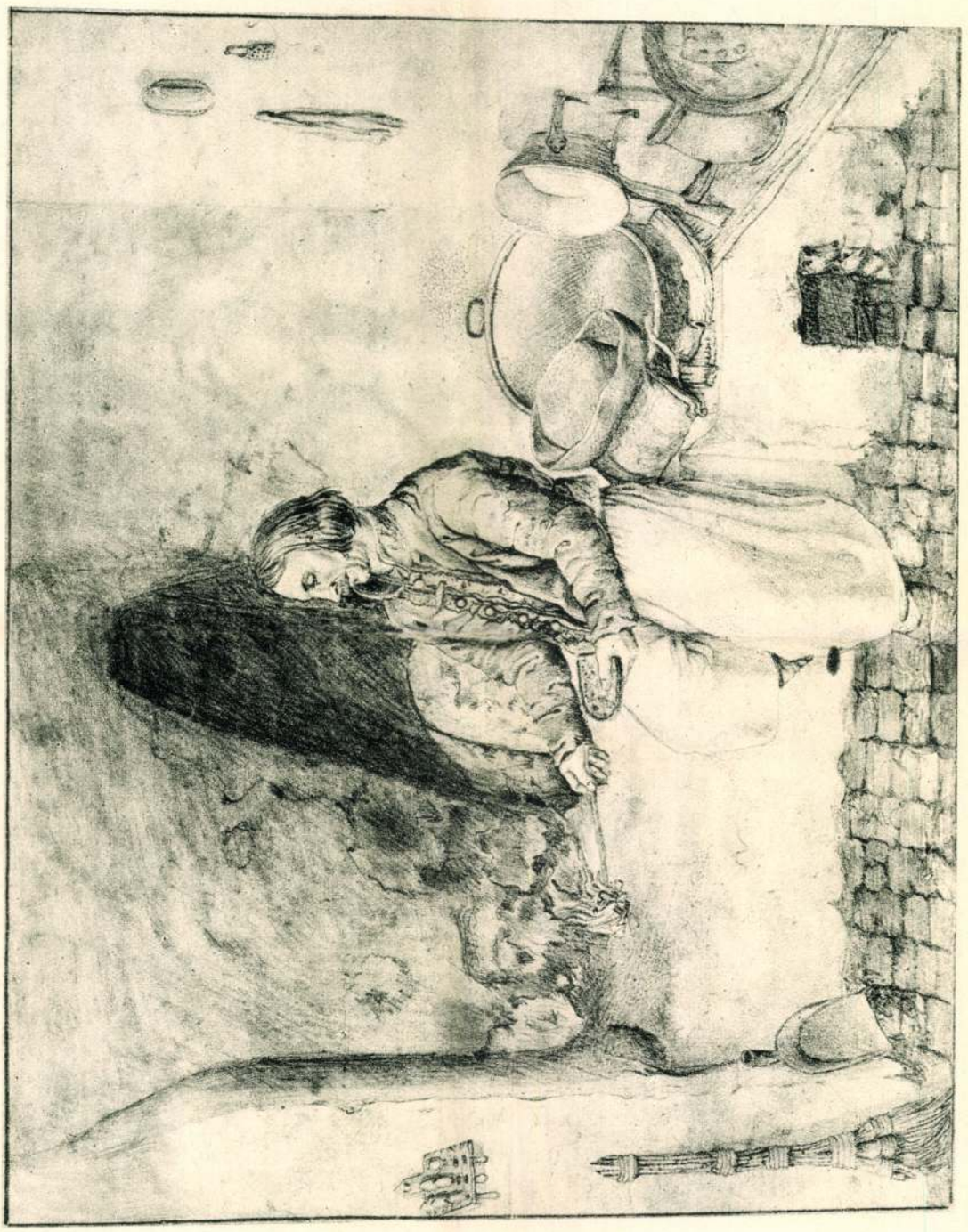

13. Munkácsy Mihály: Szalomapirítás

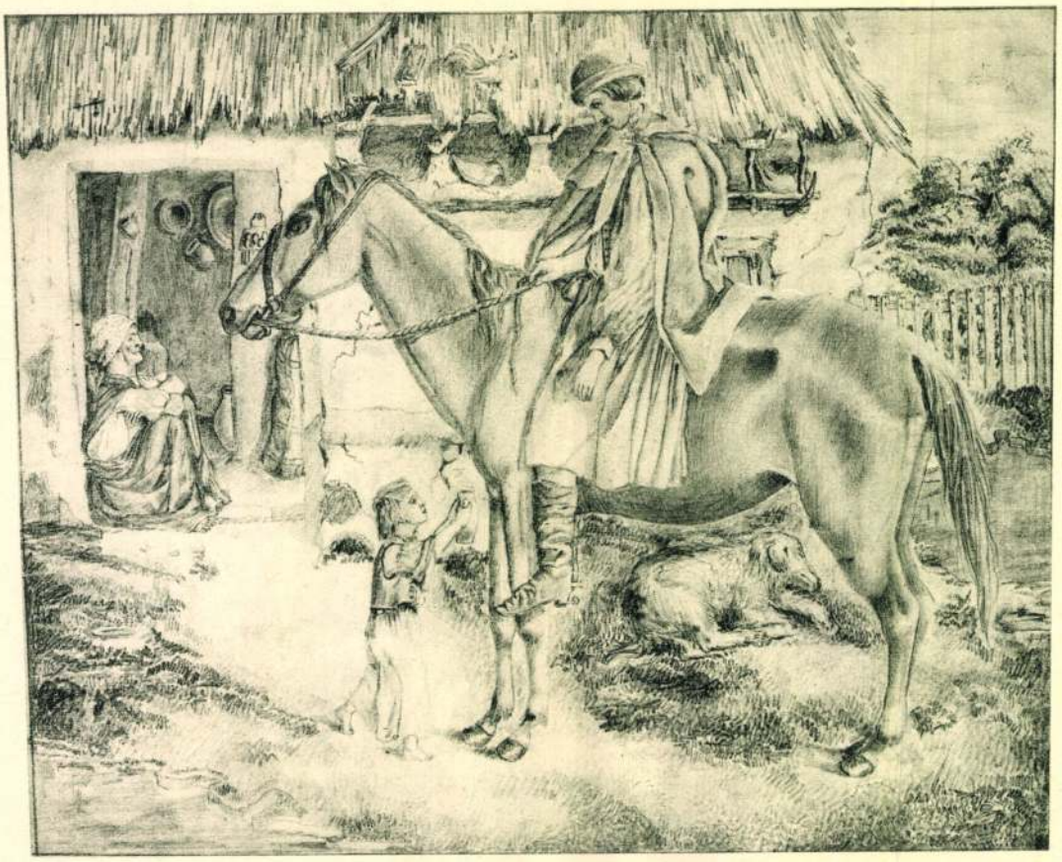

11. Munkácsy Mihály : Szomjas szegénylegény

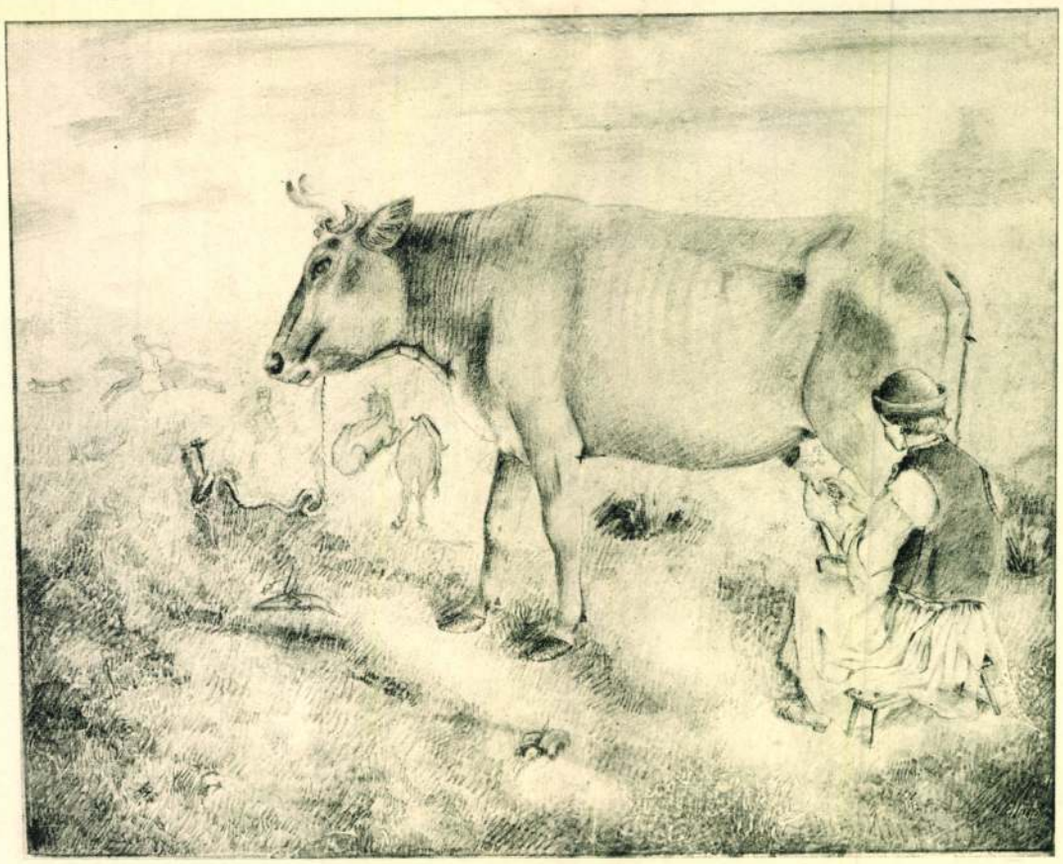

12. Munkácsy Mihály : Tehénfejés

párizsi rendőrségen, onnan is keresték, jutalmat ígértek a megtalálónak, de hasztalan, a rajzok nyomtalanul elvesztek. Lehet, hogy valaki felvette s látva az ócska papirost, a primitív rajzolást, közönyösen elhajította ismét s így roncsolódtak szét a becses emlékek az utca sarában. — Szerencsére a „L'oeuvre d'art" közleményei megőrizték legalább tíznek a másolatát, *ezeket közöljük mi . . .*"

Amint látjuk, nem lehet félreértés: *az album összes rajzaival* (tehát amelyeket Boyer d'Agen leközölt és azok is — a többség — amelyek publikálatlanok maradtak) *elveszett kevéssel 1897 január 20-ika után!* Hogy mily körülmények között: elég bőbeszédű interpretálásban hallottuk. Eddig rendjén. Ezt *műve elején* mondja el nekünk Malonyay mester, aki a beteg művész bizalmas környezetének egyik tagja volt. De mit gondoljunk az egész elveszési históriáról, mikor a *mű vége felé* szerzőnk, ugyanaz a Malonyay Dezső, aki nem volt híjával bizonyos szépírói rátermettségnek, hangulatos, sőt megható képet fest — még az Endenichben gyötrődő Munkácsy Mihály életében — a párizsi Munkácsy-palota demontálásáról és így mesél: „Átmentünk a műterembe . . . Munkácsyné leül a saroksátorban. Úgy, ahogy tudjuk, rendbe rakjuk az *első rajzait* is. A *Reök bácsi gunyhóját*, az *aradi rajzokat*, meg a többieket, naiv, elrajzolt próbálkozásait gyámoltalan ceruzájának, de amelyek mégis oly érdekesek . . . " (215. old.)

Ez mindenesetre 1897 február 4-ike (Munkácsy végleges idegösszeomlása) után történt, de akkor hogyan veszhetett el valamivel 1897 január 20-ika után a Reök bácsi kunyhója, az aradi rajzok, meg a többiek, hiszen *ezek* az album darabjai? . . . Azután hogyan történhetett, hogy a *Zrínyi*-t, mely szintén benne volt az „elveszett" albumban (hisz Boyer d'Agen ezt is leközölte folyóiratában) *1931-ben* Munkácsy özvegyének örököse, Barnewitzné a Szépművészeti Múzeum grafikai gyűjteményének ajándékozta? Munkácsyné, ha nem is tudott magyarul, ne értesült volna affelől, amit Malonyay az uráról kiadott, nagyszámú példányban elterjedt és olvasott díszmunkában ez érdekes dokumentumokkal kapcsolatosan elbeszélt? Miért nem jelentkezett ebben az ügyben? . . . Kérdések, melyekre — alkalomadtán — talán még érkezik felelet.

Egyébként most már mindez lényegtelenné vált az által, hogy a becses ereklyék ismét napvilágra kerültek és így módunkban van a tragikus véget ért nagy mester művészi indulását ezek segítségével is megfigyelni és első korszakáról világosabb képet rajzolni magunknak. Az album — ha egyelőre még nincs is ott, ahol majd lennie kell — igen előkelő helyre, illusztris környezetbe került. Közelében a 19. század legnagyobb mestereinek válogatott remekművei lógnak a falakon — s magának Munkácsynak is három értékes festménye.[11] A mester meg lehet elégedve, első kis művecskéi szerető, hozzáértő kezekben vannak. Többé nem kerülnek az ucca sarába, mert hogy valami efféle mégis csak történhetett velük: a rajtuk (különösen a lapok szélén) levő foltok bizonyítják. Gondosan, szakszerűen kiigazítva, csinos kék vászontokba téve várják, hogy egyszer — az állami magyar rajzegyüttesben — a többi Munkácsy-vázlatkönyv társaságába és azok élére illesszék őket.

*

Huszonegy 30·5×23·8 cm nagyságú fehér (most már természetesen többé-kevésbbé megsárgult), síma papírlapból áll az album, — egyik keskeny oldalán még a fiatal asztaloslegény keze által lenfonállal gondosan egybefűzve. Háromnak hátán különböző későbbi időből származó kisebb-nagyobb (de egyszer se egészoldalas) rajzvázlatok. Ezeknek egyike annyira érdekes, hogy képben le is közöljük jelen tanulmányunk keretében (lásd: 19. kép). Két lap hátán meg a művész 1863 táján tintával odaírt sorait találjuk, az egyik írás csak egyes szavaiban elolvasható értelmetlen kriksz-kraksz, a másik szövegét, annak humoros tartalma kedvéért, a rajzok alábbi lajstromában az illető lapnál szószerint idézni fogjuk. A rajzok túlnyomórészt vonalzóval körülkeretezettek. Aláírást és datálást csak négyen olvashatunk, ezek közül is az egyik — mint már jeleztük — későbbi időből való. Tizenhat ceruzával, öt tollal készült, egyhez pedig szenet használt az ifjú művésznövendék. A legelső lapok — egy kivételével — árnyalatlanok, a többiek már mind igénybeveszik a rajzművészet e hatást fokozó segédeszközét. Színezés egyiken sincs. A huszonegy lap közül kettő eredetileg nem tartozott az albumhoz, amint ezt papírjának kisebb mérete is elárulja. Ez a két utolsó rajz. Viszont négy lap ki van belőle vágva s ezekről — egyet kivéve, mely nyilván a „Zrinyi" volt — azt se tudjuk, hogy mit ábrázoltak. Három a hiányzókból a 6. és 7. lap között, egy pedig a 9. és 10. lap között volt befűzve.

Most pedig nézzük magukat a rajzokat, abban a sorrendben, amint azok az albumban egymásután következnek.

1. *Parasztmenyecske gyermekével.* Szobában, bölcső mellett ülve. — Ceruza, itt-ott tollal javítva. — Jelezve lent balra: *M. Munkacsy B. Gyula 1861* (a jelzés a művész írása, de későbbi időből, valószínűleg 1879-ből). — A lap alsó szélén (megint csak M. írásával): *Premier dessin de Munkacsy en 1861.* — Ezt a lapot közölték René Delorme (1879) és Szana Tamás (1887). Boyer d'Agen is publikálja a L'œuvre d'art 1897 január 20-iki számának 11. oldalán. — Érdekes megfigyelni, hogy ezen az esetlen, de meleg átéltséget lehelő kezdetleges ceruzaművön, melyet maga M. ismételten mint első rajzát prezentálta a nyilvánosságnak, már rajta van az első korszak festményeit jellemző gondos, aprólékos felszerelése az intérieurnek. — Ez a lap eredetileg ki volt szakítva az albumból és mi ragasztottuk vissza a helyére.

[11] Ez év tavaszán *báró Hatvany Ferenc* festőművész úr gyüjteményének szaklajstromán dolgozva, került a kezembe a magyar képírásnak ez az érdekes dokumentuma. Már évek óta említett gyüjtőnk birtokában van, aki azonnal készségesen beleegyezését adta a publikáláshoz.

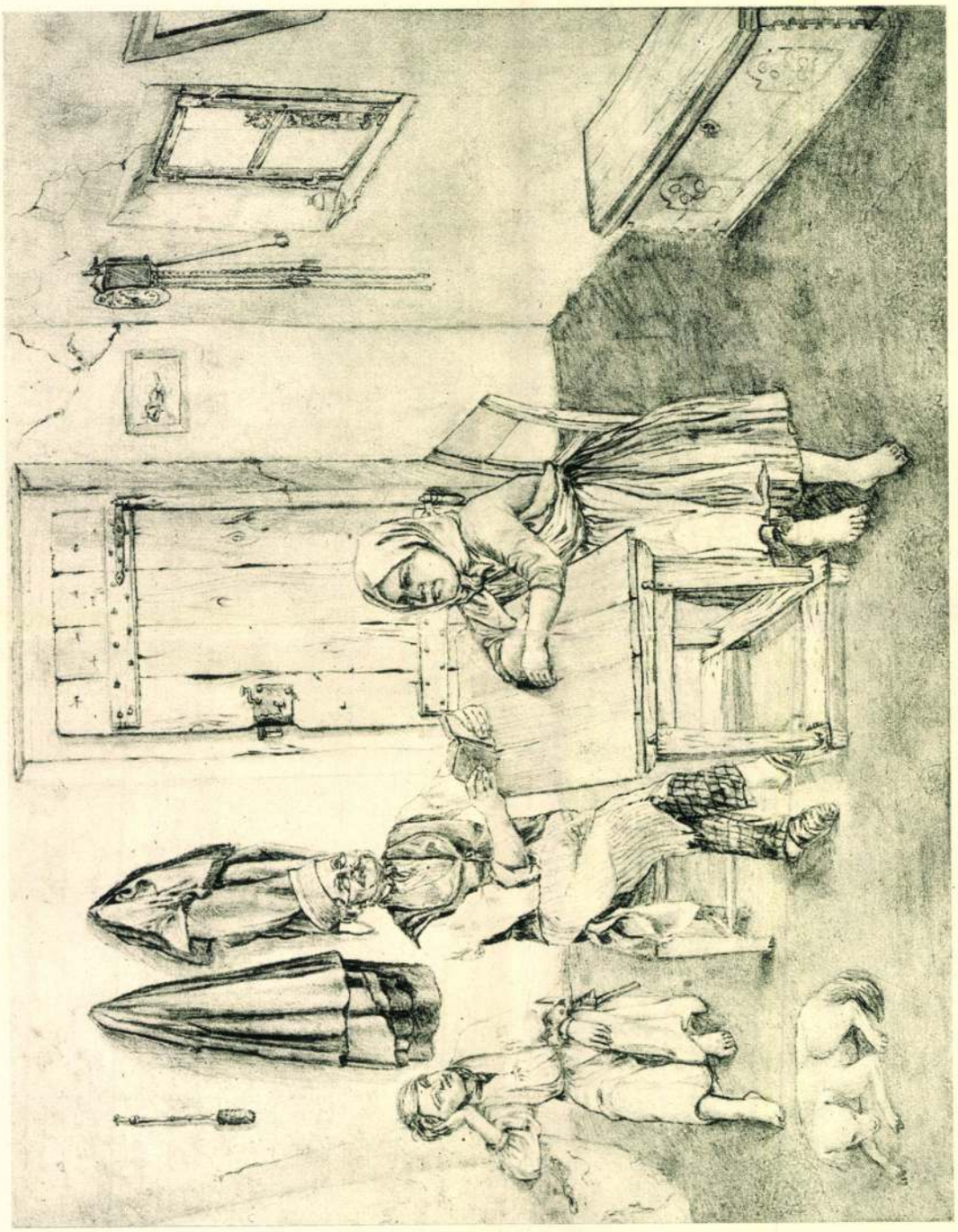

10. Munkácsy Mihály: Mester uram felolvas

Munkácsy Mihály

sanyarú fiatalságáról is, úgyhogy az „Emlékezések" sok érdekes részlete, azoknak teljes szöveggel való 1897-ben történt megjelenése előtt is ismeretes, sőt részben nyomtatásban is olvasható volt. De az album rajzai közül 1897-ig — tudtommal — csak *egy* publikáltatott. Ezt egy teljesen elfelejtett, 1879-ben Párizsban fólió-alakban megjelent művészeti kiadvány hasábjain találtam: *Galerie contemporaine artistique* (Librairie d'art), *René Delorme* négyoldalas Munkácsyról szóló és főleg annak gyermekkori küzdelmeivel és Szamossy vezetése mellett megkezdett tanulmányaival — egészen a „Souvenirs" szellemében — foglalkozó cikkével kapcsolatban. E cikkhez (mely azért érdemel különös figyelmet, mert kétségtelenül Munkácsy közvetlen irányításával készült) több Munkácsy-mű reprodukciója is csatlakozik. Ezek sorában utolsóul látunk egy bölcső mellett ülő fiatal parasztasszonyt, ölében gyermekével, mint „premier dessin de Munkácsy"-t és amely már itt is így van jelezve Munkácsy sajátkezű s valószínűleg közvetlen a közlés számára adott aláírásával: *M. Munkácsy B. Gyula 1861.* Fölösleges hangsúlyoznunk, hogy 1861-ben ténylegesen csak *Lieb Mihályt* írhatott volna (lásd 1. sz. rajzunk képét). Nyolc évvel később, 1887-ben, egy magyar műben, *Szana Tamás* „Magyar művészek" című könyve 8. oldalán, találkozunk ugyanezzel a „Munkácsy első rajzá"-val. Ez után tízéves szünet áll be az album rajzainak közlésében és csak 1897 januárjában jelenik meg belőlük egyszerre *tíz lap* a *Boyer d'Agen* szerkesztette *L'oeuvre d'art* című párizsi művészeti folyóiratban. Amint értesültem[9] ezek a rajzok a következők (a közlés sorrendjében és az eredeti francia megnevezéssel): 1. „Un Maghiar", 2. „La Cabane de l'oncle Roeck", 3. „La Mère de Munkácsy", 4. „Essai d'académie", 5. „Retour de la Moisson", 6. „Étude de paysanne hongroise" (az említett „premier dessin"), 7. „Étude de pleine-air", 8. „Aux champs", 9. „Un étudiant d'Arad", 10. „Dessin pour le Consortium" („Prix obtenu par Munkácsy"). Ez utolsó — „Zrínyi és társai" vagy „Zrínyi esküvése" — már *hiányzik az albumból* és jelenleg a *Szépművészeti Múzeum grafikai gyüjteményében* őrzik, ahová 1931-ben Munkácsyné örököseinek ajándékaként került.[10] A *többi kilenc mind benne van*, az alábbi részletező felsorolásnál majd azonosítani fogom őket egyenként. A közölt rajzokhoz a szerkesztő, Boyer d'Agen írt „Munkácsy Mihály" címmel cikket, — mint olvasom: „teljesen érdektelen anekdótázást". Magukról a rajzokról csak mint „szerkesztői megjegyzés" a szöveg alatt áll ennyi: „Les dessins que nous reproduisons, au cours de cette étude, sont les premiers crayons de Munkácsy, alors dans sa quinzième année (ami valótlan, mert ezeket a rajzokat 17—18 éves korában készítette, 1861- és 62-ben). La rareté de ces documents en fera excuser l'exécution naïve."

1898-ban *Malonyay Dezső, Munkácsy Mihály élete és munkái* című díszművében az album nyolc rajzával találkozunk, mint Munkácsy gyermek- és ifjúkori műveivel. És megleljük ezeket ugyanezen mű 1907-ben megjelent bővített, nyolcadrét alakú kiadásában is. Mind a két kiadásban egyöntetűen olvassuk e rendkívül érdekes — mert legkorábbi — rajzokkal kapcsolatban, hogy: „eredetije elveszett". Míg *F. Walther Ilges, M. von Munkácsy* című *1899*-ben (tehát egy évvel később) nyomott életrajzában szintén nyolc darabot vett fel az album lapjaiból, de semmit se látszik tudni azok elvesztéséről, noha mint Munkácsyné közeli rokonának, erről okvetlenül hallania kellett volna. Ugyanígy hallgat eltűnésükről a család hatalmas barátja, Munkácsy egykori impresszáriója, *Charles Sedelmeyer* is 1914-ben publikált, gazdag képanyaggal felszerelt Munkácsy-könyvében, ahol hármat látunk ez ifjúkori kísérletezésekből. Pedig Malonyay igen határozottan és részletesen elbeszéli nekünk, hogy történt ez a sajnálatos baleset. A díszmű (1898) 52. oldalán, míg az 1907. évi kétkötetes bővített kiadás I. kötetének 78. oldalán — mindkét helyen „jegyzet" alakjában — szórólszóra ezt olvashatjuk errevonatkozólag: „Munkácsy kegyelettel megőrizte ezen korszakból (ifjúkorából) való apró vázlatait. 1896 áprilisában átadta őket, közlés végett, Boyer d'Agen úrnak, Párizsban. Tíz darabot közölt is a „L'oeuvre d'art" 1897 január 20-i számában s Boyer d'Agen írt melléjük Munkácsyról egy cikket (amint ezt az imént mi is elmondottuk). Kevéssel utóbb (tehát 1897 január 20-ika után), egy esős napon, Munkácsyné meglátogatta Boyer d'Agen urat, — Munkácsy már akkor az endenichi szanatóriumban volt gyógykezelés alatt, — és elhozta tőle e rajzokat, de a kaputól kocsijáig menve, kicsúsztak hóna alól a papirosok. Kocsijában vette észre, hogy elvesztette a rajzokat. Ijedten hajtatott vissza a rue des Dames 69. szám alá Boyer d'Agen úrhoz és együtt keresték az elhullatott papírokat. Nem találták meg. Jelentést tettek a

[9] Jelenleg Párizsban élő kitűnő kartársunk, *dr. Tolnay Károly* úr lekötelező szívességéből.

[10] A Boyer d'Agen említette „konzorcium" egy Aradon, de már 1862-ben, M. művészeti tanulmányainak támogatására összeállt tizenöttagú névtelen társaság volt. Ez a rajz azonban, alighanem még 1861-ben és nem az „Aradi gimnazistá"-val egyidőben keletkezett.

8. Munkácsy Mihály : Juhászlegények

9. Munkácsy Mihály : Lólegeltetés

6. *Munkácsy Mihály : Arcképtanulmány*

7. *Munkácsy Mihály : Magyar vezér*

De térjünk vissza Gyulára, ahol Miska beteg-állományban tartózkodik és nagybátyja megkérdezése nélkül az öreg Fischer, egykori bécsi akadémikus, műtermét már rég felcserélte az akkor körülbelül 35 éves Szamossy Elek vezetésével és boldogan készül a festőpályára, mert — bácsijával ellentétben — ő sohase felejtette el többé a könnyelmű biztatást: „Talán még festő is válhat belőled!" Annálkevésbbé, mert Szamossy is ezzel kecsegteti. Most már lázasan rajzolgat. De már nem elégszik meg a másolással, hanem *önálló kompozíciókkal* is kísérletezik. Közben mégis csak elmúlik a betegség és Miskának vissza kellene térni, nagybátyja akarata szerint, a gyalupadhoz. Ekkor azonban váratlan dolog történik: Miska kijelenti, hogy nem lép be többé asztalosműhelybe és bácsija kérdésére, hogy miért nem? — hetykén vágja oda: „Mert festő vagyok!" És hitetlenkedő bácsijának rendre elmeséli Szamossyval való megismerkedését, megmutatja közben készített saját tervezésű rajzait és felajánlja bátyja kételyeinek végső eloszlatása végett, hogy rögtön ceruzával őt is lerajzolja, ami oly jól sikerült,[7] hogy a bácsi — minden további aggálya ellenére — kénytelen volt belenyugodni, hogy unokaöccse végleg búcsút mondott a szép asztalosiparnak.

A rajzok bemutatására vonatkozó sorok így hangzanak az „Emlékezések" eredeti francia kiadásában: „. . . j'étalais devant ses yeux tous les essais que j'avais faits, sans qu'il s'en doutât. J'avais *un album* rempli de dessins d'après nature, pris dans la rue et chez nous. Il reconnut la bonne, le cordonnier voisin, des maisons et des coins de rue. *Cet album parut l'ébranler* . . ."[8] Ezt az albumot, mint a sötét küzdelmekben telt gyermekkorból való hirtelen felemelkedés egyik kedves, tanulságos és emlékezetes ereklyéjét, mindig gondosan féltett kincsként őrizte magánál a mester, egészen addig, míg betegségében össze nem omlott. Barátainak meg-megmutogatta ugyan, amint bizalmas körben szívesen beszélt

[7] A Szépművészeti Múzeum grafikai gyüjteményében szerepel egy ceruzarajz, mely, fezzel a fején, „Röck bácsit" ábrázolja (a hátán, egyéb ceruzavázlat társaságában, ismét Röck István hajadonfővel). Ezt közli Ilges is könyvében (Abb. 19), mint a fiatal Lieb Miska vizsgaművét, melyet a „Souvenirs" említ. Véleményünk szerint ez a csinos rajz semmiesetre se lehet 1861-ből, mivel sokkal biztosabb, gyakorlottabb kéz műve, mint aminőt az akkor keletkezett „Album" itt közölt rajzai mutatnak.

[8] Szívesen idéztem volna az 1921-ben megjelent magyar fordítást, de az ehelyen (gondolom: egyebütt is) annyira pongyola, téves és hiányos, hogy inkább a *Boyer d'Agen*-féle 1897-es francia kiadáshoz fordultam. Egyébként úgy tudom, amint a mester felesége unokaöccsének, F. W. Ilgesnek M.-monográfiájában olvasom, ez a francia kiadás se teljes és hogy vannak az abban előadottaktól lényegesen eltérő — de ugyancsak M.-tól származó — egyéb adatok a művész gyermekségére vonatkozólag. Ezek *Claude Vento* „Les Salons de Paris en 1889" (Paris, 1891) c., sajnos előttem ismeretlen, művében olvashatók. — Szamossynál, a gyulai Wenckheim-kastélyban való festőinaskodásáról legszínesebben *Odry Lehel* operaénekes és festő emlékezik meg, aki akkoriban huzamosabban M.-val együtt tanulta a piktúrát Szamossytól (v. ö. Vasárnapi Ujság 1908. 323. old.).

4. Munkácsy Mihály : A lovag látomása

5. Munkácsy Mihály : A kiásott csatabárd

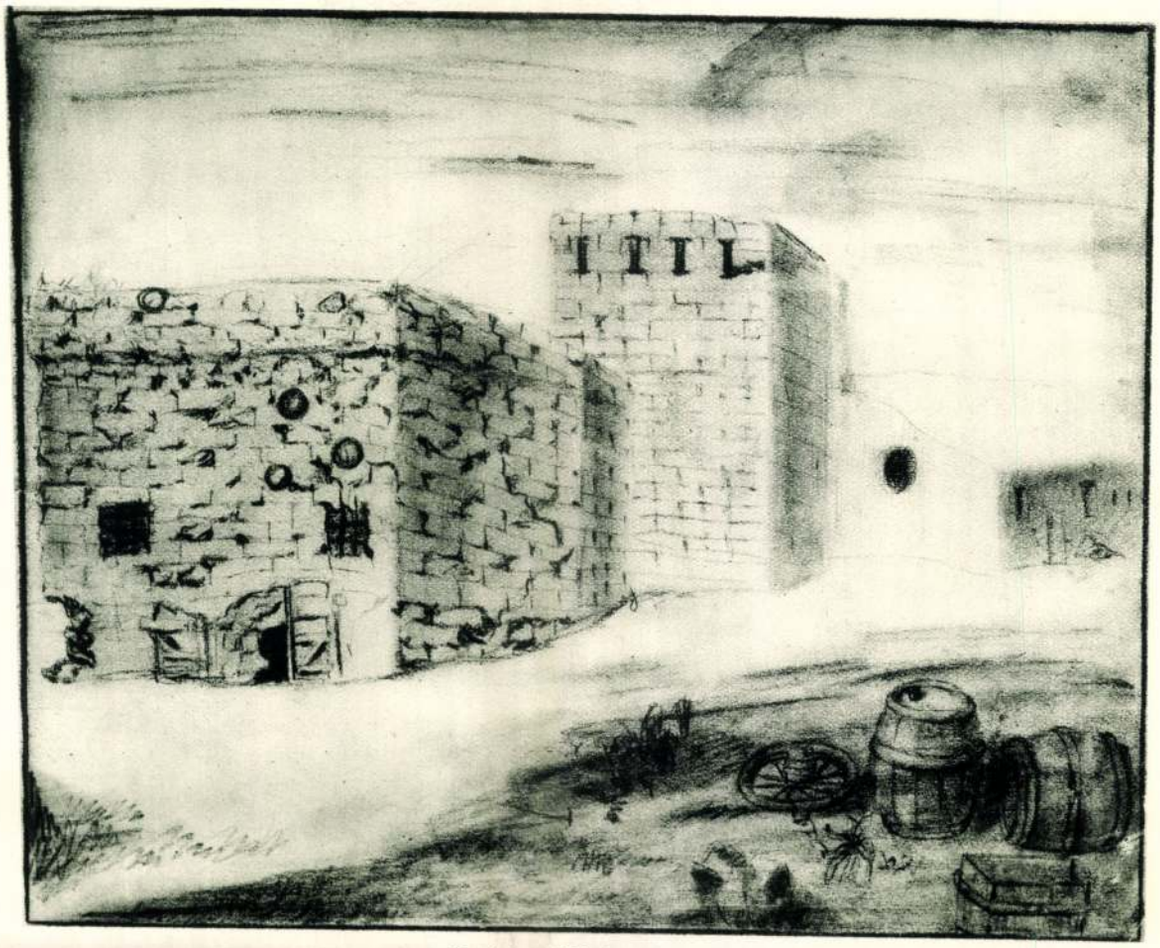

3· *Munkácsy Mihály: A gyulai vár*

ifjú páciens nyiltan bevallott turpissága folytán is, amivel az orvosi rendelkezéseket állandóan kijátszotta, hogy csak a betegség tartamát minél tovább húzza és neki ne kelljen a gyalút újra kézbefogni — meglehetősen hosszú ideig, tetemes hónapokig eltartott. — Nos, ismerjük be, alighanem ez a csúnya váltóláz ajándékozta meg a magyar képzőművészetet a máig felül nem múlt legkimagaslóbb teljesítménnyel: Munkácsy Mihály festészetével.

A nyugtalan Miska gyerek ugyanis míg a másodnaponként jelentkező láz az ágyba, de mindenesetre a szobához kötötte, hogy unalmát elűzze, szórakozásból rendre leakasztgatta a nagybátyja otthonának falait díszítő berámázott metszeteket és elkezdte azokat másolgatni, még pedig oly ügyesen, hogy ez végre bácsijának is feltűnt és egy alkalommal azt találta neki mondani: „Talán még festő is válhat belőled!...“ Ezt a kijelentését a bácsi ugyan nyomban el is felejtette, de mindenesetre, hogy unokaöccse ezirányú képességét továbbfejleszthesse, megengedte neki, hogy egy helybeli kiérdemült bécsi piktor[6] műtermébe eljárhasson rajzgyakorlatokra. Itt ismerkedik meg azután — bácsija tudtán kívül — Szamossy Elekkel, aki menten védőszárnyai alá veszi és másfél éven át — mint tudjuk — szakadatlan ott is tartja, miközben annyira fejleszti a kis asztaloslegény rajzoló és komponáló talentumát, egybekötve művészetelméleti kiképzésével és végtelenül kezdetleges általános műveltségének emelésével, hogy az 1863-ban első *festett* műveivel kezdő piktorként bátran jelentkezhet (tarsolyában derék nevelője ajánló soraival) a pesti művészkörökben, ahol, örvendetesen, menten felkarolják és olyan művészek, mint Ligeti és Than, állanak elszántan melléje és mindvégig — éppúgy mint Szamossy — kitartanak a különös vonzóerejű és rejtelmes képességeket sejtető fiatalember mellett, holott a magával hozott művek és a Pesten alkotottak is, még csupa naiv, tudatlan kis pingálmányok, tele rajzhibával, aránytalansággal és színkeverési bárdolatlansággal.

[6] Amint — több érdekes, M.-ra vonatkozó adalékkal kapcsolatban — egy minap megjelent pompás városmonografiában olvasom (dr. Scherer Ferenc, Gyula város története. 2 köt. Stephaneum, 1938), ez a bécsi festő *Fischer Károly* volt, a gyulai rajziskola tanítója. Az „Emlékezések“ csak vezetéknevét őrzik.

1. Munkácsy Mihály: Parasztmenyecske gyermekével

2. Munkácsy Mihály: Paraszt szolgáló

vette át, sokáig még Knaustól is óvta és annak közvetlen vezetését még 1866 és 67-ben is korainak tartotta.[3] Azért, amit Párizsban látott és megértett: Courbet televényből fakadó dús festészetét, mélyen szívébezárta és annak termékenyítő hatása a következő évtized bámulatos Munkácsy-termésén kétségtelenül közre is működött. Hogy Manet magasabbrendű ecsetjét nem volt képes követni és a francia szellem kvintesszenciáját kifejező művei előtte mindvégig nemcsak talányosak, de egyenesen ellenszenvesek voltak, ez valóban sajnálatos, de könnyen érthető. Pedig vannak képei, egy-két férfi portrait, melyeken — nyilván Leibl és Frans Hals közvetítésével — akaratlanul is közel jutott a nagy impresszionista mester piktúrájához.

A düsseldorfi váratlan és szinte érthetetlen fellendülés az életképek pompás sorozatát, néhány gyönyörű tájképet és egy-két lapidáris jellemzésű kitűnő képmást hoz létre. Ez a szerencsés periódus nagyjából 1878-ig, a „Milton"-ig tart. Ami azután következik, az már — kevés kivétellel — az előkép, a melodráma, sőt a panoráma kategóriájába tartozik.[4]

Mi, hogy végre közölnivalóink igazi tárgyára átkapcsoljunk, a mester ezen hősi korszakát — ha az évek számában nem is túlságosan, de kvalitásban annál inkább — messze megelőző időpontra, *1861*-re, térünk vissza, mikor az alig 17 éves asztaloslegény váltólázban munkaképtelenné válva, Aradról jövet, bekopogtat az akkor átmenetileg Békésgyulán hivatalnokoskodó, szigorú nevelési elveket követő, de igen magas műveltségű és alapjában jószívű és lelkiismeretes nagybátyjához, a most már szinte közismert „Röck bácsi"-hoz. A bácsi (mint azt művészünk 1885-től 1889-ig barátnőjéhez, Chaplin asszonyhoz, nyári üdülőhelyéről, a délfranciaországi La Malou fürdőcskéből intézett négy hosszú levél alakjában összeállított meghatóan kedves „Emlékezései"-ben[5] olvassuk) nem éppen kitörő örömmel fogadta unokaöccsét, mert váratlan megjelenéséből állhatatlanságára és a nagynehezen megszerzett iparos-kenyér könnyelmű eldobására következtetett, de mikor másnap látta, hogy fiatal rokona komolyan betegeskedik, azonnal orvosért küldött s ettől fogva gondos gyógykezelés alatt tartotta, ami persze — részben a malária természete miatt, de meg az

[3] V. ö. Ligeti Antal, Munkácsy Mihály ifjúsága. Budapesti Szemle. 1891. 65. köt. 321—344. old.

[4] Különben is ezeket a képeket, melyeket még mindig tűrhetetlen vásári lármával hoztak forgalomba tehetségének inkasszánsai, részben már a beteg, a korai sír felé botladozó művész festette. — Itt eszembejut, mit mondott nekünk róla — a kilencszázas évek elején — a budapesti tudományegyetem művészettörténeti professzora. Mikor a „Honfoglalás"-t nagy diadallal hazahozták és a szakértői bizottságot összehívva, őt is véleménynyilvánításra szólították, ő az érdemleges hozzászólást azzal hárította el magától, hogy: „valakibe, aki már a földön fekszik, illetlen dolog volna belerúgni." Pedig nem sokkal előbb ugyanez a szakember M. vallásos kompozícióit előtt még zászlót hajtott.

[5] Az „Emlékezések" eredeti kézirata, örvendetesen, mintegy 10—12 év óta, Budapesten van ismert műgyűjtőnk, *dr. Dános Géza* úr tulajdonában.

is Lieb Miskát, azaz Munkácsy Mihályt mutatja nekünk. Nem is egészen negyven év mulva. De: az endenichi szanatórium egyik ideiglenesen ravatallá alakított s virágokkal szépen feldíszített ágyán. Mindennel megbékélve, kezében kis feszülettel, nyugszik a gyönyörű boltozatos koponyájú, hófehér hajú és szakállú aggastyán, mellette, a falon, legnagyobbra tartott dicsőségének, a „Krisztus Pilátus előtt"-nek berámázott fénynyomatú mása.

A két kép a magyar festőművészet két mérföldköve, és közöttük egy csodálatos festészeti ingénium meteorszerű pályafutása cikázik; a váratlan, vaksötétből feltörő és azonnal a zenithig érkező emelkedéssel és a nyomban rákövetkező, előbb lassú, majd feltartóztathatatlanul gyorsuló parabólikus hanyatlással — egész a porbahullásig. Ragyogása teljében franciák, osztrákok, sőt még a kis Luxemburg kritikusai is vetélkedve vindikálták honfitársuknak a becsületesen másként, mint magyarul nem is beszélő mestert és még közvetlenül a háború előtt is párizsi életrajzírója a „tizenkilencedik század legnagyobb festőjé"-nek deklarálja, de már a mult század nyolcvanas éveinek végén, ugyancsak Párizsban, „rastaquouère de la peinture"-nek, a festészet szélhámos vámszedőjének csúfolták. Képei még ma is — hazáján kívül — Németország, Hollandia, Skandinávia, Oroszország, Észak-Amerika sok-sok nyilvános képtárának falain büszkélkednek, de a modern művészet legtekintélyesebb összefoglaló ismertetésében, Meier-Graefe háromkötetes művének második kiadásában (1915), ha a Leibl-kör legnagyobb festőtehetségeként szerepel is, azért vállveregetésnél egyébben még sincs része. „Munkácsys Künstlertum ist ein Intermezzo zwischen Banalitäten." Vagy „das Schulbeispiel für Belanglosigkeit des Talents ohne geistige Hilfen." (Ha vígasz: az egykor ugyancsak agyonünnepelt Ludwig Knaus, a fiatal Munkácsy bálványképe, még sokkal rosszabbul jár ebben a német könyvben). A Thieme-Becker-féle általános művészlexikon 1931-ben megjelent Munkácsy-életrajzában pedig röviden „realistische Effektstücke" jelzővel márkázza a hetvenes években világszerte dicsőített drámai és elbeszélő életképeit. Kétségtelen: az egekig emelést éppúgy nem érdemelte, mint a sárbatiprást. Ám mi ezúttal nem azért fogtuk kezünkbe a tollat, hogy igazságot szolgáltassunk neki és páratlanul izgalmas művészetét igyekezzünk a ma álláspontjáról objektív mérlegelés alá vonni. Örömmel látjuk, hogy ennek a megoldásra váró kérdésnek aktualitása napjainkban egyre fokozódik. És mire elérkezik a mester születésének centennáriuma, remélhetjük a végleges, kielégítően illusztrált Munkácsy-monográfia megjelenését, melyben meg fogjuk találni nemcsak művészetének esztétikai és történeti *kimerítő méltatását*, hanem lehetőleg *összes műveinek pontos kritikai lajstromát* is. Sorainkban kizárólag a cikkünk bevezetőjéül közölt Szamossy-kép szimpatikus *festőinasával* akarunk foglalkozni, illetőleg annak ránkmaradt *legkorábbi rajzaival*, amelyeknek egyikét nézegeti éppen képünkön a későbbi nagy magyar festő legelső mestere. A csodát, amelyet a bécsi és müncheni Munkácsynak a párizsi sznobok „monsieur le Dernier jour"-jává[2] való ugrásszerű fejlődése jelent, ezek a gyermeteg rajzocskák, miket a műtárgyak szeszélyes végzete — több mint négy évtizedes bujkálás után — szemeink elé tárt, távolról sincsenek hivatva megfejteni s a csoda ezentúl is csoda marad, de reméljük, hogy művészünknek e rokonszenves, igénytelen szárnypróbálgatásai közelebb hoznak az első és — sajnos — soha többé felül nem múlt virágzás előzményeinek feltárásához.

A legsikerültebb és legértékesebb gyümölcsök érésének ez a szerencsés időszaka kerek hetven esztendővel ezelőtt indul meg, mikor 1868 október havában — egy évvel a párizsi világkiállítás gazdag művészeti tárlatainak megtekintése után — Münchenből, hol oly kevéssé értették és becsülték, átköltözik a tizenkilencedik századi német képírás rajna-menti gócába, Düsseldorfba, hogy, több mint három esztendő szakadatlan tervezgetése után, végre eszményképe, az akkor népszerűsége delelőjén sütkérező érdemes német genrefestő, *Ludwig Knaus* professzor közelébe jusson. Tünődhetünk fölötte és hosszadalmas elmefuttatások kiinduló pontja lehet, hogy miután egy évvel előbb alkalma volt a francia piktúra immár klasszikussá avatott jeleseinek, Courbetnak és Manetnak festményeit tanulmányozni, vajjon helyes volt-e ez a mesterválasztás? Én nem török pálcát a szerencsétlen gyermekkorából alig felcseperedett fiatal, teljesen tájékozatlan magyar festőnövendék fölött, ha nem mert a merőben idegen párizsi művészdzsungelben letanyázni és visszatért a számára valamelyest érthetőbb német világba, ahol már, úgy ahogy, beszélni is tudott az emberekkel. (Nem szabad elfelednünk: *Ligeti Antal*, ki az ifjú Munkácsy önzetlen művészi nevelésében a hatvanas évek derekán Szamossy szerepét

[2] A párizsi műkedvelő publikum tudniillik így hívta vagy egy évtizedig a számára megtanulhatatlan nevű magyar festőt, a „Siralomházban" (franciául: „Le Dernier jour") világhíres mesterét.

Szamossy Elek (?), Lieb Miska rajzait bemutatja

A MUNKÁCSY-PROBLÉMÁHOZ

(Megkerült 1897-ben eltűnt ifjúkori rajzalbuma)

Két fénykép fekszik előttem. Az egyik szerény festői vénával, de végtelenül rokonszenvesen és nagy műgonddal készült festmény elsárgult felvétele. A kép — a késő-biedermeier stílusában — festőműtermet ábrázol, annak minden megszokott rekvizitumával. A műterem nyilvánvalóan arcképfestőé, mert a falra függesztve s a földön egymás mellé állítva bekeretezetlen képmások tolonganak és egy festőállványon is megkezdett női portrait látható, melyen alkotója — kecskeszakállas, hullámos művészhajú, javakorbeli csinos férfi — épp most dolgozik, de e percben munkáját félbeszakította, mert látogatója érkezett: borzasfejű, csokornyakkendőt, rövid pitykés zekét, magyar nadrágot és hozzávaló kurta csizmát viselő, nyurga siheder, egyik kezében fövegét, a másikban valami fehér füzetet tartva, asztalkához támaszkodik és szorongva áll a festő előtt és lesi a következő pillanatokban elhangzó ítéletet bírálatra nyujtott legújabb rajzolatáról, melyet mestere jobbjával a balfelőli ablakon beözönlő világosság fényébe helyezve szemlél. Az egész igénytelen ábrázolásból tavaszias derű, optimizmus árad felénk. Az ifjú *Lieb Miska*, a tegnapi asztalos-legény és rajongóan szeretett és tisztelt első oktatója, a minden becsülésünkre méltó kitűnő *Szamossy Elek* állanak itt előttünk, a békésgyulai Wenckheim-kastély egyik földszinti termében rögtönzött festő-atelierben.[1] A másik fénykép asztalomon? . . . Igen. Ez

[1] A cikkünk élén közölt — valószínűleg kisméretű — festmény csaknem bizonyosan Szamossy Elek műve. A fényképfelvétel Nagyváradon — ahol Sz. rajztanárkodott — készült, valamikor a nyolcvanas években, Lojanek János műtermében. Egyetlen példányát, 1929 óta, a Történelmi Képcsarnok fényképgyüjteménye őrzi (szaklelt. sz. 2—1929). Tudtunkkal mi publikáljuk először.

Magyar Művészet
1938

A MODERN MŰVÉSZET KEZDETEI

(MUNKÁCSY ÉS SZINYEI-MERSE)

1867 nyárutója felé lázas nyugtalanság fogta el a müncheni festőakadémiai ifjúságot. A még egy pár év előtt rendszeres és öntudatos munkától hangos mesterműtermek immáron szenvedelmes vitáktól visszhangzottak. Új igazságok híre hatolt be közéjük. Ismét Páris a kiinduló pont, a világkiállítás, az ott folyó művészi vetélkedés, miközben a német művészet súlyos megtámadtatásokat szenvedett. A német művészet — s elsősorban München, tehát Piloty és Kaulbach, s így az akadémia. Akik az ujságoknak nem hittek, hinniök kellett azoknak, akik megjárták Párist és elragadtatással beszéltek az új művészetről. A konzervativ érzésűeket bántotta a tekintélyek ellen megindított küzdelem, s az ifjúság kettészakadt. Mihamar nemzetiségi kérdéssé igyekeztek kiélesíteni a tisztán művészeti problémákat s franciáskodó lett mindenki, aki, — mint Courbet, — a holland mesterek módján tonusszépségeket keresett.

Ezidőben megszünt ugyan már az az éles ellentét, mely a szín jogait hangsúlyozók és a rajz kizárólagos művészi fensőbbségét kiemelők között fennállott. Az Akadémia igazgatója, maga Kaulbach is meghajolt a szín fontossága előtt, ha a rajz kultuszát, mint a kompozició, a szabatos arányok ismeretének eszközét, sohasem szünt is meg hirdetni.

A harc régi, a bolognai iskolában csakúgy megvivták, mint a párisi Akadémiában s mindkét helyen csöndes megalkuvásra vezetett, hogy aztán — egy-egy újonnan fellépő művész-temperamentum új természet-látásánál — a régi makacs szenvedélyességgel törjön ki. Le Brun nem döntötte el, mikor a világítás szeszélyes alkotásaitól függő szint, ami tehát un accident tout pur, az örök, megdönthetetlen szabályokon alapuló rajzzal szemben mellékesnek deklarálta.[1] Nyolcvan év mulva (1750) a kérdést Desportes újra felvetette, megjegyezve, hogy a rajz hívei úgy tesznek, mint akik egy szép épület láttán az alapozásért rajonganak.[2] A vita folyt tovább, egyelőre lappangva, Diderot idejében hangosabban, 1840 táján szenvedelmesen, főleg Ingres és Delacroix közt; ekkor már a rajz a plasztika kifejezője, a szín a drámai kifejezés eszköze. Ingres szemében a rajz lesz a főerény, az alap, c'est tout, mint mondotta, s tanítványainak lelkére köti, hogyha a Louvre-ban Rubens előtt haladnak el, hunyják le szemüket s Rafael legyen az ideál.[3] Delacroix-nak szemére hányta alakjai mozdulatainak hevességét, a szimmetrikus felépítés hiányát, egyes részleteinek kevésbbé szabatos voltát, nem véve észre, hogy e mozgalmasságban élet van, hogy színeinek tüze a szenvedély féktelen megnyilatkozása. Ez ellentétből az akadémiák levonták a tanulságot s a kompoziciós kánonok tiszteletben tar-

[1] A. Fontaine, Conférences inédites de l'Acad. royale. 32. l.

[2] U. o. 57. l.

[3] Amaury-Duval, L'atelier d'Ingres. 80. l.

Művészet 1908. K.

tásával, a szabatos rajz félősen hajszolt keresésével a színezést is kultiválják a Delaroche, de főleg a Couture-iskolában Párisban, Gallait és de Bièfve mellett Anvers-ben. L'école c'est la tradition — hirdették mindenütt s hogy Piloty a müncheni akadémiára került, a tradició ott is e kompromisszumból alakult ki.

A tárgy és a forma kettészakitásán alapszik e kompromisszum. A tárgy az élet költői megvilágitása, melyre legjobban a mult tanit, belőle közvetve szól hozzánk a jelen. Geschichte ist die Religion unserer Zeit, mondotta Kaulbach s a történelemben megnyilatkozó filozófiai megismerés ábrázolását, az emberiség legfőbb érdekeinek bemutatását tekintette a művészet feladatának, míg Piloty — a reálistább — a történelem megrázó, izgató, pathosztól hangos jeleneteihez fordult, Knaus pedig leszállott már a népélet derűs és mozgalmas ábrázolásához, de a jelentőst, a köznapiból kiemelkedőt, a derűs vagy tragikus páthoszt sem ő, sem követőik szem elől nem tévesztették soha. Erfindung: ezt követelték a festőtől elsősorban, de nem a formába beleolvadó, azzal egygyé váló tartalmat, hanem egy különvaló életet élő irodalmi mesét. Pedig a feltalálás a festészetben csak a kidolgozásban nyilatkozhatik meg, a módban, ahogy a természetet látja és bemutatja a művész, a festői megjelenitésben, a formában, képzeleti képeit ábrázolva.

Maga a forma csak kisérőjévé lett a tartalomnak. Az alapgondolat minél élesebb, meglepőbb kifejezése kedvéért az alakok csoportosításából színpadias, mesterkélt hatások alakultak ki, melyeknek vonalvezetése lassankint néhány merev, a tradicióból merített sémába jegecesedett, pl. piramisszerű felépités, fölfelé vagy lefelé haladó mozgásmotivumokkal stb. A valószerű hatást egyes részletek okmányszerűleg igazolható ábrázolásával, virtuoz megoldásokkal, hatásos rövidülésekkel s főleg csendéletszerű texturahatásokkal, tarka, részletről részletre haladó és össze nem hangolt kiszinezéssel igyekeztek elérni. Már Böcklin is kifogásolta, hogy a jelentéktelent igenis halmozzák, hogy meglepni, megdöbbenteni akarnak egyes részletek raffinált visszaadásával, ami által lehetetlen „das Gesamte zu beurteilen".[1] Az egységet mellőzték. Bürger-Thoré a mélyébe látott e művészetnek is, mondván: „hiányzik belőle a természet és a kor életének szeretete".[2]

RÖCK BÁCSI ARCKÉPE
MUNKÁCSY MIHÁLY ISMERETLEN RAJZA
SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM

I.

1. Az akadémiai ifjúság öntudatát azonban csak 1867 nyarán — a párisi világkiállitás idején — zavarta fel az új művészet híre. Addig a biztosan felösmert cél, az iskola elveinek rendíthetetlen igazságába vetett hit vezette őket. Az első, akit a kétely elfogott, Munkácsy Mihály (1844—1900) volt. Az ő fejlődése nem haladt eddig sem az iskolai sablonok kitaposott útján s a tradició föltétlen tisztelete nem is fejlődhetett ki benne. Asztaloslegény volt, mikor Szamossy Elek (1826—1888) festő mellé került, hogy ezután művészi hajlamainak szentelhesse magát. Minden isko-

[1] R. Schick, Tagebuch-Aufzeichnungen über Böcklin. 309. l.

[2] Bürger-Thoré, Les Salons. III. 420.

REGÉLŐ HONVÉD
MUNKÁCSY MIHÁLY ELSŐ ISMERT FESTMÉNYE
PONGRÁCZ GÉZÁNÉ TULAJDONA

és így természetes, hogy fiatal tanítványánál is rajztudásának fejlesztésére fordítja a legnagyobb gondot.

4. Azokban a kezdetleges rajzokban, melyeket a fiatal asztaloslegény néki megmutatott, a jellegzetes kikeresése, az arányok és formák viszonyának intuitiv felfogása már kétségtelenül megnyilatkozott. A legnagyobb része ugyan csak másolás, de amit közvetlenül a természetből vett — pl. Röck bácsi gunyhója,[1] Röck bácsi arcképe,[2] vagy ennek itt először közölt változata — bátor, biztos vonásaikkal, a formák megértésével mind azt bizonyítják, hogy a részlethalmozás helyett öntudatlanul egységvisszaadásra törekszik. Szamossy azonnal felismerte feladatát. Rendszeres akadémiai tanításról szó sem lehetett, csak a tanítvány lelkében szunnyadó ösztönök kifejlődését, a lappangó hajlamok napfényre csalogatását ösmerhette fel a legelső teendők egyikének. Az a másfél év, amelyet Munkácsy mellette eltöltött, nem állott puszta másolásból, gipszkopirozásból, hanem a szellemfejlesztő irodalmi és történelmi tanulmányok mellett anatomiai ismeretek szerzéséből, sőt szabad komponálásból is.[1] Később Aradon másolta Szamossy arcképeit, rajzolt továbbá emlékezetből, szerkesztett apró kompozíciókat. „Reggel a piacon csináltam természet utáni vázlatokat — írja emlékezéseiben[2] —, egyáltalán ha tanácsra, felvilágosításra, egy mozdulat, testtartás megismerésére volt szüksé-

[1] Malonyay: Munkácsy Mihály. Második kiadás. (Művészeti Könyvtár) 17. lap.

[2] Ilges, M. von Munkácsy. 22. lap.

[1] Munkácsy, Souvenir, Második kiadás. Páris, 1897. 247. lap.

[2] U. o. 255. lap.

láztatás nélkül, szelleme, érzése és kézügyessége mohó és rendszertelen fejlesztésének élve, anyagi gondokkal küzdve, sokáig kizárólag Szamossy utasításai szerint kísérli meg benyomásait, érzéseit kifejezni.

2. Korán árvaságra jutva, vagyon nélkül, rokoni kegyelemre szorult. Volt pedig Berlin városában tekintélyes családi alapítvány, amelyet csodálatos előresejtéssel egyik őse annak a leszármazottjának kiképzésére hagyományozott, aki majdan képesnek mutatkozik valamely „hasznos művészség" megtanulására.[1] De erről már nem tudott senki. A fiút asztalosinasnak adják, ami mély sebeket ver a lelkébe és egész életében komor, vigasztalan emléke marad. Szerencséjére belébetegszik és mialatt nagybátyja házában, Gyulán, üdül, rajzolgatni kezd, másolgatja a falon függő rézkarcokat, ami felkölti nagybátyja figyelmét és odaadja egy Fischer nevű rajzmester mellé. Ott ismerkedik meg Szamossy Elek festővel, aki ekkor a Wenckheim-palota régi családi képeit restaurálgatta s felösmerve tehetségét, magához veszi s magánál is tartja vándorútjain mintegy másfél évig (1862—1863). Ez idő alatt rendszertelenül, de a végsőkig fokozott érdeklődéssel szedi magába az új benyomásokat, Szamossy utasításait s a Wenckheim-, Zselénszky-, Karácsonyi-palotákban, Ormos Zsigmond gyűjteményében látott régi és újabb képek tanulságait. Ő maga ezidétt csak rajzol, komponál, főleg másol, Szamossy révén belekerülve ilykép a bécsi iskoláztatás hagyományos módszerébe.

3. Mert Szamossy Elek igazi „akadémiai festő", amint az Münchenben némely műterem ajtaján ma is olvasható. A szabadságharc után Bécsbe ment, belépett Rahl Károly (1812—1865) festőiskolájába, hogy ott rendszeres tanulmányokat folytasson. Magában Rahlban, kolorisztikus hajlandóságai mellett, elevenen élt a Cornelius-kartoniskola hagyománya. A bécsi opera függönyén az Orpheus-legenda hatásos csoportozatait klasszikus emlékek benyomásai alapján építette fel, a kései Rafael-tanítványok képzeletvilága, vonalvezetése, csoportosítása — hazajáró lélekként — kísértenek kartonjain, főművén, a Tedesco-palota Paris-legendáján éppen úgy, mint Nero bevonulását az égő Rómába, vagy Manfréd fogadtatását Luceriában ábrázoló kompozicióin. Csupa ideálizált alak, lágy egymásbaomlások, gyöngéd vonalhullámzások s kevés egyénítés. Corneliust elragadta formafelfogásának biztonságával, de koloritjának veneziai fel-fellobogása nyugtalanságot kelthetett benne. Léptennyomon észrevesszük, hogy Rahl ösmerte a veneziai színeket, ami kárnációjának fojtott tüzéből felénk csillog. Arcképeinél ki-kitör színsóvárgása, nem apró formahalmozásokkal, hanem színbenyomások egységének visszaadásával szeretne jellemezni. Az ilyen sokrétű lélek gazdag forrás a tanítvány számára a lappangó hajlamok napfényre csalogatásánál. Iskolájában rajongó szeretettel vették körül és Than, Ligeti — s mint mondottuk Szamossy is — tőle kapták az egész életükre kiható ujjmutatásokat. Minekutána szorgos rajztanulmányok után felébresztette Szamossyban is a színek szeretetét, elküldte Olaszországba, hogy megismerje Tiziano és Veronese színcsodáit. És Szamossy útra kélt. Volt Rómában, Milanóban, de legtöbbet Veneziában tartózkodott, a hol Tiziano-, Tintoretto-, Veronese- és Palma Vecchio-másolatokból élt s csak 1859-ben jött vissza; előbb Bécsbe, aztán Pestre, ahonnét a Wenckheim-család meghívására Gyulára került.[1] Ez időben már biztoskezű rajzoló, aki kissé kemény vonalvezetéssel, a formák apró szétszedésével, édeskés profilkereséssel szokta női arcképeit összerakni. Ehhez az alaphoz, minden szenvedély nélkül, de finom szinutánérzéssel, lágy, de élénk színharmoniákat keresett. Férfi arcképeiben is a rajzos alapra építi fel szinharmoniáit.

Mint a Szépművészeti Múzeumban látható Madonna-képen, a tompa piros, a gyöngéd sárga és az olajbarna alkotják szinakkordjának elemeit, amelyhez kitűnő,főleg veneziai példákon nevelt ízléssel, tájképi háttért teremt. Vékony ecsettel, simára lazurozva, rakja fel a színeket, odaadó gonddal, pepecselő szeretettel. A rajzzal megteremtett forma-alap az uralkodó művészi gyakorlatában mindvégig

[1] Művészet. II. 68. lap.

[1] Művészet. I. 293. lap.

FELOLVASÁS
MUNKÁCSY MIHÁLY FESTMÉNYE
SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM

gem, lefutottam az utcára, hogy megkeressem. De azt hittem, hogy művészvoltom ellen vétkezem, ha modellt állítok magam elé, hogy lemásoljam. Legfeljebb annyit engedtem meg magamnak, hogy részlettanulmányt csináltam, melyet később beszorítottam kompoziciómba." Ez a módszer alapjában véve a bécsi iskola módszere, ahol a természetből csak a részleteket gyűjtötték, hogy aztán azokat kartonjaikon összekomponálják és végül a rajzkompoziciót kiszinezzék. Ezt gyakoroltatta Szamossy is tanítványával, úgy hogy mellette nem is kezdett el festeni soha. Csak amikor elszakadt tőle, a Karácsonyi-kastélyból jövet, Aradon vett először festéket, „me proposant de commencer à peindre aussitôt rentré chez l'oncle".[1]

[1] U. o. 269. lap.

5. Festeni is úgy festett, ahogy Szamossytól látta — a bécsi iskola módján. Emlékezéseiben ilykép írja le: .(otthon, Gerendáson) hozzáfogtam egy képhez . . . Nagysága? Természetes nagyság, ha megengedik! Et d'un lampion je tirai mon effet de soir. S mindezt oly magától értetődő, végtelen biztonsággal, mintha az ecset a legjobb barátom lenne. Felbátorított Szamossy módszere. Nem mondta-e, hogy a képet grisaille-ban (egyszínű aláfestésben) kell kezdeni és azután lazurokkal színezni? Azt állította, hogy a régi mesterek is így tettek — s egynémelynél talán csakugyan igaz. Én azonban úgy okoskodtam, hogy a grisailleban festésnél úgy kell eljárnunk, mintha ceruzával vagy szénnel rajzolnánk. Először ügyet se vessünk a színekre. Hogy színezni mikép kell, arról ráérünk később gondol-

kozni . . . .“[1] E technikai eljáráson nem változtat Munkácsy jó darabig. Inkább a rajzos alap a fődolog, semmint a színes megjelenés és első művei a rajz jegyében fogantak. A Gerendáson festett képek közül való a nemrég felszínre került Regélő honvéd,[2] mely teljesen megfelel keletkezése körülményeinek. Mikor 1894-ben Munkácsynak bemutatták ezt a képét, „régi művével való találkozása kellemesen lepte meg — írja Telepy Pongrácz Gézánénak, a kép tulajdonosának —, mert meggyőződött róla, hogy ezen festménye 30 év alatt nem változott“. Nem is változhatott, mert nem színre van felépítve. A fényforrás egy mécses, melynek rezgő fénye széles sávokban hatol be a szoba homályába, éles fényfoltokat teremt s elvész, elenyészik a sötétséggel folytatott küzdelemben. Ez a mesterséges világítás különösen kedvelt festői problémája volt egy holland iskolának, a fiatal Rembrandt is gyakorolta, Geraerd van Honthorst (1590—1656) a legismertebb mestere. Honnét került ez a hatás a fiatal festőhöz? Látott talán hasonló estivilágítású holland képet a Wenckheim, Zselénszky, Karácsonyi grófok gyűjteményében, vagy Buziáson Ormosnál? Mindenesetre a grisaille-ban való festéshez a legegyszerűbb megoldásnak kínálkozott, mert a mécses fénye nem engedi jogaihoz a színeket és mindössze az a feladat, hogy a fény és árnyék küzdelmének visszaadásánál az átmenetek, fényértékek és félárnyékok pontos és meggyőző ábrázolására törekedjék. A fiatal kezdő természetesen éppen ebben vétett. A fényforrás sokkal kisebb erejű, semhogy indokolná a falon végigsikló fény erejét, mely igen is erős fényfoltot vet a szoba balsarkában a földre tett tálból ivó kutya hátára, sőt fénybe meríti a háttérben lévő ládán szundikáló legényt, átfut a vetett ágyon és elhal az előtte álló dézsa felső peremén. A színeket alig juttatja jogaikhoz, csak a gyermekét karján tartó nő zöld köténye, a regélő honvéd piros vitézkötése és a bor vörös színe tudnak úgyahogy a nagy sárgás-barna összhangból kicsendülni. A jellemzés a fődolog, melynél a rajz eszközeivel élhetett. Azt a lelki mozzanatot ábrázolja, amikor az élményeit nagy tűzzel beszélő honvédot áhítatos szívvel hallgatják. Arckifejezés és mozdulat ezt az érdeket lekötő, szívvel-lélekkel odafigyelő, mélyen meghatott, az elbeszélő lelkével egybeolvadó figyelmet magyarázzák. A pszichologiai mozzanat visszaadásával ime, már most, első, ismert kompoziciójánál is találkozunk. Ki tudta ezt fejezni a nagy rajzhibák ellenére is: annyira jellemző a gyermekét karján tartó nő testtartása, hogy nem látjuk, mint tapad a háttérbe; oly élénk az elbeszélő honvéd mozdulata, hogy nem is vesszük észre, mily aránytalanul nagy a kést tartó jobbkéz; a bort töltő nő karjának s a földön fekvő fiúnak arányai is hibásak; s mégis már benne van a későbbi nagy művész kompoziciós elve s a gyermekét karján tartó figyelő, néző vagy hallgató asszony alakjával később is gyakran (Siralomház, Zálogház, Krisztus Pilátus előtt, Ecce homo) találkozunk.

6. Pestre érkezve (1863), a Nemzeti Múzeumban új benyomások várják és megismerkedve az akkori festőkkel, Than, Ligeti, Jankó János közelében, azok biztatására folytatja tovább tanulmányait, ugyanazon irányban, amelyben azokat, Szamossy útmutatása mellett, megkezdte volt. Hiszen ők is nagyrészt a bécsi iskola hívei, egyrészük Rahl-tanítvány s a múzeumi képek is ezt az irányt tükrözik. A rajz kizárólagos hívei kompoziciók alkotására biztatják. Rajztanulmányai mellett háttérbe szorul még a szín. A kifejezés intenzivitására tör ezentúl is. Folytatja a Regélő honvéd problémáját s a mélyen elmerülés, a

[1] U. o. 272. l. (de felhasználtuk Munkácsy kéziratát is Cl. Vento közlése alapján. Ilges, Munkácsy, 27. lap; jelentékenyen eltérve Malonyaytól, Munkácsy Mihály, II. 187. l)

[2] Malonyay a berlini Mitterdorfer-család tulajdonában lévő Felolvasást tartja Munkácsy első képének (rajzát közölte: Munkácsy élete. 2. kiad. 216. lap), pedig az első kép tárgyát a mester kétségbevonhatatlanul megadja: „lány félrehajolva, türelmetlenül várakozik valakire a szobában“ (Souvenirs 272. lap). Mikor Munkácsy Gerendásról Pestre érkezik, siet megösmerkedni a neves festőkkel s Ligeti említi, hogy magával hozott képét, A regélő honvédet bemutatta neki s ő a Képzőművészeti Társulattal megvétette kisorsolásra. (Bud. Szemle, 65. köt.) Így került a kép a Pongrácz-család tulajdonába. Noha a képen rajta volt az eredeti jegy: $\frac{M}{M}$ 63, a család mégis megkérte Telepy Károlyt, hogy az 1894-ben Pesten tartózkodó művésznek mutassa be a képet aláírás végett, amit az készségesen teljesített is, — amint azt Telepy levelében olvassuk.

felolvasásra figyelés lelki állapotát adja vissza jellemző, kifejező mozgásokban egy másik, ezidőben készült művében, melynek Felolvasás a címe.[1] Most már zártabb a kompoziciója, a központ felé törés piramisszerű elrendezésével a hangulat egységét jobban megőrzi s a figyelő, érdeklődő alakok mozdulat- és arckifejezése ez egységet csak fokozza. Valami nagy haladást ne keressünk se a részletrajzban, se a színezésben. A nagy szürke aláfestésből csak itt-ott hangzik ki egy-egy erősebb helyi szín, a lány piros köténye, a padkán olvasó legény kék ruhája s a baloldalt ülő legény gyolcsingének szürke fehérsége. Egyébként sok az alak és kevés az interieur levegője. Ez is inkább színezett rajz, semmint festmény. Bécsben Rahl mellé kerül, (1865. jan. 1-én), de csak rövid ideig hallgathatja lelkes szavait, a mester egypár hónappal azután, hogy iskolájába felvette, hirtelen meghal (1865 július 9-én) és a fiatal festő támasz nélkül marad. Eközben azonban jelentős benyomást tesz reá Knaus Lajos egyik képének — a Taschenspieler-nek — megtekintése. „Valóban meg voltam hatva, midőn meglátam Knaus művét" — írja 1865 március 15-én Ligetinek — s egykorú tudósításokból is ismerjük azt a nagy hatást, melyet reá a düsseldorfi festő finom humorral megfestett képe gyakorolt.[2] Az a Knaus, akit most Munkácsy megismert (szül. 1829.), festői látás szempontjából nem igen tért el előbbi mestereitől; alapjában rajzoló volt ő is, aki elbeszélni, részletezni, illusztrálni szeret, a csendéletrészletek halmozásával, gondos előtérbe helyezésével keresi a hatást. Mindent előad, amiről tud, a háttér részleteit egyazon szorgos kirajzolással tárja elénk, mint az előtérbe helyezett alakok halmozott formáit, „fettig, mit spitzen Pinsel".[3] Az új, ami Munkácsyt meglepte, felfogásának szubjektivitása, világlátásának derűje, emberjellemzésének szeretettel teljes vídámsága. Odaállott a világ és a néző közé s magyarázta nékik a világot, akkép ábrázolva azt, amint derűs lelke felfogta. Munkácsynak az élet nélkülözéseitől elkomorult kedélyére az ujság varázsával hatott ez a művészi hitvallás. A sors kezdett most reá is mosolyogni. Titkos álmai betelnek, festő lesz, ha nehezen is, de megél, érzi, hogy halad a pályáján, barátai szeretettel fordulnak feléje. „Valóban elszomorodtam Knaus műve láttán, mert láttam, mily magas fok az, mit művészetnek nevezhetünk — írja már említett levelében Ligetinek —, ámde a következő percben lelkesülve vevén kezembe az ecsetet, küzdeni a művészetért, vagy esni érte — elgondoltam, hogy az út talán előttem is megnyílhatik, a célt talán megközelítem s e gondolat vezérel pályámon." Ez a hit, mely lelkében most gyökeret ver, megedzi őt a további küzdelemre s ebben rejlik Knaus első hatásának termékenyítő ereje. Legközelebbi kompozicióin ez a hatás meg is látszik. A „Husvéti locsolás" vídám derűjében, a „Tollfosztás közben" groteszk humorában, a „Részeg ember" gondtalan vídámságában, de elsősorban a szín élénkségében. Újra a lámpavilágítás többször megkísérelt hatásával kísérletez, tollfosztás közben elszundikáló anyókát ábrázolva, amit a legény arra használ fel, hogy áthajolva rajta, orsót pergető kedvesét átölelje. A lokális színek erősebbek s az ablakon át beszűrődő kékes holdvilágfény igazsága azt mutatja, hogy ébredez művészünkben a kolorisztikus érzék. A korcsmából dűlöngve kilépő ember rajzában is derűs érzés nyilatkozik, de a talaj festésében már textura-hatást keres s a dűlöngő férfit bámuló kislány ruháján színek csillognak fel, a részeg emberre pedig ráhull a reggeli napfény, ha nincs is még igazi tüze. Új hatások előtt megnyílott hát a szive és színek megfigyelésére kezdi gyakorolni a szemét. Most tehát vágyik Knaushoz, de Ligeti tanácsára és szükös anyagi viszonyai miatt egyelőre Pesten marad (1865 szeptemberétől 1866 októberéig), amikor végre Kaulbach-hoz szóló ajánlólevéllel Münchenbe megy. Ezidő alatt tetszést arat egy illusztrációs képe — Petőfi bucsúja, [1]

[1] A Szépműv. Múzeum raktárában. Itt először közölve.

[2] Lakótársa, dr. Engel Gyula leirása. Közölve Malonyay Munkácsy-életrajzában,[2] 112. lap.

[3] Dülberg, Die deutsche Jahrhundertausst. Leipzig. 39. lap.

[1] Az itt felsorolt képek mindegyike a Szépművészeti Múzeum raktárában.

ARCKÉP
MUNKÁCSY MIHÁLY FESTMÉNYE
SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM

ARCKÉP
MUNKÁCSY MIHÁLY FESTMÉNYE
SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM

ahol a túlságosan nagy alaknak lendületes vonala, derűs, bizalommal teljes kifejezése és a háttért alkotó csoportozat egysége a rajzolásban való haladását mutatja. Két női arcképe[1] hasonlókép csak színezett rajz, az arcszínnek finom, emailszerű a teinte-je, gyöngéd, lágy átmenetekkel, — a szürke háttérből alighogy kimodellálva —, csak a pruszlik határozott színe (az egyiknél kék, a másiknál fehér), az arany karkötő és a hajdísz (piros rózsakoszorú) az egyik nő fején, adnak pozitiv színeket; az összhatást, főleg a karaktert apró formák részletrajzával hozza ki. A formalátás fejlesztését tűzték ki elibé követendő célul, de a lappangó kolorisztikus hajlandóságok alkotás közben öntudatlanul is ki-kitörnek.

7. Fejlődésének ezen a pontján kerül (1866 végén) Münchenbe egy magyar művésztanár, Wagner Sándor mellé, ki ezidétt maga is Piloty-tanítvány s hűségesen követte mestere művészi és pedagógiai elveit. Felismerte Munkácsynak hiányait és erős oldalát egyaránt. Látta, hogy a rajzban igen gyönge, főleg „a természet után készült" modelltanulmányban, amint egy 1897-ben kelt levelében olvassuk,[1] ami annyit jelent, hogy a részletező, a formaelemző, a minden formarészletet visszaadó bravurt hasztalan követelte tőle. De érdekelték kompozicióí, „melyekben komoly és mély érzést s feltűnő képzelőtehetséget tanusított". Mi természetesebb, minthogy Munkácsynak szigorú modelltanulmányokkal kellett volna most foglalkoznia. De, sajnos, viszonyai ezt nem engedték meg, a megélhetés kényszere kompozíciók és festmények készítésére utalták, természetesen emlékezet után, legfeljebb ha egy-egy részletet tanulmányozhatott meg külön-külön. Ekkor festette a „Zivatar a pusztán"[2] c. képét, melyen a kolorisztikus értékek már erősen egyensúlyozzák a szürkében, nem egy részletében kitűnően megrajzolt

[1] Mindkettő a Szépm. Múz. rakt.-ban. Itt először közölve.

[1] Szépművészeti Múzeum kézirattára.

[2] Szépművészeti Múzeum Munkácsy-terme, 31. sz. Közölve Malonyaynál a 128. lapon.

ÁRVÍZ
MUNKÁCSY MIHÁLY FESTMÉNYE
SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM

csoportozatokat. Különösen az ekhós szekérbe fogott, a közelgő zivatartól megrémült és egymásba bujó lovak csoportja igen jellemzetes megfigyelés: él, érez, fél, szűköl a három ló s a pásztortüzet hirtelen eloltó gyermek mozdulata is igaz. De a színhatás kezd uralkodni a képen. A nagy, ólmos viharfelhők sulyosan ereszkednek alá s elfogják a látóhatárt, a lemenő nap csak nehezen tud a felhőkön át réshez jutni, hogy végigszaladjon a középtéren, teret teremtve, narancssárga fénylepelbe vonva a rétet, melyen sietős munkában elfoglalt emberek dolgoznak. Itt-ott egy-egy élénkebb szín: pirosszoknyás női alakok, az embereket összehivó gyerek vörös kendője s az előtér árnyalataiba elszórva a halavány rőt árnyék. Az egészen pedig valami tompa, izgató, fuldokló érzést teremtő szürkeség. Alig készült el e képpel, hozzáfogott egy másik kompozicióhoz: az 1838-iki pesti Árvíz egy jelenetét festve meg.[1] Ismét drámai jelenet, vagy jobban mondva jelenetek sorozata, melyeket a vonal ereje tart össze. Egy új elem jelenik meg művészetében, ez már München hatása. Hat hónapig volt már a bajorok fővárosában, ez idő alatt sokszor megnézhette az akadémia igazgatójának Kaulbachnak kartonjait, az angol kert árkádjainak akkor még friss hatású freskóit s inspirációt merített belőlük. Vitte is egyenesen hozzá a kész vázlatot. „A lelkesedéstől majd szétpattanó kebellel jövök Kaulbach atelierjéből, hónom alatt hozva az Árvíz vázlatát, mellyel az öreg úrnak iránttami jóindulatát úgy látszik megnyertem“,[2] írja Ligetinek. Ami kétségkivül igaz volt, mert Kaulbach azonnal megérezte, hogy a fiatal

[1] Szépművészeti Múzeum, Munkácsy-terem, 23. szám. Most először közöljük.

[2] Budapesti Szemle, 65. köt.

művész a vonalvezetést, a csoportok elrendezését tőle tanulta. Tutajon jönnek az árvíztől már-már összeroskadó házak fedelén menedéket keresők segítségére, ami apró csoportok keletkezésére ád alkalmat. Csupa egymásba olvasztott, egymásba omló alaksorozat, vonalaik mind — piramisszerűen — a vihartól szétroncsolt háztetőn összegyűlt alakokban futnak össze. Gomolygó szürke viharfelhők lepik el az eget. Félhomályon tör át az esti fény. Kísérteties vörös árnyékok suhannak át az alakokon. A tompavörös dominál s beleolvad a hamuszürke tónusegységbe. Ha a részleteket nézzük, igazat kell adnunk Wagner Sándornak, a rajzhibák számosak (feltűnően nagy a keze az előtérben ülő s fejét kezére hajtó nőnek, más és más az egyes alakok aránya stb.), de a kompozicióban élet, a mozdulatokban kifejezés és a színharmoniában drámai elevenség van. Sőt ki tudta fejezni a démonikus hatást is azzal a Goyára emlékeztető silhouette-csoporttal, amely egyik gyermekét hátán vivő, másikát kézen fogó apát ábrázol — csak masszában, mint egy árnykép — amint törtet előre, fatönkre támaszkodva. A lappangó kolorisztikus hajlandóságok alkotás közben mind tudatosabban kikitörnek.

8. Eközben stipendiumot kér s július végén megkapja, ami egy sovárgva óhajtott vágyához juttatja. Egyre írja Ligetinek, mint vágyik ki a párisi világkiállításra. A levegő akkor tele volt csodás hírekkel a kiállításon látható nagy alkotásokról; Rousseau, Millet, Courbet, főleg ez utóbbi a jelszó, aki a kiállítás előtt barakkot állított, mely egész életének alkotását magában foglalta s rajta az ige: Realismus. A Párist megjárt festők be nem tudtak telni az ott nyert benyomások festésével s már puszta elbeszéléseik alapján frakciók keletkeztek, Courbet, helyesebben a tónusfestés és a való élet ábrázolása mellett vagy ellen. Munkácsynak Párisba kellett mennie, megkapja a stipendiumot, egyet gondol s október tizenötödikén elutazik.

9. Egészen más a fejlődése az akadémia másik növendékének, akinek öntudatát a párisi hírek hasonlókép megzavarták, Leibl Vilmosnak (1844—1900), de benne nem ébredt fel kétely, csak az az erős elhatározás, hogy a párisi tanulságokat, melyeket társaitól hallott, megszívleli. Leibl fejlődése egyenes, céltudatos és minden zökkenéstől mentes. Atyja is művészember volt, jó állású zenész Kölnben, aki neveltetéséről mindvégig gondoskodik. Elvégezve a középiskolákat, a fiatal Leibl szívében két érzés kelt harcra. Hatalmas testiereje valamely fizikai tevékenységre serkentette, korán megnyilatkozó művészi hajlama[1] pedig a festői pályára szólongatta; először a testi erejét érvényesítő lakatosmesterség győzedelmeskedett benne, de csak rövid ideig, mert szabad idejében rajzolgatva, a gazdája hazatessékelte, mondván: eredj festőnek fiam! Ment is. Még azon évben (1860) Becker Hermann — gyenge Piloty-tanítvány — mellé kerül, hogy néhány évvel később (1864-ben) a müncheni akadémián jelentkezzék. Ott természetesen, mint kellőleg előkészített növendéket, igen szivesen fogadták, előbb Strähuber antik osztályára, aztán Anschütz festőosztályára vették fel, hogy 1866-ban br. Ramberg mesteriskolájában tanuljon tovább. Még pedig a szó legszorosabb értelmében. Amit az akadémia megadhat a növendékének, Leibl mindent megkapott; első volt az elsők között, növendéktársai bámulták, mesterei buzdították, ő maga bizalomteljesen, egyre fokozódó ambicióval dolgozott; nézzük meg, hogy miképp? A mesterség legalaposabb megismerésére törekedve, tanulmányfejek, arcképek és genre-képek sűrű egymásutánban kerülnek ki ecsetje alól, mind a leggondosabban megmunkálva, apró formák halmozása után, a kellő biztonság elnyerésével, mind szélesebb formalátásban. Mert ime, apja arcképe,[2] melyet 22 éves korában festett, tulajdonképen modelltanulmány, figyelő szemmel végigtanulmányozott apró formák halmaza nem szinhatásra, hanem a rajz szabatosságára ügyelve. A háttér barnásviolás színéből emelkedik ki az erősen megvilágított fej, melynek részletezettségével csak a könyvet tartó csontos balkézé vetekedik. Itt a formák érdekelték a fiatal

[1] Jul. Mayr, Wilhelm Leibl, 8. lap.

[2] Közölve Gronau: Leibl (Künstler-monographien) 4. lap Eredetije a kölni múzeumban

művészt. Ugyanez időből való[1] egy ősz szakállas férfi tanulmányfeje, mely hasonlókép formaelemzés, de már szélesebb ecsettel, a fény és árnyék ellentétjéből kiemelkedő formákkal, ahol még a tónusba tett szem is megvan rajzolva, hasonlókép a hófehér szakáll is, a fehér ragyogását a sötét háttérrel előidézett kontraszttal hozva ki, miközben a barna alófestés a nagy fehérségből ki-kicsillog. E két mű közé bizonyára a régi mesterek tanulmányozása ékelődött s a Rubensről, Van Dyckről megmaradt kopiákon kívül Rembrandt tanulmányozását is fel kell tennünk, különösen, ha többi tanulmányait, barátjáról, Sperlről készített, de csak félig befejezett Sancho Pansa-tanulmányt,[2] ahol a fényvezetés kérdése érdekelte s az itt először közölt, ugyancsak Sperl után készült vázlatot[3] vesszük figyelembe. Itt pozitiv színekkel is találkozunk: a rozsdavörös-kabátos férfi ül a mély támlásszékben, jobbjában agyagpipája, baljában kékes erezetű söröskorsó. Ül mozdulatlanul s néz maga elé, — kifejezéstelenül. A fej ismét részletesen megtanulmányozva, (különösen a két szem) a sötétbarna háttérből kimodellálva, tompavörös reflexekkel telehintve, — itt tehát már kolorisztikus törekvésekkel találkozunk. A müncheni akadémiát az agyagpipa, de főleg a söröskancsó árulja el. Ezek a csendéletrészletek, pontos textura-tanulmányok, Piloty közellétét sejtetik. Bemutatják a magát nagy energiával a kor művészi gyakorlatának színvonalára felküzdő fiatal művésznövendéket, aki a haladásra, fejlődésre sóvárogva, kész örömmel fogadja Párisból hazatérő művészbarátait, elsősorban az egyenes Courbet-hatás alatt álló Müller Viktort, akik a Lettenbauer-korcsma asztalánál nagy emfázissal beszélnek Courbet festésének tónusszépségeiről. Mikor aztán megbízást kap, hogy egyik művésztársának, Gedonnak feleségéről arcképet készítsen, úgy itt, mint egy készülő genre-képén (A kritikus) figyelembe veszi az új tanulságokat.

[1] Közölve Gronau: Leibl-jában. 7. lap. Eredetije Seeger E. tanácsosnál, Berlinben.

[2] Eredetije Berlinben Seeger tanácsosnál. Közölve Gronaunál, 10. lap.

[3] A Szépműv. Múzeumban XIV. ter. 10. szám.

10. A harmadik akadémiai növendék, Szinyei Merse Pál (sz. 1845-ben) egynémely pontban Leiblhoz áll közel, de viszont élesen megkülönböztethető. Amíg a német ifjú komoly és szótalan, érzelmeit magába fojtó természet, aki hatalmas energiáját szüntelen érvényesíteni kénytelen — addig a magyar csupa gondtalan vidámság, akinek lélekből felszakadó hatalmas kacajából világlátásának tiszta és önzetlen derűje hangzik ki. Az a láz, mely a párisi világkiállítás híreire elfogta társait, benne jóleső derüt keltett csupán, érezve, hogy amit a franciák hirdetnek, ő intuitive — lelke adományakép — előre, régen átérezte. Münchenbe apja, az akkori sárosi alispán vitte, minekutána a gimnáziumi években (úgy Eperjesen, mint Nagyváradon) kiderült, hogy tudományos pályára nem igen való. Bizonyítványában arról panaszkodnak tanárai, hogy hanyagul látogatja az előadásokat, de ennek az oka abban rejlik, hogy megismerkedett Mezey Lajos (1820—1880) festővel, akinek műtermében töltötte minden szabad idejét, sőt amikor tehette, az iskola helyett is odajárt rajzolni.[1] Mezey Lajos is a müncheni akadémián képezte ki magát és mint arcképfestő telepedett le Nagyváradon, megnősült és Nagyváradon rekedt. Hogy megélhessen, fotografiai műtermet is nyitott, de amellett nem hanyagolta el a festészetet sem. Arcképei, vallásos képei az iskolás színlátás bilincseiből kialakuló festői felfogásról tanuskodnak, akinél a rajzos alap a fődolog s így természetes, hogy felismerve fiatal tanítványa tehetségét, a rajz gyakorlására buzdította.

De Szinyei kolorisztikus hajlandósága korán megnyilatkozott. Őt már ekkor, diákkorában a színek és nem a részletezőn felfogott formák, annál kevésbbé a szabatos vonalvezetés vagy a pontosan letett belső formavilág érdekelték. Korai munkái közt (1863) egy zöldség-csendélettel találkozunk,[2] krumpli, retek, uborka, kancsó köré helyezve, melynél a rajz biztonságánál jóval jelentősebb a zöld, a barna és vörös élénk színakkordja. Mezey Lajos rábeszélésére adta aztán apja festőpályára, ő maga vitte el fiát (1864 tavaszán)

[1] Mezey Mihály kir. közjegyző úr levele.

[2] Mezey Mihály úr (Nagyvárad) birtokában.

Münchenbe, ahol készséggel vették fel az antikosztályba, onnét ő is Anschütz festőosztályába és végül (1867-ben) Piloty mesteriskolájába került, tehát éppen úgy, mint Leibl, végigment az előírt, hivatalos akadémiai kurzusokon. S valóban azt látjuk, hogy ő is, mint Leibl, gipszmásolások, majd az élő modell tanulmányozása, rajz-, akt- és mozgás-studiumok révén kereste a bizonytalan színtanulmányozásból az önálló kompozíciókhoz vezető utat. De abban aztán eltér Leibltól, hogy a tanulmányok nehézségeit nem győzte le játszi könnyedséggel, neki küzdenie kellett az előírt kalligrafikus kontur rajzolásával s csak mikor festékhez jut, nyilatkozik tehetsége. Már korai akt- és fejtanulmányaiban színekből hozza ki a formákat s természetrajongása tájképtanulmányokhoz vezeti. De itt mindjárt ellentétbe került társaival, akik — csakúgy, mint ő — egy meghatározott tájkép-ideálról tanultak. Ez a tájkép-ideál formában apró részletek összekomponálásán, színben barnalátáson alapult. És Szinyei szemébe vakítóan ragyogott a nap, aranyos fénybe mártva mindent, amin átsuhant. Kereste, kereste a barna árnyékokat, de nem találta sehol. Ő színektől vibrálónak látta a természetet. Várt napjafosztott időkre, felhőtakarta éggel, amikor a finom szürke levegő-égen felcsillan az esthajnali csillag, a vízparton nyugodt öntudatlansággal álldogál az elhagyott kolostor, kíváncsian letekintve az alatta csillámló víz tükörébe.[1] Társai kinevették. Hol van a barna árnyékú előtér s rajta az ember? Hol az előtéren megkívántató, az ember jelenlétét eláruló, sötét díszletként álló rom vagy megmívelt vidék, amelynek finom vonalai elvezessék tekintetünket a középtér felé, melynek intenziv világítása után megnyugtasson a gyöngéd háttér, elvesző körvonalaival? Szinyei beszéli, hogy „a csufolódók egyik képére, amely mezőt mutatott, azt mondták, hogy az a „merőleges mező", mert sehogysem tudtak az ő szemével látni".[2] Az iskolával azonban meg

TANULMÁNY
LEIBL FESTMÉNYE
SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM

GUILLOTINE
SZINYEI-MERSE PÁL FESTMÉNYE
WOLFNER GYULA GYŰJTEMÉNYE

[1] Wolfner Gyula úr (Budapest) birtokában.

[2] „Müncheni emlékek" c. cikkében. A Hét, 1906. márc. 18.

ESTHAJNALI CSILLAG
SZINYEI MERSE PÁL FESTMÉNYE
WOLFNER GYULA GYŰJTEMÉNYE

kellett alkudnia és festeni próbált kompozicziókat, sőt történetieket is, ő, a csupa jókedv, véres tárgyakat keresett ki, hogy az iskolának (elsősorban Pilotynak) kedvébe járjon. Ösmerjük egy ilyen kompoziciójának vázlatát, mely a francia forradalom egy rémes jelenetét ábrázolja. Sötét, viharos az ég, a hóhér áll a guillotine mellett s várja az áldozatot, amelyet lenn hoznak, hosszú menetben.[1] A jelenet hátborzongató voltát az élénk színek csak fokozzák, az egész, főleg mint színösszehangolás, érdekes. Több, mint valószínű, hogy csak vázlat maradt. Az ő képzeletét nem ilyen képek foglalkoztatták s mikor (1867) Pilotyhoz került, érzése megnyílását egészen más inspirációnak köszönheti. Megismerkedett Böcklin (1827—1901) néhány alkotásával, melyek problémájához közelebb vitték. Tájképi háttérbe alakokat belekomponálni, a kettős feladatot harmónikusan megoldani a Böcklin műveiből kiolvasott tanulság segítségével kísérlé meg. Böcklin ekkor már több képpel volt képviselve Münchenben. A Schack-galeriában A páni félelem, A pásztor panasza, a Pinakotékában Pán a nádasban hatottak főleg rá. Böcklin itt elsősorban tájképfestő, dyonisusi hangulatok kifejezője. Mikor a Pán a nádasban Münchenben megjelent (1857-ben), Pecht elbeszélése szerint, nagy feltünést keltett s a Pinakotéka azonnal megvásárolta. Egy új színfelfogás nyilatkozott meg benne s vele együtt egy új kompoziciós megoldás és az újonnan ébredező rajongás a klasszikus ókor iránt. Az új színfelfogás a derűs színek finom összehangolásában állott. Az új kompoziciós megoldás pedig abban, hogy egy nagy egész alakot belehelyezett tájképi háttérbe. Színei felélénkültek, sőt itt-ott égett is a napsugár, napfoltok játszadoztak a talajon és Pán testén, az előtérben a nádas közt kicsillogó víz felragyogott, a háttér felé kinyílva, hogy a nyíláson át szabad pillantás essék a távoli hegyekre. De mindez lágy, egymáshoz viszonyított tónusokban, az előtérben puha fényárnyba helyezett alakkal, melyet aranyos galériatónus ölel át. Schack grófnál főleg A páni félelem (1860-ból) áll e harmóniához közel. Déli nap süti a Campagnát, de e világítás még nyugodt s a Pán megjelenésétől rémüldözve menekülő barna pásztor még megőrizte formáit, az erős mozgás sem szakítja szét a harmóniát, sőt a gondos formaelemzés még emeli. Nem lehetetlen, hogy a Kunstverein kiállításaiból ismerte Böcklinnek a Pan és nympha (1854-ből)[1] vagy a Kentaur és nympha (1856-ból) c. műveit is, melyekben éppen olyan élénkek a színek, de összehangoltak és az erdőmélye tompa fényárnyának mélyébe helyezett kisebb alakok, mint egy-egy színes folt hatnak csupán. Mindez utat talált a fiatal Szinyei lelkéhez. Gimnáziumi emlékek, a latin auktorok mithologiája, ragyogó görög derű vették körül és bontották ki képzeletét. Faunt fog állítani ő is a szabad természetbe. Iskolai tanulmányai alapján fogott hozzá, külön tanulmányozva az alakot, külön a tájképi részleteket s összehangolta az egészet a galériák meleg aranytónusában ő is. A fa alatt sípoló faun csalogatja a távolból a piros ruhás nimfát. Az első vázlaton[2] a faun igen is árnyékban; a fák között áttör a napsugár, napfoltokat hullajtva el a földön. A második vázlaton[3] a napfény a háttérben ragyogó sávokban hullámzik és behatol a falomb között, napfoltokat szórva el a sípoló faun testére. A tiszta színek szeretete jóval erősebb, mint Böcklinnél, vörös ruha, zöld fa, piros virágok, kék ég s mindezt egységbe foglalja a meleg, lágy levegő-ég fénye. Megfestette ezt azután nagyobb alakban is.[4] A gondos részlettanulmányozás használt az alak rajzának, de ártott a színek tüzének. A vázlatokon megérezzük a hirtelen együtt látott kép őszintén visszaadott színeit, melyek a kidolgozás megmunkálásai között, a szabatosságra ügyelés aggásai közben egyre veszítettek erejükből, de még mindig beszédes szószólói a fiatal művész kolorisztikus hajlamainak. Ez a jellegzője a többi, hasonló szellemben fogant vázlatának is: a nimfát rabló faunnak,[5] hol a barna alapból a kék és piros tüze világlik

[1] Wolfner Gyula úr birtokában.

[1] Jelenleg a drezdai képtárban.
[2] Wolfner Gyula úr birtokában.
[3] A Szépműv. Múzeumban (XII. ter. 6. szám.)
[4] A Szépműv. Múzeum raktárában.
[5] Wolfner Gyula úr birtokában.

hadsereg főparancsnoka volt. Hindenburg és Ludendorff offenzivái során Foch manövrirozó serege lassanként felőrlödött: az ententehadvezér csak adagonként vetette harczba tartalékhadosztályait, nagy egységes akczió czéljaira nem tudta őket felhasználni. Nem volt meg benne az az elhatározó erő, hogy megkísérelje az ellenségtől való elszakadást és a mozgócsata provokálásával, nagy és érintetlen haderők birtokában megkísérelje az összes ententeseregek újracsoportosítását és egy új vonalról a támadás, a döntő-mérkőzés megkezdését. Minden igyekezete abban merült ki, hogy megakadályozza a németek áttörését; óriási áldozatok árán ezt el is tudta érni.

Úgylátszik, Foch inkább negativ hadvezéri talentum, a kinek a tudása az ellenség végczéljának meghiusítására irányul. Igazi nagy hadvezért vakmerőség nélkül nem lehet elképzelni. Józanság, hidegség, precziz számítás, teória, erély, tudás — mindez a térképpel és körzővel dolgozó vezérkari főnök erénye. Az ötletek rakétázása, a zsenialitás lendülete, a nagy egyéniség fűtőereje, a mely áthatja az egész hadsereget, le az utolsó közkatonáig, — a tudáson, erélyen és tapasztaltságon kívül ez avatja az igazi, nagystílű és fölényes lángeszű hadvezért, a Nagy Sándorokat, Nagy Frigyeseket, Napoleonokat, Hindenburgokat. A mostani napok fogják Foch igazi értékét megmutatni.

Jákó János.

ABBÁZIÁBAN NYARALÓ MAGYAR GYERMEKEK SZINHÁZAT JÁTSZANAK.

MUNKÁCSI IFJÚKORI SZERELME.

A napokban nagyapám írásai, régi lim-lom közt turkáltam. Régi könyvek, képek, írások vegyest akadtak kezembe, mind-mind egy elmúlt jobb idő emlékei. A képek között egy fiatalember arczképe ragadta meg figyelmemet. Művészkabát és magyar viselet, szűk nadrág, csizma volt rajta, olyan, a milyet fiatalkorunkban hordtak nagyapáink. Kezére támasztva fejét, gondolatokba merült. Nem közönséges embernek látszott. Érdeklődve kérdeztem meg, kit ábrázol a kép. Munkácsy Mihály volt.

Nagyatyám, a ki hosszú évtizedeken át volt tanító egy bácskai német faluban és ernyedetlen buzgósággal verte a sváb koponyákba a műveltség elemeit, meg a magyar haza szeretetét, hetvenhatéves életterhét jelenleg gazdálkodással könnyíti meg.* Még most is a német irodalom képezi szellemi folalkozását a falusi magány kul-

Simonyi felvétele.

Munkácsy Mihály fiatalkori arczképe abból az időből, a mikor Petőfi bucsuja czímű képét festette.

turális elhagyottságában: Zschokke, Auerbach, Fritz Reuter a kedvencz írói. Ezekből szokott olvasgatni, a mikor a mezei munkában szünet áll be.

Hogyan került Munkácsy képe ebbe az egyszerű kis falusi tanítólakba?

Nagyatyám mesélni kezdett.

Fiatal legénykorában, a hatvanas évek közepén nevelőséget vállalt. Két esztendőt töltött Budapest mellett, Török-Bálinton, egy Steiner Jakab nevű úriember házánál, a kinek két kis fiát tanítgatta. Ez a Steiner Jakab a békéscsabai Apponyi-uradalom jószágigazgatója volt, de bizony némileg romantikus körülmények miatt kénytelen volt állásától megválni. Még mint jószágigazgató egy béresét engedetlensége miatt elbocsátotta a szolgálatból. Az elbocsátott béres bosszút állott, alig néhány nap mulva fényes nappal álarczos rablók támadtak a szolgabirói hivatallal szemben fekvő igazgatói lakra, a gazdát egész háznépével együtt megkötözték és kirabolták. A szolgabirói házban a pandurok egész nap készenlétben állottak és semmit sem vettek észre. A bántalmazá folytán Steiner beteg lett és kénytelen volt nyugalomba menni.

Budapestre jött, másodszor megnősült, elvette egy fiatalkori barátjának elvált asszonyleányát és Török-Bálinton telepedett le. Ide, Török-Bálintra 1864-ben került nagyatyám.

A nevelő lakása egy paraszthaznak az utczára néző szobája volt. A második évben lakótársa akadt. A családnak egy rokona, a kiről már előre sok mindenféle hír keringett. Tudták, hogy apja elitta a vagyonát, hogy fiát asztalosinasnak adta, hogy abban felébredt a művésztehetség és most komoly munka helyett egész idejét festéssel és rajzolással tölti. Már itt-ott pénzt is keresett ecsetjével, már megrendelései is voltak. A családban mégsem vették komolyan. Hányszor fakadt ki az öreg Steiner: «Miska, Miska, mi lesz belőled?» Ő maga tudta.

Munkácsy Mihály anyja és Steiner fiatal felesége testvérek voltak. Így került a festő a nevelő szobájába. Életmódjával, természetével általános feltűnést keltett. Magába zárkózott, csendes fiatalember volt. Kedves szórakozása volt a séta: ha szerét ejthette, nekiindult keresztül-kasul az erdőnek, nem nézte, merre kerül, csak maga elé meredt és ezerféle gondolatot, ezerféle tervet forgatott agyában. Festmények terveit, érvényesülés reményeit, külföldi vágyakat hordott a lelkében, de kifelé csak nagyon ritkán nyilatkozott meg. És a mily feltűnő volt a viselkedése, épúgy az volt a dolgozásmódja is. Gyakran látott már korán reggel a munkához, a mikor lakótársa még javában aludt, de gyakran hirtelen mindent abbahagyott, napokhosszat nem vett ecsetet a kezébe, csak járta gondolatokba merülve a környéket.

A két fiatalember csakhamar közelebb jutott egymáshoz. Zavartalan szép boldog napok vol-

* Nagyatyám Ilg Frigyes 1842-ben született Bulkeszen (Bácska) és jelenleg Ókéren él mint nyugalmazott tanító.

TÁNCZÜNNEPÉLY. (A szólo tanczosnő fellépte.)

MAGYAR GYEREKEK NYARALÁSA ABBÁZIÁBAN

Vajda Manó felvételei.

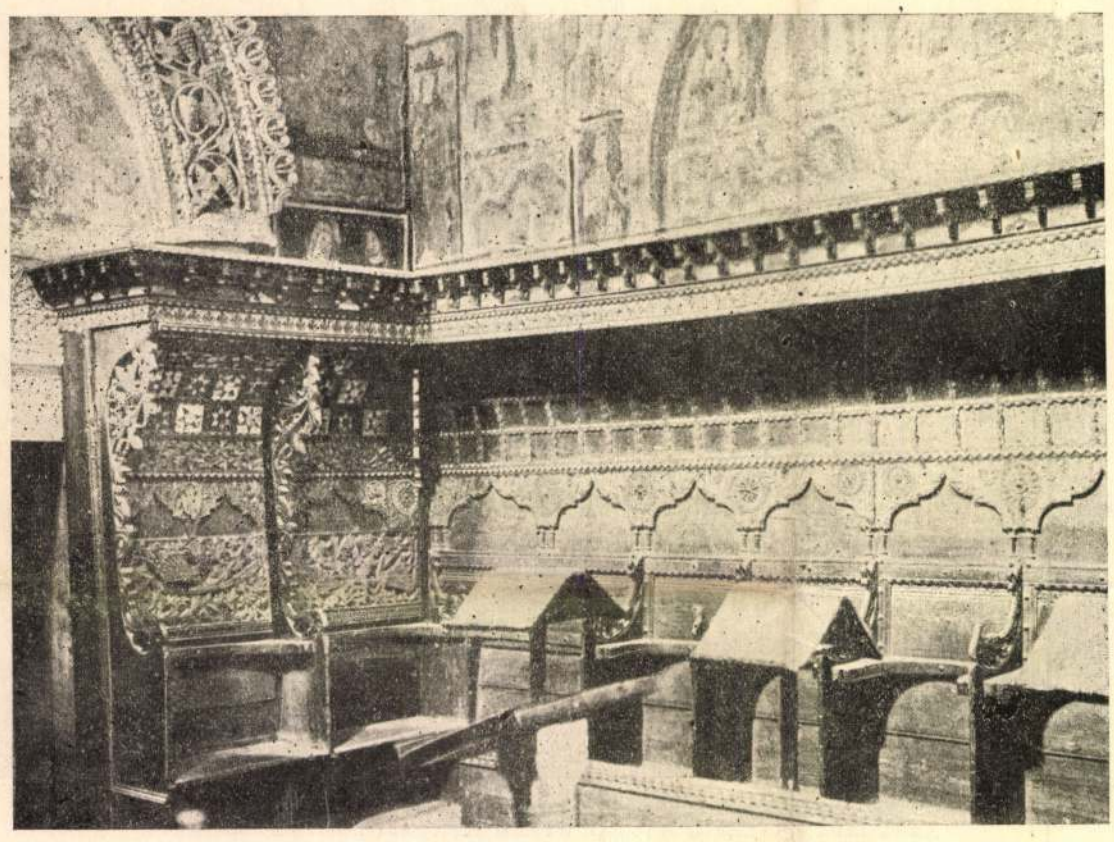

XIV. SZÁZADBELI KÓRUS NÉMET FAFARAGVÁNYOKKAL A «TEMPIETTO»-BAN.

tak, a miket Steinerék házában együtt töltöttek. És e barátság Munkácsy művészetében is hagyott némi kis nyomot.

Pesti megrendelők számára dolgozott ekkor. Az ő lelkében is fellobbant az a hazafiúi láng, mely a hatvanas évek közepén az ifjúságot hatalmába kerítette. Művészi érdeklődése a magyar történelem felé fordult és egy időre a szabadságharcz kora keltette fel figyelmét. Petőfi legendás alakja ragadta meg művészi képzeletét. A vézna költőt jól ismerte a képeiről és egyszerre csak lakótársában Petőfies termetet vélt felfedezni. Képzelete kiegészítette, a mi hiányzott és így került nagyatyám nyulánk vékony ifjúi termete a «Búcsúzó Petőfi»-be. Barátságuk legmaradandóbb, habár néma emléke ezen kép, melyhez nagyatyám állt modellt.

De félévi együttlétük szerelmi epizód nélkül sem szükölködött. A szép iránt annyira fogékony művész a női szépet is elsősorban értékelte. Eleinte fiatalos nagynénje szépsége ragadta meg, a ki maga is szívesen látszott venni a fiatal művész hódolatát. De nemsokára más, erősebb szenvedély ragadta meg.

Steineréknél mindennapos vendég volt a falu orvosa, dr. Rothmayer. Két serdülő leánya is gyakran vele jött és ilyenkor szellemes adomázgatás és beszélgetés közben a legkellemesebben teltek az esték. A két fiatal ember is szívesen résztvett ezeken a családi estéken. Munkácsy figyelmét különösen az idősebbik Rothmayer-leány, a gyönyörű Izabella ragadta meg. Bámulata arra ösztönözte, hogy megfesse a fiatal leány képét. A művészi összejövetelekből azonban szerelmi találkozások lettek. A festmény elkészült, de egyúttal heves szerelmi szenvedély vert gyökeret a két fiatal lény szívében. És volt aztán rémület, a mikor kitudódott, hogy egymáséi akarnak lenni. A Rothmayer-család a leghatározottabban ellenezte szándékukat; betiltották a további érintkezést, Steinerék pedig szinte nyugtalanul várták, mikor szabadulnak meg a kellemetlenné vált vendégtől.

Szerelmi fájdalma és művészi reménysége ekkor az ország elhagyására bírták a művészt. Tanulmányai folytatására Münchenbe ment. De szerelme még soká lángolt, fájdalma még soká sajgott. Sűrűn jöttek a szerelmes levelek a szobatárs czímére, a ki azokat baráti hűséggel mindig rendeltetési helyükre tudta juttatni. Közbe-közbe neki, a nevelőnek is írt: égretörő tervekről, örök dicsőség reményeiről.

Félévig volt a nevelő szerelmi posta. De aztán ő is elkerült. Távoztával valószínűleg megszünt a levélváltás. A szerelem lassanként elhamvadt lelkükben és nem maradt belőle más, mint egy-egy távoli emlék, mely egy-két öreg ember alkonyát pillanatokra ismét derűssé teszi.

Dr. Weber Arthurné.

LONGOBARD BAPTISTERIUM A DOMBAN.

GYULAI PÁL, HERMAN OTTÓ ÉS LÉVAY JÓZSEF VADGALAMB-PÖRE.

Kevesen emlékeznek rá, hogy *Gyulai Pál*nak, a modern magyar kritika apjának és *Herman Ottó*nak, sok tudományág magyar úttörőjének volt valamikor egy heves irodalmi pöre, azt meg éppenséggel alig tudják, hogy ebbe a vadgalamb-pörbe belevegyült a szelid *Lévay József* is.

Most, hogy e három jellegzetes magyar egyéniség utolsója, ősz *Lévay József* is megtért kortársaihoz, itt az ideje a pör reviziójának, nehogy végleg feledésbe menjen.

A pör avval kezdődik, hogy *Gyulai Pál* az önszerkesztette Budapesti Szemlében kiadta «Az erdei lak» czímű költeményét.

«Kies völgyben, a Bükk tövén
Egy kis lakban tanyázom én,
Mohos sziklák, erdők védik,
Bár lakhatnám itt mindétig.

Csendes hely, csak a patak zúg,
Erdőn csak a vadgalamb búg,
Reggel ébreszt, este ringat
Világ zaja ide nem hat.
— — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —

Nem hiába írta a költeményt *Gyulai Pál* és nem hiába olvasta mindenkori ellenlábasa, *Herman Ottó*, mert a Budapesti Hirlapban rövidesen tárczaczikk jelent meg az ornithologus *Herman*tól, a melyben kimondja, hogy «*Gyulai* a Hámorban ott is megbúgatja a vadgalambot, a hol nincsen; mert nem is lehet». Okfejtése pedig a következő:

A költeményből kivehető, hogy a szóban forgó erdei lak a borsodmegyei Hámornak ú. n. alsó részében ama sziklaszoros alatt áll, a melyből a Szinva patak kitör és sziklákon, eséseken át bukva, zúg, a védő erdők pedig arra a részre vonatkoznak, a mely a Fehérkőlápa lejtőjéhez és az ú. n. «Puskaporos torony» sziklagáthoz tartozik. A költő nem *szabatos*, a mikor a «Bükk tövéről» beszél, mert a *Bükk* az egész hegység földrajzi neve, a melynek ott a lába, a hol végződik, így tehát ott a *töve* is s így nem fedi az Alsó-Hámor helymeghatározását. Mert a Hámor lehet a Bükk ölén vagy méhében, de tövén soha. Itt, az Alsó-Hámorban pedig a vadgalamb elő nem fordul, tehát nem is búg s így reggel se ébreszthette, este se ringathatta *Gyulait*.

Ekkor azután megszólalt szelid *Lévay* József, Borsod vármegye akkori főjegyzője, *Gyulai*nak a sírig hűséges barátja és kiállította a következő «hivatalos iratot»:

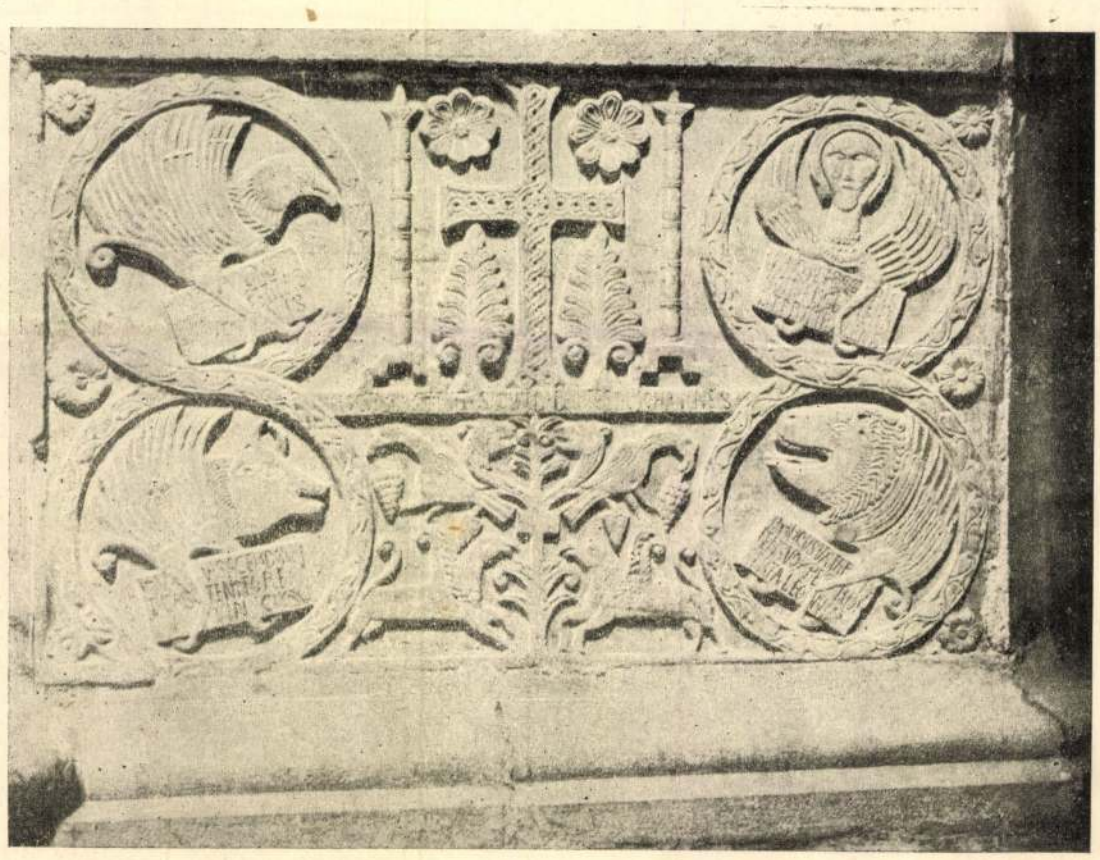

FARAGVÁNYOK A BAPTISTERIUMON.

A KATONÁINK ÁLTAL MEGSZÁLLOTT CIVIDALÉBÓL.

«A művész azt a jelenetet festé le, midőn a Megváltó ép kiszenvedett. Krisztus, a halálban sápadtan, kissé előre hajolva, most adta ki lelkét. A centurio megrettenve roskadt le a kereszt mellé. Mária, az anya, fia lábainál térdelve könyekben uszik. Magdolna, vállaira omló szétbontott arany hajával, arczát kezeibe temetve, szintén a kereszt előtt térdel. János, fájdalommal eltelve, a másik oldalon áll, s egy zsidó asszony föltekint: a keresztrefeszítés szomoru nézője. A megrémült sokaság lefelé megy a hegyről. Néhány római lovaskatona megszégyenülve nézi a történőket. A poroszlók egyikét, durva arczu ember, vállán a létrával és baltával, a tömeg magával sodorja. Néhány zsidó, a rettegéstől megkövülten, mered szemével a keresztre. Két rabbinus lemenés közben vitatkozik. Elől baljóslatu, gonosz nézésü, révedező, kétségbeesett tekintetü ember fut gyorsabban a többinél. Ha Judás már föl nem akasztotta magát, soha emberi alak nem ábrázolná jobban ez áruló kétségbeesését. A művész talán szándékos anachronizmust követett el, mert ezt az eszeveszett menekülőt látva, önkénytelenül kiált föl az ember: «Ez Judás!» A három kereszt az előtérben van a jobb szélen, az óriási vászon többi részét pedig a futó sokaság tölti be. Az ég komor, fönséges, s a villámlás megvilágitja a sötét felhőket, melyek a hegyek, a völgyek s alig látszó város fölött függnek. A tömeg zürzavaros mozgásán meglátszik, hogy döbbenet és rémület fogta el. A kereszt lába előtt levő csoportozatban csodás szépség és érzés nyilatkozik, az általános szinezés pedig annyira összhangzatos és megkapó, hogy ily fokot még maga Munkácsy sem ért el.

«Ez a festmény — igy végződik a «Times» ismertetése — egyike a legtökéletesebbnek azok közül, melyeket sok év óta termeltek, s egyesiti a klasszikus iskolák fönségét a modern és egyéni jelleggel, mely a 19-dik századot jellemzi. A ki e képet látja és Munkácsyval beszél, azt érzi, a mit Rubens, Murillo és Veronese kortársainak kellett érezniök, midőn a nagy mesterekkel társalogtak, kik hivatva voltak kiküzdeni az utókor bámulatát. Nem habozom kimondani, s büszke vagyok, hogy én mondhatom ki elsőnek, hogy a «Krisztus a Kálvárián» még azon kifogásokra sem fog jogot szolgáltatni, melyek mérsékelték volt az általános csodálatot a «Krisztus Pilátus előtt» irányában.»

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tud. akadémia január 28-án összes ülést tartott *Pauler* Tivadar elnöklete alatt. Egy emlékbeszéd és folyóügyek képezték tárgyát.

Tanárky Gedeon közoktatásügyi államtitkár mondott emlékbeszédet a nevelésügyre oly korán elhunyt Molnár Aladár fölött, s a mint ismertette a nagy munkásságu, éles látásu férfiu működését, mely az oktatásügyre oly gyorsan szakadt meg, éreztette a veszteség sulyát is. Az emlékbeszéd érdekes részletekkel bir a magyarországi iskolaügy közel multjából, s Tanárky sok helyes megjegyzést fűzött a maga részéről is az állapotokra. B. Eötvös Józsefnek, kinek Molnár oly bizalmasa volt, az oktatásra vonatkozó terveit szintén ismerteté. Eötvös egyik főtörekvése volt, hogy a református autonomiát fölhasználja a nagy országos műhöz. Ezért találunk annyi reformátust a közoktatásügyi miniszteriumban, a mint megalakul. De Eötvös törekvéseit épen a reformátusok fogadták bizalmatlanul, első helyen Debreczen, melynek kollégiumát nagy liczeummá akarta volna átalakitani. A nagy tervekből csakis töredékek maradtak ránk Eötvös halála után. Végül Tanárky arról az általános szellemről szólt, mely társadalmi osztályainkban uralkodik 1848 óta, és az államfentartó elemek fejlődését akadályozza. A nagybirtoku arisztokráczia kimondta, hogy az egyesegyedüli arisztokráczia, mely kozmopolita; még a cseh arisztokráczia is nemzetibb nála. Az arisztokrata nők nem akarnak magyar nőkké válni. A középnemesség, a volt táblabirói osztály megkábult a változott viszonyok alatt, kiváltságait, sőt vagyonát is elveszitve. Ur akart maradni munka nélkül, passzivitásba merült, s csak azért küzdött, hogy urnak lássák! Oly államfentartó elemre van szükségünk, mely a demokracziától a győzelmes fegyvert elvegye, s ez a fegyver a szorgalom. Az ily nemes demokráczia képét mutatja Molnár Aladár.

A megéljenzett emlékbeszédet *Fraknói* főtitkár jelentései követték. Először is az akadémia vagyonáról tett jelentést. Ez év első napján *2 millió és 39,229 frt 47 kr tett* ez a vagyon. A hatvanas években nyilatkozott nemzeti lelkesedés idejét leszámitva, az akadémia még nem részesült oly adományokban, mint a mult évben, mikor 152,432 frttal szaporodott ily módon tőkéje. A rendes bevételek is meghaladták majd 3000 frttal a költségvetésbe fölvett 120,000 forintot; a rendes kiadások 118,400 frtot tettek; ebből szorosan tudományos czélokra 76,508 frt jutott. Az idei költségvetés a bevételeket 131,700 frtra, a kiadásokat pedig 130,000 frtra teszi. — Jelentette továbbá a titkár, hogy Gál Ernő ügyvéd az akadémiának ajándékozta Csokonai kéziratait és levelezéseit, melyeket még a költő anyja adott oda az ajándékozó édesatyjának 1810-ben. Az akadémia első osztálya arra kéri az akadémiát, hogy miután a sok pályamű birálása a tagokat rendes foglalkozásukban gátolja, bizonyos dijazásban részesüljenek. Az akadémia méltányolta ezt, s az ülés elhatározta, hogy minden osztály két tagot válaszszon e bizottságba. *Fraknói* titkár még azt is hozzáteszi, hogy a pályaművek számosak és nagy terjedelmüek, annyira, hogy januártól a nagygyülésig nem is lehet mindent megbirálni. Javasolja, hogy ezután a pályaművek beküldésének határideje ne deczember utolsó napja, hanem okt. 31-dike legyen. Ezt az inditványt is ama bizottság veszi tárgyalás alá. — Végül dr. *Kohut* Sándor nagy-váradi rabbi levelét olvasták föl, melylyel együtt a talmudszótár harmadik kötetét küldi be, és támogatást kér e tudományos munka folytatására, hivatkozva, hogy a bécsi akadémia is 400 frttal segélyezi. Többen felszólaltak, hogy ez értékes nyelvészeti munka, mások pedig, hogy nem magyar munka lévén, az akadémia nem is segélyezheti. A kérelmet a nyelvészeti osztálynak adták át, hogy jelentést tegyen róla. — Az akadémia *idei nagygyüléseinek* kezdetét junius 3-ikára tüzték ki, az ünnepélyes közülés napját pedig 8-ikára.

A Kisfaludy-társaságnak január 30-án tartott havi ülésére oly nagy közönség jelent meg, hogy alig férhettek el a teremben. Az ülésen Gyulai Pál elnökölt.

Beöthy Zsolt titkár bemutatta a Molière-forditás tizenkettedik kötetét, melylyel Molière műveinek összes forditása be van fejezve. A társaság 1862-ben kezdte meg Molière műveinek forditását s 1872-ben határozta el Szász Károly inditványára, hogy az egész Molière lefordittassék. A nemzeti szinház igazgatósága évenkint 200 frttal segélyezte e vállalatot. A forditást egy Molière-könyv fogja kiegésziteni, a melynek megirására Szász Károly vállalkozott. Bemutatta továbbá a titkár dr. Szinnyei József munkáját a finn-irodalomról, mely birálatra adatott ki.

Következtek a felolvasások. Az elsőt *Bartók* Lajos tartotta, kinek ez egyszersmind székfoglalója volt. Melegérzésü szép költeményeket olvasott föl «Kárpáti emlékek» czim alatt, s a közönség zajosan megtapsolta. Szintigy *Ábrányi* Kornélt is, ki «A féltékeny orvos» czimü vigjátékának első felvonását mutatta be. Ábrányi e művével 1876-ban a Teleki-dijra pályázott s meg is nyerte a dijat, de kifogásokkal. Átdolgozta a versekben irt vigjátékot, kihagyva azokat az éles feltünőségeket is, melyeket az akadémia nagyon realisztikusnak talált. — *Szász* Károly három költeményt mutatott be gr. *Zichy* Gézától («Vadászlak», «Dal», «Levél gyermekeimhez»), melyeket szintén méltányolt a hallgatóság. Végül P. *Szathmáry* Károly «Rege a tündér királynőről» czimen népies verset adott elő, melyben olyan királyt fest, kinek egyik szeme sir, a másik nevet. Azért sir az egyik, mert két királyságának egyik felében az emberek szintén sirnak. De a tündéri királyleány, a ki neje lesz, letörli a siró nép könyeit s azontul a királynak mind a két szeme mosolyog. A mese a «Jó könyvek» czimü vállalat egyik füzetében fog megjelenni.

A heraldikai és genealogiai társaság január 31-iki választmányi ülésén az *ország uj czimeréről* vitatkoztak. A miniszterelnök ugyanis az országos levéltár által kidolgozott czimerjavaslatot leküldte véleményezés végett a társasághoz, mely annak megvizsgálására bizottságot küldött ki. Ennek jelentését dr. *Fejérpataky* terjesztette elő. A bizottság helyeslé az országos levéltár által megállapitott elveket, csak az ábrázolás módjára, az arányokra s más ilyenekre tett megjegyzést s pótlólag felvette Fiume czimerét is. A nagy czimerben vannak nemcsak a Magyarországot jelenleg alkotó, hanem a volt részek és tartományok czimerei is. Ezt a czimert használták századokon királyaink s ezért ezt, Magyarország czimerének törvénybe iktatásánál mellőzni nem lehet. A választmány a bizottság jelentését nehány kisebb módositással, melyeket Torma Károly hozott javaslatba s melyek élénk vitát keltettek, elfogadta s a módositott czimer ujra rajzolása után, a miniszterelnökhöz leendő felterjesztésével az elnökséget bizta meg. Ezután *Mailáth* Béla tartott érdekes felolvasást «A Laczk nemzetségről». Végül beterjesztették a mult évi számadásokat. A bevétel volt 3859 frt, a kiadás 3385 frt. A társulat vagyona 2073 kr.

A nemzeti kaszinó január 27-én tartotta évi közgyülését, melyet e főuri társaskör tagjai nagy érdeklődéssel vártak, mert az utóbbi időben élénk véleménykülönbségek merültek föl oly esetekre nézve, mikor valamelyik tag kizárását kérik. A közgyülésen sok előkelőség közt ott volt gr. Andrássy Gyula is, továbbá a miniszterek közül Tisza, Trefort, gr. Szapáry és gr. Széchenyi Pál, stb. A lefolyt évben a kaszinónak 709 tagja volt; bevétele 110,139 frtot, kiadása 107,363 frtot tett. Hirlapokra, könyvekre 3117 frtot költött, kártyavételre 4826 frtot. A kártya 16,621 frtot jövedelmezett. Hazai czélokra 1000 frtot adott.

A közgyülésen *Szlávy* József elnökölt s legelőször a választmányi tagokra adták be a szavazatokat, azután hosszan tárgyalták az alapszabályok megváltoztatására tett javaslatokat. Eddig valamely tag kizárását tizenkét aláirással kellett kérni, s a határozatra harmincz választmányi tag kétharmad szótöbbsége kellett. Az előterjesztett módositás szerint: a három igazgató egyhangu határozata és a választmány egyszerü többsége is elég legyen a kizárásra. Ezt el is fogadták *Tisza* miniszterelnök módositásával, mely szerint a panaszosnak joga legyen még az összes választmányhoz felebbezni. A játékadósságokra kimondták, hogy nyolcz nap alatt fizetendők, különben az illető kizáratik. Végre a *Széchenyi-lakoma* napját február 10-ikére tűzték ki és szónokul b. *Radvánszky* Bélát kérték föl.

A székely művelődési és közgazdasági egyesület, mely a székelység érdekeit oly buzgón támogatja, január utolsó napján tartotta közgyülését a budapesti postapalotában, Hajós János elnöklete alatt:

A *Nagy* Gábor titkár által felolvasott évi jelentésből fölemlitjük, hogy az egylet a héjasfalva-udvarhelyi vasut ügyében felhivást adott ki, a csángók hazatelepitéséhez nagyobb összeggel járult, kiadott egy naptárt, több iparos tanulót segélyezett és különböző ösztöndijakat osztott szét. A titkári jelentés után napirendre került a Romániába szállitott iparczikkek túlságos megvámolása, a mi évek óta nagy sérelme a székely iparosoknak. A kérdéshez többen szólottak, igy *Kálnoky* Dénes gróf, *Turóczy* Adolf a fővámhivatal igazgatója, ki nemrég személyesen járt Romániában és közbenjárása vezetett is eredményre, a mennyiben többeknek visszafizették a törvénytelenül szedett vámot. Sok esetben 3—4 frank helyett 40—50 frankot szendnek a román vámoknál. A közgyülés elhatározta, hogy e visszaélések ügyében a képviselőházhoz fordulnak. *Borszéki* Soma egy székely kereskedelmi kamara eszméjét penditette meg, szemben a brassói kereskedelmi kamarával. Ez a kereskedelmi kamara Maros-Torda-, Udvarhely- és Csikmegye iparosai részére lenne felállitva. A gyülés egyhangulag elfogadta aztán *Hajós* inditványára, hogy a kereskedelmi miniszterium elé viszik az ügyet. A pénztári jelentés szerint az egyletnek jelenleg huszonhétezer forint vagyona van, ebből a jelen évre 4616 frt van előirányozva. A gyülésen vidéki bizottmányi tagok is voltak jelen s határoztatott, hogy a legközelebbi vándorgyülés *Maros-Vásárhelyt* lesz.

A magyar irók segélyegylete a mult év második félévében 400 frtnyi adományt kapott tőkéje gyarapitására, 40 frtot segélyezésekre és 600 frt gyült be régibb alapitványok befizetéséből. A segélyezések ezek voltak: félévi segély ötven félnek 4755 frt, rendkivüli segély hat félnek 160 frt, temetési járulék két félnek 100—100 frt, összesen 5015 frt. Ez adományokért Vadnay Károly titkár köszönetet mond az igazgató választmány nevében, megjegyezve, hogy az egylet keletkezése óta alig volt félév, melyben e jótékonyan működő, sok szükségen segitő egylet támogatására kevesebb adomány érkezett volna, mint a mult esztendő második felében. Hogy az egylet megfelelhessen nemes hivatásának, kéri az egyesek, egyletek és pénzintézetek részvétét.

A budapesti orvosi kör közgyülése dr. Barabás József elnöklete alatt folyt le. A körnek 110 tagja van s 785 forint vagyona. A segély-egylet tagjainak száma 700, vagyona pedig 14,900 frt. A mult évben 800 frtot osztottak ki 12 félnek segély képen. Az alapszabályokon tett változtatások után megválasztották elnöknek Barabás Józsefet, másodelnöknek Kurcz Gyulát, titkárnak Morvai Ignáczot, pénztárnoknak Glück Ignáczot. Választottak ezenkivül 30 választmányi tagot.

MI UJSÁG?

Az 1885-iki országos kiállitás idejére a főváros hatóságának sok intézkedésről kell gondoskodni, hogy az idegenek előre látható tömege jól találja magát, más részt pedig, hogy a kiállitással egyidejüleg minél több alkalom gyakoroljon vonzalmat a magyar főváros fölkeresésére. Valamelyik tudományos kongresszust is szivesen látnák, s tagjait vendégszeretettel fogadná Budapest. Valószinü, hogy az idén Amsterdamban ülésező közegészségi kongresszus csakugyan Budapestet jelöli ki jövő évi közgyülése helyéül. A kiállitás idejében a városházán irodát nyitnak meg, hol a kiadó lakásokról lehet tájékozást szerezni. Az egy havi időre a felránduló tanitók és tanulók számára iskolákban lakásokat rendeznek be. A vasuttársulatokat kéjvonatok rendezésére hivják föl, a közuti vaspályatársulatot kocsijai szaporitására, a gőzhajózási társulatot a margitszigeti közlekedés gyorsitására. Az élelmezés rendezésére külön közeg alakitandó. Szórakoztatásról is kell gondoskodni, czirkuszok, látványosságok, stb. nyitását elő kell

nem idealizáljuk személyét s tettei inditó okainak keletkezését, sokkal elfogadhatóbb nyomokon járunk és személyéhez is könnyebben férhetünk, mint ellenkezőleg. Igy Selmeczről elmenekülésére következő szókését apja kisérő szemei elől, ugyanarra vezetni vissza, nem pedigannak szigorától való félelemre, szintén erőltetett ideálizálásnak tartom, valamint az, hogy ő dicsőség után szomjuzó létére oly sulyosnak s megvetendőnek érezze a szolgálatot, mint a hogy valóban érezé, annyira kedvetlen s nem valami fenegyerek katona legyen, oly örömmel fogadja váratlan szabadulását s határtalan kedvvel hagyja ott dicsőségének légvárait — aligha inkább nem vall a kényszerüségre, mint az önkénytes dicsőség hajhászatára.

Bizony-bizony nagyon szomoru nótája van az ő katonaéletének, s a milyen szomorun hangzik az, olyan volt odasodortatásának inditója, ott eltöltött ideje,menten minden ideálizmustól.

Dr. Sass István.

*

Nézetünk szerint e válaszok a kérdést eléggé tisztába hozták. Összevetve az ezekben mondottakat az Orlay emlékezéseivel («Adatok Petőfi életéhez»: első közlemény, a «Budapesti Szemle» 37. számában, 1879. január — február) alig lehet kétségünk az iránt, hogy a dolog, lényegileg legalább, úgy volt a mint azt dr. Sass előadta. Hogy ily dolgokban, melyek egyfelől nagyon rég történtek, másfelől a lélektani, sokszor rejtélyes indokokon kivül, még világosan nem is részletezett külső okokra s viszonyokra és körülményekre vezetendők vissza, a tapogatózó magyarázatokra s hozzávetésekre mindig elég tér nyilik: természetes. De hogy külső és belső valószinüség egyaránt a dr. Sass István felfogása mellett szól, az előttünk kétségtelennek látszik. *Szerk.*

GRÓF SZÉCHEN ANTALRÓL.

Gróf Széchen Antalról, a közelebbi számunkban közölt életrajzi vázlatra vonatkozólag, lapunk egy barátja, ki a kitünő államférfi életpályájának, kezdettől fogva, minden nevezetesebb mozzanata iránt is kellőleg tájékozva van, némely észrevételeket közölt velünk, melyeknek közlése bizonyára érdekelni fogja olvasóinkat is.

A közlő mindenek előtt meg kivánja jegyezni, hogy 1843-ban, midőn gróf Széchen parlamenti működését megkezdette, senki sem nevezte s tekintette többe a konzervativ pártot «aulikus»-nak (udvari pártnak). Ez a nevezet az 1825-ki és 1832/6-ki országgyülésekre való reminiszczenczia, mely az 1839/40-iki országgyülés és gróf Dessewffy Aurél föllépése óta kiment a divatból; mert ettől kezdve a konzervativ pártnak nem az volt a czélja, hogy keresztülvigyen mindent, mit az udvar kiván, hanem hogy a haladást, — melyet az ellenzék a kormány ellen, — ő a kormánynyal egyetértőleg mozditsa elő.

Az októberi diploma (1860) kihirdetése alkalmával, melynek kezdeményezésében és keresztülvitelében is nagy része volt, gr. Széchen tárczanélküli miniszternek neveztetett ki; de ez állásáról 1861-ben, az országgyülés s a Deák-féle föliratok meghiusultával, egyidőben b. Vay Miklósnak a magyar kanczellárságtól visszalépésével, ő is lemondott.

Az 1865/8-ki s ezt követő országgyülések alatt, jelesen az alkotmány visszaállitása és a kiegyezés létre jötte után gr. Széchen nemcsak a főrendiházban, de kiváltképen a delegációkban működött tevékenyen. Figyelmét kiválóan a külügyi kérdések vették igénybe. A franczia-porosz háboru alkalmával (1870), a wörthi csata előtt, egy akkor nagy figyelmet keltett beszédben határozottan lépett föl az őszinte és becsületes semlegesség érdekében, jelezve, hogy a porosz-franczia háboru valódi inditó oka Németország belalakulásának kérdése levén, azt franczia szövetség utján befolyásolni, vagy megoldani akarni, veszélyes kisérlet — és a kor szellemi tényezőinek teljes félreismerése volna. Hosszu és ismételve megujuló harczot vivott a delegációkban gr. Andrássy Gyulával (akkor külügyi miniszterrel), Boszniát és a berlini kongresszust illetőleg — a nélkül mindazáltal, hogy ezen harcz személyes baráti viszonyukat megváltoztatta, vagy hogy ő annak folytatása alatt azon nehézségeket és ki nem deritett, vagy a monarkhia érdekeinek veszélyeztetése nélkül akkoriban föl nem világositható körülményeket szem elől tévesztette volna, melyek fönforgása lehetőségének számbavétele és méltánylása mindenkinek kötelessége, a ki parlamenti téren a külügyeket és nemzetközi viszonyokat komolyan és kellő óvatossággal akarja megvitatni.

Hivatalos állást gr. Széchen 1861 óta többé nem foglalt el, kivéve egy rövid rendkivüli küldetést az 1871-ki londoni — ugynevezett pontusi — konferenczia alkalmával.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

«Magyarország függetlenségi harcza 1848—49-ben.» *Gelich* Rikhárd tábornok nagy művéből, melyet Aigner Lajos füzetenként ád ki, az első kötet már elhagyta a sajtót. Harminczegy ivet (486 oldal) foglal el az első kötet, noha tartalma még az 1848-iki novemberi eseményekig terjed. Gelich, maga is részese a hadi eseményeknek, a szabadságharcz történetét arról az oldaláról tette tanulmánya tárgyává, melyről eddig legkevésbbé vizsgálták: az ország fegyveres ellenállása szervezésének történetét irja meg, s katonai szempontokból kiséri az eseményeket. Most, mikor még a nagy műnek aránylag csak kisebb része, az első kötet jelent meg, nem lehet itélni az egészről, de látni lehet a munka nagy arányait, az adatok gazdagságát, és azok kritikai feldolgozását. E viharos idők eseményeit nagy tárgyilagossággal adja elő. Sok hivatalos okirat, levelezés, kormány-rendelet egész bőségben áll a szerző rendelkezésére, ugy hogy a szabadságharcz hivatalos okirataira, proklamáczióira nézve eddigelé nincs Gelich művét megközelitő munka. Az előadás világos és tömött. A kiválóbb szereplőket rövid jellemrajzokban mutatja be Gelich az események előadása közben. Nagybecsü, hogy a magyar hadsereg összes fegyvernemét, a honvédség fokonkinti fejlődésének legcsekélyebb részletig terjedő kimutatását is oly gonddal összeállitotta. E tekintetben kutfői munka Gelich könyve. Az is helyes, hogy a honvédségnél a legapróbb osztályok parancsnokainak nevét szintén följegyzé. Bizonyára meg lis találja e munka, mely a szabadságharcz irodalmának egy nagy hézagát tölti be, a kellő érdeklődést. Ára az első kötetnek 3 frt 60 kr.

Vörösmarty összes műveinek uj kiadása. Mehner Vilmos husz évre megszerezte a jogot, hogy Vörösmarty összes műveit uj kiadásban bocsáthassa közre, s az első kötet már sajtó alá is került. Kétféle kiadást rendez: egy diszkiadást s egy népies kiadást. Mindkettő teljes kiadás lesz, több, az eddigi gyüjteményekbe föl nem vett adalékokkal. A kiadás feletti felügyeletet Gyulai Pál vállalta el, ki a Ráth-féle kiadást is oly kitünően rendezte s életrajzi tanulmánynyal is ellátta. A Vörösmarty műveinek kiadására Ráth Mórral kötött szerződés már több mint tiz éve lejárt.

A «Budapesti Szemle» februári számának első közleményében Thallóczy Lajos ismerteti «Gr. Keglevich Jánosné naplóját», mely 1821-től 1839-ig terjed és sok érdekest tartalmaz ama kor embereiről és eseményeiről. A napló irója szül. Zichy Adél grófnő a főpohárnok és később magyar királyi udvarmester neje volt, kezdetben mitsem tudott magyarul, de férje mellett, a tapolcsányi kastélyban, mind jobban megkedvelte azt a «nyers fajt». A napló eredetileg tizenkilencz kötetből áll. A második közlemény Kont Gyulától van, ki folytatja «Az elektromosságról» megkezdett czikkét, Ballagi Aladár szintén folytatja «I. Frigyes Vilmos porosz király» czimü dolgozatát, s ezuttal e király szigoru igazságszeretetét és a porosz hadseregben meghonositott rend-zerét ismerteti. Földes Gyula «Tanulmányok népünk életviszonyairól» czimen kezd nagyobb czikket, statisztikai adatokkal, melyek azt tüntetik föl, hogy egyes megyék vagy városok lakossága mily vándorlási kedvet mutat, mennyi külföldi lakik Magyarországon és honnan vándorolnak be legtöbben, stb. A szépirodalmi közlemények közt Pálffy Albert «Anya és grófné» czimü érdekes regényének folytatása van, továbbá Dalmady Győző «Murányvár» költeménye, és Tennysontól Jánosi Gusztáv forditásában «A patak». Ampelos a műcsarnok őszi kiállitását veszi tüzetes birálat alá. Az «Értesitő» rovatban Jókai «Negyven év viszhangja» czimü kötetéről van birálat. A tartalomban gazdag füzetet Gyulai Pálnak, «Pulszky Ferencz és a kritika» czimü polemikus czikke fejezi be, mely Pulszkynak a «Harmoniá»-ban megjelent czikke ellen azt mondja, hogy a kritika nem hiányzik irodalmunkban annyira, mint Pulszky állitotta, végül még Pulszky egy másik czikke ellen Csengeryt és b. Keményt védi. A «Budapesti Szemle» előfizetési ára fél évre 6 frt.

Folyóiratok. A «*Nemzeti Nőnevelés*» januári füzetének sorozatát Péterfy Sándor czikke nyitja meg «A király ajándéka» czimen, melyben ő felségének az Eötvös-alapra és néptanitók árvaházára tett adományáról emlékezik meg. Buzogány Áron az állami felsőbb leányiskolákról ir, Bánfi János a gyermekek büntetéséről, Sebestyénné-Stettina Ilona az ifjusági folyóiratokról tesz helyes megjegyzéseket, megróván egyik ilyen uj vállalatot, mely a talánymegfejtő gyermekeknek igéri, hogy sorshuzás utján kiadja közülök egynek az arczképét minden héten. Ezenkivül Daday Jenő, Mössl Gusztáv, Bihari Péter, Alexander Bernát stb. irtak még e füzetekbe. — A «*Philosophiai Szemle*» uj folyama első füzetének főbb czikkei: «Spencer Herbert philosophiai rendszere», dr. Lechner Lászlótól; «A nő», második közlemény, dr. Bihari Pétertől és «A művészetek uj osztályozása», Rakodczay Páltól. — A «*Természettudományi Füzetek*», a délmagyarországi természettudományi társulat évnegyedes folyóiratából a mult évi folyam utolsó füzetében Hanusz Istvántól, Hoitsy Páltól, Szalkay Gyulától, Kovács Antaltól ád közleményeket, továbbá értesitéseket a társulati ügyekről.

Uj folyóirat. «*Magyar-zsidó Szemle*» czimen havi folyóirat indult meg Bacher Vilmos és Bánóczi József szerkesztésében. A folyóirat czélja, mint a szerkesztők programmjukban mondják — nem csak az, hogy félreismerések és vádak ellen küzdjön, hanem hogy a zsidóságot is figyelmeztesse benső ügyeinek emelésére, s ekkép kétféle viszásság megszüntetésére hasson. A január havi első füzet öt ivnyi tartalommal jelent meg. Kohn Sámuel történeti fejtegetése nyitja meg «A honfoglaló magyarok és zsidók» czimen, melyben adatokat sorol föl, hogy Árpád hadai közt, főleg a kozár bajtársak közt, zsidó hitüek is voltak, kik aztán az uj hazában talált zsidókkal együtt Magyarország legrégibb zsidó lakosait képezték. Ezt követi «A zsidóság és a kereszténység viszonya az első két században», Hochmut Ábrahámtól. A többi közlemények is tárgyilagosak, a zsidókra vonatkozó irodalmi művekről, társadalmi és oktatásügyi mozgalmakról, stb. Előfizetési ára egész évre 6 frt.

Uj szaklapok. «*Villám*» czimü ismereteket terjesztő hetilap indult meg «a telegraf, telefon, villamos világitás, villamos erőátvitel s egyáltalában a villamosság mindenféle alkalmazásának köréből». Kiadója és szerkesztője Rácz Sándor. Előfizetési ár: egész évre 8, fél évre 4 frt, mely a kiadóhoz (zöldfautcza 2. sz.) intézendő. «*Aeskulap*» czimen pedig Rácz Károly szerkeszt gyógyszerészeti hetilapot. Előfizetési ára egész évre 6 frt, félévre 3 frt, megrendelhető a kiadónál: Poldini Ede és társa nyomdájában, hal-tér 5. szám.

«A községi közigazgatás kézikönyve» czim alatt Dobozi István maglódi jegyző 1881-ben a községi jegyzői vizsgára készülők számára kézikönyvet irt. A törvények azóta megszaporodván, s szerző most *pótfüzetet* tesz közzé, mely előbbi munkájának teljessé tételére szolgál. A kötet ára 1 frt.

Pályanyertes szakmunka. Az országos gazdasági egyesület 150 darab aranyat tüzött ki a szeszadóról szóló mű irására. Három pályamű érkezett s a birálók az egyiket abszolut becsünek találták. A nyertes mű szerzője Wolff Gyula Bécsben.

Előfizetési felhivások «*A villamos távirás kézikönyve*» czimü szakmunkára hirdet előfizetést ifj. Kiss József távirótiszt, főkép táviró-kezelők használatára; a 163 ábrával diszitett mű ára két forint s a szerzőhöz (Mária-Valéria utcza 11. sz.) küldendő. — Bajáról dr. Platz Bonifácz ily czimü munkára hirdet előfizetést «*Az ember eredése, faji egysége és kora*», mely 25 ivre terjed, boncztani ábrákkal, s április hóban jelenik meg. Előfizetési ára 2 frt. — *Debreczenben* Thót Ferencz tanár «*Bölcsészet-történelme*» munkájának harmadik kötetére adott ki megrendelési iveket. Ezzel a részszel, mely az ujkori bölcsészet fejlődésmenetét adja elő, az egész mű teljes lesz. Előfizethetni márczius elejéig 2 frtjával.

Uj zeneművek. «*Tempefői*»-ből, Erkel Elek eredeti operettejéből egyveleg jelent meg zongorára a «*Harmonia*»-társulat kiadásában. A szép zenéjü operette összes kedvelt dalai megvannak ez átirásban, mely a «Hazai zeneművek anthologiája» czimü potpouri-gyüjtemény negyedik füzete. ra 1 frt 80 kr. — *Táborszky és Parsch* kiadásában pedig «Parasztvigalom» czimü mazurpolka hagyta el a sajtót ifj. Fahrbach Fülöptől, ára 75 kr.

A király-himnuszra érkezett 123 pályamü birálatát a Petőfi-társaság vállalta el, s Komócsy József, Ábrányi Emil, Kiss József, Szana Tamás és Várady Antal fogják birálni.

«Krisztus a Kálvárián.» Ez a czime *Munkácsy* uj festményének, mely már közel van befejezéséhez. Legelőször a «Times» hozott róla ismertetést, hires munkatársa, Blowitz tollából. Ez a következőleg ir:

**

Kimnach László rajza

KLOTILD FŐHERCZEGNŐ TEMETÉSE. — A RAVATAL A SZENT ISTVÁN-KÁPOLNÁBAN.

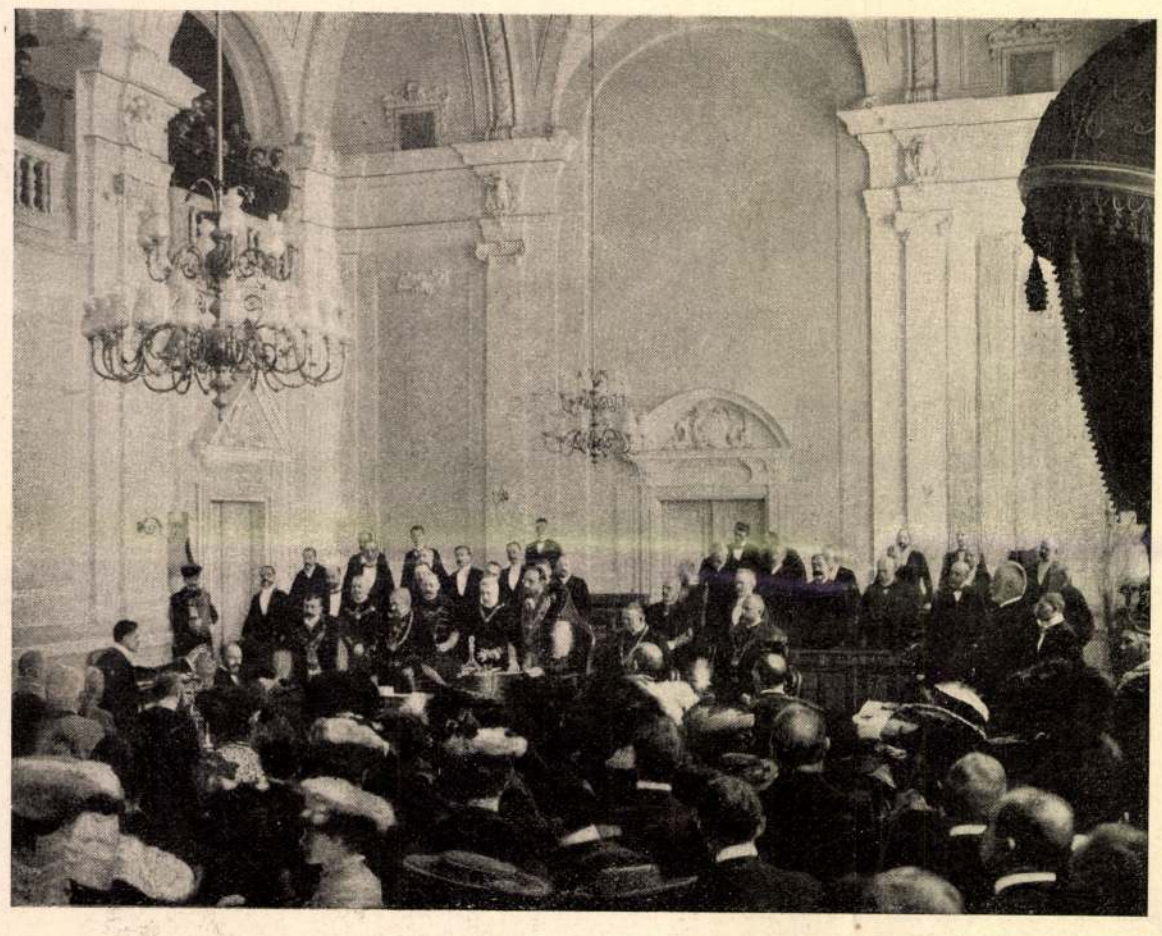

Dunky fivérek fényképe.

DOKTORRÁ AVATÁS KIRÁLYI KITÜNTETÉS MELLETT A KOLOZSVÁRI EGYETEMEN.

A fölavatandó jelölt a doktori esküt teszi.

kás. A franczia gyerek a kandallóba teszi czipőjét, úgy várja a karácsonyi ajándékot. Az igazi családi ünnep náluk nem a karácsony, hanem az új-év. *Szigetvári Iván.*

A KERTI MADONNA.

Firle Walter festménye.

A vallásos festészetnek is le kell ráznia a hagyományok nyügeit, ha azt akarja, hogy mélyebb és igazabb érzelmeket ébreszszen a lelkünkben. Az a művészet, mely hagyományos frázisokkal helyettesítette a benső meghatottságot, ma már túlélte magát s a modern képiró arra törekszik, hogy gondolkozásmódunkhoz s érzelem-világunkhoz minél közelebb hozza a bibliai történetek nagy alakjait és eseményeit. Azok közt a képirók közt, kik ezen a téren legtöbb sikerrel tették meg az első lépéseket, a német *Firle Walter* tagadhatatlanúl az első sorban áll. Valamint a régi nagy mestereknél, mint Raffael, Murillo, nem az objektiv tartalom hat reánk, hanem az érzelmek bensősége, ereje és lángolása, úgy Firle Walter is azzal hódít, hogy a saját meghatottságát, elmélyedését és áhitatát tudja éreztetni velünk festményeiben. Úgy «Szent éj»-e, mint a «Hit» czímet viselő hármas képe azzal keltett föltűnést, hogy a művész számukra olyan formát talált, mely mindjárt a szivünkhöz szólt s teljes közvetlenséggel hatott ránk. Legújabb alkotásainak egyike a «*Kerti Madonna*», melyet sikerült fametszetben mutatunk be olvasóinknak, szintén modern vallásos festmény a szónak teljes értelmében. Nem az a rendes Máriatipus, mely a klasszikus iskola képeiről hideg nyugalommal tekint reánk, hanem a szerető anya mintaképe, ki csöndes elmélyedéssel tartja ölében kisdedét s arczán a boldogság és aggódás vegyes érzelmeivel tekint maga elé. Máriája tőrűlmetszett bajor asszony s a Krisztus-gyerek is minden bizonynyal élő minta után készült; de a kép festői kompozicziója olyan művészre vall, ki az anyai szeretetet valóságos kultuszszá tudja emelni s így annak magasabb jelentőséget kölcsönöz.

MUNKÁCSY KÉPEI A NEMZETI SZALONBAN.

A nagy képiróknak megvan az a tulajdonságuk, hogy monumentálisabb műveik alkotása közben gyakran tépelődésnek adják magukat; az eredetileg megállapított kompozicziót egyes részleteit többé nem találják a keretbe illőnek, azok helyett újabbakat, kifejezőbbeket és összhangzatosabbakat keresnek. Ez a töprengő válogatás sokszor napokig, hetekig tart s a művész, ha komolyan veszi föladatát, ez alatt az idő alatt teljesen képtelen arra, hogy művének kidolgozásában előre haladhasson. Rendesen pihenésre szánja magát, hogy a nyugalom óráiban új erőt, kedvet és ihletet meríthessen. Vannak azonban képirók, kik a pihenést egyáltalában nem ismerik. Ilyen volt a mi Munkácsynk is, míg a végzetes kór életerejét meg nem őrölte. Ez a nagy festő még a töprengés óráiban is újabb munkában vagy tervezgetésben keresett pihenést. Ha nagyobb alkotásai közben itt-ott a megoldást illetőleg kételyei támadtak, vagy nem érzett magában elég lendületet, ott hagyta a megkezdett nagy művet, kiment a szabad természetbe s az első pillanatok hatása alatt vásznára vetette egy-egy hangulatos tájnak vázlatát, egy-egy kisebb zsáner-képnek első gondolatát. Az eképen született kompozicziókat aztán vagy készre dolgozta műtermében, vagy megőrizte egyszerű jegyzetek gyanánt, melyeket későbbi művein értékesített. Nem elsőrangú alkotásai ezek a mesternek; részletes ismertetésükre nem is terjeszkedik ki az életrajzíró; de mindenesetre nagyon érdekes dokumentumok az előtt, a ki Munkácsy művészetének lélektanát kutatja, s be akar annak rejtélyébe hatolni. Érdekesek pedig azért, mert ezek mutatják a mestert teljesen őszinteségében.

A Nemzeti Szalon most megnyitott téli kiállítása Munkácsy tizenkét ilyen, részben befejezett, részben vázlatnak hagyott munkájával kedveskedik. Megannyi Sedelmayer kiállításából került hozzánk s a magyar közönség előtt teljesen ismeretlen. Legfölebb azok birtak tudomással létezésükről, kik a mester párisi műtermét gyakrabban fölkeresték vagy Sedelmayer kiállításainak rendes látogatói. A most kiállított művek részben genre-, részben tájképek.

A «*Falusi iskola*», luxembourgi parasztokat ábrázol, kik vizsgálatot tevő gyermekeik meghallgatására gyűltek össze. Mennyi különböző karakter sorakozik egymás mellé ezen a képen! S mily beszédesek azok a paraszt asszonyok, kik büszkeséggel vegyes kíváncsisággal csüggenek szepegő gyermekeiken! A kik mesterünkben az előadás virtuózát keresik, álljanak meg ez előtt a festmény előtt s vegyék beható szemle alá a közelében függő tanulmányt is, mely Krisztus félalakját ábrázolja a széles ecsetkezelés olyan művészetével, a minőre a legnagyobb mestereknél is csak ritkán találunk.

Munkácsy párisi tartózkodásának első idejéből való: «*A kis baba látogatása ebéd után*». Derűs családi jelenet, melynek központja a dada által behozott babát ölében tartó fiatal anya. Mennyi boldogság sugárzik felénk a nő arczáról és az asztal mellett ülő társaság mily érdeklődéssel merül el a boldogságnak szemlélésébe! Meleg kedély és érező szív volt szükséges ahoz, hogy a művész az igazság ennyi erejével tudja elénk varázsolni ezt a köznapi jelenetet! Hasonlóan bájos festmény az «*Elaludt modell*»: egy kis baba, a mint a piros bársony pamlagon végigterül és lábacskáit lelógatja. Kedves festmény «*Az ablaknál*» czímű is. Himző rámája előtt fiatal nő ül s az ablakon át lovagja beszél be hozzá, bizonyára szerelemről és boldogságról, mikhez olyan jól illik a kívülről beáramló erős napsütés s az asztalon teljes pompájában díszlő rózsatő. «*A várakozó leány*» tanulmány a «*Zálogházban*» czímű nagyobb festményhez. Főleg azoknak érdekes, kik ezt a kompozicziót a maga teljességében is jól ismerik.

A tájképtanulmányok túlnyomó része Luxembourg vidékén készült; de van köztük egy: a «*Kocsizás a pusztán*», mely szürkés egével és porfelhőjével a mi alföldünkre emlékeztet. Ezek a tájképek távolról sem befejezett művek: egyik-másik közülük alig egyéb egyszerű művészi följegyzésnél, melynek értelmét igazában csak maga Munkácsy ismerte: de érdemes megállani előttük, mert mindenik visszatükröztet valamely hangulatot, a kedélynek azt az állapotát, melynek hatása alatt a vázlat megszületett.

A Szalon igazgatóságát elismerés illeti, hogy ezen képek által újra alkalmat szolgáltatott nekünk Munkácsy művészi erejének és sokoldalúságának megcsudálására. *Sz.*

HERBERT SPENCER TEMETÉSÉN.

London, 1903 nov. 14.

Most jövök Herbert Spencer temetéséről. Valami különös érzelem nyomása alatt állok. Mintha más légkör venne körül, s más világban volnék. Mintha a nagy gondolkodónak valamely szellemi áramlata fogna körül, nem tudok kibontakozni a megismerhető és a megismerhetetlen közt tátongó ürből, s alig látom varázsát a Highgate bársonyos rétjének, a Golders Grean zöld pázsitjának, még magának a krematoriumnak piros téglafala is belefolyik a nagy synthesisbe, a melynek állaga és nyilvánulási módja, az átmenet a határozatlan egyformából a határozatlan különösre, körülveszi lelkem világát. Maga az az egyszerű szertartás, a minden cziczoma nélkül való temetkezés is beleillik e hangulatba. Herbert Spencer magához méltóan hagyta meg, hogy ünnepélyes szertartás ne legyen temetésénél, még virág sem, koszorú sem, fekete ruha sem, és Leonard Courtney, a ki Spencer belső barátja, a Szicziliában levő Morley helyett a gyászbeszédet tartotta, úgy állott a koporsó felett, ismerve Spencer életét, Spencer értékét, és nem ismerve azt az útat, a melynek a halott előtte áll. Mikor az egyszerű koporsóról levették a kék posztót, s a krematorium ajtaján leeresztették a hamvasztás alá, a mikor a koporsó nyikorogva haladt le a menedékes lejtőn, vagy a mikor felcsapott a kémény füstje, hirdetve, hogy a mi megmaradt az élő Spencerből: az immár fönt is hamu — aligha volt azon alig pár száz emberből, a ki jelen volt a világ minden részéből, egy is, a ki ne érezte volna, hogy csak aránytalanul kis része az Herbert Spencernek, a mi elhamvadt s az aránytalanul nagy rész örökre megmarad.

«Micsoda az ember helye a fejlődés törvénye alatt? — így szólt beszéde végén Courtney. — Az oly telt és oly hatalmas agy megszünt működni. Nincs semmi jele többé az öntudatnak. Túlélheti-e az öntudat azt a szervet, a melytől eredt? Lehet-e feltételezni, hogy az a személyiség, mely ezen hitvány földi keretben élt, maga magától elpusztíthatatlan? Vagy meg kell nyugodnunk abban, hogy visszatér a végtelen, az örök és kimagyarázhatlan erő keblébe, a melynek csak futó szikrája volt?

hoz Budapesten czimezendők; a méhészeti és tanitó-egyesületek tagjainak pedig 50 krajczárért bérmentesen küldetik meg, hogy ha a m. orsz. méhészeti egyesület igazgatóságához (a levél Kriesch János műegyetemi tanárnak czimzendő) fordulnak.

„Magyarország s a tótok“, irta *Pelsőczy* H. Gyula, kiadta az Athenaeum-társulat; ára a 91 lapra terjedő füzetnek 60 kr. Tartalma épen nem örvendetes, mert arra figyelmeztet, hogy a tót lakosság a magyar faj rovására gyarapodik. A tót szivósan ragaszkodik nyelvéhez, melyet mind a magyar, mind a német lakosság egész könnyen megtanul, s a falvak egymásután olvadnak be a tót területekbe. Sok megdöbbentő adatot hoz föl, melyek arra a lehangoló meggyőződésre juttatnak, hogy nagyon is itt az idő védelmezni nemzetiségünket a felvidéken az eltótosodás ellen. Szól a pánszláv üzelmekről is, melyek e jelenséget politikailag zsákmányolják ki s még fenyegetőbbé teszik. A hazafias röpirat megérdemli, hogy minél szélesb körökben olvassák.

A „Magyar könyvtár“ gyüjtő czim alatt kiadott népies füzetekből ujabban hármat vettünk. Egyikben *Galgóczy* Károlynak ily czimü dolgozata jelent meg: „*Gazdasági rendszer*, az erőelforgácsolás hibái és a nagyban termelés előnyei szempontjából», a más kettőben „*Népmesék*“ és „*Népdalok*“ vannak, Györy Vilmos által válogatva. Egy-egy ives füzet ára 15 kr, s Budapesten Aigner Lajosnál kaphatók.

A Révai-testvérek kiadásában ismét több szépirodalmi mű jelent meg. „*Egy modern apostol*“, eredeti regény ifj. *Ábrányi* Kornéltól, a termékeny irótól, kitől csak pár hét előtt hagyta el a sajtót egy másik regény. Politikai háttere van, s a hangzatos jelszavak alatt üzött visszaéléseket ostorozza, napjaink életéből találó vonásokkal, érdekesen folyó cselekvényben. A két kötetes regény ára 2 frt. — „*A miniszter*“ az ujabb franczia regényirodalom egyik legszebb műve, *Claretie* Gyulától, melyet Fái J. Béla élvezetes és magyaros forditásában kap most a közönség; két kötet, ára 3 frt. — „*Ninonhoz*“, apró elbeszélések a hires *Zola* Emiltől, ki azonban nem mindig hódol oly bántólag a naturálizmusnak, nem kivált elbeszéléseiben, melyekben az élénk szellemen, erőteljes leirásokon kivül erkölcsi tanulság is van, mint átalában e kötet apró rajzaiban, melyek az élet egy-egy epizódjának feltüntetésében keserü igazságokat és tanulságot rejtenek. Összesen tizenhárom rajz van a kötetben, melynek ára 1 frt. — Ugyancsak e tevékeny kiadóknál füzetes vállalatban indult meg *Stanleynek közép-afrikai utazásáról* szóló jeles munkája, diszes és jellemző illusztrációkkal. Eddig három füzet jelent meg belőle; egy füzet ára 30 kr. Az egész 30—32 füzetre terjed, havonkint 2—3 füzet jelenik meg, s előfizethetni 26 füzetre 8 frttal, 13 füzetre 4 frttal.

Költemények, irta *Mórfy* Zsigmond. Wilckens és Waidl nyomdájából csinos kiállitásban kikerült füzetke, mely mintegy negyven-ötven lyrai költeményt, majd mind tiszta dalt foglal magában. A fiatal szerzőben van tehetség; dalai nélkülözik a finomabb kidolgozás báját, de nem egyszer szerencsésen találják meg a dal-eszmét, olykor játszi vagy humoros fordulattal. Álljon itt a füzetből egy pár dal mutatványul:

Kereszt.

Panaszkodsz, hogy nehéz
Kereszt jutott reád,
S a sors, viselni azt,
Elég erőt nem ád.

Álmatlan éj, aggság
És lázas szivverés:
Ah, nékem is jutott
Kereszt, sok és nehéz!

És most a legnagyobb,
Mely fekszik lelkemen,
Hogy a tiédet is
Nem én viselhetem.

Választások.

Leng a zászló, éljeneznek,
Dinom-dánom szerteszét,
Én itt állok a tömeg közt
S nézem hölgyem termetét.

Felhevülés, lelkesülés
Látszik ajkon, szemeken;
Ámde ugy, mint én e perczben,
Nem lelkesül senkisem.

Elmerülök nézésébe
S felejtem a tömeget,
Mely, nem bánom, bárkit választ,
Ha ő választ — engemet!

Sport-könyv. Sárkány János Ferencz, a pesti lovaregylet titkára két füzetet adott ki a lóversenyekről. Egyik „*Jövő versenyek 1882 re*“ czimen az idei futtatások programmját s az idomitás alatt levő versenylovak jegyzékét foglalja össze, s ára 30 kr. A másik: „*Az 1881-ik évi lóversenyek hiteles eredményei*“ czimen a magyar és osztrák gyep egyévi történetét állitja össze, közölve a versenylovak tulajdonosainak, a jockeyknak, s a futott lovaknak jegyzékét, a futtatások részleteivel, minő a távolság, a teher. A magyar sport-férfiak közül ifjabb gróf Festetich Tasziló 8 lóval 56,915 frtot nyert, gr. Esterházy Móricz 9 lóval 42,285 frtot, gr. Zichy Béla 7 lóval 36,800 frtot, Blaskovics Ernő 8 lóval 29,183 frtot, gr. Esterházy Miklós 11 lóval 21,828 frtot stb. A füzet ára 1 frt. Megrendelhető a «Vadász és Versenylap» szerkesztőségénél.

Megrendelési felhivást bocsátott ki Némethy Kálmán honvédszázados a következő munka harmadik kiadására: „*Utmutatás a magánnevelésből a cs. és kir. katonai nevelő- és képző intézetekbe*, valamint a hadapródi iskolákba való felvételekre.» E hasznos munkát a honvédelmi miniszter is ajánlotta, s hivatalos használatra elfogadta. Előfizetési ára 60 kr, melyet csak a munka kézhez jutása után kell lefizetni.

Füzetes vállalatok. A Mehner Vilmos kiadásában megindult „*Népszerü orvosi tanácsadó*“-ból, melyet dr. Ziffer Károly orvos szerkeszt, a 20—22-ik füzetek jelentek meg, illusztrációkkal; az „*Általános magyar-franczia szakácskönyv*“-ből pedig a 11—13 füzetek. Ára egy-egy füzetnek 30 kr.

Folyóiratok A „*Nemzetgazdasági Szemle*“ márcziusi füzetében a következő közlemények vannak: «Az erdészeti ügyek közigazgatási kezelése hazánkban» Bedő Alberttől. «Fiume multja és jövője» dr. Schnierer Gyulától. «Uzsora és kamat-maximum» Szilágyi Virgiltől. Ezen kivül kisebb közlemények. — A „*Koszoru*“ uj füzete Mikszáth Kálmán arczképét közli, s hozzá Mikszáthtól «A saját ábrázatom»-ról czimü rajzot, és «A frivol akta» czimü elbeszélést; költeményt Dalmady Győzőtől, egy kisebb elbeszélést Lauka Gusztávtól; Rádl Ödöntől pedig «Legujabb költészetünk hatástalanságá»-ról czimü közleményt találunk a füzetben. — A „*Figyelő*“ irodalomtörténeti közlöny czikkei ezek: «Erdélyi János emlékezete», Kun Páltól. «A miskolczi szinház történetéhez», Abafi Lajostól. «Baróti Szabó Dávid kiadatlan irataiból», Ágoston Józseftől. «Révai ujságiró Pozsonyban 1784», Csaplár Benedektől. Tompa levelei Szemere Miklóshoz, dr. Ferenczy Józseftől. «Amade László szerelmi versei», Abafi Lajostól. Irodalomtörténeti repertorium id. Szinnyey Józseftől. — A „*Ludovika akadémia közlönye*“ Bernolák Károlytól, Andrásfy Gyulától, Müller Hugótól, Horváth Jenőtől ád katonai szakközleményeket márcziusi füzetében. — A „*Nemzeti nőnevelés*“ márcziusi füzetében Péterfy Sándortól figyelemreméltó értekezést közöl «Az egészségtan leányiskoláinkban» czimmel, kifejtve, hogy az egészségtani ismereteket mikép kell és lehet legsikeresebben terjeszteni az iskolákban. Ezt követi Legouvé Ernőnek, a jeles franczia irónak a leánynevelésről irt czikke, aztán arczkép kiséretében «Kuczelnik Vilma emlékezete» czimmel a Győrött nemrég elhunyt tanitónő életének és működésének ismertetése Tomor Ilonától. Sebestyén Gyula mutatványt közöl «Magyarok története» czimü művéből, Bánfi János pedig ismerteti Kovács Pálnak még 1833-ban megjelent nőnevelésügyi munkáját, mely már akkor élénk sürgette, hogy a nőnevelés nemzeti irányu legyen. — A földrajzi társulat „*Közlönyé*“-ben Téglás Gábor az első erdélyi vasutról értekezik, részletesen leirva a Marosvölgy minden községét. Márki Sándor «Hazánk leirói 1881-ben» czimen az önálló műveken kivül az egyes czikkeket is felsorolja, melyek e tárgyról megjelentek. — Az „*Orvos-természettudományi értesitő*“ a kolozsvári orvos természettudományi társulat és muzeumegylet folyóiratából két füzet hagyta el a sajtót. Az orvosi szakban Klug Nándor, Högyes Ferencz, Bikfalvi Károly, Dávida Leo adnak szakközleményeket s Lőte József tanársegéd összeállitja a mult évi orvosi szakirodalmat. A természettudományi füzetben közérdekü Koch Antal táblázatokkal kisért kimutatása a febr. 3-ki mócsi meteorkő-hullásról; ezenkivül Daday Jenő s Egyed Mózes közlenek szakczikkeket. — A „*Természettudományi Közlöny*“ áprili füzetében a kisebb közleményeken kivül a következő értekezések vannak: «Az emberi belférgekről», dr. Örley Lászlótól. «A világító kőről és festékről», Lengyel Istvántól. Figyelemre méltó dr. Fodor József czikke «A szegedi magyar ház» czim alatt, melyben a szegedi épitkezésekről szól egészségügyi szempontból, s az ábrákban is bemutatott kisebb házakat nagyon ajánlja, hogy falusi és városi épitkezéseknél mintákul fogadják el.

A baptisták ellen Könyves Tóth Kálmán, laczházi reform. lelkész, két füzetecskét irt. Egyik: „*Futkározó hamis atyafi*, vagy a leálczázott baptista“, már harmadik kiadásban jelenik meg Debreczenben, s ára 10 kr. A másik: „*Hazug próféták*“, figyelmeztető szózat a protestáns magyar néphez, Budapesten jelent meg, s ára 5 kr. Ép ily irányu munka a következő czimü verses füzetke is: „*A nazarénus Kósza Julis siralmai*, vagyis szerecsenmosdatás“, két énekben; irta Malmos Gazda; ára 6 kr.

Uj zeneművek. Rácz Palitól megjelent a «Jogász Csárdás» a «Harmonia» társulat kiadásában. Ebben van földolgozva a «Messze kéklik a Duna» dal, melyet Blaháné énekel a «Milimári» népszinműben. A czigányos csárdás szerző arczképével jelent meg, ára 1 frt. — „*Mokány Berczi csárdás*“ jelent meg *Kassay* Károlytól, melyet a fővárosi zenekarok már is széltiben játszanak; zongorára *Halmay* Kázmér, a napokban elhunyt zeneszerző irta át, kinek ez utolsó műve volt. A csinos kiállitásu mű ára 1 frt., s hapható szerzőnél (Budapest, Mária-utcza 56. sz.) s a fővárosi zeneműkereskedésekben.

Uj szinművek. A nemzeti szinházhoz nevtelenül beadott és előadásra elfogadott „*Első évforduló*“ czimü kis vigjáték szerzője *Muray* Károly fiatal hirlapiró Kecskeméten. — *Csiky* Gergely a népszinház számára „*A szép lányok*“ czimü 3 felvonásos népszinművet irt, mely már május hóban szinre kerül.

A nemzeti szinház egy évi operai előadásai. A nemzeti szinháznak mult év április első napjától ez év márczius utolsó napjáig 136 operai előadása volt, ezek közt 33 olyan, mikor vegyesen balletet is adtak. Összesen 50 dalmű fordult meg a játékrenden és 7 ballet. Eredeti zenemű adatott: 4 opera és 1 ballet összesen 21 izben; ujdonság volt 4 dalmű és 2 ballet, ezenkivül 7 dalművet ujra tanultak be. A tiz legnagyobb jövedelmü előadás mind Wiltné asszony közreműködésével folyt le. A jövedelem, a vendégdijak levonása után 70,982 frt, a bérletnek az operát illető része 42,915 frt, összesen tehát 113,897 frt, a mi 18,302 frttal nagyobb a mult évi bevételekhez képest.

Munkácsy uj festménye. A nagy művész már tanulmányokat készit egy uj festményhez, mely a keresztrefeszitést tünteti föl. A mennyire a nagy munka előhirnökeiből megitélhető — irja egy párisi levelező — Munkácsy első pillanatait akarja visszaadni ama véres cselekmény után lefolyt időnek, mely a világtörténelmet kétfelé választja. A nemes idealista már a kereszten függ; épen most lehelte ki lelkét az emberiségért; a nép, mely ugy szeret a kivégzésekhez tolongni, már lassankint oszolni kezd. Csak kevesek tekintete csüng sejtelmesen a keresztfán. Ugy látszik a néptömeg részvételének ecsetelése a véres eseményben (a mi különböző taglejtésekben és mozdulatokban nyer jellemző kifejezést) képezi e kép feladatát. E pillanatban ez a festő intenciója. Hogy azalatt az idő alatt, mely a kép vázlatait annak teljes készenlételétől elválasztja, mi marad meg ez intencióból, azt természetesen nem lehet előre látni.

A műcsarnokban e hó 20-án uj kiállitás nyilik meg. Megemlitjük itt, hogy közelebb az antwerpeni műkiállitás bizottsága kérte föl a képzőművészeti társulatot, hogy jelölje ki azokat a magyar művészeket, kiknek művei által az antwerpeni őszi kiállitáson előnyösen hiszik a magyar festőművészetet képviseltetni.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A történelmi társulat e hó 13-án tartott ülésén olvasták föl a történelmi jellemrajzra kitüzött pályaművek közül dr. Lánczy Gyuláét, mely a jutalmat megnyerte és Deák Farkasét, melyet dicsérettel tüntettek ki. Az ülésre nagy közönség jelent meg.

Lánczy Gyula műve Széchenyi Pál kalocsai érsek jellemrajzát adja, s e tanulmányt *Czobor* Béla olvasta föl. Az érsek a II. Rákóczi Ferencz szabadságharcza alatt a nemzet és korona közt vitt közvetitő szerepet, s hátrahagyott levelei és iratai államférfiui belátásról, erélyről és hazaszeretetről tanuskodnak. Az egyezkedésnek, melynek sikerét azonban meg nem érhette, nemzeti szinezetet tudott adni. Ebben rejlik alakjának történeti jelentősége. Mint az alkotmány védője, ő merészelte csak fölemelni szavát Bécsben Kolonics előterjesztései ellen. Az angol és hollandi követek diplomácziai jelentései eléggé festik azt a gyülöletet, melyet Bécsben tápláltak a magyar főpap ellen, valamint azt a gyanut is kifejezik

rendeletet, hogy a 4-ik számu mentő csónak, melyen Lecroisey hajósmester vezetése alatt 10 ember volt, készen álljon. S csakugyan egy félóra mulva jelentették, hogy Saint-Vaastból a «Vivid» («Gyors») nevü dereglye a viharral nehezen küzdve halad Honfleur felé. Becque kiadta a rendeletet az indulásra. A matrózok felvették szokott parafából készült mentő öltözetöket, vizhatlan kalapjukat, megrakták a csolnakot kötelekkel és csákányokkal s a parton álló néptömeg szerencsekivánatai között utnak indultak.

A parton állók messze kisérhették utjokat a sik tengeren, bár a vihar által felkorbácsolt hullámok gyakran elfedték őket a szemök elől. Tiz óra tájban csaknem emberfölötti erőfeszitéssel már mintegy száz méter távolságra jutottak a «Vivid» bárkához, midőn azt a hullámok az amfardi sziklapartok felé vetették. Ugy látszott, lehetetlen volt őket megmenteni. A derék Lecroisey megkisérlette ezt is, de veszedelmére. Rémitő hullámok közé jutottak, melyek felforditották a csónakot s azután a part felé dobták. Nehány percz alatt a sziklapart mellett a csolnak üres volt, a tizenegy mentő hajós eltünt s ötnek hulláját is csak azután találták meg messze távolságban.

A parton levők uj segitséget küldöttek. A 3-ik mentő csolnak indult el Leblanc kormányos vezetése alatt, kinek fivére az előbbi csónakkal elveszett. Hasztalan, mire odaértek, hol a fölfordult csolnak volt, abból már csak töredékeket találtak s a nagy bárka is, melyen hat utas volt, ugyanezen sziklapartokon, a Honfleur kikötőtől kissé nyugotra, egy percz alatt darabokra tört.

A mentők kifogott hulláit közszemlére állitották, külön hajó szállitotta el őket Havre városába, hol nagy részvét mellett, valódi fejedelmi pompával temették el a szent Mária temetőbe. A franczia lapok mind a 11-nek arczképét közlik, s hátrahagyott családaik számára adakozásokat gyüjtenek. Lecroisey arczképén nem kevesebb mint 11 érdemrend látható, mindannyi egy-egy megmentett élet vagy épen hajónép emlékére. Megérdemlett érdemek s megérdemlett kitüntetés a temetésnél is. Ez egyszerü hajósok is hősök s működésök e mellett áldásos is.

JUMBO ELUTAZÁSA AMERIKÁBA.

A dalmát fölkelés, hol véreink közül több száz veszett el s mely néha-néha ugy tünt fel, mintha egy nagy háboru előjátéka lenne, alig okozott Magyarországon oly feltünést és izgatottságot, mint az angolok közt — egy elefánt elszállitása Amerikába. Igaz, hogy ez afrikai elefánt, Jumbo, a londoni állatkertnek egyik kiváló disze volt s hogy az átszállitást a reklámok nagymestere, Barnum eszközöltette, ki bizonyára nem volt közönyös a londoni nép meleg rokonszenve iránt, melyet a «távozó barát»-tal szemben oly tüntetőleg kimutatott: de azért talán mégis kissé sok volt a jóból. A lapok telve voltak Jumbóval, a társaságokban folyvást róla beszéltek, uton-utfélen árulgatták «arczképét» s elutazásáig folyvást ezer és ezer «tisztelője» kisérgette. Nem akarjuk azonban Wolff Albert szerepét venni fel e lelkesedés leirásában s ezért a nevezetes állatról közölt számtalan angol kép közül egy-kettőt kiválasztva, azok magyarázata gyanánt lehetőleg szárazon jegyezzük fel a nem érdektelen adatokat.

Jumbo népszerüségét kiválóan az tette nagygyá, hogy midőn kezdetben, mint más közönséges elefántokat, szabadon akarták az állatkertből a hajóig vezetni, a kapuban e kisérletnek oly makacsul szegült ellene, hogy egyátalán nem boldogultak vele. Többszöri eredménytelen kisérlet után külön deszka kalitkát készitettek számára s abba zárva vitték el a kikötőig. Sokáig szoktatták e nagy kalitkához, mely az állatkerti ólhoz közel helyeztetett el, s mégis, midőn már komoly indulásról volt szó, az elefánt, mintha megérezte volna, hogy elviszik arról a helyről, hol oly sokan dédelgették, nagy erőfeszitéseket tett, kalitkáját is szét akarta törni s csak két óra mulva csendesedett le. Nagy nehézségbe ütközött, mig a kapun kivihették. A kapun kivül megpihentek s az állat őre Scott elment ebédelni; ekkor az elefánt ismét nagy tüzbe jött, kalitkájának egyes darabjait össze is törte, s csak akkor csendesedett le, midőn Scott visszatért. Éjfélkor hat nagy lovat fogtak a kalitka elé s London utczáin keresztül vitték azt a négy és fél angol mérföldnyire fekvő Katalin-kikötőig, mely a Tower mellett van s a nagy tengeri hajók rendes megállapodási helye. A szokatlan idő daczára igen sokan kisérték a

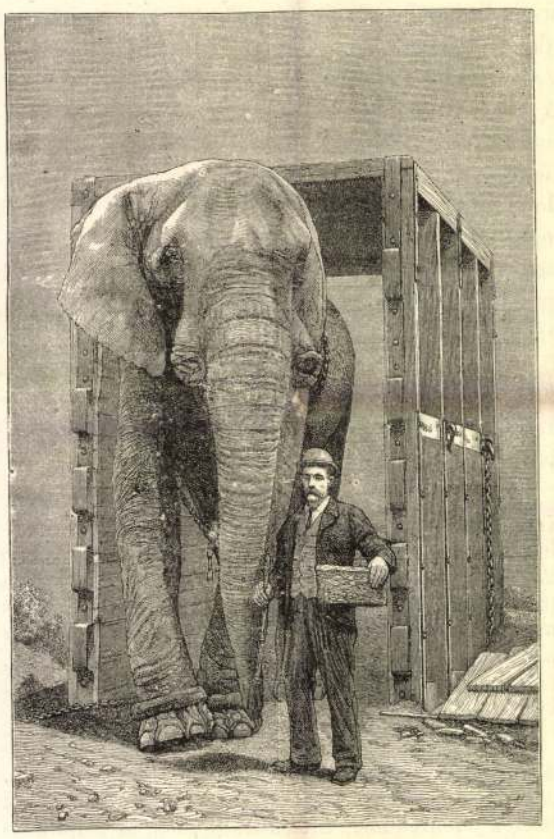

Végre kocsiban van.

menetet s a merre mentek, a zajra kiváncsi emberek az ablakokat is kinyitották. Többször megállottak, részben hogy a lovak pihenjenek, részben hogy a kalitka kerekei, melyek a nehéz teher alatt füstölögtek, ismét kihüljenek. Jumbo nyugodtan viselte magát, csak itt-ott orditott.

A park-kapunál.

Scotton kivül uj amerikai őre Newman is folyvást mellette volt. Midőn a kikötőbe megérkeztek, a kalitkát emelő géppel «Clarence» nevü nagy bárkára tették s ott a közel 7 óráig tartó nehéz átszállitás után megpihentek. Az elefántnak egy uri nő másfél veder sört is hozatott,

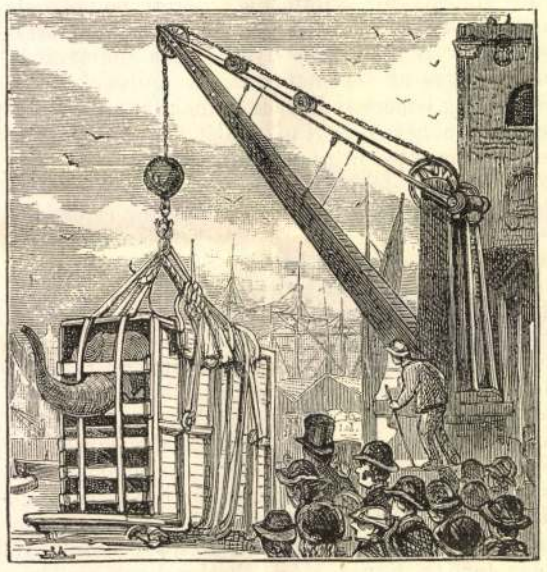

A hajóra szállitás.

sokan süteményekkel s czukrokkal látták el. Dulakodásai közben feje bőre egy kissé meghorzsolódott, de különben semmi baja sem esett. A dagály megérkezvén, a bárkát az összegyült tömeg éljenzései közt a Millwall-kikötőig vonszolták s másnap reggel a 6½ tonna sulyu kalitkát a benne levő 6 tonna sulyu elefánttal az «Assyrian Monarch» nevü gőzösre emelték, mely azóta már New-Yorkba is érkezett. A kalitkát a harmadik fedélzetre helyezték el s jól megerősitették. Ugyane hajón utazott 70 menekült orosz zsidó családostól. A hajó vezetője, Harrison kapitány már kétszer szállitott a tengeren elefántokat s egy alkalommal 1866-ban ugyancsak Londonból hármat vitt Barnumnak New-Yorkba. A körülbelül 13 napra terjedő utazásra két tonna szénát, három zsák zabot, két zsák kétszersültet s egy zsák hagymát vittek, mely utóbbit Jumbo kiválóan szereti.

Az átszállitás örömére a hajón nagy ebéd volt, melyen Meritt, az Egyesült-államok főkonzula, az állatvédő egylet elnöke, az állatkert igazgatója s átalában sok nevezetes férfi és nő vett részt s ez alkalommal az elefánt uj őrének Newmannak külön vert aranyérmet is adtak át, elismerésül ügyes magaviseleteért, több toasztot mondtak s egy szónok Jumbo élettörténetét s nagy érdemeit emelte ki. «Rendkivül jó indulatu állat volt, — mondá többek közt — s ezért bár igen sok barátja van, ellensége nem volt senki.» Minden pohárköszöntőben kiemelték ohajukat, hogy Jumbót ismét visszahozzák Európába s ha nem jönne, ők látogatják meg. Természetes, hogy a sok éljenzéssel illetett állatról sem feledkeztek meg. Többek közt a dusgazdag Burdett-Coutts bárónő, ki több más jótékony adományán kivül pár évvel ezelőtt az irlandi szegényeknek egyszerre öt millió forintot adományozott, meglátogatta a hajón ketreczében az állatot s egész zsák friss kalácsot adott neki.

Pár hét telt el Jumbo hirneves elutazása óta s a lapok még mindig részleteket közölnek felőle s utazásának minden mozzanatát részint táviratokban, részint «külön tudósitók» leirásaiban közlik. Elmondható, hogy millió ir nyomora nem fáj a londoninak ugy, mint ez állat elvesztése.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

„A községjegyzői intézmény története Magyarországon“ czimü s *Barta* László főv. ker. jegyző által irt jogtörténeti és közigazgatási tanulmánynak megjelent a III-ik és ezzel utolsó kötete; s most már a teljes mű is megszerezhető kötetenkint egy, összesen három frtért a szerzőnél (Budapest, VIII. ker. József-körut 46. sz. a.). — Az egész műnek, — melyről mint e szakban elsőről és uttörőről még lesz alkalmunk szólani, — ez utolsó kötet a legbecsesebb, a legszakszerübb része. Mert mig a két első kötet inkább csak a megyék, városok és községek közigazgatási szervezetével s ennek történeti kifejlődésével foglalkozik: addig ez utolsó kötet már kizárólag a jegyzői intézményt, részben a megyei, főleg a városi és különösen a falusi jegyzők társadalmi és hivatali állását, fizetését, teendőit, szakirodalmi és egyleti törekvéseit a multból és jelenből egyaránt kimeritőleg tárgyalja. Bartának tolla — e műben is a legtöbb helyen — nem a hideg történetiró, s nem a száraz szaktudós tolla ugyan, hanem inkább az agitátoré, — a ki első sorban e műben is azokért és azok között küzd, a kikről és a kiknek ir, — de munkájának épen ez adja meg azt az érdekességet, mely az utolsó sorig vonzóvá, s azt a tartalmasságot, mely egyszersmind tanulságossá teszi. Az utolsó kötet eredeti adatokban is sokkal gazdagabb, mint előzői, ugy hogy e szakban bátran forrásmunkának tekinthető; s megérdemli, hogy ugy a közigazgatási szaktudomány, mint a gyakorlati élet emberei s különösen a jegyzők tömeges pártolásra és gondos megolvasásra méltassák.

„Méhészeti káté“, a magyar országos méhészeti egyesület által pályadijjal jutalmazott mű, irta *Kühne* Ferencz, kiadja az orsz. méhészeti egyesület. A Göndöcs Benedek által kitüzött 200 frtnyi jutalmat nyerte meg e 206 lapra sürün nyomatott munka, mely népszerüen, kérdésekben és feleletekben tárgyalja a gazdaságra nézve oly jelentékeny méhtenyésztés ügyét. A műről az illető szakkörök igen elismerőleg nyilatkoznak s a birálók itélete szerint «felülmul minden eddig létező magyar méhészeti könyvet». A 13 ivnél többet tartalmazó és 28 ábrával ellátott mű bolti ára csak 1 frt. Megrendelések ily áru példányokra Knoll Károly akad. könyvárus

**

24-IK SZÁM. 1886. BUDAPEST, JUNIUS 13. XXXIII. ÉVFOLYAM

Előfizetési föltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: egész évre 12 frt, félévre ... 6 «. Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 8 frt, félévre ... 4 «. Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 6 frt, félévre ... 3 «. Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

KRISZTUS PILÁTUS ELŐTT.

A KÖLTÉSZET és művészet legközvetlenebbül ott képes hatni, a hol a legtisztább emberi érzelmeket veszi alapul. Itt is rejlenek kezdet óta legmélyebb forrásai, melyekből merít, s ezekhez tér vissza mindannyiszor, a hányszor eltávolodott tőle, szolgálatába állván a kor vagy társadalom irányzatainak, s az igazi szép mellett czélzatokat is tűzvén ki maga elé, hogy alkalomszerű hangulatok és fölkapott jelszavak szózatát hirdesse.

Maga a vallás kezdet óta egyik kutfeje mind a költészetnek, mind a művészetnek. A fantázia hol is járhat magasabban, mint ez istenség, a lélek, a tulvilág szperáiban? És a vallásos érzület ép oly tulajdonsága az emberiségnek, mint az indulatok, a szenvedélyek és a költészeti hajlam. Semmi sincs, mi lelkületében oly nyomokat tudna hagyni, mint a vallás, a minek formáiból és tanulságaiból a maradványokat megőrizi még századok multán is, s nem egy népnél nemzeti sajátsággá és jellemvonássá képződtek.

A szobrászat, a festészet közvetlenül a vallásból hajtott ki és fejlődött; a vallásosság eszközei lettek, közvetítő tolmácsok, a képzelet, az ige megtestesítői.

Az ujabb idők realisztikus iránya a költészetet és művészetet messze utakra elragadja, de azok mindig vissza fognak térni a legősibb kutfőhöz, a szívhez, a lélekhez, a hol megujulás vár rájok, mert szeszély, időszerűség mindig csak napok szülöttei, melyek napok multával érthetetlenek vagy közönyösek lesznek.

A festészet egészen a nagy közönség szolgálatába állt. A közönségnek kedvét keresi. A közönség pedig sokféle az ő kedvtelésével, ízlésével és erszényével, pompaszeretetével, juxával, csecsebecsére való hajlamával. A monumentális alkotások ritkák, mert a fejedelemi mæcenások hiányzanak, kiknek műszeretete és bőkezűsége oly serkentő volt a művészekre. A nagy képtárak csak kivételes alkalmakkor fogadnak be műveket. De annál könnyebben megnyilnak a szalonok, az uri termek, hol művészetre a luxus szempontjából van szükség, csakhogy itt nem monumentális alkotásokat szokás fölaggatni. A dúsgazdag bankároknak döntő hatásuk lett a művészetekre és a műizlésre.

Hosszu idők mulnak el, míg egy-egy monumentális műalkotás jelentkezik. Annál feltünőbb, ha csakugyan jelentkezik.

Munkácsyt erre a magaslatra emelte föl tehetsége, itt foglalkoztatja alkotó erejét, s aratja diadalait.

Két legnagyobb művéhez a tárgyakat a vallásból merítette, s leghathatósabb festményei is azok, mert az emberek legszélesebb érzelmi körét foglalkoztatják. Mások is festettek és festenek vallásos és bibliai tárgyakat, de rendesen chablonszerűn, közönbösen, hagyományosan, bátorság nélkül és eszmei tartalom hiján.

A tárgy, a mit Munkácsy választott, a biblia Krisztusa, az emberiség ujjászületése, a kereszténység. Mindenkihez oly közelálló, de Munkácsy megtalálta a módot, hogy a mint fest, ne legyen se dogmatikus, se felekezeti, hanem az emberiség, a művelődéstörténet egyik megrázó

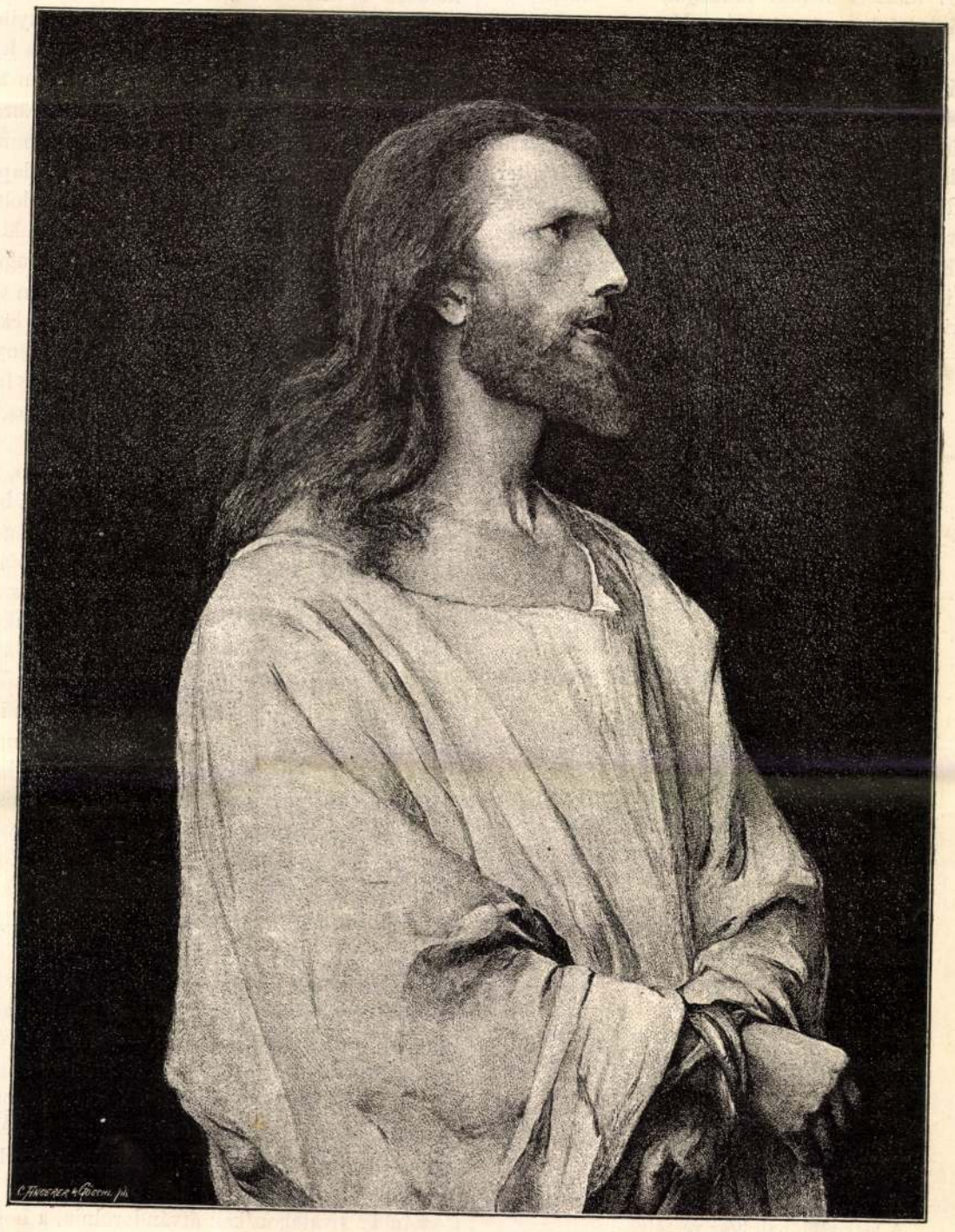

KRISZTUS ALAKJA, MUNKÁCSYTÓL.
A «Magyar művészek» czimű vállalatból.

momentuma. Krisztusban az eszmék örökkévalóságát festette, a ki szelídséget, a magasztost hirdetvén, meg nem értő kora rámondja az ítéletet: «feszítsd meg». Elitéli és fölfeszíti. Ez a két nagy kép tárgya, a szenvedés és vértanuság, melyhez mindnyájunk lelkében és szivében, a kik az ő eszméiben élünk egy későbbi korban, ott van a tudat, hogy ez a szenvedés és ez a halál a megdicsőülés. Munkácsy mindkét festménye vallásos és történeti. Vallásos eszme és az emberi szellem átalakulása van benne kifejezve.

Krisztust féktelen tömeg veszi körül, a mint a birái elé hurczolják. Szenvedélyek viharzanak körülötte. A tömeg gyülöletében osztoznak a birák is, kik ott ülnek Pilátus körül, s az egyik épen a vádat terjeszti elő. A római helytartó, Pilátus, megdöbbenve ül itélőszékén. Ő más nemzet, más eszmekör szülöttje. Haboz, de erőtlen a fanatikus gyülölettel szemközt. Látja maga előtt Krisztust, nemesen, méltóságosan, és látja a felizgatott tömeget, mely vért kiván, s a birákat, kik igazságot követelnek.

A festmény rendkivüli gazdagsága és a szenvedélyek lüktetése mellett is Krisztus alakja adja meg a képnek valódi jelentőségét, hatását, s az alkotás fényét. Krisztus alakja hatalmasabb a lázadozó tömegnél, a gyülölettel telt biráknál. A sötét képből mintegy tündökölve emelkedik ki fehér ruhájában. A hagyományos dicskör nem övezi fejét, de arczáról sugárzik a méltóság, a nyugalom, a fenséges elszántság. Kezeit megkötözték, mögötte fegyveres őr áll, körülte ordítozó tömeg, szemben vele oly birák, kikben nincs irgalom, s legfőbb birája nem meri ráemelni szemét. Ő uralkodik itt. Tekintete nyugodtan mondja: «itéljetek».

E mesteri alakot mutatjuk be ezúttal, az után a rézkarcz után, melyet Munkácsy műárusa, Sedelmeyer készittetett a hires festményről. A másolat a Szana Tamás által szerkesztett és Révai-testvérek által kiadott «Magyar művészek» czimű diszes vállalatban jelent meg. «Krisztus Pilátus előtt» fényképben is eléggé el van terjedve, de egyes alakjainak pontos megismertetésével örömest foglalkozik az illusztráló művészet, s Krisztusnak ily nagyobb alaku bemutatását az is indokolja, hogy a modern festészet legjelesebb Krisztus-képének van elismerve.

ÁLDÁSOK.

Irta GYŐRY VILMOS.

I.

A vallás égi balzsam; boldog, ki birja azt.
Ez ád erőt, nyugalmat, bölcseséget, vigaszt;
Nincs e muló világban olyan nagy szenvedés,
Melyre e balzsam által ne jönne enyhülés.

A rémes éjszakától a gyermek úgy remeg!
Nem merne csak egy lépést egyedül tenni meg,
De ha atyja keblére hajthatja kis fejét,
Körözze ám homály őt, — az éj lehet setét!

Setét éjhez hasonló az élet gyakran itt;
Mi ment, mi ád erőt, mi biztat, bátorít?
Hajtsd mennyei Atyádnak keblére fejedet,
Az éj talán *setét*, de *félelmes* nem lehet.

II.

Ne féld a bajt, ne féld a vészt,
Mit a hullám, mely küzdni készt?
Ám zúgjon a szélvész, mit árt?
Leküzdöd biztosan az árt.
Csak a kormányrúd legyen ép s töretlen,
Vezetni sajkádat vész és hab ellen;
S legyen bár roncsolt a hajó,
Nincs veszve, mig kormánya jó!
De hogyha már ez megtörött,
Játék vagy a habok fölött:
Kényére hajt a lenge szél,
A legkisebb hab kész veszély,
És a legelső fergeteg
Bizonyos veszted' hozza meg!
. . . Élethajód számára, hidd,
Legbiztosabb kormány a hit.
A míg ez ép, nincsen veszély,
De veszszen ez, — te is veszél!

AZ ERDÉLYI SÁTOROS CZIGÁNYOK KERESZTELÉSI ÉS TEMETKEZÉSI SZOKÁSAI.

(Vége.)

Az ismertetett szokások némelyike arra indit minket, hogy felvessük azt a kérdést, milyen hitbeli fogalmuk van a czigányoknak a lélek halhatatlanságáról?

Voltak irók, kik kereken tagadták, hogy a czigányok közt léteznek a halhatatlanság valamely eszméje; azt állitották, hogy a czigányok teljesen minden vallás nélkül szűkölködő falkák, de nem gondolták meg, hogy hit nélkül lehetnek ugyan egyének, de nem lehet nép, ha még olyan vad is. A czigányok nézete szerint az ember évezredek előtt örökké élt; földi halhatatlanság volt ez, melyet az ember egy nő engedetlensége folytán vesztett el. Ez a mythos a bűnbeesés egy nemét ismeri; ezt a bibliai kifejezést azonban csak annyiban lehet hasonló pogány mondákra használni, a mennyiben a természeti népek nem ismernek tulajdonképeni bűnbeesést, hanem csak eredendő balesetet; azaz nem az isteni törvény öntudatos megszegése következtében, hanem valamely véletlen esemény folytán következett be az emberi nem szerencsétlensége, a szükségképeni halál.

A czigányok képzelete szerint a túlvilági halhatatlanság hasonló e földi élethez. A más világba, a holtak országába a lélek csak akkor jut, ha minden hús lerohadt a hulla csontjairól. Régi időkben az elhalt rokonai gyorsíthatták némileg a felbomlást, főleg, a mint láttuk, annyiban, hogy bizonyos idő leteltével kiásván a hulla fejét, más helyen temették el ismét. E helyen meg kell emlitenem, hogy a mult századokban Európa több országaiban s hazánkban is kannibálizmussal gyanusitották a czigányokat és ennek alapján szörnyen irtották őket. Ugyanis azzal vádolták, hogy emberhúst esznek; igy pl. hazánkban, Kemencze, Bát és Czáb községekben 1782. augusztus havában ez alaptalan gyanu folytán több mind 200 czigányt öltek meg. Alkalmat a czigányok ellen emelt e szörnyü vádra véleményem szerint a fent említett szokás adott; ugyanis talán több ízben rajtakapták őket, a mint meghalt rokonaik csontjait ki-, és ismét elásták.

Tehát csak miután teste egészen elrohadt, költözhetik a lélek a holtak igazi országába, hol a földi, azaz élő ember képmása marad. A görbe ember ott is görbe, a vak ott is vaknak marad, a sánta pedig sántának. Míg a lelkek ez útra kelhetnek, három külön csoportban maradnak egymástól elkülönítve; a vízbe fultak lelkeit a vízi szellemek fazekakba zárják, hol addig maradnak, míg a test elrohad; a meggyilkoltak lelkei vad állatokba bujnak, honnan csak évszázadok mulva kerülnek a holtak országába; a természetes halállal kimultak pedig a földön barangolva visszavisszatérnek testükbe, míg ez végkép elenyészik és csak ekkor szállnak a holtak honába. Hogy a léleknek a testbe való visszatérését megkönnyebbitsék, a hulla arczára kendőt borítanak, úgy hogy azon épen a szájnyilás fölött egy lyuk legyen, a melyen aztán kénye-kedve szerint ki és be szállingolhat a lélek, a mely különben ez állapotban öntudat nélkül való, — «mintha részeg volna» (*sár mátyi*) — mondá nekem egy czigány.

A halál igazi országába való utazás azonban nagyon bajos, borzalmas és rémületes. A léleknek hét hegy előtt kell elvonulnia, melyek küzdenek egymással, később egy kigyó állja el az utat, aztán 12 sivatagon kell átvándorolnia, a hol jéghideg szél fú, a mely késként metszi a bőrt. E szél ellen védelmezheti a lelket az a tűz, a melylyel elégetik az elhalt ruháit és egyéb holmiját; ezeket — mint Liebich irja — régebben csak hónapok mulva szokták elégetni, mai nap pedig, irja Schwicker, mindjárt az eltemetés után.

Az emlitett felfogás és szokások illusztrációjául ide iktatom az erdélyi sátoros czigányoknak egy jellemző meséjét. Az eddig kiadatlan mese majdnem szószerinti fordítása a következő:

«Egyszer volt egy szegény czigány legény, a kinek egy hét alatt meghalt édes anyja, édes apja és kedves szeretője is. Nagy búsan eltemette, de halotti tort nem tarthatott, mert olyan szegény volt, hogy alig volt miből élnie egy napról a másikra. A temetésre egy héttel arra ébred egyszer egy éjjel a szegény legény, hogy valaki nagyon rázza a sátrat. Kérdi: «Ki az?» Hallja erre apja szavát: «Eltemettél s még tejet sem adtál!» Másnap éjjel ismét valaki rázza a sátrat; a legény felébred és kérdi: «Ki az?» Hallja erre anyja szavát: «Eltemettél s még tejet sem adtál!» Harmad nap éjjel ismét rázza valaki a sátrat; a legény felébred és ismét kérdi: «Ki az?» Hallja erre szeretője szavát: «Eltemettél és még tejet se adtál!» Most nagy bánat fogta el a szegény legény szivét és kiment a sátor elé. Sötét volt az éj s ő nem láthatott semmit, de szeretője igy szólt hozzá: «Ha meg akarsz minket nyugasztalni, menj fel a havasra, ott találsz egy barlangot s a barlangban három tojást; azt vedd el, ha tudod és törd fel! de bajosan fogsz te oda bejutni!» Erre eltünt a holt leány.

Másnap korán reggel útra kelt a szegény fiu; a rengeteg havas közepén egy vén asszonynyal találkozott, ki nagy nehezen vitt, egy nagy zsákot a hátán. A fiu megsajnálta és megszólította: «Adja ide, majd elviszem én!» Az öreg asszony oda is adta a zsákot; a fiu vállára vetette és kérdezte az asszonyt, mi van a zsákban, hogy neki oly könnyünek tetszik. «Halva születettek lelkei!» mondá az öreg asszony, «én szoktam ezeket a lelkeket felvinni a holtak lakásába». Alig hogy nehány lépést haladtak, egy barlang előtt állott meg az öreg asszony és igy szólt: «Itt vagyunk!» — «Hogyan?» kérdé a legény, «olyan hamar?» — «Neked hamarnak látszik,» mondá erre az öreg anyóka, «pedig már kilencz éve, hogy hordod e zsákot!» Erre megijedt a fiu; a vén asszony pedig folytatá: «Gyorsan halad az idő a halottak országában; és mi pedig barátom itt vagyunk, s ha nem is ép egészen benne, mégis már átléptük a határát. Tudom, hogy mi szándékból jöttél ide. Adok neked egy darab húst, egy kancsó tejet, egy kulcsot és egy kötelet; ezekkel indulj útnak, majd eléred a barlangot, a hová menni szándékozol.» Erre az anyóka egy kis tarisznyát adott neki, elvette tőle a zsákot és eltünt.

A legény folytatta utját és csakhamar egy sötét barlang szájához ért. Belépett s alig haladt néhány lépésnyire, egyszerre nagy világosság támadt és ő egy nagy házat látott maga előtt. Benyitott a kapun, de kilencz fehér kutya támadt rá nagy mérgesen. Kivette tarisznyájából a húst és odadobta nekik. Tovább ment és egy kútnál látott egy asszonyt, a ki hajóra kötött vederrel meritette a vizet. Ennek oda dobta a kötelet, hogy arra kösse a vedret és megkérdezte tőle, hogy minek meriti a sok vizet. «Azoknak a holtaknak», felelé az asszony, «kiket mosdatlanul temettek el rokonaik.» Erre tovább ment a fiu és a kulcscsal megnyitotta a ház ajtaját s belépett a szobába, hol három tojást talált. Feltörte az egyiket. Egyszerre köd borította a szobát és elébe lépett atyja, mondván: «Jaj, de éhes és szomjas vagyok!» — «Menjünk az udvarra; ott hagytam az ajtó előtt egy kancsó tejet.» — «Köszönöm», válaszolt atyja, «most már késő! de legalább nyugtom lesz immár és most bemehetek a halottak országának belsejébe!» S e szavakkal eltünt. A fiu most feltörte a második tojást és anyja lépett elébe, ő is azt mondta: «Jaj, de éhes és szomjas vagyok!» — «Menjünk az udvarra», mondta a fiu, «ott áll az ajtó előtt egy kancsó tejjel!» — «Köszönöm!» válaszolt az anyja, «most már késő; de legalább nyugtom lesz immár és most bemehetek a halottak országának belsejébe!» S e szavakkal eltünt.

Ekkor a kezébe vette a fiu a harmadik tojást, kiment vele az udvarra és ott törte fel a kancsó mellett. Most megjelent szeretője, mondván: «Jaj, de éhes és szomjas vagyok.» — «Itt a tej, édesem!» mondá a legény és oda nyujtá a kancsót. A leány ivott a tejből és olyan szép lett,

NÉMET GYARMATOK AFRIKÁBAN.

Millió számra vándoroltak ki az utóbbi évtizedek alatt Németország polgárai idegen világrészekbe s bármerre forduljon az utazó, mindenütt találkozik németajku lakosokkal, kik egyes helyeken, különösen Amerikában, külön gyarmatokat alakitottak. Mindemellett Németország alig tett eddig egy-két sikertelen kisérletet idegen világrészeken hóditásokat tenni, mint azt a sokkal csekélyebb népességü s politikailag sem oly jelentékeny portugálok, hollandok s más nemzetek megkisérlették, és a mint azt a multban Spanyolország, Anglia, Oroszország tette s ujabban Francziaország is nagyban üzi. Nem érdektelen esemény, hogy végre e tekintetben is változás állott be s Németország, melyet hosszas belzavargások és szétszaggatottság után Ausztriával és a francziákkal vivott diadalmas hadjárata a közel multban tartós egységre segitett, gyarmatositó hatalommá lett. E gyarmatokról, melyek mind Afrika nyugoti partjain feküsznek s melyek neve ujságolvasó közönségünk előtt rövid idő alatt egészen ismeretessé vált, szólunk ezuttal, egy pár képet is bemutatva.

Az első gyarmat, melynek elfoglalása, vagy mint hivatalosan mondják «német védnökség alá vétele» volt a jelenlegi, még folytatásra váró mozgalom kezdete, *Angra Pequena*, az egyenlitőtől délre fekszik. Lüderitz nevü brémai kereskedő telepedett le e helyen s lassanként mintegy 900 négyszögmérföldnyi területet szerzett meg, melynek addig különben nem volt gazdája. Mivel azonban üzlete e helyen nem örvendett nagy virágzásnak, Bismarck pártfogását kérte ki s a nagy államférfiu, ki nevét hazája történetében e téren is meg akarta örökiteni, a nemzet nagy többsége akarata ellenére pártfogása alá vette a gyarmatot s megalkotta Németország első tengeren túl fekvő tartományát.

Csaknem csodálatosnak tünhetik fel, hogy a hatalmas Németország, mely idegen világrészekben oly sok embererőt veszteget el, komolyan ellenezte Bismarck gyarmatositó tervét, midőn az oly könnyen s háboru nélkül volt foganositható. A vonakodás okát azonban teljesen megértjük, ha tudjuk, hogy Angra-Pequena és környéke a föld legsivárabb vidékei közé tartozik. Ez az oka, hogy a szomszédságban nagy területeket biró portugálok is egész közönyösen magára hagyták ez országot, sőt a szapora négerfajból is alig egy pár ezer lézeng ez óriási területen a nyomor s elállatiasodás oly fokán, hogy a szomszéd néger törzsek minden lelkiismereti furdalás nélkül vadásznak rájuk, mint valami vadállatokra. Az egész nagy terület ugyanis homoksivatag, melyen sem fa, sem viz nem található; az eső nagyon ritka tünemény s ezért még a kedvezőbb vidékeken támadt patakok sem hatolhatnak keresztül rajta, hanem valósággal a homokban enyésznek el. Nagyobb állat épen nem tenyészhetik e kietlen vidéken, sőt a legtöbb helyen, magában Angra Pequena kikötőben sincs fü sem. A kikötő, mely az angolok birtokának határát tevő Narancs folyó s az egyenlitőtől délre fekvő Czethal-öböl közt mintegy középen fekszik, elég nagy; azonban vize sekély s igy csak kisebb hajók juthatnak el rája. Lüderitz gyarmata az egész területen eddig az egyetlen európai telep, mint mely képünkön látható, két faházból áll; az egyik raktár, a másik egyszerü három szobából álló lakóház. S még e telep lakói is annyira meg vannak szorulva, hogy az ivó vizet a több napi távolságra fekvő Fokvárosból kell külön hajóval hozniok. Mondják, hogy Angra-Pequenában vas igen nagy mennyiségben fordul elő s a folyók mentén, az ország benső részében a baromtenyésztésre is sok alkalmas hely van; de ezt még be kell bizonyitani s mivel tény, hogy az itt lakó szerencsétlen s különben is csekély számu hottentottákat munkára használni nem lehet s közlekedési eszközöknek, valamint más kulturális kezdeménynek nyoma sincs: Németországnak kétségkivül még milliókat kell befektetni, mig e hely nemcsak névleges birtok, hanem valóságos gyarmat lehet.

De ha nem okozhatott is nagy lelkesedést, midőn folyó év augusztus 7-én a német zászlót e helyen kitüzték, némileg kiköszörülte a csorbát s a németek önérzetét jelentékenyen emelte az, hogy ezzel egyidejüleg más afrikai német telepesek is kikérték a német állam védnökségét a maguk részére s igy ugyanakkor egy más német gyarmat is keletkezett az egyenlitőtől éjszakra, *Kamerun* hegység körül s ennek természeti s ethnographiai viszonyai már sokkal kedvezőbbek, mint Angra-Pequenáé, vagy a német hivatalos elnevezés szerint Lüderitz-földé.

A *Kamerun* hegység, Fernando-Po szigettel szemben, a Guineai öböl éjszakkeleti csucsánál, Afrika legnagyobb vulkanikus hegységeihez tartozik. Főcsucsa 4200 méterre emelkedik. E hegység alján ömlik a Kamerun folyó több ágra szakadva a tengerbe. Növényzete és állatvilága, mint a tropikus vidékek nagy részén, igen gazdag, s már a mocsárokban gazdag partvidéken is, de a szárazföld bensejében annál inkább sürün laknak értelmes és munkára alkalmas négerek. Európaiak, és pedig angol misszionáriusok 1858-ban telepedtek le itt először s pár évvel később egy hamburgi nagykereskedő, Woermann alkotott itt kereskedelmi telepeket, különösen elefántcsont és pálmaolaj beszerzése végett. E telepek közt Bell és Aqua néger «királyok» községeiben vannak a legnagyobbak, a mellett kisebbek Bimbiában és Bell Brisso király székhelyén. A telepek, mint egyik képünkön látható, elég csinos, fából s vaslemezből készitett házak, melyek alsó része raktárul szolgál s a telep nagyságához és a kereskedelmi forgalomhoz képest melléképületekkel van ellátva. A kereskedelem még most teljesen csere utján történik; pénz ott nem ér semmit; szövet, dohány, rum s a négerek részéről különösen pálmaolaj a fő csere-tárgyak. A négerek a földmüvelést a nőkre és rabszolgákra bizzák, maguk ellenben kereskedést folytatnak. A főkereskedők épen az ugynevezett «királyok», kiknek birodalma különben rendesen csak egy községre terjed. A nem nagy terjedelmü Kamerun torkolatánál mintegy 10,000 néger lakik s ezek fölött uralkodik az emlitett három s még néhány más király.

A legtekintélyesebb és legmüveltebb e fejedelmek között *Bell* király. Erőteljes testalkatu s négerben csinos ember, ki őseinek öltözetében, azaz csaknem teljesen meztelenül jár, s képünkön is csak a fényképezésre való tekintettel hordja királyi hosszu botját s egy karpereczet. De talán méltóságosabb is igy, mint kartársai, kik az európaiakat esetlenül utánozván, kocsis-kalapokban büszkélkednek, melyekre Wœrmann nevöket is bevésette fényes papirlapra. Ugyancsak e német kereskedő ajándékából üvegpálczát is hordanak, melyre rendkivül büszkék. Midőn hadi csolnakokban vannak, hatalmok jelvényeül óriási tarka napernyőt tartanak fölébök. Népök, az ugynevezett dualla négerek, erőteljes emberfaj. Feketék, mint az égetett kávé, bár vannak köztük fehérebb szinüek, s néhány albino vagy épen csikos ember is, azaz olyan, ki részben albino. Az asszonyok rendesen kicsinyek és rútak, de mivel a néger gazdagságát az asszonyok száma szerint mérik, nagyra becsültetnek. Bell király egyik fia, ki Angliában, Bristolban nevekedett, európai szokásként csak egy nőt vett feleségül, de honfitársai addig csufolták, s addig sajnálkoztak a «szegény emberen», hogy végre kénytelen volt több feleséget tartani.

Nagy baja a telepeknek, hogy a szabad néger munkára nem vállalkozik, s európai munkásokat alig lehet nagy számmal hozni, mivel az éghajlatot igen kevés birja ki közülök. Ezért ujabban az éjszaknyugotra fekvő Liberia néger köztársaságból hoztak ugynevezett kru négereket. Wœrmann jelenlegi telepein csak 12 fehér ember van, s a szomszédságában levő másik hamburgi kereskedő, Jantzen és Thormählen telepein még egy pár. Letelepedésre tehát itt sincs alkalmas hely, ha csak a tartomány benső része nem egészségesebb; de erről jelenleg még mit sem tudnak, mivel a néger királyok magok

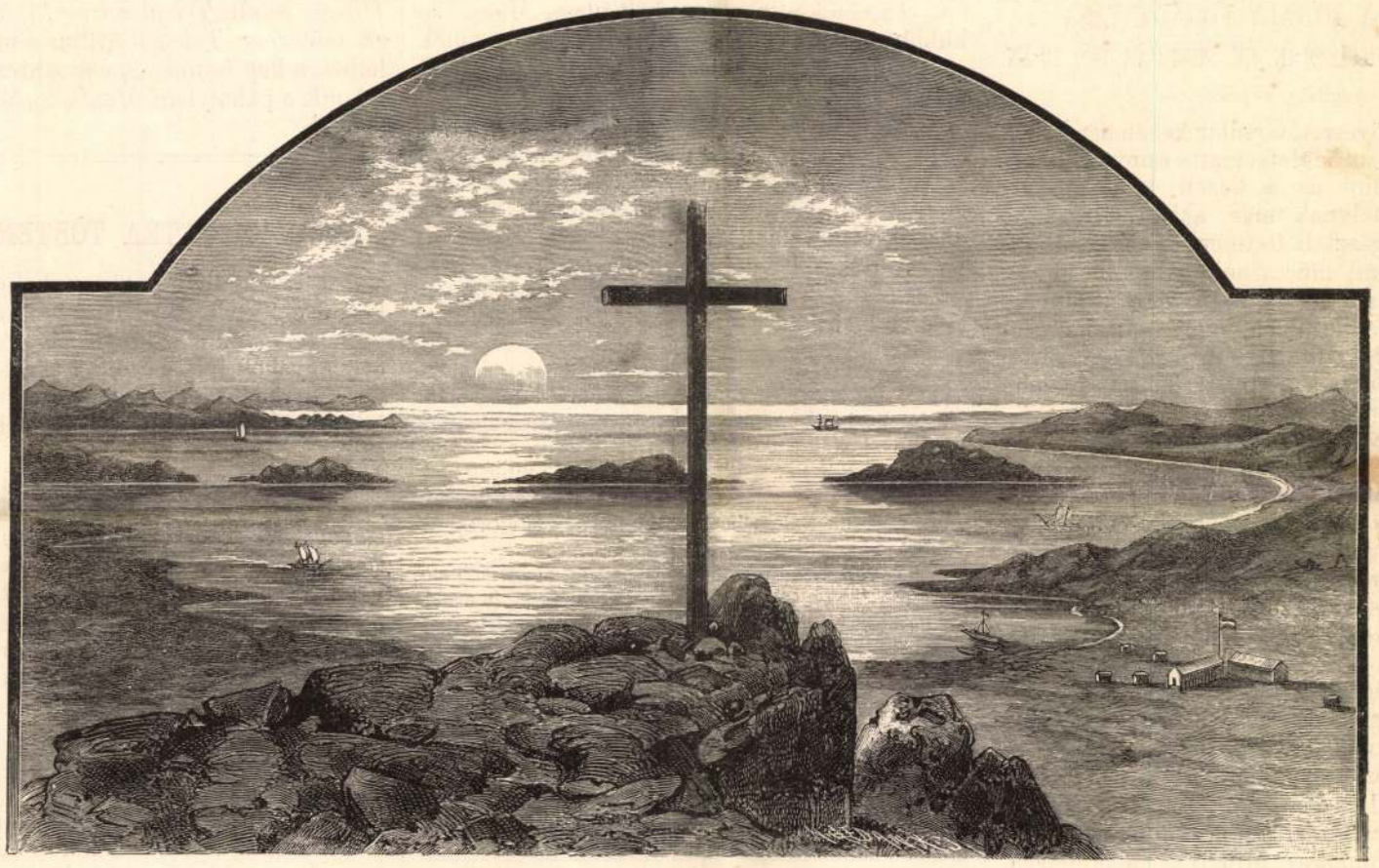

ANGRA-PEQUENA.

kereskedvén a belföldi törzsekkel, az európaiakat innen eddig gondosan kizárták.

Egészben véve azonban kétségtelen, hogy a Kamerun terület, bármily kicsiny is Angra-Pequenához képest, sokkal fontosabb ennél, s bár a guineai öböl partjain a különböző európai nemzetek telepei oly sürün vannak, hogy a német gyarmatnak ily irányban jelentékeny gyarapitását várni nem lehet, de a szárazföld még ismeretlen vidékén belül jó nagy «uratlan», azaz a világot egymás közt megosztó európai nép által még el nem foglalt terület van, s igy Németország gyarmata e helyen idővel területileg is jelentékeny lehet, noha még ma legfeljebb a szász királyság felét teszi ki. E gyarmaton az Angra-Pequena birtokba vétele végett kiküldött dr. Nachtigal főkonzul, a hires afrikai utazó, julius 9-én s a következő napokon tüzte ki a német zászlót, csaknem az utolsó perczben előzve meg az angolokat, kik a németek és az egyes néger fejedelmek között kitört viszálkodás elháritásának ürügye alatt épen okkupálni akartak. Jelenleg Bagida, Bellotown, Aquatown, Bimbia s a Bassaka parton fekvő Malimba és Batanga a nevezetesebb uj német városok. Kétségtelen, hogy a német nemzet egy részének lázas öröme a gyarmatositás felett e számot csakhamar megszaporitja.

MUNKÁCSY MIHÁLY FOGADTATÁSA

A MŰCSARNOKBAN 1882-IK ÉV FEBRUÁR HÓ 19-ÉN.

— Aggházy képéhez. —

A képzőművészeti társulat kebelében 1882. elején semmi sem foglalkoztatta annyira a közérdeklődést, mint az a közeli kilátás, hogy Munkácsy Mihálynak már akkor világszerte csodált és magasztalt festménye, «Krisztus Pilátus előtt», a mi műcsarnokunkban is ki lesz állitva s hogy azt diadalutján maga a művész is követni fogja hazájába, mely után, mint levelében irá, megszállta a honvágy s alig várja, hogy viszontláthassa szeretett hazáját s benne számos jó barátait.

A mester csakugyan megindult nagy alkotásának szinhelyéről, a franczia metropolisból, hazafelé. Utjában február 16-án fogadta a király, barátságos társalgással tüntette ki s örömét fejezte ki, hogy miután gyakran csodálta művét, magával a művészszel is megismerkedhetik.

Másnap megérkezett Budapestre, hol a pályaudvaron sok százan, a főváros értelmiségének képviselői, várakoztak reá, a magyar művészet büszkeségére, s lelkesedéssel vegyes szivélyességgel fogadák. A társulat műtárnokának, Telepy Károlynak üdvözlő beszéde, hogy «a művészi ambicziónak lehet tere a nagy világ, de a magyar lelkében van egy hatalmasabb érzés, mely a művészi ambiczión is felülemelkedik», — Munkácsy Mihályra alkalmazva, teljesen találó vala.

Most, midőn Munkácsy Mihály két év mulva a «Golgothával» ujabb koszorut füzött a régihez s ujra igazolta a föntebb mondott igazságot, engedve annak a honvágynak, mely a művészetek Olympusáról is haza hivja a magyart: indokolva lesz visszaemlékezni két év előtti fogadtatására, a midőn megmutatá, hogy első sorban magyarnak tekinti magá', akkor is, midőn már a «művész hazája, széles e világ» formál hozzá jogot.

A magyar művészköröket, mint most, két évvel ezelőtt is már előre hetekig tartá izgatottságban Munkácsy nagyhirü képének és magának a mesternek megérkezéséről szóló hir, s az izgatottság elterjedt ama körökben is, melyek, ha magok nem gyakorolják is, de nagyra becsülik a művészetet. A fővárosi társadalom minden rétegében mozgalom indult meg; mindenfelé alakultak ünnepélyt és alkalmi tüntetést rendező bizottságok, ugy fogadni a nagy művészt, hogy az méltó legyen hirnevéhez s bebizonyitsa előtte szeretetünket, csodálatunkat. A sajtó magasztalással emlékezett meg a kiállitott műről, s a közönség kezdettől végig hosszu sorokban zarándokolt a nagys erü kép látására, némely napon 5—6000 ember, köztök olyanok is, kik idáig vajmi keveset törődtek a művészettel, órákig álltak elmerülve a mesteri festmény előtt. Az ország legtávolibb vidékéről érkeztek csupán e kép látására egész vasutvonatok s nem volt a hazai érdeklődésnek ez időben nevezetesebb tárgya, mint «Krisztus Pilátus előtt».

Egész ország hódolt a művészet e remek alkotása előtt, s ünnepelte a művészt. De ez ünneplések között, melyekhez hasonló kevés művésznek jutott osztályrészül, volt egy szükebb körü, mintegy családiasabb jellegü: az, melyet a képzőművészeti társaság tagjai rendeztek a nagy művész tiszteletére, február hó 19-én.

Közéletünk legkiválóbb egyénei jelentek meg a műcsarnokban a választmány ünnepélyes ülésére, melyen a mesternek a magyar művészek s a társulat által megrendelt ezüst babérkoszoru volt átadandó.

A műcsarnok fölülvilágitott nagy termében, ott, hol oldalt a Krisztus-kép volt fölállitva, a társulat elnöke, *Ipolyi* Arnold püspök körül *Trefort* Ágost közoktatásügyi miniszter, *Majláth* György országbiró s száznál több előkelőség foglalt helyet. Munkácsy neje, az őt kisérő hölgyekkel egy ez alkalomra emelt páholyban foglalt helyet.

Az elnöki asztalon elhelyezték az ezüst babérkoszorut, a magyar ékszerészet egyik remekét, melyet Muderlak szobrász tervezett s Herpka hazánkfia öntött ezüstbe s mely finoman vésett leveleivel s aranynyal futtatott bogyóival megfelelt a magasabb müizlésnek; mig tartóját, egy nyolczszögletes üvegszekrényt, összetartó pántjaival müvészi mintára művész készité.

Az elnök által megnyitott ülésre *Munkácsy* küldöttségileg meghivatván, *Ipolyi* püspök emelkedett beszéd kiséretében nyujtá át neki az emléket.

Munkácsy mélyen meghatva, röviden válaszolt. «Érjen bár siker és dicséret — igy végzé szavait, — legnagyobb dicsőségemnek azt fogom tartani, ha mint hü fia hazámnak, hirét és dicsőségét nevelhetem.»

A lelkesült tetszésnyilatkozatok után *Keleti* Gusztáv olvasta föl a társulat diszes kiállitásu emlékiratát.

«Te voltál az, — mondja a többi közt az emlékirat, — a ki a «Siralomházzal», pályád küszöbén, idegen észjárásu emberek között hozzáférhetlennek vélt sziveket inditottál meg!

Te voltál az, a ki utóbb a magad műtermének képével oly mélyre ható vonásokban irtad a vászonra a művész házi élete bensőségének és boldogságának vallomásait.

Te voltál az, a ki Miltonodban ragyogó szinekkel tüntetted elénk a költő szellemét, mely önerejének szárnyán diadalmasan fölemelkedik s ott lebeg magasan és büszkén a bukás és nyomor ösvényei fölött.

S ismét te vagy az, a ki legujabb remekművedben a világ tapsai között dicsőitője lettél a legmagasztosabb emberi erénynek: az eszményért való önfeláldozásnak.

Saját utadon járva, tennen jó szellemed sugallatát követve, idáig mind magasabb czélok felé törekedtél s ámulatba ejtő hatás titkaival meghazudtoltad a mende-mondát, mintha anyagi századunkban fenkölt müveszet, igazi történelmi festészet nem léteznék.

Ne csodáld tehát, hogy az ifju művész itthon, ébren és alva, a te hireddel álmodik; ne csodáld tehát, hogy a te sikeredben, mint közös kincsben, örömmel megnyugszik a saját érdemének tudatával biró éltesebb művész is, és hogy a te példád, a mint támaszul szolgál a csüggedőknek, ugy ujabb erőfeszitésekre ösztönzi, sarkalja valamennyit.

Pedig ily példára nagy szükség volt idehaza!

Mert azóta fogy a kicsinylők tábora. A te pályád tanusága ma már nagyobb bizalomra készteti az országot saját művészfiai irányában s mind számosabb hivőket szerez a hazai géniusznak.

Legszebb diadalod bizonyára az volt, melyet a magyar kishitüségnek lefegyverzésével arattál!

Hogy eddig mily rögös volt a te utad is: jól tudjuk mindannyian.

Hogy küzdened kellett s hogy küzdöttél emberül: időnek előtte megőszült hajad a bizonysága.

Barna fürtök helyett: őszülő fejedre, friss babér helyébe: ezüst koszorut!»

A művész ünnepeltetésének e megható jelenetét örökiti meg a mester egy tehetséges ifju pályatársának, Aggházy Gyulának olajba festett képvázlata, mely műcsarnokunk 1883-iki őszi kiállitásán volt látható s melynek másolatát ez alkalommal mutatjuk be olvasóinknak, megjegyezve, hogy e másolás, illetőleg sokszorositás nem az eddigi szokásos uton, hanem egy egészen uj mód szerint készült, mely még csak most van kipróbálás alatt s igy mint a horgonylappal történő képtöbbszörösitő tekhnika terén uj kisérlet és kezdemény is érdekes. Előnye az, hogy e mód szerint az eredeti képet nem szükség előbb papirra rajzolni s ugy vinni át, hanem közvetlenül a horganylapra fényképezhető. Igy természetesen egészen hűen adja vissza az eredetit. Hátránya azonban, hogy nem oly éles, mint a rajz, kivált ha, mint a jelen esetben, az eredeti festmény még teljesen kidolgozva nincs s inkább vázlatnak tekinthető.

A kép egész a részletekig hiven tünteti föl ez emlékezetes jelenetet. Az ott látható alakok mind élethü portrait-k s egy csoportban mutatják föl amaz ünnepély részeseit, kik a magyar művészetnek legelőkelőbb művelői és legbuzgóbb pártolói voltak ez időben s az azóta elköltözött *Majláth* Györgynek és *Hegedüs* Kandidnak kivételével ma is azok. Ott látjuk a művészt, a mint meghatottan hallgatja a képzőművészeti társulat elnökének, *Ipolyi* püspöknek üdvözlő beszédét, kitől jobb felől *Trefort* miniszter, *Tárkányi* Béla kanonok, *Zichy* Antal, mellettök állva b. *Lipthay* Béla, mögöttük *Lipthay* Kornél, továbbá *Perlaky* Kálmán; az előtérben ép b. Lipthay Béla mellett állva gr. *Zichy* Jenő, mellette *Ráth* Károly főpolgármester, majd *Kammermayer* és *Gerlóczy* polgármesterek, mig *Fraknói* és *Bubics* kanonokok, a kép előterében, ülve láthatók. Ipolyi püspöktől balra, az asztal mellett ülve *Majláth* György, *Ráth* György, *Barabás* Miklós és *Keleti* Gusztáv, állva *Ligeti* Antal, *Hausmann* Alajos műépitész, *Huszár* Adolf. *Telepi* Károly, *Vastagh* György s az előtérben *Tölgyesi* Arthur s mellette a szögletben a kép festője, *Aggházy* arczképeit ismerni föl, mig a páholyban *Munkácsy* Mihályné alakja látható.

A HANGLÉTRA TÖRTÉNETÉBŐL.

E pillanatban, midőn a hangok uralják a közönség kiváncsiságát s operai ujdonságok iránt érdeklődik sajtó és olvasó egyaránt, sok oly anyagot találhatunk a zeneelmélet és történet köréből fölelevenitésre méltónak, mely a laikusabb közönség előtt is érdeklődésre tarthat számot.

Ilyen mindenekelőtt az átalánosan *skálának* nevezett hangsor. Minden világhirü művész és zeneértő ezen kezdte tanulmányait és soknak tudománya rekedt is meg itt a nélkül, hogy valaha tovább vinni alkalma lett volna. Határtalan azoknak a fel zenei képzettségeknek száma, kik a hét hang lebillentyüzésével kezdték és végezték összes zenetudományukat. Ezeknek fölösleges lesz magyarázgatni mi a skála, de érdekkel fog birni annak története és fejlődése az egyházatyák korától napjainkig.

Jelenleg az egész zeneértő Európa két táborra oszlik a skála vagy hanglétra elemei elnevezésében. Azokra, kik a régi görög hagyomány szerint c, d, e, f, g, a, h betükkel jelzik a hangokat, s ide tartozunk a németek után mi is, és azokra, kik az *ut, re, mi, fa, sol, la, si* elnevezéseket használják az olaszok után, mint a spanyolok, portugallok, francziák s egyátalában a latin eredetü népek.

Ez utóbbi elnevezésnek, mely tehát, mint látjuk, az elterjedtebb, atyja egy Arezzoban, Toskanában, a tizedik század végén élt Guido nevü egyházatya volt, ki egész életét a pomposai kolostorban töltötte, tekhnikai feladatoknak szentelve, s ki egyatalában legtöbbet tett a zene tudományos elveinek formulázására.

Hogy miként jutott az *ut, re, mi, fa, sol, la, si* elnevezésekhez, arra nézve következő legenda maradt fenn.

Egy aquileai Pál nevü főpap, ki Boétius után kevéssel élt, egy husvéti gyertya fölszentelése közben a szertartás alatt oly erővel énekelt, hogy elrekedt. Gyors felgyógyulásáért keresztelő szent Jánoshoz esedezett, s tiszteletére egy «Ut queant laxis» kezdetü himnuszt szerzett, melyben azt kérte, hogy adja vissza neki hangját, a mi a monda szerint meg is történt. Ennélfogva az e korbeli énekesek közt átalános szokássá lőn, hangfogyatkozásaik orvoslására szent János himnuszát zengeni.

Maga a himnusz igy szól:

Ut queant laxis
Resonare fibris
Mira gestorum
Famuli tuorum
Solve polluti
Labis reatum
Sancte Johannes!

A FRANCZIÁK KHINÁBAN.

Egész Európa nagy érdeklődéssel tekint most Khinára, Kelet-Ázsia ez óriási birodalmára, hol jelenleg a francziák folytatnak háborut. Igazán szólva, még mindig sokat vitatgatják azt, vajjon foly-e már tényleg háboru, mivel a formális hadüzenet egyik fél részéről sem történt meg, vagy legalább nem érkezett el a másik félhez: azonban a dolog lényegére vonatkozólag teljesen közönbös e diplomácziai alakiság, mivel a francziák már tényleg betörtek a khinai birodalomba s egy nevezetes szigeti kikötőt és egy kiváló várost ostromoltak.

Az ellenségeskedések a lapunkban már sokszor emlitett tonkingi hadjáratból eredtek. A hadjáratban győzedelmeskedő francziák ugyan is «védnöki» jogot követeltek maguk részére Tonking, sőt az egész Annam fölött. A khinaiak, kik e tartományt mintegy hübéres országnak tekintették, a vereség után kénytelenek voltak ebbe beleegyezni s igy jött létre május hó elején az ugynevezett tiencsini szerződés, melynek május 11-én történt hivatalos aláirását ábrázolja egyik képünk. E szerződést Fournier kapitány, rendkivüli franczia követ s Lin-Hong-Csang, Pecsili alkirálya kötötték meg s megállapitották benne többek közt Tonking határait, megegyeztek abban, hogy a khinai csapatokat innen kivonják s egy pár tartományt, különösen az érczgazdagságáról hires Yünnant megnyitották a franczia kereskedelem számára. A kedvező szerződésnek azonban a francziák nem sokáig örvendhettek. Tévedésből vagy rosszakaratból történt-e, még nem lehet tudni, de a khinaiak ravaszságát ismerve, az utóbbi valószinübb, a khinai csapatok, a Pekingben székelő háborus párt buzditására, ujból megkezdték az ellenségeskedéseket s egy határszéli erődnél, Langszonnál nagy vérengzéseket követtek el. A francziák hadvezére, Courbet altengernagy keményen megverte őket, de egyuttal kormánya nevében jelentékeny összegre menő kárpótlást is követelt. A khinai kormány megtagadta ezt s erre a hadvezér elindult a nagyterjedelmü Formoza sziget főkikötőjének, Kelungnak ostromára s majd ezután a Formozával szemközt eső tartomány fővárosa, Fu-Cseu ellen vonult s igen rövid, de ügyesen folytatott támadással nemcsak több helyet foglalt el a főváros szomszédságában, de, mondhatni, tönkre is tette a khinaiak hajóhadát.

A TIEN-CSINI SZERZŐDÉS ALÁIRÁSA. — (KANTONBAN KÉSZÜLT KHINAI RAJZ.)

Ez utóbbi nevezetes expediczióra vonatkoznak képeink.

Fu-Cseu főváros igen nevezetes hely. Lakosainak száma 650,000, a thea-kereskedelemnek itt van egyik központja s mivel Shanghai és Kanton között középhelyen fekszik s egyike az európai hajók számára megnyitott kikötőknek, rendkivül élénken látogatják. Maga a város, mint a khinai nagyvárosok átalában, nem fekszik közvetlenül a tenger mellett, hanem ettől mintegy 36 angol mérföldnyire, a Min folyó partján. A sik tengerről érkező hajók, ha a Min folyóba akarnak menni, Wu-fu sziget mellett haladnak el, melynek hosszusága 8 kilométer, szélessége pedig 6. E szigeten, valamint a folyó tulsó oldalán erődök vannak: Kinpai és Quantao. A mint a folyó szükebb lesz, ismét két erőddel találkozunk mindkét partján, egyik a Mingan-erőd, a másik a Fehér-erőd. Mintegy két mérföldnyire e helytől a folyó egy Losing nevü szigetnél elágazik; az egyik ág délnyugat felé tart, a másik jobbra, éjszaknyugot felé; ez utóbbi mellett fekszik Fu-Cseu. Ott, a hol a folyó elágazik, van egy magas khinai templom (pagoda) s mivel ezzel szemben van a vámház is, e pagoda-állomás a kereskedelemben igen nevezetes és gyakori emlegetés tárgya. A folyó jobb partján, mintegy félórányira e helytől, dombsorozat alatt s valóban festői helyen szintén van egy hatalmas épület: a fegyvertár, mely Khinának — mondják — legjelentékenyebb arzenálja, s e mellett van egy tábor, rendesen 500 főből álló katonasággal. Ez épületek (hasonlóan a woolwichi arzenálhoz) már jóformán a város szélén feküsznek s innen kezdve nyári lakok s különböző más épületek egymást váltják fel a fővárosig, melynek, mint emlitők, másfél akkora lakossága van, mint Budapestnek. Hozzá járul még, hogy a Min folyó egyátalán nem könnyen hajózható, tele van zátonyokkal és örvényekkel, melyeket nem mindenki ismer, ugy hogy még csak pár évvel ezelőtt is Mingan mellett egy angol nagy hadihajó tört össze. Az erődök jól fölszerelvék s mindenütt vannak Krupp-ágyuk.

Ha elolvassuk ez adatokat s ha még hozzá gondoljuk, hogy Khinának a legcsekélyebb számitással 300 millió lakosa van, valódi vakmerőségnek kell tartanunk, hogy egy franczia admirál a rendelkezésére álló kis csapattal ily erős helyet megtámadni mer. Azonban Courbet már ismerte Tonkingból a khinaiak «vitézségét». A hatalmas erőd, Sontaj, elfoglalása, a tonkingi hadjárat egyik legfényesebb hadi ténye, az ő műve volt. Egy páncélhajóval, 7 hadi bárkával s két torpedóval elindult — meghóditani a világot, mert igazán szólva, Khina egy egész kis világ. Jött és győzött. Egymás után sülyesztette el a seregestül ott levő khinai hadi hajókat s összes vesztesége csak hat halott s huszonhét sebesült volt, mig a khinaiak közel három ezeret vesztettek. A kikötőbe behatolván, két nap alatt a Mingan, Kinpai s Fehérerődöket összebombázta s a pagoda horgonyvető helyéhez is elérvén, az arzenált bombáztatta s mint irják, halomba is lövette. Az admirál különben igen vitéz ember. Az ütközet alatt a legerősebb tüzben állott, hogy könnyebben vezényelhessen s egy khinai golyó a hajó vezetőjét leteritette mellette.

A dicsőséges hadjárat különben a mult hó vége felé történvén, egészen megbizható részletek még hiányoznak. Sok zavart okoz, hogy a franczia táviratok ellentétben állanak az angolokéval, kik szemmel láthatólag irigykedve nézik, hogy a francziák ily hatalmat kezdenek gyakorolni Ázsiában, melyet ők, az angolok, szeretnének a magok gyarmatának tekinteni. Talán innen ered az a hirük is, hogy Courbet rendkivül kegyetlenül s egészen barbár módon folytatja e hadjáratot, még a védtelen polgárokat sem kegyelmezve meg. A francziák másrészt a diadalmas hadjáratot oly fényesnek tartják, hogy már is reménylik a khinai kormány engedékenységét. Bekövetkezik-e ez, vagy pedig Fu-Cseu ostroma csak kezdetét képezi egy nagy khinai-franczia hadjáratnak? ez a legérdekesebb kérdések egyike. Az óriási kelet-ázsiai birodalom életében egy nagy háboru fordulópontot képezhetne.

A KORMÁNYOZHATÓ LÉGHAJÓ.

A mult évben ünnepelték meg százados évfordulóját annak a nevezetes eseménynek, hogy a Mongolfier testvérek a léghajót fölfedezték. De csaknem ugyanannyi ideje, hogy a kormányozható léghajó föltalálásán törik fejöket, kivált a franczia aeronauták. S méltán. Maga a léghajó, mint száz éves története tanusitja, alig egyéb még ma is fényes és veszedelmes játékszernél nagy emberek számára; a *kormányozható* léghajó ellenben, — száz éves epedő várakozás tárgya, — kétségkivül társadalmi forradalmat képező esemény volna, hasonló ahhoz, melyet az uj-kor három más közlekedésügyi nagy találmánya, a gőzhajó, vasut és táviró előidézett.

S ime! csaknem a jubileum idején s ismét a franczia nép köréből jő a hir, hogy e várvavárt találmány megvan, a kormányozható léghajót föltalálták. Sok hasonlő hir után keletkezett keserü csalódás talán aggodalmat kelthetne bennünk ez ujabb tudósitás értéke iránt is, és kétségnek van helye mindaddig, mig az uj találmány részletei nyilvánosságra nem jőnek (jelenleg természetesen titkolják még azt), vagy a tapasztalat döntő szóval nem lép közbe: azonban nem lehet elhallgatnunk, hogy a jelenlegi kisérlet komolyabb a megelőzőknél, s a nagy tekintélyü franczia akadémia kedvező itéletét róla ma már megnyugvással fogadhatjuk.

Renard kapitány az a szerencsés halandó, kinek nevével e találmány összefüggésben áll. Ő és Krebs kapitány, kivel — mint a lapok elbeszélték — kórágyon ismerkedett meg, már több év óta foglalkoznak e tervvel és pedig a katonai hatóság költségén Meudonban. Nem kisebb ember, mint Gambetta, ki 1871-ben, Páris körülzárolásakor tudvalevőleg léghajón menekült ki onnan, volt az, ki számukra a tanulmány szükséges föltételeit kieszközölte s bár Krebs az utóbbi időkben eltávozott, a dicsőségből — ha lesz — őt is méltán illetheti rész.

A találmány lényege abban áll, hogy az illetők igen csekély sulyu mozgató erőt állitottak össze, mely erőt maga a léghajó képes szállitani. A mozgató erő összeszoritott villamosság. Két izben tettek már e szerkezettel kisérletet s mindenik alkalommal sikerült nem csak teljesen kormányozni a hajót a szél ellen is, de ugyanazon pontra le is szállitani, melyet előre kijelöltek.

Képünk a léghajó augusztus 9-én d. u. 4 órakor történt első fölszállását, a meudoni parkban, ábrázolja abban a pillanatban, midőn még elég közel van a földhöz, hogy alakját kivehessék. Ez alak, mint képünkön látható, hosszukás tojásdad, felül a gáztartóval. A hajót, mint valami csavargőzöst, lehet az alul álló léghajósnak kormányozni, de különben igen természetes, hogy más hasonlatosság köztök alig van. Az egész gépezet sulya körülbelől 2000 kilogramm, melybe minden bele van számitva; maga a léghajó 369 kilogrammot tesz.

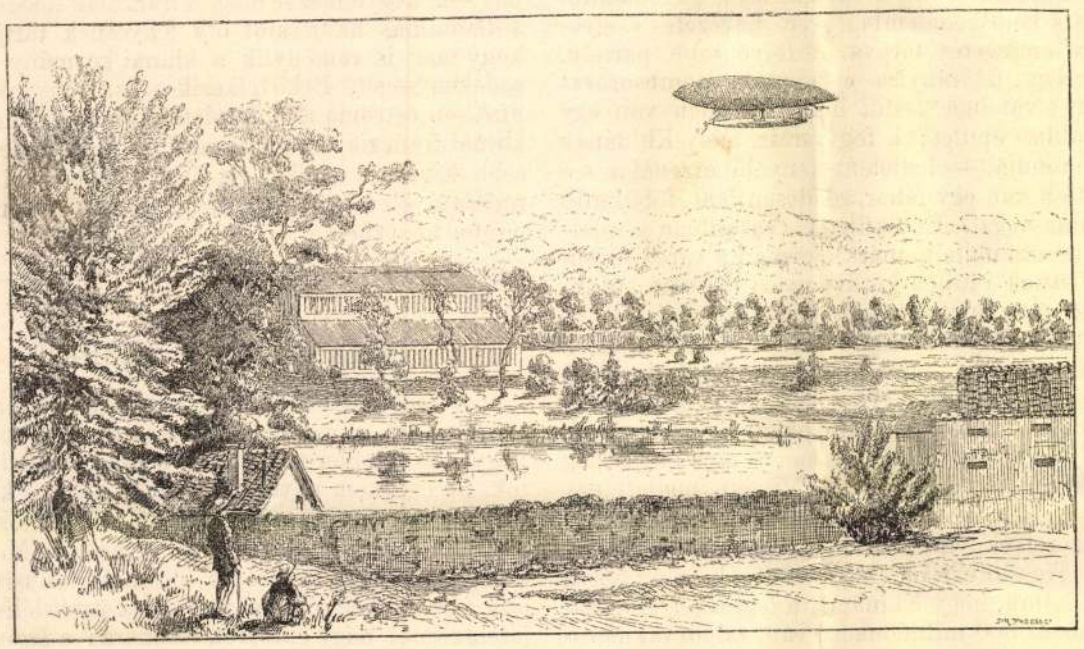

RENARD ÉS KREBS KORMÁNYOZHATÓ LÉGHAJÓJÁNAK FELSZÁLLÁSA MEUDONBAN.

A tervezők kisérlete hir szerint közel egy millió frankba került. De ha tekintetbe veszszük a sok kisérletet ez irányban, melyek közül Giffard és Tissandier javitásai az ő tervökre is hatással voltak, az eredménynyel szemben ezt nem tarthatjuk nagy összegnek.

Egyelőre csak be akartuk mutatni az uj gépezetet s annak idején, ha megbizható adataink lesznek, részletesebb leirást is közölni fogunk.

KRISZTUS A KÁLVÁRIÁN.

(Munkácsy uj festménye.)

E hó első napja óta van kiállitva Munkácsy uj festménye a műcsarnokban. A közönség nagy tömegekben töri magát. Megtörtént már, hogy a jegykiadást is meg kellett szüntetni, annyian gyültek össze. A hires festményt a felülről világitott nagy teremben helyezték el, ugyanott, hol a mester másik remeke, «Krisztus Pilátus előtt» volt elhelyezve, harmadéve tavaszán. A termet átalakitották. A háttért menedekes emelvény foglalja el, hogy mindenki láthasson. A kép körül meggyszin bársony függönyzetet aggattak föl. Az üveg-boltozat nagy részét beboritották. Csak a kép fölött van nyitva, s ekkép minden világosság a festményre esik. A kép egészen elfoglalja a terem egyik falát. Ha egy kicsit nagyobb volna, már el sem férne.

A néző soká elvan a kép előtt, melynek minden alakját külön-külön figyelemben kell részesitenünk, hogy végig kisérjük a művészt azon a részletekig menő tanulmányon, a mit műve alkotásánál szem előtt tartott, fölhasznált és bámulatos virtouzitással érvényesitett. Ha e sokalaku festmény alakjainak arczkifejezését már végig vizsgáltuk, nem kevésbbé érdekel egyes rajzbeli szépségök, az alakok elhelyezése, a szinek használása és beosztása. Soká és vizsgán nézzük. Hatalmasan vonz, hogy e nagy kép semmi részét, a közel ötven főnyi csoport egyetlen alakját se hagyjuk szemen kivül. Aztán a művész társitotta e festményét az előbbi Krisztus-képpel. Ennek alakjai ismét megjelennek itt. A Golgotha tragédiáját megnézni jött tömegben fölismerjük azokat az irástudókat és főpapokat, kik halálra vádolták Krisztust Pilátus előtt; látjuk ismét azt a csőcseléket, mely vérszomjusan kiáltotta: «feszitsd meg». De ez már nem az a fanatikus, nem az a vérszomjas tömeg. Ki ne keresné föl itt is egyenként az ismerős alakokat.

Krisztus nem központja többé a képnek. Az isten-ember haldoklik, ajkai elrebegték, hogy «beteljesedett». A művész azt a hatást kivánta lefesteni, a mit Krisztus halála tesz a tömegre. Ez világforradalom kezdete volt, a társadalom, a vallás teljes átalakulása, egy ujkor kezdete. Igy fogta föl a Golgothát Munkácsy és igy festette le. Mélyebb eszmei tartalommal, közvetlenebb drámai hatással egyetlen mester sem ábrázolta e világtörténelmi eseményt.

Két részből áll a kép, jobban mondva két fele van. melyek összeillenek, egymást kiegészitik. Jobbról a fölfeszitett Krisztus a latrok közt, a kereszt alatt a szent asszonyok; balra a sok fejü, sok szivü tömeg, melynek egy részét most sem hagyták el alacsony szenvedélyei, de a részvét, a megdöbbenés és egy igazságtalan itélet végrehajtása fölötti tépelődés elől sem tud má elzárkózni. A bibliai tragédia emberi valóságának alkatrészeit bontotta föl a művész ecsete. A halhatatlan eszmék vértanuságot kivánnak. De az eszmék azzal kezdik túlélni hirdetőiket, hogy mardossák azokat, kik el akarták fojtani, és lelkiismeretüktől kérdik: mint cselekedtetek ti?

A nehéz fellegek feketén függnek a légben, melynek nincs világossága semmi. Jeruzsálem csak egy-egy kivillanó körvonalban tünik föl a távolban. Az előtér is sivár talaj, a Golgotha sárgás-barna szikla-mélyedései, kopár lejtős oldala, melyet ezrek lábai tapodtak le. A sötét levegőben emelkedik magasra a három kereszt, és e fekete háttérből válik ki a reálisan festett tömeg, nagy hullámzásban, váltakozó, de tarkává nem váló szinekben. Életnagyok az alakok, és széles ecsetvonásokkal festvék. Biztosság, erő. az ecset hatalma mindenütt; a szinek igazságát pedig ott is elfogadjuk, a hol a hatás kedvéért a szinezés nem magáé a voltaképeni tárgyé, hanem az elrendezés kisegitője.

A Golgotha menedékesen emelkedik. Legmagasb pontján áll a három kereszt. Mögötte római katonáknak a tulsó meredekben elvesző alakjaiból csak a fej, a sisak, vagy láncsa látszik. Ezen tul a város sötétlik. A három kereszt félkörbe van állitva; egymás mellett a három fölfeszitett emberi test ismétlődő egyformaságot nyujtott volna; igy különböző a helyzetök. A Krisztus balján levő lator egészen szemközt esik, a jobbján levő erősen oldalt fordult, s gonosz arczával visszanéz Krisztusra. A latrok kötéllel kötözvék föl. A baloldali feje lecsuklott mellére, a test egész sulyával a köteleken függ. Az élettelen arcz durva és nyers, mégis nagy ellentéte a másik latorénak, mely förtelmes vigyorgással még most is gunyolja Krisztust. A megváltó helyzete kissé balról jobbra forduló. Mig egész környezetére sötét szineket használt a művész, Krisztus festéséhez a világosakhoz fordult. A latrok árnyékban hagyattak, öltözetük a csipőn alól sötét; a kereszt alatt Mária egészen fekete, Magdolna bársony-zöldes ruhában van, János apostol vörösben. Krisztusnak természetes, kevés árnyékolásu testszin jutott; a csipő körül pedig a hagyományos fehér lepel. Ugy tetszik, mintha mégis világitana a fölfeszitett alakja, pedig nincs semmi keresettség; a fej körüli glória és a transcendentális fénysugár is hiányzik a felhők közt. A fő a bal vállra hajlik, a szem az ég felé tekint. Szenvedés és ihlet mesteri és megható varázsát tükrözi a nemes arcz.

A kereszt aljánál a Krisztushoz tartozók csoportja. Mária leborult; összekulcsolt keze Krisztus lábain, arczát ráhajtja kezére. Csak arczéle látszik, de elég tükre az anyai fájdalomnak, a gyöngéd női szépségnek. Mária Magdolna térdre roskadva két kezével takarja el arczát. Bájos női alak, vöröses leomló hajjal. Finom, hosszu ujjai egészen elfedik arczát, mégis sejtetik szépségeit. A harmadik női alak Mártha. Baljét a keresztnek feszitve, mintegy fölemelkedik e pillanatban, s arczát keservvel és borzalommal forditja Krisztus felé, mig jobbjával mintha az egek igazságát hivná. A bibliai szent asszonyok előtt János nyulánk alakja áll, hosszu vörös tógában, sápadt arczczal, meredt tekintettel. A kereszt tövéhez hátulról egy tanitvány borul mély fájdalommal.

Ez a csoportozat, a fölfeszitett Krisztussal, a fájdalom annyi különböző fokozatával, tökéletes egész kép, megragadó és áhitatot gerjesztő. A művész külön is megfestette, s az országos kiállitásban akar vele részt venni. Nagy festménye ki tudja hol lesz akkor.

A fölfeszités tanui már távozóban vannak. De leküzdhetetlen varázs tartja még vissza őket, hogy ismét és ismét egy tekintetet vessenek a keresztfára. A hóhér fölkapta vállára létráját, baljába szekerczéjét. Ez az izmos vad alak, szivtelen megvetéssel nézi le a kereszt alatti csoportozatot. Egészen az előtérben, a jobb oldalon, a kősziklán egy római katona ül, kezében készen tartva a láncsát, hogy Krisztus oldalába döfje, mihelyt parancsolják. Tekintete a tömeg fölött oda irányul, hol egy lóháton ülő római centurio emelkedik ki a sokaság közül. Ez sima, kövér arcz; gőgös és rideg, mely mintha türelmetlenül várná, hogy mikor adhatja meg a jelt a katonának. Egy másik római katona, két kézzel maga előtt kifeszitve dárdáját, hátával nyomja vissza a tolongó tömeget, mely a keresztnek egész közelébe akarna férni. E visszatartott tömegben a kiváncsiság ütögeti föl fejét, s kinyujtott nyakkal keres rést, hogy a tragédiát láthassa, vagy megdöbbenve tartja vissza magát, mert már megelégelte a látványt és lelke háborog. A megdöbbenés heves kitörését tanusitja a képnek egész előterében egy suhancz. Arcza arra a legényre emlékeztet, ki a másik Krisztus-képen is egészen az előtérben állt, s előre hajolva nézte részvét nélkül Krisztust. Most, a mint távoztában még egyszer visszafordul, iszonyodva terjeszti ki karját. Bizonyára soha sem fogja elfeledni, s talán az uj vallásért ő is meghal. A kép középső részét elfoglaló tömegből még lovas rómaiak és magasabb helyre fölkapaszkodott jellemzetes alakok látszanak ki.

Harmadik csoport foglalja el a kép baloldalát: a birák, a farizeusok, már visszatérőben a Golgothától. Szürke paripán, fehér köpenyben egy előkelő lovag még egyszer visszafordítja fejét Krisztus felé, s mély megrendüléssel nézi. Egy fanatikus ember, szintén lovon, kárörvendőleg tekint a keresztre: «Szállj le, ha isten fia vagy.» Két alak, egy öreg és ifjabb, vitatkozva haladnak. Az öreg mélyen magába merült, nem is hallgatja a mit társa beszél. A kétség és a lelkiismeret háborgása ül egy ősz arczán, a mint őt szintén visszavonja még valami, hogy ismét egy pillantást vessen a keresztre. A távozó csoport előtt egy futó alak, dult orczával; keblén az öltönyt tépi. Sokan Judásra gondolnak, de Judás már akkor megbüntette magát. Vagy talán a legenda Ahasverusa?

E tömegnek csaknem a zsivaja is hallatszik, oly életteljes.

Ha elteltünk a főbenyomással, gyönyörködhetünk a részletekben. A kezek sokféle mozdulata is egyike a kép sajátságainak. Az indulatok, érzések nagy skáláját végig kiséri a kezek akcziója, a legváltozatosb alakban. Valódi tanulmány-részül szolgálhat Mária összekulcsolt keze.

A festmény nemcsak egy nagy tragédiát ád elő, megrázó drámaisággal, hanem az eszmét is hirdeti, melyet megölni nem lehet.

Munkácsy ismét remekművet alkotott. Most már egy ujabb Krisztus-képre gondol: a föltámadásra, az eszme győzelmére.

A TERMÉSZET NAGY CSAPÁSAI.

— Éhhalál. Tüzhányók kitörései. Földrengés. —

A folyó évi «Annuaire de Bureau des Longitudes»-ben a természet nagy csapásairól értekezik a jeles természetbuvár, Faye, mire hihetőleg a mult évi ischiai és jávai nagy katasztrófák szolgáltattak alkalmat. Értekezését azzal a megjegyzéssel kezdi: talán eljő az idő, melyben a czivilizált nemzetek költségvetéseiben mindig lesz előirányozva egy bizonyos összeg a kikerülhetetlen csapások által okozott károk megtérítésére, mely alapon a nemzetek kölcsönös biztositó társulattá alakulandnak a természeti erők ellentállhatatlan és elháritathatatlan kitörései ellen.

A «Politikai Ujdonságok» ujabban «**Magyar Gazda**» czim alatt két-hetenként megjelenő **gazdasági képes lappal van bővitve.**

A «**Világkrónikát**» a «**Politikai Ujdonságok**» előfizetői **félévre 1** frt., **negyedévre 50** kr. pótdij beküldése mellett még folyvást megrendelhetik.

T. előfizetőinket fölkérjük, hogy sziveskedjenek az előfizetés megujitásánál, vagy a «Világkrónika» megrendelésénél *czimszalagjukból* egy példányt a posta-utalványra ragasztva beküldeni, s minden reklamációt és egyéb a szétküldésre vonatkozó közleményeket a kiadó-hivatalhoz küldeni.

A Vasarnapi Ujság és Politikai Ujdonságok
kiadó-hivatala (Budapest, egyetem-utcza 4. sz.)

A «**Jogtudományi Közlöny**» szeptember 26-iki (39-ik) száma a következő tartalommal jelent meg:

Az öröklési jog köréből. Dr. *Róth Ferencz* fehérgyarmati járásbirósági aljegyzőtől. — Bünvádi eljárásunk legujabb fejleményei. Dr. *Fayer László*-tól. — Jogirodalom: A végrehajtási törvény magyarázata. Irta Dr. *Imling Konrád*. *Tóth Gáspár* selmeczi ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: A kereset időelőttiségének kérdéséhez. I. K. bpesti kir. táblai birótól. — Megjegyzések a végrehajtási törvényhez. *Huf József* soproni ügyvédtől. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai Határozatok. — A kir. tábla elvi jelentőségü határozatai. — A magyar kir. pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai.

—x— **Nonpareil Velveteen** egyike amaz őszi kelméknek, melyeknek legtágabb elterjedése biztositottnak látszik. A legnagyobb divatárukereskedésekben oly nagy a tudakozódás ezen ép oly elegans mint szolid kelme után, hogy távirati uton kellett a gyárakból uj küldeményeket kérni. Csak most, miután a közönség a Nonpareil Velveteen előnyeiről meggyőződött, látszik az egy minden házban otthonos fogyasztóczikk rangjára emelkedni. A Nonpareil Velveteen átalán véve szolid szinekben hozatik kereskedésbe, különösen kékes fekete, felülmulhatatlan szépségü szinben, s oly szilárd, hogy a legerősebb posztóhoz hasonlóan majdnem elpusztithatlannak nevezhető. Divatárusnőink és ruhakészitőink biztositanak arról, hogy régóta nem volt kezükben oiyan divatkelme, mely kevés fáradság és költség mellett oly szép és izléses öltözékeket tesz lehetővé. Boritás, miután a kelme maga puha és öltékeny, teljesen fölösleges, s ezáltal a Velveteenből készült öltözet igen egyszerüsittetik; oly előny, mely gyakorlati észjárásu hölgyeink előtt bizonynyal tekintetbe jő. Ki azelőtt szokva volt lyoni bársonyt viselni, minden futó eső alkalmával remegve, hogy a drága ruha a nedvesség által tönkre megy, üdvözölni fogja a Nonpareil Velveteenből készült gyakorlati, jól alkalmazható öltözeteket, mint a melyek minden időben: szélben, esőben, viharban egyaránt hordhatók, a nélkül, hogy külsejükből veszitenének valamit.

HALÁLOZÁSOK.

Nagy Péter erdélyi református püspök temetése szeptember 19-én délután mintegy 8—10 ezer főnyi közönség részvétele mellett ment végbe Kolozsvártt. A temetésen képviselve voltak: az összes erdélyi ref. egyházmegyék, az erdélyi római katholikus püspök Brats nagyprépost által, a görög-keleti és görög-katholikus egyház, az izraelita hitközség. Román Miron metropolita külön, meleg hangon tartott táviratban fejezte ki részvétét. Jelen voltak: Ferencz József unitárius püspök, a papi és tanári karral; a nagyszebeni lutheránus püspökhelyettes; Pap Gábor és Szász Károly ref. püspökök, az erdélyi arisztokráczianak Kolozsvártt időző tagjai. Testületileg jelentek meg: a helybeli tanintézetek, hatóságok stb. A szertartás délután 4 órakor vette kezdetét a külmagyar-utczai templomban, hol a ravatal felállitva volt. Az egyházi karének után a kolozsvári dalkör énekelt két gyászdalt. Ezután Révész püspök mondott megható imát. A gyászszertartás végezte után a legidősebb esperesek vitték ki vállaikon a koporsót a gyászkocsihoz, mely előtt koszorukkal terhelt kocsi haladt. A közönség sorfalán haladt előre a menet. A hol a menet elhaladt, az utczai lámpák meggyujtva, és gyászszal bevonva voltak. A halottas kocsi elindulásakor a menet eleje már a temető kapujáig ért. A temetőben a sirnál külön ravatal volt felállitva, melyre a koporsóra helyeztetvén, Keresztes József nagyenyedi pap és tanár mondott megható beszédet. A szertartás este 7 órakor végződött.

tott be, műtörténelmi ismereteivel pedig szivesen szolgált közczélokra; igy nehány évvel ez előtt, midőn a népszinházban a «Székely Katalin» czimü eredeti operette került szinre, a tetszést aratott korhü jelmezek az ő rajzai szerint készültek. Emberbaráti és mivelődési ügyek iránt mindig meleg érdeklődéssel viseltetett. Pár évvel ezelőtt házasságra lépett Lónyay urhölgygyel. Az utóbbi időkben egészségi állapota mindinkább megrendült, fejbaja növekedett; a nyáron Gleichenbergben keresett üdülést, aztán sógorához, gróf Vay Ádámhoz ment Berkeszre s itt érte utól a halál.

Báró Pöck Frigyes tengernagy, a hadi tengerészet volt főparancsnoka, meghalt Grázban, 56 éves korában. A mult évben még ő képviselte a delegácziók előtt a tengerészet budgetjét, s nem sokára a delegácziók ülésszakának befejezése után, 1883. november havában nyugalomba lépett, hogy helyet adjon báró Sterneck altengernagynak. Pöck a nyitramegyei Szoboliczban született.

Kvassay Edéné, szül. Kun Melanie, elhunyt e hó 23-án, 19 éves korában, házassága első évében, a pestmegyei Veresegyházán. E fiatal nő halála élénk részvétet kelt irodalmi körökben. Nevével gyakran találkozott a szépirodalmat figyelemmel kisérő közönség. Lapokban és önálló kötetekben egymásután jelentek meg művei. «A sors kegyenczei», a «Sötét pontok» nagyobb regényei ez évben hagyták el a sajtót. A «Nemzet» tárczája ép most közöl tőle «Csak egy rózsa volt» czimü nagyobb elbeszélést, melynek czime most oly szomorun ráillik az iróra. Sokat irt, az ifjuság hevével és türelmetlenségével. Szép tehetsége volt hozzá, de még oly ifju az életet, az embereket festeni. Nincs egy éve, hogy nőül ment Kvassay Ede ismert irónkhoz. Az ifju nőnek semmi sem hiányzott. Gondos nevelésben, anyagi jólét közt nőtt fel, s most boldog családi tűzhelye volt. A tavaszkor gyöngélkedni kezdett, betegsége a nyáron komolylyá vált; majd látszólag javulni kezdett. De minden remény hiu volt, a szép, ifju nő gyorsan hervadt, s az álmok világából, melyet oly gyakran igyekezett festeni, az örök álomra tért, mielőtt ismerte volna az életet.

Elhunytak még a közelebbi napok alatt: Csiky Gergely plébános, aranymisés pap, Csanádmegye egyik népszerü fia, kinek háza vendégszeretetéről is hires volt, 74 éves korában, Tornyán. — Schweg József, Szent-Márton községnek huszonnégy évig érdemes plébánosa, 71 éves korában. — Bacsinszky Mihály görög kath. lelkész, hazafias érzelmü férfiu, Koloniczán. — Csák János, volt debreczeni főiskolai tanár, kit nemrég választottak meg békési református lelkésznek, de még uj állomását sem foglalhatta el, Vésztőn. — Koleszár András, soóvári segédlelkész, 25 éves korában. — Stolp Károly Oszkár, fővárosi könyvkereskedő, 66 éves korában, Budán. — Bodnár József, nyug. lelkész, 62 éves korában, Nyiregyházán. — Erdődgh Ferencz, birtokos, 82 éves korában, Tisza-Földvártt. — Lenck Sámuel, soproni nagyiparos, dusgazdag ember, 70 éves korában. — Tóth Mihály, győr-szentmártoni urodalmi főapátsági mérnök, 76 éves korában. — Tocsek János, földbirtokos, 66 éves korában, Kamánfalván. — Skublics Kálmán ügyvéd, 54 éves korában, Zala-Egerszegen. — Gömöry András, nagy-veszőveresi tanitó. — Khovoncsák András, nyug. kir. kincstári sótárnok, 66 éves korában, Ungvártt. — Duriguzzi Vilmos postatiszt, 41 éves korában, Sopronban. — Maár Levente, m. k. csendőrhadnagy, 24 éves korában, Nagy-Bányán. — Mészey János, nyug. honvédőrnagy, ki a szabadságharczban is őrnagy volt, 67 éves korában Kassán. — Dr. Grünwald Ede, fiatal orvos, Békés-Gyulán. — Ruvald Ferencz, kataszteri pótbecslőbiztos, 40 éves korában, Pécsett. — Jaborszky L., temesvári orgonista, jó hegedümüvész, a székesegyház nyug. karmestere. — Aschenbrenner Jakab, a nyiregyházai takarékpénztár igazgatóságának tagja. — Ifj. Petrovácz István, városi alszámvevő, Baján, ugyanott Kanyó Dezső, 31 éves korában.

Özv. báró Majthényi Lászlóné szül. péli Nagy Ludovika, nagy összeköttetésü család tiszteletreméltó matrónája, 85 éves korában, Budapesten. — Gróf Wenkheim Istvánné szül. Kollonics Huberta grófnő, 22 éves korában, Nagy-Lövőn. — Özv. Nyárády Istvánné szül. Rozsnyai Zsuzsánna, 56 éves korában, a maros-tordamegyei Udvarfalván. — Szinovácz Gyuláné, a szombathelyi kir. törvényszék birájának fiatal neje. — Thorhoffer Gusztávné, szül. Cseh Vilma, 27 éves korában, Nagy-Váradon, s férjén, szülőin kivül még négy kis árvája is gyászolja. — Édes Ferenczné szül. Badics Erzsébet, Székesfehérvár legidősb asszonya, 98 éves korában. — Petrovicsné szül. Despinitza Katalin, *százöt éves* korában, Zimonyban. — Özv. Kolczner Dánielne szül. Pepich Klára, Zemplénmegye legidősb nője, 89 éves korában.

SZERKESZTŐI MONDANIVALÓ.

Veszprém. «Az eperárus lányka» elég módos kis alak, csakhogy egy magát régen tulélt izlés gyermeke. «Az estve» még kevesebbet ér.

Élet. Üres dagály.

Dalok a természetből. Epen a természetből van bennök minél kevesebb.

G. K. Ezek sem jobbak az előbbieknél. Pl. Az «Egy anyához» oly hideg és utszéli vigasztalásokkal van tele, akár egy falusi kántor bucsuztatója; a «Szerettem én is» czimüből annyira hiányzik minden rhythmus, minden sor akkorát döczczen, hogy alig lehet olvasni. -- Le kell mondanunk a reményről, hogy valaha is — legalább egyhamar — közölhetőt kapjunk onnan.

Nem közölhetők. Boldogságért. Mi a te hüséged? Édes álom... — Egy ifju költő barátomhoz. — Temetés és születésnap.

SAKKJÁTÉK.

1293. számú feladvány. Dubbe F.-töl.

Sötét.

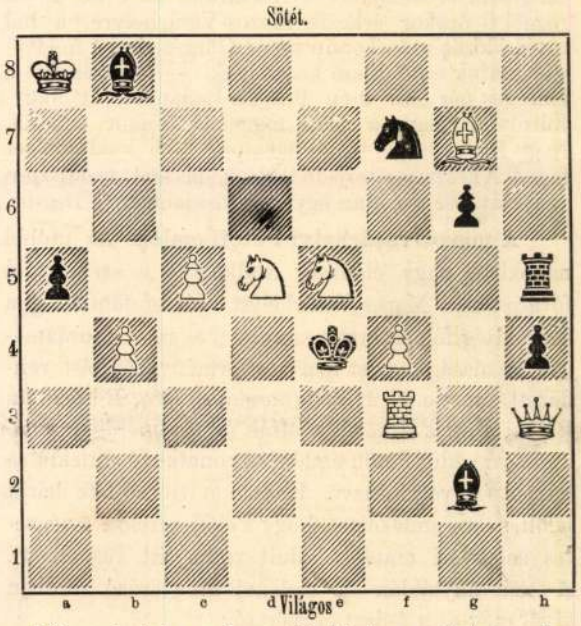

Világos indul s a harmadik lépésre mattot mond.

Az 1288. sz. feladvány megfejtése.

Lehner M.-től.

Megfejtés.

Világos.	Sötét.
1. Hc2—e1 --- --- ---	Ve7—e4:
2 Vh8—d4 --- ---	t. sz.
3. V v. He1—f3 matt.	

Helyesen fejtették meg: *Budapesten:* K. J. és F. H., Andorfi S. és Kovács J. Az Erkel-sakktársaság nevében: E. K. — Senki Ede. *Debreczenben:* Zagyva Imre. *Veszprémben:* Roland K. *Macsolán:* Varga József. *A pesti sakk-kör.*

Tartalom.

Szöveg: Magyar királyi opera. — Báró Podmaniczky Frigyes. — Az operaszinház. — Forster Dóra. Angol regény. Irta *Besant Walter*. — Operánk és a diapason-kérdés. — Egyveleg. — Az uj opera tagjai. — Az uj opera leendő ballerinái. *Varnay B. Sándortól.* — Optika és akusztika, tekintettel az operaházra. — Irodalom és művészet. — Közintézetek és egyletek. — Egyház és iskola. — Mi ujság? — Szerkesztői mondanivaló. — Halálozások. — Sakkjáték — Hetinaptár.

Képek: Báró Podmaniczky Frigyes. — Ybl Miklós. — Erkel Ferencz. — Erkel Sándor. — A magyar kir. dalműszinház nézőtere. Dörre Tivadar eredeti rajza. — A magyar királyi dalműszinház a sugáruton. — A dalműszinház alaprajza. — Forster Dora. — Turolla Emma. — Coppini Zsófia, az operaszinház első magán tánczosnője. — 1. A hang hullámok terjesztése zárt helyen. 2. Hibás elrendezés az ülőhelyeknek. 3. Czélszerü ülőhelyberendezés a logarithmikus hosszmetszet elve szerint. 4. Egy kilenczszáz személyre berendezett jó akusztikáju ülésterem alaprajza.

HETI NAPTÁR. Szeptember hó.

Nap		Katholikus és protestans	Görög-Orosz	Izraelita
28	V	E 17 Venczel k. E 16 Venczel	16 16 Euf vt.	9 Abden.
29	H	Mihály főangy. Mihály	17 Zsófia. Fid.	10 Jomkip.
30	K	Jeromos egyh. Jeromos	18 Eumén	11 Abdiás
1	S	Remigius pk. Remigius	19 Trófim vér.	12 Abdon
2	C	Leodegár pk. vt. Honórius	20 Eustát	13
3	P	Kandid † Jarius	21 Kodrát vt.	14 Abel
4	S	Szer. Ferencz Szer. Ferencr.	22 Fókasz.	15 S. S, l. n.

Holdváltozásai: (Ⓝ) Holdtölte 4. 11 ó. 16 pk. éjjel, nálunk is látható teljes holdfogyatk.

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
(L. Egyetem-tér 6. szám.)

Fekete Satin merveilleux (egész selyem), **1 frt 15 kr. méterje,** egész 8 frt 60 krajczárig (16 különb. minős.) szállit egyes öltönyökre és egész végben vámmentesen a házhoz **Henneberg G.** (kir. udv. szállitó) selyemgyári raktára, Zürichben. Minták posta fordultával. Levéldij a Schweiczba 10 kr.

keresztül Magyarországon és Erdélyen, s ezuttal használták először a magyar államvasutak által készitett udvari szalon-kocsikat. Tolnay Lajos igazgatósági elnök felutazott Bécsbe, s ott a pályaudvaron ajánlotta föl az uj vonatot. A trónörökös köszönve fogadta az államvasutak igazgatóságának előzékenységét. Budapestre esti tizedfél órakor érkezett a trónörökös-pár. Hivatalos fogadtatás nem volt, de azért sokan megjelentek az osztrák-magyar vasut indóházában. A kocsik függönyei le voltak bocsátva, s a trónörökös-pár csak közvetlenül a vonat elindulása előtt jelent meg a kocsi ablakánál és szivesen viszonozta a közönség üdvözlését. Mindketten igen jó szinben vannak. Budapestről az udvari vonat mint első gyorsvonat indult tovább Czegléden át Predeálig, a honnan e vonat mint különvonat megy Sinajáig, A trónörökös-pár e hó 28-án a rendes személyvonattal utazik el Sinajából s Kocsárdon át e hó 29-én reggel 6 órakor érkezik Maros-Vásárhelyre, a hol rövid időzés után kocsin megy Görgénybe. A medvevadászatok e hó 30-án kezdődnek. — Görgényből a fenséges pár okt. 9-én Püspök-Ladányon át Nagy-Károlyba megy, a hova reggel 8 órakor érkezik. Nagy-Károlyban a trónörökös-pár több küldöttséget fogad. A két napra terjedő tartózkodás alatt vaddisznóvadászat lesz s ezután egyenest visszautaznak Bécsbe.

A maros-vásárhelyi Petőfi-emlék. Az utóbbi napokban nagy élénkség uralkodott a székelyföld fővárosában, Maros-Vásárhelytt. József főherczeg a honvédség fölött tartott szemlét; a maros-tordamegyei gazdasági egylet ipar- és terménykiállitást rendezett, mely e hó 28-ikáig marad nyitva. E hó 26-án Bólyai Farkas sirkövét avatták föl a temetőben, e hó 28-ikára pedig Petőfi emlékére vonatkozó emléktábla leleplezése van kitüzve. E tábla a Görög-féle házat jelöli, s arra emlékeztet, hogy Petőfi, mielőtt a végzetes segesvári csatába indult volna, itt reggelizett. A márványtáblán az emléket magyarázó sorokon kivül még ez a felirat olvasható:

«Itt még ember volt, innét indult ki nagy utra,
Hogy csillag legyen O. Fénye örökre ragyog.»

A szabadságharcz szobrára eddig 105,000 frt gyült össze adományokból. Annyi idő alatt, mint a mennyi alatt ez begyült, többet reméltek, mert tudvalevőleg a főváros hatósága rendezi a gyüjtést, s gyüjtő iveket vittek minden lakoshoz, ezenkivül valamennyi törvényhatóságot felszólitották gyüjtésekre. Még egyszer ily összegre van szükség. A 63 megyei municzipium közül mindössze tizenkettő adakozott a törvényhatósági alapból a szoborra, még pedig elég különösen nem a legvagyonosabb és legmagyarabb megyék voltak azok, melyek siettek leróni hazafias kötelességüket. A 26 városi törvényhatóság közt tizenegy van, mely mint község nem járult a szobor megvalósitásához. A gyüjtő bizottság tehát ujabb serkentésekkel fog hatni. A még kint levő négyezer gyüjtő-ivből a megsürgetés óta sok érkezett be, még pedig nem üresen. Gróf Karácsonyi Guidó is száz frttal adta be ivét s a gróf adakozott vidéki jószágai után is, összesen vagy 700 frtot.

Munkácsy festményét folytonosan oly tömegesen nézik, mint az első napokban. A kik nappal megtekintik, a villamos világitásnál is látni akarják. Nappal és este mindig tömve van a terem, hol városi drabant igyekszik feltartani a tolongást. A héten *József* főherczeg két fia, *József* és *László* főherczegek nézték meg a képet *Holdházy* apát-kanonok kiséretében és magyarázata mellett. Ekkor is oly sokan voltak, hogy a társulat tisztviselői csak nehezen nyithattak utat a főherczegeknek.

A Munkácsy-pár e hó 19-én este érkezett vissza felsővidéki látogatásáról Budapestre. E hó 21-ikén pedig Kalocsára utaztak, Haynald bibornok meglátogatására. Kalocsán ünnepélyesen fogadták a hires művészt. Az indóháznál Gajáry Antal szolgabiró üdvözölte. Az érseki lakban *Haynald* bibornok a legnagyobb vendégszeretettel várta látogatóit. Délben fényes lakomát adott, melyen a Kalocsán időzött Matlekovics kereskedelmi államtitkár is jelen volt. A főpap Munkácsyt és Matlekovicsot, mint az ország szellemi és vagyoni gyarapodásának elősegitőit köszöntötte fel. Este hangverseny volt az érseki palotában, ezt pedig szükebb körü vacsora követte. Munkácsy a kalocsai látogatással be is fejezte kirándulásait, s a nehány napot, melyen még hazájában időz, a fővárosban tölti.

A Munkácsy-lakoma. A képzőmüvészeti társulat e hó 25-én délután lakomát rendezett a Munkácsy-pár tiszteletére a «Hungaria» nagy termében. A házigazda szerepét *Ipolyi* Arnold püspök, a társulat elnöke teljesité megnyerő módorban. Mintegy százan jelentek meg a lakomán. Ott volt Tisza miniszterelnök is Bedekovich és b. Orczy miniszterekkel. Ezenkivül a közélet számos jelese. A főuri világ, a hivatali körök, a müvészet, az irodalom ismert nevü tagjaiból állt a diszes társaság. Ráth Károly főpolgármester, gr. Szapáry István főispán, gr. Andrássy Manó, gr. Apponyi Albert, gr. Apponyi Sándor, gr. Zichy Jenő, Péchy Tamás, Ráth György, Fraknói Vilmos a tud. akadémia főtitkára, Hieronymi Károly, stb. nevének emlitése a társaságnak csak egyik részét emeli ki. A Munkácsy-párt Rácz Pali zenekara harsány tussal üdvözölte. Munkácsynét a miniszterelnök vezette az asztalhoz, ki a nagy müvész mellett foglalt helyet; nejét b. Orczy mulattatá.

A pohárköszöntők érdekesek voltak. Legelőször *Ipolyi* püspök szólt, ékes beszédben köszöntve fel a művészt, ki ha fáradságos munkálkodása közben elfárad, haza jön, hogy a haza földétől ujabb lelkesedést nyerjen, s hogy ujabb hirnevet adhasson nekünk. *Szalay* Imre közoktatásügyi miniszteri tanácsos a közoktatásügyi miniszter nevében üdvözölte Munkácsyt. Fölemlité a miniszternek három év előtt kifejezett reményét, hogy előbb-utóbb alkalmunk fog nyilni, mikor Munkácsyt hosszabb időre körünkben tarthatjuk, s ittléte művészi alkotással lesz egybekapcsolva. Erre *Munkácsy* válaszolt nagy figyelem közt és mély megindulással, mert — ugy mond — a köszönet szavaihoz a bucsu szavait is kell csatolnia. Ismételve mondta, hogy a külföld minden aranya és dicsősége sem lenne képes hazafiui érzelmeit megingatni. Sőt ellenkezőleg óhajtja és reményli, hogy minél előbb, magát a körülmények parancsoló hatalma alól emanczipálva, itthon, társaival együttes erőben, nemzeti müvészetünk fejlődéseinek élhessen. Azért e szóval bucsuzik: a viszontlátásig. Zajosan megéljenezték a melegen mondott szavakat, melyek után *Tisza* miniszterelnök állt fel. Idézte a költő szavait: «hazádnak rendületlenül légy hive oh magyar», és «e nagy világon e kivül nincsen számodra hely, itt élned, halnod kell.» De ezek az utóbbi szavak nem állnak Munkácsyra, ki egy szerető sziv melegénél házi tüzhelyet, nagy lángeszénél fogva egy nagy nemzet kebelében nyert második hazát. Élni tehát tud másutt, sőt élnie még ma itt nem is lehet; meghalnia pedig, ha jó kivánatainknak van foganatja, még igen sokáig sem itt, sem ott nem lehet. (Nagy tetszés és éljenzés.) De mindamellett, hogy a vers ez utóbbi része ma még rá nem illik, megtartotta annak első parancsszavát, hogy: Hazádnak rendületlenül légy hive óh magyar. Az isten éltesse Munkácsy Mihályt! (Hosszas éljenzés.) Gr. *Keglevich* István franczia nyelven a müvész nejét éltette. *Literáty* Ödön, mint Munkács város országgyülési képviselője, a szülőváros nevében köszöntötte a müvészt. *Hegedüs* Sándor felolvasta *Jókai* egy levelét, melyben a költő ékes szavakban üdvözli a müvészt, kinek az egész világnál drágább ez a kis haza, s kinek azt kivánja, hogy minden organuma olyan tökéletes legyen, mint a szive. *Tabódy* pénzügyi tanácsos és *Csernátony* Ipolyit köszönté, gr. *Zichy* Jenő a kormány férfiait, dr. *Takáts* Lajos Péchy Tamást, *Péchy* Tamás pedig azt kivánta, hogy Munkácsy képiróink közt magyar iskolát alapitson. *Kazy* János képviselő mondta az utolsó áldomást, szintén Munkácsyra. Három üdvözlő sürgöny is érkezett. Egyiket Szamosi Elek, a mester első tanára küldte; másikat Sedelmayer, a mester műárusa és barátja (német nyelven) Párisból, a harmadikat Mészöly Géza tájképirónk. A társaság még hosszasabban együtt maradt. A müvész vasárnap utazik el.

A bajai Tóth Kálmán-ünnep. E hó 21-én Tóth Kálmán szülővárosa fényes ünneppel avatta föl az emléktáblát, mely a költő szülőházát jelöli. Baja város mély kegyeletet tanusitott ez alkalommal a költő iránt, s mindent elkövetett, hogy emlékét megőrizzék a jelenvoltak. A tudományos és szépirodalmi testületeket meghivta, s nagy szivességgel, sőt fényesen fogadta a küldöttségeket. Diadalivet állitottak, üdvözlő szónoklatok és taraczk-durrogások hangzottak. A házakon lobogók lengtek. A szülőház előtti tért is fölékesitették.

A főváros, Bácsmegye, Szabadka, Zombor, Ujvidék számos tagu küldöttséggel képviseltették magokat. Az akadémia, a Kisfaludy-társaság, a Petőfi-társaság szintén több taggal volt képviselve. Az ünnepély 9 órakor a városház termében nyilt meg. Megjelent a költő legidősb nővére, Szücs Sándorné szül. Tóth Etelka, továbbá unokahuga özv. Manhold Antalné szül. Tóth Jolán. Az emelvényen a költőnek Székely Bertalan által festett arczképe volt elhelyezve. A megnyitó beszédet *Drescher* Ede polgármester tartotta, a városnak kitünő fia érdemei iránti hódolatát tolmácsolva. Ezután dr. *Ferenczy* József olvasta föl érdekesen jellemző emlékbeszédét, mely Tóth Kálmán egész működését feltünteti. Ezután a szülőház elé vonultak, lengő zászlókkal, zenével. Itt az akadémia egyik küldötte, *Vadnai* Károly, a költőnek hosszu időn keresztül benső barátja mondott hatásos beszédet, főleg a költő belső világát festve, mely lyrájának közvetlen forrása volt. Élénken megéljenezték, valamint *Komócsy* Józsefet is, a Petőfi-társaság alelnökét, ki hangulatos ódáját hatással szavalta el. Délben a lövöldében lakoma volt. A felköszöntők közt volt Grillné-Csillag Teréz is, a nemzeti szinház tagja, ki a szinház nevében éltette a költő emlékét. Este hangversenyt rendeztek változatos műsorral, s közreműködött Csillag Teréz szavalással, Hoffer K. tenorista, Matussek hegedümüvész és Vendel tanár. Ezt tánczvigalom követte.

Jókai Mór, felvidéki utja alkalmából, sok érdekes emléket kapott. Az aranyidkai bányáról sikerült térképvázlatot készitettek számára, mig a metzenzefi hámorok termékeiből, a stószi késgyár, a Fiedler-féle kőedénygyár, a hollóházi gyár készitményeiből számos és értékes emléktárgyat küldtek tisztelői.

Félreértett távirat. Augusztus végén azt jelentették a bécsi lapok, hogy a Novara fregatt világ körüli utjának jubileumán fölolvastak egy táviratot, mely Stefánia trónörökösné aláirását viselte s igy hangzott: «Et si fractus illabatur orbis, impavidae naves austriacae.» («Ha romba dől is a világ, Ausztria tengeri hatalma meg nem rendül.») Az ünnepi lakoma rendezői táviró utján tudatták köszönetüket a trónörökösné főudvarmesterével; a főherczegnő akkor Lajta-Bruckban tartózkodott. A főudvarmester azt felelte, hogy a trónörökösné nem küldött táviratot a pólai ünnepre, s nem is szokott élni az «elavult» latin nyelvvel. Pólában jobban szemügyre vették az illető táviratot, mint az ünnep mámorában s felfedezték, hogy azt nem Bruckban, hanem Baján adták föl. Megkérdezték ott hamarjában, hogy ki küldte azt a latin táviratot s nemsokára megérkezett a válasz: «Stefanic, Baja.» — Ekkor jutott eszébe nehány lakmározónak, hogy egy Stefanic József nevü ur mint tengerészhadnagy, évekkel ezelőtt Pólában állomásozott, de utóbb Bajára költözött kereskedőnek. Csakugyan ő volt a távirat föladója s lakonikus aláirásával adott okot arra a félreértésre.

Hugo Viktor és Moltke. A század két nagy embere, Franciaország költője és Németország hadvezére Ragazban töltötte a szeptemberi napokat. A közönség nagy kiváncsisággal várta első találkozásukat s az egész előkelő világ találgatta, hogy mikép viseli magát e pillanatban a nagy költő és a nagy hallgató. Végre elérkezett a várva-várt pillanat. A kutnál került össze a tizenkilenczedik századnak két legkiválóbb embere. Mig Moltke arcza megőrizte hideg nyugalmát, a Hugo Viktor ábrázatán egy kis zavar látszott. Egy pillanatra azt hitték, hogy a nagy franczia kalapot emel, — de csak egy pillanatra, mert arcza komorrá vált s lesütött szemekkel haladt el Franciaország legnagyobb költője a német hadvezér mellett. Eszébe jutottak bizonynyal a szedáni napok.

A telefon erős harczot folytat, különösen Németországon az ugynevezett «cső-postá»-val, melynél a géppel süritett lég továbbitja csövekben a küldeményeket. Mióta a cső-postát 1876. deczember elsején megnyitották, valóságos csodaműnek tartották, mig most a telefon vette el a dicsőségét. Azért azonban még mindig nagy használatnak örvend az előbbi. 1883-ban Berlinben és Charlottenburgban összesen 2.263,273 küldemény ment el a cső-posta utján s ebből 1.576,383 távirat, 257,880 levél és 429,110 levelezőlap. A cső-posta csöveinek hosszasága 52.42 kilométer s a szükséges lég süritéséhez nyolcz gépállomás van. A csőposta-szállitmányok gyorsasága másodperczenként 1000 métert tesz ki.

A szingál karaván, melyet az állatkertben fővárosunkban is nagy érdeklődéssel néztek, körutja befejeztével visszatért Hamburgba. Egész utjuk alatt 1 millió 30 ezer ember nézte meg őket; még pedig Hamburgban 116,400, Düsseldorfban 75,750, Frankfurtban 98,840, Bécsben 310,763, Budapesten 64,985, Drezdában 61,690 s Berlinben 307,572 ember.

Előfizetési föltételeink

a «Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok»

nem lehet magas védvámokkal küzdeni, ha csak az éhségnek nem akarnak utat nyitni egy-egy rossz termés esetén. A legczélravezetőbb ut a verseny megvivására a terméuyek tökéletesitése, a mezőgazdasági szakoktatás utján, a termelés költségeinek leszállitása, a kézi munka kimélése és a gépek népszerüsitése által, a közlekedési eszközök javitása, a szállitási tariffa olcsóbbá tétele, csatornák épitése, magtárak felállitása és a gazdasági kisebb vasutak rendszere. Nekünk itt azonban nem lehet czélunk ez irányban is kiterjeszkedni; csak arról akartunk némi tájékozást nyujtani, a mi most mindenkit foglalkoztat, s a mi igazán a mindennapi kenyér kérdése.

VÁRNAI B. S.

A LONDONI KISÉRTET.

Mintegy félszázaddal ezelőtt London lakóit egy ember tartotta folytonos rettegésben, ki különböző alakban toppant rendesen a gyanutlan járó-kelő elé, s miután szinte az ájulásig megijesztette, ép oly gyorsan tünt el, óriási szökkenésekkel, hogy az ember azt hitte volna, maga ő sátáni felsége látogatta meg személyesen. Rendesen az esti órákat választotta kalandjai idejéül és még sokan élnek, a kik szinről-szinre láthatták egy-egy sötét szöglet mögül, sövény, vagy kapuköz mellől fölmerülni alakját.

Ki volt e különös lény, vagy mi czéljai voltak, senki sem tudja megmondani, mert sohasem sikerült elfogni. Bizonyos, hogy nem rablási szándék vezette, mert soha semmit sem vett el áldozataitól, még akkor sem, ha azokat az ijedtség könnyü zsákmányként szolgáltatta kezei közé. Kegyetlen kedvtelése egyedül abban látszott állni, hogy megrémitse őket, a mi sikerült is néha annyira, hogy soha sem is épültek föl teljesen idegrázkódásaikból.

Egyetlen pozitiv vélemény, melyet e titokszerü lény kivoltának megmagyarázására szolgáltattak, az, hogy a hirhedt Waterford márki lett volna, kit tréfái és kalandjai széles körben ismeretessé tettek. Mindamellett épen semmi sem támogatja e véleményt. Átalánosabb meggyőződés volt, hogy a dologba többen vannak beavatva, előkelő családok tagjai s tréfáik oka egy háromezer fontnyi összegre rugó fogadás volt arra, hogy nem kevesebb mint harmincz emberi lénynek okozzák halálát, még pedig a következő közelebbi megkülönböztetéssel: nyolcz agglegénynek, tiz aggszűznek, hat komornának és lehető sok szolgáló-cselédnek. Akármilyen hihetetlenül hangzik is ez, hivatalosan vették e tényt jegyzőkönyvre, a tettesek kipuhatolására a lord-mayor által bevezetett vizsgálat rendén.

1837 végén tünt fel a kisértet első izben nagy fehér bika alakjában s többeket megtámadott, különösebben nőket, kik közül nem egy beteggé lett ijedtében. Majd mint fehér medve kezdé üzni tréfáit, s csakhamar az egész városrész tudott mesélni valamit általa halálra ijesztett nőkről s darabokra tépett gyermekekről. Midőn azonban itt kezdett nagyon meleg lenni a földöntuli látogatónak a meginditott kutatás következtében, ujra más negyedeket keresett föl, ez alkalommal már talpig fölfegyverkezve, sarkantyukkal és karomszerü keztyükkel. Igy látta legalább egy islingtoni ács, kit éjjeli tizenegy órakor megtámadott s ki pontosan le is irta fényes aczélfegyverzetét, vörös saruit, stb. Mindenesetre el kell ismerni, hogy a szellemnek nagyon változatos garderobe állott rendelkezésére.

Mig azonban igy sorra ijesztette az iskolásgyermekeket s egy kovácsot egy London mellett fekvő helységben ugy megrémitett, hogy az ágyban fekvő beteg lett, Hammersmithben egy termetes nő személyében emberére akadt. Hat láb magas alakban, roppant szemekkel és rendkivül hosszu kezekkel jelent meg előtte, s mint egy hiéna vicsorgott rá. A bátor nő azonban, miután hiába igyekezett őt kikerülni, elszánta magát rá, hogy szembeszáll vele, s oly dühvel rohant rá, hogy amaz örült, hogy épen vihette el bőrét. Még a királyi palota környéke sem volt ment tőle s gyermekek látták a falakon keresztül mászni, vagy a holdvilág mellett táuczolni.

A nagyitott és túlzott hirek következtében előidézett általános panique kényszeritette a rendőrséget, hogy foglalkozzon a titokteljes ügygyel, mindazonáltal sikertelenül.

Uj alakot öltött nemsokára ismét magára s kisérteties megjelenésével a többek közt ájulásba ejtett egy szolgálót, ki ajtót nyitott neki. Egy a rendőrséghez érkezett följelentés szerint még hét más nő is áldozatául esett rémitgetésének. Többeket testileg is bántalmazott és ha hihetni a feljelentő előadásának, nem egy már életét is vesztette London déli környékén ez üldözések következtében. Ugyanaz a feljelentő említést tesz a fogadásról is, melynek értelmében a szörnyetegnek egy adott időben hat asszonyt kell vala megölnie.

1838 jan. 16-ikán a «Morning Herald» felszólalást közlött egy londoni lakostól, ki épen háza előtt látta őt, fehérbe öltözve s követve két más férfitól. Mikor üldözőbe vették, a tünemény kocsiba vetette magát s elhajtatott.

Gyüjtéseket kezdtek eszközölni a szörnyeteg elfogatására s bizottság alakult, melyhez a többek közt egy uri ember oly megjegyzés kiséretében küldött be az üdvös czélra öt fontot, hogy az ő leánya is veszélyesen megbetegedett a kisértet zaklatása következtében. E hirre azonban a kisértet egyszerre csak eltünt s Londonnak ellenkező részén merült fel ujra. A Lambeth-utczában elkövetett csinyjei közt a következő is köztudomásra jutott.

Egy Alsop nevü ifju hölgy, ki szülőivel lakott, elbeszélte, hogy 1838 február 21-ikén erős csöngetést hallott a házkapun, s kimenve egy embert látott maga előtt, kitől megkérdezte, mit akar. Az illető azt felelte, hogy ő rendőr, s kérte, hogy az istenért hozzon világot, mert elfogták a kisértetet. A leány visszatért a házba, s gyertyát hozott ki, melyet átnyujtott a köpenybe burkolt alaknak. Ez azonban a mint átvette a gyertyát, kibontakozott köpenyéből s maga elé tartva a világosságot, ijesztő csunya arczát mutatta, miközben szájából kék és fehér lángot okádott, s szemei vörös tüzgolyókhoz hasonlitottak. A gyors tekintettel, melyet a rémülettől rávethetett, észrevette, hogy nagy sisak volt fején. Szó nélkül meredt rá, s aztán ruháján és nyaka csigáján fogva s fejét hóna alá szoritva, verni kezdette. A lány hangosan sikoltott s kiszakitotta magát karjai közül és a házba futott. Támadója utána, s az ajtónál utolérte, s ujra nyakon csipte, miközben néhány szál haját is kitépte, utoljára is csak egyik nővére segitségével menekülhetett meg tőle. Ez esetet egyhangulag megerősitették az illető szülői s testvérei is, de meg a bántalmazás külső jelei is, melyeket az áldozat testén viselt.

Egy más epizódot bizonyos miss Scale beszélt el, ki ugyanazon év márczius 8-dikán tett följelentésében azt adta elő, hogy ő hugával sétált este félkilencz tájt az utczán, s mikor egy utczán befordultak, a szögleten valakit állani láttak. Ő valamivel előbb ment nővérénél, s épen mikor a mondott alakhoz ért, a ki nagy köpenybe volt burkolózva, ez nagy mennyiségü kék lángot lövelt szeme közé, a mi megfosztotta látásától s ugy megijesztette, hogy rögtön földre rogyott s görcsök fogták el, melyek több órán át tartottak. Ugy irták le ez egyént, mint magas, urias külsejü embert, a ki kis lámpát tartott maga előtt, minőt a rendőrök szoktak hordani. Nem szólt egy szót sem, kisérletet sem tett a lányokra kezet emelni, csak rögtön eltünt.

Nemsokára azokon a helyeken, melyeket a kisértet látogatásával nyugtalanitott, kevés nő merészkedett sötétben kimenni, elegendő kiséret nélkül. Blackheath-ben három nő hat óra után hazafelé tartva, hirtelen egy félelmetes alak toppant elébök, ki foszforszerüen tündöklött, nagy fülekkel, szarvval és farkkal birt. Az asszonyok egyike görcsrohamokba esett, a másik kettő sikoltásaira egy rendőr termett elő, kinek közeledtére a tünemény keresztül vetette magát a fején s eltünt.

Nehezen menekülhetett azonban más alkalommal meg nehány munkás kezei közül, kik üldözőbe vették s csak nagy helyismeretének és rendkivüli fürgeségének köszönhette épségben maradását. Ezuttal el is fogtak két embert, egy ácsot és egy téglavetőt, kiket gyanuba vettek, hogy tudnak a dologról. Hanem az ellenök inditott hosszu vizsgálatnak sem lett eredménye, bár bizonyos, hogy többet tudtak, mint a menynyit bevallottak.

Egész irodalma támadt idővel a «Springheeled Jack»-nak (sarkantyus Jack-nak), mint a nép nevezte. Leirták külsejét, kinézését, minden lehető változatban, melyben látták. Felruházták a sátáni külső minden járulékával, szarvakkal, farkkal, iszonyu karmokkal s lábán nagy sarkantyuval. Egy röpiratban meg épen teljes rókavadász-kosztümben jelenik meg. Mindenütt, jelenvalósága a legnagyobb mértékben meglepte London akkori közönségét, valamint változatos megjelenése is. Szerette kioltani a gázlángokat az utczán, de e szokásával ellentétben néha lámpagyujtogató alakban is föltünt, csodálatos módon fején és kezein járva s lábai között vive létráját. Legalább a közhit túlzása ily mende-mondákra is ragadtatta magát.

Nem kevésbbé jellemző badarsággal terjesztették róla azt is, hogy más alkalommal egy csucson látták, kék lángtól környezve; majd óriási elefánt alakját öltötte magára, ezután forgó szélmalommá változott, s utoljára hólapda lett belőle, mely legördült a halomról.

Megelégelte-e kalandozásait, vagy félt tovább veszélynek kitenni magát, elég az hozzá, hogy miután hat álló hónapon keresztül tartotta London lakosságát feszült izgatottságban, egyszerre letünt a szereplés szinpadáról és soha sem merült fel ujra. Epigonjai azonban támadtak s nem egy léhütő csavargó vállalkozott utána arra a szerepre, melyet ő megkezdett, gyermekek és nők ijesztgetésére. Egy ilyen utánzója, ki rút arczával és fehér lepedőben, hosszu szakállal rémitgette a járókelőket, rajta is vesztett, mert elfogták és elnyerte méltó büntetését.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Ráth Mór kiadásából közérdekü munkák folytatólagos füzeteit kaptuk. *Arany összes munkáiból* a huszonkettedik füzet hagyta el a sajtót, a nagy költő prózai dolgozatainak közlését folytatva, melyek nem kevésbbé becsesek, mint költeményei, mert mindenik magvas tanulmány. A magyar nemzeti versidomról irt értekezés pedig irodalomtörténetileg is fontos. A füzetben benne van Bánk bánról irt tanulmánya folytatása, továbbá «Irói arczképek» czimen a Gyöngyösiről, Orczy Lőrinczről, Gvadányiról, Szabó Dávidról, Ráday Gedeonról irt nagyérdekü irodalmi jellemzések. Ára 60 kr. B. *Eötvös József összes munkáinak* kiadása a 11-ik füzetnél van. s ez a «*Magyarország 1514-ben*» történeti regény hatodik füzetét juttatja közre; ára 50 kr. «*A magyar nemzet családi könyvtára*» vállalatban bevégződik Scott Walternek «A lammermoori menyasszony» regénye, melyet Palóczy Lajos forditott le; a kettős füzet ára 80 kr. Végül Grünwald Bélának «*A törvényhatósági közigazgatás kézi könyve*» közhasznu munkájának második és bővitett kiadásából a harmadik füzet jelent meg, s ára 80 kr.

Jókai ujabb regényeinek füzetes és olcsó kiadásában «*A lőcsei fehér asszony*» történeti regényből eddigelé 12 füzetet adtak ki a Révai-testvérek, minden füzetben illusztrációkkal Jókai Róza kisasszonytól. Egy füzet ára 25 kr, de előfizetni is lehet, egész évre (26 füzetre) 6 frtjával, vagy félévre (13 füzet) 3 frtjával.

Adámné könyve a magyarokról magyar forditásban is megjelenik a Révai-testvérek kiadásában. A szellemes franczia nő, ki a tavaszkor járt Magyarországon, uti élményeit, a közéletnek és társaséletnek rátett benyomásait több czikkben irta le, melyek a «Nouvelle Revue»-ben jelentek meg, «A magyarok hazája» czimen s lapjaink is közöltek azokból ismertetéseket. Tagadhatatlanul érdekes czikkek, élénk leirásokkal, elmés megjegyzésekkel és nagy szeretettel eltelve. Itt-ott tévedések csusztak be. Ezekre Adamné figyelmessé tétetvén, mint halljuk, a magyar kiadás számára kijavitotta. A munka egyébiránt francziául is megjelent («La patrie Hongroise») könyvalakban. Ennek terjesztését is a Révay-czégre bizta, a magyar kiadás jogával együtt. Adamné közéletünk számos jelesét is jellemzi, ezek részére külön emlék-kiadást rendeznek, s ez 2 frt 50 krjával rendelhető meg; az egyszerü kiadás 1 frt 50 krjával, a franczia kiadás pedig 3 frt 60 krjával. A javitott magyar kiadást egy meleg hangu ajánlás nyitja meg, melyben Adamné nemrég elhunyt édes anyja emlékének szenteli művét.

Magyar heraldikai munka német nyelven. A képes kiadásairól ismeretes nürnbergi régi könyvkiadó Bauer és Raspe-féle (jelenleg Küster Emil)

* *

czég müintézete a régi és már ritkává vált Siebmacher-féle czimertárnak, mely Közép-Európa közönségesen ismert, egyetlen legnagyobb czimergyüjteményét képezi, javitott és bővitett harmadik kiadását évek előtt megindítván, tervezetébe fölvette a magyar birodalom családi czimereinek kiadását is, és e munkával Nagy Iván akadémiai tagot bizta meg, a magyar családok származásáról irt jeles munka szerzőjét. Nagy Iván Csergheő Géza közreműködése mellett már hozzáfogott a nagy munka szerkesztéséhez, mely a magyar birodalom lehetőleg összes családainak czimereit föl fogja ölelni, harmincznál több füzetben fog megjelenni, és füzetenkint 192 czimert és azok heraldikai leirását adja a leghitelesebb kutfők után. Az első füzet valószinüleg még ez évben megjelenik.

A «Protestáns theologiai könyvtár» 1884., 1885—6-iki három éves uj folyamára hirdet előfizetést Kovács Albert szerkesztő. E vállalat 1874-ben indult meg s több jeles munka jelent meg benne. A jövő három éves folyamban két, az előbbi folyamokban megkezdett munka fog befejeztetni, ezek: Zsilinszky Mihálytól: «Magyarországi és erdélyi országgyülések vallásügyi tárgyalásai» és Baur «Egyháztörténelmének» még hátralévő két kötete. A vállalat előfizetési ára évenként 4 frt. Az előfizetés vagy megrendelés folyó év október 1-jéig Kovács Albert budapesti theologiai tanárhoz (üllői ut 4. sz.) intézendő.

A «Jó könyvek»-ből, mely czim alatt a Révai-testvérek ismert iróktól a nép számára irt olvasmányokat adnak ki, ismét nyolcz ujabb füzetet kaptunk. Vers és próza váltogatják egymást bennök, s mindenikben 2—3 rajz is van. A most megjelent füzetek a vállalat 23—30-ik számát teszik, és sorrend szerint a következők: «*Törzsök Jankó*, vagy a három erős ember», irta Vajda János, ki népmesei motivumokból zamatosan irt meg egy tündéres és kalandos történetet, s Gyulay László három rajzot készitett hozzá. «*Balkezü Demeter*», igaz történet P. Szatmáry Károlytól, ugyancsak tőle: «*Rege a tündérkirálynőről*», mind kettő versekben és Gyulay rajzaival. «*A pörös jószág*». igaz történet, Koroda Páltól, prózában, Dörre Tivadar rajzaival. «*A világ vége*», elbeszélés Mayer Miksától, Goró Lajos rajzaival. «*A mérges bötü*, vagy ne olvass rossz könyvet», versekben Várady Antaltól, Kacziány Géza rajzaival. «*Babos uram betegsége*, vagy a pálinka hatása», a «Jó könyvek» 250 frankos pályázatán nyertes elbeszélés Sikor Margittól, Goró Lajos rajzaival. «*A titokzatos fekete láda*», elbeszélés, irta Mikszáth Kálmán, képeit rajzolta Dörre Tivadar.

Füzetek. «A magyar kir. *országos levéltárra* vonatkozó, máig *érvényes törvények és rendeletek*»-et 27 oldalra terjedő füzetben hozza nyilvánosságra az orsz. levéltár, s kapható Nagel Ottó bizományában, 50 krért. — *A kir. József müegyetem programmja* is megjelent, közölve a tanári kar névsorát, az 1884—85-ben tartandó előadások és gyakorlatok rendjét, s az elmult iskolai évre bejegyzett hallgatók névsorát.

Liszt «Király-himnusza». Liszt benső ismerősei beszélik, hogy a zeneköltő kéziratai közt van egy magyar király-himnusz is, melyet weimári magányában készitett, magyar szövegre, zenekarra, vegyes énekkarokra, de zongorára és magán énekhangra is kidolgozta. A király-himnusz oly rég vajudó ügyére örvendetesebb hir aligha érkezhetnék, mint hogy Liszt minden felszólitás nélkül saját müvészi inspirációjából megirta a király-himnuszt. Mint Weimárból irják, mikor legközelebb a magyar operaház megnyitásáról beszélgettek a mesterrel, Liszt megmutatta a kéziratot, sőt kifejezte azt hogy a szinház megnyitásakor sze müvét, az udvar jelenlétében. És óhajtása, akkor valószinüleg nincs is teljesüljön.

A nemzeti szinházban a drá operának elválása után üresen ı helye. Az opera egykori napjain, k kön és szombaton nem tartanak el egy héten most még csak négy előa zeti szinházban, a mi akkor sem t nemzeti intézet a legsulyosabb kö volt.

A budai szinkörben, mely nem hogy verőfényes nyarat élt át, jó most egy eredeti történelmi szinm *székelyek hőhéra*» czim alatt. A ı veterán tagja, Benkő Kálmán irta, k években a «Vén székely» czimü dr szinpadon is megfordult. A darab t

mádéfalvi veszedelem, II. József alatt, mikor annyi székely menekült ki Bukovinába és Moldvába. A csiki székelyek vezérének, Lázár Imrének és családjának viszontagságaiból szövődik a mese. Mint dráma nem sok igénynyel lép föl, de tarkasága jól betölti a szinpadott, van benne csatakép, csoportozat, tánc, dal, hazafias dikczió. Csóka társulata is jól betanulta, s a látványosságokat gondosan és hatással rendezik. A második felvonásban előforduló csatában lovasok és katonák is részt vesznek. A szinpad hátsó része föl van nyitva, s ekkép a kertes udvar is szinhelyül szolgál. Az uj diszleteket Beczkói József festette. A szerzőt minden felvonás után kitapsolták. A főbb szerepeket Réthy Laura, Tolnainé, Boross, Balassa, Kiss István és Kazaliczky játszák. A látványosságot, melyet egy pár vidéki szinpadon már adtak, most majd minden este ismétlik, s elég vonzereje van.

A népszinházban e hó 27-én jubileumos előadás volt. *Almási* Tihamér «Tót leány» czimü népszinműve érte meg ötvenedik előadását, Blaháné utánozhatatlan személyesitésében. Az ő alakitása tette a darabot a népszinházban oly vonzóvá, hogy még mindig teli házat csinál. A szerző az ötvenedik előadás alkalmára diszes ezüst koszorut készittetett a művésznőnek emlékül. Kilé tekor a zenekarból nyujtották föl neki bársony párnán, a közönség riadó tapsai közt.

EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Egyetemi épitkezések. A fővárosban egész külön nagy telepeket foglalnak el az egyetemi épületek. Csak pár éve még, hogy a legfőbb tanintézetek szük, alkalmatlan, kicsiny épületekben szorongtak. A jogtudományi egyetem állt még legjobban. Ennek épületei is ma már még egyszer akkorák. Az utóbbi években a szerb-utczában három-emeletes nagy palotát épitettek a régihez s a kibővitett épületet a *jogi* és *bölcsészeti* szakok foglalják el. Fölépült a diszes egyetemi könyvtár is. Az orvosi egyetem egy ódon, iskolai czélokra teljesen alkalmatlan házban szorongott a hatvani-utczában. Ott volt a kórház, ott tartották az előadásokat. Ma az üllői-uton paloták csoportja emelkedik *az orvosi egyetem* czéljaira; három palota egymás mellett, egy beljebb a Mária-utcza felé, ezenkivül külön melléképületek. Nagy területet vásárolt meg itt a kormány, több házat a stáczió-utczában is. Az épitkezéseket idővel arra szintén folytatják. A megvett épületek közt van egy nagy, mely alkalmas a szülészeti kórházra. Az üllői-uti klinikai telepen most készült el a *az orvoskari központi épület*, melynek diszes helyiségeiben találjuk a gyógyszertani intézetet, a szemészeti koródát, élet- és kórvegytani intézetet is; e mellett van a *második belgyógyászati kórház*, a legkitünőbb berendezéssel, nagy tantermekkel, melyekbe 50—60 hallgató fér el, a kórházba pedig 80—100 beteg. A muzeum-köruton, a nemzeti szinház és országház közt szintén nagy egyetemi telep van, mely a Beleznay-kert megvásárlásával még növekedett, s valószinüleg a mostani országház is beleolvad majd ebbe a telepbe. Itt épült először — évekkel ezelőtt — *a vegytani intézet*, azután *az élettani intezet*, majd *a müegyetem* nagy palotája. Most készül, s már tető alatt van, a muzeum-körut felől a *természettudományok* egyik palotája, melyben a természettudományi gyüjtemények is kellő helyet találnak. Az Eszterházy-utcza felöli oldalon, részint a Beleznay-kert telkén, szintén több egyetemi épület közeledik befejezéséhez, s tavaszkor megkezdhetik azokban is az előadásokat. M kell még emliteni az *állatgyógyintézet* külön telepét a városligetet fö

35. SZÁM. 1884. XXXI. ÉVFOLYAM.

sével az egészségéről elterjedt kedvezőtlen hireket. Friss egészségben van, de kemény, sürü haja ugyancsak szürkül, pedig a müvész még fiatal. A müvészt Ipolyi püspök üdvözölte. «A te dicsőséged — mondá — a haza dicsősége, a te remekeid szeretett hazánknak szereznek fényt, nevet.» Munkácsy is érezte, hogy itthon van, megindultságában alig tudott szóhoz jutni. «Igazán — mondogatta — nem reméltem ilyen szives fogadtatást. Végtelenül boldog vagyok itthon, köztetek!» Sorban kezet fogott ismerőseivel, aztán az «Angol királynő»-be hajtottak. A müvész nemsokára a műcsarnokba ment s megtekinté a kép felállitására tett előkészületeket. A délután folyamában számos ismerős tett látogatást Munkácsyéknál. A Munkácsy-pár, mely a megnyitás napját fővárosunkban fogja bevárni, szeptember első napjaiban Ipolyi püspök meghivására meglátogatja őt bars-szentkereszturi kastélyában, a honnan aztán több irányban kirándulásokat terveznek.

A müvész sokfelé kap meghivást. Gr. Andrássy Gyula levélben kérte föl Ipolyi püspököt, hogy vigye el a nagy müvészt Terebesre. Meglátogatja Munkácsy Kalocsán Haynald bibornok-érseket, Lőcsén bátyját, Lieb Emilt, továbbá egy Pécsett lakó nagybátyját.

MI UJSÁG?

A király Aradon. Ő felsége e hó 29-én reggeli 5 órakor érkezett Aradra, s a lakosság lelkesült üdvözlése közt vonult be a városba. Már 7 óra után a király a hadgyakorlatokra ment ki, Zádorlakra, Uj-Arad mellett. Délutánra udvari ebéd, estére pedig kivilágitás volt kitüzve. Az előleges programm szerint: augusztus 30-ikát ő felsége a hadgyakorlaton tölti; másnap, vasárnap a minoriták templomában misét hallgat, aztán a küldöttségeket fogadja; délután meglátogatja a kórházat, több ipartelepet és a lövöldét. A többi napokat a hadgyakorlatok foglalják el és szept. 3-ikán utazik el ő felsége. Minden nap lesz udvari ebéd. Ő felsége lakása a városházán van berendezve.

Augusztus 29-ikén kora reggel már egész Arad talpon volt. Pontban 5 órakor érkezett meg a király. Fogadtatása lehető ünnepélyes és lelkesült volt. Gróf Szapáry pénzügyminiszter is Aradon van s a pályaudvarban várta ő felségét. *Salacz* polgármester üdvözölte a királyt, a ki örömét fejezte ki a hü ragaszkodás tanusitott jelei iránt. Ő felsége Tabajdy főispánnal, Németh, Metianu püspökkel, Angyelics patriárkhával s többekkel beszélgetett, aztán gróf Szapáry miniszterrel egy kocsiban vonult be a városba, folytonos éljenzés közt. Nyolczadfél órakor ő felsége már a hadi gyakorlatokra ment ki.

József főherczeg e hó 28-án délután Kis-Jenőről Aradra érkezett, hol a városi és megyei hatóságok fogadták. A főherczeg az egész hadgyakorlatok alatt Aradon lesz.

A «Novara» jubileuma. Épen huszonöt éve, hogy a «Novara» osztrák hajó körülutazta a világot. Ezt a jubileumot megülték e hó 26-án Polában, a hol többen megjelentek azok közül is, kik a «Novara» expedicziójában részt vettek, s még életben vannak. Stefánia trónörökösnő ez alkalomból a következő táviratot küldte Polába:

«Et si fractus illabatur orbis,
Impavidae naves austriacae.»

(«S ha a világ romokba dől is, Ausztria hajói nem ingadoznak.») E távirat persze nagy lelkesedést idézett elő az ünnepélyben résztvevőknél.

A budai királyi palota fölépitésére vonatkozó terveket Ybl Miklós nem sokára bevégzi, a költségvetés megállapitása azonban még jó hosszu időt igényel, ugy hogy az összes munkálatok csak a tavaszra készülnek el. Ekkor Ybl be fogja azokat mutatni jóváhagyás végett ő felségének s talán már a jövő év őszén hozzákezdenek a kivitelhez.

Munkácsy és uj festménye Budapesten. Munkácsy ujabb remekműve, «Krisztus a keresztfán» szeptember első napján lesz kiállitva a mücsarnokban. Megérkezett a müvész is nejével együtt aug. 27-én, hogy jelen legyen a festmény fölállitásánál.

A festmény nagyobb mint «Krisztus Pilátus előtt». Keretével, a kiállitáshoz szükséges sötét vörös bársony függönyzettel nagy sulyt képezett, s kibontása lassan és lehető ovatossággal történt. A keret hat darabra volt osztva, a festmény összehajtogatva, de a hajtások mindenütt hengerre estek, nehogy törés támadjon. A láda oldalára francziául, angolul, németül volt fölirva a tartalom, és mindenféle figyelmeztetés, hogyan bánjanak vele vasuton. A kivételre, felállitásra hat oldalra terjedő utasitást is mellékeltek. Az egész csomag 2448 kilogram sulyu volt. Munkácsy e festménye eddig csakis Párisban volt bemutatva, de nem a rendes kiállitási helyen, a Salonban, hanem külön, a «Krisztus és Pilátus» képpel együtt. A mücsarnokban körülbelől egy hóig lesz. A belépti dij 50 kr., kedden és pénteken 1 frt.

A festmény nehány nap mulva villamos világitás mellett is látható lesz estenként. Munkácsy uj képéről még nincs semmiféle másolat, s tulajdonosa, Sedelmayer fényképet is csak akkor enged venni róla, mikor rézmetszetben már kiadta. A müvész a festmény egy csoportozatát külön is kidolgozta s ezt be akarja küldeni az országos kiállitásra.

A müvész fogadtatására *Ipolyi* Arnold püspök, a képzőmüvészeti társulat elnöke, bars-kereszturi nyaralását félbeszakitva sietett a fővárosba. *Munkácsy* és neje e hó 27-én déli 2 órakor érkezett meg a bécsi futárvonattal. Üdvözlésére megjelent a társulat választmánya, Kasztner Károly, a müvész sógora, Röckék Szegedről, a müvész rokonai. Az összegyült társaság bizalmas kör volt. Gerlóczy alpolgármester is közé tartozott. Meleg fogadtatásban részesitették Munkácsyt és nejét. Megéljenezték, s a társulat titkára, Szmrecsányi Miklós, a választmány nevében rózsabokrétával kedveskedett a müvész nejének. *Munkácsy* már az első pillanatra megczáfolta megjelené-

EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Török Pál emlékünnepét a dunamelléki reform. egyházkerület püspöki székén utódjának, Szász Károlynak beigtatását megelőző napon, október 25-én tartották meg a kálvintéri református templomban.

A templom belsejét e gyászünnepély alkalmára fekete szövettel boritották be. Nagy és diszes közönség volt jelen ez emlékünnepélyen. Az ur asztala körüli téren félkörben elhelyezett székeken az egyházkerületi közgyülésre felgyülekezett számos vidéki lelkész foglalt helyet. Az ur asztalától baloldalra az egyházmegyék gondnokai, segédgondnokai, továbbá a világi tanácsbirák, tanintézetek igazgatói és küldöttei foglaltak helyet. Ott voltak a többek közt Lónyay Menyhért gr. a dunamelléki egyházkerület főgondnoka, Tisza Lajos gr. a budapesti ref. egyház gondnoka, Vizsoly Gusztáv a tolna-baranyai egyházmegye kurátora, továbbá az ág. evangelikus egyház részéről Fabiny Teofil, a budapesti magyar, tót és német ág. ev. egyházak lelkészei, Ballagi Mór, Gerlóczy Károly alpolgármester s a pesti egyházközség preszbiteriumának tagjai, Papp Gábor, Kun Bertalan és Révész Bálint református püspökök. A jobboldalra eső padokon nőközönség foglalt helyet. Az ünnepély délelőtt 10 órakor a ref. gymnázium tanulói dalkarának énekével kezdődött, aztán *Szász* Károly ujonan választott püspök lépett a szószékre. Előbb rövid imát, aztán emelkedett emlékbeszédet mondott Török Pál fölött. Ledőlt oszlophoz hasonlitá, ki ledőltével betölthetlen ürt hagyott maga után. Majd párhuzamot vont Pál apostol és Török Pál közt, azt mondva, hogy mindkettőnek életét folytonos munka és nagy eredmények jellemzik. Rövid vonásokban ismertette aztán elhunyt elődje életét. Elmondta, hogy mikor Török Pál 1839-ben a pesti ref. egyház vezetését átvette, rombadőlt épületeket és adósságot talált. Virágzó tanintézeteket, rendezett viszonyok közt lévő egyházközséget hagyott hátra s ez mind az ő érdeme. Majd törekvéseit ismertette a pesti ref. főiskola emelése körül, az által is, hogy a kecskeméti theologiát P stre hozta. Ha nem is volt kitünő szónok, szavai mindig az igazság meggyőző erejével hatottak s munkás élete végén semmit sem hagyott bevégezetlenül. Szász Károly imával fejezte be szónoki hévvel előadott emlékbeszédét, s a tanuló ifjuság karénekével a kegyeletes ünnepély véget ért.

MI UJSÁG?

A király október 30-ikán átalános kihallgatást adott a budai királyi lakban. Mig ő felsége Budapesten, illetőleg Gödöllőn időz, minden csütörtökön lesz kihallgatás.

Az osztrák-magyar monarkhia irásban és képben. A trónörökös irodalmi vállalata érdekében a mult héten Rudolf trónörökös elnöklete alatt tartott ülést Bécsben a nagy mű kidolgozására alakitott bizottság. Magyar részről *Jókai* Mór és *Szögyény* László külügyminiszteriumi osztályfőnök voltak jelen. *Rudolf* trónörökös amaz örvendetes jelentést tette, hogy ő felsége a mű felajánlását elfogadni méltóztatott. Ennek utána elhatározták, hogy a mű magyar kiadása annak minden részében a némettel teljesen egyenlő legyen. A műnek Ausztriára vonatkozó része Bécs főváros leirásával fog kezdődni. Legközelebb *Rudolf* trónörökös Budapesten a magyar bizottság egyik ülésében is elnökölni fog.

Uj miniszter. A honvédelmi miniszter kinevezését okt. 30-ikán tette közé a hivatalos lap. Gr. Ráday Gedeon halála óta ideiglenesen b. Orczy Béla, ő felsége személye körüli miniszter vezette ezt a miniszteriumot is. Most ő felsége báró *Fejérváry* Géza tábornokot, a miniszterium eddigi államtitkárát nevezte ki. B. Fejérváry még ez nap letette az esküt ő felsége előtt, Tisza miniszterelnök jelenlétében. Aztán látogatást tett b. Mondel főhadsegédnél, gr. Kálnoky külügyminiszternél, Tisza miniszterelnöknél, József főherczegnél, hol a Budapesten állomásozó honvédtábornokok tisztelgését is fogadta. A honvédelmi miniszterium palotájában délben jelent meg, hol a miniszterium tisztviselői üdvözölték. Az uj miniszter arczképét már közölte lapunk.

Alapkő-letétel. Október 30-án tette le a király a nagy lovas kaszárnya alapkövét, a kerepesi-ut végén. A kaszárnya egyike lesz a főváros legnagyobb telepeinek, negyven holdnyi területen, negyvenhat külön épülettel, s több mint másfél millióba kerül. Egy egész lovas ezred számára lesz benne hely, s Budapest épitteti. Az alapkő letétele fényes szertartásokkal, miniszterek, főméltóságok, a katonai tisztikar és nagy tömeg jelenlétében ment végbe, ugy hogy el lehet mondani: a főváros számos és fényes közintézete és ipartelepe épitése nem kezdődött oly ünnepélyesen, mint e kaszárnyáé.

A nagy terület fel volt lobogózva, emelvényeket állitottak a meghivottak számára, a királynak pedig ékes pavillont emeltek. *József* főherczeg nehány perczczel érkezett a király előtt. Az uralkodót a katonaság tisztelgése fogadta, azután *Ráth* Károly főpolgármester üdvözölte. A *király* örömét fejezte ki a kaszárnya épitése fölött, s azt a katonai és polgárl osztály közti örvendetes jó viszony kifejezésének tekinti. Ezután *Gerlóczy* alpolgármester olvasta fel az alapkőbe szánt okiratot, mely megismerteti az épületek tervezetét, költségét: 1.558,000 frt. Az okmányt először a király, aztán József főherczeg, a miniszterelnök, Gyulai-Edelsheim katonai főparancsnok, a budapesti térparancsnok, és a miniszterek irták alá. A polgármester bemutatta az épitési bizottság tagjait, kiknek minden tagjához kérdéseket intézett ő felsége. Az aláirt okmányt nehány arany és ezüst pénzzel és a budapesti lapok aznapi számával üvegbe, majd réztokba tették, s az alapkőbe helyezték. A kőre be van vésve, hogy a király mely napon tette le. A katonai zenekar hangjai mellett illesztették helyére a követ; a király diszes vakoló kanállal vakolatot öntött, aztán ezüst kalapácscsal hármat ütött rá. József főherczeg, a miniszterelnök, a főpolgármester és még többen ismételték a kalapács-ütést. A király még szétnézett az épület-állványokkal boritott téren. s aztán Budára hajtatott.

József főherczegtől terjedelmes czikket közöl a «Tüzoltó Közlöny». A főherczeg ebben a szaári tüzvészt irja le és az alcsuthi tüzoltók müködését. A tüzoltók tudvalevőleg a főherczeg parancsnoksága alatt állanak, s a tüzvész alatt is ő vezényelte.

Halottak napján az egyetemi ifjuság most is fölkeresi koszoruival és a megemlékezés meleg szavaival a kerepesi uti temető ama sirjait, melyek egy-egy jelesünk hamvát fedik. Ezuttal Horvát István, a néhai jeles tudós, és hires tanár sírját is megkoszoruzzák, s ezzel helyre hozzák azt a mulasztást, hogy a magyar egyetemi ifjuság nem volt képviselve közelébb a székesfehérvári Horváth-jubileumon. Alkalomszerü most fölemliteni, hogy Horvát halálakor, 1846-ban a tanuló ifjuság a temetésen kivül még külön gyászünnepet is tartott, hogy illőleg kifejezhesse a veszteséget, melyet a kitünő és szeretett tanár elhunyta fölött érzett. Sirjánál Fejér Pál tolmácsolta ez ifjuság gyászát. Nem volt ez senki más, mint az ifjuság későbbi vezére, *Vasvári* Pál, ki a szabadságharczban lelte halálát. A gyászbeszéd nyomtatásban is megjelent, ily czim alatt: «Végszó Horvát István sirjánál. Junius 15-én 1846. rögtönözve mondá Fejér Pál, első évi jogász.» Nyolcz lap, Trattner-Károlyi betüivel. A külön gyászünnepély sorozata pedig ez volt, egy akkori nyomtatvány szerint:

Az 1846-diki jogász és bölcsész-karbeli ifjuság által Szent Iván hó 28-kán az egyetemi teremében rendezett *Horvát-gyászünnepély* tárgysorozata. Fohász, Berzsenyitől, szavalja *Lövészy György*. Horvát István emléke, előadja *Fejér Pál*. Nemzeti ének Czuczortól, szavalja *Bobics Pál*. Beszéd Horvát István felett, előadja *Békási János*. Temető, Berzsenyitől, szavalja *Szombathy Ignácz*. Fohász Horvát István felett, előadja *Király István*. Zrinyi dala, Kölcseytől, szavalja *Török Miklós*. Horvát emléke, előadja *Lövészy György*. Mulandóság Berzsenyitől, szavalja *Gellért Ferencz*. Emlék-beszéd Horvát István felett, ünnep záradékul *Gaizágó Sali*-tól.

Az itt emlitettük közül: Lövészy György ma is élő tekintélyes fővárosi ügyvéd. Békási János — ha nem csalódunk — Hollán Ernő tábornagy nejének édes atyja. Török Miklós a néhai jeles publiczista Török János egyik, korábban elhunyt fia; Gajzágó pedig az állami számvevőszék jelenlegi érdemes elnöke.

Munkácsy festményének kiállitását még meghosszabbitották két nappal, ugy hogy a szombati ünnepen és vasárnapon is látható. A kiállitás utolsó napja tehát november 2-ika. A kép tulajdonosa, Sedelmayer is Budapestre jön, hogy a kép becsomagolásánál felügyeljen. A műcsarnok őszi kiállitása e hó 5-ikén nyilik meg.

A hazai müipar-czikkek pártolása érdekében Trefort Ágoston miniszter körlevelet bocsátott ki az ország valamennyi egyházi főhatóságához, mint azokhoz, a kiket főtényezőkül tart arra, hogy pártolásukkal buzditsanak a további sikerekre. A miniszter hivatkozik rá, hogy közviszonyaink ez irányban is örvendetes lendületet vettek s egy majdan virágzandó müipar csirája mutatkozik itt is, ott is. Ez nemcsak megérdemli a gondozást, hanem követeli is, hacsak a létezőt veszélyeztetni nem akarjuk. Ma igen sokat lehet itthon készittetni, mit egy pár év előtt külföldről kellett behozatni. Az európai piacz el van özönölve nyers anyagokkal s ott hazánk alig lesz képes versenyezni. Ujjmutatás ez arra, hogy az ipar fejlesztéséhez kell fogni minden erőnkkel. A miniszter végül felkéri az egyháznagyokat, hogy a templomok diszitéséhez tartozó müipari czikkeket itthon készittessék s igy közgazdasági állapotaink javulásához a lehetőséghez képest járuljanak.

Az országos kiállitás számára ismét nagy területet vettek el a városligetből, épen azt a részt, a hol a mutatványos bódék és Paprika Jancsik voltak eddig. Most már remélhetőleg elég a térség.

A kiállitás épitészeti bizottsága elhatározta, hogy ezer ember befogadására alkalmas *hangversenytermet* állittat fel, a melyben esetleg társas összejövetelek, kongresszusok, felolvasások, tánczvigalmak is rendezhetők, sőt szinielőadások is, miután a kiállitási szinház tervét a bizottság elejtette. A szini előadások tartására ugy a fővárosi, mint vidéki társulatok pályázhatnak. Azonkivül még *két külön csarnok* felállitását határozták el; az egyikben a külföldről beküldött gépek, a másikban pedig a szabadalmazott találmányok s egyéb tárgyak lesznek elhelyezve. A kiállitási *nagy vendéglő* mellékhelyisége uj szerkezetü terraszszal fog befödetni, mely maga is érdekes kiállitási tárgy lesz s gyönyörü kilátást nyujt, különösen este, villamos világitás mellett — a kiállitás területére. — A *magterményck, takarmányfélék* nemzetközi részének csoport-biztosához, Koppély Géza földbirtokoshoz érkezett tudósitás szerint, a svéd kormány saját kiállitói részére 18,000 koronát utalványozott a czélból, hogy ezen segély által a kiállitók kellő számban és az északi magtermeléshez méltón jelenhessenek meg a nemzetközi versenyen. — *A hazai fürdők panorámájának* csarnoka Ray Rezső müépitész tervei szerint már épülőben van. Hogy a fürdők látképei minél impozánsabbak lehessenek, a panorámába csak tizennégy fürdő látképeit veszik fel, de ezek azután nagyobb méretüek leszek, mint az eleinte tervezve volt. A Tátra-Füredet feltüntető nagyméretü képen Kautsky már javában dolgozik.

Archaeologiai kirándulás. Egy kis társaság, melynek tagjai Pulszky Ferencz, Hampel József és neje Pulszky Polyxena, továbbá Feszty Árpád festőművész, Horvátországba mentek, hogy annak egyik történelmi nevezetességü helyét, a lepoglavai várat megtekintsék. E várat s ódon templomát Corvin János épitette, kinek tetemei is itt nyugszanak. S nemcsak maga a vár, melynek egy részét most fegyháznak használják, de a templom is egyike a legérdekesebb emlékeknek.

Japánok Budapesten. Október 29-ikén egy japáni küldöttség érkezett Budapestre. Előkelő katonákból áll ez, s azért utazik Európában már egy év óta, hogy a hadseregek szervezetét tanulmányozza. Járt Oroszországban, tanulmányozta a német hadsereg szolgálati viszonyait, ezután megismerkedett Bécsben az osztrák-magyar közös hadsereg szervezetével; utolsó állomása a monarkhiában Budapest, hol tanulmányait a közös katonai intézmény mellett a honvédségre is kiterjeszti. A közös hadügyminiszterium a tisztán katonai jellegü küldöttséget tanulmányutjában lehetőleg támogatja s mellé mint vezetőt báró *Goumoens* Gusztáv kamarás, táborkari századost osztotta be, kinek vezetése alatt érkeztek Budapestre. Európai öltözetükben nem okoznak feltünést; csak jobban megnézve tünik föl arczuk; termetük pedig átalában kicsiny. A «Hungária» fogadóba szálltak. A küldöttség vezetője a japán hadügyminiszter, 42 éves, *O-Yama* vezértábornok, kinek ifjonti kinézése felötlő; tagjai *Miura* és *Rodzu* tábornokok, két ezredes és tiz hadnagy.

A küldöttség vezetője Goumoens báró október 30-ikán engedélyt kért ő felségétől, hogy a küldöttség a honvédség intézményét tanulmányozhassa. A király az engedélyt megadta s a honvédelmi minisztert, ki ép akkor tette le az esküt, azonnal utasitotta. A japániakat délután magánkihallgatáson is fogadta ő felsége, aztán udvari ebédre voltak hivatalosak. Tisztelegtek a miniszterelnöknél és honvédelmi miniszternél is. Csütörtökön este az operaház előadását nézték végig. Másnap a honvédségi ügyekkel foglalkoztak. Elutazásuk november első napjára volt kitüzve.

Az operaszinház nézőterén egy kis átalakitás történt. A földszinti ülőhelyek ugyanis a szinpadhoz mérve alacsonyan álltak, s most az egészet fölemelték. Kedden este fogtak hozzá, és — szerdán nem lévén előadás — csütörtök este már készen volt.

A «Jogtudományi Közlöny» október 31-iki (44-ik) száma a következő tartalommal jelent meg:

A betudásról. Dr. *Jancsó György* kir. táblai fogalmazótól. — Jogirodalom: Bünvádi eljárásunk reformjához. Irta Dr. *Fayer László*. Dr. *Wlassics Gyula* budapesti kir. alügyésztől. — A magyar kereskedelmi jog kézikönyve különös tekintettel a magyar birói gyakorlatra. Irta Dr. *Nagy Ferencz*. Dr. *Nagy Dezső*

budapesti ügyvédtől. Törvénykezési Szemle: Észrevételek a végrehajtási törvény értelmezését tárgyazó ujabban megjelent czikkekre. I. K. budapesti kir. táblai birótól. — Az unitáriusok válóperei. — Különfélék.

MELLÉKLET: Határozatok. — A magyar kir. pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai.

HALÁLOZÁSOK.

Veress Sándor, mérnök, a Bukarestben élt jeles magyar hazafi, a romániai magyarságnak nagyrabecsült vezetője, meghalt október 27-ikén Bukarestben, 56 éves korában. A magyar érdekek egy kitünő tapintatu és nagy miveltségü képviselője hunyt el benne. A bukaresti reform. egyháznak főgondnoka, a magyar társulatnak, a magyar társalgó és segélyegyletnek tiszteletbeli elnöke, az osztrák-magyar egyletnek alelnöke volt. Huszonkét év óta lakott Romániában, hol mint mérnök nagy tekintélyt szerzett, s gazdasági ügyekben is sok megbizatást teljesitett. Románia széles köreiben is jól ismerték és tisztelték. A szabadságharczban százados volt, s aztán ő is külföldre menekült, a világba dobatott, de tanult és nagy lelkierővel küzdötte föl magát idegen földön, s Romániában tekintélyes állást tudott biztositani magának. Nyelvismerete, alapos miveltsége, éles esze mellett egyéni tulajdonai, ritka szép jelleme is emelték. Halálát nemcsak Bukarest minden körében fogadják megilletődéssel, nemcsak az ottani magyarságra és ennek ügyére fájdalmas az ő elhunyta, hanem a magyar irodalom is koszoruval tartozik «A magyar emigrácziő keleten» czimü becses munka szerzőjének, s annyi sok jeles czikk irójának. Az emigrácziójáról irt müve a szabadságharcz utójátékának pártatlan kiegészitő része, nagy közvetlenséggel, mély igazságszeretettel és erőteljes tollal irva. Méltán okozott feltünést, s emlékirati-irodalmunk legjobb müvei közé tartozik. A «Vasárnapi Ujság» is sokat vesztett a jeles ember elhunytával, ki rendes munkatársai közé tartozott már régen és folytonosan, s kinek tartalmas, eleven czikkeit, romániai leveleit bizonyára oly örömest fogadta minden olvasó, mint a mily örömmel vette és adta közre azokat a szerkesztőség. Bármiről irt, mindig megvolt annak tanulsága és vonzó alakja. Hazájának minden mozgalmát folytonos figyelemmel kisérve és gyakran téve látogatásokat, sőt nagyobb utazásokat; Romániát pedig alaposan ismerve, s tanuja lévén nagy változásainak, emelkedésének, közérdeket keltően tudta megtenni az összehasonlitásokat, s levonni a tanulságokat a két ország állapotaiból. Bizonyára egyik legrokonszenvesebb ismertetője volt Romániának is, melynek fejlődését, intézményeit mindig oly nyomatékosan emelte ki serkentőül. Folytonos tanulás és folytonos munka közt élt. Ez ásta alá egészségét. A mult évben kezdett betegeskedni, s az orvosok Karlsbadba küldték. Onnan nem annyira könnyebbülten, mint inkább a teendők sürgetése által fölélesztett munkavágygyal tért vissza a télen Bukarestbe, de nemsokára ismét csak Karlsbadot kellett fölkeresnie. Gyógyulás azonban már nem volt számára. Legutóbb az országos kiállitás ügyében buzgólkodott. A magyar kormány ugyanis őt kérte föl kiállitási biztosul Romániára nézve. Halála tehát erre az ügyre is érzékeny csapás. Özvegye (szül. Birizdó Luiza) és hat gyermeke: Endre, Irma, Lajos, Ferencz, Etelka, Margit adták ki a gyászjelentést; fivérei közül Ferencz szintén Romániában lakik, mint egyik román főur terjedelmes birtokainak igazgatója. A boldogult hült tetemei október 28-án az ev. reform. vallás szertartása mellett tétettek örök nyugalomra. Érdemeit lapunk már 1879-iki 18-ik számában méltányolta, leirta változatos életét és bemutatta arczképét. Most fájó részvéttel jegyezzük nevét e rovatba.

Ugron Lázár, Felső-Fejérmegye volt főispánja, Ugron Gábor és Ákos képviselők édes atyja, udvarhelymegyei nagybirtokos, meghalt Szombatfalván. Az elhunyt 1848 előtt vezére volt Udvarhelyszék konzervativ pártjának. Később mint magas állásu funkczionárius és követ vitt tevékeny szerepet különösen Udvarhelyszékben. Udvarhelyszéknek hosszabb ideig dirigens királybirája, utóbb Kolozsvártt, azután Pesten országgyülési követe volt. A 60-as években az egykori Felső-Fejérmegyében főispáni méltóságot viselt; 1867 óta mint erdélyi regálista, tagja volt a főrendiháznak. A 70-es évek alatt betegeskedése miatt visszavonult a közpályától és szombatfalvi birtokán egyedül szeretteinek körében élt. A 73 éves hazafiban az erdélyi közélet egyik tevékeny előharczosát vesztette el.

Széll Kristóf, a birói kar nagyérdemü veteránja, a királyi tábla nyug. tanácselnöke, elhunyt Budapesten 75 éves korában. Mint jeles képzettségü, ritka buzgalmu biró, mivelt, nemes lelkületü férfiu köztiszteletben állott. Előhaladott korban, négy évvel ezelőtt vonult nyugalomba. Tagja volt a nemzeti kaszinó választmányának is és elhunytát a kaszinó épületéről gyászlobogó hirdette.

Elhunytak még a közelebbi napok alatt: Danilovics Mihály, kassa-egyházmegyei őrkanonok, prépost, volt püspöki helynök és egyházkerületi tanfelügyelő, gr. Zichy Jenő nevelője, jótékony és közszeretetben élt főpap, 73 éves korában, Kassán. — Sztachovics Remig, a pannonhalmi Benedek-rend tagja, főmonostori levéltárnok, szentszéki tanácsos, 72 éves korában. — Bellaágh József, fővárosi tekintélyes ügyvéd, az ügyvédvizsgáló bizottság volt tagja, a Sz. István és sz. László társulatok választmányi tagja, több bankintézet jogi tanácsosa, hosszas betegeskedés után Budapesten; ugyanitt Szalacsy Farkas, 45 éves korában. — Szádeczky Lajos, birtokos, a trencséni törvényszék volt elnöke, jeles jogász, a báró Popper-féle urodalom főügyésze, 61 éves korában, Pozsonyban. — Székely István, nyug. plébános 71 éves korában, Szombathelytt. — Nagy István, ref. lelkész, 67 éves korában, Szent-Mihályon. — Kiss Lajos, kir. járásbiró 55 éves korában, Miskolczon. — Madarász Gusztáv, a nagy-kállói főreáliskola tanára, 55 éves korában. — Bozzay János, kataszteri becslőbiztos 42 éves korában, Szerajevóban. — Lits Gusztáv, a gr. Wimpfen-féle érdi urodalom felügyelője, Fejérvármegye bizottsági tagja, 48 éves korában, Érden. — Horváth Antal, mérnök, a pécsi takarékpénztár volt igazgatója, 66 éves korában, Pécsett. — Dr Szendey János, Baranyamegye pécsváradi járásának volt orvosa, 61 éves korában, Hajdu-Szoboszlón. — Králik János, borkereskedő, Temesvártt. — Fendt Antal, kataszteri erdőbecslőbiztos, 67 éves korában, Budapesten. — Oszterhuber Ágoston, nyug. százados Sümegen. — Adler József, hadseregbeli őrnagy, a kassai katonai reáliskola igazgatója. — Rózsa István, szegedi tekintélyes polgár, kit a lóvonatu vasut gázolt el, 83 éves korában, Szegeden. — Gróf Horváth-Toldy Kozma, tengerészeti hadapród, 20 éves korában, Kolozsvártt. — Szikszai Imre, fiatal tanitó, ki sulyos betegségének véget vetendő, fegyverrel oltotta ki életét Debreczenben. — Sova Ede, a zágrábi báni tábla birája, 54 éves korában. — Noszlopy István, gymnáziumi tanuló, Noszlopy Gyula kir. aljárásbiró 13 éves fia Nagy-Váradon. — Gróf Lázár Albert, a szabadságharcz egyik vitéz őrnagya, 72 éves korában, Maros-Vásárhelytt és a medgyesfalvi családi sirboltba szállitották. — Dr. Csiky József, marosvásárhelyi orvos, özvegyet és két árvát hagyva maga után. — Gaál A., ki régebben szinigazgató volt, legutóbb pedig Ságh szintársulatánál működött, Kecskeméten.

Özv. gróf Porcia Ottóné szül. Popovics Anna, a biharmegyei társas körökben tisztelt urnő, 70 éves korában, Nagy-Váradon. — Galgóczy Antalné szül. Reidner Anna, Pozsonymegye egyik köztiszteletben álló családjának tagja, Püspökiben. — Özv. Nagy Istvánné szül. Bodnár Erzsébet, 71 éves korában, Sárospatakon. — Özv. Boros Sámuelné szül. Burián Mária, 65 éves korában, Budapesten; ugyanitt Bein Károlyné szül. Kaff Linka, fővárosi tanár 26 éves neje; Uhl Sándorné szül. Gindrich Anna, 43 éves korában; Martinidesz Klára, magányzó, 54 éves korában; Czieger Mórné, fővárosi kereskedő neje, ki jótékony czélu végrendeleti intézkedéseket tett. — Mihálovics Miksáné, Nagy-Becskereken. — Parrizot Julia párisi hölgy, ki Kolozsvártt De Gerando Antonina urhölgy házánál talált gyöngéd ápolást. — Cservenitz Mihályné szül. Hoffmann Borbála, egri törvényszéki biró neje, 49 éves korában. — Gencsy Kálmánné szül. Putics Hajnalka, 21 éves korában Aradon. — Reizner Antonia asszony, a fiumemegyei főispán édes anyja, 93 éves korában, Zágrábban.

SAKKJÁTÉK.

1298/9. számú feladvány. Nadebaum C.-töl.

Sötét.

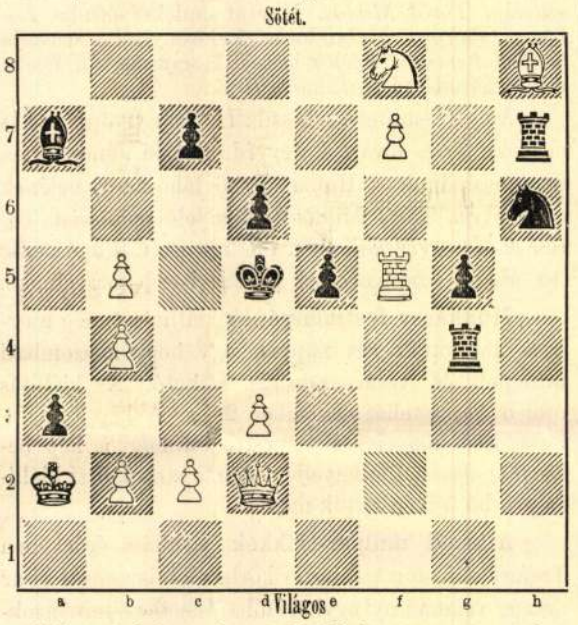

Világos indul s a harmadik lépésre mattot mond.

Az 1293. sz. feladvány megfejtése.

Dubbe F.-től.

Megfejtés.

Világos.	Sötét.
1. F4—f5 --- --- ---	Fg2—h3 : (a)
2. Hd5—c3 † --- ---	Ke4—d4
3. Bf3—d3 matt.	
a.	
1. --- --- --- --- ---	Fg2—f3 : (b)
2. Vh3—f3 † --- ---	Ke4—d4
3. Vf3—d3 matt.	
b.	
1. --- --- --- --- ---	Ke4—d5 : (c)
2. Bf3—d3 † --- ---	Kd5—e4
3. Vh3—g4 matt.	
c.	
1. --- --- --- --- ---	Hf7—e5 :
2. Hd5—c3 † stb.	

Helyesen fejtették meg: *Budapesten:* K. J. és F. H., Andorfi S. — Kovács J. — Senki Ede. — Az Erkel-sakk-társaság nevében: E. K. — *Debreczenben:* Zagyva Imre. — *Veszprémben:* Roland K. — *Macsolán:* Varga József. — *A nagy-enyedi* evang. ref. Bethlen főtanoda olvasóköre nevében: Nagy András. — *A pesti sakk-lör.*

SZERKESZTŐI MONDANIVALÓ.

K. E. A három közül (melyek mindenike tehetségre vall) legsikerültebb a «Fölemelem szemem» kezdetü; de még ez sem ad magának egészen tiszta hangot. A kifejezés bizonytalansága s a hangulat határozatlansága miatt egyik sem élvezhető teljesen. Idővel, reméljük, élvezhetőbbeket is fog nyujtani.

Az egri temetőben. Szétfoly, a helyett hogy egy eszmében vagy erős érzésben birna összpontosulni. Egyes részei olvashatók; egészben nem tesz benyomást.

Temetőben. Nagyon sötét embergyülölő, sőt becsmérlő hangulat. Az ilyen is lehet jogosult, de akkor erős meggyőződésből és élettapasztalásból kell fakadnia, az pedig itt hiányzani látszik.

Halottak napján. (Felvirad . . .) A refrain nagyon csinos — de a mi hozzá van adva, nagyon elvont elmélkedésekből áll, költőiség nélkül. A más kettő (Nevemhez. Kétség) még kevésbbé sikerült; kivált amaz: érthetetlen is.

X. A csinos költemény jő.

Szegény dala. Az alája irt név igazi-e? Sem a kézirásban nem ismerünk az illetőnek előttünk jól ismert vonásaira; sem a költeményben az ő hangjára.

Nőnek élete. Nehézkesen foly, pedig nem az eszmegazdagság miatt. A szerző a magyar nyelvvel, kivált a költői nyelvvel, sehogy sem bir. «Gyötrelemteli idők viharja» nem magyarul s még kevésbbé költőileg van mondva. A szerző másik küldeményét sem használhattuk.

G—y. B—nt. Hogy *első* dolgozatok volnának, nem hiszszük; mert olyan rektorosan sokkal jobban versel, mint kezdőtől telnék. Ez azonban világért sem azt teszi, hogy a versek jók vagy bár középszerüek is lennének. Egyik túlérzékeny, sentimentalis, a másik humoros, bohókás akarna lenni, — de amazon nevetünk, a melynek el kellene érzékenyitni, emezen ásitunk, a melyen nevetnünk kellene.

L. L. Nem veszszük észre, hogy «Összel» czimü költeményén valamit is javitott volna; legalább épen azok a kifejezések, melyek miatt a multkor is kivántuk az átdolgozást, most is fenmaradtak. Megkisértjük segiteni rajta, s ha sikerül – sort keritünk reá.

Nem közölhetők. Nem tudom én. Alig vagyunk együtt. Király-dal. Remény, remény . . . — Magányban, Összel (Sötét köd ül . . .). — Robespierre. — Összel (Üvöltenek már a szelek). — Tiszteletem nagysága.

HETI NAPTÁR. November hó.

Nap		Katholikus és protestans		Görög-Orosz	Izraelita
2	V	E 22 Jusztin vér.	E 21 Gottlieb	21 G 21 Vidor, H.	14 Áron
3	H	Halottak emlék	Imre, Ida, Teo.	22 Abercz	15 Félbőjt.
4	K	Borromei Kár.	Földes	23 Jakab úr-öcs.	16
5	S	Imre herczeg	Blandina	24 Arétás vt.	17
6	C	Lénárt	Lénárt	25 Marczian	18
7	P	Engelbert p †	Adolf	26 Demeter	19 Böjt s.ü.
8	S	Gottfried	Gottfried	27 Nesztor	20 S. Cha-S.

Holdváltozásai: Ⓝ Holdtölte 3-án 9 óra 53 pk. reggel.

Tartalom.

Szöveg: Bókai János. — Czifra temető. Költemény *Palágyi Lajostól.* — Orosz történetek: I. Miklós czár és az elgázolt parasztasszony. — Rókák és rókavadászatok. — Forster Dóra. Angol regény. Irta *Besant Walter.* — Zene a természetben. — Egyveleg. — Halottak napja. — Magyarország Párisban. — Khinai-Európai viszály papiron. Egy khinai benyomásai európáról. — Szász Károly püspöki beiktatása. — Irodalom és művészet. — Közintézetek és egyletek. — Egyház és Iskola. — Mi ujság? — Sakkjáték. — Szerkesztői mondanivaló. — Halálozások. — Hetinaptár.

Képek: Bókai János. — Rókavadászat: A «Meet»; indulás a vadászatra. A «Start»: a vad fölverése. Erzsébet királyné rókavadászaton. Richter W. festménye után. — A taktikus koma. Rablókalandon. Egy kis uzsonnára való. Strategikus csel. A róka kicsinyei körében. — Forster Dóra. — Részlet a kerepesi-uti temetőből Batthányi és Deák mauzoleumával.

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
(L. Egyetem-tér 6. szám.)

Szines selyem Surah, Satin merveilleux, atlaszok damaszok, selyemrips és taffoták, 1 frt 30 kr. méterje, egész 7 frt 20 kr.-ig, szállittatnak egyes öltönyökre ugy, mint egész végben bérmentesen a házba **Henneberg G.** (királyi udv. szállitó) selyemgyári raktára által, Zürichben. Mintákat postafordultával. Egy levél dija a Svájczba 10 kr.

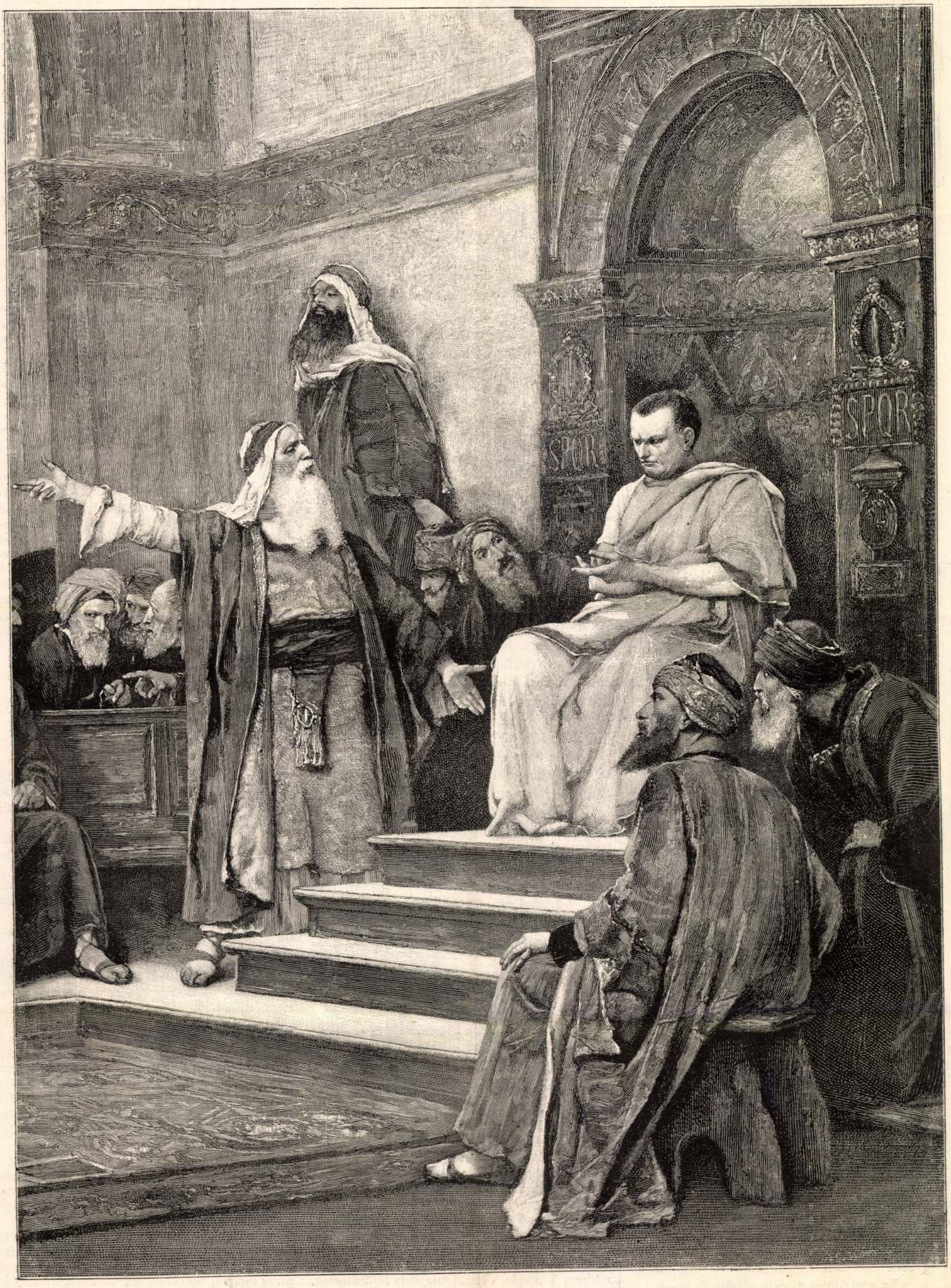

PILÁTUS. — MUNKÁCSY KRISZTUS-KÉPÉNEK RÉSZLETE.

— Akár mindjárt, csak még egy kis szénát kötök össze az utra. Hallod-e anyjuk, doktort hivass ahhoz a lányhoz, ha rosszabbul találna lenni.

Azzal megint kifordult az öreg s egyenesen a padlásra vezető létrának tartva, némi lelki megkönnyebbüléssel mászott fel a szük padláslyukon.

A templom tornyán megkondult a hires debreczeni harang, Mihály gazda levettekalapját s szokása szerint elmondá reggeli imáját, a — miatyánkot.

De ma még az sem jutott eszébe. Négyszer belekezdett, mindig kihagyott belőle valamit.

«De szabadits meg a gonosztól», — talált rá végre az eltévelyedett kifejezésre.

Aztán tovább is térdelő helyzetében maradt, a hogy az már kivántatik a szénacsomag kötéséhez.

Egyszerre borzadva vette észre, hogy a csukatlan kupaku pipából kiesett valami a széna közé. Talán az égő üszögből egy elmállott darab? Vagy a taplóból, mely az imént kialudt, de mely azóta meggyulhatott az üszögtől.

A rémület gyorsaságával kapott utána. Sehol sem találta. Emberfölötti erővel kezdte felhányogatni a szénát. Semmi nyom. Lehajolt, szaglálózott: nem érezi-e meg az égés szagát? Szemei őrületes ijedtséggel fordultak szanaszét. Nem jő-e valahonnan a füst, nem csap-e föl a láng?

Semmit sem lehetett észrevenni. A széna kellemes illata belevegyült a szelelő lyukakon betolakodott hajnali szellő közé s átjárta a rémület e csendes tanyáját, hol kétségbeesve állt egy ember.

Milyen megindító kép!

Ujra meg ujra felhányta azt a helyet, hová a tapló vagy üszög esett, de ismét semmi nyoma. Egy hosszu óra folyt el igy. Bokros nem mert onnan távozni. Fásult zsibbadtságban, nyitott, merev szemmel állott ott, mintha a siralomházban ült volna. Még gondolkozni sem tudott. A kétségbeesés minden érzékét megbénitá.

— Isten! — suttogá önkénytelen a szelelő lyukon kitekintve a derülten kéklő égre. — Vettem talán valamit?

Boldog ember, a kinek kutatnia kell emlékezetében egy-egy vétkes cselekedet után!

— Eh, nem lehet. Az isten nem hagyhat el, mig én el nem hagytam. Ő a jobb, ő a nagyobb.

Ez a gondolat megvigasztalta Bokrost.

Az üszög vagy a tapló leesett, az bizonyos. De bizonyosan nem égett már. Ha égett volna, nem lehetne annyi ideig elfojtva. Félre az alaptalan aggodalmakkal!

Az udvarról Judit hangja hallatszék.

— Hol van kelmed annyi ideig? Már itt keresik...

Bokros Mihály, a becsületesség és egyenesség példányképe semmit sem felelt, egy hanggal sem véteté magát észre, hanem mint az evet csuszott le a szénatartón az istállóba. Ne tudja senki, hogy a padláson volt.

— Hát még szénát sem kötött kelmed? Mit csinált azóta? — kérdé Judit asszony, midőn az istállóból látta kilépni urát.

Az nagy zavarral felelt, talán most hazudott életében először.

— Nem eszi a ló az idei szénánkat. Majd a reketyésiből veszek nekik egy adagot utközben.

— Micsoda? Hogy nem eszi meg a ló? Hát eddig?

— Jobb vón' bizony bele nem ütnöd orrodat mindenbe. Nem ugy értem, hogy épenséggel nem eszi, hanem véknyan ugrik mellette a hosszu fuvarnál, mert sáros.

Ebbe aztán bele is nyugodott Judit asszony, de azért sehogy sem ment a fejébe a gazda sápadt arcza és zavartsága. Figyelő szemmel kisérte a konyhából, mig befogott.

— Hiszen nyergesnek fogta kelmed a rudas lovat, Mihály! Hol jár az esze? Uram fia! Én dirigáljam még a kocsisságban is!

Csakugyan a «Páva» volt befogva a «Burkus» helyén. Ezen már Bokros Mihály is elpirult fülig. Ez már olyan örökös csorba lesz az ő életében, hogy mindig föléje kerekedhetik vele Judit asszony.

Nem szólt semmit, némán igazitá helyre a hibát, azután érzékenyen bucsuzott el Judittól.

— Velem valami rossz fog történni Judit, vagy veletek. Áldjon meg az isten és vigyázzon rátok. Az ő kezeiben hagylak!

Azután a beteghez ment be. Annak épen forró láza volt, halaványarczára rózsákat rajzolt a forróság, homlokáról gyöngyözött az izzadtság. Bokros lecsókolta a lefutó csöppeket és hagyott helyette olyakat, mik az ő szeméből hullottak oda.

Ezen már elérzékenyült a jó Judit asszony s «megeredt a jóság forrása» belőle is, elkezdett könyezni.

— De hát mondja meg kelmed, van-e kelmednek lelke, igy ránk ijeszteni? Hát álomlátó, próféta kelmed, hogy itt veszedelmeket jósoljon az ember fiának? Menjen utjára és siessen hazafelé. Addig Panni is jobban lesz.

— Igazad van, öreg. Megyek iziben, hanem el ne feledd, a mit mondok. Ki ne mozdulj a háztól, vigyázz mindenre. A többi aztán az isten dolga.

Az pedig, a mi az «isten dolga», nagyon szomoru történet volt.

(Vége következik.)

PILÁTUS.

Munkácsy Krisztus-képének részlete.

Munkácsy nagyhirü festményéről «Krisztus Pilátus előtt» már közöltünk egy vázlatos rajzot. Ily nagy művek után, melyeknek legkisebb részletén is látszik a művész alkotó ereje, nem könnyü föladat oly másolatot készíteni, mely az eredeti benyomását csak megközelitőleg is föltüntesse. Igazi művészek kellenek hozzá, kik birnak fogékonysággal nemcsak az eredeti mű szépségei iránt, hanem önállósággal is, melylyel egy jeles mű más alakban való előállitásánál kifejezhessék annak sajátságait mintegy kivonatban, s a szinek harmóniáját is föltüntessék. Hogy ehhez ismét a sokszorositó művészetnek kiváló eszközeire van szükség, mig a közönség kezei közé kerülhet, azt mondani sem kell.

A másolás, s ennek nyomdailag való sokszorositásával járó nehézségek okozzák, hogy ma csak egy részletét mutatjuk be a nagy és sok alakból álló festménynek, körülbelől egy harmadrészét, Pilátust és környezetét.

A képen a fanatikus tömeg dühe és a zsidó hyerarchia engesztelhetetlen gyülölete van föltüntetve. Ez a két elem viharzik az igazság és szelidség körül. Amaz a nyitott csarnokba a szabadból tör be, emez pedig az itélőszék körül torlódott meg. Az itélőszéken a hanyatló Róma imperatora ül, kitől bizonyára Krisztus tana sincs távolabb, mint a zsidó főpapok és irástudók meggyőződése, de a római provinczia kormányzójának opportunusnak kell lenni, s ha a nép és a bölcsek, a tömeg és a hatalmasok az uj tan hirdetőjének halálát követelik, ez a közvélemény, melylyel Róma nem akar szembe szállni Krisztus megmentéséért, kinek követői egyszerü halászok.

A művész mesterileg tünteti föl Pilátusa habozását, a mint a vádakat hallgatja. E hatalmas csontozatu alak, erős vállaival, nagy fejével, a lomhaság egész sulyát képviseli. Szánalomraméltó tehetetlenség, méltó egészen ahhoz, ki mikor a halálos itéletet kimondta, az igazságtalanság érzetében megmossa kezét: «a vére ti rajtatok.» E husos, elpuhult arczon ott van a kinos töprenkedés. Mint a szatócs, ujjain számlálja: mi hát az igazság? De igazság nem hangzik körülte, csak a bősz tömeg üvöltése, a gyülölet szavai. Krisztus szemközt áll vele, rászögzi tiszta tekintetét, de a római nem tudja azt kiállani; az ő szemei tekintet nélkül merednek maga elé.

Jobbján áll a vádló főpap. Annak szavait helyesli a tömeg, s helyeselve hallgatják az irástudók. Mennyi mindent beszélnek az itélőszéket környező arczok és alakok. A balon ülő két alak a kegyetlenség egész nyugalmával nézi Krisztust. A ki előre nyujtja nyakát, valóságos hiéna-tekintetet lövel rá. A falhoz támaszkodva áll egy más, magasan kiemelkedve a padok közül. Gyönyörködik a látványban, mint valami rendező, kinek pompásan sikerült minden. És a többi fejek, melyek dölyfösen, kihivólag néznek a názárethire, összehajolnak, sugdosnak, elégültek és boszuállók: mind oly kitünő szereplői e nagy tragédiának, mely a Golgothán végződött, azután pedig ez eszmék diadalává lett.

A FALU LEGHÓBORTOSABB EMBERE.

RAJZ.

MIKSZÁTH KÁLMÁNTÓL.

A ki pedig nem más, mint az öreg Madzag Máté, a hátulsó szomszédunk, kinek szalmafödeles viskója a temetőre néz, meg a kenderáztatókra.

Maga a vén Madzag is bizony nemsokára odakerül vagy az egyikbe, vagy a másikba, mert hát az ilyen közönséges faluban jó az öngyilkosoknak a kenderáztató mélységes feneke is: nem minden szegény embernek jut a Tisza vagy a Berettyó... messze van az innen!

Szomoru élet a szegény Mátéé, bizony csuda, hogy el nem hajitja magától.

Valaha gazdag ember volt, gulyaszámra kupeczkedett ökrökkel, tinóval, elhajtotta egész Moldvania országáig, ott aztán aranyat adtak neki érte. Mikor hébe-hóba egy-egy szállitmány után, melyen jó áron adott tul, megpihent idehaza zöld zsalus, tornáczos kőházában (mely most a Silber árendásé), ha végigment fekete prémes buzavirágkék mentéjében a felső soron, alig győzött «amen»-t mondogatni a töméntelen «dicsértessék»-re, melyek a kapuk aljából olyan tiszteletteljesen hangzottak feléje, mintha csak maga a tekintetes viczispán ur sétálna arra a hajdujával.

De hát Máté uramnak nem volt elég a sok arany, a rengeteg bankó, melyet egyenkint megolvasni reggeltől estefeléig eltartott, nem volt elég a tengernyi jószág, — egy feleséget szeretett volna még hozzá.

Szerzett is könnyen. Hanem ez aztán olyan hamis jószág volt, hogy vagy tiz év alatt mind elnyelte a többi nem hamis jószágot. Rámás piros csizma, rövid selyem szoknya, hosszu dinom-dánom elvitte lassankint a kőházat, a tinókat, az ökröket, az aranyat, a bankót és — a gazda becsületét.

diszitett művekhez s tudni sem akart a rideg kiállitásu nyomatott könyvekről, ugy hogy az első nyomtatványokat, mint irottakat értékesitették. Az első nyomtatás jellege, a betük alakja különben egészen hasonló volt az irottakéhoz, ugy hogy rajzoltattak hozzá szép initialékat, kifestettek s eladták mint kéziratot. Fust (előbb Gutenberg üzlettársa) igy adta el Párisban az első nyomtatott biblia példányait s a vevők, midőn rájöttek, hogy a vett biblia nem irva, hanem nyomtatva van, megrohanták, mint csalót s kártéritést követeltek. A könyvnyomtatás találmányáról is ugy gondolkoztak eleinte, mint a párisi akadémia, midőn az első gőzhajó tervezetet agyrémnek deklarálta. Csak lassan küzdte ki az magát az őt megillető helyre. Mit látunk hazánkban is? Mátyás király a tudománykedvelő, bölcs uralkodó — a kinek udvara egyik góczpontja volt kora tudományosságának — ezereket költ évenként könyv*másoltatásra*, s a *nyomtatott* munkákat ő sem méltányolja.

Kalauzunk elvezet minket a könyvirás és festés korszakán keresztül a könyvnyomtatás bölcsőkoráig, s onnan a magyar könyvnyomdászat fejlődésén át a jelenkorig s önmagával is büszkén kérkedhetik, mint a jelen nyomdászat mintatermékével. Minden szakaszhoz jellemzetes czimképeket, diszitményeket, initialekat s zár-vignetteket mutat be, mindeniket hű hasonmásban az eredeti szinezéssel. Nem lehet czélunk (már csak helyszüke miatt sem) ezuttal hosszasabban időznünk a Kalauz mellett, egyelőre mindössze néhány diszitést mutatunk be:

1-ső szent István és szent Imre képe, az Ősnyomtatványokról irt bevezetést nyitja meg a Kalauzban Thuróczy krónikájából (az 1488. augsburgi kiadásból). A kezdő vignette Szent István királyt trónon ábrázolja, jobbján fiával szent Imrével, jobbjában a jogarral, baljában az arany almával, mellette az országczimerrel, feje felett a koronát két kicsi angyal tartja.

2. Ugyancsak Thuróczy krónikájából a zárvignette. Mátyás király hollós czimerét mutatja Beatrix királynéével, felettök a koronával s köröskörül a melléktartományok czimereivel.

Mátyás király czimere. (Thuróczy krónikájából.)

3. sz. Tinódi Sebestyén krónikájából (nyom. Heltai Gáspár, Kolozsvárott, 1554.) a zárvignette. A jellemzetes vignetteben lantos nevének kezdőbetüi alatt a kard a megénekelgetett végvitézeket, a lant a dalnokot jelképezi.

4. A gyula-fehérvári arany-evangelium első nagy czimképe.

Hazánk legrégibb és legfényesebb irott könyve a gyulafejérvári gróf Batthányi-könyvtár remek arany kodexe. Körülbelül ezer éves (IX. századi), egykoru a magyarok bejöttével. Nem alaptalan a föltevés, hogy eredetileg valamelyik Karoling uralkodó számára készült; mint került hozzánk, nem tudják, csak annyit tudunk, hogy a mult század végén gr. Batthányi Ignácz erdélyi püspök birtokában volt. Az egész uncialis aranybetükkel van irva fehér hártyán. Nagy ivrétü, kettős hasábu; kiállitása rendkivül fényes, számos byzanczi izlésben festett lapszéli diszitéssel, miniature-ökkel és két nagy képpel (melyek egyike a bemutatott képünk).

Két evangeliumot tartalmaz a Mátéét és Lukácsét; a testvér-kodexről, melyben a másik két evangeliumnak kellett lennie, nem tudunk, — nem lehetetlen, hogy valamelyik külföldi könyvtárban lappang. A bemutatott czimlap az evangelisták egyikét (Mátét) ábrázolja, a keretben angyal alakok között a négy evangelista jelképeit látjuk (madár, oroszlán, angyal, ökör).

5. Temesvári Pelbárt egyik munkájának czimképe.

Pelbárt a XV. század magyar egyházi szónokainak legkiválóbb alakja; több munkája maradt ránk, többnyire egyházi szónoklatok. Képünkön (mely a Kalauzban az ősnyomtatványok czimképe) őt magát látjuk ábrázolva, a mint sövény között, iróasztala előtt, kitárt könyvvel kezében ül. A kép négy szögletében az evangelisták jelképei láthatók.

E nehány kép is mutatja, mennyire emelhetik az ily jellemzetes és diszes fakszimilék a Kalauz könyvészeti és nyomdászati becsét. Nem sajnálhatjuk eléggé, hogy a legszebbet, a Korvinák czimlapját képező gyönyörü szinnyomatot be nem mutathatjuk. De még ez sem volna elég, az egészet végig kell forgatnunk s akkor látjuk igazán, mily kedves emléke az a könyvkiállitásnak s mily szép remeke a magyar könyvnyomdászatnak.

Szádeczky Lajos.

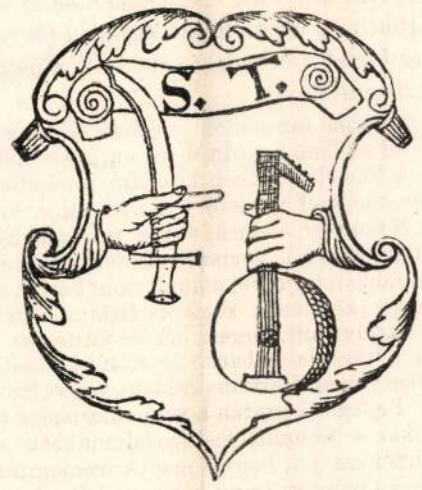

Tinódy krónikájának zárvignetteje.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A „Budapesti czim- és lakjegyzék“ második évfolyamát adta ki a Franklin-társulat, a bejelentési hivatal hivatalos, s a népszámlálás adatai alapján. E nagy mű sürű nyomásban, kétszer-háromszor hasábozott 681 lapon, hasznos utmutató ugy a hatóságoknak és intézeteknek, mint az ügyvédeknek, orvosoknak, kereskedőknek, iparosoknak, valamint átalában a nagy közönségnek. Feltárja és áttekinthetővé teszi a főváros mint állami és társadalmi központ egész belső szervezetét és lehetőségét nyujtja, hogy az egymásra utalt társadalmi elemek és tényezők egymást fölkereshessék. Az uj folyam rovatai a «házjegyzék» által bővültek, mely a telekkönyvi adatok szerint sorolja föl a fővárosi háztulajdonosokat kerületek és utczák szerint. A többi részek következő fejezetekre oszlanak: utczák, utak, és terek lajstroma; hatóságok, intézetek, egyletek; ipar és kereskedelmi czimjegyzék; lakjegyzék. Ez utóbbi az ujabb népszámlálás eredeti anyagából, továbbá a belügyminiszterium által kizárólag e vállalat számára átengedett bejelentési hivatali adatok alapján állitja össze a népesség lakását. A mult folyam óta történt változtatásokat nem is számitva, az uj kötet közel 7000 lakczimmel gyarapodott, ugy, hogy jelenleg a mult évfolyam 39,000 tételével szemben, mintegy 46,000 lakczimet tartalmaz, s ennélfogva a bejelentési hivatal nyilvántartásainak oly bőséges kivonatát képezi, hogy ugyszólván csak a férjes nők, gyermekek és az önálló keresettel nem birók hiányoznak belőle. A könyv használhatóságát illetőleg a német ajkuakról is gondoskodva van, minden fejezet czime németül szintén oda lévén jegyezve, ezenkivül az általános tárgymutató egy kis szótárt is nyujt a jelzők, a foglalkozás, az elnevezések, stb. németül megértésére. A kiállitás is csinos, a nyomás tiszta, s nincs kétség, hogy e költséges vállalat hasznát mind szélesebb körben belátják. A netán előforduló hibákra, vagy időközben történő változásokra nézve kéri a kiadó-hivatal az illetőket, hogy idejekorán tudassák, s ezek a következő folyamban kijavittatnak. Ára 3 frt 80 kr., vászonba kötve 4 frt 50 kr.

Magyar novellák német nyelven. Berlinben 336 lapra terjedő kötet jelent meg „*Ungarisches Novellenbuch*“ czim alatt, mint 8-ik kötete Auerbach kiadó ama vállalatának, mely a német irodalomba külföldi irók müveit ülteti át. Forditotta *Greiner Lajos*, kitól németországi lapok gyakran közölnek forditást magyar irodalmi művekből, s ki jól birja mind a két nyelvet. A kötetben nyolcz elbeszélés és rajz van, mindenik más szerzőtől. A bevezetésben a forditó röviden megismerteti a művek iróit. Wolzogen Ernő pedig egy kis bevezetést közöl a magyar irodalomról, s közbe szövi Petőfi «Az alföld» czimü költeményének forditását. A gyüjteményt Jókai «Egiptusi rózsa» czimü novellája nyitja meg; ezt követi Törs Kálmántól egy rajz a sport világból «Szentmihály lova» czimen. Beniczky-Bajza Lenkétől «Opale» czimü nagyobb elbeszélést találunk. Ágay Adolftól «Az agglegény karácsonya» czimü rajz van bemutatva; Lauka Gusztáv «Sikerült» vig elbeszélését, Vértesi Arnold «Eltévesztett élet», Andrássy Jenő «Egy kis falusi pletyka» és Kazár Emil «Kukoricza Jancsi» («Arme Bursche») elbeszélését közli még a kötet.

Költemények, irta *Győrffy* József. A Kolozsvártt megjelent s közel harmadfélszáz lapra terjedő vaskos kötetben, négy évre (1878—1882) terjedő irodalmi munkálkodás fekszik előttünk. Minden költői műfaj, a drámain kivül, de a kisebb éposztól (s persze hexameterekben!) a balladán és dalon át egész az epigrammáig, sőt a gnomáig feltalálható a kötetben. Speczialitása a toroczkói tájszólás, melyet népballadái s népdalaiban alkalmaz és pedig oly tartaléktalanul, hogy miatta sokszor meg sem értjük a költeményt. A német irodalomban is szokás sváb vagy tiroli, stb. tájejtéssel irott költeményeket adni ki, melyeket azon vidék lakosain kivül senki sem ért. Nem utánzandó szokás; legalább magyarázat és glosszárium nélkül nem. Egyébiránt a szerzőben van tehetség a népies megfigyelésére s az igazi népballadák utánzására. Irodalmi magyar nyelven irt darabjai közt is van néhány csinos, melyek legalább reményre jogositanak. A kötet kapható Kolozsvártt Demjénnél, Pesten Tetteynél. Ára nincs kitéve.

„Soha többé“ czimü regény jelent meg Aradon *Csáktornyai* Lajos fiatal irótól; kiadta Gyulai István. A regényt először az «Alföld és Vidéke» czimü lap közölte; ára 1 frt.

„Mit akar a Schulverein“. Ez a czime egy hazafias röpiratnak, melyet *Halász* Sándor irt és a Révai-testvérek adtak ki. A berlini Schulverein lármás működését ismertetvén, kimutatja, hogy a magyarok ellen szórt rágalmak alatt voltaképen a nagy német eszme lappang, mely a Duna mellékén és Keleten német befolyást akar megszilárditani. A röpirat ára 40 kr.

Uj zeneművek *A Rózsavölgyi* és társa czégnél megjelentek: «Művész csárdás», zongorára szerzé Györgyi Kálmán; ára 60 kr; továbbá «Öt eredeti magyar dal», szerzé Schwarcz Gyula. — Zsadányi Alberttől «Eredeti magyar dalok» czimmel két füzet jelent meg, egyik Munkácsynak, másik Munkácsynénak ajánlva. Hat-hat dal van bennök énekhangra, zongorakisérettel, Tóth Kálmán, Petőfi, Előrsi Gyula s népdalok szövegeire; egy-egy füzet ára 1 frt 20 kr; kaphatók a műkereskedésekben.

A nemzeti szinházban e hó 21-én Mozart operája „*Szöktetés a szerájból*“ került szinre. Száz év előtti mű, mely az idő nyomait több helyen magán viseli, kivált a szövegben. Zenéje gazdag szépsége azonban most is élvezetet nyujtott, s az előadás is a legjobbak közül való, leszámitva Gassi (Belmonte) rekedtségét. Wiltné asszony kitünő éneklője volt Constance szerepének, Ney erőteljes éneke pedig Osmin nehéz szerepében talált méltó tapsokra. Nádayné mint Blonda játék és ének által egyaránt az előadás vonzó jelensége. A zenekar Erkel Sándor vezetése alatt nagy szabatossággal adta elő Mozart művét.

A népszinházban a vidéki szinpadokról már régebben ismeretes „*Girofle-Girofla*“ czimü operettet vették föl közelébb a játékrendbe „*Ibolya-Viola*“ czim alatt. Mint Lecocq minden operetteje, ez is kellemes, dallamgazdag zenével bir. A szöveg vidám levegője is elég széles a szerzők (Vanloo és Leterriére) amaz ötlete körül, hogy a főszerepben egy kettős szerepet mutatnak be, vagyis egy ábrázoló játsza Ibolyát és Violát, egy ikertestvérpárt, kik közül az egyiket a kalózok épen akkor ragadják el, mikor szülőire nézve fölötte fontos, hogy — férjhez menjen. Az ötlet azonban a darab végén már ellaposul és végre is nem megoldással fejeződik be, hanem magyarázatokkal. A közönség elég jól fogadta a népszinházban is ez operettet, melynek kettős szerepében *Blaha* Lujza asszony valószinüleg tartós

**

vonzerőt is biztosit. Solymosi, Kápolnai, Ujvári, Csatai Zsófi k. a. játszák a nagyobb szerepeket, s az egész előadás jókedvüen foly.

Munkácsy-ösztöndij. A Krisztus-kép kiállitása után a művészt megillető jövedelmet Munkácsy egy magyar festészeti ösztöndijra akarja forditani. Előlegesen 5000 frtra számitotta ez összeget (de voltaképen nagyobb), melynek kamatai egy fiatal magyar festő további kiképzésére forditandók Munkácsy a kamatokat öt évben óhajtaná kiadni, a mi ezer forint volna. Az ösztöndijat az kapja meg, kit a műcsarnokban évenkint rendezendő képkiállitás alkalmával az illető jury erre méltónak tart. Az ezen Munkácsy-dijjal jutalmazottnak bizonyos időn át Párisban kell tartózkodnia, a hol Munkácsy az illetőnek további kiképeztetéséről is gondoskodni fog.

Munkácsy Krisztus-képe e hó 21-én volt utolszor látható a műcsarnokban, s még akkor este becsomagolták, s elküldték Bécsbe, Sedelmayer megbizottjához. A kiállitás alatt a képet százezernél többen nézték meg; az összes bevétel 38,422 frt, s a fényképekből is 3—4000 frt. A kép becsomagolása, felgöngyölése a legnagyobb felügyelet alatt történt. A jelenvoltak jegyzőkönyvet állitottak ki, hogy a képnek semmi sérülése sem volt, s aztán a viaszos vászonba takart nagy csomagot pecsétekkel is ellátták. A képet a rámából kivéve, egy nagy fahengerre bonyolitották, s az elkészült csomag, ládástól együtt 30 mázsa. A kép tulajdonosa 400,000 frtra biztositotta a festményt a szállitásra. A Krisztus-kép jövedelme után 10.173 frt illeti meg a képzőművészeti társulatot, a fényképek után 810 frt, tehát összesen 10.983 frt. E jövedelem arányában 1400 frtig adóztatták meg a képet.

Zichy Mihály műveiből a műcsarnokban még e tavaszon kiállitást rendeznek. Már régen tervezik, de eddig mindig jött közbe valami akadály. Kivánatos, hogy végre létesüljön a nagyérdekü kiállitás.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A Teleki-féle drámai jutalom. A magyar tud. akadémia e hó 20-án tartott ülésében hirdették ki a gr. Teleki-féle idei pályázat eredményét. A 100 db. aranyra most drámai művek pályáztak és 27 darab érkezett, melyeket az akadémia részéről Zichy Antal, Szász Károly és Győry Vilmos biráltak, a nemzeti szinház részéről pedig Feleki Miklós és Náday Ferencz. A pályaművek közt egy sincs olyan, hogy a birálók a jutalmat föltétlenül odaitélhették volna, hanem csak a 129-ik paragrafus alkalmazásával, mely szerint ha a szerző a rosszaló birálat daczára is föl akarja venni a jutalmat, fél év alatt jelentkezzék a titkárnál, s jelentkezéseig a nevét rejtő jeligés levélke megőriztetik.

A birálatot Győry Vilmos olvasta föl. E szerint a gondosabb dolgozás, vagy az ügyesebb és sikerültebb megalkotás által jobban magukra vonják a figyelmet: «Csák Máté», «Zoárd», «Uralkodó», «Durazzói Károly» és «Zách Feliczián». A birálók közül négyen „*Csák Mátét*“ ezek közt a leggyöngébbnek tartják, de maga Győry Vilmos, mint ötödik, minden érdemet e darabtól megtagadni nem tud. „*Zoárd*“ a honfoglalási harczok idejében játszik, s nincs minden drámai fejlődés hijával. Az „*Uralkodó*“ jellemkép és nem dráma; hőse Alkibiades. Ebben inkább események füződnek egymás mellé, semmint egységes cselekmény. Hiányai mellett is az «Uralkodó» a pályázat egyik legfigyelemreméltóbb darabja, mely sok alapos tanulmányról s irodalmi és történeti tájékozottságról tesz bizonyságot. „*Durazzói Károly*“ a történelemből és Arany «Toldi szerelmé»-ből eléggé ismeretes alak és történet. A darab néhány jelenete azonban gonddal van irva, szép és költői. „*Zách Feliczián*“ jól gondolt, történelmi érzékkel felállitott egyszerü mesével bir, nyelve azonban lapos, verselése fogyatékos, kidolgozása oly hiányos, hogy meséjén kivül egyéb sincs benne.

Többet érnek ezeknél a «Sirius», «Themistokles» és «Theodora» czimüek. „*Sirius*“ története Nero korában játszik. A birálók közül négyen elismerték, hogy vannak benne egyes szépségek, költői hév, lendület, de nincs benne igazi élet, valóság, sem hősében, sem mellékalakjai nagyobb részében. Az ötödik biráló javithatóknak tartja a hiányokat, s a darab egyéb jeles tulajdonaiért szavazatát, a 129 pont fentartása mellett, erre a darabra adta. Igy oszlott meg a birálók szavazata „*Themistokles*“ fölött is. Több jelenetet e mű szerzője szépen meg is irt, de rendesen sokkal költőibb a lirai ömlengésekben, mint az igazán drámai jelenetekben. Themistokles nagyságát csak halljuk, de kevésbbé látjuk tetteiből. Inkább dicsekvőnek tünik fel, mint dicsérhetőnek. A szereplők általában sokat beszélnek e darabban, gyakran igen hosszan, néha jól, költői nyelven, többször dagályosan, nagyon is perorálva.

A „*Theodora*“ czimü tragédia már megfordult egyszer az akadémiai pályázaton «Morosia» czim alatt, mikor Várady Antal nyertes «Tamorá»-ja mellett megdicsérték. A szerző figyelembe vette az akkori birálatokat. Menete gyors, fejlődése folytonos, cselekvénye a kellő határig emelkedő félben bonyolitva, aztán ép oly világosan, értelmesen gyors gördülés közt kibontva, megoldva. De méltán kiemelt jeles tulajdonai mellett vannak gyengéi is. Alakjai nagyon is egyszinüek, s nyelve, egyes emelkedettebb helyek kivételével, annyira józan, hogy majdnem száraz. Kevés mondása van, a mi szivünkbe lopná magát, s mely tartalma mélységével s költői szárnyalásával figyelmünket megragadná, lebilincselné. Inkább a gondolkozó, tervelő értelem munkája, mint a költői ihlet alkotása. De hibái mellett társainál viszonylag értékesebb, s igy a biráló bizottság három szavazattal kettő ellenében, de egyhangulag a 129. paragrafus alkalmazása mellett, a jutalmat a «Theodora» szerzőjének kéri kiadatni.

Hir szerint a «Theodora» szerzője *Csiky* Gergely; a «Themistokles»-é *Horovitz* Lipót gyoroki plébános.

A magyar tud. akadémián e hó 20-án a Telekipályázat eredményének kihirdetése után az első osztály tartott még ülést. Ennek egyetlen tárgya volt: *Bánóczy* József székfoglaló értekezése a magyar romanticizmusról.

A franczia forradalom végével — mond értekező — uj szellem terjedt el az európai irodalmakban — a Németországból kiinduló romanticizmus szelleme, melynek uj elemei: a nemzeti, a mult, s a népies. S mert ez elemek — bár más alakban már megvoltak, azért a romanticizmus könnyebben s általánosabban terjedt el nálunk, mint bárhol másutt. A magyar költészeti romanticizmus vezére Kisfaludy Károly volt, organuma az «Aurora». Az uj szellem a társadalomban is éreztette hatását. 1825. a politikai romanticizmus kezdete, vezére Széchenyi István. Fejtegette ezután a romanticizmus hatását eszthetikai s tudományos irodalmunkban s azon végeredményre jut, hogy a magyar romanticizmus az egységes nemzeti irány korszaka lett. A tudományos romanticizmus csak nagy későn ért véget, az irodalmi Petőfi és Arany fellépésével: 1844—45-ben. Az uj korszak a népiesnek diadala.

A szent István-társulat e hó 23-án tartotta közgyülését, *Haynald* Lajos bibornok elnöklete alatt, ki emelkedett szellemü beszédet mondott a társulat nagyérdemü néhai világi elnöke, gr. Károlyi István fölött.

Gr. *Cziráky* János szólalt föl ezután, megköszönve az elnöktársáról történt lelkes megemlékezést, s arra kérve a gyülést, hogy tekintve az ő előrehaladt korát, válaszszon mellé elnöktársat, s erre Majláth György országbirót ajánlotta. A közgyülés egyhangu éljenzéssel választ erre s *Majláth*ot megválasztotta. *Cziráky* gróf további inditványára elhatározták, hogy a pápához hódoló táviratot küldenek, s a társulat válogatott kiadványaiból egy gyüjteményt ajánlanak föl a pápának, melyet Tárkányi Béla apátkanonok fog átnyujtani. — Erre a Tárkányi által kitüzött százaranyos pályázat eldöntése következett. A dij a magyarországi kereszténység első korszakát tárgyazó műre volt kitüzve. Csak egy munka érkezett, s ezt a birálók nem tartják érdemesnek jutalomra, habár elég jó tulajdonnal bir. Tárkányi kijelenté, hogy a jutalmat megkettőzi. A pályakérdést tehát ujolag kitűzték. («A kereszténység első korszaka Magyarországon szent István király koronázásától szent László haláláig.») A pályaművek beküldésének ideje 1883. decz. 31-ike — Az igazgató bizottság jelentése szerint a társulat bevétele a mult évben 85,150 frt, kiadása 73,733 frt volt. Végül *Göndöcs* Benedek több inditványt tett, nevezetesen a szent István-szobor ügyének támogatása érdekében, s a társulat által kiadott tankönyvek szigorubb megvizsgálása iránt. Ez inditványokat a választmányhoz utasitották.

A földrajzi társaság e hó 23-iki havi ülésén egy fiatal nő: dr. *Tauscher Béláné*, a pozsonyi városi fizikus neje, Geduly superintendens leánya tartott előadást ily czim alatt „*Utazásom a Montblancra.*“ Élénken rajzolta a kirándulást Európa legmagasabb hegycsúcsára, s ismertette a Montblanc fekvését és sajátságait, s az utazás veszélyeit. Az eleven felolvasást a nagy hallgatóság zajosan megtapsolta, *Hunfalvy* János elnök pedig fölkérte a felolvasót, hogy értekezését engedje át a társulat közlönye számára. A titkári jelentésekből megemlitjük, hogy Lévay Henrik és Lanfranconi mérnök száz frttal a társulat alapitói közé léptek.

A magyar gazdasszonyok országos egyesülete e hó 19-én tartotta évi *közgyülését*. Özv. Damjanics Jánosné elnökölt, ki az egylet müködéséről szólva, melegen megemlékezett Pechata Lajosné elhunytáról is. A titkári jelentés szerint az egylet árvaintézetében a mult évben 103 volt a leánynövendékek száma, s ezek közül 60 ingyenes, 39 fél dij mellett. Az egylet összes bevétele 29,298 frt, a kiadás 28,877 frt volt. Ezenkivül az egylet vagyonát képezi: 5500 frtot érő értékpapir, és egy ház. Elfogadta a közgyülés Bartóky Lászlónénak, a csabai nőegylet elnökjének inditványát, hogy az egylet saját árvaházában a szövést is tanittassa.

Állatvédő-egylet alakitása érdekében tartottak értekezletet e hó 19-én a budapesti régi városházán, Királyi Pál elnöklete alatt. *Herman* Ottó inditotta meg a mozgalmat, ki az értekezleten előadta azt a kinos látványt, melyet a gyötrött állatok léptennyomon nyujtanak a fővárosban. Az alakitandó egylet működését több osztályra kivánná felosztani; nevezetesen: a piacz felügyelete; a lovak által vontatott nyilvános járművek felügyelete; kutyatartás ellenőrzése; télviz idején a fázó, éhező madarak gondozása, etetése, a mit főképen az értekezleten szép számmal megjelent nők figyelmébe ajánlott; végre a madárfészkek megóvása. E tennivalók sikeres elvégezhetéséhez okvetlenül szükségesnek tartja, hogy az egyesület tagjai, a kik igazolásukra bizonyos jelvénynyel láttatnának el, joggal birnának a hatóság, főleg a rendőrség közegeit segitségül venni egyes esetekben. *Kammermayer* polgármester, *Thaisz* rendőrkapitány megigérték, hogy a hatóság és rendőrség támogatni kész az egyesületet. Szóba jött a különböző sportoknál divatos kegyetlenkedés és a galamblövészet is. Végül az értekezlet bizottságot alakitott, hogy az alapszabályokról javaslatot dolgozzon ki.

MI UJSÁG?

A királyi pár utazása. Ő felségök hir szerint a jövő hóban viszonozzák az olasz királyi párnak Bécsben történt látogatását. Az olasz királyi udvar Turinban várja ő felségöket, hová április 11-én érkeznek. Emlegetik, hogy a kiséretben lesznek: gr. Kálnoky külügyminiszter, s Tisza és Taaffe miniszterelnökök is. Ő felségök visszatérése után fog megtörténni a delegációk ujabb ülésezése.

Az uj országház épitési terveire nehány nap mulva már kihirdetik a pályázatot. A költségek ötödfél millió frtra vannak szabva, de valószinü, hogy fölemelik, miután hosszú idők rendeltetésére szóló épületről van szó, melynek monumentális diszszel is birnia kell.

Kossuth az akadémiában. Kossuth «Iratai»-nak megjelenése alkalmából Thaly Kálmán m[e]tette az ajánlatot az akadémiában, hogy *Kossuth Lajos* az akadémia történeti osztályában tiszteleti tagnak választassék. Az ajánlatot, az alapszabályok értelmében, irásban küldte be, márczius 15-én.

A királyi főügyész jubileuma. *Kozma* Sándor királyi főügyész, a nagymiveltségü s a hivatalos körökön kivül is nagy becsülésben álló férfiu, e hó 18-án nemcsak névnapját ülte, hanem a magyar királyi ügyészi kar fennállásának tizéves jubileumát is. E napra a vidéki ügyészek közül mintegy ötven jelent meg a fővárosban, s a budapestiekkel együtt megjelentek Kozma lakásán, hol *Szeyffert* Ede főügyészi helyettes mondott beszédet, átadván az összes ügyészi kar által aláirt üdvözlő iratot és Justitia művészi kivitelü ezüst szobrát. Az üdvözlő irat Schikedanz tanár ékes műve, a Korvinák modorában, s ugyanily kötésben. A «Justitia» szobrát a Vatikánban levő minta után Strobl Alajos és Schwarz tanár mintázták. *Kozma* igen szép beszédbenköszönte meg az ügyészi kar megemlékezését. Délután lakoma volt, este pedig Kozma hivta meg estélyre az ügyészi kart, s a közélet több nevezetességét, s a legszintébb jókivánságok hangzottak minden oldalról a magyar jogélet egyik derék bajnoka érdemeinek fölemlitésével együtt.

Keresztessy Józsefnek, a kitünő vívómesternek, volt tanitványai, működése 40-ik évfordulója alkalmából, tiszteletére a Hungáriában fényesen sikerült bankettet rendeztek, mely alkalommal átnyujtották neki az ez alkalomra készitett gyönyörű ezüst serleget.

A szegedi egyetem. Trefort miniszter Szeged városához leiratot intézett, melyben közli az egyetem ügyében mult októberben Szegeden járt szakértők véleményét, hogy a város ehhez hozzá szóljon.

A bizottság abból indult ki, hogy a budapesti egyetem orvos- és gyógyszerész hallgatókkal van leginkább túlterhelve, s hogy a harmadik egyetemnek a budapesti hallgatóság egynegyed, egyharmad

7. SZ. 1912. (59. ÉVFOLYAM.) | SZERKESZTŐ HOITSY PÁL. | BUDAPEST, FEBRUÁR 18.

Szerkesztőségi iroda: IV. Vármegye-utcza 11. *Kiadóhivatal:* IV. Egyetem-utcza 4. | Egyes szám ára 40 fillér. | *Előfizetési feltételek:* Egészévre 20 korona. Félévre 10 korona. Negyedévre 5 korona. | A «*Világkrónika*»-val negyedévenként 1 koronával több. | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

RÉSZLET SONNENFELD ZSIGMOND GYŰJTEMÉNYÉBŐL, MUNKÁCSY «ECCE HOMO» VÁZLATÁVAL. — **Balogh Rudolf fölvétele.**

KOMÉDIÁK

A MAGYAR TÁRSADALOM REGÉNYE. IRTA SZEMERE GYÖRGY.

— Hol van a gyerek? — jutott hirtelen a grófné eszébe, hogy Margitka után tudakozódjék. Bántotta őt, hogy a gyermek életének eme nehéz perczeiben nem lebzsel körölötte izgalomlevezető médiumnak, mint férje és Erzsike.

Nem tudott a «gyermekről» sem az apja, sem a nénje.

— Hol a missz? — telefonált le az ideges dáma az erkély alatt elvonuló komornyikra. — Nézzen a szobájába.

Egy percz mulva jelentette a komornyik, hogy nincs otthon a missz, a komteszka szobájában sincs senki.

— Bezárom a haszontalan gyereket, nem adok neki vacsorát, a misszt meg elcsapom!

A további létániát nem énekelhette el a grófné, leánya közbekiáltott a messzelátó mellől:

— Ah, mama, jön a kocsi!

— Végrevalahára! — A mama misszt, Margitkát, merget felejtve, úgy felengedett a dicső hirre, mint nap sugarától a májusi fagy. Félrelökte férjét, a ki az erkélyajtóban «bambáskodott» s massziv termetétől alig föltételezhető fürgeséggel leviharzott a Hallba, ellenőrzendő, hogy a «drága» vőlegény fogadtatására megtétetett-e minden előkészület.

Rendben talált mindent. Ott állottak glédában a komornyik, a nagyinas, a kisinas, ugrásra készen, hogy egy szempillantást se késsenek, ha előállott a vőlegényes fogat.

A dáma nyugodtan rugtatott vissza az emeleti szalonba, hogy egy-egy bizonyos székre elhelyezze urát és menyasszony-leányát s megadja nekik utolsó utasításait. (Úgy szerette, hogy az ő házában minden zsinórra menjen. Különben nem tudta volna magát feltalálni, mert ki volt számítva apróra legkisebb kézmozdulata is.)

Apa és leánya ezalatt ott maradtak az erkélyen. Szokva voltak hozzá, hogy nem mozdultak arról a helyről, a hol utoljára hagyta őket a rendszerető mama.

A következő párbeszéd folyt le apa és leánya között azalatt a három percz alatt, míg a grófné a Hallban intézkedett.

— Apám!

— Tessék, édes Őszikém?

— Csábrágh nem ül egyedül a kocsiban.

— Nem? Hát kivel?

— Meg se merem mondani.

— Csak merd. Én nem vagyok ijedős, sem mást nem szoktam megijeszteni.

— Margitka ül mellette.

— Margitka?!

A grófot — annyira furcsállotta az ujságot, — egy pillanatra elhagyta karakterisztikus ősflegmája.

— Az lehetetlen!

— Jól látom, úgy van apám . . .

S minden ízében reszketett a menyasszony a bizonytalanságtól, a mely előtt a Margitka komolyan nem vett s mégis megvalósított beavatkozása folytán állott. (Hát csakugyan beszélt a kislány a vőlegényével . . . Úgy erőszakolta ki az alkalmat, hogy megleste s a kocsijába kérezkedett. Szülei háta mögött! Istenem, mit értek el vele! Mi következik el még rája!?) Nem reménykedett. Nem volt magával tisztában, haragot vagy hálát érezzen-e huga iránt. Nagyon oda volt.

Apjába azonban visszatért a családi ősflegma.

— Nojszen, — vélte, — lesz ebből hadd el hadd. Csak legalább annyi esze lenne a gyereknek, hogy leszálljon a falu végén.

Erzsike igazított a messzelátón és belenézett. Úgy látszik, rögtön megtalálta a kocsit, mert így referált apjának:

— Most fordulnak be a faluba . . . Margitka nem szállott le . . . Csendesen ülnek egymás mellett . . . Mosolyognak egymásra . . . Mosolyognak, — ismételte, — s halvány pirosság jegyében gyönyörű arczába szállott az első remény. (Hiszen ha mosolyog, jól végzett a kisleány!) Persze arról fogalma sem lehetett, hogy mennyire jól végzett.

Nem is igen gondolkodhatott felette, mert betoppant a mama.

— Erzsi, aztán kedves légy a vőlegényedhez . . . ne vágj mindig olyan elegikus arczokat, mint a fancsali feszület; az ma már nem nagyvilági divat, mint az én koromban. Ma azt követelik a menyasszonytól, hogy szeles, bolondos legyen. Naivságot kell mutatni, nem méltóságot. Érted?

— Igen . . .

— Te meg — fordult férjéhez a nagy rendelkező, — szedd össze magadat. Ne ropogtasd ki az r-et, mint egy kanász, ne beszélj folyton gyermekkori éleményeidről, mint egy református pap és ne vedd kezedbe a rákot, hanem nyomd le a rákkéssel, úgy piszkáld ki a belét.

— Ühüm, — mondta Guido, de gondolt is hozzá valamit. Azt, hogy álljon csak elő a fogat a vőlegénynyel s Margitkával, be furcsát fognak látni valamennyien . . .

Már hallani is lehetett az olajtengely méla búgását . . . Guido elfordult, hogy egy grimaszt vágjon önmulattatására, Őszike idegesen babrált a zsebkendőjével, a mama arcza kigyúlt, mint a fáklya,

— Szaladj Guido, fogadd a vőlegényt, — rendelkezett. — A lépcső közepén *megállsz*, mert mégse fejedelem; bevárod ott és rokonilag megöleled. Értetted?

— Ühüm. — S ment Guido, hogy a parancsot teljesitené.

— Erzsébet, — s fölvetette a grófné a fejét, — mi az erkélyen leszünk. Ints, ha meglátod vőlegényedet, ints és mosolyogj. Ha nem tudod hogy, nézz rám s utánozz szórólszóra, én is inteni és mosolyogni fogok . . . Ne félj, légy szeles és sokat nevess . . .

A kocsi befordult az udvarra. A három lesben álló diszszolga nekiuszult a Hallból, akárcsak három indiánus, midőn barlangjából a fehér zsákmányra kitör. A diplomata pofájú Ferdinánd komornyiknak egy arczizma se rándult, midőn a gróf oldalán észrevette Margitkát, hozzálátott a kocsi kiürítéséhez: megfogta a takarót, odadobta Józsefnek, az inasnak, a gróf necessaire-böröndjét meg a Pityu markába nyomta. Nevezett Pityu, a kisinas, még nem volt egészen bedrillirozva: Margitka felé csikkantott a szemével s egy egészséges grimászt vágott ki neki, a mi körülbelül azt jelentette, hogy: jól csináltad, konteszka, de megiszod a levit.

Az erkélyen ezalatt drámai előjátékot játszott a mama, a melyben néma partnerként részt vett Erzsike is. Persze Margitka adta hozzá az inspirácziót.

— Jesszuss Mária, ki az a nő? (Pedig beh ráismert legott!) Hogy került *melléje* az a nő? Erzsébet, az angolsót . . . Mi történhetett? . . . Erzsébet, mondd, hogy ki az, mert elájulok . . . Letérdepeltetem. Lenyiratom a haját!

Őszike anyja orrához tartotta az angolsavas üvegcsét.

— Vigyázz, mamácska, jönnek.

Az ideges dáma összeszedte minden erejét, a szalonba támolygott az erkélyről s az épen belépő Csábrágh elé ment, szinte hiszterikusan kaczagva, mert előkelően mosolyogni nem tudott az izgalom miatt. Örülnie pedig muszáj volt valahogy.

— Isten hozta, kedves gróf Csábrágh. Oly *nagyot* késett, hogy már félni kezdtünk maga miatt... A menyasszonyka egészen oda volt... Aáá . . .

Csábrágh, a ki nagyizlésű egyenes férfi volt, mérsékelt, megbocsátó undorral fogadta a kedveskedést s a menyasszonyára vonatkozó hazugságot. Egész tisztában volt a mamával, a család helyzetével, tehát azzal is, mekkora értéket képvisel itt az ő házassága. De fegyelmezett ember létére nem árulta el a visszatetszését. Szive tele volt szerelemmel, de azt sem jelezte az arcza. A szava sem. A látogatás első czerimóniás óráját nem tartotta alkalmasnak arra, hogy a megváltozott helyzetet feltárja a szülőknek. Egy szebb, intimebb alkalomra várt.

— Kezét csókolom, grófné.

Mélyen meghajtotta magát, de a kézcsók irányában az igéret mellett maradt. «Régi» menyasszonyával kezet fogott. Nem szólt hozzá, de jelentősen bólintott neki. Erzsike nem merte ezt a bólintást jóra magyarázni s mégis hálát érzett érte a gróf iránt. (Egész rosszat talán mégsem jelenthetett.) Ő is bólintott. Alig észrevehetőleg, bizonytalanul, de egy, bár gyönge mosoly is kisérte kecses fejvetését.

— Hol szedte fel Margitkát? — kérdezte, hogy a kérdés nyomán tovább haladhasson a világosság felé.

Ám a mama útját állotta a világosságnak, nem hagyta szóhoz jutni a vőlegényt.

— Ne itéljen el, édes gróf, a kisebbik leányom miatt. Jószivű gyermek, de fékezhetetlen. Nem tudom, hogy került maga mellé a kocsiba, bizonyosan eléje ment és fölkérezkedett, mert a kocsikázás a mindene. Bocsásson meg neki, hisz még egész gyermek.

— No nem egészen, — vélte Csábrágh gróf s fölragyogott az arcza, nem annyira a helyzet humorától, mint inkább szive megujuló érzéseitől.

— Ah, — sápitozott a mama, — legalább nem volt-e nagyon alkalmatlan, kedves gróf? Jól viselte-e magát a kocsiban?

— A kocsiban igen jól viselte magát, — biztositotta a gróf az aggódó mamát, majd egy jelentős pillantást vetve Őszikére, így folytatta: — Erzsike legalább nagyon meg lesz vele elégedve. Engem meg — tette hozzá, — valósággal elbájolt, megbabonázott.

— ? ? ?

A hölgyek szeme tele volt kérdéssel. A papa azonban nem feszélyezte magát: a szájával kérdezett.

— Ugy-e helyes kis kölyök? Mit csacsogott neked?

— Ha megengeded, — kérte Csábrágh, — erre majd később felelek . . . Majd ha ő is itt lesz.

— Ah, bocsánat, — sipogta a mama. — Maga túlságosan elnéző, édes Csábrágh; a gyermeknek gyermekszobában a helye a missz mellett. Még ha jól viselte volna magát, tehettünk volna kivételt, mert maga volt a szószólója, de így! . . .

— Ismételten biztosíthatom, grófné, — mondta a fiatal gróf s most már szivből kaczagott a helyzet humorán, — biztosíthatom, hogy az *édes kis* gyermek igen jól viselte magát. Boldoggá tett engemet.

— ? ? ?

Erzsike közeledett a világossághoz. Az ő szeme már nem is kérdezett, csak hálát ragyogott.

A papa ellenben ismét megkottyant.

— Boldoggá tett? Téged? Mivel?

— Majd ha itt lesz. — S jókedvében, gyönyörűségében folyton nevetett a gróf.

— Hivd hát be, Livia, — kérte feleségét Guido papa, — mert igen kiváncsi vagyok.

— Ah! — intette le urát Livia, szinte mérgesen.

Csábrágh gróf ekkor felállott. Abbahagyta a nevetést, inkább ünnepiesen komolylyá vált az arcza.

— Bocsánatot kérek, grófné, — kezdte a beszédet, — ha olyasmibe avatkozom, a mi tisztán a szülők hatáskörébe tartozik. Ha úgy látja jónak, hogy a kis Margit ne jelenjék meg közöttünk, mert a gyermeknek a missz mellett a helye, ám legyen meg az akarata. De — folytatta bensőséges hangon, — ahhoz már bátorságot veszek magamnak, hogy arra kérjem, ne illesse szemrehányással, a miért velem kocsizott. Nagyon fél szegényke, biztosan elbújt valahova a büntetéstől, pedig én vagyok a hibás, ha egyáltalában hibáról szó lehet . . .

(Folytatása következik.)

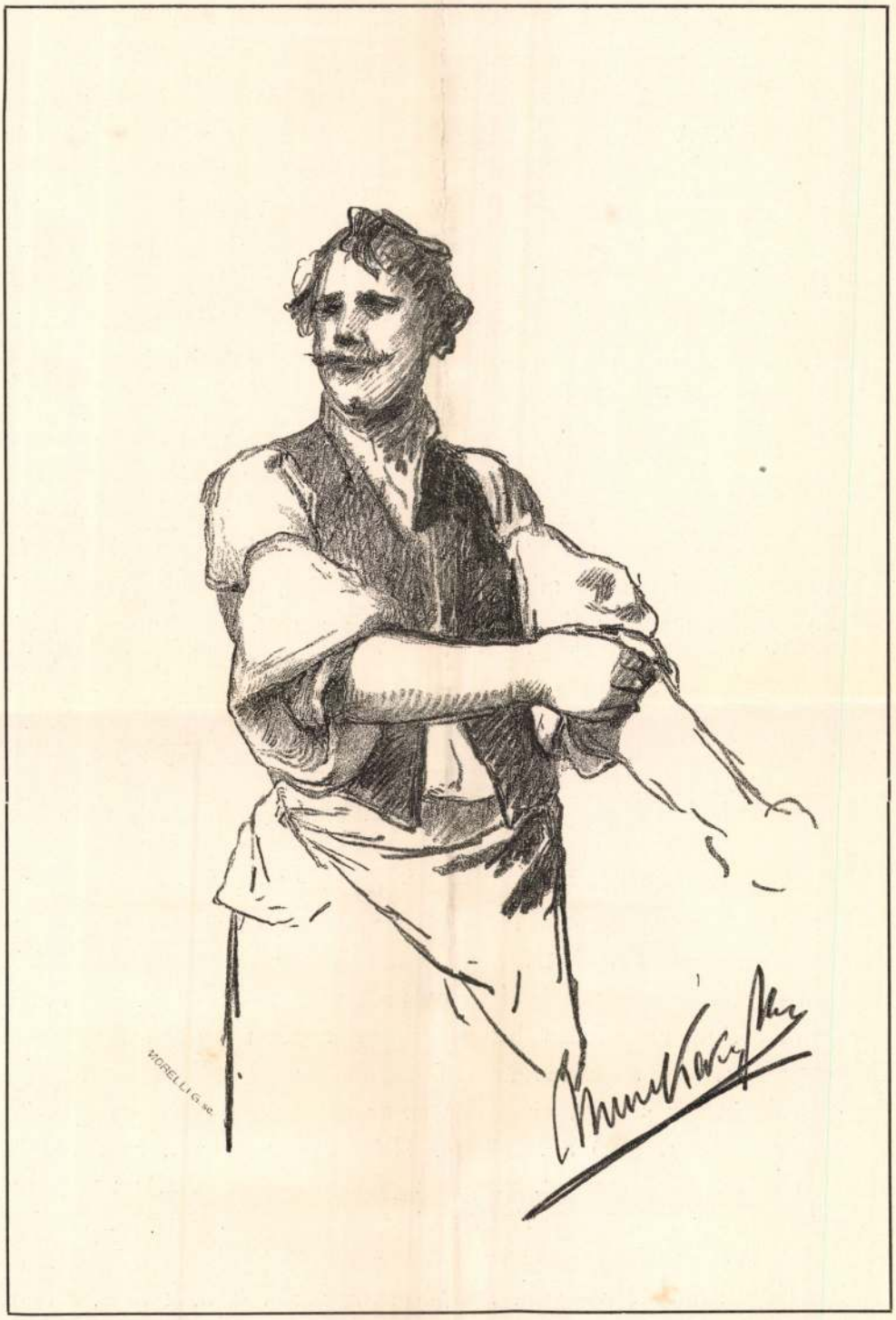

Marosmenti magyar munkás.

Om II.

vesz egymás tetejébe, nyakára pedig tenyérnyi széles csokrú szalagot tesz, mi olyanformának mutatja, mintha feje egyenesen a vállaiból nőtt volna ki. A legények egyszerű dolmányban járnak s általában szorgalmas, munkás fiatal emberek. A szegényebbek az aradi tanyákon és a Temes vidékén egyenként és csoportosan szívesen vállalnak munkát. Ezt tudva, a gazdák messzebb vidékekről is fölkeresik Pécskát a cselédszegődtetés idején. Új-évkor és Szent-György-napján a szolgálatot keresők tömegesen gyűlnek a piaczi nagyvendéglő elé, hol az úgy nevezett *cselédvásárt* tartják. Ilyen érdekes szokás az is, hogy Pécskán a legény már szinte magáénak tekinti a vele eljegyzett leányt; ott hál a leányos apa szobájában s őrzi a leányt, hogy más el ne szeresse. Egymáshoz való viszonyaikban különben az ifjak szigorúan illedelmesek. A földnek e vidéken sehol sincs olyan ára, mint Pécskán s nem egy parasztgazda áll egy-két százezer forintig. Mintaszerűen berendezett tanyáikon lépést tartanak a mezőgazdaság haladásával; gazdasági és más lapokat olvasnak; sok tagja van a gazdasági és méhészeti egyesületeknek, s igyekeznek meghonosítni minden jóravaló újítást; csakhogy előbb kipróbálják. Pécskán ma már alig van eladó föld; a módos földmívesek tehát házépítésbe kezdik fektetni pénzök egy részét s városukat egészen úrias külsejű házakkal díszítik. Ezek sorából büszkén emelkedik ki a román ízlésű templom, e vidék legszebb temploma, mely a legközelebbi években épült s fényes bizonysága, mennyire megőrizte a nép az emlékszerű művek iránti szeretetét, melyek hajdan épen nem voltak ritkák e vidéken, míg a törökök el nem pusztították.

Mind a pécskaiak, mind a peregiek újabb telepesek s jobbadán tősgyökeres magyarok. 1735-ben Pécskán *rácz* lázadást támasztott Szegedinecz Pero, a marosmenti szerb határőrök ezredese. Mikor azonban Mária Terézia idejében e határőrséget polgári igazgatás alá rendelte az 1741. évi XVIII. törvényczikk, az elégedetlen határőrök egy része 1752-ben kiköltözött Oroszországba, hol a jekaterinoszlavi kerületben Kievtől Ocsakovig Új-Szerbiát alapították s új gyarmataikat az aradi síkság helységeiről (Kuvin, Glogovácz, Pécska, stb.) nevezték el. Helyökbe magyarok, románok és németek költöztek. Gyorokot, mely ma csinos mezőváros, már 1743-ban, s legújabban 1886-ban (Bukovinából visszatelepedett magyarok), Pécskát 1753-ban, Pereget pedig, mely 1241-ben, a tatárjárás idején, a krónikaíró szerint, nagy német város volt, 1787-ben magyarok szállták meg. Glogováczra, Panádra, Pankotára, Szent-Mártonra, Szent-Annára, Elekre németek,

Munkácsy Mihály

vrő

Takács Zoltán: Jegyzetek Munkácsy ifjúkorához. Évkönyvei, Az Orsz. Magy. Képzőművészeti Múzeum —. III. k. Bpest 1924. 81—95. l.

Okvetlenül felhasználandó.

Ifjúsága, és Évai művei. Persze nem teljes a M. által festett képek sorozata.

István Társulat
zentkirályi utca 28.

Főtisztelendő

yi Ottó úrnak
Müemlékek Orsz.
ágának előadója
Budapest VII.
Aréna út 41.

Munkácsy Mihály

Arad

Takács Zoltán: Új

Idők 1920. 18. sz.

Bányai Károly. Az

Ujság. 1904. jul. 29.

Munkácsy Mihály

vázlatkönyve 1869–73
Kosti időből, Danos Géza
aj. a Szépm. Múzeumban-
wód

Évkönyvei, Az Orsz. Magy.
Szépművészeti Múzeum —,
III. k. Bpest, 1924. 114. l.

GOS BIZOTTSÁGÁTÓL
ÉNA ÚT 41. SZÁM.

m á n U r n a k

z-tanár

B u d a p e s t.

X. Szabóky - u. 40.

Munkácsy Mihály

irod

Évkönyvei, Az Orsz. Mag. Szépmüvészeti Múzeum — IV. Bpest 1927. 200–204. l.

Fasor, Bucsulátogatás Tanulmány a „Zálogházhoz, Tanulmány a „Falu hősé"hez és Báró de Marches c. kepeinek repr.-val

SÁGTÓL

Budapest VI.

Kréna ut 41. ~~megye~~

Munkácsy M.

Lód

Esti Kurir. 1925. máj. 8.

(Ujvidéken megtalálták Munkácsy legrégibb festményét.)

Magyar

Munkácsy Mihály

Lipod

Budapesti Hirlap

1912 okt. 9. (Munkácsy Mihály — Michael Lieb.)

U. 257

Nemes Marcel gyűjteményének német katalógusában Munkácsy neve így szerepel: Michael Lieb, genannt Munkácsy.

Er ellenőrizte a cikk.

s Kam. Szállitó

Muzeum krt 1

Munkácsy Mihály

vod

- Felbermann, Renée (Frankfurt a/M.) Erinnerungen an Michael Munkácsy. Pester Lloyd. (Morgen-blatt) 1925 máj. 3.

Munkácsy M

Vod.

Lyka Károly: Munkácsy Mihály feltámadása.
Uj Idők: 1925. máj. 3

Munkácsy Mihály

irod
z

Évkönyvei. Az Orsz.
Magy. Szépmüvészeti
Múzeum —. IV.
Bpest 1927. 212. l.
213. l.

Munkácsynak 1888–
1891-ig Korbay Ferenc-
hez és nejéhez ist
levelei a Szépmüv.
Múzeumban.
Gömbös Gyula utján a
Barnewitz-féle nagy
ajandék.

GYEI HATÓ

Bizottságának

Munkácsy Mihály

Lőgd

Lázár Béla: Munkácsy önéletrajza. Munkácsy Mihály halálának 25 éves évfordulójára. Pesti Hirlap 1925 máj. 3.

Munkácsy Mihály

irod

Opinions of the Continental Press on Michael Munkácsy And his Lates Picture „Milton dictating Paradise Lost to his Daughters".

Paris 1879.

önálló mű, fontos

A világlapoknak Munkácsyra vonatkozó kritikái angolra forditva – Bevezetés Gotthold ~~[illegible]~~ Neudatol.

Ebből a legjelentékenyebb hulföldi irodalom 1879-ig önre illitható.

Munkácsy Mihály

Opinions

of the

Continental Press

on

Michael Munkácsy

And his Later Picture

"Milton

dictating Paradise Lost

to his Daughters."

Paris

1879.

Munkácsy Mihály

Mód

New York (The) Public Library. Catalogue of Paintings in the Picture Galleries. New York 1912.

3 képe volt kiállítva.
a fenti képtárban

Unclassified Unlabeled

Work

New York (The) Public Library. Catalogue of Paintings in the Picture Galleries. New York 1912.

3 kopie voll Kriegsbriefe.
a fest. Lejitaban.

Munkácsy Mihály

vad

Lázár Béla dr. Munkácsy lelke. Magyar Művészet 1925. II 4.

Munkácsy Mihály

MAGYAR MŰVÉSZET
1925. II. 30

Rajzi-Rónai József:
Munkácsyról, az emberről.

Gradiska.

A Száva tulsó partján f
parton lévő erődből két ágyú
zelében vizsgálodó tiszttől

Gradischk

Rm., mér. a vk. 4.4: 7.

Munkácsy Mihály

MAGYAR MŰVÉSZET
1925. II. 40

Rózsaffy Dezső: Két ismeretlen Munkácsy-festmény.

Gúnylap.

A háttérben látható Bécs fe
úr által vezetett és 80000, 100
tartalmazó zsákokkal megterhelt
magyar ember a Hirlap összegöny
mit a kissé odább álló polgár n

Aquarell, mér 20.7: 32.1 cm.

145-91-8

Munkácsy Mihály

MAGYAR MŰVÉSZET
1925. 281. l.

(l. b.) Munkácsy Mihály, mint kortinafestő.

1848 november 1-jén

ora ~~tekint~~ fordult (és talapzatra van he-
a kicsiny, áll alatti szakálla rövid,
~~llé~~ gallérjának sarkai ~~kissé~~ le-
ldal zsebes mellénye egy elejű,
kabátja gallérja ~~lehajtott~~.

cm.
98: II. 20-án a 6328 sz. leirattal
kron (42/98.). ~~[illegible]~~
ött (391/97.) ~~kifizetett~~ vételár el-
/98.). Az elszámolás elfogadtatott 1898:
69/98.).

157

Munkácsy Mihály

MAGYAR MŰVÉSZET
1925. II. 1.

Csók István: Megemlékezés Munkácsyról.

T.332.

a még égő Berbir romjait látjuk
rben Gradiska vára van két
ig jobbra a levelet átvevő tisz-
falat. Felirata:

SCHKA von der kais: Festung aus
.

ei T.E. v. Trattnern K.K. Buchh.
1. „Das Haus des Capitaine
Granz Scharfschützen.

20.1: 23.9 cm.

Munkácsy Mihály

Munkácsy-képek Amerikában;

MAGYAR MŰVÉSZET
1925. II. 42. l.

Auguste

1985. III (Rodin).
Sz. Párisban 1840-ben
Jean Paul Laurens.

Mellig látható, szembe néz
szája kissé nyitva van, kulcscsont
izmai kidomborodnak.

Bronz-szobor, mag. 57.3 cm.
Vétetett 1901: III. 27-én a
Elszámoltatott 1901: VII. 19
Az elszámolást elfogadta az

904: IV. 25.

Munkácsy Mihály

Lajos Béla: Ifjúsági
Munkácsy (F. E.)

MAGYAR MŰVÉSZET
1926. 178. l.

Könyvismertetés.

Munkácsy Mihály

Wod

Budapesti Herlap

1925, máj 3. (Munkácsy Mihály-emlékünnep.)

Munkácsy M

nod

Nemzeti Ujság. 1925

máj. 3. (A Szinyei-Társaság Munkácsy-emlék ünnepe.)

Munkácsy

Lyka Károly: Munkácsy.
Halálának 25. évfor-
dulójára. Esti Kurir
1925. máj. 1.

cserkészünk sem szabad, hogy kimarad

A mai nyomorúságos időkbe

Ezért azzal a kéréssel fordulunk Nagyméltó Méltóságod Nagyságod- tasson közelebb célunkhoz. Kérjük, ne lapot, hanem azt az összeget, amelyet támogatására, méltóztassék a mellékelt

Szíves áldozatkészségét sok s

Budapest, 1933, június 15-én.

Baross testvéri üdvözlettel hívé:

Budapest, 1933. junius 15.

Budapest, 1933. június 15.

DÁLNOK IGAZGATÓSÁGI HIVATALA

Munkácsy Mihály

Szod Dömötör István:

Uj Munkácsy-kép a Szépművészeti Múzeum-ban.

Nemzeti Ujság

1925 ápr. 9.

A 197. sz. BAROSS cserké

Budapest, IV., ker. Bástya-u.

Csak egy pengővel járuljon
cserkészünket elvihessük az

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

Urunk! A

Az 1933. év nagy erőpróbája le

A nemzetközi világtáborozás, J
kívüli követelményeket és feladatokat áll

A Baross Szövetség cserkész
részüket. Egyfelől a felelősséget érezzük
patok minden erejükkel részt vegyenek
szeretnénk, ha az ilyen ifjúsági világta
részesülhetne minden cserkészünk.

Elvünk, — amelynek eddig a
csületes munkája alapján mindig eleget

Munkácsy

Csod

Lázár Béla dr

Unbekannte Briefe
Leibls an Munkácsy
Pester Lloyd (Morgen-
blatt) 1925, máj. 1

cserkészünk sem szabad, hogy kimarad

A mai nyomorúságos időkbe

Ezért azzal a kéréssel fordulunk Nagyméltós Méltóságod- Nagyságod- tasson közelebb célunkhoz. Kérjük, ne lapot, hanem azt az összeget, amelyet támogatására, méltóztassék a mellékelt

Szíves áldozatkészségét sok s

Budapest, 1933, junius 15-én.

Munkácsy

Cvód
s Lázár Béla dr

A szórakozott Munkácsy. Halálának 25. évfordulója alkalmából. Pesti Napló 1925 máj. 1.

Budapest, 1933. junius 15.

Munkácsy

und

E. G. Das Gedächtnis Michael Munkácsys.

Pester Lloyd (Morgenblatt) 1925, máj. 1.

Budapest, 1933. junius 15.

Munkácsy Mihály

vod

Y. E. Munkácsy Mihály és Paál László művei az Ernst-Mu-Zeumban. Budapesti Hirlap. 1925. máj. 24.

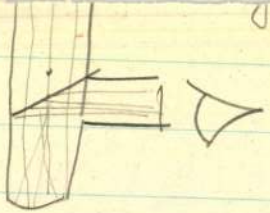

A fényképezés,
1925, 1825 ben találtáz fel
Sötétkamrából fejlő-
dött ki. beletetek egy
lemezt

Munkácsy Mihály

Irod

(c. a.) Munkácsy-
kiállítás. Az Ujság
1925. máj. 24.

bévont. Negativum gőz által jött létre higany gőz volta szervényhe átalakította a jódot és ezüstöt és előhívta a lemezt. Konyhaso oldattal is fikszírozt ák

Munkácsy Mihály

Irod

Rózsa Mihály: Munkácsy Mihály titkárjának visszaemlékezései a Mester halálának 25 éves évfordulóján. Ma Este 1925. máj. 21.

gyártmány.

Munkácsy Mihály

vrod

Décsey Géza. Emlékezés Munkácsy Mihály vól. Élet 1925. máj. 24.

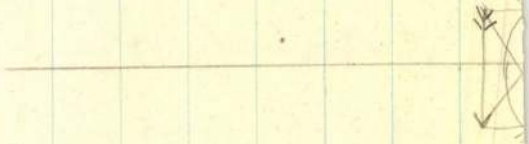

Munkácsy

vod
s

Lyka Károly: Munká-
csy és Paál szár
képe. Esti Kurir.
1925. máj. 24.

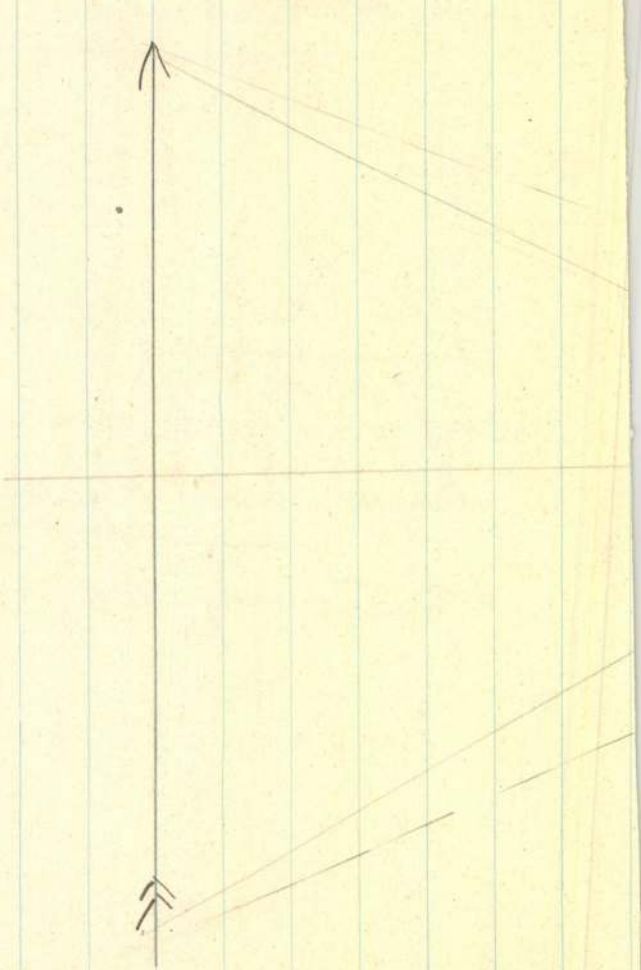

Kis PESTI HIRLAP

A MÁRCIUSBAN HIGGY, FIAM . . .

A márciusban higgy, fiam:
A március: hit, élet,
Feltámadás, megujhodás,
Erő, varázs, igéret!

A márciusban higgy, fiam:
Öröklét szunnyad abban,
A márciusi ifjuság
Igéje: halhatatlan!

A márciusban higgy, fiam:
A tél bilincse gyönge,
Leomlik, széthull, hogyha langy
Szellő fuval fölötte!

A márciusban higgy, fiam:
Titkos szellemszavára
Egy tespedő nép talpra állt,
Hogy béklyóit lerázza!

A márciusban higgy, fiam:
Lobbanjon lángra véred,
Bűvöljön meg igézete:
A márciusi lélek!

Petőfi ilyenkor szavalt
Szent honfitűzben égve,
Szabadság gyujtó himnusza,
Szállt a mosolygó égbe!

Vak éj után — reménysugár
Ilyenkor gyult először,
Titáni had — honvédsereg
Ilyenkor nőtt a földből!

A márciusban higgy, fiam:
Széttépve bár, de élünk,
S a március, szent március
Meglásd csodát tesz vélünk!

Vályi Nagy Géza.

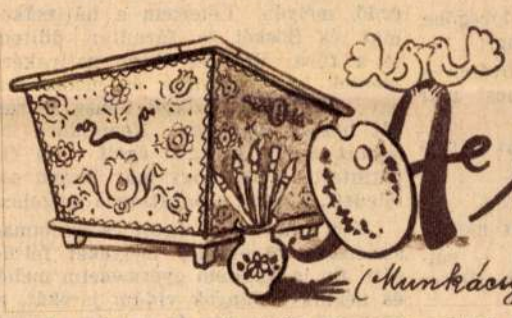

Ne búcsú

(Munkácsy Mihály szül 1844. II. 20.)

Az árva sorsa mindig szomoru, még akkor is, ha gazdag rokonok kezébe kerül. De még szomorubb, ha magára maradt: amikor senkije, semmije nincs. Erre a sorsra jutott a kis Lieb Mihály, a munkácsi sótiszt fiacskája.

Ott állt a világ kapuja, a félelmetes, idegen kapu előtt és tétován fogta a kilincsét: kinyissa-e? Mert az a kapu gyönyörü világba vezethet, de... máshová is... A kis Lieb Mihály tizenegyéves korában állt a jövendő kapuja előtt és amig ott állt, valami azt sugta: csak menj délre, az Alföldre...

A kis gyerek (a későbbi hires ember: Munkácsy Mihály) megindult a buzatermő Kánaán felé és Békéscsabán állapodott meg.

Az a megállapodás is különös volt. Egyablakos, fehérre meszelt ház előtt ólálkodott. Az ablakban virágok nyiltak: tulipánok. De elnézegette a piros virágokat! S amig bámész szemmel gyönyörködött bennük, kattant a kis, fehér ház kapuja és nagybajuszu ember lépett ki az utcára... Alacsony ember volt, pirosképü és jókedvü. A Gondviselés hozta az árva utjába.

— Tetszenek-e a tulipánok, — kérdezte a jókedvü ember.

Mihályka bólintott a fejével és mert a kérdező bácsi barátságos volt, a kis fiunak megjött a szava:

— Tudnék ám ilyeneket pingálni...

Mihályka el akarta nyelni a szavakat, de azok nem hagyták magukat. Nem is a száj volt a hibás! Ahol a szív dobog, onnan kivánkoztak elő.

— No, emberke, szavadon foglak. Jöjj csak velem. Éppen ilyen gyerek kell nekem, aki festeni tud. Mert nézd ezt a kis ládát, magam csak ilyen tulipánokat festek...

Mihályka megnézte a ládát és rajta a virágokat és feleletképpen bement a jókedvü emberrel a fehér házba. Az árva gyermek körülnézett a szegényes műhelyben; meg-megakadt a szeme fürészen, gyalupadon, ládákon, de ezek nem érdekelték. Mást keresett: a festékes fazekat, meg az ecsetet. Amikor megpillantotta ezeket, odament, kezébe vette az ecsetet és Isten veled műhely, meg mester, nem törődött semmivel... Pedig semmit sem csinált. A keze nem, de a lelke! Édes istenem, olyan virágokat festett képzeletben, amilyent az ablakban látott...

A mester hetek mulva (derék ember volt!) azt vette észre, hogy ez az idegenből idesodródott fiu nem a műhelybe való, nem, valami nagy, fényes műterembe... És a jókedvü ember erre a gondolatra az inashoz lépett:

— Mihály! Fessed csak szorgalmasan a tulipánokat, mert ezek visznek tégedet messze, messze, talán Párizsba... Jövő héten benéz majd Szamossy bácsi, olyan bácsi, aki képeket csinál...

Mihály kezéből kihullt az ecset. Nézett, bámult, de nem a mesterre. Csak nehezen jött meg a szava:

— Szegény vagyok. Senkim sincs.

— Hát én ki vagyok? Ha valami kell, meglesz. Én mondom.

A mester elfordult, munkájához látott. Mihály még szorgalmasabban festett, mint eddig. Csodás virágok keltek ki az ecsete alól. Olyan tulipánok, mint amilyenek a kertekben nyilnak. Egyszerre csak benyitott Szamossy ur...

A szapora beszédü, vig ember de elhallgatott! Félelmetes csend ült a műhelyre.

Szamossy ur szeme először a festett tulipánokra tévedt, aztán Mihályra. Bámult.

— Fiam, — mondta Szamossy ur — magammal viszlek... ebben a pillanatban megyünk...

Nehéz volt a bucsu! A mester könnyes szemmel mondta:

— Ha valami kell, meglesz. Én mondom...

Nem kellett semmi. A kis Mihályt fényes tehetsége vitte feljebb és feljebb...

Avar Gyula.

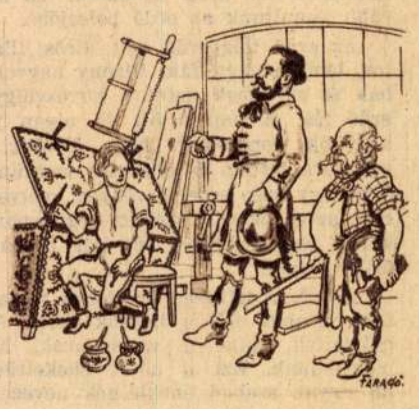

Munkácsy Mihály

Puskaporképű és a szarvasbogár

— Emlékszel-e, Feri, Puskaporképűre?

— Nem... ki volt az, apus?

Nem emlékezett a rövideszű. Persze, mert tél volt és összefagytak a gondolatai.

— Én emlékszem, — szólt most Böske, a kis székről — láttam... höhö... höhö...

— Persze, hogy láttuk. Csak én nem. Mert nem volt nálam tükör.

A dolog ugy történt, hogy amikor a poros uton őszel az erdő felé tartottunk és óvatosan kerülgettük a tövis-bokrokat, egy árok zárta el az utat. Böskét leeresztettem előre az árokba. Böske, az apróság, ott kutatgatott a hervadt levelek közt és egy nagy szarvas-bogarat fogott. Igen ügyes volt ebben a vadászatban. Megtanitottam rá, hogyan kell az erdő állatait ugy megfogni, hogy azok ne ártsanak.

— Ni! — mondta nagy boldogan. Felemelte a bogarat és felénk tartotta. Mi azon igyekeztünk hárman, apus és két fia, hogy egy kidőlt fatörzset dobjunk keresztül az árkon, melyen átlehetne menni.

A dolog sok üggyel-bajjal sikerült is. Ezalatt Böske egy darab fácskát dugott a bogár agancsai közé, hogy ne tudjon sebezni és nyugodtan kabátkája zsebébe dugta. Tudta, hogy nem mászik tovább addig, amig a fácska feszíti agancsait. Ti azonban ne próbáljátok, gyerekek, mert ezt előbb meg kell tanulni, mint minden mást. Böske is sokáig tanulta.

Átértünk a másik oldalra, Böskét felkaptuk az árok fenekéről és tovább vonultunk az erdő belsejébe.

Az erdő tölgyerdő volt. Erős, illatos, lombos nagy fák. Bizony nagyobbak és sürübbek, mint a hüvösvölgyi erdő fái. A nap sütött és olyan jó kedvünk kerekedett, hogy Böskét a vállamra tettem és énekelve mentünk előre egy szép erdei ösvényen, melyen csak az erdőkerülő szokott végigmenni korán reggel, kivéve egy pár nyulat, őzikét, rigót.

Két fiam lelkesen orditozva robogtak valahol elől a bokrok közt és csörtettek, mint a vadmalacok, ha megriadnak. Ezt a nótát énekeltük, ha ugyan szabad éneklésnek nevezni, mint ahogy nem szabad. Dehát erdőben voltunk.

„Somfabokor
Rekettye, rekettye,
A tehén mind leette, a
Levelét!“

Javában énekeltem, amikor balfülemen olyan fájdalmat éreztem, mintha valaki csipőfogóval fogta volna meg és egy kegyetlent szoritott volna rajta.

— Mi ez... jaj!

Gyorsan letettem Böskét a fűbe.

— Bözsikém... nézd meg... mi van apuka fülén...

— A bogár...

— Az ördög vigye el... Pista, Feri, Idegyertek! Segitsetek levenni ezt az átkozottat.

A bogár ugy szoritotta a fülemet, mintha az élete függött volna attól, hogy átlyukassza, mint valami vén pudli-kutyáét.

— Feri... — nyögtem — itt van a gyufa. Gyujtsd meg és tartsd közel a bogárhoz. Attól majd megijedt és leesik...

Feri meggyujtotta a gyufát. De olyan ügyetlenül csinálta ezt az egészet, hogy a nyakam és a hajam majd megsültek, de azért a szoritás nem engedett.

Különös szag vegyült a levegőbe, Pörkölt haj, fül és bogár szag.

— Érdekes, — nyögtem tovább — talán hagyjátok lógni... most már mintha kevésbé fájna.

— De, papa... akkor elhal a füle és leesik.

— Annyi baj legyen...

Egy másik gyufát gyujtott meg.

— Kiégetem a szemedet, — sutogta Feri vészjóslón fülembe, illetve a bogárnak.

— Feri, — kiáltottam oda neki — elnadrágollak... gyerünk azzal a gyufával!

A bogár sült, a fülem égett, a hajam lobogott.

Végre a szoritás gyengült és a bogár leesett a fűre.

Feri el akarta taposni.

— Ne bántsátok... ez a papa büntetése azért, mert letette Böskét az árok fenekére, ahol esetleg kigyó is lehetett volna.

— Papa... én a tigyót isz medfodom...

— Azt próbáld csak... a bogár talán nem volt elég?

— Ujjé, — nevetett Pityu — egy óriáskigyó a papa fülén...

— Papa... milyen az arca most! Olyan, mint Puskaporképű! A Nagy Főnök!

— Puskaporképű? Ne mondd!

Kezdtem büszke lenni. Tényleg, még elég puskaporszagot éreztem.

— Ide hallgass, Pityu, — mondta Feri — a papát most arcba lőtte a Kománcs főnök, de a golyó kikerülte és csak...

— Elég! — mormogtam — minden dicsőség csak pillanatokig tart és csak addig jó! A bogarat kötözd meg, Feri, spárgával és vigyázz reá.

Vérző és megsült fülemet viszont zsebkendővel kötöztem be. Mielőtt azonban továbbvonultunk, megkérdeztem óvatosságból:

— Bözsikém... nincs *még* egy bogár a zsebedben?

— Nincs, papa.

— Akkor mehetünk.

Elérkeztünk egy erdei tisztásra az erdő mélyén. Letettem a hátizsákomat és Böskét és fáradtan dültem le a fűre. Feri és Pityu gallyakért mentek be az erdőbe és nemsokára egy nagy csörgő, zörgő tömeg száraz fát hoztak magukkal. Nemsokára lobogott a tűz, ropogva égett a fa és, tekintettel arra, hogy már lassan esteledett, jólesett a barátságos lángolás.

Feri nyársakat vágott és szalonnaszeleteket vágott le, melyeket feltüzött. Én is felültem gyermekeim mellé és néztük a lángok vidám játékát, a süstörgő szalonnát és a zsirt, amint fellobbant, a parázsra esve. Rendszerint a nagy karéj kenyerek fogták fel a forró zsirt, de jutott a parázsnak is.

— A papa szarvast lőtt... — jegyezte meg Feri, aki mióta a „Vadölőt“ olvasta, benne élt az indián történetekben.

— Iden... — jegyezte meg Böske — de a szalvasznak nine szalonnája...

Már pipára gyujtva bóbiskoltam, de még elég világosan hallottam a következő párbeszédet:

— A papa éjszaka jár vadászni...

— Szalvaszra?...

— Persze...

— Ninc isz pusztája...

— A Gerő bácsitól kölcsönkérte.

— A Derő bácinak szinc.

Arra ébredtem föl, hogy kotorásznak a fejemen.

— Vegyétek el azt a bogarat — morogtam oda dühösen a kölköknek.

Azok nagyokat nevettek. A fejemhez kaptam. Hát, Uramfia! A zsivá-

Munkácsy Mihály

ivod

gy. f. Munkácsy Mihály és Paál László. 8 órai Ujság. 1925. ~~24.~~ máj. 24.

nevět Králtva!

Munkácsy Mihály

Irod
2

Kállay Miklós: Munkácsy Mihály és Paál László képeinek kiállítása az Ernst-Múzeumban. Nemzeti Újság 1925. máj. 24.

Lelki szemeivel, látja magát átlőtt ~~[illegible]~~ fejjel, vém án holtan. Hangosan felnyög a némés zondolatra!

Bandi úgy néz fel
Ilonkára mint aki rossz alomból
~~[illegible]~~ ~~ébred~~
- Ilonka mondja hát van kint.
- Van Bandi csak akarni kell.

Munkácsy

Lród

Munkácsy emlékeMagyar Grafika

1925, 5-6. sz

Munkácsy

vod

B. L. Munkácsy és
Paál László. Világ
1925. máj. 24.

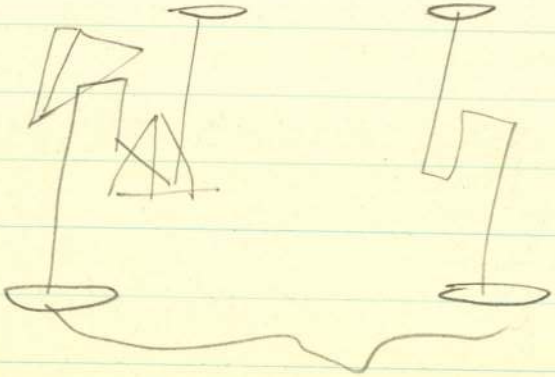

Newton t. reflector

Munkácsy Mihály

vód

Farkas Zoltán: Paál-
és Munkácsy-kiállítás.
Szózat 1925. máj. 24.

Kepler-féle csillagászati távcső

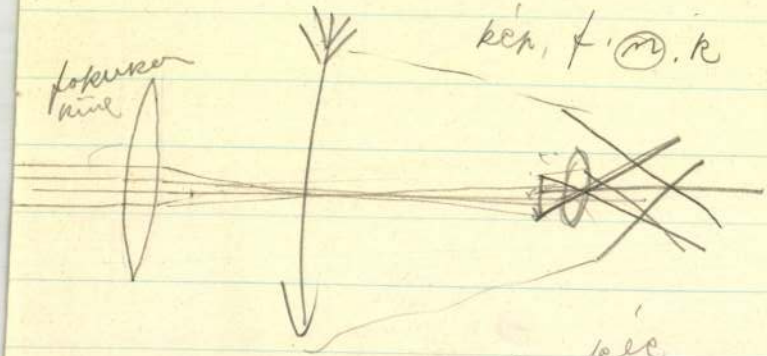

Galilei-féle távcső

Munkácsy Mihály

vrod

Farkas Zoltán: Munkácsy Mihály. Napkelet 1925. jún.

ŐVETSÉG
zakmák Országos Egyesülete
5. — Telefon: 86—4—85.

ztályi Tagtárs Ur!

Barátom!

ő cserkész csapatát, szövetségünk tekin-
viszonylatban is oly nagy fontossággal
ztus hó folyamán megrendezendő világ
szerepeltetése költségekkel jár, amelyeket
nyok között magára vállalni nem képes,
ell, hogy igénybe vegyük.
rra kérem szakosztályi Tagtárs urat, le-
nálásával, avagy a bemutatott gyüjtőiven
hozzánk juttatni.
ért ismételten köszönetet mondok vagyok

.....szakosztály
elnöke.

Munkácsy Mihály

Lód

Ferkó Jenő: Vittorio Pica Munkácsyról és a magyar művészetről.
Az Est. 1925. jun. 3

ZŐVETSÉG
zakmák Országos Egyesülete
5. — Telefon: 86—4—85.

ztályi Tagtárs Ur!

Barátom!

ő cserkész csapatát, szövetségünk tekin-
viszonylatban is oly nagy fontossággal
ztus hó folyamán megrendezendő világ
szerepeltetése költségekkel jár, amelyeket
nyok között magára vállalni nem képes,
ell, hogy igénybe vegyük.
rra kérem szakosztályi Tagtárs urat, le-
nálásával, avagy a bemutatott gyüjtőíven
hozzánk juttatni.
ért ismételten köszönetet mondok vagyok

.....szakosztály
elnöke.

Munkácsy Mihály

Lrod
[illegible]

Gerő Ödön: Munkácsy- und Ladislaus-Paál-Ausstellung. Pester Lloyd (Abendblatt. 1925 máj. 25

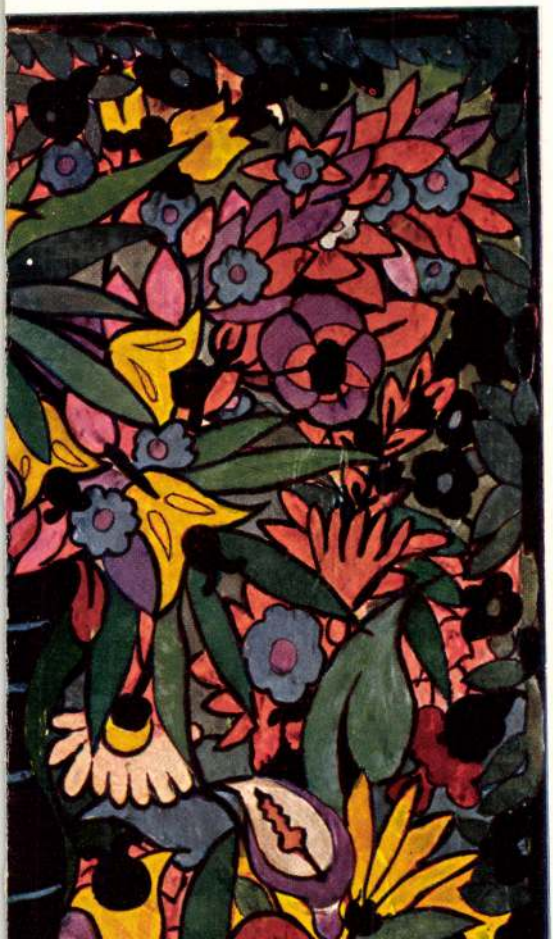

Munkácsy M.

Grad

i. e. Munkácsy és Paál László. Emlékkiállítás az Ernst-Múzeumban.

Vajszava 1925. máj. 29

LESZNAI ANNA
TERVEI.

Munkácsy Mihály

ind

Horszombathely. 71. l.

BETÜSZOMJUSÁG.

Sokféle szomjuság van a világon. Szomjazni lehet a vizet (de csak ha az ember szomjas), a bort (ezt már akkor is, ha nem szomjas), a csókot (de csak ha az ember szerelmes). Mindezeknél állandóbb szomjuság, ami a nyomtatott *betü* iránt fogja el az embert. Én ezt a szomjuságot egész nagyságában Barlahidán láttam.

Nyár végével megint lenéztem a göcseji dombok közé. Felkerestem az ismerös tájakat, megkerestem az ismerös embereket. Többek között az öreg Novai Gyulát is. Ott ült az udvar közepén az öreg s az alkonyat világosságánál ujságot olvasott. Mellette, kopott kabátjába kapaszkodva, az unokája. Csendesen a hátuk mögé kerültem, hogy mit olvasnak. Hát az bizony elég régi história volt: egy szines tudósitás arról, hogy *itt a tavasz!* Meglepödve pillantottam a lap jobb sarkába . . . Budapest, 1934 *április 28!*

— Mit olvas maga, Gyula bácsi?

— *Ujságot!* — mondotta komolyan az öreg.

— De hisz ez valami százéves ujság.

— Dehogy, — csak négyhónapos.

— Hol vette?

— Én Sándor bátyámtól kaptam, az Tóth Gyulától. Tóth Gyula az öreg Kulcsártól, de mikor ahhoz került, akkor már kiolvasta az egész Fokiszer.

— Hát kié ez az ujság?

— Péteri Kálmánéké.

— S azok honnan vették?

— Hát nem emlékszik rá a tekintetes ur? Hiszen *maga hozta nekik tavasszal!*

Jóságos Isten! Ezek még mindig azt az ujságot olvassák, amit én tavasszal kitettem Péteriéknél a felöltöm zsebéből.

— Hát mi olvasni való van az ilyen öreg ujságon?

— Minden betüje, kérem. De nekem kiváltképpen az *apróhirdetések* tetszenek!

— A teremburáját! Ezt se hallottam még senkitöl! Aztán mi tetszik rajtuk?

— Sok minden, kérem. Hogy mit adnak-vesznek mai napság az emberek. Hogy milyen állásokra van a legtöbb kinálkozó, s milyen állásokkal kinálgatják ma is azokat, akik nem válogathatnak a pengöben. Hogy mibe kerül egy csunya lányt férjhez adni, s mennyiért kaphat fiatal feleséget egy hetvenesztendös öreg csacsi . . . Sok minden van kérem azokban az apróhirdetésekben, csak tudjon az ember olvasni!

Beláttam, hogy igaza van az öregnek, — de még mindig nem értem fel ésszel, miképpen lehet egyetlen ujságszámnak ekkora becsülete.

— Hát ebbe a faluba nem jár ujság?

— Jár kérem vagy négy darab, de ilyenfajta csak egy: a biró cimére, az meg nem szivesen adja ki a kezéből.

— Hát mért nem járatják többen is?

— Mert nem engedi a ládafia.

— Szóval ez a négyhónapos lap még télen is élni fog.

— Élni ez addig, mig ki nem olvassa az egész falu!

Elérzékenyülten pillantottam az öregre. Jól megnéztem a fejét, az arcát. Milyen sokatmondó magyar arc, micsoda irodalomtörténeti fejalkat! Eddig csak Kustánszegen láttam hasonlót, Kustán Gábornak, a Göcsej hallgatag krónikásának a válla között. Az a Kisfaludyak vonásait viseli (olyan ékesszóló némasággal, mint a múzsa csókjától megbabonázott Himfy). Ez meg talán Csokonaihoz hasonlit —, vagy megálljunk csak, nem is Csokonai arca ez, hanem a margitszigeti tölgyek öszbeborult Arany Jánosáé. Az a mélységes emberség a szemek forrása körül és az a komoly, nemes humor a száj és a bajusz vágásában.

— Nem lopom el a munkájától, bátyám?

— Dehogy, kérem. A munka az olyan buta, hogy megvárja az embert.

— Hát akkor, ha megengedi, kérdeznék egyet. *Milyen könyveket olvasott maga életében?*

Az öreg Novai csodálkozva emelte rám szürke szemeit. — Mit akar ez tölem? — Csak nem az adóhivatalban kiváncsiak már erre is? . . . De aztán nyugodt méltósággal vetette hátra a fejét.

— Sorban mondjam?

— Sorban.

— Hát elöször is elolvastam *Galánthai Esterházy Miklós históriáját.*

— Szép volt?

— Szép!

— Mi tetszett benne a legjobban?

— Sok minden. Például mingyárt az elején az a rész, mikor a fiatal özvegy várurnö megbiztatja Miklós diákot, hogy *akármit* választ a kastélyából, az övé. A diák nagyszerényen csak egy kardot akaszt le a falról, de megfelel neki a szép özvegy magyarosan:

„No ugyan bolond kend, ha meg kell vallani,
Hát nem tudott inkább engem választani? . . .“

Csak ugy csengtek-pengtek az öreg ajkán a rimek, mintha valami palotás huszár verte volna össze a sarkantyuját. Folyékonyan, minden zökkenö nélkül mondta tovább a verset, azután egyszerre ugrott vagy hét mérföldet a csizmája, s ott folytatta, ahol Palkó huszár az Esterházyak becsületéért elvállalja egy borju megevését. El is készitik neki a teknöre való hust a bécsi szakácsok vagy huszféle lében, ö végigeszi a tálakat, az utolsónál azonban végkép felkeveredik a gyomra s akkor mentö gondolata támad:

„Nemes Esterházy, ura Galánthának!
Parancsold meg kérlek, a német szolgáknak,
Ne hozzanak nékem *kotyvalékot* ide,
Mert majd az ablakon dobom ki izibe.
Nem szólanék máskor, de sok talál lenni
Félek, nem birom oszt a — *borjút* megenni!“

— Micsoda? — néztem csodálkozva az öregre. — Hát ezt a részt is könyv nélkül tudja?

— Tudom-e? — dörmögte méltatlankodva az ösz bajusz. — Tudom én az elsö szótól az utolsóig az *egészet!*

— Hát az meg hogy lehet?

— Hogy lehet? — Hiszen *olvastam!*

— Ejnye, az esze légypapirját, kedves bátyám, hát maga mindent kivülröl tud, amit elolvas?

— Mindent nem, csak ami *tetszett!*

— No és mi tetszett még az olvasmányai közül?

— Mi? — *Petöfi összes költeményei!*

— Csak nem akarja azt mondani, hogy azokat is betéve tudja.

— De bizony, uram, amit elolvastam belölük, elmondom én azokat álmomban is:

„Mért aggódol, lelkem jó anyám?
Hogy kenyeretek barna, e miatt?
Hisz meglehet, ha nincs idehaza,
Tán fehérebb kenyérrel él fiad . . . “

— Elég! — intettem bódultan. — Mit olvasott még, Novai bácsi?

— Hát — simogatta meg kisunokája átszellemült arcát Barlahida litterátus polgára, — olvastam én még egy gyönyörüséget, de mire a közepére értem volna, abba kellett hagynom:

„Mintha pásztortüz ég öszi éjtszakákon . . . “

— Arany János Toldija! Hát ezt mért nem olvasta végig, Gyula bácsi?

— Mert? Hát mert volt nekem itt a szomszédban egy keresztkomám, a régi tanitó, annak voltak ilyen könyvei, ezeket is töle kaptam kölcsön, de elvitték öt egy jobb eklézsiába, ö meg a könyveket vitte magával, s azóta se komaság, se könyvtár.

— Tudja mit, bátya, elküldöm én magának Pestről azt a *Toldit.*

— Megtenné a tekintetes ur?

— Meg én. Elküldöm én a folytatását is.

— A folytatását? — nézett rám szomjas szemekkel az öreg. — Hát folytatása is van?

— Van ám. A *Toldi szerelme*, meg a *Toldi estéje.* Elküldöm mind a hármat.

— *Köszönöm!* — mondotta nagyon komolyan az öreg s a gyalogasztal fölött keményen megrázta a kezemet.

Egy percig mind a ketten hallgattunk. Én a földet néztem, ö az eget nézte. A föld már sötét volt az est lebomló árnyékától, az égen azonban csak most kezdtek kigyulladni az ezeregyéjszaka drágakövei.

— *A sarkcsillag!* — mutatott fel az égre az öreg. — Az meg ott *a déli sarkcsillag!*

— Több csillagot nem ismer, Gyula bácsi?

— Dehogynem. *A mi csillagainkat mindet!* . . . Ott jár a *Fiastyúk*, aztán a *Kaszás*, utána a *Sánta Kata*, aki a füvet hinti és billeg, azután a *Bránás csillag* (borona), mögötte pedig az *Eb* . . . Amott a „rét“ szélén most van teljes fényében a *Vadlegeltető* csillag (másként: esthajnalcsillag). Amikor kél, kijönnek az erdöböl legelni a vadak. Nyáron már korán látszik, 8 óra után lemegy, megkerüli a földet s reggel háromkor ujból elöbukkan a nap irányából — a vadakat legeltetni . . . Az *„országuttól“* (tejut) balra van a *Göncölszekér*, saraglyájával a „rét“ felé taszitva, mert ez mindig a „fara felé hátrál“, akár a rák.

. . . Rét . . . szekér . . . országut . . . borona . . . kasza . . . Kata . . . kutya . . . fü . . . vad . . . erdö . . . Mintha nem is az égen járnánk, hanem kint a mezön, az öreg Novai tagján, az országut mellett — az erdö töszomszédságában, a csillagok pedig nem a firnamentumhoz tartoznának, hanem volnának a barlahidai határ virágai, állatai és szántövetö polgárai.

Hát igy tud az öreg Novai Gyula még az égboltozat meséskönyvéből is olvasni?

Már hogyne tudna.

Aki egy szál ujságból kiolvassa az egész mai világrendet, egy olvasásra betéve tudja egész Petöfit, *félig* a Toldit és mindenestöl Esterházy Miklós históriáját, annak az égboltozat is: *nyitott könyv*, betüszomja: *isteni szomjuság*, — amit kielégiteni kutyakötelességünk neküuk egetvivó, de alapjában csak gyalogjáró embereknek!

Maróthy Jenö.

A Belgrádban vasárnap megnyiló nemzetközi kereskedelmi értekezlet elnökének nyilatkozata.

Belgrád, szept. 15. *(A Pesti Hirlap tudósitójának távirata.)* *Sir John Sendeman-Allen*, az angol alsóház tagja, a Belgrádban vasárnap megnyiló nemzetközi parlamenti kereskedelmi értekezlet elnöke kijelentette a Vreme munkatársának, hogy az értekezlet elsősorban a nemzetközi valutakérdéssel és Kelet-Európa gazdasági ujjászületésének kérdésével szándékozik foglalkozni. Gazdasági együttmüködés nélkül Európa nem juthat előre és nem küzdheti le a válságot.

Az angol parlament tagjainak az a véleménye, hogy *a világválság megrosszabbodásának egyik fóoka a nemzetközi valuták értékállandóságának hiánya. Anglia nem vállalhat valutáris együttmüködést oly államokkal, amelyek ragaszkodtak az aranyvalutához*, mig ezek az államok meg nem változtatják magatartásukat. A valutakérdésben való magatartásukkal ugyanis okozói voltak a többi államokban a valuta elértéktelenedésének.

Ami a háborus veszedelmet illeti, *uj háboru csak Európában támadhat, semmiesetre sem a távol keleten.* Ha Oroszország ragaszkodik eddigi ugynevezett elveihez, *a vele való gazdasági együttmüködésnek nem lehet jelentősége a világgazdaság szempontjából.* Egyébként a világ tizenhat esztendő óta el lehetett Oroszország nélkül is.

A nemzetközi parlamenti értekezleten 30 állam törvényhozó testülete képviselteti magát.

FÜGGÖNY
CSIPKESZÖVET, GITTERTÜLL ÉS INDANTHREN FÜGGÖNYANYAGOK.
BÉRCZI D. SÁNDOR, PETÖFI SÁNDOR-UTCA 10. KÁLVIN-TÉR 7.

MAXIM

petrol-gázlámpa

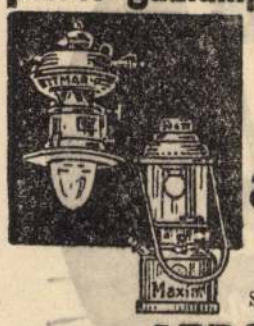

a falu barátja

téli estén nappali fényt ad.

2 fillér 1 órára.

Sokezren használják:

ARDÓ JÓZSEF

Budapest, VI., Vilmos császár-út 43.

Kérje a 12. számu ismertetőt

Fizetési könnyitések.

A villanyszem őrzi az erdőt...

„Fényelektromos" erdőtüzőrség Amerikában.

New York, szeptember . . . — és mutathatnék önnek statisztikai számoszlopokat arról, mekkora kárt okozott nekünk az idei nyár rettentő hőségével, amely a szó szoros értelmében fölperzselte gabonaföldjeinket és elhamvasztotta erdőségeink tetemes részét. Csak erdőtüzek folytán a nemzeti vagyonnak olyan mennyisége változott füstté és hamuvá, amit nem lehet egyhamar bepótolni. De mostantól fogva jobban fölkészülünk az erdők „első számu közellensége", a tűz ellen...

Berker mérnök ujjai szórakozottan járnak a laboratórium márvány kapcsolótábláján és mintegy véletlenül elfordul alattuk egy csillogó sárgaréz-emelő. Az egyik sarokban felállitott fényképező-állványszerü háromlábon forogni kezd egy furcsa, gömbalaku szerkezet. Olyan, mint valami buvársisak, vagy inkább gázálarc; elől teleszkópszerüen előreugró csöve van, melynek végén üveglencse csillog. Az acélgömb duruzsoló bugással kering körbe és távcsöve, mint valami különös üvegszem, körülpásztázza a helyiséget. A feltaláló háttal áll felénk és egy osztályzattal ellátott korongot figyel, amelyen *egy mutató ugyanolyan sebességgel forog körbe, mint a teleszkópos buvárgömb.* A távcső abban a pillanatban fordul felénk, mikor éppen felpattintjuk az öngyujtót, hogy rágyujtsunk. De ijedtünkben majd kiejtjük a cigarettát, mert ebben a szempillantásban *fülsiketitő szirénaüvöltés csattan fel.*

— Tűz kelet-északkeleti irányban! — kiált fel Barker mérnök s aztán nevetve felénk fordul. — Itt nem lehet ám suttyomban dohányozni! Ez a villanyszem mingyárt észreveszi a legcsekélyebb tüzet...

A műszerekkel megrakott, hosszu asztalon fehér akta, *az utóbbi hónapok egyik legérdekesebb találmányának szabadalmi irata.* „U. S. Patent, 1,959.702. — A new device available for forest fire guard service". Inventor: *George A. Barker*, engineer."

Magyarul a dolog lényegét érintve, talán ugy fordítható legtalálóbban, hogy *„fényelektromos erdőtüzőrség"*. Északamerika kiterjedt erdőterületeit gyakran pusztitják a tüzek. Az erdészeti hatóságok ezért sok helyen magas világitótorony-szerü épületeket emeltek, melyek tetejéről a tüzőrség állandóan távcsővel kémleli a körülötte elterülő vidéket. Ha valahol felcsapó lángot, felszálló füstgomolyokat észlel, telefonon vagy rádión közli a központtal a tűz irányát. Ugyanazt a tüzet egyszerre két-három őrtoronyban is megfigyelik *és a különböző észleletek irányvonalának metszéspontjából, térkép segitségével pontosan meghatározzák az erdőégés helyét*, mire gépkocsin, vagy *repülőgépen azonnal tüzoltóság indul a veszélyeztett területre.* Sokszor azonban még igy is későn érkezik, mert mire a tornyon tartózkodó tüzőrök észreveszik az erdő mélyén duló tüzfészket, akkorra rendesen már annyira elharapódzott a veszedelem, hogy az oltás eredménytelen.

...— de a fotocella megbizhatóbb, mint az emberi szem — mutat a feltaláló a buvársisak-szerü alkotmányra. — Ezentul majd ez vigyáz az őrtornyok tetején az erdőkre. Ez a fémtok rejti a fotocellát. Ismeri, nemde, ezt a pokolian érzékeny műszert, amely *minden látható és láthatatlan sugárvillanásra azonnal áramlökéssel felel.* Távolbalátás... hangosfilm... önműködő trezor-őrző... mind fotocella, a fényelektromos technika vivmánya. Látta a Pennsylvaniapályaudvar *kisértetajtaját?* Azt is fotocella nyitja automatikusan a közeledő utas előtt. Nos, az én találmányomnak is ez a veleje. A fotocella távcsövön keresztül „figyeli" a környéket, miközben házikóját villamos motor lassu ütemben körbe forgatja. Ugyanebben az ütemben forog a megfigyelő irányjelző korongján egy mutató és *jelzi, hogy a távcső pillanatnyilag melyik égtáj felé néz.* A tok mélyén meghuzódó fotocellát nem bántja a nap fénye és melege, sem pedig a falevelekről visszaverődő hősugárzás. De amint a legkisebb füstfelleg is felszáll a távolban — ha olyan gyenge és áttetsző is, hogy emberi szem a legjobb távcsövön keresztül sem veszi észre — sőt, ha füst egyáltalában nem is látható még és a lángok még fel sem csaptak a fák koronája fölé — a tűzből kiáradó láthatatlan infravörös sugarakat az *elektromos szem már messziről megérzi, felfogja és önműködően megszólaltatja a rádiót.* Abban a pillanatban, amikor felhangzik a jelzés, a megfigyelő leolvassa a forgó mutatóról a távcső irányát és már tudják is, merre kell keresni a tüzet. Mindez olyan **gyorsasággal és tökéletes** automatizmussal megy végbe, hogy a tűzoltóságnak sokkal könnyebb és eredményesebb a helyszinen a dolga, mintha arra várnának, hogy emberi szemek állapitsák meg az égés helyét.

Munkácsy élettörténetének ismeretlen fejezete.

Az ember meglepetve látja ujra és ujra, milyen hatalmas eszköz a nyilvánosság. Nekem most a nyilvánosság segitségével nem kisebb dolog sikerült, mint felderiteni Munkácsy Mihály élettörténetének egy olyan szakaszát, amelyről eddig nem tudott senki semmit.

Ugy kezdődött a dolog, hogy ezeken a hasábokon egy elég érdekes epizódot közöltem Munkácsy Mihály és Rákosi Jenő barátságának történetéből. Rákosi egyszer meghivta vacsorára a Budapesten időző nagy festőt. A vendég körülment a házigazda lakásán és megszemlélte mütárgyait. Egyszer csak meghökkenve állott meg egy olajfestmény előtt, amelyben egy fiatalkori művét ismerte fel. A kép egy ifju hölgyet ábrázolt. Rákosi Jenő már nem emlékezett, hogy kitől vásárolta a képet. Munkácsy elmondta, hogy nagyon jól emlékezik a kép eredetijére, el is mondta, hogy ki volt az, de azok, akik ennek a beszélgetésnek tanui voltak, nem emlékeztek rá és nekem nem mondhatták el. Rákosi halála után ez a kép is nyilvános eladásra került. Az aukció termében megjelent egy idegen ur, meglátta ezt a képet, mélyen meghatódott és engedelmet kért, hogy lefényképezhesse. Az engedelmet megkapta, a fényképet megcsinálttatta, aztán eltünt. Kilétét nekem senkisem tudta megmondani. Pedig ez az ur tudott volna felvilágositást adni arról, hogy kit ábrázol a Munkácsy-arckép.

Ugy látszott, hogy a kép titka most már megoldatlan marad.

Azonban mi történt. Amit erről a dologról irtam, azt elolvasta a Győr melletti Ikrény faluban Nagy Béla jószágigazgató, s mikor legközelebb feljött a fővárosba, megtisztelt látogatásaival. Közölte velem, hogy ő tudja, kit ábrázol a kép. Sőt azt is tudja, hogy mikor és milyen körülmények között készült. Meg is adta az 1866-os évszámot. Ekkor készült szerinte a női arckép, amely az ő édesatyjának, Nagy Józsefnek, nővérét, Irmát, ábrázolja. Ugyanekkor Munkácsy még egy hölgyet lefestett, egy Tóth Matild nevü fiatal leányt, aki később Nagy Józsefné lett, adataim közlőjének édesanyja. Az utóbbi arckép ma is megvan Ikrényben. Az én szives látogatóm megigérte, hogy legközelebb magát a képet is felhozza nekem megmutatni s akkor az ő családi hallomásból meritett adatait egybevetjük az én művészettörténeti adataimmal, mert nekem az a hatvanhatos évszám már első hallásra nem tetszett valószinünek.

Igéretét előzékenyen megtartotta, ma itt volt nálam a Munkácsy-kép, amelyet a Nagy-család tagjain kivül eddig nem látott senki, s amelyről a művészettörténet eddig nem tudott. Nem állhatom meg, hogy el ne dicsekedjem: felfedeztem egy eddig ismeretlen Munkácsy-festményt. A kép pontosan olyan, mint Munkácsynak ebből az időből való festményei, mikor még nem járt külföldön és bécsi, müncheni, düsseldorfi hatások még nem érték ecsetét. Tizenhatéves leányt ábrázol az arckép, háromnegyed arcélben. Gesztenyebarna haja kettéválasztott és hullámos, balfülében gyémántfüggő, kontyában szines kis bokréta, nyakán fekete gyöngylánc, válla szabad, ruhájának dereka vizszintesen tagolt kék és fehér rüss-csikokból van szabva. Kebelén melltü. A háttér kicsit ügyetlen szinelosztása a kezdőre vall, de az arc biztos jellemzése a nagy tehetségre. Jobboldalt alul pirossal odafestve látható az aláirás: Munkácsy 1865.

Tehát nem hatvanhat, hanem hatvanöt. Ez nagy különbség.

Meg kell előbb mondanom, mielőtt tovább megyek, hogy Munkácsy életének folyása az 1865. év folyamán eléggé felderitettnek látszik. Januárban indult első külföldi utjára, Bécsbe. Ott tartózkodott julius közepéig. Akkor törölték a bécsi képzőművészeti akadémiáról, mert nem tudott tandijat fizetni. Visszajött Pestre és innen pár nap mulva leutazott Békéscsaba mellett lakó nagybátyjához, Reök Istvánhoz. Itt tartózkodott az év végéig. Már pedig Nagy Béla előadása szerint Munkácsy a fentebb emlitett két arcképet Békés községben festette. Viszont a művészettörténet nem tud arról, hogy Munkácsy valaha is járt volna Békésen. Évekig lakott Csabán, azt tudjuk, sokat volt nagybátyjának a Csaba melletti Gerendáson levő tanyáján, volt Gyulán is, csak éppen Békésen nem volt.

De most kiderül, hogy volt. Halljuk csak, mit mond erről Nagy Béla.

— Nagyatyám, Nagy József, Békés főszolgabirája volt. Nyolc gyermeke közül kettőnek volt szerepe Munkácsy életében. A legidősebb fiu, szintén József, nagyon szeretett rajzolgatni és jóbarátságban volt Munkácsyval. Ezt gyakran mesélte is nekem. Az ő nővére, tehát az én nagynéném volt Nagy Irma, akit Munkácsy lefestett s aki később Vertán Józsefhez ment feleségül. Az ő fia volt az az uriember, aki Rákosi képeinek aukcióján megindultan fedezte fel ott édesanyja arcképét. Ugyanebben az időben apám már udvarolt Tóth István békési földbirtokos leányának, Matildnak, akit aztán el is vett feleségül. Természetesnek lehet találni, hogy Munkácsy a jóbarát nővére után a jóbarát menyasszonyát is lefestette. Egészen biztos és kétségtelen, hogy mindez Békésen történt. Még azt is tudom szüleimtől, hogy hol lakott Munkácsy, mikor ezeket a képeket festette. Tóth Matildnak, apám menyasszonyának, nagyanyja is ott élt akkor Békésen. Szombathelyiné volt a neve, de a „zugi báróné" néven ismerte egész Békés. Ő adott a fiatal piktornak szállást egyik házában. De ezt hamarosan felmondta. Két nagy oka is volt erre. Egyik az volt, hogy Munkácsy a maga rajzoló szenvedélyében mindenféle cigányokat és egyéb gyanus népséget hozott az udvarba. Folyton azokat rajzolta. A másik ok pedig az volt, hogy Munkácsynak minden jel szerint tulságosan tetszett apám nővére, Nagy Irma, s a rokonság nem jó szemmel nézte a bizonytalan jövőjü, kalandos fiatalember érdeklődését. Igy aztán Munkácsy befejezte békési tartózkodását és elutazott onnan.

Ezek az adatok pontosan összevágnak a képekkel, az előttem is megfordult Munkácsy-kép festési stilusával, és ha azt a naptárt, amelyet a nagy festő életének soráról összeállitottam magamnak, pontosan megnézem, ott a békési kirándulást el is lehet helyezni. Békés igen közel van Gerendáshoz, Munkácsy könnyen átrándulhatott oda. De honnan vette a kapcsolatot a Nagy-családhoz és Tóth-családhoz?

Addig faggattam informálómat, mig ezt a kapcsolatot közös erővel megtaláltuk. En elmondtam neki, hogy mikor Munkácsy 1863-ban először jött fel vidékről Pestre és mindjárt sikerült is két képet kiállitania a Képzőművészeti Társulat éppen akkor megnyilt legelső tárlatán, megismerkedett az akkori magyar festészet jeleseivel. Felsoroltam akkori piktorainkat, Ligeti Antalt, Thant, Lotzot és a többit, s mikor az Orlay Petrics Soma nevéhez értem, Nagy Béla feltartotta a kezét:

— Hopp, — mondta, — Orlay Petrics Soma nekem keresztapám volt, de azonkivül is rokonságban állott a családommal. Elvette feleségül Névery Ninát, anyám nagynénjét. Maga is békésmegyei ember volt különben, Mezőberényből származott fel a fővárosba.

Ez most már eléggé megvilágitja Munkácsynak Békés községhez való kapcsolatát. Mikor megismerkedett Orlay Petrics Somával, és ez érdeklődött a fiatal piktor életkörülményei iránt, igen természetesen fel kellett merülnie annak, hogy Munkácsyt nagybátyja, a Békés megyében jól ismert és nevezetes Reök István nevelte. Orlay erre nem felelhetett egyebet, mint hogy ő is békési és rokonai is laknak ottan: Nagy József főszolgabiró családja Békésen. És semmi sem természetesebb, mint hogy Munkácsy, mikor megint lekerült a megyéjébe, kereste ezzel a családdal az ismeretséget.

Ezennel beleirom tehát a nagy magyar festő életrajzába egy fehér folt helyére az ő békési tartózkodásának és két női arcképének történetét.

Harsányi Zsolt.

Legyen meggyőződve olcsó árainkról!

Tenniszflanell méterje 39 fillér. Azsurozott függönyetamin mtrje 29 fill. Mintás kékfestő, vagy ingzefir mtrje 59 fill. Divatmintás ruhaflanell mtrje 88 fill. Mosott siffon, vagy kitünő pamutvászon, vagy szines ágynemü kanavász mtrje 69 fill. 140 cm. széles fekete, vagy szines klott mtrje P 1.88. Két méter hosszu, kitünő kész lepedő darabja P 2.98. Férfi, vagy ajourozott női zsebkendő darabja 19 fill. Pohártörlő 29 fill. Törülköző 39 fill. Sport flanell mtrje 46 fill. 140 cm. széles szürke öltöny, vagy kosztüm szövet mtrje 2.90. 140 cm. széles sötétkék, vagy fekete szövet mtrje 3.90.

Három méter

140 cm széles, kitünő minőségü divatos férfiöltönyszövet sötétkék és fekete szinben is, hozzávalóval együtt P 49.—, vagy P 39.—, vagy P 32.-

Ott:

CSAK AZ UDVARBAN

Olcsó Maradékvásár, Szövet- és Textilraktár

Budapest **32 Király-utca 32** Sarok ház

Vigyázat! Kazár és Király-utca sarok.

Postai rendeléseket utónévét mellett évtizedek óta leikiismeretesen teljesitünk.

Munkácsy Mihály

Mellszobra Stroll Alajos-
tól az alábbi csarnokban-

Vod
2

Szegedi emlékcsarn.

Tűzfalevél.

Tölgyfa levél

Munkácsy Mihály

Munkácsy Mihály utca
van Budapesten, Pécsett,

Ide cím ahol még van.

Munkácsy Mihály

Irod

Évkönyvei, Az Orsz. Magy. Képzőművészeti Múzeum —. V. k. Bpest 1929. 207–8 l. (Képekkel.) 215 l.

Ujságszelvények gyűjteménye 1911–1873 = 2937 db a Képzőművészeti Múzeumban

Báró Hatvany Deutsch Sándor örökösei
nagygombosi uradalma.
Vasut, posta és táviroda: Hatvan.
Telefon: Hatvan 3.

T,

Műemlékek Országos Bizottsága,

Budapest.-

Munkácsy Mihály

vod

Lázár Wolfner gyűjt

61 – 64. l.

archeppel és több művének
rep.-val.

5

8920

)S FIUME által körülvett hegyes
:ondo (B) Castello-ból [illegible] csa-
ilön megjelölve. Felirata a magya-

:ANTA
:UIVAR
) dal Teleki.

vk. 17.8:26.6 cm.

907
9

Munkácsy Mihály

Gyód
2

Rózsaffy Dezső: Az igazi Munkácsy. Petrovics Elek emlékkönyv. Bpest 1934. 123—132. l. 221—227. l.

Rózsaffy cikke Munkácsy minvéinek időrendi összeállításánál szvetlenül figyelembe veendő.

T. 7096.

en Verhandlung im Reichssaal
élhető az előtérben jobbra a pa-
rttal. Jelzése

bei F. Werner Mariahilf No. 128 in Wien.

18.9: 29.7 cm.

7-99.
I.g 2.

Munkácsy Mihály

Lod

R. Rozsaffy: La peinture hongroise du XIX-ème siècle: Michel Munkácsy. Gazette des Beaux-Arts.

1924.

Lod

Petrovics Elek emlékkönyv. Bpest 1934. 237. l. 238. l.

Munkácsy Mihály

MAGYAR MŰVESZET

1931. 62, 66, 69, 75, 77,
198, 307, 314, 318, 319,
320, 323, 326, 345,
388, 390, 398, 414
524, 534.

1932. 47, 61, 65–66, 71, 73,
75, 80–83, 196.

1929. 19, 50, 61, 67, 173, 180,
232, 292–5, 308,
310, 356, 361, 364, 432
559, 637

1933. 51, 97, 353, 378

Munkácsy Mihály

MAGYAR MŰVÉSZET

1925. 3, 6, 24, 49, 53, 55, 59, 60, II. 1–33, II. 34–45, II. 50, II. 54. II 56, 204, 238, 281–2, 307, 434–5, 492, 526, 590

1926. 5, 7, 25, 41–2, 48, 57, 60, 126–8, 175, 178–80, 299, 301–2, 305, 307, 344, 349, 425–6, 430, 495–99, 508, 545, 548.

1927. 7, 9–11, 56, 102, 111, 117, 132, 165, 167, 208, 213, 215, 302, 438, 442, 444, 479, 490, 523, 539

1928. 144, 368, 416, 464, 598, 599, 610, 615, 618–619 659, 660

1930. 54, 60, 62, 66, 117, 235–36, 299, 355, 504–05, 554, 610, 612, 655, 668.

Munkácsy Mihály

Tépéscsinálók és Tájkép
mosó asszonyokkal
c. képe
repr.

Albuma A nyolcvan-
éves Pesti Napló ajándék
1850-1930. 39. l.

Részlet „A zálogház"
című képéből.
repr.

u. o.

n mester.

d elejéről.

ézussal.

brafordultan van ábrázolva. nek Jézust fogja, ki anyjának t dicsfény veszi körül, haja vetette, magas ruháját pedig en gyümölcsfüzér lóg. Alól lyre Mária lábát tette. A régi él diszíti, oldalt pedig canuil-husi fejekkel. Rajtok tagozott . Felirata alól: »AVE . MARIA . M«.

tei 77 : 47 cm. — Lelt. sz. 1453.
n A. Glisentitől K-án (216–
november 2-án (539–900). —
901 augusztus 26-iki 373 eln.

-41

Munkácsy Mihály

Virágcsendélet, olajf.
Páris, 1881.
Képművészeti Múzeumban.
Élettrajz!

irod

Petujszerz 1921-24. 15. l.

Munkácsy Mihály

1.) Interieur, olaj
Nemes Marcell hagyatéká-
bol.

2) Mr. M. J. Chaplin képmása,
olaj
A Kohner-gyűjteménybol
a Szépművészeti Múzeumban
Életrajz, irod.

Petujszerz 1931-34. 26. l.

Bajos

3 5

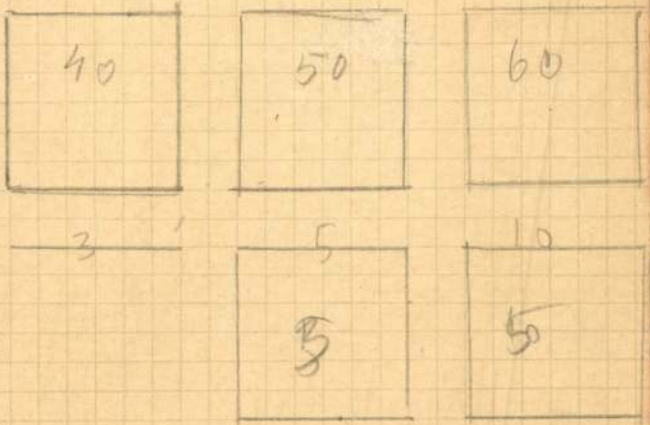

Munkácsi Mihály

Életrajza:

Ligeti Antal: A Nemzeti Múzeum Képcsarnokának ismertető lajstroma. Buda. 1870 48. l.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási
vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton u. 3/B.
Telefon József 8-53.

2179. Munkácsy Mihály:

Sz. Munkácson 1844 február 20-án + Endenichben 1900 május 1-én.

Nő képe.

látható balra fordult

Mellig kissé [illegible], tojásdad medaillonban. Gyűrűs balkezével [illegible] leeresztett fekete csipkegallérját fogja. Fölfelé fésült haja és szemöldöke szőke, szeme kék, nyakéke piros gyöngyfüzér, kivágott ruhája fekete. Jelzése alól jobbra: Munkácsy Mihály.

Vászon, méretei: 75.6: 65.3 cm.

Vétetett a Nemzeti Salon útján J. Leitnertől 900 koronán 1902: VI. 3-án (423-902).

Elszámoltatott 1902: XI. 14-én. (791-902.)

Az elszámolast elfogadta 1903: III. 21-én az 1047 szvsz. leirat. (255-903.)

904: IV. 29.

Vét. J. Leitner